

digital public relations

editors

Ahmet KALENDER – Nilüfer CANÖZ
Ü.Özlem ÇERÇİ – Kadir CANÖZ

PAE
publications

Digital Public Relations

Editors:

Ahmet KALENDER

Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Konya-Turkiye

Nilüfer CANÖZ

Prof. Dr., Selçuk University, School of Civil Aviation, Konya-Turkiye

Ü.Özlem ÇERÇİ

Asst. Prof. Dr., Selçuk University, Silifke-Taşucu Vocational School of Higher
Education, Mersin-Turkiye

Kadir CANÖZ

Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Konya-Turkiye

REPUBLIC OF TÜRKİYE MINISTRY OF CULTURE AND TOURISM
PUBLISHER CERTIFICATE NUMBER
44040

Digital Public Relations

Editors:

Ahmet KALENDER

Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Konya-Turkiye

Nilüfer CANÖZ

Prof. Dr., Selçuk University, School of Civil Aviation, Konya-Turkiye

Ü.Özlem ÇERÇİ

Asst. Prof. Dr., Selçuk University, Silifke-Taşucu Vocational School of Higher Education, Mersin-Turkiye

Kadir CANÖZ

Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Konya-Turkiye

The copyrights of this book belong to Palet Publications.
Except for promotions and academic studies where the source is clearly stated, without the written permission of the publisher, it is not allowed to quote partially or completely from the book.
The work may not be copied, reproduced or published in printed or digital media.

Cover Desing: Tark DOĞAN

ISBN: 978-605-5262-35-8

EDITION

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya

PRINTING CERTIFICATE NUMBER: 74481

Konya, SEPTEMBER 2024

PALET PUBLICATIONS

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşısı No: 42 Meram / Konya

Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

Digital Public Relations

Editors:

Ahmet KALENDER

Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Konya-Turkiye

Nilüfer CANÖZ

Prof. Dr., Selçuk University, School of Civil Aviation, Konya-Turkiye

Ü.Özlem ÇERÇİ

Asst. Prof. Dr., Selçuk University, Silifke-Taşucu Vocational School of Higher
Education, Mersin-Turkiye

Kadir CANÖZ

Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Konya-Turkiye

TABLE OF CONTENTS

PREFACE	7
Chapter 1.....	9
DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Nilüfer CANÖZ</i>	
Chapter 2.....	27
TOOLS OF DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Kadir CANÖZ</i>	
Chapter 3.....	41
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A DIGITAL PUBLIC RELATIONS TOOL	
<i>İhsan ÇAKIR</i>	
Chapter 4.....	71
DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND INTERNAL COMMUNICATION	
<i>Ayşe Gedikçi ÖNDOĞAN</i>	
Chapter 5.....	95
INTERNAL DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Nazife KARAMAN</i>	
Chapter 6.....	109
REAL-TIME DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND INSTANT INTERACTION	
APPLICATIONS ON SOCIAL MEDIA	
<i>Deniz Özer ALPER</i>	
Chapter 7.....	133
CORPORATE IMAGE IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Seval ÜRKMEZ</i>	
Chapter 8.....	159
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Sayınur ŞAKI</i>	
Chapter 9.....	189
LOBBYING IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Özkan AVCI</i>	
Chapter 10.....	207
DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND CRISIS COMMUNICATION	
<i>Biröl BÜYÜKDOĞAN</i>	
Chapter 11.....	239
CORPORATE ADVERTISING IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS	
<i>Zeynep EKMEKÇİ</i>	

Chapter 12	253
THE IMPORTANCE AND TRANSFORMATION OF CORPORATE REPUTATION MANAGEMENT IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS <i>Mahmut Mert ASLAN</i>	
Chapter 13	273
CRISIS COMMUNICATION OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATION ON SOCIAL MEDIA IN THE CONTEXT OF IMAGE RESTORATION THEORY: THE CASE OF KIZILAY <i>Özer SİLSÜPÜR - Büşranur KAYIKÇI</i>	
Chapter 14	287
DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND SUSTAINABILITY <i>Ümmü Özlem ÇERÇİ</i>	
Chapter 15	309
ANALYSIS OF SUSTAINABILITY CONCEPT POSTS ON X (TWITTER) WITHIN THE SCOPE OF DIGITAL PUBLIC RELATIONS PRACTICES OF THE TOP 10 MOST PRESTIGIOUS BRANDS IN TURKEY <i>Özge Delen ULAŞ - Ayça Çekiç AKYOL - Sadık ÇALIŞKAN</i>	
Chapter 16	331
DIGITAL PUBLIC RELATIONS ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: AN ANALYSIS ON KOÇ UNIVERSITY, MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY AND ISTANBUL TECHNICAL UNIVERSITY <i>Fadime DİLBER</i>	

CHAPTER 1

DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Nilüfer CANÖZ**

Introduction

It is impossible for public relations, which help establish and maintain mutual communication, acceptance, cooperation, sympathy, and a positive image between an organization and its target audience, to remain unaffected by the social, economic, and technological developments occurring globally. As a matter of fact, new perspectives, new definitions, new application areas, new tools and methods have emerged in public relations as a result of each development. However, it can be said that the most important development that has affected public relations the most is the emergence of the internet.

The internet, which emerged in the 1960s, began to become widespread in the 1990s, and with its rapidly increasing impact and number of users, it has caused many changes around the world. The internet, which is used by more than 66% of the 8.08 billion people living in the world (Digital 2024 Quarterly Statshot Reports), is seen as the most important communication tool today. The internet is an important tool that affects societies, changes interpersonal relations, reshapes communication, creates the necessity to reconsider the management approaches of institutions and organizations, and causes the concept of digitalization to enter our lives.

Digitalization can be defined as the transformation of traditional structures (which could include societal structures, communication processes, relationships, business processes, etc.) through digital technologies (such as the internet, artificial intelligence, mobile devices, etc.), thereby creating the opportunity for much faster and more effective access to information, services, and products. With the digitalization that emerged as a result of technological developments, a new era has begun and its impact has manifested itself in almost every field. Education, health, finance, production, marketing, sales, advertising and public relations are some of these fields. Institutions and organizations serving in these fields have had to keep up with this digital transformation and have felt obliged to change or redesign

* Prof. Dr., Selçuk University, School of Civil Aviation, Aviation Management Department, ncanoz@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3424-3919

work of public relations professionals and help public relations practices reach much wider target audiences.

As a result, in this digital age we live in, in order to survive, to differentiate from competitors, to be successful, it is necessary to follow the technology, to keep up to date and adapt, and to fulfill the digitalization function of public relations as in every field.

References

- Alfonso, G. H., & Suzanne, S. (2008). Crisis Communications Management on The Web: How İnternet-Based Technologies are Changing The Way Public Relations Professionals Handle Business Crises. *Journal of Contingencies And Crisis Management*, 16(3), 143-153.
- Aminat O. A., Ayodeji A. & Olayinka, A. P. (2022). Challenges of Dıgital Public Relations Among Public Relations Practitioners for Brand's Reputation Management: Nıpr Osun and Ondo State Chapter, *International Journal of Management, Social Sciences, Peace and Conflict Studies (IJMSSPCS)*, Vol.5 No.3, p.g. 617- 627
- Ball, B. (1993). *Sponsorship and You*, Kangaroo Press, Kenthurst
- Badham, M. & Luoma-aho, V. (2023). Introduction to The Handbook on Digital Corporate Communication. *Handbook on Digital Corporate Communication*, (Eds: Luoma-aho V.& Badham, M.), Edward Elgar Publishing, UK.
- Bilbil, E. K. & Güler, Ş. (2017). Dijital Ortamda Kurumsal İtibar Yönetimi ve Viral Uygulamalar İlişkisi. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 379-402.
- Canöz, K. & Canöz, N. (2020). *Halkla İlişkiler*. Konya: Palet Yayınları
- Canöz, N. (2016). *Kurumsal Reklamcılık Türkiye'den Örneklerle*. Palet Yayınları, Konya.
- Çerçi, Ü. Ö. (2022a). Havacılık Sektörü ve İtibar Yönetimi, *Havacılıkta Halkla İlişkiler Çalışmaları* (Ed. Çerçi, Ü. Ö.), Palet Yayınları, Konya.
- Çerçi, H.S. (2022b). Nöropazarlamayla Reklamın Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Eğitim Yayınevi*: Konya.
- Elden, M. & Yeygel, S. (2006). *Kurumsal Reklamın Anlattıkları*, Beta Yayınları, İstanbul
- Erdoğan, İ. (2006). *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler*, Erk Yayınları, Ankara
- Ezeah, G. H. (2005). Digital Public Relations: A New Strategy in Corporate Management. *Nsukka Journal of The Humanities*, 15, 135-143.
- Gifford, J. (2010). Digital Public Relations: E-Marketing's Big Secret. *Continuing Higher Education Review*, 74, 62-72.
- Güçdemir, Y. (2021). Sanal Ortamda İletişim, *Bir Halkla İlişkiler Perspektifi*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Hallahan, K. (2004). Protecting an Organization's Digital Public Relations Assets. *Public Relations Review*, 30(3), 255-268.
- Heath, R. L. (1998). New Communication Technologies: An İssues Management Point Of View. *Public Relations Review*, 24(3), 273-288.
- Huang, Y. H. C., Wu, F., & Huang, Q. (2017). Does Research on Digital Public Relations İndicate A Paradigm Shift? An Analysis and Critique Of Recent Trends. *Telematics and informatics*, 34(7), 1364-1376.
- Kalender, A. (2008). *Halkla ilişkiler: Kavramlar, Tanımlar ve Uygulama Alanları*, *Halkla İlişkiler* (Ed. Kalender, A. & Fidan, M.), Tablet Yayınları, Konya

- Karakavuz, H. (2022). Bir İnovasyon Aracı Olarak Hackathon: Havacılık Sektöründen Örnekler, Havacılıkta Liderlik ve Yönetim (Ed. Canöz, N & Canöz, K.), Palet Yayınları, Konya
- Karakuş, M. (2023). Dijital Halkla İlişkilerde Uygulamalar Medya İlişkiler, Palet Yayınları, Konya
- Kılıç, N. P. (2016). Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Halkla İlişkiler Açısından Olanak ve Sınırlılıkları. İletişim: Araştırmaları, 14 (2), pp. 87-118.
- Koçyiğit, M. (2017). Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi. Eğitim Yayınevi, Konya.
- Kurt, S. Ü. (2018). Halkla İlişkilerde Alternatif Bir Etkinlik Yönetimi Aracı: Eventbrite Örneği. AJIT-e: Academic Journal of Information Technology, 9(33), 69-76.
- Lucas, B. D. (2020). Understanding Public Relations. Journalism Practice, Teaching and Research in Nigeria, (Ed. Iwokwagh vd.), Ahmadu Bello University Press Limited, Zaria, Nigeria.
- Mkamboi, A., Ndavula, J., & Mwangi, S. W. (2022). Utilizing Social Media Platforms for Online Crisis Management: Focus on Always Pads Crisis of 2019. African Multidisciplinary Journal of Research, 83-94.
- Navarro, C., Moreno, A., & Zerfass, A. (2018). Mastering The Dialogic Tools: Social Media Use and Perceptions of Public Relations Practitioners in Latin America. Journal of Communication Management, 22(1), 28-45.
- Özel, A. P., & Sert, N. Y. (2014). Halkla İlişkilerde Stratejik Sorun Yönetiminin İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme. Intermedia International E-journal, 1(1), 88-106.
- Özgen, E., & Tiryaki, E. Y. (2024). Halkla İlişkiler Alanında Kullanılabilecek Yapay Zeka Destekli Araçlar Üzerine Bir İnceleme. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 12(1), 88-122.
- Pantaler, M. (2022). Differentiation of Digital Public Relation Tools Analysed From A Digital Literacy Perspective. 83rd International Scientific Conference on Economic and Social Development - "Green Marketing" – Varazdin, 2-3 June, 2022, Book of Proceedings, 121-126.
- Permatasari, A. N., Soelistiyowati, E., Suastami, I. G. A. P. P., & Johan, R. A. (2021). Digital Public Relations: Trend And Required Skills. Jurnal Aspi-kom, 6(2), 373-386.
- Phillips, D., & Young, P. (2009). Online Public Relations: A Practical Guide to Developing An Online Strategy in The World of Social Media. Kogan Page Publishers.
- Portmann, E., Meier, A., Cudré-Mauroux, P., & Pedrycz, W. (2015). FORA–A Fuzzy Set Based Framework for Online Reputation Management. Fuzzy Sets And Systems, 269, 90-114.
- Puriwat, W., & Tripopsakul, S. (2022). Understanding Digital Social Responsibility in The Social Media Context: Evidence From Thailand. International Journal of Professional Business Review, 7(1).
- Safko, L. & Brake, D. K. (2009). The Social Media Bible: Tactics, Tools And Strategies For Business Success. Wiley.
- Sancar, G. A. (2016). Halkla İlişkiler 2.0: Araçlar ve Uygulama Alanları. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), 1(2), 83-101.
- Sayımer, İ. (2008). Sanal Ortamda Halkla İlişkiler, Beta Yayınları, İstanbul.
- Şirzad, N. (2022). A Review On Online Reputation Management and Online Reputation Components. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 23(1), 219-242.

- Tanjung, S., & Asmaí, A. F. (2024). Strategic Digital Public Relations in The Madiun Precinct Police: Insights From A Public Service Perspective. *Communications in Humanities and Social Sciences*, 4(1), 11-21.
- Tanyıldız, N. İ. (2021). *Dijital Dünyada Halkla İlişkiler*, İksad Yayını.
- Tong, S. C., & Chan, F. F. Y. (2020). Exploring Market-Oriented Relations İn The Digital Era: A Study Of Public Relations and Marketing Practitioners in Hong Kong. *Journal of Communication Management*, 24(1), 65-82.
- Triantafillidou, A., & Yannas, P. (2014). How Public Relations Agencies in Greece Respond to Digital Trends. *Public Relations Review*, 40(5), 815-817.
- Verčič, D., Verčič, A. T., & Sriramesh, K. (2015). Looking For Digital in Public Relations. *Public Relations Review*, 41(2), 142-152.
- Virmani, S. and Gregory, A. (2021). The AI and Big Data Readiness Report, Assessing The Public Relations Professions's Preparedness for an AI Future, <https://newsroom.cipr.co.uk/new-research-finds-pr-practitioners-limited-in-ai-knowledge-but-aware-of-huge-potential/>
- Zhou, A., & Xu, S. (2021). Digital Public Relations Through The Lens of Affordances: A Conceptual Expansion of The Dialogic Principles. *Journal of Public Relations Research*, 33(6), 445-463.
- <https://datareportal.com/reports/digital-2024-april-global-statshot> (Access Date: 10.07.2024)

CHAPTER 2

TOOLS OF DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Kadir CANÖZ**

Introduction

Although the concept of “digital public relations” first emerged with the invention of the internet and the establishment of organizational websites, its real development and diversification occurred after the advent of Web 2.0 technology. 2.0 technology has eliminated the unidirectionality of the internet and revealed its interactivity feature, leading to the emergence of internet-based applications and the inclusion of new channels called social media in human life. Likewise, today's people see social media as the most reliable mass media and the most reliable source of information (Çerçi, Canöz & Canöz, 2023: 343) The use of these innovations in public relations has given rise to the term “Digital Public Relations.” Digital Public Relations involves conducting traditional public relations activities using internet-based digital tools and disseminating these activities through digital platforms.

Digital Public Relations (DPR) is defined as the use of digital and social media technologies to manage an organization’s awareness, understanding, reputation, and brand through purposeful exposure via digital media (www.marketing-teacher.com). It includes publishing online newsletters to inform target audiences and leveraging internet news networks to spread updates about an organization’s services or those services themselves to stakeholders (Gifford, 2010: 63). DPR offers several advantages over traditional public relations practices, including (Bremner, 2024):

- Time savings compared to traditional public relations practices,
- Providing scalability to public relations efforts,
- Providing the most accurate and up-to-date information in the market with the greatest and most reliable certainty,
- Enabling teams and brands scattered across the globe to collaborate.

The objectives of Digital Public Relations fundamentally overlap with those of traditional public relations. The main difference lies in the use of

* Prof.Dr., Selçuk University Faculty of Communication, Department of Public Relations, Konya-Turkiye, kcanoz@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1796-6621

References

- Alan, Alev Koçak, Kabadayı, Ebru Tümer & Erişke, Tuğbay (2018). “İletişimin Yeni Yüzü: Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Pazarlaması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), p.493-504
- Alikılıç, Özlem Aşman (2011). *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler*, Efil Yayınevi, Ankara
- Alikılıç, Özlem & Onat, Ferah (2007), “Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Bloglar”, *Journal of Yaşar University*, 8(2), p. 899-927.
- Aytekin, Çiğdem (2011). “Wiki Uygulamalarına İletişimsel Yaklaşım ile Bir Model Önerisi”, *Academic Journal of Information Technology*, p.1-10
- Bostancı, Mustafa (2015). *Sosyal Medya ve Siyaset*, Palet Yayınları, Konya
- Bremner, Maxine (2024). “Comparison of the Best Digital PR Tools and Software for 2024”, <https://improvado.io/blog/best-digital-pr-tools-and-software>, (Access Date: 16.04.2024)
- Brown, Rob (2009). *Public Relations and the Social Web: How to Use Social Media and Web 2.0 in Communications*, Kogan Page, London and Philadelphia
- Canöz, Kadir & Canöz, Nilüfer (2020). *Halkla İlişkiler*, Palet Yayınları, Konya
- Çerçi, Ü.Özlem, Canöz, Nilüfer & Canöz, Kadir (2023). “Kriz Ortamında Yapılan Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Kurumsal Kabule Etkisi: 6 Şubat 2023 Depremi Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 26(2), p. 328-344
- Çetintaş, H. Buluthan (2014). *Kurumsal İletişim Stratejisi ve Kurumsal Bloglar*, Eğitim Kitabevi Yayınevi, Konya
- Dağdelen, Mustafa (2013). “Lokasyon Bazlı Servisler”, <https://www.slideshare.net/slideshow/lokasyon-bazli-servisler/17773954>, (Access Date: 24.07.2024)
- Damgacı, Tuğba (2023). “Stratejik Planlarda Kurumsal Değerlerin Ölçümü: Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü 2019-2023 Stratejik Planı Örneği”, *International Social Sciences Studies Journal*, 9(116), p.8831-8837
- Gifford, Janet. (2010). “Digital Public Relations: E-Marketing's Big Secret”, *Continuing Higher Education Review*, 74, p.62-72.
- Gunelius, Susan (2011). *30-Minute Social Media Marketing: Step-by-step Techniques to Spread the Word About Your Business*, McGraw-Hill, US.
- Güzel, Cansel (2020). “Sosyal Medyanın Neliği, Gelişimi ve Kullanım Alanları Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, *Sosyolojik Düşün*, 5(2), p.93-112
- Hayes, Christine (2023). “What are digital PR tools?”, <https://onlineprservices.com/what-are-digital-pr-tools-2/>, (Access Date: 11.04.2024)
- https://www.marketingteacher.com/digital-public-relations-dpr/#google_vignette, (Access Date: 12.04.2024)
- http://www.emo.org.tr/ekler/aeac0a1c44a6a34_ek.pdf?dergi=4, (Access Date: 14.07.2024)
- <https://explore.zoom.us/tr/products/webinars/resources/what-is-a-webinar/#:~:text=Web%20seminerleri%2C%20bir%20grup%20sunucunun,bir ka%C3%A7%20web%20seminerleri%20oturumundan%20olu%C5%9Fabilir>, (Access Date: 16.07.2024)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/RSS>, (Access Date: 19.07.2024).
- <https://www.aramamotoru.com/really-simple-syndication-rss-nedir-nasil-calisir/>, (Access Date: 19.07.2024)
- https://wikieducator.org/images/3/34/Newbie_Tut1.pdf, (Access Date: 26.07.2024)

- <https://www.kampustenevar.com/kategori-bilim-ve-teknoloji/sosyal-medya-ve-mikrobloglar>, (Access Date: 29.07.2024)
- Karaçor, Süleyman (2009). “Halkla İlişkilerde İletişim Aracı Olarak Bloglar”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2(2), p.87-99.
- Koçak, Cem Burak, Atalık, Özlem & Koçak, Bahri Baran (2024). “ Mecazi Dil Unsurlarının Tüketici Katılımı Üzerindeki Etkisi: Türk Havayolu Instagram Sayfaları Örneği”, Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi,17(1), p.1-38
- Koçyiğit, Murat (2017). Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi, Eğitim Kitabevi Yayınevi, Konya.
- Köse, Hüseyin (2008). “İnternette “Açık” ve Demokratik Yayıncılık: “Sanal Ortam Günlükleri” ve “Wiki’ler”, Marmara İletişim Dergisi, 13(13), p.83-93
- Mayfield, Antony (2008). What is Social Media An e-book by Antony Mayfield From iCrossing, https://crmexchange.com/uploadedFiles/White_Papers/PDF/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf, (Access Date: 22.05.2024)
- Özmen, Şule (2009). Ağ Teknolojisinde Yeni Ticaret Yolu: E-Ticaret, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Özüdoğru, Şakir (2014). “Bir Web 2.0 Uygulaması Olarak Bloglar: Blogların Dinamikleri ve Blog Alemi” The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC, Volume 4, Issue 1, p.36-50
- Seyfi, Murat (2017). Halkla İlişkiler Perspektifinde Dijital Etkinlik Yönetimi, Der Yayınları, İstanbul
- Tanyıldız, Nural İmik (2021). Dijital Dünyada Halkla İlişkiler, İksad Yayını, Ankara
- Yeniçifti, Nağihan Tufan (2017). Sosyal Medya Facebook ve Twitter Motivasyonları, Literatürk Yayını, Konya

CHAPTER 3

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A DIGITAL PUBLIC RELATIONS TOOL

*İhsan ÇAKIR**

Introduction

Since the beginning of the 21st century, the digital revolution has led to profound changes in many fields with the rapid development of internet technology. The public relations sector, which is one of the fields affected by these changes, has experienced a transition from traditional methods to digital methods. This transition process has necessitated the reassessment of communication strategies used in public relations activities and the effective use of the opportunities offered by the digital environment. Digital transformation has brought along the need for the public relations sector to adapt to the changing habits of target audiences toward digital platforms. Changes in the behavior and preferences of the target audience due to the impact of digitalization have made it even more important to carry out public relations activities on digital platforms. As Özgen (2019, p.21) stated, to successfully manage these changes, public relations professionals need to analyze the target audience in detail. This situation has made it necessary to harmonize communication strategies and applications with the digital world. In today's communication environment, advanced digital skills and strategies are becoming increasingly important for public relations activities to be successful. In this context, it is predicted that applications developed with artificial intelligence algorithms can be of great help to public relations professionals.

The use of artificial intelligence carries both big opportunities and various risks in the sectors it transformed. As persons like Stephen Hawking and Elon Musk have stated, the direction of development of artificial intelligence and its potential effects has uncertainties and these uncertainties come with some risks (Önder, 2020, p.3). For this reason, the future of artificial intelligence technology is often discussed with fear scenarios and

* Selçuk University, Institute of Social Sciences, Public Relations and Publicity, PhD Student, ih-sannckr@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5914-3688

limits need to be set on how to utilise the power of the tools. While this situation emphasises the power of artificial intelligence tools to shape and change the public relations profession, it also shows that it has become a controversial issue.

This situation, which is an important issue for researchers and public relations professionals, can be considered as a study that will contribute to the literature and serve as a source for future research. In conclusion, it should not be forgotten that studies on the role and effects of artificial intelligence in digital public relations can fill an important gap and shape the future of the sector.

“If public relations activities are carried out using artificial intelligence tools, who or what will be held responsible for the results?”

References

- Akım, F. (2005). *Kriz Yönetimi ve Halkla İlişkiler*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 22, 171–176.
- Acar E. (2007). *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Yapay Zekâ*. Alt Kitap, <https://www.altkitap.net/olumluluk-olumsuzluk-ve-yapay-zekâ/>,
- Aydın, Hakkı İ. & Değirmenci Hikmet, C. (2018). *Yapay Zekâ*. Girdap Kitap, İstanbul.
- Budak, G. & Budak, G. (1995). *Halkla İlişkiler Davranışsal Bir Yaklaşım*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Banger, Cal G. (2018). *Endüstri 4.0. Ekstra*, Dorlion Yayınları, Eskişehir.
- Bostrom, N. (2018). *Süper Zekâ- Yapay Zekâ Uygulamaları, Tehlikeler ve Stratejiler*. Çev.; F. B. Aydar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Berryhill J., Heang K, Clogher R. & McBride, M. (2019). “Hello, World: Artificial Intelligence And Its Use In The Public Sector”, OECD Working Papers on Public Governance. 36.
- BuzzSumo (2023). *About us*. <https://buzzsumo.com/about/>.
- Civelek, Ö. & Calayır, Y. (2007). İnce Dikdörtgen Plakların Titreşim Frekanslarının Yapay Sinir Ağları Yaklaşımı ile Tahmini. İMO Teknik Dergi, 4161 -4176.
- Canöz, K. & Canöz N. (2020), *Halkla İlişkiler*, Palet Yayınları, Konya.
- Canöz, K. (2021), *Politikada Halkla İlişkiler*, Palet Yayınları, Konya.
- Capterra (2023). *Halkla İlişkiler Yazılımı*, <https://www.capterra.web.tr/directory/10033/public-relations/software>.
- Crunchbase (2023). *Block Six Analytics About*, <https://www.crunchbase.com/organization/block-six-analytics>
- Çağlayan, S. (2021). Yapay Zekânın Halkla İlişkilerin Geleceğine Etkisi: Türkiye’de Halkla İlişkiler Profesyonelleri Ekseninde Bir Alan Araştırması, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 9 (2), 783-816.
- Çataldaş, İ. & Özgen, E. (2021). *Dijital Halkla İlişkiler Aracı Olarak Algoritmalar ve Yapay Zekâ*. International Social Sciences Studies Journal, 7(91), 5227-5238.
- Diñçer, Müjde K. (2000). *Lobicilik*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İzmir.
- Doğan, A. (2002). *Yapay Zekâ*, Kariyer Yayıncılık, İstanbul.
- Evertise (2023). *About Us*. <https://evertise.net/evertise-about/>
- Fidan M. & Rençber, H. (2019). İki Yönlü Simetrik Halkla İlişkiler Sürecinde Bir Moderatör Olarak Yapay Zekânın Rolü. (Ed.; Besna Ağın, Nihan Barlas,

- Neslihan Bulur, Burak Çeber, Selin Maden), İçinde, 6. Uluslararası Dijital Dönüşüm Sempozyumu Bildirisi (219-226), Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, <https://uskudar.edu.tr/afis/iletisim-gunleri-bildiri-ozet-kitabi.pdf>.
- Frank, M., Roehring, P. & Pring, B. (2019). Makineler Her Şeyi Yaptığında Biz Ne Yapacağız-Yapay Zekâ, Algoritmalar, Botlar ve Büyük Veri Çağında Öne Geçmek. Çev.; Emine Yılmaz, Agenta Kitap, İstanbul.
- Grunig, James E. & Hunt, T. (1984). *Managing Public Relations*, Holt, Rinehart And Winston, New York.
- Göksel, Ahmet B. & Yurdakul, Nilay B. (2002). *Temel Halkla İlişkiler Bilgileri*. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 15. İzmir.
- Guillory, J. E. & Sundar, S. S. (2014). How Does Web Site Interactivity Affect Our Perceptions Of An Organization?. *Journal Of Public Relations Research*, 26(1), 4-61.
- Galloway, C. & Swiatek, L. (2018). Public Relations And Artificial Intelligence: It's Not (Just) About Robots. *Public Relations Review*, 44, 734-740.
- Haton, Jean P. & Haton, Marie C. (1991). *Yapay Zekâ*. Çev.; Aysen Ekmekçi & Alev Türker, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Huang, Y. H. C., Wu, F. & Huang, Q. (2017). Does Research On Digital Public Relations İndicate A Paradigm Shift? An Analysis And Critique Of Recent Trends. *Telematics and Informatics*, 34(7), 1364-1376.
- Ilıcak Aydınalp Ş.G. (2020). *Halkla İlişkiler Perspektifiyle Yapay Zekâ*. *Turkish Studies Social*, 15(4), 2283-2300.
- Internet World Statistics (2022). *İnternet Kullanım İstatistikleri*. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm/>.
- İşler, Didar B., Çiftçi M. & Yarangümelioğlu, D. (2013). *Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sosyal Medyanın Kullanımı ve Yeni Stratejiler*. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(1), 174-186.
- Jackson, P. & Center, Allen H. (1995). *Public Relations Practices Managerial Case Studies and Problems*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Kalender, A. (2013). Kavram Olarak Halkla İlişkiler, Dünyada ve Türkiye'de Halkla İlişkilerin Tarihsel Gelişimi, Ed.; A. Z. Özgür, İçinde, *Halkla İlişkiler* (2-16) Açıköğretim Fakültesi Yayını, 1676.
- Kazancı, M. (2007). *Kamuda ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Kharisma, T. & Kurniawan, F. (2018). Public Relations In The Digital Era: Case Study Of The Use Of Social Media By Government Public Relations In Anrı. *Jurnal InterAct*, 7(1), 13-19.
- Kaput, M. (2020). *AI and Advertising: Everything You Need To Know*. <https://www.marketingaiinstitute.com/blog/ai-in-advertising>.
- Kayım, N. (2021). *Yapay Zekânın Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Yeri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Laksamana, A. (2015). Profesi Public Relations Indonesia dalam Era Digital. *Jurnal Public Relations Indonesia*, 2(3), 6-16.
- Mayfield, A. (2011). *What is Social Media*, http://crmexchange.com/uploadedFiles/White_Papers/PDF/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf.
- Mcmenemy, L. (2018). *With AI and Workforce Automation Entering Brand Communications, How Do We Keep Content Ethical?*. <https://www.skyword.com/content-standard/with-ai-and-workforce-automation-entering-brand-communications-how-do-we-keep-content-ethical/>.
- Marketing 360 (2023). *About us*. <https://www.marketing360.com/>.
- Marketing Master IO (2023). *About us*. <https://marketingmaster.io/who-we-are/>.
- MediaHQ (2023). *About us*. <https://www.mediahq.com/about>

- Nilson, Nils. J. (2019). *Yapay Zekâ "Geçmişi ve Geleceği"*. Çev.; Mehmet Doğan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- NetBase (2023). *About us*. <https://www.quid.com/company/about-us>
- Odabaşı, Y. & Oyman, M. (2005). *Pazarlama İletişimi Yönetimi*. MediaCat Yayınları, İstanbul.
- Okay, A. & Okay, A., (2015). *Halkla İlişkiler Kavram ve Strateji Uygulamaları*. Der Yayınları, İstanbul.
- Organisation for Economic Co-operation and Developmen (2019a). *Toplumda Yapay Zekâ*. https://read.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/artificial-intelligence-in-society_eedfee77-en.
- Organisation for Economic Co-operation and Developmen. (2019b). *Hello, World: Artificial Intelligence and its use in the Public Sector*. OECD Observatory of Public Sector Innovation (OPSI), 36.
- Özkan, A. (2009). *Halkla İlişkiler Yönetimi*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Özgen, E. (2012). *Sosyal Medya ve Halkla İlişkilerde Değişen Medya Anlayışı*. Ed.; Kara, T. & E. Özgen, İçinde, Sosyal Medya Akademi (9-20). Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Özgen, E. (2019). *Hedef Kitlenin Dijital Dönüşümü*. Ed.; EB Saroğlu İçinde, Dijital Halkla İlişkiler, Beta Yayınları. İstanbul.
- Özel, Aybike P. & Sert Nuray Y. (2015). *Dijital Halkla İlişkiler Kavram ve Araçları*. Derin Yayınları, İstanbul.
- Öztuna, B. (2017). Endüstri 4.0 'Dördüncü Sanayi Devrimi ile Çalışma Yaşamının Geleceği. Gece Kitaplığı, Ankara.
- Özoğul, M. (2017). *Yapay Zekâ Yaratıcılıkta İnsanların Yerini Alabilir Mi?*. <https://pazarlamasyon.com/yapay-zekâ-reklamcilikta-insanlarin-yerini-alabilir-mi/>.
- Özdoğan, O. (2018). Endüstri 4.0 'Dördüncü Sanayi Devrimi ve Endüstriyel Dönüşümün Anahtarı. Pusula Yayıncılık, İstanbul.
- Öztürk, K. & Şahin, Engin M. (2018). *Yapay Sinir Ağları ve Yapay Zekâ 'ya Genel Bir Bakış*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Takvim-i Vekayi, 23 (6), 25-36.
- Önder, M. (2020). *Yapay Zekâ: Kavramsal Çerçeve*, (Editör: İbrahim Demir), İçinde, *Yapay Zekâ Stratejileri ve Türkiye Kitabı*, Ulisa, 12(2), 3-101
- Peltekoğlu, Balta F. (2005). *Halkla İlişkiler Nedir?*. 7.Basım, Beta Yayınları, İstanbul.
- Peltekoğlu, Balta F. (2007). *Halkla İlişkiler Nedir?*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Propelmypr (2023). *About us*. <https://www.propelmypr.com/>.
- Pr.co (2023). *About us*, <https://www.pr.co/about>. U
- Raynor, W. (1999). *The International Dictionary of Artificial Intelligence*. The Glenlake Publishing Company, Ltd., Unites States of America.
- Russell, S. & Norvig, P. (2012). *Artificial Intelligence A Modern Approach*. Pearson Education. In Pearson.
- Ramaswamy, S. (2017). *How Companies Are Already Using AI*. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2017/04/how-companies-are-already-using-ai>.
- Seitel, Fraser P. (2001). *The Practice of Public Relations*, Upper Saddle River, Prentice Hall, New Jersey.
- Sayımer, İ. (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Sayımer, İ. (2012). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*, 2.Basım, Beta Yayınları, İstanbul.
- Sheehan, K. (2018). *Opinion: We Must Use AI TO Excel In The Next Frontier Of PR*. <https://www.gorkana.com/2018/05/kerry-sheehan-opinion-use-ai-to-excel-in-the-next-frontier-of-pr>.

- Spangler, T. (2018). *First AI-Scripted Commercial Debuts, Directed By Kevin Macdonald for Lexus*. <https://variety.com/2018/digital/news/lexus-ai-scripted-ad-ibm-watson-kevin-macdonald-1203030693>.
- Seyitoğlu, Z. (2019). *Türkiye’de Dijital Halkla İlişkilerde Değişen Müşteri Deneyimi: Chatboot Uygulamaları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İletişim Sanatları Anabilimdalı, İstanbul.
- Saygılı, H. (2020). *Yapay Zekâ: Güçlü ve Zayıf Yönleri*. Ed.; İbrahim Demir, İçinde, *Yapay Zekâ Stratejileri ve Türkiye*. Ulusa, 12(2), 25-30
- Strong, F. (2021). *8 Innovations in Public Relations Technology to Watch*. <https://www.swordandthescript.com/2021/01/public-relations-technology/>
- SignalAI (2023). *About us*. <https://signal-ai.com/about/>.
- Taşkın, H. & Adalı, M. R. (2004). *Teknolojik Zekâ ve Rekabet Stratejileri*. Değişim Yayınları, İstanbul.
- Taylor, M. & Kent, M. L. (2010). Anticipatory Socialization İn The Use Of Social Media İn Public Relations: A Content Analysis Of PRSA’s Public Relations Tactics. *Public Relations Review*, 36 (3), 207-214.
- Thalassinou, M. (2018). *CIPR’s New Research Reveals Effect Of Artificial Intelligence On PR*. <https://www.communicatomagazine.com/news/2018/cipr-s-new-research-reveals-effect-of-artificial-intelligence-on-pr/>.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/?ara=yapay>.
- Talkwalker (2023). *About u.*, <https://www.talkwalker.com/about-us>
- USC A. (2019). *PR/ Tech: He Future Of Technology In Communication*. https://www.researchgate.net/publication/332187775_2019_Global_Communication_Report_PRtech_-_The_Future_of_Technology_in_Communication.
- Uzun, M. (2020). *Yapay Zekâ: Fırsatlar ve Tehditler*, Ed.; İbrahim Demir, İçinde *Yapay Zekâ Stratejileri ve Türkiye* Kitabı. Ulusa, 12(2), 4-44.
- Valın, J. (2018). *“Humans Still Needed: An Analysis Of Skills And Tools In Public Relations”*, London, United Kingdom: Chartered Institute For Public Relations. <https://www.slideshare.net/slideshow/humans-still-needed-research-project-reveals-impact-of-artificial-intelligence-on-public-relations/98238470>.
- Valin, J. & Gregory A. (2021). *Halkla İlişkilerde Yapay Zekâ İçin Etik Rehberi*. Çev.; Çișil Sohodol, Chartered Institute of Public Relations. <https://ida.org.tr/dokumanlar/pdf/yapay-zekâ-ve-etik.pdf>.
- Winner, P. (1990). *Effective Pr Mnagement*, Kogan Page Ltd. London.
- Wells, B. & Spinks, N. (1999). *Communicating With The Community*. Career Development International, 4(2), 108-116.
- Wilcox, Dennis L., Ault, Philip H., Agee, W. & Cameron Gleen T. (2001). *Essentials of Public Relations*, Addison-Wesley Longman. New York.
- We Are Social (2022). *İnternet Kullanım İstatistikleri 2022*. <https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>.
- Yavuz, C. (2019). *Halkla İlişkiler*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yıldız, E. (2021). *İletişim Alanındaki Yapay Zekâ Konulu Tezlerin İncelenmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(3), 605-618.
- Yılmaz, A. (2019). *Yapay Zekâ*, Kodlab Yayınları, İstanbul.
- Zerfass, A., Vervic, D., Verhoeven, P., Moreno, Â. & Tench, R. (2019). *European Communication Monitor 2019: ExploringTrust in Profession, Transparency Artificial Intelligence And New Content Strategies. Results Of a Survey in 46 Countries*, Brussels.

CHAPTER 4

DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND INTERNAL COMMUNICATION

*Ayşe Gedikçi ÖNDOĞAN**

Introduction

The communication activities conducted by organizations with their internal target audiences are referred to as internal communication. Within internal communication, adopting applicable, modern, and innovative approaches that encompass collaboration and information exchange activities is crucial. Establishing and sustaining a communication system based on mutual understanding in an environment with individuals possessing various characteristics, cultures, and expectations is necessary for creating a trustful atmosphere (Holla & Pikhart, 2014: 167). In this context, public relations practices that distinguish internal communication from mere information transfer and collaboration functions, and instead transform it into a tool for enhancing employee relations, mutual understanding, and participation, come to the forefront.

Communication systems shaped by human experience are evolving with the influence of technology (Crowley & Heyer, 2019: 10). Despite advancements in automation and communication systems, the key element for success and stability in internal communication, where the human element is at the forefront, is the employees of the organization. By incorporating digital media applications, which affect the functioning of institutions as well as the lives of individuals, into internal communication systems, it is aimed to increase their effectiveness as well as their use. As the use of digital media applications in internal public relations increases, it is important to determine their effects on internal communication. This study examines the relationship between internal communication and digital public relations practices. By evaluating the positive and negative impacts of digital public relations applications on internal communication, the study aims to provide a valuable resource for those working in the field.

* Lecturer Dr., Medical Faculty Hospital, Selçuk University, Konya, Türkiye, ayse_gedikci@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7933-9909

ropriate tools. Leveraging digital public relations applications to accelerate communication processes, enhance message effectiveness, and gain employee support is crucial for internal communication success.

The support received from digital applications is increasing day by day in public relations activities carried out for different purposes such as getting to know employees and learning their demands, as well as corporate purposes such as informing, educating and guiding in internal communication. It is important to use digital public relations tools and applications correctly and competently to enhance the quality and efficiency of the communication process. Being aware of both the advantages and risks associated with digital public relations tools is essential for maintaining the effectiveness and efficiency of internal communication activities.

References

- Akman, İ. (2021). Kurumsal iletişim süreci ve itibar yönetiminde değişen iletişim şekilleri: Sosyal medya kullanımları. *ASEAD 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu* 10-12 Nisan 2021 Kemer, Antalya, Bildiriler Kitabı, (pp. 803-818) Astana Yayınları, Ankara.
- Arklan, Ü. & Taşdemir E. (2010). *Kurum İçi Halkla İlişkiler*. Konya: LiteraTürk.
- Aydede, C. (2009). *Teorik ve Uygulamalı Halkla İlişkiler Kampanyaları*. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Babacan, E. & Ekiz, H.E. (2008). Örgütsel iletişim ve iç halkla ilişkiler uygulamalarının etkinliğinde internetin rolü, Nilay Başok Yurdakul (Ed.) *Farklılaşma Çağında Kurumsal Başarıyı Yakalamak: Halkla İlişkiler-Pazarlama-İletişim* (pp. 251-275). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Becerikli, Y.S. (2014). Örgüt kültürü oluşumunda örgüt içi iletişim ve kurum içi halkla ilişkilerin rolü: Beğendik A.Ş. örneği. *Selçuk İletişim*, 1(2), 73-89. <https://dergipark.org.tr/en/pub/josc/issue/19000/200914>
- Bharadwaj, A. (2014). Planning internal communication profile for organizational effectiveness. *IIM Kozhikode Society & Management Review*, 3(2), 183-192. <https://doi.org/10.1177/2277975214542059>
- Canöz, K. & Canöz, N. (2020). *Halkla İlişkiler*. Konya: Palet Yayınları.
- Crowley, D. & Heyer, P. (2019). *İletişim Tarihi: Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya*. Berkay Ersöz (Trans.). Ankara: Siyasal Kitap.
- Cüceloğlu D. (2005). *İletişim ve Algılama: Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çerçi, Ü. Ö. (2024). An Innovative Communication Paradigm for the Future of Public Relations: Artificial Intelligence. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi (Cumhuriyetin 100. Yılında Geleceğin İletişimi Özel Sayısı)*, 128-147. <https://doi.org/10.17829/turcom.1360264>
- Dance, F. E. (1970). The "concept" of communication. *Journal of Communication*, 20(2), 201-210.
- Einweller, S., Ruppel, C. & Stranzl, J. (2021). Achieving employee support during the COVID-19 pandemic: The role of relational and informational crisis communication in Austrian organizations. *Journal of Communication Management*, 25, 235-255. <https://doi.org/10.1108/JCOM-10-2020-0107>

- Gallup. Gallup's Employee Engagement Survey: Ask the Right Questions With the Q12 Survey. https://www.gallup.com/q12/?utm_source=linkedin&utm_medium=0_social&utm_term=gallup&utm_campaign=wk_comment-post6032423#ite-356135 (Accessed: 7 June 2024).
- Ganesh, B. & Bright, J. (2020). Countering extremists on social media: Challenges for strategic communication and content moderation. *Policy & Internet*, 12(1), 6-19. <https://doi.org/10.1002/poi3.236>
- Güzel, C. (2020). Sosyal medyanın neliği, gelişimi ve kullanım alanları üzerine kuramsal bir inceleme. *Sosyolojik Düşün*, 5(2), 93-112. <https://doi.org/10.37991/sosdus.834698>
- Hiremath, B.K. and Kenchakkanavar, A.Y. (2016). An alteration of the web 1.0, web 2.0 and web 3.0: A comparative study. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 2(4), 705-710.
- Hola, J. & Pikhart, M. (2014). The implementation of internal communication system as a way to company efficiency. *Business Administration and Management*, 17(2), 161-169. DOI: 10.15240/tul/001/2014-2-012
- IPRA (2024). PR Definitin. [Online] <https://www.ipra.org/member-services/pr-definition/#:~:text=Public%20relations%20is%20a%20decision,trusted%20and%20ethical%20communication%20methods.> (Accessed: 09 July 2024)
- Karaçalia, A., Tepe, A., Almaz, O. & Tuncer, H. (2023). Dijital eğitim platformları kullanımı ve gerekliliği. *TURAN: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 15(60), 352-359. DOI:10.151891308-8041
- Koçyiğit, M. (2017). Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Lee, Y. & Li, J. Y. Q. (2020). The value of internal communication in enhancing employees' health information disclosure intentions in the workplace. *Public Relations Review*, 46(1), 101872. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2019.101872>
- Mert, Y. L. (2019). Kamu yönetiminde kurumsal iletişim: Web siteleri üzerine bir analiz. *Journal of International Social Research*, 12(62), 1513-1522. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3159>
- Musser, C. & Taboada, G. (2020). Use internal communications to execute a winning strategy. Gallup Workplace [Online] <https://www.gallup.com/workplace/313367/internal-communications-execute-winning-strategy.aspx> (Accessed: 18 August 2024).
- Myers, K. K. & Sadaghiani, K. (2010). Millennials in the workplace: A communication perspective on millennials' organizational relationships and performance. *Journal of Business and Psychology*, 25, 225-238.
- Okay, A. & Okay A. (2007). *Halkla İlişkiler: Kavram, Strateji ve Uygulamaları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Önaçan, M. B. K., Medeni, T. D. & Özkanlı, Ö. (2012). Elektronik belge yönetim sistemi EBYS'nin faydaları ve kurum bünyesinde EBYS yapılandırmaya yönelik bir yol haritası. *Sayıştay Dergisi* (85), 1-158. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayistay/issue/61540/919115>
- Peltekoğlu, F. B (1993). Kurum içi iletişim ve kurumsal imaja katkısı. *Marmara İletişim Dergisi*, 4, 203-210. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2734>
- Peltekoğlu, F. B. & Askeroğlu, E. D. (2020). Dijital ortamda kurum içi iletişim: İşletmelere yönelik bir araştırma. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi* (35), 1-18. <https://doi.org/10.17829/turcom.693378>

- Pozantı, M. S. (2019). Hastanelerde kurum içi iletişim. *SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi* 1(1), 46-63. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/776132>
- Ruck, K. & Men, L. R. (2021). Guest editorial: Internal communication during the COVID-19 pandemic, *Journal of Communication Management*, 25(3), 185-195. <https://doi.org/10.1108/JCOM-08-2021-163>
- Sabri, N., Chen, B., Teoh, A., Dow, S. P., Vaccaro, K. & Elsherief, M. (2023). Challenges of moderating social virtual reality. In *Proceedings of the 2023 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI '23)* (pp. 1-20). Association for Computing Machinery, New York, NY, USA. <https://doi.org/10.1145/3544548.3581329>
- St.Amant, K. (2002). When cultures and computers collide: Rethinking computer-mediated communication according to international and intercultural communication expectations. *Journal of Business and Technical Communication*, 16(2), 196-214. <https://doi.org/10.1177/1050651902016002003>
- Sungur, E. & Toksü, F. (2010). İç iletişim "içerde" kalabilir mi? Online iletişim ortamlarının kurum içi iletişim için oluşturduğu fırsat ve tehditler. In *International Conference on New Media*. (pp. 28-30).
- Tengilimoğlu, D., Akbolat, M. & Işık, O. (2015). *Sağlık İşletmeleri Yönetimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Uzun, K. & Uluçay, D.M. (2017). İş ortamında WhatsApp kullanımı ve kesintiye uğrama. *Selçuk İletişim*, 10(1), 216-231.
- Welch, M. (2012). Appropriateness and acceptability: Employee perspectives of internal communication. *Public Relations Review*, 38(2), 246-254. doi:10.1016/j.pubrev.2011.12.017
- Welch, M. (2013). Mastering internal communication: Knowledge foundations and postgraduate education. *Public Relations Review*, 39(5), 615-617. <http://dx.doi.org/10.1016/j.pubrev.2013.04.003>
- Yazıcı, Ö. (2024). Kurumsal iletişimde yeni bir araç: Kurum içi podcast. [Online] <https://www.linkedin.com/pulse/kurumsal-ileti%C5%9Fimde-yeni-bir-ara%C3%A7-kurum-i%C3%A7i-podcast-%C3%B6zcan-yaz%C4%B1c%C4%B1-m9lof/> [Accessed: 28 June 2024].
- Yıldırım, N. & Özmen, B. (2012). Video paylaşım sitelerinin eğitsel amaçlı kullanımı. *Education Sciences*, 7(1), 288-295. <https://doi.org/10.12739/10.12739>

CHAPTER 5

INTERNAL DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Nazife KARAMAN**

Introduction

In today's world where it is impossible to stay away from the digital world, it is almost mandatory to follow and keep up with technological developments. Digitalization is present in every area of life, from education to health, from civil defense to economy. The progress made by the internet and communication technologies takes communication to very different dimensions. It also affects societies and makes social orientations possible.

Technological developments in the field of communication have also changed corporate communication strategies and methods. Since the 1980s, traditional media tools have been replaced by digital media tools. In recent years, technological determinism has changed every discipline, platform, sector, business and understanding. In the 2000s, digital change started to make itself felt more and more and every field had to adapt itself to the digital change and transformation process. Social media, which is at the center of communication today, has become the most effective communication tool of the 21st century and has displaced other communication tools. The basis of this revolutionary innovation is the realization of two-way communication faster, at lower costs and more consistently (Dilsiz, 2022, p. 5).

Internal public relations activities play an important role in maintaining the continuity of organizations. Digital public relations applications, which are used all over the world, are also used in internal public relations activities today. The impact of digitalization on internal public relations activities is mostly positive. Digital public relations provides fast, easy, interactive, economic and timeless interaction between the organization and its employees. It is needed to mention that the negative aspects of digitalization in internal public relations efforts, it can be said that it creates situations where face-to-face communication loses its impact, and real emotions

* Selçuk University, Institute of Social Sciences, Public Relations and Publicity, PhD Student, karannazife@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7733-8729

tion facilitates instant connection and the transmission of messages in electronic environments. Since there are no time and space constraints, mobile devices have made it possible to use the internet anytime and anywhere. Another important development is social networks, which enable two-way communication via the internet. As a result of their widespread use, social networks have started to be used in in-house public relations activities and as an internal communication tool (Peltekoğlu, Askeroğlu, 2020, p. 6).

Internal digital public relations activities are implemented through different communication channels. The most commonly used ones are corporate websites, e-mails and social media networks. Especially in this period when social media tools are used intensively, organizations make effective use of social media applications to reach their employees and target audience. With the inclusion of artificial intelligence, one of the developing structures of digitalization, in the field of public relations, applications can reach different dimensions. By preventing digital technologies and digital communication from being conceptualized as a new medium of public relations only and evaluated on the basis of improving effectiveness from a managerial and functional perspective, studies aimed at developing digital public relations applications and using them more efficiently for organizations and their personnel will add significant richness to the field of in-house digital public relations.

References

- Boztepe, H. (2013). "Halkla İlişkiler Kurum ile Hedef Kitle Arasında İlişki Oluşturma Amacı ve Kurumsal Web Sayfalarının Diyalojik Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kullanımı", *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (20), 86-104.
- Canöz, K. & Canöz N. (2020), *Halkla İlişkiler*, Konya, Palet Yayınları.
- Çağlar, E. & Akdağ, M. (2023). Dijital Halkla İlişkiler Bağlamında Kurumsal Sürdürülebilirlik: Kağıtsız Üniversite Yönetim Sistemi, *Humanities Sciences Status*. 18(2), 1-11.
- Çakmak, V. (2017). "Üniversitelerde İnternet Sitelerinin Kurum İçi Halkla İlişkiler Açısından İşlevselliği, Selçuk Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma", Konya, Eğitim Yayınevi.
- Danayiyen, A., Kiyak, M. & Ünal, E. (2017). "Hastanelerde Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımının Kurum İçi İletişim Doyumuna Etkisi", *Selçuk İletişim*, 10 (1), 32-63.
- Demir, F. & Yıldırım, G. (2020). Halkla İlişkilerde Sistem Teorisi Bağlamında Kurum İçi İletişimin Kurumsal Bağlılık Üzerindeki Rolü: Ulaşım Sektöründe Karşılaştırmalı Analiz, *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(2), 170-194.
- Dijital Gelecek Dijital Dönüşüm, (s. 161-184). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.-
- Diker, E. & Diker, F.D. (2022). "Halkla İlişkilere Giriş", Ed. Gülsüm Çalışır, Ersin Diker, İhsan Türkal, Konya, Eğitim Yayınevi.

- Dilsiz, V. (2022). Dijital Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Blogların Diyalojik İletişime Etkisi, İstanbul Marka Bilim Topluluğu. Dergisi, 4, 1-15.
- Grunig, J. E. (2009). "Paradigms of Global Public Relations in an Age of Digitalisation. PRism 6(2), 1-19.
- Herbert, E. G. (2005). "Digital Public Relations: A New Strategy in Corporate Management", Nsukka Journal of the Humanities, 15, 135-143.
- Irak, H. (2021). Dijitalizasyon ve Halkla İlişkiler: Literatür Üzerine Teorik Bir İnceleme, Ahi Evran Akademi, 2(1), 122-132.
- İmİK Tanyıldızı, N. (2021). Dijital Dünyada Halkla İlişkiler, Ankara, İksad Yayınevi.
- Kalender, A. (2013). "Kavram Olarak Halkla İlişkiler Dünyada ve Türkiye' de Halkla İlişkilerin Tarihsel Gelişimi" Ed. Aydın Ziya ÖZGÜR. Halkla İlişkiler, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kazancı, M. (2016), Kamuda ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler, Ankara, Turhan Kitapevi.
- Kharisma, T. & Kurniawan, F. (2018). Public Relations in the Digital Era: Case Study of the Use of Social Media by Government Public Relations in Anrı, Jurnal InterAct, 7(1), 13-19.
- Kım, C. M. (2016). "Social Media Campaigns: Strategies for Public Relations and Marketing", New York, Routledge.
- Koçyiğİt, M (2017). Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi, Konya, Eğitim Yayınevi.
- Külcü, Ö. (2012). "Kurumsal Bilgi Kaynağı Olarak E-Posta Yönetim Sistemleri", Bilgi Dünyası, 13(1), 226-248.
- Öksüz, B. (2011). E-işe Alım Sürecinde Kurumsal Web Sitelerinin Kullanımı ve Konu Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 7(14).
- Öztürk, M. & Ayman, M. (2013). "Web Sayfalarının Halkla İlişkiler Amaçlı Kullanımı", Selçuk İletişim, 4(4), 57-66.
- Öztürk, S. (2023). E-Ticaret Şirketlerinin Diyalojsal Halkla İlişkiler Kapsamında Sosyal Medya Kullanımı. Mavi Atlas, 11 (2), 389-402.
- Peltekoğlu, F. & Demir Askeroğlu, E. (2020). "Dijital Ortamda Kurum İçi İletişim: İşletmelere Yönelik Bir Araştırma. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi (35), 1-18.
- Sarioğlu, E.B. (2019). Dijital Halkla İlişkiler, Konya, Eğitim Yayınevi.
- Tarhan, A. (2014). "Medya İlişkilerde Kurumsal Web Sayfalarının Kullanımı: Halkla İlişkiler Odaklı Bir Değerlendirme", Selçuk İletişim, 8(2), 61-89.
- Tekin, Ö.B. (2009). "Örgütlerde Elektronik Posta Kullanımının Örgütsel İletişime Etkileri ve Paristanbul Dizayn Ajansı'nda Bir Uygulama Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wright, D. & Hinson. M. D. (2017). Tracking How Social and Other Digital Media are Being Used in Public Relations Practice: A Twelve Year Study, Public Relations Journal, 10(1).
- Yağmurlu Dara, A. (2011). Kamu Yönetiminde Halkla İlişkiler ve Sosyal Medya. Selçuk İletişim, 7(1), 5-15.
- Yüksel, D., Öç, B. & Tolon, M. (2021). Dijital Kurumsal İletişim. Tarakçı, İ.E. & Göktaş B. (Ed.), Dijital Gelecek Dijital Dönüşüm, İstanbul, Efe Akademi Yayınları.161-184.

CHAPTER 6

REAL-TIME DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND INSTANT INTERACTION APPLICATIONS ON SOCIAL MEDIA

*Deniz Özer ALPER**

Introduction

Being “real-time” in the context of public relations requires responding to a situation within minutes, adapting to innovations in a short time, making regular and continuous communication and relationships, and protecting corporate values while doing so. It is possible for institutions to produce instant solutions to the feedback from their stakeholders, to develop and improve services with a real-time behavior. This is an opportunity for institutions to follow up customers and learn their expectations and problems. Today, reaching the target audience with traditional ways of advertising, marketing or public relations is no longer an advantage in itself. Being closer to the target audiences and listening to them has become much more important. Institutions have to rely on research, planning and teamwork to implement real-time communication. It is important for internal stakeholders to be responsible and take initiative, to act proactively for the decisions made and the steps taken. Employees in institutions with a real-time understanding have a sense of responsibility. They can provide real-time guidance to the consumer when necessary. This understanding is more difficult to realize in environments where authoritarian leaders are present. Because real-time communication does not develop in a control mindset. Initiative managers and employees should offer real-time guidance when needed.

Being real-time is the ability to instantly interact with audiences, and in real-time relationships, time is always now. As communication develops in real time, the consumer improves his/her sense of trust positively by receiving the right messages from the primary source. It is a strategy that focuses on responding quickly and timely to events such as breaking news, consumer movements, and current issues. The purpose of being real-time is to provide the consumer with access to the products, services and infor-

* Dr. Ass. Prof. Ondokuz Mayıs University Faculty of Communication, deniz.ozer@omu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2539-1939

during a crisis. A detailed plan for well-trained employees and real-time crisis management creates a positive image through a controlled communication process. Real-time communication has become a natural process today, when we carry out many conceivable tasks such as shopping, chatting, visiting museums on the other side of the world, holding business meetings, and marketing through social media and the internet. If institutions know what to do about it, they are aware of a huge opportunity. The first step being in real-time is web pages. Today's communication doors, which are always open in every way, require real-time communication. Mobile devices are one of the most popular for building real-time relationships. The fact that social media is widely accepted as an effective media for public relations activities and the opportunities it has to perform real-time behavior support this effect positively.

In general, real-time public relations strategies are based on the effective use of social media and digital platforms. Instant feedback mechanisms, crisis management, mobile application services, sponsorship, social responsibility increase customer satisfaction and help to establish strong ties with the community. This strategic approach ensures that brands maintain their competitiveness in the sector and continuously increase their brand value.

Being able to connect with the target audience in real time is more than just acting with a marketing plan. Identifying needs and finding quick solutions is possible with good social listening. Being actively present on social media is a strategic step that affects the positioning of the brand in the mind of the target audience, increasing brand awareness and strengthening the reputation.

References

- Akbarpour, N., Haranaki, M. K., Mehrani, H., Gharibnavaz, N. & Sharif, M. H. (2020) A Design of Strategic Real-Time Marketing Model in Smart Cities Based on the Internet of Things in the Fourth Industrial Revolution, *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 11(özel sayı) 339-349. doi: 10.22075/ijnaa.2020.4607
- Alikılıç, Ö. A. (2011) *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler* Efil Yayınevi, 2011 1. Baskı: Ankara.
- Bates, P. "Why Public Relations Should Play a Role in Your Social Media Marketing" <https://csic.georgetown.edu/magazine/public-relations-play-role-social-media-marketing>, (Access Date: 15.05.2024).
- Bernays, E. L. (2012) *Public Relations Snowball Publishing*, United Kingdom.
- Buhalis, D. & Sinarta, Y. (2019) Real-time co-creation and nowness service: lessons from tourism and hospitality, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36:5, 563-582, DOI: 10.1080/10548408.2019.1592059

online press releases and online magazines, on their websites with the objective of creating a positive image and ensuring its long-term durability. In addition to online newsletters and magazines, activities that can positively impact an organization's image, such as social responsibility initiatives, business sponsorships, and commercial films, are also shared on corporate websites. Furthermore, businesses that wish to emphasise the quality phenomenon, which is the most significant factor influencing corporate image, in the digital domain disseminate quality certificates, awards and user comments on their websites. In order for target audiences to obtain comprehensive information about the business and brand without physically visiting the establishment, numerous organisations endeavour to provide a genuine experience in a virtual setting through the utilisation of 360-degree videos.

In addition to contributing to their image, businesses should proactively utilize digital communication tools to prevent the erosion of their reputation. The dissemination of unsubstantiated information and misinformation in the digital domain can potentially transform into a significant crisis for the brand. Consequently, businesses are advised to adopt a strategic approach to search engine optimization (SEO) with the guidance of experts. This enables businesses to integrate with social media and promptly address any potential crises.

In order to communicate effectively with their target audiences in the digital world, businesses that wish to perform online image management successfully must adapt to digital tools, announce news and projects that will attract the attention of their target audiences in these environments, and organize and implement projects that will affect them in the virtual environment.

References

- Abrak, Esra & Küçüksaraç, Banu (2017). "Postmodern Müzelerde Dijital Halkla İlişkiler ve Deneyimsel Pazarlama Pratikleri: İstanbul'daki Postmodern Müzelerle Yönelik Nitel Bir Araştırma", *International Journal of Human Sciences*, 14, (4), 5040-5054.
- Ageeva, Elena, Melewar, T. C., Foroudi, Pantea., Dennis, Charles., & Jin, Zhongqi (2018). "Examining The Influence Of Corporate Website Favorability On Corporate Image and Corporate Reputation: Findings From Fsqca". *Journal of Business Research*, (89), 287-304.
- Aktan, Coşkun C. & Börü, Deniz (2007). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk", *İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk* kitabı içinde, (Editör: Coşkun Can Aktan), İGİAD Yayını, İstanbul.
- Aydemir, Aslı (2022). "Kurumsal Kimlik ve İmaj Bağlamında Web Sitelerin Kullanımı: Yerelden Globala Kurumsal Bir Marka: "Lila Kozmetik", *Özel Kuruluş-*

- larda Halkla İlişkiler* kitabı içinde, (Editör: Hasan Altuncık), Eğitim Yayınları, Konya, p. 23-41.
- Bakan, Ömer (2005). *Kurumsal İmaj*, Tablet Yayınları, Konya.
- Bakan, Ömer (2008). "Kurumsal Kimlik ve İmaj", *Halkla İlişkiler* kitabı içinde, Editörler: Ahmet Kalender & Mehmet Fidan), Tablet Yayınları, Konya, p.289-311.
- Bilbil, Emel (2008). "Kurumsal İletişim Aracı Olarak Web Sayfalarının Kamu ve Özel Sektör Kuruluşlarında Karşılaştırmalı Analizi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, (32), 67-81.
- Bolat, Oya İ. (2006). "Konaklama İşletmelerinde Kurumsal İmaj Oluşturma Süreci". *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, (15), 107-126.
- Canöz, Kadir (2018). Sağlık Kuruluşlarında Halkla İlişkiler Uygulamaları, Palet Yayınları, Konya.
- Canöz, Kadir & Canöz, Nilüfer (2014). "Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kişisel İmajının Öğelerini Belirlemeye Yönelik Bir Saha Araştırması", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1 (35), 401-428.
- Canöz, Nilüfer (2015). *Hizmet Sektöründe Kurumsal İmaj Algısı*, Palet Yayınları, Konya.
- Çelebi, E. (2020). "Sosyal Medya İletişiminin Kurumsal İtibar Algısı Üzerindeki Rolü." *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 108- 118.
- Çerçi, Özlem (2019). *Sosyal İnovasyon ve Kurumsal İmaj*, Palet Yayınları, Konya.
- Çetin, Sefa & Tekiner, Mehmet A. (2015). "Kurumsal İmajın Temel Belirleyicileri: Emniyet Teşkilatı Örnekleme İç Paydaş Anketi", *Journal of Management and Economics Research*, 13, (1), 418-440.
- Çetinkaya, Özlem (2015). "Kurumsal İmaj Ölçümünde Sosyal Medya Kullanımı: Ondokuz Mayıs Üniversitesi ile İlgili Bir Örnek Uygulama", *Erciyes İletişim Dergisi Akademia*, 4 (2), 56-64.
- Çiçek, Ercan (2019). Hizmet Kalitesi ve Vatandaş Memnuniyeti Belediye Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Demir, Bilge Ç. (2023). "Halkla İlişkilerde Sponsorluk", *Halkla İlişkiler Uygulamaları* kitabı içinde, Editörler: Gülsüm Çalışır, Ersin Diker, İhsan Türkal), Eğitim Yayınevi, İstanbul.
- Derin, Neslihan & Demirel, Erkan T. (2010). "Kurum İmajının Kurum Kimliği Açısından Açıklanabilirliği: İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi Örneği", *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 13 (2), 155-193.
- Diker, Ersin & Şakı, Sayınur (2020). "Kurumsal Reklam", *Kurumsal İletişimin El Kitabı* içinde (Editör: Zekiye Tamer Gencer), Eğitim Yayınevi, 57-83.
- Dündar, Ferrah N. (2013). "Görsel Kimliğin Kurum İmajına Etkileri", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 91-101.
- Erol, Yücel & Kanbur, Engin (2014). "Miyon ve Vizyon İfadelerine Göre Türkiye'nin İlk 100 Büyük Şirketinin Girişimcilik Özellikleri." *Business and Economics Research Journal*, 5 (3), 149-165.
- Esrock, Stuart L. & Leichty, Greg B., (1999). "Corporate World Wide Web Pages: Serving the News Media and Other Publics", *Journal and Mass Communication Quarterly*, 76 (3) 456-463.
- Gökdeniz, Ayhan & Aşık, Nuran (2008). "Küresel Rekabet Ortamında Turizm İşletmelerinde Soyut İmaj Oluşturma", *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (20), 134-149.
- Göksel, Ahmet B & Yurdakul, Nilay B. (2002). *Temel Halkla İlişkiler Bilgileri*, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İzmir.

- Güllüpnar, Mutlu D. (2022). “İşletmelerin Kurumsal İtibarı ve Halkla İlişkiler” (Editör: Hasan Altıncık), *Özel Kuruluşlarda Halkla İlişkiler* kitabı İçinde, Eğitim Yayınları, Konya, p.41-63.
- Gültekin, Nihat & Küçük, Ferit (2004). “Kurum İmajı Açısından Paydaş Memnuniyeti”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 335-347.
- Johan, Mohnd R. & Noor, Anida Z Mohd (2013). “The Role of Corporate Communication In Building Organization’s Corporate Reputation : Anexploratory Analysis”, *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research In Business*, 4(12), 1230-1240.
- Kalender, Ahmet (2008). “Halkla İlişkiler: Kavramlar, Tanımlar ve Uygulama Alanları”, *Halkla İlişkiler* kitabı içinde, (Edt: Ahmet Kalender & Mehmet Fidan), Tablet Yayınları, Konya.
- Karpat, Işıl (1999). *Bankacılık Sektöründe Örneklerle Kurumsal Reklam*, Yayınevi Yayıncılık, İstanbul.
- Kartal, Aybüke K. & Algül, And (2019). “Vakıf ve Devlet Üniversitelerinin Kurumsal İmaj Bağlamında Twitter Paylaşımlarının İçerik Analizi”, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 3(1), 57-70.
- Kılıç, Mustafa (2010). “Stratejik Yönetim Sürecinde Değerler, Vizyon ve Misyon Kavramları Arasındaki İlişki”, *Sosyo Ekonomi Dergisi*, (2), 81-98.
- Koçer, Sevim (2017). “Kurumsal Web Sitelerinin Kurum Kimliği Açısından İncelenmesi: En Çok Tercih Edilen Üniversiteler Üzerine Bir Analiz.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, (53), 756-772.
- Koçyiğit, Murat (2017). *Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Koçyiğit Murat & Çakırkaya, Murat (2019). “Dijital Pazarlama İletişimi Bağlamında eWOM Arama Motivasyonları ile Online Kurumsal İmaj Algısı Arasındaki İlişkiyi Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma”, *Seçuk İletişim*, 12(1), 1-21.
- Kurtulay, Zeynep & Kızılırmak, İsmail (2017). “Online Rezervasyon Kanallarında Dijital İmaj ve Fuzzy Topsis Yöntemi İle Değerlendirilmesi”, *Journal Of Recreation And Tourism Research*, 4(1), 241-254.
- Leblanch, Gaston & Nguyen, Nha (1996). Cues Used By Customers Evaluating Corporate İmage in Service Firms An Empirical Study in Financial İnstituti- ons *International Journal of Service Industry Management*, 7 (2), 44-56.
- Nguyen, Nha & Leblanc, Gaston (2001). “Corporate Image and Corporate Reputation in Customers Retention Decisions in Services”, *Journal of Retailing and Consumer Services*, (8), 227-236.
- Okay, Ayla & Okay, Aydemir (2012). *Halkla İlişkiler Kavram, Strateji ve Uygulamaları*, Der Yayınları, İstanbul.
- Öğüt, Nesrin & Saryıldız, Levent (2018). “Halkla İlişkilerin Kurum İmajının Oluşum Sürecindeki Rolü ve Etkinliği: Sağlık Sektörü Araştırması”, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, (67), 489-508.
- Özdemir, Şuayip & Karaca, Yusuf (2009). “Kent Markası ve Marka İmajının Ölçümü: Afyonkarahisar Kenti İmajı Üzerine Bir Araştırma”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 113-134.
- Özüpek, Mehmet N. (2005). *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk*, Tablet Yayınları, Konya.
- Peltekoğlu, Filiz B. (1997). “Kurumsal İletişim Sürecinde İmajın Yeri”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (4), 125-145.
- Peltekoğlu, Filiz B. (2007). *Halkla İlişkiler Nedir*, Beta Yayınları, İstanbul.

- Savaş, Sezgin (2020). İmaj Üretiminde Dijital Medya'nın Rolü: Kurumların Oluşturmaya Çalıştıkları İmajın Tüketicie Ne Oranda Yansıdığına Yönelik Bir Çalışma, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi .
- Şişli, Gülçin & Köse, Sevinç (2013). "Kurum Kültürü ve Kurumsal İmaj İlişkisi: Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Üzerinde Bir Uygulama", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (41), 165-193.
- Tan, Enis T. (2016). "Üniversitelerin Kurumsallaşmasında Görsel Kimlik Sorunu ve Görsel Kimliğin İmzası; Üniversite Logoları", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 6 (4), 387-399.
- Taslak, Soner & Akin, Mahmut (2005). "Örgüt İmajı Üzerinde Etkili Olan Faktörlere Yönelik Bir Araştırma: Yozgat İli Emniyet Müdürlüğü Örneği", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 163-294.
- Topçu, Özge (2017). "Kurumsal Kimlik Oluşturmada Bir Logonun Markaya Etkisi", *E Journal Of New Media/Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(2), 157-163.
- Yavuz, Ayşe & Özüpek, Mehmet N. (2022). "İmam Hatip Okulu Öğrencilerinin Gözünden Suudi Arabistan İmajı", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10 (2), 606-632.
- Yavuz, Ayşe & Tarhan, Ahmet (2021). "Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Motivasyonları". *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 6 (2), 450-476.
- Yücel, Atilla & Yücel, Nurcan (2012). "Mağaza İmajı ile Mağaza Sadakati Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: Denizli İlinde Yapılan Bir Araştırma", *Yöntem Bilimleri Dergisi*, 10 (19), 1-30.
- Yüksel, Muhammet (2023). "Örgütlerde Kurumsal İmaj ve Sosyal Medya İlişkisi: Kavramsal Bir Çerçeve", *Kapanaltı Dergisi*, (4), 174-187
(<https://www.ulker.com.tr/tr>, Access Date: 23.06.2024
(<https://www.ulker.com.tr/tr>, Access Date: 23.06.2024
(<https://www.arcelik.com.tr/>, Access Date: 22.06.2024
(<https://www.clicksus.com/we-are-social-2023-global-ve-turkiye-raporu>, Access Date: 20.06.2024.
(<https://www.opet.com.tr>, Access Date: 22.06.2024
(<https://www.opet.com.tr/kilometre-dergisi> Access Date: 22.06.2024

CHAPTER 8

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Sayınur ŞAKI**

Introduction

Developments in information and communication technologies have led to significant changes in the business world. One of these changes can be seen in public relations activities that act as a bridge between the organisation and its target audience. Public relations activities, which include many practices such as social responsibility, sponsorship, lobbying, crisis management, corporate advertising, reputation management, corporate identity, international public relations, corporate image, media relations, internal public relations, marketing public relations and problem management, have had the chance to be carried out in digital environments thanks to the opportunities offered by internet technologies. This situation has provided the prevalence of practices called “digital public relations” in the literature. Organisations carry out various public relations activities in the digital environment in order to communicate with their target audiences in a two-way and interactive manner. One of the most common and prominent of these is “corporate digital responsibility” activities. Organizations aiming to prove that they are socially responsible to the public and thereby gain their trust and sympathy have largely shifted their traditional corporate social responsibility activities to the digital environment. These activities, called corporate digital responsibility, include the responsibilities that organisations should undertake with the transition to digital.

Within the scope of this chapter, firstly the concept of digital public relations is mentioned for a better understanding of the subject, then corporate social responsibility, which constitutes the main subject of the study, the benefits of corporate social responsibility, the dimensions of corporate social responsibility, the types of corporate social responsibility and corporate digital responsibility are explained and sample applications are given.

* Lecturer, Trabzon University, Vakfikebir Vocational School, Public Relations and Publicity Programme, sayinursaki@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0002 5921-4738

- Charest, F., Bouffardb, J. & Zajmovic, J. (2016) Public Relations and Social Media: Deliberate or Creative Strategic Planning, *Public Relations Review* 42(4): 530-538
- Distasoa, W. M., McCorkindale, T. & Wright, D. K. (2011) How Public Relations Executives Perceive and Measure the Impact of Social Media in Their Organizations *Public Relations Review*, 7(3): 325-328
- Distaso, W. M. & Bortree, D. S. (2012) Multi-Method Analysis of Transparency in Social Media Practices: Survey, Interviews and Content Analysis *Marcia Public Relation Review* 38(3): 511-514.
- Heresi, S. & Arbaiza, F. (2023) The Use of Real Time Marketing on Social Media in the Burger King Case During the “Vaccinagate” Scandal in Peru. *Proceedings of the 2022 International Conference on International Studies in Social Sciences and Humanities (CISOC 2022)* pp.74-83.
- Kerns, Chris. (2014) *Trendology. Building and Advantage through Data-Driven Real-Time Marketing*. Palgrave Macmillian.
- Koçyiğit, M. (2017) *Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi*, Eğitim yayınevi, Konya.
- Macy, B. & Thompson, T. (2011) *The Power of Real Time Social Media Marketing*, Mc Graw Hill Company Inc.
- Navarro, C., Moreno, A. & Al-Sumait, F. (2017) Social Media Expectations Between Public Relations Professionals and Their Stakeholders: Results of the ComGap Study in Spain, *Public Relations Review* 43(4): 700-708.
- Papasolomou, I. & Melanthiou, Y. (2012) Social Media: Marketing Public Relations’ New Best Friend, *Journal of Promotion Management*, 18:3, 319-328, DOI: 10.1080/10496491.2012.696458
- Rees, S. (2020) *Public Relations, Brandig and Authenticity, Brand Communications in the Digital Age*, Routledge.
- Sadedil, S. N. (2022) Gerçek Zamanlı Pazarlama Faaliyetlerine Yönelik Sosyal Medya Kullanıcılarının Tutumu. *Turkish Studies-Economy*, 17(2): 431-446. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.58014>
- Scott, D. M. (2011) *Gerçek Zamanlı Pazarlama ve Halkla İlişkiler MediaCat Yayınları*, İstanbul.
- Sheldrake, P. (2012) *Real Time Public Relations, Share this : the social media handbook for PR professionals / Chartered Institute of Public Relations (CIPR) ; edited by Stephen Waddington*. John Wiley&Sons Ltd.
- Sunaryo, W., Rubini, B. & Al Faruk, U. (2023) The Role of Social Media, Service Quality and Public Relation on Organization Image. *International of Data and Network Science*. 7: 405-410.
- Valentini, C. (2015) Is Using Social Media “good” for the Public Relations Profession? A Critical Reflection, *Public relations review* 41(2) 170-177.
- Yasar, K. & Irel, A. Real Time Communication (RTC) <https://www.techtarget.com/searchunifiedcommunications/definition/real-time-communications>, (Access Date: 21.05.2024)
- Yavuz, A. & Tarhan, A. (2022) Tarihi Çarşılardaki Tüketim Ritüelleri: Eski ve Yeni İşleyişim Sentezi. *Erciyes İletişim Dergisi*. 9 (2): 979-1003. <https://www.presspage.com/news/now-is-the-time-for-real-time-pr>, (Access Date: 15.05.2023)
- <https://mediacat.com/super-bowldaki-elektrik-kesintisini-firsat-bilen-oreo-oldu>, (Access Date: 15.05.2023)
- https://x.com/TK_HelpDesk, (Access Date: 20.05.2024)
- https://x.com/TK_TR, (Access Date: 20.05.2024)
- <https://x.com/MigrosHizmet>, (Access Date: 21.05.2024)
- https://x.com/Migros_Turkiye, (Access Date: 21.05.2024)

CHAPTER 7

CORPORATE IMAGE IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Seval ÜRKMEZ**

Introduction

Public relations are generally planned and systematic communication activities that act as a bridge between an organization and the target audiences it wants to influence. Institutions and organizations make use of various communication tools to promote their products/services, to create and maintain a corporate image, and to transfer public relations activities such as social responsibility and sponsorship to the public. Since the emergence of the concept of public relations and the acceptance of its importance by institutions, almost every institution has taken care to use communication tools effectively.

Within the scope of public relations activities, companies initially actively used traditional communication tools such as television, radio and newspapers. The advent of internet-based technological tools and the subsequent development of Web 2.0 and now Web 3.0 technology has undoubtedly transformed the communication tools used in the field of public relations. Indeed, in the 21st century, which is often referred to as the “age of technology,” smartphones, which are widely used by the general public, contain a plethora of tools. Nowadays, smartphone users can quickly access various reviews of any product or company. In light of the crucial role that preferability plays for institutions and organizations in the contemporary global context, it has become imperative for these entities to proactively engage with digital communication tools. The term “digital public relations” is defined as the utilisation of novel communication technologies within the context of public relations activities conducted by institutions and organisations. It is a crucial strategy for businesses aiming to enhance their preferability by differentiating themselves from their competitors. The utilisation of digital public relations tools enables businesses to undertake promotional activities, cultivate a favourable image among consumers and contribute to their corporate reputation.

* Dr., sevaluksel@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2137-8219

viduals and obtain more visibility than traditional corporate social responsibility activities. At the same time, the impact of the cost factor, which constitutes one of the biggest obstacles in the process of implementing corporate social responsibility activities, is reduced thanks to the campaigns carried out digitally and paves the way for a large number of organisations to engage in corporate digital responsibility activities. The examples given in the chapter are proof of the prevalence of corporate digital responsibility campaigns.

References

- Acar, S. (2024). Dijitalleşme ve Kurumsal Dijital Sorumluluk Kavramı: Güncel Örneklere Yönelik Bir İnceleme. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 497-529.
- Aktan, C. & Börü, D. (2007). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk", Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk kitabı içinde (Editör: Coşkun Can Aktan), İstanbul: İGİAD Yayınları, s.7-25.
- Aktan, C. C. (2013). Meslek Ahlakının Temelleri ve Boyutları. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 151-174.
- Alptekin, Z. M. (2020). Dijitalleşme ve Dijital Sosyal Sorumluluk İletişimi. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 3(2), 136-155.
- Argüden, Y. (2007). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk". Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk kitabı içinde (Editör: Coşkun Can Aktan), İstanbul: İGİAD Yayınları, s.26-31.
- Ateşoğlu, İ. & Türker, A. (2010). Konaklama İşletmelerinin Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Yaklaşımı: Muğla İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 207-226.
- Ayaz, Y.Y. & İlhan, Ç.K. (2022). Yeni Medyanın Özellikleri Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişimi ve Sürdürülebilirliğin Instagram Özelinde İncelenmesi. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 68-90.
- Aydoğdu, C.C. & Karsak, B.B. (2023). Dijital Çağda Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Yeni Bir Yaklaşım: Kurumsal Dijital Sorumluluk Kavramının Bankacılık Sektörü Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 36-68.
- Bednárová, M. & Serpeninova, Y. (2023). Corporate Digital Responsibility: Bibliometric Landscape – Chronological Literature Review. *The International Journal of Digital Accounting Research*, 23, 1–18.
- Canöz, K. & Canöz, N. (2020). Halkla İlişkiler. Konya: Palet Yayınları.
- Carroll, A.B. (1979). A Three Dimensional Model Of Corporate Performance. *Academy of Management Review*, 4(4), 497–505.
- Carroll, A. B. (1991). The Pyramid Of Corporate Social Responsibility: Toward The Moral Management Of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48.
- Carroll, A. B. (1999). Corporate Social Responsibility: Evolution Of A Definitional Construct. *Business And Society*, 38(3), 268–295.
- Çalışkan, O. & Ünüsan, Ç. (2011). Otel Çalışanlarının Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının İş Tatmini ve İşte Kalma Niyetine Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(2), 154-166.

- Çalışkan, K. (2022). Kurumsal Dijital Sorumluluk Üzerine Bir İnceleme. 16th International Conference on Knowledge, Economy & Management Proceedings, 13 Kasım 2022 – İstanbul, (s. 271-277).
- Çelik, Y. & İlgin, H. Ö. (2019). Yeni Medyada Kurumsal Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Analiz. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 3(2), 164-177.
- Cingöz, A. & Akdoğan, A. A. (2012). İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri: Kayseri İli'nde Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 331-349.
- Gümüş, M. & Öksüz, B. (2009). İtibar Sürecinde Kilit Rol: Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişimi. *Journal of Yasar University*, 4(14), 2129-2150.
- Hallahan, K. (2004). "Online Public Relations". In Hossein Bidgoli (Ed.), *The Internet Encyclopedia* (vol. 2, pp. 769-783). Hoboken, NJ: John Wiley.
- Herden, C.J., Alliu, E., Cakici, A., Cormier, T., Deguelle, C., Gambhir, S., ... & Edinger Schons, L.M. (2021). "Corporate Digital Responsibility" New corporate responsibilities in the digital age. In *Sustainability Management Forum | NachhaltigkeitsManagementForum*, 29, 13-29.
- Işık, G. & Toprak, Y. E. (2021). Dijital Ortamda Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Sunumu: Sabancı Vakfı ve Vehbi Koç Vakfı. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(9): 903-923.
- Kalender, A. (2008). "Halkla İlişkiler: Kavramlar, Tanımlar ve Uygulama Alanları", *Halkla İlişkiler kitabı içinde* (Editörler: Ahmet Kalender & Mehmet Fidan), Konya: Tablet Yayınları, s. 11-47.
- Koçyiğit, M. (2017). *Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kotler, P. & Lee, N. (2005). *Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company And Your Cause*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Maignan, I. & Ferrell, O. C. (2001). Corporate Citizenship As a Marketing Instrument: Concepts, Evidence and Research Directions. *European Journal of Marketing*, 35(3/4), 457-484.
- Onaran, B., Uyar, A. & Avan, A. (2013). Eğitim Destekli Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyalarına Yönelik Tüketici Algılamaları. *Business & Economics Research Journal*, 4(3), 131-157.
- Örs, Ş. (2023). "Kurumsal Dijital Sorumluluk: Kurumsal Sorumluluğun Yeni Yüzü", *Sosyal Bilimlerde Yeşil Yaklaşımlar: Dijitalleşme ve Enerji kitabı içinde* (Editörler: Çağatay Başarır & Özer Yılmaz), Gaziantep: Özgür Yayınları, s. 179 – 206.
- Özgen, E. (2019). "Hedef Kitlenin Dijital Dönüşümü", *Dijital Halkla İlişkiler kitabı içinde* (Editör: Elif Başak Sarıoğlu), Konya: Eğitim Yayınevi, s. 15-27.
- Özkol, E., Çelik, M. & Gönen, S. (2005). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (27), 134-145.
- Öztürk, E. & Öktem, B. (2016). Sosyal Sorumluluk Raporlamasından Beklenen Kısa ve Uzun Dönemli Faydaların Kurumsal Sosyal Sorumluluk Boyutları Çerçevesinde Tartışılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18 (Özel Sayı-1), s.133-155).
- Öztürk, M.C. (2013). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Gelişimi", *Kurumsal Sosyal Sorumluluk kitabı içinde* (Editör: Mesude Canan Öztürk), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 2-31.
- Peltekoğlu, F. B. & Tozlu, E. (2018). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyalarının Dijital Paydaşları; Sosyal Medya Fenomenleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 285-299.

- Permatasari, A. N., Soelistiyowati, E., Suastami, I. G. A. P. P. & Johan, R. A. (2021). Digital Public Relations: Trend and Required Skills. *Jurnal ASPIKOM*, 6(2), 373-386.
- Robins, F. (2005). The Future of Corporate Social Responsibility. *Asian Business & Management*, 4, 95-115.
- Sade, Ö. & Akbulut, D. (2021). Özel Müzelerde Dijital Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanımı. *Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi*, (2), 35-50.
- Sanrı, Ö. (2020). "Konteyner Taşımacılığı Yapan İşletmelerde Dijital Kurumsal Sosyal Sorumluluk", *Dijital Dönüşüm Ekonomik ve Toplumsal Boyutlarıyla kitabı içinde* (Editör: İsmail Erkan Çelik), Ankara: Gazi Kitabevi, s. 173-194.
- Seyitoğulları, O. & Bilen, A. (2020). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Literatür Taraması. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(2), 195-205.
- Süllü, Z. (2019). Finansal Kuruluşların Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinde Sosyal Medya Kullanımı: Akbank, Garanti BBVA ve Türkiye İş Bankası A.Ş. Örneği. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 4(2), 250-269.
- Şirzad, N. & Turancı, E. (2019). "Dijital Halkla İlişkiler ve Müşteri İlişkileri Yönetimi: Şikayet Yönetimi Bağlamında Memnuniyet Unsurlarının İncelenmesi". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31, 421-443.
- Tarhan, A. (2011). Kurumsal Çevre Sorumluluğu: Sanayi Kuruluşlarının Web Sayfaları Üzerine Bir Değerlendirme. *E-Journal of New World Sciences Academy Humanities*, 6(3), 539-558.
- Torlak, Ö. (2013). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları", *Kurumsal Sosyal Sorumluluk kitabı içinde* (Editör: Mesude Canan Öztürk), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 32- 49.
- Uğur, U. (2019). Tüketici Şüpheliği Perspektifinden Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ürkmez, S. (2021). Üniversitelerde Kurumsal İmaj (Editör: Ahmet Eskicumalı). Konya: Palet Yayınları.
- Van der Merwe, J. & Al Achkar, Z. (2022). Data Responsibility, Corporate Social Responsibility and Corporate Digital Responsibility. *Data & Policy*, 4 (e12), 1-12.
- Vural, Z. B. A. & Coşkun, G. (2011). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, (1), 61-87.
- Yavuz, A. & Özüpek, M. N. (2022). İmam Hatip Okulu Öğrencilerinin Gözünden Suudi Arabistan İmajı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 10(2), 606-632.
- Wiratmo, L. B., Irfan, N. & Kuwatono, K. (2017). Website Pemerintah Daerah Sebagai Sarana Online Public Relations. *Jurnal AspiKom*, 3(2), 326-339.
- Wirba, A. V. (2023). Corporate Social Responsibility (CSR): The Role of Government in promoting CSR. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-27.
- Wynn, M. & Jones, P. (2023). Corporate Responsibility in the Digital Era. *Information*, 14(6), 324, 1-12. (<https://doi.org/10.3390/info14060324>).
- <https://www.ttboom.com/yaratici-dijital-projeler/teble-kadin-elalem-ne-der>, (Access Date: 30.06.2024)
- <https://www.ttboom.com/yaratici-dijital-projeler/teble-kadin-basarinin-cinsiyeti-olmaz/>, (Access Date: 30.06.2024)
- <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/thynin-kabin-hizmetlerinde-dijital-donem/150366#>, (Access Date: 30.06.2024)
- <https://www.arcelikglobal.com/tr/sirket/medya/basin-bultenleri/arcelik-cizgi-film-pepee-ile-cocuklara-cevre-bilinci-kazandiracak>, (Access Date: 30.06.2024)
- <https://www.teknosa.com/kurumsal/sosyal-sorumluluk>, (Access Date: 30.06.2024)

CHAPTER 9

LOBBYING IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS

Özkan AVCI*

“Lobbying, the art of informing and persuading, resonates in virtual environments with digital public relations.”

Introduction

Lobbying is a set of activities undertaken by particular interest groups to influence government decisions, shape public opinion and gain legitimacy. Lobbyists seek to achieve their goals through methods such as providing information, persuasion and political support. Lobbying in digital public relations (PR) is an attempt to achieve these goals through digital platforms.

Digital lobbying is a strategy that uses digital platforms to influence government policy and legislation. It is used in most countries as an effective tool to achieve important goals such as communicating with legislators and shaping public opinion. With lobbying activities conducted through digital platforms, access to target audiences has become easier, and the activities carried out have become more traceable and understandable. In this direction, the study will explain the concept of lobbying, lobbying methods, the transformation of lobbying activities from traditional to digital and lobbying activities in digital PR.

Lobbying

Lobbying has existed in various forms throughout history. Origins of lobbying in the modern sense date back to the 19th century. The origins of the term lobbying can be traced back to the Greek and Roman forums. Both senators and plebeians would try to influence for or against the daily issues discussed in the forums. The Magna Carta of 1215, signed by barons lobbying King John of England, is one of the earliest examples of lobbying. Today, the lobbying industry is often criticised, particularly because of allegations of corruption. Therefore, various regulations and codes of ethics have been developed to ensure transparency and accountability of lobbying activities. Lobbying is regulated in different ways in different countries. While the United States of America (US) has strict regulations and manda-

* Dr., Bartın University, drozkanavci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1524-1379

cesses and promotes democratic integrity (Puranik et al., 2022: 31). A transparent, ethical and accountable approach to lobbying is necessary to gain public trust, act in the public interest and contribute to democratic processes. In this direction, the mechanism established by the European Union provides a good example of tracking lobbying activities in the digital environment and transparency.

The transformation of PR methods through digitalisation has had a particular impact on traditional lobbying, and the limits of traditional methods have been extended by social media-oriented opinion-forming activities, action-oriented lobbying with digital participation, information-sharing and persuasion-oriented lobbying, and lobbying supported by big data and artificial intelligence.

Although digital lobbying methods have advantages over traditional lobbying in terms of wider impact, lower costs, ease of measurement with advanced technological tools, personalisation, feedback and speed, traditional lobbying methods are still actively used, especially to put pressure on legislators. For instance, engaging in direct discussions with a member of parliament can be more effective in providing information and persuading than using emails or text messages. However, the advantages of digital lobbying are underlined by the fact that the power of social media can be used to create public pressure with a wider public base. This situation shows that today, it is essential to support traditional lobbying methods with digital lobbying activities, and both may be necessary depending on the maturity of the conditions. Therefore, the adaptation of traditional methods and tools to digitalisation has become an indispensable element of democratic processes in lobbying activities aimed at influencing decision-making processes, acting within the framework of ethics and transparency, which are among the basic principles of PR.

References

- Aslan, S. (2015). Siyasal iktidarı etkileme yöntemlerinden biri olarak lobicilik. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 1-6.
- Babür Tosun, N. (2003). Bir uzmanlık alanı olarak lobicilik. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (16), 349-364.
- Berg, K. T. & Feldner, S. B. (2019). Political public relations and lobbying: It's about shaping public discourse. In *Political Public Relations* (pp. 270-286). Routledge.
- Binderkrantz, A. S. & Pedersen, H. H. (2019). The lobbying success of citizen and economic groups in Denmark and the UK. *Acta Politica*, 54, 75-103. <https://doi.org/10.1057/s41269-017-0076-7>
- Bovard, A. (2003). *Politikaları etkileme süreçlerinde sivil toplum kuruluşlarının rolü*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi STK Yönetimi Konferans Yazıları, (2).

- Canöz, K. (2003). Tutum oluşturma etkinliği olarak lobicilik. *Selçuk İletişim*, 2(4), 21-29.
- Canöz, K. (2009). Yasamayı engelleme amaçlı lobicilik: Filibuster. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 157-169.
- Carro, M. & Di Mario, C. (2022). "Digital Lobbying". (Ed. P. Harris, A. Bitonti, C. S. Fleisher, & A. S. Binderkrantz). *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs* (s. 387-394). Switzerland: Springer Nature.
- Chalmers, A. W. & Shotton, P. A. (2016). Changing the face of advocacy? Explaining interest organizations' use of social media strategies. *Political Communication*, 33(3), 374-391.
- Cloutier, J., Massoglia, A. & Serna, A. (2024). Federal lobbying spending tops \$1.2 billion in first quarter of 2024. *An OpenSecrets Report*. <https://www.opensecrets.org/news/2024/05/federal-lobbying-spending-tops-1-billion-in-q1-first-quarter-of-2024/>
- Davidson, S. (2015). Everywhere and nowhere: Theorising and researching public affairs and lobbying within public relations scholarship. *Public Relations Review*, 41(5), 615-627. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2014.02.023>
- European Parliament (2021). *How lobbying is regulated in EU countries*. https://transparency-register.europa.eu/find-out-more/reports-and-publications_en
- European Union (2024). *Annual report on the functioning of the Transparency Register 2023*. https://transparency-register.europa.eu/document/download/0b39bbcf-231b-4d77-87d1-15b676343daf_en?filename=TR%20Annual%20Report%202023.pdf
- Farnel, F. J. (1994). *Lobicilik müdahale stratejileri ve teknikleri*. Fransa: Les Editions d'Organisation.
- Figenschou, T. U. & Fredheim, N. A. (2019). Interest groups on social media: Four forms of networked advocacy. *Journal of Public Affairs*, 20, e2012. <https://doi.org/10.1002/pa.2012>
- Filiz, Ş. & Sancar Demren, G. A. (2023). Stratejik iletişim bağlamında dijital lobicilik: Vote Leave kampanyasının astroturf taktikler üzerinden niteliksel analizi. *Yeni Medya Dergisi*, (14), 178-196. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1226986>
- Geçikli, F. (2016). *Halkla ilişkiler ve iletişim*. (4. Edition). İstanbul: Beta Yayınları.
- Gemini (2024). <https://gemini.google.com/app> [multimodal language model], accessed 10 June 2024.
- Jugo, D., Miholić, D. & Žigić, I. (2015). Lobbying and public relations: Overlapping of two different professions. (Ed. D. Verčić, D. Jugo and L. Ciboci). *Communication Management Forum 2015 Reconciling the Traditional and Contemporary: The New Integrated Communication*, 19-37.
- Kergueno, R. (2018). *It's always sunny in Silicon Valley: how big tech dominates digital lobbying*. Transparency International EU. <https://transparency.eu/sunny-silicon-valley/>
- Kuhn, K., Rademacher, L. & Fenton, P. (2023). Digital Lobbying: How Digital Transformation and Social Networks affect lobbying in Germany. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3398324/v1>
- McGrath, C. (2022). "Evolution of Lobbying, The". (Eds. P. Harris, A. Bitonti, C. S. Fleisher, & A. S. Binderkrantz). *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs* (pp. 476-481). Switzerland: Springer Nature.
- McNutt, J. (2021). Fighting for justice in cyberspace: The changing role of technology in advocacy. (Ed. P. Libby), *The lobbying strategy handbook: 10 steps to ad-*

- vancing any cause effectively (2. Edition, pp. 261–274). Oxford University Press.
- Miller-Stevens, K. & Gable, M. J. (2013, May). Lobbying in the virtual world: Perceptions in the nonprofit sector. In *Nonprofit Policy Forum* (Vol. 4, No. 1, pp. 47–63). De Gruyter.
- Nownes, A. J. (2006). *Total Lobbying: What Lobbyists Want (and How They Try to Get It)*. UK: Cambridge University Press.
- OECD (2010). *Recommendation of the Council on Transparency and Integrity in Lobbying and Influence*, OECD/LEGAL/0379. Series: OECD Legal Instruments. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0379>
- OECD (2021), *Lobbying in the 21st Century: Transparency, Integrity and Access*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c6d8eff8-en>.
- Olejnik, M. (2024). When is grassroots lobbying effective? The case of the e-petitions at the national level in the UK. *Interest Groups & Advocacy*, 1-31. <https://doi.org/10.1057/s41309-024-00208-8>
- Puranik, M., Pankaj, P. & Kumar, S. (2022). The Influence of Political Lobbying on Healthcare Legislation: A Critical Examination. *Interdisciplinary Studies in Society, Law and Politics*, 1(1), 31-38. <https://doi.org/10.61838/kman.isslp.1.1.5>
- Quist, P. & Auble, D. (2022). Layers of Lobbying: Federal and state lobbying trends in spending, representation and messaging. *An OpenSecrets Report*. <https://www.opensecrets.org/news/reports/layers-of-lobbying>
- Raffa, T. (2000). Advocacy and Lobbying Without Fear: What is Allowed within a 501(c)(3) Charitable Organization. *The Nonprofit Quarterly*, 1-10.
- Sezgin, M. (2002). Lobicilik Kavramı ve Yöntemleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 751-771.
- Stürmer, K., Rademacher, L., Fenton, P. & Suilleabhain, G. O. (2023), “Discovering Digital Lobbying: How Digital Transformation and Social Media Affect Classic Lobbying Actors”, (Ed. Rodríguez-Salcedo, N., Moreno, Á., Einwiller, S. and Recalde, M.). *(Re)discovering the Human Element in Public Relations and Communication Management in Unpredictable Times (Advances in Public Relations and Communication Management)*, pp. 211-227, Vol. 6, Leeds: Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/S2398-39142023000006013>
- Taczanowska, K., Latosińska, B., Brandenburg, C., Leisch, F., Czachs, C. & Muhar, A. (2023). Lobbying in social media as a new source of survey bias. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 44, 100689.
- Thomlinson, J. (2016). Public relations as the new lobbyist rolodex. *Journal of Professional Communication*, 5(1), 141-180.
- Tresch, A. & Fischer, M. (2014). In search of political influence: outside lobbying behaviour and media coverage of social movements, interest groups and political parties in six western European countries. *International Political Science Review*, 36(4), 355-372. <https://doi.org/10.1177/0192512113505627>
- van Schendelen, R. (2013). *The art of lobbying the EU: More Machiavelli in Brussels* (4. Edition). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Walker, E. T. (2022). “Astroturf Lobbying”. (Eds. P. Harris, A. Bitonti, C. S. Fleisher, & A. S. Binderkrantz). *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs* (pp. 51-53). Switzerland: Springer Nature.
- Widner, K., MacDonald, M. & Gunderson, A. (2020). Lobbying inside (and) out: interest group behavior on social media. *American Government and Politics*, APSA Preprints. <https://doi.org/10.33774/apsa-2020-10r6f>
- Zetter, L. (2008). *Lobbying: The art of political persuasion*. UK: Harriman House Limited.

CHAPTER 10

DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND CRISIS COMMUNICATION

*Bırol BÜYÜKDOĞAN**

Introduction

In the contemporary business environment, most companies, whether family-owned or corporate, endeavor to adopt a modern management approach. In such an environment, where competition is fierce and things will become even more complex with artificial intelligence, it would not have been possible to implement any other style.

The subject of management has manifested itself in a multitude of forms in a multitude of locations with the advent of writing. When it comes to management, it is sometimes understood as a process, sometimes as the elements that make up this process, and sometimes as a collection of knowledge that managers can use (Koçel, 2018, p. 89). The book “The Art of War”, written 2500 years ago by the Chinese General Sun Tzu, focused mainly on how to manage armies and to some extent countries, while also focusing on a strategy to “win the war without fighting” (Tzu, 2014). Similarly, *The Republic*, written 2500 years ago by Plato, while revealing the critical points in the management of the state, also listed the qualities that should be found in the managers who will perform the act of management (Plato, 2020, p. 107).

Machiavelli, who wrote the book *The Prince* 500 years ago, makes governance a little more ruthless and states that remedies, including burning and destruction if necessary, can be produced to govern with an approach also called Machiavellianism (Machiavelli, 2020). Crisis management, which is the subject of this study, should be evaluated from the same perspective and should focus on the philosophy of defeating the crisis before it happens. One of the most important pillars of crisis management is crisis communication. Crisis communication constitutes one of the main subjects of public relations activities in businesses. The digitalization of public relations and the fact that an important part of this digitalization takes place through social media requires crisis communication management to

* Assoc. Prof. Dr., KTO Karatay University, Faculty of Economics Administrative and Social Sciences, Department of Communication and Design, birol.buyukdogan@karatay.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9873-4317

References

- Acar, E. (2012). *Görünmeyeni Muteber Kılmak: İtibar Yönetimi*. İstanbul: Kerasus Yayınları.
- afad.gov.tr. (2024). *Afad ve Tarihçesi*. Retrieved March 31, 2024, from AFAD Web Site: <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>
- Akar, E. (2010). Sosyal Medya Pazarlaması, Sosyal Webde Pazarlama Stratejileri. Ankara: Efil Yayınları.
- Balta Peltekoglu, F. & Demir Askeroglu, E. (2019). Dijital Halkla İlişkiler: Fenomenler Dijital Marka Elçisi Olabilir mi? *Journal of Selcuk Communication*, 12(2), 1044-1067. doi:10.18094/josc.596295
- bartın.edu.tr. (2023). *BKÜB'ten İsrail Destekçisi Markalara Boykot Çağrısı*. Retrieved April 9, 2024, from Bartın University Web Site: <https://basin.bartın.edu.tr/haberler/bkubten-israil-destekcisi-markalara-boykot-karari.html>
- Benoit, W. L. (1997). Image Repair Discourse and Crisis Communication. *Public Relation Review*, 23(2), 177-186.
- britannica.com. (2024, February 18). *Arpanet*. Retrieved Mart 08, 2024, from Britannica Web Site: <https://www.britannica.com/topic/ARPANET>
- Bundy, J., Pfarrer, M. D. & Coombs, W. T. (2016). Crises and Crisis Management: Integration, Interpretation, and Research Development. *Journal of Management*, 43(6), 1661-1692. doi:10.1177/0149206316680030
- cambridge.org. (2024). *Crisis*. Retrieved March 02, 2024, from Cambridge Dictionary Web Site: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/crisis>
- cambridge.org. (2024). *Crisis Management*. Retrieved March 02, 2024, from Cambridge Dictionary Web Site: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/crisis-management>
- Chaney, P. (2009). *The Digital Handshake. Seven Proven Strategies to Grow Your Business Using Social Media*. New Hersey: John Wiley & Sons Inc.
- cipr.co.uk. (2024). *What is PR?* Retrieved Mart 11, 2024, from Chartered Institute of Public Relations Web Site: https://cipr.co.uk/CIPR/Learn_Develop/Getting%20into%20PR/What_is_PR.aspx?WebsiteKey=0379ffac-bc76-433c-9a94-56a04331bf64
- Coombs, T. W. (2008). The Development of the Situational Crisis Communication Theory. In T. L. Hansen Horn, & B. D. Neff, *Public Relation: From Theory to Practice* (pp. 262-277). New Jersey: Pearson.
- Coombs, W. T. (2007). *Crisis Management and Communications*. Illinois: Institute for Public Relations.
- Coombs, W. T. (2010). Parameters for Crisis Communication. In W. T. Coombs, & S. Holladay, *The Handbook of Crisis Communication* (pp. 17-53). Oxford: Blackwell Publishing.
- Coombs, W. T. (2014). State of Crisis Communication: Evidence and the Bleeding Edge. *Research Journal of the Institute for Public Relations*, 1(1), 1-12.
- Coombs, W. T. & Laufer, D. (2018). Global Crisis Management – Current Research and Future Directions. *Journal of International Management*, 24(3), 199-203. doi:10.1016/j.intman.2017.12.003
- Cınarlı, İ. (2016). *Kriz İletişimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Dabner, N. (2012). Breaking Ground in the Use of Social Media: A Case Study of a University Earthquake Response to Inform Educational Design with Facebook. *The Internet and Higher Education*, 15(1), 69-78.

- datareportal.com. (2024, February 23). *Digital 2024: Turkey*. Retrieved March 03, 2024, from Datareportal Web Site: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey>
- deprem.io. (2023). *Deprem.IO. Web Site*. Retrieved April 9, 2024, from Deprem İmece Web Site: <https://deprem-io.vercel.app/>
- diken.com.tr. (2023, February 9). *Boykot Çağrısı Markaları Harekete Geçirdi; Peşpeşe Açıklama Yayımladılar*. Retrieved April 9, 2024, from Diken Web Site: <https://www.diken.com.tr/boykot-cagrisi-markalari-harekete-gecirdi-pes-pese-aciklama-yayimladilar/>
- Erdem, A. & Akbaba Davulcu, E. (2020). Halkla İlişkiler Nedir? Ne Değildir? In M. Işık, & M. Işık (Ed.), *Halkla İlişkilere Giriş* (pp. 6-24). Konya: Eğitim Yayınları.
- Gecikli, F. (2013). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- guvenliweb.org.tr. (2023, February). *Türkiye Dijital 2023*. Retrieved March 03, 2024, from İnternet Araştırmaları Koordinatörlüğü Web Site: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/HQTLP.pdf>
- ipra.org. (2023). *A New Definition of Public Relations*. Retrieved Mart 08, 2023, from IPRA Web Site: <https://www.ipra.org/member-services/pr-definition/#:~:text=The%20definition%20reads%3A,trusted%20and%20ethical%20communication%20methods.>
- Kadıbeşegil, S. (2018, January 29). *Hasan Yılmaz'ın Maaşı Neden Artırıldı?* Retrieved January 27, 2024, from Salim Kadıbeşegil Web Sitesi: <https://www.salimkadibesegil.com/tr/2018/01/29/hasan-yilmazin-maasi-neden-artirildi/>
- Kara, T. & Özgen, E. (2012). *Sosyal Medya*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kayış, C. (2017). Sosyal Medyada Kriz Yönetimi ve Karşılaştırmalı Örnek Olay İncelemesi. *The Journal of Communication Studies*, 131-160.
- Koçel, T. (2018). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Koçyigit, A. (2023). Dijital Çağda Sosyal Medya Kullanımı ve Kriz İletişimi. In A. B. Darı, *Dijital Çağda Halkla İlişkiler* (pp. 57-85). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Köksal, Y. & Ozdemir, Ş. (2013). Bir İletişim Aracı Olarak Sosyal Medyanın Tutundurma Karması İçerisindeki Yeri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 18(1), 323-337.
- Levent, H. (2023, February 6). *Haluk Levent Twitter Account*. Retrieved April 13, 2024, from Twitter: <https://twitter.com/haluklevent>
- Lukaszewski, J. (2020, July 21). Interview With James Lukaszewski-Americas Crisis Guru. (T. William, Interviewer)
- Maccaninternational. (2008). *Power the People Social Media Tracker Wave3*. New York: Maccann International.
- Machiavelli, N. (2020). *Prince*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- manset.com.tr. (2021, July 01). *Yeniden Refah Partisi: Twitter Adalet Bakanlığı Kurulsun*. Retrieved March 31, 2024, from Manşet News Paper Web Site: <https://www.manset.com.tr/yeniden-refah-partisi-twitter-adalet-bakanligi-kurulsun>
- marketingturkiye.com.tr. (2023, February 9). *Depremzedelere Yardım Yapmadığı Grekeçesiyle Boykot Listesine Alınan Disney+ Türkiye'den Açıklama Geldi*. Retrieved April 9, 2024, from Marketing Türkiye Web Site: <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/disney-deprem-boykot/>
- Mayfield, A. (2008). *What Is Social Media*. London: Icroosging E-book.

- netflixturkiye. (2023, February 9). *Netflix Türkiye*. Retrieved from Netflix Twitter Account: <https://twitter.com/netflixturkiye/status/1623707877624975360>
- Okay, A. & Okay, A. (2015). *Halkla İlişkiler. Kavram, Strateji ve Uygulamaları*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Özcan, F. & Isık, İ. (2023). Kahramanmaraş Depremi Çerçevesinde Sosyal Medya ve Kriz Yönetimi. In A. B. Darı, *Dijital Çağda Halkla İlişkiler*. Canakkale: Paradigma Akademi.
- Özden, K. (2011). *İşletme Örgütlerinde Toplam Kriz Yönetimi*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Permatasari, A. N., Soelistiyowati, E., Suastami, I. G. & Johan, R. A. (2021). Digital Public Relations: Trend and Required Skills. *Jurnal ASPIKOM*, 6(2), 373-386. doi:10.24329/aspikom.v6i.836
- Plato. (2020). *Devlet*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Sayımer, İ. (2012). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Şimşek, H. (2021). Havayolu Taşımacılığında Kriz Yönetimi. *Journal of Aviation Research*, 3(1), 21-40. doi:10.51785/jar.777273
- TDK. (2021). *Kriz*. Retrieved July 28, 2021, from Turkish Language Association Web Site: <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2024). *Kriz Yönetimi*. Retrieved March 02, 2024, from Turkish Language Association Web Site: <https://sozluk.gov.tr/>
- trendyol.com. (2023). *Deprem Yardımlaşma Seferberliği*. Retrieved April 9, 2024, from Trendyol Web Site: <https://www.trendyol.com/s/deprem-yardimlasma-seferberligi-sss>
- tuik.gov.tr. (2023, August 29). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023*. Retrieved March 2024, 2024, from Türkiye İstatistik Kurumu Web Site: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407)
- Tzu, S. (2014). *Savaş Sanatı*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- wearesocial.com. (2024, January 31). *Digital 2024: 5 Billion Social Media Users*. Retrieved Mart 03, 2024, from We Are Social Web Site: <https://wearesocial.com/us/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>

CHAPTER 11

CORPORATE ADVERTISING IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Zeynep EKMEKÇİ**

Introduction

In the twenty-first century, mass media plays an important role in shaping the public sphere as well as strengthening their own institutional assets. Especially because of the internet becoming commercial, the process of mutual interaction has accelerated and accelerated. It has become possible for global industries to increase their competitiveness by using communication technologies. Therefore, digital media have become important channels as an area for organizations that emerge to produce profit or services to manage this competition process. In particular, the interactive, instant feedback, versatility, globality, instant news and information flow offered by Web 2.0 technology, and the ability to create virtual communities make digital environments attractive for organizations.

To understand why public relations and corporate advertising activities are important in digital environments, it will be instructive to look at the research conducted by Turkish Statistical Institute (Turk Stat) on the internet usage of businesses. According to the Research on the Use of Information Technologies in Enterprises conducted by the Turkish Statistical Institute, the rate of enterprises with internet access was determined as 96%. 40.2% of these enterprises use social media applications, and the most preferred social media platforms are networks such as Facebook, LinkedIn, Xing with 89.1%. The website ownership rate is 55.9%, with the highest rate of 90.1% recorded among enterprises engaged in “information and communication” activities. The rate of e-sales is 18.2%, and when analyzed by economic activity groups, the highest e-sales rate of 39.5% is observed in enterprises engaged in “accommodation and food services” activities. Enterprise Resource Planning (ERP) software usage is 29.7%, while Customer Relationship Management (CRM) software usage is 12.1%. The use of paid cloud computing was 48.2% in enterprises with 250 or more employees, and the rate of enterprises using artificial intelligence was 5.5%. In the light of all these data, it is seen that businesses are aware of

* Asst. Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım University Vocational School of Tourism and Hotel Management, zeynep.ekmekci@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2110-8438

communicate directly and instantly with the target audience creates a positive environment for the image studies of organizations. However, on the other hand, the fact that digital channels can reach too many people at once can also cause the inability to manage the crisis in case of any crisis.

References

- Arief, N. N. & Saputra, M. A. (2019). Kompetensi baru Public Relations (PR) Pada Era Arifical Intelligence Case Study Praktisi PR Indonesia. *Asosiasi Prakarsa Indonesia Cerdas*, 2, 1-12.
- December, J. (1996). Units of Analysis for Internet Communication . *Journal Of Communications*, 46(1), 14-38.
- Geçikli, F. (2016). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Ghiruvu, A. (2012). In Game Advertising: Advantages and Limitations For Advertisers. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 12, 1-15.
- Gower, K. K. & Cho, J. Y. (2001). Use of the Internet in the Public Relations Curriculum. *Journalism & Mass Communication*, 56(2), 81-92. <https://doi.org/doi:10.1177/107769580105600207>
- Göksel, A. B. & Yurdakul, N. B. (2004). Temel halkla ilişkiler bilgileri. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Gruning, J. E. (2005). Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik. Rota Yayıncılık, İstanbul.
- Güneş, E., Ekmekçi, Z. & Taş, M. (2022). Sosyal Medya Influencerlarına Duyulan Güvenin Satın Alma Öncesi Davranış Üzerine Etkisi: Z Kuşağı Üzerine Bir Araştırma, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 163-183. <https://doi.org/DOI:10.26677/TR1010.2022.946>
- Huang, J.-H. & Yang, T.-K. (2012). The effectiveness Of in- Game Advertising: The Impact of ad Type and Game/ Ad Revelance. *International Journal of Electronic Business Management*, 10(1), 61-72.
- Jeffkins, F. (1990). *Modern Marketing Communications*. Blackie Glasgow and London.
- Kaplan, A. & Haenlein, M. (2020). Rulers of the world, unite! The challenges and opportunities of artificial intelligence. *Business Horizons*, 63, 37-50. <https://doi.org/doi.org/10.1016/j.bushor.2019.09.003>
- Karahanna, E., Xu, S. X., Xu, Y. & Zhang, N. (. (2018). The Needs- Affordances- Features perspective for The Use of Social Media. *MIS Quarterly*, 42(3), 737-756.
- Küçükalkan, Y. & Polat, G. (2023). Bir “Dijital Göç” Hikâyesi: Ailem Robotlara Karşı . *Kesit Akademi*, 9(34), 317-331. <https://doi.org/10.29228/kesit.68465>
- Levine, R., Locke, C., Searls, D. & Weinberger, D. (2009). *The Cluetrain Manifesto*. Basic Books.
- Liu, B., Kimb, H. & Pennington-Gray, L. (2015). Responding to the bed bug crisis in social media. *International Journal of Hospitality Management*, 47, 76-84. <https://doi.org/doi.org/10.1016/j.ijhm.2015.03.005>
- marketingturkiye*. (2023). [marketingturkiye.com.tr/haberler/yilin-en-basarili-influencerlari/](https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/yilin-en-basarili-influencerlari/): <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/yilin-en-basarili-influencerlari/> adresinden alındı
- novasta.com.tr/turkiyenin-en-kurumsal-web-siteleri-2022*. (2023). novasta.com.tr/turkiyenin-en-kurumsal-web-siteleri-2022/. <https://novasta.com.tr/turkiyenin-en-kurumsal-web-siteleri-2022/> adresinden alındı
- Peltekoğlu, F. B. (2016). *Halkla İlişkiler Nedir?* Beta Yayınevi, İstanbul.

- Peltekoğlu, F. B. & Askeroğlu, E. D. (2019). Dijital Halkla İlişkiler: fenomenler Dijital Marka Elçisi Olabilir mi? *Selçuk İletişim*, 12(2), 1044-167.
- Permatasari, A. N., Soelistiyowati, E., Puji, I. G. & Johan, R. A. (2021). Digital Public Relations: Trend and Required Skills:Kehumasan Digital: Tren dan Kompetensi yang Dibutuhkan. *Jurnal ASPIKOM*, 6(2), 373-386. <https://doi.org/DOI: http://dx.doi.org/10.24329/aspikom.v6i2.836>
- Purba, A. M. & Indainanto, Y. I. (2024). Digital Public Relations: Efforts to Manage Interactions and Build Reputation. *Journal Digital Communications and Media Networks*, 1(1), 11-22.
- Setiawan, D. (2024). Application of the New Public Relations Paradigm in the Cyberspace Retail Industry. *Jurnal Komunikasi dan Bisnis*, 134-147. <https://doi.org/ https://doi.org/10.46806/jkb.v12i1.1065>
- Smith, K. T. (2011). Digital Marketing Strategies that Millennials Find Appealing, Motivating. *Journal of Strategic Marketing*, 1-28. <https://doi.org/DOI: 10.2139/ssrn.1692443>
- Susanto, A. S. & Setyanto, Y. (2019). Strategi Public Relations Samrtspin PR:dalam Membangun Brand Image Klein (Studi Pada re: ON COMics). *Prologia*, 3(2), 320-326.
- Tarhan, A. (2007). Halkla İlişkilerde Tanıma ve Tanıtma Aracı Olarak İnternet: Belediyelerin Web Sayfaları Üzerine Bir Analiz. *Selçuk İletişim*, 4(4), 75-95.
- Terzioğlu, E. (2023). Digital Panopticon Dilemmas: A Study on Contact Tracing Apps Carried Out by the Ministry of Health. *Journal of Economy Culture and Society*, 68, 46-59. <https://doi.org/DOI: 10.26650/JECS2023-1256957>
- TÜİK. (2023, 9 13). *Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, 2023. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Girisimlerde-Bilisim-Teknolojileri-Kullanım-Arastirmasi- adresinden alındı>
- Vercic, D., Vercic, A. T. & Sriramesh, K. (2015). Looking for digital in public relations. *Public Relations Review*, 41, 142-152. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/j.pubrev.2014.12.002>
- Wardani, P., Silalahi, P. R. & Tambunan, K. (2022). Strategi Pemasaran Online Alfamart Menghadapi Tantangan Selama Masa Pandemi Covid-19. *Jurnal Ilmu Komputer, Ekonomi dan Manajemen (JIKEM)*, 2(1), 30-40.

CHAPTER 12

THE IMPORTANCE AND TRANSFORMATION OF CORPORATE REPUTATION MANAGEMENT IN DIGITAL PUBLIC RELATIONS

*Mahmut Mert ASLAN**

Introduction

Digitization, which provides instant access to large segments of society and the world, has not only facilitated the enhancement of corporate reputation but also reduced communication costs. Nowadays, there is an opportunity for easy, instantaneous, low-cost, and simultaneous communication between businesses and their target audiences. Consumers can instantly access products and services with an Internet-connected phone, share both positive and negative reviews, and even engage in manipulations (Çelebi, 2020: 110). Thus, digitalization and the concept of “reputation” are no longer limited to individuals. It is clear that in such a world, reputation is of great importance and value, not only at a social level but also at a corporate level. Moreover, it should be noted that the primary factors influencing the formation or dissolution of reputation are the social environment and stakeholders.

The concept of corporate reputation is known to represent an abstract value composed of the judgments, thoughts, feelings, impressions, and comments of all groups referred to as “stakeholders,” rather than material existence. Its defining feature is its measurability. In measuring corporate reputation, both the organization’s past practices and actions and its plans and visions are examined. This enables the assessment of a company’s reputation and level of respect within society.

Corporate reputation is what sets an organization apart from others or makes it superior. From this perspective, it is understood that corporate reputation holds strategic importance in an environment of intense competition. Consequently, it becomes evident that building a corporate reputation is not an easy task. Reputation can be earned over a long period but lost in a short period. Therefore, it is clear that organizations concerned with their reputation must maintain principled, consistent, reliable, ho-

* Assoc. Prof. Dr., S.U. School of Foreign Languages, mert2006@gmail.com, ORCID NO: 0000-0003-1519-1834

that the digital revolution initiated an interactive and transparent relationship model between organizations and their target audiences.

One of the most significant developments in the transformation of communication strategies, as necessitated by the digital age, is related to online corporate reputation management. Reputation management, as a public relations activity, involves a set of strategies used to positively influence stakeholders and the public's perceptions of an organization. It is the process of monitoring and managing the organization's online presence. Improving, enhancing, and developing the public perception of the organization, or its reputation and image, allows it to stand out among competitors and attract new customer segments. More importantly, corporate reputation management in contemporary public relations is conducted entirely through digital media.

Despite the numerous benefits, conveniences, and advantages that digital public relations offer compared to traditional media, online corporate reputation management, which has become the sole method, also comes with its unique challenges. One of the most significant challenges is the rapid, transparent, and interactive nature of relationships between organizations and the public in the new era. In other words, digital communication channels have imposed heavy public scrutiny and pressure on all organizations. Consumers have evolved from passive readers, listeners, and viewers to active participants who give instant feedback, intervene, comment, criticize, voice their requests and complaints, and share content. Therefore, there is no doubt that companies with a high level of awareness and sensitivity regarding online corporate reputation management and who develop public relations activities in line with the spirit of the digital age are significantly more advantageous and durable in the market compared to their competitors.

References

- Bauman, Z. (2013). *Postmodernizm ve Hoşnutsuzlukları*, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Becker, K. & Lee, J. W. (2019). "Organizational Usage of Social Media for Corporate Reputation Management", *Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 6(1), pp. 231-240.
- Belu, M. G., Popa, L. & Filip, R. (2018). The Impact of Globalisation on Small and Medium Enterprises: The Romanian Experience, *Romanian Economic Journal*, 21(70), pp. 42-51.
- Boyd, D. & Ellison, N. (2007). "Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), pp. 210-230.
- Bromley, D. B. (2001). "Relationships Between Personal and Corporate Reputation", *European Journal of Marketing*, 35(4), pp. 316-334.

- Canöz, N. & Canöz, K. (2018). "On Health and Communication Relationship", Journal of Institute of Economic Development and Social Researches, 4(8), p. 43-62.
- Carmeli, A. & Tishler, A. (2004). "The Relationships Between Intangible Organizational Elements and Organizational Performance", Strategic Management Journal, 25(13), pp. 1257-1278.
- Croft, S. & Dalton, J. (2003). *Managing Corporate Reputation: The New Currency*, Thorogood Professional Insights Series, London, UK.
- Çelebi, E. (2020). "Sosyal Medya İletişiminin Kurumsal İtibar Algısı Üzerindeki Rolü", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (41), pp. 108-118.
- Çerçi, Ö. (2022). *Havacılık Sektörü ve İtibar Yönetimi*, Havacılıkta Halkla İlişkiler Çalışmaları (Ed: Çerçi, Özlem.), Palet Yayınları: Konya.
- Davies, D. (2002). "Risk management-Protecting Reputation: Reputation Risk Management-The Holistic Approach", Computer Law & Security Report, 18(6), pp. 414-420.
- Deephhouse D. L. (2000). "Media Reputation as a Strategic Resource: An Interpretation of Mass Communication and Resource Based Theories", Journal of Management, 26(6), pp. 1091-1112.
- De Vries, L., Gensler, S. & Leeflang, P. S. H. (2012). "Popularity of Brand Posts on Brand Fan Pages: An Investigation of the Effects of Social Media Marketing", Journal of Interactive Marketing, 26(2), pp. 83-91.
- Distaso, M. W. & Bortree, D. S. (2012). "Multi-method Analysis of Transparency in Social Media Practices: Survey, Interviews and Content Analysis", Public Relations Review, 38(3), pp. 511-514.
- Fombrun, C. J. & Van Riel, C. B. M. (2004). *Fame and Fortune: How Successful Companies Build Winning Reputations*, Financial Times Prentice Hall Books, Upper Saddle Rivers, New Jersey, United States of America.
- Friedman, T. (2010). *Küreselleşmenin Geleceği/Lexus ve Zeytin Ağacı*, Boyner Yayınları: İstanbul.
- Gardberg, N. A. & Fombrun, C. J. (2002). "The Global Reputation Quotient Project: First Steps Towards a Cross-Nationally Valid Measure of Corporate Reputation", Corporate Reputation Review, 4(4), pp. 303-307.
- Godes, D. & Mayzlin, D. (2009). "Firm-Created Word-of-Mouth Communication: Evidence from a Field Test", Marketing Science, 28(4), pp. 721-739.
- Gray, E. R. & Balmer, J. M. T. (1998). "Managing Corporate Image and Corporate Reputation", Long Range Planning, 31(5), pp. 695-702.
- Groenland, E. A. G. (2002). "Qualitative Research to Validate the RQ- dimensions", Corporate Reputation Review, 4(4), pp. 308-315.
- Hall, R. (1993). "A Framework Linking Intangible Resources and Capabilities to Sustainable Competitive Advantage", Strategic Management Journal, 14(8), pp. 607-618.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. & Perraton, J. (2003). *Rethinking Globalization*, Polity Press, Cambridge, United States of America.
- Herbst, D. G. (2014). *Digital Brand Storytelling-Geschichten am digitalen Lagerfeuer?*, Jahrhundert Publishing House, Wiesbaden, Germany.
- Hoekstra, J. C., Huizingh, E. K. R. E., Bijmolt, T. H. A. & Krawczyk, A. (2015). "Providing Information and Enabling Transactions: Which Website Function is More Important for Success?", Journal of Electronic Commerce Research, 16(2), pp. 81-94.

- Jansen, B. J., Zhang, M., Sobel, K. & Chowdury, A. (2009). "Twitter Power: Tweets as Electronic Word of Mouth", *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(11), pp. 2169-2189.
- Kalender, A. & Tarhan, A. (2009). "Belediyelerin Kamuyu Bilgilendirme Amaçlı SMS Kullanımına Muhtarların Bakışı Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk İletişim*, 5(4), pp. 18-35.
- Kaplan, A. N. & Haenlein, M. (2010). "Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media", *Business Horizons*, 53(1), pp. 60-69.
- Kotha, S, Rajgopal, S. & Rindova, V. (2001). "Reputation Building and Performance: An Empirical Analysis of the Top-50 Pure Internet Firms", *European Management Journal*, 19(6), pp. 571-586.
- Kozinets, R. V., De Valck, K., Wojnicki, A. C. & Wilner, S. J. S. (2010). "Networked Narratives: Understanding Word-of-Mouth Marketing in Online Communities", *Journal of Marketing*, 74(2), pp. 70-89.
- Kreps, D. M. & Wilson, R. (1982). "Reputation and Imperfect Information", *Journal of Economic Theory*, 27(2), pp. 253- 279.
- Lichtenthaler, U. & Ernst, H. (2007). "Developing reputation to overcome the imperfections in the markets for knowledge", *Research Policy*, 36(1), pp. 37-55.
- Ledingham, J. A. & Bruning, S. D. (1998). "Relationship Management in Public Relations: Dimensions of an Organization-Public Relationship", *Public Relations Review*, 24(1), p. 62.
- Murray, K. (2003). "Reputation-Managing Single Greatest Risk Facing Business Today", *Journal Of Communication Management*, 8(2), pp. 142-149.
- Newman, A. & Thomas (2008). "Enterprise 2.0 Implementation", McGraw-Hill Osborne Media, United States of America.
- Nguyen, N. & Leblanc, G. (2001). "Corporate Image and Corporate Reputation in Customers' Retention Decisions in Services", *Journal of Retailing Customer Services*, 8(4), p. 227-236.
- Oliver, S. (2007). *Public Relations Strategy*, Second Edition, Kogan Page Publications, Philadelphia, United States of America.
- Petrick, J. A., Scherer, R. F., Brodzinski, J. D., Quinn, J. F. & Ainina, M. F. (1999). "Global Leadership Skills and Reputation Capital: Intangible Resources for Sustainable Competitive Advantage", *Academy of Management Executive*, 13(1), pp. 56-70.
- Philips, D. & Young, P. (2009). "Online Public Relations: A Practical Guide to Developing an Online Strategy in the World of Social Media", Second Edition, Kogan Page Publications, London, England.
- Russ, J. (2014). *Avrupa Düşüncesinin Sertüveni, Antik Çağlardan Günümüze Batı Düşüncesi*, Doğu Batı Yayınevi, Ankara, Turkey.
- Scott, D. M. (2010). *The New Rules of Marketing and PR: How to Use Social Media, Blogs, News Releases, Online Video and Viral Marketing to Reach Buyers Directly*, John Wiley&Sons Publication, New Jersey, United States of America.
- Sodhi, M. S. & Tang, C. S. (2019). "Research Opportunities in Supply Chain Transparency: Production and Operations Management", 28(12), pp. 2945-2961.
- Stiglitz, J. E. (2004). *Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı*, Plan B Yayınları: İstanbul.
- Tomlinson, J. (2013). *Küreselleşme ve Kültür*, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Tucker, L. & Melewar, T. C. (2005). "Corporate Reputation and Crisis Management: The Threat and Manageability of Anti-Corporatism", *Corporate Reputation Review*, 7(4), pp. 377-387.

- Tsai, W-H. S. & Men, L. R. (2013). "Motivations and Antecedents of Consumer Engagement with Brand Pages on Social Networking Sites", *Journal of Interacting Advertising*, 13(2), pp. 76-89.
- Vorvoreanu, M. (2008). "ROI of Online Press Releases", *Journal of New Communications Research*, 3(1), pp. 92-98.
- Weigelt, K. & Camerer, C. (1988). "Reputation and Corporate Strategy: A Review of Recent Theory and Applications", *Strategic Management Journal*, 9(5), pp. 443-454.
- Yoo, C. Y. & Jeong, H. J. (2014). "Brand Transparency in Social Media: Effects of Message Sidedness and Persuasion Knowledge", *Journal of Advertising and Promotion Research*, 3(2), pp. 5-44.

Internet References

<https://www.ticariyer.com/kurumsal/kurumsal-itibar-nedir.html/> (accessed 25 July, 2024).

CHAPTER 13

CRISIS COMMUNICATION OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATION ON SOCIAL MEDIA IN THE CONTEXT OF IMAGE RESTORATION THEORY: THE CASE OF KIZILAY

Özer SİLSÜPÜR - Büşranur KAYIKÇI***

Introduction

For organizations to sustain their existence and preserve their reputation during time of crisis, it is crucial to prepare an effective crisis communication plan and manage communications according to the plan. Especially during the crisis, the need for accessing information becomes more evident. Throughout this process, maintaining communication with stakeholders affected by the crisis is essential, and all communication channels should be actively used to provide on-time updates.

Effective crisis communication goes beyond controlling the crisis process and carries the potential to transform it into an opportunity to strengthen the organization's reputation. During this process, it is important to share complete and accurate information and to address stakeholders' concerns with understanding. In crisis management, the fundamental principle is conducting an open communication. Successfully managed open communication can enhance the organization's credibility and minimize negative impacts. Negligence or sharing misinformation in crisis management might result in a loss of trust among stakeholders. During the crisis showing sensitivity and a human-centered approach are also important. Respecting stakeholders' concerns during the crisis shows that the organization empathizes with stakeholders and takes responsibility.

Corporate image refers to the thoughts, feelings, and information that arise in the minds of stakeholders as a result of interactions with the institution, enabling clear perceptions about the institution. Companies allocate large budgets and make significant efforts to enhance their image, considering the potential of a positive corporate image to foster trust, customer satisfaction, and loyalty. Conversely, a negative image can lead to cus-

* Assoc. Prof. Dr., Trabzon University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Advertising, ozer.silsupur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2965-2235

** Master's Student, Trabzon University, Graduate Education Institute, kayikcibusra6161@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3986-6159

References

- Akat, İ., Budak, G. & Budak, G. (1999). *İşletme Yönetimi*. İzmir: Barış Yayınları.
- Aksu, M. (2010). *Kriz Yönetimi: Krizleri Fırsata Çevirmenin Yolları*. İstanbul: Kumsaati Yayınları.
- Alsop, R. J. (2004). Corporate Reputation: Anything but Superficial-The Deep but Fragile Nature of Corporate Reputation. *Journal of Business Strategy*, 25(6), 21-29.
- Benoit, W. L. (1997). Image Repair Discourse and Crisis Communication. *Public Relations Reviews*, 23(2), 177-186.
- Bronn, P. S. (2002). Corporate Communication and The Corporate Brand. P. S. Bronn & R. Wiig (Ed.). *Corporate Communication: A Strategic Approach to Building Reputation* içinde (s. 1-17). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Burnett, J. J. (1998). A strategic Approach to Managing Crises. *Public Relations Review*, 24(4), 475-488.
- Canpolat, N. & Şahiner, N. (2017). İmaj Restorasyon Teorisi Mesaj Stratejileri Çerçevesinde Samsung Galaxy Note 7 Güvenlik Krizinin İncelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 7(2), 213-225.
- Carroll, A. B. & Buchholtz, A. K. (2008). *Business & Society: Ethics and Stakeholder Management*. Ohio: South-Western Cengage Learning.
- Coombs T. & Schmidt, L. (2000). An Empirical Analysis of Image Restoration: Texaco's Racism Crisis. *Journal of Public Relations Research*, 12(2), 163-178.
- Çakır, V. (2014). Kriz İletişimi Teorileri. M. Akdağ & Ü. Arklan (Ed.), *Kriz Yönetimi: İletişimsel Temelde Çözüm Odaklı Stratejik Yaklaşımlar* içinde (s. 67-118). Konya: Literatürk Akademi.
- Çetin, M. & Toprak, Y. E. (2016). Kriz İletişimi ve Sosyal Medya: Emisyon Krizinde Volkswagen'in Facebook Kullanımı. *Selçuk İletişim*, 9(3), 54-68.
- Çınarlı, İ. (2016). *Kriz İletişimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Duğan, Ö. (2018). Sosyal Medya Kaynaklı Krizlerin "İmaj Restorasyon Teorisi" Açısından Örnek Olaylar Üzerinden İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 29, 293-313.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Glaesser, D. (2006). *Crisis Management in the Tourism Industry*. Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Gregory, J. R. & Wiechmann, J. (1993). *Marketing Corporate Image: The Company As Your Number One Product*. USA: Ntc Pub Group.
- Guth, D. W. & Marsh, C. (2007). *Public Relations: A Values-Driven Approach*. Boston: Pearson.
- Heller, V. L. & Darling, J. R. (2012). Anatomy of Crisis Management: Lessons from the Infamous Toyota Cases. *European Review*, 24(2), 151-168.
- Kadıbeşegil, S. (2009). *İş Dünyasında Kimler Ayakta Kalacak?* 07, 03 2023 tarihinde <http://www.orsa.com.tr/cgi-bin/asp/content.asp?type=normal&lang=TR&id=197> adresinden alındı
- Kapferer, J. N. (2008). *The New Strategic Brand Management: Creating and Sustaining Brand Equity Long Term*. London & Philadelphia: KoganPage.
- Masaviru, M. (2016). Image Restoration: From Theory to Practice; The Case of Manny Pacquiao and Nike Company. *New Media and Mass Communication*, 51, 22-29.
- Mitroff, I. & Anagnos, G. (2000). *Managing Crises Before They Happen: What Every Executive and Manager Needs to Know about Crisis Management*. New York: Amacom Books.

- Morello, G. (1983). *The Made in Issue: A Comparative Research on the Corporate Image of Domestic and Foreign Products*. Serie Research Memorana 0018, Faculty of Economics, Business Administration and Econometrics VU University Amsterdam.
- Okay, A. & Okay, A. (2013). *Halka İlişkiler: Kavram, Strateji ve Uygulamaları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Örnek, A. Ş. & Aydın, Ş. (2008). *Kriz ve Stres Yönetimi*. Ankara: Detay Yayınları.
- Özüpek, M. (2005). *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Pearson, C. M. & Mitroff, I. I. (1993). From Crisis Prone to Crisis Prepared: A Framework for Crisis Management, *Academy of Management Perspectives*, 7(1), 48-59.
- Robins, K. (1999). *İmaj: Görmenin Kültür ve Politikası*. N. Türkoğlu (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Silsüpür, Ö. (2015). Üniversite Öğrencilerin Gözünde İstanbul Üniversitesi'nin İmajı. *Gümüşhane Üniversite İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(1), 263-288.
- Silsüpür, Ö. (2020). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Marka İmajı*. Konya: Palet Yayınları.
- Suher, İ. K. (2019). Kriz İletişim Süreci. G. Haşit (Ed.), *Kriz İletişimi ve Yönetimi Süreci Yönetimi içinde* (s. 114-137). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Tansala, B. T. (2005). Yükselen Değer: Kurumsal İtibar. *Marketing Türkiye*, 71, Mart.
- Tekvar, S. O. (2016). *Yeni Medya Yeni Halkla İlişkiler: Halkla İlişkiler Nasıl Anlaşıyor, Sosyal Medya Nasıl Kullanılıyor?* Ankara: Karınca Yayınları.
- Tolonguç, A. (1992). Tanıtım ve İmaj. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 11-19.
- Trout, J. (2007). *Büyük Markalar Büyük Hatalar: Başkalarının Hatalarından Öğrenmek Çok Daha Kârlıdır*. Z. Yaman (Çev.), İstanbul: Marka Yayınları.

CHAPTER 14

DIGITAL PUBLIC RELATIONS AND SUSTAINABILITY

*Ümmü Özlem ÇERÇİ**

Introduction

In today's world, where digitalization is accelerating and sustainability demands are increasing, digitalization and sustainability are two concepts that have gained great importance both in the business world and in society. It is clear that the rapid changes brought about by the digital age and global environmental issues are driving the business world towards a sustainability-oriented direction. Digitalization means the realization of business processes, communication strategies and customer interactions through digital platforms. Digital public relations refers to the application of traditional PR methods in the digital environment and the execution of public relations activities through the tools offered by digital technologies. Social media, blogs, digital press releases, and online platforms are among the main tools of digital PR; these tools enable companies and organizations to quickly and effectively convey their messages to large audiences. Digital PR not only increases brand awareness, but also plays a critical role in managing brand reputation, handling crisis communications and strengthening customer relationships. In this respect, digital PR has become an important strategic tool for competitive advantage in the modern business world.

Sustainability refers to a comprehensive approach with environmental, economic and social dimensions. Sustainable development aims to ensure social and economic development while meeting the needs of the present without jeopardizing the capacity of future generations to meet their own needs. For companies, sustainability means minimizing environmental impacts, fulfilling social responsibilities and improving long-term economic performance. In this context, it would be appropriate to say that effective communication of sustainability strategies and disclosure to stakeholders is one of the key elements of a successful sustainability program.

The successful integration of digital public relations and sustainability concepts offers modern organizations the opportunity to create a stronger

* Asst. Prof. Dr., Selçuk University, Silifke-Taşucu Vocational School of Higher Education, ozlemcerci@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5581-5587

result, digital public relations strategies have become an important component of sustainability communication.

In this study, the impact of digital public relations strategies on achieving sustainability goals is analyzed through the OMO brand's "Dirt is Good for Goodness Park Project". The fact that OMO won the gold award for "Corporate Sustainability Management" in the PR section of the Brand-verse Awards shows that digital PR strategies can make a great contribution to sustainability projects when used effectively. Within the scope of the project, recycling plastic waste and creating socially beneficial areas played an important role in achieving both environmental and social sustainability goals. This campaign, carried out through digital platforms, reached large audiences, raised awareness and increased social participation. In conclusion, digital PR strategies should be considered as a powerful tool for sustainability communication and used effectively in such projects. OMO's success sets an inspiring example for other brands.

References

- Akbayır, Z. (2019). Halkla ilişkiler perspektifinden kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi ve bir örnek olay incelemesi. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 39-71.
- Akdağ, M. (2022) Sürdürülebilirlik İletişimi ve Kriz İletişiminde Sürdürülebilirlik, *Halkla İlişkiler ve İletişim Çalışmalarında Sürdürülebilirlik içinde* (Ed.: Koçer, M., Başarır, M. & Cıngı, M.), Nobel Bilimsel: Ankara.
- Alıklıç, Ö. (2011) *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar Yeni Teknikler*, Ankara: Efil Yayınevi.
- Allagua, I. & Breslow, H. (2016) "Social Media for Public relations: Lessons from Four Effective Cases", *Public Relations Review*, vol. 42, pp. 20-30.
- Allen, M. (2016). *Strategic communication for sustainable organizations. Theory and Practice*. Fayetteville, USA: University of Arkansas.
- Bakan, Ö. & Kalender, A. (2007). *Halkla İlişkiler Bağlamında Kurumsal İtibar ve Sosyal Sorumluluk, İletişim ve Ötesi içinde* (Editörler: Bilal Arık & Mustafa Şeker), s. 345-370, Konya: Tablet Yayınları
- Bari, N., Chimhundu, R. & Chan, K. (2022). Dynamic capabilities to achieve corporate sustainability: a roadmap to sustained competitive advantage. *Sustainability*, 14(3), 1531. <https://doi.org/10.3390/su14031531>
- Baumgartner, R. J. & Ebner, D. (2010). Corporate sustainability strategies: sustainability profiles and maturity levels. *Sustainable development*, 18(2), 76-89.
- Borsa İstanbul (2020) *Gelecekte Var Olmak: Şirketler İçin Sürdürülebilirlik Rehberi*, https://www.borsaistanbul.com/files/Surdurulebilirlik_Rehberi_2020.pdf
- Cao, S., Hope J. & Ayesha T. (2023) "Exploring blockchain-based traceability for food supply chain sustainability: Towards a better way of sustainability communication with consumers." *Procedia Computer Science* 217 (2023): 1437-1445. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.12.342>
- Canöz, K. & Canöz, N. (2020). *Halkla İlişkiler*. Palet Yayınları: Konya

- Chatterjee, S., Chaudhuri, R., Vrontis, D. & V.V., A. K. (2024). Adoption of blockchain technology in organizations: from morality, ethics and sustainability perspectives. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*, 22(1), 38-57. <https://doi.org/10.1108/jices-03-2023-0039>
- Coşkun, İzel L. (2022) Süreklilikten Sürdürülebilirliğe Bir Kurumsal Sürdürülebilirlik Yolculuğu. *Artisan Yayınları*, İkinci Baskı, İstanbul.
- Çeber, B. (2023) Yapay Zekâ ve Halkla İlişkiler Kullanım Alanları, Etki, Sınır ve Zorluklar. *Nobel Bilimsel Eserler*: Ankara.
- Demren, G. Aslı Sancar (2023) Kurumların Dijital Halkla İlişkiler Stratejileri Bağlamında Sürdürülebilirlik İletişimi Uygulamaları: Şişecam Örneği, Galatasaray Üniversitesi Stratejik İletişim Yönetimi Konferansları (GSÜSTRAT) – V “Marka Yönetimi ve Sürdürülebilirlik” Bildiriler Kitabı, 29-45.
- Florea, L., Cheung, Y.H. & Herndon, N.C. (2013) For All Good Reasons: Role of Values in Organizational Sustainability. *J Bus Ethics* 114, 393–408, <https://doi.org/10.1007/s10551-012-1355-x>
- Gogia, D., Gupta, S. K., & Rathi, P. (2023). Impact of various structural attributes on b2b sustainability positioning. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 39(2), 388-406. <https://doi.org/10.1108/jbim-02-2023-0066>
- Griffin, M., Barona, J. & Gutierrez, C. F. (2022). Strategies to Increase Sustainability Awareness in Higher Education: Experiences from Abu Dhabi Women’s College. *International Journal of Sustainable Development & Planning*, 17(6). <https://doi.org/10.18280/ijstdp.170617>
- Gutiérrez, I., Alcaraz, J. M., Susaeta, L., Suárez, E. & Pin, J. R. (2015). Managing sustainability for competitive advantage: evidence from the hospitality industry. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2598500>
- Gulerman, N. I. & Apaydın, F. (2017). Effectiveness of digital public relations tools on various customer segments. *Journal of Management Marketing and Logistics*, 4(3), 259-270. <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2017.488>
- Hossain, M., Islam, Md. T., Momin, M. A., Nahar, S. & Alam, Md. S. (2019). Understanding Communication of Sustainability Reporting: Application of Symbolic Convergence Theory (SCT). *Journal of Business Ethics*, 160(2), 563–586. <http://www.jstor.org/stable/45278234>
- Jacobsen, S. S., Korsgaard, S. & Günzel-Jensen, F. (2020). Towards a typology of sustainability practices: a study of the potentials and challenges of sustainable practices at the firm level. *Sustainability*, 12(12), 5166. <https://doi.org/10.3390/su12125166>
- Jha, A.K. & Verma, N.K. (2023) Social Media Sustainability Communication: An Analysis of Firm Behaviour and Stakeholder Responses. *Inf Syst Front* 25, 723–742. <https://doi.org/10.1007/s10796-022-10257-6>
- Kalender, A. (2013). “Kavram Olarak Halkla İlişkiler, Dünyada ve Türkiye’de Halkla İlişkilerin Tarihsel Gelişimi”. *Halkla İlişkiler*, Ed. Aydın Ziya Özgür, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2-31.
- Kim, J. & Oki, T. (2011). Visioning: an essential framework in sustainability science. *Sustainability Science*, 6(2), 247-251. <https://doi.org/10.1007/s11625-011-0130-8>
- Liu, C. C., Chen, C. W. & Chen, H. S. (2019). Measuring consumer preferences and willingness to pay for coffee certification labels in Taiwan. *Sustainability*, 11(5), 1297. <https://doi.org/10.3390/su11051297>
- Lodhia, S. (2018). Is the medium the message?. *Meditari Accountancy Research*, 26(1), 2-12. <https://doi.org/10.1108/medar-08-2017-0197>

- Lozano, R. (2011). The state of sustainability reporting in universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 12(1), 67-78. <https://doi.org/10.1108/14676371111098311>
- Ly, B. & Tan, A. W. K. (2021). Competitive advantage and internationalization of a circular economy model in apparel multinationals. *Cogent Business & Management*, 8(1). <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1944012>
- Malik, S. Y., Cao, Y., Mughal, Y. H., Kundi, G. M., Mughal, M. H. & Ramayah, T. (2020). Pathways towards sustainability in organizations: empirical evidence on the role of green human resource management practices and green intellectual capital. *Sustainability*, 12(8), 3228. <https://doi.org/10.3390/su12083228>
- Moura, M. M. C., Frankenberger, F. & Tortato, U. (2019). Sustainability in Brazilian HEI: practices overview. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 20(5), 832-841. <https://doi.org/10.1108/ijsh-01-2019-0021>
- Nguyen, K., Nguyen, P., Nguyen, L., Nayak, R. & Nguyen, T. (2023). The Practice of Sustainable Fashion of Luxury Boutique Fashion Brands In Vietnam: What Go Right, And What Go Wrong. *Plos One*, 18(10), e0287429. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287429>
- Nwagbara, U. & Reid, P. (2013). Corporate social responsibility communication in the age of new media: towards the logic of sustainability communication. *Revista de Management Comparat International*, 14(3), 400-414.
- Nygaard, A. (2023). Is sustainable certification's ability to combat greenwashing trustworthy?. *Frontiers in Sustainability*, 4, 1188069. <https://doi.org/10.3389/frsus.2023.1188069>
- Ott, H., Wang, R. & Bortree, D. (2016). Communicating Sustainability Online: An Examination of Corporate, Nonprofit, and University Websites. *Mass Communication and Society*, 19 (5), 671-687. <https://doi.org/10.1080/15205436.2016.1204554>
- Öndoğan, A. G. (2021) Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Kurumsal İtibara Etkisi. İstanbul: Hiperlink Yayınevi.
- Özgen, E. (2022) Sürdürülebilirlik İletişimi ve Halkla İlişkiler. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (39), 1-4. <https://doi.org/10.17829/turcom.1106292>
- Özmen, A., Karakoç, M. & Yeşildağ, E. (2020) Sürdürülebilirlik Raporlaması: Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 63, s.153-174.
- SanMiguel, P., Pérez-Bou, S., Sádaba, T. & Bernal, P. M. (2021). How to communicate sustainability: from the corporate web to e-commerce. the case of the fashion industry. *Sustainability*, 13(20), 11363. <https://doi.org/10.3390/su132011363>
- Schaltegger, S. & Burritt, R. (2005) Corporate sustainability. Diss. Edward Elgar, USA.
- Siano, A., Conte, F., Amabile, S., Vollero, A. & Piciocchi, P. (2016). Communicating sustainability: an operational model for evaluating corporate websites. *Sustainability*, 8(9), 950. <https://doi.org/10.3390/su8090950>
- Patzelt, H. & Shepherd, D.A. (2011) Recognizing Opportunities for Sustainable Development. *Entrep. Theory Pr.* 35, 631-652.
- Permatasari, A. N., Soelistiyowati, E., Suastami, I. G. A. P. P. & Johan, R. A. (2021). Digital public relations: trend and required skills. *Jurnal Aspikom*, 6(2), 373-386. <http://dx.doi.org/10.24329/aspikom.v6i2.836>
- Pfister, T., Schweighofer, M. & Reichel, A. (2016). *Sustainability* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315882888>

- Pullman, M. E., Maloni, M. J. & Carter, C. R. (2009). Food for thought: social versus environmental sustainability practices and performance outcomes. *Journal of Supply Chain Management*, 45(4), 38-54. <https://doi.org/10.1111/j.1745-493x.2009.03175.x>
- Pureza, A. & Lee, K. (2020). Corporate Social Responsibility Leadership For Sustainable Development: An Institutional Logics Perspective In Brazil. *Corporate Social Responsibility And Environmental Management*, 27(3), 1410-1424.
- Swalehe, R., Odock, S. & Wainaina, G. (2020). Sustainable Operations Management Practices And Competitive Advantage of Manufacturing Firms In Kenya. *European Scientific Journal ESJ*, 16(28). <https://doi.org/10.19044/esj.2020.v16n28p241>
- Thiele, Leslie P. (2024) Sustainability, 3rd Edition, The Polity Press, UK. ISBN: 978-1-509-56030-1
- Tuna, Ö. & Besler, S. (2015). Kurumsal Sürdürülebilirlik Anlayışı ve Uygulamaları: Örnek Olay Çalışması. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (52), s.173-199.
- Ünlü, S., Yaşar, L. & Bilici, E. (2022). Sustainable Leadership Practices in Public Relations: A Study on TED Leadership Talks. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (39), 154-175. <https://doi.org/10.17829/turcom.1019860>
- Zhuan, Xhi T., Abidin, N. I., Darus, N. & Mohd, S. (2023). The Competitive Advantage of Sustainable Construction Site Practices Among Contractors In Malaysia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1217(1), 012003.s.1-11. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1217/1/012003>
- Zimek, M. & Baumgartner, R. (2017, October). Corporate sustainability activities and sustainability performance of first and second order. In 18th European Roundtable on Sustainable Consumption and Production Conference (ERSCP 2017), Skiathos Island, Greece (Vol. 10). <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/pazarlamanin-en-iyileri-brandverse-awardsta-odullerine-kavustu/>
<https://www.brandverseawards.com/2023-kazananlar/>
<https://www.omo.com/tr/surdurulebilirlik.html>
<https://ecording.org/kurumsal-surdurulebilirlik-nedir/>

CHAPTER 15

ANALYSIS OF SUSTAINABILITY CONCEPT POSTS ON X (TWITTER) WITHIN THE SCOPE OF DIGITAL PUBLIC RELATIONS PRACTICES OF THE TOP 10 MOST PRESTIGIOUS BRANDS IN TURKEY

*Özge Delen ULAŞ** - *Ayça Çekiç AKYOL*** - *Sadık ÇALIŞKAN****

Introduction

In the digital era, brands utilize social media platforms to conduct communication activities, corporate events, and image-building endeavors. The internet and digitization have not only added dimensions to numerous aspects of our lives but have also imbued the public relations discipline with a digital orientation. It is acknowledged that organizations have embraced a new dimension in their operations through digital public relations activities.

Brands share posts on social media platforms within the scope of digital public relations activities by using digital media while carrying out image studies before stakeholders. These types of posts, while constituting part of digital public relations activities, offer organizations opportunities such as image and reputation management and gaining goodwill in the digital environment.

The brands that adopt a sustainable lifestyle by carrying natural resources, social system and economic activities into the future strengthen their image and gain the sympathy of consumers by building their corporate identity. Within the scope of the subject of the study, the sensitivities of brands to sustainability activities, their investments for the future and the work they carry out for renewable life on the X platform, which is one of the social media channels, the posts they share, the links, the emojis and hashtags used are reflections of digital public relations practices. This includes examining the posts they share, the links they provide, the emojis and hashtags they use, and the reflections of digital public relations prac-

* Res. Asst., İnönü University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, ozge.delen@inonu.edu.tr, ORCID:0000-0001-7443-773X

** Prof. Dr., İnönü University Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, acakyol@inonu.edu.tr, ORCID :0000-0002-9067-2171

*** Assoc. Dr., İnönü University Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, sadik.caliskan@inonu.edu.tr, ORCID:0000-0001-6899-0424

trending topic and bring together hundreds of people under the tag that is being used (Bozkurt, 2020).

In the literature on sustainability and brands, there is a general focus on sustainability activities of brands in a specific sector. This study is differentiated from other studies by the fact that the study samples consist of brands from different sectors. On the other hand, in contrast to other studies on sustainability the study aims to determine the extent to which sustainability categories are embraced by the most prestigious brands in Turkey, as well as the most frequently used category. Additionally, the study seeks to identify the types of shared posts, emoji usage, hashtag usage, link usage, and tag usage.

References

- Alanka, D. (2024). Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1 (1) 64-84.
- Alpay, E. E. & Varıcı, İ. (2022). Üçlü Sorumluluk Açıklamalarının Kazanç Yönetimi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (37) 187-204.
- Arslan, M. C. & Kısacık, H. (2017). The Corporate Sustainability Solution: Triple Bottom Line*. *The Journal of Accounting and Finance*, 18-34.
- Avşar, B. & Varış, M. (2022). Sosyal Medya Nefret Söylemi. *TRT Akademi*, 7 (14) 348-359.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1) 23-28.
- Birleşmiş Milletler Türkiye. (2023). <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>. 11 30, 2023 tarihinde <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>: <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> adresinden alındı
- Bozkurt, Y. (2020). Markaların Sosyal Medyada Gündem Kullanımı: Gerçek Zamanlı Reklamlar. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2) 344- 365.
- Brand Finance. (2023). <https://brandirectory.com/rankings/turkey/table>. <https://brandirectory.com/rankings/turkey/table>: <https://brandirectory.com/rankings/turkey/table> adresinden alınmıştır
- Brundtland, R. (1987). *Report of the World Commission on Environment and*. London: Oxford University.
- Çalışkan, A. Ö. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 5 (1) 41-68.
- Çınarlı, İ. (2014). Stratejik İletişim Yönetimi Bağlamında Paydaş Kuramı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 36 (2) 23-36.
- Demirer, D. P. & Özer, E. (2019). Sosyal Medyada Markaların Kullandığı İçerik. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10 (17) 1344- 1379.
- Develi, H. (2023). <https://lebibyalkin.com.tr/haber/sosyal-ekonomik-ve-cevresel-boyutlarla-surdurulebilirlik>. 02 07, 2024 tarihinde <https://lebibyalkin.com.tr:https://lebibyalkin.com.tr/haber/sosyal-ekonomik-ve-cevresel-boyutlarla-surdurulebilirlik> adresinden alındı
- Engin, E. & Akgöz, B. E. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8 (1) 85-94.

- Erkesim, D. U. (2021). Marka ve Sürdürülebilirlik. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 6 (1) 237-259.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal Ekonomik Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma. *International Journal of Economics, Humanities, Social Sciences*, 3 (3) 194-215.
- Global Reporting Initiative. (2015). <https://respect.international/wp-content/uploads/2017/10/G4-Sustainability-Reporting-Guidelines-Implementation-Manual-GRI-2013.pdf>. 2024 tarihinde <https://respect.international/wp-content/uploads/2017/10/G4-Sustainability-Reporting-Guidelines-Implementation-Manual-GRI-2013.pdf>: <https://respect.international/wp-content/uploads/2017/10/G4-Sustainability-Reporting-Guidelines-Implementation-Manual-GRI-2013.pdf> adresinden alındı
- Global Reporting Initiative. (2015). *Global Reporting Initiative*. Amsterdam: Sustainability Reporting Guidelines.
- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ivey Business School. (2023). 12 28, 2023 tarihinde <https://ivey.uwo.ca/sustainability/impact-labs/net-zero-lab/>: <https://ivey.uwo.ca/sustainability/impact-labs/net-zero-lab/> adresinden alındı
- Kayıkçı, P., Armağan, K. & Dal, N. E. (2019). Sürdürülebilir Pazarlama: Kavramsal Bir Çalışma. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (1) 77- 93.
- Kuşat, N. (2012). Sürdürülebilir İşletmeler İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik Ve İçsel Unsurları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 14 (2) 227-242.
- MFA. (2010). <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa>. 11 25, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr>: <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> adresinden alındı
- Özdemir, Ş. (2023). Sürdürülebilirlik İletişimi Bağlamında Sürdürülebilirlik Tüketimin Reklam Mesajlarına Yansıması: Fairy ve Finish Örneği. *Başkent Üniversitesi*, 7 (1) 21-48.
- Özmen, A., Karakoç, M. & Yeşildağ, E. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlaması: Bıst Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 63 153-174.
- Sancar, G. A. (2013). Kurumsal Sürdürülebilirlik Bağlamında Kurumsal Yönetişim: Kavramın Doğuşu, Gelişimi Ve Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8 (1) 72-84.
- Senal, S. & Ateş, B. A. (2012). Kurumsal Sürdürülebilirlik İçim Muhasebe ve Raporlama. *Muhasebe Ve Denetim Bakış*, (36) 83-98.
- Solak, B. B. (2020). Markaların Dijital Dönüşümü Ve Sosyal Medya Kullanımı: Twitter Özelinde Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*, 3 (1) 100-112.
- Strategic Communications Consultancy. (2003, 4). <http://www.orsa.com.tr/cgi-bin/asp/print.asp?lang=tr&id=129&type=newsletters#:~:text=%C3%9C%C3%A71%C3%BC%20Raporlama%20farkl%C4%B1%20sekt%C3%B6rlerde%20farkl%C4%B1,John%20Elkington%20taraf%C4%B1ndan%20literat%C3%BCre%20kazand%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1%C5%9Ft%C.> 11 27, 2023 tarihinde <http://www.orsa.com.tr/cgi-bin/asp/print.asp?lang=tr&id=129&type=newsletters>: <http://www.orsa.com.tr/cgi-bin/asp/print.asp?lang=tr&id=129&type=newsletters> adresinden alındı
- Tandırcıoğlu, H. (2022). *Sürdürülebilir Finansman Tahvilleri*. İstanbul: Efeakademi Yayınları.

- Tokgöz, N. & Önce, S. (2009). Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 11 (1) 249-272.
- Türk, E. & Güçdemir, Y. (2021). Simetrik İletişim Bağlamında Sosyal Medya aracılığıyla Gerçekleşen Kurumsal İletişim. T. Çedikçi Çevik, & D. Akbulut içinde, *Kurumsal İletişimde Güncel Yaklaşımlar* (s. 67-80). İstanbul: Kriter.
- United Nations. (2015). undp.org/sustainable-development-goals. 11 25, 2023 tarihinde undp.org: undp.org/sustainable-development-goals adresinden alındı
- Wilson, M. (2003). Corporate Sustainability; What Is IT And Where Does It Come From? *Ivey Business Journal*, (4) 25-49.

CHAPTER 16

DIGITAL PUBLIC RELATIONS ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: AN ANALYSIS ON KOÇ UNIVERSITY, MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY AND ISTANBUL TECHNICAL UNIVERSITY

*Fadime DİLBER**

Introduction

New opportunities created by today's technological advancements have given rise to change. Today's evolving landscape has led to the transformation of various professions, including public relations. Public relations and communication activities, which have historically taken various forms, have gained new fields of activity due to factors such as technological advancements and the digitalization of communication systems. The effort to keep up with the current conditions and demands of the modern age has led to the digitalization of public relations activities and their migration to online platforms. Today, public relations activities are conducted from a much broader perspective, utilizing both traditional tools and new media in a systematic and coordinated manner (Şirzad & Turancı, 2019).

The digital age has sparked profound transformations in public relations (PR). Traditional PR approaches have given way to dynamic, interactive methods, fueled by digital technologies and the internet. Digital PR empowers organizations to proactively manage their brand image and reputation by engaging directly and consistently with their audiences on digital platforms. Social media, blogs, video sharing platforms, online news outlets, and other digital tools serve as pivotal components in these communication strategies.

By embracing these new communication tools and strategies, higher education institutions seek to enhance their communication with students, parents, academics, and other stakeholders. Through digital PR strategies, these institutions can promote their academic achievements, research projects, campus life, and other critical developments to a broad audience. Digital PR also presents substantial opportunities in areas such as student

* Assoc. Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Applied Sciences, Department of New Media and Communication, fdilber@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0935-2593

Istanbul Technical University (ITU) stands out with the highest number of followers and graduates on LinkedIn, a key platform for career planning. Among universities, Middle East Technical University (METU) provides a direct access link to Spotify for podcast content. ITU leads in follower count on Spotify, while Koç University utilizes “vekam” as a podcast application, primarily for audiobooks and seminars available through their library.

Koç University excels in the number of online press releases and magazines, showing a high level of activity in this area. Istanbul Technical University (ITU) effectively utilizes WhatsApp for rapid communication and demonstrates strong engagement with mobile tools. Additionally, ITU's use of mobile applications is notable. Koç University stands out for its active use of newer and more visual platforms, such as Flickr.

Koç University is recognized for its modern approach to digital public relations and boasts the most effective PR page. Istanbul Technical University (ITU), the oldest of the three, excels in news and printed publications. All three universities—Koç University, METU, and ITU—ensure their PR pages are accessible in English, reflecting their commitment to international publications and foreign language communication.

In conclusion, digital public relations is crucial for the success of higher education institutions. Leading universities like Koç University, METU, and ITU set a benchmark in digital PR, inspiring other institutions to develop strategies that meet the evolving demands of the digital age. By effectively utilizing digital public relations strategies, higher education institutions can enhance their brand value and reputation, forge strong and enduring connections with their target audiences, and secure ongoing success.

References

- Alikılıç, Ö. A. (2011). *Halkla İlişkiler 2.0: Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Allagua, I. & Breslowba, H. (2016). Social Media for Public relations: Lessons from Four Effective Cases. *Public Relations Review*. Vol. 42, 20–30.
- Bacon's Information Inc., (2005). “Introduction to Blogs: A Quick Guide to Understand and Maximizing Communication Efforts in the Blogosphere”. Bacon's Executive White Paper Series. 1, 1–5. <http://mainestreet.com.au/admin/articles/pdfs/BlogWhitePaper.pdf>, (Access Date: 24.04.2024).
- Brand Age (2010). “Markalar İçin Güçlü, Genç, Dinamik ve Hızlı Bir Yeni Mecra”, Sayı 22,63-67.
- Bruns, A. (2006). *Blogs, Wikipedia, Second Life, and Beyond: From Production to Produsage*. USA: Peter Lang.

- Brown, R. (2009). *Public Relations and the Social Web: How to use social media and web 2.0 in communications*. Kogan Page Publishers
- Brown, L. (2018). *Digital PR Strategies*. New York: PR Publishing.
- Clark, E. (2020). *Social Media Engagement*. London: Marketing Press.
- Çiçek, H., Demirel, M. & Onat, Ö. G. O. K. (2010). İşletmelerin Web Sitelerinin Değerlendirilmesine İlişkin Bir Araştırma: Burdur İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 187-206.
- Doyuran, M. (2023). *Dijital Halkla İlişkilerde Yeni Sesli Kültür: Yükseköğretimde Podcast Kanalları= New audio culture in digital public relations: Podcast channels in higher education*. Sakarya: (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Davis, K. (2021). *Tech-Dependent PR*. Chicago: Modern Media.
- Evans, M. (2019). *Privacy and Security in Digital PR*. San Francisco: CyberPress.
- Fener Dergisi. (2024, 04 14). Koç Üniversitesi: (<https://pr.ku.edu.tr/fener-dergisi/>)
- Gifford, J. (2010). *Digital Public Relations: E-Marketing's Big Secret*. *Continuing Higher Education Review*, 74, 62-72.
- Gülerman, N. I. & Apaydin, F. (2017). Effectiveness of Digital Public Relations Tools on Various Customer Segments. *Journal of Management Marketing and Logistics*, 4(3), 259-270.
- Halligan, B. & Shah, D. (2014). *Inbound Marketing: Get Found Using Google, Social Media, and Blogs*. New Jersey: Wiley.
- İTÜ. (2024, 04 15). <https://itu.edu.tr/tarihce> adresinden alındı.
- İTÜ Blog. (2024, 04 15). <https://blog.ariteknokent.com.tr/> adresinden alındı.
- İTÜ Facebook. (2024, 04 15). <https://www.facebook.com/itu1773> adresinden alındı.
- İTÜ Flickr. (2024, 04 15). <https://www.flickr.com/photos/itu1773/> adresinden alındı.
- İTÜ Instagram. (2024, 04 15). <https://www.instagram.com/itu1773/> adresinden alındı.
- İTÜ LinkedIn. (2024, 04 15). <https://www.linkedin.com/school/itu1773/> adresinden alındı.
- İTÜ Medya. (2024, 04 15). <https://medya.itu.edu.tr/> adresinden alındı.
- İTÜ Podcast. (2024, 04 15). (https://open.spotify.com/user/zyxuocl44a46_rwspplgk55v8) adresinden alındı
- İTÜ Twitter. (2024, 04 15). <https://twitter.com/itu1773> adresinden alındı.
- İTÜ WhatsApp. (2024, 04 16). <https://ginova.itu.edu.tr/itu-ginova-whatsapp-duyuru-kanali-acildi/> adresinden alındı
- İTÜ Yayın. (2024, 04 15). <https://ituyayinevi.itu.edu.tr/anasayfa> adresinden alındı.
- İTÜ YouTube. (2024, 04 15). <https://www.youtube.com/itu1773> adresinden alındı.
- Johnson, P. (2020). *Disinformation in the Digital Age*. Boston: InfoMedia.
- Jones, A. (2019). *Real-Time Communication in PR*. Los Angeles: QuickPress.
- Kharisma, T., & Kurniawan, F. (2018). Public Relations in The Digital Era: Case Study of The Use of Social Media By Government Public Relations in Anri. *Jurnal InterAct*, 7(1), 13-19.
- Kocabay, H. (2007). The Forums of Internet Sites as Places to Exchange Gossip. *Milli Folklor*, 10(75), 121-125.
- Koç Üniversitesi. (2024, 04 14). <https://pr.ku.edu.tr>: <https://pr.ku.edu.tr/basin-bultenleri/> adresinden alındı.

- Koç Üniversitesi. (2024, 04 14). <https://nasamer.ku.edu.tr/blog/blog-hakkinda/> adresinden Alındı.
- Koç Üniversitesi. (2024, 04 14). https://www.google.com/search?q=Ko%C3%A7+%C3%9Cniversitesi+Blog&sca_esv=0bc39af9d1d15b37&sca_upv=1&ei=2yIcZsXMD_SJxc8PrKKn2Aw&udm=&ved=0ahUKEwiFpviWrcKFAxXORPEDHSzRCcsQ4dUDCB A&uact=5&oq=Ko%C3%A7+%C3%9Cniversitesi+Blog&gs_lp=Egxnnd3Mtd2l6LXNlcnAiF0tvw6cgw5x adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi. (2024, 04 14). <https://www.ku.edu.tr/iletisim/sosyal-medya-hesaplari/> adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi Facebook. (2024, 04 14). https://www.facebook.com/kocuniversity/?locale=tr_TR adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi Flickr. (2024, 04 14). <https://www.flickr.com/photos/kocuniversity/> adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi Instagram. (2024, 04 14). <https://www.instagram.com/kocuniversity/> adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi LinkedIn. (2024, 04 14). <https://tr.linkedin.com/school/kocuniversity/people> adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi Podcast. (2024, 04 15). <https://library.ku.edu.tr/hakkinda/kutuphane-podcastleri/> adresinden alındı.
- Koç Üniversitesi YouTube. (2024, 04 14). <https://www.youtube.com/@kukocuniversity> adresinden alındı.
- Köse, A. & Yılmaz, M. (2010). Fısıltı Gazetesi İçin Yeni Bir Mecra: Söylentilerin İletim Mekânı Olarak Çevrimiçi Forumlar. *Millî Folklor*, 22(85), 183-192.
- Miller, S. (2019). *Crisis Management in Digital Era*. Miami: CrisisBooks.
- ODTÜ. (2024, 04 15). <http://ilkbakista.odtu.edu.tr/#section1> adresinden alındı
- ODTÜ. (2024, 04 15). <https://www.metu.edu.tr/tr> adresinden alındı
- ODTÜ Blog. (2024, 04 15). <https://blog.metu.edu.tr/> adresinden alındı
- ODTÜ Blog Neomatrix. (2024, 04 15). <https://neomatrix.metu.edu.tr/> adresinden alındı
- ODTÜ Facebook. (2024, 04 15). (<https://www.facebook.com/MiddleEastTechnicalUniversity>) adresinden alındı
- ODTÜ Haber. (2024, 04 15). <https://haber.metu.edu.tr/tr/> adresinden alındı
- ODTÜ Instagram. (2024, 04 15). https://www.instagram.com/metu_odtu/ adresinden alındı
- ODTÜ Podcast. (2024, 04 15). <https://open.spotify.com/user/q0sfvg182hvv11iyju47404qs?si=02d062fafdb04edd&nd=1&dlsi=c3e10a8fcd60401e> adresinden alındı
- ODTÜ Sosyal Ağlar. (2024, 04 15). <https://www.metu.edu.tr/tr/sosyal-aglar> adresinden alındı
- ODTÜ Twitter. (2024, 04 15). https://twitter.com/METU_ODTU?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor adresinden alındı
- ODTÜ YouTube. (2024, 04 15). <https://www.youtube.com/user/middleeastchuniv> adresinden alındı
- ODTÜLÜ. (2024, 04 15). <https://odtulu.metu.edu.tr/> adresinden alındı
- Okay, A. & Okay, A. (2009). *Halkla İlişkiler ve Medya. Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.*
- Özel, A. P. & Sert, N. Y. (2014). *Dijital Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Bloglar:*

- Türkiye'nin En Büyük 500 Şirketi Üzerine Bir Araştırma, Global Media Journal: Tr Edition 5 (9)
- Radyo ODTÜ. (2024, 04 15). <https://www.radyoodtu.com.tr/> adresinden alındı
- Safko, L. & Brake D. (2009). *The Social Media Bible*. John Wiley & Sons.
- Smith, J. (2021). *Social Media Strategies for PR*. Toronto: GlobalMedia.
- Smith, J. (2020). *Global Reach of Digital Campaigns*. Toronto: GlobalMedia.
- Sönmez, H. Ş. (2020). Dijital Ortamda Yapılan Halkla İlişkilerin Bir Aracı Olarak Kurumsal Bloglar: 2019 Yılı Türkiye'nin En Değerli 25 Markası Üzerine Bir İnceleme. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (16), 185-207
- Saocial Blade. (2024, 04 20). https://socialblade.com/twitter/compare/kocuniversity/metu_odtu/itu1773 adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 15). https://socialblade.com/twitter/user/metu_odtu adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 15). <https://socialblade.com/twitter/user/itu1773> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 14). <https://socialblade.com/twitter/user/kocuniversity> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 19). <https://socialblade.com/twitter/user/kocuniversity> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 19 04). <https://socialblade.com/facebook/page/kocuniversity/monthly> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 19). <https://socialblade.com/instagram/user/kocuniversity/monthly> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/facebook/page/middleeasttechnicaluniversity/monthly> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). https://socialblade.com/twitter/user/metu_odtu adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). https://socialblade.com/instagram/user/metu_odtu/monthly adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/youtube/user/kukocuniversity> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/youtube/user/middleeastchuniv> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/twitter/user/itu1773/monthly> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/facebook/page/itu1773/monthly> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/instagram/user/itu1773/monthly> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/youtube/c/itu1773> adresinden alındı
- Social Blade. (2024, 04 20). <https://socialblade.com/youtube/compare/UC4yNKi3-YXWKmEBejCYOhA/kucocuniversity/itu1773> adresinden alındı
- Solis, B. & Breakenridge, D. K. (2009). *PR 2.0 in a Web 2.0 World: What Is Public Relations 2.0*. Pearson Education.
- Tanyıldızı, N. (2021). *Dijital Dünyada Halkla İlişkiler*. İksad Yayınevi. Ankara
- Şirzad, N. & Turancı, E. (2019). "Dijital Halkla İlişkiler ve Müşteri İlişkileri Yönetimi:

Şikayet Yönetimi Bağlamında Memnuniyet Unsurlarının İncelenmesi”. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Haziran (31), s. 421-443

Taylor, R. (2020). *Competitive Landscape in Digital PR*. Sydney: Competitive Edge.

Weber, L. (2007). *Marketing to the Social Web: How Dijital Customer Communities Build Your Business*, New York: Wiley.

Webster. M. (2024, 04 14). [www.merriam-webster.com: https://www.merriam-webster.com/dictionary/blog](https://www.merriam-webster.com/dictionary/blog) adresinden alındı

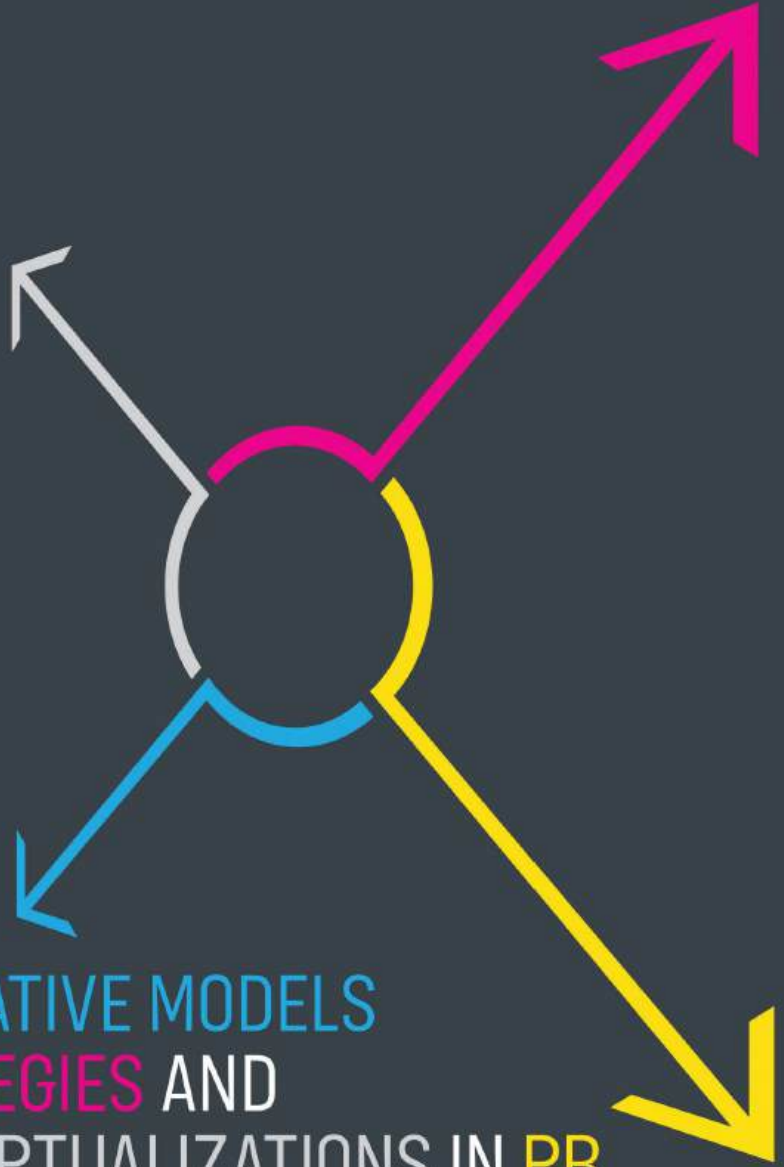
Williams, D. (2021). *Data-Driven PR Strategies*. Seattle: DataPress.

www.ku.edu.tr. (2024, 04 14). <https://www.ku.edu.tr/kesfet/hakkimizda/kurulus-oykusu-ve-felsefesi/> adresinden alındı

www.tamindir.com. (2024, 04 14). https://www.tamindir.com/blog/populer-sosyal-medya-uygulamalari_83161/ adresinden alındı

Yağmurlu, A. (2013). *Diyalojik İletişim Çerçevesinden Ankara Büyükşehir Belediyesi*

Sosyal Medya Uygulamaları, Selçuk İletişim, 8, 1, 95-115.

INNOVATIVE MODELS
STRATEGIES AND
CONCEPTUALIZATIONS IN PR

Editors:
Recep Yılmaz
Deniz Özer Alper

INNOVATIVE MODELS, STRATEGIES AND CONCEPTUALIZATIONS IN PR

Editors:

Recep Yılmaz
Deniz Özer Alper

REPUBLIC OF TÜRKİYE MINISTRY OF CULTURE AND TOURISM
PUBLISHER CERTIFICATE NUMBER
44040

INNOVATIVE MODELS, STRATEGIES, AND CONCEPTUALIZATIONS IN PR

Editors:

Recep Yılmaz, Ondokuz Mayıs University, Türkiye
Deniz Özer Alper, Ondokuz Mayıs University, Türkiye

Editorial & Advisory Board
Zülfiye Acar-Şentürk, Bozok University
Ercan Aktan, Bolu Abant İzzet Baysal University
Hasret Aktaş, Selçuk University
Emre Ş. Aslan, Trabzon University
Nursel Bolat, Ondokuz Mayıs University
M. Nejat Özüpek, Selçuk University
İdil Sayımer, Kocaeli University
Özgür Selvi, Kırıkkale University
Füsün Topsümer, Ege University

The copyrights of this book belong to Palet Publications.
Except for promotions and academic studies where the source is clearly stated, without the written permission of the publisher, it is not allowed to quote partially or completely from the book.
The work may not be copied, reproduced or published in printed or digital media.

ISBN: 978-625-6345-48-5

EDITION

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
PRINTING CERTIFICATE NUMBER: 74481

Konya, December 2024

PALET PUBLICATIONS

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşısı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

INNOVATIVE MODELS, STRATEGIES AND CONCEPTUALIZATIONS IN PR

Editors:

Recep Yılmaz
Deniz Özer Alper

Table of Contents

Preface	7
Acknowledgment	9
Section 1	
Holistic Modeling and Innovative Definitions	11
CHAPTER 1	13
THE CYCLIC POSITIONING MODEL	13
Recep Yılmaz	
CHAPTER 2	27
MEDIUM IS THE AUDIENCE: A VIEW TO THE PRAGMATICS OF MEDIA RELATIONS IN PR.....	27
Betül Başer	
CHAPTER 3	41
THE MOVE ACTS: CINEMA AS AN ASYMMETRIC PR TOOL	41
Gülsüm Büşra Çon	
Section 2	
New Concepts for the Changing Face of PR.....	67
CHAPTER 4	69
NEWSJACKING AS A PUBLIC RELATIONS STRATEGY.....	69
Deniz Özer Alper	
CHAPTER 5	83
CHRONOTOPES AS A COMPONENT OF CITY IMAGE	83
Burcu Altıparmak	
CHAPTER 6	97
NATION BRANDING AS A NARRATIVE STRATEGY IN PUBLIC DIPLOMACY	97
Emine Ceng	
Section 3	
Making Sense of PR in the Meta-World	119
CHAPTER 7	121
THE DIGITAGRATON: IMC AS A POSITIONING METHOD IN THE DIGITAL WORLD	121
Ömer Çakın	121
CHAPTER 8	133
DIGITAL SPONSORSHIP AS A PR TOOL.....	133
Elif Yılmaz - Betül Başer	
CHAPTER 9	147
SOCIAL MEDIA AND MANAGEMENT AS A PUBLIC RELATIONS PRACTICE AREA	147
Oguzhan Alın	

Section 4	
Historical Perspectives and New Trends	161
CHAPTER 10.....	163
FACTUAL AND THEORETICAL DEVELOPMENT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY	163
Nilay Tan Çakır	
CHAPTER 11.....	175
SUSTAINABILITY AND CRISIS MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF CLIMATE CRISIS	175
Özlem Akgüç Çetinkaya	
CHAPTER 12.....	189
CORPORATE ADVERTISEMENTS AND NARRATIVE FORMS AS A COMPONENT OF PUBLIC RELATIONS	189
Oguzhan Alın	
CHAPTER 13.....	205
PUBLIC RELATIONS AND GOVERNANCE IN LOCAL GOVERNMENTS.....	205
Burcu Altıparmak	
About the Contributors	219
Index.....	223

CHAPTER 1

THE CYCLIC POSITIONING MODEL

Recep Yilmaz

<https://orcid.org/0000-0003-3406-2755>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Public relations is a field that has been widely used since the day it emerged, yet it has never been settled in its place. From whether its name reflects its factuality to where it begins and ends as a job, from how it should be defined to how the education system should be structured, unresolved problems with many dimensions have created a deadlock over the years. Such problems can be overcome with intellectual attention. Models play a significant role in understanding and solving such issues. This study aims to present a general model that explains the operational structure of public relations. After explaining the problems related to the field in detail, they are analyzed analytically. As a result of the factual and conceptual analysis of various approaches, the “Cyclic Positioning Model” has been created, which defines public relations as a cyclical process that operates on the axes of appearance and reception in line with the purpose of positioning. In line with the perspective created with the model, suggestions for solutions to the knotted public relations problems are included in the conclusion section of the study.

INTRODUCTION

Problems in areas such as nomenclature, operational structure, delimitation, professionalization, education, and ethics regarding public relations have been occupying academia for a long time. Undoubtedly, there are such problems in every field of study. Still, those related to public relations start with the conceptualization that defines itself, continue with where practices begin and end, and extend from its functioning structure as a profession to what kind of training will be provided ethical problems, and even gender debates.

Everyone in the profession knows that the problems listed above are closely interconnected. As every intellectual knows, events, facts, and concepts cannot be considered independently. There is a powerful relationship between the events that take place in society, the phenomena that emphasize the mecha-

concept of PR has a privileged position in this sense as the ordinary flow of life shapes it. Moreover, since the term is established as an acronym, it will be much easier to organize the variable phenomenal space it defines, even if time passes. In this way, it will cease to be a linear signifier. In order to define PR, it is necessary to understand it structurally. As explained in the model, “positioning” is the overarching concept defining PR work's limitations and ultimate purpose. Positioning is closely related to reception. PR efforts can direct reception. This kind of manipulation requires communicative management of the object of the image, i.e., the institution. The images and emotions formed in the target audience's mind due to reception turn into perceptions, perceptions into opinions, and opinions into a mental positioning. People react to institutions according to these positions. The arrangements to be made by institutions based on this feedback constitute a cyclical process, and, as it turns out, this is often the starting point of the interaction between the institution and its target audience. PR, then, can be defined as the field of activity in which communicative strategies and actions are managed to create an image object by organizing institutional processes and creating emotions, and through this object, to place the institution in the designed position in the minds of the target audience. If agreed upon, such a definition will solve the professional problems arising from conceptual and definitional contradictions.

REFERENCES

- Aaker, D.A. (1996). *Managing brand equity*. The Free Press.
- Aktan, E. (2018). Kurum imajı. M.N. Özüpek (Ed.), *İmaj türleri: İmaja dair her şey* (pp. 71-97). Eğitim Yayınevi.
- Barich, H., & Kotler, P. (1991). A framework for marketing image management. *Sloan Management Review*, 32(2), 94-104.
- Becerikli, S.Y. (2005). *Uluslararası halkla ilişkiler*. Nobel Akademik.
- Bell, P.H., & Bell, E. (1976). Public relations: Functional of functionary? *Public Relations Review*, 2(2), 47-57.
- Bernays, E. (1923). *Crystallizing public opinion*. Liveright.
- Broom, G.M. (1986). Public relations roles and systems theory: Functional and historicist causal models. *Public Relations Interest Group, International Communication Association*, Chicago.
- Broom, G.M. ve Smith, G.D. (1979). Testing the practitioner's impact on clients. *Public Relations Review*, 5(3), 47-59.
- Cancel, A.E., Cameron, G.T., Sallot, L.M. ve Mitrook, M.A. (1997). It depends: A contingency theory of accommodation public. *Public Relations Research*, 9(1), 31-63.
- Caywood, C.L. (1997). The future of public relations and integrated marketing communication. Clarke L. Caywood (Ed.), *The handbook of strategic public relations and integrated communications* (pp. 843-848). McGraw-Hill.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü*. Paradigma.
- Cutlip, P.M., & Center, A.H. (1952). *Effective public relations*. Prentice Hall.
- Dichter, E. (1985). What's in an image? *Journal of Consumer Marketing*, 2(1), 75-81.
- Dowling, G.R. (1986). Managing your corporate image. *Industrial Marketing Management*, 15, 109-115.

- Dowling, G.R. (1988). Measuring corporate images: a review of alternative approaches. *Journal of Business Research*, 17(1), 27-34.
- Dozier, D.M., & Ehling, W.P. (1992). Evaluation of public relations programs: What the literature tells us about their effects, J.E. Grunig (Ed.), *Excellence in public relations and communication management* (pp. 159-183). Lawrence and Erlbaum Associates.
- Erdoğan, İ. (2006). Teori ve pratikte halkla ilişkiler. Erk.
- Ewen, P. (1996). *PR!: A social history of spin*. Basic Books.
- Finn, D. (1961). The price of corporate vanity. *Harvard Business Review*, 39, 135-143.
- Fombrun, C., & Shanley, M. (1990). What's in a name? Reputation building and corporate strategy. *Academy of Management Journal*, 33(2), 233-248.
- Gray, J.G. (1986). *Managing the corporate image*. Connecticut: Quorum Books.
- Grunig, J.E. (1992). Communication, public relations, and effective organizations: An overview of the book. J.E. Grunig (Ed.), *Excellence in public relations and communication management* (pp. 1-28). Lawrence and Erlbaum Associates.
- Grunig, J.E., & Hunt, T. (1984). *Managing public relations*. Holt, Rinehart & Winston.
- Grunig, J.E., & White, J. (1992). The effect of worldviews on public relations: Theory and practice. J.E. Grunig (Ed.), *Excellence in public relations and communication management* (pp. 31-64). Lawrence and Erlbaum Associates.
- Grunig, J.E., Grunig, L.A., & Dozier, D. (2006). The excellence theory. C.H. Botan, V. Hazleton (Ed.), *Public relations theory II* (pp. 19-54). Lawrence Erlbaum.
- Hall, R. (1993). A framework linking intangible resources and capabilities to sustainable advantage. *Strategic Management Journal*, 14(8), 607-618.
- Harold, R.F. (1976). Building a public relations definition. *Public Relations Review*, 2(4), 34-42.
- Herbig, P., & Milewicz, J. (1993). The relationship of reputation and credibility to brand success. *Journal of Consumer Marketing*, 10(1), 5-10.
- Herbig, P., Milewicz, J., & Golden, J. (1994). A model of reputation building and destruction. *Journal of Business Research*, 31, 23-31
- Hutton, J. G. (1999). The definition, dimensions, and domain of public relations. *Public Relations Review*, 25(2), 199-214.
- Kant, I. (1993). *An usun eleştirisi*. (A. Yardımlı, Trans.). İdea.
- Kennedy, P.H. (1977). Nurturing corporate image. *European Journal of Marketing*, 11(3), 120-164.
- Kotler, P. (1982). *Marketing for nonprofit organization*. Prentice-Hall.
- Lesly, P. (1997). The information superhighway and public relations. P. Lesly (Ed.), *Lesly's handbook of public relations and communications* (pp. 437-444). Contemporary Books.
- MacInnis, D.J., & Price, L.L. (1987). The role of imagery in information processing: review and extensions. *Journal of Consumer Research*, 13, 473-491.
- Nguyen, N., & Leblanc, G. (2001). Corporate image and corporate reputation in customers' retention decisions in services. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 8, 227-236.
- Özer, D. (2018). Ülke imajı. M.N. Özüpek (Ed.), *İmaj türleri: İmaja dair her şey* (pp. 141-172). Eğitim Yayınevi.
- Özüpek, M.N., & Ergen, Y. (2018). İmaj kavramı ve kişisel imaj. M.N. Özüpek (Ed.), *İmaj türleri: İmaja dair her şey* (pp. 9-23). Eğitim Yayınevi.
- Rao, H., (1994). The social construction of reputation: Certification contests, legitimation, and the survival of organizations in the American automobile industry: 1895-1912. *Strategic Management Journal*, 15, 29-44.
- Robbinson, E.J. (1966). *Communication and public relations*. C.E. Merrill Books.
- Saussure, F. (1974). *Courses in general linguistics*. Peter Owen.

- Shapiro, C. (1983). Premiums for high quality products as returns to reputations. *Quarterly Journal of Economics*, 98, 659-679.
- Stinchcombe, A.L. (1986). *Constructing social theory*. Harcourt, Brace & World.
- Topsümer, F., Elden, M., & Yurdakul, N. (2000). *Reklam ve halkla ilişkilerde hedef kitle*. İletişim.
- Tunçel, H. (2009). Halkla ilişkilerin adlandırma sorunsalı üzerine bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 14(14), 109-123.
- Warnaby, G., & Moss, D. (1997). The role of public relations in organisations. P. J. Kitchen (Ed.), *Public relations: Principles and practice* (pp. 6-21). International Thomson Business Press.
- Wilcox, D.L., Ault, P.H., Agee, W.K., & Cameron, G.T. (2001). *Essentials of public relations*. Longman.
- Wilson, H.W. (1985). Reputations in games and markets. A.E. Roth, (Ed.), *Game-theoretic models of bargaining* (pp. 65-84). Cambridge University Press.
- Yıldız, N. (2010). Halkla ilişkilerde kavramlar, sınırlar, sorunlar. *Selçuk İletişim*, 6(2), 24-32.
- Yoon, E., Guffey, H.G., & Kijewski, V. (1993). The effects of information and company reputation on intentions to buy a business service. *Journal of Business Research*, 27, 215-228.
- Yuille, J.C., & Catchpole, M.J. (1977). The role of imagery in models of cognition. *Journal of Mental Imagery*, 1, 171-180.
- Zülfikar, H. (1991). *Terim sorunları ve terim yapma yolları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

KEYWORDS

Circularity: It is a process where a two-way communication flow occurs while presenting a message and receiving feedback.

Feedback: The reaction of the receiver to a message.

Image: A design that appears in the mind due to the reception of things and can be recalled without an object.

Opinion: A judgment formed as a result of evaluating a situation.

Perception: It is the state that images take on in the mind due to the cognitive and emotional transfer process.

Positioning: Placing an object in the mind in a certain way.

PR: In the broadest sense, the totality of communication management activities carried out to position a legal or private entity in the target audience's minds and develop relationships.

Reputation: It is a permanent value shaped by the accumulation of positive opinions.

MEDIUM IS THE AUDIENCE: A VIEW TO THE PRAGMATICS OF MEDIA RELATIONS IN PR

Betül Başer

<https://orcid.org/0000-0001-5226-9771>
Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Since the 20th century, which is considered to be the modern beginning of the concept of public relations, there has not been a widely accepted definition in terms of the dimensions and basic objectives that form the basis of public relations in terms of both theory and practice. From time to time, different people and professional groups try to define these definitions. Even those who have been engaged in public relations activities for many years have not reached a consensus on defining the concept for many years. It is possible to say that the fact that there are many definitions of public relations and that it is difficult to agree on a single definition is due both to the fact that public relations can be applied to different fields and to the change in the understanding of communication. Public relations and media relations is an important field that enables organizations to communicate effectively with their target audiences. This field helps organizations manage their image, create public opinion and increase their brand value. Public relations and media relations specialists achieve these goals by using various tools and methods. In this study, the tools and methods, practices and activities used in media relations are discussed theoretically by addressing the relations of public relations discipline with the media.

INTRODUCTION

Communication constitutes the vital nature and backbone of public relations. Organizations receive support from communication theories and communication tools and methods in the communication management process. In this context, the reflection of technological developments on the world of communication significantly affects public relations tools and methods. They shape public relations tools and methods, practices and activities, and even play a decisive role in them. This is because these factors are not static but

ences by using these tools, activities and practices. This study focuses theoretically on the tools, activities and practices used by public relations to reach its target audience through the media.

REFERENCES

- Asna, A. (2012). *Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler*. Pozitif Yayınları.
- Aydede, C. (2002). *Teorik ve Uygulamalı Halkla İlişkiler Kampanyaları*. MediaCat Kitapları.
- Biber, A. (2004). *Halkla İlişkilerde Teorik Bir Çerçeve*. Vadi Yayınları.
- Budak, G., & Budak, G. (2000). *Halkla İlişkiler Davranışsal Bir Yaklaşım*. Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi.
- Budak, G., & Budak, G. (2014). *İmaj mühendisliği Vizyonundan Halkla İlişkiler*. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Bülbül, R. (2000). *Halkla İlişkiler ve Tanıtım*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Bülbül, R. (2004). *Halkla İlişkiler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Canöz, K., & Canöz, N. (2020). *Halkla İlişkiler*. Palet Yayınları.
- Cutlip, S. M., Center, A. H. & Broom, G. M. (1994). *Effective Public Relations*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Diñçer, Ö., & Fidan, Y. (1995). *İşletme Yönetimine Giriş*. İş Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2014). *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler*. Erk Yayınları.
- Görpe, S. (2001). *Halkla İlişkiler Kavramları*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Grunig, J. E. (2005). *Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik* (E. Özsayar, Translation.). Rota Yayın Yapım Tanıtım.
- Güçdemir, Y. (2017). *Sosyal Medya Halkla İlişkiler, Reklam ve Pazarlama*. Derin Yayınları.
- Güncüt, N. (1986). *Halkla İlişkiler Açısından Basınla İlişkiler*. F. Maviş (Edt.), *Halkla İlişkiler Seçme Yazılar* (pp. 280-287). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Gürüz, D. (2003). *Halkla İlişkiler Teknikleri*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- İşçi, M. (2002). *Halkla İlişkiler*. Der Yayınları.
- Kadıbeşegil, M. S. (1986). *Halkla İlişkilerde Temel İlkeler*. Tükemat.
- Kazancı, M. (1982). *Halkla İlişkiler Kuramsal ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar*. Savaş Yayınları.
- Okay, A., & Okay, A. (2003). *Halkla İlişkiler ve Medya*. MediaCat Kitapları.
- Okay, A., & Okay, A. (2015). *Halkla İlişkiler: Kavram, Strateji ve Uygulamaları*. Der Yayınları.
- Ozgen, E. (2012), *Sosyal Medya ve Halkla İlişkilerde Değişen Medya Anlayışı*. T. Kara & E. Özgen (Edt.), *Sosyal Medya Akademi* (pp. 9-21). Beta Yayınları.
- Peltekoğlu, F. B. (2016). *Halkla İlişkiler Nedir?*. Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Sabuncuoğlu, Z. (2008). *İşletmelerde Halkla ilişkiler*. Alfa Akademi.
- Seitel, F. P. (2016). *Medya*. S. Ç. Mengü (Edt.), *Halkla İlişkiler Uygulaması* (pp. 167-198). Nobel Yayıncılık.
- Silsüpür, Ö. (2021). *Halkla İlişkiler ve Medya: Araç ve Yöntemler Üzerine Bir Çalışma*. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), pp. 66-78.
- Tengilimoğlu, D., Atilla, E. A. & Bektaş, M. (2009). *İşletme Yönetimi*. Seçkin Yayıncılık.
- Theaker, A. (2008). *Halkla İlişkilerin El Kitabı* (M. Yaz, Translation.). MediaCat Kitapları.
- Topsümer, F., Elden, M. & Yurdakul, N. (2018). *Reklam ve Halkla İlişkilerde Hedef Kitle*. İletişim Yayınları.

Tortop, N. (2009). *Halkla İlişkiler*. Nobel Yayın Dağıtım.

KEYWORDS

Communication: is the process by which a message sent by one person or group of people is received, understood, and fed back to another person or group of people through a specific channel.

Media Relations is a strategic communication process in which an organization or individual aims to promote itself or its brand, inform the public and create a positive image by establishing effective communication with the media.

Media: can be defined as a set of tools and platforms used to convey information, news, entertainment, advertising and cultural content to a wide audience.

Press Release: Written documents prepared to convey newsworthy information of an organization to media organs.

Public Relations Tools: refers to the various methods, techniques and materials that enable an institution or organization to communicate effectively with its target audiences.

Public Relations: strategic communication process that aims to enable an organization or individual to establish healthy, positive and mutually understanding relationships with the public.

Target Audience: defined as the group of individuals with certain characteristics that a product, service, brand or campaign aims to address.

**THE MOVE ACTS:
CINEMA AS AN ASYMMETRIC PR TOOL**

Gülsüm Bra on

<https://orcid.org/0000-0002-2763-5423>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Persuasion has become a major part and necessity of life, regardless of individual or social dimension. In our age, personal relations, relations from states to the people or from the people to the state, are based on persuasion to adapt to living together. Propaganda is the most elaborate and perhaps the most entertaining method of persuasion in terms of its playful nature, which is used by those who try to direct the target audience in line with their own interests, openly or covertly, but always consciously. The widespread use of mass media has led to changes and developments in the structure of propaganda, and finally, with cinema and internet technologies enabling access to large masses, even more complex and designed propaganda methods have been needed. In this chapter, definitions of propaganda from different perspectives are given, propaganda techniques and types are analyzed regarding the common views of the theorists, and the characteristics of cinema as “the most powerful propaganda tool” are discussed through its prominent examples in World Cinema and Turkish Cinema.

INTRODUCTION

When propaganda is defined as the purposeful dissemination of an idea for the benefit of a particular group for persuasion, it is not far from a realistic point of view to think that propaganda began to exist in the history of mankind when a community, albeit a small one, was formed. Although Burke (2003) does not call it “propaganda” in his work *Eyewitnesses of History*, he provides many examples that the images in history have been purposefully shaped by those who rule people. To intensify or mobilize the emotions they wanted to give to the public, they distorted reality and, for example, had themselves portrayed differently than they were and had statues built in the squares to help increase their authority. In the Greek and Roman civilizations, on the

REFERENCES

- Arısoy, E. (2022). *Sound-Image in Turkish Cinema (2000-2018)*. Akademisyen Bookstore.
- Assmann, J. (2018). *Cultural Memory: Writing, Remembrance and Political Identity in Ancient High Cultures*. (A. Tekin, trans.). Ayrıntı Publications.
- Avcı, Ö. (2018). M. Karaca, C. Çakı (Ed.) *Propaganda Types*. In Communication and Propaganda. Eğitim Publishing House.
- Bektaş, A. (2002). *Siyasal Propaganda*. Bağlam Publications.
- Burke, P. (2003). *Eyewitnesses of History* (Z. Yelçe, trans.). Kitap Publishing.
- Brown, J.A.C. (1992). *Siyasal Propaganda*. (Y. Yazar, trans.). Ağaç Publishing.
- Çavuş, T. (2012). "The Concept of Soft Power in Foreign Policy and Turkey's Use of Soft Power". *Journal of Kahramanmaraş Sütçü İmam University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 2 (2), pp. 23-37.
- Deleuze, G. (2013). *Spinoza and the Problem of Expression*. (A. Nohum, trans.). Norgunk Publications.
- Deleuze, G. (2004). *Movement Image*. (S. Özdemir, trans.). Norgunk Publications.
- Domenach, J. (1995). *Politika ve Propaganda*. (T. Yücel, trans.). Varlık Publications.
- Erkış, İ. U. & Summak, M. E. (2011), Propaganda and Foreign Policy, *Selçuk University Social Sciences Vocational School Journal*, 14 (1-2), pp. 293- 310.
- Eyigün, C. (2020). *21st Century Medyatic Construct of War: Yeni Cold War and Turkey* [Doctoral Thesis, Marmara University Institute of Social Sciences]. YÖK Thesis Center.
- İnceoğlu, Ç. (2015). A Political Weapon: Propaganda Filmmaking in England, France, Germany and the USA in the First World War. *Karadeniz Technical University Journal of Communication Research*, 5(2), pp. 70-84.
- Kracauer, S. (2015). *Film Theory*. (Ö. Çelik, trans.). Metis.
- Keser, C. (2020). The Hidden Actor Bringing Novel Language Closer to Cinema: Edimsözler. *Journal of Culture Research*, (5), pp. 89-111.
- Köseoğlu, Y. & Al, H. (2013). Social media as a political propaganda tool. *Journal of Academic Studies*, 8(3), pp. 103-125.
- Monaco, J. (2001). *How to Read a Film: Cinema Language, History and Theory*. (E. Yılmaz, trans.). Oğlak Publishing.
- Onaran, A. Ş. (1986). *Introduction to Cinema*. Filiz Publications.
- Özarslan, Z. (2013). *Cinema Theories 1: The theorists who enlighten the white screen*. Su Publications.
- Özçetin, B. (2018). *Mass Communication Theories: Concepts, Schools, Models*. İletişim Publications.
- Özer, N. P. (2019). Journal of Critical Communication Studies Methods, Tools in Propaganda and as a Propaganda Model; Herman and Chomsky Propaganda Model. *Journal of Critical Communication Studies*, 1(1), pp. 15-30.
- Özsoy, O. (1998). *Propaganda and Public Opinion Making*. Alfa Publications.
- Öztürk, S. (2005). *Cinema, Audience, Politics in the Early Republican Period*. Elips Book.
- Öztürk, S. (2018). *Introduction to Philosophy of Cinema: Film-making Philosophy*. Ütopya Publishing House.
- Rentschler, E. (2008). G. N. Smith (Ed.) *Germany: Nazism and its Aftermath*, in *World Cinema History* (Z. Fethi, trans.). Kabcı Publications.
- Sarıtaş, İ. (2018). The Function of Cinema as a Propaganda Tool in the Nazi Period. *Journal of Communication Theory and Research*, 2022(47), pp. 329-350.

- Scognamillo, G. (1998). *History of Turkish Cinema*. (Ç. Şan, trans.) Kabalcı Publications.
- Thomen, Ö. Ç. (2010). Cinema and Propaganda in the Ottoman Empire 1908-1922. *Kurgu*, 23(1), pp. 1-17.
- Online References
- Akçay, E. (2015). *Decent literature against literary literature: Examination of propaganda elements in Hidayet novels* [Master's Thesis, Ankara University Institute of Social Sciences]. YÖK Thesis Center.
- Auerbach, J. & Castronovo, R. (2013). *Introduction: Thirteen propositions about propaganda*. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199764419.013.023>, ss. 1-16.
- Bernays, E.L. (1928). *Propaganda*. <https://www.scribd.com/doc/48401829/Edward-L-Bernays-Propaganda>.
- Combs, J. & Combs, S. T. (2013). *Film Propaganda and American Politics: An Analysis and Filmography*. Routledge. https://www.routledge.com/Film-Propaganda-and-American-Politics-An-Analysis-and-Filmography/Combs-Combs/p/book/9781138991033?srsId=AfmBOordBPCrIKHzZmqg5DInkiKsOn0ZOiiIhb9JB1foKB_ejJq20db
- Çakı, C., Gazi, M. A., Çakı, G. & Almaz, F. (2019). Propaganda cinema in Nazi Germany under the leadership of Goebbels. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 19(4), pp. 149-164. <https://doi.org/10.18037/ausbd.668634>
- Çetin, B. (2014). The Phenomenon of Propaganda and Americanisation of Propaganda. *Firat University Journal of Social Sciences*, 24(2), pp. 239-266. <https://doi.org/10.18069/fusbed.61313>
- Esser, F. (2008). *Spin Doctor*. In: Donsbach, W. *The International Encyclopedia of Communication*. London: Blackwell, pp. 4783-4787. <https://doi.org/10.5167/uzh-8072>
- Eyigün, C. (2020). *Mediatic construction of war in the 21st century: The New Cold War and Turkey*. [Doctoral Thesis, Marmara University Institute of Social Sciences]. YÖK Thesis Center.
- İnceoğlu, M., (1985). *Motivation Methods*. Ankara University Press and Publication High School Publications.
- Jowett, G.S. & V. O'Donnell. (2012). *Propaganda and Persuasion*. Los Angeles: Sage Publications, Fifth Edition, USA. <https://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>
- Kracauer, S. (1942). *Propaganda of The Nazi War Film*. Michigan: New York Museum of Modern Art Film Library, Edward Brothers Inc. Ann Arbor. <https://www.scribd.com/document/352388193/Propaganda-and-the-Nazi-War-Film-Siegfried-Kracauer> .
- Lasswell, H. D. and Blumenstock, D. (1939). *World Revolutionary Propaganda*: San Francisco, California: A Chicago Study. Knopf. <https://www.scribd.com/document/399705395/Harold-D-Lasswell-World-Revolutionary-Propaganda-pdf>.
- Laugier, S. (2020). Encounters of the third kind: performative utterances and forms of life. *Inquiry*, pp. 1-21. <https://doi.org/10.1080/0020174X.2020.1784785>
- Öztürk, S. (2017). On the Relationship between Cinema and Philosophy. *SineFilozofi*, 2(3), pp. 177-219. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article->

file/359682

- Pratkanis, A. R. & Aronson, E. (2008). *The Age of Propaganda: The everyday use and abuse of persuasion*. (N.Haliloğlu, trans.) Istanbul: Paradigma Publishing. <https://www.scribd.com/document/636460936/Untitled>.
- Qualter, T. H. (1980), Propaganda Theory and Development of Propaganda (Ü. Os-kay, trans.). *Ankara University Journal of Political Sciences*, 35(1): pp. 255-307. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001406
- Sahin, M. and Seyedi, Asl, S. (2020). The Use of Public Diplomacy in Iranian Foreign Policy. *Middle East Studies*, 12-1, pp. 154-181. <https://publications.hse.ru/pubs/share/direct/866026249.pdf>.
- Şahin, M., Uğurlu, E. G. (2022). Reconstruction of National Identity in Popular Historical Films in Turkish Cinema. *Karadeniz Technical University Journal of Communication Research*, 12(1), pp. 64-95. <https://doi.org/10.53495/e-kiad.1094316>
- Sahin, M. (2021). Realism in Abbas Kiarostami Films: A New Reading of the Film Close-up (Nema-ye Nazdik-1990) with the Dot Metaphor. *Selçuk İletişim*, 14(3), pp. 1341-1370. <https://doi.org/10.18094/josc.883646>

Films

- Akad, L. Ö. (Dir.). (1949). *Vurun Kahpeye* [Cinema Film]. Turkey: Erman Film.
- Akar, S. (Dir.). (2013). *Çanakkale Yolun Sonu* [Cinema Film]. Turkey: Fono Film
- Eisenstein, S. (Dir.). (1925). *Battleship Potemkin* (Броненосец “Потёмкин”) [Motion Picture]. USSR: Mosfilm.
- Eisenstein, S. (Dir.). (1928). *October* (Октябрь, October) [Motion Picture]. USSR: Sovkino.
- Eraslan, N. (Dir.) (1960). *Düşkünler Yassıda'da* [Cinema Film]. Ordu Photo Film Centre.
- Ertuğrul, M. (Dir.). (1938). *Kadısi of Aynaroz* [Cinema Film]. Turkey: İpek Film.
- Ertuğrul, M. (Dir.). (1932). *Bir Millet Uyanıyor* [A Nation Awakens [Cinema Film]. Turkey.
- Ertuğrul, M. (Dir.). (1939). *Bir Kavuk Devrildi* [Cinema Film]. Turkey: İpek Film.
- Griffith, D. W. (Dir.). (1912). *The Massacre* [Motion Picture]. USA: General Film Company.
- Griffith, D. W. (Dir.). (1915). *The Birth of a Nation* [Motion Picture]. USA: David W. Griffith Company.
- Sezgin, Y. (Dir.). (2012). *Çanakkale 1915* [Cinema Film]. Turkey: Fida Film.
- Yutevich, S. & Arnistam, L. (Dir.). (1933). *Ankara, the Heart of Turkey* [Cinema Film]. USSR.

KEYWORDS

Asymmetric Audiovisual Act: It is a concept that refers to Austin's "speech act" theory within the framework of the relationship between propaganda and cinema's image and sound image.

Cinema: Unlike other arts that appeal only to high culture, it is a popular art that appeals to mass culture and contributes to the production of thought with its unique elements of editing, montage, color, sound, light, etc.

Propaganda in Turkish Cinema: It is the evaluation of the impact and dissemination stages of propaganda activities in the history of Turkish cinema.

Propaganda Types: It refers to the categorization of propaganda according to

its source, dissemination area, subject and use.

Propaganda Techniques: Techniques to be used and elements to be considered during the preparation and dissemination phase of the propaganda activity.

Propaganda: It is the deliberate and systematic dissemination of a group's interests to influence public opinion through mass media.

World Propaganda Cinema: Examines the periods, countries, directors and their sociological and political connections in which propaganda is widely used in world cinema.

NEWSJACKING AS A PUBLIC RELATIONS STRATEGY

Deniz Özer Alper

<https://orcid.org/0000-0002-2539-1939>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Public relations establishes a trustworthy relationship between organisations and their publics, ensures continuity of communication and develops ways of activeness for both parties. For this reason, public relations must be strategic. Using current approaches is important to attract the attention of the target audience. One of these approaches is newsjacking. This approach is new and remarkable compared to other strategic approaches. Therefore, it is more effective in highlighting the name of brands and organisations. This study focuses on the importance and remarkable aspects of newsjacking as a public relations strategy. However, it should not be forgotten that every strategy contains risks and negative aspects as well as opportunities and beneficial aspects. While the opportunities and benefits of newsjacking strategy are emphasised, its risks are also mentioned. In addition, the importance of newsjacking in the context of public relations is emphasised. It is explained why the strategy is important for organisations and brands. Finally, it is explained how the newsjacking strategy is applied through a case study.

INTRODUCTION

The shortening of access times to information and the instant communication opportunities provided by digital media have directed public relations professionals toward creative and rapid action-taking. In this context, *newsjacking* emerges as a new approach that allows brands and institutions to integrate their messages into the current agenda by participating in the flow of existing news. Newsjacking serves as an effective way to create engagement in both traditional and digital media while enhancing brand image. At its core, this approach leverages the popularity of a news story to enable institutions or brands to append their narratives to the ongoing agenda. In this regard, speed and creativity are of paramount importance, making newsjacking a prominent public relations practice, particularly within the expansive reach of social media.

world. For brands to seize these opportunities, they must think quickly, be creative, and adhere to ethical guidelines. In the context of public relations, newsjacking offers a perspective that uses current events to influence societal dialogues, turning target audiences into active participants, and redefining the future of communication.

REFERENCES

- Angel, R., Gorton, M., Bottomloy, P., Marker, B., Bhaskar, S., & White, J. (2020). News you can use! Evaluating the effectiveness of newsjacking based content on social media. *Information Technology & People*, 33 (2), 755-733.
- Barnham, B. (2024, 02 09). *Newsjacking: What it is and how to use it effectively*. libertymarketing.co.uk: <https://www.libertymarketing.co.uk/blog/newsjacking-what-it-is-and-how-to-use-it-effectively/>
- Leon, E. A., & Andres, A. (2018). *Newsjacking, Publicidad Minuto a Minuto*. Universidad Peruana de Ciencias Aplicadas (UPC).
- Martinez, C. D. (2020). *Ahora o Nunca: El Poder Del Newsjacking Desde El Contexto Publicitario*. Pontificia Universidad Javeriana Facultad de Comunicación y Lenguaje.
- Mason, A., & Gilmore, G. (2023). Newsjacking your way to earned media. *Economic Development Journal*, 18-24.
- Offermans, A. (2018). *Is Newsjacking More Effective Than Standard Advertising ?* HEC-Ecole de gestion de l'Université de Liège, Master en sciences de gestion, à finalité spécialisée en Marketing.
- Pramesthi, J. A. (2022). Newsjackingmemberi sarana untuk memanfaatkan kehadiran dan visibilitas dari peristiwa besar, peristiwa terkini, dan topik yang sedang tren secara real-time.Upaya semacam itu biasanya menawarkan langkah-langkah berbiaya rendah dan berisiko rendah kepada branduntuk mengganggu kesadaran publik selama periode kesadaran dan perhatian 70Jurnal Komunikasiyang meningkat, memberi brandpeningkatan paparan-dan kesempatan untuk mengasosiasikan dengan cerita yang menonjol dan relevan (Burton & McClean, 2020). *Jurnal Komunikasi*, 17(1), 67-80.
- Scot, D. M. (2022, 12 08). *World Cup Sponsor Budweiser Gives Beer To Winning Country When Qatar Bans Alcohol*. https://www.davidmeermanscott.com/blog/world-cup-sponsor-budweiser-gives-beer-to-winning-country-when-qatar-bans-alcohol?_hstc=59485362.f1f74bd06ecadcea847ef3d5ccbb26de.1727519988407.1730059885420.1730135300505.6&__hssc=59485362.1.1730135300505&__hsfp=3472376580
- Scott, D. M. (2012). Newsjacking how to inject your ideas into a breaking news story and generate tons of media coverage. John Wiley & Sons, Inc.
- Scott, D. M. (2017, 12 16). *Oxford Dictionaries Shortlists 'Newsjacking' As Word Of The Year For 2017*. David Meerman Scott: <https://www.davidmeermanscott.com/blog/oxford-dictionaries-shortlists-newsjacking-as-word-of-the-year-for-2017>
- Yılmaz, R. (2023). Sözlü kültürün reklam anlatısına aktarımı: Deyimlerin işlevleri üzerine bir inceleme. *Milli Folklor*, 18(140), 95-105.

KEYWORDS

Newsjacking: Newsjacking is a communication strategy that enables brands to attract attention by integrating their own messages into an event on the agenda.

Public Relations: Public relations is a strategic communication management that regulates the relations between the organisation and its stakeholders.

Strategy: Strategy is the ways and methods that an organisation follows to achieve its goals and objectives.

Marketing: Marketing is the activities carried out to attract the attention of target audiences about the products and services of brands.

Brand Communication: Brand communication is the communication strategy applied to protect and improve the reputation of the brand and to brand a product, service or institution.

Social Media: Social media is an interactive communication platform where users search, use and produce content on the internet.

Digital Interaction: Digital interaction is when the post made on social media or other platforms over the internet are seen and influenced by other users.

CHRONOTOPES AS A COMPONENT OF CITY IMAGE

Burcu Altıparmak

<https://orcid.org/0000-0001-5805-9919>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

City image is increasingly emphasized in urban studies as a concept related to how the city appears in people's minds. Decisions to use the city by different target groups such as visiting the city, making investments in the city, settling in the city are the result of an evaluation related to city image. City image is also effective in differentiating and being preferred in inter-city competition. In this study, city image is explained, how city image is formed is mentioned and the place and importance of image in the competition between cities is emphasized. In addition, it is aimed to bring a unique perspective to urban studies by explaining city image in relation to the concept of chronotope, which Bahtin exemplifies especially with literary narratives. For this purpose, it is argued that iconic and historical structures or spaces such as squares, clock towers, bridges in different cities can be considered as chronotopes and will affect the city image.

INTRODUCTION

We see that the history of humanity began to change and develop with the transition to settled life, which began with the cultivation of the land and the domestication of animals, after the period when humanity lived as wanderers and nomads during the hunting and gathering periods. Tekeli (2011, p. 29) states that the birth of settlements that can be characterized as cities was between 2500-3500 BC. According to Kıray (2003, p. 9), the history of civilizations has become the history of cities with the transition to settled life, even if it has a rural character.

The most important factor in the formation of today's modern cities was the Industrial Revolution, which triggered a process called the urban revolution (Blowers & Young, 2000, p. 91). Modern cities have started to change both quantitatively and qualitatively as a result of the increase in the number and population of cities in the world, especially in England, where industrial

the building, the city comes to mind, and when talking about cities, the building comes to mind.” Structures with various characteristics describe the city they are in. In this study, these buildings are considered as spaces and chronotopes are mentioned as an important component of the formation of the image of historical cities, especially those with a long history, with the principle of unity of time and space.

Spaces formed from the history and culture of the city are treated as chronotopes, speaking about and describing the city. The following words of Takış (2017), quoted below as an epilogue in the *City Writings 1* publication of Doğu Batı Magazine, reflect an approach parallel to the urban image emphasized in this study and the effect of chronotopes on urban image.

Where does the power of a city to move us come from? Why do we always talk about the nostalgia of a place? When those who know a city well suddenly stop and start talking about its past, they are essentially trying to convey to us the life experiences left behind by those who once inhabited that place in a brand-new weave of consciousness. Just like in a multi-layered novel, cities melt the different times they keep hidden into a single beauty and wisdom. Istanbul's time is both the time of Rome, Byzantine time and Ottoman time. (Takış, 2007, p. 7)

This study, which approaches the concept of chronotope from a different perspective by taking the concept of chronotope out of fictional texts and dealing with it in the context of urban image in relation to the city, which is an important determinant of social life, can bring a new approach to the literature by providing a source for more systematic research.

REFERENCES

- Ashworth, G. J. (2009). The instruments of place branding: How is it done?. *European Spatial Research And Policy*, 16(1), 9-22.
- Bahtin M. (2017). From carnival to novel: selected essays from literary theory to philosophy of language (C. Soydemir, Trans.). Ayrıntı Publications
- Blowers, A. & Young, S. (2000). N. Low, B. Gleeson, I. Elander & R. Lidskog (eds), Britain: unsustainable cities, in *Consuming cities: The urban environment in the global economy after the Rio Declaration* (91-109). Routledge Press.
- Chan, A., Suryadipura, D. & Kostini, N. (2021). City image: City branding and city identity strategies. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 10, 330-341.
- Çetin F. A. (2016). *City marketing Kars province example*. Nobel Publications
- Çiftçi H. (2018). Branding in destination marketing and Şanlıurfa city image on the way to branding. Gece Kitaplığı Publications
- De Luca, G. & Shirvani, A. (2019). Boosting city image for creation of a certain city brand. *Geographica Pannonica*. 23, 23-31.
- Doğru, M. S. (2020). Reading the movie Once Upon a Time in Anatolia in the context of time and space with Bahtin's concept of "Chronotope". *International Journal of Cultural and Social Research*, 6(1), 329-341.

- Eraydın, Z. (2016). The effects of urban branding strategies on urban memory and city image: The case of Ankara. *Idealkent*, 7(20), 830-855.
- Ersoy, İ. K. (2000). Izmir Clock Tower. *Journal of Turkish World Studies*, 4 (2), 277-287.
- Geçikli, F. (2012). *City Image: An Application on Amasya City*. Fenomen Publications.
- Hospers, G. J. (2011). Place marketing in shrinking Europe: Some geographical notes. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 102(3), 369-375.
- Taksim Square (no date). Wikipedia.org/wiki/Taksim_Meydan%C4%B1.
- Archeological News (October 08, 2017). 41st year of Safranbolu's protection <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-safranbolunun-korumaya-alinmasinin-41-yili-4735/>.
- Ege Telgraf (October 29, 2024). <https://www.egetelgraf.com/izmirin-simgesi-saat-kulesi>.
- Latest News (May 18, 2024). Vakanüvis wrote special for May 19: Bandırma Ferry on its way. <https://www.ensonhaber.com/tarih-haberleri/vakanuvis-19-mayisa-ozel-yazdi-bandirma-vapuru-yol-alirken>.
- Inn, K. (2004). Plan for city identity establishment and city marketing the case of Kimpo city. *Dela*, 21, 233-240.
- İçellioglu, C. Ş. (2014). Urban tourism and brand cities: swot analysis of Istanbul in terms of tourism potential. *Journal of Social Sciences*, 1, 37-55.
- Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place Branding*, 1(1), 58-73.
- Kavaratzis, M. (2005). Branding the city through culture and entertainment. *Journal Aesop*, 5, 1-7.
- Kavaratzis, M. (2008). From city marketing to city branding: An interdisciplinary analysis with reference to Amsterdam, Budapest and Athens. (Unpublished PhD Thesis). The Netherlands: University of Groningen.
- Kizil, F. (2021). "Çiçektepesi" of Berci Kristin Çöp Tales as a chronotope. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 15, 316-325.
- Kim, H. & Lee, S. (2015). Impacts of city personality and image on revisit intention. *International Journal Of Tourism Cities*, 1(1), 50-69.
- Kotler, P. & Gertner D. (2002). Country as brand, product, and beyond: A place marketing and brand management perspective. *The Journal of Brand Management*, 9(4), 249-261.
- Kotler, P., Hamlin, M. A., Rein, I., & Haider, D. H. (2001). Marketing Asian places: Attracting investment, industry and tourism to cities, states and nations. John Wiley and Sons.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. The MIT Press.
- Martinez M. N. and Blanco C. M. (2009). Identity and marketing of cities. In M. G. Hernández, T. Coronas, and M. Hernndez (Eds), *Information communication technologies and city marketing: Digital opportunities for cities around the world* (1-25). IGI Global.
- Ooi, C. S. (2011). Paradoxes of city branding and societal changes. In K. Dinnie (ed). *City branding: Theory and cases*. (54-61). Palgrave Macmillan.
- Özdemir R. G. (2021). Places of encounter in the context of the concept of chronotope in the novel Ölüm Hükümü. *Journal of Turkish World Language and Literature*, 5, 195-241.
- Özdemir, Ü. (2011). Safranbolu's cultural heritage resources and conservation. *Journal of Eastern Geography*, 16(26), 129-142.
- Paddison, R. (1993). City marketing, image reconstruction and urban regeneration. *Urban Studies*, 30(2), 339-350.

- Rainisto, S. K. (2003). Success factors of place marketing: A study of place marketing practices in Northern Europe and the United States. Helsinki University of Technology.
- Rajinder, S. J. (2000). Visual image of the city: Tourists' versus residents' perception of Simla, a hill station in northern India, *Tourism Geographies*, 2(4), 404-420.
- Smyth, H. (2005). *Marketing The City: The Role Of Flagship Developments In Urban Regeneration*. London, Glasgow, New York, Tokyo, Melbourne, Madras: Taylor and Francis.
- Sözen, M. F. (2008). Bahtin's concept of chronotope in the novel and cinema. *Akdeniz Sanat*, 1(2), 91-107.
- Şavklı, F. and Yılmaz, T. (2013). Examination of the reasons for the use of city squares in the case of Antalya Cumhuriyet Square. *SDU Journal of Faculty of Forestry*, 14, 138-142.
- Şentürk, Ü. (2014). Place is not just a place: new manifestations of urban space. *Şehir Yazıları 1*, Doğu Batı Yayınları. 85-106.
- Takış, T. (2017). A city consists of different kinds of people. Similar people cannot create a city. *Şehir Yazıları 1*, Doğu Batı Yayınları. preface
- Tekeli, İ. (2011). *The city, urban rights, urbanization and urban transformation*. History Foundation Yurt Publications.

KEYWORDS

Chronotope Types: Elements such as encounter, threshold, road, castle, square, etc. used to understand where and how events unfold in a narrative.

Chronotope: In Mikhail Bahtin's literary theory, it is a concept that deals with the relationship between time (chronos) and space (topos) as a whole.

City Image: It is the sum of emotional, mental and visual impressions that a city leaves on people.

Edge Chronotope: A time-space concept describing turning points, moments of decision or transformational processes, the central situation in which the protagonists or events of the story shape destiny.

Encounter Chronotope: This is the chronotope that is usually associated with places such as squares, streets, roads where accidental or planned encounters take place, and through these encounters the story deepens and creates processes such as conflict, friendship or transformation between the characters.

Factors Shaping the Image: The impression and perception of a city on people, which are related to both the physical environment and social and emotional processes.

Inter-City Competition: The effort of cities to establish superiority over each other in economic, cultural, touristic or social areas in order to attract more investment, increase population, develop tourism and trade, or offer a higher quality of life.

Threshold Chronotope: It is the chronotope that acts as a linking element in the narrative and establishes the connections between the characters' past, present and future.

NATION BRANDING AS A NARRATIVE STRATEGY IN PUBLIC DIPLOMACY

Emine Ceng

<https://orcid.org/0000-0003-4796-7203>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

This study establishes a relationship between public diplomacy and nation branding through 'identity' and 'narratives'. The functional characteristics of narratives by their structural qualities are interpreted in terms of nation branding and the importance and opportunities of nation branding as a narrative strategy in public diplomacy are discussed. Integrating the principles of identity, marketing and branding, and considering them in relation to narrative, representation and power relations, highlights the importance of the ideological functions and cultural implications of nation branding. In this context, nation branding involves a strategically important process in public diplomacy in which countries can both direct the construction of an effective identity and create a perception of other countries' identities. The analysis of this process not only allows us to understand how countries position 'themselves' in the global arena and what kind of representation they try to create but also provides a holistic framework for defining and understanding 'others'. Therefore, this study draws attention to the importance of using nation branding as an effective narrative strategy regarding the identities of countries in terms of public diplomacy, based on the constitutive/transformational function of narratives in identity construction.

INTRODUCTION

In a globalizing world, communication and competition between countries are not limited to economic and military fields but have also expanded to cultural and ideological dimensions. This expanding field of competition has made the issue of what kind of identity¹ countries present in the international arena critical. Public diplomacy generally refers to a country's communication

¹ Identity: It is used in the sense of being related to 'who' one is.

REFERENCES

- Anderson, B. (2017). *Hayali cemaatler milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*, (İ. Savaşır, Trans.). Metis Yayıncılık.
- Anholt, S. (1998). Nation-brands of the twenty-first century. *The Journal of Brand Management*, 5(6), 395-406.
- Anholt, S. (2007). Competitive identity: The new brand management for nations, cities, and regions. Palgrave Macmillan.
- Aronczyk, M. (2008). Living the brand: Nationality, globality and the identity strategies of nation branding consultants. *International Journal of Communication*, 2, 41-65.
- Aronczyk, M. (2013). *Branding The nation: The global business of national identity*. Oxford University Press.
- Billig, M. (2003). *Banal Milliyetçilik*. (C. Şişkolar, Trans.). Gaye Yayınevi.
- Bourdieu, P. (2023). *Kültür Üretimi: Sembolik ürünler sembolik sermaye*. (S. Yardımcı; E. Gen, Trans.). İletişim Yayınları.
- Browning, C. S., & Ferraz de Oliveira, A. (2017). Introduction: Nation branding and competitive identity in world politics. *Geopolitics*, 22(3), 481-501. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1329725>
- Burke, K. (1969). *A grammar of motives*, University of California Press.
- Cheregi, B. F. (2018). Nation branding in transition countries: A multimodal analysis of Romania and Moldova tourism campaigns. *Journal of entrepreneurship, management, and innovation*, 14(4), 81-106. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=758882>
- Connolly, E.W. (2020). Kimlik ve farklılık siyasetin açmazlarına dair demokratik çözüm önerileri. (F. Lekesizalın, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- De Cillae, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The Discursive construction of national identities. *Discourse and Society*, 10 (2), 149-173. <https://doi.org/10.1177/0957926599010002002>
- Dinnie, K. (2008). *Nation branding: Concepts, issues, practice*. Butterworth Heinemann.
- Dolea, A. (2015). The need for critical thinking in country promotion: Public diplomacy, nation branding, and public relations. *Handbook of Critical Public Relations* (pp. 274-288). Routledge.
- Edwards, L., & Ramamurthy, A. (2017). (In)credible India? A critical analysis of India's nation branding. *Communication, Culture and Critique*, 10 (2), 322-343, <https://doi.org/10.1111/cccr.12152>
- Ekşi, M. (2014). *Türkiye’de kamu diplomasisi: Ortaya çıkışı, kurumsal inşa süreci ve uygulanışı (2002-2013)*. (PhD Thesis, Ankara University Institute of Social Sciences). YÖK Thesis Center.
- Fan, Y. (2010). Branding the nation: Towards a better understanding. *Place Branding and Public Diplomacy*, 6(2), 97-103.
- Forchtner, B., Jorge, M. E., & Eder, K. (2020). Towards a revised theory of collective learning processes: Argumentation, narrative and the making of the social bond. *European Journal of Social Theory*, 23(2), 200-218. <https://doi.org/10.1177/1368431018814348>
- Gilboa, E. (2001). Diplomacy in the media age: Three models of uses and effects. *Diplomacy and Statecraft*, 12 (2), 1-28.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 55-77.
- Gülsoy, A. N., & Bostancı, M. (2019). Türkiye'nin Dış Yardımları ve Rekabetçi Kimlik Açısından Somali'nin Önemi. Göksoy, O. (Eds.) *Kamu Diplomasisinde*

- Yeni Yönelimler* (pp. 293-331). Litera-Türk Publishing.
- Hisarlıoğlu, F. (2020), Eylem, Söylem, Dış Politika: Toplumsalın Bir Parçası Olarak Dış Politikayı Yeniden Tartışmak. B. B. Coşkun ve İ. Rüma (Der.) *Dış Politika Analizi: Konu, Kuram, Yöntem* (pp. 97-120). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (2006). *Geleneğin icadı*, (M.M. Şahin, Trans.). Agora Kitaplığı.
- Iwabuchi, K. (2002). *Recentering globalization: Popular culture and Japanese transnationalism*. Duke University Press.
- Jansen, S. C. (2008). Designer nations: Neo-liberal nation branding. *Brand Estonia. Social Identities*, 14(1), 121-142.
- Jordan, P. (2014). Nation branding: A tool for nationalism?, *Journal of Baltic Studies*, 45(3), 283-303.
- Kaneva, N. (2011). Nation branding: Toward an agenda for critical research. *International journal of communication*, 5, 25. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/704>
- Kaneva, N., & Popescu, D. (2011). National identity lite: Nation branding in post-communist Romania and Bulgaria, *International Journal of Cultural Studies* 14/2, 191-207. <https://doi.org/10.1177/1367877910382181>
- Kaneva, N. (2018). Simulation nations: Nation brands and Baudrillard's theory of media. *European Journal of Cultural Studies*, 21(5), 631-648. <https://doi.org/10.1177/1367549417751149>
- Kaneva N. (2021). Nation Branding in the post-communist world: assessing the field of critical research. *Nationalities Papers*, 49(5): 797-807.
- Kaneva, N., Dolea, A., & Manor, I. (2023). Public diplomacy and nation branding in the wake of the Russia-Ukraine War. *Place Brand Public Diplomacy*. 19, 185-189. <https://doi.org/10.1057/s41254-022-00293-z>
- Kerrigan, F., Shivanandan, J., & Hede, A.M. (2012). Nation Branding: A critical appraisal of incredible India. *Journal of Macromarketing*, 32(3), 319-327. <https://doi.org/10.1177/0276146712445788>
- Koyuncu, B. (2014). *Benim Milletim-AK Parti İktidarı, Din ve Ulusal Kimlik, İletişim Yayınları*.
- Melissen, J. (2005). *The new diplomacy: Soft power in international relations*, Palgrave Macmillan.
- Nas, A. (2017). *Ulus markalama: Dünyadan örneklerle kuram ve uygulama*, Kriter Yayınları.
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The means to success in world politics*, Public Affairs.
- Mino, P. 2022. Nation branding as a modern expression of colonialism in Latin America: A focus on Chile, Colombia and Peru. *International Journal of Communication*, 16, 2762-2780. <https://hdl.handle.net/2144/45777>
- Olins, W. (2002). Branding the nation—the historical context. *Journal of Brand Management*, 9(4), 241-248.
- Özer, D. (2018). Ülke İmajı. N. Özüpek (Ed.) *İmaj türleri ve imaja dair herşey*. (pp. 141-172). Eğitim Yayıncılık.
- Polletta, F. (2009). *It was like a fever: Storytelling in protest and politics*. University of Chicago Press.
- Polkinghorne, D. E. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. State University of New York Press.
- Randall, W. L. (1999). Bizi 'Biz' yapan hikâyeler: Kendimizi yaratma üzerine bir deneme. (Ş. Kaya, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Snow, N. (2009). Rethinking public diplomacy. Nancy Snow ve Philip Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (pp. 3-12). Routledge.

- Smith, A. (2022). *Milli Kimlik*. (B.S. Şener, Trans.). İletişim Yayınları.
- Somers, M. R. (1994). The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and Society*, 23(5), 605-650.
- Szondi, G. (2008). Public diplomacy and nation branding: Conceptual similarities and differences. Clingendael Institute.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating with the world: U.S. public diplomacy overseas*. St. Martin's Press.
- van Ham, P. (2008). Place branding: The state of the art. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 126-149.
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*, Cambridge University Press.
- Widler, J. (2007). Nation branding: With pride against prejudice. *Place Branding and Public Diplomacy*, 3(2), 144-150.
- Yang, S., Shin, H., Lee, J., & Wrigley, B. (2008). Country reputation in multidimensions: Predictors, effects, and communication channels. *Journal of Public Relations Research*. 20 (4): 421 – 440.
- Yılmaz, R. (2014). Anlatı yoluyla dünyanın zihinsel yeniden kuruluşu: “Palto”, “Dönüşüm” ve “Hayvan Çiftliği” romanlarının alımlama pratikleri üzerine bir inceleme (PhD Thesis, Kocaeli University Institute of Social Sciences). YÖK Thesis Center.
- Zaharna, R. S. (2004). From propaganda to public diplomacy in the information age. N. Snow and Y. Kamalipour (Eds.), *War, Media and Propaganda: A Global Perspective*. (pp. 219-224). Rowman & Littlefield Publishers.
- Zaharna, R. S. (2008). Mapping out a spectrum of public diplomacy initiatives: Information and relational communication frameworks. N. Snow and P.M. Taylor (Eds.), *Public diplomacy*. (pp. 106-120). Routledge.

KEYWORDS

Competitive Identity: The strategic management of a country's national identity, image, and reputation to enhance its competitiveness in the international arena.

Identity: A value-laden concept that includes a set of narratives about what a person, community, country, institution, or product is or is not.

Narrative: They are analytical structures that provide a coherent organization of signs, codes, and events that people need to make sense of themselves and their environment.

Nation Brand: Refers to countries being considered as brands just like products or institutions.

Nation Branding: Strategic communication and marketing activities to promote a country in the global arena and create a positive perception.

Public Diplomacy: Strategic communication management based on the interaction of states with non-state actors.

THE DIGITAGRATION: IMC AS A POSITIONING METHOD IN THE DIGITAL WORLD

Ömer Çakın

<https://orcid.org/0000-0001-7853-6460>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

The advancement of communication technologies has led to significant transformations in marketing communication. In the 21st century, technological developments, global pandemics, and increasing competition have necessitated repositioning marketing communication strategies. Digital platforms contribute to firms gaining a competitive advantage by enabling more effective and individually focused customer interactions. This transformation aims to harmonize digital and traditional marketing communication, allowing businesses to build strong connections with their target audiences, enhance customer satisfaction, and sustain their presence in a competitive environment. Through the strategic coordination of digital platforms, increased brand awareness, customer loyalty, and the acquisition of new customers emerge as key outcomes of this repositioning. Digital marketing communication forms the foundation of customer-centric approaches, enabling businesses to establish a more substantial market presence. The measurement and personalization advantages offered by digital platforms have facilitated the effective management of campaigns and contributed to deepening the relationship between customers and brands.

INTRODUCTION

Marketing communication has gained a new dimension in the developing world thanks to communication technologies. The rapid development in communication technologies and social media tools has significantly changed how businesses and consumers interact (Günay & Çakın, 2021, p. 10). In the 21st century, technological advances, global pandemics, and competitive conditions have made it necessary to re-plan the marketing communication approach. Especially after the 2000s, the widespread use of communication technologies has increased the effectiveness of companies in international markets

stand the role of these digital marketing channels in order to establish long-term communication and interaction with their customers.

Digital marketing communication refers to all internet-based platforms consumers use to access products and services, communicate with brands and businesses, and research products and services. These tools offer a wide range of possibilities to consumers, which impacts consumers' orientation towards these tools. Consumers can access information through these digital channels regardless of time and place. In addition, these tools play an active role in consumers' purchasing process. Considering their functions, businesses should carefully plan how to use these digital communication marketing channels in terms of brand and promotion.

Digital marketing communication is making itself felt in the daily marketing communication process. In this context, planning traditional and digital tools as a whole is important. Digital marketing communication activities should be combined with traditional marketing communication activities to increase the visibility and image of companies in the market. When we evaluate the global market as a whole, on the one hand, the intensity of customers using traditional tools such as television, radio, and newspapers draws attention, while on the other hand, the number of consumers who spend much time online is increasing.

Through digital marketing channels, businesses can promote their products 24/7 at meager costs and receive feedback. At the same time, they can quickly analyze the results by measuring marketing data in this process.

REFERENCES

- Akar, E. (2004). Sanal ortamda müşteri ilişkileri yönetimi ve THY web sitesinin müşteri memnuniyeti üzerine. [Doctoral Dissertation, Afyon Kocatepe University.]
- Altunkaya Ş., & Nacar, R. (2020). Dijital pazarlama açısından web sitelerinin içerik analizi: spor ürünleri sektöründe bir karşılaştırma, *TUJOM*, 5(3), 179-200.
- Auschaitrakul, S., Mujherjee, A. (2017) Online display advertising: The influence of web site type on advertising effectiveness, *Psychology & Marketing*, Vol. 34(4), 463–480.
- Bulunmaz, B. (2016). Gelişen teknolojiyle birlikte değişen pazarlama yöntemleri ve dijital pazarlama, *TRT Akademi*, 1 (2), 348-365.
- Çakın, Ö., & Bolat, N. (2018). Sosyal medya reklamcılığı ve dijital mecra etkileşimleri. Ed. V. Çakmak, & S. Çavuş Ed., *Dijital Kültür ve İletişim*, (pp. 175-201). Literatürk Academia.
- Dahiya, R. & Gayatri (2017): A research paper on digital marketing communication and consumer buying decision process: An empirical study in the Indian passenger car market. *Journal of Global Marketing*, DOI: 10.1080/08911762.2017.1365991
- Dou, W., Lim, K. H., Su, C., Zhou, N., & Cui, N. (2010). Brand positioning strategizing search engine marketing. *MIS Quarterly: Management Information Sys-*

- tems, 34 (2), pp. 261-279. <https://doi.org/10.2307/2072142>
- Efendioğlu, İ. H. (2020). Dijital pazarlama. Y. Durmaz Ed., *Pazarlama İlkeleri* (pp. 249-288). Seçkin.
- Erbaşlar, G., & Dokur, Ş. (2008). *Elektronik Ticaret*. Nobel.
- Ergezer, Ç. (2016). New method for reaching consumers over the internet: "Search engine marketing". *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 2(4), 15-23.
- Günay, M. A., & Çakın, Ö. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde tüketici davranışlarında yaşanan değişimler. G. Çalışır, & E. Diker Ed., *Covid-19 Sürecinde İletişimin Değişen Yüzü* (pp. 10-34). Eğitim.
- Kannan, P. K., & Hongsuang, A. L. (2017). Digital marketing: A framework, review and research agenda. *International Journal of Research in Marketing*, 34(1), 22-45.
- Khraim H. S., Alkarablieh, A. A. (2015). The effect of using pay per click advertisement on online advertisement effectiveness and attracting customers in e-marketing companies in Jordan, *International Journal of Marketing Studies*, 7(1), 180-189.
- Kotler, P. (2017). *Pazarlamayı anlamak*. Optimist.
- Kömürcü, S., Gelen, Ö., Güler, M. E. (2015). Mobil pazarlama. B. Kılıç and Z. Öter Ed., *Turizm Pazarlamasında Güncel Yaklaşımlar*. Beta.
- Kumar, S. (2020). Impact of digital marketing strategies and challenges. *Studies in Indian Place Names*, 40(18), 1362-1371.
- López García, J., Lizcano, D., Ramos, C. & Matos, N. (2019). Digital marketing actions that achieve a better attraction and loyalty of users: An analytical study, *Future Internet*, 11(6): 130, 1-16.
- Özdaş, N. (2017). Dijital pazarlamada marka yönetiminin önemi ve hızlı tüketim sektörüne yönelik bir uygulama. [Master's Dissertation, Üsküdar University].
- Taşdemir, E. (2011). Bütünleşik pazarlama iletişimi temelinde sosyal medya. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(3), 645-665.
- Taşoğlu, P.N. (2009). Pazarlama iletişimi (Bütünleşik bir yaklaşım). Detay.
- Sabbagh, F. (2021). E-mail marketing: The most important advantages and disadvantages. *Journal of Economics and Technology Research*, 2(3), 14-29.
- Samantaray, A., & Pradhan, B. (2020). Importance of e-mail marketing. *Palarch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology* 17(6). 5219-5227.
- Serohina, N., Petryshchenko, N., & Andric, B. (2019). Digital marketing in hotels. *Marketing and Digital Technologies*, 3(3), 35-42.
- Sunny E.E., & Anael, O.J. (2016). Mobile marketing in a digital age: Application, challenges & opportunities. *British Journal of Economics, Management & Trade*, 11(1), 1-13.
- Şahin, A., & Dirsehan, T. (2023). An overview of search engine marketing: A systematic literature review. *Galatasaray University Managerial and Social Sciences Letters*, 1(2), 125-142.
- Todor, R. (2016). Blending traditional and digital marketing. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov Series V: Economic Sciences*, 9(58), No: 1, 51-56.
- Thomas, J. S., Chen, C., & Lacobucci, D. (2022). E-mail marketing as a tool for strategic persuasion. *Journal of Interactive Marketing*, 57(3), pp. 377-392. DOI: 10.1177/10949968221095552
- Yeniçeri, B. (2020). Bir e-ticaret stratejisi: İçerik pazarlaması, *Yeni Medya Dergisi*, 8, 25-40.
- Weinberg, T. (2009). The new community rules: Marketing on the social web. O'Reilly Media.

KEYWORDS

Digital Marketing Communication: A communication process in which brands interact with their target audiences using digital platforms and tools.

Social Media Marketing: A digital marketing strategy where brands interact with their target audiences, share content, and promote their products or services through social media platforms.

SEO: A digital marketing strategy aimed at increasing website traffic by promoting products or services through search engines.

Content Marketing: A digital marketing strategy focused on creating engagement and building a loyal customer base by providing the target audience with engaging and consistent content.

Mobile Marketing: A broad category of digital marketing strategies aimed at reaching target audiences via mobile devices such as smartphones, tablets, and wearable technologies.

Pay-Per-Click (PPC): A type of online advertising model in which advertisers pay only for each click their ads receive during digital marketing campaigns.

DIGITAL SPONSORSHIP AS A PR TOOL

Elif Yılmaz

<https://orcid.org/0000-0003-1414-4083>
Istinye University

Betül Başer

<https://orcid.org/0000-0001-5226-9771>
Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Sponsorship is a powerful public relations tool used for mutual benefit by setting goals such as creating awareness, gaining advantage in a competitive environment and strengthening image. With technological developments, the concept of sponsorship has also been transformed, offering new opportunities for organizations, brands or individuals to reach wider audiences quickly in the digital environment. Digital sponsorship enables organizations or brands to communicate with wider audiences, making it possible to measure the impact of sponsorship on a large scale. With this change, although the traditional sponsorship concept continues, it has transformed and become more dynamic and effective through the internet. Sponsorship, which is an important strategic tool of transformed public relations, gains more importance through digitalization. This article will examine the adaptation of sponsorship to the digital environment. After examining the conceptual framework of sponsorship, the study will be elaborated by giving an example of the application of sponsorship to the digital environment in the digital public relations process. Digital sponsorship is very important for organizations, brands or individuals to reach their target audience. With strategically designed planning, digital sponsorship strategies play a critical role in increasing visibility and making a difference.

INTRODUCTION

Public relations, which has gained a vital quality with communication and has taken every new communication tool and method into its scope throughout its history, is affected by all developments in communication technologies. Pamphlets in the American revolution, newspapers in the Colorado Coal

cate with their customers. Sponsorship activities carried out with traditional methods have started to be carried out in the digital environment. In this way, it has become possible to reach wider audiences more quickly.

REFERENCES

- Asna, A. (2012). Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler. Pozitif Yayınları.
- Babür Tosun, N. (2000). Sponsorluğun Kurumsal ve Pazarlama Halkla İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi. *Öneri Dergisi*, 3 (13), pp. 143-147.
- Böyük, M. (2022). Dijital Medya ve Spor Sponsorluğu: Yandex ve Fenerbahçe İşbirliği Üzerine İnceleme. *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, 4 (2), pp. 118-125.
- Budak, G. ve Budak, G. (2000). Halkla İlişkiler Davranışsal Bir Yaklaşım. Barış Yayınları Fakülter Kitabevi.
- Çoban, S. (2003). Kurumsal İmaj Oluşturma Aracı Olarak Sponsorluk ve İnternet Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2, pp. 213-229.
- Diker, E., Kara, Ş. & Diker, F. D. (2021). Dijital Halkla İlişkiler ve Sponsorluk. N. Özüpek, E. Aktan ve M. Koçyiğit (Edt.), *Dijital Halkla İlişkiler ve Kampanya Yönetimi* (pp. 171-191). Eğitim Yayınevi.
- Drennan, J.C. & Cornwell, B.T. (2004). Emerging Strategies for Sponsorship on The Internet. *Journal of Marketing Management*. 9-10, pp. 1123-1146.
- Grunig, J. E. (2009). Paradigms of Global Public Relations in An Age of Digitalisation. *PRism*, 6 (2), pp. 1-19.
- Güçdemir, Y. (2017). Sosyal Medya Halkla İlişkiler, Reklam ve Pazarlama. Derin Yayınları.
- Günay, M. A. (2023). Halkla İlişkilerde Bir İletişim Aracı Olarak Sponsorluk. M. Karaca ve A. B. Darı (Edt.), *Yeni Çağda Medya ve İletişim* (pp.145). Efe akademi yayınları.
- Herbert, E. G. (2005). Digital Public Relations: A New Strategy in Corporate Management. *Nsukka Journal of the Humanities*, (15), pp. 135-143.
- <https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/e-ticaret/trendyol-avrupa-futbol-sampiyonasi-coskusunu-taraftarla-paylasiyor/688694> Erişim Tarihi: 26 Ekim 2024
- Karadeniz, M. (2009). Pazarlama İletişimi Kapsamında Sponsorluk Faaliyetlerinin Önemi. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 5 (1), pp. 62-75.
- Karayel Bilbil, E. ve Güler, Ş. (2017). Dijital Ortamda Kurumsal İtibar Yönetimi ve Viral Uygulamalar İlişkisi. *Global Media Journal TR Edition*, 7 (14).
- Koçyiğit, M. (2017). Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi. Eğitim Yayınevi.
- Okay, A. (1998). Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sponsorluk. Epsilon Yayıncılık.
- Okay, A. (2005). Sponsorluğun Temelleri. Der Yayınları.
- Okay, A. ve Okay, A. (2012). Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları. Der Yayınları.
- Okay, A. ve Okay, A. (2016). Sağlık İletişimi, Sponsorluk ve Halkla İlişkiler: Etkili Bir Üçgen Mi? F. B. Peltekoğlu (Edt.), *İletişimin Gücü Kurumsaldan Küreselle Halkla İlişkiler* (pp. 229-251). Beta Basım.
- Oliver, M. S. (2004). *Handbook of Corporate Communication and Public Relation*. Routledge
- Özer, D. (2021). Dijital Halkla İlişkiler Uygulamaları: Örnek Olaylar. N. Özüpek, E. Aktan ve M. Koçyiğit (Edt.), *Dijital Halkla İlişkiler ve Kampanya Yönetimi* (pp. 83-112). Eğitim Yayınevi.

- Özgen, E. (2019). Hedef Kitlenin Dijital Dönüşümü. E. B. Sarıoğlu (Ed.), *Dijital Halkla İlişkiler* (pp.15-29). Eğitim Yayınevi.
- Özgen, E., Yılmaz, E., ve Kuzu, M. (2023). Digital Public Relations in The Context of Knowledge. *Gap Theory. International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9(3), pp. 243-255.
- Peltekoğlu, F.B. (2022). *Halkla İlişkiler Nedir?*. Beta Basım.
- Sabuncuoğlu, Z. (2008). *İşletmelerde Halkla İlişkiler*. Alfa Akademi.
- Santomier, J. (2008). New Media, Branding and Global Sports Sponsorship. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*. (pp. 13-28).
- Tanyıldızı, N. (2021). *Dijital Dünyada Halkla İlişkiler*. İksad Yayınevi.
- Tarakçı, İ. E., ve Baş, M. (2018). Bütünleşik Pazarlama İletişiminde Spor Sponsorluğu ve Tüketici Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi. *Third Sector Social Economic Review*, 53 (1), pp. 291-326.
- Yankın, F. B. (2019). *Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı*. Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 7, pp. 1-38.

KEYWORDS

Digital Public Relations: It is a management organization that uses digital communication activities to manage the reputation of the organization and interact with the target audience through internet and online content.

Digital Sponsorship: It is the acquisition of digital promotional opportunities by providing support through digital platforms and social media tools in order to provide mutual benefit by incorporating the traditional sponsorship understanding as a basis.

Public Relation: A management organization that aims to establish a communication process focused on ensuring mutual understanding between the target audience and the organization.

Social Media: Digital platforms where people can create and share content and interact via the internet.

Sponsorship: A contractual business agreement that aims to provide mutual benefit by providing financial or monetary support to a specific organization.

Target Audience: The target audience is the person or group determined to ensure that the message, product or service reaches.

Traditional Media: Promotional activities carried out through methods such as TV, radio and newspapers.

SOCIAL MEDIA AND MANAGEMENT AS A PUBLIC RELATIONS PRACTICE AREA

Oguzhan Alin

<https://orcid.org/0009-0006-4654-9703>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Public relations is changing in parallel with the development of technology, and social media plays an important role in this process. Social media can contribute to the field of public relations with its potential to reach large audiences and its communicative features that are separated and diversified across platforms. Social media is seen as an effective tool to increase the reputation, awareness and interaction of organizations. This study examines the concept of social media and its development process, and evaluates the management of social media as a public relations practice. In this context, the fact that it provides two-way and direct communication, allows feedback and is a fast and effective communication medium in situations such as crisis periods are seen as important advantages of social media. However, the existence of possible negative situations should not be ignored. When managing social media, each platform has its own target audience, unique features and benefits. In addition, the unique measurability of each platform is also expressed within the scope of the study. As a result of the study, it is stated that the necessary planning should be made in the process of social media management, and the target audience and the medium through which the message is sent should be correctly determined.

INTRODUCTION

Peltekoğlu (2018, p. 334) defines public relations as “a strategic communication process.” It can be reasonably deduced that the existence of public relations is contingent upon the existence of communication. Furthermore, developments in the field of communication are of significant importance to the field of public relations. The advancement of communication technologies from the past to the present is a continuous process, with new forms and qualities emerging on a daily basis. The incorporation of communication methods

for understanding whether practices, campaigns, or content executed within an accessible analytical data framework elicit a response from the target audience. In this context, it contributes to making public relations data-driven. Social media platforms also strategically transform areas such as reputation management, crisis management, or media relations.

The management of social media is achieved by selecting the most appropriate platform for the structure of the organization, which is one that contains content that spreads rapidly and where it is very difficult to control the impact of the interaction. This is followed by the transfer of guided messages that have been planned to reach the target audience. In this regard, meticulous planning and a precise identification of the target audience and the conduit through which the message will be conveyed can facilitate the realization of organizational objectives. For instance, selecting Facebook or a comparable social media platform for a project designed to reach a broad audience, with the intention of disseminating it through interpersonal communication and incorporating feedback, or opting for a video- or photo-centric social media platform such as Instagram or TikTok to connect with younger audiences who follow trending content and consume video-oriented content, can guarantee that the content produced reaches the intended audience.

The advent of new technological developments has the potential to give rise to novel social media platforms, to enhance the specificity of existing social media platforms, or to precipitate the demise of those that are unable to survive in their current form. In this process, public relations professionals must remain current, adapt to change, and develop new strategies. The advent of social media has brought with it a host of benefits and challenges for public relations. The ability to disseminate content rapidly and reach vast audiences, coupled with a balanced approach to implementing essential practices and prioritising security concerns, can help minimise potential damage.

As technologies such as artificial intelligence, augmented reality and virtual reality continue to evolve and integrate, they offer new avenues for organisations to explore. This presents an opportunity for future research in this field.

REFERENCES

- Allagui, I., & Breslow, H. (2016). Social Media For Public Relations: Lessons From Four Effective Cases. *Public Relations Review*, 42(1), pp. 20-30.
- Al-Quran, M. (2022). Traditional Media Versus Social Media: Challenges And Opportunities. *Technium*, Vol. 4, No.10, pp. 145-160.
- Ceng, E. (2018). Algı Yönetimi Aracı Olarak Twitter Kullanımına İlişkin Siyasal Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), pp. 663-689.
- Eyrich, N., Padman, M. L., & Sweetser, K. D. (2008). PR Practitioners' Use Of Social Media Tools And Communication Technology. *Public Relations Review*, 34(4), pp. 412-414.

- Grunig, J., & Hunt, T. (1984). *Managing Public Relations*. Holt, Rinehart & Winston.
- Grunig, J. E. (2009). Paradigms of global public relations in an age of digitalisation. *PRism*, 6(2), pp. 1-19.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users Of The World, Unite! The Challenges And Opportunities Of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), pp. 59-68.
- Koçyiğit, M. (2015). Sosyal Ağ Pazarlaması: Marka Bağlılığı Oluşturmada Yeni Bir Pazarlama Stratejisi. Eğitim Publisher.
- Koçyiğit, M. (2017). Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi. Eğitim Publisher.
- Mavnacıoğlu, K. (2018). Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi: Kurumsal Blog Odaklı Bir Yaklaşım. Beta Publishing.
- Onat, F. (2010). Bir Halkla İlişkiler Uygulama Alanı Olarak Sosyal Medya: Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kurum ve Araştırma Dergisi*, (31), pp. 103-121.
- Özer, D. (2022). Bütünleşik Halkla İlişkiler Stratejisi: PESO Modelinin Havayolları Örneğinde İncelenmesi. Ü. Ö. Çerçi (Edt.), *Havacılıkta Halkla İlişkiler Çalışmaları* (pp. 113-138). Palet Publishing.
- Özer, D. (2021). Dijital Halkla İlişkiler ve Kampanya Yönetimi. M. N. Özüpek, E. Aktan & M. Koçyiğit (Edt.), *Dijital Halkla İlişkiler Uygulamaları: Örnek Olaylar* (pp. 83-112). Eğitim Publisher
- Özel, A. P. & Sert, N. Y. (2015). *Dijital Halkla İlişkiler Kavram ve Araçları*. Derin Publishing.
- Özgen, E. (2010). Halkla İlişkiler ve Yeni Medyanın İşaret Ettiği Sorunlar Üzerine Bir Tartışma. *Yeditepe Üniversitesi Global Media Journal*. pp. 81-105.
- Peltekoğlu, F. B. (2018). *Halkla İlişkiler Nedir?*. Beta Publisher.
- Siddiqui, S., & Singh, T. (2016). Social Media İts İmpact With Positive And Negative Aspects. *International Journal Of Computer Applications Technology And Research*, 5(2), pp. 71-75.
- Wright, D. K., & Hinson, M. D. (2009). An Updated Look At The İmpact Of Social Media On Public Relations Practice. *Public Relations Journal*, 3(2), pp. 1-27.
- We Are Social (2023, 22 February). Dijital 2023 Global Overview Report, <https://wearesocial.com/wp-content/uploads/2023/03/Dijital-2023-Global-Overview-Report.pdf>. 18 October 2024.
- Yeniçıkıtı, N. T. (2021). Dijital Halkla İlişkiler Bağlamında Kurumsal İletişim: Sosyal Medyayı Etkin Kullanan Markaların Diyalojik İletişim Boyutlarının İncelenmesi. M. N. Özüpek, E. Aktan & M. Koçyiğit (Edt.), *Dijital Halkla İlişkiler Uygulamaları: Örnek Olaylar* (pp. 7-28). Eğitim Publisher.

KEYWORDS

Feedback: The response of the receiver in the communication process after receiving and understanding the message sent by the sender is a fundamental element that completes the communication cycle and ensures the continuity of the interaction process.

Measurable: The state of an event, process, performance, or situation that can be quantitatively or qualitatively evaluated and compared within the framework of specified criteria and metrics.

Public Relations: A strategic management and communication process designed to improve two-way communication, understanding, and positive relationships between an organization and its target audience.

Social Media Management: The process of strategic planning, content production, publishing, interaction management, and optimization of an organization's or individual's presence on social media platforms through analytical evaluation.

Social Media: The general term for online platforms that have emerged with the development of communication technologies that allow users to create, share, and interact with content, enabling digital interaction between individuals and communities.

Target Audience: A group with specific demographic, psychographic, or behavioral characteristics that a communication, marketing, or public relations effort is designed to reach.

Two-Way Communication: An interaction-based communication model in which parties exchange information, send messages and engage in feedback processes on an ongoing basis.

FACTUAL AND THEORETICAL DEVELOPMENT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Nilay Tan Çakır

<https://orcid.org/0000-0002-4514-2219>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

One of the primary responsibilities of public relations is the creation, protection, and enhancement of a company's image and reputation. When organizations act in accordance with their responsibilities, they are rewarded with a positive image and reputation. This illustrates the intrinsic relationship between social responsibility and public relations. The aim of this study, which emphasises that social responsibility should be carried out with the awareness of social responsibility, is to examine the development of the concept of corporate social responsibility and to list some accepted models and approaches in this regard. The models and approaches examined are as follows: Carroll's Corporate Social Responsibility (CSR) Pyramid, Davis Social Responsibility Model, Ackerman Social Responsibility Model, Preston and Post Integrated Social Responsibility Model and Schultz et al.'s Two Tiered Approach to Corporate Social Responsibility. In this study, the process of corporate social responsibility until today and the factors affecting this process are analysed. Corporate social responsibility practices have evolved into a structure that can be achieved through the combined efforts of many stakeholders. As a result, the study emphasises that social responsibility should be undertaken with a sense of obligation.

INTRODUCTION

One of the primary responsibilities of public relations is the creation, protection, and enhancement of a company's image and reputation. The knowledge of responsibilities assumed by organisations is reflected in a positive image and reputation. It is at this juncture that the interconnection between social responsibility and public relations becomes evident.

The fact that institutions consider social problems as well as their own in-

REFERENCES

- Aydede, C. (2009). *Theoretical and Practical Public Relations Campaigns*. Mediacat Books.
- Bozkurt, İ. (2013). *Magic Touches in Marketing Communication*. Mediacat Books.
- Carroll, A. B. (2016). Carroll's pyramid of CSR: taking another look. *International Journal of Corporate Social Responsibility*. 1:3.,1-8.
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48.
- Durna, T. (2011). Sema Yıldırım Becerikli (ed.), *Corporate Social Responsibility (CSR) as a Hegemony Tool of Neoliberalism and Multinational Corporations' Life'tan Eksilttikleri (76-102)*. Ütopya Publishing House (76-102).
- Elden, M. (2018). *Advertising and Advertising*. Say Publications.
- Gündem, T. (2004). Aylin Pira (Ed.), *What is being discussed in the name of public relations in the global village (183-199)*. Ethics and Social Responsibility. Ege University Press.
- Kadıbeşegil, S. (2008). *Now is the Time for Strategic Communication. Corporate Governance, Corporate Reputation, Everything You Need to Know About Corporate Communication!* Mediacat Publications.
- Kazaz, A. (2022). *New Forms of Consumption in the Context of Individual Society and Digitalization*. Eğitim Publishing House.
- Koçyiğit, M. (2018). *Public Relations and Corporate Social Responsibility*. Eğitim Publishing House.
- Kotler, P., Kartajaya, H. and Setiawan, I. (2010). *Marketing 3.0*. Optimist Book.
- Kotler, P., Kartajaya, H. and Setiawan, I. (2024). *Marketing 5.0*. Nişantaşı University Publications, Mediacat Books.
- Okay, A. & Okay, A. (2018). *Public Relations Concept, Strategy, and Practices*. Der Publications.
- Özgen, E. (2024). *Corporate Social Responsibility Projects*. The Kitap Publications.
- Peltekoğlu, F. B. (2016). *What is Public Relations?* Beta Publications.
- Pira, A. (2005). *Readings for Public Relations*. Dönence Publications.
- Van Dyck, F. (2017). *New Generation Advertising - New Rules for the Digital Age*. The Kitap Publications.
- Yılmaz, D. (2006). *Social Marketing Understanding and an Application*. [MA Thesis, Marmara University Institute of Social Sciences]. YÖK Center of Thesis.

KEYWORDS

Activism: It is the collective action of a large number of people coming together around an idea.

Corporate Citizenship: It is the contribution of companies to the communities in which they are stakeholders through financial, physical and human resources.

Corporate Communication: It is the deliberate and strategic integration of all communication measures against an organization, association, institution, or organization with the objective of influencing public opinion and the business climate.

Corporate Social Responsibility: Organizations' efforts to improve society or specific stakeholder groups through economic, legal, ethical and corporate citizenship responsibilities.

Duty Morality: A concept used by Immanuel Kant to indicate that moral action is a duty, emphasizing respect for the interests and rights of other people in society and following universal principles.

Social Responsibility: It is a form of behavior that shows sensitivity to the environment, people and society by considering social needs.

SUSTAINABILITY AND CRISIS MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF CLIMATE CRISIS

Özlem Akgüç Çetinkaya

<https://orcid.org/0000-0002-6085-8370>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

This study aims to draw attention to the urgency of the climate crisis, discuss the importance of the concepts of sustainability and crisis management in combating this crisis, and compile the solutions that stand out in the literature in tackling the climate crisis. In this study, in which climate change is evaluated not only as an environmental problem but also as a crisis with deep social, economic, and political consequences, the optimistic and pessimistic perspectives on the climate crisis are summarized. The optimistic view argues that humans can adapt to climate change and mitigate its negative impacts through technological developments, while the pessimistic view emphasizes that the danger posed by climate change is so great that it is beyond human adaptation and technological solutions. Sustainability, which is based on the principle of meeting the needs of current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs, is discussed under three main components: environmental, economic, and social. Environmental sustainability emphasizes the conservation of natural resources and the maintenance of the health of ecosystems, economic sustainability advocates that economic growth should remain within environmental and social limits, while social sustainability considers issues such as social justice, cultural diversity and social cohesion, as well as the basic needs of people. The concept of crisis management, which includes the planning and practices necessary to ensure effective and rapid response to extraordinary situations, is discussed in this study in the context of the fact that the climate crisis requires an effective crisis management strategy and that this strategy should include risk analysis, pre-crisis preparations, crisis response, and recovery steps. In addition, it has been determined that some strategies and suggestions have come to the fore in the literature in combating the climate crisis. Accordingly, solution strategies have

Climate change is a crisis of such magnitude that it requires a radical change in the way of life for the world civilization. This crisis also reveals that our current way of life based on consumption-oriented, unlimited economic growth is not sustainable. It seems that the climate crisis is not a problem that can be tackled with a short-term perspective or only with technological solutions. In this sense, studies that support the pessimistic perspective come to the fore.

In this study, different views from the main sources in the literature on the climate crisis are discussed and solution proposals for the climate crisis are compiled. According to climate activists and experts, it can be observed that the current studies and solution proposals are not sufficient due to the catastrophic consequences of the climate problems experienced in the world today. For this reason, deeper and more structural solutions need to be produced to solve the climate crisis. Within these solutions, there must be individual actions such as changing consumption-oriented habits and adopting a lifestyle more in harmony with nature, as well as structural transformations such as restructuring the economic system and collective actions at the level of governments, states, and companies.

REFERENCES

- Abdeen, M., & Omer, A. (2008). Energy, environment, and sustainable development. *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, 12(9), 2265-2300. <https://doi.org/10.1016/J.RSER.2007.05.001>
- Atsuj, S. (2016). *Unsafe: Disaster management, organizational accidents, and crisis sciences for sustainability*. Springer Japan.
- Balay Tuncer, B. (2022). An essay on the social transformative role of public relations and the climate crisis. *Ahi Evran University Journal of Institute of Social Sciences*, 8(3), 836-851.
- Brundtland, G. H. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- Godelnik, R. (2021). *Rethinking corporate sustainability in the era of the climate crisis: A strategic design approach* (1st ed.). Palgrave Macmillan.
- Joseph Wayne Smith, D. J. C. Shearman, & S. Positano. (2007). *Climate Change As a Crisis in World Civilization*. Edwin Mellen Press. [Not enough information provided for proper citation; please provide the title.]
- Kurnaz, M. L. (2019). *Global climate crisis report*. Boğaziçi University, Department of Physics, Climate Change and Policy Implementation and Research Center Publication. https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/makale/iklim_k.pdf
- Lawn, P. (2016). *Resolving the climate change crisis: The ecological economics of climate change* (Kindle ed.). Springer.
- Mackintosh, S. P. M. (2022). *Climate crisis economics*. Routledge.
- Marouby, C. (2020). *The question of limits: A historical perspective on the environmental crisis* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367664619>
- O'Brien, G., O'Keefe, P., Rose, J., & Wisner, B. (2006). Climate change and disaster management. *Disasters*, 30(1), 64-80. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2006.00307.x>

- O'Neil, J. (2018). 'People, planet, profits' and perception politics: A necessary fourth (and fifth) bottom line? Critiquing the current triple bottom line in the Australian context. In *Sustainability, science and management: An Australian perspective* (pp. 19-42). Springer-Verlag Singapore Pte Ltd. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5047-3_2
- Pahl-Wostl, C., Odume, O. N., Scholz, G., De Villiers, A., & Amankwaa, E. F. (2023). The role of crises in transformative change towards sustainability. *Ecosystems and People*, 19(1). <https://doi.org/10.1080/26395916.2023.2188087>
- Pillay, D. (2015). Challenging the growth paradigm: Marx, Buddha, and the pursuit of 'happiness'. In V. Satgar (Ed.), *Capitalism's crises: Class struggles in South Africa and the world* (pp. 148-167). Wits University Press.
- Read, C. (2023). Understanding sustainability principles and ESG policies: A multidisciplinary approach to public and corporate responses to climate change. Palgrave Macmillan.
- Speth, J. G. (2008). The bridge at the edge of the world: Capitalism, the environment, and crossing from crisis to sustainability. Yale University Press.
- Bohm, S., & Sullivan, S. (Eds.). (2021). *Negotiating climate change in crisis*. Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/OBP.0265>
- Sutton, P. (2004). A perspective on environmental sustainability. Paper on the Victorian Commissioner for Environmental Sustainability, 1, 32.
- Yildiz, Z. (2019, September 25). UN ocean report warns the world is heading for catastrophe *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2019/09/25/bm-okyanus-raporundaki-senaryolara-gore-dunya-felakete-surukleniyor-peki-cozumler-neler>

KEYWORDS

Biological Capacity: The amount of biologically productive area of ecosystems in a given area.

Climate Crisis: A crisis caused by global warming caused by the increase in greenhouse gases in the atmosphere as a result of human activities, leading to multidimensional negative impacts on natural systems and human life.

Crisis Management: The planning and practices necessary to enable organizations and societies to respond more effectively and quickly to extraordinary situations.

Ecological Footprint: The amount of biologically productive space required to produce the resources consumed and absorb the waste produced by a given population.

Environmental Sustainability: The ability to preserve things or qualities valued in the physical environment.

Sustainability: The principle of meeting the needs of current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs.

Global Cooperation: Cooperation between countries on the effective and sustainable use of resources and data sharing in solving global problems such as the climate crisis.

CORPORATE ADVERTISEMENTS AND NARRATIVE FORMS AS A COMPONENT OF PUBLIC RELATIONS

Oguzhan Alin

<https://orcid.org/0009-0006-4654-9703>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

This study focuses on corporate advertising, which is considered a form of public relations and is advertising that directly features the organization itself rather than its services or products. The concept has been defined with many different terms such as “public relations advertising”, but today it continues to exist as “corporate advertising”. This type of advertising, which has many contributions to internal and external stakeholders, can be considered as a manifestation of the identity, prestige and culture of the organization. Within the framework of this study, it is seen that there are four sub-types: Image, Defense or Issue, Crisis and Social Responsibility. Each of these subtypes is used for a different purpose. Narrative strategies in corporate advertising can be listed as demonstration, testimonial, slices of life or problem solving, use of presenter or voiceover, product as star, documantry, fantasy, musical, vignette, narrative story, use of sexuality, use of nature and analogy. In light of this information, the Mavi commercial “It will make a lot of noise” and the Vestel commercial “The Story of Adem Brother and The Stork Yaren” are given as examples. In these types of advertisements, narrative forms suitable for the purpose, type and target audience of the advertisement are used together or alone, and this use makes the advertisement versatile.

INTRODUCTION

The concept of public relations is defined as the activity of creating and maintaining positive and supportive images of individuals or institutions in social life. However, it is also regarded as a managerial communication function that organizations adapt to their environment, create and maintain change in their environment, and achieve their organizational goals (Mutlu, 2017, p. 139). The foundation of public relations is the management of communication between an institution or organization and all its stakeholders. One of the

the target audience and the organization or brand. Consequently, corporate advertisements do not prioritize tangible benefits but rather convey lifestyles and perspectives that will foster the social equivalent of the brand. Corporate advertisements prioritize the representation of institutions rather than the products they sell.

Corporate advertisements serve a variety of purposes for both internal and external stakeholders. In pursuing the interests of the organization, it is crucial for such advertisements to avoid ignoring their stakeholders. Corporate advertisements are an important tool for creating a positive image of the organization and fostering a supportive impression among the public. They play a significant role in motivating employees and increasing demand by shaping perceptions of the organization as an attractive and in-demand employer. Moreover, corporate advertisements are essential for shaping the image of external stakeholders, securing financial resources, and maintaining existing financial support in potential crisis scenarios. They also serve to portray an organization that prioritizes public opinion and assumes responsibility for addressing social issues.

The form of expression chosen for corporate advertisements has a direct impact on the perception and meaning of these advertisements, as the content is determined for various purposes. Each form of expression is imbued with a distinct set of meanings. In comparison to product advertisements, corporate advertisements offer a narrower narrative form and can be created with forms that can be diversified according to their purposes. In the context of corporate advertisements, there are forms that are employed with the objective of enhancing the prestige of the organization or brand. Additionally, narrative forms that prioritize a realistic perspective are created through storytelling or musicals, with the aim of reaching the target audience. While a single narrative form may be favored in corporate advertisements, the use of multiple narrative forms in conjunction with one another is also a viable approach. Furthermore, the examples of corporate advertisements illustrate that narrative forms that align with the specific purpose, type, and target audience of the advertisement can be blended in a manner that is appropriate to the context.

REFERENCES

- Akarsu, H. (2017). Televizyon Reklamlarında Yaratıcı Strateji Kullanımlarına İlişkin Niceliksel Bir Çalışma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), pp. 124-145.
- Akbulut, N. T. & Erdoğan, E. B. (2007). Televizyon Reklam Filmi Yapımı: Kavramlar, Uygulamalar, Sorunlar ve Telif Hakları. Beta Publishing.
- Akıncı, S. (2021). Dijital Halkla İlişkiler ve Kurumsal Reklamcılık. M. N. Özüpek, E. Aktan & M. Koçyiğit (Edt.), *Dijital Halkla İlişkiler Uygulamaları: Örnek Olaylar* (pp. 191-216). Eğitim Yayınevi.

- Çetin, S. & Tekiner, M. A. (2015). Kurumsal İmajın Temel Belirleyicileri: Emniyet Teşkilatı Örneklemi İç Paydaş Anketi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), pp. 419-440.
- Elden, M. & Yeygel, S. (2006). *Kurumsal Reklamın Anlattıkları*. Beta Publications.
- Elden, M. (2018). *Reklam Yazarlığı*. İletişim Publications.
- Elden, M. (2022). *Reklam ve Reklamcılık*. Say Publishing.
- Ertike, A. S. & Yılmaz, R. (2011). *Reklamcılığın Anahtar Kavramları*. Kitabevi.
- Grunig, J. E. & Hunt, T. T. (1984). *Managing Public Relations*. CBS College Publishing.
- İplikçi, H. G. (2015). Reklamlarda tüketiciyi ikna etmek için kullanılan stratejiler ve reklam örnekleri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 7(1), pp. 65-77.
- Karayel, E. (1994). Halkla ilişkilerde kurumsal reklamcılık. *Marmara İletişim Dergisi*, 6(6), pp. 39-46.
- Meral, P. S. (2011). Finansal Hizmet İşletmelerinde Kurumsal. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), pp. 129-148.
- Mutlu, E. (2017). *İletişim Sözlüğü*. Ütopya Publisher.
- Okay, A. & Okay, A. (2018). Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları. Der Publications.
- Peltekoğlu, F. B. (2019). *Kavram ve Kuramlarıyla Reklam*. Beta Publications.
- Schumann, D. W., Hathcote, J. M., & West, S. (1991). Corporate advertising in America: A review of published studies on use, measurement, and effectiveness. *Journal of Advertising*, 20(3), pp. 35-56.
- Taşkıran, H. B. (2015). Yeni Medya ve Kurumsal Reklamcılık. A. Özkan, N. Tandaçgüneş, B. Ö. Doğan (Edt.), *Yeni Medya ve Reklam*. Derin Publishing.
- Taşkıran, N. Ö. & Yılmaz, R. (2015). *99 Soruda Reklam ve Reklamcılık*. Derin Publications.
- Topsümer, F. & Elden, M. (2016). *Reklamcılık: Kavramlar, Kararlar, Kurumlar*. İletişim Publications.
- Vural, Z. B. A & Bat, M. (2018). *Teoriden Pratiğe Kurumsal İletişim*. İletişim Publications.
- Vural, Z. B. A. (2016). *Kurum Kültürü*. İletişim Publications.

KEYWORDS

Corporate Advertising: Strategic advertising activities designed to promote an organization's identity, reputation, and values, with the goal of enhancing the organization's overall image rather than directly promoting products or services.

Corporate Social Responsibility: The commitment and conscious behavior of an individual, institution or organization to make a positive contribution to society by taking an ethical stance on social and environmental issues.

Corporate: An organization or social structure that is structured to achieve a specific purpose, has its own rules, functioning and identity, and carries continuity.

Crisis: An unexpected and negative situation that threatens an organization's reputation, operations or goals and requires immediate intervention.

Image: The impression or perception that a person, brand, organization, or community has on the outside world.

Narrative Forms: Forms of communication and expression with specific structural characteristics used to convey a story or message.

Stakeholder: An individual, group or institution that is directly or indirectly affected by or influences the activities of an organization.

PUBLIC RELATIONS AND GOVERNANCE IN LOCAL GOVERNMENTS

Burcu Altıparmak

<https://orcid.org/0000-0001-5805-9919>

Ondokuz Mayıs University

ABSTRACT

Governance is a modern management approach based on the principle of co-management, which aims to involve stakeholders in the management process. In recent years, more and more has been said about governance with increasing interest. Governance is addressed in state administration, local governments as well as private institutions. In this study, governance is seen and analyzed as an important component of public relations in local governments. Public relations are important for local governments to communicate with all their target audiences. However, governance imposes a fundamental task on public relations. Public relations plays an important role in the participation of groups other than the executive groups of local governments in the management processes, in the formation of mutual interaction between the administration and the public, and in situations such as the administration explaining itself and getting to know the public. In this study, local governments and municipalities are explained theoretically, the concept of public relations, which is the second important pillar of the study, is examined, the purpose, importance and how public relations are applied in municipalities are explained, and then public relations in local governments are discussed in the context of governance principles and practices.

INTRODUCTION

Municipalities within local governments are among the institutions closest to the public as a natural consequence of their existence (Örs & Örs, 2008, p. 53; Dağıstan, 2019, p. 31). Municipalities, which come into existence for the purpose of serving the public, come to power through elections and serve in the period between two elections, need public relations practices, methods and tools from the date they come into power. Public relations is as important for public institutions as it is for profit-oriented institutions and businesses (Boz-

In local governments based on the governance approach, the main function of public relations, which is the basic function of public relations, is to convey the wishes and desires of the institutions to the public and the wishes and wishes of the public to the institution, and thus to realize healthy communication between the parties. Thus, it is realized that the administrations can gain the trust and support of the local people, who are the target audience of the administrations (Poyraz & Yöndemli, 2015, p. 324). It is ensured that the communication between the parties who know and understand each other is healthy, effective and efficient.

One of the most important duties of the public relations units of local governments for the effective implementation of the governance process is to act as a bridge between the administration and the public and to ensure the balance and information flow between the parties (Altıparmak, 2024, p. 36).

CONCLUSION

With the spread of the governance approach in local governments, participation, accountability, efficiency and transparency have become more important. In addition to this, public relations has important duties in order to spread the actors who are effective in governance to all segments of society and to realize and implement the understanding that the public and other social groups are an important part of governance as stakeholders, and this makes public relations an indispensable part of local governments.

With governance, practices emerging from the two-way, reciprocal and interactive aspect of public relations are becoming widespread. As a result, in the implementation of governance in local governments and especially in municipal governments, public relations contributes, supports and assumes an indispensable and mandatory role as explained above.

REFERENCES

- Adıgüzel, Ş. (2012). The effects of Law No. 6360 on Turkey's local government system: A critical evaluation. *Journal of Society and Democracy*, 6(13), 153-176.
- Altıparmak, B. (2024). *City marketing and urban consciousness*. Education Publication.
- Atak, K. Governance practices in local administration. <http://www.tid.web.tr/kurumlar/tid.web.tr/isd/199/kursadatak.pdf>.
- Boztepe H. (2014). *Public public relations*. Istanbul: Derin Publications.
- Broom, G. M., Casey, S., & Ritchey, J. (1997). Toward a concept and theory of organization-public relationships. *Journal Of Public Relations Research*, 9(2), 83-98.
- Dagestan G. (2019). *Corporate communication in local governments in the new era*. Istanbul: Scala Publishing
- Dozier, D. M. & Broom, G. M. (1995). Evolution of the manager role in public relations practice. *Journal Of Public Relations Research*, 7(1), 3-26.
- Emini, F. T. & Sancak, E. (2018). Local governance and public relations: a review on recognition and promotion methods of local governments. *Kırklareli Uni-*

- versity *Journal of Social Sciences*, 2(1), 79-90.
- Erkek, S. (2013). Local and regional development studies carried out by UNDP (United Nations Development Program) and the principles of democratic governance that come to the fore in this context. In B. Özer & G. Şeker (ed). *Local and Regional Development: Global and Local Perspectives* (9-23). Celal Bayar University Printing Unit.
- Gölönü, S. (2000). Local governments, public relations and social expectations. *Gazi University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 2(3), 125-134.
- Göymen, K. (2000). Local governments and governance in Turkey: requirements, propositions, orientations. *Journal of Contemporary Local Governments*, 9(2), 3-13.
- Grunig, J. E. (1993). Implications of public relations for other domains of communication. *Journal of Communication*, 43(3), 164-173.
- Grunig, J. E. (2000). Collectivism, collaboration, and societal corporatism as core professional values in public relations. *Journal of Public Relations Research*, 12(1), 23-48.
- Gül, K. V. (2005). Advice to young municipalists. V. Akyüz (ed). *City Life and Local Governments from Islamic Tradition to Today Volume 2* (377-414). İlke Publishing.
- Güllüpunar H. (2009). *People's methods of complaining*. Konya: Eğitim Kitabevi Publications
- Gültekin, N. & Çelik, A. (2007). Public relations in municipalities and Şanlıurfa municipality. *Marmara University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 22(1), 311-325.
- Hon, L. C. & Grunig, J. E. (1999). Guidelines for measuring relationships in public relations. Institute for Public Relation.
<https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/kanunlar-i-90281>.
- Kara, M. & Gürcü, M. (2010). A study on measuring public satisfaction in municipal services: The case of Yozgat Municipality. *Journal of Organization and Management Sciences*, 2(2), 79-86.
- Kaypak, Ş. (2013). A new understanding in local development; branding of cities (Hatay brand city example). In B. Özer and G. Şeker (ed). *Local and Regional Development: Global and Local Perspectives* (201-221). Celal Bayar University Printing Unit.
- Okay, A. & Okay, A. (2001). Public relations: concepts, strategies and practices. Der Publications.
- Ökmen, M., Yılmaz, A. & Baştan, S. (2004). New approaches in public administration and local governments as a governance factor. In M. Ökmen & A. Yılmaz (eds). *Public Administration from Theory to Practice* (23-80). Gazi Bookstore.
- Örs F. & Örs M. Ş. (2008). *Localge: social municipalism*, Izmir: Etki Publications
- Özdemir, P. (2009). Governance and the change of public administration public relations understanding. *Alternative Politics*. 1(2), 282-299.
- Özer, M. A. (2006). Notes on governance. *Journal of Court of Accounts*, 63, 59-89.
- Özer, M. A. (2013). "Public" relations as the raison d'être of local governments. *Journal of Kafkas University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 4(5), 19-50.
- Poyraz, E. & Yöndemli, K. (2015). The rising need for public relations in local governments. *Intermedia International E-journal*, 2(2), 319-329.
- Sezgin, M. (2011). Public relations in municipalities and public oriented management. *Journal of Kahramanmaraş Sütçü İmam University Faculty of Economics and*

Administrative Sciences, 1(1), 93-120.

Sezgin, M. & Özbay, E. H. (2016). White desk from public relations practices: The case of Uşak Municipality. *Karabuk University Journal of Institute of Social Sciences*, 6(1), 198-209.

Sobacı, M. Z. (2007). Evaluations on the concept of governance and its applicability in Turkey. *Journal of Management Sciences*, 5(1), 195-208.

Şahnagil, S. (2020). Evaluation of public relations practices with the dimension of participation in local governments: eskişehir example. *Hitit University Journal of Institute of Social Sciences*, 13(2), 287-309.

Yurdakul, N. B., Dinçer, M. K., & Coşkun, G. (2011). Public relations management in municipalities: A research on İzmir province municipalities. *Journal of Academic Approaches*, 2(2), 198-229.

Yücel, N., Yücel, A., Gültür, E. & Ak, M. (2012). Service marketing in municipalities: The case of Elazığ Municipality. *Journal of Niğde University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 5(2), 150-164.

KEYWORDS

Governance: It is a concept that refers to the way an organization, institution, business or society is governed and the relationships of stakeholders involved in this governance process.

Local Government: Governing bodies established outside the central administration of a country to meet the local needs of the people in a certain geographical area.

Management: It is the execution of processes such as planning, organization, leadership and supervision by using resources effectively and efficiently in order for an organization, institution or community to achieve its goals.

Municipality: Municipalities are local government units that undertake many important tasks such as meeting the needs of the local population, providing public services, managing infrastructure projects and maintaining social order.

Participation: The active involvement of individuals or groups in making decisions or carrying out a particular activity.

Public Relations: It is a professional discipline that enables an institution, organization or individual to establish healthy, reliable and effective communication with the public and other stakeholders.

Two-Way Communication: It is the communication that enables the parties in communication to listen to and understand each other and provide feedback, thus enabling a more effective and efficient communication.

ANTALYA KİTABI

ANTALYA'DA TÜRK TARİHİ VE MEDENİYETİ

5

ANTALYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

ANTALYA KİTABI

ANTALYA'DA TÜRK TARİHİ VE MEDENİYETİ

—5—

ANTALYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

ANTALYA KİTABI

ANTALYA'DA TÜRK TARİHİ VE MEDENİYETİ

— 5 —

Editörler

Güven Dinç
Zeynep Güngör
Diren Çaklıcı

Kapak Fotoğrafı

Antalya Kaleiçi Kartpostalı- Can Onur Demiralp Arşivi

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya

Tel. 0332 353 62 27

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCI SERTİFİKASI : 44040

Baskı ve Cilt

Güler Ofset

Baskı Yeri ve Yılı

Konya/Kasım 2024

ISBN: 978-605-9269-28-5

Eserde yer alan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına, telif hakları ise Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne aittir. İzinsiz basılıp çoğaltılamaz ve kaynak göstermeden alıntılanamaz.

ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Yüksekalan Mahallesi, Adnan Menderes Bulvarı, Nu:20, 07310

Muratpaşa/ANTALYA

Tel: (0242) 249 50 00

ANTALYA KİTABI

ANTALYA'DA TÜRK TARİHİ VE MEDENİYETİ

— 5 —

Editörler

Güven Dinç
Zeynep Güngör
Diren Çakılcı

Antalya'nın Fethi

Antalya'nın Fethi'nin
817. yılına armağan olarak sunulmuştur.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	5
ÖN SÖZ.....	7

I. BÖLÜM: ANADOLU SELÇUKLULARI DÖNEMİNDE TARİH VE MEDENİYET

ANTALYA'NIN FETHİNİN (1207) TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİNİN TİCARİ BÜYÜME POLİTİKASINDAKİ YERİ.....	13
<i>Mehmet Suat BAL - Tuğba GEDİK</i>	
TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KALE MUHASARALARINDA UYGULADIĞI STRATEJİLER VE AĞIR SİLAH TEKNOLOJİSİ: ANTALYA KALESİ MUHASARASI ÖRNEĞİ.....	25
<i>Arslan DURDU</i>	
TÜRKİYE SELÇUKLULARI DÖNEMİNDE ZEREDHÂNE VE ANTALYA ZEREDHÂNESİ İLE İLGİLİ BAZI TESPİTLER.....	37
<i>Derya COŞKUN</i>	
XI-XIV. YÜZYILLARDA BİR HEDİYELEŞME ARACI: ANTALYA KEMHASI.....	43
<i>Leyla ÖZER</i>	
ANTALYA VE ALANYA MÜZELERİNDEKİ SELÇUKLU DÖNEMİNE İLİŞKİN KÂŞİ ESERLERİN İNCELENMESİ, SANATSAL VE TEKNİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	53
<i>Serdar ASLAN</i>	

II. BÖLÜM: OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE TARİH VE MEDENİYET

16. YÜZYIL MALİYE AHKAM DEFTERLERİNE GÖRE ANTALYA VE ÇEVRESİ.....	85
<i>Rıfat GÜNALAN</i>	
KORKUTELİ SULTAN HATUN/SİNANEDDİN MEDRESESİ VAKFI.....	99
<i>Reyhan ŞAHİN ALLAHVERDİ</i>	
18. YÜZYILDA ANTALYA İSKELESİ: "OSMANLI MALİYESİ, İSKELE GÜMRÜĞÜ VE RÜSUM-I KAHVE MUKATAASI" ÜZERİNE BİR İNCELEME (1700-1800).....	119
<i>Mehmet DEMİRYÜREK</i>	
ANTALYALI BİR XVIII. YÜZYIL ALİMİ AYAKLI KÜTÜPHANE: MÜFTÎ-ZÂDE SEYİD MEHMED EFENDİ BİYOGRAFİSİ DENEMESİ.....	131
<i>Seydi Vakkas TOPRAK</i>	
TANZİMAT SONRASI ORMANLIK VE HÂLÎ ARAZİLERDEKİ BAZI YABANI MEYVE AĞAÇLARININ İSLAHI VE ZİRAİ ÜRETİME KAZANDIRILMASI (AKSEKİ KAZASI ÖRNEĞİ).....	139
<i>Behset KARACA</i>	
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ŞEHİT OLAN ANTALYALILAR.....	155
<i>Fatih ÖZÇELİK</i>	
BALKAN SAVAŞLARI'NDAN SONRA ANTALYA'DA TÜRK MUHACİRLERİN İSKANI (1918-1923).....	161
<i>Cengiz MUTLU</i>	
XX. YÜZYIL BAŞLARINDA ANTALYA'DA SAĞLIK HİZMETLERİ VE DOKTORLAR.....	167
<i>Ahmet KÖÇ</i>	
MECLİS-İ MEBUSAN'DAN MİLLİ MÜCADELE'YE HAMDULLAH SUPHİ.....	179
<i>Hacer GÖL</i>	

III. BÖLÜM: CUMHURİYET DÖNEMİNDE TARİH VE MEDENİYET

ANTALYALI MÜLKİYELİLER: TÜRKİYE'DE DEVLET-KAMU ÖRTÜŞMESİNDE MEKTEB-İ MÜLKİYE'NİN ROLÜ.....	193
<i>Resul BABAOĞLU</i>	
ANTALYA'NIN EMNİYETİ (1914-1938) (SERKOMİSERLİKTEN MÜDÜRLÜĞE POLİS TEŞKİLATI)	205
<i>Yücel YİĞİT</i>	
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİR KENT PARKI: ANTALYA KARAALIOĞLU PARKI.....	215
<i>Zeynep DOĞANCI</i>	
GİRİTTEN ANTALYA'YA UZANAN GÖÇ VE HATIRALAR: GİRİTLİ ALİ NİHÂNÎ'NİN HATIRALARINDA ANTALYA	229
<i>Metin MENEKŞE</i>	
ATATÜRK DÖNEMİ TÜRKİYE'SİNDE AKDENİZ SAHİL MINTIKASININ COĞRAFİ, İKTİSADİ VE ZİRAİ VAZİYETİ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ (1929-1938) .	255
<i>Okan CEYLAN</i>	
SOYADI KANUNU'NUN ANTALYA'DA UYGULANMASI (1934-1936).....	279
<i>Aydın YİĞİT</i>	
CHP İSPARTA BÖLGESİ MÜFETTİŞİ OSMAN ŞAHİNBAŞ'IN TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE ANTALYA PARTİ TEŞKİLATININ DURUMU (1940-1941)	309
<i>Faysal MAYAK</i>	
CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANTALYA'DA GUAYUL KAUCUK YETİŞTİRİCİLİĞİ VE ÜRÜNÜN FABRİKALAŞMASINA GİDEN SÜREÇ	321
<i>Özlem Makbule TAŞKIRAN</i>	
CUMHURİYET SENATOSU'NDA ANTALYA ÜYELİĞİ VE ŞEHRİN EN ÇALIŞKAN/ETKİN SENATÖRÜ KİMLİĞİYLE MEHMET PIRILTI'YI HATIRLAMAK .	331
<i>Eminalp MALKOÇ</i>	
SON DÖNEM TAŞ MİNARE USTALARINDAN MEHMET SALİH BABACAN'IN ANTALYA'DA YAPTIĞI MİNARELER VE ÖZELLİKLERİ	357
<i>Hasan BABACAN</i>	
SEZGİN KAYMAZ'IN "ELMALARIN YONGASI" ADLI ÖYKÜSÜNDE KURGU-GERÇEK İLİŞKİSİNDEN DOĞAN TURİSTİK BİR MEKÂN UNSURU OLARAK ALANYA	395
<i>Meral DEMİRYÜREK</i>	

∴ I. BÖLÜM ∴

ANADOLU SELÇUKLULARI DÖNEMİNDE TARİH VE MEDENİYET

ANTALYA'NIN FETHİNİN (1207) TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİNİN TİCARİ BÜYÜME POLİTİKASINDAKİ YERİ

MEHMET SUAT BAL* - TUĞBA GEDİK**

Giriş

1. Selçuklu Hâkimiyeti Öncesi Antalya Limanı

Doğal bir liman olan Antalya Limanı stratejik açıdan da önemli bir konumdadır. Antalya Körfezinde Kaleiçi mahallelerinin altında bulunduğundan dolayı yüksek kale burçları tarafından iyi korunmaktadır. Akdeniz'de deniz ticaretinin önemli bir noktası olduğu gibi Anadolu'nun da kara ticaretinin mühim bir çıkış noktasıdır.¹

Antalya ismi İlk Çağlarda Bergama Kralı II. Attalos'a ithafen Attalia, Atalia, Adalia şeklinde alınmıştır. Antalya ismi Orta Çağlar da batı kaynaklarında Satalia, Arap ve Türk kaynaklarında ise Antaliyye, Adalya adlarıyla anılmıştır.²

Antalya bulunduğu konum itibari ile önemli bir liman kentidir. Antalya İlk ve Orta Çağlarda ticari önemini sürdürmüştür. Kentin İlk Çağlarda kuruluş amacı da Akdeniz ticaretini kontrol altında tutmak olduğu düşünülmektedir.³ Antalya Körfezinde MÖ. 12. yy. tarihlenen batık ticaret gemisi bölgenin ticari açıdan geçmişinin ne kadar uzun olduğunu kanıtlamaktadır.⁴ Bizans'ın X. yüzyılda en yüksek vergi geliri aldığı iki kentin Antalya ve Trabzon kenti olması da Antalya Limanının ne kadar önemli ve işlek bir liman olduğunu gösterir. Bu çağlarda Antalya'da çok farklı milletten insanların varlığı da bu kentin ticari olarak hareketli olmasında kaynaklı etnik bir zenginliğe sahip olduğunu gösterir.⁵ Doğal bir liman olan Antalya Limanı, İlk Çağlardan itibaren kazandığı ticari önemini Türkiye Selçukluları zamanında korumuş ve geliştirmiştir.

Akdeniz'in, Haçlı seferleri sırasında ulaşım ve ticareti İtalyan devletlerin hâkimiyeti altına girmesiyle, siyasi ve ekonomik hâkimiyet haçlıların kontrolüne geçmiştir. I. Haçlı Seferi'nden (1097) sonra, Selçuklu Devleti, kıyılarda bulunan ticaret yollarının giriş ve çıkış noktalarını ele geçirme çabası içine girmiştir.⁶ Selçuklular haçlı seferleriyle yaşadığı büyük felaket sonrası Anadolu'nun karadan ve denizden tam kontrolünü sağlamak için ticaret yollarını ve askeri sefer yollarını hakimiyet altına almayı planlamışlardır.

Bizans İmparatoru Aleksios I. Haçlı seferinden sonra Ege ve Akdeniz bölgesinin kontrolünü sağlamaya çalışmıştır. Aleksios kayınbiraderi İoannes Dukası bir filo ile takviye ederek Ege ve Akdeniz limanlarını hâkimiyet altına almak için sefere gönderdi. Bizans adına İoannes Dukas 1097 sonbaharında Ege bölgesini ve önemli liman kentlerini kontrol altına almış yönünü güneye Antalya limanı ve Akdeniz sahiline çevirmiştir. Toroslardaki Ermeniler ile irtibat kurmuştur. Bizans'ın amacı, Suriye'de

* Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İTBE, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş, ORCID: 0000-0002-1426-9452.

** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Tarih ABD, Yüksek Lisan Öğrencisi, Kahramanmaraş, ORCID: 0009-0004-1012-4194.

¹ Zübeyde Güneş Yağcı - Mustafa Akkaya, "Güney-Kuzey Köle Ticaretinde Antalya Limanı", *Turkish Studies*, 115-130, 2017, s.118.

² Yağcı - Akkaya, *age.*, s.119.

³ Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara 2001, TTK., s.168.

⁴ Veli Sevin, *age.*, s.173.

⁵ Mahmut Demir, "Türkiye Selçuklularının Denizcilik Faaliyetlerinde Antalya'nın Rolü (1220-1262)", F. Şimşek içinde, *Antalya'nın Denizcilik ve Deniz Ticareti Tarihi*, Antalya 2022, İmsak, s.149.

⁶ Serdar Çavuşdere, "Selçuklular Döneminde Akdeniz Ticareti, Türkler Ve İtalyanlar". *Tarih Okulu*, 53-75, 2009, s.55-56.

KAYNAKÇA

- Altan, E., *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*. Ankara, TTK, 2003.
- Bakkal, A., "Antalya Selçuklu Kervansarayları," *Türk Akademik Araştırmaları Dergisi*, 2019, ss. 521-570.
- Bal, M. S., *Türkiye Selçuklularında Ticari Hayat (1220-1277)*, Ankara 1998.
- Bal, M. S., *II. İzzeddin Keykâvus Dönemi (1246-1262)*, Ankara, Ankara Üniversitesi 2004.
- Baykara, T., *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi Şehit*, Ankara, TTK 1997.
- Çavuşdere, S., "Selçuklular Döneminde Akdeniz Ticareti, Türkler ve İtalyanlar," *Tarih Okulu*, 2009, ss. 53-75.
- Delilbaşı, M., "Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış," *Bellekten*, 47(185), 1983, ss. 95-104.
- Demir, M., "Türkiye Selçuklularının denizcilik Faaliyetlerinde Antalya'nın Rolü (1220-1262)," F. Şimşek içinde, *Antalya'nın Denizcilik ve Deniz Ticareti Tarihi*, İmeak, Antalya, 2022,
- Demirkent, I., Ioannes Kinnamos'un Historia'sı(1118-1176), Ankara, TTK, 2001.
- Durukan, A., "Anadolu Selçuklu Sanatında Kurucular ve Sanatçılar," *D. Kuban içinde, Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, İstanbul, 2002, YKY.
- Erdem, İ., "Bir Ortaçağ Kenti Antalya: Geç Antik Dönem'den Selçukluların Sonuna Genel Bir Yaklaşım," K. Dörtlük içinde, *Adalya* S. 298 2003, Vehbi Koç Vakfı.
- Güçlüay, S., *Selçuklular Döneminde Ortadoğu'da Ticaret*. Elazığ, 1999.
- Heyd, W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*. Ankara, TTK, 2000.
- Kaya, S., *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi*. Ankara, TTK, 2006.
- Koca, S., *Sultan İzzeddin Keykâvus (1211-1220)*. Ankara, TTK, 1997.
- Anna Kommena., *Alexiad*, çev. B. Umar. İstanbul, 1996, İnkılâp.
- Merçil, E., *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Ankara, 1997.
- Özergin, K., *Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, İEFTD, 1965, S.20, 141-170.
- Polat, M. S., *Moğol istilâsına Kadar Türkiye Selçuklularında İctimâî ve İktisadî Hayat*, İstanbul, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1997.
- Runciman, S., *Haçlı Seferleri Tarihi* II. cilt, Ankara, 2008, TTK.
- Sevin, V., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* I, Ankara, 2001, TTK.
- Tuncer, O. C., *Anadolu'da Kervan Yolları*, Ankara, 2007, VGMY.
- Turan, O., "Selçuklu Kervansarayları," *Bellekten*, 1946, S.37-40, ss.471- 497.
- Turan, O., "Mübarizeddin Er- Tokuş ve vakfiyesi," *Bellekten*, 1947, 43, c.11, ss. 415-430.
- Turan, O., *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Ankara, 1988, TTK.
- Turan, O., *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul, 1996, Boğaziçi yayınları.
- Yağcı, Z. G., - Akkaya, M., "Güney-Kuzey Köle Ticaretinde Antalya Limanı," *Turkhis Studies*, 2017, 115-130.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KALE MUHASARALARINDA UYGULADIĞI STRATEJİLER VE AĞIR SİLAH TEKNOLOJİSİ: ANTALYA KALESİ MUHASARASI ÖRNEĞİ

ARSLAN DURDU*

Giriş

Anadolu'nun güneybatısında yer alan Antalya, Ortaçağ Türkiye'sinin önemli liman kentlerinden birisidir. Bulunduğu coğrafi konum dolayısıyla stratejik, siyasi, askerî ve ticari bakımdan büyük öneme sahiptir. Bu özellikleri sebebiyle Türkiye Selçukluları, Antalya'ya hâkim olmak istemiş ve buldukları her fırsatta sefer düzenlemişlerdir. Türkiye Selçukluları, Antalya'yı ilk kez II. Kılıç Arslan'ın (1155-1192) sultanlığı döneminde kuşatmış fakat kuşatma fetihle sonuçlanmamıştır.¹ Daha sonraki yıllarda Antalya, Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci saltanatı sırasında 5 Mart 1207 yılında fethedilmiştir.² I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden (1211) sonra oğulları İzzeddin Keykâvus ve Alaaddin Keykubâd arasında yaşanan taht kavgalarının getirmiş olduğu otorite boşluğundan yararlanan Antalya'nın Hıristiyan halkı isyan edip, şehre hâkim olmuşlardır.³ Tahta geçtikten sonra Keykâvus'un ele aldığı, devlet meselelerden bir tanesi de Antalya şehridir. Topladığı danışma meclisinde, Antalya şehrinin devletin güvenliği için önemli olduğuna vurgu yapmış ve neticede sefer kararı alınmıştır. Antalya, dört yıl süren iç karışıklıklar ve Frank istilasının ardından, 22 Ocak 1216 tarihinde I. İzzeddin Keykâvus tarafından geri alınmıştır.⁴ Bu tarihten itibaren, Antalya uzun yıllar boyunca Selçuklu sultanlarının kışlık yönetim merkezlerinden biri olarak önem kazanmıştır.

Şehirler, geçitler, limanlar ve stratejik noktalar Antik Çağlardan beri müstahkem kaleler ile korunmaktadır. Türkiye Selçuklularının hüküm sürdüğü dönemde de şehirler ve stratejik noktalar kalın, yüksek sur duvarlarına sahip kaleler ile korunmaktaydı. Kaleler inşa edilirken arazinin doğal özelliklerinden istifade edilirdi. Bu nedenle kaleler yol, ana yol, yol kavşakları, geçit yerleri, adalar, denize uzanan burun, dağlar arasındaki boğaz ve köprübaşları gibi stratejik yerlere inşa edilmiştir.⁵ Ortaçağ devletlerinde, egemenliği temsil eden belirli merkezler, bu merkezlerin başında hiç şüphesiz müstahkem yerler, yani kaleler ve surlarla çevrili şehirler gelmektedir. Kale mimarisinin ana unsurunu sur duvarları ve kuleler oluşturmaktadır. Bir şehri, kasabayı veya bütün bir eyaleti korumak için inşa

* Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi/Kahramanmaraş. arslandurdu@gmail.com. ORCID: 0000-0003-4105-4227.

¹ Niketas Choniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, Translated by Harry J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit, 1984; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Ötügen Neşriyat*, İstanbul 2005, s.306; Feridun Emecen, bu kuşatma tarihini 1181 olarak zikretmektedir. Feridun Emecen, "Antalya", *DİA*, III, İstanbul, 1991, s.233; Abdullah Bakır ise bu bölgelerin 1180 yılında fethedildiğini zikretmektedir. Abdullah Bakır, "Ortaçağda Bir Türkiye Selçuklu Kenti Uluborlu", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2013, Sayı: 30, s.58. II. Kılıç Arslan zamanında 1182'de Borgulu'nun fethinden sonra Antalya bir süre kuşatılmış fakat alınmamıştır. Bkz. Tuncer Baykara, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, s.36.

² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, XII, Trc. Abdülkerim Özyayın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987, s.209; Erdoğan Merçil, "Selçuklular Döneminde Türk Denizcilik Faaliyetleri", *Türk Denizcilik Tarihi 1- Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar*, ed. İdris Bostan-Salih Özbaran, İstanbul 2009, s.26.

³ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s.169; Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Câmiu'd-düvel (Selçuklular Tarihi II Anadolu Selçukluları ve Beylikleri)*, haz. Ali Öngül, Kambalçı Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.48; Muharrem Kesik, "Antalya'ya Yapılan İlk Akınlar ve Şehrin Selçuklu Hakimiyeti Altına Girmesi", *Son Bin Yılda Selçuklu Antalya Sempozyumu*, Haz. Necdet Ekinci-Hatice Akın, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya 2006, s.8.

⁴ Turan, *Selçuklular Zamanın Türkiye*, s.310-311; Mahmut Demir, "Antalya'nın Türkiye Selçukluları Tarafından Fethi", *Cedrus*, VI, Haziran 2018, s.555-571.

⁵ Semavi Eyice, "Kale", *DİA*, XXIV, TDV, İstanbul, 2001, s.234; Tülay Metin, *Selçuklu Çağında Yaşamak Ortaçağda Türk Şehri*, Kronik Kitap, İstanbul, 2020, s.41-42.

rilirdi. Daha da önemlisi şehre kadı, imam hatip ve müzezin gibi dini ve adalet hizmeti veren görevliler atanmaktadır.

Sonuç

Selçuklular, kuşatma savaşlarında genellikle şöyle bir yöntem izlemektedirler. Dört bir yandan kuşatılan müstahkem yer, önce yağmur gibi yağdırılan oklar ve mancınıklardan atılan taşlarla baskı altına alınmaktadır. Bu sırada kale savunucuları, burçlara bile yaklaşmamaktaydılar. Bu arada nâkkâblar surları delme lağımclar yer altından tünel açma faaliyetiyle meşgul olmaktadır. Piyadelerin bir kısmı da baltalar, nacaklar ve koçbaşlarıyla kale kapısını kırmaya, diğer kısmı da merdivenler ve ucunda demirden çengeller bulunan organlarla kale burçlarına çıkmaya çalışmaktadırlar. Hangi faaliyet sonuç vermişse oradan kalenin içine girilmektedir. Kalenin içine girilmesi genellikle müstahkem yer savunucularının birden savaşa azimlerini ve cesaretlerini kırmakta ve onların teslim olmalarını kolaylaştırmaktadır.

Türkiye Selçuklu Devleti kuşatma savaşlarındaki eksikliklerini kısa zamanda tamamladıktan sonra kuşatma savaşlarına ayak uydurmuşlardır. Selçuklu sultanları kuşatma savaşlarında o kadar ustalaşmışlar ki sınırlı sayıdaki askerî gücü ve araç-gereçleri ile en müstahkem kaleleri düşürmeyi başarmış, Selçuklu sancağını kale burcuna dikmiştir. Antalya Kalesi bunun en güzel örneklerindedir.

Şehir kuşatma ile savunmalarında kullanılan askerî malzemelerin neler olduğu ve bunların nasıl kullanıldığı da uygulanan stratejiler üzerinde etkilidir. Selçuklu devletinin şiddetli bir şehir kuşatması veya savunması yapabilmesi için öncelikle iyi eğitilmiş bir ordusunun bulunması zorunludur. Ancak başarılı olmak için ordu tek başına yeterli değildir. Zira bu ordu içinde görev alan askerlerin kuşatmayı ve savunmayı başarılı bir şekilde yürütmesine yardımcı olacak malzemelere ihtiyacı vardır. Bu teçhizat malzemelerinden kılıç, mızrak, gürz, bıçak ve hançer gibi aletlerin şehir kuşatma ve savunmalarında bire bir yapılan dövüşlerde hem saldırı hem de savunma yapmak amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Yine şehir kuşatma ve savunmalarında hem saldırı hem de savunma yapmak için uzak dövüşlerde kullanılan ok, yay, mancınık, arrâde, çarh, merdiven ve kemend gibi aletlere de başvurulduğu bilinmektedir. Bu aletlerin dışında ordunun hem nakliyesi hem de binek aracı olarak at, fil, deve, katır ve eşek gibi hayvanların kullanıldığına dair örneklere şahit olunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anonim *Selçukname*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök, Fahrettin Coşkun, Atıf Yayınları, Ankara, 2014.
- Bakır, Abdullah, "Ortaçağda Bir Türkiye Selçuklu Kenti Uluborlu", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2013, Sayı: 30, s. 55-66.
- Balcı, İsrail, "Muhassara", *DİA*, XXXI, TDV., Ankara, 2020, s. 9-11.
- Baykara, Tuncer, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi-Şehir*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997.
- Demir, Mahmut, "Antalya'nın Türkiye Selçukluları Tarafından Fethi", *Cedrus*, VI, Haziran 2018, s. 555-571.
- Emecen, Feridun, "Antalya", *DİA*, III, TDV., İstanbul, 1991, s. 232-236.
- Enverî, Hasan, *Ferheng-i Bozorg-ı Suhen*, C VI, İntişarat-ı Suhen, Tahran 1381.
- Eyice, Semavi, "Kale", *DİA*, XXIV, TDV., İstanbul, 2001, s. 234-242.
- Fahr-i Müdebbir, *Âdâb el-harb ve el-Şecâ'a*, tsh. Ahmed Süheylî Hânsârî, İktbal, Tahran 1346.
- Göksu, Erkan, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.
- Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi*, II, çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.
- İbn Bibi, *el-Evâmîrü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, XII, trc. Abdülkerim Özyayın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987.
- Kesik, Muharrem, "Antalya'ya Yapılan İlk Akınlar ve Şehrin Selçuklu Hakimiyeti Altına Girmesi", *Son Bin Yılda Selçuklu Antalya Sempozyumu*, Haz. Necdet İkinci-Hatice Akın, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya 2006, s. 1-8.
- Kesik, Muharrem, "Türkiye Selçuklularında Savaş Geleneği Hile ve Taktikler", *Eskiçağ'dan Modern Çağ'a Ordular - Oluşum, Teşkilat ve İşlev* - Ed. Feridun M. Emecen, Kitapevi, İstanbul, 2008, s. 243-266.
- Kesik, Muharrem, *At Üstünde Selçuklular Türkiye Selçuklularında Ordu ve Savaş*, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.
- Koca, Salim, *Selçuklularda Ordu ve Askerî Kültür*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2005.
- Merçil, Erdoğan, "Selçuklular Döneminde Türk Denizcilik Faaliyetleri", *Türk Denizcilik Tarihi 1- Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar*, ed. İdris Bostan-Salih Özbaran, İstanbul 2009, s. 26.
- Metin, Tülay, *Selçuklu Çağında Yaşamak Ortaçağda Türk Şehri*, Kronik Kitap, İstanbul, 2020.

- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Câmiu'd-düvel (Selçuklular Tarihi II Anadolu Selçukluları ve Beylikleri)*, haz. Ali Öngül, Kabalıcı Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Niketas Choniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, Trans. by Harry J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit, 1984.
- Sevim, Ali, "Keyhusrev I", *DİA*, XXV, TDV., Ankara, 2022, s. 346-348.
- Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005.
- Uyar, Mustafa, "Adab El-Harb ve El-Şeca'a'ya Göre 'Hisar ve Kuşatma Geleneği'", *Tarih Araştırmaları Dergisi* 25/40 (Ekim 2006), 215-224.

TÜRKİYE SELÇUKLULARI DÖNEMİNDE ZEREDHÂNE VE ANTALYA ZEREDHÂNESİ İLE İLGİLİ BAZI TESPİTLER

DERYA COŞKUN*

Giriş

Türkiye Selçukluları döneminde silâhların toplandığı ve muhafaza edildiği mekânlara *silâhhâne*, *zeredhâne*, *zerrâdhâne*, *zeredhâne-i hâss*, *zerrâdhâne-i sultânî* gibi isimler verilmiştir. Türkiye Selçuklu hükümdarları herhangi bir yere sefere çıktıkları zaman seyyar bir zeredhâneyi yanlarında götürmek suretiyle ordularını teçizat bağlamında her zaman daha güçlü tutmayı önemsemişlerdir. Sonraki süreçte de ele geçirdikleri topraklarda kalıcı bir zeredhâne inşa etmeyi de ihmal etmemişlerdir. Bu sayede kazandıkları topraklara korunaklı ve güçlü bir silah deposu kazandırmayı başarmışlardır. Hemen her şehirde var olduğu bilinen zeredhânelerin en önemli özelliği, oldukça korunaklı bölgelerde kurulmuş olmasıdır. Bu zeredhânelerden biri de hiç şüphesiz Antalya’da inşa edilmiş olandır. I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in de Antalya fethi sırasında bu zeredhânedeki önemli ölçüde faydalandığı da bilinmektedir. Bu bağlamda araştırma, Türkiye Selçuklu Devletinde silah deposu olarak kullanılan zeredhâneler, içerisinde yer alan silahlar ve Antalya’da kurulmuş olan zeredhâne hakkında bilgileri vermeyi amaç edinmektedir.

1. Zeredhâne Kelimesinin Etimolojik Kimliği

Zered/ zerd kelimeleri Farsça bir kelime olmakla beraber “*halka veya halkalarla örülmüş zırh*” anlamına gelmektedir. Kelimenin çoğul şekli *Zürud*’dur. *Zered* kelimesine Farsça “*Hane*” kelimesi eklenmek suretiyle “*Zered+Hâne*” sözcüğü ortaya çıkmıştır¹. Başta Karahanlılar ve Gazneliler olmak üzere birçok devlet tarafından kullanılmış olan bu kelime, farklı devletler tarafından da benzer isimlerle ifade edilmiştir². Eyyûbilerde *hazâin-i silâh*, Memlüklerde *dâru’s-silâh*, *beytü’s-silâh*, *beytü’z-zered* denilirken³ *Zeredhâne*, *Zerrâdhâne*, *Silâhhâne*, *Zırhhâne*, *Zerrâdhâne-i Padişâhân*, *Hazâne-i Sultan*, *Zeredhâne-i Hâs*, *Zerrâdhâne-i Sultânî*, *Cebehâne*, *Zırhhane* kelimeleri de bu silah depolarını ifade etmek için kullanılmıştır⁴. Sultanların şahsi silahlarının bulunduğu zeredhanelere ise “*zeredhane-i hass*” veya “*zeredhane-i saltanat*” denilmiştir⁵.

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, derya.coskun@erzurum.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7161-5430.

¹ Ferid Devellioğlu, *Zerd, Zered, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2007, s. 1180.

² Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002, s. 145; Ebu'l-Fazl Muhammed B. Hüseyin Beyhakî, *Târih-i Beyhakî*, Çev. Necati Lügal, Ankara 2019, s. 558-589; Ebû Saîd Abdülhay b. ed-Dahhâk b. Mahmûd Gerdîzî, *Zeynû'l-ahbâr*, nşr. Abdulhâyy Habîbî, Tahran 1363, s. 405; Ayşe Duda Kuşçu, *Eyyûbî Devleti Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s. 231-233; Altan Çetin, *Memlük Devletinde Askerî Teşkilât*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 229-230; Mehmet Demiralay, “Selçuklularda Zeredhâne (Silâhhâne)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXXVII -2, 2022, s. 475.

³ Demiralay, “Selçuklularda Zeredhâne”, s. 475.

⁴ Erkan Göksu, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 366; Zahîrüddîn-i Nisâbüri *Selçuk-Nâme*, Nşr. A. H. Morton, Cambridge 2004, s. 27-46; Muhammed b. Ali b. Süleyman er-Râvendî, *Râhatü’s-Sudûr ve Âyetü’s-sürûr*, Türkçe çev. Ahmed Ateş, *Râhatü’s-Sudûr ve Âyetü’s-sürûr*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 124-140; Muhammed b. Ahmed Nesevî, *Siretü’s-Sultân Celâlidîn Mengübertî*, Nşr. Muhammed Ali Nâsîh, Tahran 1344, s. 79- 154; İbn Bîbî, *el-Evâmîrül’Alâ’iye fi’l-Umûrül’Alâ’iye (Selçuknâme)*, Çev. Mürsel Öztürk, C. I, Ankara 1996, s. 170, 410; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmalı Devleti Teşkilatına Medhal*, TTK, Ankara 1988, s. 34-35; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1969, s. 365; Demiralay, “Selçuklularda Zeredhâne”, s. 475.

⁵ Göksu, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, s. 360

Silahların depolandığı yer olarak tanımlanan zeredhâneler, herhangi bir savaş ya da kuşatma anında kazanan tarafı belirleyici önemli bir unsurdur. Bir devletin en büyük gücü, asker ve teçhizat sayısı ile doğru orantılı olduğuna göre zeredhânelerin hayati bir öneme sahip oldukları aşikardır. Zeredhâneler kullanımına bağlı olarak kontrol gerektiren teçhizat ve malzeme hususunda eksilme olduğunda takviyenin önemli olduğu bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir devleti var eden silah ve teçhizatın korunaklı bir alanda depolanması, denetlenmesi ve her an savaşa hazır hale getirilmesi ciddi bir iş olduğundan kontrolü de genel olarak hükümdara ait olmuştur. Fakat bazı kritik zamanlarda emirlerin de bu önemli görevi üstlendikleri görülmektedir. Oldukça işlevsel olan zeredhâneler zaman zaman özellikle siyasi suçluların cezalandırıldığı bir hapisaneyeye de dönüştürülebilmıştır. Ortaçağ dönemi hemen hemen her devlette var olduğu bilinen zeredhânelerde bulunan teçhizatlar çeşitlilik bakımından zengin olmakla beraber başka devletler tarafından hediye amaçlı gönderilen silahların muhafazası yine burada yapılmıştır.

Türkiye Selçuklu Devleti sayıca fazla ve güçlü bir orduya sahip olması hasebiyle zeredhâne teçhizatlarına önemli ölçüde ihtiyaç duyulmaktaydı. Savaş meydanında askerin silahının düşmesi ve kaybolması durumlarında asker, zeredhâneye giderek bu eksikliği hızlı bir şekilde gidererek savaşa dönebiliyordu. Bu kolaylık savaş sırasında önemli bir kazanımdı. Zeredhâneler bu sebeple yerleşik olmalarının yanı sıra seyyâr şekilde de oluşturulmuştur. Zira her şehirde zeredhâne olmadığından seyyar zeredhâneler bu eksikliği tamamlamıştır.

KAYNAKÇA

- Beyhakî, Ebu'l-Fazl Muhammed B. Hüseyin, *Târîh-i Beyhakî*, Çev. Necati Lügal, Ankara 2019.
- Çetin, Altan, *Memlük Devletinde Askerî Teşkilât*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Decker, Michael J., *Bizans Savaş Sanatı*, Çev. A. Tunçer Büyükonat, İstanbul 2016.
- Demiralay, Mehmet, "Selçuklularda Zeredhâne (Silâhâne)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXXVII -2, 2022, ss. 473-492.
- Devellioğlu, Ferid, "Zerd, Zered", *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2007.
- El-Bündârî, Kıvâmüddîn Ebû İbrâhîm el-Feth b. Alî b. Muhammed *Zübdetü'n-Nusra ve Nuhbetü'l-'Usra*, Çev. Kıvâmüddîn Burslan, Ankara 1943.
- El-Hoyî, Hasan b. 'Abdî'l-Mu'min, Rûsûmur-Resâ'il ve Nücümü'l-Fezâ'il, Tashîh ve İhtimâm: Adnan Sadık Erzi, AÜİF Yayınları, Ankara 1963.
- Er- Râvendî, Muhammed b. Ali b. Süleyman *Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-sürûr*, Çev. Ahmed Ateş, *Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-sürûr*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- Finlay, George, *History of Greece from its Conquest by the Crusaders to its Conquest by the Turks, and of the Empire of Trebizond 1204-1461*, Edinburg 1851.
- GENÇ, Reşat, *Karahanlı Devlet Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002.
- Gerdizî, Ebû Saïd Abdülhay b. ed-Dahhâk b. Mahmûd, *Zeynü'l Ahbâr*, nşr. Abdulhayy Habîbî, Tahran 1363.
- Göksu, Erkan, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- İbn Bîbî, *el-Evâmîrü'l-'Alâ'îye fi'l-Umûri'l-'Alâ'îye (Selçuknâme)*, Çev. Mürsel Öztürk, C. I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- İbn Bîbî, *Târîh-i Âl-i Selçuk, Muhtasar Selçuknâme*, Haz. M. Th. Houtsma, Leiden 1902.
- Kesik, Muharrem, *At Üstünde Selçuklular*, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.
- Koca, Salim, *I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Kuşçu, Ayşe Dudu, *Eyyûbî Devleti Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Miller, William, *Trebizond the Last Greek Empire*, Amsterdam 1968.
- NESEVÎ, Muhammed b. Ahmed, *Siretü's-Sultân Celâlidîn Mengübertî*, Nşr. Muhammed Alî Nâsîh, Tahran 1344.
- Turan, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ötügen Yayınları, İstanbul 1969.
- Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye, Siyâsî Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318)*, İstanbul 2002.
- Turan, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, TTK Yayınları, Ankara 1958.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Yıldız, Murat Kaan, "Türkiye Selçuklu Devleti'nde Zeredhâne Kurumunun Özelliği ve İşleyişi", *USAD*, 2021, ss. 231-254.
- Zahîrüddîn-i Nisâbü'rî *Selçuk-Nâme*, Nşr. A. H. Morton, Cambridge 2004.

XI-XIV. YÜZYILLARDA BİR HEDİYELEŞME ARACI: ANTALYA KEMHASI

LEYLA ÖZER*

Kemha Kelimesinin Etimolojisi

Geçmişten günümüze uluslararası ticaretin en önemli ürünlerinden biri olan kumaşlar, tarih boyunca ülkelerin güç ve zenginliğine işaret eden bir simge olarak kabul görmüş, kıymeti oldukça yüksek bir dokuma hammaddesi şeklinde varlık göstermiştir. Bilhassa işlemeli ve ağır kumaşların bir hediyeleşme aracı olarak kullanıldığı Anadolu topraklarında, kumaş dokumacılığında yaşanan gelişmeler gitgide hız kazanmaya başlamış, zaman içerisinde çeşitli kumaş türleri dokunmaya başlanmıştır. Bu kumaşlar arasında bulunan ve değerli bir kumaş özelliği taşıyan *Kemha* bunlardan biridir¹. Az tüy barındıran ve kalın bir kumaş özelliğine sahip olan *Kemha*, aslen *Kemhab* kelimesinden gelmekte olup, Farsça anlamı itibarıyla kumaşların yüzeyinde bulunan ince tüyün az olduğu renkli ipek kumaş manasındadır². Kaynaklardaki yaygın kullanımı “Çözüğü ve atkısı ipek, üst sıra atkısı altın alaşımli gümüş veya doğrudan doğruya gümüşlü klaptanla dokunmuş ipekli kumaş” olarak belirtilen bu kumaş türü³, yalnızca tek renk şeklinde veya kullanılan rengin yüzeyine işlenmiş desenler biçiminde dokunulmuş, ağırlıklı olarak kaftan veya elbiselik yapımında, döşemede kullanılmıştır⁴. Çiçek motifli ya da altın, gümüş bezemeli türleri bulunan kemha kumaşlar, çoğunlukla süslü ve kıymetli bir kumaş olarak da tarif edilmiştir⁵.

Diğer kumaşlardan farklı olarak hem renk hem de kullanılan desen bakımından daha gösterişli olan bu kumaşlar, desen işleminde kullanılan iplerin gümüş veya altın klaptanlı dokunmasından hareketle saraylı kumaşlar arasında yerini almıştır⁶. Sahip olduğu bu ayrıcalık üretim, alım ve satımına da sirayet etmiş, devlet kontrolünü zorunlu hale getirdiği gibi üretim sahaları da sürekli ve yerinde takip ve tetkik edilmiştir⁷. Dokuma şekillerine göre farklı isimlerle tasnif edilen kemha kumaşının, altın kullanılarak dokunmuş türüne “*Müzehhep Kemha*”, dokuntusu içerisinde gümüş kullanılanı-

* Erzurum Teknik Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Alanı Yüksek Lisans Öğrencisi, Leyla.ozert25@erzurum.edu.tr, Erzurum. ORCID: 0000-0002-5644-6293.

¹ Mahmut Davulcu, “Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme”, *Uluslararası Folklor Akademik Dergisi*, S. 3, 2018, s.63-64.

² Ahmet Aytac, “Ahilikte Geçen Dokumacılıkla Alakalı Mesleklere Dair”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 46, 2019, s.46.

³ Zeki Tekin, “İstanbul Kemhacı Esnafının Tezgâh Alım Satımları (19. Yüzyıl Başları)”, *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, 2023, s.126; Hatice Feriha Akpınarlı, Fatma Nur Başaran, “Geleneksel Kumaşların Özellikleri ve Kullanım Alanları Çankırı Örneği”, *Multidisciplinary Studies-4 (Fine Arts) Bildirileri Kitabı*, 2018, s.33; Salime Atmaca, *Sivas'ta Dokumacılık*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2018, s.64; Nevber Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı*, Yayınlayan Redhouses, Ankara 1988, s.24.

⁴ Aytac, *agm.*, s.46; Naci Bakırcı, *Konya Müzesi Kumaş Kataloğu Saraydan Dergâha*, Konya 2012, s.17; Akpınarlı, Başaran, “*agm.*”, s.33; Gürsu, *age.*, s.25; Hikmet Öztürk, Tank Yazar, “Dokuma ve Motif Özellikleri Açısından Sembolik Değer Olarak Osmanlı Padişah Kaftanları ve Şifreleri”, *Researcher: Social Science Studies*, Cilt 5, S. 3, s.153, 201; Rukiye Aslan, *16. Yüzyıl Ortalarında Bursa (A-84 ve A-202 Numaralı Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s.70.

⁵ Fatma Engin Alpat, “Osmanlı İmparatorluğunun 15. Yüzyıl ve 18. Yüzyıllar Arası Saray Kumaşlarında Kullanılan Bitkisel Üslup”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, S. 5, 2010, s.48; Selin İpek, “Ottoman Fabrics During the 18th and 19th Centuries”, *Textile Society of America Symposium Proceedings*, 2012, s.1-2.

⁶ Aytac, *agm.*, s.46.

⁷ Tekin, *agm.*, s.126; Akpınarlı, Başaran, “*agm.*”, s.33; Ahmet Refik Altınay, *Eski İstanbul*, Kapı Yayınları, 1931, s.105.

İlerleyen dönemlerde Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait olduğu bilinen işlenmiş bir kemha kumaş parçasının bulunmuş olması 13. Yüzyılın başlarından itibaren Anadolu topraklarında ipekli kumaş dokumacılığının yapıldığı bilgisini doğrulamaktadır³³. Zira 13. Yüzyıl itibariyle kemha kumaşı, Rusya, Fransa, İtalya ve İsveç'te bulunan kraliyet aileleri tarafından büyük ölçüde tercih edilen bir kumaş türü olmuştur³⁴. Batı dünyasında "Ottoman Gros Grain" olarak adlandırılmış olan kemha kumaşlarının örneklerine Anadolu topraklarının yanı sıra Avrupa'da bulunan çeşitli müzelerde de rastlayabilmek mümkündür. Nitekim Londra'da bulunan Viktorya-Albert Müzesi ile Lyon Müzesi bu anlamda oldukça önemlidir. Viktorya-Albert Müzesi Büyük Selçuklu Devleti'nin kullanmış olduğu ipekli kumaşları bünyesinde barındırırken, Lyon Müzesi'nde Anadolu Selçuklu Devleti'nin kullanmış olduğu Kemha kumaşları sergilenmiştir. Adı geçen bu kumaşların üzerinde çeşitli hayvan ve doğa motifleri, Sultan Alaeddin Keykubad'a ait olduğu tahmin edilen yazı, çeşitli desenler ve "Alaeddin Ebül Fetih Keykubad bin Keyhusrev" ibaresi yer almıştır³⁵. Almanya'nın Siegburg kentinde bulunan St. Servatius Kilisesi'nde de Selçuklu Devleti dönemine ait olduğu bilinen telleri altından dokunulmuş kemha kumaşları yer almıştır. Kaynakların çoğu kumaşın XIII. yüzyıl itibariyle dokunmuş olduğu görüşündedir. Adı geçen bu kumaşın yüzeyinde ise çiftbaşlı kartal simgesi kullanılmış, saraylı kumaş arasında yerini almıştır³⁶.

Sonuç

XI ve XIV. Yüzyıllar arasında bir hediyeleşme aracı olarak kullanıldığı bilinen Kemha Kumaşı, Antalya şehrine özgü önemli bir ticari kumaştır ve bu özelliği dolayısıyla *Kemha-i Antalî* olarak adlandırılmıştır. Antalya limanlarında ticareti yapılan bu kumaş türü, Türkiye Selçuklu Devleti ile İlhanlılar'ın hâkimiyet dönemlerinde hediyeleşme bağlamında da kullanılmış ve büyük bir talep görmüştür. Zengin desen ve motif özellikleri, çeşitli renklerle döşenmiş bezemeleri ile sarayın ve halkın beğenisini üzerine çekmiş ve maliyeti oldukça yüksek kumaşlar arasında yerini almıştır. Bu ayrıcalık kullanımını ancak saraya mahsus kıldığı gibi, sultanların sevdiği ve takdir ettiği kimselere sunmuş oldukları hediyelerden biri olmasını sağlamıştır. Nitekim seyyahların bu konuda vermiş oldukları bilgiler de bu durumu gözler önüne sermektedir.

KAYNAKLAR

Akpınarlı, Hatice Feriha, Fatma Nur Başaran, "Geleneksel Kumaşların Özellikleri ve Kullanım Alanları Çankırı Örneği", *Multidisciplinary Studies-4 (Fine Arts) Bildirileri Kitabı*, 2018.

Aksaraylı, Kerimüddin Mahmud, *Müsameretü'l-Ahbar ve Müsameretü'l-Ahyar*, (çev. Mürsel Öztürk), TTK. Yayınları, Ankara 2000.

Alpat, Fatma Engin, "Osmanlı İmparatorluğunun 15. Yüzyıl ve 18. Yüzyıllar Arası Saray Kumaşlarında Kullanılan Bitkisel Üslup", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, S.5, 2010.

Altay, Fikret, *Kaftanlar*, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, İstanbul 1979.

Altınay, Ahmet Refik, *Eski İstanbul*, Kapı Yayınları, 1931.

³³ Semiha Kartal, Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan Seraser Dokumaların İncelenmesi ve Tekstil Tasarımında Esin Kaynağı Olarak Kullanılması, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s.11-12; Halil İnalçık, Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008, s.13; Nurşen Seziz, Moda Endüstrisinde Türk Tasarımcı Markaları ve Stil Analizleri, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2018, s.8; Semiha Kartal, Banu Hatice Gürcüm, Seraser Dokumalardan Esinlenen Bir Tekstil Koleksiyonu, Akademik Sanat, S. 6, 2018, s.67; Halil İnalçık, Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008, s.13.

³⁴ Emel Yıldırım, Levni'nin Topkapı Sarayı Müzesinde Yer Alan H. 2164 Numaralı Kıyafet Albümündeki Kadın Giysilerinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s.34; Nurşen Seziz, Moda Endüstrisinde Türk Tasarımcı Markaları ve Stil Analizleri, s.8.

³⁵ Kartal, *age.*, s.29; K. G. Yardımcı, Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2(1), 2016, 228; Gönül, *age.*, s.269; Hikmet Gürçay, "Beledi Dokumaları", *Türk Etnografya Dergisi*, S. 62, 1969, s.55; Ece Kanışkan, *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatına Giyim Kültürünün Yansımaları*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir 2011, s.83; Dilber Yıldız, *Karacaklavuz Dokumalarının Günümüz Tekstil ve Modasına Uyarlanması*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s.48; Şahin Yüksel Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1978, s.62; Keziban Selçuk, Hüseyin Yurttaş, "Doğu Karadeniz Bölgesi Dokumalarında Kompozisyon Düzenlemesi", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, S. 31, 2020, s.1213-1214; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993, s.139; Ülkü Gezer, "Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar, Türk Dokuma Sanatındaki Üslup, Desen, Motif ve Sembollerin Tarihine Bakış", *Hars Akademi*, S. 5, 2021, s.470.

³⁶ Mehmet Önder, *Federal Almanya Müzelerinde Türk Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983, s.130.

- Aslan, Rukiye, *16. Yüzyıl Ortalarında Bursa (A-84 ve A-202 Numaralı Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- Aslanapa, Oktay, *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993.
- Atila, Derya, *İç Anadolu Bölgesi Nevşehir İl Müzesinde Bulunan El Sanatları Örnekleri Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s. 111.
- Atmaca, Salime, *Sivas'ta Dokumacılık*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2018.
- Avcıoğlu, Ayten, *İbn Battûta'ya Göre Delhi Türk Sultanlığı'nda Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Hayat*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.
- Aytaç, Ahmet, "Ahilikte Geçen Dokumacılıkla Alakalı Mesleklere Dair", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.46, 2019.
- Azimli, Dilaver, "Safevi-Osmanlı İlişkilerinde Doğu Anadolu Meselesi (Ekonomik Yönden)", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.3, 2010.
- Bakır, Abdulhalik "Türk-İslam Dünyasının Geç Dönemlerinde Tıp Kültürü ve Çalışmaları", *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, S.3, 2018.
- Bedirhan, Yaşar, "Milletler Arası Ticaret Bağlamında Türkiye Selçukluların Devrinde Üretimi Yapılan, İhraç ve İthal Edilen Ticaret Malları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 43, 2016.
- Bedirhan, Yaşar, "Selçuklular Devrinde Türkiye'nin İktisadi Zenginliği, Bu Zenginliğin Gerilemesinin Sebep ve Sonuçları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.56, 2018.
- Berber, Oktay, "13. Yüzyılda Moğolların Diploması Anlayışı Üzerine Bazı Notlar", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.2, 2018.
- Beydiz, Mustafa Gürbüz, "Türk İmgesinin Başlangıcından Batılılaşma Dönemine Kadar Fizyolojik Açından ve Giyim-Kuşam Bağlamında Değerlendirilmesi", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, S.7, 2021.
- Binboğa, Elif Burcu, *Giyilebilir Sanat Bağlamında Kutnu Kumaşı ve Bir Tasarım Örneği*, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2023.
- Bretschneider, Peter, *Medieval Researches From Eastern Asiatic Sources*, C. II, Londra 1988.
- Cihan, Nurcihan, *17. Yüzyıl Osmanlı Kaftanlarında Yer Alan (Lale, Haliç İşi ve Çintemâni) Motiflerden Yola Çıkarak Seramik Yüzeyle Yeni Tasarım Önerileri*, Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2012.
- Çivicioğlu, Engin, *Sadberk Hanım Müzesi'ndeki Çatma ve Kemha Kumaşların Dönem, Desen ve Kompozisyon Özellikleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2009, s. 16.
- Davulcu, Mahmut, "Alanya Yöresinde İpek ve İpekböcekçiliği Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme", *Uluslararası Folklor Akademisi Dergisi*, S.3, 2018.
- Demir, Hatice, "Ortaçağ Dönemine Ait İki Kaynakta (İbn Bibî-Selçuk Nâme ve İbn Battuta Seyahatnamesi) İsmi Geçen Kumaş ve Kıyafet Tasvirleri", *Akdeniz Sanat*, S.7, 2011.
- Demir, Mahmut, *13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsus-Anazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2017.
- Dursteler, Eric R., *İstanbul'daki Venedikliler Yeniçağ Başlarında Akdeniz'de Millet, Kimlik ve Bir Arada Varoluş*, Çev. Taciser Ulaş Belge, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.
- Emecen, Feridun, "Umur Bey", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 42, İstanbul 2012.
- Erdem, İlhan, "Bir Ortaçağ Kenti Antalya: Geç Antik Dönemden Selçukluların Sonuna Genel Bir Yaklaşım (II)", *Adalya VI*, 2003.
- Ertaş, Yaşar, "XIV. Yüzyıl Anadolu'sunda Şehirli Zümrelerin Hediye Mefhumu", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 2023.
- Et-Tancî, Şemseddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Levâtî, *Rihletü İbn Battûta*, II, nşr. Abdülhâdî et-Tâzî, Rabat: Akademiyetü'l-Memleketi'l-Mağribiyye, 1417/1997.
- Gezer, Ülkü, "Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar, Türk Dokuma Sanatındaki Üslup, Desen, Motif ve Sembollerin Tarihine Bakış", *Hars Akademisi*, S.5, 2021.
- Gönül, Macide, "Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Padişah Elbiseleri", *Antropoloji*, S.7, 1972.
- Gümüşer, Tülay, *Motifs In Contemporary Turkish Textile Designs Influenced By Ottoman Court Fabrics In 16th Century*, Izmir University of Economics, Master Thesis, Izmir 2011.
- Gürçay, Hikmet, "Beledi Dokumaları", *Türk Etnografya Dergisi*, S.62, 1969.
- Gürsu, Nevber, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, Redhouse Yayınevi, İstanbul 1988.
- Gürsu, Nevber, *Türk Dokumacılık Sanatı*, Yayınlayan Redhouses, Ankara 1988.
- H.A.R, Gibb, *The Travels of Ibn Battûta A.D. 1325-1354*, Vol. II, Cambridge: Cambridge University Press, 1962.
- Hâfiz-i Ebrû, *Zübdetü't-Tevârih*, C I, Tsh. Seyyid Kemal Cevâdî, Vizâret-i Ferhengi İrşâd-i İslamî, Tahran 1372.
- Hidayetoğlu, Hafize Melek, "Konya Küçükmuhsine Köyü Cicim Teknikli Örtüleri", *Ariş*, Haziran/Aralık, S.20-21, 2022.
- İbn Battuta, *İbn Battuta Seyahatnamesi*, Çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.
- İmer, Zahide, "Günümüz Ödemiş Dokumaları", *Milli Folklor Dergisi*, S.64, 2004.
- İnalçık, Halil, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008.
- İpek, Selin, "Ottoman Fabrics During the 18th and 19th Centuries", *Textile Society of America Symposium Proceedings*, 2012.

- Kanışkan, Ece, *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatına Giyim Kültürünün Yansımaları*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir 2011.
- Karadağ, Elif, *XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Moğolların Anadolu'ya Etkileri*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2019.
- Karaman, Suat, *İbn Battûta'ya Göre XIV. Yüzyıl Anadolu Kültür Hayatı*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karabük 2015.
- Kartal, Semiha, Banu Hatice Gürcüm, *Seraser Dokumalardan Esinlenen Bir Tekstil Koleksiyonu*, Akademik Sanat, S.6, 2018.
- Kartal, Semiha, Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan Seraser Dokumaların İncelenmesi ve Tekstil Tasarımında Esin Kaynağı Olarak Kullanılması, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.
- Kıbar, Berkay, "Erken Dönem Osmanlı ve Batı Anadolu Beylikleri ile Venedikliler Arasındaki Siyasi ve Ticari İlişkiler", *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1, 2022.
- Koca, Salim, *Sultan I. İzzeddin Keykavus (1211-1220)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Köse, Salih, "Eski ve Orta Türkçe Metinlerinde Ad Aktarmasına Dayalı Kıyafet Adları", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.48, 2019.
- Köymen, Mehmet Altay, "Türkiye Selçukluları Devletinin Ekonomik Politikası", *Bellekten*, Ankara 1986.
- Kul, Meral Şahin, *Ödemiş-Birgi Göynekleri Örneğinde Güncel Kadın Giysi Tasarımları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019.
- Kurt, Çağdaş, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihinde İlhanlı Valisi Tâceddin Mu'tez ve Dönemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2021.
- Merçil, Erdoğan, *Türkiye Selçukluları'nda Meslekler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- Mustafayev, Şahin, İpek Yolu Sefaretnameleri: Bir Akkoyunlu El Yazmasında 1419-1421 Yıllarında Çin'e Gönderilen Bir Timurlu Büyükelçiliğinin Tarihi, Uluslararası İpek Yolu'nun Yükselişi ve Türk Dünyası Bilgi Şöleni, Ed. Fahri Atasoy, Ankara 2016.
- Önder, Mehmet, *Federal Almanya Müzelerinde Türk Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983.
- Özbek, Süleyman, "Türkiye Selçuklularında Kültürel Hayat (Mevlânânın Fihi Mafih ve Mesnevisine Göre)", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.3, 2001.
- Özomay, Meral, Türkiye'de Yöresel Dokunan Bez Örneklerinin Doğal Boyarmaddeler ile Gri İlişkisel Analiz Yöntemi Kullanılarak Boyama Özelliklerinin Belirlenmesi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2016.
- Öztürk, Hikmet, Tark Yazar, "Dokuma ve Motif Özellikleri Açısından Sembolik Değer Olarak Osmanlı Padişah Kaftanları ve Şifreleri", *Researcher: Social Science Studies*, Cilt 5, S.3, 2017.
- Selçuk, Keziban, Hüseyin Yurttaş, "Doğu Karadeniz Bölgesi Dokumalarında Kompozisyon Düzenlemesi", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, S.31, 2020.
- Semerkandî, Abdürrezzak Es, *Matlau's-Sa'deyn ve Mecmau'l-Bahreyn*, C. II, Özbekistan Neşriyatı, Ed. A. Kayumov-M. Ali, Trc. Asaniddin Urunbayev, Taşkent 2008.
- Sesiz, Nurşen, *Moda Endüstrisinde Türk Tasarımcı Markaları ve Stil Analizleri*, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2018.
- Sezgin, Şerife, Nesrin Önlü, "Osmanlı Klasik Dönem İpekli Saray Kumaşları", *Tekstil Mühendis Dergisi*, Cilt 8, S.43-44, 1994.
- Şahin, Mustafa, "Emîr Timur ve Mirza Şahrüh Dönemlerinde Timurlu Devleti'nde Elçilik Münasebetleri", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2014.
- Şeşen, Ramazan, "El-Melikü'l-Âdil", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 29, 2004.
- Tancı, Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, C. I, çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.
- Tekin, Zeki, "İstanbul Kemhacı Esnafının Tezgâh Alım Satımları (19. Yüzyıl Başları)", *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.2, 2023.
- Togan, Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, Enderun Yayınları, İstanbul 1981.
- Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015.
- Ünver, Ahmed Süheyl, *Selçuk Tababeti XI-XIV'üncü Asırlar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1940.
- Vatandaş, Celalettin, Saniye Vatandaş, "Bir Bunalım Çağında Dirliği İnşa Etme Çabaları ve Yunus Emre", *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, S.1, 2021.
- Yağan, Şahin Yüksel, *Türk El Dokumacılığı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1978.
- Yardımcı, Kevser Gürcan, Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2(1), 2016.
- Yegin, Merve, *Farklı Kumaş Kalitelerindeki Baskı Tekniklerinin Modaya Etkileri*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Yıldırım, Emel, Levni'nin Topkapı Sarayı Müzesinde Yer Alan H. 2164 Numaralı Kıyafet Albümündeki Kadın Giysilerinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.
- Yıldız, Dilber, *Karacaklavuz Dokumalarının Günümüz Tekstil ve Modasına Uyarlanması*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

ANTALYA VE ALANYA MÜZELERİNDEKİ SELÇUKLU DÖNEMİNE İLİŞKİN KÂŞİ ESERLERİN İNCELENMESİ SANATSAL VE TEKNİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

SERDAR ASLAN*

Giriş

Bu çalışma kapsamında, seramik bilim ve teknolojisinin keşfi-gelişim süreci aktarılmış, seramik-porselen-kâşi-çini gelişimi kronolojik olarak detaylandırılmıştır. Antalya ve Alanya'nın fethinden bahsedilmiş ve her iki şehirde bulunan müzelerin kısa tarihlerine değinilmiştir.

Antalya Müzesi ile Alanya Arkeoloji Müzesi, Etnografya Seksiyonları olmak üzere iki müzede incelemeler yapılmıştır. Antalya ile Alanya çevresindeki arkeolojik kazı çalışmaları sonucu elde edilen Türkiye Selçukluları dönemi "çini" eserler özelinde çalışılmıştır. Türkiye Selçuklu mimari eserlerinde, krem ya da kirli beyaz renkli pişmiş toprak plaka üzerine uygulanan, yüksek ısıya dayanıklı boyaların, sır ile kaplandıktan sonra yüksek ısıya erişen fırınlarda oluşması ve genellikle mekân süslemesi için kullanılması amacıyla tasarlanan uygulamalar olan ve Selçuklu döneminde kâşi, Osmanlı döneminde ise Çini olarak adlandırılmış eserler incelenmiştir.

Kâşi (çini) eserlerin, üretim teknikleri, kullanılan malzeme içerik-özellikleri, kullanılan renkler ile üretim yöntemleri, tasvir edilen figürlerin kültürel anlamları ve çinilerin uygulandığı mekânlar gibi konular hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Çini eserlerin üzerlerinde bulunan insan, hayvan, mitolojik varlık, geometrik ve bitkisel (nebatî) figürlerin, tasvir teknikleri ve eşsiz stilize yorumları üzerine çözümlenmeler dönemin sanat anlayışının yansımaları değerlendirilmiştir.

Seramik –Porselen – Kâşi – Çini

Roma dönemi yazarlarından Vitruvius "*Mimarlık Üzerine*" adlı eserinde, henüz yerleşik yaşama geçilmediği dönemlerde dip dibe yetişmiş ağaçların, rüzgâr ve fırtınaların etkisi ile birbirlerine sürtünerek alev aldığını ve böylelikle ateşin keşfedildiğini aktarır.¹ Yaklaşık 500.000 yıldır, ateşin insanlar tarafından kontrollü bir şekilde kullanıldığı düşünülmektedir. Ateş birikintisinin altında kalan toprağın sertleşerek mukavemet kazandığının fark edilmesi ile, çanak çömlek ve ritüellerde kullanılan pişmiş toprak figürlerin üretilmeye başlandığını bilmekteyiz. Arkeolojik kazılarda elde edilen pişmiş toprak figür ve formlar üzerinde yapılan testler sonucunda eserler, 20.000 yıl öncesine tarihlendirilmiştir.²

İnsanlığın yerleşik hayata geçişi ile birlikte neolitik dönemlerden günümüze seramik bilim ve teknolojisi, gastronomik gereksinimler, barınma, güvenlik gibi yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasında oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Primitif ve ilkel denemeler ile başlayan üretim yöntemleri, günümüzde dahi kullandığımız seramik biçimlendirme ve pişirim teknikleri olarak gelişmiştir. Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanlar, aynı yöntemler ile biçimlendirdikleri ve pişirdikleri seramikler ile adeta evrensel bir dil geliştirmişlerdir.

Seramik bilim ve teknolojisini, inorganik malzemeler ile oluşturulan kütlelerin farklı yöntemler ile biçimlendirilip sırlı ya da sırsız bir şekilde pişirilerek mukavemet kazandırılması şeklinde tanımlaya-

* Öğr. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, Antalya. serdar.aslan@alanya.edu.tr. ORCID: 0000-0002-9667-8726.

¹ Vitruvius, (M.Ö. I. yy) *Mimarlık Üzerine*, 3. Baskı, Melisa Matbaacılık, İstanbul 2018, s.2-1-1.62

² Halil Yoleri, *Pişmiş Kıl İle İletişim Seramik Üzerine Yazılar*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2008, s.21.

ve Aspendos Sarayı olarak tabir edilen yapılarda uygulanmış olan kâşî örnekleri şehirlerin ilgili müzelerinde görmek mümkündür.

13. yüzyılda Türkiye Selçuklularının oldukça dikkat çekici kültürel farklılığı, fetih edilen topraklarda sadece güvenliğe dayalı mimari bir bakış açısıyla değil, aynı zamanda sanatsal, estetik kavramların naif bir tezahürü şeklinde oluşmuştur. Özellikle Sultan I. Alaaddin Keykubat döneminde (1192-1237) görülen bu eşsiz yaklaşım insanlar, hayvanlar, mitolojik varlıklar, geometrik ve bitkisel (nebatî) figürler gibi yaşama dair birçok tasviri kendisine has karakteri ile betimlemektedir.

Dönemin şartları göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde, seramik bilim ve teknolojisinin de oldukça ileri bir seviyede olduğu görülmektedir. Öyle ki, farklı şehirlerde inşa edilmiş olan mimari yapılarda kullanılan kâşî örneklerde kullanılan renklerin standart oluşu, günümüzde dahi oldukça zor olan bu dengenin 800 yıl öncesinde yapılabilir olduğu hayranlık uyandırıcıdır. Bu çalışma kapsamında incelenmiş olan Antalya Müzesi Etnografya Seksiyonunda yer alan ve Aspendos Sarayından getirildiği bilinen kâşî örneklerin en dikkat çekici tarafı, sanatkârının üslup olarak öncül olabileceğidir. Betimlemelerdeki yorumlama yeteneği oldukça belirgin ve bir o kadar da gerçekçidir. Tam anlamıyla 800 yıl önceki dönem, masalsi bir gerçeklikle aktarılmaktadır. Dönemin kıyafet tasarımlarından takı tasarımlarına detayların betimlendiği eserler aynı zamanda bir belge niteliğindedir. Alanya Arkeoloji Müzesi, Etnografya Seksiyonunda incelenmiş olan kâşî örnekler, Antalya Müzesi Etnografya Seksiyonunda bulunan örneklerle doğrudan benzerlik göstermektedir. Fakat Alanya Arkeoloji Müzesi, Etnografya Seksiyonunda yer alan Pişmiş Toprak (sırlanmamış) ve kalıba basma yöntemi ile şekillendirilmiş kâşî örnekler oldukça ilginçtir. Eserler üretim, uygulama ve fırınlama işleminin Alanya Kalesinde yapıldığına ilişkin oldukça güçlü kanıtlardır.

KAYNAKÇA

- Arcasoy, A., *Seramik Teknolojisi*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Anasanat Dalı Yayınları No: 1, İstanbul 1983.
- Arık, R., & Arık, O., *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini – Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri, Kale Seramik: Kale Grubu Kültür Yayınları*, İstanbul 2007.
- Arık, R., *Kubad Abad*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 2000.
- Budak, H., *Antalya (Gezi Albümü) Doğası ve Tarihi*, İstanbul 2001.
- Charleston, R. J., *World Ceramics An Illustrated History*, Crescents Books, New York 1990.
- Çaycı, A., *Selçuklularda Egemenlik Sembolleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Çoruhlu, Y., *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayın Evi, İstanbul 2000.
- Demir, M., *II. Gıyâseddin Keyhüsrev Dönemi Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi (1237-1246)*. (Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2022.
- Demir, M., *13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsus-Anazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2017.
- Duggan, T. M. P., *Aspendos Tiyatrosunun 1930 Yılı Restorasyonu Ve Sahne Binası İçindeki Selçuklu Sarayına İlişkin Yeni Bulgu Ve Gözlemler*, 20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya 2007.
- Eberhard, W., *Çin Tarihi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları XIII Dizisi – Sayı3, Dünya Tarihi*, 5. Baskı, Ankara 2019.
- Erdem, S., “Çift Başlı Kartal ve Anka Üzerine”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8. Sayı, İstanbul 1994.
- Fehervari, G., *Pottery of the Islamic World*. Tared Rajab Museum, Kuwait 1988.
- Gönüllü, R. A., *Cumhuriyet Döneminde Alanya*, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları, Alanya 2021.
- Hacıgökmen, A. M., *Alaîye'den Alanya'ya, Bölüm 1 Selçuklular Döneminde Alanya*, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları, Alanya 2021.
- İnan, J., “Antalya Bölge Müzesi” *Türkiyemiz Dergisi* 12. Sayı, Ak Yayınları, İstanbul 1974.
- İrepoğlu, G., *Turkuaz: Gökyüzünün ve Yeryüzünün Mirası*, Mas Matbaacılık, İstanbul 2017.
- Kuban, K., *Divriği Mucizesi Selçuklular Çağında İslâm Bezeme Sanatı Üzerine Bir Deneme*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- Mülayim, S., *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler, Selçuklu Çağı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- Oral, M. Z., “Kubad Abad Çinileri”, *Belleten*, Cilt: XVII, Sayı: 66, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1953.
- Ögel, B., “Türklerde Kartal ve Kartal Arması”, *Türk Kültürü Dergisi* 118. Sayı, Ankara 1998.
- Önder, M., *Selçuklu Devri Kubad-Abad Sarayı Çini Süslemeleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- Öney, G., *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1992.

- Öney, G., *İslâm Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir 1987.
- Öney, G., *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1976.
- Redford, S. & Leiser G., *Taşa Yazılan Zafer Antalya İçkale Surlarındaki Selçuklu Fetihnâmesi*, Suna-İnan Kırâç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2008.
- Sevim, A., & Merçil, E., *Selçuklu Devletleri Tarihi. Siyaset, Teşkilatı ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.
- Süslü, Ö., *Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1989.
- T.C. Alanya Müze Müdürlüğü, *Alanya Tarihi Müzeleri ve Ören Yerleri*, (Alanya: Günizi Grafik Limited Şirketi, 1988).
- Vitruvius,. (M.Ö. I. yy) *Mimarlık Üzerine*, 3. Baskı, Melisa Matbaacılık, İstanbul 2018.
- Wu, X., Zhang, C., Goldberg, P., Cohen, D., Pan, Y., Arpin, T., & Bar-Yosef, O., *Early pottery at 20,000 years ago in Xianrendong Cave, China*, Science Vol 336, 29.06.2012.
- Yastı, Ş. Y., *Konya Kubadabad Çinilerinin Arkeometrik Karakterizasyonu ve Benzer Çinilerin Araştırılması*. (Doktora Tezi), Selçuklu Üniversitesi, Konya 2011.
- Yetkin, Şerare., *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. İstanbul 1972.
- Yılmaz, C., & Gün, R., *Ana Hatlarıyla Türk İslam ve Estetiği*, Kayıhan Yayıncılık İstanbul 2012.
- Yoleri, H., *Pişmiş Kil İle İletişim Seramik Üzerine Yazılar*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2008.

::: II. BÖLÜM :::

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE TARİH VE MEDENİYET

16. YÜZYIL MALİYE AHKAM DEFTERLERİNE GÖRE ANTALYA VE ÇEVRESİ

RIFAT GÜNALAN*

Giriş

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde, 16. yüzyıla ait muhtelif türde ahkâm defterleri bulunmakta olup bunlardan bir gurubunu da mâliye ahkâm defterleri oluşturduğu görülmektedir.¹ Mâliye ahkâm defterleri baş defterdarlara verilen yetkiler neticesinde maliye ile ilgili konularda, defterdarların, padişah adına verdikleri hükümlerden oluşmaktadır.² Osmanlı bürokrasisinde hükümler bizzat padişah tarafından ısdar edilmez; Padişahın yetki verdiği makam veya bu makama bağlı daireler, onun adına hüküm verebilmekteydi. Bu bakımdan hükümler sadrazam veya defterdarlar tarafından sadır olurdu. Defterdarlar tarafından yazılan hükümlerin toplandığı defterlere ise ahkâm-ı mâliye denilmektedir.³

Mâliye ahkâm defterlerinin hangi tarihten itibaren tutulmaya başlandığına dair elimizde kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte 15. yüzyıla ait bazı belgeler bu defter türünün mevcudiyetini göstermektedir.⁴ Bu konuda ilk belge Fatih Kânunnamesi'dir. Mâliye ahkâm defterlerinin mevcûdiyeti ile ilgili olarak değerlendirebileceğimiz diğer bir belge ise Darphane mukataalarına ait bir muamelat kaydı olup 15 Şevval 887/27 Kasım 1482 tarihli kayıta "hüküm verildi ki teftiş oluna, ahkâmda mezkûrdur" şeklindeki ibare Fatih döneminde maliye ahkâm defterlerinin varlığına önemli bir delil teşkil etmektedir.⁵

Maliye ahkâm defterlerinin varlığına işaret eden diğer bir kayıt ise 16. yüzyılın başlarına ait olup bu kayıta defterin Anadolu'ya ait olduğunun belirtilmesi bu döneme ait mâliye ahkâm defterlerinin coğrafi bölge esasına göre tutulduğunu göstermesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. II. Bayezid dönemine ait 916/1510 tarihli belgede Anadolu mâliye ahkâm defterine kayd olunan pencik kânunnâmesinden bahsedilmektedir.⁶

Mâliye ahkâm defterlerinin mevcudiyetini gösteren bu tür kayıtlara rağmen Fatih, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinden günümüze herhangi bir mâliye ahkâm defteri ulaşmamıştır. Elimizdeki ilk mâliye ahkâm defteri Kanuni dönemi başlarına ait olup 927/1521 tarihlidir.⁷

Maliye ahkâm defterleri defterdarlar tarafından tutulduğu halde bu defterler Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yürütülen tasnif çalışmaları esnasında Divân-ı Hümâyûn tarafından tutulan diğer ahkâm ve mühimme defterleri arasında tasnif edilmiş ve dolayısıyla bu defterlerin müstakil bir defter serisi teşkil edip etmediği anlaşılamamıştır.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul. rifatgunalan@gmail.com. ORCID: 0000-0002-3413-2410.

¹ Bilgin Aydın-Rıfat Günalan, XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Maliyesi ve Defter Sistemi, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008, s. 225-232.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1984, s.83.

³ Halil Sahillioğlu, *Ahkâm Defteri, DİA*, c. 6, s. 40-46; İdris Bostan, "Kuyud-ı Mühimmat Defterlerinin Osmanlı Teşkilat Tarihi Bakımından Önemi, *Osmanlı Türk-Diplomatiği Semineri (30-31 Mayıs 1994, İstanbul)* Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1995, s. 145.

⁴ Detaylı bilgi için bkz. Rıfat Günalan, *Osmanlı İmparatorluğunda Defterdarlık Teşkilatı ve Bürokrasisi*, İstanbul, Kayıhan, 2009, s. 102-105.

⁵ Feridun Emecen- İlhan Şahin, *II. Bayezid Dönemine Ait Bir Ahkâm Defteri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1994, s. XIII.

⁶ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, II. Bayezid Devri Kanunnameleri*, Fey Vakfı, İstanbul 1990, s. 131.

⁷ Kepeci 61 numaralı defter bir maliye ahkâm defteri olup formları tam ve ciltli olarak günümüze ulaşmıştır. Fakat tam bir yılı ihtiva etmemektedir. Defter Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatının ilk yıllarına aittir.

medrese mütevellî ve idarecilerin suistimalleri nedeniyle göz göre göre yıkılmıştır. Yıllık gelirleri vakıf gelirinin yarısını alan müderrislerin medrese binasının eğitim veremez hale gelmesine göz yumdukları gibi ücretlerini almaya devam ettikleri tespit edilmiştir. Vakfiyenin zayı olduğu durumlarda teamüllerin devreye girmesi Evkaf Nezareti'nin defalarca haklarında soruşturma başlattığı suistimalleri bulunan müderris ve mütevellileri görevlerinde bırakmasına sebep olduğundan, vakıf hayratının yok olması hızlanmıştı. Nihayet bazı evkaf memurlarının girişimleriyle başlatılan soruşturmaların da etkisiyle vakfın arazi gelirleri sabit bir rakama bağlanarak, mütevellilerin vakfın fazlasını alması usulüne son verildi. Diğer birçok vakıfta uygulandığı gibi, 1915'ten sonra mütevelliler aylık sabit bir maaşa bağlandılar. Böylece en azından vakfın gelir kaynağı olan arazi ve taşınmazlardan el edilen hasılat devletin korumasına alınmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
Bab-ı Âli Evrak Odası (BEO) 4333/324943.
Cevdet Maarif (C.MF): 53/2647; 82/4089.
Evkaf Cihet (EV.CHT.): 332/176; 247/90.
Evkaf Defterleri (EV.d.): 15024; 20128; 21648; 22557.
Evkaf Mektubî (EV.MKT.): 877/351; 1380/274; 1613/275; 1657/113; 1842/354; 1842/356; 2018/88; 2018/284; 2018/278; 3013/249; 3013/238.
Evkaf Mektubî Cihet (EV.MKT.CHT.): 326/214; 262/11; 262/68.
Evkaf Muhasebe (EV.MH.): 585/4; 1395/978; 1984/278.
Kamil Kepeci (KK): 3356.
Maliyeden Müdevver Defterleri (MAD): 14; 617.
Maliye Varidat Temettüât Defterleri (ML.VRD.TMT.d): 9664/53.
Sadaret Mektubî Mühimme (A.MKT.MHM); 112/31.
Şura-yı Devlet (ŞD): 475/27.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Antalya Şeriye Sicilleri (Antalya ŞS): 301/93; 4362/13; 4336/14; 1177/190.
Evkaf-ı Hümayun Müfettişlik Mahkemesi Şeriye Sicilleri (EHMM.ŞS): 697/32; 559/34.
Evkaf Defterleri (VGMA.d.): 277/79; 301/93; 307/125; 312/87; 877/225; 877/14; 3224/21; 4119/16; 4121/100; 4123/57; 4226/41; 4139/198; 4141/200; 4167/89; 4173/96; 4186/99; 4202/4; 4214/116; 4226/41; 4230/32; 4698/63.
- Araştırma ve İncelemeler
166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530), (Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun, Mustafa Karazeybek, Abdullah Sivridağ) Ankara 1995,
Ahmet Refik, "Fatih Zamanında Teke-Eli", Türk Tarih Encümeni Mecmuası (TTEM), 79 (1340), s.65-76.
ARMAĞAN, Abdülâtilaf, "XVI. Yüzyılda İstanos'un (Korkuteli) Fiziki ve Demografik Yapısı ve Şehirdeki Dini Sosyal Yapılar ve Vakıfları", Antalya Kitabı Antalya'da Türk İslam Medeniyetinin İzleri II (Ed. Bedia Koçakoğlu, Behset Karılı, Diren Çakılı), Palet Yayınevi, Konya 2019, s.378-392
BİNLER, Hayati-KILCI, Ali, "Sinaneddin Medresesi", Vakıflar Dergisi, 25 (1995), s.165-196.
ÇELİK, Kürsat, "R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkaf-ı Hümayun Defteri'ne göre Mamuratu'laziz Vakıfları", Vakıflar Dergisi, XL (Aralık 2013), s.143-158.
Dünden Bugüne Antalya, I, Antalya 2010, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay.
ÇAYCI, Ahmet, "Korkuteli (İstanos) Tarihi ve Korkuteli Alaaddin Camii Üzerine Bir Araştırma", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 16 (2004), s. 107-128.
ERDOĞRU, M. Akif, "Antalya ve Havalisi Tarihi İçin Bir Kaynak: Defter-i Livâ-i Teke", Tarih İncelemeleri Dergisi X/1 (Haziran 1995), s.91-185.
İRBAN, Mustafa Yılmaz- FENKLİ, Mehmet, "Korkuteli Sinaneddin Medresesi'nin Deprem Etkisi Altında Yapısal Davranışının Değerlendirilmesi" Uluslararası Teknolojik Bilimler Dergisi XV/1 2023, s.27-36
KAHRAMAN, Seyit Ali, Evkâf-ı Hümayun Nezâreti, Kitabevi Yayınları İstanbul 2006.
KARACA, Behset, XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.
KARACA, Behset, "Tekeoğulları Beyliği'nden Osmanlı Devleti'ne İntikal Eden Vakıflar", Antalya Kitabı Antalya'da Türk İslam Medeniyetinin İzleri II, (Ed. Bedia Koçakoğlu, Behset Karılı, Diren Çakılı), Palet Yayınevi, Konya 2019, s.297-324.
KOÇ, Kemalettin, "Üsküp Sancağı'nda Tahmis-i Âşar Usulü", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi", XVIII/2, (2021) s.1280-1302.
KOFOĞLU, Sait, "Emir Sinaneddin Medresesi", TDVİA, XI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1995, s.145-146.
KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "Battal Torbası", TDVİA, V, s.206.

- Ömer Hilmi Efendi, İthaf-ül-Ahlaḫ: Fî Ahkâm-il-Evkâf, (Haz. Komisyon), Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1977.
- TUNCER, Mehmet Bahattin, The Medrese of Emir Sinaneddin in Korkuteli-Antalya, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Kitabeler, II, İstanbul 1929, İstanbul Devlet Matbaası.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri, TTK, Ankara 1984.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, Osmanlı Vakıf Hukukuna Giriş: Ahkam-ı Evkâf, (Haz. H. Çilingir), Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul 2020.
- YILDIZ, Tuba Meryem, 1839-1917 Arası İstanos (Korkuteli)'nun İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Antalya 2018.
- https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200361.pdf (E.T. 1 Ağustos 2024)
- <https://akmed.ku.edu.tr/inventory/balik-pazari-hamami/> (E.T. 1 Ağustos 2024)
- <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/balik-pazari-hamami-antalya/#17.1/36.884403/30.705692> (E.T. 1 Ağustos 2024)
- <https://www.haberler.com/korkuteli-belediyesi-sinaneddin-medresesi-ile-11400367-haberi/> Erişim Tarihi 22.01.2020).

18. YÜZYILDA ANTALYA İSKELESİ: “OSMANLI MALİYESİ, İSKELE GÜMRÜĞÜ VE RÜSUM-I KAHVE MUKATAASI” ÜZERİNE BİR İNCELEME (1700-1800)

MEHMET DEMİRYÜREK*

Kahve ve Osmanlı Maliyesi

Şeyhülislam Bostanzade Mehmet Efendi'nin H.1000 (1591-1592) yılında verdiği kahve lehindeki fetva kahvenin merkezi Osmanlı hazinesi tarafından vergilendirilmesinin yolunu açmıştı. Bununla birlikte vilayet hazineleri, söz konusu içeceği çoktan vergilendirmiş bulunuyordu. Eylül 1573'te Mısır'da kahve ithalatının bollaşması Mısır hazinesinin önemli gelir kaynaklarından “Bahar” Mukataası gelirlerinin azalmasına neden olmuştu. Çünkü Mısır'a gelen “bahar”ın aksine kahveden vergi alınmıyordu ve bu durum Mısır tüccarının kahveye rağbet göstermesine neden olmuştu. Sonuçta merkezi hükümet gelir kaybını telafi etmek için “kahveden onun emsali bahardan alına geldiği üzere” gümrük vergisi alınmasını kararlaştırdı.¹

1586'da Kıbrıs'ta kahvehaneler mevcuttu ve yerel hazine Mart-Ekim 1586 döneminde Kahvehane mukataasından 400 akçe gelir elde etmişti.² Aynı yıllarda imparatorluk genelinde birçok vakıf kahvehane açılmış ve vakıflar bu içecekten mali bakımdan faydalanmaya başlamışlardı.³

Merkezi hazine ile Antalya'nın konuya açıkça dahil olması 1 Recep 1005 (18 Şubat 1597) yılındadır. Söz konusu yılda kahveden tahsil edilecek vergiyi kontrol ve idare etmek için “*Mukataa-i Resm-i Kahvehane-i Vilâyet-i Anadolu ve Arap ve Acem ve Gayrihi*” ihdas olundu. Bu kapsamlı mukataanın ilk mültezimi dergâh-ı âli çavuşlarından Abdi Çavuş idi.⁴

Bahsi geçen mukataa Mart 1598'de “iki yüz bin yük” (20.000.000) akçeye iltizama verildi.⁵ H. 1006'da (1597-98) merkezi hazinenin geliri 300.000.000 akçe olarak tahmin edilmişti.⁶ Bu durumda merkezi hazine gelirlerine oranla kahveden %6.6'lık bir gelir beklenmiş oluyordu. Antalya iskelesi söz konusu mukataa kapsamına alınan yerlerden birisiydi. Bu durum söz konusu yılda Antalya limanına kahve gelmesi ihtimalinin mevcut olduğunu göstermektedir.

Antalya Limanı ve Kahve

Bununla birlikte H.1005 (1596-1597) yılında imparatorluk genelinde organize edilmeye başlanan “Resm-i Kahve Mukataası” Antalya'da hemen kurulabilmiş değildir. Çünkü konuyla ilgili ilk kayıt 1612 yılına aittir. Antalya Gümrük Emini Halil Çavuş Antalya İskelesi Gümrük Mukataası ile birlikte 28 Ağustos 1612 (1 Recep 1021) tarihinde “Antalya Resm-i Kahve Mukataası”nı da üç yıllığına iltizam etmiş bulunuyordu. Resmi Kahve Mukataası'nın üç yıllık değeri 90.000 akçe olarak hesaplanmış ve “iskele-i merkümede vâki” olan 1 vakıyye (okka) kahveden 3 akçe vergi alınması kararlaştırılmış-

* Prof. Dr., Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Çorum. mehmetdmryrk@gmail.com. ORCID: 0000-0003-3506-5421.

¹ BOA, Mühimme Defteri (MD), 22, hüküm no:650.

² Mehmet Demiryürek, H. İbrahim Cellatoğulları, Deniz Arıcı, “H.994 (M.1586) Yılı Kıbrıs Ruznâmçesi (Bu'tçesi) Üzerine Bir İnceleme”, *History Studies*, 9/2 (2017), S.92.

³ Bu konudaki çalışmamız tamamlanmak üzeredir.

⁴ BOA, MAD.d. 399, s.48.

⁵ BOA, MAD.d. 399, s.42.

⁶ Erol Özvar, “Osmanlı Devleti'nin Bütçe Harcamaları (1509-1788)”, *Osmanlı Maliyesi: Kurumlar ve Bütçeler I*, Haz. Mehmet Genç, Erol Özvar, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2006, s.204.

Antalya limanına gelen bütün kahvelerin Antalya’da tüketilmiş olması ihtimal dışıdır. Nitekim tüccarlar arasında bulunan Bursalı Hacı Mehmet (126 kıyye) ve Ispartalı Ali (114 kıyye) söz konusu kahveleri ikamet yerlerine götürüyor olabilir. Aynı şekilde İslambollu (İstanbul) Hasan (272 kıyye) ve İslambollu (İstanbul) Abdil (150 kıyye) de kahvelerini İstanbul’a götürüyor olabilirler. Üstelik İslambollu Abdil’in “yedinde tezkeresi” dahi vardı.

Kayıtlarının incelenmesinden çıkan bir başka sonuç ise Antalya limanı ile özellikle Beyrut ve Yafa limanları arasında yoğun bir kahve ticaretinin olduğudur. Bununla birlikte kahve getiren gemilerin hiçbirisinin “İskenderiye” çıkışlı olmaması da dikkat çekicidir. Bunun sebebi İskenderiye’de gemiye yüklenen kahvelerin genellikle tamamının İstanbul’a götürülme zorunluluğu olması ve devletin bu konuda oldukça titiz davranması olabilir.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Kamil Kepeci (KK.d), No: 5012; 3362; 4518.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.) No: 399; 9858; 18491;22457; 23102.

Bab-ı defteri, İstanbul Gümrük Emni Defterleri (D.MMK.İGE.d.) No: 23383; 23384.

Cevdet (C.) 32-1552; 16-764; 387-15847.

Ali Emiri (AE.) AE.SSLM.III, 172-10266.

Mühimme Defterleri (MD) No: 22, 103, 110.

Topkapı Sarayı Arşivi Defterleri (TS.MA.d.) No: 2574; 8891.

Evkaf Haremeyn Muhasebesi Defterleri (EV.HMH.d.) No: 396.

İbnül Emin Dahiliye (İE.DH.) 18-1683.

Bab-ı Defteri (D.BŞM.d) No: 2348.

Yayımlanmış Eserler

Açıkgöz, N., “Şeyhülislâm Bostan-zâde’ye verilen Manzum Bir Kahve Dilekçesi ve Cevabı”, *Fırat Üniversitesi (Sosyal Bilimler)*, 1990, 4 (2), 1-17.

Adıyeke, N., “İstanbul Kahve Rüsümü Mukataası: 18. Yüzyılda Akdeniz’de Kahve Ticaretinde İstanbul’un Baskısı”, (Ed) Mehmet Demiryürek, Fatma Akın, Hakan Yazar, *Prof. Dr. Zeki Arıkan Anısına Tarih Tasarımları, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2023, 187-198.*

Çolak, K., “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi”, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, 2 (2008), 141-183.

Demiryürek, M., H. İbrahim Cellatoğulları, Deniz Arıcı, “H.994 (M.1586) Yılı Kıbrıs Ruznâmçesi (Bütçesi) Üzerine Bir İnceleme”, *History Studies*, 9/2 (2017), 85-107.

Özvar, E., “Osmanlı Devleti’nin Bütçe Harcamaları (1509-1788)”, *Osmanlı Maliyesi: Kurumlar ve Bütçeler I*, Haz. Mehmet Genç, Erol Özvar, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2006, 197-238.

Thevenot, J., *Thévenot Seyahatnamesi*, (Çev: Ali Berktaş), Kitap Yayınevi, İstanbul 2014.

ANTALYALI BİR XVIII. YÜZYIL ALİMİ AYAKLI KÜTÜPHANE: MÜFTÎ-ZÂDE SEYYİD MEHMED EFENDİ BİYOGRAFİSİ DENEMESİ

SEYDİ VAKKAS TOPRAK*

Giriş

Kökeni

I. Abdülhamid devri ulehasının ileri gelenlerinden olan Müftî-zâde Seyyid Mehmed Emin Efendi, ilmiyle şöhret bulmuş ve bir asır kadar ömür sürmüş bir alimdir¹. Vakanüvis Halil Nuri Bey'in vakanamesinde yer alan kısa tarihçe bilgisinden anlaşıldığı üzere Seyyid Mehmed Efendi Antalya'da dünyaya gelmiştir. Vakanüvisin kaydına göre Antalya müftüsünün oğlu olan Mehmed Efendi, 1700/1701 yıllarına karşılık gelen Hicri 1112 tarihinde dünyaya gözlerini açmıştır². Babasının görevinden dolayı Müftî-zâde ve Müftî-zâde-i Kebîr diye anılan Seyyid Mehmed Emin Efendi'nin adı bazı kaynaklarda Seyyid Mehmed b. Yusuf b. İsmail b. Abdullatif el-Adâlî/el-Antâlî³ ve Muhammed b. Yusuf el-Antâlî şeklinde ifade edildiğinden babasının isminin Yusuf olduğu anlaşılmaktadır⁴. Bir kaynağa göre babası uzun süre Ergene'de müftü olarak hizmet ettiğinden Müftî-zâde Seyyid Mehmed Efendi namıyla anılmıştır⁵.

Eğitimi

Antalya'da doğan Müftî-zâde, geleneksel eğitimini babasından alarak dini ilimleri kısa sürede öğrenmiştir. Zira babasının *Mür'atü'l-Usûl* adlı esere *Haşiye* yazan Antakyalı Abdürrezzak b. Mustafa'dan ders almış bir alim olduğu bilinmektedir⁶.

Yapılan araştırmalar Seyyid Mehmed Efendi'nin bir müddet Konya-Hadim'de bulunan Hadimî Medresesi'nde tahsil gördüğüne işaret etmektedir. İlk öğrenimini babasından aldıktan sonra Hadim'e giden Müftî-zâde, burada allâme Kazâbâdî Ahmed Efendi'den icazet almış olan Ebu Said Muhammed b. Mustafa el-Hadimî'nin medresesinde tahsil görmüştür. Ardından *Necahu'l Karî fi Şerhi Sahihi'l-Buhari* adlı eserin müellifi mühendis Amasyalı Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed'den dersler almıştır. Ayrıca babasının öğrencisi meşhur allame Kayserili Ali en-Nisârî'den icazetli, aslen Eriklili olan Nevşehir müftüsü Ahmed Hazim b. Abdullah'ın öğrencisi olmuştur⁷.

Buna ek olarak tahsil ettiği edebiyat, felsefe, tıp, kimya, matematik ve astronomi bilimlerinde yetkinlik sağlamıştır. Ayrıca Farsça ve Arapça'ya ilave olarak Yunanca ve Latince de öğrenmiştir⁸. Hadim'deki medresede Arapça ve dini ilimler üzerine olan tahsilini tamamlamış, ardından İstanbul'a gitmiştir⁹.

* Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Adıyaman. seyditoprak@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3512-0945.

¹ Faik Reşad, *Eslâf*, II, Alem Matbaası, İstanbul 1312, s. 53.

² Halil Nuri Bey, *Târîh-i Nûrî Bey*, İÜK, No: TY 5996, v. 1b.

³ Muhammed Zahid el-Kevserî, "Gelenbevi İsmail Efendi", çev. Musa Alak, *İÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, 2005, s. 141.

⁴ Süleyman Gür, "Osmanlı Tefsir Geleneğinde Besmele Risaleleri Literatürü", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 12 (2018), s. 438.

⁵ Esad Mehmed Efendi, *Bağçe-i Safâ-Enduz*, haz. Rıza Oğraş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2018, s. 56-57.

⁶ el-Kevserî, *agm*, s. 142.

⁷ el-Kevserî, *agm*, s. 142.

⁸ Dursun Gürlek, *Ayaklı Kütüphaneler*, I, Timaş Yayınları, İstanbul 2019, s. 14.

⁹ Ramazan Demirtaş, *Hurufat Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Pirlevganda (Taşkent) Kazası Klasik Eğitim Kurumlarının Analizi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yayınlanmamış Tüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 78.

Zekâsı, bilgisi ve zor meselelerde ortaya koyduğu akli çözümler sayesinde herkesin saygısını kazanmıştır. Seçilmiş alimlerin ve ünlü müderrislerin katılımıyla vezirlerin huzurunda yapılan ve padişahların da dinlediği huzur derslerine çağrılan Müftî-zâde, bu derslerin hakemi ve hocası olmuştur.

Neticede tahsilini tamamlayarak ilim yolunda ilerleyen Müftî-zâde, İlmiye mesleğinde ilerleyerek müderrislik, kadılık ve kazaskerlik makamlarına yükselmiştir. Öğrencilerinden ünlü bilgin ve alimler çıkmıştır. İlmi konularsa telif eser yazmamış olması, kendisinden sonraki nesiller için bir eksiklik olarak görülmüştür.

Ancak bazı bilimsel araştırmalar, Müftî-zâde'nin nasihatname türünde biri şiir, diğeri besmelenin anlamı ve özellikleri hakkında olmak üzeri iki risale kaleme aldığını ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, IV, (haz. Abdülkadir Özcan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.
- Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, IV, Matbaa-i Osmaniye, Dersaadet 1303.
- Ahmed Vâsıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâiku'l-Ahbâr*, haz. Mücteba İlgürel, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, I, haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul 1972.
- Çınar, Ali Osman, *Mehmed Emîn Efendi'nin Hayatı ve Târîh'i*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü-Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1999.
- Demirtaş, Ramazan, *Hurufat Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Pirlevganda (Taşkent) Kazası Klasik Eğitim Kurumlarının Analizi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.
- Duran, Recep, "İslam Felsefesinde "Vucud-u Zihni" (Zihinsel Varlık) Anlayışına Bir Geç Dönem Osmanlı Örneği: İsmail Gelenbevi II", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 1, Bahar 2016, s. 139-159.
- El-Kevserî, Muhammed Zahid, "Gelenbevi İsmail Efendi", çev. Musa Alak, *İÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, 2005, s. 137-154.
- Esad Mehmed Efendi, *Bağçe-i Safâ-Enduz*, haz. Rıza Oğraş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2018.
- Faik Reşad, *Eslâf*, II, Alem Matbaası, İstanbul 1312.
- Gölcük, Şerafettin-Metin Yurdagür, "Gelenbevi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, İstanbul 1996, s. 552-555.
- Günay, Sezen, *XVIII. Asrın İkinci Yarısında Kazaskerler ve Payeliler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul 1965.
- Gür, Süleyman, "Osmanlı Tefsir Geleneğinde Besmele Risaleleri Literatürü", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 12 (2018), s. 405-477.
- Gürlek, Dursun, *Ayaklı Kütüphaneler*, I, Timaş Yayınları, İstanbul 2019.
- Halil Nuri Bey, *Târîh-i Nûrî Bey*, İÜK, No: TY 5996.
- Irmak, Mustafa, "Bir Belâgat Kitabı Olarak Mutavvel ve Osmanlı Medreselerinde Okunmuş Biçimi Üzerine Bir Risâle", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 42, (2012/1), s. 173-196.
- Koşmaz, Seyfullah, "Manzum Nasihatnamelerde Kitap: Kaynak, Tavsiye ve Döküm", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı 49, İstanbul 2023, s. 223, 235, 286.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmanî*, I, II, IV Matbaa-i Âmire, İstanbul 1308.
- Keskinoğlu, Osman, "İsmail Gelenbevi (1.143-1205 H. /1730-1791 M.) ve Subüt-ı Hilal Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1965, s. 21-30.
- Öz, Mustafa, "Kazâbâdî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 25, Ankara 2022, s. 120-121.
- Sarıkaya, Yaşar, "Osmanlı Anadolu'sunda Parlayan Bir Eğitim Merkezi: Hâdimî Medresesi ve Kütüphanesi", *Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies*, XLII (2013), s. 157-175.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, IV/II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- Vakanüvis Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, haz. Seydi Vakkas Toprak, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- Yigiterol, Ömer Faruk, *Türk İslam Edebiyatında Pend-nâmeler ve Levh-nâmeler: İnceleme-Metin*, Uludağ Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2017.

TANZİMAT SONRASI ORMANLIK VE HÂLÎ ARAZİLERDEKİ BAZI YABANI MEYVE AĞAÇLARININ ISLAHI VE ZİRAİ ÜRETİME KAZANDIRILMASI (AKSEKİ KAZASI ÖRNEĞİ)

BEHSET KARACA*

Giriş

Akseki kazası, XVI. yüzyılın başında Alaiye sancağına tabidir. 1513 tarihinde Alâiye sancağı ise Alâiye, Akseki ve Manavgat kazalarından meydana gelmektedir¹. 1530 tahririnde Alâiye sancağı, Alâiye ve Manavgat kazalarından oluşmakta olup yine Anadolu Eyaleti'ne bağlıdır. Akseki ise Alâiye kazasının nahiyesi durumundadır². 1555 tarihli icmal tımar defterinde Akseki kazası, yine Alâiye sancağına bağlıdır. Diğer kazaları ise Alâiye ve Manavgat'tır³. Alâiye idari teşkilat bakımından Kıbrıs'ın fethine kadar Anadolu Eyaleti'nin sancağı iken Kıbrıs'ın fethinden sonra yeni kurulan Kıbrıs beylerbeyliğine Tarsus ve İçel sancaklarıyla beraber bağlanmıştır. Böyle yapılmasında askeri zaruretlere ve icaplar etkili olmuştur. Bu doğrultuda Ege ve Akdeniz'deki büyük adalar zapt edilince karşısına rastlayan bazı yerler, adalar da teşekkül edilen beylerbeyliklere bağlanmaktadır⁴. IV. Mehmed zamanında (1648-1651) ise Alâiye sancağının Düşenbe, Manavgat, İbradı ve Akseki adlarında dört kazası bulunmaktadır⁵.

1847 yılında Alâiye, Karaman Eyaleti'ne (Konya) bağlanmıştır. 1847'de Karaman Eyaleti ise Konya, Hamid, Teke, Alâiye, İç-il ve Nevşehir'den meydana gelmektedir. 1856 yılında Konya Eyaleti'nde yeni bir idari yapılanmaya gidilmiştir. Bu yapılanma ile birlikte kaza olan yerleşim yerleri liva olmuştur. Bu livalardan birisi de Alâiye'dir. Alâiye livasına, Alâiye, Akseki, İbradı, Senir ma'a Düşenbe ve Manavgat ile birlikte 5 kaza bağlıdır⁶. Vilayet salnamelerine göre Alâiye'nin 1868'de Teke sancağına bağlı bir kaza statüsünde olduğu görülmektedir⁷. Teke'ye bağlı olan Alâiye kazasının merkezden başka bir de Manavgat nahiyesi vardır⁸. Akseki ise ayrı bir kaza merkezi olmuştur. Senir ma'a Düşenbe olarak geçen Senir bölgesi de nahiye olarak Akseki'ye bağlanmıştır⁹. XV. ve XVI. asırlarda Manavgat kazasına dâhil olan İbradı nahiyesi de bu dönemde Akseki kazasının sınırları içerisinde görülmektedir¹⁰. XIX. asrın sonlarında ise Akseki, İbradı nahiyesinden meydana gelmekte olup 60 köye sahiptir¹¹. 1901-1902 tarihinde de Teke sancağı, *Antalya, Akseki, Alâiye, Elmalı ve Kaş* kazaları ile 11 nahiye ve 524 köyden oluşmaktadır¹². Günümüzde Akseki, Antalya iline bağlı Batı Torosların güneyinde kurulmuş bir ilçedir. Doğusunda Gündoğmuş ve Bozkır, batısında Manavgat ve İbradı, kuzeyinde Beyşehir ve Seydişehir, güneyinde ise Manavgat ve Gündoğmuş ilçeleri yer almaktadır. İlçenin

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, behsetkaraca@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5214-3818, Isparta, Türkiye.

¹ Saim Yörük, "Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.19, Temmuz 2019, s.148.

² *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Tahrir Defteri (TT) 166, s.613-628; 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 27, Ankara 1995, s.613-628.*

³ BOA, TT 765, s.88-110; Behset Karaca, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009, s.45.

⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, *Alanya (Alâiye)*, Yayımlayan: Alanyalı M. Ali Kemaloğlu, Ayaydın Basımevi, İstanbul 1946, s.254.

⁵ Konyalı, *age*, s.258; İdris Bostan, "Alanya", *DİA*, C.2, İstanbul 1989, s.340.

⁶ Selim Hilmi Özkan, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdari Yapısı ve Nüfus Durumu", *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜ-BAR)*, (XXIX-Bahar) 2011, s.277-278.

⁷ Bostan, *agm*, s.340.

⁸ Konyalı, *age*, s.260.

⁹ Özkan, *agm*, s.278.

¹⁰ Karaca, "Manavgat'ın Siyasi, İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı (XV-XIX. Yüzyıllar)", *History Studies*, 13/4, Ağustos 2021, s.1291.

¹¹ Vital Cuinet, *Turque D'Asie Geographie Administrative*, Paris 1890, s.853.

¹² 1317 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi, s.182-225.

Benzer şekilde fındık, dut ve fıstık ağaçlarının da ıslah ve aşılansıyla üretime katkı sağlanmaktadır. Fıstığın XVI. asırdan itibaren yetiştiği ve vergi alındığı görülmektedir. Bu dönemde badem de yetiştiğine göre muhtemelen fındık da yetişmektedir⁹⁵. 1862'de ipek böcekçiliğini geliştirmek için yeni yetiştirilecek dutluklar, ilk ürün yılından itibaren 3 yıl süre ile öşür vergisi kapsamı dışına alınmıştır. Ayrıca ekim yapılmayan boş topraklarda 50 dönüm dutluk yetiştirenlerin bakır, 100 dönüm yetiştirenlerin gümüş ve 500 dönüm yetiştirenlerin altın madalya ile ödüllendirilmesi kararlaştırılmıştır. Artık hububat ekmek ve hayvan beslemek yerine dar taraçalarda bodur dut ağaçları büyütülmektedir. 1890'larda dut ağaçları Cebeli Lübnan'da ekilen arazinin %50'sini kaplamakta ve ham ipek Beyrut'un ihracatının yarısını teşkil etmektedir⁹⁶. Osmanlı'nın, Tanzimat'tan itibaren tarımsal düzeyin modernleştirilmesine yönelik sarf ettiği çabalar Akseki ve çevresinde de etkili olmuş ve burada uygulama imkânı bulmuştur. Bölgeye ait belge ve bilgilerde bu görülmektedir.

Sonuç

Klasik dönemde Osmanlı Devleti'nde toprakların %87'si miri arazidir. Geri kalanı vakıf ve mülk arazidir. Miri arazilerin bağ ve bahçe haline getirilmesini devlet istememektedir. Çünkü hububat stratejik üründür ve bunun ekimi önemlidir. Vergilerin de mühim bir kısmı öşürden alınmaktadır. Buna rağmen klasik dönemde bazı miri arazilerin bağ ve bahçe haline getirildiği veya getirilmeye çalışıldığı olmuştur. Bilhassa boş, verimsiz ve çorak arazileri ıslah edenlere devlet mülkiyet hakkını vermektedir. Tekke ve zaviye vakıfları başta olmak üzere bazı vakıflara da devlet ıssız bölgeleri şenlendirme, ihya ve iskân amacıyla toprak vermekte veya kolaylıklar sağlamaktadır. Tanzimat'tan sonraki süreçte büyük arazi ve çiftlikler genelde bu tarzda ıssız ve boş arazilerin ıslahıyla ortaya çıkmıştır. Bu yerlerin tarıma kazandırılması ekonomik anlamda önemli katkı sağlayacaktır. Özellikle ticari tarımın yaygınlaşmasıyla ormanlık, ıssız, boş, hâlî ve mevât arazilerin kullanımına devlet daha fazla önem vermeye başlamıştır. Yine Tanzimat sonrasında tarımı geliştirmek için önemli yapılanmaya gidilmiştir. Kurulan bazı bürokratik yapılarla devlet üretimi arttırmak, dış ticaret dengesini sağlamak, halkın gelir ve refahını üst seviyeye çıkarmak gibi şeyleri ummuştur. Yine devlet tarımı geliştirmek için çeşitli teşvik tedbirlerini uygulamaya gitmiştir. Bu tedbirler çiftçileri üretim alanlarını genişletmeye, ticari değeri yüksek piyasaya dönük ürünler yetiştirmeye ve üretimde verimi arttıracak modern araç ve girdi kullanmaya özendirici niteliktedir. Ayrıca bu dönemde ulaşımda ve ticaretteki gelişmeler bazı ürünlerin ekimi ile dikimini ön plana getirmiştir. Bu doğrultuda normal arazilerin yanında ormanlık, boş ve sahipsiz arazilerin ekimi ve buradaki bazı meyve ağaçlarının ıslahı ile aşılansız söz konusu olmuştur. Buna konu olan ürünlerin başında da yabancı zeytin, fındık, harnup, fıstık ve kestane ağaçlarının ıslahı, aşılansız gelmektedir. Yine üzüm bağlarının ıslahı ve dut ağaçlarının dikilmesi önem arz etmiştir.

Biz de bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin ormanlık, ıssız ve boş arazilerdeki sahipsiz bazı ağaçları ıslah teşebbüslerini değerlendirdikten ve genel politikasından bahsettikten sonra Akseki kazasındaki bu tarzda bazı meyve ağaçlarının ıslah ve aşılama teşebbüsleri hakkında bilgi verdik. Bu işleri yapanlara devletin uyguladığı vergi muafiyeti ve kolaylıkların neler olduğunu arşiv belgelerinden ortaya koymaya çalıştık.

KAYNAKLAR

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
BOA, Tahrir Defteri (TT) 166, 241, 466, 765.
BOA, Maliyeden Müdevver Defteri (MAD) 3331.
BOA, ŞD 1743/8/1-4.
BOA, ŞD 1253/9/1-3.
BOA, DH.MKT 139-2.
BOA, DH.İD, Nr. 99/29.

⁹⁵ Kıvrım, *agm*, s.50.

⁹⁶ Güran, "Tarım Politikası (1839-1913)", s.310; Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, s.52-53.

BOA, C.İKTS, 37/1806

166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 27, Ankara 1995.

Salnameler

1317 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi.

Araştırma Eserleri

Akdağ, M., *Türkiye'nin İktisadî ve İctimâî Tarihi*, C.2, Cem Yayınevi, İstanbul 1995.

Akgül, M., *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alaiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus Ve İdari Taksimatı*, İstanbul Üniversitesi SBE İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 1989.

Arıkan, Z., "İstanbul'a Zeytinyağı Gönderilmesi", *Zeytinin Akdeniz'deki Yolculuğu Konferans Bildirileri*, Yayına Haz. Ayşegül Sabuktay, Ed. Alp Yücel Kaya-Ertekin Akpınar, Dinç Ofset Matbaa, İzmir 2018, s.40-47.

Barkan, Ö. L., "Türk-İslam Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller Mülk Topraklar ve Sultanların Temlik Hakkı", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler 1*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1980, ss.231-247.

Barkan, Ö. L., "Türk-İslam Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıfların Hususiyeti", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler 1*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1980, ss.249-280.

Bostan, İ., "Alanya", *DİA*, C.2, İstanbul 1989, ss.339-341.

Cunnet, V., *Turquie D'Asie Geographie Administrative*, Paris 1890.

Doğan, F., *Osmanlı Devleti'nde Zeytinyağı (1800-1920)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

Faroqi, S., *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 1994.

Günaltay, Ş., *Yakın Şark II Anadolu En Eski Çağlardan Ahameniş'ler İstilasına Kadar*, Ankara 1987.

Güran, T., *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren, İstanbul 1998.

Güran, T., "Tarım Politikası (1839-1913)", *Osmanlı*, C.3, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss.305-311.

İnalçık, H., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, C.1, Eren, Ed. Halil İnalçık ve Donald Quataert, İstanbul 2000.

İnalçık, H., "Köy, Köylü ve İmparatorluk", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, Eren, İstanbul 1993, ss.1-14.

İnalçık, H., "Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar", *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti Ve Ticari Tarım*, Ed. Çağlar Keyder-Faruk Tabak, Çev. Zeynep Altok, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, ss.17-35.

Quataert, D., "Tarım", *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, C.2, Ed. Halil İnalçık-Donald Quataert, Eren, İstanbul 2004, ss.961-999.

Kalaycı, Z. B., *Osmanlı Sarayında İlaş ve Tüketim (1680-1730)*, Sakarya Üniversitesi SBE, Tarih Doktora Tezi, Sakarya 2023.

Karaca, B., *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.

Karaca, B., *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.

Karaca, B., *Hamid Sancağı Vakıfları (MAD 3331 Numaralı Vakıf Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi)*, T.C. Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Burdur 2014.

Karaca, B., "Manavgat'ın Siyasi, İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı (XV-XIX. Yüzyıllar)", *History Studies*, 13/4, Ağustos 2021, ss.1279-1320.

Karaca, B. ve Karaboğa, D. V., "XVI. Yüzyılda İrle Kazası Vakıfları", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi (MJH)*, c.9, S.2, 2019, ss.357-372.

Keçiboynuzu (Harnup) Bahçe Tesisi Projesi Fizibilite Raporu ve Yatırımcı Rehberi, Haz. Galip Çağtay Tufanoğlu-Zafer Filiz, Ed. Özgür Balcı, OGM Matbaası, Ankara 2020.

Kıvrım, İ., "16. Yüzyılda Akseki (Yerleşme, Nüfus ve Ekonomi)", *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (OSMED)*, C.1, S.1, 1 Temmuz 2015, s.36-62.

Konyalı, İ. H., *Alanya (Alâyye)*, Yayınlayan: Alanyalı M. Ali Kemaloğlu, Ayaydın Basımevi, İstanbul 1946.

Kurt, Y., "Osmanlı Toprak Yönetimi", *Osmanlı*, 3, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss.59-65.

Mansel, A. M., *İlkçağda Antalya Bölgesi*, İÜEF Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları İstasyonu Yayınları no.1, İstanbul 1956.

Mansel, A. M., "Antalya Bölgesinde (Pamfilya) 1943 Yılı Sonbaharında Yapılan Arkeoloji Gezisine Dair Kısa Rapor" *Bellekten*, IX, ss.135-145.

Mansel, A. M., *Side 1947-1966 Yılları Kazıları Ve Araştırmalarının Sonuçları*, Ankara 1978.

Özgün, C., "Dünyanın İştahını Kabartan İki Renk, Bir Kent: "Zeytin Yeşili, Zeytinyağı Sarısı ve İzmir", *Zeytinin Akdeniz'deki Yolculuğu Konferans Bildirileri*, Yayına Haz. Ayşegül Sabuktay, Ed. Alp Yücel Kaya-Ertekin Akpınar, Dinç Ofset Matbaa, İzmir 2018, ss.48-76.

Özkan, S. H., *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yayınları, Alanya 2011.

Özkan, S. H., "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu", *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜ-BAR)*, (XXIX-Bahar) 2011, ss.275-291.

Ünal, M. A., *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2019.

Ünal, M. A., *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.

Pamuk, Ş., *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ŞEHİT OLAN ANTALYALILAR

FATİH ÖZÇELİK*

Giriş

Osmanlı Devleti'nin son zamanları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yılları göz önüne alındığında gerçek manada bir halkın var olma mücadelesine tanıklık edilir. Ekim 1912'de Balkan Savaşı ile başlayan, 1914-1918 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı'yla devam eden ve Eylül 1922'de Yunan askerinin denize dökülmesiyle son bulan Milli Mücadele dönemi dikkate alındığında Anadolu Türk halkı 10 yıl süren bir savaş dönemi geçirmiştir.

Her savaşın tarihi açıdan bir önemi, değeri ve sonucu olmakla birlikte insan kaybı açısından bakıldığında Birinci Dünya Savaşı oldukça önemlidir. Sömürgecilik kavgası ve emperyal kapışmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan Birinci Dünya Savaşı milyonlarca cana mâl olmuş ve yine aynı şekilde milyonlarca insan bu savaşta yaralanmıştır.

Savaşlardaki can kayıpları, duygusal değerlendirmenin yok olmaya başladığı andan itibaren sayısal verilerden başka bir anlam ifade etmese de bir açıdan toplumun önemli miktarda yetişmiş ve kalifiye insan gücünün savaş meydanlarında yok olması demektir. Bir başka açıdan vatan savunmasını kutsal bir vazife olarak gören toplumlar için bu kayıplar birer gurur abidesidir. Anadolu Türk halkının 10 yıl süreyle verdiği mücadele ve bulunduğu fedakarlık göz önüne alındığında verdiği kayıpların/şehitlerin bilinmesi önem arz etmektedir.

Vatan savunmasında şehit olanlarla ilgili yapılan çalışmaların önemli olduğu bir gerçektir. İnsan oğlu için en büyük fedakarlık olarak addedilebilecek vatan uğruna canından vazgeçmişlerin bilinmesi şimdiki ve gelecek nesiller için değerlidir. Bu bakımdan Birinci Dünya Savaşı'nda şehit olan 1500'den fazla Antalyalı tarafımızdan incelenmiş ve şehitlerimizin adı, baba adı, doğum tarihi, köyü, rütbesi, birliği, şehadet yeri ve tarihi gibi bilgiler bir tablo halinde çalışmamızda yer almıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Şehit olan Antalyalılar

Birinci Dünya Savaşı tabiri caizse yer yüzündeki tüm yaşam alanlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen gerçek manada bir dünya savaşıdır. Avrupalı güçler arasında başlayan sömürgecilik yarışı ve pazar arayışı dünyanın hemen hemen tüm alanlarını büyük güçlerle etkileşim altına sokmuştu. Gerek diplomatik gerek askeri gerekse iktisadî bağlantılarla büyük güçlerin çatısı altında birleşen dünya, ortaya çıkan ittifaklar ve silahlanma yarışının sebep olduğu bir savaşa sürüklendi. Haziran 1914'te savaş ateşini yakan kıvılcımın bir Sırp tarafından atılması sonucunda dünya savaşı da başlamış oldu.

Beklentilerin aksine kısa sürede bitmesi düşünülen ve fakat dört yıl üç ay on bir gün süren bu savaşta İngiltere ve müttefikleri 5.152.115 asker, Almanya ve müttefikleri 3.386.200 asker kaybetmiştir. Türklerin şehit sayısı da 325.000 civarındadır¹.

Milli Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan şehitlere dair kataloğlara günümüzde dijital olarak ulaşılabilmektedir². En güncel haliyle şehitlere ait bilgilerin yer aldığı bu dijital arşivde günümüz

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Fen-Ede. Fakültesi Tarih Bölümü, Amasya Türkiye, fatihozcelik@hotmail.com. ORCID: 0000-0003-2627-3376.

¹ Ercüment Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1996, s. 199.

² <https://www.msb.gov.tr/SehitBilgiKapisi/SehitListesi> (Erişim Tarihi 10.01.2023).

Antalya Finike - 20

Finike	13	Alacadağ	1	Arifköy	3
Gökbük	1	Sahilkent	2		

Antalya Gündoğmuş - 18

Gündoğmuş	2	Akyar	1	Balkaya	2
Beden	1	Çaltı	1	Eskibağ	2
Güneycik	1	Kalecik	1	Karadere	1
Kayabükü	2	Orhanköy	1	Ortaköy	1
Pembelik	1	Senir	1		

Antalya Kumluca - 18

Kumluca	2	Adrasan	2	Çayıçi	1
Erentepe	1	Gerçen	1	Gölcük	5
Gözören	1	Karacaören	2	Kuzca	1
Mavikent	1	Sarıkavak Mah.	1		

Antalya İbradı - 18

Ant / İbradı	10	Ormana	8

Antalya Gazipaşa - 9

Gazipaşa	1	Aydincik	2	Çakmak	1
		Karalar	1	Sugözü	4

Antalya Kale - 5

Kale	3	Belörer	1	Köşkerler	1

Antalya Kemer - 5

Kemer	3	Beycik	1	Ulupınar	1

Sonuç

Asker bir millet olan Türkler için şehitlik mertebesi ulaşılabilecek en üst mertebelerden biridir. Vatanî görevlerini yerine getirirken vatanın manevi bekçileri konumuna yükselen şehitlerin bilinmesi de önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle Birinci Dünya Savaşı sırasında şehit olan Antalyalılarla ilgili bu çalışma şehitlerin isimlerinin yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması ve daha kapsamlı çalışmalara küçük bir başlangıç teşkil etmesi duygularıyla ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

AKPINAR, Ozan Can; "Birinci Dünya Savaşı'nda Fransız Gemilerin Antalya Sahillerine Yönelik Taarruzları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S. 43, 2023, ss. 111-142, doi: 10.26650/YTA2023-1265611.

KURAN, Ercüment; "Birinci Dünya Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1996.

<https://www.msb.gov.tr/SehitBilgiKapisi/SehitListesi> (Erişim Tarihi 10.08.2023)

BALKAN SAVAŞLARI'NDAN SONRA ANTALYA'DA TÜRK MUHACİRLERİN İSKANI (1918-1923)

CENGİZ MUTLU*

Giriş

1821 Mora isyanı başladığında yerel liderler tarafından yönetilen küçük gruplar, silahsız çiftlik sahipleri, timar sahipleri, memur, ulema ve tüccar Müslümanlara saldırmaya başlamıştı. Bazı tarihçiler Mora yarımadasında 40.000 Müslüman'ın öldürüldüğünü kaydetmekteydi. Çok az iz bırakan Yunanistan'daki Türkler tümüyle dünyanın haberi olmadan ortadan kaldırılmıştı. Katliamdan sadece Müslüman Türkler değil diğer milletler de etkilenmekteydi. Nitekim, 35. 0000 Türk, Arnavut, Musevi ve diğer milletlerin yaşadığı Tropolice'de, iki günde 10.000 kişi öldürülmüştü. Rum ayaklanması, 1822 yazına kadar Türk, Rum, Musevi, Arnavut ve diğer milletlerden olmak üzere 50.000 kişinin ölümüne neden olmuştu¹.

Antalya tarihin birçok döneminde göç hareketlerine sahne olmuştur. Bunlardan biri 1821 Mora isyanı ve sonrasında yaşanan Müslüman göçüydü. Zira, Rumların Müslümanlara saldırıları neticesi katliamlardan kurtulmak için birçok Müslüman muhacir olarak Osmanlı anayurduna göç etmek durumunda kalmıştı. Mora muhacirlerinin göç ettiği yerlerden biri de Antalya'ydı. Gelen muhacirlerin sayıları hakkında çeşitli istatistikler mevcuttu. Nitekim, bunlardan birinde 1822-1823 yıllarında Mora'dan kaçarak Antalya'ya gelen muhacirler 400 hane olarak verilirken, 1840 tarihli nüfus sayımında Mora muhacirlerinin sayısı 288 erkek Mora muhaciri olarak kaydedilmişti. Bu sayıya kadın nüfus da eklenince tahmini nüfus 576'a ulaşmaktaydı².

1877 -1878 Osmanlı-Rus Savaşı iki taraf için ekonomik olduğu kadar siyasi, sosyal açılardan büyük yıkım getirmişti. Osmanlı Ordusu Tuna cephesinde ve Doğu Anadolu'da bazı başarılar kazandıysa da Rusların her iki cephede ilerlemesi durdurulamamıştı. Plevne'nin düşmesiyle Ruslar Edirne'yi alıp Çatalca'ya dayanmışlardı. Böylece Türk Ordusu'nun yenilgisi üzerine Ruslar doğuda Erzurum, batıda İstanbul önlerine gelmişti³. Savaşın Türk Ordusu'nun aleyhine neticelenmesi üzerine Balkanlarda Türkler aleyhine şeni cinayet ve katliamlar başlamıştı. Özellikle Bulgaristan'daki Türk köy ve vilayetlerinde yakıp yıkmalar vahşi katliamlar, tecavüzler yürek dayanmayacak noktaya gelmişti. Balkan topraklarındaki Türklerin gördüğü zulüm Anadolu'ya doğru büyük bir göç hareketini tetiklemişti. Zulümden kurtulabilmek için yola çıkan muhacirlerin barınmasını sağlamak Babıâli için çok zor bir durumdu. Bu yüzden muhacirlere bazı camiler tahsis edilmek zorunda kalınmıştı⁴. Göç eden muhacirler çoğunlukla İzmir, İstanbul ve Çanakkale'ye gönderilmiştir. İzmir'e 1878 kış aylarında toplamda 19.150 muhacir gelmişti. Çoğu göçmen Aydın vilayetine denizyolu ile ulaştı. Karadeniz'den gelen Kafkas muhacirleri, Sivastopol ve Odessa'nın içinde bulunduğu Kırım bölgesinden gelen muhacirler, Rusya ve Romanya'dan göç eden muhacirler Köstence Varna limanlarını, demiryolu ve kara-

* Doç. Dr. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Karasu Myo.cengizmutlu@subu.edu.tr. ORCID: 0000-0003-1192-8528

¹ Serap Toprak, *XIX. Yüzyılda Balkanlarda Ulusçuluk Hareketleri ve Avrupalı Devletlerin Balkanlar Politikası*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011, s.179-180.

² Güven Dinç, "Osmanlıdan Cumhuriyet'e Antalya'ya Olan Göçler ve Sonuçları (1800-1923)", (Edit. Osman Köse), *Geçmişten Günümüze Göç*, C. II, Samsun 2017, s.776.

³ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1995, s.338-339.

⁴ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 8, TTK, Ankara 2007, s.60.

önce vuku bulan uyarısının farkında olmayıp yöredeki 80. Fırka Kumandanlığından bir kez daha uyarılmıştır. Zira, kumandanlık askeri harekât noktasından öneme sahip bu tarz mevkiilerin hükümetçe elde edilmesine şiddetle lüzum görmüştü. Nezaret liva sahillerinde İslam unsurlarının çoğaltılmasını memleket menfaatlerine uygun olduğunun altını çizmişti³⁶. Aynı şekilde Antalya eşrafından Tugayzade Cemal Bey'in daha evvel on yıl müddetle İtalyanlara kiraladığı 30.750 dönümlük Antalya'daki arazisinin muhacirlerin kullanımına tahsisi için istimlakına karar verilmişti³⁷.

Sonuç

1821 Mora isyanı ve beraberinde gelen Anadolu'ya son istinatgâha dönük Türk göçleri, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve 1912 Balkan Savaşları'ndan sonra ve Cumhuriyet'in ayakları üzerine durana dek devam etmişti. Evlad-ı Fatihan olarak Rumeli'yi kendilerine vatan olarak belleyen Türkler, Türk Ordusu'nun yenilgisi akabinde muhacir konumuna düşmüştü. Bunda en büyük etken hiç şüphesi bir zamanlar Osmanlı tebaası olan Sırp, Yunan, Bulgarların çeteler teşkil ederek Türkleri cebir, baskı ve şiddetle göçe zorlamalarıydı. Muhacir konumuna düşen Türklerin ise başta Edirne, İstanbul, İzmir, Konya ve Antalya'ya muhaceretle iskân edilme yoluna gidilmişti. Elbette muhacirler iskân edilirken en büyük problem devletin içinde bulunduğu maddi müzayakaydı. Her şeye rağmen devlet muhacirler için gereken desteği vermekten geri durmamıştı. Konumuz olan Antalya'da Türklerin yerleştirilmelerindeki ana etkenin biz Antalya'nın mevsim şartlarının uygunluğu, gıdaya erişimin kolaylığı ve arazinin nispeten düz olmasına bağlıyoruz.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
DH.ŞFR.
BEO.
DH.EUM, 5.ŞB
DH.SN.THR.
DH.KMS.
HR.SYS.
TŞR.HL.

Gazeteler

İkdam

Araştırma Eserleri

Acer, Tülin, *Balkan Muhacirlerinin Yaşadığı Sorunlar (1912-1914)*, s.17, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2008.
Dinç, Güven, "Osmanlıdan Cumhuriyet'e Antalya'ya Olan Göçler ve Sonuçları (1800-1923)", (Edit. Osman Köse), *Geçmişten Günümüze Göç Sempozyumu*, Samsun 2017.
Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 8, TTK, Ankara 2007.
Gökhan Doğan, *1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan Sonra Balkanlardan İzmir'e Göç ve Muhacirlerin İskânı*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2021.
Gönüllü, Ali Rıza Gönüllü, "Antalya'da İskân Edilen Muhacirler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 6, yıl 2009.
H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Tarihi Göç*, İz Yayıncılık, 7.Baskı, İstanbul 2012.
Hacer Zorlu Uğur, *Balkan Savaşları'nın Balkanlar'dan Anadolu'ya Türk Göçü Üzerine Etkisi*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2018.
Hasret İpek İlçin, *Balkan Savaşları Sırasında İstanbul'a Gelen Balkan Muhacirlerinin Yaşadığı Sorunlar*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van 2021.
Toprak, Serap, *XIX. Yüzyılda Balkanlarda Ulusçuluk Hareketleri ve Avrupalı Devletlerin Balkanlar Politikası*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.
Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1995.

³⁶ BOA, DH. ŞFR, 91/127.

³⁷ BOA. DH.ŞFR, 425/111.

XX. YÜZYIL BAŞLARINDA ANTALYA'DA SAĞLIK HİZMETLERİ VE DOKTORLAR

AHMET KÖÇ*

Giriş

XIX. yüzyılda yaşanan modernleşme süreci devletin sorumluluklarını genişletti, eğitimi standartlaştırarak merkezileştirdi¹. Bireye yönelik hizmetler genişledikçe devletin sorumlulukları arttı. Daha genel ifadeyle Osmanlı Devleti ilk kez modern devlet olmanın şartlarını yerine getirmeye başladı. Bu dönemde merkez teşkilatının nezaretlere ayrılması sadrazamı, bakanlık faaliyetlerini koordine eden, hükümet politikalarını oluşturan, yetkilerini bakanlıklarla paylaşan bir konuma getirdi. Merkezi hükümet bürokrasisi giderek büyürken, bakanlıklar arası işbirliği de genişledi². Yürürlükteki karmaşık ve genellikle yazılı olmayan kural ve adetlerin, sistematik biçimde yazılı kanunlara dönüştürülmesiyle uygulamada padişah bürokratlığından devlet bürokratlığına geçildi³.

Uzun XIX. yüzyılda iç ve dış dinamiklerin etkisiyle bürokrasideki gelişmeler, modern tıbbın yapısını hızla değiştirdi, branşlaşmayı arttırdı. 1832'de askeri tabip ve cerrah yetiştirmek amacıyla *Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane* açıldı⁴. Tıp eğitiminin uzun olması, devam eden savaşlar ve bütçe sorunları tabip ihtiyacının karşılanmasını zorlaştırdı. Modern eğitim almış tabiplerin sayısının azlığı göz önünde bulundurularak Osmanlı teb'asından olmayanların ülkede çalışmasına izin verildi. Ancak istenen sayıya yine ulaşamayınca taşraya daha fazla mülki tabip yetiştirmek için 1866'da *Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye* kuruldu⁵. Mektebin açılmasını teb'anın sağlık hizmetlerini düzenleyen hukuki mevzuat destekledi⁶. Beşerî sermaye sorunu olarak ifade edilen tabip azlığı, Osmanlı Devleti'nin farklı uygulamalarıyla çözülmeye çalışıldı. Halk sağlığını koruyabilecek nitelik ve nicelikte olmayan yabancı tabipler Türkçe öğrenmeden⁷, hastayla irtibat kurmadan reçete yazmaya çalıştılar.

Taşrada kolera, veba, frengi gibi hastalıklar yayılırken Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin ilk mezunları görev yerlerine gitmeye başladılar. 1871 yılından itibaren sancak ve vilayetlere atananlara memleket tabibi adı verildi. 1913 yılında ise çıkarılan nizamname ile memleket tabiplerinin yerini hükümet tabipleri aldı. Hükümet tabipleri gibi Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den mezun olan belediye tabipleri farklı şekillerde istihdam edildiler. Taşra belediyelerinde sağlık hizmetlerini icra eden belediye tabipleri Dahiliye Nezareti emrinde çalıştılar. Oysa aynı yüzyılda hemen hemen benzer eğitimi almış olmalarına rağmen, farklı kurumlar adına çalışan tabipler de vardı. Belediye tabipleri Dahiliye, hususi/özel hekimler Sıhhiye, Askeri hekimler ise Harbiye Nezareti'ne bağlı olarak istihdam edildiler.

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, ahmetkoc@akdeniz.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8819-8095, Antalya-Türkiye.

¹ Benjamin C. Fortna, *Mekteb-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İslam, Devlet ve Eğitim*, s. 49.

² Musa Çadırcı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi*, 2007, s.178-179.

³ Tahsin Güler, "Osmanlı'da Siyaset ve Bürokrasi İlişkilerinin Tarihi Seyri", *SDÜ. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 311-336. 2014, s. 326; Ayrıca bk. Ali Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, 2012, s. 65.

⁴ Ayten Altıntaş, "Osmanlılarda Modern Anlamda Tıp Eğitiminin Başlaması Tıbhâne-i Âmire", *Osmanlı*, VIII, 1999, s. 528-540; Ayrıca bkz. Nil Sarı, "Mekteb-i Tıbbiye", *TDVİA*, 29, 2004, s. 2-4; İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, VII, s. 46.

⁵ Arslan Terzioğlu, "İstanbul Tıp Fakültesi Tarihçesi", *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 63 (2), 2000, s. 9-10; Biray Çakmak, "Modernleşme Sürecinde Uşak Kazası'nda Sağlık Hizmetleri", *Kurtuluşun 100. Yılında Uşak*, 2022, s. 118.

⁶ Gazeteci Ahmet Eşref Ayaş'ta konakladığı hanın, yan odasında yanlarında çocuklarıyla girip çıkan adamları görünce merak etmiştir. "...Sordum, öğrendim ki Halepli sahte bir doktor her gelene bakıyor, ilaç veriyor, söylentilere göre tıpta ve tedavi ilminde uzman olmadığı dal yok! Bunu polise bildirdim. Polis efendi ne yapalım, doktor yok. Bu adam iyi-kötü, tedavi ediyor, zararsız ilaçlar veriyor. Biz de onun için ona işliyoruz..." cevabını verir. *Anadolu'da Tanın I*, 1999, s. 79. Benzerleri için bk. BOA. ZB. 441/33, lef. 1.

⁷ Biray Çakmak, "Modernleşme Sürecinde Uşak Kazası'nda Sağlık Hizmetleri", s. 122.

Sonuç

XIX. yüzyıl bireylerin verimliliğini arttırma, onları çeşitli yollarla kontrol ve disipline etme çağıdır. Bu nedenle Foucault; hastane, hapishane, ordu ve okulu iktidarın disipline edici kurumları olarak nitelirmektedir. Yüzyıl içerisinde tüm dünyada bir yandan zorunlu askere alma, diğer yandan zorunlu kitlesel eğitim ile bireylerin tek tipleştirildiği, itaat ve disipline edilerek alıştırıldıkları sistemler geliştirildi.

Standartlaştırma, bürokrasi gibi sağlık alanına da yansıdı. Nizamnameler standartlaştırma yolunda yönlendirici oldu. Vilayetlerde sağlık hizmetlerini çeşitli yönleriyle nizama sokmaya yönelik devlet, hukuki metinler sayesinde mektepli olmayan, kulaktan dolma bilgilerle tedavi eden kişileri, çeşitli bitkilerden elde ettiği karışımları ilaç olarak satan şarlatanların etki alanlarını daralttı.

XIX. Yüzyıl ikinci yarısında şehirde ve çevre kazalarda bulunan tabip sayısının azlığı onların zor şartlar altında geniş sahalara yetişmeye çalıştıklarını göstermektedir. Tabipler bağlı buldukları belediye idaresinin ve yerel otoritenin desteğini alarak hareket ettiler. Belediye tabipliğinin hizmet alanı halk sağlığını korumak üzerine şekillendiğinden kaza idarelerinin doktorları sahiplenmesi önemliydi. Kendilerine refakat eden memurlar uzun süre kaza mahallini dolaşarak sağlık dağıtan tabiplerin belediye idaresinden maddi ve manevi talepleri oldu. XX. yüzyıl başlarında merkezi maaş sistemine henüz geçilmediğinden belediyelerden maaş alan tabipler, belediyelerin maddi zorluklarıyla karşılaştılar. Maaşların azlığı, bağlı buldukları belediyelerin mevcut maaşlarını zamanında alamamalarına yol açtığından güçlüklerle karşılaştılar. Bu durum görev yerlerinde hastadan tedavi ücreti talep eden bir kısım tabipleri ön plana çıkardı.

Anadolu, Rumeli ve Ortadoğu'daki kazalarda çalışma ortamlarının zorluğu, tabipleri her zaman yeni arayışa yöneltti. Bunlar kimi zaman mezuniyet sonrası görev yerlerine gitmediler, kimi zaman da zorunlu hizmet bedelini nezarete ödeyerek büyük şehirlerde özel muayenehaneler açtılar. Balkan ve Cihan Harbi sırasında çıkarılan zorunlu seferberlik çağrısı nedeniyle, diğer bölgelerde olduğu gibi Antalya'daki tabip sayısı daha da azaldı. Üstüne üstlük savaşımlardan kaçarak bölgeye gelen muhacirler beraberinde kolera, veba, frengi gibi hastalıkları getirdiğinden, hastalıkların önünün alınması birkaç yılı bulabildi.

KAYNAKÇA

- A-Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
 İrade. Meclis-i Mahsûs (İ.MMS.), 50/2156; 33/1363.
 Sadaret Mektubi Kalemî Belgeleri (A. MKT.): 198/76.
 Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO.): 1/36; 4630/347183; 1644/123244; 2130/159704; 1929/144650; 1/36; 2146/160924
 Cevdet Maliye Belgeleri (C. ML.): 19/876.
 Cevdet Sıhhiye Belgeleri (C. SH.): 6/282.
 Dahiliye Nezareti Muhâsebe Kalemî Belgeleri (DH.EUM.MH.): 141/65
 Dahiliye Nezâreti Hukuk Müşavirliği Belgeleri (DH. HŞ.): 30/42; 25/71
 Dahiliye Nezareti Mebani-i Emiriye-Hapishaneler Müdüriyeti Mütferrik Evrakı (DH. MB. HPSM.): 26/8
 Dahiliye Nezareti İdare (DH.İD.): 18/9; 18/27; 18/16; 50/21
 Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemî (DH. MKT.): 2227/52; 2263/115; 2267/19; 2282/63; 2119/55; 2357/46; 2634/22; 1877/41; 849/18; 503/11; 2018/71; 514/15; 989/3; 2912/53; 1824/18; 23/28; 2359/63; 1929/14465; 1360/36; 503/11; 2018/71; 2227/52; 2263/115; 2282/63; 2119/55
 Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri (DH.KMS.): 52/43
 Dahiliye Nezareti Mütenevvia Kısmı Evrakı DH.MTV. 18/19; 64/2
 Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrakı (DH. MÜ.): 10/1; 10/8; 41/35; 2/58
 Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî Evrakı (HR.MKT.): 793/44
 Hariciye Türkçe Hat (HR.TH.): 296/43
 Tercüme Odası Belgeleri (HR.TO.): 53/28; 558/192
 İrade Dahiliye Belgeleri (İ. DH.): 4/171; 471/71
 Meclis-i Vâlâ Evrakı (MVL.): 525/64; 705/36
 İrade- Meclis-i Vâlâ (İ. MVL.): 134/3626
 İrade Taltif (İ.TAL.): 122/68

Maarif Nezareti Mektubî Kalemi (MF.MKT.): 52/43
 Meclis-i Vükela Mazbataları (MV.): 216/125
 Şûrâ-yı Devlet Defterleri (ŞD.): 1572/1; 2408/20; 2843/23
 Rumeli Müfettişliği Yanya Evrakı (TFR.I.YN.): 3/287
 Yıldız Perakende Evrakı Elçilik Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik (Y.PRK.EŞA.): 39/94

B-Mevzûât

12 Ekim 1861/7 R 1278 Tarihli “*Memâlik-i Mahrûse-i Şâhânede Tabâbet-i Belediye İcrâsına Dâir Nizâmname*”, *Düstûr*, Tertîb-i Evvel, Cild-i Sâni, Matbaa-ı Âmire, Dersaadet 1290, s. 814-816
 17 Nisan 1888/5 Ş 1305 Tarihli “*Memleket Etibbası ve Eczacıları Hakkında Nizamname*”, *Düstûr*, Birinci Tertîb, Cild 6, Devlet Matbaası, Ankara 1939, s. 9-12
 21 Temmuz 1871/3 Ca 1288 Tarihli “*İdâre-i Umûmiye-i Tıbbiye Nizâmnamesi*”, *Düstûr*, Tertîb-i Evvel, Cild-i Sâni, Matbaa-ı Âmire, Dersaadet 1290, s. 803-806
 21 Temmuz 1871/3 Ca 1288 Tarihli “*Karantina Nizamnamesi, Düstûr*”, Tertîb-i Evvel, Cild-i Sâni, Matbaa-ı Âmire, Dersaadet 1290, s. 800-802
 A.}DVN.MKL. 35/23 (17 Muharrem 1312 / 21 Temmuz 1894) ve 1 Mayıs 1894 Tarihli *Aşî Nizamnamesi*
 Konya Vilayet Salnamesi (KVS.): H.1285/M.1868-69

C-Araştırma Eserleri

Ahmet Şerif. *Arnavutluk'ta, Suriye'de, Trablusgarp'ta Tanın*, I-II. Cilt, haz. M. Çetin Börekçi, TTK Yayınları, Ankara 2004.
 Ahmet İzzet Paşa. *Feryadım* I, der. M. Ayışığı, Nehir Yayınları, İstanbul 1992.
 Ozan C. Akpınar, “Antalya Gurebâ Hastanesi 1901-1923”, *Antalya Kitabı* II, 2019, ss. 221-233.
 Akyıldız, Ali. *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
 Altıntaş, Ayten. “Osmanlılarda Modern Anlamda Tıp Eğitiminin Başlaması Tıbhâne-i Âmire”, *Osmanlı*, VIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss. 528-540.
 Çadircı, Musa. *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007.
 Çakmak, Biray. “Modernleşme Sürecinde Uşak Kazası'nda Sağlık Hizmetleri (XIX. Yüzyıl Sonu 20. Yüzyıl Başı)”, *Kurtuluşun 100. Yılında Uşak*, Uşak Belediyesi Kültür Yayınları, 2022, Uşak ss. 118-127.
 Fortna, Benjamin C. *Mekteb-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İslam, Devlet ve Eğitim*, çev. P. Sıral, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
 Güler, Tahsin. “Osmanlı'da Siyaset ve Bürokrasi İlişkilerinin Tarihi Seyri”, *SDÜ. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* XIX/4, 2014, ss. 311-336.
 Gülser, C., İ. Rasimoğlu. “Taşra'yı İyileştirmek: XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Memleket Hekimleri”, *Lokman Hekim Journal* 3/1, 2013, ss. 1-6.
 Gültekin, Elif-G. Doğan. “Osmanlı Dönemi Belediye Tabipliği Uygulamasına Karamürsel Örneğinde Bir Bakış”, *Lokman Hekim Dergisi*, 8/3, 2018, 2ss. 18-223.
 Gündüz, Mustafa. *Kurum, Kavram ve Zihniyet*, Ketebe Yayınları, İstanbul:2018.
 Gündüz, Mustafa. “Ütopyalardan Distopyalara Eğitim ve Toplum”, *Eğitime Bakış* 43, 2018, ss. 9-16.
 Sarı, Nil. “Mekteb-i Tıbbiye”, *TDVİA*, 29, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, ss.2-4.
 Tekeli, İlhan- Selim İlkin. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, VII, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1993.
 Terzioğlu, Aslan. “İstanbul Tıp Fakültesi Tarihçesi”, *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 63/2, 2000, ss. 1-60.
 Yamak, Sanem. “Vatandaşlık Eğitimi ve Militar Eğitim”, *Türk Eğitim Tarihi* (ed. M. Gündüz), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2019, 307-340.
 Yıldırım, Nuran. “İstanbul'da Sağlık Hayatı”, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, 4, 2015, ss. 92-102.
<https://www.sdplatform.com/Dergi/342/Belediye-hekimligi>

MECLİS-İ MEBUSAN'DAN MİLLİ MÜCADELE'YE HAMDULLAH SUPHI

HACER GÖL*

Giriş

Hamdullah Suphi, İstanbul'un Aksaray semtinde 1885 yılında Suphi Paşa Konağı'nda dünyaya geldi. Ailesi Edirnekapi'daki Nakşibendi tekkesinin cemaat işleri ile uğraşan şeyhleri, aynı zamanda da mutasarrıfları idi.¹ Aile Maarif Nazırları yetiştirme bakımından da oldukça zengindi. Kendisi ilk maarif nazırı Abdurrahman Sami Paşa'nın torunu, altıncı Maarif Nazırı Abdüllatif Suphi Paşa'nın da oğluydu. "Tanzimat sonrası Türk edebiyatının ikinci nesline mensup hikâye ve roman yazarı" olarak adlandırılan Samipaşazade Sezai Bey de amcasıydı.² Kısıklı, Altunizade ve Numûne-i Terakkî mekteplerinden sonra Galatasaray Lisesi'ne gitti ve 1904'te mezun oldu. 1905 yılında Reji İdaresi'nde, 1907 yılında da Defter-i Hakani Yazı İşleri Kalemî'nde çalıştı. Daha sonra Ayasofya Rüştüyesi'nde Fransızca ve Medeni bilgiler derslerini verdi. Resmi kuruluş tarihi 25 Mart 1912 olan Türk Ocakları'nın 1913 yılında başkanı oldu. Bundan sonra da meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde bu görevini başarıyla sürdürdü.³ Türk Ocakları'nın tüm ülkede örgütlenmesine katkıda bulundu. Bundan sonraki hayatında da ocakla birlikte anıldı. Güzel konuşma ve yazma konusunda kendini geliştirmişti. Bu sayede Ocak'ta verdiği birçok nutku yankı uyandırdı. Milliyetçilik, iktisat, aydınlanma, laiklik, din, dil tarih, halkçılık, kadın hakları, çağdaşlık gibi pek çok konuların konuşulduğu Ocak, kısa sürede Türk aydınlarının buluşma yeri haline geldi. Aynı zamanda Ocak, Osmanlı Devleti'nden millî devlete, doğu medeniyetinden çağdaş batı medeniyetine geçiş sürecinde önemli bir basamak oldu.⁴ Ocağın faal üyesi olan Hamdullah Suphi de burada yapılan bütün çalışmalarda önemli bir rol oynadı.

Hamdullah Suphi Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Millî Türk Fırkası'ndan Antalya mebusu olarak seçildi. TBMM'de I, II, III, VII, VIII ve IX. dönem milletvekili olarak Antalya'yı temsil etmişti. Millî Mücadele'yi gönülden destekledi.

Çalışmanın konusu Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemine tanıklık eden Hamdullah Suphi'nin Osmanlı Mebusan Meclisi ve Millî Mücadele dönemindeki faaliyetlerinin incelenmesi olacaktır. Buradaki esas gaye Hamdullah Suphi'nin Antalya'yı temsil eden bir mebus olarak Türk Ocakları'ndan Millî Mücadeleye, Meclis-i Mebusan'dan TBMM'ne geçiş sürecinde dönemin olaylarına bakış açısı ve katkılarının ortaya konmasıdır. Çalışma kendi yazdıkları ve yaşadığı devirde onu tanıyanların yazıları esas alınarak hazırlanmıştır. Türk Ocakları tarihine de katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bir fikir, siyaset ve düşünce adamı olan Hamdullah Suphi edebi ve siyasi hayatı ile birçok araştırmaya konu olmuştur. Yaşadığı dönemin karmaşık yapısı, değişkenleri ve olayların yoğunlukları incelediğinde bu alanda yeteri kadar çalışma olmadığı söylenebilir. Konuya ilişkin Mustafa Baydar, Halim Seraslan, Fethi Tevetoğlu tarafından hazırlanmış araştırma eserleri mevcuttur. Ayrıca *Dağ Yolu* (iki cilt), *Günebakan ve Dağyolu* ile *Günebakan'dan Seçmeler* adı altında Hamdullah Suphi'nin yazılarından oluşan kitaplaştırılmış eserler de mevcuttur.

Hamdullah Suphi'nin Meşrutiyet Dönemindeki Faaliyetleri

Hamdullah Suphi istibdad, meşrutiyet ve cumhuriyet dönemlerinin önemli tanıklarındandı. Türk siyasetinin olduğu kadar Türk edebiyatının da önemli isimlerindendi. O'nun edebiyat dünyasında

* Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis. hacergol@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2371-7947.

¹ Şevket Rado, "Hamdullah Suphi Tanrıöver", *Hayat Tarih Mecmuası*, İstanbul 1966, C. 2 S. 7, s.6

² Zeynep Kerman, "Sâmpaşazâde Sezâi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, C.36, s.77-78.

³ Yusuf Sarnay, "Türk Ocakları" (<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-ocaklari/?pdf=3288> erişim: 11.08.2024).

⁴ Aynı yer.

ve milleti için önemli hizmetler gerçekleştirmiştir. Bunu yaparken de aklın ve bilimin yolundan ayrılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akder, Necati, "Hamdullah Suphi Tanrıöver De Milliyet Fikri ve Milliyetçilik Mefkuresi", *Türk Kültürü*, Ankara 1966, S. 45, s.750-751
- Arıburnu, Kemal, *Millî Mücadele'de İstanbul Mitingleri*, Yeni Desen Matbaası, Ankara 1975
- Devrin Yazarlarının Kalemıyla Millî Mücadele Ve Mustafa Kemal* (Haz: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, Necat Birinci, Abdullah Uçman), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1981, C.1.
- Duman, Melih, "Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Raporları Doğrultusunda Romanya'daki Siyasi Gelişmeler ve Türkiye Romanya İlişkileri 1931-1944", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C.10, S. 2, 2021, ss.425-462.
- Esemenli, Bilgay, "Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Ardından", *Hayat Tarih Mecmuası*, İstanbul, S. 9 1975, ss.805-806
- Kerman, Zeynep, "Sâmişazâde Sezâi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, C.36, s.77-78
- İnal, Mahmut Kemal İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, C. 1.
- İstanbul Meclis-i Mebusan'ının Gizli Oturumunda Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Bir Konuşması" (<https://atam.gov.tr/wp-content/uploads/%C4%B0stanbul-Meclis-i-Mebusan%C4%B1n%C4%B1n-Gizli-Oturumunda-Hamdullah-Suphi-Tanr%C4%B1%C3%B6verin-Bir-Konu%C5%9Fmas%C4%B1.pdf> erişim:21 Ocak 2024)
- Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri
- Moralı, Seniha Sami, "Hamdullah Suphi ve Türk Ocakları" *Hayat Tarih Mecmuası*, İstanbul 1969, S.2, ss.71-77
- Rado, Şevket, "Hamdullah Suphi Tanrıöver", *Hayat Tarih Mecmuası*, İstanbul 1966, C. 2, S. 7, s.6
- Sarınay, Yusuf, "Türk Ocakları" (<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-ocaklari/?pdf=3288> erişim: 11.08.2024)
- Seraslan, Halim, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995.
- Şapolyo, Enver Behnan, "Millî Mücadele'de Hamdullah Suphi", *Türk Kültürü*, S. 45 Temmuz 1966, ss.799-801.
- Tanrıöver, Hamdullah Suphi, *Dağyolu* (Haz: Fethi Tevetoğlu), Ankara 1987, C.I.
- Tanrıöver, Hamdullah Suphi, *Dağyolu*, Türk Ocakları İlim ve Sanat Heyeti Neşriyatı, Ankara 1931, C. II.
- Tanrıöver, Hamdullah Suphi, *Günebakan*, İzmir 1987
- Tanrıöver, Hamdullah Suphi, "Köşem Minderi", *Unutulmaz Yazılar*, İstanbul 2020, C.2, s.47-48.
- Tanrıöver, Hamdullah Suphi, "Profesör Albert Gabriel'e Ait Bazı Hatıralar", *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, İstanbul 1955, ss.3-6
- Tevetoğlu, Fethi, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1986.

III. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TARİH VE MEDENİYET

ANTALYALI MÜLKİYELİLER: TÜRKİYE’DE DEVLET-KAMU ÖRTÜŞMESİNDE MEKTEB-İ MÜLKİYE’NİN ROLÜ

RESUL BABAĞLU*

Osmanlı Devleti’nin Batı karşısında güçsüzlüğünün somut bir şekilde anlaşılmaya başlamasından sonra III. Selim döneminden itibaren reformlara hız verilmiş ve çağdaş eğitim kurumlarına Osmanlı modernleşmesinin başat unsurları olarak merkezi bir rol yüklenmiştir. Bu reform hareketleri kapsamında kurulan Darümuallimin, Mekteb-i Tıbbiye, Mekteb-i Harbiye, Topçu, İstihkâm Mektebi, Bahriye, Ziraat Baytar Mektepleri Sultan Abdülmecit döneminde hayat bulan okullardı. Ancak 1859 yılında kurulan Mekteb-i Mülkiye’yi, Harbiye ve Tıbbiye ile birlikte ayırıcı kılan husus, bu kurumların Osmanlı modernleşme serüveninde farklı bir konuma sahip olmalarıdır.¹ Tanzimat döneminin modern ve merkezi bir devlet tesis etme girişimlerinin bir parçası olarak gündeme gelen Mekteb-i Mülkiye’nin kuruluşu için Meclis-i Vala’nın hazırladığı mazbatada kullanılan aşağıdaki ifadelerden anlaşılabilir gibi, klasik Osmanlı idare tarzının modern ve merkezi bir imparatorluğun idari yönetim mekanizmasının yaşatılmasında işe yaramayacağı konusunda yönetici elitler arasında bir mutabakat oluşmuş durumdaydı:

... elviye kaymakamlıklarla kaza müdürleri umuru mülkiyeye ait fünün ve malumattan mücerret ve küçük konsolosun tercümanüle bile icrayı muameleden aciz buldukları şöyle dursun adeta kendilerine gönderilen evamirin ahkâmını okuyup anlamağa kadir olmadıkları derkardır ve bunun sebepleri dahi Dersaadette bazı dairelerden neş’et idüpte ve taşralarda dahi valiler ve sair me’murine bir takrip çatupda bir rütbeyle destires olduktan sonra malum olan heyetle bir memuriyyet tahsili için mucizliği ele alup kapu süründüklerinde semere-i tacizleri olarak vakua bir memuriyete kavuşmakta olmalarıdır.²

Mülkiye Mektebi’nin kuruluşuna dair yapılan yazışmalardan açıkça anlaşılmaktadır ki idari modernleşme hamlelerini merkeze alan Tanzimat reformlarının işlerlik kazanabilmesi için ihtiyaç duyulan taşra yöneticilerinin yetiştirilebilmesi dönemin yönetici elitlerinin çözmeye çalıştıkları öncelikli meselelerden biri olmuştur. Esasen, 1850’lerin başlarından itibaren Tanzimat’ın idari reform pratikleri gözle görülür birtakım somut hamlelerle hayata geçirilmeye başlamıştır. İmparatorluğun idari sisteminin yeni usul ve esaslara göre işletilebilmesi için atılan önemli adımlardan biri olarak 22 Eylül 1858 tarihinde Meclis-i Ahkâm-ı Adliye’nin *Vali mutasarrıf ve kaymakamların vazifelerini şamil talimat* başlığıyla yayınladığı düzenleme, Mekteb-i Mülkiye’nin kuruluş sürecinde keskin bir idari dönüşümün gündemde olduğunu göstermektedir.³ Taner Timur’a göre Mekteb-i Mülkiye, Kırım Savaşı’ndan sonra yayınlanan Islahat Fermanı’nın esprisi içinde kurulmuştur. Daha önceleri devlet yöneticilerinin yetiştirildiği medresede okutulmayan *ekonomi politik, devletler hukuku, tarih, hesap, coğrafya, muahedat-ı Devlet-i Aliye* gibi derslerin yeni kurulacak olan Mekteb-i Mülkiye ders müfredatına eklenmesi taşra idaresinde arzu edilen bir yönetici sınıfın yaratılmasında zaruri bir eğitim alt yapısını oluşturuyordu.⁴

* Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Tarih Bölümü, İzmir. resul.babaoglu@ikc.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8726-904X, İzmir/Türkiye

¹ Zafer Toprak, “Mülkiye Mektebi ve Türkiye’de Sosyal ve Beşeri Bilimlerin Gelişimi”, *Türkiye’nin Modernleşme Süreci ve Mekteb-i Mülkiye Sempozyumu*, Yay. Haz. Orhan Çelik vd. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 2021, s. 5.

² Cemal Tukin, “Mülkiye Mektebinin İlk Kuruluşuna Ait Vesikalar”, *Siyasi İlimler Mecmuası*, S.108, Yıl 9, (1940), s. 430.

³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 6, *Islahat Fermanı Devri, (1856-1861)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 133.

⁴ Taner Timur, “Mekteb-i Mülkiye, Modernleşme ve Özgürlük Kavgası 1859-1923”, *Mülkiye*, C. 33, Sayı. 265, (2009), s. 187.

85	1783	Mutlu Öktem	TED Ankara Koleji	1967	Mali	Korkuteli	1944	Hâkim	Sayıştay Denetçi Yrd.	-
86	2267	Ayla (Önocağ) Akcura	Bursa Kız Lisesi	1966	İdari	Antalya	1945	Orman Bölge Şefi/Bürokrat	Vekil Öğretmenlik/Eşi Kaymakam	

KAYNAKÇA

- Abby Software House, ABBYY FineReader 11 Kullanıcı Kılavuzu, 2011.
- Akdemir, H., *Son Devir Osmanlı'da İbradı Uleması*, İbradı Belediyesi Kültür Yayınları, Antalya, 2015.
- Babaoğlu, R., "Mülkiye Şakirdanı Cumhuriyet Elitine Dönüşürken... Kemalist Modernleşmede Mülkiye Mektebi'nin Rolü", *Türkiye Notları*, Sayı 10, Yıl 2, (Mart-Nisan 2020), ss. 75-82.
- Babaoğlu, R., *Mekteb-i Mülkiye (1859-1960) Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Bilimsel ve Kültürel Modernleşmenin Kurumsallaşması*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara, 2020.
- Baskıcı, M., "Mektep Nizamnamelerindeki Bilgiler Işığında Mülkiye (1877-1892)", *Mülkiye*, C. 35, S. 270, (2011), ss. 119-140.
- Bektaş, A., "Üç Devirde Mülkiyeli Sefirler: Mesleki Donanımın Oluşumu", *Belgi Dergisi*, S.24, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2022/II, ss. 345-366.
- Çankaya, M. A., "Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte" Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, Mars Matbaası, Ankara, 1968-1969.
- Davison, R. H., "On Dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Reformlarına Araç Olarak Fransız Dili," *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, çev. Çiğdem Erkal İpek, c. II. S. 4-5, (1994-1995), s. 171-188.
- Dodd, C. H., "Educational Background of Turkish Officials", *Middle Eastern Studies*, Vol. 1, No.3 (Apr., 1965), ss. 268-276.
- Ertan, T. F., - Babaoğlu, R., "Sultani Modernleşmede Bürokrasinin Rasyonalizasyonu: II. Abdülhamid Döneminde Mekteb-i Mülkiye", *Türkiye'nin Modernleşme Süreci ve Mekteb-i Mülkiye*, Yay. Hz. Orhan Çelik vd., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 626, Ankara, 2021, ss. 53-69.
- Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi*, C. 6, *Islahat Fermanı Devri, (1856-1861)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Kazamias, A. M., *Education and the Quest for Modernity in Turkey*, The University of Chicago Press, Chicago, 1966.
- Kazamias, A., *Education and the Quest for Modernity in Turkey*, University of Chicago Press, Chicago, 1966.
- Kırmızı, A., "Osmanlı Taşra İdaresinde Kariyer Çizgisinin Modernleşmesine Dair Bazı Gözlemler", *Eski Çağdan Günümüze Yönetim Anlayışı ve Kurumlar*, Edt. Feridun M. Emecen, Kitabevi, İstanbul, 2009, ss. 227-235.
- Kuckartz, U., & Rädiker, *MAXQDA 2020 - MAXQDA İle Literatür Taraması* çev. S. Toraman, MAXQDA Yayın, 2021, s. 23.
- Mardin, Ş., "Center-Periphery Relations: A Key to Turkish Politics?", *Daedalus*, Vol. 102, No. 1, Post-Traditional Societies (Winter, 1973), ss. 169-190.
- Örikaşazade H. S., *Sultan Abdülhamit Devri Hatıraları ve Saray İdaresi*, (haz.) Ali Adem Yorük, Dergah yayınları, İstanbul, 2007.
- Paz, O., "Civil-Servant Aspirants: Ottoman Social Mobility in the Second Half of the Nineteenth Century", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, Vol. 60, No. 4 (2017), ss. 381-419.
- Roos, L. L. Jr- Roos, N. P., *Managers of Modernization, Organizations and Elites in Turkey (1950-1969)*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1971.
- Szyliowicz, J. S., "Elite Recruitment in Turkey: The Role of Mülkiye", *World Politics*, Vol. 23, No. 3, (Apr., 1971), ss. 371-398.
- Szyliowicz, J. S., "Elites and Modernization in Turkey", in Frank Tachau (Ed.), *Political Elites and Political Development in the Middle East*. John Wiley and Sons, New York, 1975, ss. 23-66.
- Szyliowicz, J. S., *Education and Modernization in the Middle East*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1973.
- Timur, T., "Mekteb-i Mülkiye, Modernleşme ve Özgürlük Kavgası 1859-1923", *Mülkiye*, C. 33, Sayı. 265, (2009), ss. 181-215.
- Timur, T., *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İmge Yayınevi, Ankara, 2000.
- Toprak, Z., "Mekteb-i Mülkiye, İlm-i Akvam ve Antropoloji", *Toplumsal Tarih*, S. 224, (Ağustos 2012), ss. 22-35.
- Toprak, Z., "Mülkiye Mektebi ve Türkiye'de Sosyal ve Beşerî Bilimlerin Gelişimi", *Türkiye'nin Modernleşme Süreci ve Mekteb-i Mülkiye Sempozyumu*, Yay. Haz. Orhan Çelik vd. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 2021.
- Tukin, C., "Mülkiye Mektebinin İlk Kuruluşuna Ait Vesikalar", *Siyasi İlimler Mecmuası*, S.108, Yıl 9, (1940), ss. 13-15.
- Weiker, W. F., "The Ottoman Bureaucracy: Modernization and Reform", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 13, No. 3, Special Issue on Organizations and Social Development (Dec., 1968), ss. 451-470.

ANTALYA'NIN EMNİYETİ (1914-1938) (SERKOMİSERLİKTEN MÜDÜRLÜĞE POLİS TEŞKİLATI)

YÜCEL YİĞİT *

Giriş

Osmanlı Devleti'nde iç güvenlik ve asayiş, XIX. yüzyılın ortalarına kadar askerler tarafından yürütülmüştür. Son dönem Osmanlı tarihinden günümüze kadarki süreçte kolluk teşkilatının iki ana çekirdeğinden birini temsil eden polis teşkilatı, Tanzimat devrinin ilk yıllarında doğmuştur. Osmanlı polis teşkilatı, Fransa ve Avusturya polis teşkilatları örnek alınarak Sultan Abdülmecit devrinde 20 Mart 1845 tarihinde kurulmuştur. İlk zaptiyeler ve polis hizmetini yürüten 'teftiş memurları', Yeniçeri Ocağının lağvedilmesinden sonra bazı askerlerin görevlendirilmesiyle seçilmişler ve onların donanımları, askeri depolardan giderilmiştir. Yine sayıları az da olsa İslam fihkına göre cizye vergisi karşılığında askerlikten muaf Gayrimüslimler, Tanzimat devrinde kolluk hizmetlerinin ifasında da istihdam edilmişlerdir. Dolayısıyla polis olabilmenin kriterlerini yerine getiren Osmanlı tebaasından Sırp, Bulgar, Rum, Ermeni, Yahudi ve Müslüman olmayan Arnavutlardan teşkilatın insan kaynağı ihtiyacı giderilmiştir.

İlk olarak başkentte teşkilatlanan Osmanlı polisi, 1 Mart 1885 tarihinde itibaren Selanik, Beyrut, Şam, Bağdat, Halep, Musul, Konya ve Kosova vilayetleri ile Kudüs ve Çatalca gibi bazı bağımsız sancaklar da dâhil olmak üzere tüm Osmanlı coğrafyasında müdürlük, serkomiserlik, komiserlik ve komiser muavinliği statüsünde teşkilatlanarak iyice büyümüştür. Başkentte hizmet üreten Osmanlı polis teşkilatı, takriben yarım asır sonra taşrada önce ikinci komiserlik ve serkomiserlik statüleriyle akabinde de müdürlük düzeyinde imparatorluk coğrafyasına yayılmıştır. Şüphesiz yeni oluşan birimlerden biri de 1914 yılında 1 serkomiser, 2 ikinci komiser, 4 üçüncü komiser ve 24 polis memurundan mürekkep 31 personelden oluşan Antalya Serkomiserliği'dir. İnsan kaynakları bakımından ihtiyaç duyulan personelinin takviyesiyle 1923 yılında toplam rakam 46 kişi yükselmiştir. İlerleyen yıllarda da polis mevcudu iyice artmıştır. Öte yandan Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra Antalya'daki emniyet biriminin statüsü serkomiserlikten müdürlüğe yükseltilmiştir. Ayrıca iyice büyüyen müdürlüğün önemine binaen çeşitli mahallelerde karakollar da ihdas edilmiştir.

Henüz kurumsallaşma sürecindeki Osmanlı polisinin Antalya'da teşkilatlanması ile çalışma esnasında nicelik olarak elde ettiğimiz birtakım bilgilerin ortaya konulması tebliğimizin temel amacını oluşturmuştur. Antalya polis teşkilatı tam olarak ne zaman kurulmuştur? İlk serkomiserler ve polis müdürleri kimlerdir? Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde insan kaynakları bakımından nasıl bir miras kalmıştır? Hangi yeni kadro ihdas edilmiştir? gibi sorular da cevaplanmıştır. Çalışmamızın kronolojik çerçevesini 1914 ile 1938 tarihleri arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan belgeler, Devlet Arşivleri Başkanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivlerinden ve *Polis Mecmuası* gibi süreli yayınlardan elde edilmiştir. Ayrıca telif eserler de başlıca kaynaklarımız arasında yer almıştır.

* Prof. Dr., Türk Tarih Kurumu/Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. yigit21@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0268-1965.

46 kişidir. Prevezeli Eşref Efendi serkomiser ve müdür rütbesiyle hem Osmanlı hem de Cumhuriyet devrine şahitlik yapmıştır. Yaklaşık dört yıl Antalya'ya emek harcadıktan sonra görevini 21 Haziran 1924 tarihinde halefi Eski Zağralı Hasan Fehmi Efendiye devretmiştir. Erken Cumhuriyet devrinde de Antalya Polis Müdürlüğü kısa sürede müessese ve personel mevcudu açısından büyümüştür. Yeni takviyeler yapılmış ve daha önce görülmeyen hademe gibi kadrolar ihdas edilmiştir. 1938 yılında kadro mevcudu 46'dan 68'e yükselmiştir. 1923 ile 1938 yılları arasındaki 15 yılda Antalya emniyetin kadrosu 22 artmıştır. Esasında bu çok büyük bir artış değildir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle şapka ve harf kanunlarının kabulüyle polisin kullandığı üniformadaki serpuş yerine siperli şapka; Arap harfli kelime ve rakamların yerine de Latin harfli olanları kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca rütbelerin isimleri de değişmiş ve sadeleşmiştir. Şüphesiz Antalya polisi de bundan nasibini almıştır. Emniyet ve asayiş hizmetlerini yerinde takip edebilmek için kurulan karakollara Cumhuriyet devrinde yenileri eklenmiştir. Merkez, Değirmenönü, Yenikuyu, Şarampol ve İskele isimindeki beş karakolla kolluk hizmetleri merkezde Antalyalının ayağına götürülmüştür. Yine Antalya'nın genelinde 46 polis ve jandarma karakoluyla emniyet ve asayiş hizmeti yürütülmüştür. Neticede 1914'ten 1938'e kadar Antalya polisin mevcudu sürekli bir artış göstermiş ve niteliği artmıştır. Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün resmi web sayfasında bir tarihçesinin olmaması ve geçmiş yıllardaki yöneticilerinin isim ve fotoğraflarının olmaması bir eksikliklerdir. Umarız bu çalışma, müdürlüğün web sitesi için bir kaynak olur.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

A.Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Ecanib Kalemi (DH. EUM. ECB.)
Dosya No: 19, Belge No: 36, (Rumi 19 Eylül 1336).
İrade Mesâil-i Mühimme (İ. MSM.)
Dosya No: 3, Gömlek No: 48.

B. Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi

Konya Vilayeti Personel Kütük Defterleri, Numara: 17-26-65.
Panayot Efendiye Ait A-129 Numaralı Sicil Dosyası.
Yordan Efendiye Ait C-2900 Numaralı Sicil Dosyası.
Polis Mecmuası, Sayı: 209, İstanbul, 1 Mayıs 1927, s. 350-355.

2. Telif Eserler

Alyot, Halim, *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2008.
Beden, Aydın, "Konya Vilâyet Sâlnâmelerine Göre XX. Yüzyılın Başlarında Antalya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Mustafa Oral, Cilt: I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 176-196.
Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı, *Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun 166. Yılında 166 Belge*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2011.
Gören, Hüseyin Hüsnü, *Polis Teşkilatının Başladığı 1839 Tarihinden 1938 Tarihine Kadar Tekâmül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri*, Yayına Hazırlayan: Ebubekir Açıkgöz, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2018.
Karpaz, Kemal, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 2003.
Okçabol, Derviş, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.
Şahin, Eyüp, "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi" *Polis Dergisi*, C. 10, S. 38, Ocak-Şubat-Mart 2004, s. 91-198.
Şaşmaz, Musa, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, Cilt: III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
Tongur, Hikmet, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.
Yiğit, Yücel, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Polis Maaşları (1865-1937)", *Mehmet Genç Anısına Osmanlı İktisat Tarihi Çalışmaları I*, Editör: Fehmi Yılmaz, Güngören Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2022, s. 95-121.
———, "İstanbul Polis Müdürü Halil Nedim Aşuroğlu'nun Kaleminden Mütareke İstanbul'u", *Türk Polis Tarihi'nin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, 515-534.
———, "Serkomiserlikten Müdürlüğe: Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün Kuruluşu (1885-1938)", *Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır*, Editörler: Oktay Bozan-Hakan Asan vd., Manas Yayınları, Ankara, 2019, s.131-144.
———, "Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı", *Atatürk Ansiklopedisi (Elektronik Ansiklopedi)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr> Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2024.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİR KENT PARKI: ANTALYA KARAALIOĞLU PARKI*

ZEYNEP DOĞANCI**

Geçmiş yüzyıllardan bu yana yeşil alanlar insanların pek çok aktiviteyi gerçekleştirmek için kullandığı mekanlar olmuşlardır. Doğanın izin verdiği ve insan elinin herhangi bir düzene tabi tutmadığı yeşil alanların, kent parkları olarak ortaya çıkışlarının ilk örneklerini ise Avrupa'da görmekteyiz. Yeşil alanlara form verilmesi, planlanmış mekanlar olarak şehir planlarında dahil edilmesi 18 ve 19. yüzyıllara yayılan gelişmelerdir. Sanayi Devrimi ile başlayan kentleşme önceki yüzyıllarda kendini özel bahçe kavramı içinde bulan yeşil alanların kent planlamasına dahil edilen kent parkları olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Osmanlı döneminde ise yeşil alanlar doğal oluşumların izin verdiği mesire yerleridir. Manzaraya hakim tepeler, su kaynakları ve geniş çayırlar henüz bir planlamanın ihtiyaç duyulmadığı dönemlerde açık alan aktiviteleri için kullanılmışlardır. İstanbul'da oluşturulan ilk bahçe kaynaklarda Tokat Bahçesi olarak geçmektedir. İsmi Fatih Sultan Mehmed'in avlandığı esnada Tokat Kalesi'nin alındığı haberinin gelmesi ile aldığı aktarılan bahçe hakkında Evliya Çelebi ise 17. yüzyılda burada etrafı çitlerle çevrili avlanma sahaları, bir köşk ve bahçeler bulunduğunu yazmıştır.¹ Osmanlı kültüründe doğaya müdahale etmeyen geleneksel mesire kullanımı ilk kez Sadabad olarak da adlandırılan Kağıthane düzenlemeleriyle değişmiştir.¹ 1722- 1723 yıllarında Kağıthane Deresi ıslah edilmiş, baş mimarlar ve mühendisler yürütücülüğünde kanal suları için 3 bentli ve havuzlu bir düzenleme yapılmıştır.² Kağıthane Mesiresi padişahın kullandığı hasbahçenin de yer aldığı arada yalnızca delikli bir taş duvarla ayrılan özel ve kamusal alanın bir arada görüldüğü bir düzenlemedir.³ 19. yüzyılda İstanbul'da hane halkının eğlendiği ve vakit geçirdiği, mevsim meyve sebzelerini yetiştirdiği bahçeler ise daha çok sahil hanelerinde bulunmaktadır.⁴

Geç Osmanlı dönemi açık yeşil alanlarının dönüşümü "millet bahçeleri" şeklinde olmuştur. Bu ifade II. Abdülhamid dönemi belgelerinde 1870'li tarihlerden 1920'lere kadar kullanılmaktadır. Belediye, adliye, kasır, hükümet konakları veya kamu yapılarının uzantısı olarak millet bahçeleri ortaya çıkmış, ayrıca batılı eğlence anlayışını yansıtan bazı yapılar ve kulüplerle bütün olarak düşünülmüştür.⁵ Şenyurt ve Çelik⁶, Tanzimat döneminde millet bahçesi oluşturma fikrinin "millet" kavramı altında Müslim ve gayrimüslim toplulukları kamusal bir mekânda bütünleştirme ve bir araya getirme

* Bu makale, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Zeynep DOĞANCI'nın Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "Antalya Karaalioğlu Parkı Erken Cumhuriyet Dönemi Evrimi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygurlikları Araştırmaları Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Antalya. doganci.zzeynep@gmail.com ORCID: 0000-0001-9416-1558.

¹ Tayfun Gürkaş, Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003, s.7.

¹ Ayda Arel, *On Sekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1975, s. 21-29.

² Gürkaş, *agt.*, s.17.

³ Shirine Hamadeh, *Şehr-i Sefa 18. Yüzyılda İstanbul*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.104-105.

⁴ Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002, s.216.

⁵ Oya Şenyurt, "Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde "Gezinti"nin Mekânları ve Millet Bahçeleri", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(2), 2018, s.153-157.

⁶ Filiz Çelik, "Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekânda Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2018, s.336.

mimari üslubu ile modernleşmenin destekleyici olmuştur. Kadın ve erkeğin bir arada vakit geçirmesini sağlayan danslı eğlenceler, caz dinletileri ve halkevlerinin yıldönümü kutlamaları gibi günlerde kahvehanelerden yapılan radyo yayınlarından yurt çapında yapılan etkinliklerin duyurulmasıyla ortaya çıkan yeni sosyal durumların ortaya çıkışın da ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet'in benimsenmesini gözettiği yeni yaşam kurgusunda bireyin değişen ve kamusallaşan davranış biçimlerine yön veren bir mekan olarak öne çıkmış, bireyin kamusal alanda görünür olmasının etkin aracısı olmuştur. Kent planlaması açısından Atatürk Caddesi'yle birlikte kentin doğuya doğru uzanarak gelişimine olanak sağlamıştır. Aynı zamanda kuzeyinde Kaleiçi'ne bağlantısıyla eski ve yeni şehir arasında geçiş noktası olmuş, bağlantı sağlamıştır. Coğrafi avantajlardan istifade edilerek panoromik manzara seyir terasları aracılığıyla halkla buluşturulmuştur.⁴⁷ Antalya Karaalioğlu Parkı ve çevresi 1992 yılında I. ve III. derece sit alanı olarak tescil edilmiştir. Bugün hala işlevini sürdürerek halkın ihtiyaçlarına karşılık vermektedir.

KAYNAKÇA

- ABDÜLAZİZ Bey, *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri*, (Derleyen Kazım Arısan ve Duygu Arısan Günay.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.
- AREL, A., *On Sekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1975.
- BOZDOĞAN S. ve KASABA R., *Türkiye'de Moderleşme ve Ulusal Kimlik Tarih*, (Çev. Nurettin Elhüseyni), Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
- BOZDOĞAN, S., *Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'si'nde Mimari Kültür*, (Çev. Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul, 2015.
- ÇELİK, F., "Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekânda Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, 2018, s.331-350.
- ÇİMRİN, H., *Tarih, Gözlem ve Anılar: Bir Zamanlar Antalya*, ATSO Kültür Yayınları, Cilt 1-2, Antalya, 2012.
- DENİZ, M., *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950)*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 2009.
- Dünden Bugüne Antalya*, (Ed. Cemal Sarı, Hilmi Demirkaya, Serdal Kurt ve Birsen Çeçen) İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Cilt 1-2, Antalya, 2012.
- GÜNBLUT, A., *Cumhuriyet Döneminde Antalya'da İpekböcekçiliği Eğitimi (1926-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya, 2013.
- GÜRKAŞ, T., *Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
- HAMADEH, S., *Şehr-i Sefa 18. Yüzyılda İstanbul*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- KELEŞ, R., *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.
- Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Kemalizm, (Ed. Murat Gültekinçil, Tanıl Bora), İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- POLAT, Y., *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikaları: Malatya Örneği'nde Kentsel Mekanın Dönüşümü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014.
- ŞENYURT, O., "Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde "Gezinti"nin Mekânları ve Millet Bahçeleri", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(2), 2018, S.143-167,
- TEKELİ, İ., *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.
- Türk Akdeniz Dergisi*, 1938, S.11-12, 29.
- Vâ-Lâ, N., *Antalya İkinci Dünya Harbi İçinde Nasıl Güzelleşebildi?*, Kenan Matbaası, İstanbul, 1944.

Gazeteler

- "Antalya Spor Mıntıkasından", *Resmi Antalya Gazetesi*, 29.8.1930, S.149
- "Böcekthane ve Kışlak", *Resmi Antalya Gazetesi*, 27.02.1931, S.174
- "Bu Akşam Danslı Bahçe Eğlencesi Var", *Resmi Antalya Gazetesi*, 06.07.1933, S.296
- "Çocuk Bahçesine Başlandı", *Resmi Antalya Gazetesi*, 23.8.1932
- "İpekçilik Mektebi", *Resmi Antalya Gazetesi*, 02.10.1930, S.164
- "Karaalioğlu Bahçesinde Çifte Yol", *Resmi Antalya Gazetesi*, 29.08.1930, S.149
- "Stadyum Sahası", *Resmi Antalya Gazetesi*, 12.9.1930

İnternet Kaynakları

<http://www.ismetinonu.org.tr/ismet-inonunun-1924-1973-arasi-yurtici-ve-yurtdisi-gezileri/> (Erişim tarihi: 05.02.2024)

⁴⁷ Doğanç, agt., s.46.

GİRİT'TEN ANTALYA'YA UZANAN GÖÇ VE HATIRALAR: GİRİTLİ ALİ NİHÂNÎ'NİN HATIRALARINDA ANTALYA

METİN MENEKŞE*

Giriş

“Çok dikkate değer bir gerçek de resmi vesikaların ve kaynakların devlet in sesi, hatıratın ise vatandaşın sesi veya tepkisi olarak görülebileceğidir... Her iki türden kaynağın, tarih usulünün kaidelerine göre terki binden tarihin gerçeğ i ortaya çıkacaktır.”¹

Antalya (Teke)

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biri olduğu bilinen Antalya, tarihte birçok uygarlığa ev sahipliğ i yapmıştır. Osmanlı egemenliğine girinceye kadar sırasıyla Bergama, Roma, Abbasi, Bizans, Ceneviz, Anadolu Selçukluları, Kıbrıs ve Hamid-Oğullarının Antalya kolu olan Teke-Oğullarının egemenliğ i altında kalmıştır.² Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlı hakimiyetine girmiş ve devletin önemli liman kentlerinden biri olmuştur. Nitekim şehri ziyaret eden *Francis Beaufort*'un da belirttiğ i üzere Antalya, küçük bir limanın etrafında güzel bir konuma sahiptir.³ Sahip olduğu limanıyla Doğu ve Batı arasındaki ticaretin önemli noktalarından biri haline gelmiş ve 19. yüzyılın büyük bir bölümü boyunca Antalya'da canlı bir ticari yaşam hâkim olmuştur. Antalya ile Ege Adaları (Rodos ve Girit gibi), İzmir, İstanbul, İskenderiye, Suriye ve Trieste arasında büyük bir ticaret ağı kurulmuştur.⁴ Zira 1840 yılında şehri ziyaret eden *Pellé* ve *Galibert*'ye göre de Antalya, geniş ve verimli bir bölgede yer almakla birlikte deniz ticareti ile oldukça öne çıkmıştır.⁵ Dolayısıyla coğrafi konumu, iklimi, verimli arazisi ve orman örtüsünün yanı sıra Akdeniz'den sağlanan taşıma olanakları ile hem tarım hem de ticarete önemli bir konuma gelmiştir.⁶

Antalya, 18. ve 19. yüzyıllarda genellikle Konya veya Karaman eyaletlerine bağlı bir sancak olarak teşkilatlandırılmıştır. 19. yüzyılda genellikle Teke Sancağ ı ve Hamid Sancağ ı'nın birleştirilmesiyle, bazen de Vezir rütbeli paşalara mutasarrıflık verilmesiyle idare edilmiştir.⁷ 19. yüzyılın ikinci yarısında Antalya'nın bağlı olduğu Konya vilayeti; batısında Aydın vilayeti, kuzeyinde Ankara ve Hüdavendigâr vilayetleri, güneyinde Akdeniz sahili ve güneydoğusunda Adana vilayeti ile çevrilidir. Vilayetin güneyi dağlık olup orta ve kuzey bölgelerinde tuzlu göller vardır. Doğu tarafında ise güzel ovalar ve meralar yer almaktadır.⁸

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Muğla. m.menekse@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1192-3161.

¹ Ali Birinci, *Tarihin Hududunda Hatırat Kitapları*, Matbuat Yasakları ve Arşiv Meseleleri, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s. 38.

² A. Latif Armağan, “XVI. Yüzyılda Antalya (Antalya in the XVIth Century)”, *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu (18-19 Aralık 2003)*, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya 2006, s. 96. (96-115) Antalya'nın tarihi gelişimi hakkında bilgi için ayrıca bkz. A. Latif Armağan, *XVI. Yüzyılda Teke Sancağ ı (Tapu-Tahrir Defterlerine Göre)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996; Süleyman Fikri Erten, *Antalya Vilayeti Tarihi*, İstanbul 1940; Feridun Emecen, “Antalya”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: III, İstanbul 1991, 232-236.

³ Sir Francis Beaufort, *Karamanya*, Çev. Ali Neyzi, Doğan Türker, Suna-İnan Kırac, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2002, s. 119-120.

⁴ Sercan Yandım, *An Historical and Iconographical Study of A Group of Twenty Post Bezentime Icons in the Antalya Museum*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 1999, s. 12

⁵ C. Pellé ve L. Galibert, *Voyage en Syrie et Dans L'Asie Mineure*, Vol: 3, Paris 1840, s. 64.

⁶ Ahmet Uzun, “Osmanlı Döneminde Antalya ve Çevresinde Ticari Hayat”, *Antalya Kitabı: Selçuklulardan Cumhuriyet'e Sosyal Bilimler de Antalya*, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya 2018, s. 492.

⁷ Rifat Özdemir, “Osmanlı Döneminde Antalya'nın Fiziki ve Demografik Yapısı (1800-1867)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 7(1), s. 134.

⁸ Ali Tevfik, *Memâlik-i Osmaniyye Coğrafyası, Coğrafya-yı Umumiyye*, Cilt: III, İstanbul 1318, s. 279-281.

Hâlbuki asırlardır yaşanan toprakların kaybedilmesi, insanları çaresizliğe sürüklemektedir. İnsanlar, günlük hayatlarına devam ederken, yapacaklarını planlarken gündem birdenbire değişmekte ve geri kalan her şey önemsizleşmektedir. Bu dönemde “götmek ve kalmak” arasındaki kararı almak hiç şüphesiz ki kolay olmamıştır. Her şeylerini geride bırakarak, fakat umudu hayal ederek bir ilerleyiş vardır. Bilinmeyene doğru bir yolculuk söz konusudur. İmkânsızlık ve yokluklar içinde yeni bir hayata yelken açılmıştır.

Ali Nihânî ve ailesi de böyle bir hayata yelken açmıştır. *Ada vatandan anavatana uzanan bir hikâyenin* öznesi olmuşlardır. Ali Nihânî, bu gerçek göç hikâyesinin başlangıcını ve gelişimini, o dönemin projeksiyonundan bugüne yansıtmıştır. İnsanın öznesi olduğu sürecin farklı yönlerine, değinilmeyen anlarına, duygusal boyutuna dikkat çekmiştir. Dönem itibarıyla karşılaştıkları siyasi manzara ve anlayışa dair fikirlerini de ortaya koymuştur. Özellikle Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki manzaraya değinirken, milli mücadelenin önemine, Türk milletinin kahramanlığına ve Mustafa Kemal Atatürk’ün büyük başarısına yer vermeden geçmemiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA., A. MKT. MHM. (Dosya/Gömlek) 503/26; 503/29; 505/9; 507/3; 507/23; 508/7; 513/3; 516/2.

BOA., BEO. NGG.d., Muhacirin Komisyonu Tezâkir Defteri, No: 763, Evrak No: 14848,.

BOA., DH. MHC., 17/68.

BOA., DH. MHC., 17/76.

BOA., DH. MHC., 17/83.

BOA., DH. MHC., 17/76.

BOA., DH. MHC., 17/87.

BOA., DH. MHC., 18/42.

BOA., DH. MHC., 18/70.

BOA., DH. MHC., 19/13.

BOA., A. VRK., 336/43.

BOA., DH. MHC., 19/22.

BOA., DH. MHC., 21/51.

BOA., DH. MHC., 24/22.

BOA., DH. MHC., 25/37.

BOA., DH. MHC., 35/26.

BOA., DH. MHC., 38/23.

BOA., DH. MKT. PRK., 2199/116.

BOA., DH. MKT. PRK., 2199/129.

BOA., DH. MKT., 2427/120.

BOA., DH. ŞF., 229/111.

BOA., DH. ŞF., 229/66.

BOA., İ. DH., 1390/34.

BOA., Y. MTV., 188/119.

BOA., Y. MTV., 191/119.

BOA., Y. MTV., 193/64.

BOA., Y. PRK. A., 12/28.

BOA., Y. PRK. KOM., 10/23.

BOA., Y. PRK. KOM., 10/25.

BOA., Y. PRK. KOM., 10/28.

BOA., Y. PRK. KOM., 10/34.

BOA., Y.A.RES., 100/31.

BOA., Y.MTV., 188/119.

National Archive (London)

TNA., PRO., FO., 195/2065, No: 87, Cumberbatch’dan Nicholas O’Connor’a, İzmir, 18 Aralık 1899.

TNA., PRO., FO., 195/2065, No: 87, Cumberbatch’dan Nicholas O’Connor’a, İzmir, 30 Ocak 1900.

Resmi ve Süreli Yayınlar, Kaynak Eserler

Ali Tevfik, Memâlik-i Osmaniyye Coğrafyası, Coğrafya-yı Umumiyye, Cilt: III, İstanbul 1318.

Edwin John Davis, Anatolica: Or the Journal of a Visit to Some of the Ancient Ruined Cities of Caria, Phrygia, Lycia and Pisidia, Grant and Co., London 1874.

İzmir, Sayı: 156-3, 13 Haziran 1315/26 Haziran 1899.

- İzmir, Sayı: 156-3, s. 1, 13 Haziran 1315/26 Haziran 1899.
 İzmir, Sayı: 156-3, s. 1, 13 Haziran 1315/26 Haziran 1899.
 İzmir, Sayı: 162-9, s. 1, 26 Temmuz 1315/7 Ağustos 1899.
 John Lewis Burchardt, *Travels in Nubia*, Publisher: John Murray, London 1819.
 Konya Vilayet Salnamesi, 28. Def'a, Konya Vilayeti Matbaası, H. 1317.
 Köylerimiz: 1 Mart 1968 Gününe Kadar, T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara 1968.
 Memâlik-i Osmaniyenin Taksimat-ı Mülkiyesi ve Yollarını Gösterir Harita, (Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye-i Vilayât Kaleminde Tertib Edilmiştir), İstanbul Hilal Matbaası, t.y.
 Pellé C. ve Galibert, L. *Voyage en Syrie et Dans L'Asie Mineure*, Vol: 3, Paris 1840.
 Phillips, Walter Alison, *The War of Greek Independence, 1821 to 1833*, Smith Elder & Co, London 1897.
 Sperling, E., "Ein Ausflug in die Isaurischen Berge im Herbst 862", *Zeitschrift für Allgemeine Erdkunde*, 16, Berlin 1864.

Araştırma Eserleri

- Armağan, A. Latif, "XVI. Yüzyılda Antalya (Antalya in the XVIth Century)", *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu (18-19 Aralık 2003)*, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya 2006, ss. 96-115.
 Armağan, A. Latif, "XVI. Yüzyılda Teke Sancağı (Tapu-Tahrir Defterlerine Göre)", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara 1996.
 Birinci, Ali, "Hatırat Türünden Kaynakların Tarihi Araştırmalardaki Yeri ve Değeri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı: 41, Temmuz 1998, ss. 611-620.
 Birinci, Ali, *Tarihin Hududunda Hatırat Kitapları, Matbuat Yasakları ve Arşiv Meseleleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.
 Charles Texier, *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, Cilt: III, Çev. Ali Suat, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2002.
 Çandır, Muzaffer, "Türk Edebiyatında Hatıra Türü ve Samet Ağaoğlu'nun Hatıra Kitapları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 9, Konya 2001, ss. 53-82.
 Çimrin, Hüseyin, *Bir Zamanlar Antalya*, C. I, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Antalya 2006.
 Danieloğlu, D. E., *1850 Yılında Bir Pamphlia Seyahati*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, Antalya 2010.
 Dayar, Evren, "19. Yüzyıl Antalya'sında Mora Göçmeni Bir Aile Moravileri", *Toplumsal Tarih*, 292, 2018, ss. 24-33.
 Dayar, Evren, "Antalya'da Girit Göçmenleri: Göç, İskân ve Siyaset", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 279, 2017, ss. 64-73.
 Dinç, Güven - Bakırcılar, Nimet Ayşe, *Geçmişten Günümüze Antalya*, Ticaret ve Sanayi Odası, Turkuaz Yayınları, Antalya 2012.
 Dinç, Güven, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Antalya'ya Olan Göçler ve Sonuçları (1800-1923)", *Geçmişten Günümüze Göç (2)*, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 763-780.
 Dinç, Güven, "The Social and Economic Status of the Rum (Greeks) of Antalya in the First Half of the 19th Century", *Adalya*, (20), ss. 449-490.
 Emecen, Feridun, "Antalya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: III, İstanbul 1991, ss.232-236.
 Erten, Süleyman Fikri, *Antalya Vilayeti Tarihi*, İstanbul 1940.
 Gönüllü, Ali Rıza, "Antalya'da İskân Edilen Muhacirler (1878-1923)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 26, 2009, ss. 293-325.
 Güçlü, Muhammet, *Antalya ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk (1919-1938)*, ATSO Eğitim Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, Antalya 2020.
 İpek, Nedim, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, Ankara 1999.
 Karal, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1995.
 Karl Graf von Lanckoronski, *Pamphylia ve Pisidia Kentleri*, Cilt: I, Çev. Selma Buldurlu Gün, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul 2005.
 Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul 2010.
 Kütükoğlu, Mübahat S., "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri (Türk Yunan İlişkileri)*, ATASE, Ankara 1986, ss. 133-161.
 Kütükoğlu, Mübahat, S., *Tarih Araştırmalarında Usul*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1991.
 Menekşe, Metin, *Girit Müslümanlarının Zorunlu Göçü: Sevk ve İskân (1897-1913)*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla 2018.
 Menekşe, Metin, "Mora Müslümanlarının Hazin Hikâyesi: İsyân, Zorunlu Göç ve İskân (1821 1832) Sürecine Genel Bir Bakış", *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Nisan 2020, Yıl 13, Sayı: XLV, ss. 784-832.
 Moğol, Hasan, *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1990.
 Okay, M. Orhan, "Hatırat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 16, İstanbul 1997, ss.445-449.
 Örenç, Ali Fuat, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2009.

- Örmecioğlu, Hilal Tuğba, *1850-1950 Yılları Arasında Türkiye’de Köycülük Çalışmaları ve Numune Köyler*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2003.
- Özdemir, Rifat, “Osmanlı Döneminde Antalya’nın Fiziki ve Demografik Yapısı (1800-1867)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 7(1), ss.133-166.
- Sarıçelik, Kerim, “Teke (Antalya) Sancağının Konya Vilayetinden Ayrılarak Bağımsız Hale Getirilmesi ve İdari Yönden Yeniden Düzenlenmesi”, *bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 93, 2020, ss.85-114.
- Sarıhan, Serap, *I Numaralı Şer’iyye Siciline Göre XIX. Yüzyılın Başında Antalya’nın Sosyo-Ekonomik Profili*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2003.
- Sonyel, Salahî, “Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora’daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?”, *Bellekten*, LXII/233, Ankara 1988, s. 107-120.
- Tuğamiral Sir Francis Beaufort, *Karamanya*, Çev. Ali Neyzi, Doğan Türker, Suna-İnan Kıraç, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2002.
- Tütengil, Cavit Orhan, “İhsaniye Köyü İncelemesi”, *Sosyoloji*, 9, 1954, ss. 37-58.
- Uzun, Ahmet, “Osmanlı Döneminde Antalya ve Çevresinde Ticari Hayat”, *Antalya Kitabı: Selçuklulardan Cumhuriyet’e Sosyal Bilimlerde Antalya*, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya 2018, ss.490-509.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2011.
- Yandım, Sercan, *An Historical and Iconographical Study of A Group of Twenty Post Bezentime Icons in the Antalya Museum*, Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.
- Yılmaz, Mehmet, *Konya Vilayetinde Muhacir Yerleşmeleri 1854-1914*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1996.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRKİYE'SİNDE AKDENİZ SAHİL MINTIKASININ COĞRAFI, İKTİSADİ VE ZİRAİ VAZİYETİ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ (1929-1938)

OKAN CEYLAN*

Giriş

Coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca tarım ve ticaret kenti olan Antalya, İskenderiye ve İstanbul arasındaki transit ticaretin merkezi konumunda olmuştur. Bu yüzden de tarih boyunca Roma ve Bizans'tan sonra Türk hâkimiyetine geçerek sırasıyla Anadolu Selçuklu Devleti, Hamitoğulları ve Tekeoğulları Beylikleri ile Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğine girmiştir. Antalya'nın toplumsal ve iktisadi tarihinde ilin coğrafi konumu ve bunun yanı sıra topografyası ve iklimi belirleyici olmuştur. Bölgedeki iklim koşulları ve topografyaya bağlı olarak gerçekleştirilen küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ve tarım ürünleri deseni bölgedeki iskân ve demografik hareketliliğini tayin etmiştir. Bir diğer ifade ile sahil mıntikasındaki ovalarla Toroslardaki yaylalar arasında geçen mevsimlik göçler Antalya'daki nüfusun yerleşimi, iskân düzeni, nüfus artış hızını ve üretim ilişkileri ve üretim tarzlarını etkilemiştir. Bu bağlamda Antalya, büyük Akdeniz Havzası'nın bir parçası olarak tarihin coğrafya tarafından yazıldığı bir yöredir.

Bunun yanı sıra Akdeniz'in tarihi içinde 1929 Dünya Ekonomik Buhranı (Büyük Buhran) sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin tarım ekonomisine dair yatırımları dikkate alındığında 1930'ların özel bir yeri vardır. Öncelikle 1930'lu yıllar Türkiye tarımında olduğu gibi Antalya tarımında da bir kırılmaya işaret etmektedir. Nitekim Büyük Buhran'ından İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen on yıllık süre zarfı dünyada Keynesyenci ekonomi politikaları ile ekonomide artan devlet müdahaleciliği, gümrük tarifelerinin yükseldiği ve dış ticaret hacimlerinin daraldığı bir döneme işaret etmektedir. Bu çalışma böyle bir dönemde hem Antalya'nın sosyo-ekonomik koşullarını hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyük Buhran karşısında tarım alanında bilimsellik, verimlilik, kurumsallaşma, pazarlama ve ürün desenini zenginleştirmek açısından uygulamaya koyduğu tarımsal modernizasyonun Antalya İlindeki yansımalarını incelemek amacıyla. Zira 1930'lu yıllarda Antalya tarımında ürün deseninin zenginleştirilmesi, verimliliğin artırılması ve Antalya'nın iktisadi hinterlandını genişletme projeleri gibi kamu yatırımları sayesinde Antalya'nın iktisadi potansiyelinin açığa çıkarılması ve burada tecrübe edilen tarımsal dönüşüm veya tarımsal modernleşme 1930'ların tarımında Türkiye ölçeğini de iyi derecede yansıtmaktadır. Bu minvalde dönemin tarım politikalarını, toplumsal ve ekonomik yansımalarını irdelemek açısından Antalya tarımı iyi bir laboratuvarıdır. Ayrıca 1930'lardaki kamu yatırımlarına ve sosyo-ekonomik dönüşüme rağmen Akdeniz Bölgesi'nin doğu yakasını teşkil eden Çukurova'nın tarım tarihine nazaran daha az bilinen Antalya'nın da içinde yer aldığı Batı Akdeniz'in tarım tarihi ele alınması literatüre yeni katkılar da sağlamıştır.

Metodolojik olarak tarım politikalarının gündelik sosyo-ekonomik yaşam üzerindeki izlerini süren bu akademik çalışmada ikincil literatürün yanı sıra yoğun bir şekilde T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Türkiye İstatistik Kurumunu gibi resmi birincil kaynaklardan da faydalanılmıştır. Böylelikle devletin Antalya hakkındaki iktisadi hedefleri, politik görüşleri ve yatırımlarına dair planlamaları dönemin ulusal ve uluslararası konjonktürü bağlamında değerlendirilebilmiştir. Ayrıca 1930'lu yıllarda Antalya'daki tarım ve kırsal yaşama dair basına yansımış ha-

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, İzmir. okan.ceylan@ege.edu.tr. ORCID:000-0001-6867-6726.

olarak dönüşüm gösterdiği görülmektedir. Antalya İli genelindeki ekili alanların artışı Türkiye ölçeğine paralelken tarımsal işgücünü oluşturan nüfus artış hızı ise Türkiye ortalamalarının altındadır. Ancak Antalya'da tarımsal üretim araçlarından olan tarımsal mekanizasyon da Türkiye ortalamalarıdır. Antalya tarımında en geniş ekim alanlarına sahip üç ürün buğday, arpa ve susamdır. Ancak Antalya tarımında kamu yatırımlarını doğrudan gözlemlenebileceği ürünler portakal, muz, limon ve mandalina gibi narenciye dikim kültürünü yaymak, bu alanda tarım kredi ve satış kooperatifleri kurmak ve pazarlama için de demiryolu projelerinin tartışmak şeklinde olmuştur. Hatta bu dönemde Antalya'da hurma ve kahve denemeleri de yapılmıştır. Bu bilimsel ve zirai faaliyetlerin hayata geçirilmesinde Antalya Sıcak İklim Nebatları Islah ve Teksir İstasyonu'nun önemli bir rolü olmuştur. Zirai üretimdeki bilimsel faaliyetler bir bir hayata geçirilirken demiryolu ulaşımında ise aynı başarı görülememiştir. Nitekim bölgedeki Toros Dağları'nın denize paralel doğrultuda uzanması kıyılarla iç bölgelerdeki hinterlant arasındaki ulaşım ve nakliye zora sokmuş demiryolu maliyetini arttırmıştır. Bu yüzden Antalya Afyonkarahisar demiryolu hattı hayata geçirilememiştir.

1930'lu yıllar Büyük Buhran sonrasında tarım ürünleri fiyatlarının düşüşü üzerinden halkın gelirinin azaldığı, gümrük tarifelerinin yükselmesiyle dış ticaret hacimlerinin daraldığı ve devletlerin iç kapanıp ekonomiye müdahale ettikleri bir evredir. Bu yüzden birçok devlet kendi kendine yeterliliği hedeflediği için ciddi bir küresizleşme yaşanmıştır. 1930'lu yıllar Türk Tarih Yazıcılığında daha ziyade planlı sanayileşme olarak ifade edilse de Antalya ziraatındaki bu gelişmeler Atatürk döneminde beşer yıllık sanayi kalkınma planlarının ötesinde neler yapıldığını da gözler önüne sermektedir. Bu açıdan bu çalışma 1930'lu yıllarda sanayileşmenin ötesinde tarımda ne gibi faaliyetler yürütüldüğünü Antalya İli üzerinden açıklamıştır. Antalya bu noktada Türkiye genelindeki tarımsal gelişmeleri iyi düzeyde yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Resmî Belgeler

1.a T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA 30-10-0-0/193-319-13.

BCA 30-10-0-0/193-319-11.

BCA 30-10-0-0/190-301-6.

BCA 30-10-0-0/185-276-11.

BCA 30-10-0-0/185-276-1.

BCA 30-18-1-2/54-39-7.

BCA 30-18-1-2/62-18-1.

BCA 30-18-1-2/15-77-10.

1.b Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

C.3, D.4, 30. Birleşim, 18 Temmuz 1931.

C.19, D.4, 18. Birleşim, 11 Aralık 1933.

C.14, D.4, 35. Birleşim, 1 Nisan 1933.

C.3, D.5, 32. Birleşim, 30 Mayıs 1935.

1.c Türkiye İstatistik Kurumu

T.C Başvekâlet, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri: Vilayet, Şehir, Kaza ve Köyler İtibarıyla Türkiye Nüfusu, Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, Ankara, 1928.

T.C Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, 20 İlkteşrin 1935 Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu Vilayet, Şehir, Kaza ve Köyler İtibarıyla, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

T.C Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Hayvanlar İstatistiği 1929-1935*, Mehmet İhsan Matbaası, Ankara, 1936.

T.C Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Tarım İstatistikleri 1934-1937*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1939.

T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarıyla, DİE Matbaası, Ankara, 1941.

T.C Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Hayvanlar İstatistiği 1940*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1942.

T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstatistik Genel Müdürlüğü, *Tavukçuluk, Arıcılık ve İpekböcekçiliği İstatistikleri*, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara, 1945.

T.C Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü, *1927 Tarım Sayımı*, DİE Matbaası, Ankara, 1970.

T.C Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Ziraat Alet ve Makineleri İstatistiği 1940*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1941.

1.d T.C Tarım ve Orman Bakanlığı

T.C Tarım ve Orman Bakanlığı, Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (BATEM), "Tarihçe", <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/batem/Belgeler/Tarihce/Enstiti%C3%BC%20k%C4%B1sa%20tarih%C3%A7e.pdf> (Erişim Tarihi: 01 Mart 2024).

1.e Türkiye Radyo Televizyon (TRT) Arşivi

"Antalya'dan Gelir İlimon Portakal" adlı türkü Hamit Çine'den derlenen bir Burdur Türküsüdür. Bkz., <https://www.youtube.com/watch?v=rfGyxp7QaZM>

"Çekemedim Akça Kızın Göçünü" Der. Cevat Uyanık, Karıncalı Köyü, Serik, Antalya, 30.04.1975, Bkz. https://www.notaarsivleri.com/NotaMuzik/cekemedim_akca_kizin_gocunu.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2024).

2. İkincil Kaynaklar

2.a Kitap ve Makaleler

Atabeyli, Naci Kum. *Teke (Antalya) Yürükleri Hakkında Notlar*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.

Akdeniz Havzası Coğrafyası: Tabii, Zirai ve Beşeri, Genelkurmay Matbaası, Ankara, 1935.

Antalya Mıntıkası ve Hinterlandı Hayvan Hareketleri Talimatnamesi, Ziraat Vekâleti Neşriyatı, Ankara, 1937.

Antalya Şehrinin Nafia, Ziraat ve Sıhhat Bakanlıkları Tarafından Etüd Edilen Su Raporları, Antalya Basımevi, Antalya, 1938.

Aslantepe, Cengiz "Türk Demiryolu Tarihinden 100 Günlük Bir Kesit: Serbest Cumhuriyet Fırkası ile Cumhuriyet Halk Partisi Tartışmalarında Demiryolları", *Kebikeç*, S. 11, 2001, s. 205-222.

Aydın, Elif Özlem. "Osmanlı Döneminde Antalya'da Vakıf ve İmar Çalışmaları", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Antalya, 2010, s.149-152.

Braudel, Fernand *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1989.

"Büyük Önder Kemal Atatürk Antalya'da", *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, S.5, 1937.

Ceylan, Okan "1929 Dünya Ekonomik Buhranı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na Atatürk Döneminde Çukurova Ziraa-tı", *Çukurova Tarihi Araştırmaları I*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2022, s.299-332.

Ceylan, Okan 20. Yüzyılda Edirne İpekböcekçiliğinin Tarihsel Serüveni, Gazi Kitapevi, Ankara, 2023.

Çetin, Sıdıka. "Bir Erken Cumhuriyet Dönemi Tarımsal İşletmesi: Antalya Sıcak İklim Nebatları Teksir ve İslah İstasyonunu", *Mimarlık Dergisi*, S. 367, 2012.

<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=381&RecID=3000> (Erişim Tarihi: 01 Mart 2024).

Çimrin, Hüseyin. "Eskiden Antalya'da Ulaşım", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Antalya, 2010, s.210-212.

Deniz, Muzafer. "Resmî Belgelerde Afyon-Antalya Demiryolu Hattı Projesi (1924-1942)", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl.3, S.4, 2011, s.24-32.

Ekim, M. Şevki. "Antalya Buğdayları", *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, C.2, S.7, 1938, s.3-5.

Ekim, M. Şevki. "Ziraat İşleri", *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, S.11-12, 1938, s. 99-104.

Emecen, Feridun. "Antalya" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.3, 1991, s.232-236.

Erten, S. Fikri *Antalya Vilayeti Tarihi*, Tan Matbaası, İstanbul, 1940,

Güçlü, Muhammet "Cumhuriyet Döneminde Manavgat Kazası 1923-1950" *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S.13, 2020, s.149-212.

Hatipoğlu, Şevket Raşit. *Türkiye'de Zirai Buhran*, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 1936.

Fenik, Mümtaz Faik. "Türkiye'nin Serinlik Deposu ve Vitamin Ambarı. Antalya", *Ulus*, 29 Ağustos 1939.

Karabıyık, Mithat "Akseki Ormana Köyü" *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, Antalya, 1938, s.3-18.

Kasarıcı, Rüya. "Türkiye'de Nüfus Gelişimi", *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 5, Ankara 1993, s.248-266.

Kaştan, Yüksel "Atatürk Dönemi Tarım Alanında Devletçilik Uygulamaları ve Antalya", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.7, S.14, 2020, s. 175-194.

Koç, Melike Bileydi. "Osmanlı Devleti Döneminde Antalya Demiryolu Hattı Projesi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXXVI, S.102, 2020, s. 1-35.

Meriçlioğlu, Emin. "Antalya'da Muz", *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, C.1, S.6, 1937, s.12-15.

Murat, Hayrettin "Antalya Havalisinde Muz da Yetiştiriliyor", *Milliyet*, 8 Ekim 1933.

Muz Yetiştiriciliği, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Ankara, 1990.

"Muz Yetiştiriciliği", *Çiftçi ve Köy Dünyası*, S.285, 2008, s.46-48.

Okçuoğlu, Mahir Öğütçü *Jüt Nebati ve Ziraatı*, Antalya Basımevi, Antalya, 1939.

Ortak, Şaban "Cumhuriyet Türkiye'sinin Tamamlanması Gereken Bir Projesi: Afyon-Antalya Demiryolu Hattı İn-şaat" *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S.3, 2008, s.83-116.

Özkan, Selim Hilmi *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası, Alanya, 2010.

Pamuk, Şevket *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

Rıza, Kazım *Türkiye Ziraatı ve Türkiye Ziraatının Mühim Şubeleri*, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 1935.

Sarı, Cemali. "Antalya'nın Genel Coğrafya Özellikleri", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Antalya, 2010, s.47-64.

Selekler, Hamit Macit. *Antalya'da Çeltik Ekimi*, Antalya Basımevi, Antalya, 1936.

- Selekler, Macit. "Antalya'da Çeltik Ekimi" *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, C.1, S.6, 1937, s.8-12.
- Selekler, Hamit Macit. *İzmir 1937 Fuarı Antalya Pavyonu*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya, 1938
- Standage, Tom *Edible History of Humanity*, Thorndike Press, London, 2009.
- Schievelbusch, Wolfgang *Tastes of Paradise: A Social History of Spices, Stimulants, and Intoxicants*, Vintage, Newyork, 1993.
- Taşlıgil, Nuran "Dünden Bugüne Bursa'da İpekböceği", *Marmara Coğrafya Dergisi*, C.1, 1996, s.237-246.
- Tekeli, İlhan "Cumhuriyet Dönemi Boyunca Kırsalın Geçirdiği Dönüşüm ve Kırsaldan Kopuş" *Efil Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.6, 2019, s.8-49.
- Toprak, Zafer Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji, Doğan Kitap, İstanbul, 2015.
- Toprak, Zafer *Türkiye'de Yeni Hayat: İnkılap ve Travma*, Doğan Kitap, İstanbul, 2019.

3. Ulusal Basın

- "Antalya Cenubun En Modern Şehri Olacak", *Son Posta*, 5 Ocak 1936.
- "Akdeniz'in İncisi Antalya", *Ulus*, 6 Aralık 1935.
- "Akdeniz Kıyılarımızda Kalkınma", *Ulus*, 12 Ağustos 1936.
- "Antalya Mebusu Rasih Beyin Vakit'e Beyanati" *Vakit*, 8 Şubat 1934.
- "Antalya Mıntkasındaki Yabancı Zeytinlikler", *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1939.
- "Antalya'da Turfandacılık Para Getirmeye Başladı", *Cumhuriyet*, 2 Nisan 1939.
- "Antalya'da Pirinç Zeriyaı Çok Tenessü Etti", *Akşam*, 24 Haziran 1932.
- "Antalya'da Portakalcılık Para Getirmeye Başladı", *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1939.
- "Antalya'da Yetiştirilen Turfanda Sebze ve Meyve", *Cumhuriyet*, 11 Haziran 1939.
- "Antalya'da Zahir Mubayaası", *Son Posta*, 19 Eylül 1934.
- Asım, Mehmet "Afyon-Antalya Hattı", *Vakit*, 10 Ocak 1933.
- "DDT Antalya'da Pirinç Ekilmesine Yeniden İmkân Verdi" *Demokrat Keşan*, 22 Temmuz 1953.
- Sait, M. "Antalya Su Seferberliği", *Akşam*, 24 Kasım 1932.
- Kemal, Ragıp Antalya'nın İlık İkliminde Yetişen Meyveler", *Vakit*, 15 Kasım 1934.
- Yavuz, Yusuf. "Avrupa Çobanları Korumaya Aldı, Türkiye Bir Yörük Çadırına Sahip Çıkamadı" *Evrensel*, 20 Haziran 2021.
- Yen, Sami. "Antalya Narenciye İstasyonu Ne İçin Açılmıştır" *Türk Akdeniz Antalya Halkevi Dergisi*, C.1, S.1, 1937, s.24-26.

4. Tezler

- Bulut, Ahsen "Cumhuriyet Döneminde Antalya'da İpekböcekçiliği Eğitimi", Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya, 2013.
- Ceylan, Okan. "A Social History of Rice in Turkey, PhD Dissertation, Atatürk Institute for Modern Turkish History, Boğaziçi University, İstanbul, 2020.
- Derici, Emine "19. Yüzyılda Batılı Seyyahların Gözüyle Antalya (1800-1876)", Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2023.

SOYADI KANUNU'NUN ANTALYA'DA UYGULANMASI (1934-1936)

AYDIN YİĞİT*

Giriş

1934 yılında yürürlüğe giren “Soyadı Kanunu”, kişilerin toplumsal hayatta ve resmi makamlar karşısında kendilerini tanımlamalarını sağlayacak bir uygulama olmaktan çok daha öte anlamlar içermektedir. En başta, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendini zamanının ihtiyaçlarına göre yenileyemediği için yıkılmaya yüz tutmuş olan selevi Osmanlı Devleti ile aynı sona maruz kalmamak için hayata geçirdiği idari, sosyal ve kültürel modernleşme hamlelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Devleti ayakta tutan, onu var eden halk olduğu için devletin vatandaşlarının kimliklerini karışıklıklara yol açmayacak biçimde bilmesi, vatandaşların da gerek birbirleriyle gerekse de devletin resmi makamlarıyla olan ilişkilerinde kendisini net bir şekilde tarif edebilmesi, devlet-vatandaş bağının sarsılmaz biçimde kurulmasını sağlayan başat faktörlerdendir. Bunun tersi, yani Osmanlı Devleti'nden miras kaldığı şekliyle vatandaşların özellikle devlet kademelerince farklı şekillerde -baba adı, meslek adı, unvan, lakap veya belirleyici sıfat ile- tanımlanmaya devam edilmesi, söz konusu güven ve bağlılığı tam anlamıyla tesis edemeyeceğinden çoğu zaman vatandaşların devletine, devletin de vatandaşlarına şüphe ile bakmasına neden olurdu, ki bu, devletin sağlam temeller üzerinde inşa edilmemesi anlamına gelirdi.

Öte yandan Cumhuriyet'i “*ilelebet payidar*” kılma amacı taşıyan kurucu kadronun siyasi, idari ve sosyal alanlarda kurmaya çalıştığı yeni düzeni, dönemin en çağdaş ilkeleri olan “*milliyetçilik*”, “*ulus-devlet*” ve “*laiklik*” esaslarına göre dizayn ettiği unutulmamalıdır. Milli bir bilinçle bağımsız bir ulus devletini, Türkiye Cumhuriyeti adıyla, 29 Ekim 1923'te kurmayı başaran lider kadro, söz konusu devleti ve onu teşkil eden halkları bir bütün olarak kendisine hedef belirlediği “*muasır medeniyetler*” seviyesine çıkarmak, hatta ötesine taşımak için gayret etmiştir. Bu amaçla, yönetim biçiminden idari teşkilata, eğitimden hukuka, sosyo-kültürel yapıdan ekonomiye hemen hemen her alanda muasır medeniyetleri örnek alan atılımlar yaparken, aynı zamanda ekseriyeti oluşturan Türklerle birlikte tüm Anadolu halkını ortak bir ulus kimliği etrafında birleştirmeye veya farklı bir açıdan söylemek gerekirse modern ve homojen bir ulusa dönüştürmeye çalışmıştır.¹ Gerçekten de yeni devletin modernleşmesi, güçlü ve etkin bir devlet olabilmesi, ancak homojen bir ulusun inşasıyla mümkün olabilirdi.²

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, traydinyigit@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3253-8118, Antalya.

¹ Demo Ahmet Aslan, “Modern Türkiye’de Ulusal Kimliğin İnşasında Soyadı Kanunu’nun Rolü”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl: 2, Sayı: 3 (Bahar 2006), s.156.

² Neden böylesi bir “ulus” yaratma fikrinin benimsendiği sorusuna verilecek cevap, geçmişten gelen tecrübelerle sabit olduğu üzere, -Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının temel sebeplerinden biri olup özellikle dışarıdan gelen teşvik ve destekler neticesinde sık sık ortaya çıkan- “*milliyetçi/ayrılıkçı isyanlar*”dır. Yeni kurulan devletin bu tür sorunlarla karşılaşmaması için -Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi- parçalanmaya yol açacak farklı birçok etnik ve dinsel tanımlamanın yapıldığı bir toplumdan ziyade ortak kimliğe sahip homojen bir ulus inşası adeta zorunlu görülmüştür Bkz.; Aslan, a.g.m., s. 162-163. Mustafa Kemal Paşa bu hususu şöyle açıklamaktadır; “*Bugünkü Türk milleti siyasi ve içtimâî camiası içinde kendilerine kürtlük fikri, çerkeslik fikri ve hâтта lâzlık fikri veya boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış tevsimler [adlandırmalar], birkaç düşman âleti, mürteci [gerici] beyinsizden maada [başka] hiçbir millet ferdi üzerinde teellümden [üzüntüden, kederden] başka bir tesir hâsil etmemiştir. Çünkü, bu millet efradı da umum Türk camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar.*” Bkz. A. Âfet İnan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s.23, 376-377.

geçmişine ve Türk kimliğine olan bağlılığını hem de öz Türkçe isimler kullanmaya özen gösterdiğini kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA.),
272.0.0.12 / 63.190.9, (15.12.1934).
30.18.1.2 / 50.85.16, (15.12.1934).
490.1.0.0 / 15.81.2, (09.09.1935).
490.1.0.0 / 3.12.18, (01.03.1936).
490.1.0.0 / 3.12.45, (11.06.1936).
51.0.0.0 / 12.101.10, (06.11.1934).

Resmî Yayınlar

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C.23, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1934.
T.C. Resmî Gazete, Sa.2741, 2 Temmuz 1934.
T.C. Resmî Gazete, Sa.2865, 27 Teşrinisani 1934.
T.C. Resmî Gazete, Sa.2867, 29 Teşrinisani 1934.
T.C. Resmî Gazete, Sa.2885, 20 Kânunuevvel 1934.
T.C. Resmî Gazete, Sa.2888, 24 Kânunuevvel 1934.
T.C. Resmî Gazete, Sa.2891, 27 Kânunuevvel 1934.

Araştırma-İnceleme Eserleri ve Süreli Yayınlar

“Akdeniz Kulübümüz Burdur Kulübünü 1-3 le Yendi”, *Resmî Antalya*, 13 Ağustos 1936, ss.1.
“Akseki Mektubu”, *Resmî Antalya*, 1 Ağustos 1935, ss.1.
“Aleni Teşekkür”, *Resmî Antalya*, 13 Ağustos 1936, ss.3.
“Antalya Gücü Spor Kulübü”, *Resmî Antalya*, 6 Ağustos 1936, ss.2.
“Antalya’da Çeltik Ekimi”, *Türk Akdeniz*, C.1, Sa.6 (Birinci Kanun 1937), ss.8-12.
“Baş Sağlığına Karşı”, *Resmî Antalya*, 28 2 inci Teşrin 1935, ss.2.
“Başbakanımızın Adı, Lakaplar, Unvanlar”, *Resmî Antalya*, 29 İkinci Teşrin 1934, ss.1.
“Bay Doktor Nuri Emin”, *Resmî Antalya*, 6 Şubat 1936, ss.1.
“Bay Sakıb”, *Resmî Antalya*, 13 Haziran 1935, ss.1.
“Baykal Ailesi”, *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.2 (Mart 2003), ss.12-16.
“Bayramımız Büyük Sevinç ve Neşe İçinde Geçti”, *Resmî Antalya*, 3 Eylül 1936, ss.1.
“Boğazlar Mukavelesinin İmzası Dolayısıyla Halkımızın Sevinç ve Minneti Şu Telgraflarla Sunuldu”, *Resmî Antalya*, 23 Temmuz 1936, ss.2.
“Büyük Miting”, *Resmî Antalya*, 24 Birinci Teşrin 1935, ss.1.
“Büyük Utku Bayramını Antalya Çok İçten ve Sıcak İlgi ile Kutladı”, *Resmî Antalya*, 5 Eylül 1935, ss.1.
“Cezaevi Kursu 108 Okur Yazar Yetiştirdi”, *Resmî Antalya*, 2 Temmuz 1936, ss.1.
“Cezaevinde Okuyup Yazma Kursları”, *Resmî Antalya*, 18 Haziran 1936, ss.3.
“Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Reisliğinden”, *Resmî Antalya*, 24 İkinci Kanun (1)1935, ss.2.
“Cumhuriyetimiz 14 üncü Yılına Girerken”, *Resmî Antalya*, 5 İkinci Teşrin 1936, ss.2-3.
“Çivi Ailesi”, *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.2 (Mart 2003), ss.22-26.
“Damlaya Damlaya Göl Olur”, *Resmî Antalya*, 19 Birinci Kanun 1935, ss.1.
“Demir Yolu Güzergahı Belli Oldu”, *Resmî Antalya*, 30 Son Kanun 1936, ss.1.
“Dil Araştırmaları”, *Resmî Antalya*, 10 Mayıs 1934, ss.1,3.
“Doğum”, *Resmî Antalya*, 26 Eylül 1935, ss.1.
“Dr. Nureddin”, *Resmî Antalya*, 2 Temmuz 1936, ss.1.
“Dr. Şemsi Yılmaz”, *Resmî Antalya*, 3 Eylül 1936, ss.2.
“Ekrem Aküren”, *Resmî Antalya*, 31 İkinci Kanun 1935, ss.3.
“Eski Türk Adları”, *Hakimiyeti Milliyeye*, 27 İkinci Teşrin 1934, ss.3.
“Gazinin Soy Adı, Ulu Önder Atatürk Soy Adını Aldılar”, *Akşam*, 25 Teşrinisani 1934, ss.2.
“Genel İl Kurulu Dün İkinci Toplanma Yılına Birinci Celseni Açtı”, *Resmî Antalya*, 13 (12) Mart 1936, ss.2.
“Halim Tosun”, *Resmî Antalya*, 30 Temmuz 1936, ss.1.
“Halkevi Seçimleri”, *Resmî Antalya*, 23 Nisan 1936, ss.1.
“Halkevi Şube Komitelerinin Seçimi”, *Resmî Antalya*, 16 Nisan 1936, ss.1.
“İşık Ailesi”, *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.4 (Temmuz-Ağustos 2003), ss.18-22.
“İlan”, *Resmî Antalya*, 30 Temmuz 1936, ss.3.
“İlbay Teftişte”, *Resmî Antalya*, 5 İkinci Teşrin 1936, ss.1.
“İlbay”, *Resmî Antalya*, 18 Temmuz 1935, ss.1.
“Kadın Terzisi Gülsüm Beraet”, *Resmî Antalya*, 30 Temmuz 1936, ss.4.

- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 20 Birinci Kanun (1)934, ss.2-3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 24 İkinci Kanun (1)935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 27 Birinci Kanun (1)934, ss.2.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 28 Mart 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 28 Şubat 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 31 İkinci Kanun 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 4 Nisan 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 4 Temmuz 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 6 Birinci Kanun (1)934, ss.1.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 7 Şubat 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 14 Şubat 1935, ss.3.
- "Kentimizde Soy Adları", *Resmî Antalya*, 14 Mart 1935, ss.3.
- "Kentimizde Yeni Soy Adları", *Resmî Antalya*, 13 Birinci Kanun (1)934, ss.2.
- "Kilit Ailesi", *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.5 (Eylül-Ekim 2003), ss.35-39.
- "Kültür Müsteşarımız Antalyada", *Resmî Antalya*, 9 Temmuz 1936, ss.1.
- "Mahkumiyet", *Resmî Antalya*, 24 Birinci Kanun 1936, ss.3.
- "Mevsim Rahatsızlıklarından: Gece Yanığımı? Gündüz Yanığımı?", *Resmî Antalya*, 20 Ağustos 1936, ss.2.
- "Mutlu Bağlaşma", *Resmî Antalya*, 25 Temmuz 1935, ss.1.
- "Nikah Merasimi", *Resmî Antalya*, 10 Eylül 1936, ss.3.
- "Nişan Merasimi", *Resmî Antalya*, 7 Mart 1935, ss.1.
- "Nişan Töreni", *Resmî Antalya*, 2 İkinci Kanun 1936, ss.2.
- "Nişanlanma", *Resmî Antalya*, 4 Haziran 1936, ss.1.
- "Nugay Ailesi", *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.8 (Aralık 2004), ss.50-53.
- "Ödev Başında", *Resmî Antalya*, 27 Haziran 1935, ss.2.
- "Ölüm", *Resmî Antalya*, 20 Ağustos 1936, ss.2.
- "Poliste Tayinler", *Resmî Antalya*, 18 Haziran 1936, ss.3.
- "Satılık Ev", *Resmî Antalya*, 6 Ağustos 1936, ss.4.
- "Seçimler", *Resmî Antalya*, 2 Temmuz 1936, ss.2.
- "Sıtma Komisyonunun Kararları", *Resmî Antalya*, 19 Birinci Kanun 1935, ss.1.
- "Sıtma ve Çeltik Zeriyesi", *Resmî Antalya*, 10 Eylül 1936, ss.1,3.
- "Solak Gezisi İyi Sonuçlar Verdi", *Resmî Antalya*, 14 2 inci Teşrin 1935, ss.1-2.
- "Soy Adı için Bir Telyazısı", *Resmî Antalya*, 20 Birinci Kânun (1)934, ss.2.
- "Soy adı Kanunu için Başvekâletin Tamimi", *Hakimiyeti Milliye*, 18 İkinci Teşrin 1934, ss.3.
- "Soy Adı", *Resmî Antalya*, 17 İkinci Kanun 1935, ss.2.
- "Soy Adı", *Resmî Antalya*, 21 Şubat 1935, ss.3.
- "Soy Adı", *Resmî Antalya*, 3 İkinci Kanun 1935, ss.3.
- "Soy Adları", *Resmî Antalya*, 29 İkinci Teşrin 1934, ss.1,2.
- "Soyadı Almayanlara", *Resmî Antalya*, 11 Haziran 1936, ss.4.
- "Soyadı Almayanlar İçin Vilâyetin Tebliği", *Resmî Antalya*, 26 Birinci Kânun 1935, ss.3.
- "Soyadı İş Vilâyetimizde Tamamdır", *Resmî Antalya*, 16 Temmuz 1936, ss.1.
- "Soyadı Nizamnamesi Bakanlar Heyetinden Çıktı", *Resmî Antalya*, 3 İkinci Kânun 1935, ss.4.
- "Soyatları Nasıl Kütüğe Geçirilir?", *Ulus*, 29 Sontesrin 1934, ss.1.
- "Soyatları", *Hakimiyeti Milliye*, 26 İkinci Teşrin 1934, ss.3.
- "Soyatları", *Ulus*, 28 İkinci Teşrin 1934, ss.6.
- "Şarbaylıktan", *Resmî Antalya*, 11 Temmuz 1935, ss.3.
- "T.D.T.C. nin Broşürü", *Hakimiyeti Milliye*, 23 İkinci Teşrin 1934, ss.3.
- "Tababette Buz Tedavisi", *Resmî Antalya*, 13 Ağustos 1936, ss.2-3.
- "Tapu Md.", *Resmî Antalya*, 27 Şubat 1936, Sayı İlavesi.
- "Tarihe Yeni Armağan", *Resmî Antalya*, 6 Birinci Kânun 1934, ss.1.
- "Tayinler", *Resmî Antalya*, 30 Nisan 1936, ss.1.
- "Terfi", *Resmî Antalya*, 19 Mart 1936, ss.2.
- "Terfiler Dr. Sami Yen", *Resmî Antalya*, 3 Eylül 1936, ss.2.
- "Tescil Emri Geldi, Soyadları Bugünden İtibaren Tescil Ettirilebilecek", *Zaman*, 9 Kânunuevel 1934, ss.3.
- "Teşekkür", *Resmî Antalya*, 16 İkinci Kanun 1936, ss.1.
- "Vaktiyle Soy Adının Tescili Lâzımdır", *Resmî Antalya*, 5 Birinci Kânun 1935, ss.3.
- "Valimizin Adı", *Resmî Antalya*, 14 Şubat 1935, ss.2.
- "Yeni Çeltik Ekimi Kanunu", *Resmî Antalya*, 20 Şubat 1936, ss.1.
- "Yukarılayan Asubaylarımız", *Resmî Antalya*, 5 Eylül 1935, ss.2.
- "Zabıt Hulasası 5", *Resmî Antalya*, 26 Mart 1936, ss.3.
- AK, M., "Antalya'da İdari Yapı ve Nüfus (1915)", *Adalya*, XVII (2014), ss.311-349.
- AKMAN, E., "Osmanlı Nüfus Defterlerindeki Sülale Adlarının Soyadı Kanunuyla Aldığı Şekiller Üzerine Bir Dil İncelemesi (Kastamonu Örneği)", *7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, C.I, Edit. Ahmet Buran, Ercan Alkaya vd., Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ, 2015, ss.71-76.

- AKPINAR, O. C., "Birinci Dünya Savaşı'nda Fransız Gemilerinin Antalya Sahillerine Yönelik Taarruzları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies*, 43 (2023), ss.111-142.
- ANAKÖK, T., "Profesör Bayan (Afet) in Beyanatı "Antalya'yı Tanırım; Kültürü Zengin Bir Memlekettir.", *Türk Akdeniz*, C.1, Sa.5 (I. Teşrin 1937), ss.8-11.
- Antalya'da Yaşayan Geleneksel Meslek, Sanat ve Zanaatlar*, (Haz. Mahmut Davulcu, Mustafa Tokat, Selma Yörtür), Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, 2015.
- ASLAN, D. A., "Modern Türkiye'de Ulusal Kimliğin İnşasında Soyadı Kanunu'nun Rolü", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl: 2, Sayı: 3 (Bahar 2006), ss.155-172.
- Atabeyli Naci, "Dil Arılığı, İnkılâbın Kutlu Verimi", *Resmî Antalya*, 29 Birinci Teşrin 1934, ss.2,5.
- ATALAY, B., *Türk Büyüklere veya Türk Adları*, Haz. Gürol Pehlivan, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2021.
- ATAY Sinem, "Antalya Kent Belleğini Bir Mimarın Şiirlerinden Okumak", *Antalya Kitabı -2- Antalya'da Türk-İslam Medeniyetinin İzleri*, Edit. Bedia Koçakoğlu, Bahset Karşlı, Diren Çakılıcı, Palet Yayınları, Konya, 2019, ss.548-562.
- AYDIN, M. K., "1934 Tarihli Soy Adı Kanunu Uygulamaları ve Malatya Örneği: (Fırat Gazetesi Verilerine Göre)", *Belgi Dergisi*, C.2, Sa.18 (Yaz 2019/II), ss.1379-1416.
- CALP, M., "Ağrı İlinde Kullanılan Soyadları Üzerine Dilbilimsel Bir Araştırma", *International Journal of Education, Science and Technology (IJEST)*, 3/2 (August 2017), ss.55-69.
- Çağlayan, C.1, Sa.1, 10 İlk Kanun (1)935, ss.1.
- DAYAR, E., "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemlerinde Antalya Kaleiçi ve Çevresi", *METU Journal of the Faculty of Architecture (METU JFA)*, 37/2 (2020/2), ss.59-84.
- DİNÇ, G., "Antalya'ya Elektriğin Gelişi ve Şehrin Aydınlatılması (1910-1936)", *Antalya Kitabı -2- Antalya'da Türk-İslam Medeniyetinin İzleri*, Edit. Bedia Koçakoğlu, Bahset Karşlı, Diren Çakılıcı, Palet Yayınları, Konya, 2019, ss.234-244.
- EDİZ, F., "Âşık Şemsi ve İki Kitabı", *Türk Akdeniz*, C.1, Sa. 4 (Ağustos 1937), ss.22-25.
- ERKSAN, R., "Antalya'da Sıtma Mücadelesi", *Türk Akdeniz*, C.1, Sa.3 (Haziran 1937), ss.22-24.
- ERKUL, R., "Sıtma ve Çeltik Zeriyatı", *Resmî Antalya*, 10 Eylül 1936, ss.1, 3;
- ERTEN, S.F., "Antalya Tarihine Aid Vesikalar, Antalya Tarihi Hakkında", *Türk Akdeniz*, C.1, Sa.2 (Nisan 1937), ss.9-10.
- İNAN, A. Â., *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.
- KALKAN, G. P., "Soyadlarımız: Mardin Örneği", *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turcic*, VI.7/4-II (Fall 2012), ss.2655-2674.
- KAPLAN, Ç., Mehmet Şefik (Aker) Bey: Çanakkale ve Galiçya Cephelelerindeki ve Türk İstiklal Harbi'ndeki Faaliyetleri (1915-1922), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 2019.
- Neşet Ömer Bey, "Kültür İnkılâbı", *Resmî Antalya*, 21 Haziran 1934, ss.2-3.
- OKTAY, H., "Soykam Ailesi", *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.7 (Ocak Şubat 2004), ss.4-10. Osmanlı'dan Günümüze Türk Anayasa Metinleri, Edit. Ömer Kesikbaş, A. Haluk Kurnaz, Şeref İba, TBMM Basımevi, Anlara, 2023.
- ÖLMEZ, M., "Dil Devrimi Sonrası Ad ve Soyadlarımız", *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA)*, 24/II, 2000 (Agâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı-II), ss.107-115;
- ÖNAL, M., "Öz Türkçe", *Resmî Antalya*, 6 Birinci Kânun 1934, ss.1.
- ÖNCÜL, O., "Erol Ailesi", *Geçmişten Günümüze Antalyalılar*, Sa.3 (Mayıs-Haziran 2003), ss.3-8.
- ÖZCAN, M. Ş., ÜZEN, İ., "Atatürk Döneminde Soyadı Kanunu'nun Çankırı'daki Yansıması", *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.10, Sa. Özel, (Aralık 2019), ss. 129-152.
- Resmî Antalya*, 18 Haziran 1936, ss.1.
- Resmî Antalya*, 20 Şubat 1936, ss.2.
- Resmî Antalya*, 23 Temmuz 1936, ss.1.
- TANÖR, B., *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- TBMM Albümü 1920-2010*, C.I (1920-1950), (Edit. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.
- ÜSTÜN, M., "Çerçiler Ailesi", *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.5 (Eylül-Ekim 2003), ss.17-21.
- YILDAM, T., "Kadıgil Ailesi", *Geçmişten Geleceğe Antalyalılar*, Sa.8 (Aralık 2004), ss.62-66.

CHP ISPARTA BÖLGESİ MÜFETTİŞİ OSMAN ŞAHİNBAŞ'IN TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE ANTALYA PARTİ TEŞKİLATININ DURUMU (1940-1941)

FAYSAL MAYAK*

Giriş

Cumhuriyet Halk Partisi kurulduktan kısa bir süre sonra ülke çapında teşkilatını yayma faaliyetine başlamış ve bu çalışma büyük oranda tamamlandıktan sonra taşra teşkilatlarının durumunu ve çalışmalarını incelemek amacıyla teftiş sistemini kurmuştur. 1925 yılında il teşkilatları 14 mıntıkaya ayrılmış ve bunları denetlemek için her mıntıkaya birer müfettiş görevlendirilmiştir. Teftiş işlerini daha düzenli hale getirmek için de 1927 parti nizamnamesine müfettişlerle ilgili madde eklenmiştir. Buna göre mıntika müfettişlerini Umumi İdare Heyeti belirleyecek ve bunu Riyaset Divanının onayına sunacaktır.¹

Teftiş konusuna oldukça önem veren Cumhuriyet Halk Partisi, ilerleyen dönemde işi daha sistimli ve anlaşılır hale getirmek için nizamnamede bir takım değişikliğe gidecektir. 1931 nizamnamesinin 42. Maddesi taşra teşkilatının teftişiyle alakalıdır ve "Teşkilatın Teftiş ve Murakabesi" başlığını taşımaktadır. Bu maddede belirtildiğine göre, teftiş işlerini Umumi İdare Heyeti üyeleri yapabileceği gibi milletvekilleri ya da parti mensupları da görev alabilecektir. Teftiş işiyle kimlerin görevlendirileceği ve ne zaman yapılacağı ise Genel Sekreterlik tarafından belirlenecektir. Bu amaçla bir talimatname hazırlanacağı yine 1931 nizamnamesinde belirtilmiştir.²

Nizamnamede belirtilen teftiş raporu yine aynı yıl yayımlanmış ve hangi kriterlere göre teftiş yapılacağı burada gösterilmiştir. Toplam 13 maddeden ve sorulardan oluşan teftiş sisteminde il ve ilçe yönetim kurulunda yer alan partililerin durumu, kendi aralarında ve diğer kurumlarla olan ilişkileri, partiye üye olan ya da olmayan vatandaşların şikâyetleri, halkevlerinin faaliyetleri gibi konular üzerinde durulmuştur. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemde 20 parti müfettişi görev yapmış ve bunların hangi mıntıklara gideceği tespit edilmiştir. İlerleyen yıllarda parti teşkilatının yaygın hale gelmesi yeni müfettiş ihtiyacını doğurmuş ve sayı önce 20'den 25'e daha sonra 26'ya çıkmıştır.³

Recep Peker döneminde de teşkilatın teftişi konusu ele alınmış ve "CHP Teftiş Bölgeleri ve Teftiş İşlerini Yürütme Planı" hazırlanmıştır. Plan çerçevesinde ülke 23 vilayeti içeren 7 teftiş bölgesine ayrılmıştır. Bir müfettişe şehirlerin aralarındaki mesafeye göre dört, üç ya da iki vilayet verilmiştir. Örneğin 1935 yılı teftiş döneminde Antalya şehri Konya ve İçel mıntikasına dâhil iken⁴ sonradan Antalya, Burdur ve Isparta mıntikasına dâhil edilmiştir.

Antalya parti teşkilatını çeşitli dönemlerde farklı milletvekillerinin teftiş ettiği görülmektedir. Aydın Milletvekili Adnan Menderes 1935 yılında, Konya, İçel ve Antalya şehirlerindeki parti teşkilat-

* Dr., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya Lisesi/ANTALYA, fay سالمayak@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-0048-0273.

¹ Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1999, s.244

² Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s.457

³ Bu bilgi ve teftişte sorulan soruların tamamı için bkz. Uyar, *a.g.e.*, s.245-247

⁴ Murat Metinsoy, "Erken Cumhuriyet Döneminde Mebusların İntihap Dairesi ve Teftiş Bölgesi Raporları", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S.3, Bahar 2006, ss.103-169

açmıştır. Başkanı sevmeyen kimselerin bu konunun üzerine gitmesi ilçede ahengi bozduğu gibi belediye başkanı ile arasının açık olması da huzuru kaçırınan diğer bir etmen olmuştur. Osman Şahinbaş, başkanlık ile muhasebecilik görevlerinin ayrı olduğunu ve herkesin üzerine düşen vazifeyi yapması gerektiği nasihatinde bulunmuştur. Bunun sağlanması durumunda dedikoduların azalacağına inandığını eklemiştir.⁵⁶

Serik'te üye kayıt defteri konusunda da sıkıntı yaşanmıştır. Yıllarca üyelerin isimleri deftere kaydedilmemiştir. Uyarılar sonrası bu eksiklik giderilmiş, üye kayıt defteri düzgün tutulmaya başlamıştır. Hayatını kaybeden üyelerle, başka yere yerleşen üyeler defterden çıkarılmış ve üye adedi sağlıklı biçimde anlaşılır hale getirilmiştir. Osman Şahinbaş, Serik'teki radyonun eskidiğini bu yüzden ajans haberlerinden yeterince istifade edemediklerini yazmıştır. Yeni bir radyo gönderilmesinin faydalı olacağını dile getiren Şahinbaş, parti binasına gelen giden olmasından duyduğu memnuniyeti de raporuna kaydetmiştir.⁵⁷

Sonuç

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluş yıllarından itibaren taşra teşkilatını rutin biçimde teftiş ettiği görülmektedir. Teftiş raporları üzerinden merkez yönetimi, il ve ilçelerde parti adına yaşanan gelişmelerin nabzını tutmaya çalışmıştır. Taşra yönetimlerinde ciddi anlamda bir sorun olmadığına yönelik teftiş raporları görülünce mevcut yapının korunmasına dikkat edilmiştir. Bu anlamda dikkat çeken nokta taşra yöneticilerinin buldukları bölgenin özelliğine göre ya zengin tüccarlar ya da büyük toprak sahipleri olmalarıdır. Merkeze ulaşan teftiş raporlarında ilden ilçelere bu özellik göze batacak tonda verilmiş olmasına rağmen Parti Genel Sekreterliğinin bu durumdan rahatsız olmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin eşraf-ağa ile iş birliğinden memnun bir vaziyet aldığı da yine buradan çıkarılacak sonuçtur.

Teftiş raporlarında cevabı istenen sorulardan birinin halkevi çalışmalarının olması, halkın partiyle bütünleşmesi, yakınlaşması ve kaynaşması açısından bu kuruma önem verildiğini göstermektedir. Halkevi çalışmaları aktif olan ilçeler memnuniyet verici bulunurken atıl vaziyette olanların canlandırılması yönünde müfettişler tarafından telkinlerde bulunulduğu anlaşılmaktadır. II. Dünya Savaşı yıllarında Antalya'nın çoğu halkevinde radyo bulunması ve bunun insanları partiye çekmede araç olarak kullanılması propaganda faaliyetleri açısından önemli görülmektedir. Kayda değer öteki önemli nokta ise eğitilmiş ve nitelikli insan sayısının azlığıdır. Teftiş raporlarında parti ilçe başkanlarının ya da yönetimlerinde bulunan kimselerin "muhitinin en iyisi" tabiriyle tanımlanması bu azlığı göstermektedir. Antalya ve ilçelerinden halkın dilek ve şikâyetlerinde okul ve öğretmen istiyor olmaları da eğitime önem veren bir kitle olduklarına işarettir.

KAYNAKÇA

1- Arşiv Belgeleri
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Fon: 490.1.0.0 Yer: 619.30.2
Fon: 490.1.0.0 Yer: 619.31.1

2- Süreli Yayınlar
Antalya
Resmi Antalya
Türk Akdeniz

3- Araştırma Eserler
Güçlü, Muhammet, "Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Manavgat Teşkilatının Kurulması ve Halkevi'nin İnşası (1923-1951)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XX/40, (2020-Bahar), ss.201-226.
Güçlü, Muhammet, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Finike-Kaş Kaza Teşkilatı ve Halkevlerinin İnşası (1923-1951)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXVII/1, 2022, ss.215-243.

⁵⁶ BCA, Fon: 490.1.0.0 Yer: 619.30.2, s.11

⁵⁷ BCA, Fon: 490.1.0.0 Yer: 619.30.2, s.12

- Kabasakal, Mehmet, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)*, Tekin Yayınları, İstanbul, 1991.
- Mayak, Faysal, "Adnan Menderes'in Teftiş Raporuna Göre Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Örgütünün Çalışmaları (1935)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, (Güz 2007), ss.191-219.
- Mayak, Faysal, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Konya'daki Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri Hakkında Adnan Menderes'in Teftiş Raporu", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S.12, 6/2007, ss.165-192.
- Mayak, Faysal, "Demokrat Parti'nin Antalya'daki Faaliyetleri Üzerine 1947 Yılı CHP İstihbarat Raporları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl:5, S.10, (Güz 2009), ss.71-101.
- Mayak, Faysal, *Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Teşkilatının Faaliyetleri (1931-1951)*, Libra Yayınları, İstanbul, 2015.
- Metinsoy, Murat, "Erken Cumhuriyet Döneminde Mebusların İntihap Dairesi ve Teftiş Bölgesi Raporları", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S.3, Bahar 2006, ss.103-169.
- Öz, Esat, *Otoriterizm ve Siyaset: Türkiye'de Tek Parti Rejimi ve Siyasal Katılma (1923-1945)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.
- Tunçay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
- Uyar, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1999.
- Yıldırım, Osman Nuri, "Tarihsel Yönden Akseki ve Akseki'den Göç, Akseki ve Aksekililik", *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu (18-19 Aralık 2003)*, (Yay. Haz. Necdet Ekinci-Hatice Akın), Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya, 2006, ss.51-73.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANTALYA'DA GUAYUL KAÜÇUK YETİŞTİRİCİLİĞİ VE ÜRÜNÜN FABRİKALAŞMASINA GİDEN SÜREÇ

ÖZLEM MAKBULE TAŞKIRAN*

Giriş

Latince *Ficus elastica* olarak bilinen, sözlükte “Gövdesi odunsu, öz suyu yapışkan, süt kıvamında, yaprakları oval biçimli, parlak ve kalın, sıcak ülke bitkisi, lastik ağacı”, şeklinde tanımlanan kauçuk¹, önceleri yalnızca Brezilya’da yetiştirilirdi. Dünyada kauçuğun sanayi için önemi anlaşılınca, Brezilya tüm piyasaya egemen oldu. Devamında kauçuk, 19. yüzyılın son çeyreğinde bir İngiliz tarafından ülkeden çıkarıldı ve Asya’da Singapur’un kuzeyindeki Malakka Yarımadası’na götürülerek burada ekilmeye başlandı. 1915 yılına gelindiğinde yarımada da kauçuk yetiştiriciliği ileri seviyeye ulaştı. Bununla birlikte, dünya kauçuk üretiminin %69’u bölgede yetişir hale geldi. Asya’nın hâkimi İngiltere olduğundan dünya kauçuk üretiminin lideri dolaylı olarak İngilizler oldu. Üretim artışına bağlı olarak fiyatlarda düşüş yaşandı. Bu durumdan yararlanan diğer devletler fazla alım yaparak kauçukları depolamaya başladılar. 1922 yılında İngiltere, kauçuk fiyatında istikrarı sağlamak için üretimin azaltılmasını sağlayacak olan bir kanun çıkardı. Bu girişim fiyatlarda yeniden artışa sebep oldu. Başta ABD olmak üzere kauçuk alımı yapan devletler haliyle rahatsız oldu. ABD’nin İngiltere’ye muhtaç olmamak için her yola başvuracağını düşünen İngiltere, 1928 yılında Stevenson Kanunu’nu çıkardı. Bu sırada Hollanda’nın Doğu Hint adaları sömürgeleri olan Sumatra ve Cavada’da kauçuk yetiştirilmesine başlandı. Verim alınınca İngiltere ile Hollanda 1934’te bir anlaşma yaptı. Neticede fiyatlar yükseldi ve istikrar yeniden sağlandı.

1930’ların son yıllarında bu devletlerin dışında kauçuk sanayisinde en etkili ülke Almanya oldu. 1938 yılında 50.000.000 lira değerinde ham kauçuk ithal etti. Ayrıca suni kauçuk üretimi için bilim insanlarını ve kurumlarını araştırmaya teşvik etti.

Suni kauçuk daha 1936’da keşfedilmişti ancak bu ürünün maliyeti oldukça yüksekti. İkinci Dünya Savaşı’na giden süreçte maliyeti düşürmek için çeşitli girişimlerde bulunuldu. Gösterilen çabalar savaş sırasında olumlu neticeler verdi. Savaş yıllarında dünya piyasalarında önemli rol oynayan kauçuk², savaş ürünlerinin imalinde petrol, kömür, demir ve pamuk kadar önemli rol oynadı³. Çünkü motorlu araçların kullanılabilmesi için yakıt kadar lastiğe de ihtiyaç vardı. Pilotların giysilerinden, paraşütçülerin ayakkabılarının tabanlarına, askerlerin zırhlarının gövdelerinden, modern orduların savaş sırasında kullandıkları telefonların kablolarına kadar pek çok şey kauçuktan yapılmaktaydı⁴. Ürünün önemi Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde fark edilmişse de Cumhuriyet Döneminde gelişim gösterdi.

Çalışmada Antalya’da bir kauçuk deneme istasyonunun açılmasından, guayul bitkisinin yetiştiriciliğine, elde edilen verimden fabrikalaşmaya giden süreçte meydana gelen değişimler ve gelişmelerle ilgili tespitler yer almaktadır.

* Dr., Bağımsız Tarihçi Araştırmacı, İzmir. ozlem.taskiran88@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7642-717X.

¹ *Türkçe Sözlük*, C. 2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992, s.815.

² *Akşam*, 11 Mart 1941, s.4.

³ *Haber*, 26 Birincikanun 1940, s.5.

⁴ *Bugün*, 8 Ağustos 1942, s.2.

1937 yılından itibaren ekimi gerçekleştirilen Köksakızı ve Guayul bitkilerinden edinilen ürün, 1943 yılında Ankara Kauçuk Deneme İstasyonu'nun açılması ve bu istasyonunun 1951 yılında hazırlanan raporla 1953 yılında Antalya'ya taşınması durumu ise şehirde kauçuk sanayinin devlet kontrolünde resmi olarak başlangıcını oluşturdu.

Guayul ekimi için çiftçilerin teşvik edilmesi, ekilen alanların arttırılması gibi faaliyetlerin yanı sıra fabrikanın açılması için yapılan sözleşme, hidroelektrik santralinin kurulması vb. çalışmalar, fabrikanın açılması gibi olumlu bir sonucu beraberinde getirdi. Böylece Antalya, 1960'ların başında Türkiye'de adeta kauçuk sanayisinin merkezi haline gelmiş oldu.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BCA)

Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü

30.1.0.0./80.507.15.

Kararlar Daire Başkanlığı

30.18.1.2./131.30.8.

30.18.1.2./139.31.16

30.18.1.2./144.85.9.

30.18.1.2./152.15.20.

Muamelat Genel Müdürlüğü

30.10.0.0./185.276.2.

Resmî Yayınlar

Resmî Gazete, Kararname, 18 Eylül 1956.

Resmî Gazete, Teknik Yardım Temini Hususunda Birleşmiş Milletler ile Türk Hükûmeti arasındaki 18 No. lu Ek Anlaşma, 29 Mart 1957.

2015-2016 Antalya Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan, Antalya Büyükşehir Belediyesi.

Sürekli Yayınlar

Gazete ve Dergiler

Akis

Akşam

Antalya

Bugün

Cumhuriyet

Haber

Milliyet

Rubber Journal and International Plastics

Türklük Bilgisi Araştırmaları

Son Posta

Ulus

Yeni İstanbul

Araştırma Eserleri

Atlı, C., "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Tarım Politikası (1945-1946)", *Türkiye'de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019, ss. 95-109.

Berkmen, N., Aksel, R., *Kök Sakızı Üzerine Çalışmalar*, Neşriyat Müdürlüğü, Ankara Akın Matbaası, Ankara 1946.

Çimrin, H, Bir zamanlar Antalya: *Tarih, Gözlem ve Anılar: Yakın Geçmişe Yolculuk*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya 2007.

Gönüllü, A., R., *Demokrat Parti Dönemi'nde Antalya (1950-1960)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008.

Kurt, B., "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kauçuk Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi", *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Cilt 52, Aralık 2019, ss. 67-87.

Aydın, S., Demiroğlu, K., Türkoğlu, Özsoy, Ö., E., D., *Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005.

Antalya'da Guayul Kauçuk Bitkisi Yetiştirilmesi ve Bir Ham Kauçuk Fabrikası Kurulması Hakkında Rapor, Akın Matbaası, Ankara 1951.

5 Yılda Türk Sanayii, Haz. Sabri Malkoç, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ankara 1973.

Türkçe Sözlük, C. 2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992.

Dünden Bugüne Antalya, Cilt 1, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

CUMHURİYET SENATOSU'NDA ANTALYA ÜYELİĞİ VE ŞEHRİN EN ÇALIŞKAN/ETKİN SENATÖRÜ KİMLİĞİYLE MEHMET PIRILTI'YI HATIRLAMAK

EMİNALP MALKOÇ*

Giriş

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 27 Mayıs 1960 tarihli müdahalesinin ardından Türkiye'de sivil düzene dönüş, 6 Ocak 1961'de yeni anayasayı hazırlamak üzere Kurucu Meclis'in toplanmasıyla başlamıştı. Milli Birlik Komitesi (MBK) ve Temsilciler Meclisi'nden oluşan Kurucu Meclis'in 27 Mayıs 1961 tarihine kadar, yani 4,5 ay gibi bir sürede hazırladığı anayasa tasarısı, 9 Temmuz 1961'deki halk oylamasıyla (%60,4'lük bir oranla) kabul edilmişti¹.

334 Kanun numarasına sahip 1961 Anayasası, Başlangıç bölümü dışında 157 esas ve 22 geçici madde halinde düzenlenmiştir. Metin "Genel Esaslar, Temel Hak ve Ödevler, Cumhuriyet'in Temel Kuruluşu (Yasama, Yürütme, Yargı), Çeşitli Hükümler, Geçici Hükümler ve Son Hükümler" başlıklarıyla altı bölüm üzerine oturtulmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni biri Millet Meclisi ve diğeri Cumhuriyet Senatosu adlarıyla iki kanatlı bir yapı olarak ele almıştır (Md. 63: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'ndan kuruludur).

Millet Meclisi, genel seçimleri kazanan partili ya da bağımsız 450 milletvekiliyle şekillenirken Cumhuriyet Senatosu için üç farklı üyeliği içeren bir yapı öngörülmüştü. Bu üç üyelik yani seçilmiş senatörler, kontenjan senatörleri ve tabii senatörler, genel oyla seçilen 150 üye, cumhurbaşkanınca seçilen 15 üye ve görevi sona eren MBK üyeleri ile eski cumhurbaşkanlarından oluşacaktı. Tabii Senatörlük diye adlandırılan bu son kategorideki Senato üyelikleri, 27 Mayıs'ı gerçekleştiren MBK üyeleri için bir güvence ve kalkan niteliği taşımıştır.

Milletvekilliği süresi 4 yıl, genel oyla gelen ya da cumhurbaşkanı kontenjanından seçilen senatörlükler için ise süre 6 yıl olarak saptanmıştı. Ancak 1961 Anayasası'na göre ilk iki gruptaki senatörlerden üçte biri, her iki yılda bir yenilenecekti. Millet Meclisi seçimlerinde nispi temsil (orantılı) sistemine başvurulurken Cumhuriyet Senatosu'nun 150 üyesinin seçimleri çoğunluk sistemiyle gerçekleştirilmiştir.

1961 tarihli anayasaya göre hükümete güvenoyu verip vermeme ve gensoru hakkı yalnızca Millet Meclisi'ne aittir. Ancak Meclis Soruşturması kararı, Millet Meclisi ile Senato'nun ortak toplantılarında alınabilecekti². Dolayısıyla güvenoylaması, gensoru ve bütçe kanununun görüşülüp onaylanması çizgisinde hükümeti denetleme misyonu açısından Millet Meclisi; Millet Meclisi'nde görüşülüp kabul

* Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, İstanbul. malkocem@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5840-6922.

¹ Hikmet Özdemir, "Siyasal Tarih (1960-1980)", *Türkiye Tarihi 4-Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Cem Yayınevi, İstanbul 2000, s. 227-228,237-239; Kemal Karpat, *Türk Siyasi Tarihi, Siyasal Sistemin Evrimi*, 6.bs., Timaş Yayınları, İstanbul 2015, s.196; Eminalp Malkoç, "Kocaeli Üyelerinin Cumhuriyet Senatosu'ndaki Çalışmaları", *Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu VI (8-10 Mart 2019 Kocaeli)-Bildiriler*, C.3, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2020, s.1197; *Resmi Gazete*, 31 Mayıs 1961, s.4201-4214; *Resmi Gazete*, 20 Temmuz 1961, s.4641

² Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 5. Kitap: *Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002, s.59-62,65; Malkoç, *agb.*, s.1197; *Resmi Gazete*, 20 Temmuz 1961, s.4641-4654.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:
BCA, 30.1.0.0/54.326.3 (Ds. Ek D6), 26.11.1966.

Araştırma Eserleri:

Antalya İl Yıllığı 1967, Ajans-Türk matbaacılık Sanayii, 1969.

Çoker, F., Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964), C.1-2, TBMM Vakfı Yayınları No:16, Ankara 1998-1999.

Karpat, Kemal, Türk Siyasi Tarihi, Siyasal Sistemin Evrimi, 6.bs., Timaş Yayınları, İstanbul 2015.

Özdemir, H., "Siyasal Tarih (1960-1980)", Türkiye Tarihi 4-Çağdaş Türkiye 1908-1980, Cem Yayınevi, İstanbul 2000, s.227-293.

Malkoç, E., "Kocaeli Üyelerinin Cumhuriyet Senatosu'ndaki Çalışmaları", Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu VI (8-10 Mart 2019 Kocaeli)-Bildiriler, C.3, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2020, s.1197-1214.

T.B.M.M Albümü 1920-2010, C. 4 (1960-1983), 2. bs., TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara 2010.

Turan, Şerafettin, Türk Devrim Tarihi, 5. Kitap: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980), Bilgi Yayınevi, Ankara 2002.

Tekin, Yusuf-Çiftçi, Sabri, 1877'den Günümüze Türkiye'de Parlamento, 22. Dönem TBMM'nde Parlamento ve Parlamenter Rol Algısı, Siyasal Kitabevi, Ankara 2007.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (CSTD):

CSTD, C.24, B.30, 26.1.1965

CSTD, C.24, B.31, 27.1.1965

CSTD, C.31, B.25, 4.1.1966

CSTD, C.32, B.39, 2.2.1966

CSTD, C.37, B.4, 10.11.1966

CSTD, C.37, B.5, 15.11.1966

CSTD, C.37, B.7, 22.11.1966

CSTD, C.38, B.26, 1.2.1967

CSTD, C.38, B.27, 2.2.1967

CSTD, C.45, B.26, 3.2.1968

CSTD, C.50, B.26, 29.1.1969

CSTD, C.50, B.27, 30.1.1969

CSTD, C.51, B.30, 2.2.1969

CSTD, C.51, B.33, 5.2.1969

CSTD, C.56, B.33, 30.1.1970

CSTD, C.56-1, B.36, 2.2.1970

CSTD, C.56-1, B.38, 4.2.1970

CSTD, C.58, B.68, 10.5.1970

CSTD, C.58-1, B.69, 11.5.1970

CSTD, C.58, B.70, 12.5.1970

CSTD, C.58, B.72, 14.5.1970

CSTD, C.63, B.30, 28.1.1971

CSTD, C.63-1, B.36, 3.2.1971

CSTD, C.63-1, B.37, 4.2.1971

CSTD, C.64, B.45, 25.2.1971

CSTD, C.2, B.30, 6.2.1972

CSTD, C.3, B.31, 7.2.1972

CSTD, C.3, B.32, 8.2.1972

CSTD, C.3, B.33, 9.2.1972

CSTD, C.8, B.24, 2.2.1973

CSTD, C.8, B.25, 3.2.1973

CSTD, C.8, B.26, 4.2.1973

CSTD, C.9, B.27, 5.2.1973

CSTD, C.9, B.28, 6.2.1973

CSTD, C.9, B.29, 7.2.1973

Sürelî/Resmî Yayınlar:

Cumhuriyet

TC Resmî Gazete

İnternet Siteleri:

“Ömrünü hizmete adadı”, <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/antalya/omrunu-hizmete-adadi-41508170>
(Erişim: 18.02.2024).

<https://antalyavakfi.org.tr/vakfimiz-hakkinda/> (Erişim: 19.02.2024)

<https://www.antalyahabertakip.com/kepezden-kent-hafizasina-katki-22488-haberi> (Erişim: 19.02.2024)

<https://www.haberimizvar.net/eski-milletvekili-pirilti-yasamini-yitirdi-11734-haberi> (Erişim: 19.02.2024)

https://www.kepez-bld.gov.tr/news_8035_kaya-boztepe-ve-pirilti-kepez-in-caddelerinde (Erişim: 19.02.2024)

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_istatistik.uyeler

SON DÖNEM TAŞ MİNARE USTALARINDAN MEHMET SALİH BABACAN'IN ANTALYA'DA YAPTIĞI MİNARELER VE ÖZELLİKLERİ

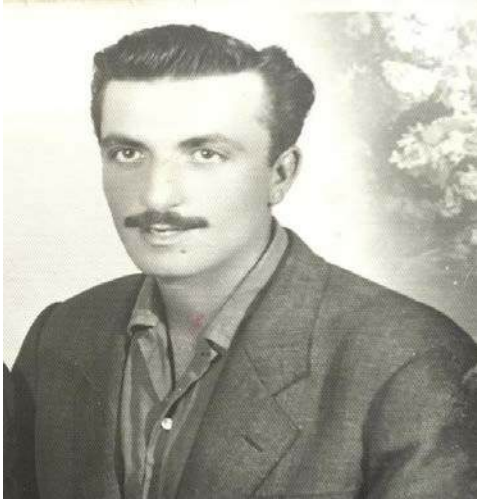
HASAN BABACAN*

Giriş

Minare, kelime anlamı “Işık veya ateş çıkan, görünen yer” anlamındaki Arapça *menâred*ten gelmektedir. Bazı yörelerde aynı anlamda *mi'zene* (ezan okunan yer) kelimesi de kullanılmaktadır¹.

Zamanla İslam şehirlerinin simgesi haline gelen minare, cami ve mescitlerin vazgeçilmez bir ögesi olmuştur. Osmanlıdan günümüze dini mimaride simgesel bir anlam kazanmıştır².

Bu çalışmada, betonlaşan dünyada klasik minare mimarisi örneklerini, Isparta, Konya, Antalya ve Ankara'da ortaya koyan Mehmet Salih Babacan'ın sadece Antalya ve ilçelerinde inşa ettiği minarelerden bahsedilecektir.

* Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Burdur, drhasanbabacan@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5793-083X

¹ Filiz Gündüz, “Minare”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 30, s. 98.

² Ayla Ödekan, “Minareler (Biçimsel Analiz)”, *Mimarbaşı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, Cilt: 1, s. 525.

KAYNAKÇA

DUYMAZ, A. Şevki – Günnur Aydoğdu, “Geleneksel Türk El Sanatı Alem’in Son Ustalarından: Sandıklılı Hacı Süleyman Sallı”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2008, Sayı: 18, s. 247-256.

GÜNDÜZ, Filiz, “Minare”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 30, s. 98.

ÖDEKAN, Ayla, “Minareler (Biçimsel Analiz)”, Mimarbaşı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Cilt: 1, s. 525-529.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kotu-hava-yasami-felc-etti-38283304>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kotu-hava-yasami-felc-etti-38283304>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kotu-hava-yasami-felc-etti-38283304>

<https://www.sabah.com.tr/video/yasam/antalya-kumlucada-siddetli-yagmur-dolu-ve-firtina-1-olu-video>

SEZGİN KAYMAZ'IN "ELMALARIN YONGASI" ADLI ÖYKÜSÜNDE KURGU-GERÇEK İLİŞKİSİNDEN DOĞAN TURİSTİK BİR MEKÂN UNSURU OLARAK ALANYA

MERAL DEMİRYÜREK*

Giriş

Türk edebiyatının geleneksel yapısını Avrupalı türlerle besleyerek bu türlerin dil, üslup, bakış açısı, zihniyet, realist yapı gibi kimi özellikleriyle harmanlanmış özgün ve yeni yapılar ortaya koymaya başladığı Tanzimat yıllarında kurgusal metinlerin gelişimi bilhassa dikkat çekicidir. Batılı roman örneklerinin çevirilerinin gördüğü ilgi beraberinde telif eserleri gündeme getirir. Söz konusu dönem bilhassa roman türü için bir milat oluşturur. Şemsettin Sami'nin 1872 yılında yayımlanan *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*'ı aradan geçen 152 yıla rağmen hâlâ Türk edebiyatının ilk romanı olarak kabul edilir. Romanın yanı başında öykü türünün varlığı ise iki türün özelliklerinin başlangıçta çok net bir biçimde ayrılmaması ve çoğunlukla romanın tercih edilmesi sebebiyle öykünün aleyhine görünür. Yenileşme dönemi Türk edebiyatında ilk öykü örnekleri olarak Emin Nihat'ın *Müsameretname*'si ile Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse ve Letâif-i Rivâyât* serisi sayılabilir. Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler* adlı öykü kitabı anılması gereken bir diğer önemli başlangıç eseridir.

Türk edebiyatında öykü, Ömer Seyfettin ve Refik Halit Karay'a gelinceye değin hak ettiği yeri tam olarak bulamaz. Çoğu kez romanın gölgesinde kaybolur gider. Öykünün müstakil varlığı, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatıyla birlikte gittikçe güçlenerek ayrı bir saha olarak boy gösterir. Memduh Şevket Esenal, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Haldun Taner ve benzeri yazarların öyküyü hak ettiği yere getirmesi sonucunda 1950, 1980 ve nihayet 2000 dönemi Türk edebiyatında öykü güçlü bir damar halinde kendini gösterir.

Milenyumla birlikte, 2000 sonrası Türk öykücülüğünün temsilcileri (tıpkı 1950 ve 1980 dönemlerinde olduğu gibi) kendilerinden önceki kuşaklardan etkilenmekle birlikte öykü anlayışlarını modern zamanın edebî anlayışıyla uygun yeni teknikler kullanarak müstakil bir biçimde yeniden şekillendirirler. Dolayısıyla günümüz Türk öykücülüğünde bir edebî anlayış etrafında birleşme gibi bir özellik söz konusu değildir. Öyküyü oyunlaştıran, anlatımı veya yapıyı önceleyen farklı yaklaşımlar içinde kendini ifade ediş öne çıkar ve kabul görür. Bu bağlamda öykü yazarlarının bireysel sorunlarını; yarattıkları yeni biçim, form, üslup ve imgelerle birbirlerinden farklı bir şekilde aktardıklarını söylemek mümkündür.

Çağdaş Türk öykücülüğünde ele alınan belli başlı konular; yabancılaşma, iletişimsizlik, nostalji, din, gelenek-modern çatışması, kadın-erkek ilişkileri, aile, Anadolu insanının ve Türk dünyasının acıları, üzüntüleri, mutlulukları gibi başlıklarla sınıflandırılabilir. Özellikle aile, çocukluk ve ilk gençlik yıllarından ilham alan öykü yazarlarının sayısı oldukça fazladır. Geçmişten günümüze uzanan bu konuların 2000 sonrası eserlerde sıkça yer almasının en büyük nedenlerinden biri, tüketim toplumunun çağa özgü anlayışıdır.¹

* Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Çorum, meraldemiryurek@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5598-7581.

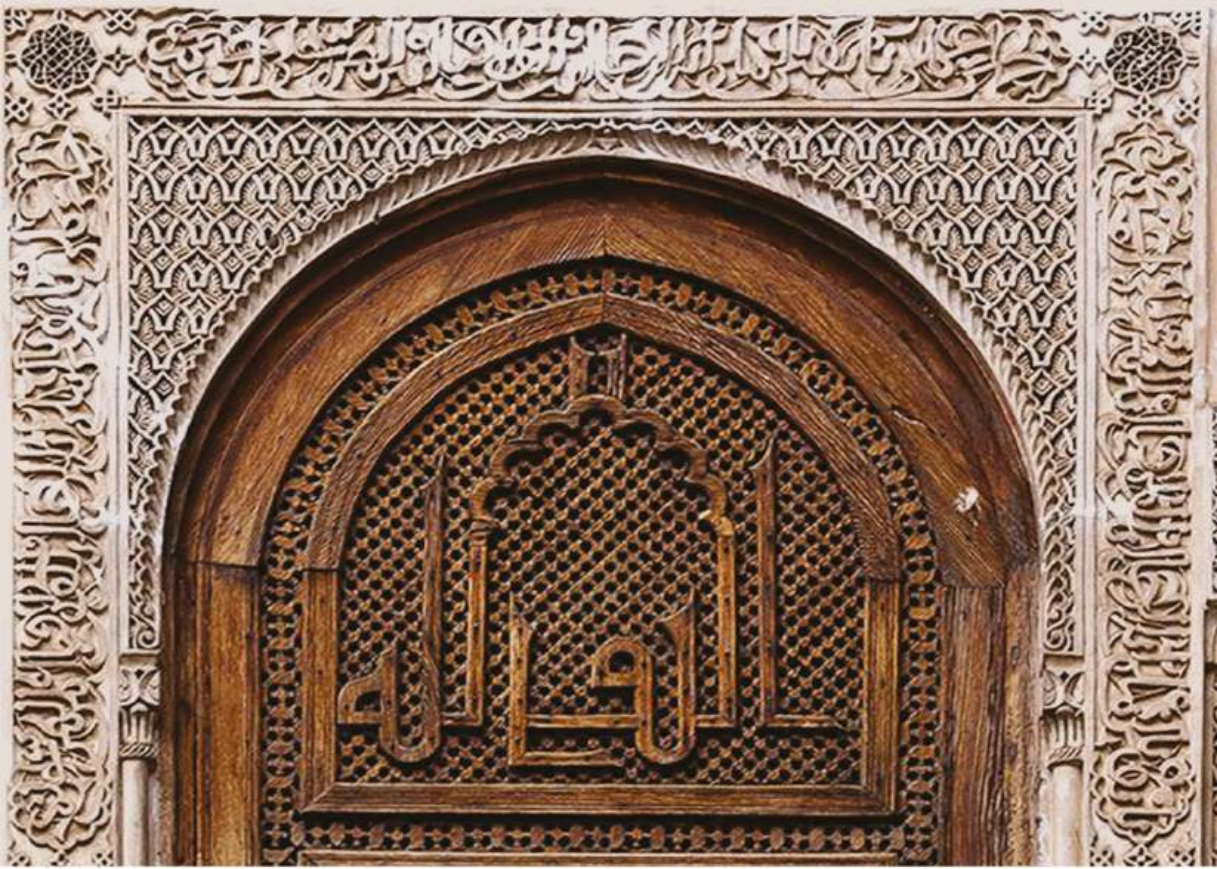
¹ Meral Demiryürek-Haydar Arslan-İrem Saltay-Yağmur Yılmaz, "Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında 2000 Sonrası Türk Öykücülüğü", *Türk Edebiyatı*, S. 600, İstanbul 2023, s. 337-338.

mamış olması, sadece çok dar bir çerçevede memur kesiminin tatili bir ihtiyaç olarak görüp harekete geçmesi, ancak onların da bütçelerinin kısıtlılığı sebebiyle “çadır turizmi” denilen bir olgunun varlığı kurgunun evreni içinde gösterilen dönemsel realitelerdendir. Aynı şekilde tatil beldelerinde eğlence denilince ilk akla gelen yerin “gazino”lar olması, buralarda sahneye çıkan kişilerin/ şarkıcıların/türküçülerin hem elektro bağlama/saz/gitar çalıp hem devrin popüler kültürü içinde tanınan, bilinen şarkıları, türkülerini çalıp söylemesi bir diğer dönemsel olgu olarak dikkati çekmektedir.

Sezgin Kaymaz, “*Elmaların Yongası*” öyküsünde 21. yüzyılın hızlı ve değişken sanal dünyası içinde unutulmaya yüz tutmuş geçmişe ait çok sayıdaki kültürel öğeyi bir araya getirerek adeta onları yazıya geçirerek koruma altına almış, geçmişten geleceğe uzanmaları için bir farkındalık şansı sunmuştur. Bugün zengin ve çok tanınan bir turistik bölge olan Alanya ve çevresinin hangi noktalardan hareket ederek mevcut değerine ulaşmış ve başarı kazandığını görmek adına öyküdeki kurgu-gerçek ilişkisi bağlamındaki detayları dikkatlice okumak yeterli olacaktır.

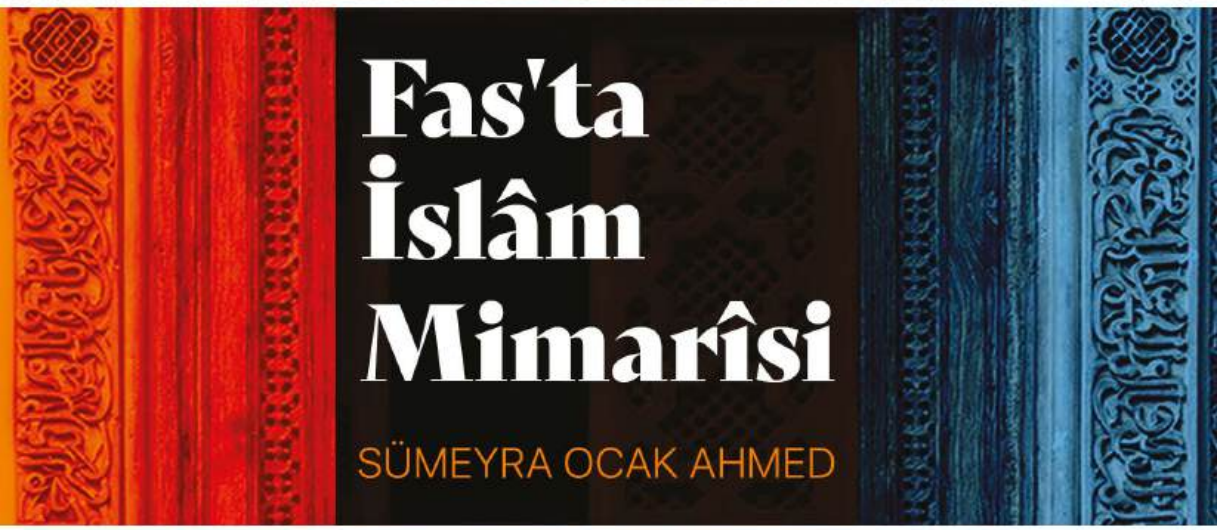
KAYNAKÇA

- Demirel M., *Alanya'da Turizm* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
 Demiryürek M., *Anlatıcının Sen/Siz Hâli*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2022.
 Demiryürek M.-Arslan H.-Saltay İ.-Yılmaz Y., “Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında 2000 Sonrası Türk Öykücülüğü”, *Türk Edebiyatı*, S. 600, İstanbul 2023, ss. 337-353.
 Kaymaz, S., *Sandık Odası*, İletişim, İstanbul 2013.
 Kaymaz, S., “Otobiyografi”, <https://sezginkaymaz.wordpress.com/hakkinda/> (23.2.2024)
 Oral M., *Bağlamada Belli Başlı Yöresel Tavrıların İcrasında Bozuk Düzen ile Bağlama Düzeni Arası Transpozisyonda Oluşan Duyum Farklılıkları* (Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Ana Sanat Dalı, İstanbul 2010.
 Türk A.- Seydioğulları H. S., “Kent Kimliğinin Kent Meydanlarına Yansıması: Alanya Örneği”, *MAKÜ FEBED*, S. 9-1, Isparta 2018, ss.205-215.
<https://www.repertukul.com/ELMALARIN-YONGASI-4450>
<https://www.haberler.com/guncel/alanya-salvari-marka-olacak-3258620-haberi/>

Fas'ta İslâm Mimarîsi

SÜMEYRA OCAK AHMED

[FAS'TA İSLÂM MİMARİSİ]

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

FASTA İSLÂM MİMARİSİ
SÜMEYRA OCAK AHMED

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:
Prof.Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU

ISBN: 978-625-6345-10-2

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Nisan 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

FAS'TA İSLÂM MİMARİSİ

SÜMEYRA OCAK AHMED

5. KAYNAKLAR

- ABU'N-NASR Jamil M., A History of the Maghrib, London 1975.
- ADIGÜZEL, Adnan, Mağrib Medeniyetinin Zirvesi Muvahhidler: Kuruluş Dönemi, Ankara 2011.
- ALİ, Ahmed Receb Muhammed, el-Mescidü'n-Nebevî bi'l-Medîneti'l-Münevvere ve Rusu-muhî fi'l-Fenni'l-İslâmî, Kahire 1999.
- ALMAGRO, Antanio, "Análisis Arquelógico del Pabellon Occidental del Palacio Al-Badi' de Marrakech", Arqueologia de la Arquitectura, sy. 10, Madrid 2013, s. 1-23.
- ARSEVEN, Celal Esad, "Minare", Sanat Ansiklopedisi, İstanbul 1983, c. 3, s. 1409-1411.
- AOUCHAR, Amina, Fés Meknés, Paris 2005.
- BASSET Henri, TERRASSE Henri, "Sanctuaries et Fortresses Almohades: III - Le Minaret de la Kotobiya", Hespéris, c. V.
- el-BEKRÎ Ebû Ubeyd, el-Mesâlik ve'l- Memâlik: el- cüz'ü-l has bi bilâdi'l-Mağrib, Rabat 2012.
- BEL, M. Alfred, "Inscriptions Arabes de Fés", Journal Asiatique, Paris 1918, 11.seri, c. 12, Kasım-Aralık sayısı, s. 81-479.
- BENABDELLAH, Abdelaziz, L'art Maghrebin, Rabat 1961
- BENSLÎMANE, Hassar, Le Passé de la Ville de la Salé Dans Sous Ses Etats, Paris 1993.
- BERRADA, Hammad, Fés; de Bab en Bab, Rabat 2011.
- BERRADA, Hammad, La Medersa Dans Le Ville,
- BIDWELL, Margaret&Robin, Morocco; The Traveller's Companion, New York, 1992.
- BİLGE, Mustafa L., "Başlangıçtan 1578 Yılına Kadar Osmanlı-Fas İlişkileri", İlim ve Sanat, Ankara 1993, sy. 35-36, s. 108-114.
- BLAIR, Sheila S., Islamic Calligraphy, Kahire 2006.
- BLAIR Sheila S., BLOOM Jonathan, The Art and Architecture of Islam 1250-1800, New Hevan 1995.
- BLOOM Jonathan, BLAİR Sheila, "Rabat", The Grove Encyclopedia of Islamic Art & Architecture, Oxford 2009, c. 3.
- BLOOM, Jonathan M., "The Minbar from the Kutubiyya Mosque", The Minbar from the Kutubiyya Mosque, NewYork 1998, s. 3-31.
- BLOOM, Jonathan, "Appendix: Arabic Text of the Inscriptions on the Minbar from the Kutubiyya Mosque", The Minbar from the Kutubiyya Mosque, NewYork 1998, s. 104.
- BLOOM, Jonathan M., "The Minaret; Symbol of Faith & Power", Saudi Aramco World, Teksas, Mart/Nisan 2002, s. 26-35.
- BOONE James L., BENCO Nancy L., "Islamic Settlement in North Africa and Iberian Peninsula", Annual Reviews of Anthropology, California 1999, sy. 28, s. 51-71.
- BOSWORTH, Edmund, Historic Cities of The Islamic World, Leiden 2007.
- BOUJĪBAR, Naima el-Khatib, "The Ports of the Strait", Andalusian Morocco, Rabat 2002.
- BROWN, Kenneth L., People of Salé; Tradition and Change in a Moroccan City, 1830-1930, Manchester, 1976
- BURCKHARDT, Titus, Fez: City of Islam, Cambridge 1992.
- BURCKHARDT, Titus, "Fez", İslâm Şehri, (ed. R.B. Serjeant), İstanbul 1997, s. 213-225.
- CAİLLE, Jaques, La mosquée de Hassan a Rabat, Paris 1954.

- CAMBAZAR, Catherine Amahan, “Zillij: Origins and Composition During the Marinid Period”, *Zillij: The Art of Moroccan Ceramics*, (ed: John Hedgecoe, Salma Samar Damluji), London 1992, 136-157.
- CENİVAL, P. De, ‘Marrakesh’, *Historic Cities of the Islamic World*, Boston, 2007.
- CERAN, İsmail, *Fas Tarihi*, Ankara 2012.
- CERAN, İsmail, *Mağrib’te Sâ’diler*, (Doktora tezi, M.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1995.
- ÇETİN, Abdurrahman, “Ezan”, *DİA*, İstanbul 1995, c.XII, s. 36-38
- el-CEZİRÎ, Abdurrahman b. Muhammed b. İyâd el-Cezirî (çev. Hasan Ege), *Dört Mezhebin Fıkhı*, İstanbul 1941, c. I.
- CEZNÂÎ, Ebû Hasan Ali, *Cenâ zehrati’l-âs fî binaî medînet-i Fâs*, Rabat 1991.
- CHAKIB, Abdelfattah, BATTAS Omar, MAUSSAOUI Driss, “Le Maristane Sidi Frej a Fes”, *Histoire des Sciences Médicales*, Paris 1994, c. 28, sy. 2, s.171-176.
- CRESWELL, K.A.C, “Evolution of the Minaret”, *The Burlington Magazine*, 1926, 1-20.
- ÇAYCI, Ahmet, *İslâm Mimarisinde Anlam ve Sembol*, Konya 2017.
- DE MONTEQUIN, François-Auguste, “Arches in the Architecture of Muslim Spain: Typology and Evolution”, *Islamic Studies*, Islamabad 1991, c. 30, sy. 1/2, s.67-82.
- DERMAN, Uğur, *İslâm Kültür Mirasında Hat Sanatı*, İstanbul 1992.
- DEVERDUN, Gaston, “al-Karawiyin”, *Encyclopaedia of Islam*, Leiden, 1978, c.4
- DEVERDUN, Gaston, *Inscriptions Arabes de Marrakech*, Rabat 2011.
- DEVERDUN Gaston, ALLAIN Charles, “ Le Minaret Almoravide De La Mosquée Ben Youssef A Marrakech”, *Hesperis*, Paris 1961, sy. 2, s. 129-133.
- DOĞANAY, Aziz, *Mimârî ve Tezyinî Unsurlarıyla Câmi*, Ankara 2015.
- DOZY, Reinhart, *Histoire Des Musulmans D’Espagne*, Leiden 1861, c. IV.
- DURŞUN, Davut, “Fas; Himaye Dönemi ve Bağımsızlık”, *DİA*, İstanbul 1992, c. XII, s.192-196.
- EBÂ Ömer, el-MAĞRAVÎ Muhammed, *el-Hattu’l-Mağribî: Tarih ve Vâkı’ ve Âfak*, Kazablanka 2013.
- ELKHAMMAR, Abdeltif, “La Grande Mosquée de Meknés: Etude d’Histoire, d’Architecture et du Mobilier”, *Arqueologia Medieval*, sy. X, 2008, s.185-199.
- ELKHAMMAR, Abdeltif, *Mosquées et Oratoires de Meknes (IXe-XVIIIe Siecles): géographie religieuse, architecture et probleme de la qibla*, (Basilmamış Doktora Tezi, Lyon Üniversitesi, 2005)
- ELKHAMMAR, Abdeltif, “ Les Madrasas Mérinides de Meknés”, *Archéologie Islamique*, c.11, 2001.
- ERİNÇ, Sırrı, “Fas; Fiziki ve Beşeri Coğrafya”, *DİA*, İstanbul 1992, c.12, s. 184-188.
- ERZİNİ, Nadia, “Zillij: An Historical Context”, *Zillij: The Art of Moroccan Ceramics*, (ed: John Hedgecoe, Salma Samar Damluji), London 1992, s. 158-172.
- ESPOŞITO, John L., “Qarawiyin University”, *The Oxford Dictionary of Islam*, New York, 2003.
- ETTINGHAUSEN Richard, GRABAR Oleg, *Islamic Art and Architecture 650-1250*, London, 2001.
- EWERT, Christian, *The Mosque of Tinmal (Morocco) And Some New Aspects Of Islamic Architectural Typology*, London 1986.
- EWERT, Christian, “The Architectural Heritage of Islamic Spain in North Afrika”, *Al Andalus: The Art of Islamic Spain*, (ed. Jerrilynn D. Dodds), New York 1992, s. 85-95.
- El-Farukî, İsmâil Raci-Luis Lâmia, *İslâm Kültür Atlası*, İstanbul 1999.
- FİKRÎ, Ahmed, *Mesâcidü’l-Kahire ve Medârisuhâ*, Kahire 2008.

- el-FİŞTÂLÎ, Ebû Fâris Abdülaziz b. Muhammed b. İbrahim, Menâhilü's-Safâ fî Meâsiri Mevâlîâ eş-Şürefâ, (thk. Abdülkerim Kureyyim), Rabat, t.y.
- Fundacion El Legado Andalusi, Itinéraire culturel des almoravides et des almohades: Maghreb et Péninsule ibérique, İspanya 1999, s. 67.
- GARCIN, J.C., "Almohades", Encyclopédie Berbère, Edisud 1987, c. IV, s.534-539.
- GOLVİN, Lucien, Essai Sur L'Architecture Religieuse Musulmane, Paris 1979.
- GOLVİN, Lucien, Architecture Musulmane: La Madrasa Médiévale, Fransa, 1995.
- GOTTHEIL, Richard R. H. "The Origin and History of the Minaret", Journal of the American Oriental Society, U.S.A 1910, c.30, sy. X, s. 132-154.
- GRAY, Angelica, Jardins de Marrakech, Paris 2013.
- GÜNAY, Hacı Mehmet Günay, "Su", DİA, c. XXXVII, s. 432-437.
- GÜN, Recep, Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazı Kullanımı, (Doktora Tezi), Samsun 1999.
- GÜNDÜZ, Filiz, "Minare", DİA, İstanbul 2005, c. XXX, s. 98-101.
- HAMİDULLAH, Muhammed, İslâm Müesseselerine Giriş, İstanbul, 1992.
- HAREKÂT, İbrahim, el-Mağrib Abre't-Târîh, Dâru'l-Beydâ 1984.
- HAREKÂT, İbrahim, "Fas; Tarih", DİA, İstanbul,1992, c.12, s. 190-192.
- HBIBI, El Mostafa, "The Structure and Artistic Composition of the Minbar From the Kutubiyya Mosque", The Minbar from the Kutubiyya Mosque, NewYork 1998, s. 85-104.
- HILL, Derek, Islamic Architecture in North Africa, London 1976.
- HILLENBRAND, Robert, "Manara, Manar", Encyclopaedia of Islam, Leiden, 1991, c. VI, s. 362-368.
- HILLENBRAND, Robert, "Minaret", Dictionary Of The Middle Ages, U.S.A 1987, c.VIII, s. 396-397.
- HUTT, Antony, Islamic Architecture in North Africa, London 1977.
- İBN BATTUTA, Ebu Abdullah Muhammed et-Tancî, Rihletu İbn Battuta, (Thk. Abdülhadi et-Tazî), Rabat 1997.
- İBN BATTUTA, Ebu Abdullah Muhammed et-Tancî, İbn Battûta Seyahatnamesi (çev. A. Sait Aykut) , İstanbul 2004, c. II.
- İBN EBÛ ZER, Ebu'l – Hasan Ali b. Abdullah b. Ahmed el-Fâsî, el-Enîsü'l – Mutrib bi-Ravdi'l- Kırtas fi Ahbâri Müluki'l-Mağrib ve Târîh-i Medînet-i Fâs, Rabat 1972.
- İBN HALDUN, Kitabü'l-İber, Beyrut 1979, c. 6.
- İBNÜ'L-MUVAKKİT, Muhammed b. Abdullah Merrakeşî, es-Saa'detü'l-ebediyye fi't-ta'rif bi-meşahiri'l-Merrakuşkiye, (thk. Hasan Cellab, Ahmed Mütefekkir), Rabat 2002.
- İBN RÜŞD Abdullah b. Muhammed Kurtubî, Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l Muktesid: Mezheplerarası Mukayeseli İslâm Hukuku, İstanbul 1991, c. I
- el-İDRİSÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed, Nüzhet el-Müştak, 1963.
- el-İFRÂNÎ, Muhammed Sağır, Nüzhetü'l-Hâdî bi Ahbâri Mülûki'l-Karne'l-Hâdî, Rabat, 2016.
- İNAN, Muhammed Abdullah, Asru'l-Murabıtîn ve'l- Muvahhidîn fi'l-Mağrib ve'l-Endelüs, Kahire 1964, c. I.
- İSMAİL, Osman Osman, Târîhu'l-İmâreti'l-İslâmiyye ve'l Fünûni't-Tatbikiyye bi'l-Mağribi'l-Aksâ, Rabat 1993, c. V.
- KHATIBI Abdelkebir, SİJILMASSI Mohammed, The Splendour of Islamic Calligraphy, Londra 1995.
- LAKHDAR, Kamal, "Ebb and Flow, Shine and Eclipse", Andalusian Morocco: A Discovery in Living Art, Madrid 2002.
- LAMZAH, Assia, The Impact of the French Protectorate on Cultural Heritage Management in Morocco: The Case of Marrakesh, (Doktora Tezi), Illinois Üniversitesi, 2008.

- LATIF, Riyaz Mansur, *Ornate Visions of Knowledge and Power: Formation of Marinid Madrasas in Maghrib al-Aqsa*, (Basılmamış doktora tezi, University of Minnesota), 2011.
- MAKDİSİ, George, *Ortaçağda Yüksek Öğretim: İslâm Dünyası ve Hristiyan Batı*, (Trc. Ali Hakan Çavuşoğlu, Tuncay Başoğlu), İstanbul 2012.
- MARÇAİS, Georges, *Manuel d'Art Musulman: L'Architecture Tunisie, Algerie, Maroc, Espagne, Sicile*, Paris 1927.
- MASLOW, Boris, *Les Mosquéees de Fés et du Nord du Maroc*, Paris, 1937.
- MATAR, Nabil, *An Arab Ambassador in the Mediterranean World: The Travels of Muhammed ibn Uthman al-Miknasi*, New York, 2015.
- el-MENÛNÎ Muhammed, *Varakât an Hadâratî'l-Merîniyyîn, Darü'l-beyda*, 1996.
- MERRAKÛŞÎ, Ali b. Ömer, *Kitâbu'l İstîbsâr fî Acâibu'l-Emsâr*, Frankfurt, 1997. (Islamic Geography, ed. Fuat Sezgin, İskenderiye 1958 tıpkıbasımı)
- MEZZINE Mohammed, BOUJİBAR Naima el-Khatib, ' A Day in the Life of an Artisan in Fez', *Andalusian Morocco*, Madrid 2002, s. 111-127.
- MILES, George C., "Mihrap and Anazah: A Study in Islamic Iconography", *Archaeologica Orientalia in Memoriam Ernst Herzfeld*, 1952,
- MILLER, Susan Gilson, "Finding Order in the Moroccan City: The Hubus of the Great Mosque of Tangier as an Agent of Urban Change." *Muqarnas*, sy. XXII, s. 265-283.
- MITCHELL, George, *Architecture of the Islamic World*, London 1984.
- MUTÇALI, Serdar, *Arapça Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995.
- MÛTEFEKKİR, Ahmet, *Mesacidu Merakeş abre't-tarih, Merakeş* 2010.
- En-NECCÂR, Abdülmeçid, el-Mehdî b. Tûmert, Beyrut 1983.
- OSMÂNÎ, Muhammed b. Gazi, *er-Ravzu'l-Hetûn fî Ahbâri Miknâseti'z-Zeytûn*, Rabat 1999.
- O'MEARA, Simon, *Mekân ve Müslüman Şehir Hayatı: Fes Labirentinin Sınırlarında*, (Çev. Hatice Orman Topçu), İstanbul 2014.
- O'MEARA, Simon, *An Architectural Investigation of Marinid and Wattasid Fes Medina (674-961/1276-1554)*, in *Terms of Gender, Legend and Law*, (Doktora Tezi, Leeds Üniversitesi), 2004.
- ÖZDEMİR, Mehmet, "Mülûkü't-Tevâif", *DİA*, İstanbul 2006, c. XXXI, 553-556.
- ÖZDEMİR, Mehmet, "Yûsuf b. Tâşfin", *DİA*, İstanbul 2013, c. XXXIV, s. 30-32.
- ÖZEN, Mine Esiner, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İstanbul 1985.
- ÖZKURT, Kemal Özkurt, "Cami Mimarisinde Kadınlara İlişkin Mekânlar", *İslâm ve Sanat: Tartışmalı İlmî Toplantı 07-09 Kasım 2014*, İstanbul 2015, 215-238.
- PACCARD, André, *Traditional Islamic Craft in Moroccan Architecture*, Fransa 1980, c. I-II.
- PARK, Thomas K., *Historical Dictionary of Morocco*, Londra 1996.
- PARKER, Richard, *A Practical Guide to Islamic Monuments of Morocco*, Lübnan 1981.
- PEKDEMİR, Şevket, " Fıkıhın Cami Mimarisine Etkisi", *Çağımızda Cami Mimarisine Yeni Arayışlar Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Giresun 2017, s. 187-195.
- PEKTAŞ Kadir, *Tunusta Osmanlı Mimari Eserleri*, Ankara 2002.
- PERETİE, M.A., "Les Medrasas De Fés", *Archives Marocaines*, Paris 1912, sy.18, s. 257-372.
- PETERSAN, Andrew, *Dictionary of Islamic Architecture*, London 1996.
- PIQUET Victor, *Monuments Musulmans Du Maroc*, Rabat 2013.
- REZÛK, Muhammed, "İdrîsîler", *DİA*, İstanbul 2000, c. XXI, s.
- ROUSSEAU Gabriel, DOUTTE Edmond, ARIN Felix, *Le Mausolée Des Princes Sa'diens a Marrakech*, Paris 1925

- SALADİN, M.H., “Grande Mosquée de Meknès: d’Après les Documents Envoyés par M. Le Capitaine Emonet”, *Bulletin Archéologique*, Paris 1917, s. 168-181.
- SALEM, el-Sayed Abdel Aziz , “The Influence of the Lighthouse of the Alexandria on the Minarets of North Africa And Spain”, *Islamic Studies*, Islamabad, 1991, c. XXX, sy.1-2, s. 149-157.
- SALMON, Xavier, *Marrakech Splendeurs Saadiens 1550-1650*, Paris 2016.
- SELÂVÎ, Ebu’l-Abbâs Ahmed b. Hâlid, *Kitâbu’l-İstiksâ li-ahbâri Düveli’l-Mağribi’l-Aksa*, (thk. Ahmed b. Hâlid en-Nasırî), Dâru’l-Beyzâ, 2001.
- STAVEL Jean-Pierre Van , FILI Abdallah, SEBASTIEN Gaime, MASURE Catherine, “Nouvelles Recherches Archeologiques sur Le Ribat de Tit”, *Hesperis Tamuda*, sy. 52, Rabat 2017, s. 109-135.
- STIERLIN, Henri, *Masterworks of Islamic Architecture*, Kahire 2005.
- STREIT, Jessica Renee, *Monumental Austerity: The Meaning and Aesthetic Development of Almohad Friday Mosques*, (Doktora Tezi, Cornell University, 2013)
- ŞENER, Mehmet, “Cenaze; İslâmda Cenaze”, *DİA*, c. VII, s. 354-357.
- ŞEYBAN, Lütfi, *Reconquista Endülüs’te Müslüman-Hristiyan İlişkileri*, İstanbul 2016.
- TABBAA Yasser, “Andalusian Roots and Abbasid Homage in the Qubbat al-Barudiyîn in Marrakech”, *Muqarnas*, Leiden 2008, sy. XXV, s. 133-146.
- TAMDOĞAN GÖZÜTOK, Zehra, *Merînîler Dönemi (592-869/1196-1465) Sosyo-Kültürel Ve İktisadî Hayat*, (Basılmamış Doktora Tezi) M.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, İstanbul 2014.
- TAOFİQ, Ahmed, “The Pulpit of an Empire: The Contemporary Political and Religious Environment of the Minbar From the Kutubiyya Mosque”, *The Minbar from the Kutubiyya Mosque*, NewYork 1998, s. 31-40.
- Et-TÂZÎ, Abdülhadî, *Câmiatü’l-Karaviyyîn: ahade aşere karnen fi, Vizaretü’t-Terbiyyeti’l-Vatani*, [t.y.]
- TEMEKRÛTÎ, Ali b. Muhammed, *Sahnhatu’l-Miskiyye fi’-Sefâratî’t-Türkiyye*, Beyrut, 2007.
- TERRASSE, Charles, *Médersas du Maroc*, Paris, 1927.
- TERRASSE Henri, HAINAUT Jean, *Les Arts Decoratifs Au Maroc*, Casablanca 1988.
- TERRASSE Henri, *L’Art Hispano-Mauresque*, Paris 1934.
- TERRASSE, Henri, *La Grande Mosquée de Taza*, Paris, t.y.
- TERRASSE, Henri, “La Mosquée de Bou Jeloud a Fés”, *Al-Andalus*, sy. 29, 1964, s.355-363.
- TERRASSE, Henri, *La Mosquée des Andalous a Fés*, Paris, t.y.
- TERRASSE, Henri, “L’Art De L’Empire Almoravide: Ses Sources et Son Evolution”, *Studia Islamica*, Leiden 1955, sy. 25, s. 25-34.
- TOURNEAU, Roger, *Fez in The Age of Marinides*, Norman 1961.
- TÜFEKÇİOĞLU, Abdülhamit, “ Medeniyet Tarihimizde Taş Vakfiyeler”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Van 2000, sy. I, s. 33-51.
- TÜFEKÇİOĞLU, Abdülhamit, “Türk Mimarisinde Yazı”, *Türkler*, Ankara 2002, c. VI, s. 106-119.
- TRIKI Hamid, DOVİFAT Alain, *Medersa de Marrakech*, Edisud, 1999.
- VALETON, Paul, *Le Maristan De Salé*, Rabat 1922.
- el-VEZZAN, Hasan b. Muhammed el-Fâsî, *Vasfu İfrikiya*, Beyrut, 1983.
- VOINOT, Louis, *Oudjda et L’Amalat*, Oran 1912.
- YEOMANS, Richard, *The Story of Islamic Architecture*, UK 1999.
- YILMAZ, Abdülkadir, “Endülüs ve Mağrib’te Kufi Hattının Tarihi Gelişimi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2012, sy. 29, s. 121-139.

YİĞİT, İsmail, Siyasi, Dini, Kültürel, Sosyal, İslâm Tarihi: Endülüs (Gırnata)-Benî Ahmer Devleti ve Kuzey Afrika İslâm Devletleri, İstanbul 1995, c. 9.
ZEKKÂR Süheyl, ZİMÂME Abdulkadir (Thk), el-Hulelü'l-Mevşiyye fî Zikri'l-Ahbârî'l-Merrakuşiyye, Dârulbeyda 1979.
ZUHAYLÎ, Vehbe, İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, İstanbul, 1989, c. III.

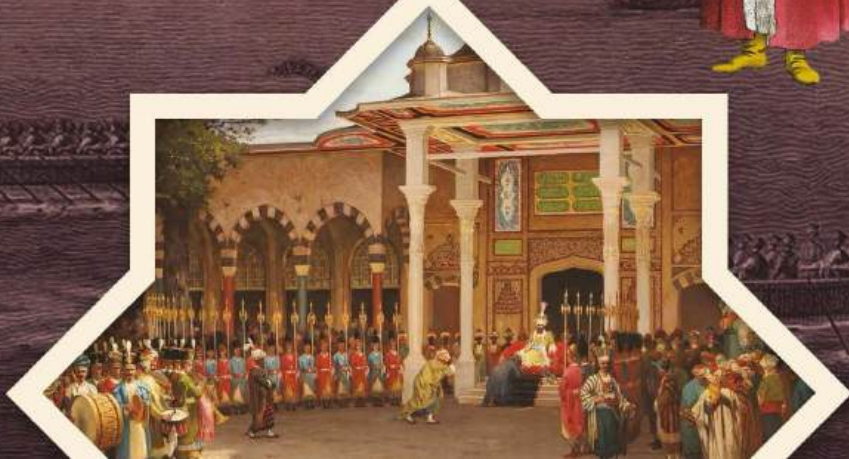
Online Kaynaklar

BELÛT, Abdülğânî, “el-Halka es-Sâminete Aşar ve'l-Ahîra; Bekâu Sultan”, (18.08.2002 tarihli online gazete makalesi, www.maghress.com, son erişim: 02.03.2019)
ABDULRASHID, Hezreen, “Fatima Al-Fihri- Founder of the Oldest University in the World” (online makale, theurbanmuslimwomen.wordpress.com, son erişim tarihi: 03.03.2019)
ALÎ, Abdullah b. Hamid, “The Qarawiyyin University and Its Role in History” (online makale, www.lamppostproductions.com, son erişim tarihi: 07.01.2015)
La Mosquée al-Andalous: La sobriété du Lieu, Le Matin, Ekim 2004 (online gazete makalesi, son erişim: 18.11.2018)
www.ville-figuig.info (son erişim tarihi: 06.04.2019)
www.figuig.fr (son erişim tarihi: 06.04.2019)
www.salimanaji.org (son erişim tarihi: 22.03.2019)
www.maroc-turisme-rural.com (son erişim tarihi: 22.03.2019)

PROF. DR.
MEHMET ALİ ÜNAL

OSMANLI MÜESSESELERİ TARİHİ

OSMANLI MÜESSESELERİ TARİHİ

Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

OSMANLI MÜESSESELERİ TARİHİ
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6775-39-8

BASKI

ŞELÂLE OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46806

Konya, Ocak 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

OSMANLI MÜESSESELERİ TARİHİ

Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL

Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal

Mehmet Ali Ünal, 1958 yılında Denizli iline bağlı Buldan ilçesinde doğdu. 1976 yılında Denizli Lisesi'ni bitirdi. 1980 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Genel Türk Tarihi Kürsüsü'nden mezun oldu. 1984 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans yaptı. 1983 yılında Fırat Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak işe başladı. 1987 yılında Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "XVI. Yüzyılda Harput Sancağı" adlı teziyle doktor unvanını aldı. 1987 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'ne Yardımcı Doçent olarak atandı. 1989 yılında aynı üniversitede Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Doçent oldu. 1993 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne atandı. 1995 yılında aynı üniversitede, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalında profesör oldu. 2001-2004 yılları arasında Trakya Üniversitesi'nde çalıştı. Halen Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi olan Mehmet Ali Ünal'ın basılmış olan 14 kitabı ve 100'den fazla kitapta bölüm, makale ve bildiriden oluşan bilimsel yayını bulunmaktadır. Evli ve 3 çocuk babasıdır.

Yayınlanan Kitapları:

1. *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989,
2. *Mühimme Defteri 44*, Akademi Kitabevi, İzmir 1995.
3. *Son Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Efendi Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996, (Prof. Dr. Bayram Koaman ile birlikte).
4. *Tarihçi Gözüyle Olaylar ve Türkiye*, Kardelen Kitabevi, Isparta 1998, 2. baskı,
5. *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999,
6. *Türk İnkılabı Tarihi ve Atatürk İlkeleri*, Adres Yayınları. Ankara 2004.
7. *Osmanlı Vergi Düzeni (Defter-i Muktesid)*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2008,
8. *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2008,
9. *Osmanlı Devrinde Sinop*, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara 2014.
10. *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2017, 12. baskı,
11. *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2011.
12. *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2019, 4. Baskı.
13. *Köprülü Mehmed Paşa*, İstanbul 2019, Erdem Yayınları.
14. *Zafer Sabahında Padişahın Güzellerine Mükafat 1696 Tarihli İn'âmât Defteri*, Ankara 2023, Türk Tarih Kurumu Yayını.

KAYNAKLAR

- ADIVAR, Adnan, A., *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul 1991.
- AFYONCU, Erhan, "Kâtip", *DİA*, c. 25, (2022), s. 53-55.
- AHISHALI, Recep, "Ruûs", *DİA*, c. 35 (2008), s. 272-273.
- AHISHALI, Recep, "Tahvil", *DİA*, c. 39 (2010), s. 440-442.
- AKDAĞ, Mustafa, "Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar", *DTCFD*, XIII/1-2, (1955), s. 27-28.
- AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik Düzenlik Kavgası*, Ankara, 1975.
- AKDAĞ, Mustafa, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş Devrinde Esas Düzen", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4-5 (1967), s. 139-156.
- AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, II, İstanbul, 1977.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara 1988.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c. 1, İstanbul 1990.
- AKGÜNDÜZ, Hasan, *Klasik Dönem Osmanlı Medrese Sistemi Amaç-Yapı-İşleyiş*, İstanbul 1997
- AKKUTAY, Ülkü, *Enderûn Mektebi*, Ankara 1974.
- AKKUTAY, Ülkü, "Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderûn Mektebi", *Osmanlı*, 5, Ankara 1999, s. 187-193.
- AKTAŞ, Necati, "Âmedci", *DİA*, c. 3 (1991), s. 12.
- AKYILDIZ, Ali, *Haremın Padişahu Valide Sultan*, İstanbul 2017.
- AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2009*, Ankara 2009.
- ALTUNDAĞ, Şinasi, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Vergi Sistemi Hakkında Kısa Bir Araştırma", *DTCFD*, V/2 (1947), s. 187-197.
- ANHEGGER, Robert-İNALCIK Halil, *Kanunnâme-i Sultânî Ber-Müceb-i Örf-i Osmânî*, II. Mehmed ve II. Bayezid Devirlerine Ait Yasaknâme ve Kanunnâmeler, Ankara 1956.
- ARIKAN, Muzaffer, "Yaya ve Müsellemlerde Toprak Tasarrufu", *Atatürk Konferansları VIII*, (1975-1976), Ankara 1983, s. 175-201.
- ARNOLD T. W., "Halife", *İA*, c. V, s. 148-155.
- ÂŞIKPAŞA-ZÂDE, *Tevârîh-i Âl-i Osman*, İstanbul 1332.
- ATAY, Hüseyin, "Medreselerin Gerilemesi", *AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XXIV, (1981), 1-56.
- AYNÎ ALİ EFENDİ, *Kavânîn-i Âl-i Osmân der-Hülâsa-i Mezâmîn-i Defter-i Divân*, İstanbul 1280.
- BALTACI, Cahid, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Vakıflarının İdarî-Malî Muhtariyeti Meselesi", *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, I, (1941-42), Ankara 1944.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Edirne Askerî Kassamına Ait Tereke Defterleri", *TTK Belgeler*, 1966, sayı 5-6, s. 1-476.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "H. 933-934/M. 1527-1528 Malî Yılına Ait Bir Bütçe Örneği", *İÜİFM*, XV/1-4 (1953-54), s. 251-329.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri (I-II)", *İÜİFM*, II/1 (1940), II/2 (1940-41), s. 20-60; 214-247.
- BARKAN, Ömer Lütfi, *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirât Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları I: Kanunlar*, İstanbul 1943.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X (1951-53), s. 1-26.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Osmanlı Devrinde Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Bey'e Ait Kanunlar", *Türkiye'de Toprak Meselesi*, İstanbul 1980, s. 545-573.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Çiftçi Sınıfların Hukuki Statüsü", *Türkiye'de Toprak Meselesi, Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 725-788.

- BARKAN, Ömer Lütfi, “Feodal Düzen ve Osmanlı Tımarı”, *Türkiye’de Toprak Meselesi*, İstanbul 1980, s. 873-895.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Türk-İslam Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu’nda Aldığı Şekiller: Malikâne-Divânî Sistemi I”, *Türkiye’de Toprak Meselesi*, s. 151-208.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Tahrir Defterlerinin İstatistik Verimleri Hakkında Bir Araştırma”, *IV. Türk Tarih Kongresi, 10-14 Kasım 1948*, Ankara 1952, s. 290-294.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Çiftlik”, *İA*, c. III, s. 392-397.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Tımar”, *İA*, c. XII/1, s. 286-333.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Öşür”, *İA*, c. IX, s. 485-488.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Avâriz”, *İA*, c. II, s. 13-19.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Kanunnâme”, *İA*, c. VI, s. 185-196.
- BARKAN, Ömer Lütfi, *Türkiye’de Toprak Meselesi*, İstanbul 1980.
- BARKAN, Ömer Lütfi, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, Ankara 1988.
- BAYKAL, İsmail Hakkı, *Enderûn Mektebi Tarihi*, İstanbul, 1953.
- BAYRAKDAR, Mehmet, *Bitlisli İdris*, Ankara 1991.
- BAYSUN, M. Cavid, “Naip”, *İA*, c. IX, s. 50-51.
- BAYSUN, M. Cavid, “Osmanlı Devri Medreseleri”, *İA*, c. VIII, s. 71-77.
- BECKER, C. H. “Cizye” *İA*, c. III, s. 199-201.
- BELDICEANU Nicoara, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti’nde Tımar*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara 1985.
- BERKİ, A. Himmet, “Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı”, *VD*, V, (1962), s. 127-129.
- BİLGE, Mustafa, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1984.
- BİLMEN, Ömer Nuhu, *Hukuk-ı İslamiye ve Istılahât-ı Fıkhıyye Kamusu*, c. IV, İstanbul 1985.
- BOSTAN, İdris, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, Ankara 1992.
- BOSTAN, İdris, “Sâlyâne”, *DİA*, c. 36 (2009), s. 59-60.
- BOZKURT, Gülnihal, *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu*, Ankara 1989.
- ÇADIRCI, Musa, “Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet ve Sancaklarda Meclislerin Oluşumu”, *Yusuf Hikmet Bayur Armağanı*, Ank. 1985, s. 257-277.
- ÇAĞATAY, Neşet, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Re’âyâdan Alınan Vergi ve Resimler”, *DTCFD*, V/5, s. 483-511.
- ÇAĞATAY, Neşet, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Reayanın Miri Arazide Toprak Tasarrufu ve İntikal Tarzları”, *IV. Türk Tarih Kongresi, 10-14 Kasım 1948, Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1952, s. 426-433.
- ÇAĞATAY, Neşet, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Ankara 1974.
- ÇAVUŞOĞLU, Semiramis, “Kadıızâdeliler”, *DİA*, c. 24 (2001), s. 100-102.
- DANIŞMEND İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. 5, İstanbul 1971.
- DEMİR, Remzi, “Tarih-i Hind-i Garbî’de Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı ile İlgili Düşünceler”, *Osmanlı*, c. 8, Ankara 1999, s. 355-371.
- DENY, J., “Valide Sultan”, *İA*, c. XIII, s. 178-187.
- DENY, J., “Sancak”, *İA*, X, s. 187-188.
- DİKER, Sevgi Ağca, *Has Oda*, İstanbul 2021.
- DOĞRU, Halime, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilâtı*, İstanbul 1990.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukuku, Adalet ve Mülk*, İstanbul 2012.
- EMECEN, Feridun M., *XVI. Yüzyılda Manisa Kazası*, Ankara 1989.
- EMECEN, Feridun, “Bennâk”, *DİA*, c. 5, İstanbul 1992, s. 458-459.
- EMECEN, Feridun, “Başbâki kulu”, *DİA*, c. 5, İstanbul 1992, s. 126-127.
- EMECEN, Feridun, “Başmuhasebe Kalemi”, *DİA*, c. 5 (1992), s. 133-135.

- EMECEN, Feridun, "Osmanlılarda Mali Kontrol Müessesesi Olarak Başbâki Kulluğu", *XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 12-16 Eylül 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. III, Ankara 1999, s. 903-917.
- ERCAN, Yavuz, "Osmanlı Devleti'nde Müslüman Olmayan Topluluklar (Millet Sistemi)", *Osmanlı*, c. 4, Ankara 2000, s. 197-207.
- ERĞİN, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, I-II, İstanbul 1977.
- ERKAL, Mehmet, "Cizye", *DİA*, c. 8, (1993), s. 42-45.
- FAROQHÎ, Suraiya, "16. Asırda Batı ve Güney Sancaklarında Belirli Aralıklarla Kurulan Pazarlar": İç İl, Hamid, Karahisar-ı Sahip, Kütahya, Aydın ve Menteşe", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Ankara 1978, c. I, s. 39-85.
- FINDLEY, Carter V., *Kalemîyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, İstanbul 1996.
- FLEISCHER, Cornell H., *Tarihiçi Mustafa Âli, Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, İstanbul 1996.
- GENÇ, Mehmet, "Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi", *Türkiye İktisat Tarihi Semineri, Metinler/Tartışmalar*, Ankara 1975, s. 231-296.
- GENCER, Ali İhsan, *Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezâretinin Kuruluşu (1789-1867)*, İstanbul 1985.
- GOWAN, B. Mc., "Osmanlı Avârız-Nüzül Teşekkülü", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*, II, Ankara 1981, 1327-1331.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü", *IV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 10-14 Kasım 1948, Ankara 1952, s. 433-444.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "Başmaklık", *İA*, c. II, s. 333-334.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "Nâhiye", *İA*, IX, s. 36-37.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "Nişancı", *İA*, c. IX, s. 299-302.
- GÖYÜNÇ, Nejat, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, İstanbul 1969.
- GÖYÜNÇ, Nejat, "Diyârbekir Beylerbeyliği'nin İlk İdârî Taksimatı", *Tarih Dergisi*, sayı 23 (Mart 1969), s. 23-35.
- GÖYÜNÇ, Nejat, "Hâne Deyimi Hakkında", *Tarih Dergisi*, sayı 32 (Mart 1979), s. 331-348.
- GÖYÜNÇ, Nejat, "Kanuni Devri Başlarında Güneydoğu Anadolu", *Atatürk Konferansları, 1971-1972*, Ankara 1975, s. 61-74.
- GÖYÜNÇ, Nejat, "Yurtluk-Ocaklık Deyimleri Hakkında", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 269-278.
- GÜÇER, Lütfi, *XVI. ve XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler*, İstanbul 1964.
- HUART, Cl., "İdris-i Bitlisi", *İA*, V, s. 936.
- İLGÜREL, Mücteba, "Yeniçeriler", *İA*, c. XIII, s. 385-395.
- İLGÜREL, Mücteba, "Subaşı", *DİA*, c. 37 (2009), s. 447-448.
- İNALCIK, Halil, *Hicrî 835 Tarihli Süret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara 1987.
- İNALCIK, Halil, "Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğuna XV. Asırda Rumeli'de Hristiyan Sipahiler ve Menşeleri", *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s.207-248.
- İNALCIK, Halil, "Eyalet" *DİA*, c. 11, (1995), s. 548-550.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet*, İstanbul 2000.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlılarda Ra'iyet Rüsümü", *Belleten XXIII/92* (1959), 575-609.
- İNALCIK, Halil, "Adâletnâmeler", *Belgeler*, II/3-4 (1967), 49-145.
- İNALCIK, Halil, "1431 Tarihli Tımar Defterine Göre Fatih Devrinden Önce Tımar Sistemi", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul 1993, s. 109-114.
- İNALCIK, Halil, *Türk İdarî Teşkilatı Tarihi Ders Notları*, 1964-65.
- İNALCIK, Halil, "Köy, Köylü ve İmparatorluk", *V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, Tebliğler*, (21-25 Ağustos, Ankara 1990, 1-11.
- İNALCIK, Halil, "Çift-Resmi", *EP*, c. II, 32.

- İNALCIK, Halil, "Cizye", *DİA*, c. 8, (1993), s. 45-48.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlı Hukukuna Giriş, Örfî Sultanî Hukuk ve Fâtih'in Kanunları", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. XIII/2, Ankara 1958, 102-126.
- İNALCIK, Halil, "Padişah", *İA*, c. IX, 491-495.
- İNALCIK, Halil, Reisü'l-küttâp", *İA*, IX, 671-83
- İNALCIK, Halil, "Kırım Hanlığı", *İA*, VI, 746-756.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kültür ve Teşkilat", *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara, 1976, 974-990.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlılarda Saltanat Verâseti Usûlü ve Türk Hakimiyet Telakkisiyle İlgisi", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (1959), c. XIV, 9-94.
- İNALCIK, Halil, *Fâtih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar*, Ankara 1987.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, (çev. Ruşen Sezer) İstanbul 2004.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu, Toplum ve Ekonomi*, İstanbul 1993.
- İNALCIK, Halil, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire 1300-1914*, The Ottoman State: Economy and Society, 1300-1600, Cambridge Universty Press.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Sorunu" (International Journal of Turkish Studies II, Modison, Wisconsin 1980'den çev. Tahir Sünbül), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV/26, 1990-91, Ankara 1991, 329-339.
- İNALCIK, Halil, *Doğu Batı, Makaleler II*, Ankara 2008.
- İNALCIK, Halil, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, İstanbul 2009, 14. baskı, s. 205-217.
- İNALCIK, Halil, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-II*, İstanbul 2014.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Harem", *DİA*, c. 16, (1996), s. 135-138.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Medrese", *DİA*, c. 28, s. 337-332.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Paşamalık", *DİA*, c. 34 (2007), s. 186-187.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Kalemiye", *DİA*, c. 24, (2001), s. 248-249.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Beylerbeyi", *DİA*, c. 6, (1992), s. 69-74.
- İZGİ, Cevat, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İstanbul 1997.
- KARAGÖZ, Mehmet, "Osmanlı Fikir Hayatında Kadızâdeliler", *Türkler*, Cilt 11, Ankara 2002, s. 141-152.
- KARPAT, Kemal, *İslam'ın Siyasallaşması*, İstanbul 2001.
- "Kanunnâme-i Âl-i Osman", (Mehmed Arif Bey neşri) *TOEM*, 13-19. cüzler, İstanbul 1329-1331.
- KAZICI, Ziya, *Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi*, İstanbul 1995
- KENANOĞLU, M. Macit, "Nizâmîye Mahkemeleri", *DİA*, c. 33, (2007), s. 185-188.
- KENANOĞLU, M. Macit, *Osmanlı Ticaret Hukuku*, Ankara 2005.
- KHAN, Arshi, "Osmanlı İmparatorluğu: Çok Kültürlülüğün Doğulu Mimarı", *Osmanlı*, IV, Ankara 2000, s. 229-235.
- KILIÇ, Orhan, "Ocaklık", *DİA*, c. 33 (2007), s. 317-318.
- KILIÇ, Orhan, "Ocaklık Sancakların Osmanlı Hukukunda ve İdari Tatbikattaki Yeri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XI/1, Elazığ 2001, s. 257-274.
- Koçi Bey Risalesi*, Eski ve yeni harflerle, (yay. Yılmaz Kurt), Ankara 1996.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuâd, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, İstanbul 1981.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuâd, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, Ankara 1972.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuâd, "Bâc", *İA*, I, s. 187-190.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuâd, "Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü", *Vakıflar Dergisi*, II (1942), s. 1-32.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuâd, "Bayrak", *İA*, II, s. 401-420.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuâd, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Etnik Menşei Mes'eleleri", *Belleten*, VII/ 28, (1943), 219-313.

- KÖPRÜLÜ, Orhan F., “Osmanlı Müesseseleri Neden Bizans’tan Doğrudan Etkilenmemiştir?”, *Osmanlı*, 7, Ankara 1999, 98-105.
- KÖPRÜLÜ, Orhan F., “Çavuş”, *DİA*, c. 8, (1993), s. 236-238.
- KRAMERS, J. H., “Şeyhülislam”, *İA*, XI, s. 485-489.
- KUNT, Metin, *Sancaktan Eyalete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978.
- KÜÇÜK, Cevdet, “Osmanlı Devleti’nde Millet Sistemi”, *Osmanlı*, IV, Ankara 2000, s. 208-216.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Veziriâzam Pîri Mehmed Paşa*, Konya 1994.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Ayak Divanı”, *DİA*, c. 4, (1991), s. 192-193.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Defterdâr”, *DİA*, c. IX, s. 94-96.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Lütfi Paşa Âsâfnâmesi (yeni bir metin denemesi)”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, s. 49-99.
- LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Ankara 1984.
- LEWIS, Bernard, “Diwan-ı Humayun”, *EP*, II, s. 337-339.
- LEWIS, Bernard, “Defter”, *EP*.
- MARDİN, Ebu’l-ula, “Kadı”, *İA*, VI, s. 42-46.
- MARDİN, Ebu’l-ula, “Harâc”, *İA*, V, s. 222-225.
- MAXİM, Mihai, “XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflâk-Boğdan’ın Osmanlı İmparatorluğu’na Karşı İktisadî ve Malî Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler”, *VII. Türk Tarih Kongresi*, Bildiriler, Ankara 1973, c. II, s. 553-566.
- MUMCU, Ahmet, *Divân-ı Hümayun*, Ankara 1986.
- MUSTAFA NURİ PAŞA, *Netayicü’l-Vukuât*, İstanbul 1327, c. I-IV.
- NEDKOFF Boris Christoff, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Cizye” (Çev. Şinasi Altundağ), *Belleten*, VIII/32 (1944), s. 599-652.
- NEŞRİ, *Kitâb-ı Cihannümâ*, I, (F. Reşid Unat-M. Altay Köymen neşri), Ankara 1987.
- OCAK, Ahmet Yaşar, “17. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Dinde Tasfiye (Püritanizm) Teşebbüslerine bir Bakış: Kadızâdeliler Hareketi”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XVII-XXI/1-2, Ankara 1984, s. 208-225.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler*, İstanbul 1998.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Yeniçağlar Anadolu’sunda İslam’ın Ayak İzleri, Osmanlı Dönemi Makaleler-Araştırmalar*, İstanbul, 2011.
- ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı Tarihine Ait Belgeler: Telhîsler*, İstanbul 1970.
- ORHONLU, Cengiz, “Tercüman”, *İA*, c. XII, s. 175-181.
- ORTAYLI, İlber, *Türkiye İdare Tarihi*, Ankara 1979.
- ORTAYLI, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Ankara 1994.
- ORTAYLI, İlber, “Osmanlı İmparatorluğunda Millet”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, IV, İstanbul 1985, 996-1001.
- ORTAYLI, İlber, *Tanzimat’tan Sonra Mahalli İdareler*, Ankara 1974.
- OSMAN, Rifat, *Edirne Sarayı*, yay. Süheyl Ünver, Ankara 1989.
- “Osmanlı Kanunnâmeleri”, *Millî Tettebbular Mecmuası*, I, İstanbul 1331.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Fâtih’in Teşkilât Kanunâmesi ve Nizam-ı Âlem İçin Kardeş Katli Meselesi”, *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, sayı 33 (1982), s. 7-56.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Osmanlı Askerî Teşkilatı”, *Osmanlı*, 6, Ankara 1999, s. 551-557.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Kapıkulu”, *DİA*, c. 24, 2001, s. 347-349.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Akıncı”, *DİA*, c. 2 (1989), s. 249-250.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Deli”, *DİA*, c. 9 (1994), s. 132-135.
- ÖZCAN, Azmi, “Osmanlılar ve Hilafet”, *Osmanlı*, 7, Ankara 1999, 467-476.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi*, c. 7, İstanbul 1978.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi*, c. 9, İstanbul 1978.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, 1-3 c.

- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, “Kaptan Paşa”, *İA*, c. VI, s. 206-210.
- PEIRCE, Leslie P., *Harem-i Hümayun, Osmanlı İmparatorluğu’nda Hükümranlık ve Kadınlar*, (çev. Ayşe Berktaş), İstanbul 1996.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs’ın İlk Yılı Bütçesi”, *Belgeler*, IV/7-8, (1967), 1-33.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, “Ze’âmet”, *İA*, XIII/142, s. 477-479.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, “Avârız”, *DİA*, IV, s. 108-109.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, “Bâd-ı hevâ”, *DİA*, IV, s. 416-418.
- SARIKAYA, Yaşar, *Medreseler ve Modernleşme*, İstanbul 1997.
- SAYIN, Abdurrahman Vefik, *Tekâlif Kavâ idi (Osmanlı Vergi Sistemi)*, Ankara 1999.
- SERTOĞLU, Mithat, “Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Toprak Dirliklerinin Çeşitli Şekilleri”, *VI. Türk Tarih Kongresi*, 20-26 Ekim 1961, Ankara, 1967, s. 281-293.
- SERTOĞLU, Mithat, *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul 1986.
- SERTOĞLU, Mithat, *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi*, İstanbul 1992.
- SEVGEN, Nazmi, “Kürtler”, *BTTD*, sayı 7 (1968), 57-61
- SLADE, Adolphus, *Kapdan Paşa*, (Çev. Osman Öndeş), İstanbul 1973.
- SOLAK-ZÂDE MEHMED HEMDEMÎ ÇELEBÎ, *Solak-zâde Tarihi*, (Haz. Vahid Çabuk), c. I, Ankara 1989.
- ŞAHİN, İlhan, “Tımar Sistemi Hakkında Bir Risale”, *Tarih Dergisi*, sayı 32 (1979), s. 905-935.
- ŞAHİN, İlhan, “Sancak”, *DİA*, c. 36 (2009), s. 97-99.
- TABAKOĞLU, Ahmet, *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul 1986.
- TABAKOĞLU, Ahmet, *Gerileme dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 1985.
- TANERİ, Aydın, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray-Hayati Teşkilati*, Ankara 1978.
- TANERİ, Aydın, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Döneminde Veziriâzamlık*, Ankara 1974.
- Târih-i Na’îmâ*, (M. İpşirli neşri), c. IV, Ankara 2007.
- TURAN, Ahmet Nezih, *XVI. Asırda Ruha (Urfa) Sancağı*, Şanlıurfa 2005.
- TURAN, Osman, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul 1969.
- TURAN, Osman, “İkta”, *İA*, c. V, s. 949-959.
- TURHAL, Abdullah, *Osmanlı’nın Muhteşem Süvarileri Deliler*, İstanbul 2018.
- ULUÇAY, M. Çağatay, “Koçi Bey”, *İA*, c. VI, s. 832-835.
- UNAN, Fahri, “Osmanlı Medreselerinin İlmî Performansı Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türkiye Günlüğü*, XXX, (1994), s. 49-57.
- UNAN, Fahri, “Sahn-ı Semân”, *DİA*, c. 35, (2008), s. 532-534.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Gazi Orhan Bey Vakfıyesi*, *Belleten* 5, (1941), s. 277-288.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Çandarlı Vezir Ailesi*, Ankara 1974.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin Saray Teşkilatı*, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları*, I-II, Ankara 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, Ankara 1972.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. III/1. Kısım, Ankara 1973.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. IV/1, Ankara 1978.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Osmanlı Devleti Maliyesinin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti İç Hazinesi”, *Belleten*, XLII/165, Ankara 1978, s.67-93.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Şehzade Selim’in Onaltıncı Loui ile Muhabereleri”, *Belleten*, c. II, sayı 5-6, (1938) 191-246.

- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Akıncı", *İA*, c. I, s. 239-40.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Defterdâr", *İA*, c. III, s. 505-508.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara 1989.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Mühimme Defteri 44*, İzmir 1995.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara 1997.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Devrinde Sinop*, Isparta 2008.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Vergi Düzeni (Defter-i Muktesid)*, Isparta 1996.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler Araştırmalar*, Isparta 1999.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul 2011.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Isparta 2014.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "XVI. Yüzyılda Mazgird, Pertek, Sağman Sancakbeyileri -Pir Hüseyin Bey Oğulları-", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, Ankara 1991, 239-265.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "Sinop İskele Mukataasına Ait Bir Temessükât Defteri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (O.Ü. Eğitim F.D.)*, sayı 4, (1989), s. 91-130.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "XVII. Yüzyıl Başlarında Harput Mukata'atına Ait Bir İcmal Muhasebe Defteri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 3 (Aralık 1988), s. 93-107.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "XVI. Yüzyıl Sonlarında Bir İltizam Sözleşmesi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, sayı VI, (1991), s. 59-77.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Diyarbekir Eyaletine Tabi Sancakların İdari Statüleri", *X. Türk Tarih Kongresi'ne Sunulan Bildiriler, 22-26 Eylül 1986*, Ankara 1994, 2211-2220.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "XVI. Yüzyılda Palu Hükûmeti", *XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara 5-9 Eylül 1990, Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. III, Ankara 1994. 1071-1096.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "Osmanlı Devri Türk Kültür ve Medeniyetinin Temel Özellikleri", *Türkler*, c. 9, Ankara 2002, s. 54-59.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "Kâtip Çelebi ve Kadızâdeliler Zihniyeti", *Uluslararası Kâtip Çelebi Araştırmaları Sempozyumu*, 26-28 Mart 2015, İzmir 2017, s. 51-74.
- WITTEK, Paul, "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Zabtına (1402-1455)", (çev. Halil İnalçık), *Belleten*, VII/27, (1943), 555-589.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "Vakıf", *İA*, XIII, s. 153-172.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)*, Ankara 1985.
- YÜCEL, Yaşar, *Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler I. Kitâb-ı Müstetâb*, Ankara 1974.
- YÜCEL, Yaşar, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Desantralizasyona Dair Genel Gözlemler", *Belleten*, (1974), s. 657-708.
- YÜCEL, Yaşar, "XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı İdari Yapısında Taşra Ümerasının Yerine Dair Düşünceler", *Belleten*, XLI/163, (1977), s. 495-506.

Mahmut Mert Aslan

The Crowd Psychology and Perception Management

**THE CROWD PSYCHOLOGY
AND
PERCEPTION MANAGEMENT**

Associate Professor

MAHMUT MERT ASLAN

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

THE CROWD PSYCHOLOGY AND PERCEPTION MANAGEMENT

Associate Professor
MAHMUT MERT ASLAN

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6401-22-8

BASKI
SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74421

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

**THE CROWD PSYCHOLOGY
AND
PERCEPTION MANAGEMENT**

Associate Professor

MAHMUT MERT ASLAN

ABOUT THE AUTHOR

Born in the city of Adana in Turkey, Assoc. Prof. Dr. / author/novelist Mahmut Mert Aslan graduated from the Department of English Language at Anadolu University's Faculty of Education. After working for three years as an English teacher at the Ministry of National Education, he became a lecturer at Bolu Abant İzzet Baysal University of Tourism and Hotel Management, where he worked for two years. He then joined the School of Foreign Languages at Selçuk University, where he currently works. He has two master's degrees - one in Religious Sciences - History of Religions and the other in Communication Sciences - Research Methods. He completed his doctoral studies in Communication Sciences - Public Relations (PR). In addition to numerous academic articles published in Turkish and English in national and international journals, as of 2024, the author has also published eighteen books in Turkey and abroad and has written three feature-length movie scripts. Seven of his books are academic, six are idea books and five are novels. He also has eight new books that he has not published yet. The author skillfully examines events from various angles in his work, employing delightful language.

The author's style of conceiving and narrating events is generally shaped by classical Western literature and the Romantic school of literature in particular. In his novels, universal themes such as "the meaning of life and death", "the nature of genders", "male-female relations", "family roles", "domestic violence", "the sanctity of labor", "justice", "equality", "freedom", "the return to simple nature", "the relationship with God" and "the human and divine value of love" come to the fore.

Some of Mr. Aslan's books are "*Bay Türk'ün Kadınları*", "*Amen-na*", "*Bir masumiyet başyapıtı Muhammed*", "*Erotik akıl*", "*Kadının kutsal ahit sandığı*", "*Allah'ı sevme sanatı*" adlı düşünce kitapları, "*Siyasal iletişim ve din*", "*Mormonizm ve mormon kilisesinin PR politikaları*", "*Kurum içi halkla ilişkilerde NLP'nin rolü*", "*Özel sektör ve özel sağlık kuruluşlarında halkla ilişkiler*", "*A Type of Propaganda Based on Language of Violence – Killing for God's sake?*", "*The Crowd Psychology and Perception Management*", "*Bir iletişim sorunu olarak şiddetin kökenleri ve aile içi şiddet*", "*Aşkın kollarında ölmek*", "*Umutlar yeşil kalsın*", "*Cennette iki yıl*", "*Akıl okuyucusu*" and "*Sıcak kış*".

The author has nine more unpublished books.

BIBLIOGRAPHY

Al-Hindawi, F. H. (2017). “*The Pragmatic Nature of Manipulation*”, University of Babylon, September 2017, p. 9. <https://www.researchgate.net/publication/321051665>.

Aslan, M. M. (2019). “*Propagandada Etik Kaygı*”, OPUS ©Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Volume. 13, Issue 19, September 2019, p. 2674.

Aslan, M. M. ve Erbay, M. (2017). *A Type of Propaganda Based on Language of Violence KILLING FOR GOD’S SAKE?*, E-Kitap, Çizgi Yayınevi, Konya.

Bartlett, W. B. (2005). *The Crusades: An Illustrated History*, Sutton Publishing, Gloucestershire, United Kingdom.

Berg, M. (2011). *Popular Justice: A History of Lynching in America*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, Maryland, UK.

Bester, P. C. (2009). “*Crowd psychology*”-Chapter 1, Unpublished Manuscript for Contribution to the South African Army Doctrine on Crowd Control.

Carpenter, D. ve Prior, D. (2015). “*Magna Carta & Parliament*”, Houses of Parliament-Parliamentary Archives, King's College, London, UK.

Cüceloğlu. D. (2019). *Savaşçı*, Remzi Yayınevi, İstanbul.

Derakhshan, H. ve Wardle, C. (2017). “*Information Disorder: Definitions in Understanding and Addressing the Disinformation Ecosystem*”, Annenberg School for Communications workshop, 15-16 December 2017, pp. 5-11.

Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*, (Çev. Özcan M.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Erdoğan, İ. (2015). *İdeolojik Egemenliğin ve Kitleleri Yönetmenin Gözde Yolu: Kimlik Politikaları (Identity Politics)*, Bilim ve Ütopya, Mayıs 2015, p. 37.

Esposito, J. L. (2015). *Islam and Political Violence*, Religions, Center for Muslim-Christian Understanding Georgetown University, 31 July 2015 /Accepted: 21 August 2015 / Published: 10 September 2015, pp. 1068-1070.

Fairclough, N. (2001). *Language and Power*, Language in Social Life Series, Longman Group UK Limited, İngiltere.

Feldman, M. (2012). *From Radical-Right Islamophobia to Cumulative Extremism-A Paper on the Shifting Focus of Hatred*, Faith Matters, pp. 1-5.

Fischer, G-N. (2010), *Les Concepts Fondamentaux de la Psychologie Sociale*, Fourth Edition, Dunod, Paris, France.

Freud, S. (1915). *Thoughts for the Times on War and Death*, Standard Edition, London, United Kingdom.

Freud, S. (2016). *Kitle Psikolojisi ve Ego Analizi*, Oda Yayınları, İstanbul.

Freud, S. (1921). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Standard Edition, 18, Hogarth Press, London, United Kingdom.

Freud, S. (1933). *New Introductory Lectures on Psychoanalysis*, Standard Edition, 22, London, United Kingdom.

Gish, D. A. (2012). "Athenian Democracy", The Encyclopedia of Political Thought, edited by M. Gibbons, et al. (Wiley-Blackwell, 2013), Volume 8, p. 1.

Hirschl, T. A., Booth, G. J., Glenna L. L. ve Green, B. Q. (2012). "Politics, Religion, and Society: Is the United States Experiencing a Period of Religious-Political Polarization?", Review of European Studies, (Sep 2012), Volume 4, Issue 4, p. 95-109.

Hoffer, E. (2019). *Kesin İnançlılar*, Olvido Kitap, İstanbul.

Jardine, E. (2019). “*Beware Fake News: How Influence Operations Challenge Liberal Democratic Governments*”, January 2019 Project: “Fake News”, Democracy, and Algorithmic Bias, Virginia Polytechnic Institute and State University, p. 6.

Kâğıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar-Sosyal Psikolojiye Giriş*, Evrim Yayınları, İstanbul.

Kazin, M. (2000). *Pietists and Pluralists: Religion and American Politicians, Religion and American Politics, the 2000 Election in Context*, (Ed. Mark Silk), The Pew Programme on Religion and News Media Center for the Study of Religion in Public Life, Trinity Collage Hartford, Connecticut, U.S.A.

Le Bon, G. (2014). *Kitleler Psikolojisi*, Tutku Yayınevi, Ankara.

Lothane, Z. (2006). “*Mass psychology of the led and the leaders/Masses and mobs, democracy and demagogues/Or how prejudice of the leader becomes mass paranoia*”, Published in International Forum of Psychoanalysis, Volume 15, pp. 183-194.

Mardin, Ş. (1976). *İdeoloji*, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.

Marks, K. ve Engels, F. (1976). *Alman İdeolojisi*, (Çev. Sevim Belli). Sol Yayınları, Ankara.

Martin, E. D. (1940). *The Behaviour of Crowd-A Psychological Study*, Harper & Brothers Publishers, New York, USA.

Moghaddam, F. M. (2017). *Diktatörlüğün Psikolojisi*, 3P Yayıncılık, İstanbul.

Özyurt, C. (2014). *Marx'ta Yanılsama ve İdeoloji Olarak Din*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Volume 7, Issue 2, pp. 206-240.

Rohaniyah, J. (2013). “*Speech Analysis: ‘I Have a Dream-Martin Luther King Jr. (Stylistical Approach)’*”, Okara, Volume 1, Issue 8, May 2013, pp. 34-36

Ross, J. (1983). *At The Bar of Judge Lynch: Lynching and Lynch Mobs in America*, Lubbock Publications, Texas, USA.

Russel, B. (1990). *İktidar*, Cem Yayınları, İstanbul.

Tarde, G. (1895). “*Les Lois de L’imitation*”, Second Edition, http://classiques.uqac.ca/classiques/tarde_gabriel/lois_imitation/tarde_lois_imitation_1.pdf, (Accessed on 27. 08. 2022).

Taylor, J. ve Odenthal, D. (2001). “*Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons*”, Report of Findings of the Human Effects Advisory Panel for the Institute of Non-Lethal Defence Technologies, Penn State, PA, USA.

Tyerman, C. (2006). *God’s War: A New History of the Crusades*, Penguin Group, London, United Kingdom.

Uybadın, A. (2015). *Acıyı Kayıt Altına Almak: Aylan Kurdi Örneği*, Marmara İletişim Dergisi / Marmara Journal of Communication, Year: 2015, Issue 24, pp. 101-111.

Voigtländer, N. ve Voth, H. J. (2012). “*Persecution Perpetuated: The Medieval Origins of Anti-semitic Violence in Nazi Germany*”, The Quarterly Journal of Economics, Volume 127, Issue 3, pp. 1339-1393.

INTERNET REFERENCES

https://www.azquotes.com/author/15324-George_Washington

<https://www.bolgegundem.com/hasab-sabbah-kimdir-hashesiler-kimdir-alamut-kalesi-nerede-861953h.htm>

<https://www.youtube.com/watch?v=1SWUoHHRaK&list=PLwx51-g7GS4BBnGulzLjuW2w4YzJYHdpH>

<https://forum.shiftdelete.net/threads/eric-hoffer-sozleri.547154/>

<https://listelist.com/sigmund-freud-sozleri/>

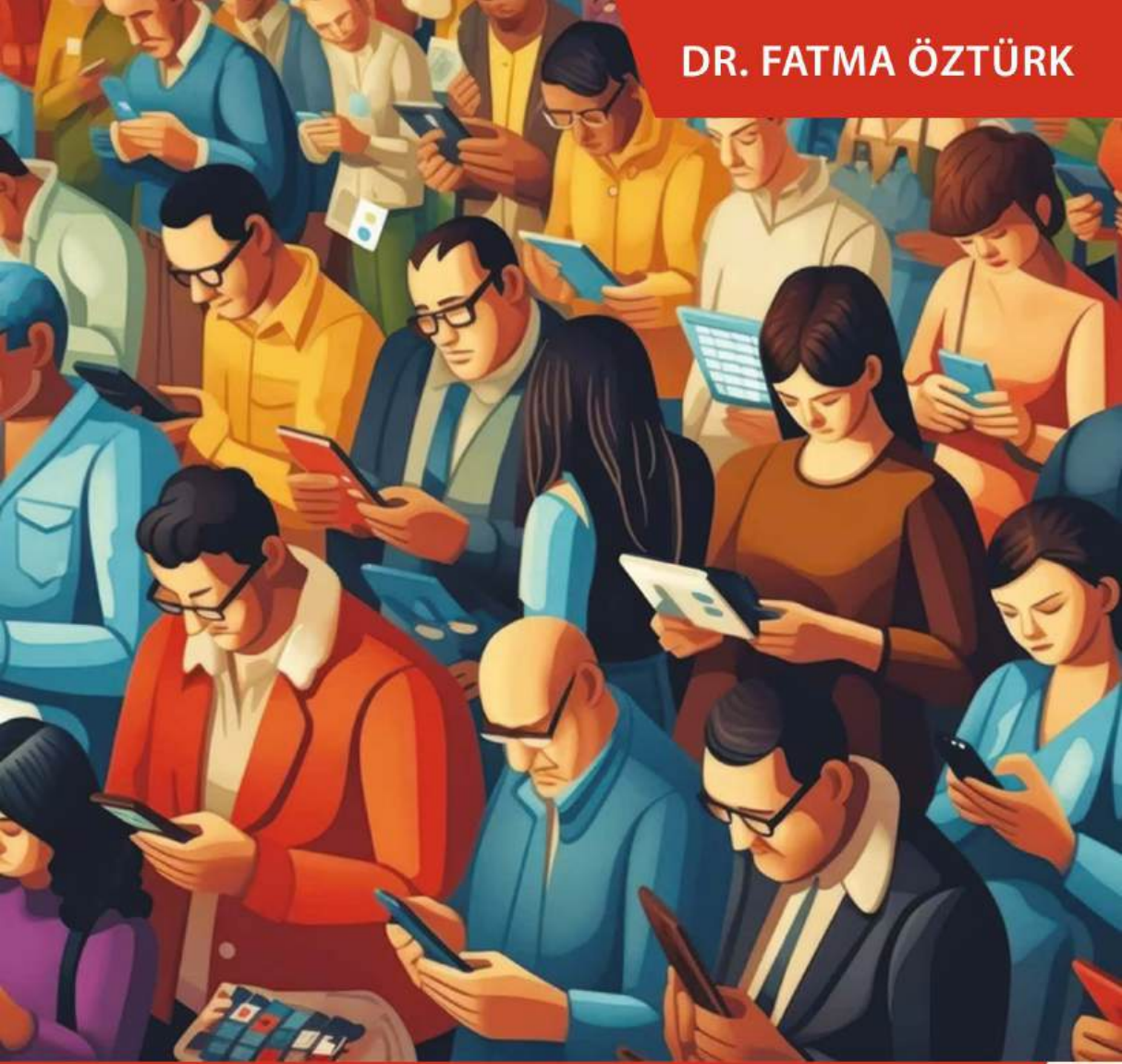
<https://onedio.com/haber/dunyanin-ilk-tapinagi-gobeklitepe-hakkinda-bilmemiz-gerekenler-339697>

<https://www.reuters.com/article/us-usa-internetsocialmedia/two-thirds-of-american-adults-get-news-from-social-media-survey-idUSKCN1BJ2A8>

<https://www.sozkimin.com/eric-hoffer-kimdir-sozleri-ve-hayati-1318.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=O7G-6sZQzYg>

DR. FATMA ÖZTÜRK

Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medya

[X, Y VE Z KUŞAKLARI]

SIYASAL KATILIM SÜRECİNDE SOSYAL MEDYA

(X, Y VE Z KUŞAKLARI)

Dr. FATMA ÖZTÜRK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**SİYASAL KATILIM SÜRECİNDE SOSYAL MEDYA
X, Y VE Z KUŞAKLARI
Dr. FATMA ÖZTÜRK**

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-16-4

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74421

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

SIYASAL KATILIM SÜRECİNDE SOSYAL MEDYA

(X, Y VE Z KUŞAKLARI)

Dr. FATMA ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

- Abadan, Nermin (1965). Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 26 (1), Ss:495-516.
- Acıloğlu, İnan (2015). *İş'te Y kuşağı*, Elma Yayınevi, İstanbul.
- Acun, Ramazan (2009). Online Sosyal Ağlar Yoluyla Katılım Kültürü Oluşturma: Kaynakca.info Örneği, 1. Uluslararası Avrupa Birliği, *Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiriler*, 365-370.
- Adıgüzel, Ali İhsan (2018). *Sosyal Medyada Siyasal İletişim*, Erguvan Yayınevi, İstanbul.
- Adıgüzel, Ali İhsan (2021). *Sosyal Medyada Z Kuşağı*, Zinde Yayıncılık: İstanbul.
- Adıgüzel, Orhan, Batur, H. Zeynep & Ekşili, Nisa (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (19), 165-182.
- Adıgüzel, Vefa (2020). *Gençlerin Siyasallaşması ve Siyasal Katılımında Kimlik ve Din Etkisi: Bingöl Örneği*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van.
- Aghaei, Sareh, Nematbakhsh, Mohammad Ali & Farsani, Hadi Khosravi (2012). Evolution of The World Wide Web: From Web 1.0 to Web 4.0, *International Journal of Web & Semantic Technology (IJWesT)*, 3 (1), 1-10.
- Aka, Bahattin (2017). Bebek Patlaması, X ve Y Kuşağı Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Kamu ve Özel Sektör Arasındaki Farklılıklarına Göre İncelenmesi: Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9 (20), 118-135.
- Akar, Erkan (2010). *Sosyal Medya Pazarlaması*, Efil Yayınevi, Ankara.
- Akar, Erkan (2013). Sosyal Medya Platformları, (Editör: F. Zeynep Özata), *Sosyal Medya*, 52-78, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.
- Akkaya, Duygu Talih (2013). *Sosyal Medya Reklamlarında Tüketici Algılarının Tutum, Davranış ve Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi*, Trakya Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Akın, Mahmut H. (2013). *Siyasallığın Toplumsal İnşası*, Çizgi Kitabevi: Konya.
- Aksoy, Abdulkadir & Türkölmez, Onur (2020). Dijital Çağa Demokrasiyi Çağırarak: Cambridge Analytica Skandalı. *Journal of Political Administrative and Local Studies (JPAL)*, 3(1), 41-59.
- Aktan, Ercan (2017). *Sosyal Medya ve Siyasal Katılım*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Aktaş, Hasret (2004). *Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak İnternet*, Tablet Yayınevi, Konya.
- Aktaş, Hasret (2018). Kurumsal İletişim ve Sosyal Medya, (Editör: Başak Solmaz), *Kurumsal İletişim*, 142-159, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 3533: Eskişehir.
- Akyıldız, Hüseyin (1998). Bireysel ve Toplumsal Boyutlarıyla Yabancılaşma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Güz (3), 163-176.

- Akyol, Mevlüt (2015). Seçim Kampanyalarında Sosyal Medya Kullanımı: Facebook ve 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (55), 98-114.
- Al- Attabi, Aya (2023). *Bir Sosyal Ağ Olarak Instagramın Toplumsal Değerler Üzerine Etkileri: Irak- Wasit Üniversitesi Örneği-2022*. İstanbul Gelişim Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Alkan, Türker & Ergil, Doğu (1980). *Siyaset Psikolojisi: Siyasal Toplumsallaşma ve Yabancılaşma*, Turhan Kitapevi: Ankara.
- Allen, Larue ve Bang, Hee Jin (2015). Ecological Contexts and Youth Civic and Political Engagement in Paris France, *Journal of Applied Developmental Psychology*, (39), 34-43.
- Alikılıç, Özlem Aşman (2011). *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar Yeni Teknikler*, Efil Yayınevi, Ankara.
- Altan, Cemal (2011). Eğitim- Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (1), 313-329.
- Altunbaş, Hüseyin (2001). Yeni Medya ve İnteraktif Reklamcılık, *Kurgu Dergisi*, (18), 369-384.
- Altunbaş, Fuat (2014). *Sosyal Medyanın Gücü*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Altuntaş, Ayşegül (2019). *Siyasal Katılım Sürecinde Gençliğin Rolü ve Sosyal Medya Etkisi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Almond, Gabriel A. & Verba, Sidney (1965). *The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Sage Publications, California.
- Altuntuğ, Nevriye (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 203-212.
- Anadolu Ajans (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/15-temmuzda-en-cok-twitter-uzerinden-haberlesildi/645988>. Erişim Tarihi: 15.09.2023.
- Armutcu, Barış & Tan, Ahmet (2023). Seçmenlerin Siyasal Davranışları Üzerinde Etkili Olan Faktörler: X-Y-Z Kuşakları Üzerine Bir Araştırma, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13 (1), 20-40.
- Aslan, Pınar (2011). *Halkla İlişkilerde Yeni Eğilimler: Sosyal Medya*, Marmara Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Atabey, Güllü & Hasta, Derya (2018). Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6 (13), 484-516.
- Aydın, Betül Irmak (2020). *Instagram Reklamlarının Z Kuşağının Satın Alma Davranışına Etkileri*, Akdeniz Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Babacan, Mehmet Emin, Haşlak, İrfan & Hira, İsmail (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (2), 63-92.
- Bağcı, Ebru & İçöz, Onur (2019). Z ve Alfa Kuşağı ile Dijitalleşen Turizm, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 232-256.
- Balcı, Şükrü, Tarhan, Ahmet & Bal, Enes (2013). *Medya ve Siyasal Katılım*, Literatürk Academia, Konya.
- Balcı, Şükrü & Sarıtaş, Hamide (2015). Facebook ve Siyasal Katılım: 2014 Yerel Seçimleri Araştırması, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 511-535.

- Başer, Ayşegül (2014). Sosyal Medya Kullanıcılarının Kişilik Özellikleri, Kullanım ve Motivasyonlarının Sosyal Medya Reklamlarına Yönelik Genel Tutumları Üzerindeki Rolü: Facebook Üzerine Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Baykal, Deniz (1970). *Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 302, Ankara.
- Baykal, Ahmet (2019). *A Comparative Analysis on Voting Behavior Of Generations X, Y and Z: Ankara Case*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Bayraktutan Sütcü, Günseli (2010). *Blog Ortamı ve Türkiye’de Blogosferdeki Akademik Entellektüeller Örneği*, Ankara Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Bayraktutan, Günseli, Binark, Mutlu, Çomu, Tuğrul, Doğu, Burak, İslamoğlu, Gözde & Aydemir, Aslı Telli (2014). Siyasal İletişim Sürecinde Sosyal Medya ve Türkiye’de 2011 Genel Seçimlerinde Twitter Kullanımı, *Bilig Dergisi*, (68), 59-96.
- Bayramoğlu, Gökben (2018). X ve Y Kuşağının Liderlik Davranışı Açısından Karşılaştırılması, *Ege Akademik Bakış*, 18 (1), 15-30.
- Baykoz, Emre (2021). Farklı Kuşakların Liderlik Davranışlarının ve Lidere Duydukları İhtiyacın Değerlendirilmesi: X, Y ve Z Kuşakları ile Bir Çalışma, Bahçeşehir Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Behrstock Sherratt, Ellen & Coggshall, Jane (2010). Realizing the Promise of Generation Y, *Educational Leadership*, 67 (8), 28-34.
- Berkup, Sezin Baysal (2014). Working With Generations X And Y In Generation Z Period: Management Of Different Generations In Business Life, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5 (19), 218-229.
- Berkup, Sezin Baysal (2015). Sosyal Ağlarda Bireysel Mahremiyet Paylaşımı: X ve Y Kuşakları Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz, Ege Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Bitrim, Hande (2017). Araştırma: Türkiye’de Kuşaklararası İçerik Tüketim Kültürü, Erişim Tarihi: 17.08.2023.
- Bostancı, Mustafa (2010). *Sosyal Medyanın Gelişimi ve İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları*, Erciyes Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Bostancı, Mustafa (2014). Siyasal İletişim 2.0, *Erciyes İletişim Dergisi*, 3 (3), 84-96.
- Bostancı, Mustafa (2015a). *Sosyal Medya ve Siyaset*, Palet Yayınları, Konya.
- Bostancı, Mustafa (2015b). Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya: Milletvekili ve Seçmen Örneğinde Bir Alan Araştırması, Erciyes Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.
- Boyd, Danah, Golder Scott & Lotan, Gilad (2010). Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter, *HICSS-43. IEEE: Kauai, HI*, January 6, 1-10.
- Budakoğlu, Mehmet Esat (2023). *X, Y, Z Kuşakları Arasındaki Farklılıkların Siyasal Katılma Etkisi: İstanbul İlinde Bir Araştırma*, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Carbon, Mia (2021). *Social Media and Political Engagement Across Generations 2020*, University of Delaware.

- Castells, Manuel (2013). *Ağ Toplumunun Yükselişi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cem, Hayri (2020). Sosyal Kuşaklar, <https://t24.com.tr/yazarlar/hayri-cem-haftalik/sosyal-kusaklar,27722>. Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- Cemiloğlu Altunay, Meltem (2010). Gündelik Yaşam ve Sosyal Paylaşım Ağları: Twitter ya da “Pıt Pıt Net”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (12), 31-56.
- Constantinides, Efthymios & Fountain, Stefan J. (2008). Web 2.0: Conceptual Foundations and Marketing Issues, *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, 9 (3), 231-244.
- Coşkun, Cenan (2023). X, Y ve Z Kuşaklarının Çevrim İçi Tüketim Alışkanlıkları ve Reklam Engelleyici Kullanımları: Yayıncı ve Tüketiciler Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Ticaret Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Çağlar, Nedret & Köklü, Pelin Havva (2017). Yeni Medyanın Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanımı: Partilerin Resmî Web Sitelerine Yönelik Bir Araştırma, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 148-173.
- Çağlar, Nedret & Aşığbulmuş, Hasan (2017). X ve Y Kuşaklarının Siyasal Davranışında Sosyal Medyanın Etkisi: Gaziosmanpaşa İlçesinde Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (29), 85-112.
- Çaha, Ömer, Toprak, Metin & Dalmış, İbrahim (1996). Siyasal Parti Üyelerinde Siyasal Katılım Düzeyi: Kırkkale Örneği, *Yeni Türkiye Dergisi*, 9, 205-247.
- Çakır, Hamza & Tufan, Seda (2016). Siyasal İletişim Sürecinde Sosyal Medya: Türkiye’de Siyasi Liderlerin Instagram Kullanım Pratikleri Üzerine Bir İnceleme, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi XLI*, 2, 7-28.
- Çakmak, Didem (2011). Öğretmen Adaylarının Siyasal Katılımı ve Siyasal Katılıma İlişkin Tutumları: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur.
- Çalışkan, Mustafa & Mencik, Yunus (2015). Değişen Dünyanın Yeni Yüzü Sosyal Medya, *Akademik Bakış Dergisi*, (50), 254-277.
- Çam, Esat (1999). *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul.
- Çetin, Canan & Karalar, Serol (2016). X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), 157-197.
- Çevikel Tolga (2010). Web 2.0, Bloglar ve Gazetecilik: Türkçe Politik Blogların Profesyonel Medya ve Gazetecilikle İlişkisi, Marmara Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Çıldan, Cihan, Ertemiz, Mustafa, Küçük, Evren, Tumuçin, H. Kaan & Albayrak, Duygu (2012). Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü, *Konferans: Akademik Bilişim 2012 Konferansı*, 1-9.
- Çömlekçi, Mehmet Fatih & Başol, Oğuz (2019). Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (4), 173-188.
- Çukurçayır, M. Akif (2012). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Dahl, Robert (1963). *Modern Political Analysis*, Prentice Hall. New Jersey

- Dahl, Robert (1974). *Who Governs? Democracy and Power in the American City*, New Haven, Com., Yale Üniversitesi Press.
- Daver, Bülent (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*, Yargı Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- Davis, Elissa (2016). Work Value Priority of Millennial Students, *Eastern Michigan University DigitalCommons@EMU*, 1-19.
- Dawley, Lisa (2009). Social Network Knowledge Construction: Emerging Virtual World Pedagogy. *On The Horizon*, 17 (2), 109-122.
- Dawson, Richard E. & Prewitt, Kenneth (1969). *Political Socialization*, Little, Brown and Company, Boston.
- Demir, Ömer & Acar, Mustafa (2002). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Demirkıran, Eren (2019). *Y Kuşağının Siyasal Katılımı*, İstanbul Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dilber, Fadime (2020). *Siyasal Katılımda Kitle İletişim Araçları*, Eğitim Yayınevi, Kon-ya.
- Dilmen, Necmi Emel (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri-Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları, *Marmara İletişim Dergisi*, 12 (12), 113-122.
- Dursun, Davut (2002). *Siyaset Bilimi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Dursun, Davut (2018). Siyaset ve Birey: Siyasal Katılma, (Editör: Davut Dursun ve Mustafa Altunoğlu), *Siyaset Bilimi*, 90-121, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Dursunoğlu, İsmail (2017). Sosyal Medya ve Siyasal Davranış İlişkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (15), 1579-1585.
- Dursunoğlu, İsmail & Akın Yusuf (2021). *Türkiye’de Siyasal Katılım*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Elciyar, Kemal (2016). *Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Davranışlarına Etkisi*, Anadolu Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Eldeniz, Levent (2010). İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü, (Editör: Filiz Aydoğan & Ayşen Akyüz), İkinci Medya Çağında İnternet, 18-36, Alfa Basım Yayın, İstanbul.
- Enli, Gunn (2017). *New Media and Politics*. Annals of International Communication Association, Ocak, 1-8.
- Eröz, Sibel & Doğdubay, Murat (2012). Turistik Ürün Tercihinde Sosyal Medyanın Rolü ve Etik İlişkisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 133-157.
- Erdemir, Ferhat (2022). Geleneksel Medya ile Yeni Medya Arasındaki Epistemolojik İlişkinin Tanımlanması: Medya Epistemolojisinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdinç, İbrahim Ethem (2017). *Gençlerin Siyasal Katılım Boyutlarının Kişilik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Erdoğan, Miyeser (2019). *X-Y-Z Kuşakları ve Siyasal Katılımda Rol Oynayan Faktörler*, Hasan Kalyoncu Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

- Erragcha, Nozha & Romdhane, Rabiaa (2014). Social Networks as Marketing Tools, *British Journal of Marketing Studies*, 2 (1), 79- 88.
- Eser, Hamza Bahadır & Güler Ömer (2015). *İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Katılım Üzerine Etkisi- SDÜ Örnek Olayı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi S.B.E, Dergisi, 7 (12), 196-219.
- Eser, Hamza Bahadır & Sarışahin, Pınar (2016). Cinsiyet- Siyasal Katılım İlişkisi: SDÜ Örnek Olayı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7 (15), 38-58.
- Eşgi, Necmi (2013). Dijital Yerli Çocukların ve Dijital Göçmen Ebeveynlerinin İnternet Bağımlılığına İlişkin Algılarının Karşılaştırılması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (3), 181-194.
- Fındık, Elif (2013). *Y Kuşağında Mobbing Algısı Üzerine Bir Araştırma*, Bahçeşehir Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Foskett, John M. (1955). Social Structure and Social Participation, *American Sociological Review*, 20 (4), 431-438).
- Gabriel, Oscar W. (2011). Gesellschaftliche Modernisierung, politische Beteiligung und kommunale Demokratie: Strukturen, Bedingungen und Folgen bürgerschaftlicher Beteiligung an der kommunalen und nationalen Politik, *Bürgerbeteiligung und kommunale Demokratie. München: Minerva-Publikation, 1983 (Beiträge zur Kommunalwissenschaft 13)*, 3 (597), 57-103.
- Genç, Yunus Emre (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Bunun Satın Alma Davranışlarına Etkisi*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Geray, Haluk (2003). *İletişim ve Teknoloji*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Gibson, Rachel K. & McAllister, Ian (2013). Online Social Ties and Political Engagemen, *Journal of Information Technology & Politic*, 10 (1), 21-34.
- Gillette, Felix (2011). The Rise and Very Inglorious Fall of MySpace, https://www.realclearmarkets.com/2011/06/23/the_rise_and_very_inglorious_fall_of_myspace_115138.html. Erişim Tarihi: 30. 07.2023.
- Gomez, Karianne, Mawhinney, Tiffany & Betts, Kimberly (2022). Welcome To Generation Z, New Network of Executive Woman, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/consumer-business/welcome-to-gen-z.pdf>, Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- Görgülü, Burçin (2018). *Gençlerin Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü*, Selçuk Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Görücü, Veysel (2019). *Türkiye’de Katılımcı Demokrasi*, Kırıkkale Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale.
- Görün, Mustafa (2006). Yerel Demokrasi ve Katılım: İzmir, Konya ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 159-184.
- Güçdemir, Yeşim (2015). *Sanal Ortamda İletişim*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Güçdemir, Yeşim (2017). *Sosyal Medya Halkla İlişkiler Reklam Pazarlama*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Güdekli, Aysad (2016). Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Yazılı Basın ile Twitter Gündeminin Karşılaştırmalı Analizi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 151-163.

- Gülmen, Yüksel (1979). *Türk Seçmen Davranışı: 1960-1970*, İ.Ü. İktisat Fakültesi, No:430, Güryay Matbaacılık, İstanbul.
- Gündoğmuş, Bekir, Maruf, Muhammed & Aksu, Hüseyin (2019). Sosyal Medya Kullanımının Siyasal Katılıma Etkisinin Şırnak İl Örneğinde Ölçülmesi, *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 1 (1), 78-103.
- Gürbüz, Esen & İnal, M. Emin (2004), *Siyasal Pazarlama*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Gürbüz, Gökhan (2022). Yeni Medya ve Siyasal İletişim Bağlamında Türkiye’de Siyasal Katılımın Demokratikleşme Sürecine Etkisi, Kocaeli Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli.
- Gürel, Edanur (2023). Dijital Medyada Siyasal İletişim ve Z Kuşağı Üniversite Öğrencileri: İstanbul Özelinde Çevrimiçi Siyasal Katılım Üzerine Bir Araştırma, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Güz, Nurettin (1995). Siyasal Tercihleri Belirlemede Kitle İletişim Araçlarının Rolü: Mart 1994 Yerel Seçimleri Ankara Örneği, *Amme İdaresi Dergisi*, 28 (1), 113-128.
- Hafizoğlu, Yeşim (2021). Z Kuşağı Seçmen Davranışları, *International Journal of Education and New Approaches*, 4 (2), 141-164.
- Hamid, Rahmad Solling, Abror, Abror, Anwar, Suhardi M. & Hartati, Andi (2022). The Role of Social Media in The Political Involvement of Millennials, *Spanish Journal of Marketing- ESIC*, 26 (1), 61-79.
- Haridakis, Paul & Hanson, Gary (2009). Social Interaction and Co-Viewing With YouTube: Blending Mass Communication Reception and Social Connection. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 53 (2), 317-335.
- Hasırcı, Osman Nuri (2008). *Almanya’da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği*, Sakarya Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Holotescu, Carmen & Grosseck, Gabriela (2010). *Learning to Microblog and Microblogging to Learn. A Case Study on Learning Scenarios in a Microblogging Context*, The 6th International Scientific Conference Learning and Software for Education, Bükreş.
- Huichun, Yu & Miller, Peter (2005). Leadership Style: The X Generation And Babyboomers Compared in Different Cultural Contexts, Southern Cross University ePublications@SCU, 1-25.
- İlhan, Ümit Deniz (2019). Kuşaklar Arası Çalışma Değerleri Algısı ve Örgüte Duygusal Bağlılık: X ve Y Kuşakları Arasındaki Farklılıklar Üzerinde Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- İnceoğlu, Metin (2010). *Tutum Algı İletişim*, Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- İşliyen, Mustafa (2018). *Siyasal Katılım ve Sosyal Medya*, Literatürk Academia, Konuya.
- İzmirlioğlu, Kerim (2008). Konumlandırmada Kuşak Analizi Yardımıyla Tüketici Algılarının Tespiti: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama, Muğla Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Juditha, Christiany & Darmawan, Josep J. (2018). Penggunaan Media Digital Dan Partisipasi Politik Generasi Milenial, *Jurnal Penelitian Komunikasi dan Opini Publik*, 22 (2), 91-105.

- Kaase, Max & Marsh Alan (1979). "Political Action: A Theoretical Perspective". (Editör: Samuel H. Barnes, Max Kaase), *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*, 27-56, Sage Publications, London,
- Kahraman, Ahmet Burak (2011). *Siyasal Katılımın Sosyolojik Analizi*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Kahraman, Murat (2014). *Sosyal Medya 101*, Mediacat Yayıncılık, İstanbul.
- Kalafatoğlu, Yiğit (2010). Sosyal Medya ve E-Pazarlama İlişkisi, <https://www.slideshare.net/yicit/sosyal-medya-ve-epazarlama-ile-likisi>, Erişim Tarihi: 14.03.2023.
- Kalaycıoğlu, Ersin (1977). Siyasal Katılımın Koşullarına Genel Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 37(1-4), 160-200.
- Kalaycıoğlu, Ersin ve Turan, İlder (1981). Measuring Political Participation: A Cross-Cultural Application, *Comparative Political Studies*, 14(1), 123-135.
- Kalaycıoğlu, Ersin (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3160, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayın No: 10.
- Kalaycıoğlu, Ersin (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, Ersin & Sarıbay, Ali Yaşar (2014). İlkokul Çocuklarının Parti Tutmasını Belirleyen Etkenler (Editör: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay), *Türk Siyasal Hayatı Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, 545-559, Sentez Yayıncılık, Bursa.
- Kalender, Ahmet (2005), *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Kapani, Münci (1998). *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kaplan, Andreas & Haenlein, Michael (2010). Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media, *Business Horizons*, 53 (1), 59-68.
- Kara, Tolga (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Karaman, Nezih İlder (2020). Measuring The Effect Of Social Media Strategies On The Consumer Perception Of Political Parties in Turkey, İstanbul Bilgi Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Kaynak, Alev (2017). X, Y, Z Yetmez; Biraz da Alfa Olsun, <https://mediacat.com/x-y-z-yetmez-biraz-da-alfa-olsun/>, Erişim Tarihi: 24.08.2023.
- Keefer, Philip & Khemani, Stuti (2014). Mass Media and Public Education: The Effects of Access to community Radio in Benin, *Journal of Development Economics*, (109), 57-72.
- Keleş, Ruşen (1993), *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar*, IULA-EMME, İstanbul.
- Keleş, Ruşen (2010), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kennedy, Gregor, Dalgarno, Barney, Gray, Kathleen, Judd, Terry, Waycott, Jenny, Bennet, Susan, Maton, Karl, Krause, Kerri Lee, Bishop, Andrea, Chang, Rosemary & Churchward, Anna (2007). The Net Generation are not Big Users of Web 2.0 Technologies: Preliminary Findings. *Proceedings Ascilite Singapore*, 517-525.
- Keser, Âdem (2017). *Sosyal Medya Siyaset İlişkisi Sosyal Medyanın Siyasal Katılma Etkisi Üzerine Bir Araştırma*, Ardahan Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ardahan.

- Keskinkılıç, Fatih (2019). Sosyal Medyanın Türk Gençliği Üzerindeki Etkisi, (Editör: Halil Özcan Özdemir), *Sosyal Medya ve Etkileri*, 87-94, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Kışlalı, Taner (1976). Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 31(1), 117-131.
- Kışlalı, Taner (1998). *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kışlalı, Taner (2016). *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kietzmann, Jan H., Hermkens, Kristopher, McCarthy, Ian P. & Silvestre, Bruno S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the Functional Building Blocks of Social Media, *Business Horizons*, 54, 241-251.
- Koçak, Gizem (2012). Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: Eskişehir’de Bir Uygulama, Anadolu Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.
- Koçer, Sevim & Aysel Aysu (2019). Kuşakların Tüketim Davranışlarındaki Farklılıklar Üzerine Bir İnceleme, *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi (kilad)*, (14), 77-105.
- Koçyiğit, Murat (2015). Sosyal Ağ Pazarlaması-Marka Bağlılığı Oluşturmada Yeni Bir Pazarlama Stratejisi, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Kolbitsch, Josef & Maurer, Hermann (2006). The Transformation of the Web: How Emerging Communities Shape The Information We Consume. *Journal of Universal Computer Science*, 12 (2), 187-213.
- Korkmaz, Gürol (2005). Siyasal Katılma ve Üniversite Gençliği: Bilkent, Başkent, Ankara ve Gazi Üniversiteleri Örnekleri, Hacettepe Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Köse, Hüseyin (2008). İnternette “Açık” ve Demokratik Yayıncılık: “Sanal Ortam Günlükleri” ve “Wiki”ler, *Marmara İletişim Dergisi*, 13 (13), 83-93.
- Köse, Utku & Çal, Özlem (2012). Web 2.0 Servislerinin Sosyolojik Değerlendirilmesi, *XIV. Akademik Bilişim Konferansı*, 1(3), 1-8.
- Köseoğlu, Yakup & Al, Hamza (2013). Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 8 (3), 103-125.
- Kula, M. Naci (2005). Küreselleşme, Ruh Sağlığı ve Din, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 5 (3), 7-30.
- Kuran, Evrim (2012). <https://www.hurriyet.com.tr/yasasin-y-kusagi-23465715>. Erişim Tarihi: 16.08.2023.
- Kurt, Ömür (2018). Bir Gün Herkes “YouTuber” olacak, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/omur-kurt/bir-gun-herkes-youtuber-olacak-40833646>, Erişim Tarihi: 28.07.2023.
- Kutlu, Ömer (2018). Seçmenlerin, Siyasal Katılım Düzeyleri ve Adayın Politik Konumuna (iktidar/muhalefet) Bağlı Olarak Olumlu/Olumsuz Siyasal Reklamlara ve Reklamın Kaynağına Yönelik Tutumları, Anadolu Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.
- Kürkcü, Duygu (2015). İnternette Gazete Takibinde Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenler, *İnet-Tr’15, XX. Türkiye’de İnternet Konferansı*, 1-6.

- Lane, Robert E. (1959). *Political Life: Why People Get Involved In Politics*, The Free Press, New York.
- Lemmens, Krissie (2010). Generations, Their Perceptions on Human Resource Outcomes and How Work Values Influence These Perceptions, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tilburg University.
- Levickaitė, Rasa (2010). Generations X, Y, Z: How Social Networks Form The Concept Of The World Without Borders (The Case Of Lithuania), *LIMES*, 3 (2), 170-183.
- Levy, Moria (2009). Web 2.0 Implications on Knowledge Management, *Journal of Knowledge Management*, 13 (1), 120-134
- Lipset, Seymour Martin (1986). *Siyasal İnsan: Modern Dünyada Demokrasi, Nerede, Nasıl, Neden İşliyor?*, Mete Tunçay (Çev.), Teori Yayınları, Ankara.
- Lister, Martin, Dovey, Jon, Giddings, Seth, Grant, Iain & Kelly, Kieran (2009). *New Media: A Critical Introduction*, Routledge, New York.
- Mat, Cansu (2020). The Relationship Between Personality Traits, Interpersonal Conflict Resolution Strategies and Coping Skills Among X, Y Z Generations, Bahçeşehir Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Mavnacıoğlu, Korhan (2011). *Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi: Kurumsal Blog Odaklı Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Mayfield, Antony (2008). What is Social Media, iCrossing, e-book. http://crmchange.com/uploadedFiles/White_Papers/PDF/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf. Erişim Tarihi: 13.05.2023.
- Meriç, Övünç (2014). *Dijital Demokrasi: Türkiye’de Yeni Medya ve Siyasal Katılım*, Maltepe Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Milbrath, Lester W. (1965). *Political Participation, How and Why Do People, Get Involved in Politics?*, Rand Mc Nally College Publishing Company, Chicago.
- Miş, Nebi, Gülenler, Serdar, Coşkun, İpek, Duran, Hazal & Ayvaz, M. Erkut (2016). *15 Temmuz Darbe Girişimi Toplumsal Algı Araştırması*, SETA- Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Moss, Simon. (2010) “Generational Cohort Theory”, <https://www.sicotests.com/newpsyarticle/Generational-cohort-theory>, Erişim Tarihi: 06.08.2023.
- Naik, Umesha & Shivalingaiah, D. (2008). Comparative Study of Web 1.0, Web 2.0 and Web 3.0, *6th International CALIBER*, 499-507.
- Nuhrat, Cenap (1971). Türkiye Köylerinde Olağandışı Oy Verme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:XXVI, No:1, Mart, Ss.219-244.
- Orhan, Esra Akay (2009). Toplumsal, Kültürel ve Katılımsal Boyutuyla Siyasal Davranışın Sosyo-Politik Analizi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Önürmen, Onur (2015). Cumhurbaşkanlığı Seçim Sürecinde Kamusal Alanın Sosyal Medya Yoluyla Oluşması: Twitter Örneği, (Editör: Faruk Temel, Onur Önürmen), *Türkiye Seçim Sistemindeki Değişim Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Medya İletişim ve Siyaset Odaklı İncelemeler*, 267-284, Nobel Yayınevi: Ankara.
- Özbudun, Ergun (1975). *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 363, Ankara.

- Özcan, Fethi Feyyaz (2012). *Yeni Medya ve Dijital Aktivizm*, Kadir Has Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özçakar, Uğur (2023). *Siyaset İletişiminde Sosyal Medya: Mecliste Grubu Bulunmayan Parti Liderlerinin Twitter Kullanımları*, Sakarya Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Özdemir, Şaban (2017). *Kuşaklar Teorisine Göre Türkiye'deki Gençlerin Medya Kullanım Alışkanlıkları ve İstanbul Örneği*, Marmara Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özdemir, Vahit (2019). Yeni Medyada Etik Sorunsalı, (Editör: Halil Özcan Özdemir), *Sosyal Medya ve Etkileri*, 63-86, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Özer, İnan (1994). Kentleşme ve Siyasal Katılma-2, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12, 119-135.
- Öztekin, Ali (2000). *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Özutku, Fatih, Çopur, Hakan, Sığın, İbrahim, İlter, Kemal, Küçükylmaz, Mücahit & Arı, Yalçın (2014). *Sosyal Medyanın ABC'si*, Alfa Basım Yayın Dağıtım: İstanbul.
- Öztürk, Mehmet Fatih & Talas, Mustafa (2015). Sosyal Medya ve Eğitim Etkileşimi, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 7 (1), 101-120.
- Öztürk, Osman (2020). *Aile Kurumunun Z kuşağının Siyasal Katılımına Etkisi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özüpek, M. Nejat & Korkmaz, Fatma (2017). Halkla İlişkiler Faaliyetleri Açısından Kurumsal Web Sitelerinin Kullanımı: Özel Üniversiteler ve Devlet Üniversitelerinin Web Sitelerini Kullanımı Üzerine Yapılan Bir Araştırma, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (73), 500-521.
- Palaz, Rukiye Nur (2023). Dijitalleşen İletişim Ortamlarında Kimlik İnşası ve Benlik Sunumu: X, Y ve Z Kuşakları Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Pitta, A. Dennis & Fowler, Danielle (2005). Internet Community Forums: An Untapped Resource For Consumer Marketers, *Journal of Consumer Marketing*, 22(5), 265-274.
- Prensky, By Marc (2001). Digital Natives, Digital Immigrants, *On the Horizon*, 9 (5), 1-6.
- Powell, G. Bingham (1990). *Çağdaş Demokrasiler: Katılma, İstikrar ve Şiddet*, Mehmet Turan (Çev.), Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği Ortak Yayını, S Yayınları, Ankara.
- Sarıbay, Ali Yaşar (1998). *Siyasal Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul.
- Sarıtaş, Emel & Barutçu, Süleyman (2016). Tüketici Davranışlarının Analizinde Kuşaklar: Sosyal Medya Kullanımı Üzerinde Bir Araştırma, *Pamukkale Journal Of Eurasian Socioeconomic Studies (PJESS)*, 3 (2), 1-15.
- Saruhan, Şadi Can & Yıldız, Müge Leyla (2012). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Beta Basım Yayın Dağıtım. İstanbul.
- Schewe, Charles & Meredith, Geoffrey (2004). Segmenting Global Markets by Generational Cohorts: Determining Motivations by Age. *Journal of Consumer Behaviour*, 4 (1), 51-63.
- Selvi, Murat (2020). *Sosyal Medya ve Z Kuşağı Siyasal Katılım Davranışı İlişkisi*, Anadolu Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

- Senbir, Hakan (2004). *Z Son İnsan Mı?*, Okuyan Us Yayın Eğitim Danışmanlık, İstanbul.
- Sérek, Jan, Lacinová, Lenka & Macek, Petr (2012). Does Family Experience Influence Political Beliefs? Relation Between Interparental Conflict Perceptions and Political Efficacy in Late Adolescence, *Journal of Adolescence*, (35), 577–586.
- Shiratuddin, Norshuhada, Mohd Sani, Mohd Azizuddin, Hassan, Shahizan, Ahmad, Mohd Khairie, Talib Khalid, Kartini Aboo & Yurni Ahmad, Noor Sulastri (2016). Generation Y's Political Participation and Social Media in Malaysia, *Jurnal Komunikasi*, 32 (1), 1-16.
- Sırım, Veli (2006). Y Kuşağının Özgürlük Esareti, *Zafer Dergisi Yazıları*, 354. Sayı, <https://www.zaferdergisi.com/makale/16056-y-kusaginin-ozgurluk-esareti.html>. Erişim Tarihi: 19.08.2023.
- Sitembölükbaşı, Şaban (2001). Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo Ekonomik Faktörler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Srinivasan, Vasanthi (2012). Multi Generations in The Workforce: Building Collaboration. *IIMB Management Review*, 24 (1), 48-66.
- Solmaz, Başak, Tekin, Gökhan, Herzem, Züleyha & Demir Muhammed (2013). İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama, *Selçuk İletişim Dergisi*, 7 (4), 23-32.
- Solmaz, Betül (2017). Kuşaklar ve Çalışma Değerleri: X ve Y Kuşağı Akademik Personelinin Çalışma Değerlerine Bakışı, İstanbul Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Sözcü (2022). <https://www.sozcu.com.tr/2022/teknoloji/facebook-kullanici-sayisi-3-milyara-yaklasti-7154846/>. Erişim Tarihi: 10.07.2023.
- Statista (2023). <https://www.statista.com/statistics/325587/instagram-global-age-group/>. Erişim Tarihi: 09.09.2023.
- Steinberg, Alan (2014). Genç Seçmenler ve Web 2.0 İle Politik Katılım: Facebook Genç Vatandaşların Seçime Katılımını Arttırabilir Mi?, (Editör: Barış Çoban), *Sosyal Medya Devrimi* (Akın Emre Pilgir (Çev.), 154-171, Su Yayınevi, İstanbul.
- Sütçü, Cem, Düvenci, Abdullah & Aytekin, Çiğdem (2013). Türkiye'deki Siyasal Yaşamda Sosyal Medya: Siyasal Partilerin Kullanım Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma, (Editör: And Algül ve Eda Üçer), *Yeni Medyada Demokrasi*, 165-204, Literatürk Yayınları, Konya.
- Szajkowski, Bogdan (2011) Social Media Tools And The Arab Revolts, *Alternative Politics*, 3 (3), 420-432.
- Şen, Beril (2018). Dijital Dünyanın Yeni Mesleği: YouTuber, <http://www.baglantinoktasi.com.tr/dijital-dunyanin-yeni-meslegi-youtuber/>, Erişim Tarihi: 28.07.2023.
- Şener, Gülüm, Emre, Perrin Ögün & Akyıldız, Fatih (2015). Türkiye'de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 21 (83), 75-98.
- Talashı, Gülay (1996). *Siyaset Çıkmazında Kadın*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Tam, Mehmet Sinan (2020). Sosyal Medya Kullanım Motivasyonlarının Sosyal Medya Fenomenlerinin Kanaat Önderliği Rolü Üzerine Etkisi, İstanbul Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- Tarcan, Pınar (2021). Alfa Kuşağı Doğdu, Betalara Az Kaldı, <https://m.bianet.org/biamag/toplum/242968-alfa-kusagi-dogdu-betalara-az-kaldi>, Erişim Tarihi: 23.08.2023.
- Taşçı, Ersin (2010). Sosyal Medya Araçlarının Yerel Yönetimlere Etkisi ve Katkısı Belediye 2.0. *Bilişim Dergisi*, 38 (126), 72-75.
- Tatar, Taner (1997). *Siyaset Sosyolojisi*, Turan Yayıncılık, İstanbul.
- Tatar, Taner (2003). Malatya'da Siyasi Katılım: Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 331-350.
- Tekvar, Sırma Oya (2012). Yeni Medya ve Kurumsal Kültür: Avrupa ve Türkiye'deki Farklı Kurumsal Yapıların Karşılaştırması, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 81-103.
- Tokabaş, Ediz (2012). Zehir Bir Kuşak Geliyor!, <http://ediztokabas.blogspot.com/2012/10/zehir-gibi-bir-kusak-geliyor.html>. Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- Tokgöz, Oya (2008). *Siyasal İletişimi Anlamak*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Tolbize, Anick (2008). Generational Differences in The Workplace, *Research and Training Center on Community Living*. 5 (2), 1-21.
- Tonta, Yaşar (2009). Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği, *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (4), 742-768.
- Topbaş, Hasan (2009). David Easton'un Siyasal Sistem Teorisi Bağlamında Türkiye'de Siyasal İletişim ve Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Tuncay, Suavi (1989). *Batı Demokrasilerinde Siyasal Katılma ve Açıklık İlkesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Turan, İlter (1977). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Güray Matbaacılık, İstanbul.
- Turan, Erol (2011). *Siyaset Bilimine Giriş*, Palet Yayınları, Konya.
- Turina, Julia, Lutsenkob, Ekaterina & Oleynikova, Evgenia (2015). New Media in Daily Life of Educational Process Subjects: a Case of Khabarovsk Higher Education Institutions, *Social and Behavioral Sciences*, 214, 174-182.
- Tutgun Ünal, Aylin (2020). *Sosyal Medya Etkileri Bağlılığı Ölçülmesi*, Der Yayınları, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2023). <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 07.08.2023.
- Türkmenoğlu, Harun (2014). Teknoloji ve Sanat İlişkisi ve Bir Dijital Sanat Örneği Olarak Instagram, *ULAKBİLGE*, 2 (4), 87-100.
- Tütünsatar, Alper & Okcu, Murat (2020). Sosyal Medya Siyasal Katılım İlişkisi: Uygulamalar ve Olaylar Üzerinden Değerlendirme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (36), 66-93.
- Twenge, M.Jean, Campbell, M. Stacy, Hoffman, J. Brian & Lance, E. Charles (2010). Generational Differences in Work Values: Leisure and Extrinsic Work Values Increasing, Social and Intrinsic Values Decreasing, *Journal of Management*, 36 (5): 1117-1142.
- Uluç, A. Vahap (2007). Güneydoğu ve Anadolu Bölgesinin Toplumsal ve Siyasal Yapısı: Mardin Örneği'nde Siyasal Katılım, İstanbul Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- Uluk, Murat (2021). *Hakikat Sonrası Çağda Yeni Medya ve Yalan Haber*, Dorlion Yayınları, Eskişehir.
- Uyanık, Faik (2013). Sosyal Medya Mahremiyet ve Kurgusallık, *Kocaeli Üniversitesi Yeni Medya Kongresi*, 1-17.
- Uysal, Birkan (1984). *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No:209, Ankara.
- Uysal, Şener (2015). İşletme Yönetiminde Güncel Bir Yaklaşım; Y Kuşağı Kamu Personelinin Özellikleri ve Kurumsal Beklentileri Üzerine Bir Araştırma, 1. *Uluslararası Ekonomi ve İşletme Kongresi (ICEB'15)*, 436-451.
- Ünal, Serdar (2018). Düşük Maliyetli Alternatif Siyasal Katılım Biçimi: 90 Sonrası genç Kuşağın Siyasal Kayıtsızlığı Mit Mi Gerçek Mi, *Tesam Akademi Dergisi*, 5 (2), 249-296.
- Van Deth, Jan W. (2001). Studying Political Participation: Towards a Theory of Everything?, Conference: Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research At: Grenoble, 2-19.
- Varlık, Fırat (2022). *Sosyal Medyanın Siyasal Katılım Davranışına Etkisi: X Y ve Z Kuşakları Üzerine Bir İnceleme*, Akdeniz Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Vitak, Jessica, Zube, Paul, Smock, Andrew, Carr, Calep T., Ellison, Nicole & Lampe, Cliff (2011). It's Complicated: Facebook Users' Political Participation in the 2008 Election, *CyberPsychology, Behavior and Social Networking*, 14 (3), 107-114.
- Vural, Z. Beril & Mikail Bat (2009). Siyasal Seçim Kampanyalarında Yeni İletişim Teknolojileri ve Blog Kullanımı: 2008 Amerika Başkanlık Seçimlerine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Journal Of Yaşar University*, 4 (16), 2745-2778.
- Vural, Z. Beril & Mikail Bat (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma, *Journal of Yasar University*, 20 (5), 3348-3382.
- Wagner, Christian (2004). WIKI: A Technology For Conversational Knowledge Management and Group Collaboration, *Communications of the Association for Information Systems*, 13 (19), 265-289.
- We Are Social (2023). The Changing World Of Digital in 2023, <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/the-changing-world-of-digital-in-2023/> Erişim Tarihi: 14.06.2023.
- Website Rating (2023). <https://www.websiterating.com/tr/research/social-media-statistics-facts/#:~:text=YouTube'un%202.5%20milyar%20kullan%C4%B1c%C4%B1s%C4%B1,markalar%C4%B1r.%20ilk%2010%20listesini%20olu%C5%9Fturanlar.> Erişim Tarihi: 27.07.2023.
- West, A. James & West, Margaret (2009). *Using Wikis for Online Collaboration-The Power of the Read-Write Web*, John Wiley & Sons, San Francisco, USA.
- Weiner, Myron (1971). *Political Participation: Crisis of The Political Process*, (Editör: Leonard Binder & Joseph Lapalombara), *Crises and Sequences in Political Development*, 159-204, Princeton University Press, New Jersey.

- Wikipedia (2023). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Instagram>. Erişim Tarihi: 25.07.2023.
- Wikipedia (2023). <https://en.wikipedia.org/wiki/Myspace>. Erişim Tarihi: 30.07.2023.
- Wikipedia (2023). <https://tr.wikipedia.org/wiki/YouTube>. Erişim Tarihi: 27.07.2023.
- Yaylalı, Mustafa Selman (2018). Siyasal Katılma Üzerinde Sosyal Medya Etkisi, 2. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Öğrenci Kongresi*, 231-244.
- Yazıcı, Gonca (2014). İnternette Pazarlamada Yeni Bir Boyut: Sosyal Medyanın Tüketicilerin Marka Tercihlerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yeşilorman, Mehtap (2002). Politik Türbülans: Siyasal Olan Her Şey de Buharlaşıyor, *Amme İdaresi Dergisi*, 35 (3), 91-111.
- Yusoff, Wan Fauziah Wan ve Kian, Tan Shen (2013). Generation Differences in Work Motivation: From Developing Country Perspective, *International Journal of Economy, Management and Social Sciences*, 2 (4), 97-103.
- Yücekök, Ahmet, N., (1987). *Siyaset'in Toplumsal Tabanı- Siyaset Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: Ankara-565.
- Yücesoy, Tayfun (2017). Sosyal Medya ve Kitle Hareketleri İlişkisi: Sosyal Medyada Kitle Hareketlerine Yönelik İçerik Analizi, Ege Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Yüksek Seçim Kurulu (2024). https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023/IL_ILCE_SECM_EN_SANDIK_SAYILARI.pdf. Erişim Tarihi: 06.11.2023.
- Zafarmand, Nafiseh (2010). *Halkla İlişkiler Alanında Yeni Mecra ve Uygulamaların Yeri ve Önemi: Sosyal Medya ve PR2.0*, Gazi Üniversitesi S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Zorlu Arslan, Nimet (2023). *Yeni Medya ile Değişen Siyasal İletişim: 2019 İstanbul Yerel Seçimlerinde Adayların Instagram Kullanımı*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

YUSUF KODAZ

MUHİTTİN BİRGEN

Bir Mebusun Kaleminden Hatay Meselesi

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN
HATAY MESELESİ

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN HATAY MESELESİ
MUHİTTİN BİRGEN

Hazırlayan: Yusuf Kodaz

Editör: Serap Taştekin

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-20-1

BASKI
SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN HATAY MESELESİ

MUHİTTİN BİRGEN

KAYNAKLAR

1- Başvuru Eserleri

- ARIKAN, Zeki, *Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele, Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 20 (Aralık 1996), ss. 365-386.
- , *Tarihimiz ve Cumhuriyet Muhittin Birgen (1885-1951)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.
- ARSLAN, Bahar, *Mütareke Döneminde İttihatçılık: İzmir'de Teceddüt Fırkası (11 Kasım 1918-5 Mayıs 1919), Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 40 (Eylül 2020), ss.351-375.
- BİRGEN, Muhittin, *Ermenilerin İsyanı* (Hazırlayan: Zeki Arıkan), Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2005.
- , *İttihat ve Terakki'de On Sene* (Yayına Hazırlayan: Zeki Arıkan), Kitap Yayınevi, İstanbul 2017.
- ÇELEBİ, Mevlüt, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sıradışı Bir Gazete: Halk Gazetesi, Türk Basın Tarihi Sempozyumu (19-21 Ekim 2016/Elazığ)*, Cilt: II (Yayına Hazırlayan: Merve Uğur), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2018, ss. 1167-1198.
- GÜNAY, Ş. Şenal, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1945)*, Cilt: V, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2004.
- İzmir Kooperatif Analizi 2022*, (Yayına Hazırlayanlar: Sinem Özdemir Durmuşlar-Sena Gürsoy), Kalkınma Ajansı Genel Müdürlüğü İzmir Kalkınma Ajansı Yayınları, İzmir 2022.
- MERMUTLU, Bedri, *Muhittin (Birgen) ve Tarih, Tarih Felsefesi ve Sosyoloji Temelinde Toplumsal Sınıf Sorgulaması, In: Değişim ve Dönüşüm Perspektifinden İktisadi Bakış-Prof. Dr. Sabri Orman'a Armağan*, Ekin Yayınları, Bursa 2019, ss.507-533.
- MEŞHUR, Said Emre, *Muhittin Birgen'in Yeni Edebiyat Adlı Eseri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kütahya 2013.
- TÜRKMEN, Zekeriya, *Psikolojik Harekât Açısından Çanakkale Muharebelerine Dair Bir Değerlendirme, On Beşinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri (21-27 Mart 1915 İstanbul)*, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2017, ss. 325-347.
- ÜLKER, Erol, *İkinci Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Meslekî Temsil, Sosyalizm ve Komünistler, Toplum ve Bilim*, Sayı: 157 (Eylül 2021), ss. 35-65.
- YALÇIN, Ercan, *Devrimler Döneminde İttihatçılık ve Kemalizm (1919-1926)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2012.

YILDIRIR KOCABAŞ, Özlem, *Türkiye’de Kooperatifçilik Hareketinin Düşünsel Boyutu*, 20. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (6-7 Ekim 2011 Ankara), ss. 39-86.

YILDIZ, Kamil, Muhittin Birgen’in Yeni Edebiyat Adlı Eserinde Eski Türk Edebiyatı’na Getirdiği Eleştiriler (İnceleme-Metin), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2015.

YILMAZER, Cemil Arda, *Tek Parti Dönemi Mardin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950)*, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2017.

2- Gazeteler

Akşam

Son Posta

Dr. Hakan Acar
Fatma Karagöz

100
TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

Ozan Yaşar Çebişli

Hayatı, Sanatı, Şiirleri

AYE
YAYINLARI

OZAN YAŞAR ÇEBİŞLİ

(HAYATI, SANATI, ŞİİRLERİ)

Dr. Hakan Acar

Fatma Karagöz

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

OZAN YAŞAR ÇEBİŞLİ
Dr. Hakan Acar - Fatma Karagöz

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6775-88-6

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

OZAN YAŞAR ÇEBİŞLİ

(HAYATI, SANATI, ŐİRLERİ)

Dr. Hakan Acar
Fatma Karagöz

Cana yakınlığı, misafırperverlığı ve insan sevgisiyle herkesin takdirini kazanan sevgili dayım merhum Rıza CEBE'nin aziz hatırasına...

KAYNAKÇA

- Akkaya, N. (2010). Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Halk Eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), s. 88–100.
- Aktaş, H. (2004). *Klasik Türk Şiirinde Edebî Sanatlar*. Yort Savul Yayınları, Edirne.
- Artun, E. (2015). *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı* (Genişletilmiş Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2011). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler* (Dördüncü Baskı). Adana: Karahan Yayınları.
- Aslan, F. (2012). Kars Yöresi Âşıklarının Usta-Çıracak Geleneği Bakımından Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 36, s. 41-77.
- Assmann, Jan. (2015). Kültürel Bellek (Eski Yüksek Kültürde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik, (çev. Ayşe Tekin), Ankara: Ayrıntı Yayınları.
- Boyraz, Ş. (2001). “İletişim Araçlarının Ozanlık Geleneği Üzerindeki Etkileri”, *Folklor / Edebiyat*, Sayı: 26, Ankara 2001, s. 163-168.
- Çelepi, M. S. (2017). Türk Kültür Evreninde Toy Denizli Örneği. Ankara: Kömen Yayınları.
- Coşar, M. (Ocak 2010). Söz Yarışında Yenilmezlik: Olsa Eski Günlerim/ Daha Güzel Söylerim. *ActaTurcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, s. 85-96.
- Coşkun, M. (2007). *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2007). *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2002). Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dilçin, C. (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Durbilmez, B. (2010). Âşıklık Geleneğinde Saz. *Milli Folklor Dergisi*, 85, s. 148-158.
- Erzen, M. H. (2017). Divan Şiirinde Mahlas Kullanma Geleneği ve Bu Geleneğin Modern Şiire Yansımaları. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 59, s. 41-73.
- Göde, H. A. (2009). “Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Günümüzde Bu Geleneğin Sürdürülebilirliği Üzerine Düşünceler” International Symposium On Sustainable Development, Sarajevo, International Burch University. Vol. 2 ss. 397- 402.
- Günay, U. (2015). Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. ve Ali, T. (2008). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2001). Âşıklık Geleneğinin Geleceğiyle İlgili Düşünceler ve Yapılması Gerekenler. *Millî Folklor Dergisi*, 52, 1–8.

- Kocakaplan, İ. (1998). *Açıklamalı Edebî Sanatlar*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Köprülü, F. (1962). *Türk Saz Şairleri*. Ankara: Güven Basımevi.
- Küleççi N. (1995) *Açıklamalar Ve Örneklerle Edebi Sanatlar*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Özçelik, M. (2004). *Âşık Deli Hazım*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Özdemir, C. (2011). *Âşıkların Dilinden Âşıklık Geleneği*, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4 (17), 130–146.
- Parlatır İ, Gözaydın N. (1998) *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.
- Soysal, MO. (1992) *Edebî Sanatlar Ve Tanınması*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Yakıcı, A. (2009). *Ozan Dili Çevik Olur*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yolcu, M. Ali. (2019). “*Âşık Edebiyatı*”, *Türk Halk Edebiyatı*, (ed.: Mehmet Aça), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

ALPASLAN GÖNENÇ

KORKUTELİ

HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

AYE
YAYINLARI

ANTALYA İLİ KORKUTELİ İLÇESİNDE
HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

ALPASLAN GÖNENÇ

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ANTALYA İLİ KORKUTELİ İLÇESİNDE HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

ALPASLAN GÖNENÇ

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:

Betül KOPARAN

ISBN: 978-625-6345-26-3

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Eylül 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

ANTALYA İLİ KORKUTELİ İLÇESİNDE
HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

ALPASLAN GÖNENÇ

KAYNAKÇA

Antalya Valiliği (2000). *Antalya İl Yıllığı*. (İlk Basım). (336, 337)

Boratav, Pertev Naili (2003). *Türk Halk Bilimi II. Yüz Soruda Türk Folkloru İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar*. İstanbul: Koç Kültür Sanat ve Tanıtım Hizmetleri Yayını.

Can, İbrahim (2009). *Korkuteli'nin (Antalya) Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çay, M. Abdulhalûk (1997). *Hıdırellez "Kültür- Bahar Bayramı"* (II. Baskı). Ankara: KB Yayınları.

Dramur, Rengin (1989). *Bursa Kaplıcaları Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*. (İlk basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ergin, Muharrem (2008). *Dede Korkut Kitabı* (VI. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Eroğlu, Türker (2003). *Sakarya Halk Kültürü Derleme Çalışması*. Sakarya: Sakarya Valiliği Yayınları.

Gündüz, İbrahim (1988). *Karapınar Folkloru*. Konya: Karapınarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları.

İnan, Abdülkadir (1991). *Makaleler ve İncelemeler* (VII. Dizi). Ankara: TTK Basımevi.

İnan, Abdülkadir (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar* (III. Baskı). Ankara: TTK Basımevi.

Kalafat, Yaşar (2000). *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnanışları Sosyal Antropoloji Araştırmaları*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Kenthaber.com (2003-2010). *Kenthaber Uluslararası İnternet Med. Yay. Ltd. Şti*.

Oymak, İskender (2003). "Ocaklı Kültü ve Malatya'daki İzleri". *Türk Kültürü*. Sayı: 479. yıl XLI s. 82-93.

Örnek, Sedat Veyis (1977). *Türk Halk Bilimi* (I. Baskı). Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

Üçer, Müjgan (1997). "Sivas Yöresinde Nazarlıklar ve Nazarla İlgili İnanışlar." V. Uluslararası Türk Halk Kültürü Kongresi- Gelenek, Görenek, İnançlar. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yetişen, Rıza (1971). “*Nal Dökende Sağlık İşleri-I*” Türk Folklor Araştırmaları. Cilt: 13. Yıl: 22.

Hazırlayan:
DİNÇER ÖZTÜRK

BİR ZÂLİMİN ENCÂMI

Fehime Nüzhet

برضا طلك انجامی

برنجی برده برنجی مجلس

باشانك قومانده برمالون برعاسه اوزونده مكلف
بر عشرت طاقی ، باشا قیبه اوزونده قاراشوننده معنی
خفیه نردن نریا ، جودت ، طاعت ، ناله بكار
باشا - اولطورك عالم بواقشام بیه كیم رنده
جودت بك - باشانم مانع اولسون سابه كزده
جبارم دولو مردوقی بزم انیسون بوكون و زوات بزم
موصه زدن بك اشاعی قابر - ووزولوی كوردكاری
زمان یقزیبوردل باشون خفیهلك
نریا بك - ادم سنده ش -
اشاعی قابوردل اولكده بزم مسلك
برقاج احق قالدی اولكده بزم مسلك
نانا

FEHİME NÜZHET

BİR ZÂLİMİN ENCÂMI
TÜRKÇE TERCÜMESİ

HAZIRLAYAN
DİNÇER ÖZTÜRK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

FEHİME NÜZHET
BİR ZÂLİMİN ENCÂMI TÜRKÇE TERCÜMESİ

DİNÇER ÖZTÜRK

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:
Erdoğan ERBAY

ISBN: 978-625-6775-87-9

BASKI
SEBAT OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2023

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

FEHİME NÜZHET

BİR ZÂLİMİN ENCÂMI
TÜRKÇE TERCÜMESİ

HAZIRLAYAN
DİNÇER ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

- Ahmet, Refik, *Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu*, Birinci Cilt, Kanaat Kütüphanesi İstanbul 1934.
- Akyüz, Kenan *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1995.
- And, Metin *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1970.
- And, Metin *Başlangıcından 1983'e Türk Tiyatrosu Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- Çakı, Caner, Karaburun Doğan, Derya, "Leyla Saz Hanım'ın Sanat Anlayışıyla İttihat ve Terakki Propagandası: Türk Sanat Müziği Vicdân-ı Muâzzam", *EJMD / 2018 (13)*, s. 66-81.
- Hazer, Gülsemin "İkinci Meşrutiyet Dönemi Kadın Yazarlarının Duygusal Anlatıları". *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 59 (2021 Nisan), s. 560-575.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Cilt 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.
- Kanter, Beyhan "Fehime Nüzhet'in Tiyatro Eserlerinde Meşrutiyet Dönemine Yönelik Siyasî ve Sosyal Vurgular", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2015, Sayı 68, s. 51-64.
- Karaca, Nesrin T. (2003). "Meşrutiyet Döneminin Öncü Kadınlarından Fehime Nüzhet Hanım", *Tarih ve Toplum Dergisi*, S. 231. s. 139-142.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Kanlı Sarık*, 9. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2000.
- Kızıltan, Mübaccel (1994), "Divan Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler", *Sombahar Dergisi*, Kadın Şairler Özel Sayısı, (Ocak- Nisan), s.104-169.
- Nüzhet, Fehime, *Bir Zalimin Encâmı*, Karabet Matbaası, İstanbul 1324.
- Okay, Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016.
- Seçkin, Bilge "1908 Devrimi'nde Politik Tiyatro ve Besa Oyunu", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No: 38 (Mart 2008), s.265-274.
- Şener, Sevda, *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.
- Temel, Tamer "Türk Modernleşmenin Taşıyıcı Gücü: Tiyatro", *idil*, 2016, Cilt 5, Sayı 26, Volume 5, s.1763-1776.
- Yalçın, Alemдар, *II. Meşrutiyette Tiyatro Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

Editörler

Güven Dinç - Diren Çakılcı

Prof. Dr.

AKADEMİDE 40 YIL

Fahrettin Tızlak'a Armağan Kitabı

AKADEMİDE 40 YIL : AKADEMİDE 40 YIL : AKADEMİDE 40 YIL : AKADEMİDE 40 YIL : AKADEMİDE 40 YIL : AKADEMİDE 40 YIL :

AKADEMİDE 40 YIL
PROF. DR. FAHRETTİN TIZLAK'A
ARMAĞAN KİTABI

Editörler:

Güven Dinç - Diren Çaklıcı

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Akademide 40 Yıl Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'a Armağan Kitabı

Editörler:
Güven Dinç - Diren Çakılıcı

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-7057-33-2

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Kasım 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

AKADEMİDE 40 YIL
PROF. DR. FAHRETTİN TIZLAK'A
ARMAĞAN KİTABI

Editörler:

Güven Dinç - Diren Çaklıcı

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	7
Prof. Dr. Fahrettin Tızlak Biyografisi ve Yayınları	9
Diren ÇAKILCI	
Hocam Fahrettin Tızlak	19
Diren ÇAKILCI	
XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Afşar Nahiyesinin Siyasi, İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı	23
Behset KARACA	
Evlîya Çelebi’de Uzunluk Ölçüleri.....	43
Mehmet Ali ÜNAL	
Mehmet Ali Paşa İsyanının Kıbrıs Adasına Etkileri (1831-1833)	75
Güven DİNÇ	
Tanzîmât-ı Hayriye Taşra Reformlarının Teke Sancağı’nda Uygulanması (1840-1867)	87
Diren ÇAKILCI	
Marriage and Divorce Rituals in Yezidi Society in the XIXth Century	113
Murat Gökhan DALYAN - Muhammet Nuri TUNÇ	
Finike’nin Limyra Antik Şehrinde Bulunan Abdal Kefi (Kafi Baba) Türbesi/Zaviyesi’nin Tarihi Seyri.....	135
Muhammet GÜÇLÜ	
Modernleşen İstanbul’da Yeni Ulaşım Araçları ve Kazalar (1860-1914).....	157
İhsan ERDİNÇLİ	
Osmanlı Devleti ile İtalya Krallığı Arasında İmzalanan İlk Ticaret Antlaşması (1861) ve Gümrük Tarifesi (1862)	185
Abdullah ZARARSIZ	
191 Numaralı Isparta Şer’iyye Siciline Göre 1865-1867 Yıllarında Isparta Kazasının Fiyatları	209
Gül Hanım GÖKTAŞ CENGİZ	
Amerikan Konsolosluk Belgelerine Göre Sivas’ın Ekonomik Durumu (1892-1907)	229
İlksen DİLMAÇ	
Cebel-i Lübnan ve Çevresinden Amerika Birleşik Devletleri’ne Göç Eden Osmanlı Vatandaşlarının Göç Öncesi, Göç Sırası ve Yerleştikleri Yerlerde Karşılaştıkları Sorunlar	251
Selim Hilmi ÖZKAN	
Vladimir İlyiç Uyanov’un (Lenin’in) Ölüm Sebebi	271
Hayri ÇAPRAZ	
Türk Diplomatlarının Gözüyle Ermenilerin Sovyet Ermenistan’a Göçü (1921-1936).....	279
Şahin DOĞAN	

Modernitenin Paradoksu: 1929 Ekonomik Buhranı Döneminde İstanbul'da Asri Kadın ve Gürbüz Çocuk İdealinin Öteki Yüzü Fuhuş ve İstismar Suçlarının Basına Yansıması ...	309
Serap CEREZCi - Ayfer ÖZÇELİK	
Adıyaman Şehrinin Kentsel Gelişimi	331
Ünal TAŞKIN	
Nuh Tasvirli Apameia Kibotos Sikkeleri	363
Ömer TATAR	
Osmanlı Tarih Yazıcılığında Biyografinin Önemi ve Problemler.....	385
Çetin AYKURT	
"Teallüm ve Tekâmül Konusu" Üzerine Prof. Dr. M. Beşir AŞAN ile Röportaj.....	391
Muhammet Beşir AŞAN	

Ön Söz

Bu kitap, akademik hayatta kırk yılı geride bırakan Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'a duyulan hürmetin bir ifadesi olarak hazırlanmıştır. Kırk yıl boyunca bilimsel çalışmalara, öğretim faaliyetlerine ve tarih araştırmalarına yaptığı katkılarla tanınan hocamız, yalnızca alanında öne çıkan bir bilim insanı olmakla kalmamış, aynı zamanda sayısız öğrenciye rehber ve ilham kaynağı olmuştur.

Akademide 40 Yıl, Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'a Armağan Kitabı isimli bu eserde yer alan on sekiz değerli yazı, hocamızın akademik yaşamının farklı dönemlerinde mesaisini paylaştığı öğrencileri ve meslektaşları tarafından kaleme alınmıştır. Eskiçağ Tarihi'nden Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'ne kadar uzanan çeşitli dönemlere ve alt disiplinlere ait özgün araştırmalardan meydana gelen bu kitap, her biri görev yaptığı farklı üniversitelerde yolu Prof. Dr. Fahrettin Tızlak ile kesişen ve günümüzde Türkiye'nin dört bir yanında akademik çalışmalarını sürdüren bilim insanlarının emeğinin sonucudur.

Bu eserin oluşmasında emeği geçen tüm yazarlar, Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'ın akademik hayatındaki iz bırakan anılarını ve onunla birlikte yaşadıkları bilimsel deneyimlerinin hatırası ışığında, değerli hocamıza duydukları saygı ve muhabbeti ifade etmektedirler. Kendisinin tarih araştırmalarına olan katkıları ve bizlere sunduğu rehberlik için elinizdeki kitapla teşekkürlerimizi sunmak fırsatına sahip olduğumuz için mutluyuz.

Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'a, akademide geçen kırk yılını onurlandırmak amacıyla hazırlanan bu armağan kitabı takdim etmekten gurur duyuyoruz. Kendisine sağlıklı ve üretken bir akademik yaşam diliyor, bilimsel katkılarının gelecek kuşaklara ilham kaynağı olmasını ümit ediyoruz.

Saygı ve hürmetle.

Kitap Editörleri

Prof. Dr. Fahrettin Tızlak Biyografisi ve Yayınları

Doç. Dr. Diren ÇAKILCI

Prof. Dr. Fahrettin Tızlak, 10 Kasım 1958 tarihinde Antalya'nın Korkuteli ilçesine bağlı Avdan köyünde doğdu. Beş çocuklu bir ailenin ikinci büyük evladı olan Fahrettin Tızlak köy ortamının zorlukları içinde ilköğrenimini Avdan Köy İlkokulu'nda tamamladıktan sonra ortaöğrenimine ilçe merkezinde devam etmek amacıyla 1970 yılında bir süreliğine amcası ve yengesinin yanında kaldı. Çocuklarının tahsiline önem veren babası 1971 yılı başlarında evini köyden şehre taşıdı. 1976 yılında Korkuteli Lisesi'nden mezun olduktan sonra aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü'ne başladı ve 1981 yılında lisans eğitimini başarıyla tamamladı. Lisans eğitimi sırasında ders aldığı hocaları ve başkent Ankara'nın sunduğu fırsatlar çerçevesinde tarihçilik mesleğinde kendini yetiştirme imkânı buldu. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra kariyerine yön çizme kaygısıyla önündeki alternatiflerden istifade etmeye çalıştı. Bu bağlamda 1982-1983 yıllarında askerlik hizmetini yedek subay olarak tamamladı. 1983 yılında Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde açılan asistanlık sınavını kazandı. Bu arada aynı sıralarda Ankara Yenikent Lisesi'ne de tarih öğretmeni olarak atandı. Dönemin şartları gereği hocamız lise öğretmenliğini tercih etti. Çünkü o günkü koşullarda akademik kadrolara hemen atanma durumu söz konusu değildi. Hocamız ekonomik durumunun da iyi olmaması nedeniyle tercih ettiği Ankara'daki öğretmenlik görevini 1985 yılı Mayıs ayına kadar sürdürdü. Aynı dönemde Fırat Üniversitesi'ndeki atama işlemlerinin tamamlandığı haberini Tarih Bölümü öğretim elemanlarından şimdinin emekli Profesörü olan Dr. Abdülkadir Yuvalı'nın hocanın Korkuteli adresine yazmış olduğu bir mektupla öğrendi. Asistan olarak atandığını öğrenir öğrenmez Fırat Üniversitesi'nde kazanmış olduğu akademik kadroda görevine başladı.

1985-1987 yılları arasında Fırat Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı'nın danışmanlığında 398 Numaralı *Harput Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi* başlıklı teziyle tamamladı. Ardından, kendisinin akademik hayata başlamasında rolü olan Prof. Dr. Abdülkadir Yuvalı danışmanlığında aynı üniversitede 1988 yılında başladığı doktorasını 1991 yılında *Keban Ergani Yöresinde Madencilik (1780-1850)* isimli çalışması ile tamamladı. Lisansüstü eğitiminin tamamlamasının ardından aynı yıl Yardımcı Doçent kadrosuna atandı.

ve çevresinin tarihine dair yayınları, onun yerel tarihin ulusal tarihe katkısını nasıl ele aldığını göstermesi; yerel tarih çalışmalarının daha geniş tarihsel bağlamları anlamak için değerli bilgiler içermesi bakımından önemlidir. Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'ın akademik yayınlarında dikkat çeken önemli bir özellik ise arşiv belgelerine dayalı titiz araştırmalar yapmış olmasıdır. Nitekim çalışmalarında da görüldüğü üzere Osmanlı arşiv belgelerinin kullanımı, tarih araştırmalarında doğruluğu ve derinlemesine analizi sağlamıştır. Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'ın yerel tarih, Osmanlı madencilik tarihi ve Osmanlı sosyo-ekonomisi üzerine yaptığı çalışmaları, bu alanlardaki literatüre önemli katkılar sağlamış, titizlikle hazırladığı ve arşiv belgelerine dayandırdığı araştırmaları, Hoca'nın tarih disiplinine vermiş olduğu emeği açıkça ortaya koymuştur. Nitekim üzerinden yıllar geçmesine rağmen bu konulardaki öncü çalışmaları günümüzde hala çok sayıda atıf almakta yeni çalışmalara kaynak teşkil etmektedir.

Kırk yıldır Ayşe Tızlak Hanımla evli olan Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'ın çok kıymet verdiği iki erkek bir kız evladı ve dört torunu bulunmaktadır.

Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'ın Akademik Yayınları

Kitapları:

1. Tızlak, *Fahrettin, Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Uygulanışı (İmtiyâzât-ı Ecnebiyyenin Tatbikat-ı Hâzırası)*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2008.
2. Kodaman, Bayram-Tızlak, Fahrettin, *Bir Kalpaklının Milli Mücadele Günlüğü*, Süleyman Demirel Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Isparta, 2006.
3. Tızlak, Fahrettin, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775–1850)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997.

Kitap Bölümleri:

1. Tızlak, Fahrettin, “Kaş Ayanlığı ve Hacı Kadri Hanedanı”, *Prof. Dr. Bayram Ürekli'ye Armağan*, Edit. Doğan Yörük, Hüseyin Muşmal, Palet Yayınları, Konya, ss.203-229, 2023.
2. Tızlak, Fahrettin, “Sultan II. Abdülhamid'in Tiyatro Oyunlarına Müdahalesi”, *Sultan II. Abdülhamid ve Osmanlı Modernleşmesi*, I, Edit. Melek Özyetkin, Vahdettin Engin v.d., Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, ss.149-172, 2022.
3. Tızlak, Fahrettin, “III. Selim'in Napolyon Bonapart'a Gönderdiği Hediyeler ve Nâme-i Hümayûn”, *Prof. Dr. Mustafa Öztürk Onuruna Tarih Yazıları*, Edit. Işıl Işık Bostancı, Ayşe Gül Hüseyinklioğlu, Ayşe Değerli, Orhan Kılıç, İdeal Kültür Yayıncılık, ss.637-655, 2021.
4. Tızlak, Fahrettin, “Teke Sancağında Maden Yatakları (XIX. Yüzyıl Sonları-XX. Yüzyıl Başları)”, *Antalya Kitabı 3-Antalya'da Doğa ve Medeniyet*, Edit. Bedia Koçakoğlu, Diren Çakılcı, Palet Yayınları, ss.63-88, 2020.

5. Tızlak, Fahrettin, "Helmuth Von Moltke İsmi Etrafında Gelişen Osmanlı Alman İlişkileri", *Türk-Alman İlişkilerine Farklı Disiplinlerden Bakış*, Edit. Mehmet Altunkaya, Kemal Demir, Diren Çakılcı, Palet Yayınları, Konya, ss.13-44, 2019.
6. Tızlak, Fahrettin, "Antalya'nın Anadolu Selçuklular Tarafından Fethedilmesi", *Antalya Kitabı 2 (Antalya'da Türk-İslam Medeniyeti'nin İzleri)*, Edit. Bedia Koçakoğlu, Bahset Karşlı, Diren Çakılcı, Palet Yayınları, Konya, ss.19-34, 2019.
7. Tızlak, Fahrettin, "XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Palu'da Madencilik Faaliyetleri", *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Palu Sempozyumu Bildiri Kitabı*, c. 2, Edit. Çakar E., Çelik K., Kısa Y., Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ, ss.69-87, 2018.
8. Tızlak, Fahrettin, "Ertuğrul Gazi'nin Söğüt'e Gelişi Hakkında Sultan II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", *Rifat Özdemir'e Armağan*, Edit. Doğanay R., Çelik A., Özçelik F., Hiperlink, İstanbul, ss.409-423, 2018.
9. Tızlak, Fahrettin, "Antalya'da Bir Ayan Ailesi: Hacı Osman Hanedanı", *Antalya Kitabı I: Selçuklu'dan Cumhuriyet'e Sosyal Bilimlerde Antalya*, Edit. Bedia Koçakoğlu-Bahset Karşlı, Palet Yayınları, Konya, ss.95-104, 2018.
10. Tızlak, Fahrettin, *Teke Türkmenleri ve Osmanlı Devleti*, *Antalya City Museum-Kent Müzesi*, Antalya, 2017.
11. Tızlak, Fahrettin, "Osmanlı Devleti ve Van Gölü'nde Vapur İşletmeciliği", *Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller*, Edit. Şakir Batmaz-Özer Tok, Not Yayınları, Kayseri, ss.391-412, 2015.
12. Tızlak, Fahrettin, "II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı Madenleri", *Prof.Dr. Abdülkadir Yuvalı Armağanı*, Edit. Mustafa Öztürk, Şakir Batmaz, Erhan Yoska, Kardeşler Ofset, Kayseri, ss.403-455, 2015.
13. Tızlak, Fahrettin, "Bana Kimliğimi Yeniden Hatırlatan Hocam Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı", *Bozkır İslam Medeniyeti ve Türkler Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı Armağanı*, Edit. Eravcı M., Konya, 2012.
14. Tızlak, Fahrettin, "Değişen Coğrafya ve Miryokefalon Savaşı Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Göller Yöresi Tarih ve Kültür Varlıkları Bilgi Şöleni Hamideli Seyahati*, Edit. Topraklı R., Turan R., Hamideli Derneği, Ankara, ss.116-118, 2011.
15. Tızlak, Fahrettin, "Antalya ve Korkuteli'nin 1835 Tarihindeki Köyleri (Muhtar ve İmamaları ile Birlikte)", *Dünden Bugüne Antalya*, Edit. Sarı C., Demirkaya H., Kurt S., Çeçen B., Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Antalya, ss.145-148, 2010.
16. Tızlak, Fahrettin, "Türk Hâkimiyetinde Teke Yöresinin Sosyal Tarihi (XX. Yüzyıla Kadar)", *Dünden Bugüne Antalya*, Edit. Sarı C., Demirkaya H., Kurt S., Çeçen B., Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Antalya, ss.153-163, 2010.

17. Tızlak, Fahrettin, “Türk Hakimiyetinde Teke Yöresinin Sosyal Tarihi (XX. Yüzyıla Kadar)”, *Dünden Bugüne Antalya*, Edit. A. Kerim Atılgan, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, ss.153-163, 2010.
18. Tızlak, Fahrettin, “Antalya ve Korkuteli’nin 1835 Tarihindeki Köyleri (Muhtar ve İmamaları ile Birlikte)”, *Dünden Bugüne Antalya*, c.1, Edit A. Kerim Atılgan, T.C. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, ss.145-148, 2010.
19. Tızlak, Fahrettin, *Teke Türkmenleri ve Osmanlı Devleti*, Antalya Kent Müzesi Yayını, Antalya, 2008.
20. Tızlak, Fahrettin, Osmanlı Devleti’nde Kapitülasyonların Uygulanışı: İmtiyazât-ı Ecnebiyyenin Tatbikât-ı Hâzırası, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2008.
21. Tızlak, Fahrettin, “Osmanlılardan Önce Türklerde Madencilik”, *Türkler*, c. 5, Edit. Hasan Celal Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, ss. 407-414, 2002.
22. Tızlak, Fahrettin, “Osmanlı Devleti’nde Madencilik”, *Osmanlı*, c. 3, Edit. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.312-321, 1999.
23. Tızlak, Fahrettin, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu Madenleri”, *Prof. Dr. Bayram Kodaman’a Armağan*, Edit. Mehmet Ali Ünal, Akademi Kitabevi, Samsun, ss.291-305, 1993.

Makaleleri:

1. Tızlak, Fahrettin, “Hattı Hümayunlar Işığında III. Selim Döneminde İstanbul’da Fırınların ve Ekmeklerin Tebdil-i Kıyafetle Denetimi”, *Cedrus*, 3, ss. 337-350, 2015.
2. Tızlak, Fahrettin, “İstanos Nahiyesi’nin Korkudili Kazası’na Dönüştürülmesi”, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi (MJH)*, VI, ss.249-259, 2014.
3. Tızlak, Fahrettin, “XVIII. Yüzyıl Sonu ile XIX. Yüzyılın İlk Başlarında Isparta’da Fiyatlar (1789–1807)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Prof.Dr. Bayram Kodaman’a Armağan Özel Sayı*, ss.124-130, 2010.
4. Tızlak, Fahrettin, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Isparta Kazasının İdari Durumu ve Avarız Hane Kayıtlarının Isparta’nın Nüfus Tahminlerinde Kullanılmayacağına Dair Bir Deneme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Prof.Dr. Bayram Kodaman’a Armağan Özel Sayı*, ss.114-123, 2010.
5. Tızlak, Fahrettin, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Burdur ve Kazalarında Toplum ve Devlet Düzeni”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, ss.41-75, 2008.
6. Tızlak, Fahrettin, “Anadolu Türklüğü ve Ermeniler”, *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10/1, ss.191-204, 2008.
7. Tızlak, Fahrettin, “Atatürk ve Din- Devlet Toplum İlişkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, Isparta, ss. 65–88, 2004.

8. Tızlak, Fahrettin, "Osmanlı'nın Kimliği", Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8, ss.83-98, 2003.
9. Tızlak, Fahrettin, "Osmanlı Döneminde Burdur İçin Kullanılan İsimler", *Burdur Araştırmaları*, 3, ss.75-84, 2002.
10. Tızlak, Fahrettin, "Osmanlı-Japon İlişkilerinin Başlangıcı ve Ertuğrul Faciası", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 133, ss.39-52, 2001.
11. Tızlak, Fahrettin, "Burdur Sicilleri ve Önemi", *Burdur Araştırmaları*, 2, ss.57-60, 2001.
12. Tızlak, Fahrettin, "Van Gölünde Vapur İşletme Teşebbüsleri (1879-1907)", *Bulleten*, 240, ss.467-486, 2001.
13. Tızlak, Fahrettin, "Ereğli Kömür Madeni Nizamnamesi", *Belgeler*, 23, ss.123-142, 1999.
14. Tızlak, Fahrettin, "398 Numaralı Harput Şeriyeye Sicilinin Özellikleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, ss.199-203, 1998.
15. Tızlak, Fahrettin, "XIX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Maden Yatakları", *Bulleten*, 229, ss.703-718, 1997.
16. Tızlak, Fahrettin, "1879 Tarihli Bir Kayda Göre Osmanlı Devleti'nde Orman Yangınları", *Tarih ve Toplum*, 153, ss.9-12, 1996.
17. Tızlak, Fahrettin, "Osmanlı Devleti'nde Ham Bakır İşleme Merkezleri Olarak Tokat ve Diyarbakır", *Bulleten*, 226, ss.643-659, 1996.
18. Tızlak, Fahrettin, "Uyanınız Uyanınız", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, ss.273-282, 1995.
19. Tızlak, Fahrettin, "Osmanlı Maden İşletmeciliğinde Kanunnameye Geçiş ve 1861 Tarihli Maden Nizamnamesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 98, ss.75-91, 1995.
20. Tızlak, Fahrettin, "Ahmet Halaçoğlu, Balkan Harbi Sırasında Rumeli'nden Türk Göçleri (1912-1913)", *Bilge*, 5, ss.47-50, 1995.
21. Tızlak, Fahrettin, "XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısı ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Yukarı Fırat Havzasında Eşkıyalık Hareketleri", *Bulleten*, 220, ss.751-780, 1994.
22. Tızlak, Fahrettin, "Milli Mücadelenin Sosyal, Ekonomik ve Askeri Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 96, ss.50-59, 1994.
23. Tızlak, Fahrettin, "Edvard Clark, Osmanlı Sanayi İnkılabı", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 92, ss.96-111, 1994.
24. Tızlak, Fahrettin, "Harput'tan Askeri İhtiyaçların Karşıllanması (1831-1839)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, ss.201-210, 1991.
25. Tızlak, Fahrettin, "İngiltere'nin Fırat Nehrinde Vapur İşletme Girişimi Hakkında Yeni Bilgiler (1834-1836)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, ss.293-301, 1991.
26. Tızlak, Fahrettin, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Harput Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, 22, ss.69-75, 1991.

27. Tızlak, Fahrettin, “Harput’tan Asker Alımı ve Firariler Hakkında Bazı Tedbirler (1834–1838)”, *Askeri Tarih Bülteni*, 26, ss.57-64, 1989.

Bildirileri:

1. Tızlak, Fahrettin, “Ayanlık Kurumunun Kaş’taki Temsilcisi Hacı Kadri Hanedanı”, *Antalya’nın Fethi Sempozyumu*, Antalya, Türkiye, 03 Mart 2022.
2. Tızlak, Fahrettin, “XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Palu’da Madencilik Faaliyetleri”, *Uluslararası Palu Sempozyumu*, Elazığ, Türkiye, 11-13 Ekim 2018., c. 2, ss. 69-88.
3. Tızlak, Fahrettin, “II. Abdülhamid’in Osmanlı Devleti’nin Banilerine İlgi-si”, *INOCTE 2016*, 6-9 Ekim 2016.
4. Tızlak, Fahrettin, “Bozok Sancağında Yaşayan Pehlivanlı Aşiret Reisi Halid’in Mehmet Ali Paşa’ya Bağlılığını Bildirmesi ve İsyanı”, *Uluslararası I. Bozok Sempozyumu*, 5-8 Mayıs 2016, c. 1.
5. Tızlak, Fahrettin, “Burdur’da Amerikan Misyoner Okulunun Açılması ve Bu Konuda Yaşanan Gelişmeler”, *Teke Yöresi Sempozyumu*, Türkiye, 4-6 Mart 2015, c. 2, ss. 963-970.
6. Tızlak, Fahrettin, “Osmanlı Döneminde Yahyalı’da Madencilik Faaliyetlerinin Başlaması ve Gelişimi”, *I. Ulusal Yahyalı Sempozyumu*, Kayseri, Türkiye, 21-25 Mayıs 2013, c. II, ss.535-558.
7. Tızlak, Fahrettin, “Osmanlı Devleti ve Van Gölü’nde Vapur İşletmeciliği”, *Uluslararası Osmanlı Devleti’nde Nehirler ve Göller Sempozyumu*, Kayseri, Türkiye, 2-3 Mayıs 2013.
8. Tızlak, Fahrettin, “III. Selim ve İstanbul’un Ekmek Problemi”, *XVI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, Türkiye, 20-24 Eylül 2010, c. 6, ss. 17-35.
9. Tızlak, Fahrettin, “Osmanlı Toplumuna Şans Oyunlarının Girişi”, *XV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, Türkiye, 11-15 Eylül 2006, c. III, ss.1877-1889.
10. Tızlak, Fahrettin, “Osmanlı’da Adı Duyulmamış Bir Mütegalibe: Kızılhisarlı Ebubekir Ağa”, *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*, Denizli, Türkiye, 6-8 Eylül 2006, c. 1, ss. 263-272.
11. Tızlak, Fahrettin, “Teke’li’nde Sosyal Karışıklıklar”, *Antalya’nın Son Bin Yılı*, Antalya, Türkiye, 18-19 Aralık 2003, ss. 27-52.
12. Tızlak, Fahrettin, “XVIII. Yüzyıl Sonu ile XIX. Yüzyılın İlk yarısında Harput Çevresinde Madencilik Faaliyetleri”, *Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu*, Elazığ, Türkiye, 23-25 Mayıs 2003, c. 1, ss. 349-365.
13. Tızlak, Fahrettin, “Teke Sancağı Türkmenlerine Osmanlıların Bakış Açısı”, *XVI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, Türkiye, 9-13 Eylül 2002, c. I, ss.237-254.
14. Tızlak, Fahrettin, “Tekelioğlu İsyanı”, *XIII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, Türkiye, 4-8 Ekim 1999, c. III, ss. 237-254.
15. Tızlak, Fahrettin, “Ma’adin-i Hümayun Emanetinin Osmanlı İdari Düzenindeki Yeri (1775-1867)”, *XII. Türk Tarih Kongresi*, 12 Eylül-16 Aralık 1994, c. 3, ss. 925-939.

16. Tızlak, Fahrettin, “Harput’tan Alınan Asker ve Zahire Üzerine Bazı Belgeler (1834–1840)”, *Türk Tarih Medeniyet ve Kültüründe Fırat Havzası Sempozyumu*, Elazığ, Türkiye, 23-26 Mart 1987.

Tezleri:

1. Tızlak, Fahrettin, *Keban Ergani Yöresinde Madencilik (1780-1850)* Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 1991.
2. Tızlak, Fahrettin, *398 Numaralı Harput Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 1987.

Danışmanlığında Tamamlanan Tezler:

1. N. N. Doğan, *Osmanlı Devleti’nde Tahtacılık ve Tahtacılar* (19. ve 20. yüzyılda), Yüksek Lisans, 2024.
2. O. Özmen, *19. Yüzyıl Ortalarında Kaş Kazası’nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Yüksek Lisans, 2023.
3. S. H. Öztürk, *Osmanlı Devleti’nde Orman Yangınları (1850-1918)*, Yüksek Lisans, 2021.
4. D. Çakılcı, *19. Yüzyılın İlk Yarısında Selanik Şehri*, Doktora, 2020.
5. Y. Sülek, *19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Teke Sancağı’nda Hapishaneler*, Yüksek Lisans, 2019.
6. H. Tufan, *18 Numaralı Antalya Şer’iyye Sicilinin Transkribe ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans, 2018.
7. T. M. Yıldız, *Istanos Kazasının İdari Sosyal ve Ekonomik Durumu (1839-1917)*, Doktora, 2018.
8. G. Şimşek, *II. Abdülhamit Dönemi Siyasi Sürgünler*, Doktora, 2018.
9. E. Gökçe, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Isparta (İdari, Demografik, Ekonomik Yapı)*, Doktora, 2016.
10. M. A. Uysal, *Hüseyin Avni Paşa (1820-1876)*, Doktora, 2014.
11. H. Çelik, *Başlangıcından II. Meşrutiyet’e Osmanlı İmparatorluğu’nda Basın*, Yüksek Lisans, 2012.
12. S. Alemdar, *Osmanlı Devleti’nde Kiliselerin Tamir ve İnşası (1839-1856)*, Doktora, 2012.
13. H. Göktaş, *191 Numaralı Isparta Şer’iyye Sicili (H. 1282–1283/1865–1867)’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans, 2012.
14. İ. Mekan, *II Abdülhamit Döneminde Trablusgarp ve Fizan Sürgünleri (1876–1908)*, Yüksek Lisans, 2012.
15. İ. Erdinçli, *Tanzimat’tan I. Dünya Savaşına Kadar Osmanlı’da Birahaneler ve Birahaneçilik (İstanbul ve İzmir Örneği)*, Yüksek Lisans, 2012.
16. A. Yazar, *Osmanlı’dan Günümüze Sancak Bölgesi*, Yüksek Lisans, 2010.
17. G. Göçer, *220 ve 221 Numaralı Şer’iyye Siciline Göre Burdur’un Sosyo-Ekonomik Tarihi (1889–1893)*, Yüksek Lisans, 2010.

18. H. Arslan, *Osmanlı Askeri İslahatlarında İstihdam Edilen Yabancı Uzmanlar (1730–1908)*, Yüksek Lisans, 2010.
19. M. Sarıkçıoğlu, *Osmanlı-İran Hudut Sorunları (1847–1913) ve 1913 İstanbul Protokolü*, Doktora, 2009.
20. U. Özcan, *II. Abdülhamit Dönemi Osmanlı-Karadağ Siyasi İlişkileri*, Doktora, 2009.
21. M. G. Dalyan, *19.Yüzyılda Nasturiler (Sosyal-İdari Hayat ve Sosyal İlişkiler)*, Doktora, 2009.
22. H. Kür, *210 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre Burdur'un İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısı (H.1255–1261/M.1839–1845)*, Yüksek Lisans, 2008.
23. S. Sarı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri*, Doktora, 2008.
24. G. Songun, *10120 Numaralı Temettuat Defteri'ne Göre Atabey Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (1844–1845)*, Yüksek Lisans, 2006.
25. S. H. Özkan, *Amcazade Hüseyin Paşa'nın Hayatı ve Faaliyetleri (1644–1702)*, Doktora, 2006.
26. A. Özdemir, *Temettuat Defterlerine Göre Keçiborlu*, Yüksek Lisans, 2005.
27. Ş. Bütün, *Temettuat Defterlerine Göre (H.1260-M.1844) Burdur'un Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Yüksek Lisans, 2001.
28. M. A. Uysal, *Salnamelere Göre Burdur (1868-1914)*, Yüksek Lisans, 1998.

Hocam Fahrettin Tızlak

Doç. Dr. Diren ÇAKILCI

Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladığım Şubat 2013'ten birkaç ay sonra Hocam Prof. Dr. Fahrettin Tızlak ile ilk kez karşılaştım. Fakültenin eski binasında diğer arkadaşlarla paylaştığımız ofisimizin kapısına gelerek "Merhaba ben Fahrettin Tızlak. Bundan böyle birlikte çalışacağız arkadaşlar." şeklindeki mütevazı ve babacan tavrıyla tanıtmıştı kendini. O gün öğrendiğimize göre Hoca Süleyman Demirel Üniversitesi'nden Akdeniz Üniversitesi'ne yeni gelmişti ve kısa süre sonra bölüm başkanımız olacaktı. Benim için de yeni ve alışılması gereken bir ortamda, Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü'nde, o günden sonra hep aynı güven ve samimiyetle teşrik-i mesaimiz oldu.

Hocamı anlatmaya çalışmak belki de bu zamana kadar kaleme aldığım en zor yazı. Yazdığım her satırı tekraren düşünüyorum. Çünkü Hoca kendinden bahsetmeyi sevmediği gibi bahsedilmesini de pek tercih etmez. Çoğu zaman ifade ettiği gibi annesinin "Ben deme oğlum, Ben şeytan işidir" nasihatinin bir sonucudur bu. Gerçekten bu nasihati aklına kazınmış bir insan olan Fahrettin Tızlak, 1993'ten itibaren otuz yıl çeşitli idari görevlerde imza yetkisine sahip bir kimse olarak "ben" dememeğe özen göstermiştir. Sık sık tekrar eden sohbetlerimizde makamların gelip geçici olduğu, hiçbir unvanın, görevin kalıcı olmadığını vurgulayan Hoca kendini bulunduğu konumun sahibi sananları ibret almamızı öğütlemiştir. Bu özelliğiyle son derece mütevazı bir karaktere sahip olan Hoca her zaman "köylü" olmakla iftihar etmiş, köyde başlayan ömrünün her safhasında geldiği yeri unutmamıştır. Öyle ki öğrencilerine, bilhassa Anadolu'nun küçük uzak yerlerinden okumak için gelenlere empatiyle yaklaşmış, ders harici hitaplarında ana-baba hakkı ve emeğiyle ilgili nasihatler vermiştir.

Fahrettin Tızlak Hocamla birlikte geçirdiğimiz son on iki yılda kendisi bölüm başkanı sıfatıyla idari amirim, doktora tez danışmanlığımı yürüterek akademik rehberim, ilgisi ve yardımseverliğiyle her türlü konuda müracaat edebileceğim bir aile büyüğüm gibi olmuştur. Bu nedenle Hocamı anlatırken benim için söz konusu bu üç farklı hali bütünleştirmem gerekiyor.

Prof. Dr. Fahrettin Tızlak'ın bölüm ve anabilim dalı başkanı olarak ön plana çıkan birinci özelliği kesinlikle usul ve mevzuata son derece riayet etmesidir. Yıllar içinde karşılaştığımız en büyük idari problemlerle mutad olarak yazılacak sıradan bir yazıya dahi aynı değer ve önemi göstermiştir. Onun için resmî

XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Afşar Nahiyesinin Siyasi, İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı

Behset KARACA*

Giriş

Bu çalışmamızda, Hamid Sancağının bazen kazası bazen de nahiyesi durumunda olan Afşar'ın XV. yüzyılın ikinci yarısındaki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunu gerçekleştirebilmek için önemli oranda arşiv belgesinden ve tetkik eserlerden istifade edilmiştir. Özellikle 1478 tarihli tapu tahrir defterinden faydalanılmıştır. Hamid Sancağı ile ilgili birçok çalışmamız vardır. Bunlar da bize bu araştırmayı meydana getirme ve daha iyi bir senteze ulaşmada yardımcı olmuştur. Burada Afşar şehri ve kırsal alanları ortaya konmaya gayret edilmiştir. Nahiyede Yörük nüfus yer almamaktadır. Bu da buradaki yerleşme ve şehirleşmeyi göstermesi açısından önemlidir. Ancak birçok kazadan fazla köy yerleşimi bulunmaktadır. Bu araştırma, şehir tarihi ve bölge tarihi çalışmalarına önemli katkı sağlayacaktır. Çünkü Afşar, Eğirdir Gölü ile Hoyran Gölü'nün birleşme noktası ve kıyısında önemli yerlerden birisidir. Antalya-Eğirdir-Konya yol güzargahındadır. İklimi ve coğrafi özellikleriyle birçok ürünün yetişmesine müsait bir yapıdadır. Göl kenarındaki birçok balık avlak yerinin bir kısmı da burada yer almaktadır.

Afşar'ın Tarihi ve İdari Durumu

Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'ya Türk akınları başlamış ve bunlardan nasibini Hamid bölgesi de almıştır. Arkasından Miryokefalon Zaferiyle Anadolu'nun Türk yurdu olmasıyla bu bölgede de Türkler kalıcı olmuşlar ve Türk yerleşmeleri yoğunlaşmıştır¹. Miryokefalon Zaferinin geçtiği yer ile ilgili ihtilaflar olmasına rağmen birçok araştırmacı tarafından Isparta ilinin sınırları içerisinde olduğu düşünülmektedir. Bu yerler; Pupa Boğazı, Kemikli Çukur, Kumdanlı Vadisi, Karamık Beli ve Kemer Boğazı'dır. Kemer Boğazı da Afşar nahiyesi sınırları dâhilindedir. Diğer yerler de buraya yakındır². Bu da bölge ile

* Prof Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Isparta, Türkiye, karacabehset@gmail.com

¹ Hamid-ili'nde Türk yerleşmesi ile ilgili bkz. Behset Karaca, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Uluborlu Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2012, s.24-37; Behset Karaca-Kadir Karacan, *XV. Yüzyıldan Günümüze Keçiborlu Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2019, s. 45-58.

² Behset Karaca-Kadir Karacan "Miryokefalon Savaşının Yeri Üzerine", *Miryokefalon Savaşı'nın Yeri*, SDÜ Yayın No: 116, Azim Matbaacılık, Isparta 2022, s.18-20; Miryokefalon Savaşı'nın yeri ve önemi konusunda daha geniş bilgi için *Miryokefalon Savaşı'nın Yeri* isimli kitaptaki diğer makalelere bakınız.

koymaktadır. Yine belgelerde Karbeküs boğazından bahsedilmesi ve işleyen gemi veya sandallardan vergi alınması Hoyran Gölü ile Eğirdir Gölü arasındaki boğazı ve bölgenin ekonomik değerini göstermektedir. Köy sayısı ve köylerde yetiştirilen ürün ve alınan vergiler konusunda mühimdir. Burada pamuk, keten gibi sanayi bitkilerinin yetiştirildiğini görmekteyiz. Ayrıca bağcılık gelişmiştir. Köylerin hemen hemen hepsinde yapılmaktadır. Yine arıcılık buradaki 21 köyde vardır. 13 köyde ise değirmen olduğunu ve resm-i asiya vergisinin alındığını görüyoruz. Kısaca şehiri çok gelişmiş olmamakla beraber burada bulunan sosyal müesseselerle ve ticari potansiyeli ile bölgeye katkı sağlamaktadır. Nüfus ve ekonomik değer bakımından kıriskın merkezleri yani köy ve mezarlar önemlidir. Yine burada dikkatimizi çeken hususlardan birisi XV. asırda bazı köylerde ortaklığın olmasıdır. Yine Fatih'in merkezi İmparatorluğu kurmak için yaptığı çalışmaların izlerini görmekteyiz. Bilindiği üzere Fatih bazı vakıf ve mülk arazileri nesh ederek tımar sistemine dâhil etmiştir. Buradaki bazı kayıtlarda bunu da görmek mümkündür.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Maliyeden Müdevver Defter (MAD.d.), 3331.

BOA, MAD.d., 18009.

BOA, Tapu Tahrir Defteri (TT.d.), 30.

BOA, TT.d., 121.

BOA, TT.d., 438.

BOA, TT.d., 994.

BOA, TT.d., 1127.

Kitaplar ve Makaleler

Ahmet Refik, "Fatih Zamanında Teke-ili". *TTEM*, sene 14, sy.2(79), 1340, s.65-76.

Akdağ, Mustafa, "Osmanlı Devletinin Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti", *Belleten*, XII/51 (1949), s.497-568.

Arıkan, Zeki, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1988.

Arıkan, Zeki, "Hamit Sancağındaki Tımar Düzenine Toplu Bakış", *IX. Türk Tarih Kongresi Ankara 21-25 Eylül 1981 Kongreye Sunulan Bildiriler*, C II, TTK, Ankara 1988, s.879-885.

Beldiceanu-Steinherr, Irene, "XV. ve XVI. Asırlarda Anadolu'da Ortakçılar", *VIII. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler*, C II, TTK, Ankara 1981, s.1321-1326.

Böcüzade, Süleyman Sami, *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi*, Birinci ve İkinci Cilt, çev. ve yay. Suat Seren, Seren Yayını, İstanbul 1983.

Cezar, Mustafa, *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı*, C I, TTK, Ankara 2010.

Çağatay, Neşet, "Hamid Sancağı Köylerine Ait Bir Vesika", *Ün*, C XI, sy.125-126, Ağustos-Eylül 1944, s.1743-1746.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2007.

İnalçık, Halil, "Osmanlılar'da Raiyet Rüsümü", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum Ve Ekonomi*, Eren, İstanbul 1993, s.31-65.

İnalçık, Halil, *835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, TTK, Ankara 1987.

İnalçık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, C I, Eren, İstanbul 2000.

Karaca, Behset, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.

Karaca, Behset, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.

Usbu'

Bu kelime *İsbi'*, *İsba'* *İsbu'*, *İsbu'* şekillerinde de yazılır. Arapça parmak demektir. Bir arşının 1/24'ü değerinde eskiden kullanılan bir ölçü birimidir²²⁹. Pakalın'a göre usbu' karınları birbirine bitişik 6 arpaya eşit uzunluk ölçüsüdür²³⁰. Yapı Kredi yayınında Evliya Çelebi'deki kelime *ısba'* şeklinde okunmuş. Gerçi Evliya bu tabiri pek kullanmaz. Seyahatnamesinin Mısır'ı anlattığı 10. cildinde zirâ'-ı Mekkî 3 *şibr* ve *şibr*'in 12 *ısba'*, *ısba'* ise beş *arpa* uzunluğu kadardır, der²³¹. Yani Pakalın'ın *ısba'* tanımı Evliya'ninkine uymamaktadır.

Sonuç

Evliya Çelebi Osmanlı imparatorluk coğrafyasını karış karış dolaştı. Karşılaştığı mimari eserleri, coğrafi özellikleri, efsaneleri, mahalli örf ve âdeleri ve ilgi çekici gördüğü pek çok şeyi seyahatnamesine kaydetti. Seyahatnamesinde İmparatorluğun değişik yörelerinde uygulanan ağırlık, uzunluk ve alan ve hacim ölçüleri hakkında da bilgiler verdi. Hatta İran ölçeliği sırasında orada ölçü birimlerinin bazılarının Osmanlı uygulamasından farklı olduğunu gördü. Bunlar hakkında da bilgiler verdi. Ancak dikkat edilmesi gereken husus Osmanlı İmparatorluğu'nda bir ölçüler standardı olmadığı gibi Evliya'nın zihninde de bir standart yoktur. Aynı ölçü birimleri için seyahatnamesinin muhtelif yerlerinde farklı değerler verebilmektedir. Öyle ki, Evliya'nın kendi adımında bile bir standart söz konusu değildir. Çünkü yukarıda bahsedildiği üzere *germe adım*, *yiğit adımlaması* ve *levendâne adım* ile *tiryâkî âdem adımı*'nın bir olmayacağını söyleyerek en çok kullandığı ölçü birimini bile muğlak hale getirir.

Nitekim Evliya'nın adımladığı kale burçları, şehir surları, camilerin eni boyu vs. ile ilgili olarak verdiği rakamlar çok defa gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Bunda her zaman Evliya kusurlu değildir. Kızıldeniz'in uzunluğunu Evliya kendisi ölçemezdi. O yüzden bindiği gemideki mellahların ifadesini kullanmıştır.

Son olarak şunu ifade etmek gerekir ki, Evliya Çelebi'nin verdiği bazı ölçüleri ve ölçümleri tahkik etmek için daha derin ve etraflıca bir araştırma yapmak gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akgündüz, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri (OK) 4*, Fey Yayınları, İstanbul 1992.
 Akgündüz, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri (OK) 6*, Fey Yayınları, İstanbul 1993.

Mikyâs şeyhi ol nerdübândan aşağı enüp ol gece ne kadar Nil geldi ise mermer amûd kertiklerinden ma'lûmdur." EÇ 10, s. 174.

²²⁹ Çağbayır, "İsbi", c. 2, s. 2051.

²³⁰ Pakalın, *Aynı Eser*, c. 2, s. 4.

²³¹ EÇ 10, s. 284.

- Antik Çağ'dan 21. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, c. 8 (Mimari), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul 2015, s. 26-28.
- Avunduk, Abdullah Mehmet, "Rumesihisarı", *DİA*, c. 35 (2008), s. 237-240.
- Barkan, Ömer Lütfi, *Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları: Kanunlar*, İstanbul 1943.
- Mustafa L. Bilge, "İbnü'l-Verdî, Sirâceddin", *DİA*, c. 21 (2000), 238-239.
- Çetin, Cernal, "Osmanlılarda Mesafe Ölçümü ve Tarihi Süreci", *Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*, Konya 2013, s. 443-465.
- Ferid Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 34. bsk., Ankara 2020.
- Emecen, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- Ergin, Osman Nuri, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, c. 4, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1995.
- Erkal, Mustafa, "Arşın", *DİA*, c. 3, (1991), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 411-413.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 1. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı neşri), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 2. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı neşri), YKY, İstanbul 2006.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 3. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 305 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı neşri), YKY, İstanbul 1999.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 4. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 305 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff neşri), YKY, İstanbul 2001.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 5. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff neşri), YKY, İstanbul 2001.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 6. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff), YKY, İstanbul 2002.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 7. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff neşri), YKY, İstanbul 2003.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 8. Kitap, Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff neşri), YKY, İstanbul 2003.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 9. Kitap Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 306, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452, Numaralı Yazmalarının Mukayeseli, Transkripsiyonu-Dizini, (Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff neşri), YKY, İstanbul 2005.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, 10. Kitap Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 306, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452, Numaralı Yazmalarının Mukayeseli, Transkripsiyonu-Dizini, (Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff neşri), YKY, İstanbul 2007.
- Günergun, Feza, "Osmanlılar ve Metre Sistemi", *Osmanlı*, c. VIII, YTY, Ankara 2002, s. 655-663.
- Gökyay, Orhan Şaik, "Halk Dilinde Ölçü Birimleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, 1981/1, Ankara 1981, s 41-58.
- Hinz, Walter, *İslâm'da Ölçü Sistemleri*, çev. Acar Sevim, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990.
- İnalçık, Halil, "Osmanlı Metrolojisine Giriş", çev. Eşref Bengi Özbilen, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Ağustos 1991, sayı 73, s. 21-50.
- İnalçık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c. 1, 1300-1600, Eren Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Kallek, Cengiz, "Mil", *DİA*, c. 30, (2005), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 53-54.
- Kallek, Cengiz, "Okka", *DİA*, c. 33, (2007), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 337-339.
- Kallek, Cengiz, "Parmak", *DİA*, c. 34, (2007), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 172-173.

- Kepeci, Kâmil, *Tarih Lûgati*, Tan Matbaası, İstanbul 1952.
- Kiel, Machiel, “Machiel Kiel’in Balkanlarda Evliya Çelebi ile Geçen 40 Yılı”, *Çağının Sıradışı Yazarı Evliya Çelebi*, hzr. Nurcan Tezcan, İstanbul 2009, s. 229-238.
- Kürkman, Garo, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, Akmed Yayınları, İstanbul 2003.
- Mehmed Salâhî, *Kamus-ı Osmanî*, c. II, İstanbul 1313’ten Tıbbıbasım, Hzr. Ali Birinci, Türkiye Yazma Eserler Kurulu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019.
- Meydan Larousse, *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, “Ölçü Tablosu”, c. 15, 328-329.
- Orman, İsmail, “Konak”, *DİA*, c. 26 (2002), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 159-161.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-II-III, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1971.
- Sahillioğlu, Halil, “Dirhem”, *DİA*, c. 9 (1994), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 368-371.
- Sönmez, Neslihan, “Osmanlı Mimarlığında Kullanılan Uzunluk Ölçü ve Birimleri”, *Osmanlı*, c. 10, YTY, Ankara 1999, s. 125-133.
- Süleyman Nutkî, *Kamus-ı Bahrî*, Matbaa-i Bahriye, İstanbul 1917.
- Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1978.
- Taşkın, Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.
- T. H., “Arşın”, *İA*, c. I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 615-616.
- Ünal, Mehmet Ali, “Rumeli Sancaklarında Ölçüler ve Tartılar”, *Osmanlı Dönemi Balkan Ekonomisi / Economy Of Balkans In The Ottoman Empire Era*, Editörler / Edited By Prof. Dr. Zafer Gölen & Doç. Dr. Abidin Temizer, Gece Kitaplığı, Ankara 2018, s. 1-73.
- Ünal, Mehmet Ali, “Osmanlı Kanunnâmelerine Göre Anadolu Sancaklarında Ölçüler Ve Tartılar”, 2. *Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşivleri Kongresi*, 20-24 Kasım 2017, İstanbul 2019, s. 701-735.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Palet Yayınları, Konya 2024.
- Yücel, Ünsal, *Türk Okçuluğu*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999.

Mehmet Ali Paşa İsyanının Kıbrıs Adasına Etkileri (1831-1833)

Güven DİNÇ*

1831 yılında Osmanlı Devleti'nin kendine ait bir meselesi şeklinde gündeme gelen, fakat Avrupalı devletlerin müdahaleleriyle devletlerarası boyuta evrilen Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa isyanı Mısır'a yakın olmasından ötürü Kıbrıs adasını da etkilemiştir. Çalışmada M. Ali Paşa isyanının ilk evresinde (1831-1833) Kıbrıs adasının bu isyandan nasıl etkilendiği Osmanlı arşiv belgeleri ışığında incelenmektedir.

Mehmet Ali Paşa İsyanı (1831-1833)

Kavala'da 1769¹ yılında dünyaya gelen Mehmet Ali Paşa 18 yaşında askerlik mesleğine girdi. Mehmet Ali'nin Mısır'a gelişi 1798'de Fransız işgali nedeniyle Kavala'dan gönderilen kuvvetler içerisinde yer alması sayesinde oldu. Mehmet Ali Fransız işgalinden sonra Mısır'da kalmaya devam etti ve okuma yazma bilmemesine rağmen görevlerde hızla yükselerek 1805'te Mısır'a vali oldu.² Mehmet Ali Paşa, vali olarak önce İngilizlerin (1807) Mısır'dan gönderilmesini sağladı, sonra da Kölemenlerin gücünü ortadan kaldırarak (1811) Mısır'da bütün güçleri eline geçirdi. 1818'de ise Bâbîâlî'in çözemediği Vehhabî isyanını bastırarak İslam dünyasında da saygın bir konum elde etti.³

Mehmet Ali Paşa Mısır'da reformlar gerçekleştirerek modern Mısır'ın kurucusu oldu. Yaptığı yeniliklerle modern bir ordu kurdu. Nitekim İmparatorluk 1821 yılında Mora isyanını sonlandıramayınca Mehmet Ali Paşa'nın askeri gücünden istifade etmek için kendisinden yardım talep etti. Vali de yapacağı

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Antalya. gdinc@akdeniz.edu.tr. orcid.org/0000-0003-1974-4280.

¹ Gilbert Sinoué, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Son Firavun*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul 2004, s. 26.

² Şinasi Altundağ, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı, Mısır Meselesi 1831-1841, I. Kısım*, TTK. Yay., Ankara 1945, s. 21-25; Khaled Fahmy, "The Era of Muhammad Ali Pasha, 1805-1848", *The Cambridge History of Egypt*, c. II, Edit M.W. Daly, Cambridge 1998, s. 144; Süleyman Kızıltoprak, *Mısır'da İngiliz İşgali, Osmanlı'nın Diploması Savaşı (1882-1887)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s. 7; Atilla Çetin, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Mısır Valiliği*, Fatih Ofset, İstanbul 1998, s. 19.

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sultan II. Mahmud'un Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya Göndermiş Olduğu Beyaz Üzerine Hatt-ı Hümayunu", *Belleten*, S. 98, 1961, s. 249; Hassan Ahmed İbrahim, "The Egyptian Empire", *The Cambridge History of Egypt*, C. II, Edit M.W. Daly, Cambridge 1998, s. 198-202; Kızıltoprak, *age.*, s. 8; Altundağ, *age.*, s. 25-28; Fahmy, *age.*, s. 145-146.

rılmaktadır. Buna karşın B. Darkot'a⁶⁰ göre ada 1832'de Mehmet Ali Paşa'nın istilasına uğramış, ertesi yıl Mısır idaresine bağlanmış ve ancak 1840 yılında yeniden Osmanlı idaresine dahil olmuştur. Yine V. Bedevi'ye⁶¹ göre Kıbrıs 1832 yılında bir süreliğine Mısır yönetimine geçmişti. Ancak bu bilgileri doğrulayacak herhangi bir belge tespit edilememiştir. Kadı ki Darkot'un öne sürdüğü şekilde 1832-1840 yılları arasında da idaresinin Mısır'a bağlanması Osmanlı belgeleriyle tamamıyla tezat teşkil etmektedir. Ancak şu husus da belirtilmelidir: Kıbrıs ile ilgili 1832 sonları ve 1833 yılı başlarına ait arşiv kayıtlarında önceki ve sonraki tarihlere kıyasla düşüklük söz konusudur. Bu durum Mısır ordularının Anadolu içlerinde ilerlediği dönemde Kıbrıs ile İstanbul bağlantısının da kesilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu Kıbrıs'ın Mısır kuvvetleri tarafından işgal edildiği ve Mısır hakimiyetine girdiği şeklinde değerlendirilmemelidir.

İngiltere konsolosu Antonio Vondiziano'nun İstanbul'daki elçiliğe verdiği rapora göre, M. Ali Paşa'nın Kıbrıs'a saldırısı gerçekleşmemişse Mısır donanmasının saldıracağına dair dolaşan şayialar halkta korku ve panik yarattığından adadan kaçanlar olmuştu.⁶²

Hill'e göre⁶³ M. Ali Paşa'nın barış görüşmeleri sırasında Kıbrıs adasını da istemiştir.⁶⁴ Aynı iddiaya göre, Bâbiâli Kıbrıs ve Girit'i barış için yaptığı arabuluculuk karşılığında İngiltere'ye rehin verme teklifinde bulduysa da İngiltere bu teklifi kabul etmedi. Rusya'nın arabuluculuğu ile yapılan antlaşmaya göre ise M. Ali Paşa Girit'i alırken Kıbrıs üzerindeki isteklerinden vazgeçti. Hill'in bu görüşü herhangi resmi bir belgeye dayanmayıp 1840 Ekim'inde Kıbrıs'a gelen Wilhelm H. Engel'in gözlemleri üzerine kaleme almıştır.⁶⁵ Osmanlı yönetiminin M. Ali Paşa ile anlaşma konusunda öncelikle İngiltere'nin arabuluculuğunu talep ettiği bilinmektedir.⁶⁶ Ancak arabuluculuğa karşılık Kıbrıs adasının rehin verilmesinin teklif edildiği iddiası gerçekliği yansıtmadığı açıktır.

Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA., C.AS., 289/11978.

BOA., A.DVN.MKM., 9/24-3.

BOA., A.DVN.MKM., 9/54-1.

BOA., BEO.AYN.d., 605.

BOA., BEO.AYN.d., 606.

⁶⁰ Darkot, *agm.*, s.675

⁶¹ Bedevi, *age.*, s.144.

⁶² Cobham, *age.*, s.462-463.

⁶³ Hill, Mısır valisinin Padişahla barış görüşmelerinin Rusya aracılığıyla tamamlanincaya kadar Kıbrıs hakkındaki taleplerini sürdürdüğünü belirtmektedir. Bkz. Hill, *age.*, C. IV, s.156.

⁶⁴ Hill, *age.*, c. IV, s.156.

⁶⁵ Cobham, *age.*, s.462.

⁶⁶ Altundağ, *agm.*, s.229-251;

BOA., BEO.AYN.d., 607.
BOA., C.DH., 285/14227.
BOA., HAT., 350/19810.
BOA., HAT., 352/19858.
BOA., HAT., 353/19871.
BOA., HAT., 353/19872.
BOA., HAT., 353/19878-B.
BOA., HAT., 355/19932.
BOA., HAT., 356/ 19974.
BOA., HAT., 356/19998.
BOA., HAT., 357/20016.
BOA., HAT., 357/20022-N.
BOA., HAT., 358/20028.
BOA., HAT., 358/20037.
BOA., HAT., 358/20039-A.
BOA., HAT., 359/20045.
BOA., HAT., 359/20045-İ.
BOA., HAT., 359/20045-L.
BOA., HAT., 359/20045-L.
BOA., HAT., 359/20045-M.
BOA., HAT., 359/20045-N.
BOA., HAT., 359/20045-O.
BOA., HAT., 359/20045-P.
BOA., HAT., 360/20081-A.
BOA., HAT., 363/20145-C.
BOA., HAT., 363/20145-E.
BOA., HAT., 363/20145-F.
BOA., HAT., 364/20156-A.
BOA., HAT., 364/20156-B.
BOA., HAT., 364/20156-D.
BOA., HAT., 364/20156-F.
BOA., HAT., 364/20160.
BOA., HAT., 364/20160-A.
BOA., HAT., 364/20160-B.
BOA., HAT., 365/20175.
BOA., HAT., 366/20250.
BOA., HAT., 371/20376.
BOA., HAT., 371/20376-A.
BOA., HAT., 372/20386.
BOA., HAT., 372/20386-C.
BOA., HAT., 375/20442.
BOA., HAT., 533/19878.
BOA., HAT., 606/29682.
BOA., HAT., 648/ 31758-A.
BOA., HAT., 907/39748-E.
BOA., HAT., 908/39778.
BOA., HAT., 908/39778-A.
BOA., HAT., 908/39778-B.
BOA., HAT., 909/39802.

Araştırma Eserleri

Ahmed Lûtfî Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi*, c. IV, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.
Ali Fuad, "Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa", *Türk Tarihi Encümeni Mecmuası*, Numara 19 (96), Haziran 1928, İstanbul Devlet Matbaası, ss. 64-121.
Altundağ, Şinasi, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı, Mısır Meselesi 1831-1841, I. Kısım*, TTK. Yay., Ankara 1945.

- Altundağ, Şinasi; “Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Esnasında Namık Paşa'nın Yardım Talep Etmek Üzere 1832 Senesinde Me'mûriyet-i Mahsusa İle Londra'ya Gönderilmesi”, *Bellekten*, S. 23-24, 1942, ss. 229-251.
- Bedevî, Vergi; *Kıbrıs Tarihi*, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yay., Lefkoşa, 1966.
- Cobham, Claude Delaval; *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus*, Cambridge, 1908.
- Çetin, Atilla, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Mısır Valiliği*, Fatih Ofset, İstanbul 1998.
- Darkot, Besim; “Kıbrıs”, *İA.*, c. VI, MEB., İstanbul, 1977, ss. 672-676.
- Dinç, Güven; “Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın Antalya'ya Etkileri (1831-1833)”, *Bellekten*, S. 289, 2016, ss.857-884.
- Dinç, Güven; “The Ports of Cyprus and the French Invasion of Egypt (1798–1801)”, *Mediterranean Studies*, S. 24/1 2016, ss. 23-46.
- Fahmy, Khaled; *All the Pasha's Men: Mehmed Ali, His Army and the Making of Modern Egypt*, Cambridge 1997.
- Hill, George; *A History of Cyprus*, Vol. IV, Cambridge, 1952.
- İbrahim, Hassan Ahmed, “The Egyptian Empire”, *The Cambridge History of Egypt*, C. II, Edt. M.W. Daly, Cambridge 1998, ss. 198-216.
- Karal, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, c. V, TTK., Ankara 1983.
- Kızıltoprak, Süleyman, *Mehmet Ali Paşa'dan II. Abbas Hilmi Paşa'ya: Mısır'da Osmanlı'nın Son Yüzyılı*, TBBD Yayınları, İstanbul 2010.
- Kutluoğlu, Mahmut Hanefi; “1833 'Kütahya 'Antlaşma'sının Yeni Bir Değerlendirmesi”, *Osmanlı Araştırmaları*, S. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 265-287
- Jorga, Nicolae; *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. V, (Çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yay., İstanbul, 2005.
- Sinoué, Gilbert, *Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Son Firavun*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul 2004.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Âmedî Mustafa Bey'in Kütahya'da Bulunan Mısır Kuvvetleri Kumandanı İbrahim Paşa'ya Mektubu”, *Bellekten*, S. 23-24, 1942, ss. 263-267.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Sultan II. Mahmud'un Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya Göndermiş Olduğu Beyaz Üzerine Hatt-ı Hümayunu”, *Bellekten*, S. 98, 1961, ss. 263-267.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; “Dârendeli İzzet Mehmed Paşa”, *Bellekten*, S.110, 1964, ss.235-248.

Tanzîmât-ı Hayriye Taşra Reformlarının Teke Sancağı'nda Uygulanması (1840-1867)

*Diren ÇAKILCI**

Giriş

Teke bölgesinin yakın tarihi üzerine sayısız çalışma mevcuttur. Bölgenin idari tarihi konusunda az sayıda çalışma olmasına rağmen, sosyo-ekonomik ve askerî tarih alanında hazırlanmış pek çok lisansüstü tezi ve sair yayında idari tarih konusunda mutlaka bir girişe yer verilmiştir. Bu yayınlar 19. yüzyılın başlarında Tekelioğlu İsyanı ve sonuçları konusundaki literatür verisini işleyip oradan yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti genelinde yürürlüğe konan idari düzenlemelere geçiş yapmayı tercih etmiş; aradaki yaklaşık yarım asırlık süreç belgelerden elde edilen görevli isimlerinin taşradaki kurumsal yapıyla ilişkilendirilmeden sıralanmasıyla izah edilmeye çalışılmıştır.

19. yüzyılın ortalarına tesadüf eden aralıkta Teke ve çevresiyle ilgili tarihi çalışma yapmak oldukça güçtür. Çünkü bölgeye dair Tanzîmât sonrası döneme ait perakende arşiv evrakı azlığı tarih araştırmalarını zorlaştırmakta, araştırmacıları bir takım kolay elde edilebilir veriden de mahrum bırakmaktadır. İşte bu sebeple bölgeye ait araştırmalarda daha çok nüfus, temettuat defterleriyle müstakil şerhiye sicilleri çalışmalarına öncelik verilmiştir. Araştırmaların bu minvalde yoğunlaşması 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde, tam da Tanzîmât döneminin büyük idari ve ekonomik reformlarına tekabül eden evrede Teke Sancağı'nın teşkilat yapısıyla ilgili önemli bir boşluk yaratmaktadır. Amacımız işte bu döneme dair idari yapılanmayı açıklamak ve Tanzîmât reformlarının Teke Sancağı'nda uygulanmasıyla ilişkili ayrıntıları gün yüzüne çıkarmaktır. Nitekim söz konusu bu yeni düzenin bir aracı olan nüfus, temettuat ve sair veri setlerini okumak ve anlamlandırmak, idari sistemin tam anlamıyla bilinmediği bir düzlemde zordur. Bu sebeple Tanzîmât Fermanı akabinde Osmanlı idari sistemindeki önemli değişikliğin Teke Sancağı'ndaki karşılığının ne olduğu, özellikle 1840-1842 yılları arasında ülkenin önemli bir bölümünde uygulanan muhassıllık idaresinin Teke Sancağı özelinde nasıl işletildiği ve 1867'deki vilayet düzenlemesine kadar bölgenin idari taksimatının ne olduğu sorularına bu çalışmada cevaplar verilecektir. Bunun için, perakende evrak azlığı dikkate alınarak, Tanzîmât reformlarının temelini oluşturan mali-idari düzen nedeniyle başta devletin mali kayıtları olmak üzere masraf defteri, varidat defteri gibi defter

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Antalya, Türkiye, direncakilci@akdeniz.edu.tr

1840-1867 yılları arasında Osmanlı taşra idaresinde uygulanan reformların Teke bölgesi özelinde takip edildiği bu çalışmayla literatürde yer alan önemli bir boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Teke Sancağı'nın Mart 1840-Temmuz 1841 aralığında Antalya ve Tevabii Muhassıllığı ile Elmalı ve Tevabii Muhassıllığı, Ağustos 1841'den Mart 1842'ye kadar ise Teke Muhassıllığı isminde üç ayrı teşkilata sahip olduğu tespit edilmiştir. Mart 1842 itibariyle Konya/Karaman Eyaleti Valisi'ne tabi kaymakamlar marifetiyle yönetilmeye başlanan Teke Sancağı'nda muhassıllık teşkilatı tamamen kaldırılmıştır. Bölgenin büyüklüğü ve önemine binaen Mart 1848 itibariyle uygulamaya konan çoklu yönetim modeli içerisinde müstakil olarak doğrudan hazineye karşı sorumlu muhassıllar tarafından yönetilen Teke Sancağı idari ve askerî bakımdan Konya Valisi'nin sorumluluğunda olmaya devam etmiştir. Muhassıl unvanını kullanan son Teke yöneticisi 1850'de yolsuzluk sebebiyle bölgeden ayrılan Mehmed Şakir Bey olup, sancak 1864 Vilayet Nizamnamesi kapsamına dahil edileceği tarihe kadar kaymakamlar marifetiyle idare edilmiştir. 1 Temmuz 1867'de teşkil edilen Konya Vilayeti'nde Teke Sancağı Alaiye ile birleştirilmiş, günümüz Antalya İli sınırlarını (Bucak Kazası hariç olmak üzere) kapsayan bir yapıda mutasarrıflar tarafından idare edilmeye başlanmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.)

Bab-ı Ali Evrak Odası, Ayniyat Defterleri (BEOAYN.d.), 64; 67; 68; 69; 70; 71; 79; 80; 81; 84; 88.
Cevdet, Adliye (C.ADL.), 68/4089.

Cevdet, Askeriye (C.AS.), 1/13; 352/14577; 552/23134.

Cevdet, Dahiliye (C.DH.), 44/2197; 104/5189; 119/5924; 254/12684; 254/12687; 310/15475.

Cevdet, Maliye (C.ML.), 193/9649; 470/19118.

Hatt-ı Hümayun (HAT.), 697/33663-A; 1424/58246.

İrade, Dahiliye (İ.DH.), 3/121; 18/826; 52/2585; 59/2908; 61/3018; 104/5268.

İrade, Meclis-i Vala (İ.MVL.), 11/167; 27/453; 78/1522; 95/1969; 139/3825; 185/5604.

Maliye Nezareti, Masarifat Muhasebeciliği Defterleri (ML.MSF.d.), 1000; 1180; 1826; 3606; 3998; 4819; 4855; 5273; 17342; 19177.

Maliye Nezareti, Mektubi Kalemî Defterleri (ML.MKT.d.), 23.

Maliye Nezareti, Varidat Muhasebesi Defterleri (ML.VRD.d.), 437; 567.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.), 7928; 9061.

Meclis-i Vala (MVL.), 290/59.

Sadaret, Mektubi Kalemî Evrakı (A.MKT.), 13/53.

Sadaret, Mektubi Mühimme Kalemî Evrakı (A.MKT.MHM.), 359/4; 387/43.

Sadaret, Mektubi Nezaret ve Devair Evrakı (A.MKT.NZD.), 18/54; 19/58; 70/65; 111/111.

Sadaret, Mektubi Umum Vilayat Evrakı (A.MKT.UM.), 1/16; 791/17.

Sadaret, Teşrifat Kalemî Evrakı (A.TŞF.), 12/37; 13/36.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d.), 5002.

Resmî Süreli Yayınlar

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a 1, Hicri 1263; Def'a 10, Hicri 1272; Def'a 11, Hicri 1273; 12, Hicri 1274; Def'a 13, Hicri 1275; Def'a 14, Hicri 1276; Def'a 15, Hicri 1277; Def'a 16, Hicri 1278; Def'a 17, Hicri 1279; Def'a 18, Hicri 1280; Def'a 19,

Hicri 1281; Def'a 20, Hicri 1282; Def'a 21, Hicri 1283; Def'a 22, Hicri 1284; Def'a 23, Hicri 1285.

Salnâme-i Vilayet-i Konya, Def'a 1, Hicri 1285.
Takvîm-i Vekâyi, 13 Zilhicce 1255, Def'a 193.

Araştırma Eserleri

- Çadırcı, Musa, "Tanzimat'ın Uygulanması ve Karşılaşılan Güçlükler (1840-1856)", *Tanzimat, Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Edit. Halil İncalcık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 199-207.
- Çadırcı, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Dayar, Evren, *Antalya'da Devlet ve Eşraf İlişkileri (1839-1908)*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya 2016.
- Dinç, Güven, "Antalya Redif Taburu'nun Kuruluşu ve İşleyişi", *XVIII. Türk Tarih Kongresi 1-5 Ekim 2018, Bildiriler*, c. 6, Ankara 2022 s. 191-211.
- Dinç, Güven, "Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın Antalya'ya Etkileri (1831-1833)", *Belleten*, 80/289, s. 857-886.
- Dinç, Güven, *9'nolu Antalya Şer'iyye Sicili Defterine Göre 1853-1859 Yılları Arasında Antalya Şehrinin İdarî ve Sosyo-Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2005.
- Doğan, Aylin, *19. Yüzyılda Teke Sancağı Antalya Merkez Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.
- Durgun, Hatice, *XIX. Yüzyılda Teke Sancağı'na Bağlı Elmalı Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1839-1914)*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Antalya 2014.
- Efe, Ayla, "Osmanlı Devleti'nde Mali Sistem Arayışının Getirdiği Yerel Yönetim Uygulamaları: Muhassıllık Örneği", *Tarih Dergisi*, 49 (2009/1), s. 59-89.
- Efe, Ayla, "Tanzimat Devletinin Taşradaki Görünürlüğü: Maliye Masraf Defterleri Üzerinden Bir Değerlendirme", *XVIII. Türk Tarih Kongresi 1-5 Ekim 2018, Bildiriler*, 3, Ankara 2022, s. 107-124.
- Efe, Ayla, "Taşra Yönetimine Muhassıllıktan Açılan Kapı", *1864 Vilayet Nizamnamesi*, Haz. E. Tural, S. Çapar, TODAİE Yayınları, Ankara 2015, s. 31-46.
- Güçlü, Muhammet, "Cumhuriyet Döneminde Manavgat Kazası (1923-1950)", *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 13 (2020), s. 149-212.
- Güçlü, Muhammet, "Müstakil Teke (Antalya) Sancağı'nın Kurulması ve İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge", *Adalya*, II (1998), s. 289-301.
- İncalcık, Halil, "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", *Tanzimat, Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Edit. Halil İncalcık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 171-195.
- Moğol, Hasan, *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 1990.
- Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- Özdemir, Rifat, "Osmanlı Döneminde Antalya'nın Fiziki ve Demografik Yapısı (1800-1867)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 7/1 (1992), s. 133-166.
- Sarıçelik, Kerim, "Teke (Antalya) Sancağının Konya Vilayetinden Ayrılarak Bağımsız Hale Getirilmesi ve İdari Yönden Yeniden Düzenlenmesi", *Bilgi*, 93/Bahar 2020, s. 85-114.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet, *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- Tızlak, Fahrettin, "İstanos Nahiyesi'nin Korkudili Kazası'na Dönüştürülmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi (MJH)*, IV/2 (2014), s. 249-259.
- Tızlak, Fahrettin, "Tekelioğlu İsyanı", *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, III/1, Ankara 2002, s. 237-254.

Marriage and Divorce Rituals in Yezidi Society in the XIXth Century

Murat Gökhan DALYAN* - Muhammet Nuri TUNÇ**

Yezidis in General

The origin of the Yezidis is still a subject of debate today. In the 18th and 19th centuries, missionaries, based on similarities, stated that this community was one of the ancient Iranian communities and that they belonged to the Yezdanism faith or that they were descendants of the ancient Sabians. It is known that the name Sabii, who are said to be from Harran or to have lived in this region, comes from Arabic or is related to Arabic. In addition, if it is accepted that Sabism is the oldest origin of Yezidism, according to the belief system, the holy temple should be in this region instead of Lalish. However, this is not the case. It is generally thought that the Sabis belonged to Assyrian, Semitic and other ancient cultures¹. However, a comprehensive comparison with them and their beliefs has not been made. It is also claimed that they were Armenians, Assyrians, Chaldeans, Arabs, Kurds and even Turks². However, the language they speak, the caste system in their structure, which is not found in Middle Eastern societies, and their belief in reincarnation suggest that this community is Indo-European and therefore of Indian origin.

Just as the Russians have adopted the bear, the Turks the wolf and the Chinese the dragon as totems, the Yezidis have adopted the Peacock, an animal of the Indian geography, as a totem. This situation stands as a detail that contributes to the thought in question.

The missionaries generally implied that the Yezidis, especially the Manichees, were the only surviving representatives of a widespread heresy which, in their opinion, had been proven in the early days³. For their part, the Yezidis themselves, including Prince Anwar Mu'awiya Ismail, the head of the Yezidi

* Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Adıyaman, Türkiye, m.g.dalyan@adiyaman.edu.tr

** Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Adıyaman, Türkiye, mtunc@adiyaman.edu.tr

¹ Henri Lammens, "Le massif du Gabal Sim'an et les Yézidis de Syrie", *Mélange de la Faculté Orientale*, 2, 1907, p. 366; Erol Sever, *Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni*, Berfin Yayınları, İstanbul 2006, p.27-28.

² M. Joachim Menant, *Les Yézidiz; épisodes de l'histoire des adoreteurs du diable*, Paris 1892, pp.47-48.

³ J. P. Fletcher, *Narrative of a Two Years' Residence at Nineveh and Travels in Mesopotamia, Assyria, and Syria*, Vol.I, London 1850, p.241.

and the man is punished by paying three blood money is a practice that recognises positive discrimination for the man. The fact that there is a marriage practice similar to the caste system in the Yezidi society and that the grounds for divorce show some differences with other communities in the region suggests that they are not the people of this geography, but a community that came to this geography later and that they have carried their unique cultural elements to the region in this way.

Bibliography

Ottoman Archives (Precidency of the Republic of Türkiye Directorate of State Archives)

Ayşe Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H.1117/M.1705) (İnceleme-Metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

BOA, İ.MSM, 48/1225.

BOA, İ.MVL., 39/729.

Divân-ı Hümayûn Sicilleri Diyarbakır Ahkâm Defterleri, C. 3, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 2018.

Mühimme Defterleri (BOA. MD.) nr. 2, 121, 31,127,

Published Narrative and Secondary Sources

“Les frères de cheikh adı et autres personnages influents”, *Journal Asiatique Huitieme*, Serie Tome V, Paris M DCCC LXXXV.

“Miscellanies” *The Journal of Sacred Literature*, No. IV. - January, 1863.

Açıkgül Şengül, Birgül, *Ezidiler*, Alfa Yayınları, İstanbul 2010.

Adams, Isaac, *Darkness and Daybreak, Personal Experiences, Manners, Customs, Habits, Religious and Social Life in Persia*, Published in the Interest of Persian Mission, 1898.

Adams, Isaac, *Persia by a Persian; Personal Experiences, Manners, Customs, Habits, Religious And Social Life in Persia*, Washington 1900.

Ainsworth, W. Francis, “The Assyrian Origin of the Izedis or Yezidis-the so-Called “Devil Worshippers”, *Transactions of the Ethnological Society of London*, Vol. (1861).

Anastase, R. P., “La Secte Des Yezidis”, *Les Missions Catholiques*, Tome Trente-Unièm: Janvier-Décembre 1899, Lyon 1899.

Avyarov, *Osmanlı-Rus ve İran Savaşları'nda Kürtler 1801-1900*, Çev.: Muhammet Varlı, Sipan Yayıncılık, Ankara 1995.

Awrfeld, William, *The Gate of Asia A Journey from The Persian Gulf to The Black Sea*, London & New York 1916.

Baptist Missionary Magazine, Volume XLIII, Published by American Baptist Missionary Union, Boston 1863.

Baron Von Haxthausen, *Transcaucasia. Sketches of the nations and races between the Black sea and the Caspian*, London 1854.

Bell, Gertrude Lowhian, *Amurat to Amurat*, London MCMXI.

Bianchi, Alessandro de, *Viaggi in Armenia, Kurdistan e Lazistan*, Milano 1865.

Bois, Thomas, *Connaissance Des Kurdes*, Beyrout 1965.

Chantre, Ernest, *Recherches Anthropologiques Dans L'asie Occidentale Missions Scientifiques En Transcaucasie Asie Mneure Et Syrie - 1890-1894*, Lyon 1895.

Chantre, M. E., “Les Kurdes Esquisse Historique Et Ethnographique”, *Bulletin de la Société d'Anthropologie de Lyon*, Tome Quinzième 1896, Paris & Lyon 1897.

Çağatay, Neşet ve İbrahim Agah Çubukçu, *İslam Mezhepleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1985.

Dalyan, Murat Gökhan and Cabir Doğan, “An Overview of 19th Century Yezidi Women”, *Asian Social Science*, Vol. 9, No. 7; 2013.

Dalyan, Murat Gökhan, “XIX. Yüzyıl Nasturilerinde Evlilik ve Düğün”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/3 Summer 2011.

- Deringil, Selim, *The Well Protected Domains, Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire 1876-1909*, I.B.Tauris Publishers, London-New York 2004.
- Dr. L. E. Browski, "The Yezidees, or Devil-Worshippers", *The Popular Science Monthly*, February, 1889.
- Empson, R. H. W., *The Cult of the Peacock Angel A Short Account of the Yezîdî Tribes of Kurdistan*, London 1928.
- Encyclopédie, ou dictionnaire universel raisonné des connoissances humaines*, Tome XXIV., Yverdon MDCCCLXXXIII,
- Encyclopédie, ou, Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, Tome Huitième, Neufchastal MDCCLXV.
- Esen, Hüseyin, "Zina", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.44, s.440-444.
- Evan-Pritchard, Edward, *Peoples of the Earth, Volume 17 Arab World*, The Danbury Press, Verona 1973.
- Febvre, Michel Le, *Théâtre de la Turquie, Où Sont Représentées Les Choses Les Plus Remarquables Qui S'y Passent Aujourd'hui Touchant Les Mœurs, Le Gouvernement, Les Coûtumes & La Religion Des Turcs, & De Treize Autres Sortes De Nations Qui Habitent Dans L'empire Ottoman*, Paris MDCLXXXII.
- Fletcher, J. P., *Narrative of a Two Years' Residence at Nineveh and Travels in Mesopotamia, Assyria, and Syria*, Vol.I., London 1850.
- Foltz, Richard, *Religions of Iran : From Prehistory to the Present*, London 2013.
- Fuccaro, Nedelia, *Aspects of the social and political history of the Yazidi enclave of Jabal Sinjar (Iraq) under the British mandate, 1919-1932*, Durham theses, Durham University. Available at Durham E-Theses Online: <http://etheses.dur.ac.uk/5832>
- Garnett, Lucy M. J., *The Women of Turkey And Their Folk-Lore*, London 1891.
- Grégoire, M., *Histoire Des Sectes Religieuses Qui Sont Nées, Se Sont Modifiées, Se Sont Éteintes Dans Les Différentes Contrées Du Globe, Depuis Le Commencement Du Siècle Dernier Jusqu'à L'Epoque Actuelle*, Tome Quatrième, Paris 1829.
- Groot algemeen historisch, geografisch, genealogisch, en oordeelkundig woordenboek, behelzende zo het voornaamste dat vervat is in de Woordenboeken van Morery, Bayle, Buddeus, enz. als de gehele kerkelyke en wereldlyke geschiedenis*, Amsterdam MDCCXXXIX.
- Guest, John S., *Yezidilerin Tarihi Meleké Tawus ve Mishefa Reş'in İzinde*, Çev. İbrahim Bingöl, Avesta Yayınları, İstanbul 2001.
- Hartland, Edwin Sidney, *The Legend Of Perseus A Study Of Tradition In Story Custom And Belief*, Vo.II, London 1895.
- Hartland, Sidney, "A Marriage Custom Of The Aborigines Of Bengal: A Study In The Symbolism Of Marriage Ceremonies", *The Imperial and Asiatic Quarterly Review and Oriental and Colonial Record 1893-01*: Vol 15, London 1893.
- Heard, W. B., "Notes on the Yezidis", *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britian and Ireland*, Vol. 41. (Jan.-Jun., 1911).
- Herbert, Henry Howard Molyneux, *Recollections of The Druses of The Lebanon. And Notes On Their Religion*, London 1860.
- Homes, Henry A., "The Sect of Yezidies of Mesopotamia", *The American Biblical Repository*, Second Series, No. XIV.-Whole No. XLVI., April 1842.
- Jackson, A. V. Williams, "Notes of a Journey to Persia, I", *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 25. (1904).
- Joseph, Isya, "Yezidi Texts (Continued)" *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, Vol. 25, No. 3. (Apr., 1909).
- Kâtip Çelebi, *Fezleke (Osmanlı Tarihi (1000-1065/1591-1655)*, C.II, Haz.: Zeynep Aycibin, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2016.
- Lammens, Henri, "Le massif du Gabal Sim'an et les Yézidis de Syrie", *Mélanges de la Faculté Orientale*, 2 1907.
- Laurie, Thomas, *The Ely volume; or, The Contributions of Our Foreign Missions to Science and Human Well-Being*, American Board Of Commissioners for Foreign Missions, Congregational House, Boston 1881.
- Le Grand Dictionnaire Historique, Ou Le Mélanges Curieux De L'histoire Sacrée Et Profane, Qui Contient En Abrégé L'histoire Fabuleuse Des Dieux & Des Heroes De L'antiquité Payenne*, Tome IV, Paris MDCCXXXII.

- Le Grand Vocabulaire François*, Par Une Société De Gens De Lettres, Tome Quinzième, Paris M.DCCLXXL.
- Littérature Des Peuples Orientaux, Huitieme Serie Tome V, Paris M DCCCLXXXV.
- Lost, Roger, *Yezidiler Din Tarih ve Toplumsal Hayat Cebel Sincar ve Suriye Yezidileri*, Avesta Yay., İstanbul 2001.
- McCoan, James Carlile, *Our New Protectorate, Turkey In Asia: Its Geography, Races, Resources, and Government*, Vol. I., London 1879.
- Menekşe, Ömer, "Osmanlı'da Zina Cezası Olarak Recm", *Marife*, Yıl 3, Sayı 2, 2003.
- Moosa, Matti, *Extremist Shiites, The Ghulat Sects*, Syracuse University Press, New York 1987.
- Moutran, Nadra, *La Syrie de Demain: France et Syrie, Syrie Proprement dite, Gouvernement et, France Et Syrie Proprement Uite Gouvernement Et Admustration Religions Et Races*, Paris 1916.
- Mustafa Nuri Paşa, *Abede-i İblis: Yezidi Taifesinin İtikadı, A'datı, Evsafı*, Yay. Mustafa Işı ve İsa Kalaycı, Kriter Yayınevi, İstanbul 2017.
- Na'imâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'imâ (Ravzatü'l-Hüseyn Fî Hulâsati Ahbârî'l-Hâfikayn)*, C.V, TTK Yayınları, Ankara 2014.
- Özcan, Uğur and Murat Gökhan Dalyan, "Bride Price Practices in Nestorian, Armenian, Yezidi and Circassian Communities in the 19th Century Ottoman Empire", *Milli Folklor*, 2013.
- Parry, Oswald Hutton, *Six Months in a Syrian Monastery: Being the Record of a Visit to the Head Quarters of the Syrian Church in Mesopotamia, with Some Account of the Yazidis Or Devil Worshipers of Mosul and El Jilwah, Their Sacred Book*, London 1895.
- Perrier, M. Ferdinand, *La Syrie Sous Le Gouvernement De Mehemet-Ali Jusqu'en*, 1840, Paris 1842.
- Poujoulat, M. Baptistin, *Voyage dans l'Asie Mineure en Mésopotamie, à Palmyre, en Syrie, en Palestine et en Égypte : faisant suite à la correspondance d'Orient*, Volume I, Paris 1840.
- Sanders, Mija, "Yezidis in ancient India, or Indians in ancient Mesopotamia?: Re-imagining Ancient Yezidi Origins", *Journal of Ethnic and Cultural Studies* 2019, Vol. 6, No. 2.
- Scheil O.P., M. Vincent, "Une Saison De Fouilles Ä Sippar", *Mémoires Publies Par les Membres de l'Institut Francais D'archeologie Orientale du Care Sous La Direction De M. E. Chassnat*, Tome Premier, Le Caire 1902.
- Sever, Erol, *Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni*, Berfin Yayınları, İstanbul 2006.
- Shabaz, Absalom D., *Land of The Lion And The Sun; Personal Experiences, The Nations of Persia--Their Manners, Customs, and Their Belief*, Tracy, Gibbs & Co., Printers, Madison 1901.
- Siouffi, M. N., "Notice Sur Le Cheikh 'Adi Et La Secte Des Yézidis", *Journal Asiatique Ou Recueil de Mémoires D'extraits Et De Notices Relatifs À L'histoire. À la Philosophie. Aux Langues Et À La Littérature Des Peuples Orientaux*, Huitieme Serie Tome V, Paris M DCCCLXXXV.
- Spiro, Jean, "Lés Yezidi Ou Les Adorateurs Du Diable", *Bulletin De La Société Neuchâteloise De Géographie*, Tome XII, 1900, Neuchatel 1900.
- Taşğın, Ahmet, *Yezidiler*, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- Texier, "Notice Géographique Sur Le Kourdistan", *Bulletin De La Societe De Géographie*, Premiere Section Mémoires, extraits. Analyses et Rapports, Janvier 1844.
- The Great Historical, Geographical, Genealogical And Poetical Dictionary; Being A Curious Miscellany Of Sacred And Profane History. ... Collected From The Best Historians, Chronologers, And Lexicographers; ... Especially Out Of Lewis Morery, ... The Second Edition Revis'd, Corrected and Enlarg'd to The Year 1688*, London 1688.
- The Missionary Magazine*, Volume XLIII, No.1, January 1863, Boston 1863.
- Tozer, Henry Fanshawe, *Turkish Armenia and Eastern Asia Minore*, London 1881.
- Victor Dixelstedt, "The Yezids", *Scottish Geographical Magazine*, Volume XIV: 1898, Edinburgh 1898.
- Yalkut, Sabiha Banu, *Melek Tavus'un Halkı Yezidiler*, Çev. Sabir Yücersoy, Siyah Beyaz Metis Güncel Yayınları, İstanbul 2006.
- Егіазаровъ., С. "Курды Эриванской Губерніи. I. Территоріальное распредѣленіе и численность ихъ". *Записки кавказскаго отдѣла императорскаго русскаго географическаго общества*, Книжка XIII, Выпускъ второй, Тифлисъ 1891.

Finike'nin Limyra Antik Şehrinde Bulunan Abdal Kefi (Kafi Baba) Türbesi/Zaviyesi'nin Tarihi Seyri

Muhammet GÜÇLÜ*

Giriş

Finike'nin Limyra Antik Şehrinde Bulunan Abdal Kefi (Kafi Baba) Türbesi/Zaviyesi'nin Tarihi Seyri adlı çalışmada Teke (Antalya) Sancağı'na bağlı Finike kazasının Limyra antik şehrinde bulunan Kafi Baba Tekkesi konu edilmiştir. Öncelikle Finike Kalesi, nefsi Finike kasabası üzerinde durulmuştur. Sonra Elmalı'nın Tekke köyünde bulunan Abdal Musa Tekkesi'nin Finike ile bağlantısına değinilmiş ve Kafi Baba'nın isminin ortaya çıkışına açıklık getirilmiştir. Teke Vakıf Defterlerine (II. Murat, Fatih, II. Bayezid, Kanuni, II. Selim/III. Murat) göre Abdal Musa'nın Finike ve Elmalı'da Tekkesi olduğu, her iki kazada vakfının gelirleri olduğu, bir süre mevsime bağlı olarak sahil-yaylak şeklinde ikili bir hayat yaşayan Abdal Musa'nın sonunda Elmalı Tekke köyde daimi olarak oturduğu, isminin de Elmalı ile bütünleştiği görülmüştür. Abdal Musa'nın ikili yaşam tarzı vakıf kayıtlarına da yansımış olup, bazı kayıtlarda tekkesi için Finike tevabiinden denirken, bazılarında Elmalı'da olduğu kayıtlıdır. Bu durum da vakıf defterinin düzenlendiği mevsimden kaynaklanmış olmalıdır. Ayrıca Abdal Musa Velayetnamesi'nde geçen "*Andan Abdal Musa Sultan yaylak'dan sahil evine indi. Anda bir Tekke bünyad itdi. Ol Tekke'yi yapıdıkları yirden bir kazana altun çıkardılar*" sözleri onun yaylak-sahil arasında bir süre hayat sürdürdüğünün kendi dilinden kanıtıdır. Abdal Musa Sultan çıkan altınları derya kenarında bulunan kafir gemisine vermek istedi. Kafirler Tekke'nin yanından akan su içine sandal getirdiler, kazanla malı koydular, ama sandal yürümedi. Kazanı çıkardılar. O zaman sandal yoluna yürüdü. Bu durumu Teke Bey'i duyunca "*biz burada İslam Padişahu iken bize virmeyüp kafire niçin virdi*" demiştir¹. Sahil evi denilen mevki Finike'de Zengeder (Yuvalı) köyünde Kafi Baba Türbesi/Tekkesi denilen yerdir. Bu Tekke zamanla odacı ve halifelerinden Abdal Kefi/Kafi Baba'nın adıyla anılmaya başlanmıştır. Abdal Musa Zaviyesi'nin vakıf kaydı bulunurken, Kafi Baba Tekkesi'nin vakıf kaydının olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada Teke Livası vakıf defterleri, kronikler, arşiv belgeleri, basın, araştırma

* Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Antalya, Türkiye, mguclu@akdeniz.edu.tr

¹ Abdurrahman Güzel, *Abdal Musa Velayetnamesi*, Ankara 1999, s. 141; *Abdal Musa Velayetnamesi*, Haz. Adil Ali Atalay, İstanbul 1990, s. 141.

and the man is punished by paying three blood money is a practice that recognises positive discrimination for the man. The fact that there is a marriage practice similar to the caste system in the Yezidi society and that the grounds for divorce show some differences with other communities in the region suggests that they are not the people of this geography, but a community that came to this geography later and that they have carried their unique cultural elements to the region in this way.

Bibliography

Ottoman Archives (Precidency of the Republic of Türkiye Directorate of State Archives)

Ayşe Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H.1117/M.1705) (İnceleme-Metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

BOA, İ.MSM, 48/1225.

BOA, İ.MVL., 39/729.

Divân-ı Hümayûn Sicilleri Diyarbakır Ahkâm Defterleri, C. 3, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 2018.

Mühimme Defterleri (BOA. MD.) nr. 2, 121, 31,127,

Published Narrative and Secondary Sources

“Les frères de cheikh adı et autres personnages influents”, *Journal Asiatique Huitieme*, Serie Tome V, Paris M DCCC LXXXV.

“Miscellanies” *The Journal of Sacred Literature*, No. IV. - January, 1863.

Açıkgül Şengül, Birgül, *Ezidiler*, Alfa Yayınları, İstanbul 2010.

Adams, Isaac, *Darkness and Daybreak, Personal Experiences, Manners, Customs, Habits, Religious and Social Life in Persia*, Published in the Interest of Persian Mission, 1898.

Adams, Isaac, *Persia by a Persian; Personal Experiences, Manners, Customs, Habits, Religious And Social Life in Persia*, Washington 1900.

Ainsworth, W. Francis, “The Assyrian Origin of the Izedis or Yezidis-the so-Called “Devil Worshippers”, *Transactions of the Ethnological Society of London*, Vol. (1861).

Anastase, R. P., “La Secte Des Yezidis”, *Les Missions Catholiques*, Tome Trente-Unièm: Janvier-Décembre 1899, Lyon 1899.

Avyarov, *Osmanlı-Rus ve İran Savaşları'nda Kürtler 1801-1900*, Çev.: Muhammet Varlı, Sipan Yayıncılık, Ankara 1995.

Awrfeld, William, *The Gate of Asia A Journey from The Persian Gulf to The Black Sea*, London & New York 1916.

Baptist Missionary Magazine, Volume XLIII, Published by American Baptist Missionary Union, Boston 1863.

Baron Von Haxthausen, *Transcaucasia. Sketches of the nations and races between the Black sea and the Caspian*, London 1854.

Bell, Gertrude Lowhian, *Amurat to Amurat*, London MCMXI.

Bianchi, Alessandro de, *Viaggi in Armenia, Kurdistan e Lazistan*, Milano 1865.

Bois, Thomas, *Connaissance Des Kurdes*, Beyrout 1965.

Chantre, Ernest, *Recherches Anthropologiques Dans L'asie Occidentale Missions Scientifiques En Transcaucasie Asie Mneure Et Syrie - 1890-1894*, Lyon 1895.

Chantre, M. E., “Les Kurdes Esquisse Historique Et Ethnographique”, *Bulletin de la Société d'Anthropologie de Lyon*, Tome Quinzième 1896, Paris & Lyon 1897.

Çağatay, Neşet ve İbrahim Agah Çubukçu, *İslam Mezhepleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1985.

Dalyan, Murat Gökhan and Cabir Doğan, “An Overview of 19th Century Yezidi Women”, *Asian Social Science*, Vol. 9, No. 7; 2013.

Dalyan, Murat Gökhan, “XIX. Yüzyıl Nasturilerinde Evlilik ve Düğün”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/3 Summer 2011.

- Deringil, Selim, *The Well Protected Domains, Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire 1876-1909*, I.B.Tauris Publishers, London-New York 2004.
- Dr. L. E. Browski, "The Yezidees, or Devil-Worshippers", *The Popular Science Monthly*, February, 1889.
- Empson, R. H. W., *The Cult of the Peacock Angel A Short Account of the Yezîdî Tribes of Kurdistan*, London 1928.
- Encyclopédie, ou dictionnaire universel raisonné des connoissances humaines*, Tome XXIV., Yverdon MDCCCLXXXIII,
- Encyclopédie, ou, Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, Tome Huitième, Neufchastal MDCCLXV.
- Esen, Hüseyin, "Zina", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.44, s.440-444.
- Evan-Pritchard, Edward, *Peoples of the Earth, Volume 17 Arab World*, The Danbury Press, Verona 1973.
- Febvre, Michel Le, *Théâtre de la Turquie, Où Sont Représentées Les Choses Les Plus Remarquables Qui S'y Passent Aujourd'hui Touchant Les Mœurs, Le Gouvernement, Les Coûtumes & La Religion Des Turcs, & De Treize Autres Sortes De Nations Qui Habitent Dans L'empire Ottoman*, Paris MDCLXXXII.
- Fletcher, J. P., *Narrative of a Two Years' Residence at Nineveh and Travels in Mesopotamia, Assyria, and Syria*, Vol.I., London 1850.
- Foltz, Richard, *Religions of Iran : From Prehistory to the Present*, London 2013.
- Fuccaro, Nedelia, *Aspects of the social and political history of the Yazidi enclave of Jabal Sinjar (Iraq) under the British mandate, 1919-1932*, Durham theses, Durham University. Available at Durham E-Theses Online: <http://etheses.dur.ac.uk/5832>
- Garnett, Lucy M. J., *The Women of Turkey And Their Folk-Lore*, London 1891.
- Grégoire, M., *Histoire Des Sectes Religieuses Qui Sont Nées, Se Sont Modifiées, Se Sont Éteintes Dans Les Différentes Contrées Du Globe, Depuis Le Commencement Du Siècle Dernier Jusqu'à L'Epoque Actuelle*, Tome Quatrième, Paris 1829.
- Groot algemeen historisch, geografisch, genealogisch, en oordeelkundig woordenboek, behelzende zo het voornaamste dat vervat is in de Woordenboeken van Morery, Bayle, Buddeus, enz. als de gehele kerkelyke en wereldlyke geschiedenis*, Amsterdam MDCCXXXIX.
- Guest, John S., *Yezidilerin Tarihi Meleké Tawus ve Mishefa Reş'in İzinde*, Çev. İbrahim Bingöl, Avesta Yayınları, İstanbul 2001.
- Hartland, Edwin Sidney, *The Legend Of Perseus A Study Of Tradition In Story Custom And Belief*, Vo.II, London 1895.
- Hartland, Sidney, "A Marriage Custom Of The Aborigines Of Bengal: A Study In The Symbolism Of Marriage Ceremonies", *The Imperial and Asiatic Quarterly Review and Oriental and Colonial Record 1893-01*: Vol 15, London 1893.
- Heard, W. B., "Notes on the Yezidis", *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britian and Ireland*, Vol. 41. (Jan.-Jun., 1911).
- Herbert, Henry Howard Molyneux, *Recollections of The Druses of The Lebanon. And Notes On Their Religion*, London 1860.
- Homes, Henry A., "The Sect of Yezidies of Mesopotamia", *The American Biblical Repository*, Second Series, No. XIV.-Whole No. XLVI., April 1842.
- Jackson, A. V. Williams, "Notes of a Journey to Persia, I", *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 25. (1904).
- Joseph, Isya, "Yezidi Texts (Continued)" *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, Vol. 25, No. 3. (Apr., 1909).
- Kâtip Çelebi, *Fezleke (Osmanlı Tarihi (1000-1065/1591-1655)*, C.II, Haz.: Zeynep Aycibin, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2016.
- Lammens, Henri, "Le massif du Gabal Sim'an et les Yézidis de Syrie", *Mélanges de la Faculté Orientale*, 2 1907.
- Laurie, Thomas, *The Ely volume; or, The Contributions of Our Foreign Missions to Science and Human Well-Being*, American Board Of Commissioners for Foreign Missions, Congregational House, Boston 1881.
- Le Grand Dictionnaire Historique, Ou Le Mélanges Curieux De L'histoire Sacrée Et Profane, Qui Contient En Abrégé L'histoire Fabuleuse Des Dieux & Des Heroes De L'antiquité Payenne*, Tome IV, Paris MDCCXXXII.

- Le Grand Vocabulaire François*, Par Une Société De Gens De Lettres, Tome Quinzième, Paris M.DCCLXXL.
- Littérature Des Peuples Orientaux, Huitieme Serie Tome V, Paris M DCCCLXXXV.
- Lost, Roger, *Yezidiler Din Tarih ve Toplumsal Hayat Cebel Sincar ve Suriye Yezidileri*, Avesta Yay., İstanbul 2001.
- McCoan, James Carlile, *Our New Protectorate, Turkey In Asia: Its Geography, Races, Resources, and Government*, Vol. I., London 1879.
- Menekşe, Ömer, "Osmanlı'da Zina Cezası Olarak Recm", *Marife*, Yıl 3, Sayı 2, 2003.
- Moosa, Matti, *Extremist Shiites, The Ghulat Sects*, Syracuse University Press, New York 1987.
- Moutran, Nadra, *La Syrie de Demain: France et Syrie, Syrie Proprement dite, Gouvernement et, France Et Syrie Proprement Uite Gouvernement Et Admustration Religions Et Races*, Paris 1916.
- Mustafa Nuri Paşa, *Abede-i İblis: Yezidi Taifesinin İtikadı, A'datı, Evsafı*, Yay. Mustafa Işı ve İsa Kalaycı, Kriter Yayınevi, İstanbul 2017.
- Na'imâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'imâ (Ravzatü'l-Hüseyn Fî Hulâsati Ahbârî'l-Hâfikayn)*, C.V, TTK Yayınları, Ankara 2014.
- Özcan, Uğur and Murat Gökhan Dalyan, "Bride Price Practices in Nestorian, Armenian, Yezidi and Circassian Communities in the 19th Century Ottoman Empire", *Milli Folklor*, 2013.
- Parry, Oswald Hutton, *Six Months in a Syrian Monastery: Being the Record of a Visit to the Head Quarters of the Syrian Church in Mesopotamia, with Some Account of the Yazidis Or Devil Worshipers of Mosul and El Jilwah, Their Sacred Book*, London 1895.
- Perrier, M. Ferdinand, *La Syrie Sous Le Gouvernement De Mehemet-Ali Jusqu'en*, 1840, Paris 1842.
- Poujoulat, M. Baptistin, *Voyage dans l'Asie Mineure en Mésopotamie, à Palmyre, en Syrie, en Palestine et en Égypte : faisant suite à la correspondance d'Orient*, Volume I, Paris 1840.
- Sanders, Mija, "Yezidis in ancient India, or Indians in ancient Mesopotamia?: Re-imagining Ancient Yezidi Origins", *Journal of Ethnic and Cultural Studies* 2019, Vol. 6, No. 2.
- Scheil O.P., M. Vincent, "Une Saison De Fouilles Ä Sippar", *Mémoires Publies Par les Membres de l'Institut Francais D'archeologie Orientale du Care Sous La Direction De M. E. Chassnat*, Tome Premier, Le Caire 1902.
- Sever, Erol, *Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni*, Berfin Yayınları, İstanbul 2006.
- Shabaz, Absalom D., *Land of The Lion And The Sun; Personal Experiences, The Nations of Persia--Their Manners, Customs, and Their Belief*, Tracy, Gibbs & Co., Printers, Madison 1901.
- Siouffi, M. N., "Notice Sur Le Cheikh 'Adi Et La Secte Des Yézidis", *Journal Asiatique Ou Recueil de Mémoires D'extraits Et De Notices Relatifs À L'histoire. À la Philosophie. Aux Langues Et À La Littérature Des Peuples Orientaux*, Huitieme Serie Tome V, Paris M DCCCLXXXV.
- Spiro, Jean, "Lés Yezidi Ou Les Adorateurs Du Diable", *Bulletin De La Société Neuchâteloise De Géographie*, Tome XII, 1900, Neuchatel 1900.
- Taşğın, Ahmet, *Yezidiler*, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- Texier, "Notice Géographique Sur Le Kourdistan", *Bulletin De La Societe De Géographie*, Premiere Section Mémoires, extraits. Analyses et Rapports, Janvier 1844.
- The Great Historical, Geographical, Genealogical And Poetical Dictionary; Being A Curious Miscellany Of Sacred And Profane History. ... Collected From The Best Historians, Chronologers, And Lexicographers; ... Especially Out Of Lewis Morery, ... The Second Edition Revis'd, Corrected and Enlarg'd to The Year 1688*, London 1688.
- The Missionary Magazine*, Volume XLIII, No.1, January 1863, Boston 1863.
- Tozer, Henry Fanshawe, *Turkish Armenia and Eastern Asia Minore*, London 1881.
- Victor Dixelstedt, "The Yezids", *Scottish Geographical Magazine*, Volume XIV: 1898, Edinburgh 1898.
- Yalkut, Sabiha Banu, *Melek Tavus'un Halkı Yezidiler*, Çev. Sabir Yücersoy, Siyah Beyaz Metis Güncel Yayınları, İstanbul 2006.
- Егіазаровъ., С. "Курды Эриванской Губерніи. I. Территоріальное распредѣленіе и численность ихъ". *Записки кавказскаго отдѣла императорскаго русскаго географическаго общества*, Книжка XIII, Выпускъ второй, Тифлисъ 1891.

Finike'nin Limyra Antik Şehrinde Bulunan Abdal Kefi (Kafi Baba) Türbesi/Zaviyesi'nin Tarihi Seyri

Muhammet GÜÇLÜ*

Giriş

Finike'nin Limyra Antik Şehrinde Bulunan Abdal Kefi (Kafi Baba) Türbesi/Zaviyesi'nin Tarihi Seyri adlı çalışmada Teke (Antalya) Sancağı'na bağlı Finike kazasının Limyra antik şehrinde bulunan Kafi Baba Tekkesi konu edilmiştir. Öncelikle Finike Kalesi, nefsi Finike kasabası üzerinde durulmuştur. Sonra Elmalı'nın Tekke köyünde bulunan Abdal Musa Tekkesi'nin Finike ile bağlantısına değinilmiş ve Kafi Baba'nın isminin ortaya çıkışına açıklık getirilmiştir. Teke Vakıf Defterlerine (II. Murat, Fatih, II. Bayezid, Kanuni, II. Selim/III. Murat) göre Abdal Musa'nın Finike ve Elmalı'da Tekkesi olduğu, her iki kazada vakfının gelirleri olduğu, bir süre mevsime bağlı olarak sahil-yaylak şeklinde ikili bir hayat yaşayan Abdal Musa'nın sonunda Elmalı Tekke köyde daimi olarak oturduğu, isminin de Elmalı ile bütünleştiği görülmüştür. Abdal Musa'nın ikili yaşam tarzı vakıf kayıtlarına da yansımış olup, bazı kayıtlarda tekkesi için Finike tevabiinden denirken, bazılarında Elmalı'da olduğu kayıtlıdır. Bu durum da vakıf defterinin düzenlendiği mevsimden kaynaklanmış olmalıdır. Ayrıca Abdal Musa Velayetnamesi'nde geçen "*Andan Abdal Musa Sultan yaylak'dan sahil evine indi. Anda bir Tekke bünyad itdi. Ol Tekke'yi yapıdıkları yirden bir kazana altun çıkardılar*" sözleri onun yaylak-sahil arasında bir süre hayat sürdürdüğünün kendi dilinden kanıtıdır. Abdal Musa Sultan çıkan altınları derya kenarında bulunan kafir gemisine vermek istedi. Kafirler Tekke'nin yanından akan su içine sandal getirdiler, kazanla malı koydular, ama sandal yürümedi. Kazanı çıkardılar. O zaman sandal yoluna yürüdü. Bu durumu Teke Bey'i duyunca "*biz burada İslam Padişahu iken bize virmeyüp kafire niçin virdi*" demiştir¹. Sahil evi denilen mevki Finike'de Zengeder (Yuvalı) köyünde Kafi Baba Türbesi/Tekkesi denilen yerdir. Bu Tekke zamanla odacı ve halifelerinden Abdal Kefi/Kafi Baba'nın adıyla anılmaya başlanmıştır. Abdal Musa Zaviyesi'nin vakıf kaydı bulunurken, Kafi Baba Tekkesi'nin vakıf kaydının olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada Teke Livası vakıf defterleri, kronikler, arşiv belgeleri, basın, araştırma

* Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Antalya, Türkiye, mguclu@akdeniz.edu.tr

¹ Abdurrahman Güzel, *Abdal Musa Velayetnamesi*, Ankara 1999, s. 141; *Abdal Musa Velayetnamesi*, Haz. Adil Ali Atalay, İstanbul 1990, s. 141.

aynı Elmalı'da olduğu gibi Kafi Baba Tekkesi'nin bulunduğu köye de Tekkeköy denilmektedir.

Kaynaklar

Yayınlanmış Arşiv Vesikaları ve Resmî Yayınlar

- Ahmed Refik, "Fatih Zamanında Teke İli", *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, 2/79 (1 Mart 1340), s. 65-76.
- Erdoğan, M. Akif, "Antalya ve Havalisi Tarihi İçin Bir Kaynak: Defter-i Evkaf-ı Liva-i Teke", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, X (1995), s. 91-185.
- Erdoğan, M. Akif, *Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala'yye Sancağı-1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmal-i Vilayet-i Ala'yye (Metin ve İnceleme)*, yay. haz. Faruk Nafiz Koçak, Konya 2013.
- Evkaf-ı Hümayun Nezareti, *Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin 327 Senesi Bütçesine Merbut Esbab-ı Mucebe Mazbatası'dır*, İstanbul 1327.
- Güçlü, Muhammet, "Müstakil Teke (Antalya) Sancağı'nın Kurulması ve İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge", *Adalya*, II (1997), s. 289-319.
- Salname-i Vilayet-i Konya*, 1289, Def'a: 5.
- Salname-i Vilayet-i Konya*, 1290, Def'a: 6.
- Tekaya ve Zevayanın Seddine ve İlmiye Sınıfı Kisvesine ve Bi'l-umum Devlet Memurlarının Kiyafetine Dair İcra Vekilleri Heyeti'nin 2 Eylül 1341 Tarihli İctimar'nda Müttehiz Karar Üzerine Tanzim Edilmiş Olan Kararname.
- Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun, Numrusu: 677, 30 Kasım 1341.
- Uğurlu, Mustafa, "Abdal Musa Zaviyesi'nin Vakıfları", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1985), s. 297-303.

Kronik ve Seyahatnameler

- Abdal Musa Velayetnamesi*, Haz. Adil Ali Atalay, İstanbul 1990.
- Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, haz. A. Nihal Atsız, Ankara 1985.
- Beaufort, Tuğamiral Sir Francis, *Karamanya*, çev. Ali Neyzi-Doğan Türker, Antalya 2002.
- Derviş Ahmed Aşık, *Tevarih-i Âl-i Osman Aşıkpaşazade Tarihi*, haz. Ayşenur Kala, İstanbul 2013.
- el-İdrisi, *Kadim Dünya Coğrafyası*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul 2021.
- Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff, 9. Kitap, İstanbul 2005.
- Güzel, Abdurrahman, *Abdal Musa Velayetnamesi*, Ankara 1999.
- Güzel, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal (Alaaddin Gaybi) Menakıb-ınamesi*, 2. bs., Ankara 2020.
- Güzel, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal (Şehzade Alaaddin Gaybi) Divanı*, TC. Alanya Belediyesi Yayınları, No. XIII, Ankara 2018.
- İbn Batuta, *İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara 1981.
- Katip Çelebi, *Cihannüma*, İstanbul 1145/1732.
- Piri Reis, *Kitab-ı Bahriye*, ed. Ertuğrul Zekai Ökte, C IV, Ankara 1998.
- Spratt, T. A. B., - Forbes, Edward, *Milyas, Kibyatis ve Likya'da Yolculuklar*, çev. Doğan Türker, Antalya 2008.
- Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömeri, *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım-Mesaliku'l Eb-sar*, çev. ve notlar: D. Ahsen Batur, 2. bs., İstanbul 2019.

Araştırma Eserler

- Akçay, İlhan, "Abdal Musa Tekkesi", *VII. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, 25-29 Eylül 1970, C I, Ankara 1972, s. 360-373.
- Bauer, Werner T., "Kafi Baba Bektaşî Tekkesi", *Limyra Zemuri Taşları*, çev. Gülay Yümer, İstanbul 1999, s. 117-122.
- Baykara, Tuncer, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara, 1988.
- Borchardt, Jürgen, *Limyra Zemuri Taşları*, çev. Gülay Yümer, İstanbul 1999.
- Durgun, Hatice, "XIX. Yüzyılda Finike'nin İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısından Kesitler", *Akademik İncelemeler Dergisi*, C 12/2 (2017), s. 35-63
- Durgun, Hatice, "XIX. yy.'da Elmalı Abdal Musa Dergahı Şeyhliği ve Vakıflarına Yönelik Müdahaleler", *Adalya*, XVII (2014), s. 295-308.

- Erdem, İlhan, “Ortaçağ Sonlarında Likya Levant Ticareti ve Türkmenler (12-15. YY.,” *III. Likya Sempozyumu 7-10 Kasım 2005, Sempozyum Bildirileri*, C I, İstanbul 2006, ed. Kayhan Dörtlük vd. , s. 245-246.
- Ergin, Muharrem, *Orhun Abideleri*, 3. bs. , İstanbul 1975.
- Erten, S. Fikri, *Antalya Tarihi*, Üçüncü Kısım, Antalya 1948.
- Faroqhi, Suraiya, “Anadolu’nun Güneybatısından Tahıl İhracatı: Tekelioğlu Mehmet Ağa ve Ailesinin Güç ve Serveti”, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Taşra Elitleri*, çev. H. Ebru Aksoy, ed. Antonis Anastasopoulos, İstanbul 2021, s. 415-447.
- Faroqhi, Suraiya, *Der Bektaschi-Orden in Anatolien (vom spaeten fünfzehnten Jahrhundert bis 1826)*, Viyana 1981.
- Flemming, Barbara, *Geç Ortaçağ Dönemi’nde Pamfilya, Pisidyaya ve Likya’nın Tarihi Coğrafyası*, çev. Hüseyin Turan Bağçeci, Ankara 2018.
- Güçlü, Muhammet, “Doğu Akdeniz’de Bir Liman Kenti: Finike”, *Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası*, Ed. Haydar Çoruh-M. Yaşar Ertaş-M. Ziya Köse, İstanbul 2011, s. 415-441.
- Karaca, Behset, “XV-XVI. Asırda Teke ve Alaiye Sancakları’nda Bulunan Kaleler, Kale Muhafızları ve Bu Sancakların Muhafazası Meselesi”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1999), s. 165-189.
- Karaca, Behset, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Isparta 2002.
- Karaçavaş, Abdullah, “Elmalı Abdal Musa Dergahı’ndaki Bektaşî Mezar Taşları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 57 (2011), s. 99-130.
- Kortantamer, Tunca, “Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî’nin Hayatı”, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1980), s. 165-185.
- Köprülü, M. Fuat, “Abdal Musa”, *Türk Kültürü*, 124 (Şubat 1973), s. 198-207.
- Seyirci, Musa, *Abdal Musa Sultan*, İstanbul 1994.
- Süleyman Fikri, *Antalya Livası Tarihi*, İstanbul 1338-1340.
- Şeker, Mehmet, “1826 Yılında Bektaşî Zaviyelerinin Denetim Altına Alınması ile İlgili Uygulamaya Abdal Musa Zaviyesi (Elmalı) Örneği”, *XIII. Türk Tarih Kongresi Ankara, 4-8 Ekim 1999*, Kongreye Sunulan Bildiriler, C III, Kısım: I, Ankara 2002, s. 445-455.
- Tomaschek, Wilhelm, *Zur Historischen Topographie von Kleinasien im Mittelalter*, Wien 1891.
- Torun, Esmâ, *II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Kültürel Değişimler, İç ve Dış Etkenler (1945-1960)*, Antalya 2006.
- Türkoğlu, İsmail, “Tacikler”, *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C 39, 2010, s. 351-353.
- Uyumaz, Emine, *Sultan I. Alaeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)*, Ankara 2003.
- Witteck, Paul, *Menteşe Beyliği 13-15. Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*, çev. O. Ş. Gökçay, Ankara 1986.
- Yıldız, İsmail, *Alaiye Beyliği ve Güleşen’deki Kaygusuz Abdal (Alaaddin Gaybi Bey)*, Alanya 2000.
- Yücel, Yaşar, *XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi, Çoban Oğulları-Candar Oğulları Beylikleri*, Ankara 1980.
- İnternet Kaynakları**
- Aksüt, Ali, “İlk Abdal Musa Dergahı Kafi Baba ve Yuvalı”, *Peyik Dergisi*, 13 Ocak 2017, İstanbul, Erişim Tarihi: 10. 8. 2022.

Modernleşen İstanbul'da Yeni Ulaşım Araçları ve Kazalar (1860-1914)

İhsan ERDİNÇLİ*

Giriş

“...Şirket [*Şirket-i Hayriye*] deryaya hükmederse kara kazasına tramvay hâkimdir...”¹

Sanayi çağında pek çok alanda görülen makineleşme, ulaşım araçlarının çeşitlenmesini, ucuzlamasını ve doğal olarak bu araçları kullanabilen insan sayısını artırarak demokratikleşmesini² beraberinde getirmiştir. Özellikle buharın ulaşım alanında etkin kullanımı ile vapur ve tren, toplu ulaşımında deniz yolu ve demiryolunun etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamıştır. 19. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren modern bir devlet olma yolunda sistemli adımlar atan Osmanlı Devleti, Avrupa'nın 19. yüzyılın başlarında somutlaşan ulaşım alanındaki ilerlemelerini yakından takip etmeye başlamıştır.

İstanbul'da deniz yoluyla ulaşım, uzun bir süre pazar kayıkları vasıtasıyla gerçekleştirilmişti. II. Mahmud döneminde 1828'de satın alınan Swift (Buğ) adlı vapur, İstanbul'u deniz yolu ulaşımında çağdaş taşıtlardan ilkiyle tanıştırmıştır. Osmanlı Devleti'nin modern ulaşım araçlarına ilgi göstermesi, zamanla ticari potansiyeli fark eden Avrupalı müteşebbislerin kapitülasyonları kullanarak Boğaziçi'nde insan taşımacılığı konusunda faaliyet göstermelerini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, zorunlu olarak izin verdiği bu girişimler karşısında ilk olarak Eser-i Hayr isimli vapuru, ardından Hümapervaz'ı ve bunlara ek olarak dört küçük ahşap gemiyi, Boğaz'ın Rumeli ve Anadolu yakasıyla Üsküdar ve Adalar'a sefer düzenlemeye başlamıştır. Daha sonra ise Keçecizade Fuad Paşa ve Ahmed Cevdet Paşa'nın önerisi doğrultusunda Padişah Abdülmecid'in 30 Eylül 1850 tarihli iradesiyle Boğaziçi'nde yolcu taşımak üzere Şirket-i Hayriye kurulmuştur. Bunun üzerine yabancı müteşebbislerin Boğaziçi'ndeki yolcu taşıma imtiyazları, sancılı bir sürecin akabinde sonlandırılmıştır. Şirket-i Hayriye'nin sahip olduğu imtiyazın dışında kalan Ha-

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ortahisar/TRABZON, Türkiye, ierdinclil@ktu.edu.tr

¹ *Diyojen*, S.46, 21 Ağustos 1287/2 Eylül 1871, s.3.

² “Seyahatin Demokratikleşmesi” ve Avrupa'dan Osmanlı topraklarına yönelik seyahatler üzerine bir çalışma için bkz. Emre Çelik, *Osmanlı'nın Ecnebî Misafirleri: Seyyah-Turist, Güzergâh ve Devlet (1863-1914)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış, Doktora Tezi, Trabzon 2019.

ölümde sonuçlandıysa geride bıraktığı yakınlarının durumuyla ilgili detaylara ise nadiren yer verilir. Bu anlamda 25 yaşındaki Rum delikanlının bir tramvay arabası tarafından ezilerek öldüğü kaza, yarım kalan hayatlara zayıf da olsa ışık tutan nadir örneklerden biridir. Âşık olduğu Ermeni kızla evliliğinin üzerinden henüz bir sene geçmişken Beşiktaş tarafında meydana gelen kazada yaşamını yitiren bu Rum delikanlı, paskalyanın yaklaşması nedeniyle çok sevdiği eşine aldığı hediyeleri verememiştir. Yine Cafer'in eşi Fatma, kocasının tramvay kazasında yaşamını yitirmesinden sonra üç çocuğuyla perişan bir halde kalmıştır. Böyle örneklerin bazıları, kazazedelerin mağduriyetlerini bir ölçüde giderecek şekilde çözülmeye çalışılmıştır. Şirket-i Hayriye vapurunun çarptığı kayıkta bulunan çocuklardan birinin boğularak ölmesi üzerine yoksul ve yardıma muhtaç durumda kaldığını beyan eden annesinin müracaatı üzerine kendisine beş bin kuruş ödenmiştir. Ender rastlanan bazı kazalarda, Şirket-i Hayriye ve Tramvay Şirketi, oluşan maddî zararı tazmin etmeye, kazazedelerin tedavi masraflarını üstlenmeye mahkûm edilmiş, hatta bünyesinde uygun bir işe alınması yönünde girişimlerde bulunulmuştur.

Genel olarak modern ulaşım taşıtlarının karıştığı kazaları sert bir dille eleştiren ilk gazete olarak öne çıkan *Diyojen*, vapurlar ile tramvayların insan hayatını “telef” etme konusunda rekabet halinde olduklarına dikkat çekmiştir. Bir süre sonra iyimser tavrını bırakarak sessizliğini bozan Basiretçi Ali Efendi de ihmal ve dikkatsizlik sonucu yitip giden canlara, en kutsal varlık olan anne ve evladı ile ilişkilendirerek dikkat çekmiştir. *Latife* ise tramvayı “insan kasabı” olarak niteleyerek karada tramvay arabalarının denizde vapurların tehlikelerinden korunmak için “gökyüzünde mi uçmalıdır” diye sormuştur. En son kerte de birlikte değerlendirildiğinde başlangıçta medeniyetin ve kalkınmanın semeresi olarak görülen tramvay ve omnibüsün faydalarının yaşanan çok çeşitli kazalarla sakatlıklara, ölümlere yol açması ve ailelerinin kimsesiz ve muhtaç durumda kalması gibi etkenlerle “hiç mesabesinde” kaldığına dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak deniz ulaşımında yaşanan kazalara, tramvayın ve omnibüsün daha geç dönemde ise otomobilin kullanımıyla birlikte kara yolunda yaşananlar da eklenmiş, ulaşımın aksayan yönleriyle birlikte kaza haberleri ve eleştiriler, süreli yayınlar içerisinde, özellikle karikatürlerin de bolca kullanıldığı 1870'lerin mizah ve hiciv basımında çok önemli bir yekûnu oluşturmuştur.

Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri

Babialı Evrak Odası Evrakı (BEO): 210/15718; 370/27710.

Dahiliye Emniyet-i Umumiye Evrak Odası Kalemî Evrakı (DH.EUM.VRK.): 3/95; 7/44.

Dahiliye Emniyet-i Umumiye Muhasebe Kalemî Evrakı (DH.EUM.MH.): 241/58.

Dâhiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evr. (DH.MUİ.): 26/23.

Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH.MKT.): 21/1; 735/72; 1519/41; 2024/120; 2360/34; 2774/92.

Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî Evrakı (HR.MKT.): 779/80; 789/42; 803/31; 816/32.

Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO.): 506/52.
 Meclis-i Mebusan, İradeler (MB.İ.): 11/66.
 Meclis-i Vala Evrakı (MVL.): 880/66.
 Sadaret Amedi Kalemi Evrakı (A.) AMD.): 40/91.
 Sadaret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ Evrakı (A.) MKT.MVL.): 125/100.
 Sadaret Mektubî Kalemi Nezaret ve Devair Yazışmaları Evrakı (A.) MKT.NZD.): 195/89;
 206/98; 212/49; 261/93; 264/12; 309/53; 357/47; 441/46.
 Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.) MKT.MHM.): 97/32; 168/89.
 Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD.): 678/8; 681/12; 778/16; 1279/18.
 Topkapı Sarayı Müze Arşivi, Defter: (TS.MA.e.) 1308/74.
 Yıldız Perakende Evrakı Şehremaneti Maruzatı (Y..PRK.ŞH.): 1/64; 5/61.
 Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y..PRK.ZB.): 22/98.
 Zaptiye Nezareti Evrakı (ZB.): 66/92; 316/145; 317/111; 319/6.

Sürelî Yayınlar

Basiret: S.458; S.524; S.550; S.794; S. 857; S.1092; S. 1414.
 Dalkavuk: S.5.
 Diyojen: S. 33; S. 42; S. 45; S.46; S.48; S.49; S.50; S. 52; S. 65; S.75; S. 76; S. 78; S. 84; S.
 110; S.115; S.123; S. 148; S. 151; S. 158; S.170; S.173.
 Geveze: S. 27.
 Gıdık: S. 9.
 Hakayık'ül-Vekayi: S.348.
 Hayal, S.21; S. 27; S. 73.
 Kahkaha: S.10.
 Latife: S.1; S. 5.
 Ruzname-i Ceride-i Havadis (RCH): S. 1765; S.1794.
 Sabah: S. 1; S.3; S.22; S.25; S.37; S.38; S.43; S. 54; S.62; S.92; S.93.
 Servet-i Fünun: S.230; S. 1192.
 Tiyatro: S.2; S. 28.

Diğer Eserler

Akay, Tolga, "20. Yüzyıl Başlarında İstanbul'da Otomobil, Kazalar ve Trafik Düzenlemeleri", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.62, 2018.
 Aşık, Süleyman, *Türk Otomobil Tarihinde Bir İlk: Devrim Arabası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2013.
 Aycan, Vedat, *Levant Herald Gazetesi'nin 1874 Yılı Haberlerine Göre İstanbul'da İktisadi, Sosyal ve Kültürel Hayat (Fihrist-Çeviri-Değerlendirme)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
 Basiretçi Ali Efendi, *İstanbul Şehir Mektupları*, Haz. Nuri Sağlam, Erdem Kültür Yayınları, İstanbul 2017.
 Bozkurt, İbrahim Murat, *İstanbul Kentiçi Kara Toplu Ulaşım Hizmetlerinin Başlaması ve Gelişimi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2004.
 Çelik, Emre, *Osmanlı'nın Ecnebi Misafirleri: Seyyah-Turist, Güzergâh ve Devlet (1863-1914)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon 2019.
 Çolak, Melek, "XX. Yüzyıl Başlarında İstanbul'da Trafik ve Tramvay", *Osmanlı Araştırmaları*, XXII, İstanbul 2003.
 Eldem, Vedat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, TTK, Ankara 1994.
 Engin, Vahdettin, *İstanbul'un Atlı ve Elektrikli Tramvayları*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 2011.
 Engin, Vahdettin, "İstanbul'da Şehirçi Kara Ulaşımı: At Arabalarından Otomobile", *Osmanlı'da Ulaşım*, Ed. Vahdettin Engin vd., Çamlıca Yayınları, İstanbul 2012.
 Engin, Vahdettin, "İstanbul'da Şehirçi Toplu Taşımacılığın Bir Unsuru Olarak Omnibüsler", *Osmanlı'da Ulaşım*, Ed. Vahdettin Engin vd., Çamlıca Yayınları, İstanbul 2012.
 Engin, Vahdettin, "İstanbul'un Atlı ve Elektrikli Tramvayları", *Osmanlı'da Ulaşım*, Ed. Vahdettin Engin vd., Çamlıca Yayınları, İstanbul 2012.

- Engin, Vahdettin, *İstanbul'un Atlı ve Elektrikli Tramvayları*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 2011.
- Işın, Ekrem, "Bir Boğaziçi Tanzimatçısı: Şirket-i Hayriye", *Çağdaş Şehir Kent Kültürü Dergisi*, Sayı. 10, Aralık 1997.
- Koçu, Reşad Ekrem, "Araba, Arabacı: Saray, Konak, Kira ve Yük Arabaları ve Arabacıları", *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1959.
- Koraltürk, Murat, *İstanbul'da Şehiriçi Ulaşımında Şirket-i Hayriye (1850-1945)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.
- Öner, Senem, *Çeviri Yoluyla Kanun Yapmak: 1858 Osmanlı Ceza Kanunu'nun 1810 Tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan Çevrilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.
- Özdiş, Hamdi, "19. Yüzyıl Mizah Basınında İstanbul'da Şehirli Olmak", *Kebikeç*, S.19, 2005.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet, "Yerel Yönetim Metinleri (V): Turuk ve Ebniye Nizamnamesi ve Getirdikleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C.5, S.3, 1996, s.67-81.
- Tutel, Eser, *Şirket-i Hayriye*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008; Ali Akyıldız, *Osmanlıda Ulaşımın Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019.
- Yeni, Mustafa, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Motorlu Kara Taşıtları (1890-1922)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011.
- Yüksel, Ahmet, "At, Araba ve Kaza: Osmanlı Cephesinden İstanbul'un Trafik Çilesi (1860-1890)", *Bellekten*, 88 (311), s.231-266.
- Yıldırım, Makul, *Sultan II. Abdülhamid Dönemi İstanbul Arabacıları*, Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Iğdır 2024.

Osmanlı Devleti ile İtalya Krallığı Arasında İmzalanan İlk Ticaret Antlaşması (1861) ve Gümrük Tarifesi (1862)

Abdullah ZARARSIZ*

Giriş

Osmanlı Devleti, kurulduğu devirden itibaren diğer devletlerle olan ticari ilişkilerini antlaşmalar vasıtasıyla yürütmüştür. Ahidname adı verilen bu antlaşmalar aynı zamanda kapitülasyon olarak da anılmaktadır. İslam hukukunun ilkelerine göre hazırlanan ahidnameler, kimi zaman karşılıklı yükümlülükleri kimi zaman da başka bir devlete verilen tek taraflı ayrıcalıkları içeren belgeleri tanımlamak için kullanılmıştır.¹ Ahidname ile dostluk ve sadakat yemini ederek İslam ülkesine girmek isteyen harbî devlet tebaasının can ve mal güvenlikleri devlet başkanının yeminiyle garanti altına alınırdı.² Ahidnameler, ahidnameyi veren padişahın tuğrasını taşıyan ve belirli rükünleri ihtiva eden vesikalardır. Antlaşma maddelerinin detaylarını içeren bu vesikalar, ahidnamenin karşı taraf ihlal etmediği sürece geçerli olacağını kaydeden padişahın yeminiyle sona ererdi.³ Osmanlı Devleti, hakim olduğu yerlerde ticaretin gelişmesi ve ekonominin canlanması amacıyla diğer devletlere imtiyazlar tanımıştır.⁴ Osmanlılar tarafından verilen ilk ticari kapitülasyon I. Murad (1362-1389) devrinde Raguza Cumhuriyeti'ne verilen 1365 tarihli ahidnamedir.⁵ I. Süleyman devrinde (1520-1566) Fransa'ya geniş imtiyazlar tanıyan 1536 tarihli ahidnamenin⁶ ardından Avusturya (1547)⁷, İngiltere (1580)⁸ ve Hollanda (1612)⁹ gibi

* Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. abduhazararsiz@akdeniz.edu.tr

¹ Halil İnalçık, "İmtiyâzât (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, C XXII, TDV Yayınları, İstanbul 2000, s. 246; Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 168.

² Ahmet Özel, "Harbî", *DİA*, C XVI, TDV Yayınları, İstanbul 1997, s. 113; Ahmet Özel, "Müste'men", *DİA*, C XXXII, TDV Yayınları, İstanbul 2006, s. 140; İnalçık "İmtiyâzât (Osmanlı Dönemi)", s. 246.

³ Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidname", *DİA*, C I, TDV Yayınları, İstanbul 1988, s. 537; ahidname rükünlerinde kullanılan formül örnekleri ve özellikleri için bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.164-170.

⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidnameler ve Ticaret Muahedeleri", *Osmanlı*, C III, ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 329.

⁵ Şerafettin Turan, "Dubrovnik", *DİA*, C IX, TDV Yayınları, İstanbul 1994, s. 542.

⁶ İsmail Soysal, "Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi", *İÜEF Tarih Dergisi*, C III, S 5-6, 1953, s. 73-79.

⁷ Yusuf Alperen Aydın, *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Habsburg Anlaşmaları ve Uygulamaları*, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001, s. 24-25.

İtalya tüccarının Osmanlı ülkesinden alıp götüreceği mallar arasında çeşitli türlerde iplik, kumaş ve tekstil ürünleri, kumaş boyasında kullanılan bazı hammaddeler, kürk ve postundan faydalanılacak tilki, kuzu, keçi, vaşak, kunduz, kurt, çakal, zerdeva, kedi, sansar gibi hayvanlar mevcuttur. İtalya'ya giden tarım ürünleri arasında Batı Anadolu'da yetişen çeşitli üzümler, incir, afyon, şarap, tütün, zeytinyağı, tereyağı gibi ürünler de önemli yere sahiptir.

İtalya tüccarının Osmanlı ülkesine getireceği mallar arasında çok çeşitli ürünler vardır. Bu mallar yukarıda tasnif edilmekle birlikte gıda ve tekstil ürünlerinin bu hususta önemli yer tuttuğunu söylemek gerekir. Ek olarak çeşitli türde kağıtlar, mobilyalar ve ev eşyaları da önemlidir. Bütün bu ürünler dönemin tüketim alışkanlıklarını göstermesi açısından da değer taşımaktadır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
BOA, A.DVN., 167/8.
BOA, A.DVN.MKL., 3/13 (5); 75/11.
BOA, A.DVNSDVE.d., n. 93.
BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 12.
BOA, HR.MKT., 292/47.
BOA, HR.SYS., 788/6; 1887/45.
BOA, HR.TO., 99/57.

Telif Eserler

- Aktepe, Münir, "II. Mahmud Devri Osmanlı İmparatorluğu ile Sardunya Kırallığı Münasebetlerine Dair İrade-i Seniyyeler", *Belgeler*, C XII, S 16, Ankara 1987, s. 101-112.
Aktepe, Münir, "II. Mahmud Devrinde Osmanlı-Sardunya Münasebetlerine Dair Bazı Belgeler", *Belgeler*, C XI, S 15, Ankara 1986, s. 89-144.
Aktepe, Münir, "II. Mahmud Devrinde Osmanlı-Sardunya Münasebetlerine Dair Bazı Belgeler-III", *Belgeler*, C XIII, S 17, Ankara 1988, s. 183-212.
Arı, Bülent, *The First Dutch Ambassador in Istanbul: Cornelis Haga and the Dutch Capitulations of 1612*, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara 2003.
Arıkan, Zeki, "Osmanlı İmparatorluğu'nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul 1991, s. 279-306.
Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.
Aydın, Yusuf Alperen, *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Habsburg Anlaşmaları ve Uygulamaları*, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.
Bottari, Salvatore, "Trade and Politics between Naples, Sicily and the Ottoman Empire During the Kingdom of Charles of Bourbon (1734-1759)", *Uluslararası Piri Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, c. V, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 149-155.
Çakılcı, Diren, "Osmanlı Devleti'nde Uluslararası Telgraf İşbirliği: Sicilyateyn/İtalya Örneği", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C XIII, S 25-26, 2014, s. 51-82.
Delilbaşı, Melek, "Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış", *Belleten*, C XLVII, S 185, Ankara 1984, s. 95-104.
Demiryürek, Mehmet, "The Legal Foundations of the Commercial Relations between the Ottomans and Neapolitans", *Bilig*, LXIX (Bahar 2014), s. 53-74.
Dennis, George T., "1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması", çev. Melek Delilbaşı, *DTCFD*, C XXIX, S 1-4, Ankara 1979, s. 153-166.
Duggan, Christopher, *A Concise History of Italy*, Cambridge University Press, New York 2014.

- Fidan, Murat, "Osmanlı Devleti İle Rusya Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri I (1782 ve 1806 Tarifeleri)", *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, C XV, S 150, 2004, s. 31-49.
- Fidan, Murat, "Osmanlı Devleti'nin Dış Ticareti'nde Kullandığı 1862 Tarihli Gümrük Tarife Defteri: Amerika Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C XXIX, S 1, 2019, s. 429-448.
- Fidan, Murat, "Osmanlı Devleti'nin Dış Ticaretinde Kullandığı 1862 Tarihli Gümrük Tarife Defteri Fransa Örneği", *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, C III, Gece Kitaplığı, 2019, s. 159-180.
- Fidan, Murat, "Osmanlı İmparatorluğu ile Almanya Devleti Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defteri (1862)", *Gazi Akademik Bakış*, C X, S 20, 2017, s. 265-298.
- Fidan, Murat, "Osmanlı İmparatorluğu ile Belçika Devleti Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defteri (1862)", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C XVIII, S 1, 2017, s. 287-309.
- Fleet, Kate, "The Treaty of 1387 between Murad I and the Genoese", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, vol. 56, no. 1, London 1993, s. 13-33.
- Hearder, Harry, *Italy: A Short History*, Cambridge University Press, New York 2007.
- İnalçık, Halil, "İmtiyazât (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, C XXII, TDV Yayınları, İstanbul 2000, s. 245-252.
- Kaçan Erdoğan, Meryem, "1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi", *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C IV, S 1, Eskişehir 2003, s. 63-75.
- Kaçan, Meryem, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnameleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1856-1861)*, C VI, TTK Yayınları, Ankara 1995.
- Kavas, Ahmet, "İtalya (Tarih)", *DİA*, C XXIII, TDV Yayınları, İstanbul 2001, s. 446-448.
- Kurdakul, Necdet, *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, Döler Neşriyat, İstanbul 1981.
- Kütükoğlu, Mübahat S., "Ahidname", *DİA*, C I, TDV Yayınları, İstanbul 1988, s. 536-540.
- Kütükoğlu, Mübahat S., "Ahidnameler ve Ticaret Muahedeleri", *Osmanlı*, C III, ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 329-341.
- Kütükoğlu, Mübahat S., "Gümrük (Osmanlılar'da Gümrük)", *DİA*, C XIV, TDV Yayınları, İstanbul 1996, s. 263-268.
- Kütükoğlu, Mübahat S., "Tanzimat Devri Osmanlı-İngiliz Gümrük Tarifeleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı 4-5, 1974, s. 335-393.
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Balta Limanı'na Giden Yol: Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1580-1850)*, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2013.
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Muahadat Mecmuası*, c. I, TTK Yayınları, Ankara 2008.
- Özel, Ahmet, "Harbi", *DİA*, C XVI, TDV Yayınları, İstanbul 1997, s. 112-114.
- Özel, Ahmet, "Müste'men", *DİA*, C XXXII, TDV Yayınları, İstanbul 2006, s. 140-143.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Devleti'nin İsveç ve Norveç'e Verdiği 1827 ve 1851 Tarihli Gümrük Tarife Defterleri", *Journal of International Eastern European Studies*, vol. 2, S 1, 2020, s. 157-216.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C I-III, MEB Yayınevi, İstanbul 1983.
- Sahillioğlu, Halil, "1763'de İzmir Limanı İhracat Gümrüğü ve Tarifesi", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 8, 1968, s. 53-57.
- Sander, Oral, *Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e)*, İmge Kitabevi, Ankara 2003.
- Soysal, İsmail, "Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi", *İÜEF Tarih Dergisi*, C III, S 5-6, 1953, s. 63-94.
- Şakiroğlu, Mahmut, "1503 Tarihli Türk-Venedik Andlaşması", *VIII. Türk Tarih Kongresi (11-15 Ekim 1976) Kongreye Sunulan Bildiriler*, C III, Ankara 1983, s. 1559-1569.
- Şakiroğlu, Mahmut, "1521 Tarihli Osmanlı-Venedik Andlaşmasının Aslı Metni", *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi*, S 12, İstanbul 1982, s. 387-403.
- Şakiroğlu, Mahmut, "II. Selim'in Venedik Cumhuriyeti'ne Verdiği 1567 ve 1573 Tarihli Ahidnameler", *Erdem*, C II, S 5, Ankara 1986, s. 527-553.
- Theunissen, Hans, *Ottoman-Venetian Diplomats: The 'Ahd-names*, Utrecht 1998.

- Turan, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar: Metin, Tercüme ve Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- Turan, Şerafettin, "Dubrovnik", *DİA*, C IX, TDV Yayınları, İstanbul 1994, s. 542-544.
- Turan, Şerafettin, "Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri", *Belgeler*, C IV, S 7-8, 1967, s. 79-167.
- Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul 1990.
- Ünsal, Can, *Rüstem Paşa'nın Mutasarrıflığı Döneminde Cebel-i Lübnan (1873-1883)*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2017.
- Zararsız, Abdullah, "1712 Tarihli Osmanlı-Ceneviz Ahidnamesi ve Değerlendirilmesi", *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi: Prof. Dr. Yılmaz Kurt Armağanı*, ed. Hatice Oruç- Muhammed Ceyhan, Akçağ Yayınları, Ankara 2016, s. 497-517.

191 Numaralı Isparta Şer'iyeye Siciline Göre 1865-1867 Yıllarında Isparta Kazasının Fiyatları*

Gül Hanım GÖKTAŞ CENGİZ**

Giriş

Tarih araştırmalarında mühim kaynaklar arasında yer alan şer'iyeye sicilleri, özellikle yerel tarih konusunda ekonomik durumun aydınlatılmasının yanı sıra; siyasi, sosyal hayatın aydınlatılmasında önem arz etmektedir. Şer'iyeye Sicillerinde geçen fiyatlar incelendiğinde bölgenin hareketli ve birbiriyle mukayese imkânı sunan ekonomik tarihi gözler önüne serilebilir. Çünkü fiilen uygulanan fiyatlar, kaza yönetici ve ileri gelenlerinin tespit ettiği narh ve narha uyulması için gösterilen gayretler, bu fiyatların resmen cari olduğunu gösterir. Sicillerde yansıyan mübayaa emirlerinde, mübayaa fiyatlarını görmek ve bu fiyatları rayic fiyatlarla karşılaştırmak mümkündür. Tereke ve serbest fiyatların her türlüünü yine sicillerde aramak gerekir.¹

Araştırmaya konu olan Isparta 19. yüzyılın ilk yarısında Hamid Sancağı'nın merkez kazası konumunda iken,² vilayet teşkilatının yürürlüğe girmesiyle Konya vilayetine bağlanmıştır.³ 1892-93 yıllarına gelindiğinde ise aynı vilayete dahil Hamidâbad sancağının Uluborlu, Yalvaç, Karaağaç, Eğirdir ile birlikte merkez kazası konumunda olmaya devam etmiştir.⁴ Bu yıllarda Hamidâbad Sancağı'nda toplam nüfus 130.596 iken, Isparta'da 48.704'tür.⁵ 19. yüzyılın ikinci yarısında Müslüman ve gayrimüslim nüfusunun yaşadığı, 33 mahallesi, 18 köyü bulunan⁶ Isparta'nın özellikle Keçeci⁷ ve Cedit⁸ mahallelerinde Müs-

* Bu çalışma, Prof. Dr. Fahrettin Tızlak danışmanlığında hazırlanan "191 Numaralı Isparta Şer'iyeye Sicili(H.1282-1283/M.1865-1867)'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, Isparta, Türkiye, hanimgoktas@sdu.edu.tr

¹ Mustafa Öztürk, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Belleten*, 55/212 (Nisan 1991), s.95.

² Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.235.

³ Karpat, *age.*, s.254.

⁴ *Salname-i Vilayet-i Konya*, H. 1308, s. 166; *Salname-i Vilayet-i Konya*, H. 1322, s. 184. Karpat, *age.*, s.298-301.

⁵ Karpat, *age.*, s.298-301.

⁶ Sibel Çubuk, *194 Numaralı Isparta Şer'iyeye Siciline Göre Isparta'nın Sosyo-Ekonomik Durumu (H.1292-1295/M.1875-1878) Ve Transkripsiyonu*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019, s.17-18.

⁷ İŞS., 191/87-2; İŞS., 191/88-1; İŞS., 191/106-2; İŞS., 191/150-4; İŞS., 191/4-3 vd.

⁸ İŞS., 191/138-2; İŞS., 191/140-3; İŞS., 191/40-2; İŞS., 191/98-1; İŞS., 191/98-2 vd.

1865-1867 yıllarında Isparta ve bağlı bölgelerde halkın diğer Osmanlı taşrasında olduğu gibi temel düzeyde yaşadığı tarım ve hayvancılıkla uğraştığı görülmektedir. Bağcılık, arıcılık ve dokumacılık Isparta'da gelişen geçim kaynaklarıdır. Bunun yanı sıra Tanzimat ve özellikle Islahat fermanı sonrası toplumda olağan bazı anlaşmazlık ve davalar dışında büyük çaplı ayrışmaların yaşanmadığı anlaşılır. Özellikle gayr-i menkullerin değerlerine bakıldığında gayrimüslimlerin sahip oldukları mülklerin bahaca yüksek olmalarından durumlarının Müslüman cemaate göre daha iyi olduğu fark edilebilir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri ve Süreli Yayınlar

191 Numaralı Isparta Şer'iyye Sicili
Salname-i Vilayet-i Konya, H. 1308.
Salname-i Vilayet-i Konya, H. 1322.

Telif Eserler

- Çubuk, Sibel, *194 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre Isparta'nın Sosyo-Ekonomik Durumu (H.1292-1295/M.1875-1878) Ve Transkripsiyonu*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019.
- Demirgil, Selçuk, *Mazideki Isparta*, Isparta 2007.
- Göktaş, Hanım, *191 Numaralı Isparta Şer'iyye Sicili (H.1282-1283/M.1865-1867)'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C V, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Koç, Mustafa, *Baris-Hamit-Hamitâbât Tüm Yönleri ile Isparta*, Türk Köyü Yayınları, Isparta 1983.
- Köstüklü, Nuri, *1820-1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye (182 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1993.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Narh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C XXXII, 2006, s.390-391.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Osmanlı İktisadî Yapısı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C I, IRCICA, İstanbul 1994.
- Mıstançoğlu, Nurhan, "1855-1857 Yılları Arasında Isparta'da Fiyatlar ve Mal Varlığı Durumu (187 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (SDÜSBD)*, 18 (2008), s.21-52.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Belleten*, 55/212 (Nisan 1991), s.87-100.
- Öztürk, Mustafa, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.802-822.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.843-849.
- Öztürk, Temel, "Osmanlılarda Narh Sistemi", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.861-871.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Edit. Halil İnalçık-Donald Quatoert, Eren Yayınları, İstanbul 2006.
- Sahillioğlu, Halil, "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri (1300 – 1750)", *ODTÜ Gelişme Dergisi (1978 Özel Sayısı)*, Ankara 1979, s.12-28.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2004.
- Tızlak, Fahrettin, "XVIII. Yüzyılın Sonu ile XIX. Yüzyılın İlk Başlarında Isparta'da Fiyatlar(1789-1807)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (SDÜSBD)*, Prof. Dr. Bayram Kodaman'a Armağan Özel Sayısı, Isparta 2010, s.124-130.
- Tızlak, Fahrettin, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK Yayınları, Ankara 1997.

Amerikan Konsolosluk Belgelerine Göre Sivas'ın Ekonomik Durumu (1892-1907)

İlksen DİLMAÇ*

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler Amerika'nın İngiliz sömürgesi altında iken ticaret maksadıyla gayri resmî bir şekilde başlamıştır. ABD, 1783 yılında bağımsızlığını elde etmiş; ancak bağımsızlığını elde ettikten sonra İngiltere tarafından ticari ambargoya maruz bırakılmıştır. Bu yüzden ABD, serbest bir şekilde ticaret yapabileceği üç bölgeden birisi olan Akdeniz'e yönelmiştir. Akdeniz bölgesinin en büyük güçlerinden birisi olan Osmanlı Devleti ile ilk temas Osmanlı Devleti'ne bağlı Garp Ocakları üzerinden gerçekleşmiş ve özellikle 19. yüzyılda Amerikan ticaretinin Osmanlı limanlarında artış göstermesi hasebiyle iki devlet arasında bir ticaret antlaşması imzalanması gerekliliği hasıl olmuştur.¹ Yapılan görüşmeler neticesinde Osmanlı Devleti ve ABD arasında 1830 yılında "Ticaret ve Seyrüsefain Antlaşması" imzalanmıştır. İmzalanan bu antlaşma ile ABD "en ziyade müsaadeye mazhar devlet" statüsü kazanarak, diğer devletlerin Osmanlı Devleti'nden sağladığı iktisadi imtiyazlardan faydalanma hakkı elde etmiştir. Ayrıca Antlaşmanın ikinci maddesi gereğince ticaret işleri için Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan önemli yerlere konsolos veya konsolos yardımcısı atama hakkı elde etmiştir.²

ABD Antlaşmasının imzalanmasını müteakip Osmanlı Devleti'nin çeşitli kıyı kentlerinde konsolosluk açmaya başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, Amerikan misyonerlik faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak, bölgede ikamet eden Amerikalıların haklarını korumak, iç bölgelerdeki ticari olanakları keşfetmek ve ikili ticareti geliştirmek amacıyla Osmanlı Devleti'nin iç kısımla-

* YÖK 100/2000 Öncelikli Alanlar 'Doğu Akdeniz Çalışmaları' Araştırmacısı, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye, ilksenkati@gmail.com

¹ Yavuz Güler, "Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)" *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C 6/S.1, 2005, s. 230-233.

² İlgili madde şu şekildedir: *Taraf-i Devlet-i aliyye'den Amerika memâlikinde Şehbender ikâmesi ve Amerika Devleti tarafından dahi umûr-i ticâretin idaresi zimmında mevki-i ticâret olup lüzûmi tebeyyün eden mahallere kendü cinslerinden berevât ve evâmîr-i aliyye ile konsolos ve konsolos vekili nasb u tayîni câiz olup haklannda imtiyâzât-i lâyika ve himâyet ve siyânet-i lâzime icrâ oluna. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun (HAT), 1213/47508.*

1865-1867 yıllarında Isparta ve bağlı bölgelerde halkın diğer Osmanlı taşrasında olduğu gibi temel düzeyde yaşadığı tarım ve hayvancılıkla uğraştığı görülmektedir. Bağcılık, arıcılık ve dokumacılık Isparta'da gelişen geçim kaynaklarıdır. Bunun yanı sıra Tanzimat ve özellikle Islahat fermanı sonrası toplumda olağan bazı anlaşmazlık ve davalar dışında büyük çaplı ayrışmaların yaşanmadığı anlaşılır. Özellikle gayr-i menkullerin değerlerine bakıldığında gayrimüslimlerin sahip oldukları mülklerin bahaca yüksek olmalarından durumlarının Müslüman cemaate göre daha iyi olduğu fark edilebilir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri ve Süreli Yayınlar

191 Numaralı Isparta Şer'iyye Sicili
Salname-i Vilayet-i Konya, H. 1308.
Salname-i Vilayet-i Konya, H. 1322.

Telif Eserler

- Çubuk, Sibel, *194 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre Isparta'nın Sosyo-Ekonomik Durumu (H.1292-1295/M.1875-1878) Ve Transkripsiyonu*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019.
- Demirgil, Selçuk, *Mazideki Isparta*, Isparta 2007.
- Göktaş, Hanım, *191 Numaralı Isparta Şer'iyye Sicili (H.1282-1283/M.1865-1867)'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C V, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Koç, Mustafa, *Baris-Hamit-Hamitâbât Tüm Yönleri ile Isparta*, Türk Köyü Yayınları, Isparta 1983.
- Köstüklü, Nuri, *1820-1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye (182 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1993.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Narh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C XXXII, 2006, s.390-391.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Osmanlı İktisadî Yapısı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C I, IRCICA, İstanbul 1994.
- Mıstançoğlu, Nurhan, "1855-1857 Yılları Arasında Isparta'da Fiyatlar ve Mal Varlığı Durumu (187 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (SDÜSBD)*, 18 (2008), s.21-52.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Belleten*, 55/212 (Nisan 1991), s.87-100.
- Öztürk, Mustafa, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.802-822.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.843-849.
- Öztürk, Temel, "Osmanlılarda Narh Sistemi", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.861-871.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Edit. Halil İnalçık-Donald Quatoert, Eren Yayınları, İstanbul 2006.
- Sahillioğlu, Halil, "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri (1300 – 1750)", *ODTÜ Gelişme Dergisi (1978 Özel Sayısı)*, Ankara 1979, s.12-28.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2004.
- Tızlak, Fahrettin, "XVIII. Yüzyılın Sonu ile XIX. Yüzyılın İlk Başlarında Isparta'da Fiyatlar(1789-1807)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (SDÜSBD)*, Prof. Dr. Bayram Kodaman'a Armağan Özel Sayısı, Isparta 2010, s.124-130.
- Tızlak, Fahrettin, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK Yayınları, Ankara 1997.

Amerikan Konsolosluk Belgelerine Göre Sivas'ın Ekonomik Durumu (1892-1907)

İlksen DİLMAÇ*

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler Amerika'nın İngiliz sömürgesi altında iken ticaret maksadıyla gayri resmî bir şekilde başlamıştır. ABD, 1783 yılında bağımsızlığını elde etmiş; ancak bağımsızlığını elde ettikten sonra İngiltere tarafından ticari ambargoya maruz bırakılmıştır. Bu yüzden ABD, serbest bir şekilde ticaret yapabileceği üç bölgeden birisi olan Akdeniz'e yönelmiştir. Akdeniz bölgesinin en büyük güçlerinden birisi olan Osmanlı Devleti ile ilk temas Osmanlı Devleti'ne bağlı Garp Ocakları üzerinden gerçekleşmiş ve özellikle 19. yüzyılda Amerikan ticaretinin Osmanlı limanlarında artış göstermesi hasebiyle iki devlet arasında bir ticaret antlaşması imzalanması gerekliliği hasıl olmuştur.¹ Yapılan görüşmeler neticesinde Osmanlı Devleti ve ABD arasında 1830 yılında "Ticaret ve Seyrüsefain Antlaşması" imzalanmıştır. İmzalanan bu antlaşma ile ABD "en ziyade müsaadeye mazhar devlet" statüsü kazanarak, diğer devletlerin Osmanlı Devleti'nden sağladığı iktisadi imtiyazlardan faydalanma hakkı elde etmiştir. Ayrıca Antlaşmanın ikinci maddesi gereğince ticaret işleri için Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan önemli yerlere konsolos veya konsolos yardımcısı atama hakkı elde etmiştir.²

ABD Antlaşmasının imzalanmasını müteakip Osmanlı Devleti'nin çeşitli kıyı kentlerinde konsolosluk açmaya başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, Amerikan misyonerlik faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak, bölgede ikamet eden Amerikalıların haklarını korumak, iç bölgelerdeki ticari olanakları keşfetmek ve ikili ticareti geliştirmek amacıyla Osmanlı Devleti'nin iç kısımla-

* YÖK 100/2000 Öncelikli Alanlar 'Doğu Akdeniz Çalışmaları' Araştırmacısı, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye, ilksenkati@gmail.com

¹ Yavuz Güler, "Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)" *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C 6/S.1, 2005, s. 230-233.

² İlgili madde şu şekildedir: *Taraf-i Devlet-i aliyye'den Amerika memâlikinde Şehbender ikâmesi ve Amerika Devleti tarafından dahi umûr-i ticâretin idaresi zimmında mevki-i ticâret olup lüzûmî tebeyyün eden mahallere kendü cinslerinden berevât ve evâmîr-i aliyye ile konsolos ve konsolos vekili nasb u tayîni câiz olup haklannda imtiyâzât-i lâyika ve himâyet ve siyânet-i lâzime icrâ oluna. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun (HAT), 1213/47508.*

sinde ithalat ve ihracat ciddi zarar görse de zaman içerisinde bu zarar telafi edilmiştir. Sivas Vilayetinde yaşayan halk çoğunlukla İngiliz, Fransız, Rus, Alman, Belçika, Avusturya-Macaristan, İsveç ve Norveç menşei mallara rağbet göstermektedir.

Konsoloslar tüm bu incelemelerinin yanında, Vilayetteki Amerikan ticaretinin durumuna yönelik tespitlerde bulunmuşlardır. Buna göre, bazı Amerikan ürünleri bölge pazarında yer almaktadır. Bunun en önemli sebebi ise, Amerika-Sivas arasında doğrudan ulaşımın olmamasıdır. Konsolos M. A. Jewett ürün çeşitliliğini arttırmak için ürün numunelerinin gönderilmesi, ticaret sergisi açılması, gezici satıcıların Vilayetin en uç noktalarına ulaşması gibi çeşitli önerilerde bulunsa da, raporlarında bu önerilerin uygulamaya geçirilmesinde ne kadar çalışma yaptıklarına dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Zira Amerikalıların bölgeye ithal ürün gönderen ülkeler sıralamasında en alt sıralarda kalması konsolosun Amerikan ürünlerine olan talebin geliştirilmesine yönelik pek çalışma yapmadığının en önemli göstergesidir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

ABD Ulusal Arşivi (American National Archives and Records Administration-NARA)

NARA, T 681, Roll 1, Vol.1 No: 1; 4; 5; 10; 15; 23; 53; 62; 64.

NARA, T 681, Roll 2, Vol.1 No: 10; 207.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), 17/28; 13/8.

Hatt-ı Hümayun (HAT), 1213/47508.

Hariciye Nezareti İstisare Odası (HR. HMŞ.İŞO.), 218/15.

Salnameler

Salname-i Vilayet-i Sivas: H. 1308/ M. 1891.

Salname-i Vilayet-i Sivas: H. 1325/ M. 1907.

Sürelî Yayınlar

Levant Trade Review, 1-1, June Quarter 1911.

Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1895 and 1896, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1897.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1898, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1899.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1899, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1900.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1900, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1901.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1902, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1903.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1903, Vol II, U.S. Government Printing Office, Washington 1904.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1905, U.S. Government Printing Office, Washington 1906.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1906, U.S. Government Printing Office, Washington 1907.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1907, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1908.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Akbulut, Gülpınar, “Sivas Şehri'nin Tarihi Coğrafyası”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C 35/S. 2, 2009, s. 212-222.
- Butler, Edward Albert, *Silkworms*, Swan, Sonnenschein, Lowrey & Co., Londra 1888.
- Demirel, Ömer, *II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- Gül, Osman Kubilay, “Amerika Birleşik Devletleri Sivas Konsolosluğu Raporlarına Göre 19. Yüzyıl Sonlarında Sivas ve Havalisinde Ekonomik ve Sosyal Hayat (1887-1893)”. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, C 6/S. 21, 2015, s. 149-171.
- Gül, Osman Kubilay, “Sivas Amerika Birleşik Devletleri Konsolosluğu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Elâzığ 13-14-15 Ekim 2016, Bildiriler*, Asos Yayınları, Elâzığ 2016, s. 1362-1370.
- Güler, Yavuz, “Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C 6/S.1, 2005, s. 227-240.
- Jewett, Frederic Clarke, *History and Genealogy of the Jewetts of America*. The Grafton Press, New York 1908.
- Halaçoğlu, Yusuf, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülahazalar”, *Osmanlı Araştırmaları*, C 2/ S. 2, 1981, s. 123-132.
- Halaçoğlu, Ahmet, “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Anadolu'daki Ermeni Terörü (Diyarbakır, Arapgir, Harput, Merzifon, Havza, Amasya ve Malatya'da Meydana Gelen Ermeni Ayaklanmaları Hakkında Bir Lâyiha)”, *Belgeler*, C XXVIII/S. 32, Ocak 2007, s. 57-79.
- Kuzucu, Kemalettin, “Çiftçi Koruma ve Ziraî Modernleşme Politikasının Somut Bir Örneği Olarak Sivas Numune Çiftliği”, *Sivas Kongresi'nin 100. yılında Her Yönüyle Sivas Uluslararası Sempozyumu, Sivas 25-27 Nisan 2019, Bildiriler*, C. I, ed. Hakan Yekbaş ve Ahmet Yüksel, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2019, s. 499-550.
- Mahiroğulları, Adnan, “XIX. Yüzyılın Ortalarından Birinci Dünya Savaşına Kadar Sivas'ın Sosyo Ekonomik Yapısı”, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, C 27, 2011, s. 49-73.
- Özcan, Tuğrul, “Sivas Mülhakatında Ermeni Olayları (1895-1897)”, *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu, Sivas 21-25 Mayıs 2007, Bildiriler*, C 1, ed. Şeref Boyraz, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 2007, s. 525-534.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi (1500-1914)*, 2. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2019.
- Seyitdanhoğlu, Mehmet, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii (1839-1876)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C 28/S. 46, 2009, s. 53-69.
- Tızlak, Fahrettin, “XIX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Maden Yatakları”, *Belleten*, C 60/ S. 229, 1996, s. 703-718.
- Turan, Osman, *Selçuklular ve İslamiyet*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.
- Tuş, Muhittin, “XIX. Yüzyıl Ortalarına Doğru Sivas'ın İktisadi Yapısı”, *Prof. Dr. Şerafettin Turan Armağan Kitabı*, ed. Yavuz Ercan, Mustafa Öztürk ve Rifat Özdemir, Kültür Basımevi, Antakya 1996, s. 275-284.
- Uğuz, Sacit, “Karataban (pebrine) ve baygınlık (flacherie) salgınlarının Osmanlı ipek böcekçiliğine etkileri”, *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, C 3 (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 2021, s. 31-47.

Cebel-i Lübnan ve Çevresinden Amerika Birleşik Devletleri'ne Göç Eden Osmanlı Vatandaşlarının Göç Öncesi, Göç Sırası ve Yerleştikleri Yerlerde Karşılaştıkları Sorunlar*

Selim Hilmi ÖZKAN**

Giriş

Cebel-i Lübnan, Suriye, Kudüs ve çevresi Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonrası Osmanlı yönetimine girdi. Bölge Osmanlı Devleti'nin dağılmasına kadar Türk idaresinde kaldı. Bölgenin etnik ve dini yapısı imparatorluğun diğer yerleri ile uyumlu olmakla birlikte nispeten farklılık arz etmekte idi. Buna rağmen burada yaşayan farklı etnik ve dini inanışa sahip halk birlikte yaşamasını bildi. Bunun sonucu toplumsal huzur ve barış sağlandı. Fakat 19. yüzyılın ortalarından itibaren bilhassa Cebel-i Lübnan ve çevresinde etnik ve din temelli bazı sorunlar kendini gösterdi. Bunun sonucu bu yüzyılın ortalarından itibaren Cebel-i Lübnan'da daha çok din ve mezhep farklılığına dayalı çatışmalar başladı. Özellikle Marûnî ve Dürziler arasındaki çatışmalar bölgeyi yaşanmaz hale getirdi. Bunun önüne geçmek adına Osmanlı yönetimi 1861 yılında *Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı* adı altında yeni bir idari düzenleme yaptı. Bu tarihten itibaren 1921'e kadar bölgede nispeten huzurlu bir ortam yeniden tesis edildi. Ancak, özellikle Hristiyanlar olmak üzere Cebel-i Lübnan, Suriye ve çevresindeki Osmanlı vatandaşları bu çatışmaları bahane ederek misyonerlerin de etkisi ile Amerika Birleşik Devletleri, Güney Amerika ülkeleri, Avrupa, Afrika ve diğer yerlere göç etmeye başladılar.¹ Yeni bir iş bulma, önceki göç eden akrabaların yanına katılma, daha iyi bir yaşam sürme arzusu gibi çeşitli nedenlerle bu göç artarak devam etti. Bölgenin küresel pazarlara ve göç yollarına bağlanması tam bu aşamada buharlı gemi teknolojisinin gelişmesi göçü kolaylaştırdı. Merkezi hükümet göçü önlemek adına birçok yonteme başvurduysa da Cebel-i Lübnan ve çevresinin yönetim biçimi göçü önlemeye yetmedi. Hatta teşvik etti.

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Ve Türkçe Eğitim Bölümü, İstanbul/Türkiye, shilmi@yildiz.edu.tr

* Bu çalışma TUBİTAK 2219 programı kapsamında desteklenen ve Amerika Birleşik Devletleri Arizona State Üniversitesinde yürütülen 'Göç'ü Yeniden Hatırlamak: On Dokuzuncu Yüzyılın Sonunda Cebel-i Lübnan'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne Yapılan Göçler ve Göç Yolları (1861-1920)' isimli proje kapsamında elde edilen veriler kullanılarak üretilmiştir. Bu manada maddi destek için TUBİTAK'a, kabul mektubu vererek bana ofisini açan Arizona State Üniversitesi hocalarından değerli dostum Prof. Dr. Chouki El Hamel'e destekleri için teşekkür ederim.

¹ İlker Kiremit, "Dürzilerde Eşkıyalık Hareketleri", *Şekâvet, Hiyânet, İsyan Geç Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eşkıyalık*, Derleyen: Yalçın Çakmak, Ahmet Özcan, İletişim Yayınları, İstanbul 2023, s. 250.

1865-1867 yıllarında Isparta ve bağlı bölgelerde halkın diğer Osmanlı taşrasında olduğu gibi temel düzeyde yaşadığı tarım ve hayvancılıkla uğraştığı görülmektedir. Bağcılık, arıcılık ve dokumacılık Isparta'da gelişen geçim kaynaklarıdır. Bunun yanı sıra Tanzimat ve özellikle Islahat fermanı sonrası toplumda olağan bazı anlaşmazlık ve davalar dışında büyük çaplı ayrışmaların yaşanmadığı anlaşılır. Özellikle gayr-i menkullerin değerlerine bakıldığında gayrimüslimlerin sahip oldukları mülklerin bahaca yüksek olmalarından durumlarının Müslüman cemaate göre daha iyi olduğu fark edilebilir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri ve Süreli Yayınlar

191 Numaralı Isparta Şer'iyye Sicili
Salname-i Vilayet-i Konya, H. 1308.
Salname-i Vilayet-i Konya, H. 1322.

Telif Eserler

- Çubuk, Sibel, *194 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre Isparta'nın Sosyo-Ekonomik Durumu (H.1292-1295/M.1875-1878) Ve Transkripsiyonu*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019.
- Demirgil, Selçuk, *Mazideki Isparta*, Isparta 2007.
- Göktaş, Hanım, *191 Numaralı Isparta Şer'iyye Sicili (H.1282-1283/M.1865-1867)'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C V, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Koç, Mustafa, *Baris-Hamit-Hamitâbât Tüm Yönleri ile Isparta*, Türk Köyü Yayınları, Isparta 1983.
- Köstüklü, Nuri, *1820-1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye (182 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1993.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Narh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C XXXII, 2006, s.390-391.
- Kütükoğlu, Mübahat, "Osmanlı İktisadî Yapısı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C I, IRCICA, İstanbul 1994.
- Mıstançoğlu, Nurhan, "1855-1857 Yılları Arasında Isparta'da Fiyatlar ve Mal Varlığı Durumu (187 Numaralı Isparta Şer'iyye Siciline Göre)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (SDÜSBD)*, 18 (2008), s.21-52.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Belleten*, 55/212 (Nisan 1991), s.87-100.
- Öztürk, Mustafa, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.802-822.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.843-849.
- Öztürk, Temel, "Osmanlılarda Narh Sistemi", *Türkler Ansiklopedisi*, C X, 2002, s.861-871.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Edit. Halil İnalçık-Donald Quatoert, Eren Yayınları, İstanbul 2006.
- Sahillioğlu, Halil, "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri (1300 – 1750)", *ODTÜ Gelişme Dergisi (1978 Özel Sayısı)*, Ankara 1979, s.12-28.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2004.
- Tızlak, Fahrettin, "XVIII. Yüzyılın Sonu ile XIX. Yüzyılın İlk Başlarında Isparta'da Fiyatlar(1789-1807)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (SDÜSBD)*, Prof. Dr. Bayram Kodaman'a Armağan Özel Sayısı, Isparta 2010, s.124-130.
- Tızlak, Fahrettin, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK Yayınları, Ankara 1997.

Amerikan Konsolosluk Belgelerine Göre Sivas'ın Ekonomik Durumu (1892-1907)

İlksen DİLMAÇ*

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler Amerika'nın İngiliz sömürgesi altında iken ticaret maksadıyla gayri resmî bir şekilde başlamıştır. ABD, 1783 yılında bağımsızlığını elde etmiş; ancak bağımsızlığını elde ettikten sonra İngiltere tarafından ticari ambargoya maruz bırakılmıştır. Bu yüzden ABD, serbest bir şekilde ticaret yapabileceği üç bölgeden birisi olan Akdeniz'e yönelmiştir. Akdeniz bölgesinin en büyük güçlerinden birisi olan Osmanlı Devleti ile ilk temas Osmanlı Devleti'ne bağlı Garp Ocakları üzerinden gerçekleşmiş ve özellikle 19. yüzyılda Amerikan ticaretinin Osmanlı limanlarında artış göstermesi hasebiyle iki devlet arasında bir ticaret antlaşması imzalanması gerekliliği hasıl olmuştur.¹ Yapılan görüşmeler neticesinde Osmanlı Devleti ve ABD arasında 1830 yılında "Ticaret ve Seyrüsefain Antlaşması" imzalanmıştır. İmzalanan bu antlaşma ile ABD "en ziyade müsaadeye mazhar devlet" statüsü kazanarak, diğer devletlerin Osmanlı Devleti'nden sağladığı iktisadi imtiyazlardan faydalanma hakkı elde etmiştir. Ayrıca Antlaşmanın ikinci maddesi gereğince ticaret işleri için Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan önemli yerlere konsolos veya konsolos yardımcısı atama hakkı elde etmiştir.²

ABD Antlaşmasının imzalanmasını müteakip Osmanlı Devleti'nin çeşitli kıyı kentlerinde konsolosluk açmaya başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, Amerikan misyonerlik faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak, bölgede ikamet eden Amerikalıların haklarını korumak, iç bölgelerdeki ticari olanakları keşfetmek ve ikili ticareti geliştirmek amacıyla Osmanlı Devleti'nin iç kısımla-

* YÖK 100/2000 Öncelikli Alanlar 'Doğu Akdeniz Çalışmaları' Araştırmacısı, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye, ilksenkati@gmail.com

¹ Yavuz Güler, "Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)" *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C 6/S.1, 2005, s. 230-233.

² İlgili madde şu şekildedir: *Taraf-i Devlet-i aliyye'den Amerika memâlikinde Şehbender ikâmesi ve Amerika Devleti tarafından dahi umûr-i ticâretin idaresi zimmında mevki-i ticâret olup lüzûmî tebeyyün eden mahallere kendü cinslerinden berevât ve evâmîr-i aliyye ile konsolos ve konsolos vekîli nasb u tayîni câiz olup haklannda imtiyâzât-i lâyika ve himâyet ve siyânet-i lâzime icrâ oluna. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun (HAT), 1213/47508.*

sinde ithalat ve ihracat ciddi zarar görse de zaman içerisinde bu zarar telafi edilmiştir. Sivas Vilayetinde yaşayan halk çoğunlukla İngiliz, Fransız, Rus, Alman, Belçika, Avusturya-Macaristan, İsveç ve Norveç menşei mallara rağbet göstermektedir.

Konsoloslar tüm bu incelemelerinin yanında, Vilayetteki Amerikan ticaretinin durumuna yönelik tespitlerde bulunmuşlardır. Buna göre, bazı Amerikan ürünleri bölge pazarında yer almaktadır. Bunun en önemli sebebi ise, Amerika-Sivas arasında doğrudan ulaşımın olmamasıdır. Konsolos M. A. Jewett ürün çeşitliliğini arttırmak için ürün numunelerinin gönderilmesi, ticaret sergisi açılması, gezici satıcıların Vilayetin en uç noktalarına ulaşması gibi çeşitli önerilerde bulunsa da, raporlarında bu önerilerin uygulamaya geçirilmesinde ne kadar çalışma yaptıklarına dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Zira Amerikalıların bölgeye ithal ürün gönderen ülkeler sıralamasında en alt sıralarda kalması konsolosun Amerikan ürünlerine olan talebin geliştirilmesine yönelik pek çalışma yapmadığının en önemli göstergesidir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

ABD Ulusal Arşivi (American National Archives and Records Administration-NARA)

NARA, T 681, Roll 1, Vol.1 No: 1; 4; 5; 10; 15; 23; 53; 62; 64.

NARA, T 681, Roll 2, Vol.1 No: 10; 207.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), 17/28; 13/8.

Hatt-ı Hümayun (HAT), 1213/47508.

Hariciye Nezareti İstisare Odası (HR. HMŞ.İŞO.), 218/15.

Salnameler

Salname-i Vilayet-i Sivas: H. 1308/ M. 1891.

Salname-i Vilayet-i Sivas: H. 1325/ M. 1907.

Sürelî Yayınlar

Levant Trade Review, 1-1, June Quarter 1911.

Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1895 and 1896, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1897.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1898, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1899.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1899, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1900.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1900, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1901.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1902, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1903.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1903, Vol II, U.S. Government Printing Office, Washington 1904.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1905, U.S. Government Printing Office, Washington 1906.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1906, U.S. Government Printing Office, Washington 1907.

Report Upon the Commercial Relations of the United States with Foreign Countries During the Year 1907, Vol I, U.S. Government Printing Office, Washington 1908.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Akbulut, Gülpınar, “Sivas Şehri'nin Tarihi Coğrafyası”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C 35/S. 2, 2009, s. 212-222.
- Butler, Edward Albert, *Silkworms*, Swan, Sonnenschein, Lowrey & Co., Londra 1888.
- Demirel, Ömer, *II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- Gül, Osman Kubilay, “Amerika Birleşik Devletleri Sivas Konsolosluğu Raporlarına Göre 19. Yüzyıl Sonlarında Sivas ve Havalisinde Ekonomik ve Sosyal Hayat (1887-1893)”. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, C 6/S. 21, 2015, s. 149-171.
- Gül, Osman Kubilay, “Sivas Amerika Birleşik Devletleri Konsolosluğu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Elâzığ 13-14-15 Ekim 2016, Bildiriler*, Asos Yayınları, Elâzığ 2016, s. 1362-1370.
- Güler, Yavuz, “Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C 6/S.1, 2005, s. 227-240.
- Jewett, Frederic Clarke, *History and Genealogy of the Jewetts of America*. The Grafton Press, New York 1908.
- Halaçoğlu, Yusuf, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülahazalar”, *Osmanlı Araştırmaları*, C 2/ S. 2, 1981, s. 123-132.
- Halaçoğlu, Ahmet, “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Anadolu'daki Ermeni Terörü (Diyarbakır, Arapgir, Harput, Merzifon, Havza, Amasya ve Malatya'da Meydana Gelen Ermeni Ayaklanmaları Hakkında Bir Lâyiha)”, *Belgeler*, C XXVIII/S. 32, Ocak 2007, s. 57-79.
- Kuzucu, Kemalettin, “Çiftçi Koruma ve Ziraî Modernleşme Politikasının Somut Bir Örneği Olarak Sivas Numune Çiftliği”, *Sivas Kongresi'nin 100. yılında Her Yönüyle Sivas Uluslararası Sempozyumu, Sivas 25-27 Nisan 2019, Bildiriler*, C. I, ed. Hakan Yekbaş ve Ahmet Yüksel, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2019, s. 499-550.
- Mahiroğulları, Adnan, “XIX. Yüzyılın Ortalarından Birinci Dünya Savaşına Kadar Sivas'ın Sosyo Ekonomik Yapısı”, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, C 27, 2011, s. 49-73.
- Özcan, Tuğrul, “Sivas Mülhakatında Ermeni Olayları (1895-1897)”, *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu, Sivas 21-25 Mayıs 2007, Bildiriler*, C 1, ed. Şeref Boyraz, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 2007, s. 525-534.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi (1500-1914)*, 2. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2019.
- Seyitdanhoğlu, Mehmet, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii (1839-1876)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C 28/S. 46, 2009, s. 53-69.
- Tızlak, Fahrettin, “XIX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Maden Yatakları”, *Belleten*, C 60/ S. 229, 1996, s. 703-718.
- Turan, Osman, *Selçuklular ve İslamiyet*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.
- Tuş, Muhittin, “XIX. Yüzyıl Ortalarına Doğru Sivas'ın İktisadi Yapısı”, *Prof. Dr. Şerafettin Turan Armağan Kitabı*, ed. Yavuz Ercan, Mustafa Öztürk ve Rifat Özdemir, Kültür Basımevi, Antakya 1996, s. 275-284.
- Uğuz, Sacit, “Karataban (pebrine) ve baygınlık (flacherie) salgınlarının Osmanlı ipek böcekçiliğine etkileri”, *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, C 3 (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 2021, s. 31-47.

Cebel-i Lübnan ve Çevresinden Amerika Birleşik Devletleri'ne Göç Eden Osmanlı Vatandaşlarının Göç Öncesi, Göç Sırası ve Yerleştikleri Yerlerde Karşılaştıkları Sorunlar*

Selim Hilmi ÖZKAN**

Giriş

Cebel-i Lübnan, Suriye, Kudüs ve çevresi Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonrası Osmanlı yönetimine girdi. Bölge Osmanlı Devleti'nin dağılmasına kadar Türk idaresinde kaldı. Bölgenin etnik ve dini yapısı imparatorluğun diğer yerleri ile uyumlu olmakla birlikte nispeten farklılık arz etmekte idi. Buna rağmen burada yaşayan farklı etnik ve dini inanışa sahip halk birlikte yaşamasını bildi. Bunun sonucu toplumsal huzur ve barış sağlandı. Fakat 19. yüzyılın ortalarından itibaren bilhassa Cebel-i Lübnan ve çevresinde etnik ve din temelli bazı sorunlar kendini gösterdi. Bunun sonucu bu yüzyılın ortalarından itibaren Cebel-i Lübnan'da daha çok din ve mezhep farklılığına dayalı çatışmalar başladı. Özellikle Marûnî ve Dürziler arasındaki çatışmalar bölgeyi yaşanmaz hale getirdi. Bunun önüne geçmek adına Osmanlı yönetimi 1861 yılında *Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı* adı altında yeni bir idari düzenleme yaptı. Bu tarihten itibaren 1921'e kadar bölgede nispeten huzurlu bir ortam yeniden tesis edildi. Ancak, özellikle Hristiyanlar olmak üzere Cebel-i Lübnan, Suriye ve çevresindeki Osmanlı vatandaşları bu çatışmaları bahane ederek misyonerlerin de etkisi ile Amerika Birleşik Devletleri, Güney Amerika ülkeleri, Avrupa, Afrika ve diğer yerlere göç etmeye başladılar.¹ Yeni bir iş bulma, önceki göç eden akrabaların yanına katılma, daha iyi bir yaşam sürme arzusu gibi çeşitli nedenlerle bu göç artarak devam etti. Bölgenin küresel pazarlara ve göç yollarına bağlanması tam bu aşamada buharlı gemi teknolojisinin gelişmesi göçü kolaylaştırdı. Merkezi hükümet göçü önlemek adına birçok yonteme başvurduysa da Cebel-i Lübnan ve çevresinin yönetim biçimi göçü önlemeye yetmedi. Hatta teşvik etti.

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Ve Türkçe Eğitim Bölümü, İstanbul/Türkiye, shilmi@yildiz.edu.tr

* Bu çalışma TUBİTAK 2219 programı kapsamında desteklenen ve Amerika Birleşik Devletleri Arizona State Üniversitesinde yürütülen 'Göç'ü Yeniden Hatırlamak: On Dokuzuncu Yüzyılın Sonunda Cebel-i Lübnan'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne Yapılan Göçler ve Göç Yolları (1861-1920)' isimli proje kapsamında elde edilen veriler kullanılarak üretilmiştir. Bu manada maddi destek için TUBİTAK'a, kabul mektubu vererek bana ofisini açan Arizona State Üniversitesi hocalarından değerli dostum Prof. Dr. Chouki El Hamel'e destekleri için teşekkür ederim.

¹ İlker Kiremit, "Dürzilerde Eşkıyalık Hareketleri", *Şekâvet, Hiyânet, İsyan Geç Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eşkıyalık*, Derleyen: Yalçın Çakmak, Ahmet Özcan, İletişim Yayınları, İstanbul 2023, s. 250.

devletten yardım istemiştir. Osmanlı coğrafyasında Amerika Birleşik Devletleri'ne göç yapan göçmenlerin karşılaştıkları sorunlardan birisi de kimlik sorunu olmuştur. Bu göçmenler ne beyaz ne de siyah olarak tanımlanmadı. Bir kısmı mahkemelere başvurarak beyaz olduklarını ispata uğraştı.

Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı [BOA]

BOA, A.}.MTZ.CL, 1/37.

BOA, BEO, 190/14204; 2550/191235; 3234/242550-5.

BOA, DH.İD, 11/9.

BOA, DH.MKT, 41/5; 1379/94; 1526/118; 1578/14; 1584/85; 1597/67; 1684/142; 1700/27.

BOA, DH.TMİK.M, 119/9.

BOA, HR.İD, 15/16.

BOA, HR.SYS, 72/8.

BOA, HR.TO, 116/63, 92.

BOA, HR.TH, 85/43.

BOA, İ.HUS, 60/37; 63/42.

BOA, HR.İD, 15/21.

BOA, Y.PRK.AZJ, 23/123 (6 Nisan 1893).

Stürelî Yayınlar

The Evening World, New York, October 07, 1893. s. 4.

The Plymouth Tribune. (Plymouth, Ind.), September 30, 1909, s. 4.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Abouyoub, Younes, "A Season of Migration to The West: The Arab-Muslim Diaspora in The United States; Political Ethos And Praxis," M. Ennaji içinde, *New Horizons of Muslim Diaspora in North America and Europe* (s. 17-33), Palgrave Macmillan Press, New York 2016.

Abu-Laban, Sharon McIrvine, "The Coexistence of Cohorts: Identity and Adaptation among Arab-American Muslims," *Arab Studies Quarterly*, Vol. 11, No. 2/3(Spring-Summer 1989), ss. 45-63.

Berman, Jacop Rama, *American Arabesque: Arabs and Islam in the Nineteenth Century Imaginary*, NYU Press, New York 2012.

Charles Whitehead, *Sketch of Antonio Bishallany, a Syrian of Mount Lebanon*, American Tract Society, New York 2012.

Denise Laszewski Jenison, "American Citizens of Arabic Speaking Stock": The Institute of Arab American Affairs And Questions of Identity in The Debate Over Palestine," *New Horizons of Muslim Diaspora in North America and Europe*, edited by Moha Ennaji, Palgrave Macmillan Press, New York 2016, ss. 35-51.

Fahrenthold, Stacy. D., *Between the Ottomans and the Entente: the First World War in the Syrian and Lebanese Diaspora, 1908-1925*, Oxford University Press, New York, 2019.

Gana, Nouri, *Introduction: Race, Islam, and the Task of Muslim and Arab American Writing*. PMLA, Special Topic: Comparative Racialization, 123(5)2008, ss. 1573-1580.

Genç, Hamdi & Bozkurt, İ., *Osmanlı'dan Brezilya'ya ve Arjantin'e Emek Göçü ve Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumu*. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,, XXVIII (1) 2010, ss. 71-103.

Gualtieri, Sarah, *Between Arab and White: Race and Ethnicity in the Early Syrian American Diaspora (American Crossroads)*, University of California Press, Berkeley 2009.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f7/Green-Wood_Cemetery_by_David_Shankbone.jpg

Karpat, Kemal, "Câliye", *DİA*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, ss. 34.

Karpat, Kemal, *The Ottoman Emigration to America, 1860-1914*. International Journal of Middle East Studies, 17(2)1985, ss. 175-209.

Kassab, Wadea, *Memoirs*, New York 1954.

- Khater, Akram F., "Why did they leave? Reasons for early Lebanese Migration, <https://lebanesestudies.news.chass.ncsu.edu>, Erişim: May 24, 2023.
- Khater, Akram F., "House" to Goddess of the House": Gender, Class, and Silk in 19th-Century Mount Lebanon". *International Journal Middle East Studies*(28) 1996, ss. 325-348.
- Kiremit, İlker, "Dürzilerde Eşkıyalık Hareketleri", *Şekâvet, Hiyânet, İsyân Geç Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eşkıyalık*, Derleyen: Yalçın Çakmak, Ahmet Özcan, İletişim Yayınları, İstanbul 2023.
- Klich, Ignacio & Jeffrey Lesser, 'Introduction: "Turco" Immigrants in Latin America,' *The Americas*, Vol. 53, No. 1 (Jul. 1996), ss. 1-14.
- Labaki, Georges T., *The Maronite Church in the United States, 1854-2010*. U.S. Catholic Historian, 32(1)2014, ss. 71-85.
- Linda K. Jacobs, "An Arbeeley Family Album," <https://storymaps.arcgis.com/stories/6077c56c184e4ec8b898f6486c8e977c?fbclid=IwAR3o1ZJDXbWuGoG-4bKkL4YaWXvlBjdOFt0bbhjQIGKfuliw3oltUBMfLM>. Erişim: 04 Aralık 2024.
- Özkan Selim Hilmi, *İmparatorluk Çözülürken Umuda Yolculuk: Cebel'i Lübnan ve Çevresinden Amerika'ya Göç*, İdeal Kültür Yayınları, İstanbul 2023.
- Randa Tawil, "A Waking Dream: Syrian Migrants' Journey to the Americas," <https://lebanesestudies.news.chass.ncsu.edu>, Khayrallah Center for Lebanese Diaspora Studies News, Jun 25, 2019. Erişim: 04 Aralık 2024.
- Saliba, Najib Elias, Emigration from Syria. *Arab Studies Quarterly*, 3(1) 1981, ss. 56-67.
- Samuel, Dolbee, "Is the Turk a White Man?" Tozsuz Evrak, <http://www.docblog.ottomanhistorypodcast.com>, Erişim: 04 Aralık 2024.
- Thomas Jr., James. G., Mississippi Mahjar: Lebanese Immigration to the Mississippi Delta. *Southern Culture*, 19(4) 2013, ss. 5-54.
- Truzzi, Oswaldo Maria Serra, *Patrícios, Sírios Libaneses Em São Paulo*, Editora Hucitec, São Paulo 1997.
- Uygun, Süleyman, "Denizaşırı Dilencilğe Bir Örnek: Mârûnî Dilenciler", *OTAM*, C, S. 30 (Güz), 2011, ss. 189-212.
- Uygun, Süleyman, *Osmanlı Sularında Rekabet: Mesajeri Maritim Vapur Kumpanyası (1851-1914)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2015.
- William Mark Habeeb, Syrians, and Lebanese. C. Ray içinde, *The New Encyclopedia of Southern Culture* (Cilt 6: Ethnicity, s. 232-234), University of North Carolina Press, Chapel Hill 2007.

Vladimir İlyiç Uyanov'un (Lenin'in) Ölüm Sebebi

Hayri ÇAPRAZ*

Bu yazı, 1917 Bolşevik Devrimi'nin gerçekleşmesinde ve Sovyetler Birliği'nin kuruluşunda başlıca rolü oynayan devrimci lider Vlamir İlyiç Ulyanov'un (Lenin'in) ölüm sebebini ele almaktadır. Bu konuda 1924 yılında ve 1991 sonrası ortaya atılmış görüşlere yer vermektedir.

Vladimir İlyiç Ulyanov (Lenin) 21 Ocak 1924 tarihinde saat 18.50'de 53 yaşında Moskova yakınında bulunan Gorki'de öldü. Ölüm belgesini on doktor imzaladı. Resmi ölüm sebebi, beyinde damar sertleşmesi olan ateroskleroz olarak açıklandı. Ölümü sonrası, Lenin'in mumyalanmış cesedi 27 Ocak 1924'te, Kızıl Meydan'da özel olarak yapılmış geçici anıt mezara (Mozole'ye) yerleştirildi.

1924 yılında Lenin'in ölüm sebebi resmen açıklansa da, bu açıklamaya inanmayanlar oldu. Zehirlendiği veya frengiden öldüğü gibi çeşitli görüşler ortaya atıldı. 1991 sonrası, tarihçiler ve tıp alanında uzmanlar da bu konuda görüşlerini belirttiler. Bunlar Rusya basınında, özellikle ölümünün 100. yılına doğru yer aldı¹. Tarihçi Aleksandr Dementyev, İzvestiya gazetesinde yaptığı açıklamada, zehirlenme ihtimalinin mümkün olmadığını belirtti². Lenin'in zehirlenmiş olabileceği yönünde iddialara pek itibar edilmedi. Ancak frengiden kaynaklı ölüm sebebi ihtimali her geçen gün daha güçlü hale geldi. 2020 yılında geriatri uzmanı Valeriy Mihayloviç Novoselov, Lenin'in ölüm sebebi hakkında yaptığı çalışmayı yayınladı³. Novoselov, 28 Mayıs 1922'den 21 Ocak 1924 tarihine kadar doktorlar tarafından Lenin'e yapılan tedavinin günü gününe notlarının tutulduğu hasta dosyasını inceledi⁴. Böylece Lenin'in ölüm sebebi tekrar güncel bir konu haline geldi.

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, hayricapraz@gmail.com

¹ Lenin'in ölümü hakkında 2008, 2024 yıllarında gazetelerde çıkan bazı yazılar: <https://iz.ru/1742793/2024-08-14/istorik-oproverg-versiui-ob-otravlenii-lenina>; (erişim Tarihi: 29.08.2024); <https://www.kp.ru/daily/24033.3/94728/> (Erişim Tarihi 02.09.2024) <https://www.kommersant.ru/doc/6456184> (Erişim Tarihi: 02.09.2024); <https://ria.ru/20240121/lenin-1922401070.html> (Erişim Tarihi: 03.09.2024); <https://diletant.media/articles/45277906/> (Erişim Tarihi: 28.08.2024).

² <https://iz.ru/1742793/2024-08-14/istorik-oproverg-versiui-ob-otravlenii-lenina> (Erişim Tarihi: 02.09.2024)

³ V. Novoselov, *Smert Lenina. Meditsinskiy Detektiv*, İzdatelstvo: Pyatyy Rim, Moskva 2020.

⁴ <https://diletant.media/articles/45277906/> (Erişim Tarihi: 28.08.2024).

yal/psikolojik ve toplumsal siyasi özelliklerinin gelişiminde önemli bir yere sahip olan ayrıca Ortadoğu, Avrupa ve Asya gibi büyük bir coğrafyada diğer milletler bakımından da önemli sonuçları olduğundan söz konusu “göç” olgusunun yeni belgeler ışığında farklı bakış açısı ve yöntemlerle ele alınmasının önemli olduğunu ve bu konunun yeni çalışmalarla devam ettirilmesi gerektiğini belirtmek isteriz.

Kaynaklar

Arşivler

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

Araştırma Eserleri

Kitaplar

Nersisyan, M. G., *İstoriya Armyanskogo Naroda*, Yerivanskiy Gosudarsvennyy Universitet, İzd.: Yerivanskiy Universitet, Yerevan 1980.

Etnik Deportasiyalar: Tarixi və Müasir Dövrü 17-18 dekabr 2020'ci il., Konferans materialları, Baş Redaktor: Elxan Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Tehsil Nazirliyi Sumqayıt Dövlət Universiteti, Sumqayıt 2020.

Halaçoğlu, Yusuf, *Ermeni Tehciri*, Babıalı Kültür yay. Sekizinci Baskı, İstanbul 2006.

Özşavlı, Halil, *Önce isyan sonra göç ve iskân: I. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'den göç eden Ermenilerin Lübnan'da kurduğu küçük Anadolu 1914-1939*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019.

Paşayev, Atahan, *Genosid Deportatsii i Territorialnyye Pretenzii Armyan K Azerbaycanskomu Narodu (XIX-XX vv.)*, Elm ve Tehsil, Bakı 2013.

Makaleler

Ablajey N.N., “Repatriatsiya i Deportatsiya Armyan Vo Vtoroy Polovine 1940-x Godov,” Vestnik NGU. Seriya:İstoriya, Filologiya. T. 10, Vıpusk 1:istoriya, Novosibirsk 2011, ss.116-121.

Magerramov, E. A. “Deportatsiya Azerbaycantsev iz Zapadnogo Azerbaycana, İstoriçeskiye Faktı O Deyaniyah Armyan Na Azerbaycanskoy Zemle”, Natsionalnaya Akademiya Nauk Azerbaycana İstitut İstorii im. A. Bakihanova, Red. İ Sos.: Tamilla Musayeva, Adil Mamedov, Bakı 2003.

Yılmaz, Abdurrahman “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, Turkish Studies, Vol.9/2, Ankara, Winter 2014, s.1685-1704.

Yoshimura, Takayuki, “Ermeni Milli Partileri Arasındaki İlişkiler ve Sovyet Ermenistanı (1920-1923)”, çev. Keisuke Wakizaka, Devlet, S.464, Mart-Nisan 2016. (10.05.2023.) http://devlet.com.tr/makaleler/y174ERMENI_MILLI_PARTILERI_ARASINDAKI_ILISKILER_VE_SOVYET_ERMENISTANI_1920_1923.html

Tezler

Doğan, Şahin, *Rus Kaynaklarına Göre Revan Hanlığının Rusya'ya Bağlanması ve Ermeni Eyaleti'nin Kurulması*, Akdeniz Üniv. SBE, Antalya, 2012. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Modernitenin Paradoksu: 1929 Ekonomik Buhranı Döneminde İstanbul'da Asri Kadın ve Gürbüz Çocuk İdealinin Öteki Yüzü Fuhuş ve İstismar Suçlarının Basına Yansıması*

Serap CEREZCİ** - Ayfer ÖZÇELİK***

Giriş

İnsanın toplum içinde yaşayan bir varlıktır ve toplum düzenini koruyan kurallar ya da normlar her zaman var olmuştur. Kuralların olmadığı bir toplum, çoğu zaman kargaşanın hüküm sürdüğü bir alana dönüşebilmektedir. Ancak kuralları koyan da ihlal eden de yine insandır. İnsan kuralların hepsine uymadığı gibi hepsine karşı da çıkmamıştır¹. Kurallar veya yasalar devlet yapılarına, coğrafyalara yaşanan zaman dilimine göre de değişiklik arz etmektedir. Toplumların kültürleri, hayat tarzları vb. etkenler hem kuralları hem de kuralların algılanışını etkilemektedir².

İnsan doğası her zaman suç işlemeye meyilli bir yapıda olmuştur. Aristo'ya göre insan bir yönüyle -aklı ve mantığı ile- Tanrı'ya diğer yönüyle hayvana -iç güdülerile- yaklaşan çift yönlü bir varlıktır. Bu açıdan bakıldığında suç işleme eğilimini de kendisinde barındırır. Halk arasında bu durum *beşerdir şaşar* deyimiyle anlatılmaktadır. Dolayısıyla insan tahrik unsuru olmadan da özrü yokken, yalan söyleyebilir, çalabilir hatta öldürebilir³.” Hobbes'e göre suç işlemeye karşı bu eğilim insanları birbirlerine yapabileceklerinden korkutmuş ve onları *Devlet* kurmaya yöneltmiştir. İnsanların organik bağından doğan devlet zamanla suçu önlemek, düzeni ve güveni sağlamak amacıyla kolluk kuvvetleri mekanizmasını ortaya çıkarmıştır. Foucault'un ifadesiyle suç işleme eğilimi olmasa polis de olmayacaktır⁴. Devletin bahsi geçen düzeni ve güven ortamını sağlaması için kolluk kuvvetleriyle güç kullanması elzem sayılmıştır. Max Stirner; devletin düzen için güç kullanırken bireye gücünü kullanma hakkını vermediğini, zaman zaman zorbalık yapsa da kendisinin güç kullanmasını hukuk

* Bu makale, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK danışmanlığında hazırlanan “1929 Ekonomik Buhranından Devletçiliğe Geçiş Sürecinde Türkiye'de Asayiş: İstanbul Örneği (1929-1933)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Filiz Abaloğlu Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni Denizli/ Türkiye, serap-cerezci@gmail.com

*** Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi İnsan Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, Denizli/ Türkiye, aozcelik@pau.edu.tr

¹ Antony Giddens, *Sosyoloji*, Haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara 2005, s. 203.

² Sigrid Undset, *Yarına Dönüş*, Varlık Yayınları, 1954, s. 121.

³ Giorgio Agamben, *İstisna Hali*, Çev. Kemal Atakay, Ayrıntı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2020, s. 36.

⁴ Michel Foucault, *İktidarın Gözü*, Çev. Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 31.

yal/psikolojik ve toplumsal siyasi özelliklerinin gelişiminde önemli bir yere sahip olan ayrıca Ortadoğu, Avrupa ve Asya gibi büyük bir coğrafyada diğer milletler bakımından da önemli sonuçları olduğundan söz konusu “göç” olgusunun yeni belgeler ışığında farklı bakış açısı ve yöntemlerle ele alınmasının önemli olduğunu ve bu konunun yeni çalışmalarla devam ettirilmesi gerektiğini belirtmek isteriz.

Kaynaklar

Arşivler

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

Araştırma Eserleri

Kitaplar

Nersisyan, M. G., *İstoriya Armyanskogo Naroda*, Yerivanskiy Gosudarsvennyy Universitet, İzd.: Yerivanskiy Universitet, Yerevan 1980.

Etnik Deportasiyalar: Tarixi və Müasir Dövrü 17-18 dekabr 2020'ci il., Konferans materialları, Baş Redaktor: Elxan Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Tehsil Nazirliyi Sumqayıt Dövlət Universiteti, Sumqayıt 2020.

Halaçoğlu, Yusuf, *Ermeni Tehciri*, Babıalı Kültür yay. Sekizinci Baskı, İstanbul 2006.

Özşavlı, Halil, *Önce isyan sonra göç ve iskân: I. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'den göç eden Ermenilerin Lübnan'da kurduğu küçük Anadolu 1914-1939*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019.

Paşayev, Atahan, *Genosid Deportatsii i Territorialnyye Pretenzii Armyan K Azerbaycanskomu Narodu (XIX-XX vv.)*, Elm ve Tehsil, Bakı 2013.

Makaleler

Ablajey N.N., “Repatriatsiya i Deportatsiya Armyan Vo Vtoroy Polovine 1940-x Godov,” Vestnik NGU. Seriya:İstoriya, Filologiya. T. 10, Vıpusk 1:istoriya, Novosibirsk 2011, ss.116-121.

Magerramov, E. A. “Deportatsiya Azerbaycantsev iz Zapadnogo Azerbaycana, İstoriçeskiye Faktı O Deyaniyah Armyan Na Azerbaycanskoy Zemle”, Natsionalnaya Akademiya Nauk Azerbaycana İstitut İstorii im. A. Bakihanova, Red. İ Sos.: Tamilla Musayeva, Adil Mamedov, Bakı 2003.

Yılmaz, Abdurrahman “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, Turkish Studies, Vol.9/2, Ankara, Winter 2014, s.1685-1704.

Yoshimura, Takayuki, “Ermeni Milli Partileri Arasındaki İlişkiler ve Sovyet Ermenistanı (1920-1923)”, çev. Keisuke Wakizaka, Devlet, S.464, Mart-Nisan 2016. (10.05.2023.) http://devlet.com.tr/makaleler/y174ERMENI_MILLI_PARTILERI_ARASINDAKI_ILISKILER_VE_SOVYET_ERMENISTANI_1920_1923.html

Tezler

Doğan, Şahin, *Rus Kaynaklarına Göre Revan Hanlığının Rusya'ya Bağlanması ve Ermeni Eyaleti'nin Kurulması*, Akdeniz Üniv. SBE, Antalya, 2012. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Modernitenin Paradoksu: 1929 Ekonomik Buhranı Döneminde İstanbul'da Asri Kadın ve Gürbüz Çocuk İdealinin Öteki Yüzü Fuhuş ve İstismar Suçlarının Basına Yansıması*

Serap CEREZCİ** - Ayfer ÖZÇELİK***

Giriş

İnsanın toplum içinde yaşayan bir varlıktır ve toplum düzenini koruyan kurallar ya da normlar her zaman var olmuştur. Kuralların olmadığı bir toplum, çoğu zaman kargaşanın hüküm sürdüğü bir alana dönüşebilmektedir. Ancak kuralları koyan da ihlal eden de yine insandır. İnsan kuralların hepsine uymadığı gibi hepsine karşı da çıkmamıştır¹. Kurallar veya yasalar devlet yapılarına, coğrafyalara yaşanan zaman dilimine göre de değişiklik arz etmektedir. Toplumların kültürleri, hayat tarzları vb. etkenler hem kuralları hem de kuralların algılanışını etkilemektedir².

İnsan doğası her zaman suç işlemeye meyilli bir yapıda olmuştur. Aristo'ya göre insan bir yönüyle -aklı ve mantığı ile- Tanrı'ya diğer yönüyle hayvana -iç güdülerile- yaklaşan çift yönlü bir varlıktır. Bu açıdan bakıldığında suç işleme eğilimini de kendisinde barındırır. Halk arasında bu durum *beşerdir şaşar* deyimiyle anlatılmaktadır. Dolayısıyla insan tahrik unsuru olmadan da özrü yokken, yalan söyleyebilir, çalabilir hatta öldürebilir³.” Hobbes'e göre suç işlemeye karşı bu eğilim insanları birbirlerine yapabileceklerinden korkutmuş ve onları *Devlet* kurmaya yöneltmiştir. İnsanların organik bağından doğan devlet zamanla suçu önlemek, düzeni ve güveni sağlamak amacıyla kolluk kuvvetleri mekanizmasını ortaya çıkarmıştır. Foucault'un ifadesiyle suç işleme eğilimi olmasa polis de olmayacaktır⁴. Devletin bahsi geçen düzeni ve güven ortamını sağlaması için kolluk kuvvetleriyle güç kullanması elzem sayılmıştır. Max Stirner; devletin düzen için güç kullanırken bireye gücünü kullanma hakkını vermediğini, zaman zaman zorbalık yapsa da kendisinin güç kullanmasını hukuk

* Bu makale, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK danışmanlığında hazırlanan “1929 Ekonomik Buhranından Devletçiliğe Geçiş Sürecinde Türkiye'de Asayiş: İstanbul Örneği (1929-1933)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Filiz Abaloğlu Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni Denizli/ Türkiye, serap-cerezci@gmail.com

*** Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi İnsan Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, Denizli/ Türkiye, aozcelik@pau.edu.tr

¹ Antony Giddens, *Sosyoloji*, Haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara 2005, s. 203.

² Sigrid Undset, *Yarına Dönüş*, Varlık Yayınları, 1954, s. 121.

³ Giorgio Agamben, *İstisna Hali*, Çev. Kemal Atakay, Ayrıntı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2020, s. 36.

⁴ Michel Foucault, *İktidarın Gözü*, Çev. Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 31.

suç oranlarında artışlara yol açmıştır. Konumuz olan İstanbul şehri de bu yıllarda gerek yukarıda belirttiğimiz uzun savaş yıllarının ve işgalin etkisi, gerekse başkentin Ankara'ya taşınması ile zaten önemli bir ekonomik açmaz yaşamaktaydı. Dolayısıyla ekonomik krizi en ağır yaşayan illerden biri olmuştur. Ekonomik krizi İstanbul'da da suç oranlarında artışı ve çeşitlenmeyi birlikte getirmiş, mala karşı suçlar, yanında cinsel suçlarda da artış yaşanmıştır. Krizin de etkisiyle artan yoksulluk, işsizlik, bunalımlar kadınlara karşı işlenen suçlar ve kadınların işlediği suçları arttırmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30-10-0-0 / 177-221-5 / 3-7, Dosya Ek: 198, Belge Tarihi: 05.04.1932.

BCA, 30-10-0-0 / 107-705-21, Belge Tarihi: 26 Temmuz 1931.

BCA, 30-10-0-0 / 88-581-1, Dosya Ek: 87, Belge Tarihi: 10. 04.1932.

BCA, 30-18-1-2 / 28-32-14, Belge Tarihi: 27 Nisan 1932.

BCA, 30-10-0-0 / 20-120-11 Dosya Ek:19, Belge Tarihi: 21.04.1935

TBMM Zabıt Tutanakları

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 4, Cilt: 8, Yasama Yılı: 2, Birleşim: 54, Tarih: 29 Mayıs 1932.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 4, Cilt: 9, Birleşim: 70, Tarih: 25.06.1932.

TBMM Zabıt Tutanakları, Dönem: 2, Cilt: 5, Birleşim: 84, 16 Ocak 1924.

TBMM Zabıt Tutanakları, Dönem: 4, Yasama Yılı: 2, Cilt: 9, Birleşim: 77, Tarih 3 Temmuz 1932.

Resmî Gazete

Resmî Gazete, 13 Mart 1926, Sene: 4, No: 320.

Resmî Gazete, 14 Nisan 1930, Sayı: 1471.

İstatistikler

T.C. İstanbul İli İstatistik Müdürlüğü İstanbul Şehri İstatistik Yıllığı 1930-1931, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul 1932.

Gazeteler ve Dergiler

Akbaba

Akşam

Cumhuriyet

Hakimiyeti Milliye

Milliyet

Son Posta

Vakit

Yarın

Telif Eserler

Açıkgöz, Reşat (2010), "Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme", *Hakem Heyeti*, Yıl:1, Cilt: 1/, Sayı: 2, Temmuz-Aralık, 2010.

Agamben, Giorgio, *İstisna Hali*, Çeviren: Kemal Atakay, Ayrıntı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2020.

Ağaoğlu, Samet, "Cürüm ve Mücrim", *Polis Dergisi*, Yıl: 27, Sayı: 9-320, 1 Şubat 1940.

Araz, Yahya, *Osmanlı İstanbul'unda Çocuk Emegi*, Kitap Yayınevi, Birinci Baskı, İstanbul 2020.

- Atatürk, Mustafa Kemal, *Medeni Bilgiler: Türk Milletinin El Kitabı*, 2. Baskı, Günümüz Türkçesi: Neriman Aydın, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Baskı: Arı Matbaası, İstanbul 2010.,
- Balıkthane Nazım Ali Rıza, *Bir Zamanlar İstanbul*, Haz.Yayına Hazırlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu, Tercüman Gazetesi 1001 Eser, Kervan Kitapçılık A.Ş., Basım Yılı Yok.
- Beccaria, Cesare, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, Çev.iri: Sami Selçuk, İmge Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2015.
- Çokoğullar, Emel, “Marjinalite ve Mazuriet Arasında Türkiye’de Kadınlık”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: /1 (2022).
- Foucault, Michel, *İktidarın Gözü*, Çev.iren: Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.
- Galbraith, J. K., *Kuşku Çağı*, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1989.
- Giddens, Antony, *Sosyoloji*, Haz.ırlayan: Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara 2005.
- Göle, Nilüfer, *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*, Metis Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2011.
- Konan Belkis, “Osmanlı Devleti’nden Erken Cumhuriyet Dönemine Kadın Ticaretinin Engellenmesi Yolunda Yapılan Girişimler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 70/, Sayı: 4 (2021).
- Kuruç, Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası*, c. 1 (1929-1932), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 569, Ankara 1988.
- Locke, John, *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*, Çev. Fahri Bakırcı, 2. Baskı, Ebabil Yayınları, Ankara, 2012.
- Odabaşı, Suzan, “Suç Oranlarını Etkileyen Ekonomik ve Sosyolojik Faktörler: Literatürün Sistematiği Bir İncelenmesi”, *Sosyal Bilimlerde Vaka Çalışmaları InTraders*, 2020-2.
- Öncü, Fatih, Mustafa Sercan, Can Ger, Rabia Bilici, Cenk Ural, Niyazi Uygur, “The Impact of Socioeconomic and Sociodemographic Factors on The Criminal Behavior of Patients With a Psychotic Disorder”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1., 2007.
- Özdemir, Pınar, *Enest Mağduru Çocukların Adli Dosyalarının Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla İncelenmesi ve Müdahale Modelinin Geliştirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2018.
- Sancar, Serpil, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013.
- Scognamiglio, Giovanni, *Beyoğlu’nda Fuhuş*, Altın Kitaplar Yayınevi, Şubat 1994.
- Selçuk, Sami “Suç, Suçun Öznitelikleri ve Tanımı”, *Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan*, 1. Cilt, Edit. Ayşe Nuhoglu v.d.NUHOĞLU, Ayşe/ALTUNÇ, Mehmet Sinan Pirim, Ceren Zeynep (ed.), Beta Basım Yayım, İstanbul 2014.
- Stirmer, Max, *Biricik ve Mülkiyeti*, Kaos Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 2013.
- Şahin, Mustafa, “The New York Times’ın Gözünden Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Sosyal Hayat”, *Journal of Human Sciences (Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi)*, Cilt:13/3 (2016).
- Tekir, Süleyman, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Jandarma Kuruluş Teşkilat ve Mücadele (1903-1938)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2020.
- Toprak, Zafer, “Fuhuş”, *Diünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.Cilt: 3, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Baskı: Ana Basım A.Ş., İstanbul 1993.
- Toprak, Zafer, “Sosyologların ve Psikiyatrist Hekimlerin Farklı Yorumları: Erken Cumhuriyet Genç Kız-Kadın İntiharları”, *Toplumsal Tarih*, Sayı: 212, Ağustos 2011.
- Toprak, Zafer, *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılâp ve Travma*, Doğan Kitap, Birinci Baskı, İstanbul 2017.
- Sigrid Undset, Sigrid, *Yarın Dönüş*, Çev.iren: Tahsin Yücel, Varlık Yayınları, 1954.
- Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 9. Baskı, İstanbul 2000.
- İnternet Kaynakları**
<http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mahrem3.pdf> Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2023.

Adıyaman Şehrinin Kentsel Gelişimi*

Ünal TAŞKIN**

Giriş

Adıyaman şehri, önemli sayılabilecek su kaynakları etrafında ilkçağlardan beri varlığı bilinen yerleşim yerlerinin mirasçısı konumunda olup yakın zamanlara kadar yerleşim dış çeperini aşmamıştır. Adıyaman şehrinin çok yakın dere yataklarına hâkim olan tepelerinde Paleolitik döneme¹ ait yerleşim alanları tespit edilmiştir. Bu dönemden günümüze kalmış olan yerleşim yerleri Mahmut Ensari (Ziyaret Tepesi), Kung Kıracı Tepesi ve Kemşak Tepesi'dir². Ancak bu yerler bu günkü Adıyaman ilinin bulunduğu yerler değildir.

İlkçağlarda Kommagene olarak meşhur olan coğrafyanın dört önemli şehirden biri olarak kabul edilen ve yine bir vadi içerisinde yer alan Perre³ veya bugünkü adıyla Pirin, şehrin nüvesini teşkil eden ilk yerleşmedir. Bugünkü şehrin yaklaşık 5 km. kuzeydoğusunda yer alan bu yerleşme, Malatya ile Samsat arasında bir geçiş noktası olmasından dolayı önem arz etmekteydi. M.S. 72'de Pirin terkedilerek 5 km. güneydeki Girik Köyü civarında şehir yeniden kurulmuştur⁴. Konum olarak Malatya Dağları'nın güney eteğinde bulunan Karadağ'ın (1115 m.) önünde güneydoğuya doğru meyilli bir ova kenarına tekabül eden⁵ yerleşimin kuzey kesimi dağlarla, güney kesimi ise verimli ovalarla çevrili⁶, Eğri Çay ve Ziyaret Çayı arasındaki bir düzlüğe karşılık gelmektedir⁷.

* Bu yazı, daha önce 21-23 Ekim 2022 tarihleri arasında Elazığ'da yapılan 6. Milletlerarası Şehir Tarihi Kongresi'nde aynı adla tebliğ olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Adıyaman, Türkiye. utaskin@adiyaman.edu.tr

¹ Paleolitik döneme ait bulgular için bkz. F. Meral Gözübüyük, "Adıyaman ve Kültürel Ortamı", *I. Uluslararası Kommagene Kültür, Sanat ve Turizm Sempozyumu 24-25 Haziran 2010*, Edt. Bahir Selçuk, Adıyaman 2012, s. 61.

² Ekrem Demir, "Adıyaman Şehrinin Yerleşimi, Nüfusu ve Ekonomik Yapısı", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 42, İstanbul 2004, s. 118.

³ Murat Gökhan Dalyan, *Doğu İle Batı Arasında Bir Krallık Kommagene*, İstanbul 2019, s. 122.

⁴ İhsan Köksal Alpaydın, "Adıyaman Şehrinin Gelişimi", *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006 Adıyaman)*, İstanbul 2008, s. 94.

⁵ Besim Darkot, "Hısn-ı Mansur", *İslam Ansiklopedisi*, V/1, İstanbul 1987, s. 454.

⁶ Mustafa Sucu, *Adıyaman İli ve İlçeleri Yakın Çevre Çalışmaları*, Adana, 1985, s. 27

⁷ Sabri Karadoğan, Saadettin Tonbul, "Adıyaman Havzasının Jeomorfolojik Özellikleri", *Asos Journal*, 1/1, 2013, s. 199.

vam etmesine rağmen hala % 60'lar civarındadır ve bu oran Türkiye ortalamasının altındadır¹³¹.

Kentsel fonksiyonların önemli unsurlarından bir olan ana cadde ve bulvarların açılması meselesi 1960'lı yıllardan beri üzerinde düşünülen çalışmalarındadır. Bu döneme kadar önemli bir caddeden yoksun olan Adıyaman'da Atatürk Bulvarı'nın açılması, şehre ayrı bir çehre kazandırmış ve özellikle kamu dairelerinin bu hat etrafında yerleşmesine olanak sağlamıştır. Adıyaman, Türkiye'de, nüfus artış hızının en yüksek olduğu şehirlerden biridir. 1970 yılındaki nüfus sayımında 31.263 olan şehir nüfusu 1990 sayımında 100.045 olmuştur. Şehir nüfusunun bu süre içinde bu kadar artmasının birkaç sebebi vardır. 1960'lı yıllardan sonra Türkiye'de uygulanan planlı ekonomik programların etkisiyle gelişme gösteren Türkiye ekonomisi Adıyaman şehrinde de etkisini göstermiştir. Hızlı ve önceki dönemlere göre daha düzenli yapılaşmanın geliştiği bu dönemde Hastane, Stadyum, Adıyaman Lisesi, Hükümet Konağı, Adliye Sarayı, Cezaevi, Trahom Hastanesi ve Veteriner Müdürlüğü inşaatları başlamıştır. Tekstil Fabrikası, Sümerbank Mensucat Fabrikası, Emlak Kredi Bankası'nın inşa edilmesi ve şehirde petrolün bulunmasıyla şehir merkezi civardaki kırsal nüfus için bir cazibe merkezi olmuştur. Diğer yandan Atatürk Barajı'nın faaliyete geçmesi, şehir merkezine göçü tetiklemiştir.

2000 yılı nüfus sayımlarında Adıyaman şehir nüfusu 178.538 kişidir. On yıl sonra 2010'da şehir nüfusu 202.735 olmuştur. 2017'de ise ilin nüfusu 301.589 olarak kayıtlara geçmiştir. İlden İstanbul, İçel, Adana, Antalya, Malatya gibi illere göç yaşanmakta, buna karşın kırsal alandan ve kısmen Şanlıurfa'ya bağlı Bozova'dan ise göç almaktadır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.), 71; 123; 419.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01.0.0/73.464.2, 17.06.1967; 030.1.0.0/119.757.1, 11.02.1966; 030.1.0.0/118.748.3, 22.02.1960; 030.1.0.0/117.738.3, 29.04.1955; 030.1.0.0/117.740.7, 03.11.1956; 030.10.0.0/119.837.9, 07.09.1927; 030.18.1.2/104.4.8, 13.12.1943; 030.18.1.2/116.47.16, 10.07.1948; 030.18.1.2/129.39.18, 08.05.1952; 030.18.1.2/141.94.15, 01.11.1955; 030.01.0.0/74.472.6, 27.09.1957.

6418 Sayılı "Malatya Vilayetine Bağlı Adıyaman Kazasında (Adıyaman) Adıyla Yeniden Bir Vilayet Kurulması Hakkında Kanun", Resmi Gazete, S. 8735, 22 Haziran 1954.

Salnameler ve Yıllıklar

1310 Mamuratülaziz Vilayet Salnamesi.

1325 Mamuratülaziz Vilayet Salnamesi.

1926-1927 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi, Matbaa-i Müdüriyet-i Umumiye Neşriyatı, tarihsiz.

¹³¹ Bülent Güven-Erdoğan Kaygın, *Adıyaman İli SWOT Analizi*, İstanbul 2015, s. 51-52.

- 1927-1928 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi, Matbaa-i Müdüriyet-i Umumiye Neşriyatı, tarihsiz.
1928-1929 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı, İstanbul, Matbuat Umum Müdürlüğü Devlet Matbaası, 1929.
1967 Adıyaman İl Yıllığı.
1973 Adıyaman İl Yıllığı.

Raporlar

- 2006 Adıyaman İl Çevre Durum Raporu.
2012 Adıyaman Yol Ağı Raporu
2014 Adıyaman Belediyesi Faaliyet Raporu.
2015 Adıyaman Belediyesi Faaliyet Raporu.
2016 Adıyaman Belediyesi Faaliyet Raporu.
2017 Adıyaman Belediyesi Faaliyet Raporu.
2018 Adıyaman Belediyesi Faaliyet Raporu, Adıyaman 2019.
2019 Adıyaman Belediyesi Faaliyet Raporu.
Adıyaman 2012 Yılı İl Çevre Durum Raporu, haz. Tuba Biçer, İbrahim Türkoğlu, Adıyaman 2013.
Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası Stratejik Plan 2016-2020.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2000 Faaliyet Raporu
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2008 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2009 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2011 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2012 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2013 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2014 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2015 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2016 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2017 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu.
İller Bankası Genel Müdürlüğü 2019 Faaliyet Raporu.

Belediye Bültenleri

Adıyaman Belediyesi, 1993, 2000, 2002, 2003 tarihli bültenleri.

İstatistikler ve Nüfus Sayımları

- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *20 İlk Teşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü*, tarihsiz.
Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara 1950.
Başvekalet İstatistik Genel Direktörlüğü, *1935 20 İlk Teşrin Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibarile Muvakkat Rakamalar*, Ulus Basımevi Ankara 1935.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *1970 Binalar Sayımı (Belediye Teşkilatı Olan Yerlerde)-Adıyaman Kısmı*, Ankara 1972.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *1980 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı (Birinci Aşama Sonuçları) 02-Adıyaman İli*, Ankara 1983.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *1985 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı (Birinci Aşama Sonuçları) 02-Adıyaman İli*, Ankara 1989.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 02-Adıyaman İli*, Ankara 1987.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *1992 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı (Birinci Aşama Sonuçları) 02-Adıyaman İli*, Ankara 1995.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 02-Adıyaman İli*, Ankara 2002.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 25.10.1970 02-Adıyaman İli*, Ankara, tarihsiz.
Devlet İstatistik Enstitüsü, *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 26.10.1975 02-Adıyaman İli*, Ankara, tarihsiz.

- Devlet İstatistik Enstitüsü, *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 12.10.1980 02-Adıyaman İli*, Ankara 1982.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 20.10.1985 02-Adıyaman İli*, Ankara 1987.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, *İnşaat İstatistikleri 1963-1965*, Ankara 1969.
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrin-i Evvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibariyle Türkiye Nüfusu*, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, 1928.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2008 Bölgesel Göstergeler TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis*, Ankara 2009, s. X-XI.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2009 Bölgesel Göstergeler TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis*, Ankara, 2010.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2010 Bölgesel Göstergeler TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis*, Ankara, 2011.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2011 Seçilmiş Göstergelerle Adıyaman*, Ankara, 2012.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2011 Seçilmiş Göstergelerle Adıyaman*, Ankara, 2012.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2012 Seçilmiş Göstergelerle Adıyaman*, Ankara, 2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu, *2012 Seçilmiş Göstergelerle Adıyaman*, Ankara, 2013.
- Ulaşımında ve İletişiminde 2003/2019 02 Adıyaman.

Araştırma Eserleri

- Alican, Mustafa – Yıldırım, Taner, “Ortaçağ’da Sümeysat (Samsat)”, *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, S. 2, 2014, s. 52-67.
- Alpaydın, İhsan Köksal, “Adıyaman Şehrinin Gelişimi”, *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006 Adıyaman)*, İstanbul 2008, s. 89-116.
- Altıntaş, Mustafa, “Güneydoğu’da Adıyaman’ın Ekonomik Konumu”, *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006-Adıyaman)*, İstanbul 2008, s. 341-359.
- Arslan, Ramazan, XIX. Yüzyılda Hısnmansur, Behisni, Gerger ve Kahta’nın Sosyal ve İktisadi Durumu, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı/İktisat Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Sivas 2009.
- Aşgın, Sait, Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu’ya Yapılan Kamu Harcamaları (1946-1960), Ankara 2000.
- Aysoy, Atike, “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Adıyaman’da Asayiş Olayları”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/1, 2017, s. 61-76.
- Cansever, Turgut, *İslâm’da Şehir ve Mimari*, İstanbul 2006.
- Dalyan, Murat Gökhan – Ünişen, Ali, “XIX Yüzyılda Adıyaman ve Çevresindeki Rüştüye Mektepleri” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 2013, s. 68-80.
- Dalyan, Murat Gökhan, “Molteke’nin Mekuplarında Adıyaman ve Havalisi”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı:204, İstanbul 2003, s.4-7.
- Dalyan, Murat Gökhan, *Doğu İle Batı Arasında Bir Krallık Kommagene*, İstanbul 2019.
- Dalyan, Murat Gökhan, *Kommagene’den Hısn-ı Mansur’a Adıyaman Tarihi 1*, Asos Yayınları, Elazığ 2023.
- Darkot, Besim, “Hısn-ı Mansur”, *İslam Ansiklopedisi*, V/1, İstanbul 1987, s. 454-455.
- Demir, Ekrem, “Adıyaman Şehrinin Yerleşimi, Nüfusu ve Ekonomik Yapısı”, *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 42, İstanbul 2004, s. 115-144.
- Deniz, Kemal, “Malatya Gazetesine Göre Hısn-ı Mansur, Besni ve Kâhta Kazaları (1923-1928)”, *Adıyaman Kültürü ve Tarihi Üzerine*, edt. Hamdi Doğan, Konya 2012, s. 155-168.
- Doğan, Hamdi, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1925-1928) Hısn-ı Mansur (Adıyaman), Kâhta ve Besni Kazalarının Sosyal ve İktisadi Durumu”, *Adıyaman Kültürü ve Tarihi Üzerine*, edt. Hamdi Doğan, Konya 2012, s. 98-117.
- Ekmekçi, Servet – Dalyan, Murat Gökhan – Erdimez, Ömer, “XIX Yüzyılın İkinci Yarısında Adıyaman da İlköğretim Faaliyetleri”, *Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 2009, s.52-72.
- Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, yay. Ahmed Cevdet, Dersaadet 1314.
- Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, çev. Emine Sonnur Özcan, Ankara 2006.

- Gönüllü M. Talha, "Adıyaman'da Çevre Sorunlarına Genel Bakış", *I. Uluslararası Kommagene Kültür, Sanat ve Turizm Sempozyumu 24-25 Haziran 2010*, Edt. Bahir Selçuk, Adıyaman 2012, s. 29-58.
- Gönüllü, M. Talha, "Adıyaman'da Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006-Adıyaman)*, İstanbul 2008, s. 405-426.
- Gözübüyük, F. Meral, "Adıyaman ve Kültürel Ortamı", *I. Uluslararası Kommagene Kültür, Sanat ve Turizm Sempozyumu 24-25 Haziran 2010*, Edt. Bahir Selçuk, Adıyaman 2012, s. 59-74.
- Güven, Bülent – KAYGIN, Erdoğan, *Adıyaman İli SWOT Analizi*, İstanbul 2015.
- Halaçoğlu, Yusuf, "Adıyaman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, İstanbul 1988, s. 377-379.
- Kalkandelen, A. Hayrettin, *Dünü ve Bugünü İle Adıyaman*, Adıyaman, tarihsiz.
- Kara, Bülent, "İsimler ve Mekânlr: Adıyaman", *Adıyaman Kültürü ve Tarihi Üzerine*, ed. Hamdi Doğan, Konya 2012, s. 224-252.
- Karadoğan, Sabri - TONBUL, Saadettin, "Adıyaman Havzasının Jeomorfolojik Özellikleri", *Asos Journal*, 1/1, 2013, s. 182-217.
- Karahocagil, Sadrettin, "Kommagene'den Günümüze Adıyaman'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişimi", *I. Uluslararası Kommagene Kültür, Sanat ve Turizm Sempozyumu 24-25 Haziran 2010*, Edt. Bahir Selçuk, Adıyaman 2012, s. 75-82.
- Kopar, Metin, "Seyyahların Gözüyle Adıyaman", *Adıyaman Üniversitesi Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu 03-04 Nisan 2014*, Adıyaman 2014, s. 146-155.
- Kopar, Metin, "Türkiye Cumhuriyeti Salnamelerinde Adıyaman (1925-1930)", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 13, Haziran 2017, s. 180-196.
- Kopar, Metin, *Cumhuriyet Halk Partisi Döneminde Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımlar (1927-1950)*, Ankara 2009.
- Kozludere Hüseyin, "Adıyaman Basını'na Göre Adıyaman'ın Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı (1954-1968)", *Adıyaman Kültürü ve Tarihi Üzerine*, ed. Hamdi Doğan, Konya 2012, s. 268-356.
- Kubilay, Nilgün Nezihe, "Kommagene'den bugüne Adıyaman", *I. Uluslararası Kommagene Kültür, Sanat ve Turizm Sempozyumu 24-25 Haziran 2010*, Edt. Bahir Selçuk, Adıyaman 2012, s. 83-85.
- Küçüktaşçı, Mustafa Sabri, "Şehir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVIII, İstanbul 2010, s. 441-446.
- Öztürk, Gülin, "Seyyahların Gözüyle Adıyaman ve Çevresi", *Adıyaman Kültürü ve Tarihi Üzerine*, ed. Hamdi Doğan, Konya 2012, s. 131-145.
- Öztürk, Said, "Osmanlı Döneminde Adıyaman'ın Sosyal ve Ekonomik Özellikleri", *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006-Adıyaman)*, İstanbul 2008, s. 117-147.
- Öztürk, Said, *Osmanlı Salnamelerinde Adıyaman 1286-1325/1869-1908*, İstanbul 2006.
- Sucu, Mustafa, *Adıyaman İli ve İlçeleri Yakın Çevre Çalışmaları*, Adana 1985.
- Süryani Mihail, *Süryani Mihail Vekayinâmesi*, II, yayınlanmamış Türkçe metin çev. H. Andreasyan, TTK Kitaplığı, Ankara 1944.
- Şahin, İlhan, "Şehir- Osmanlılar'da", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVIII, İstanbul 2010, s. 446-449.
- Şancı, Fuat, "Commagene Coğrafyasında Türk İslam Eserleri (Adıyaman İlinde (Merkez İlçe) Cami ve Mescitler)", *I. Uluslararası Kommagene Kültür, Sanat ve Turizm Sempozyumu 24-25 Haziran 2010*, Edt. Bahir Selçuk, Adıyaman 2012, s. 117-145.
- Şaşmaz, Hasan Çağrı – Şaşmaz, Musa, "Osmanlı İmparatorluğu İle Cumhuriyet Dönemi'nde Adıyaman'ın İdari Taksimatı", *Adıyaman Kültürü ve Tarihi Üzerine*, ed. Hamdi Doğan, Konya 2012, s. 9-97.
- Şemseddin Sami, *Kamûsu'l-A'lâm*, I, İstanbul 1306.
- Taştemir, Mehmet, XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kâhta) Sosyal ve İktisadi Tarihi, Ankara 1999.
- Toprak, Seydi Vakkas, *1835 Tarihli Nüfus Sayımına Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Hısn-ı Mansur (Adıyaman)*, Adıyaman 2018.
- Tosun, Yusuf, "Adıyaman'da Su Kaynakları, Kullanımı Gelişimi ve Stratejileri Açısından Önemi", *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006-Adıyaman)*, İstanbul 2008, s. 435-445.

- Tozlu, Necdet, *Adıyaman Efsaneleri*, Erzincan 2013.
- Tunç, Muhammet Nuri, “18. Yüzyılda Adıyaman’da Asayiş Sorunu ve Nizamı Sağlama Çabaları”, *Tarih Okulu Dergisi*, 12/XL, Haziran 2019, s. 446-491.
- Tunç, Muhammet Nuri, *18. Yüzyılda Adıyaman (Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger, Kahta ve Samsat) İdarî, Sosyal ve İktisadî Tarihi*, İstanbul 2019.
- Tunç, Muhammet Nuri, *Hurufat Defterleri’ne Göre Hısn-ı Mansur Kazası (Adıyaman)*, İstanbul 2019.
- Umar, Bilge, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İstanbul 1993.
- Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)*, çev. Hrant D. Andreasyan, Notlar: Eduard Dulaurer / Halil Yınanç, TTK Basımevi, Ankara 2000.
- Üstündağ, Nagehan, “Osmanlıda Şehir ve Şehri Geliştiren Unsurlardan Biri Olarak Ayanlar: Vidin ve Rusçuk Örneği (18. Yüzyıl)”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.2, Bahar 2005, s. 149-168.
- Yalçın, Semih, *Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu’ya Yapılan Kamu Harcamaları (1960-1980)*, Ankara 2009.
- Yınanç, Refet – Elibüyük, Mesut, *Maraş Tahrir Defteri (1563)*, I, Ankara 1988.

Nuh Tasvirli Apameia Kibotos Sikkeleri

Ömer TATAR*

Apameia Kibotos kenti, Klasik dönem yazılı kaynakların gösterdiği üzere Kelainai olarak adlandırılmaktaydı.¹ Seleukos kralı I. Antiokhos Soter (MÖ. 281-261) döneminde ise, kralın annesi Apama'nın onuruna yerleşimin adı Apameia olarak değiştirilerek Kelainai yakınlarında bir noktaya taşınmıştır.² Kentin Kelainai ismine sahip olduğu döneme ait sikke darbu bilinmemektedir. Darplar, kentin Apameia adını taşıdığı devire ait örneklerdir. Kesin bir biçimde kente atfedilen en erken tarihli darplar yak. MÖ. 189-133 arasına tarihlenen, gümüş kistophoroslardır.³ Ancak, III. Seleukos (MÖ. 226-223) ile ardılı III. Antiokhos (MÖ. 223-187) dönemlerine ait toplam on emisyon gümüş sikkelerin Phrygia kökenli olduğu düşünülmekle birlikte, darp yeri olarak soru işareti ile Apameia önerilmiştir.⁴ Kraliçe Apame'nin adı verilerek yeniden imar edilen ve Seleukos Krallığı'nın da büyük önem atfettiği anlaşılan bu kente soru işareti ile de olsa atfedilen kraliçe gümüş sikkeler belki de, kistophoroslardan evvel, bu kentte darp edilen ilk sikkelerdir.

Kentin MÖ. 2. yüzyıl otonom bronz darpları içerisinde en erkene tarihleneni ön yüzünde Sarapis başı, arka yüzünde defne çelengi içerisinde iki piloi

* Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Antalya/Türkiye, omertatar@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5644-2188

¹ Herodotos 7.26-28; Xenophon, *Anabasis* 1.2. Kentin bu adına ilişkin daha sonraki yüzyıllara ait kaynaklar için bk. Livius, *Ab Urbe Condita* 38.13; G. Plinius Secundus, *Naturalis Historia* 5.106; Quintus Curtius Rufus, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis* 3.1.; Arrianus, *Anabasis* 1.29; Pausanias 10.30.9. Strabon'a (12.8.18) göre kent bu ismi Poseidon'un Kelaino'dan doğma oğlu Kelainos'tan almıştır.

² Strabon 12.8.15; Livius, *Ab Urbe Condita*. 38.13.5. Kentin kuruluşu ve adının değişmesi hususunda ayrıca bk. William M. Ramsay, *The cities and bishoprics of Phrygia: being an essay of the local history of Phrygia from the earliest times to the Turkish conquest*, Vol. 1, Part 2, Oxford 1897, s. 420-422; Getzel M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe: The Islands and Asia Minor*, Berkeley-Los Angeles 1995, s. 281-282; Thomas Drew-Bear-S. Felkl, "Apameia", *DNP* 01, 1996, s. 824.

³ Sikkeler için bk. Fred S. Kleiner, "The late cistophoroi of Apameia", *Greek numismatics and archaeology: Essays in honor of Margaret Thompson*, eds. O. Mørkholm, N. M. Waggoner, M. Thompson, Wetteren 1979; Richard H. J. Ashton, "Dated cistophoroi of Apameia. Opuscula Anatolica III", *NC* 164, 2004; Atilla Tekin, *Apameia Kentinin, Tarihi Coğrafyası ve Sikkeleri*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2008, s. 86-102.

⁴ Arthur Houghton-Catharine C. Lorber, *Seleucid Coins: A Comprehensive Catalogue: Part I : Seleucus I through Antiochus III*, New York 2002, s. 331; 381-382. Sikkeler için bk. Arthur Houghton, Catharine C. Lorber, *Seleucid Coins: A Comprehensive Catalogue: Part I : Seleucus I through Antiochus III*, New York 2002, n. 915; 999-1004. Bu darpları, III. Seleukos'un Küçük Asya seferi ile ilişkilendirerek Phrygia kökenine ilk işaret eden Mørkholm olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bk. Otto Mørkholm, "Some Seleucid Coins of the Mint of Sardes", *Nordisk Numismatisk Arsskrift* 1969, 1969, s. 5-20.

5. I. Philippus (MS. 244-249)

Öy. ΑΥΤ Κ ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΥΓ. Sağa dönük, defne çelenkli, drapeli, zırlı büst.

Ay. ΕΠ Μ ΑΥΡ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β ΑΡΧΙ ΑΠΑΜΕΩΝ, ΝΩΕ. Sağda Nuh ve karısı sandık içerisinde sola dönük, dalgalar üzerinde yüzer vaziyette, üstte karşılıklı iki kuş, kumrunun ağzında dal; solda, karaya adım atmış Nuh ve karısı ayakta sola, sağ elleri havada.

Referans: RPC VIII, n. 20588; Gemini, LLC, Auction V (06 Ocak 2009), lot 295; Solidus Numismatik, Auktion 9 (08 Ekim 2016), lot 333; Numismatik Naumann, Auction 57 (03 Eylül 2017), lot 435; Leu Numismatik, Auction 5 (27 Ekim 2019), lot 269; Leu Numismatik, Auction 7 (24 Ekim 2020), lot 1457.

6. Trebonianus Gallus (MS. 251-253)

Öy. ΑΥΤ Γ ΟΥΕΙΒ ΤΡΒ ΓΑΛΛΟΣ ΒΒ. Sağa dönük, defne çelenkli, drapeli, zırlı büst.

Ay. ΠΑΡ ΚΛ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ ΑΠΑΜΕΩΝ, ΝΩΕ. Solda, Nuh ve karısı sandık içerisinde sola dönük, üstte dal tutan kuş; sağda Nuh ve karısı ayakta sağa, sağ elleri havada.

Referans: RPC IX, n. 820; Leu Numismatik, Auction 20 (25 Nisan 1978), lot 371.

Kaynaklar

Antik Kaynaklar

Arrianus, *Anabasis*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *Arrian*. With an English translation by P.A. Brunt I-II. Cambridge, Mass.-London 1976-1983 (The Loeb Classical Library).
Cicero, *Pro Flacco*, Kullanılan Metin ve Çeviri: M. Tullius Cicero, *Pro Flacco*. M. Tulli Ciceronis Orationes. Vol. 4, ed. A. C. Clark, Oxonii. E Typographeo Clarendoniano. 1909.

- Quintus Curtius Rufus, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis*, Kullanılan Metin ve Çeviriler: Quintus Curtius Rufus. With an English translation by J. C. Rolfe. Cambridge, Mass.-London 1946 (The Loeb Classical Library). Quintus Curtius Rufus, *The History of Alexander*. Translated by J. Yardley. With an introduction and notes by W. Heckel. London-New York 1984.
- Eusebios, *Historia ecclesiastica*, Kullanılan Metin ve Çeviri: Eusebius, *The Ecclesiastical History*, Vol. 1-2. Eusebius of Caesarea. Kirsopp Lake. J. E. L. Oulton. H. J. Lawlor. William Heinemann; G. P. Putnam's Press; Harvard University Press. London; New York; Cambridge, Mass. 1926-1932.
- Herodotos, *Historiae*, Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Persian Wars*. With an English translation by A. D. Godley, Vol. 1-IV. Cambridge, Mass.-London 1920-2004 (The Loeb Classical Library). Herodotos, *Herodot Tarihi*. Çev. M. Ökmen-A. Erhat. İstanbul 1991.
- Flavius Josephus Historicus, *Antiquitates Judaicae*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Jewish Antiquities*. With an English translation by H. St. J. Thackeray IV-IX. London, New York 1930-1939 (The Loeb Classical Library).
- Livius, *Ab Urbe Condita*, Kullanılan Metin ve Çeviriler: Livy, *From the founding of the city*. With an English translation by A. C. Schlesinger. I-XIV. London, New York 1967 (The Loeb Classical Library). Titus Livius, *Roma Tarihi: Şehirin Kuruluşundan İtibaren*. Çev. S. Şenbark. İstanbul 1992-.
- Nonnus, *Dionysiaca*, Kullanılan Metin ve Çeviri: Nonnus, *Dionysiaca*. Ed. R. Keydell, Nonni Panopolitani Dionysiaca, Berlin: Weidmann, 1959: 1-500; 1-509. Nonnos, *Dionysiaca*. Translated by W. H. D. Rouse. London, New York 1940 (The Loeb Classical Library).
- Oracula Sibyllina*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *Die Oracula Sibyllina*. Die griechischen christlichen Schriftsteller 8. ed. J. Geffcken. Leipzig: Hinrichs, 1902: 1-226.
- Ovidius, *Metamorphoses*, Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Metamorphoses*. With an English translation by F. J. Miller, Vol. III-IV. Revised by G. P. Goold. Cambridge, Mass.-London 2005 (The Loeb Classical Library). Ovidius, *Dönüşümler*. Çev. İ. Z. Eyüboğlu. Ankara 1994.
- Pausanias, *Periegesis tes Hellados*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *Description of Greece*. With an English translation by W. H. Jones, Vol. I; III-IV; W. H. Jones and H. A. Ormerod, Vol. II; R. E. Wycherley, Vol V. New York 1918-2004 (The Loeb Classical Library).
- G. Plinius Secundus, *Naturalis Historia*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *Natural History*. With an English translation by H. R. Rackham, Vol. I-V; IX; W. H. S. Jones, Vol. VI-VIII; D. E. Eichholz, Vol. X. Cambridge, Mass.-London 1938-2004 (The Loeb Classical Library).
- Plutarkhos, *Parallela minora*, Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch. *Moralia*. With an English translation by Frank Cole Babbitt. Cambridge, MA. Harvard University Press. London. William Heinemann Ltd. 1936.
- Stephanos Byzantios, *Ethnika*, Kullanılan Metin: *Stephani Byzantii, Ethnikon*. Ed. A. Westermann, Lipsae 1839.
- Strabon, *Geographika*, Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geography of Strabo*. With an English translation by H. L. Jones I-VIII. London, New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library)., Strabon, *Coğrafya*. Çev. A. Pekman. İstanbul 2000.
- Vetus Testamentum, Genesis*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *Septuaginta, Genesis*. Vol. 1, 9th edn. ed. A. Rahlfs. Stuttgart: Württemberg 1935 repr. 1971. 1-86.
- Xenophon, *Anabasis*, Kullanılan Metin ve Çeviriler: Xenophontis opera omnia, Vol. 3. ed. E.C. Marchant. Oxford: Clarendon Press, 1904 repr. 1961. *Anabasis (Onbinlerin Dönüşü)*, Çev. T. Gökçöl, İstanbul 1998.
- Zenobius, *Centuria*, Kullanılan Metin ve Çeviri: *Corpus Pseudoepigraphorum Graecorum: Zenobius. Diogenianus. Plutarchus. Gregorius Cyprius*. Eds: E. L. Leutsch, F. G. Schneidewin, Göttingae 1839.

Modern Kaynaklar

- Adler, William-Tuffin, Paul, *The Chronography of George Synkellos: A Byzantine Chronicle of Universal History from the Creation*, Oxford 2002.
- Ameling, Walter, *Inscriptiones Judaicae Orientis, Band II: Kleinasien*, Tübingen 2004.

- Ashton, Richard H. J., "The First Bronze Coinage of Apameia in Phrygia. *Opuscula Anatolica II*", NC 163, 2003, s. 46-47.
- Ashton, Richard H. J., "Dated cistophoroi of Apameia. *Opuscula Anatolica III*", NC 164, 2004, s. 102-107.
- Babelon, Ernest, *Mélanges numismatiques*, Paris 1892.
- Babelon, Ernest, *Inventaire Sommaire de la Collection Waddington*, Paris 1898.
- Bochart, Samuel, *Geographia Sacra*, Caen 1707.
- Bresson, Alain, "An introduction to the Funerary inscriptions of Apameia", *Kelainai-Apameia Kibotos: développement urbain dans le contexte anatolien: actes du colloque international Munich, 2-4 avril 2009*, eds. L. Summerer, A. Ivanchik, A. von Kienlin, Bordeaux 2011, s. 295-308.
- Bryant, Jacob, *New System or An Analysis of Ancient Mythology*, Vol. II, London 1774.
- Clements, Ruth, "A Shelter Amid the Flood: Noah's Ark in Early Jewish and Christian Art", *Early Judaism and its Literature: Noah and His Book(s)*, eds. M. E. Stone, A. Amihay, V. Hillel, Leiden-Boston 2010, s. 277-299.
- Cohen, Getzel M., *The Hellenistic Settlements in Europe: The Islands and Asia Minor*, Berkeley-Los Angeles 1995.
- Cohn, Norman, *Noah's Flood: The Genesis Story in Western Thought*, New Haven-London 1996.
- Collins, Nina, L., "281 BCE: The year of the translation of the Pentateuch into Greek under Ptolemy II", *Septuagint, scrolls and cognate writings. Papers presented to the international symposium on the Septuagint and its relations to the Dead Sea scrolls and other writings*, eds. G. J. Brooke, B. Linda, Manchester 1990, s. 403-503.
- De Man, D., "De Arke Noachs op Munten Van Apameia Phrygiae", *Nederlands archief voor kerkgeschiedenis* 35, 1946-1947, s. 193-201.
- Drew-Bear, Thomas, Felkl, S., "Apameia", *DNP* 01, 1996, s. 824.
- Eckhel, Iosepho, *Doctrina numorum veterum*, Vol. III, Vindobonae 1792.
- Falconeri, Ottavio, *De Nummo Apamensi. Devcalionei Dilvii. Typum Exhibente*, Roma 1667.
- Ferrua, Antonio, *The Unknown Catacomb: A Unique Discovery of Early Christian Art*, Florence 1991.
- Fink, Josef, *Noe der Gerechte in der frühchristlichen Kunst*, Münster-Köln 1955.
- Franke, Peter R., *Roma Döneminde Küçükasya: Sikkelerin Yansımada Yunan Yaşamı*, İstanbul 2007.
- Friesen, Steven J., "Asiarchs", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 126, 1999, s. 275-290.
- Froelich, Erasmi, *De familia Vaballathi numis illustrata opusculum postumum*, Vindobonae 1762.
- Garrucci, Raffaele P., *Storia della arte Cristiana*, Vol. 5, Prato 1879.
- Gentry, Peter J., "The Septuagint and the Text of the Old Testament", *Bulletin for Biblical Research* 16/2, 2006, s. 193-218.
- Gönçer, Süleyman, *Afyon İli Tarihi*, C 1, İzmir 1971.
- Grabar, Andrej, "Images bibliques d'Apamee et fresques de la synagogue de Doura", *Cahiers Archeologiques* 5, 1951, s. 9-14.
- Greenhalgh, John E., *The Iconography of Noah's Ark*, Wayne State University, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Michigan 1982.
- Grimal, Peter, *Dictionary of Classical Mythology*, London 1991.
- Hardouin, Jean, *Opera Selecta*, Amstelodami 1709.
- Harl, Kenneth W., *Civic Coins and Civic Politics in the Roman East: A.D. 180-275*, Berkeley-Los Angeles 1987.
- Head, Barclay V., *Historia Numorum: A Manual of Greek Numismatics*, Oxford 1887.
- Head, Barclay V., *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum: Catalogue of the Greek Coins of Phrygia*, London 1906.
- Heuchert, Volker, "The Chronological Development of Roman Provincial Coin Iconography", *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, eds. C. Howgego, V. Heuchert, A. Burnett, Oxford 2005, s. 29-56.
- Hostein, Antony, Mairat, Jerome, *Roman Provincial Coinage IX: Trajan Decius-Uranianus Antoninus (AD 249-254)*, London-Paris 2016.
- Houghton, Arthur-Lorber, Catharine C., *Seleucid Coins: A Comprehensive Catalogue: Part I : Seleucus I through Antiochus III*, New York 2002.
- Howgego, Christopher, "Coinage and Identity in the Roman Provinces", *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, eds. C. Howgego, V. Heuchert, A. Burnett, Oxford 2005, 2-17.

- Imhoof-Blumer, Friedrich, *Kleinasiatische Münzen*, Band 1, Wien 1901.
- Jensen, Robin M., *Understanding Early Christian Art*, London-New York 2000.
- Juster, Jeani *Les juifs dans L'Empire romain. Leur condition juridique, économique et sociale*, Vol. I, Paris 1914.
- Katzenellenbogen, Adolf, "The Sarcophagus in S. Ambrogio and St. Ambrose", *The Art Bulletin* 29/4, 1947, s. 249-259.
- Kindler, Arie, "A Coin-type from Apameia in Phrygia (Asia Minor) depicting the Narrative of Noah", *Museum Haaretz Bulletin* 13, 1971, pp. 24-32.
- Kleiner, Fred S., "The late cistophoroi of Apameia", *Greek numismatics and archaeology: Essays in honor of Margaret Thompson*, eds. O. Mørkholm, N. M. Waggoner, M. Thompson, Wetteren 1979, s. 119-130.
- Kreitzer, Larry J., "On Board the Eschatological Ark of God: Noah-Deucalion and the 'Phrygian Connection', in 1 Peter 3.19-22", *Baptism, The New Testament and the Church*, eds. S. E. Porter, A. R. Cross, Sheffield 1999, s. 228-272.
- Küpeli, Özer, "Selçuklu ve Beylikler Döneminde İdarî Yapı", *Afyonkarahisar Kültüğü*, C 1, edit. İ. Küçükkurt v.d., Afyon 2001, s. 181-183.
- Larsen, Jakob Aal O., *Representative government in Greek and Roman history*, Berkeley 1955.
- Lenormant, M. Charles, "Des Signes de Christianisme", *Mélanges d'Archéologie* III, 1853, s. 196-202.
- Lenormant, M. Charles, *Les Origines De L'Histoire: D'Après la Bible*, Paris 1880.
- Lezzi, Maria Teresa, "L'arche de Noé en forme de bateau: naissance d'une tradition iconographique", *Cahiers de civilisation médiévale* 148, 1994, s. 301-324.
- Lietzmann, Hans, *The Founding of the Church Universal*, London 1938.
- Madden, Frederic W., "On Some Coins of Septimius Severus, Macrinus, and Philip I, Struck at Apameia in Phrygia with the Legend ΝΩΕ", *NC New Series*, 6, 1866, s. 173-219.
- Malten, Ludolf, "Motivgeschichtliche Untersuchungen zue Sageforschung", *Hermes* 74, 1939, s. 176-206.
- Meshorer, Yaakov, "An Ancient Coin Depicts Noah's Ark", *Biblical Archaeology Review* 7.5, 1981, pp. 38-9.
- Millar, Fergus, *The emperor in the Roman world: 31 BC-AD 337*, London 1977.
- Mørkholm, Otto, "Some Seleucid Coins of the Mint of Sardes", *Nordisk Numismatisk Arsskrift* 1969, s. 5-20.
- Nollé, "Johannes, Beiträge zur kleinasiatischen Münzkunde und Geschichte. 4. Das Schilfrohr in der Hand des Mäanders 5. An den Quellen des Mäanders: Gewasser, Mythen und Gottheiten von Kelainai/Apameia", *Gephyra* 3, 2006, s. 49-131.
- Pilcher, E. J. "The Jews of the dispersion in Roman Galatia", *Bibl. Arch. Soc.* XXV, 1903, s. 225-233; 250-258.
- Pope, Kyle, *The Second Apology of Justin Martyr: with text and translation*, Kansas 2001.
- Ramsay, William M., *The cities and bishoprics of Phrygia: being an essay of the local history of Phrygia from the earliest times to the Turkish conquest*, Vol. 1, Part 2, Oxford 1897.
- Reinach, Adolphe, "Noe Sangariou. Etude sur le deluge phrygien et le syncretisme judeo-phrygien", *REJ* 65, 1913, s. 161-180.
- Reinach, Adolphe, "Noe Sangariou. Etude sur le deluge phrygien et le syncretisme judeo-phrygien", *REJ* 66, 1913, s. 1-43.
- Reinach, Adolphe, "Noe Sangariou. Etude sur le deluge phrygien et le syncretisme judeo-phrygien", *REJ* 66, 1913, s. 213-245.
- Robert, Louis, *Hellenica: recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques. Vol. VI: Inscriptions grecques de Lydie*, Paris 1948.
- Roman Provincial Coinage VI: Elagabalus to Maximinus (AD 218 - 238)*, Online: <http://rpc.ashmus.ox.ac.uk>
- Spoerri Butcher, Marguerite, *Roman Provincial Coinage VII: Gordian I to Gordian III (238-244), Province of Asia*, London 2006.
- Roman Provincial Coinage, Vol. VIII, Philip (AD 244 - 249)*, Online: <http://rpc.ashmus.ox.ac.uk>
- Schalit, Abraham, "Asia Minor", *Encyclopaedia Judaica*, Vol. II, 2007, s. 586-587.
- Schneider, Carl, *Kulturgeschichte des Hellenismus* 1, München 1967.
- Schurer, Emil, "Diaspora", *Dictionary of the Bible*, Vol. 5, ed. J. Hastings, Edinburgh 1909.
- Strobel, August, *Das heilige Land der Montanisten: eine religionsgeographische Untersuchung*, Berlin 1980.

- Sylloge Nummorum Graecorum, Denmark, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 29: Phrygia 1 (Abbaïtis-Eumeneia)*, Copenhagen 1948.
- Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Sammlung Hans Von Aulock, Vol. 2: Caria, Lydia, Phrygia, Lycia, Pamphylia*, Berlin, 1962.
- Tcherikover, Victor, *Die Hellenistischen Stadtgründungen von Alexander dem Grossen bis auf die Römerzeit. Philologus, Suppl. XIX*, Leipzig 1927.
- Tekin, Atilla, *Apameia Kentinin, Tarihi Coğrafyası ve Sikkeleri*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2008.
- Trebilco, Paul R., *Jewish Communities in Asia Minor*, Cambridge 1991.
- Umar, Bilge, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul 1993.
- Weber, Gustav, *Dinar-Célenes-Apamée-Cibotus*, Besançon 1892.
- Williamson, George, "Aspects of Identity", *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, eds. C. Howgego, V. Heuchert, A. Burnett, Oxford 2005, s. 19-27.
- Wilpert, Josef, *Le pitture delle catacombe Romane, illustrate da Giuseppe Wilpert*, Roma 1903.
- Wörle, Michael, *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien*, München 1988.
- Yıldız, Mehmet E., *Kelainai/Apameia Kibotos'un Tarihi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya 2012.
- Yıldız, Mehmet E., "Kelainai/Apameia Kibotos ve Nuh Tufanı", *Eskiçağ Yazıları 2*, eds. N. Eda Akyürek Şahin, B. Takmer, F. Onur, İstanbul 2012, s. 17-51.
- Yıldız, Mehmet E., "Dinar Sikkelerinde Nuh ve Tufan", *Nuh Kitabı*, ed. E. Gürsoy Naskali, İstanbul 2013, s. 239-262.
- Zwingmann, Nicola, "Erinnerungslandschaften und Identitäten in einer kulturellen Kontaktzone: Mythen und Denkmäler in Kelainai-Apameia Kibotos", *Kelainai-Apameia Kibotos: développement urbain dans le contexte anatolien: actes du colloque international Munich, 2-4 avril 2009*, eds. L. Summerer, A. Ivanchik, A. von Kienlin, Bordeaux 2011, s. 93-116.

Osmanlı Tarih Yazıcılığında Biyografinin Önemi ve Problemler

Çetin AYKURT*

Bir kişinin hayatını ayrıntılı bir biçimde inceleyen yazı türüne biyografi denir. Tarihî şahsiyetin biyografisini üç ana aşamada değerlendirmek gerekir. Bunlardan birincisi resmî hayatın ortaya konması, ikincisi şahsı çevresi ile ele alınıp incelenmesi, üçüncüsü ise şahsiyetinin tahlil edilmesi.¹ Biyografide kronoloji önem arz etmektedir. Kronolojik sırada, doğum yeri, doğum tarihi, eğitim aldığı kurumlar incelenmelidir. Sonucunda biyografisi yazılan şahıs vefat etti ise vefat tarihi, vefat sebebi ile yazılmalıdır.

Biyografinin problemlerinden en önemlisi, modern anlamdaki hatıra ve üçüncü şahısların yazdıkları biyografilerdir. Klasik biyografilerde, biyografi konusu olan şahısların kaleme aldıkları günlük, hatırat, mektup gibi şahsi metinler esas itibarıyla o şahısların yaşamı hakkında birinci derecede bilgi veren evrak olarak incelenmişti.² Biyografide önemli bir sorun da bazen sözlü veya referans verilmeyen bilgilerle yazarın kasıtlı sapturmalarıdır. II.Abdülhamid ve İttihad- Terakki ile ilgili hatıratlar konusunda titiz davranmak zorundayız.³ Ünlü veya tarihte ehemmiyetli rol oynayan büyük adamların yaşamlarını her üç kategori çerçevesinde değerlendirmek çok sayıda kaynak ile mümkün olabilmektedir. İkinci derecede değerlendirilebilecek şahıslar için bunlar teke inmekte ve sadece resmi olup çoğu defa da dağınık haldeki kayıtlarla araştırılmak zorunda kalınmaktadır.

Osmanlı tarih yazıcılığında biyografi türü geç başlamıştır. Buna mukabil Osmanlı tarih yazımının etkilendiği İslâm tarihçiliğinde tabakât ve terâcim-i ahval kitapları yazılmıştır. Arap tarihçiliğinde biçim kazanan bu durumun özellikle ulema tarafından telifine önem verilmiştir. Bunun neticesinde çeşitli dallarda birçok telifat meydana getirilmiştir. Zaman içinde Osmanlı tarih yazıcılığının gelişim sürecinde biyografi kitapları yanında, hal tercümelerinin tarih kitaplarına vekayinâme türü eserlere derc edilmesiyle yeni bir tarz olarak “bi-

* Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yozgat, Türkiye, cetin.aykurt@bozok.edu.tr

¹ Feridun M. Emecen, “İki Osmanlı Ricalinin Resmî Hayatlarının Kaynaklarına Dair”, *Osmanlı Araştırmaları*, XVII (1997), s. 92.

² Derin Terzioğlu, “Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı”, *Cogito, Selçuklular*, 29, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 288.

³ İlber Ortaylı, *Tarih Yazıcılık Üzerine*, Cedit Neşriyat, Ankara 2011, s. 133.

Sonuç ve Değerlendirme

Bibliyografya yazımı, sorunlu bir alan olmasına rağmen bir şahsın incelenmesi ile ortaya çıkan hususlar kıymet arz etmektedir. Şahsın incelenmesi esnasında o zamana değin tam aydınlatılmamış bazı önemli hadiseler netlik kazanabilmektedir.

Bibliyografya yazımında değerlendirilecek şahıs ile ilgili detaylı bir çalışma yapılması gerekir. Bu çalışma kapsamında, bibliyografyaya konu olan şahıs ile ilgili belgeler, eserler, fotoğraflar vb. malzemeler değerlendirilerek kategorize edildikten sonra yazım safhasına geçmek gerekir. Bu kategorilemede şahsın ilk önce hayatı, döneminde vuku bulan hadiseler karşısındaki tutumu, şahsiyeti ve var ise eserleri ortaya konmalıdır. Bibliyografya yazımına konu olan şahsın günümüzde yakın çevresinden olanlar var ise bunun da tespiti yapılmak suretiyle onlarla da temasa geçilmesi önemlidir. Çünkü yakın çevresindeki insanlara intikal etmiş belgelerin olması söz konusudur.

Bibliyografya yazımında, tarihî vesikaların yetersiz kalabilmesi, özel arşivlerin yokluğu ve hatırat türü eserlerin azlığı biyografın çalışmasını zorlaştıran hususlar olarak ortaya çıkmaktadır. Biyograf çalışma neticesinde elde edilen verileri çok titizlikle irdelemelidir. Biyografiye konu olan şahsın kesinlikle objektif ve hakkaniyet ölçülerinde irdelenmesi gerekir. Biyografi çalışmaları tüm müşkilatına rağmen tarih yazıcılığına ayrı bir değer katmaktadır.

Kaynaklar

- Akyıldız, Ali, “İnsanı Yazmak: 19.Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Osmanlı Araştırmaları*, I (2017), s. 219-241.
- Akyıldız, Ali, *Mümin ve Müşrif Bir Padişah Kızı: Refia Sultan*, Tarih Vakfı, İstanbul 1988.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Ali Şükrü Matbaası, İstanbul 1338.
- Cemâleddin, *Ayine-i Zürefâ yahud Osmanlı Tarih ve Müverrihleri*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1314.
- Emecen, Feridun M., “İki Osmanlı Ricalinin Resmî Hayatlarının Kaynaklarına Dair”, *Osmanlı Araştırmaları*, XVII (1977), s. 91-97.
- Emecen, Feridun M., “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 3 (1999), s. 83-90.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar I-IV*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013.
- Kütükoğlu, Bekir, “Halikatü’r-Rüesâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 15, İstanbul 1997, s. 304-305.
- Ortaylı, İlber, *Tarih Yazıcılık Üzerine*, Cedit Neşriyat, Ankara 2011.
- Özcan, Abdülkadir, “Cemaledin Mehmed, Karslızâde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 7, İstanbul 1993, s. 312-313.
- Özcan, Abdülkadir, “Hadikatü’l-Vüzerâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 15, İstanbul 1997, s. 22-23.
- Özcan, Abdülkadir, “Mehmed Süreyyâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 28, İstanbul 2003, s. 527-529.
- Terzioğlu, Derin, “Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı”, *Cogito, Selçuklular*, 29, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.

“Teallüm ve Tekâmül Konusu” Üzerine Prof. Dr. M. Beşir AŞAN ile Röportaj*

*Muhammet Beşir AŞAN***

İnsan hayatında belirli kavramlar var. Belirli kavramlar insanın hayatına şekil verir. Hayatının prensipleridir o kavramlar. Hayatın temel felsefesidir. Bizim ecdat bunu “*hayatın gayesi; teallüm ile tekâmüldür*” diyerek çok güzel ifade ediyor. Diyor ki, İnsanın yaratılışının gayesi, teallüm ile tekâmüldür. Teallümün kökü, alime kökünden geliyor. İlim öğrenmek. Farklı masterları var. Kökleri var. Türetilen kelimeler var. Talim kelimesi bunlardan birisidir. Teallüm, ilimle uğraşmayı kendisine meslek edinen demek. Muallim, ilmi öğreten kim-sedir. Peki, teallümün arkasından ne geliyor. Tekâmül geliyor. Tekâmül, kemale ulaşmak, olgunluğa ermek, mesafe kat etmek. Tekâmül etmenin, kemale ulaşmanın en önemli yolu teallüm, ilimle uğraşmanın neticesinde ancak olur. Bu da, insana mahsus bir yaşam biçimidir. Onun için insanın yaratılış gayesi; ilim öğrenmekle olgunluğa ulaşmaktır. Eğer bu iki kavramı biz insan hayatından çıkarırsak, o zaman insanın yaratılış esprisi zaafa uğrar. Onun için bizim yüce dinimizin ilk emri oku. Yani ilme yönel. İlme yönelmenin birinci aşaması okumaya başlamaktır. Okumaya başladığınız zaman bir şeyler öğrenirsiniz. O öğrenmeniz size bir derece verir ve siz bir tekâmül edersiniz, olgunluğa erişirsiniz.

YENİSES: Bu özellik insana nereden geliyor?

AŞAN: Aslında Yaraticının, Yüce Tanrının, Rabbimizin en önemli sıfatlarından birisi ilim sıfatıdır. O ilim sıfatından biz kullarına bir nebze ikram ediyor. O verdiği ilim sıfatından dolayı biz o ilim deryasına, bilgi denizine, O’nu tanıma irfanına ulaşıyoruz. İşte o ulaşmak da bizi tekâmül ettiriyor. Bilgi, insanı olgunluğa taşıyan bir boyut kazanıyor. Aslında bu bizim Türk kültür hayatımızda da yerini bulan bir kavramdır. Mesela ilimden türetilen “talim” diye bir kelime var. Talim, öğrenme işi. Dolayısıyla talimğâh diye de bir kavramımız var. Talimin, tecrübeye dayalı öğrenmenin yapıldığı yer. Bu da bizi Türk kültür hayatına, ordu/millet geleneğine götürüyor. Tarihin derinliklerine dalıyoruz, ta Hunlara, Oğuz Hanlara, Mete Hanlara kadar gidiyoruz. Türkler hayvancılıkla uğraştığı vakit kadın, çocuğu sırtında koyunun sütünü sağarken, yavru, çocuk

* Bu röportaj daha önce YENİSES Dergisi’nin 333. sayısında da yayınlanmıştır.

** Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Elazığ, Türkiye, asanmbesir@gmail.com

DR. İBRAHİM BÜYÜKKEKEN

HALKLA İLİŞKİLERDE MEDYAYLA İLİŞKİLER VE BASIN BÜLTENLERİ

İİE
İSTANBUL İLİŞKİLERİ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLERDE MEDYAYLA İLİŞKİLER
VE BASIN BÜLTENLERİ

Dr. İbrahim BÜYÜKEKEN

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**HALKLA İLİŞKİLERDE MEDYAYLA İLİŞKİLER
ve Basın Bültenleri**

Dr. İBRAHİM BÜYÜKEKEN

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-07-2

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46806

Konya, Nisan 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşısı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

HALKLA İLİŞKİLERDE MEDYAYLA İLİŞKİLER VE BASIN BÜLTENLERİ

Dr. İbrahim BÜYÜKEKEN

KAYNAKÇALAR

- Ak, M. (1998). *Firma/Markalarda Kurumsal Kimlik ve İmaj* (1.Baskı). İstanbul: Işıl Ofset Sanayi Limited Şirketi.
- Akçakoca, O. (2006). *Konya Yerel Basının Yapısal ve İçerik Analizi ile Bir Yerel Basın Model Önerisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Aktaş, H. (2008). *Bir İletişim Aracı Olarak Sponsorluk*, Editörler: Kalender A., Fidan M., *Halkla İlişkiler* (s.221-248). Konya: Tablet Yayınları.
- Akyürek, R. (2005). *Kurumsal İletişim Yönetimi* (1. Baskı), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Arabacı, C., Ayhan B., Demirsoy A., Aydın, H. (2009). *Konya Basın Tarihi* (2.Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Arabacı, C. (2019). *Konya'nın Kırk Gazetesi* (1.Baskı), Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları: 332, Konya'nın 40'ları Serisi:1.
- Arıkan, M. (2022). *Babalık Gazetesi*, Atatürk Ansiklopedisi, Ankara.
- Arslan, S. (2011). *İstikamet PR! İlişkiden İletişime İlişmek*, (Edi) Sema Becerikli. *Halkla İlişkiler ve Reklamın Anatomisi Eleştirel Bir Kavrayış*, (ss.17-31). Ankara: Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Asna, A. (1969). *Halkla İlişkiler*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Asna, A. (1998). *Public Relations Temel Bilgiler* (2.Baskı). İstanbul: Der Yayınevi.
- Asna, A. (2009). *Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler* (2.Baskı). İstanbul: ozitif Yayınları.
- Austin, W. Erica, Pinkleton B. E. (2001). *Strategic Public Relations Management Planning and Managing Effective Communication Programs*. New Jersey, United States of America.
- Aydede, C. (2004). *Profesyonel Bir İlişki: Medya ve Halkla İlişkiler* (1.Baskı). İstanbul: Rota Yayınları.
- Aziz, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri* (7.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Aziz, A. (1990). *Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Baines, P., Egan J., Jefkins F. (2004). *Public Relations Contemporary Issues and Techniques*, India: Newgen Imaging Systems.
- Barry, A. (2003). *Halkla İlişkilerin Gücü*. Aysın Önen Steidle (Çev), Ankara: Elips Kitapları.
- Bayramoğlu, N. Nisa (1985). *Amerika Birleşik Devletlerinde Lobi Faaliyetleri* (1.Baskı). Ankara: Dış Politika Enstitüsü Yayınları.
- Bekiroğlu, O. (2006). *Yerel Kamuoyunun Oluşumunda Yerel Basının Rolü ve Trabzon Örneğinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bernays, E. (2015). *Propaganda*, Brooklyn: Ig Publishing.
- Bıçakçı, İ. (2006). *İletişim ve Halkla İlişkiler: Eleştirel Bir Yaklaşım*, İstanbul: MediaCat Yayınları.

- Biber, A. (2003). *Halkla İlişkilerde Temel Kavramlar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Biber, A. (2004). *Halkla İlişkilerde Teorik Bir Çerçeve*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Bivins, T. H. (1999). *Public Relations Writing The Essentials of Style and Format* (Fourth Edition). Illinois: NTC/Contemporary Publishing Group.
- Bostancı, N. (1998). *Siyaset, Medya ve Ötesi* (1.Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Brown, Robert E. (2015). *The Public Relations of Everything The Ancient, Modern and Postmodern Dramatic History of An Idea* (First Edition), London and New York: Routledge.
- Brunner, B R. (2019). *Public Relations Theory Application and Understanding* (First Edition). Medford: Wiley Blackwell.
- Bülbül, R. (2004). *Halkla İlişkiler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Canöz, K. (2010). *Sağlık Kuruluşlarında Halkla İlişkiler Uygulamaları* (1.Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Canöz, K., Canöz, N. (2020). *Halkla İlişkiler* (1.Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Center A. H., Jackson P. (2002). *Public Relations Practices Managerial Case Studies and Problems*, New Jersey.
- Ceritoğlu, B. (2011). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve İşletmelerin Çevre Bilinci Eksenindeki Uygulamalarının Tüketici Satın Alma Davranışı ve Kurum İmajı Algısına Etkisi* (1.Baskı). İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Copley, P. (2004). *Marketing Communications Management: Concepts and Theories, Cases and Practices*, Burlington.
- Creswell, W. J. (2019). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, (2.Baskı). Mustafa Sözbilir (Çev), Ankara: Pagem Adedemi,
- Coşkun, G. (2010). *Kurumsal Pazarlama ve Sosyal Sorumluluk*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cutlip, S. M., Center A. H. (1964). *Affective Public Relations*, (3th edition), United States of America.
- Çağlar, N. G. ve Yılmaz, B. (2007). *Bilgi Dünyası Dergisi*, Üniversite Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler ve Başkent Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara.
- Çamdereli, M. (2000). *Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler* (1.Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çamdereli, M. (2003). *Yönetim ve Halkla İlişkiler İletişimi*, Halkla İlişkiler Kitabı, Editörler: Ayla Okay ve diğerleri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, no: 4413.
- Demirsoy, A. (2011). *1980-2011 Arası Konya Gazeteleri*, İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi Konya Kitabı Özel Sayı 13, Konya Medyası, (s.193-197).
- De L. and Wayne M. (1976). *The Marketing Communications Process*, McGraw-Hill Companies.
- Deal, T. E. ve Key, M.K. (1998). *Kurumiçi Halkla İlişkiler, Kutlamalar, Ritüeller, Törenler, Ödüller*, Özgür Demir (Çev). Ankara:Media Cat.
- DeLozier, M. W. (1976). *The Marketing Communications Process*. New York: Met-Raw-Hill Book Company.
- Dunn, J. (1999). *Public Relations Techniques That Work*, London: Hawksmere.
- Erdoğan, İ. (2008). *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler* (2.Baskı). Ankara: Pozitif Matbaacılık.

- Eggensperger, J., M. Salvatore J. (2022). *Strategic Public Relations Writing Proven Tactics And Techniques*, New York, United of America.
- Ehrenkranz, L., Khan B., R. Gilbert (1965). *Public Relations Publicity A Key Link Communications*, United States of America, New York.
- Emir, İ. Y. (2003). *Kitle İletişiminde İmaj*, İstanbul: İm Yayın Tasarım.
- Engür, Ç. (2012). “*Halkla İlişkiler ve İtibar Yönetimi*” *Halkla İlişkilere Giriş*. Metin Işık (Edi). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Erol, G. (2007). *Reklam ve Medya Planlaması*, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Ertekin, Y. (2000). *Halkla İlişkiler*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Foster, J. (2008). *Effective Writing Skills for Public Relations*, Kogan Page, London and Philadelphia.
- Geray, H. (2014). *İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş* (1.Baskı), Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Gezgin, S. (1998). “*Basın Sözlüğü*”. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Girgin, A. (2001). *Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik*, İstanbul:İnkılâp Kitabevi.
- Gower, K.K. (2007). *Public Relations and Press, Illinois*, United of State America: Northwestern University Press.
- Göksel, B. A. (2010). *Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi* (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Green, A. (2006). *Effective Personal Communication Skills For Public Relations*, London and Philadelphia: Kogan Page.
- Gregory, A. (2010). *Planning and managing public relations campaigns, A Strategic Approach* (3th Edition). New Delhi.
- Güçdemir, Y. (2012). *Sanal Ortamda İletişim Bir Halkla İlişkiler Perspektifi* (2.Baskı). İstanbul: Derin Yayınları.
- Güleç, S. (2005). *Türkiye’de Yerel Yazılı Basın ve Mersin Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gültekin, B. (2006). *Halkla İlişkilerde Etkinlik Yoluyla İmaj Oluşturulması*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güncüt, N. (1974). *Halkla İlişkiler Açısından Basınla İlişkiler*, Sevk ve İdare Dergisi, Sayı:66.
- Gürcan, H. İ. ve Yüksel, E. (2005). *Haber Toplama ve Yazma* (1.Baskı). Konya: Tablet Yayınları.
- Gürüz, D. (1993). *Halkla İlişkiler Teknikleri*, İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Gürüz, D. (2010). *Halkla İlişkiler Teknikleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Harris, T.L. (1993). *How MPR Adds Value to Integrated Marketing Communications*. New York: Public Relations Quarterly.
- Harrison, S. (2000). *Public Relations An Introduction*, United Kingdom: Thomson Learning
- Hayes, D, C., Hendrix J., A., Kumar P. D. (2017). *Public Relations Cases* (Nineth edition). Boston, Untited States of America.
- Health, L. R. (2009). *Encyclopedia of Public Relations* (Second Edition). University of Houston, United States of America.

- Henslowe, P. (1999). *Public Relations A Practical Guide to The Basics* (First Edition), London: Kogan Page.
- Herrera, T. (2008). *30 Things You Should Know About Media Relations*.
- İşık, M. ve Akdağ, M. (2011). *Dünden Bugüne Halkla İlişkiler*, Ankara: Eğitim Akademi.
- İnuğur, M. N. (2002). *Basın ve Yayın Tarihi* (1.Baskı). İstanbul: Der Der Yayınları.
- İslamoğlu H.ve Alnaçık Ü. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (3.Baskı), İstanbul:
- İşçi, M. (2002). *Halkla İlişkiler*, İstanbul: Der Yayınları.
- Jefkins, F. (1994). *Public Relations Techniques* (Second Edition). New York.
- Jefkins, F. (1995). *Public Relations Techniques* (Third Edition). New York.
- Johnston, J. (2013). *Media Relations Issues&Strategies*, Allen Unwin, Sydney, Melbourne, Auckland, London.
- Kalender, A., Fidan, M. (Edi). (2008), *Halkla İlişkiler* (2.Baskı). Konya: Tablet Yayınları.
- Karadeniz, M. (2010). *Halkla İlişkiler Faaliyetlerinin Rolü ve Önemi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kazancı, M. (1980). *Halkla İlişkiler* (1. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Kazancı, M. (2013). *Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler* (10. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kelleher, T. (2021). *Public Relations*, (Second Edition). New York: Oxford University Press.
- Ker, M. (1998). *Lobi Teknikleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S.7
- Kitchen, J. P., Pelsmacker P. D. (2004). *Integrated Marketing Communications: A Primer*. London and New York: Routledge Taylor&Francais Group.
- Kitchen, J.P. (2004). *Public Relations Principles And Practise* (Fifth Edition), Croatia: Thomson Learning.
- Knights, K. (2001). *Strategic planning in Public Relations a Practical Guide*, London: Thorogood.
- Koloğlu, O. (2008). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Kotler, P., Lee N. (2008). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, (2.Baskı), Sibel Kaçamak (Çev). İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Kurşun, A.K. (2007). "Yerel Basının Yerel Siyasi Katılıma Etkisi". (Der: S. Gezgin). *Türkiye'de Yerel Basın*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, (s.375-384)
- Lattimore, D., Baskin O., T. Heiman S., L.T. E. (2013). *Public Relations The Profession& Practise* (4th edition). New York: Mc Graw Hill.
- L'Etang, J., Pieack M. (2002). *Halkla İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar* (1.Baskı). Gülcan İşık, Derya Tellan, Sema Yıldırım Becerikli, Ayşe Elif Kaya, Serra Pehlivan (Çev). İstanbul: Vadi Yayınları.
- Moore, S. (2014). *Public Relations and the History of Ideas*, London and New York: Routledge Taylor&Francis Group.
- Myers, C. (2021). *Public Relations History Theory, Practice, and Profession* (First Edition). New York and London.

- Newsom D., Carrell B. (1997). *Public Relations Writing Form and Style* (Fifth Edition). United States of America: Wadsworth Publishing Company.
- Odabaşı Y., Oyman M. (2010). *Pazarlama İletişimi Yönetimi* (9.Baskı), İstanbul: MediaCat Yayınları
- Okay, A.ve Okay, A. (2009). *Halkla İlişkiler ve Medya* (5.Baskı), İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Okay, A ve Okay, A. (2014). *Halkla İlişkiler: Kavram, Strateji ve Uygulamaları*, İstanbul: Der Yayınları.
- Oktay, M. (1996). *Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişim Yöntem ve Araçları*, İstanbul: Der Yayınları.
- Oliver, S. (2007). *Public Relations Strategy* (Second Edition). London and Philadelphia: Kogan Page.
- Onal, G. (2000). *Halkla İlişkiler*, (1.Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Onal, G. (2005). *Halkla İlişkiler*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Öksüz, B. (2015). *Yerel Basın Çalışanlarının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Ampirik Bir İnceleme Gaziantep Yerel Basın Örneği*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Özay, İ. (2004). *Gün Işığında Yönetim*. Ankara: Vedat Yayınevi.
- Özer, M. A. (2009). *Halkla İlişkiler Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özüpek, M. N. (1996). *Halkla İlişkiler Çalışmalarında Basının Rolü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özüpek, M. N. (2005). *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk* (1.Baskı). Konya, Tablet Kitabevi.
- Peltekoğlu, F.B. (2012). *Halkla İlişkiler Nedir?* İstanbul: Beta Basın Yayın Tanıtım.
- Peltekoğlu, F.B. (2018). *Halkla İlişkiler Nedir?* (10. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Phillips, D. (2001). *Online Public Relations*, London: Kogan Page.
- Sabuncuoğlu, Z. (2004). *İşletmelerde Halkla İlişkiler* (6.Baskı). Bursa:Ezgi Kitabevi.
- Sabuncuoğlu, Z. (2007). *İşletmelerde Halkla İlişkiler*, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Saffir, L., Tarrant J. (1992). *Power Public Relations*, Illinois United States of America: NTC Business Books
- Sayımer, İ. (2012). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Schnedier, W., Raue J.P (1997). *Gazetecinin El Kitabı* (2.Baskı). Işık Aygün (çev.), İstanbul: İstanbul İletişim Fakültesi Yayınları.
- Seitel, F. P. (2017). *The Practise of Public Relations* (Ninth Edition). New York: New York University.
- Seitel, F.P. (2017). *The Practise of Public Relations* (Thirteenth Edition). New York: Pearson.
- Smith, R. D. (2013). *Strategic Planning for Public Relations*, New York and London: Routledge Taylor&Francis Group.
- Solmaz, B. (2008). *Stratejik Halkla İlişkiler Uygulamaları*, Editörler: Kalender A, Fidan M., *Halkla İlişkiler* (s.155-156). Konya: Tablet Yayınları.
- Tarhan, A. (2011). *Kamu Yönetiminde Halkla İlişkiler ve E-Devlet* (1.Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Tellan, Derya (2009). *Halkla İlişkiler: Teori ve Uygulama*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Tench, R., Yeomans, L., (2017). *Exploring Public Relations, Global Strategic Communication*, (4th edition). Pearson Education.
- Tengilimoğlu, D. ve Öztürk, Y. (2004). *İşletmelerde Halkla İlişkiler* (1.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları,
- Theaker, A. (2006). *Halkla İlişkilerin Elkitabı*, Murat Yaz (Çev). İstanbul: Media Cat Kitapları.
- Theaker, A. (2004). *The Public Relations Handbook*, Great Britain: Taylor&Francis Group.
- Tikveş, Ö. (2005). *Halkla İlişkiler ve Reklamcılık: Temel İlkeler ve Uygulamadan Örnekler* (2.Baskı). İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım.
- Tokgöz, O. (2005). *Temel Gazetecilik* (5.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Tortop, N. (1993). *Halkla İlişkiler* (1.Baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Tortop, N. (2009). *Halkla İlişkilere Giriş* (10.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Tosun, N. B. (2003). *Pazarlama Halkla İlişkiler ve Reklam*, İstanbul: Türkmen Yayınevi.
- Tye, L. (2012) *The Father of Spin Edward L. Bernays& The Birth of Public Relations*, (First eBook Edition). New York: Henry Holt Company.
- Ural, G. E. (2006). *Stratejik Halkla İlişkiler Uygulamaları* (1.Baskı), İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Vural, A. M. (1999). *Yerel Basın ve Kamuoyu*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Vural, A. M. (1998). *Yerel Basının Kamuoyu Oluşturma Gücü Yerel Basında Arayışlar ve Antakya Durağı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yamak, S. (2007). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Gelişimi* (1.Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yatkin, A., Yatkin, Ü. (2006). *Halkla İlişkiler ve İletişim*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Yazıcı H.A. (2009). *Yerel Basının Özellikleri ve Sorunları: Sakarya Basını Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaverbaum, E., Bly R., Benun I. (2006). *Public Relations For Dummies*, (2nd edition). Indianapolis: Wiley Publishing.
- Whitaker, W.R, Janet R. E., Smith R.D. (2004). *Media Writing Print, Broadcast and Public Relations* (Second Edition). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wilcox, L. D. (2005) *Public Relations Writing and Media Teqniques*, United States of America.
- Wilcox L. D., Nolte W. Lavrence (1997). *Public Relations Writing&Media Techniques* (3th Edition). United States of America.
- Wilcox, D, L., Cameron Glen T., Reber Bryan H. (2015). *Public Relations Strategies and Tactics* (Seventh Edition). United States of America: Pearson Education.
- Zappala J. M., Ann C. R. (2008) *Public Relations Worktext A Writing and Planning Resource*, New Jersey, United States of America

ÖTKEN KÜNLER ROMANI ÖRNEĞİNDE

GEÇİŞ DÖNEMİ
ÖZBEKÇESİ

DILRABO ABDAZIMOVA

ÖTKEN KÜNLER ROMANI ÖRNEĞİNDE
GEÇİŞ DÖNEMİ
ÖZBEKÇESİ

DILRABO ABDAZIMOVA

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ÖTKEN KÜNLER ROMANI ÖRNEĞİNDE GEÇİŞ DÖNEMİ ÖZBEKÇESİ
DILRABO ABDAZIMOVA

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ

ISBN: 978-625-6345-05-8

BASKI
ŞELÂLE OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46806

Konya, Mart 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşısı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

ÖTKEN KÜNLER ROMANI ÖRNEĞİNDE
GEÇİŞ DÖNEMİ
ÖZBEKÇESİ

DILRABO ABDAZIMOVA

KAYNAKÇA

- Abdurahmanov, H. Rafiyev, A. Şadmankulova, D. (1992). *Özbek Tilining Amaliy Gramatikasi*, Taşkent: Okituvçi.
- Açık, Fatma (2007). *Özbek Edebiyatı*, Ankara: Alp Yayınevi.
- Argunşah, Mustafa (2014). *Çağatay Türkçesi*, İstanbul: Kesit yayınları.
- Askarov, Ahmadali (2007). *Özbek Xalqining Etnogenezi va Etnik Tarixi*, Taşkent: Universitet.
- Atalay, B. (2018). *Divanü Lugat-it Türk*, Cilt.1, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayniyazov, A. (2004). *Kazak Türkçesi Grameri*, Ankara: Gazi Kitap Evi.
- Begmatov, E. Madvaliev, A. Mahkamov, H. Mirzaev, T. Tohliev, N. Umarov, E. Hudoybergenova, D. Hojiev, A. (2013). *Özbek Tilining İzahli Lugati*, Taşkent: “Özbekiston Milliy Entsiklopediyasi” Davlat İlmiiy Nashriyoti.
- Bogoçanskaya, N.N. Torgaşova, A.S. (2009). *Bolşoy Russko-Turetskiy Slovar (Büyük Rusça Türkçe Sözlük)*, Moskva: Dom Slavyanskoy knigi.
- Buran, A. Alkaya, E. (2011). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri-I*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.
- Caferoğlu, Ahmet (2011). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşkun, Volkan (2012). *Özbek Türkçesi*, Ankara: Gazi kitabevi.
- Devellioğlu, Ferit (2010). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Eckmann, Janos (2013). *Çağatayca El Kitabı*, (Çev. Günay Karaağaç), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Ediskun, H. (1985). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Eltazarov, J.D. (2017). *O'zbekistonda 20-Asrda Amalga Oshirilgan Yozuv va Imlo Islohotlari Tarixidan (Sotsiolingvistik Tahlil)*, Samarqand: SamDU.
- Eltazarov, J.D. (2017). *O'zbekistonda 20-Asrda Amalga Oshirilgan Yozuv va Imlo Islohotlari Tarixidan (sotsiolingvistik tahlil)*, Samarqand: SamDU.

- Ercilasun, A.B. (2015). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A.B, Akkoyunlu Z. (2018). *Kaşgarlı Mahmud Divânu Lugâti 't-Türk*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (3.baskı)
- Ergin, Muharrem (1998). *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Bayrak.
- Gabain, A.Von (1988). *Eski Türkçenin Grammeri*, (Çev. Mehmet Akalın), Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi.
- Gömeç, S.Y. (2015) *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi* (5.baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gömeç, S.Y. Fidan, A.G. (2022). *Özbek Tarih Kültürüne Genel Bir Bakış Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt-IV, S8. Temmuz.
- Gültekin M. Koraş, H. Kurbanova M. (2009). *Özbek Türkçesi*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Gültekin, M. Hikmet K. Kurbanova M. (2019). *Özbek Türkçesi Gramer – Metin – Sözlük*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Gültekin, Mevlüt (2013). *Özbek Türkçesi Cümle Bilgisi*, Ankara: Dizgi Baskı.
- Güneş, Sezai (2009). *Türk Dili Bilgisi*, İzmir: Çağlayan A.Ş.
- Gürbüz, Yunus Emre (2019). *Özbekistan Da Tarih Yazıcılığı Ve Millî Kimlik Özbeklerin Göçü Ve Timur Örneğinde*, *Türk Dünyası İncelemeler dergisi*, 19/2, Kış.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (2019). *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Hamrayev, Madrim (2018). *Ona Tili*, Toshkent: Bilim va intellektual salohiyat.
- Hasanov, Baxtiyor (2020). *Abdulla Qodiriyini Eslab*, Taşkent: Baktoria Press.
- Ilse Lande-Cirtautas (1976) *Türk Kültür araştırmaları* Ankara
- İbragimov, S.I. (1972), *Uzbeksiy Alfabit i Voprosi Ego Soverşenstvovaniya (Özbek Alfabesi ve Gelişmesindeki Sorunları)*, Voprosi Soverşenstvovaniya Alfavitov Tyurskix Yazikov SSSr, Moskva, Nauka.
- İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 34.Cilt.

- Jabbarov, İsa (2008). *Özbekler (An'anaviy Xojaligi, Turmuş Tarzi va Etnomadaniyati)*, Taşkent: "Şark" naşriyat-matbaa aktsiyadarlik kompaniyasi Baş tahririyati.
- Jamalhanov, H. Sapayev, Q. (2007). *Imlo muammolari*, Toshkent: Nizomiy nomidagi, TDPU Rizografi.
- Kadir, Tuğ (2019). *Özbek Han'ın Tahta Çıkışı, Özbek Kimliğinin Şekillenışı ve Bazı Özbek Boyları, Akademik Matbuak, Cilt-III, S.2*,
- Kadirî, Abdulla (1926). *Ötken Künler*, 1-2.bölüm, 2.baskı Semerant-Taşkent: Özbekistan Devlet naşriyoti. (1-2.bölüm) ikinci baskı.
- Kadirî, Abdulla (1926). *Ötken Künler*, 3.bölüm, 1.baskı Taşkent: Özbekistan Devlet naşriyoti.
- Kanar, Mehmet (2010). *Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul: Say Yayınları.
- Karahan, Leyla (2010). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karasoy, Y. Hacızade, N. Gülmez, M. (2016). *Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Şekil Bilgisi Üzerine Denemeler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karimov, Bahodir (2022). *Jadidlar. Abdulla Qodiriy*, Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi.
- Karimov, Obidjon (2016). *Yangi O'zbek adabiyoti tarixi: savol javoblar*, Namangan: Namangan nashriyoti.
- Kasapoğlu Çengel, H. (2020). *Kırgız Türkçesi Grameri (Ses ve Şekil Bilgisi)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kasimov, B. Yusupov, Ş. Dolimov, U. Rizayev, Ş. Ahmedov, S. (2004), *Milliy Uyg'onish Davri O'zbek Adabiyoti*, Taşkent: Manaviyat.
- Koraş, Hikmet (2007). *Özbek Türkçesinde –gän/-kän, -қан Sıfat-Fiil Eki, Yapım Ekiyle Genişlemiş –gänlig/-känlig, -қанlig Şekli ve Türkiye Türkçesinde Kullanışlara Karşılık Gelen Şekiller*, Türklük Bilimi Araştırmaları Bahar 2007 (TÜBAR), S. 21, s. 143-167.
- Koraş, Hikmet (yayımlanmamış). *Özbek Türkçesinde Birleşik Füller*,
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kubbe Altı Lugatı, Kültür ve Sanat Vakfı
- Ma'rufov, Z.M. (1981). *Özbek Tilining İzahli Lug'ati I A-R*, Moskva: "Rus Tili" nashriyoti.
- Ma'rufov, Z.M. (1981). *Özbek Tilining İzahli Lug'ati II S-H*, Moskva: "Rus Tili" nashriyoti.

- Mengliyev, B. Xaliyarov O. Abdu0a N. (2018). *Özbek Tilidan Universal Qollanma*, Taşkent: Akademnashr.
- Merhan, Aziz (2008). *Abdulla Qodiriy ve Özbek Romanının Doğuşu*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Mirzaev, S. Şermuxamedov Ş. (1993). *Hozirgi zamon O'zbek Adabiyoti Tarixi*, Toshkent: O'zbekiston.
- Mirzayev, Saydulla (2005). *XX Asr O'zbek Adabiyoti*, Toshkent: Yangi asr avlodi.
- Muhtarov, A. Sanakulov, U. (1995). *Özbek Edebiy Tili Tarihi*, Taşkent: Okituvchi.
- Nurmanov, A. Sabirov, A. Kasimova, N. (2015). *Hazirgi Özbek Adabiy Tili*, Taşkent: İlm Ziyo.
- Özkan A. Toker M. Aşçı U.D. (2016). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, Konya: Palet Yayınları.
- Özmen, M. (2013). *Türkçenin Sözdizimi*, Adana: Karahan Kitapevi.
- Öztürk, Rıdvan (1994). *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Parlatır, İsmail (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yarqi yayinevi.
- Rahimov, S. Umurqulov, B. (2003). *Hozirgi O'zbek Adabiy Tili*, Toshkent: O'qituvchi.
- Rahmatullayev, Ş. Hojiyev, A. (2018). *O'zbek Tilining İmlo Lug'ati*, Taşkent: O'qituvchi.
- Saliev, Meder (2019). *Osmanaalı Sıdık Uulu'nun Eserleri Örneğinde Geçiş Dönemi Kırgızcası*, (Doktora Tezi), Niğde: 2019.
- Serebrennikov, B.A. Gadjieva, N.Z. (2011). *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihi Grameri*, Anakara: Türk Dil Yayınları Kurumu.
- Sadik, Sancar (2019). *Yangi O'zbek adabiyoti tarixi*, Toshkent: O'qituvchi NMIU.
- Tan, Ali (2010). *Kırgız Türkçesinde Tasvir Fülleri*, Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Timurtaş, Faruk K. (2000). *Osmanlı Türkçesine Giriş*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- User, Hatice Şirin (2006). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, Ankara: Bilge Kültür Sanat.
- Ünlü, Suat (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*, Konya: Eğitim Yayınevi.

- Ünlü, Suat (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Yaman, Ertuğrul (2000). *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Sözdizimi Bakımından Karşılaştırması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, Hüseyin (2012). *Özbek Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Zebiniso, Kamalova (2017). *Özbeklerin Ulusal Oluşumu, Milli Kültür Araştırmalar Dergisi*, cilt-I, S.II.
- Tolkun, Selahattin (2002). *Özbek Türkçesinde Yeni Kelime Türetmede Kullanılan Yabancı Unsurlar*, (Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, sayı-14, 1 mart).

ULUSLARARASI İKİNCİSİ

Stratejik İletişim

Kamu Diplomasisi

Editor: Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE
STRATEJİK İLETİŞİM
VE
KAMU DİPLOMASİSİ

Editör:
Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE
STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ**
Editör: Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-27-0

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ekim 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE
STRATEJİK İLETİŞİM
VE
KAMU DİPLOMASİSİ

Editör:
Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

Önsöz

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte iletişim ortamları çeşitlenmiş fakat eskisine nazaran çok daha karmaşık hale gelmiştir. Medya ve iletişim alanına dair herşey, yeni dünya düzeninin kurallarına uyum sağlayarak yeni gelişmelere, keskin değişim ve dönüşümlere karşı yeni oluşum ve farklı görünümle cevap verebilmiştir. İçinde bulunduğumuz dönemin “dijital çağ” olarak adlandırıldığını da gözönünde bulundurduğumuzda, dijital çağda olup bitenleri anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik kaleme alınan çalışmalara her geçen gün daha fazla ihtiyaç duyulduğu ortadadır.

“Uluslararası İlişkilerde Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi” başlığını taşıyan bu eserde, özellikle son dönemlerde çokça telaffuz edilen ve akademik çalışmalarda daha sık görmeye başladığımız ‘stratejik iletişim’ kavramı bilimsel bir bakış açısıyla analiz edilmektedir. Stratejik iletişim olgusu, 21. yüzyıl dünyasında, özellikle ülkeler/devletlerarası ilişkilerde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Uygulanan dış politikada stratejik iletişim faaliyetlerinin bir enstrüman olarak kullanıldığı durumlarda, diğer ülkelerin kamuoyunu etkilemek amaçlanır. Bu durumda planlı bir şekilde uygulamaya konulan iletişim stratejilerinden bahsetmek gerekir. Bu stratejiler aynı zamanda ülkelerin uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetleri olarak da kabul görür. Kısacası, stratejik iletişimin dahil olmadığı bir kamu diplomasisi uygulamasından bahsetmek mümkün değildir.

Elinizdeki bu çalışma, ‘stratejik iletişim’ ile ‘kamu diplomasisi’nin buluştuğu ve kesiştiği konulara odaklanmaktadır. İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümü “*Kamu Diplomasisi ve Stratejik İletişim*” başlığını taşımaktadır. Uluslararası ilişkilerde kriz yönetimi ve kriz dönemlerinde stratejik iletişimin önemi, sınır aşan meselelerden biri olan göç olgusunun kamu diplomasisi açısından ele alınması, siyasal iletişim bağlamında ulus markalama faaliyetleri, yapay zeka çağında kamu diplomasisinin önemi, kamu diplomasisinin dijital alana yansımaları, siber diplomasi ile kamu diplomasisinin etkileşimi gibi konulara değinen akademik çalışmalar, bu bölümün konuları arasında yer almaktadır.

Kitabın ikinci bölümü ise “*Kamu Diplomasisinde Bölgesel Çalışmalar ve Ülke Analizleri*” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Suudi Arabistan, Japonya, Çin ve Güney Afrika, izledikleri kamu diplomasisi stratejileri bağlamında ele alınan ülkelerdendir. Rusya ise Avrupa’daki aşırı sağcı hareketlerle kurduğu ilişki ba-

kımından ele alınmış ve bu bağlamda medyanın nasıl bir kamu diplomasisi enstrümanı olarak kullanıldığı incelenmiştir. Kitapta yer alan bir diğer çalışma ise Türkiye açısından stratejik öneme sahip olan Balkan coğrafyasındaki kamu diplomasi faaliyetlerini ele almaktadır. Balkanları konu alan televizyon dizilerindeki kültürel içeriklerin Türkiye – Balkan ilişkilerindeki önemi, kültürel diplomasi açısından değerlendirilmiştir.

Bilimsel bir bakış açısıyla kaleme alınan bu çalışma iletişime, stratejik iletişim olgusuna, kamu diplomasisine, kamu diplomasisinin uluslararası boyutuna ve kültürler arası iletişimdeki rolüne dair analizlerin yer aldığı bir çalışmadır. Bu yönüyle, çalışmanın, bahsi geçen konulara ilgi duyan çevreler ve iletişim/medya alanında öğrenim gören öğrenciler için faydalı olacağı öngörülmektedir. Bu eserin somut olarak ortaya çıkmasında özveri ile çalışan, değerli bilgi ve yorumlarıyla kitabımıza katkı sağlayan meslektaşlarımın her birine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Ayrıca, tez danışmanlığını yaptığım iki genç akademisyen aday öğrencimin büyük emekler vererek ürettikleri tez çalışmalarının kısa bir özetinin kitaba dahil edilmesinin, gençlerimizi motive etmek anlamında olumlu bir etkisi olacağına inanıyorum. Bu motivasyonun, akademik bakışa sahip gençlerin geleceğinin şekillenmesinde ufak da olsa katkı sağlayacağını tahmin ediyorum ve bunu umuyorum. Japonya ve Çin özelinde kamu diplomasisi faaliyetlerinin ele alındığı bölümler, akademik hayatın henüz başında olan gençlerin emeğinin görünür olması adına birer örnek olarak değerlendirilebilir.

Son olarak; kitabın yayınlanmasında ve okurla buluşmasında süreci titizlikle yürüten ve desteğini esirgemeyen Muhammed Ali Çelik'e ve Palet Yayınları ailesine gönülden teşekkür etmek isterim.

Yeni bir çalışmaya daha imza atmış olmanın verdiği heyecanla, keyifli okumalar dilerim...

Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

10.10. 2024

Bahçeşehir/İstanbul

İÇİNDEKİLER

KAMU DİPLOMASİSİ VE STRATEJİK İLETİŞİM.....	9
Uluslararası İlişkilerde Kriz Yönetimi ve Stratejik İletişimin Önemi	11
<i>Prof. Dr. Meltem BOSTANCI</i>	
Yumuşak Güç Aracı Olarak Göç: Kamu Diplomasisi ve Nitelikli Göçmen Çekimi Arasındaki Etkileşimin İncelenmesi	17
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇIÇEK - Doç. Dr. Erkan ARSLAN</i>	
Dijital Çağda Siyasal İletişim: Kamu Diplomasisi ve Ulus Marka Yaratımı Açısından Stratejik İletişime Kısa Bir Bakış	43
<i>Doç. Dr. Ahmet İlkey CEYHAN</i>	
Stratejik Siyasal İletişim Bağlamında Kamu Diplomasisinin Yapay Zeka Çağında Önemi.....	67
<i>Doç. Dr. Emine KILIÇASLAN</i>	
Kamu Diplomasisinin Dijital Ayak İzi	81
<i>Doç. Dr. Elifnur TERZİOĞLU</i>	
Uluslararası İletişimde Dijitalleşen Kamu Diplomasisi ve Siber Diplomasinin Kesişimi	99
<i>Dr. Öğr. Üyesi Cansu ARISOY GEDİK</i>	
KAMU DİPLOMASİSİNDE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR VE ÜLKE ANALİZLERİ.....	123
Yumuşak Güç Satın Alınabilir Mi? Suudi Arabistan Krallığı Örneği.....	125
<i>Prof. Dr. Aslı YAĞMURLU</i>	
Kamu Diplomasisi Bağlamında Rusya'nın Avrupa Aşırı Sağı İle İlişkisi ve Medyanın Rolü 147	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mert Can ATAR</i>	
Kamu Diplomasisinde Popüler Kültürün Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kullanımı: Japonya Örneği	171
<i>Eliz YÜKSEL - Prof. Dr. Meltem BOSTANCI</i>	
Stratejik İletişim Bağlamında Çin'in Wolf-Warrior Diplomasisinin Kamu Diplomasisi ile Etkileşimi.....	187
<i>Hatice SELALMAZ - Prof. Dr. Meltem BOSTANCI</i>	
Bölgesel Analizler Bağlamında Türkiye'nin Balkanlar'daki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri ve Medya	203
<i>Doç. Dr. Yunus Emre ÖKMEN</i>	
Kamu Diplomasisi ve Spor İlişkisi: 2010 Güney Afrika Dünya Kupası Örneği	221
<i>Dr. Özgür YILMAZ</i>	

Uluslararası İlişkilerde Kriz Yönetimi ve Stratejik İletişimin Önemi

Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

Stratejik iletişim, küreselleşme süreciyle yaşanan teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak, iletişim kanallarının artması ve çeşitlilik kazanmasıyla birlikte önem kazanan bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. İletişim alanı günümüzde çok daha karmaşık bir görünümündedir. Böylesine belirsiz ve karmaşık bir ortamda iletişim faaliyetlerinin daha etkili ve kalıcı olması adına yeni bir bakış açısına ve yeni bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. İletişim sürecine etki edebilecek tüm unsurların hassasiyetle gözden geçirilmesi, iletişim faaliyetlerinin 'etkili' ve 'kalıcı' olabilmesi için doğru araçların kullanılması ve uygulanan stratejilerin sürdürülebilir olması amaçlanır. Etkili bir iletişim bunu gerektirir. Stratejik iletişim yaklaşımı da bu noktada devreye girer; hangi araçlarla hangi yöntem kullanılmalı ve nasıl bir strateji izlenmelidir? Ulaşılmak ve etki yaratılmak istenen hedef kitlenin iyi tahlil edilmesi gerekir; alışkanlıkları, beklentileri, zaafı, üstün ve zayıf yönleri hakkında bilgi sahibi olunması ve hedef kitleye hangi mesajlarla nasıl ulaşılması gerektiği iyi planlanmalıdır. Kısacası stratejik iletişim, önceden belirlenmiş bir hedefe yönelik olarak amaçlanan sonuçların elde edilmesi adına yürütülen faaliyetler olarak düşünülebilir. Stratejik iletişim; uluslararası ilişkiler, uluslararası güvenlik, dış politika, siyaset bilimi, sosyoloji, iletişim bilimi, kamu yönetimi gibi birçok disiplinin iç içe geçtiği bir yaklaşımla ele alınması gereken bir çalışma alanıdır.

Uluslararası ilişkiler bağlamında değerlendirildiğinde ise stratejik iletişim, ülkelerin uluslararası platformda avantajlı yönlerini -ekonomi, tarih, kültür vb- diğer ülkeler üzerinde etki yaratabilmek adına ön plana çıkarma ve bu durumu kendi avantajına kullanabilme becerisi ve kapasitesidir. Etki yaratma ise, hedef kitlenin istenilen doğrultuda davranış geliştirmesini sağlama yolunda izlenen stratejilerin bir sonucudur.

Stratejik iletişim aynı zamanda propaganda, kamu diplomasisi, algı yönetimi gibi olgu ve kavramlarla birlikte değerlendirilmelidir. Kamu diplomasisi ve algı yönetimi ile stratejik iletişimin kesişim noktalarından biri de uluslararası ilişkiler ve dış politika alanıdır. Stratejik iletişimin dış politikada bir enstrüman olarak kullanıldığı durumlarda, diğer ülkelerin kamuoyunu etkilemeye yönelik planlı bir şekilde uygulamaya konulan stratejilerden bahsetmek gerekir. Bu stratejiler aynı zamanda ülkelerin uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetleri olarak da kabul görür. Bilindiği gibi kamu diplomasisinde diğer ülkelerin kamuoylarını etki altına almak amaçlanır. İzlenecek dış politikanın planlanması aşama-

arasında sosyal entegrasyon zorlukları, kaynak ülkelerden potansiyel beyin göçü ve vasıflı göçmenleri aktif olarak işe almanın etik sonuçları yer almaktadır. Analizimiz, ülkelerin etkili ve sürdürülebilir göç politikaları geliştirmek için bu avantaj ve riskleri dikkatli bir şekilde dengelemeleri gerektiğini göstermektedir.

Yumuşak güç kaynağı olarak göç bölümünde; beyin göçü, diaspora, işgücü göçü ve insani yardımın göç üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere göçün çeşitli boyutları incelenmiştir. Bu tartışmalarda, göçün uluslararası bağlantıları güçlendirerek, kültürel alışverişi teşvik ederek ve küresel kalkınma çabalarına katkıda bulunarak bir ülkenin yumuşak gücünü nasıl artırabileceğinin altı çizilmektedir. Bu alanda gerçekleştirilecek vaka çalışmaları ise göçün bir yumuşak güç aracı olarak nasıl kullanılabileceğine dair kapsamlı bir anlayışın sunulması açısından başka araştırmacılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir.

Araştırmacılar için bu alanın derinleştirilmesi bakımından çalışmamız başka öneriler de sunmaktadır. Kritik alanlardan biri, göç politikalarının özellikle ekonomik kalkınma ve sosyal uyum açısından hem ev sahibi hem de kaynak ülkeler üzerindeki uzun vadeli etkisidir. Buna ek olarak, dijital diplomasiğin göç akışlarını ve algılarını şekillendirmedeki rolü, daha derinlemesine analiz gerektiren yeni bir alandır. Bu alanlardaki çalışmaların kamu diplomasisi ile ilişkilendirilmesi ise araştırmacıları keşfedilmemiş yeni alanlara götürebilecektir. Araştırmacılar, özellikle beyin göçü ve gelişmekte olan ülkelerden vasıflı göçmenlerin istihdamı ile ilgili olarak göç politikalarının etik sonuçlarını da kamu diplomasisi bağlamında dikkate almalıdır.

Sonuç olarak bu makale, yumuşak güç, kamu diplomasisi ve göç arasındaki etkileşimin detaylı bir analizini sunmuştur. Kamu diplomasisi ve göç arasındaki karşılıklı ilişkiyi, vasıflı göçmenleri çekmenin avantaj ve risklerini ve bir yumuşak güç kaynağı olarak göçün daha geniş etkilerini vurgulayarak, bu karmaşık dinamiklerin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunulduğu düşünülmektedir. Bu alanda gelecekte yapılacak araştırmalar, ülkelerin daha etkili ve etik göç politikaları geliştirmelerine yardımcı olacak yeni öngörülerini ortaya çıkarmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, E., (2021). "Uluslararası göçe teorik bakış ve 21. yüzyıl göçleri: göç karışıklığının yükselişi ve zorunlu göçlerin artması üzerine bir değerlendirme". *Uluslararası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar* Konya: Eğitim Yayınevi, 1-33.
- Adetiba, T. C. (2022). "Integrating religion as a tool for public diplomacy in twenty-first-century Africa". *Religion and Global Politics: Soft Power in Nigeria and Beyond*, 15-34.

- Alejo, A. (2020). "Migrant diplomacies: Rethinking diplomacy beyond state-centric perspectives. A civic bi-nationality experience from north America". *Migration Letters*, 17 (1): 37-46.2
- Alexander L. V. (2009). "How soft power works", *American Political Science Association*, Toronto, <https://dkiapcss.edu/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>, (20.07.2024).
- Arkilic, Ayça (2022). *Diaspora diplomacy: The politics of Turkish emigration to Europe*. Manchester: Manchester University Press.
- Bhagwati, J., Hamada, K. (1974). "The brain drain, international integration of markets for professionals and unemployment: A theoretical analysis". *Journal of Development Economics*, 1(1), 19–42.
- Brinkerhoff, J. M. (2019). "Diasporas and public diplomacy: Distinctions and future prospects", *The Hague Journal of Diplomacy*, Vol. 14, No 1-2, 51–64.
- Cowan, G., Arsenault, A. (2008). "Moving from monologue to dialogue to collaboration: The Three layers of public diplomacy". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 10–30. <https://doi.org/10.1177/0002716207311863>
- Çiçek, A. (2023a). "Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin uluslararası öğrenci politikası ve türk kamu diplomasisine katkıları". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 56–90.
- Çiçek, A., Turan, A. (2023). "Public diplomacy, migration and refugee politics: the case of Turkey". *R&S - Research Studies Anatolia Journal*, 6(4), 584-613. <https://doi.org/10.33723/rs.1359339>
- Düvell, F. (2006). "Crossing the fringes of Europe: Transit migration in the EU's neighbourhood, centre on migration". *Policy and Society*, Working Paper, 33.
- Eser, H. B., Çiçek, A. (2020). "Avrupa'da aşırı sağın ayak sesleri: Zenofobinin patolojik normalleşmesi". *Alternatif Politika*, 12(1): 114-144.
- Farmer, P., Almazor, C. P., Bahnsen, E. T., Barry, D., Bazile, J., Bloom, B. R., Bose, N., Brewer, T., Calderwood, S. B., Clemens, J. D. (2011). "Meeting cholera's challenge to Haiti and the world: A joint statement on cholera prevention and care". *PLoS Neglected Tropical Diseases*, 5(5), e1145.
- Gallarotti, G. M. (2011). "Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use", *Journal of Political Power*, 4(1), 25–47. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.557886>
- Global Softa Power Index, <https://brandirectory.com/softpower/> (15.05.2024).
- Hawthorne, K., Robles, Y., Cannings-John, R., Edwards, A. G. K. (2010). "Culturally appropriate health education for type 2 diabetes in ethnic minority groups: A systematic and narrative review of randomized controlled trials". *Diabetic Medicine*, 27(6), 613–623. <https://doi.org/10.1111/j.1464-5491.2010.02954.x>
- Kapur, D. (2010). *Diaspora, Development, and Democracy: The Domestic Impact of International Migration from India*. Princeton University Press.
- Kasatkin, P. I., Avatkov, V. A. (2014). "The soft power of migration- A hard task for European Union", *Defense & Security Analysis*, 30 (4): 311–322, <http://dx.doi.org/10.1080/14751798.2014.948282>
- Keohane, R.O., Nye, J.S. (1989). *Power and Interdependence*. 2nd ed. Glenview, IL: Scott, Foresman.
- Kuptsch, C., Martin, P. (2011). "Low-skilled labour migration". *Global Migration Governance*, 34–59.
- Lee, S. E., (1966), "A theory of migration", *Demography*, 3 (1): 47-57.

- Lee, G., Ayhan, K. (2015). "Why do we need non-state actors in public diplomacy?: Theoretical discussion of relational, networked and collaborative public diplomacy". **Journal of International and Area Studies**, 22(1), 57–77.
- Martin, D. (2015). "From spaces of exception to 'campscapes': Palestinian refugee camps and informal settlements in Beirut". **Political Geography**, 44, 9–18.
- Massey, S. D.- Arango, J.- Hugo, G.- Kouaouci, A.- Pellegrino, A.- Taylor, E. J., (1993), "Theories of international migration: A review and appraisal", **Population and Development Review**, 19 (3): 431- 466.
- Melissen, J. (2005). "The new public diplomacy: Between theory and practice". In J. Melissen (Ed.), **The New Public Diplomacy** 3–27. Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9780230554931_1
- Melissen, J. (2005). **Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy**. The Hague: Netherlands Institute of International Relations.
- Meyer, J. (2001). "Network approach versus brain drain: lessons from the diaspora". **International Migration**, 39(5), 91–110. <https://doi.org/10.1111/1468-2435.00173>
- Minkenbergh, M. (2017). **The Radical Right in Eastern Europe: Democracy under Siege?** Springer.
- Mulvey, B. (2020). "International higher education and public diplomacy: A case study of Ugandan graduates from Chinese universities". **Higher Education Policy**, 33(3), 459–477.
- Nye, J. S. (2003). **The paradox of American power: Why the world's only superpower can't go it alone**. Oxford University Press.
- Nye, J. S. (1990). "Bound to lead: The changing nature of American power", **Political Science Quarterly**, Vol 105, No 2, 177-192, <https://doi.org/10.2307/2151022>.
- Nye, J. S. (2021). "Soft power: the evolution of a concept". **Journal of Political Power**, 14(1), 196–208. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2021.1879572>
- Nye, J.S. (1990). "Soft power". **Foreign Policy**, Autumn (80), 153–172.
- Nye, J.S. (2004). **Soft power: the means to success in world politics**. 1st ed. New York: Public Affairs.
- Ozdora-Aksak, E., Molleda, J.-C. (2014). "Immigrant integration through public relations and public diplomacy: An analysis of the Turkish Diaspora in the capital of the European Union". **Turkish Studies**, 15(2), 220–241. <https://doi.org/10.1080/14683849.2014.926235>
- Piore, M. J. (1979). **Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies**. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511572210>
- Rizvi, F. (2005). "Rethinking "Brain Drain" in the era of globalisation". **Asia Pacific Journal of Education**, 25(2), 175–192. <https://doi.org/10.1080/02188790500337965>
- Rugh, W. A. (2009). "The case for soft power". P. Seib (Ed.), **Toward a New Public Diplomacy**. Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy.
- Schiller, N. G., Basch, L., Blanc, C. S. (1995). "From immigrant to transmigrant: Theorizing transnational migration". **Anthropological Quarterly**, 68(1), 48–63.
- Sevin, E., Emily, T. M., Craig H. (2019) "The scholarship of public diplomacy: Analysis of a growing field", **International Journal of Communication**, Vol. 13, 4814-4837.
- Signitzer, B., Wamser, C. (2006). "Public diplomacy: A specific governmental public relation function". H. Botan, Vincent Hazleton, (Ed.), **Public Relations Theory II**, Lawrence Erlbaum Associates.
- Stark, O., Bloom, D. E. (1985). "The new economics of labor migration". **The American Economic Review**, 75(2), 173–178.
- Todoaro, M. P. (1969). "A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries". **The American Economic Review**, 59(1), 138–148.

- Turan, A. (2023). "Türkiye'de göç ve siyasi boyutları", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 24(3), 331-347. <https://doi.org/10.37880/cumui-ibf.1239516>
- UNHCR, G. T. 2016. (2016). **Global Trends: Forced Displacement in 2016**. <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5943e8a34/global-trends-forced-displacement-2016.html>, (10/07/2024).
- Wallerstein, I. (1974). **The Modern World System, capitalist Agriculture And The Origins Of The European World Economy In The Sixteenth Century**. Academic Press.
- Yaylar, Y. (2015). "Avrupa Birliği'nin Afrikalı göçmen sorununa yaklaşımı". **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(1), 16-30.

Dijital Çağda Siyasal İletişim:

Kamu Diplomasisi ve Ulus Marka Yaratımı Açısından Stratejik İletişime Kısa Bir Bakış

*Doç. Dr. Ahmet İlkay CEYHAN**

Özet

İletişim, 21. yüzyılın bilgi toplumu işleyişinde önemli bir yer tutar. İletişim teknolojileri ve medya içerisindeki hızlı gelişim siyasal, ekonomik ve sosyal olguları kökünden değiştirmiştir. İletişim teknolojilerinin ve medyanın bilgiyi çok kanallı olarak topluma ulaştırması ve çoklu anlatım yapılarını kullanarak yayması; toplumsal işleyiş ve etkileşimlerini, siyasal ve toplumsal katılım biçimlerini, toplumsal diyalog yapılarını derinden etkilemiştir. Bu etki, siyasal iletişim yapısının da farklılaşmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur.

Bu çalışma içerisinde siyasal iletişimin araçları olan stratejik iletişim, kamu diplomasisi ve ulus marka yaratımı kavramlarını inceleyecek, medyanın dijitalleşmesiyle oluşan toplumsal dönüşüm ve devinimlerle arasındaki incelikli etkileşime odaklanmaya çalışacağız. Anılan üç kavramın algıyı şekillendirme ve ilişkiler kurmadaki etkilerinin yanı sıra, toplumlar nezdinde bir ülke algısının oluşturulması, çok yönlü krizlerin çözümü içerisindeki rollerine odaklanmaya çalışıp kısa bir bakış açısı sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Dijital iletişim, siyasal iletişim, medya, stratejik iletişim, kamu diplomasisi, ulus marka yaratımı.

Giriş

Siyasal iletişim, bir ülkenin ulus algısının yaratımında, kamuoyu oluşturma süreçlerinde ve devletlerarası ilişkilerin düzenlenmesinde bir araç olarak önemli yer tutar. Bu doğrultuda, stratejik iletişim, kamu diplomasisi ve ulus marka yaratımı siyasal iletişimin önemli araçlarından, karmaşık toplumsal dinamiklerin etkileşiminin sağlanması ve bu etkileşim üzerinden kültürel alışverişlerin oluşturulması, siyasal işleyişte incelikli unsurların ön plana çıkarılması ve karşılıklı anlayışa dayalı bir algı kurma bağlamında önemli bir rol oynamaktadır.

Dijital çağın iletişim yapılarının getirmiş olduğu etkiler, siyasal işleyişlerin de bir “marka” gibi konumlanmasına sebep olmuştur. Foley ve Kendrick, markayı “bir dizi vaat, çağrışım” olarak tanımlar; marka “şirketlerin müşterilerinde sadakat oluşturmak için yarattıkları imajlar ve duygulardır” (2006: 3). Bu imaj

* İstanbul Kent Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, ilkay.ceyhan@kent.edu.tr

pazarlama biçimlerine benzer şekilde, bir ülkeyi yabancı kitlelerin gözünde olumlu bir şekilde konumlandırmaya odaklanır.

Stratejik iletişim, kamu diplomasisi ve ulus marka yaratımı birbirleriyle ilişkili olsa da, her biri bir ülkenin küresel varlığını ve etkisini şekillendirmede benzersiz roller oynar. Stratejik iletişim, kamu diplomasisi içinde bir araç görevi görür ve bu da ulus marka yaratımının hedeflerini destekler. Birlikte, iletişim süreçlere ve ulusal itibar yönetimine kapsamlı bir yaklaşımla katkıda bulunurlar.

Kaynakça

- Agyeiwaah, E., Sunkul, W., Carmen, L.Y. S. (2018). “Cool Japan: Anime, Soft and Hong Kong Generation Y Travel to Japan”, *Journal of China Tourism Research*, 15(2), 127-148.
- Aronczyk, M., (2013). *Branding the Nation: The Global Business of National Identity*, Oxford University Press.
- Aronczyk, M., (2018). “Nation Branding: A Twenty-First Century Tradition: A Twenty-First Century Tradition”, *Nation Branding in Modern History* içerisinde, Ed. Carolin Viktorin, Jessica C. E. Gienow-Hecht, Annika Estner, Marcel K. Will, Berghahn Books, 231-242.
- Ball, T., (2011). “Manipulation: As old as democracy itself (and sometimes dangerous)”, *Manipulating Democracy: Democratic Theory, Political Psychology, and Mass Media* içinde Ed: W. Le Cheminant, J.M. Parrish, New York: Routledge, 41-58.
- Brant, K., Votmer, K., (2011), “Introduction: Mediatization and De-centralization of Political Communication”, *Political Communication in Postmodern Democracy: Challenging the Primacy of Politics* içinde, Ed. Kee Brant, Katrin Votmer, Palgrave Macmillan, 1-18.
- Castells, M., (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Cilt 1: Ağ Toplumunun Yükselişi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M., (2013). *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Cool Japan Movement Promotion Council, *Cool Japan Proposal*, https://www.cao.go.jp/cool_japan/english/index-e.html, (15.08.2024).
- Cull, N. J., “Public Diplomacy” Before Gullion: The Evolution of a Phrase, *Routledge Handbook of Public Diplomacy – Second Edition* içinde, Ed. Nancy Snow, Nicholas J. Cull, Routledge, 18-23.
- Dahlgren, P., (2009). *Media and Political Engagement*, Cambridge University Press.
- Dalio-Bul, M., (2009), “Japan Brand Strategy: The Taming of ‘Cool Japan’ and the Challenges of Cultural Planning in a Postmodern Age”, *Social Science Japan Journal*, Vol. 12, No. 2, 247-266.
- Dinnie, K., (2008). *Nation Branding: Concepts, Issues, Practice*, Elsevier.
- E-Estonya Resmî Web Sitesi, *6 Lessons in Building a Digital Society*, Haber tarihi: 2 Kasım 2023, <https://e-estonia.com/6-lessons-in-building-a-digital-society/>, (15.08.2024).
- Ermann, U., Hermanik, K.J., (2018). “Introduction: Branding the Nation, the Place, the Product”, *Branding the Nation, the Place, the Product* içinde, Ed. Ulrich Ermann and Klaus-Jürgen Hermanik, Routledge, 1-14.
- Estonya Cumhuriyeti e-İkamet Resmî Sitesi, <https://www.e-resident.gov.ee>, (15.08.2024).

- Foley, J., Kendrick, J. (2006). **Balance Brand: How to Balance the Stakeholder Forces That Can Make or Break Your Business**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Garcia-Orosa, B., (2022) **Digital Political Communication Strategies: Multidisciplinary Reflections**, Palgrave Macmillan.
- Gerbner, G.,(1967). Mass Media and Human Communication Theory, **Human Communication Theory: Original Essays** içinde ed. Frank E. X. Dance, New York: Holt, Rinehart, and Winston, 40–60.
- Haeck, P., Airbnb's pledge to house Ukrainian refugees gets a reality check, **Politico**, Haber tarihi: 15 Mart 2022, <https://www.politico.eu/article/airbnb-pledge-target-house-ukrainian-refugees-reality-check/>, (15.08.2024).
- Hanson, R. E. (2022). **Mass Communication: Living in a Media World**, 8th edition, Sage Publications.
- Helfert, D. L., (2018). **Political Communication in Action: From Theory to Practice**, Lynne Rienner Publishers.
- Holtzhausen, D. R., Zeffass, A., (2013). "Strategic Communication–Pillars and Perspectives of an Alternative Paradigm", In A. Zeffass, L. Rademacher, and S. Wehmeier (Eds.), **Organisations kommunikation und Public Relations. Forschungsparadigmen und neue Perspektiven** Wiesbaden, Germany: Springer VS. Alıntılanan Yer: **Principles of Strategic Communication**, Ed. Derina Holtzhausen, Jami A. Fullerton, Bobbi Kay Lewis, Danny Shipka, 2021 Taylor Francis, 1-25.
- Holtzhausen, D., Fullerton, J. A., Lewis, B. K., Shipka, D., (2021). **Principles of Strategic Communication**, Taylor Francis.
- Huijgh, E., (2016). "Public Diplomacy", **The Sage Handbook of Diplomacy** içinde, Ed. Costas M. Constantinou, Pauline Kerr, Paul Sharp, SAGE, 437-450.
- Jones, J. P., (2010). **Entertaining Politics: Satiric Television and Political Engagement** (2nd ed.), Lanham, MD: Rowman Littlefield.
- Kimmo, M., Pappel, I., Draheim, D., (2018). "E- Residency as a Nation Branding Case", **Proceedings of the 11th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance** içinde, Galway, Ireland, (ICEGOV'18), 419-428.
- Kotler, P., Armstrong, H. (2012). **Principles of Marketing**, Harlow: Pearson.
- Matsui, T., (2014). "Nation Branding through Stigmatized Popular Culture: The 'Cool Japan'": Craze among Central Ministries in Japan, **Hitotsubashi Journal of Commerce and Management**, Vol. 48, No. 1, 81-97.
- Paul, C., (2011). **Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates**, Praeger.
- Perloff, R. M.,(2014). **The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age**, Routledge.
- Salgado, S., (2014). "The Media of Political Communication", **Political Communication** içerisinde, Ed. Carsten Reinemann, De Gruyter Mouton, 269-288.
- Semetko, H. A., (2007). "Political Communication", **The Oxford Handbook of Political Behavior** içinde Ed. Russel J. Dalton, Hans-Dieter Klingemann, Oxford University Press, 147-169.
- Shim, D., (2008). "The Growth of Korean Cultural Industries and the Korean Wave", **East Asian Pop Culture: Analysing the Korean Wave** içinde, Ed. Chua Beng Huat, Koichi Iwabuchi, Hong Kong University Press, 15-31.
- Singapore Tourism Board, (2016). **Marketing Strategy: Of Stories, Fans and Channels**, https://www.stb.gov.sg/content/dam/stb/documents/assistancelicensing/marketing-innovation/Marketing_Strategy-Of_Stories_Fans_and_Channels.pdf, (15.08.2024).
- Singapore Tourism Board, (2017). **Singapore Tourism Board and Singapore Economic Development Board launch Passion Made Possible Brand for Singapore**, Ha-

ber tarihi: 24 Ağustos 2017, <https://www.stb.gov.sg/content/stb/en/media-centre/media-releases/stb-and-singapore-economic-development-board-launch-passion-made-possible-brand-for-singapore.html>, (15.08.2024).

Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration- IOM) web sitesi, **International Organization for Migration and Airbnb.org Partner to Support Those Fleeing Ukraine**, Haber tarihi: 09 Mart 2022, <https://www.iom.int/news/international-organization-migration-and-airbnborg-partner-support-those-fleeing-ukraine>, (15.08.2024).

Stratejik Siyasal İletişim Bağlamında Kamu Diplomasinin Yapay Zeka Çağında Önemi

*Doç. Dr. Emine KILIÇASLAN**

Özet

Siyasal iletişim alanı içinde yer alan kamu diplomasisi, özellikle devletlerin, devlet görevlilerinin, siyasetçilerin ve bazı kamu kuruluşlarının dış ilişkilerde yumuşak güç iletişimi olarak kabul edilmektedir. Kamu diplomasisi; devletler, hükümetler, Sivil Toplum Kuruluşları gibi tüm siyasal aktörlerin yabancı toplumlar ile etkileşim kurmak için dış politika hedeflerini destekleyen stratejik bir siyasal iletişim sürecidir. Bu süreçte kullanılan stratejik siyasal iletişim ülkenin imajını olumlu olarak yükselterek küresel kamuoyu yaratmak amacıyla yapılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda dış politika ile ilgili eğitim, kültür, insani yardım gibi pek çok etkileşim alanı kamu diplomasisinin yumuşak gücüdür. Bu gücün yürütülme sürecinde stratejik siyasal iletişimden yararlanılmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi stratejik siyasal iletişim sürecinin yürütülmesinde devletlerin en önemli destekçisi ise kitle iletişim araçlarıdır. Özellikle yapay zekâ ve diğer dijital teknolojiler alanında yaşanan hızlı gelişmeler, kamu diplomasisi süreçlerini iyileştirebilir. Kamu diplomasisi süreçlerinde; büyük veri analizi ve makine öğrenimi kullanımları kamu diplomasisi stratejik siyasal iletişim süreçlerini destekleyebilir. Stratejik öngörüler sağlayabilir ve daha etkili politika oluşturmayı mümkün kılabilir. Bu çalışmanın amacı, kamu diplomasisinin iletişim dili olan stratejik siyasal iletişimin yeni dünya sisteminde devletlerarası ilişkiler bağlamında önemini göstermektir. Bu bağlamda kamu diplomasisi alanında yapay zekâ kullanımının önemi anlatılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kamu Diplomasisi, Siyasal İletişim, Stratejik Siyasal İletişim, Medya

Giriş

Kitle iletişim alanında yaşanan gelişmelerle birlikte diplomasi anlayışında da değişiklik yaşanmaya başlamıştır. Bu değişikliğin en temel dinamiği olan geleneksel diplomasi yerini, dijital diplomasi, kamu diplomasisi gibi yeni diplomasi anlayışlarına bırakmaktadır. Bilindiği gibi geleneksel diplomasi uluslararası ilişkilerin hâkim paradigması olarak uzun yıllar yerini korumuştur. Hızla değişen dünyada yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler; toplum, örgütler, ekonomi, siyaset gibi her alanın hızla uyum göstermesi gerekliliğini doğurmuş-

* Mudanya Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, emine.kilicaslan@mudanya.edu.tr

sunulmaktadır. Bu iletiler algı yönetimi yapma ve manipülasyon oluşturma iletileridir. Bu yönüyle diplomaside bir paradigma değişimine neden olan kamu diplomasisi, bir devletin ideallerini, fikirlerini, kültürünü, siyasal sistemini, ulusal hedeflerini, kısacası kendi hikâyesini diğer halklara anlatmak için kullandığı stratejik bir iletişim yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

Hem siyasal iletişim hem de kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin temel bir parçasıdır ve devletlerin politik hedeflerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan önemli araçlardır. Bu iki kavram arasındaki ilişki, devletlerin uluslararası alanda etkin bir şekilde faaliyet göstermelerini ve politikalarını diğer ülkeler ve halklar üzerinde etkili bir şekilde iletmelerini sağlar. Kamu diplomasisi, resmi diplomatik ilişkilerin ötesine geçerek, halklar arası bağları güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Günümüzde ise bilişim alanında yaşanan gelişmeler ile yapay zekâ çağı neoliberalizm siyasal ve ekonomik sistemini sarsmaya başlamıştır. Sistem bu sarsıcı süreçten çıkmak için yapay zekâ üretim ilişkilerini belirleme çalışmaları yapmaktadır. Yine de belirsiz olan bu süreçte stratejik siyasal iletişim kamu diplomasisinin olmazsa olmaz aracı olarak yapay zeka teknolojisi görünmektedir.

Kaynakça

- Aziz, A., (2003), *Siyasal İletişim*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Bourdieu, P., (1989), *Homo Academicus*, İstanbul, Amazon Yayınları.
- Carr, E. H., (1964), *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, New York, Harper & Row.
- Colin Seymour-Ure, (1974), *Kitle İletişim Araçlarının Politik Etkisi*. Beverly Hills, Kaliforniya, Sage Publications.
- Dahlgren P., Sparks, C, (1997), *Communication and Citizenship*, Routledge.
- Diplo Foundation, "Mapping the Challenges and Opportunities of Artificial Intelligence for the Conduct of Diplomacy," 2019, <https://www.diplomacy.edu/AI>. (09.09.2014)
- Ekşi, M., (2014), *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, İ., (1997), *İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş*, Ankara, İmge Kitabevi. <https://www.diplomacy.edu/AI>, (09.09.2024)
- Kılıçaslan, E., (2008), *Siyasal İletişim ve Medyada İdeolojik Dil*, Çanakkale, Kriter Yayınevi.
- Komito, L., Bates, J., (2009), Virtually Local: Social Media and Community Among Polish Nationals in Dublin, *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, (61(3), 232-244.
- Lasswell Harold D, (1927), The Theory of Political Propaganda, *The American Political Science Review*, Vol. 21, No. 3. 627-631.
- Lilleker, D. G. (2006), *Key Concepts in Political Communication*. London: Sage.
- Lilleker, D. G., (2024), *Strategic Political Communication*, Springer.
- Margolis, M., Resnick, D. (2000), *Politics as Usual: The Cyberspace "Revolution"*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Nimmo Dan, Swanson David L., (1990), “**The Field of Political Communication; Beyond the Voter Persuasion Paradigm, New Directions in Political Communication**, A Resource Book, Newbury Park: Sage.
- Norris, E. (2000), **A Game-Theoretic Analysis of Corruption in Bureaucracies**. IMF Working Paper.
- Nye, Joseph, (1990), “The misleading metaphor of decline,” **The Atlantic Monthly**, March.
- Öztuğ, Ferruh, (2004), **Yönetici Siyasal İletişim**, İstanbul, MediaCat Yayınları.
- Report of the U.S. Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World, (October 1, 2003), 24, <http://www.state.gov/documents/organization/24882.pdf>, (23.03.2024)
- Russell S., Norvig, P. (2010), **Artificial Intelligence A Modern Approach** Third Edition, Pearson.
- Scott, Ben; Stefan Heumann, Philippe Lorenz, (2018) “Artificial Intelligence and Foreign Policy,”https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/ai_foreign_policy.pdf.(09.09.2024)
- Seymour-Ure, C. (1974), **The Political Impact of Mass Media**. London: Constable.
- Smith, K. N. (2011), **Social Media and Political Campaigns**, University of Tennessee Honors Thesis Projects.
- Yılmaz, S. (2012), **Akıllı Güç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları.
- Yılmaz, T. Stratejik Güç: “Lobicilik”, www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf, (25.02.2024)

Özet

Yeni dünya düzeninde özellikle demokratik siyasal sistemlerde birçok faaliyet devlet tekeli olmaktan çıkmış, artık devlet yönetimi ve işleyişin belirlenmesinde ‘kamuoyu’ önemli rol oynamaya başlamıştır. Kamunun rızasının oluşturulması önceliği ile hareket etmeye başlayan devlet aktörleri diplomatik faaliyetleri bu yönde gerçekleştirmeye başlamışlardır. Küreselleşme süreci ve iletişim teknolojilerinde yaşanan devrim ile diplomasi kavramında görülen çeşitlilik, diplomatik çalışmaların dijital ortamlara yansımaya ve böylece kamu diplomasisine evrilen diplomasinin dijital dünyada kamuoyu üzerinde ne kadar etkin olduğunun anlaşılmasına neden olmaktadır. Kamu diplomasisi içerisinde iletişim yapılarının oluşturulması ve medya yapılanmaları önemli bir yer tutmaktadır. İletişim yapılarının dijitalleşerek teknolojik gelişim ile hızlı yayılımı, iletişim ve medya yapılarının genişlemesine, bilgi arşivleme ve bilgi niteliğinin artmasına neden olmuştur. Söz konusu unsurlar, siyasetin dijitalleşmesini, yeni bir kamu diplomasisi anlayışının yaratılmasının yeniden şekillendirilmesini gerektirmiştir. Bu çalışma, dijitalleşen iletişim çağında, siyasal unsurların, kamu diplomasisi ve kamu stratejileri yapılarındaki değişimi ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Dijitalleşme, Dijital Diplomasi

Giriş

Tarihsel sürece bakıldığında otoriter toplumlarda baskı ve şiddetin iktidarın varlığını sürdürmesi açısından oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Toplumların egemen gücün isteği doğrultusunda belirli kalıplara sokulması, kullandıkları çeşitli askeri ve ekonomik güç dengeleri ile mümkün olabilmekte iken, değişen ve dönüşen dünya sisteminde artık farklı olgularla da karşı karşıya kalınmıştır. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra karşımıza çıkan dördüncü güç olarak medyanın ardından kamuoyunun beşinci güç olması ile birlikte dünya düzeninde birtakım dengeler değişmekte, ‘ikna’ olgusu yerini giderek ‘rıza’ kavramına bırakmaktadır. İknanın bireylerin belirginleşen inanç ve yargılarını, eylem ve tutumlarını maruz bırakılan iletiler vasıtası ile değiş-

* Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, elifnur.terzioglu@mku.edu.tr

dijital iletişim araçlarını kullanarak kamuoyunu etkilemeye ve meşruiyetlerini sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Siyasi erk ve kurumlar, dijital platformlar aracılığıyla kamuoyuyla doğrudan iletişim kurabilmekte, böylece sosyal medya, web siteleri ve diğer dijital araçlar vasıtasıyla siyasi mesajların geniş kitlelere ulaşmasını ve kamuoyunun siyasi konulara daha fazla katılmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra siyasi aktörlerin, dijital platformlarda özellikle yapay zekâ ile propaganda, dezenformasyon ve manipülasyon gibi yöntemler kullanarak kamuoyunu etkilemeye çalışabilme ihtimalinin kutuplaşma ve çatışmalara yol açabilecekleri de ifade edilmektedir. Özetle, dijital çağın diplomasiyi dönüştüren ve önemli ölçüde geliştiren önemli bir araç olduğunu ve bu teknolojinin sorumlu ve etik bir şekilde kullanılmasının uluslararası ilişkilerin gelişmesine ve global barışa katkıda bulunacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

- Alanka, Ö. (2022). "Dijital Görsel Okuryazarlık", Karaoğlu G. (ed.), *Dijital Okuryazarlık* içinde, İstanbul: Efe Akademi Yayınları. 125-141.
- Amaresh, P. (2020). "Artificial Intelligence: A New Driving Horse in International Relations and Diplomacy, *Diplomatist*". <https://diplomatist.com/2020/05/13/artificial-intelligence-a-new-driving-horse-in-international-relations-and-diplomacy/> (26.03.2024).
- Ata, A. (2021). "Kamuoyunu Bilgilendirmede Yüksek Seçim Kurulu (YSK) Kamu Duyuru Spotları". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (2), 733-750.
- Azócar, D. A., Manor, I., Cardoso, A. R. (2018). "The Digitalization of Public Diplomacy: Towards a New Conceptual Framework". *Revista Mexicana de Política Exterior*, 1-6.
- Berridge, G.R., Alan, J. (2003). *A Dictionary of Diplomacy*. 2. bs., Palgrave Macmillan, New York.
- Birleşmiş Milletler, Yapay Zekâ Kararını Oy Birliği ile Kabul Etti: Tarihte Bir İlk! <https://www.webtekno.com/birlesmis-milletler-yapay-zeka-kabul-edildi-h141886.html> (01.04.2024).
- Bjola, C. (2019). "Diplomacy in the Age of Artificial Intelligence" http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GL_OBAL_CONTEXT=elcano/elcano_in/zonas_in/ari98-2019-bjola-diplomacy-in-the-age-of-artificial-intelligence, (26.03.2024)
- Bjola, C., Holmes, M. (2015). *Digital Diplomacy: Theory and Practice*, London; New York: Routledge.
- Bull, H. (2012). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. 4. bs., Columbia University Press, New York.
- Brügger, N. (2015). *A Brief History of Facebook As a Media Text: The Development of an Empty Structure*. First Monday. DOI: <https://doi.org/10.5210/fm.v20i5.5423> (29.03.2024).
- Chessen, M. (2017). "Understanding The Challenges of Artificialintelligence and Computational Propanganda to Public Diplomacy". Shawn Powers and Markos Kounalakis (ed.), *Public Diplomacy Survive The Internet? Bots, Echochambers and Disin-*

- formation içinde, 39-49. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/2017-ACPD-Internet.pdf>, (26.03.2024).
- Cull, J. (2009). **Public Diplomacy Before Gullion**. Routledge.
- Çatal, B. (2015). "Diplomaside Değişim ve Dönüşüm: Siber Diploması". **Medeniyet Araştırmaları Dergisi**, 2(3), 43-54.
- Çimen, Ü., (2020). "Dijital Teknolojilerin Gözetime Katkısı: Dijital Birey, Dijital Toplum ve Dijital Dünya Bağlamında Fonksiyonel Gözetim". **Dijital Okuryazarlık Boyutuyla**, Konya: Literatürk Academia, 31-44.
- Danimarka'dan dijital büyükelçi. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/danimarka-dan-dijital-buyukelci-2386688>, (01.04.2024).
- Dar, A.I, Sayed, J.A. (2017). "Diplomacy in Islam". **Asian Journal of Science and Technology**, C. 8, No: 9.
- Dahlberg, L. (2017). "Dijital Demokrasiyi Yeniden Yapılandırmak: Dört Pozisyona Dair Bir Taslak". Aydoğan F., (Ed.) **Yeni Medya Kuramları** içinde, (Çev. M.A. Mınarlı). İstanbul: Der Yayınevi, 135-138.
- Değirmenci, F. (2023). "Public Diplomacy as a Tool of Propaganda". **In Maintaining International Relations Through Digital Public Diplomacy Policies and Discours**, IGI Global. 36-50.
- Ekşi, M., Taş, F. D. (2020). "Dijital Diploması Yeni Bir Tür Diploması Midir?" **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, 4/2, 213-239.
- Eren, E. (2019). "Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği", **Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi**, 2(1). 39-42.
- Estonian Wold. **Estonia and Finland Become First in the World to Digitally Sign International Agreement**. <https://estonianworld.com/technology/estonia-finland-become-first-world-digitally-sign-internationalagreement/>, (26.03.2024).
- Giddens, A. (2005). **Ulus Devlet ve Şiddet** (1. Baskı). (C. Atay, Çev.). Devin Yayınları.
- Grottola, S. (2018). "Artificial Intelligence And Diplomacy: A New Tool For Diplomats". <https://www.diplomacy.edu/blog/artificial-intelligence-and-diplomacy-new-tool-diplomats>, (26.03.2024).
- Gregory,B. (2011). "American Public Diplomacy: Enduring Characteristics, Elusive Transformation". **The Hague Journal of Diplomacy**, C. 6, S. 3-4, 351-372.
- Günek, A. (2018). "Amerikan Kamu Diplomasisinin Üç Evresi: Propaganda, Geleneksel Kamu Diploması ve Stratejik İletişim", **The Journal of Social Science**, 2 (3). 54-72.
- Hocking, B. (2005). "Rethinking the New Public Diplomacy". Jan Melissen (ed.), **The New Public Diplomacy, Soft Power in International Relations** içinde, Palgrave Macmillan, 28-41.
- Hocking, B., Melissen, J. (2015). "Diplomacy in the Digital Age". **Netherlands Institute of International Relations Clingendael**. <https://www.clingendael.org/publication/diplomacy-digital-age-0>, (26.03.2024).
- Holsti, K. (1974). **International Politics**. Open University Press
- Höne, E. K. (2019). **Mapping the Challenges and Opportunities of Artificial Intelligence for the Conduct of Diplomacy**. DiploFoundation.,
- İskit, T. (2020). **Diploması: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**. 7. bs., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Jan, M. (2005). **The New Public Diplomacy**. Palgrave Macmillan.
- Kahraman, E. (2020). "Kamu Diplomasisi", Bingöl, O. -Şekercioğlu, S. (Der)., **Diplomaside Değişim**. Ankara: Barış Kitabevi. 361-364.
- Küçükkalay, A. M. (1997). "Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi". **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2, 51-68.

- Kramer, S. N. (2002). **Sümerler; Tarihleri Kültürleri ve Karakterleri**. Çev. Özcan Buze, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Kurbalija J. (1999). "Diplomacy in the Age of Information Technology". **Innovation in Diplomatic Practice**, ed. Jan Melissen, London: Palgrave Macmillan UK, 171-191.
- Larsen, A. M. E., White, J., Khilji, U., Gillum, R. (2021). "Tech Ambassadors and Digital Foreign Policy". **Atlantic Council**, Dec 6. 42-48.
- Mertoğlu, S. (2021). "Covid-19'a Karşı Bilinçlenmede Sosyal Medyanın Rolü: Twitter Örneği", **Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi**, 3(2). 113-129.
- Morgenthau, H. (1970). **Uluslararası Politika**. (B. Oran ve Ü. Oskay, Çev.). SİD Yayınları.
- Nye, J. S. (2005). **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu**. (R. Aydın, Çev.). Elips Kitap.
- Nye, J.; Creehan, S.; Rahman, S. (2003). "The Power of Persuasion: Dual Components of US Leadership: A Conversation with Joseph Nye". **Harvard International Review**. 24, 4. 46-48.
- O'Shaughnessy, J. and O'Shaughnessy, N. J. (2004). **Persuasion in Advertising**. London: Routledge.
- Özen, H. (2019). "Endüstri 4.0 ve Eğitim: Bir Türkiye Perspektifi." **Anemon: Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7/5, 103-113.
- Sandre, A. (2013). **Twitter for Diplomats**, Diplo Foundation, Serbia.
- Statista, (2024). **Most Popular Social Networks Worldwide as of January 2024, Ranked by Number of Monthly Active Users**. <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> (26.03.2024).
- Thompson, J. B. (2010). "Kitle İletişimi, Simgesel Mallar ve Medya Ürünleri". Giddens A., (Der.), **Sosyoloji Başlangıç Okumaları** içinde. Say Yayınları. 418-423.
- Tuch, H. (1990). **U.S. public diplomacy overseas**. St. Martin's Press.
- United Nations (1961). **Vienna Convention on Diplomatic Relations**.
- We Are Social. <https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report>, (29.03.2024).
- We Are Social. <https://wearesocial.com/us/blog/2024/01/digital-2024/>, (29.03.2024).
- Wesstcot, N. (2008). "Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relations". **Research Report 16**, Oxford Internet Institute, London. 16-18.
- Wood, M. (1998). **In Search of The Trojan War**. University of California Press.
- Wright, Q. (1955). **The Study of International Relations**. Appleton Century Crofts.
- Zamorano, M. (2016). "Reframing Cultural Diplomacy: The Instrumentalization of Culture Under the Soft Power Theory". **Culture Unbound Journal of Current Cultural Research**, 8 (2), 165-186.

Uluslararası İletişimde Dijitalleşen Kamu Diplomasisi ve Siber Diplomasinin Kesişimi

*Dr. Öğr. Üyesi Cansu ARISOY GEDİK**

Özet

Dijital çağda siber güvenlik, siber diplomasi ve kamu diplomasisinin kesişimi, uluslararası iletişimde yeni dinamikler ortaya çıkarmaktadır. Bu makalenin amacı, bu alanların kesişimini detaylı bir şekilde inceleyerek dijital teknolojilerin modern diplomasinin ve uluslararası politikaların şekillendirilmesindeki rolünü vurgulamaktır. Siber diplomasi, henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş bir kavram olarak, dijital platformlarda uluslararası iş birliği ve çatışma çözümünde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda makale, siber diplomasi kavramının önemi ile küresel barış ve güvenliği teşvik etme potansiyelini incelemektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin sadece bilgi yayma ve kamuoyu oluşturma kapasitesini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda diplomasi ve güvenlik stratejilerinin temel unsurları haline geldiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisinin dijital platformlar aracılığıyla dönüşümü farklı örnekler üzerinden değerlendirilmektedir.

Çalışmanın sınırlılığı bağlamında, siber güvenlik ve dijital teknolojilerin hızlı değişiminin, çalışmanın bulguları üstünde baskı oluşturma potansiyeli bulunmaktadır. Aynı zamanda araştırmacının, uluslararası ilişkiler, bilgi teknolojileri ve hukuk gibi farklı disiplinleri kapsaması kavramsal ve metodolojik zorluklara yol açabilmektedir. Çalışmanın kapsamı ele alındığında dünyanın farklı bölgelerinden örnekler verilerek uluslararası bir bakış açısı sunulmuştur. Küresel ölçekteki siber diplomasi uygulamalarının derlenmesi ile siber güvenlik ve dijital kamu diplomasisi alanlarında politika yapımcılar için öneriler sunulmaktadır. Bu da çalışmanın uygulanabilirliğini arttırmaktadır. Sonuç olarak, diplomatik etkileşimlerin dijital dönüşümünün sunduğu çok boyutlu tehdit ve fırsatları kapsayan bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmakta ve bu bağlamda dijital kamu diplomasisi çabalarını küresel ölçekte geliştirmeye yönelik politika önerileri sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası İletişim, Siber Diplomasi, Kamu Diplomasisi, Siber Güvenlik, Yumuşak Güç

* İstanbul Kent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, cansu.arisoy@kent.edu.tr

- Devletler siber tehditlere karşı çok yönlü güvenlik stratejileri geliştirmelidir. Bu stratejiler, teknik savunma önlemlerinin yanında siber etik ve uluslararası hukuku da kapsamalıdır.
- Politika yapıcılar enformasyon temelli güç mücadelelerine karşı hazırlanmalı, dezenformasyon kampanyalarını tespit ederek bunlara karşı koymak için güçlü iletişim yöntemleri geliştirmelidir.
- Dezenformasyon kampanyalarına karşı dijital teknolojilerin verimli kullanımı artırılmalıdır. Devletler geniş kitlelere ulaşarak doğru bilgiyi yaymak, kamuoyunu bilgilendirmek için sosyal medya ve diğer dijital araçları etkin kullanılmalıdır.
- Siber diplomasi alanında uzmanlık ve kapasite geliştirmek amacıyla eğitim programları uygulanmalıdır. Politika yapıcılar bu alanlarda eğitilerek uluslararası iş birliğine katkı sağlayacak yetkinlikler kazanmalıdır.

Kamu diplomasisinin dijital platformlar aracılığıyla dönüşümü, uluslararası iletişim ve politika alanlarında yeni fırsatlar ve meydan okumalar sunmaktadır. Bu süreçte yeni iletişim teknolojilerinin avantajlarından yararlanırken, ortaya çıkabilecek riskleri ve tehditleri dikkatli yönetmek gereklidir. Diplomasinin dijitalleşmesi, teknolojik ilerlemenin ve küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kaçınılmaz bir süreçtir. Bu dönüşüm diplomasi pratiklerine yönelik çeşitli avantajlar ve imkânlar sağlamaktadır. Ancak bu durum, ağlar yoluyla giderek daha bütüncül hale gelen küresel sistemde bilgi teknolojilerinin artan siber tehditlere karşı ne kadar kırılabilir olabileceğinin de göz önünde bulundurulması gerektiği gerçeğiyle dengelenmelidir. Bu nedenle dijitalleşmenin getirdiği yeni fırsatların yanı sıra bu sürecin ortaya çıkardığı potansiyel risklerin ve güvenlik açıklarının da dikkatle incelenmesi ve ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, siber diplomasi uluslararası iletişimde yeni bir paradigma oluşturmakta ve kamu diplomasisinin dijital dönüşümü bu sürecin merkezinde yer almaktadır. Dijital çağın riskleri uluslararası ilişkilerin çeşitli boyutlarında kapsamlı etkiler yaratmaktadır. Bu sebeple siber tehditlere karşı küresel bir perspektifle gerçekleştirilecek iş birlikleri ve koordinasyonun artırılması bir zorunluluk haline almıştır. Uluslararası toplumun bu tehditleri etkili bir şekilde yönetmek ve küresel güvenliği sağlamak için siber güvenliği uluslararası stratejilerine dahil ederek siber diplomasi stratejilerini geliştirmesi hayati önem taşımaktadır.

Kaynakça

Barrinha, A., Renard, T. (2017). "Cyber-Diplomacy: The Making of an International Society in the Digital Age". *Global Affairs*, 3(4-5), 353-364.
<https://doi.org/10.1080/23340460.2017.1414924> (16.09.2024).

- Bjola, C., Jiang, L. (2015). "Social Media and Public Diplomacy: A Comparative Analysis of the Digital Diplomatic Strategies of the EU, US and Japan in China", **Digital Diplomacy: Theory and Practice** içinde. C. Bjola ve M. Holmes (Ed.), Routledge. 71-88.
- Bjola, C. (2018). "Diplomacy in the Digital Age". **Elcano Royal Institute**. ARI 113/2018. <https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2018/10/ari113-2018-bjola-diplomacy-digital-age.pdf>. (28.08.2024).
- Bjola, C., Pamment, J. (2019). "**Countering Online Propaganda and Extremism: The 'Dark Side' of Digital Diplomacy**". Routledge.
- Bjola, C., Cassidy, A. J., Manor, I. (2020). "Digital public diplomacy: Business as usual or a paradigm shift?" N. Snow ve N. J. Cull (Ed.) içinde, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**. Routledge, 405-412.
- Bommasani, R., Klyman, K., Zhang, D., Liang, P. (t.y.). "Do Foundation Model Providers Comply with the Draft EU AI Act?" **Stanford University Human-Centered Artificial Intelligence**. <https://crfm.stanford.edu/2023/06/15/eu-ai-act.html> (12.05.2024).
- Cassidy, J., Manor, I. (2016). "Crafting Strategic MFA Communications Policies During Times of Political Crisis: A Note to MFA Policy Makers". **Global Affairs**, 2(3), 331-343.
- Cowan, G., Arsenault, A. (2008). "Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy". **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 616(1), 10-30. <https://doi.org/10.1177/0002716207311863> (16.09.2024).
- Cull, N. (2013). "The Long Road to Public Diplomacy 2.0: The Internet in US Public Diplomacy". **International Studies Review**, 15(1), 123-139.
- Cyber Diplomacy Toolbox. (t.y.). "What is Cyber Diplomacy?" https://www.cyber-diplomacy-toolbox.com/Cyber_Diplomacy.html. (12.05.2024).
- European Union Institute for Security Studies. (2019). **Cyber Diplomacy in the European Union**. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2815/391663> (16.09.2024).
- Gilboa, E. (2016). "Dijital Diplomasi", C. M. Constantinou, P. Kerr ve P. Sharp (Ed.) içinde, **The SAGE Handbook of Diplomacy**. SAGE Yayınları, 540-552.
- Harold, S. W. (2016, 1 Ağustos). **The U.S.-China Cyber Agreement: A Good First Step**. RAND. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2016/08/the-us-china-cyber-agreement-a-good-first-step.html> (12.05.2024)
- Hodžić, N. (2017). **Cyber-Diplomacy: Framing the Transformation** [Yüksekisans Tezi, Central European University Department of International Relations].
- Holmes, M. (2015). "Digital Diplomacy and International Change Management" C. Bjola ve M. Holmes (Ed.) içinde, **Digital Diplomacy: Theory and Practice**. Londra: Routledge, 13-32.
- Hoofnagle, C. J., Van der Sloot, B., Zuiderveen Borgesius, F. (2019). "The European Union General Data Protection Regulation: What It Is and What It Means". **Information & Communications Technology Law**, 28(1), 65-98, <https://doi.org/10.1080/13600834.2019.1573501> (16.09.2024).
- Jönsson, C. (2016). "Diplomacy, Communication and Signaling", C. M. Constantinou, P. Kerr ve P. Sharp (Ed.) içinde, **The SAGE Handbook of Diplomacy**. SAGE Publications, 79-92.
- Kalsın, B. (2023). "Dijital Diplomasinin Ulus Markalaşmasındaki Rolü: İsveç Örneği Üzerine Bir İnceleme". **Social Sciences Research Journal**, 12(6), 710-723.
- Kolano, J. (2019). "When High-Tech is Not Enough". **Cyberdiplomacy Magazine**, Fall/Winter, 22-26.

- Lancelot, J. F. (2020). "Cyber-diplomacy: Cyberwarfare and the Rules of Engagement". *Journal of Cyber Security Technology*, 4(4), 240-254, <https://doi.org/10.1080/23742917.2020.1798155> (16.09.2024).
- Lichtenstein, J. (2010). **Digital Diplomacy**. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2010/07/18/magazine/18web2-0-t.html> (28.08.2024).
- Mahlich, J., Pascha, W. (2012). "**Korean Science and Technology in an International Perspective**". Physica-Verlag HD.
- Manor, I. (t.y.). **What is Digital Diplomacy?** <https://digdipblog.com/countries-on-twitter-and-facebook/comment-page-1/> (28.08.2024).
- Maulana, Y. I., Fajar, I. (2023). "Analysis of Cyber Diplomacy and Its Challenges for the Digital Era Community". *IAIC Transactions on Sustainable Digital Innovation (ITSDI)*, 4(2), 169-177.
- Melissen, J. (2005). **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**. Palgrave Macmillan.
- Melissen, J., Caesar-Gordon, M. (2017). "**The Impact of the Digital Revolution on Foreign Ministries' Duty of Care**". SWP Stiftung Wissenschaft und Politik.
- Melissen, J., De Keulenaar, V. E. (2017). "Critical Digital Diplomacy as a Global Challenge: The South Korean Experience". *Global Policy*, 8(3), 294-302. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12425> (16.09.2024).
- Ministry of Foreign Affairs. (t.y.). "KOREAZ". Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea. https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_25757/contents.do (28.08.2024).
- Murong, X. (2013, May 15). **Chinese Internet: 'A New Censorship Campaign has Commenced'**. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2013/may/15/china-new-censorship-campaign> (16.09.2024).
- Nye, J. S. (1990, March). **The Misleading Metaphor of Decline**. Atlantic Monthly. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1990/03/the-misleading-metaphor-of-decline/670360/> (28.08.2024).
- Ok, H. (2011). "New Media Practices in Korea". *International Journal of Communication*, 5, 320-348.
- Özdal, B. (2023). "Dijital Diplomasi". *TESAM Strateji*, 24-28. <https://tesam.org.tr/wp-content/uploads/2023/02/Baris-Ozdal-.pdf> (28.08.2024).
- Pelling, J. (2015). "When Doing Becomes the Message: The Case of the Swedish Digital Diplomacy" C. Bjola, M. Holmes (Ed.) içinde, **Digital Diplomacy: Theory and Practice**. Routledge, 164-181.
- Powers, S. M., Jablonski, M. (2015). **The Real Cyber War: The Political Economy of Internet Freedom**. University of Illinois Press.
- Radanliev, P. (2024) "Cyber Diplomacy: Defining the Opportunities for Cybersecurity and Risks from Artificial Intelligence, IoT, Blockchains, and Quantum Computing". *Journal of Cyber Security Technology*, 1-51. <https://doi.org/10.1080/23742917.2024.2312671> (15.06.2024).
- Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs. (2024, April 18). **Cyber Diplomacy**. Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs. <https://www.vm.ee/en/activity/digital-and-cyber-diplomacy/overview-cyber-diplomacy> (15.06.2024).
- Republic of Estonia Ministry of Economic Affairs and Communications. (2022). **Cybersecurity Strategy: Republic of Estonia**, 7-70. <https://www.mkm.ee/media/703/download> (28.08.2024).
- Singapore International Cyber Week (2024). Singapore International Cyber Week. <https://www.sicw.gov.sg/about-sicw/> (28.08.2024).
- Snow, N. (2020). "Rethinking Public Diplomacy in the 2020s", N. Snow, N. J. Cull (Ed.) içinde, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**. Routledge. 3-13.

- Sotiriu, S. (2015). "Digital Diplomacy: Between Promises and Reality", C. Bjola & M. Holmes (Ed.) içinde, **Digital Diplomacy: Theory and Practice**. Routledge, 33-52.
- Spry, D. (2018). "Facebook Diplomacy: A Data-Driven, User-Focused Approach to Facebook Use by Diplomatic Missions". **Media International Australia**, 168(3), 1-19.
- Wines, M. (2012a, May 28). **Crackdown on Chinese Bloggers Who Fight the Censors with Puns**. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2012/05/29/world/asia/china-cracks-down-on-its-cagey-web-critics.html>. (28.08.2024).
- Wines, M. (2012b, January 18). **China Expands Program Requiring Real-Name Registration Online**. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2012/01/19/world/asia/china-expands-program-requiring-real-name-registration-online.html>. (28.08.2024).

Yumuşak Güç Satın Alınabilir Mi? Suudi Arabistan Krallığı Örneği

*Prof. Dr. Aslı YAĞMURLU**

Özet

Yumuşak güç, kamu diplomasisi literatürünün dayandığı ana damardır. Kamu diplomasisi bir ülkenin yumuşak gücünü arttırmak için gerçekleştirilir. Yumuşak güç bir ülkenin küresel olarak örnek alınabilme düzeyiyle ilgilidir. Sert güç bir ülkenin askeri ve ekonomik gücü ile ilgiliyken yumuşak gücün nelerden oluştuğu üzerine böyle bir oydasma bulunmamakta, farklı çalışmalarda farklı öğelerin yumuşak gücü oluşturduğu ifade edilmektedir. Yumuşak güç bir ülkenin siyaseti, dış politikası, kültüründen başlayarak ticaret, eğitim/bilim, yönetim, medya ve iletişim, insanlar ve değerler gibi farklı kriterlerle değerlendirilebilmektedir. Bu çalışma, Suudi Arabistan'ın yumuşak gücüne odaklanmaktadır. Ülke Orta Doğu'nun petrole dayalı ekonomisiyle en güçlü ülkesidir. İslamiyet bu topraklardan doğmuştur ve ülke Müslüman toplum üzerinde büyük etkiye sahiptir. Çalışmada Suudi Arabistan'ın yumuşak gücü üzerine akademik yazın incelenmiş, ülkenin resmi kurumlarının bu bağlamdaki yayınları değerlendirilmiş ve üç başlık üzerinden ülkenin yumuşak gücü tartışılmıştır. Bunlar; İslam dini, dış yardımlar ve spor olarak makalede ele alınmaktadır. İslam dini Suudi Arabistan'ın en büyük yumuşak gücüdür ve ülke bu gücünü Vahhabi inanışını yaymak, Müslüman ülkeler arasındaki birliği arttırmak ve etki alanını genişletmek için kullanmaktadır. İkinci olarak dış yardımlar ön plandadır. Suudi Arabistan dış yardımlar konusunda bonkör bir ülkedir ve bu onun önemli bir yumuşak gücüdür. Ülke yardımlarını öncelikli olarak Müslüman ülkelere yöneltse de son dönemde tüm dünyada Müslüman olmayan coğrafyaya da alt yapı, sağlık, eğitim gibi yardımlarda bulunmaktadır. Makalede son olarak sportif etkinliklerin ülkenin yumuşak gücünü arttırmak için nasıl kullanıldığı tartışılmıştır. Spor tüm dünyada çok takip edilen oldukça büyük bir endüstridir. Suudi Arabistan spor alanında büyük alt yapı yatırımları yaparak, spor kulüpleri kurarak, kadınların spora katılımı üzerinde engelleri kaldırarak, başarılı sporcuları çekerek, futbol ligini geliştirerek, önemli spor müsabakalarına ev sahibi olarak spor alanında büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Özellikle ülke 2030 Vizyonu kapsamında yürüttüğü faaliyetlerle yumuşak gücünü arttırmaya yönelik çok büyük adımlar atmıştır. Ülkenin önündeki en büyük engel mevcut siyasal kültürüdür. Demokrasi ve insan hakları konusundaki eksiklik-

* Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, yagmurlu@ankara.edu.tr

“Mutlu günler” başlığıyla yapılmış ve üç fotoğraf eklenmiştir. İlk fotoğrafta Ronaldo ve kız arkadaşının denizin içinde mayolu fotoğrafları vardır. İkincide Ronaldo bisiklette ve arkasında beyaz bir kumsal vardır. Üçüncü fotoğrafta ise Ronaldo bisikletle deniz üstünde Maldivlerdekine benzer villalara doğru gitmektedir. Paylaşımlar #VisitRed Sea ve @VisitSaudi #summer_in_saudi etiketleriyle yapılmıştır. Paylaşım 885 bin beğeni, 39 bin retweet, 112 milyon görüntülenme yapılmıştır. İşbirliği olduğunu düşünebileceğimiz bu paylaşım, Suudi Arabistan’ın amaçladığı vizyona uygun bir içeriktir. Herkesin tatile gitmek isteyebileceği bir beldeyi göstermektedir. Suudi Arabistan’ın yeni yüzünü gösteren bu paylaşım resmi hesaplarından değil dünyanın en ünlü futbolcusu tarafından yapılmaktadır, bu da kamu diplomasisinin günümüz uygulamaları-na son derece uygundur.

Makalenin başında sorduğumuz soruya geri dönersek yumuşak güç satın alınabilir. Eğer yeterince maddi kaynağınız varsa, stratejik hedefler koyabiliyorsanız ve doğru projeleri üretebiliyorsanız ve tabii doğru kurumlardan hizmet alabiliyorsanız ülkenizin itibarı anlamındaki yumuşak gücünüzü dünya kamuoyu gözünde yükseltmeniz mümkündür. Sovyetler Birliği dağıldığında Doğu Avrupa’da ortaya çıkan yeni ülkeler kamu diplomasisi faaliyetleri yürüterek yumuşak güçlerini arttırmıştır. Suudi Arabistan da yürüttüğü etkinliklerin sonuçlarını zaman içerisinde görecektir, Küresel Yumuşak Güç Dizini gibi araştırma şirketleri bu çabaların yanıt verdiğini göstermektedir.

Suudi Arabistan’ın yumuşak gücü önündeki tek engelin ülkenin siyasal kültürü ve rejimi olduğu söylenebilir. Mutlak monarşi ile yönetilen ülke, siyasal katılım kültüründen yoksun, otoriter bir sistemle yönetilmektedir. Bu yönüyle siyasal kurumlarının ve siyasal kararlarının meşru ve kabul edilebilir olarak örnek alınması mümkün değildir. Yumuşak gücün önemli bir ögesi olan siyasal kurumlar Suudi Arabistan örneğinde uluslararası toplum için bir çekicilik yaratamaz. İnsan ve kadın hakları konusunda da ülke son derece geri durumdadır. Bu alanlarda çok küçük adımlar atılmıştır ancak makul bir düzeyden halen çok uzakta bulunmaktadır. Suudi Arabistan mevcut yönelimini devam ettirirse dünyada ekonomik gücüne denk bir yumuşak güce sahip olma potansiyeline sahip bir ülke konumundadır.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı (2017). “Kur’an-ı Kerim Müzesi”. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/-kuran-i-kerim-muzesinin-ziyaretci-sayisi-2-milyonu-asti/880629>. (22.07.2024).
- Ahmed, Z. S., Karim, U. (2024). “Saudi Arabia’s soft power in Pakistan”. *Journal of Political Power*, 17(1), 42-64. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2024.2341024>
- Al-Otaibi, N. (2019), *Public diplomacy and soft power: a case study of Saudi Arabia’s image projection in the UK*. Doctoral thesis, University of East Anglia.

- Alzubaidi, A., Toubasi S., Hawamdeh, M. (2019). "Education as a soft power tool: Saudi's approach as public diplomacy". **Conference: 12th annual International Conference of Education, Research and Innovation**. <http://dx.doi.org/10.21125/iceri.2019.2878>.
- Amnesty International (2023). "Saudi Arabia". <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/middle-east/saudi-arabia/report-saudi-arabia/>. (27.05.2024).
- Arabnews.com (2018). "Arabic Islamic Institute in Tokyo". <https://www.arabnews.com/node/1323636/saudi-arabia>. (17.07.2024).
- Arabnews.com (2023). "Turkish Super Cup final cancelled due to teams not following match regulations - Saudi state TV". <https://www.arabnews.com/node/2433826/saudi-football>. (19.07.2024).
- Arslan, E., Kiper, K. (2015). "Dış yardım nedir? Niçin yapılır?" **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, (34). <https://doi.org/10.21560/spcd.85077>
- Brandirectory (2024). **Global Soft Power Index**. [https://brandirectory.com/softpower/\(03.06.2024\)](https://brandirectory.com/softpower/(03.06.2024)).
- CFR Education (2023). **What is soft power?** <https://education.cfr.org/learn/reading/what-soft-power>. (02.07.2024).
- Dailymail.co.uk (2023). "Saudi Arabia hits row". <https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-12911999/Saudi-Arabia-hits-row-cancelled-Turkish-Super-Cup-match-claim-t-shirts-banners-paying-homage-national-hero-Mustafa-Kemal-Ataturk-not-agreed-hundreds-Galatasaray-Fenerbahce-fans-greet-returning-teams.html>. (18.07.2024).
- Diplo (2024). **Health Diplomacy**. <https://www.diplomacy.edu/topics/health-diplomacy/#:~:text=Health%20diplomacy%20is%20a%20form,peace%20and%20stability%20between%20nations>. (26.07.2024).
- Domazeti, Riad, (2018). "Suudi Arabistan'da eğitim: ideoloji ve modernleşme arayışları", **Araştırma 65, İNSAMER**.
- F1 Chronicle (2024). "How much did the Jeddah circuit cost?". <https://f1chronicle.com/how-much-did-the-jeddah-circuit-cost/#:~:text=Hosting%20a%20Formula%201%20race,is%20a%20substantial%20%2455%20million>. (04.07.2024).
- Fifa.com (2021). **The Football Landscape**. <https://publications.fifa.com/en/vision-report-2021/the-football-landscape/#:~:text=There%20are%20five%20billion%20football,representing%20the%20largest%20fan%20bases>. (18.07.2024).
- Formula1.com (2022). "Formula 1 Attendance". <https://www.formula1.com/en/latest/article/formula-1-announces-tv-race-attendance-and-digital-audience-figures-for-2021.1YDpVJIOHGnuok907sWcKW> (01.07.2024).
- Freedomhouse.com (2024). **Saudi Arabia**. <https://freedomhouse.org/country/saudi-arabia/freedom-world/2024>. (11.07.2024).
- Gallarotti, G.; Al Filali, İ.S. (2012). "The Soft Power of Saudi Arabia", **International Studies**, 49(3-4), 233-261. <https://digitalcollections.wesleyan.edu/object/govtfp-63>.
- Ghafarinezhad, M., Yavari, H., Kazemi, H. (2021). "Iran and Saudi Arabia: The Regional Competition of Soft Power". **Iranian Review of Foreign Affairs**, 12(34), 353-375. doi: 10.22034/irfa.2021.162038

- Globalfund.org (2023). **Saudi Arabia**. <https://www.theglobalfund.org/en/government/profiles/saudi-arabia/> (02.07.2024).
- Golbalfirepower.com (2024). **2024 Military Strength Ranking**. <https://www.golbalfirepower.com/countries-listing.php> (07.06.2024).
- Grandtournation (2023). “2023 Formula 1 Season”. <https://grandtournation.com/motorsports/formula-1/2023-formula-1-season-on-espn-breaks-through-with-second-highest-viewership-in-u-s-history/> (01.06.2024).
- Imam Mohammad İbn Saud İslamic University (IMAMU) (2024), **Institute of Islamic and Arabic Sciences**. https://imamu.edu.sa/en/studyprograms/Pages/AISI_BA.aspx. (01.08.2024).
- Indyrturk.com (2023). “Suudi Arabistan’daki Süper Kupa krizi dünya basınına nasıl yansdı?” <https://www.indyrturk.com/node/685661/dünya/suudi-arabistandaki-süper-kupa-krizi-dünya-basınına-nasıl-yansdı>. (18.07.2024).
- İslam Ansiklopedisi (2024). “Hac”. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hac>. (01.07.2024).
- Kim, E., Lim, S. (2003). “Can foreign aid improve the donor country’s image among a third-party country’s public? The case of a world heritage site restoration Project”. **Japanese Journal of Political Science**, 24, 153-167.
- Kingdom of Saudi Arabia Vision 2030 (2024), **Vision 2030**. chrome-extension://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://www.vision2030.gov.sa/media/rc0b5oy1/saudi_vision203.pdf. 3.07.2024.
- Morgenthau, H. (1962). “A political theory of foreign aid”. **The American Political Science Review**, 56 (2), 301-309.
- Murray, S. (2012). “The two halves of sports-diplomacy”. **Diplomacy and Statecraft**, 23(3), 576- 592.
- Muslim World League. themwl.org (2024). “Introduction to Muslim World League”. <https://themwl.org/en/MWL-Profile>. (02.06.2024).
- Nye J. S. (2017). “Soft power: the origins and political progress of a concept”. **Palgrave Communications**, 3, 1-3. doi: 10.1057/palcommms.2017.8.
- Nye, J. S. (2004). **Power in the Global Information Age**. Routledge, London.
- Nye, J. S. (2008). “Public diplomacy and soft power”. **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 616(1), 94-109.
- Nye, J. S. (2021). “Soft power: the evolution of a concept”. **Journal of Political Power**, 14(1), 196–208. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2021.1879572>
- Özel, C. (2018). “Yumuşak Güce Bütünsel Bakış”. **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, 7(1), 1-27. <https://doi.org/10.28956/gbd.422722>
- Özgürlük Araştırmaları Derneği (2023). **Dünya Özgürlük Raporu 2023**. <https://oad.org.tr/yayinlar/freedom-house-dunya-ozgurluk-raporu-2023-yayimlandi/> (06.07.2024).
- Reuters.com (2023). “Turkish Super Cup final in Riyadh postponed amid row”. <https://www.reuters.com/sports/soccer/turkey-super-cup-final-set-be-played-saudi-cancelled-amid-row-ntv-2023-12-29/> (18.07.2024).
- Salam4cc.org (2024). **Public Diplomacy**. <https://salam4cc.org/wp-content/uploads/2022/03/Public-Diplomacy.pdf>. (10.06.2024).
- Sritharan, N., Malik, A. A., Sami, A. (2023). “Continuity and change in Saudi Arabia’s development and humanitarian aid”. **Third World Quarterly**, 1-20. <https://doi.org/10.1080/01436597.2023.2288852>
- Şahin, M., Seyedi Asl, S. (2022). “Suudi Arabistan’ın Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”. **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, (57), 31-50. <https://doi.org/10.47998/ikad.1057058>

- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2016). “Suudi Arabistan Büyükelçiliği Devlet Okulları”. <https://dhgm.meb.gov.tr/www/suudi-arabistan-buyuk-elciligi-devlet-okullari-muduru-muhammed-el-blawi-ve-dis-iliskiler-koordinatörü-zaid-kasim-genel-mudurumuz-salih-ayhani-makamında-ziyaret-ettiler/icerik/290>. (26.07.2024).
- TDK Sözlük (2024). “Spor”. <https://sozluk.gov.tr>. (09.07.2024).
- Theguardian.com (2023). “‘T-shirt row’ causes Saudi Arabia-based Turkish Super Cup final to be postponed”. <https://www.theguardian.com/football/2023/dec/29/t-shirt-row-saudi-arabia-based-turkish-super-cup-final-postponed-galatasaray-fenerbahce>. (06.05.2024).
- Tho Seeth, A. K. (2014). “Saudi Arabia Exporting Salafi Education and Radicalizing Indonesia’s Muslims”, GIGA Focus International Edition English, 7, Hamburg: **German Institute for Global and Area Studies (GIGA)**, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssao-402325>. (01.08.2024).
- Trthaber.com (2023). “Suudi Arabistan’dan Spor Kulüplerine Yatırım”. <https://www.trthaber.com/haber/spor/suudi-arabistandan-spor-kuluplerine-yatirim-ve-ozellestirme-projesi-772674.html>. (18.07.2024).
- UNDP (2016). **Partnership in Development and South-South Cooperation: Official Development Assistance of the Kingdom of Saudi Arabia**. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/sa/ODA-English-Report-Full.pdf>. (12.07.2024).
- UNDP (2023). **Saudi Arabia Report 2022-2023**. <https://www.undp.org/saudi-arabia/publications/undp-saudi-arabia-report-2022-2023>. (12.07.2024).
- World Health Organization (2022). **Kingdom of Saudi Arabia**. <https://www.who.int/about/funding/contributors/kingdom-of-saudi-arabia#:~:text=Kingdom%20of%20Saudi%20Arabia%3A%20A,Syria%20and%20Yemen%2C%20among%20others>. (12.07.2024).
- World Bank (2023). **Saudi Arabia** https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?end=2022&locations=SA&name_desc=true&skipRedirection=true&start=1968&view=chart. (18.07.2024).
- Yağmurlu, A. (2019). “Kamu Diplomasisi Bakışından Spor Diplomasisi”. **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 18(4), 1367-1380. <https://doi.org/10.21547/jss.556513>.
- Yağmurlu, A. (2023). “Kamu Diplomasisi ve Müze”. **Türkiye Perspektifinden Kamu Diplomasisi**, Köksoy, Ergün; Kavoglu, Samet, (Ed), Nobel, Ankara, 59-80.

Kamu Diplomasisi Bağlamında Rusya'nın Avrupa Aşırı Sağı İle İlişkisi ve Medyanın Rolü

*Dr. Öğr. Üyesi Mert Can ATAR**

Özet

Bu çalışma, Rusya'nın kamu diplomasisi bağlamında Avrupa'daki aşırı sağcı hareketlerle kurduğu ilişkiyi ve medyanın bu minvalde nasıl kullanıldığını konu edinmektedir. Buradan yola çıkılarak makale; Rusya'nın aşırı sağcı hareketlerle kurduğu etkileşimi ortaya koymakta ve ülkenin, yumuşak güç bağlamında aşırı sağcı odakları, uluslararası hedeflerine uygun olarak nasıl şekillendirmeye çalıştığını işlemektedir. Burada özellikle geleneksel ve yeni medyadaki propaganda faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Bu anlamda çalışmanın ana problemleri; Rusya'nın Avrupa'daki aşırı sağcı hareketleri, yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri bağlamında nasıl etkilemeye çalıştığı ve medyanın sunduğu olanakları hangi yollarla kullandığıdır. Bu minvalde makale; Rusya'nın kamu diplomasisini kullanarak aşırı sağcı hareketler için -yumuşak güç bağlamında- “örnek bir ülke” imajı çizdiği, böylelikle AB karşıtı mezkûr aşırılıkçı grupları güçlendirerek, Avrupa kıtasını idare edilmesi kolay, parçalı bir yapıya indirgemeye çalıştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu minvalde Rusya, liberal değerleri elinin tersiyle ittiği halde eski imparatorluk günlerine geri dönmeye başlayan, güçlü ve geleneksel bir ülke portresi çizmekte ve Avrupa aşırı sağını bu yolla etkilemeye çalışmaktadır. Öte taraftan çalışma, Rusya'nın her ne kadar geleneksel medya organlarına geniş bütçeler ayırsa da ancak yeni medyanın sunduğu olanaklarla SSCB zamanından beri var olan Batı ile arasındaki mesaj alış-verişini, ilk kez kendi lehine çevirme şansını elde ettiği sonucuna ulaşmıştır. Rus propagandasının Avrupa'daki yüksek etkisi bu duruma kanıt olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna Savaşı, Putin, Yeni Medya, Aşırı Sağ, Avrupa, Kamu Diplomasisi.

Giriş

Düşmanın psikolojik olarak alt edilmesi mefhumu, yazılı tarihin başlangıcından beri süregelen ve çağlar geçtikçe daha da sofistike hale gelen bir strateji olarak tanımlanabilmektedir. Bu minvalde kamu diplomasisi kavramı, yumuşak güç ile birlikte bu mücadele metodunun modern bir veçhesi, yeni bir yorumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Rusya'nın Avrupa aşırı sağı ile

* İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, mertatar@aydin.edu.tr

pa'daki aşırı sağcılara bu söylemsel zemin üzerinden iletilmekte, Rusya'nın yumuşak güce dayalı cazibesi bu veçheden üretilmektedir.

Rusya'nın aşırı sağ ile medya üzerinden kurduğu bağlantıya baktığımızda ise aktif bir kamu diplomasisi operasyonunu tespit etmek mümkündür. Rusya bu minvalde her ne kadar geleneksel medya organlarına büyük önem verse de yabancı kamuoyunu şekillendirme ereğini en çok yeni medya organlarında gerçekleştirebilmektedir. Nitekim çalışmada aktarıldığı üzere, dijital dünyanın esnek ve eşitlikçi yapısı, SSCB döneminden beri var olan, Batı ve Doğu arasındaki haber ve içerik alış-verişi dengesizliğini, belki de ilk kez Doğu lehine çevirme şansını doğurmuştur. Rusya'nın yeni medya mecralarında kullandığı botlar, troller ve sahte hesaplar bu minvalde Batılı internet kullanıcılarına daha önce bilmedikleri, Doğu kaynaklı bakış açılarını haber vermiştir. Söz konusu bu iletilerin etkileri hakkında derinlikli çıkarımlar yapmak bu çalışma içinde mümkün olmasa da Batı'nın tezlerinin, Doğu'nun anti-tezleriyle karşılaştığını, ortaya çıkacak sentezin enformasyon savaşlarının yeni dönemini ifade edeceğini söylemek mümkündür. Avrupa aşırı sağının Rusya'ya verdiği destek ve gösterdiği itimat, bu minvalde yeni dönemin ilk çıktlarından birini ifade etmektedir.

Kaynakça

- Ak, E. (2022). **Avrasyacılık perspektifinden Avrupa'daki aşırı sağ partilerin yükselişinde Rusya'nın etkisi** (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Sakarya.
- Bassin, M., Pozo, G. (2017). Introduction. In M. Bassin & G. Pozo (Eds.), **The politics of Eurasianism: Identity, popular culture and Russia's foreign policy** New York, NY: Rowman & Littlefield International, 1-16.
- Carlson, T. (2024). **Exclusive: Tucker Carlson interviews Vladimir Putin** [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=fOCWBhuDdDo&ab_channel=TuckerCarlson. (10.05.2024).
- Cull, N. J. (2008). Public diplomacy: Taxonomies and histories. **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 616(1), 31-54.
- Fox News. (2023). **Fox News media and Tucker Carlson part ways**. <https://press.foxnews.com/2023/04/fox-news-media-and-tucker-carlson-part-ways>. (12.05.2024).
- Iasiello, E. J. (2017). Russia's improved information operations: From Georgia to Crimea. **US Army War College Quarterly: Parameters**, 47(2), 51-63.
- Karlsen, G. H. (2019). Divide and rule: Ten lessons about Russian political influence activities in Europe. **Palgrave Communications**, 5(1), 1-14.
- Klapsis, A. (2015). **An unholy alliance: The European far right and Putin's Russia**. Wilfried Martens Centre for European Studies. <https://www.martenscentre.eu/wp-content/uploads/2020/07/far-right-political-parties-in-europe-and-putins-russia.pdf>. (15.04.2024).
- Laurelle, M. (2021). **Is Russia fascist?** New York, NY: Cornell University Press.

- Lebedeva, O. (2020). Russian public diplomacy: Historical aspects. In A. A. Velikaya & G. Simons (Eds.), **Russia's public diplomacy: Evolution and practice**, Cham: Palgrave Macmillan, 27-43.
- Luckas, E., Pomeranzev, P. (2016). **Winning the information war: Techniques and counter-strategies to Russian propaganda in Central and Eastern Europe**. <https://www.lse.ac.uk/iga/assets/documents/arena/archives/winning-the-information-war-full-report-pdf.pdf>. (12.05.2024).
- Nestoras, A. (2019). **How the Kremlin is manipulating the refugee crisis: Russian disinformation as a threat to European security**. Institute for European Studies. https://www.iedonline.eu/download/2019/IED-Research-Paper-Russia-as-a-security-provider_January2019.pdf. (25.03.2024).
- Nye, J. S. (2020). **Yumuşak güç**. 3. baskı, Çev. Rayhan İnan-Aydın. Ankara: BB101 Yayınları.
- Paul, C., Matthews, M. (2016). **The Russian "firehose of falsehood" propaganda model: Why it might work and options to counter it**. RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE198/RAND_PE198.pdf. (15.04.2024).
- Picchi, A. (2023). **Tucker Carlson debuts his Twitter show: "No gatekeepers here"**. <https://www.cbsnews.com/news/tucker-carlson-first-twitter-show/>. (01.06.2024).
- Semedov, S. A., Kurbatova, A. G. (2020). Russian public diplomacy and nation branding. In A. A. Velikaya, G. Simons (Eds.), **Russia's public diplomacy: Evolution and practice**, Cham: Palgrave Macmillan, 45-76.
- Shekhovtsov, A. (2017). Aleksandr Dugin's neo- Eurasianism and the Russian-Ukrainian war. In M. Bassin, G. Pozo (Eds.), **The politics of Eurasianism: Identity, popular culture and Russia's foreign policy**, New York, NY: Rowman / Littlefield International, 181-200.
- Taban, M. H., Gür, İ. (2023). Social media as an agent of influence: Twitter bots in Russia - Ukraine war. **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 20(47), 99-122.
- Tsvetkova, N., Rushchin, D. (2021). Russia's public diplomacy: From soft power to strategic communication. **Journal of Political Marketing**, 20(1), 50-59.
- Wallner, C. (2023). **The global far right and the war in Ukraine: Initial reactions and enduring narratives**. Global Center on Cooperative Security. <http://www.jstor.org/stable/resrep48741>. (20.05.2024).
- Yin, L., et al. (2018). **Your friendly neighborhood troll: The Internet Research Agency's use of local and fake news in the 2016 U.S. presidential campaign**. CSMap. <https://csmapnyu.org/research/reports-analysis/your-friendly-neighborhood-troll-the-internet-research-agency-s-use-of-local-and-fake-news-in-the-2016-u-s-presidential-campaign>. (28.05.2024).

Kamu Diplomasisinde Popüler Kültürün Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kullanımı: Japonya Örneği*

*Eliz YÜKSEL** - Prof. Dr. Meltem BOSTANCI****

Özet

21. yüzyıl dünyasında kamu diplomasisinin kapsamı, aktör ve araçları çeşitlenmiştir. Politikalarını yeni gelişmelere uyarlamakta gecikmeyen hükümetlerin, bu süreçte avantajlı olacaklarını söylemek mümkündür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, askeri güce başvurma hakkından feragat eden Japonya, ulusal hedefleri doğrultusunda ilgi ve dikkatini diğer güç alanlarına taşımıştır. Bu süreçte yaşanan gelişmeler, Japonya'nın kültür ve kamu diplomasisine gösterdiği ilgiyi arttırmıştır. Bu çalışmada, "Cool Japonya" stratejisi aracılığıyla, Japonya'nın kendine özgü kültürel unsurlarını ön plana çıkararak dünya kamuoyunu etkilemeye yönelik izlediği stratejiler analiz edilmektedir. Cool Japonya stratejisi, kamu ve özel sektörün işbirliği içerisinde yürüttüğü girişimlerle, kamu diplomasisi uygulamalarına yeni aktörlerin katılımı konusunda önemli bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Yumuşak güç arayışı içerisindeki Japonya'nın yerel popüler kültür ürünü olan ve "anime" olarak adlandırılan animasyon yapımlarını, kamu diplomasisi kampanyalarının temeline almasının ardındaki beklentiler, uygulamalara zemin hazırlayan politikalarla birlikte ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Anime, Japonya, Cool Japonya.

Giriş

Tarih boyunca diplomasi yaklaşımları, ulaşım ve iletişim altyapılarının sunduğu imkanlar doğrultusunda şekillenmiştir. Önceleri kara ve deniz ulaşımının kalitesine bağlı olan iletişim, uydu haberleşme teknolojileri ve iletişim cihazlarının seri üretimiyle hane hane bireyleri bünyesine katmıştır. İletişim teknolojilerinin, diplomatik ilişkilerle doğrudan ilişkisinin farkında olmak ve dış politika stratejilerini değişen trendlere uygun geliştirmek, hükümetlere uluslararası etki yarışında avantaj sağlamaktadır.

Dış politikada yeni yaklaşımlara yönelme ve kapsamlı programlar geliştirmenin arkasında, bölgesel veya küresel dengelerde meydana gelen değişimleri

* Bu makale "Japonya Kamu Diplomasisinde Yumuşak Güç Kullanımı ve Bir Örnek: Animedeki Siber Uzay Olgusu" isimli tezden üretilmiştir.

** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, elizyüksel@gmail.com

*** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, meltemb@istanbul.edu.tr

etkisi öne çıkmıştır. Küreselleşmenin olumlu yönlerinden faydalanmayı savunan MOFA ile tarihsel revizyonist Nippon Kaigi arasında bir denge kurma gereği ortaya çıkmıştır. Abe'nin pragmatik dengesi, dış politikada yapılan seçimlerin içeride takip edilen ve savunulan ideolojik çerçeveye kısıtlanmaması bakımından önemli bir örnek olmaktadır. Ulusal hedefler doğrultusunda, dış politika stratejileri ve bu stratejilere bağlı uygulamalardaki söylem iyi düşünülecek biçimlendirilmiştir. Tüm bu nedenlerle Japonya, uyguladığı kamu diplomasi stratejilerinde bir adım öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- Agency for Cultural Affairs. (2018), **FY 2018 Policy of Cultural Affairs in Japan**, Tokyo: Commissioner's Secretariat https://www.bunka.go.jp/english/report/annual/pdf/r1394357_01.pdf, (10.06.2024).
- Akami, T. (2018), **Meiji Diplomacy (1868-1912)**, G. Martel (Ed.), *The Encyclopedia of Diplomacy* içinde, United States, John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781118885154.dipl0532> (10.06.2024). 1-14.
- Ayhan, K. J. (2019), **The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors: A Taxonomy of Perspectives**, *International Studies Perspectives*, 20, 63-83, <https://doi.org/10.1093/isp/eky010> (06.06.2021).
- Bostancı, M. (2020), **Uluslararası İletişim - Uluslararası Politika**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Brand Finance, (2024), **Global Soft Power Index 2024**, <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-soft-power-index-2024-digital.pdf>, (25.08.2024).
- Cabinet Office, Japan. (t.y.), **Cool Japan Initiative**, https://www.cao.go.jp/cool_japan/english/pdf/cooljapan_initiative.pdf (10.06.2024).
- Dahl, N. (2020), **Governing Through Kodokushi. Japan's Lonely Deaths and Their Impact on Community Self-Government**, *Contemporary Japan*, 32(1), <https://doi.org/10.1080/18692729.2019.1680512> (20.06.2024). 83-102.
- Elias, H. (2012), **The Anime Galaxy: Japanese Animation as New Media**, Covilhã: Lab-Com Books. https://www.labcom.ubi.pt/ficheiros/20120703-elias_herlander_the_anime_galaxy.pdf, (10.06.2024).
- He, T. (2014), **What Can We Learn from Japanese Anime Industries? The Differences Between Domestic and Overseas Copyright Protection Strategies Towards Fan Activities**, *The American Journal of Comparative Law*, 62(4), 1009-1042, <https://doi.org/10.5131/AJCL.2014.0029> (10.06.2024).
- Hocking, B. (2005), **Rethinking the 'New' Public Diplomacy**, *New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations*, Ed. Jan Melissen, New York, Palgrave Macmillan, 28-41, <https://www.palgrave.com/gp/book/9781403945167> (06.01.2020).
- Hoshiro, H. (2022), **Deconstructing the 'Yoshida Doctrine'**, *Japanese Journal of Political Science*, 23, 105-128, <https://doi.org/10.1017/S1468109922000019>, (10.06.2024).
- Iwabuchi, K. (2015), **Pop-culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of 'International Cultural Exchange'**, *International Journal of Cultural Policy*, 21(4), 419-432, <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1042469>, (10.06.2024).

- Japonya Anayasası, 1946**, https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html, (10.06.2024).
- Kinsella, S. (2000), **Adult Manga: Culture and Power in Contemporary Japanese Society**, Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Lamerichs, N. (2013), **The cultural dynamic of doujinshi and cosplay: Local anime fandom in Japan, USA and Europe**, *Participations Journal of Audience and Reception Studies*, 10, 154-176, <https://www.participations.org/10-01-10-lamerichs.pdf>, (10.06.2024).
- Lee, J. (2024), **Abe Shinzo and Value-Oriented Diplomacy: Combining Global Norms and Domestic Ideology**, *International Area Studies Review*, 27(2), 180-195. <https://doi.org/10.69473/iasr.2024.27.2.180>, (17.08.2024).
- McGray, D. (2002), **Japan's Gross National Cool**, *Foreign Policy*, 130(130), 44-54, <https://doi.org/10.2307/3183487>, (10.06.2024).
- Ministry of Foreign Affairs, Japan. (2019), **Diplomatic Bluebook 2019**, <https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/index.html>, (10.06.2024).
- Ministry of Foreign Affairs, Japan. (2020), **Diplomatic Bluebook 2020**, <https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/index.html>, (10.06.2024).
- Nye, J. (2017), **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları**, (Rayhan İnan-Aydın, Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Otmazgin, N. K. (2012), **Japan Imagined: Popular Culture, Soft Power, and Japan's Changing Image in Northeast and Southeast Asia**, *Contemporary Japan*, 24, 1-19, <https://doi.org/10.1515/cj-2012-0001>, (16.07.2020).
- Snow, N. (2016). **Japan's Information War**. CreateSpace.
- Statista Research Department (2024), **Overseas revenue of the animation industry in Japan from 2013 to 2022 (in trillion Japanese yen)**, The Association of Japanese Animations. <https://www.statista.com/statistics/688961/japan-animation-industry-overseas-sales/> (16.07.2021).
- Szondi, G. (2008), **Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences**, *Clingendael*, <http://www.jstor.com/stable/resrep05374>, (07.05.2020).
- Tsutsui, M., Mazzotta, S. (2015), **The Bubble Economy and the Lost Decade: Learning from the Japanese Economic Experience**, *Journal of Global Initiatives: Policy, Pedagogy, Perspective*, 9, 57-74, <https://digitalcommons.kennesaw.edu/jgi/vol9/iss1/6>, (10.06.2024).
- Valaskivi, K. (2013), **A Brand New Future? Cool Japan and the Social Imaginary of the Branded Nation**, *Japan Forum*, 25(4), 485-504, <https://doi.org/10.1080/09555803.2012.756538>, (10.06.2024).
- Zykas, A. (2011), **Traditional and Popular Cultural Discourses Within the Post-War Development of Japan's Cultural Diplomacy**, *Acta Orientalia Vilmensia*, 12, 105-119, <https://doi.org/10.15388/AOV.2011.0.1099>, (10.06.2024).

Stratejik İletişim Bağlamında Çin'in Wolf-Warrior Diplomasinin Kamu Diplomasisi ile Etkileşimi*

*Hatice SELALMAZ** - Prof. Dr. Meltem BOSTANCI****

Özet

Bu çalışmada, yeni uluslararası ortamda değişen diplomasi pratikleri çerçevesinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin barışçıl dış politikadan saldırgan dış politika stratejisine geçiş süreci anlatılmıştır. Küresel güç olarak konumlanan Çin'in diplomasi atakları incelenerek proaktif ve milliyetçi dış politika anlayışı olan "Wolf-Warrior Diplomasisi" süreci irdelenmiştir. Wolf Warrior Diplomasisi, stratejik iletişim bağlamında ele alınmış, ülkenin uluslararası alandaki konumu ve izlediği strateji kamu diplomasisi bağlamında detaylandırılmıştır. Bu minvalde Çin'in diplomatik yaklaşımlarından ve yumuşak güç parametrelerinden hareketle "Wolf -Warrior Diplomasisi" açıklanmaya çalışılmıştır. Küresel güçlerle yaşadığı diplomatik gerilimlerin sonucunda önceleri Batı ile karşı karşıya gelmemeye özen gösteren, muhafazakâr, ılımlı, düşük profilli bir tavır sergileyen Çin diplomasisi; Xi Jinping liderliğinde, 'Batı'nın güçlü olduğu, Çin'in zayıf olduğu' yönündeki uluslararası söylemi temel kalıplarından koparmayı amaçlayan "Wolf-Warrior Diplomasisi"ne geçiş yapmıştır. Çin'in bu minvalde oluşturduğu yol haritasını, izlediği diplomasinin değişen ve dönüşen yapısının yanı sıra Wolf-Warrior Diplomasisi'nin 'Yeni Kamu Diplomasisi' anlayışı ile olan bağlantısını değerlendirmek, çalışmanın amacını oluşturan ana temalardan biridir.

Anahtar Sözcükler: Çin, Stratejik İletişim, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi, Wolf-Warrior Diplomasisi.

Giriş

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan iki kutuplu dünya düzeni, uluslararası ilişkiler sistemini şekillendiren başat aktör olmuştur. ABD ve SSCB ekseninde gerçekleşen bu değişim, Asya-Pasifik bölgesindeki dengeleri de değiştirmiştir. Coğrafi bölge olarak Doğu, Güney Doğu Asya ve Pasifik Okyanusu arasında kalan bölge olan Asya Pasifik bölgesi, dünya ticaretindeki hareketlenmelerin bu eksene kaymasıyla ekonomik bir mücadele alanı olmuştur. Ba-

* Bu çalışma, "Stratejik İletişim Bağlamında Çin'in Güç Unsuru Olarak Wolf -Warrior Diplomasisi" başlıklı tez çalışmasından üretilmiştir.

** Milli Savunma Üniversitesi Stratejik İletişim Anabilim Dalı, haticeselalmaz@gmail.com

*** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, meltemb@istanbul.edu.tr

ganda dili oluşturan, söylem inşasında görsellere de sıklıkla başvuran resmi kurt savaşçılar olan bürokratlar, ulusal düzeyde tepki ile karşılınsalar da yerel ve devlet düzeyinde takdir edildikleri gözlemlenmiştir.

Wolf-Warrior Diplomasisi, Çin ile dünya arasındaki gerilimi artırmış ve Çin'in kamu diplomasisi faaliyetlerine, kültürel çalışmalarına olan ilgiyi azaltmıştır. Bu strateji, halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi açısından başarısızlıkla sonuçlanarak Çin'in küresel imajına zarar vermiş ve bölgesel istikrarı tehlikeye attığı gözlemlenmiştir. Bu diplomatlar, dost kazanmaktan ziyade Çin tehdidinin sembolü haline gelmiştir. Pekin hükümeti, bu durumu fark ederek proaktif diplomasiye ara vermiştir, ancak bu strateji tamamen sonlanmamıştır. Bu strateji, Çin'in yeni dış politika rotasını tam olarak yansıtmasa da, milliyetçi söylemlerin gerektiği zamanlarda tekrar kullanılabileceği görülmektedir.

Küresel bir hegemonya hedefi için önce bölgesel gücünü artırması gereken Çin'in, iç yapısal sorunlar ve komşularıyla olan gerilimler nedeniyle "modus vivendi" yaratabilecek güce sahip olmadığı görülmüş, 'Barış İçinde Yaşama' gibi oportünist bir doktrin yaklaşımı da süper güç olması için yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiştir. Kamu diplomasisi için yapılan harcamalar da beklenen etkiyi yaratmamış, devletin merkezi ve sınırlı özgürlük alanına dayalı politikaları yumuşak gücün etkinliğini azaltmıştır. Çin, süper güç olma yolunda ilerlemek için uluslararası meşruiyetini artırmaya ve kamu diplomasisini daha etkili hale getirmeye ihtiyaç duymaktadır. Demokrasi, liberalizm ve çoğulculuk gibi değerlerle yumuşak gücü destekleyerek, stratejik iletişim faaliyetlerini bu eksende sürdürmesi, uluslararası arenada daha kabul edilebilir bir imaj oluşturmaya yardımcı olacağı gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Akçevin, Y.(2021), "Wolf Warrior Diplomacy and Chinese Soft Power: K-Pop as a Testing Ground", <https://hcommons.org/deposits/item/hc:37449/>, (12.04.2024).
- Brandt, J., Schafer, B. (2020). "How China's 'wolf warrior' diplomats use and abuse Twitter". **Brookings Institute**. <https://www.brookings.edu/articles/how-chinas-wolf-warrior-diplomats-use-and-abuse-twitter/>(12.05.2024).
- Cheng, D. (2020). "Challenging China's 'Wolf Warrior' Diplomats", **The Heritage Foundation**, <https://www.heritage.org/asia/report/challenging-chinas-wolf-warrior-diplomats>, (07.06.2024).
- Chunying, H.(2020). "After 20 years war, this is what the US has brought to the children in Afghanistan", https://twitter.com/search?q=from%3A%40SpokespersonCHN%20after%2020&t=pj_-HhXN0M4Q-mVGrcNtw&s=09. (17.04.2024).
- Chris, B.(2018), "Wolf Warrior 2: Imagining the Chinese Century". **Film Quarterly** S.2: <https://doi.org/10.1525/fq.2018.72.2.38>, 38-44.
- Geoffroy, R.(2021). "Zheng Ruolin Duihua Zhu Faguo Dashi Lu Shaye zheng Ruolin Dialogues with Ambassador Lu Shaye in France", **Le Monde**, <https://m.guancha.cn/lushaye/>. (12.03.2024)

- Huang, Z. (2022). "Wolf Warrior' and China's Digital Public Diplomacy During the Covid-19 Crisis", *Place Branding and Public Diplomacy*, 18(1), <https://doi.org/10.1057/s41254-021-00241-3>, 1-4.
- Islam, N. (2021). "Yumuşak ve Sert Güç İkileminde Çin'in Yükselişi", *Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü*, 14, 1-54.
- Korkmaz, H. (2020). *Xi Jinping Dönemi Yeni Çin Diplomasisini Anlamak*, Ankara: Asos.
- Li, Y., King, K. (2024). "The rise, decline, and possible resurrection of China's Confucius Institutes." *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/>. (26.08.2024).
- Lijian, Z. (2020). "See what humanrights defender". <https://twitter.com/search?q=from%3A%40zlj517%20see%20what&t=fgSyhVnswlR3lgT8ZltSAA&s=09>. (05.06.2024).
- Lijian, Z. (2020). "The US military might have brought the epidemic to Wuhan. Be transparent! Make public your data! The US owes us an explanation!" Retrieved from https://twitter.com/euronews_tr/status/1238152599569866752 (06.07.2024).
- Manor, I., Bjola, C. (2021). "Public diplomacy in the age of 'post-reality". In P. Surowiec., I. Manor (Ed.), *Public diplomacy and the politics of uncertainty*, Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy. New York: Springer International Publishing. 123-143.
- Mingjiang, L. (2008). "China Debates Soft Power". *Chinese Journal of International Politics*, 2, 287-308.
- Nye Jr. J. S. (2012). "Why China is weak on soft power". *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2012/01/18/opinion/why-china-is-weakon-soft-power.html?_r=1. (13.04.2024).
- Nye, J. (2013). "What China and Russia Don't Get About Soft Power". *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2013/04/29/what-china-and-russia-dont-get-about-soft-power/>. (25.06.2024).
- Palmer, A. (2021). "The Man Behind China's Aggressive New Voice", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2021/07/07/magazine/china-diplomacy-twitter-zhao-lijian.html>. (07.07.2024).
- Shambaugh, D. (2016). *Çin Küreselleşme Yolunda*, Ankara: Yarın Yayınları.
- Sheng, Y. (2020), "China's 'Wolf Warrior Sentiment' Shows Confidence, Correction to 'Irrational Worship of the West'". *Global Times*, <https://www.globaltimes.cn/content/1209277.shtml>. (12.06.2024).
- Urban Dictionary. (2020). "Covidera", *In Urban Dictionary*. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=covid%20era>. (28.06.2024)
- Wei, S., Liu, S. (2020), "Pride as Structure of Feeling: Wolf Warrior II and the National Subject of the Chinese Dream", *Chinese Journal of Communication*, 13(3): 1-12, <https://doi.org/10.1080/17544750.2019.1635509>
- Yalın, A. (2021). "Wolf Warrior Diplomacy and Chinese Soft Power: K-Pop as a Testing Ground", <https://hcommons.org/deposits/item/hc:37449/>. (16.07.2024).
- Yıldırım, N.E. (2018), "Çin Dış Politikasında İttifak Yapmama Prensibi: Akademik Tartışmalar". *Savunma Bilimleri Dergisi*, 13-32. <https://doi.org/10.17134/khosbd.405659>.
- Yıldırım, N. E. (2017). "Çin Uluslararası İlişkiler Akademisindeki Uluslararası Sorumluluk Tartışmaları". *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 75-88.
- Xiaoming, L. (2020). "Ambassador Liu Xiaoming Gives Exclusive Interview on Cgtn's Agenda", http://gb.chinaembassy.gov.cn/eng/ambassador/202006/t20200601_3281526.htm. (27.07.2024).

Bölgesel Analizler Bağlamında Türkiye'nin Balkanlar'daki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri ve Medya

*Doç. Dr. Yunus Emre ÖKMEN**

Özet

Türkiye, hemen her kıtada farklı ülkelerle diplomasi trafiği içerisinde. Bürokratik kamu diplomasinin yanında spor, eğitim, kültür, mutfak, sinema, din, dil, sağlık gibi pek çok dalda kültürel kamu diplomasisi faaliyetleri de icra edilmektedir. Son dönemde klasik anlamda kamu diplomasisinin yerine daha fazla enstrümana sahip kültürel diplomasi yükselişe geçmiştir. Hem kamuoyunun kültürel diplomasi ürünlerine ilgisi hem de daha eğlenceli görülmesi bu yükselişin altta yatan önemli nedenlerindedir. Bu bağlamda bölgesel analizler, diplomasi faaliyetinin türünü etkileyebilmektedir. Bu çalışmanın ana odağını oluşturan Türkiye – Balkanlar ilişkisinin, diğer ülkelerle yürütülen diplomasi faaliyetinden çok farklı olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan coğrafyasına uzun süren hâkimiyeti, Balkan coğrafyasından Türkiye'ye göç eden vatandaşlar ve hala yoğun gitgellerin yaşandığı akraba ilişkileri bu coğrafyadaki diplomasi hareketliliğini derinden etkilemiştir. Bu doğrultuda Balkanlar'da yürütülen diplomasi faaliyetlerinde hangi kurumların etkin olduğu, televizyon ve sinema içerikleri bağlamında kültürel ürünlerin aktif kullanılıp kullanılmadığı bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Özellikle Türk televizyon dizilerine odaklanarak, kültürel içeriklerin Türkiye – Balkan ilişkilerindeki yeri ve önemi açığa çıkartılmak istenmektedir. Nitel araştırma yönteminin ilke ve prensiplerinden faydalanılarak yürütülen çalışmada, çok daha güçlü ve derin bağların olduğu Balkan coğrafyasıyla kültürel diplomasi hareketliliğinin istenen düzeyde olmadığı saptanmış, ikili ve bölgesel ilişkileri daha fazla güçlendirmek adına neler yapılabileceği tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Kamu diplomasisi, Kültürel diplomasi, Balkanlar, Medya, Televizyon dizileri.

Giriş

Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun batı sınırlarından bir kısmını oluşturan özel bir coğrafyadır (Sancaktar, 2011: 27). İmparatorluğun dağılması ve toprak kaybetmeye başlamasıyla birlikte Balkanlar'daki Türk halkı ya çatışma-

* Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo TV ve Sinema Bölümü, yunusemreokmen@gmail.com

lamadığı söylenebilir. Köklü spor kulüplerinin iş birliği, mutfak, giyim, sağlık, turizm, ekonomi gibi diplomatik alanların ağır aksak ilerlemesi zayıf kalan yönler olmuştur.

Türk televizyon dizileri kültürel diplomasi noktasında dünyanın hemen her yerinde izlenebilmektedir. Türk kültürünün tanıtılması noktasında önemli bir görevi yerine getiren Türk dizileri, yumuşak güç unsuru hâline gelmiş ve dünyanın hemen her yerinden izleyicisine ulaşarak amacını yerine getirmiştir. Balkanlar da bu coğrafyadan birisidir. Türk dizileri bölgede çok izlenmekle birlikte, bölgede çekilen dizilerin etkileşim boyutu her bakımdan daha tesirli olmaktadır.

Balkanlar'da çekilen televizyon dizileri bulunmakla birlikte istenilen etki ve beklenti oluşmamıştır. Türk televizyon dizilerinin dünya genelindeki başarıları göz önüne alındığında, Balkanlar'da çekilen televizyon dizilerinin izlenme oranı ve ihracatı noktasında aynı başarıyı gösteremediği anlaşılmaktadır.

Çalışma kapsamında profesyonel anlamda Balkan coğrafyasında çekilen 6-7 televizyon dizisinin olduğu görülmüştür. Elveda Rumeli başta olmak üzere Balkan Ninnisi gibi diziler çekildikleri bölgede Türk ve Müslüman halk tarafından ilgiyle takip edilmiş, çekimlerin yapıldığı bölge hem ziyaretçi akınına uğramış hem tarihsel bellek zihinlerde yeniden hatırlanarak Türkiye ile kurulan duygusal bağ halk tarafından gün yüzüne çıkmıştır.

Ancak çekilen bu diziler reyting anlamında beklentilere cevap verememiştir. Dizinin izleyici ölçüm çalışmalarının, halkla ilişkiler ve tanıtım planlamasının, ekonomik bütçe organizasyonun beklentileri karşılayacak düzeyde çalışılmaması, projelerin başarısızlıkla sonuçlanmalarına yol açmış, bir iki sezon sonra hatta bazı diziler birkaç bölüm sonra yayından kaldırılmıştır.

Osmanlı'nın uzun yıllar hüküm sürdüğü ve bugün hala Türk halkının yaşadığı Balkan coğrafyasında kültürel işlerin önemi hatırlandığında, televizyon dizilerinin ve sinema filmlerinin büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan kültürel diplomasinin yumuşak güç araçlarının yeterince kullanılmadığı anlaşılmıştır.

Kaynakça

- AA. (2022). **Balkan Ninnisi**. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/turk-dizisi-balkan-ninnisinin-cekimleri-uskupte-basladi/2589286#> (16.06.2024)
- Atcı, Ö. (2022). "Turkey's Public Diplomacy towards the Balkans", **Istanbul Gelisim University Journal of Social Sciences**, 9 (2), 549-566.
- Bayram, S. (2015). "Travnik Günlüğü ve Kadı Köse Adlı Romanların Penceresinden Osmanlı-Müslüman Dünyasına Bakış", **Journal of Turkish Studies**, Volume 10/16 Fall 2015, 341-354.
- Beyazperde. (2024). **Son Yaz Balkanlar 1912**. <https://www.beyazperde.com/diziler/dizi-11242/> (12.05.2024)

- Canveren, Ö. (2023). “Türk Dış Politikasında Batı Balkanlar: Uzman Mülakatlarına Dayalı Swot Analizi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 78, No.1, 95-121.
- Denizhan, E. (2010). “Türkiye’nin Kafkasya ve Orta Asya Politikası ve TİKA”, **Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 17-23.
- Ekşi, M. (2017). “Turkey’s Cultural Diplomacy And Soft Power Policy Toward The Balkans”, **Karadeniz Araştırmaları**, 14(55), 189-208.
- Kardaş, T. ve Erdağ, R. (2012). “Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA”, **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)**, Cilt/ Volume:7, Sayı/Number:1, 167-194.
- Kavoğlu, S. (2022). “Kamu Diplomasisi Perspektifinden Uluslararası Yayıncılık: TRT Balkan Üzerine Bir İnceleme”, **Intermedia International e-Journal**, 9(17), 306-323.
- Kılıçaslan, E. (2020). “Marka İnşası Bağlamında Türk Kamu Diplomasisi: Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Örnekleri”, **ARTS: Artuklu Sanat ve Beşerî Bilimler Dergisi**, (3), 64-83.
- Kocabıyık, H. (2019). “Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye”, **Avrasya Etüdüleri**, 55(1), 163-196.
- Korkmaz, S. (2022). “Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak YTB: Türkiye Mezunu Üst Düzey Bürokratlar”, **Tetkik 2 (Eylül 2022)**, 319-335.
- Köksoy, E. (2015). “Kamu Diplomasisi Perspektifinden Ulus Markalaması”, **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, (23), 42-61.
- Kutlu, S. (2018). **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Nye, J. (2004). **Soft Power-The Means to Success in World Politics**. New York, Public Affairs.
- Paçaoğlu, E. H. (2020). “Balkanlar’da Türkiye ve Avrupa Birliği’nin Yumuşak Gücü”, **ABAD**, 3(6), 35-69.
- Sancaktar, C. (2011). “Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve Siyasal Mirası”, **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 2, S.2, 27-47.
- Showtürk. (2010). **Balkan Düğünü**. <https://www.showturk.com.tr/dizi/tanitim/balkan-dugunu-sezon-1-bolum-1-izle/15521> (12.05.2024)
- Tatar, B. (2021). **Balkanlar Nereye Ait?**. <https://www.idrakpost.com/d/94/balkanlar-nereye-ait> (22.05.2024)
- The Movie EDB. (2009). **Elveda Rumeli**. <https://www.themoviedb.org/tv/42875-elveda-rumeli?language=tr-TR> (09.05.2024)
- Tok, A. (2023). “Kültürel Diplomasi Aracı Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: YTB’nin 2010-2021 Arasındaki Faaliyetleri”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (36), 26-47.
- TRT1. (2022). **Balkan Ninnisi**. <https://www.trt1.com.tr/arsiv/balkan-ninnisi> (09.05.2024)
- Yunus Emre Enstitüsü. (2022). **Üsküp’te “Balkanlarda Türk Dizileri Paneli” Düzenlendi.**, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/uskupte-balkanlarda-turk-dizileri-paneli-duzenlendi> (21.05.2024)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, İstanbul, Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. N. & Kılıçoğlu, G. (2017). “Balkanlar’da YTB ve TİKA’nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye’nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri”, **Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2(2), 115-131.
- Wikipedia. (2024). **Balkanlar**. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar> (05.05.2024)

Kamu Diplomasisi ve Spor İlişkisi: 2010 Güney Afrika Dünya Kupası Örneği

Dr. Özgür YILMAZ*

Özet

Kamu diplomasisi, bir devletin doğrudan başka ülke halklarıyla etkileşime girerek, politikalarının, kültürünün ve değerlerinin algısını etkilemeyi, ilişkileri geliştirmeyi ve karşılıklı anlayışı teşvik etmeyi amaçlayan bir çabayı ifade etmektedir. Genellikle kültürel değişim programları, eğitim programları ve sosyal medya iletişimi gibi araçları kullanarak, bir ülkenin yurtdışındaki imajını güçlendirmeyi ve uluslararası düzeyde karşılıklı anlayışı artırmayı hedeflemektedir. Spor, kültürel ve siyasi sınırları aşabilen güçlü bir araç olduğundan kamu diplomasisi için etkili bir araç olabilmektedir. Olimpiyatlar veya FIFA Dünya Kupası gibi spor etkinlikleri, ülkelerin dünyaya değerlerini, kültürünü ve misafirperverliğini sergileme imkanları sağlamaktadır. Spor etkinlikleri aracılığıyla kurulan kamu diplomasisi yoluyla ülkeler bağlantılar kurabilmekte ve uluslararası imajlarını güçlendirebilmektedir. Ayrıca, spor etkinlikleri, sporcular arası etkileşimler ve ortak spor girişimleri, ülkeler arasında anlayışı ve iş birliğini teşvik ederek küresel ölçekte barış ve istikrara katkıda bulunabilmektedir. Bu çalışmada spor yoluyla yapılan kamu diplomasisi uygulamaları 2010'da Güney Afrika'da gerçekleşen FIFA Dünya Kupası örneğiyle incelenecektir. Çalışmada 2010 Dünya Kupası'na giden süreçte Güney Afrika'nın çabaları, şampiyona sürecinde ve sonrasında ülkenin bu etkinlikten nasıl faydalandığı, haber metinlerine uygulanacak eleştirel yorumbilim yöntemiyle araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Spor, Güney Afrika, Dünya Kupası

Giriş

Kamu diplomasisi, bir ülkenin politikalarını, kültürünü ve değerlerini başka ülkelerin halklarıyla etkileşime girerek şekillendirmeyi, ilişkileri güçlendirmeyi ve karşılıklı anlayışı artırmayı hedefleyen çabaya verilen isimdir. Bu amaçla genellikle kültürel değişim programları, eğitim projeleri ve medya gibi araçlar kullanılır. Spor ise, kültürel ve siyasi sınırları aşabilen güçlü bir araç olup, kamu diplomasisi için etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Olimpiyatlar veya FIFA Dünya Kupası gibi geniş çaplı uluslararası spor etkinlikleri, bir ülkenin dünya çapında değerlerini, kültürünü ve misafirperverliğini sergileme fırsatları sunmaktadır. Bu etkinlikler aracılığıyla kurulan kamu diplomasisi, ülke-

* Bağımsız Araştırmacı, ozguryilmaz955@gmail.com

Ekonomik bağlamda, kamu diplomasisi stratejilerinin turizm, altyapı gelişimi ve uluslararası yatırımları teşvik etme çabaları da beklenen sonuçları vermemiştir. Kupa sonrasında ekonomik kalkınmanın sürdürülemediği ve kazançların büyük oranda FIFA ve yerel elitler arasında paylaşıldığı görülmüştür. Bu durum, kamu diplomasisinin ekonomik fayda sağlamada, özellikle mega spor etkinlikleri söz konusu olduğunda, yerel halka ve alt sınıflara yönelik başarısızlığını ortaya koymaktadır.

İdeolojik olarak, Güney Afrika hükümeti Pan-Afrikacılık ve Ubuntu düşüncesini kullanarak Dünya Kupası'nı bir kıtasal birlik ve dayanışma sembolü olarak sunmaya çalışmıştır. Bu yaklaşım, kamu diplomasisinin ideolojik hedeflere ulaşmada nasıl etkili olabileceğini gösterse de ideolojik çerçevenin kalıcı bir sosyal dönüşüm yaratmadığı ortaya çıkmıştır.

Politik olarak, Dünya Kupası'nın ulusal gurur ve birlik yaratma çabaları kısa vadede başarılı görünse de kamu diplomasisinin politik etkisinin, toplumun temel sorunlarını çözmekten ziyade, bu sorunları geçici olarak örtmekle sınırlı kaldığı anlaşılmıştır.

Sınıfsal analiz ise, kamu diplomasisi aracılığıyla oluşturulmaya çalışılan olumlu imajın arka planında, bu tür mega etkinliklerin sermaye birikimi ve elit sınıfların çıkarlarına hizmet etme eğilimini gözler önüne sermiştir. Dünya Kupası, işçi sınıfını birleştirici bir güç olmaktan ziyade, farklı ülkelerin işçi sınıfları arasındaki bölünmeleri derinleştirmiş ve eşitsizlikleri pekiştirmiştir.

Sonuç olarak, 2010 Dünya Kupası, kamu diplomasisi aracılığıyla uluslararası arenada bir ülkenin imajını güçlendirme ve toplumsal değişim yaratma çabasının sınırlarını ve çelişkilerini gösteren bir örnek olmuştur. Kamu diplomasisi, spor gibi güçlü araçlar kullanarak ulusal ve uluslararası düzeyde etkili olabilmekte ancak bu etkinin kalıcı ve derin bir dönüşüm yaratabilmesi için ekonomik, ideolojik ve sınıfsal dinamiklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akıncı, M. A., Çelik, Y. (2014). "Edebi Eleştiri ve Eleştirel Hermenötik". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 170-181.
- Al-Khalil, R. (2013). "Social Issues of World Cup in Africa!". *Soccer Politics Pages, Soccer Politics Blog, Duke University*. <https://sites.duke.edu/wcwp/tournament-guides/world-cup-2014/the-2010-south-africa-world-cup-highlights-politics-lessons-for-brazil/social-issues-of-world-cup-in-south-africa/> (27.02.2024).
- Baloyi, L., Bekker, M. (2011). "Causes of Construction Cost and Time Overruns: The 2010 FIFA World Cup Stadia in South Africa". *Acta Structilia: Journal for the Physical and Development Sciences*, 18(1), 51-67.
- Beacom, A. (2000). "Sport in International Relations: A Case for Cross-Disciplinary Investigation". *Sports Historian*, 20(2), 1-23.

- Beck, D., Bosshart, L. (2003). "Sports and Media". **Communication research trends**, 22(4).
- Bellamy Jr., R. V. (2009). "Sports Media: A Modern Institution". (Ed. Arthur A. Raney & Jennings Bryant) **Handbook of Sports and Media**. Lawrence Erlbaum Associates: eBook.
- Bourdieu, P. (1988). "Program for A Sociology of Sport". **Sociology of Sport Journal**, 5(2), 153-161.
- Boyacıoğlu, F., Oğuz, A. G. (2016). "The Role of Sports in International Relations". **Acta Universitatis Danubius. Relationes Internationales**, 9(1).
- Chisari, F. (2006). "When Football Went Global: Televising the 1966 World Cup". **Historical Social Research/Historische Sozialforschung**, 42-54.
- Cornelissen, S., Bob, U., Swart, K. (2011). "Towards Redefining the Concept of Legacy in Relation to Sport Mega-Events: Insights from the 2010 FIFA World Cup". **Development Southern Africa**, 28(3), 307-318.
- Cornelissen, S. (2012). "'Our Struggles are Bigger than the World Cup': Civic Activism, State-Society Relations and the Socio-Political Legacies of the 2010 FIFA World Cup". **The British Journal of Sociology**, 63(2), 328-348.
- Cowling, N. (2023). "Number of People Living in Extreme Poverty in South Africa 2016-2030". **Statista**. <https://www.statista.com/statistics/1263290/number-of-people-living-in-extreme-poverty-in-south-africa/> (28.02.2024).
- Cull, N. J. (2009). **Public Diplomacy: Lessons from the Past**. Los Angeles: Figurtoa Press.
- Çetin, C. (2015). **Spor İletişimi**. 3. Baskı. Ankara: Nobel.
- Death, C. (2011). "'Greening' the 2010 FIFA World Cup: Environmental Sustainability and the Mega-Event in South Africa". **Journal of Environmental Policy & Planning**, 13(2), 99-117.
- Dunaj, L., Mertel, K. C. M. (2022a). "Preface". (Ed. Lubomír Dunaj, Kurt C.M. Mertel) **Hans-Herbert Kögler's Critical Hermeneutics**. London: Bloomsbury Publishing.
- Dunaj, L., Mertel, K. C. M. (2022b). "Introduction". (Ed. Lubomír Dunaj & Kurt C.M. Mertel) **Hans-Herbert Kögler's Critical Hermeneutics**. London: Bloomsbury Publishing.
- Dunmore, T., Donaldson, A. (2015). **Encyclopedia of the FIFA World Cup**. London: Rowman, Littlefield. eBook.
- Gaines, C. (2014). "FIFA is on Pace to Make a \$2.61 Billion Profit on the World Cup". **Business Insider**. <https://www.businessinsider.com/fifa-profit-world-cup-2014-6#:~:text=The%202010%20World%20Cup%20generated,2006%20and%2022.8%25%20from%202002> (24.09.2024).
- George, T. (2020). "Hermeneutics". **Stanford Encyclopedia of Philosophy**. <https://plato.stanford.edu/Entries/hermeneutics/> (26.02.2024).
- Gulam, A. (2016). "Role of Mass Media in Sports Communication". **International Journal of Advanced Educational Research**, 5(1), 51-53.
- Hamilton, S., Hamilton, W. (2010). "Soccer World Cup 2010: South Africa, the Ugly Backdrop to the Beautiful Game". **Socialist Party** <https://www.socialistparty.org.uk/articles/9779/09-06-2010/soccer-world-cup-2010-south-africa-the-ugly-backdrop-to-the-beautiful-game/> (27.02.2024).
- Henderson, T. (2015). "Brazil's Public Diplomacy Policy and the 2014 FIFA World Cup". **ISD Glo**, 93.
- Huijgh, E. (2016). "Public Diplomacy". **The SAGE Handbook of Diplomacy**. London: Sage, 437-450.
- Knott, B., Fyall, A., Jones, I. (2013). "The Nation-Branding Legacy of the 2010 FIFA World Cup for South Africa". **Journal of Hospitality Marketing & Management**, 22(6), 569-595.

- Jameson, F. (1972). "Herbert Marcuse: Towards A Marxist Hermeneutic". **Salmagundi**, (20), 126-133.
- Jameson, F. (2022). **Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantiği**. Çev. Cem Gönenç. İstanbul: Alfa.
- Jarvie, G. (2006). **Sport, Culture and Society**. Oxon: Routledge.
- Jeffries, M. P. (2010). "Yes, the World Cup is about Politics". **The Guardian**. <https://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2010/jun/11/world-cup-politics> (27.02.2024).
- Kim, H. (2017). "Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy". **The Korean Journal of International Studies**, 15(2), 293-326.
- Murler, S. (2018). "World Cup Economics". **Bruegel**. <https://www.bruegel.org/blog-post/world-cup-economics> (27.02.2024).
- Ndlovu, S. M. (2013). "Sports as Cultural Diplomacy: The 2010 FIFA World Cup in South Africa's Foreign Policy". **South Africa and the Global Game**, 144-153. New York: Routledge.
- Ngomane, M. (2022). **Ubuntu**. 2. Baskı. Çev. Misbah Erbaş Şengül. İstanbul: Kuraldışı.
- Ngonyama, P. (2010). "The 2010 FIFA World Cup: Critical Voices from Below". **Soccer & Society**, 11(1-2), 168-180.
- Nye Jr, J. S. (2008). "Public Diplomacy and Soft Power". **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 616(1), 94-109.
- Peeters, T., Matheson, V., Szymanski, S. (2014). "Tourism and the 2010 World Cup: Lessons for Developing Countries". **Journal of African Economies**, 23(2), 290-320.
- Pillay, U., Bass, O. (2008). "Mega-Events as a Response to Poverty Reduction: The 2010 FIFA World Cup and its Urban Development Implications". **Urban Forum**, Vol. 19, 329-346. Springer Netherlands.
- Pillay, V., Salo, E. (2010). "2010 FIFA World Cup: Gender, Politics and Sport". **Agenda**, 24(85), 4-10.
- Rugh, W. (2017). "American Soft Power and Public Diplomacy in the Arab World". **Palgrave Communications**, 3(1), 1-7.
- Steinbrink, M., Haferburg, C., Ley, A. (2011). "Festivalisation and Urban Renewal in the Global South: Socio-Spatial Consequences of the 2010 FIFA World Cup". **South African Geographical Journal / Suid-Afrikaanse Geografiese Tydskrif**, 93(1), 15-28.
- Susen, S. (2022). "The Case for a Critical Hermeneutics: From the Understanding of Power to the Power of Understanding". (Ed. Ľubomír Dunaj, Kurt C.M. Mertel) **Hans-Herbert Kögler's Critical Hermeneutics**. London: Bloomsbury Publishing.
- Şenel, A. (2008). "Olimpiyatlar, Yarışmacı Spor Gerçeği ve Eleştirel Spor Kuramları". **Bilim ve Gelecek**, 53. Sayı. 6-27.
- The Associated Press. (2024). "As Police Lose the War on Crime in South Africa, Private Security Companies Step In". **NPR**. [https://www.npr.org/2024/01/07/1223358578/as-police-lose-the-war-on-crime-in-south-africa-private-security-companies-step-#:~:text=There%20were%2027%2C494%20killings%20in,1%20in%20most%20European%20countries](https://www.npr.org/2024/01/07/1223358578/as-police-lose-the-war-on-crime-in-south-africa-private-security-companies-step-#:~:text=There%20were%2027%2C494%20killings%20in,1%20in%20most%20European%20countries.). (29.02.2024).
- Thompson, R. W. (1978). "Sport and Ideology in Contemporary Society". **International Review of Sport Sociology**, 13(2), 81-94.
- Trunkos, J., Heere, B. (2017). "Sport Diplomacy: A Review of How Sports Can be Used to Improve International Relationships". **Case Studies in Sport Diplomacy**, 1-18.
- van der Walt, L. (2008). "The 2010 World Cup, the Neo-liberal Agenda and the Class Struggle in South Africa". **Zabalaza: A Journal of Southern African Revolutionary Anarchism**, number 8, 8-9.

- van Wyk, J. A., Tassiopoulos, D. (2009). "Policy, politics and events: a case study of South Africa's 2010 FIFA World Cup™: Managing International Sports Events in Sustainable Political Context". **6th International Conference for Consumer Behaviour and Retailing Research**, Vorarlberg University of Applied Sciences, Dornbirn, Austria, 16-18.
- World Data. (t.y.). "National Debt in South Africa". **World Data**. <https://www.worlddata.info/africa/south-africa/debt.php> (29.02.2024).

Editör:
Prof. Dr. Muhammet KOÇAK

ALMAN EĞİTİM SİSTEMİNDE **REALSCHULE** OLARAK ADLANDIRILAN OKULLAR

Dersler
Kazanımlar
Ölçme Değerlendirme

ALMAN EĞİTİM SİSTEMİNDE
REALSCHULE OLARAK ADLANDIRILAN OKULLAR

(DERSLER – KAZANIMLAR – ÖLÇME DEĞERLENDİRME)

Editör: Prof. Dr. Muhammet KOÇAK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**Alman Eğitim Sisteminde Realschule Olarak Adlandırılan Okullar
(Dersler – Kazanımlar – Ölçme Değerlendirme)**
Editör: Prof. Dr. Muhammet KOÇAK

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir. Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz. Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Bu kitapta yer alan yazıların kaynak kullanma, referans gösterme ve benzeri hukuki sorumluluğu yazarlara aittir

ISBN: 978-625-6345-40-9

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No:57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

ALMAN EĞİTİM SİSTEMİNDE
REALSCHULE OLARAK ADLANDIRILAN OKULLAR

(DERSLER – KAZANIMLAR – ÖLÇME DEĞERLENDİRME)

Editör: Prof. Dr. Muhammet KOÇAK

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
Realschule Olarak Adlandırılan Okullara Genel Bir Bakış	9
Aylin SEYMEN	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Almanca Dersi	19
Ferdiye ÇOBANOĞULLARI	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda İngilizce Dersi	33
Merve ÇILDIR	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Coğrafya Dersi	43
Uğur CANSIZ	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Tarih Dersi	75
Uğur CANSIZ	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Siyaset Dersi	107
Asuman YAPRAK	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Ekonomi Dersi	123
Leyla KAYA	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Matematik Dersi	143
Dilek TAHİR	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Biyoloji Dersi	157
Aslı KOÇ	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Fizik Dersi	199
Muhammed Mustafa UÇAR	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Kimya Dersi	219
Esad Ömer ŞEKER	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi	245
Asuman YAPRAK	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Müzik Dersi	259
Esin KARACAN YÜCEDAĞ	
Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Tekstil Tasarımı Dersi	285
Esin KARACAN YÜCEDAĞ	

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Din Dersi307

Tuğba YILDIRIM

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Beden Eğitimi ve Spor Dersi323

Bayram YAPRAK

Realschule Olarak Adlandırılan Okullara Genel Bir Bakış

Aylin SEYMEN*

Giriş

Diğer birçok ülkede olduğu gibi Almanya’da da her çocuk eğitiminin başlangıcında ilkokula gitmekte, burada birçok dersin yanı sıra öncelikle okuma, yazma, sayma ve aynı zamanda da bir nevi öğrenmeyi öğrenmektedir. Öğrenciler dört yıllık ilkokul eğitimi sonrası Hauptschule, Gymnasium veya Realschule adlı okullardan birine “Empfehlung” (okul, öğrenci seviyesine göre bir okul türü tavsiye eder) olarak ve velilerle istişarede bulunularak yönlendirilirler. Öğretmenler “Empfehlung” kararını öğrencinin göstermiş olduğu genel başarıya ve öğrencinin tutumuna bakarak alır, tek bir sınav sonucuna bakılarak bu karar alınmaz. Bu çalışmamızda yukarıda belirtilen üç okul türü arasından “Realschule”nin nasıl bir okul türü olduğu hakkında bilgi verilecek ve öğrencilerin ne tür bir eğitim aldığı konusu incelenecektir.

Realschule’nin Tarihçesi

Latince okulları aracılığıyla, eğitim ve öğrenim hedeflerinin karşılanmadığını gören soylular statüye özgü şövalye akademilerini geliştirmişlerdi. Bunun yanı sıra bireysel eğitimcilerin gerçek bir eğitim için çabaları da vardı. Wolfgang Ratke (Raticius) (1571–1635), öğretimde ana dilin kullanımını ve Latince’den ayrılma talebini desteklemekteydi. Johann Amos Comenius (1592–1670) ise kelimelerin sadece nesnelere ilişkilendirilerek öğretilmesi gerektiği talebinde bulunmuştur. Johannes Raue’nin (1610–1679) “Trivialschule”de Geometri, Stenografi ve Biyoloji gibi derslerde gerçeklerin zaten öğretildiğini ileri sürmekte, Johann Joachim Becher (1635–1682) için ise okulun görevi, eğitim ve öğretim yoluyla düzenli bir devlet yapısının oluşturulmasıydı. Ona göre ideal “bilim insanı” el işi bilen eğitimli bireyledi.

Mevcut okulların Aydınlanma Çağı tarafından sorgulanmasının da etkisiyle 18. yüzyılda burjuvazinin “gerçek (real) eğitim” veren okullara olan talebinin arttığı görülmektedir. Bahsi geçen gerçek eğitim içeriklerinin iletilmesi ise başlangıçta bireysel eğitimcilerin göreviydi:

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, aseymen@gazi.edu.tr.

Verilere göre, 2023/2024 öğretim yılında Almanya'daki ortaokullarda yaklaşık 769.600 öğrenci bulunuyordu. Toplamda, 2023/2024 öğretim yılında Almanya'daki farklı türdeki genel eğitim okullarında yaklaşık 8,8 milyon öğrenci vardı (Statistisches Bundesamt 2024).

Kaynaklar

Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland (2008). Strukturen und Entwicklungen im Überblick. [der neue Bericht des Max-Planck-Instituts für Bildungsforschung]. Orig.-Ausg., vollst. überarb. und erw. Neuausg., 3. Aufl.

KMK-Vereinbarung über Schularten und Bildungsgänge (2006). Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland.

Statistisches Bundesamt (2023). Statistischer Bericht. Allgemeinbildende Schulen-Schuljahr 2022-2023.Tab. 21111-01

Statista Research Department (2024). Anzahl der Schüler:innen an allgemeinbildenden Schulen in Deutschland im Schuljahr 2023/2024 nach Schulart. Statistisches Bundesamt. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/3377/umfrage/anzahl-der-schueler-nach-einzelnen-schularten/> Abruf am 09.07.2024, 18.13 Uhr.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Almanca Dersi

Ferdiye ÇOBANOĞULLARI*

Giriş

Almanca dersleri, Realschule gibi okullarda öğrencilere dil becerilerini geliştirmeleri için kapsamlı bir eğitim sunar. Bu derslerin temel amacı, öğrencilerin Almanca'yı yazılı ve sözlü olarak etkili bir şekilde kullanabilmelerini sağlamaktır. Dersler, dilin doğru ve bilinçli bir şekilde kullanımını öğretirken, öğrencilerin iletişim, metin analizi ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefler. Almanca dersi, öğrencilerin hem akademik hem de kişisel gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla yapılandırılmıştır. Ders içerikleri, öğrencilerin dili anlamalarını, metinleri analiz etmelerini ve edebi eserleri yorumlayabilmelerini destekler. Ayrıca, öğrencilere dilin yapısı, dil bilgisi kuralları ve metin türleri hakkında derinlemesine bilgi verilir. Öğretim sürecinde, öğrencilere farklı yazı türlerini tanıma ve kullanma fırsatı sunulurken, aynı zamanda yaratıcı yazma ve ifade becerileri de geliştirilir. Öğrencilerin edebi ve bilgiye dayalı metinlerle olan etkileşimleri, onların eleştirel düşünme ve analiz yeteneklerini pekiştirir. Ayrıca, medya okuryazarlığı ve dijital beceriler de ders kapsamında ele alınarak, öğrencilerin günümüz dünyasında etkili iletişim kurabilmeleri sağlanır. Bu derslerin sonunda, öğrencilerin Almanca'yı hem akademik hem de günlük yaşamda doğru, etkili ve yaratıcı bir şekilde kullanmaları beklenir. Dil becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin topluma katılımı ve gelecekteki akademik ve profesyonel başarıları için önemli bir temel oluşturur. Almanca dersleri, bu bağlamda, öğrencilerin geniş kapsamlı bir dil eğitimi almasını ve kültürel farkındalıklarını artırmasını hedefler (Ministerium für Schule, Jugend und Kinder des Landes Nordrhein-Westfalen. (2004).

Bu bölümde doküman analizi yöntemi doğrultusunda Realschule türü okulların ders müfredatında yer alan Almanca dersleri hakkında ders içerikleri, kazanımları, ders materyalleri, ölçme ve değerlendirme bağlamında bilgiler verilecektir. Bu bağlamda çalışmada aşağıda yer alan araştırma sorularına cevaplar aranacaktır.

* Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, ferdiyec@gazi.edu.tr

Almanca derslerinin müfredatı, 5. sınıftan başlayarak 10. sınıfa kadar öğrencilerin dil becerilerini kademeli olarak geliştirmeyi hedefleyen kapsamlı bir yapıya sahiptir. Bu süreçte, öğrenciler dilin temel yapı taşları olan kelime türleri, cümle yapıları ve metin uyumu gibi konularda derinlemesine bilgi edinirler. Dersler, dilin yapısının yanı sıra, öğrencilerin hem anlatı hem de bilgilendirici metinlerle etkileşime geçmesini sağlayarak, onların karakter analizi, diyalog oluşturma, şiirler ve çeşitli metin türlerinin analizi gibi beceriler geliştirmelerini amaçlar.

Almanca dersleri, yalnızca dil becerilerinin geliştirilmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda medya okuryazarlığı ve dijital becerilerin kazandırılmasına da hedefler. Bu bağlamda, öğrencilere basılı, işitsel ve dijital medya türleri tanıtılır ve bu araçları etkin bir şekilde kullanmaları sağlanır. Dijital dünyada etkili iletişim kurabilmeleri için gerekli olan beceriler de ders içeriklerinde önemli bir yer tutar.

Realschule’de verilen Almanca dersleri, eleştirel düşünme ve metin analizi gibi önemli becerilerin kazandırılmasına da odaklanır. Öğrenciler, çeşitli edebi ve bilgilendirici metinlerle çalışarak, bu metinlerin analizi üzerinden eleştirel düşünme yeteneklerini pekiştirirler. Bu süreçte, dilin hem yazılı hem de sözlü formlarını kullanarak etkili iletişim kurma becerileri de geliştirilir.

Başarı değerlendirmesi, Realschule’deki Almanca derslerinin önemli bir bileşenidir. Değerlendirme süreci, öğrencilerin yazılı, sözlü ve pratik katkılarının kalitesini, miktarını ve sürekliliğini kapsamaktadır. Öğrencilerin performansları, belirlenen kriterlere dayalı olarak değerlendirilir ve bu süreç, onların bireysel öğrenme gelişimlerine dair önemli geri bildirimler sunar. Bu değerlendirmeler, öğrencilerin güçlü yönlerini ve gelişim alanlarını belirlemelerine yardımcı olurken, aynı zamanda onları akademik ve profesyonel hayatta başarıya ulaşmaları için gerekli olan becerilerle donatır.

Sonuç olarak, Realschule türü okullarda verilen Almanca dersleri, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede, eleştirel düşünme yeteneklerini pekiştirmede ve onları medya okuryazarlığı ile dijital dünyada etkili iletişim kurabilen bireyler olarak yetiştirmede hayati bir rol oynamaktadır. Bu dersler, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal hayatta daha etkili bireyler haline gelmelerini sağlamak için tasarlanmış kapsamlı bir müfredat sunmaktadır.

Kaynaklar

- Ministerium für Schule, Jugend und Kinder des Landes Nordrhein-Westfalen. (2004). Kernlehrplan für die Realschule in Nordrhein-Westfalen: Deutsch. Ritterbach Verlag GmbH.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW (2022). *Neue Kernlehrpläne für die Sekundarstufe I Hauptschule, Realschule und Gesamtschule/Sekundarschule Kernlehrplan De-*

utsch. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/deutschbrneu-ab-2022-23/hinweise-und-materialien/hinweise-und-materialien.html>

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2024). *Zulassung von Lernmitteln*. <https://bass.schul-welt.de/5393.htm>

Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW (2013-2020). *Verzeichnis der zugelassenen Lernmittel in NRW*. <https://www.schulministerium.nrw.de/BiPo/VZL/lernmittel>

Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage.

Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule, (2024). *Leistungsfeststellung*. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/deutsch/deutsch-klp/leistungsfeststellung/index.html>

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda İngilizce Dersi*

Merve ÇILDIR**

Giriş

Bu bölümde, Alman eğitim sisteminin önemli bir aşaması olan ve öğrencilerin mesleki yönelimlerini belirlemede kritik bir rol oynayan "Realschule" okullarında zorunlu olarak verilen İngilizce dersleri ele alınmaktadır. Almanya'da ilkokuldan sonra öğrenciler, ikinci kademe okullar olan ve "Sekundarschulen" olarak adlandırılan üç farklı okul türüne (Hauptschule, Realschule ve Gymnasium) yönlendirilirler. Genellikle akademik başarıları yüksek olan öğrenciler "Gymnasium" okullarına devam ederken, başarı düzeyi orta seviyede olan öğrenciler ise "Realschule" okullarına yönlendirilir (Koçak, M. & Çobanoğulları, F. 2016). Bu üç okul türü, Almanya'nın eğitim sistemi içinde öğrencilere farklı kariyer yolları sunarak, onların yeteneklerine ve akademik performanslarına en uygun eğitimi almalarını sağlamaktadır. Bu okul türlerinden biri olan "Realschule" ise öğrencileri genellikle hem mesleki eğitim hem de bazı durumlarda ileri eğitim yollarına hazırlar. Bu çalışma da Almanya'nın en kalabalık eyaletlerinden biri olan Kuzey Ren-Vestfalya'daki "Realschule" okulları örneklem olarak seçilmiştir. Bu çalışma, Alman eğitim sisteminin ikinci kademe okulları arasında yer alan "Realschule" olarak adlandırılan okullardaki İngilizce eğitiminin kapsamlı müfredatını inceleyerek, Türk eğitim sisteminde verilen İngilizce eğitimi ile karşılaştırma yapma imkânı sunmayı ve Almanya'da İngilizce öğretiminin önemini ve etkisini anlamaya yönelik değerli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in (2018) belirttiği üzere, doküman incelemesi, araştırma konusu olan olay veya olgulara ilişkin yazılı materyallerin analiz edilmesini içeren bir tekniktir. Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya eyaletindeki Hauptschule'lerin yabancı dil öğretim programları hakkında bilgiler, eyaletin Eğitim Bakanlığı'nın yayınları ve resmî web sitelerinden derlenmiştir.

* Araştırma kapsamında incelenen Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunan ve Realschule olarak adlandırılan okullarda yürütülen görsel sanatlar dersi müfredatı, aynı eyaletin Hauptschule olarak adlandırılan okullarındaki müfredat ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu nedenle ilgili müfredatın Türkçe'ye aktarılmasında daha önce Merve Çıldır tarafından 2023 yılında yayımlanan "Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda İngilizce Dersi" adlı kitap bölümündeki çevirilerden yararlanılmıştır.

** Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, mervecildir@gazi.edu.tr

ölçülmesi için uygun olup, açık sorularla birlikte kullanılması tavsiye edilmiştir.

Son olarak, performans değerlendirmelerinde yazılı sınavların yanı sıra, bireysel ve grup çalışmaları, sınıf içi katkılar, ev ödevleri, dil portföyleri ve uzun vadeli projeler gibi çeşitli alternatif yöntemler de kullanılmaktadır. Bu tür yöntemlerin uygulanması ve değerlendirme kriterleri öğrencilere önceden şeffaf bir şekilde açıklanmaktadır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya eyaletindeki "Realschule" okullarında verilen İngilizce eğitimi kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. İncelemede, İngilizce derslerinin müfredat içeriği, kazanımları, kullanılan öğretim yöntemleri, ölçme ve değerlendirme süreçleri ile ders kitaplarının rolü detaylandırılmıştır. Bu doğrultuda, ilgili okullardaki İngilizce eğitiminin dil becerilerini geliştirmeye, kültürlerarası yetkinlik kazandırmaya ve öğrencilerin sosyal, akademik ve mesleki hayata hazırlıklı olmalarına katkı sağladığı görülmektedir.

İngilizce derslerinin öğretiminde, öğrenci merkezli yaklaşımlar, işbirlikçi çalışmalar ve otantik materyaller kullanılarak, öğrencilerin aktif katılımı teşvik edilmekte ve ölçme ve değerlendirme süreçlerinin etkin kullanımı ve zengin ders materyalleri ile dil öğretiminde çok yönlü bir deneyim sunmaktadır. Ayrıca, Avrupa Ortak Dil Referans Çerçevesi (GeR) standartlarına dayalı olarak geliştirilen kazanımlar, öğrencilerin dil becerilerini çeşitli bağlamlarda kullanabilmelerine yönelik kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu kapsamda, dil öğrenim süreci boyunca öğrencilerin sürekli gelişimi ve geri bildirim mekanizmaları ön planda tutulduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- Bildungsportal NRW. (2024). Zulassung von Lernmitteln in NRW. https://www.schulministerium-nrw.translate.google.com/translate/zulassung-von-lernmitteln-nrw?_x_tr_sl=de&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wapp sayfasından erişilmiştir.
- Koçak, M. & Çobanoğulları, F. (2016). Alman Eğitim Sisteminde "Realschule" Olarak Adlandırılan Okullar. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 5(14), 163-176. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/32111/355973>
- MSB NRW (2020). Verzeichnis der zugelassenen Lernmittel in NRW. <https://www.schulministerium.nrw.de/BiPo/VZL/lernmittel> sayfasından erişilmiştir.
- Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule (2024a). Aufgaben und Ziele des Faches. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/englisch/englisch-klp/aufgaben-ziele/aufgaben-und-ziele.html> sayfasından erişilmiştir.

Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule (2024b). Kompetenzen. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/englisch/englisch-klp/kompetenzen/index.html> sayfasından erişilmiştir.

Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule (2024c). Lernerfolgsüberprüfung und Leistungsbewertung. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/englisch/englisch-klp/leistungsfeststellung/leistungsfeststellung.html> sayfasından erişilmiştir.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Coğrafya Dersi

Uğur CANSIZ*

Giriş

Coğrafya disiplininin tarihsel gelişiminde geçmişten günümüze önemli bir konuma sahip olan Avrupa'nın en eski devletlerinden birisi Almanya'dır. Bu süreç içerisinde Alman coğrafyacılar coğrafya alanının mevcut seviyeye ulaşmasında büyük katkı sağlamışlardır. 15. yüzyılın başlarında Avrupa'da gerçekleşen Rönesans Hareketi ve Keşifler ile birlikte Avrupa coğrafya alanının önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu dönemde sömürgecilik ve fetih amacıyla gerçekleştirilen keşifler bilinen dünyanın sınırlarını önemli ölçüde genişletmiştir. Yeni keşfedilen coğrafi bölgelerle birlikte Avrupa'ya birçok yeni coğrafi bilgi ulaşılmıştır. Bu bilgiler coğrafyada yeni yöntem ve metotların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. 1650 yılında Bernhard Varen'in "*Geographia Generalis*" adlı eserinin yayımlanmasıyla coğrafyanın şekilsel sınırları belirlenmiş ve coğrafya, kozmografi alanından ayrılmıştır. Almanya'da 18. yüzyılın ikinci yarısında coğrafi uygulamalarda ve teoride ikinci bir atılımın ortaya çıktığı görülmüştür. Anton Friedrich Bösching (1724-1793) "Yeni Dünya Tasviri" adlı eserinde yeryüzünün korografik ve topografik olarak yeniden tanımlanması ve tasvir edilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eserde bölgesel tasvirlerin yanı sıra ilk kez nüfus yoğunluğuna dair istatistiklerin de eklenmiş olması esere ayrı bir önem kazandırmıştır. Keşfedilen yeni yerlerde yapılan gözlem ve araştırmalar sayesinde 19. yüzyıl boyunca coğrafya alanının daha canlı bir şekilde gelişme imkânı bulunduğu görülmüştür. Bu dönemde iki Alman bilim insanı Alexander von Humboldt ve Karl Ritter'in çalışmalarıyla modern coğrafyanın temellerinin atıldığı ve eski tasvirici coğrafya ile modern analitik coğrafya arasında bir geçişin oluşturulduğu görülmektedir. Sadece coğrafyanın değil yer bilimlerinin de ilk temsilcileri arasında kabul edilen Alexander von Humboldt (1769-1859) fiziki coğrafyanın kurucusu olarak tanınmaktadır. Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarına birçok bilimsel seyahat düzenleyen Humboldt çalışmalarında doğal bitki örtüsü, iklim ve yeryüzü şekilleri arasındaki sıkı bağlantıya vurgu yapmış ve "neden ve etki" ilişkisine dikkat çekmiştir. Genellikle olguların düzenlenmesi ve sınıflandırılmasıyla ilgilenmiş, tutkulu bir bitki bilimci olarak doğa bilimlerinin sınıflandırma yöntemlerini coğrafyaya kazandırmıştır. Ayrıca soğuk su akıntıları gibi bazı okyanus akıntılarını da keşfetmiştir. Araş-

* Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, ugurcansiz@nevsehir.edu.tr

düzyedeki eşitsizliklerin ve farklılıkların anlaşılmasını noktasında öğrencilere katkı sunmaktadır. Bu konu çerçevesinde öğrenciler kalkınma fırsatlarını ve işbirliği projelerini değerlendirme yeteneği kazanmaktadırlar. Dünya nüfusunun artışı ve nüfus dağılımı konu alanı nüfus artışının nedenlerini ve sonuçlarını ele almaktadır. Aynı zamanda bu bölümde öğrenciler göç hareketlerinin etkilerini anlamak ve bu etkileri değerlendirmek için gerekli bilgiye sahip olmaktadır. Şehirleşme ve kentsel kalkınma içerik alanı öğrencilere şehirleşme ve kentsel kalkınma süreçlerini sosyokültürel, siyasi ve ekonomik bağlamda değerlendirme fırsatı sunmaktadır.

Tüm bu bilgiler ve içerikler dikkate alındığında coğrafya derslerinin öğrencilere çevresel bilgi ve beceriler kazandırmada önemli rol oynadığının değerlendirilmesi mümkündür. Dersler salt coğrafi bilgi sağlamanın ötesine geçerek, öğrencilerin çevresel süreçlere yönelik derinlemesine bir anlayış geliştirmelerini amaçlamaktadır. Uzmanlık, metodik, muhakeme ve eylem odaklı kazanımlar öğrencilerin çevreyle ilgili bilgi ve becerilerini sistematik bir şekilde geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu kazanımların öğrencilerin salt çevresel bilgileri edinmelerini değil, aynı zamanda bu bilgileri analiz etme ve uygulama yetilerini de güçlendirmeyi desteklediği ortaya çıkmaktadır. Eğitim süreci öğrencilerin çevresel sorunlara karşı bilinçli ve çözüm odaklı bir yaklaşım benimsemelerini teşvik etmektedir. Bu çerçevede kazanımların etkin bir şekilde uygulanması, öğrencilerin çevreyle ilgili karmaşık problemleri anlamalarını ve bu problemler için etkili çözümler geliştirmelerini desteklememektedir. Sonuç itibarıyla Kuzey-Ren Vestfalya Eyaleti'nde "Realschule" olarak isimlendirilen okullardaki verilmekte olan coğrafya derslerinin öğrencilerin çevresel bilgi ve becerilerini bütünsel bir şekilde geliştirmeyi ve bu bilgileri gerçek dünya bağlamında etkin bir şekilde kullanabilmelerini sağlamayı hedeflediğinin ifade edilmesi mümkündür.

Kaynaklar

- Kılınc, Y (2011). *Almanya'da Ortaöğretim Coğrafya Eğitim ve Öğretiminin Müfredat, Metot ve Araç-Gereçler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen. (2007). *Kernlehrplan für das Gymnasium – Sekundarstufe I (G8) in Nordrhein-Westfalen, Geschichte*. Düsseldorf: Ritterbach Verlag. Erişim Tarihi: 29.01.2024. Erişim Adresi: chrome-extension://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://www.dev2-schulentwicklung.qua-lis.de/lehrplaene/upload/lehrplaene_download/gymnasium_g8/gym8_geschichte.pdf
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen. (2020). *Kernlehrplan für die Sekundarstufe I Realschule in Nordrhein-Westfalen, Erdkunde*. Erişim Tarihi: 30.01.2024. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj>

[/https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplan/232/rs_ek_klp_3301_2020_07_01.pdf](https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplan/232/rs_ek_klp_3301_2020_07_01.pdf)

QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Aufgaben und Ziele des Fachs*. Erişim Tarihi: 27.01.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/erdkunde/erdkunde-klp/aufgaben-ziele/index.html>

QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (2021). *Beispiel für einen schulinternen Lehrplan Realschule Erdkunde*. Erişim Tarihi: 23.01.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/erdkundebrneu-ab-2020-2021/hinweise-und-materialien/index.html>

QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Kompetenzbereiche, Inhaltsfelder und Kompetenzerwartungen. Kompetenzbereiche und Inhaltsfelder des Faches*. Erişim Tarihi: 03.02.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/erdkunde/erdkunde-klp/kompetenzen/index.html>

QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Lernerfolgsüberprüfung und Leistungsbewertung*. Erişim Tarihi: 01.02.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/erdkunde/erdkunde-klp/leistungsfeststellung/lernerfolgsueberpruefung-und-leistungsbewertung.html>

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Tarih Dersi

Uğur CANSIZ*

Giriş

EUROCLIO (Avrupa’da tarih ve vatandaşlık eğitimine katkıda bulunmayı amaçlayan Lahey merkezli bir sivil toplum kuruluşu) tarafından 2003 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilen anketler tarih öğreniminin ve öğretiminin amaçları ve hedeflerine odaklanmıştır. Sonuçlar Avrupa genelinde amaç ve hedeflerin şaşırtıcı derecede benzer olduğunu ve üç yıllık süreçte tarih eğitimi yaklaşımlarında bir değişim yaşandığını göstermiştir. 2003 yılında, neredeyse tüm Avrupa’da tarih müfredatları demokrasi ve vatandaşlık bilincinin gelişimini hedeflemekteydi. Bu hedef öğrencilerin yaşadıkları dünyayı anlamalarına yönelik bir amaçla destekleniyordu. Aynı zamanda eleştirel düşünme becerilerinin ve kültürel miras bilincinin geliştirilmesi de sıkça vurgulanan diğer amaçlar arasındaydı. 2003’te ulusal bilinci güçlendirmek ve iş piyasası becerilerini geliştirmek ise en az önemli görülen hedefler olarak öne çıkmaktaydı. Ancak 2006’ya gelindiğinde bu durum değişme göstermişti. Ulusal bilinci kuvvetlendirmek, gerektiğinde vatani için fedakârlık yapma isteği, vatanseverliği artırmak ve ulusal tarihsel sürekliliği koruma hedefleri belirgin bir şekilde ön plana çıktı. Demokrasiyi ve vatandaşlığı teşvik etmek, öğrencilerin yaşadıkları dünyayı anlamalarına yardımcı olmak, kültürel mirasın ortak yönlerini takdir etmek gibi amaçlar hâlâ var olmakla birlikte, önem sıralamasında gerilemişti. Bu durum, eleştirel düşünme becerileri ile tarihsel olaylara çok yönlü bir perspektifle yaklaşma becerileri için de geçerliydi (Leeuw–Roord, 2009: 164)

Almanya bağlamında değerlendirildiğinde resmi olarak tanımlanmış tarih öğretim programlarında, vatandaşlık eğitimi kapsamında öğrencilerin Almanya’nın “biz” kimliğinin bir parçası olmaları hedeflenmektedir. Bu amaç örtük bir şekilde eğitim ritüelleri ve toplumda üretilen ritüeller aracılığıyla da desteklenmektedir. Öğrencilerin kazanması gereken yeterlikler aslında dönemin ve çağın ruhuna uygun olarak temel becerileri edinmeleri üzerine kurgulanır. Bu perspektiften bakıldığında tarih dersi geçmişin deneyimlerini öğrencilere sunarak onların bu deneyimleri içselleştirmesini ve bu süreçte bugüne dair anlamlı çıkarımlar yapmalarını sağlayan bir çerçeve ortaya koymaktadır (Gautschi, Hodel ve Utz, 2009; akt. Pamuk, 2021: s. 561). Alman eğitim sisteminde tarih dersleri başlangıçta Aydınlanma dönemiyle ilişkilendirilen bir alan olarak görülmekteydi. Ancak 1789’daki Fransız Devrimi’nin büyük etkisiyle sıradan

* Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, ugurcansiz@nevsehir.edu.tr

nın ele alınması, öğrencilerin tarihsel olayları daha geniş bir perspektiften değerlendirmelerine yardımcı olur. Dolayısıyla tarih dersinin sadece akademik bilgi değil, aynı zamanda da toplumsal ve kültürel bilinç geliştirmeye yönelik bir araç olduğunu ortaya koyulmaktadır. Tarih eğitiminin etkinliğini artırmak için ders içeriğinin sürekli olarak güncellenmesi ve öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini destekleyecek çeşitli öğretim stratejilerinin uygulanmakta olduğu görülmektedir. Ayrıca tarihsel bilincin geliştirilmesi sürecinde öğrencilerin bireysel ve toplumsal yönelimlerini güçlendirecek çeşitli öğrenme ortamları ve dijital kaynakların kullanımı teşvik edilmektedir. Bu doğrultuda da tarih dersinin salt geçmişin anlaşılmasına değil, geleceğin şekillendirilmesine yönelik bir temel oluşturabileceğinin ve aynı zamanda öğrencilerin toplumsal süreçlere etkili bir şekilde katılmalarına ve demokratik toplum yapısını şekillendirmelerine katkıda bulunacağına ifade edilmesi mümkündür.

Kaynaklar

- Bilici, Ş. (2016). Okullarımızda Tarih Derslerinin Tarihi. *Turkish History Education Journal*, 5(2), 678-692. <https://doi.org/10.17497/tuhed.279944>
- Leeuw–Roord, J. V. D. (2009). *Eşiğin Ötesinde: Avrupa Çapında Tarih Öğretiminin Doğası*, (Editörler. Aktekin, S.; Harnett, P.; Öztürk, M. ve Smart, D.), “Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi” içinde, s. 161-184. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı. Erişim Tarihi: 07.01.2024. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/> https://csd.erciyes.edu.tr/materyaller/tn_02.pdf
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen. (2020). *Kernlehrplan für die Sekundarstufe I Realschule in Nordrhein-Westfalen, Geschichte*. Erişim Tarihi: 11.01.2024. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/> https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplan/233/rs_ge_klp_3316_2020_07_01.pdf
- Pamuk, İ. (2021). Almanya'nın Berlin Eyaleti'nde Okutulan Tarih Dersi Öğretim Programının Vatandaşlık Eğitimi Açısından İncelenmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(45), 558-570. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.2984>. Erişim Tarihi: 15.01.2024. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/> https://www.ijoess.com/Makaleler/516404392_6.%20558-570%20irem%20pamuk.pdf
- QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Aufgaben und Ziele des Fachs*. Erişim Tarihi: 17.01.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/geschichte/geschichte-klp/aufgaben-und-ziele/aufgaben-und-ziele.html>
- QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Beispiel eines schulinternen Lehrplans für die Realschule im Fach Geschichte*. Erişim Tarihi: 15.01.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/geschichte/hinweise-und-beispiele-geschichte/schulinterner-lehrplan.html>
- QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Kompetenzbereiche, Inhaltsfelder und Kompetenzerwartungen*. Erişim Tarihi: 17.01.2024.

Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/geschichte/geschichte-klp/kompetenzen/kompetenzen.html>

QUA–LIS NRW. –Qualitäts- und UnterstützungsAgentur - Landesinstitut für Schule-. (t. y.). *Kompetenzbereiche, Inhaltsfelder und Kompetenzerwartungen*. Erişim Tarihi: 17.01.2024. Erişim Adresi: <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/geschichte/geschichte-klp/kompetenzen/kompetenzen.html>

Studyflix (t. y.). *Die Goldenen Zwanziger*. Erişim Tarihi: 27.01.2024. Erişim Adresi: <https://studyflix.de/geschichte/die-goldenen-zwanziger-4510>

StudySmarter (t. y.). *Bauernkrieg. Definition des Bauernkriegs*. Erişim Tarihi: 25.01.2024. Erişim Adresi: <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/fruehe-neuzeit/bauernkrieg/>

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Siyaset Dersi

Asuman YAPRAK*

Giriş

Realschule olarak adlandırılan okullarda yürütülen coğrafya, tarih, siyaset ve ekonomi dersleri, gerçekliği ve sosyal olarak etkili yapı ve süreçlerin anlaşılmasını sağlayan ve demokratik olarak örgütlenmiş topluluklara katılımı desteklemeyi amaçlayan yeterliliklerin geliştirilmesine ortak bir katkıda bulunurlar. Birlikte, ilgili bireysel, sosyal, zamansal ve mekânsal önkoşullar, koşullar ve etkilerle ilgili olarak insan düşüncesi ve eyleminin olasılıkları ve sınırlarıyla ilgilenirler. Sosyal bilimlerle ilgili bilişsel ve yöntemsel metotlar sunarak, yönelim, yorumlama, kültür ve dünya bilgisinin gelişimine katkıda bulunurlar. Bu da bireysel bir kimliğin ve bağımsız yargılar oluşturma yeteneğinin gelişimini teşvik eder ve böylece kişinin kendi yaşam fırsatlarını algılaması ve yaşamın farklı gerçeklerini yansıtıcı bir şekilde incelemesi için bir temel oluşturur (Karaçan Yücedağ, 2023, s. 177-178; Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen, 2020, s. 7).

Siyaset dersi, öğrencilerde siyasi olgunluk geliştirme görevini üstlenmektedir. Ancak bir şeyin nasıl işlediğini bilenler, onun iyi işleyip işlemediğine ya da gerekirse nasıl değiştirilebileceğine dair karar verebilirler. Bu düşünce doğrultusunda ders, öğrencilere siyasi kararları öz ve sosyal sorumluluk sahibi bir şekilde analiz edebilmelerini, alternatifleri tanıyabilmelerini, argümanları görebilmelerini ve nihayetinde dengeli bir yargıya varabilmelerini amaçlamaktadır. Dersin hedefi, öğrencilerin günümüz siyasetinde, ekonomisinde ve toplumunda kendi çıkarlarını olgun bir şekilde temsil etmelerini, bilinçli kararlar vermelerini, rasyonel siyasi yargılarda bulunmalarını, sorumlu ve demokratik bir şekilde hareket etmelerini sağlamaktır (Zimmermann, 2011, s. 2-3; Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen, 2020, s. 7).

Siyaset eğitiminin tüm bu hedefleri tek bir şemsiye terim altında özetlenebilmektedir: “sorumlu vatandaş”. Öğrencileri “sorumlu vatandaşlar” olarak yetiştirmek, iyi bir siyasi eğitimin görevi ve ana hedefi olmalıdır. “Sorumlu bir vatandaş”, siyasi sistemin içeriğini ve işleyişini bilir, siyasi sistem içinde hareket etme ve katılma becerilerine sahip olur ve rasyonel siyasi yargılar oluşturabilir. Bu doğrultuda öğrenciler, Federal Almanya Cumhuriyeti’nin “sosyal,

* Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, asuman.yaprak@hbv.edu.tr

ve bağımsız yargılara varma yetilerini destekler, böylece yaşamlarındaki fırsatları daha iyi değerlendirebilmelerini sağlar.

Siyaset dersi, öğrencilere demokratik olgunluk, sorumluluk bilinci ve toplumda aktif bir katılımcı olma becerisi kazandırmayı hedefler. Öğrencilerin, farklı perspektifleri benimseyerek bilinçli siyasi yargılarda bulunabilmeleri ve rasyonel kararlar verebilmeleri teşvik edilir. Ayrıca, demokrasiye dayalı bir sistemde siyasi ve sosyal katılımın önemi vurgulanır.

Ders, demokratik katılım, insan hakları, değerler eğitimi, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi disiplinler arası konuları kapsayan bir yapıya sahiptir. Öğrencilerin, siyasi süreçleri ve yapıları anlamalarına olanak sağlayan uzmanlık, metodolojik, muhakeme ve eylem yetkinlikleri geliştirilir. Bu yetkinlikler, demokratik toplumun gelişimine katkıda bulunmak için öğrencilerin sadece teorik bilgi değil, aynı zamanda pratik katılım becerilerini edinmelerini sağlar.

Siyaset eğitimi, Almanya'da demokrasinin korunması ve geliştirilmesi, dijitalleşmenin etkileri, sosyal güvenlik ve Avrupa Birliği'nin rolü gibi çeşitli içerik alanlarını kapsar. Küreselleşmiş dünyada barış, güvenlik ve insan hakları gibi evrensel konular da dersin önemli bir parçasını oluşturur. Bu kapsamlı yaklaşım, öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde toplumsal sorumluluk taşıyan bireyler olarak yetişmelerini amaçlamaktadır.

Siyaset eğitiminin tüm bu hedefleri "sorumlu vatandaş" terimi altında toplanabilir. İyi bir siyasi eğitimin amacı, öğrencileri siyasi sisteme uyum sağlayan, bu sistem içinde etkin bir şekilde katılım gösteren ve rasyonel yargılara varabilen sorumlu bireyler olarak yetiştirmektir.

Siyaset dersinin tüm bu katkıları göz önünde bulundurulduğunda, siyaset eğitiminin ortaöğretim seviyesindeki öğrenciler için topluma aktif bir şekilde katılmalarını sağlamada önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Dersin, öğrencileri "sorumlu vatandaşlar" olarak topluma hazırlaması ve onların siyasi, ekonomik ve sosyal konularda bilinçli, etkin ve demokratik katılım sağlamalarını desteklemesinden dolayı da eğitim hayatlarının önemli bir parçasını oluşturduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Information und Technik Nordrhein-Westfalen (2024). *Schulen in Nordrhein-Westfalen*. <https://www.it.nrw/schulen-in-nrw> sayfasından erişilmiştir.

Karacan Yücedağ, E. (2023). *Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Müzik Dersi*. Koçak, M. (Ed.), Alman Eğitim Sistemindeki Hauptschule olarak Adlandırılan Okullar. Dersler-Kazanımlar-Ölçme Değerlendirme içinde (s.177-200). Konya: Palet Yayınları.

- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2020). *Kernlehrplan für die Sekundarstufe I Realschule in Nordrhein-Westfalen*. https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplan/162/KLP_RS_PL.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Schulgesetz (2020). Verordnung zur Einführung der Fächer Wirtschaft und Informatik an allen Schulformen und zur Änderung von Ausbildungs- und Prüfungsordnungen. <https://bass.schul-welt.de/pdf/19173.pdf?20240529064212> sayfasından erişilmiştir.
- Statista (2024). Verteilung der Ausländer aus der Türkei in Deutschland nach Bundesländern im Jahr 2023. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/165266/umfrage/verteilung-der-tuerkischstaemmigen-bevoelkerung-in-deutschland-nach-bundeslaendern/> sayfasından erişilmiştir.
- Zimmermann, S. (2011). Eine Mediendidaktik für den Politikunterricht: Notwendige Zusammenführung von politischer Bildung und einem kompetenten Umgang mit Medien. Technische Universität Kaiserslautern: Kaiserslautern.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Ekonomi Dersi

Leyla KAYA*

Giriş

Öğrencileri meslek eğitimine veya ileri düzey okullara (Gymnasium gibi) hazırlayan Realschule, “5. sınıftan 10. sınıfa kadar olan sınıfları kapsar. 10. sınıfın ardından Realschulabschluss (orta düzeyde okul diploması) elde edilebilir. 7. sınıftan itibaren öğrenciler bir ‘Wahlpflichtfach’ veya ‘Wahlpflichtbereich’ (seçmeli ders veya seçmeli alan) seçebilirler. Burada öğrenciler erken dönemde uzmanlaşabilir ve ilgi alanlarına uygun olarak eğitimlerini şekillendirebilirler (Seymen, 2023, s. 28)”. “Wahlpflichtfach” olarak adlandırılan zorunlu seçmeli derslerden biri olan Ekonomi, bireylerin günlük yaşamlarının her alanında karşılaştıkları bir kavramdır. Malların üretimi, alım satımı, dağıtımı ve tüketimi gibi süreçler, bireylerin yaşamlarını şekillendirirken aynı zamanda toplumsal düzenin de temel taşlarını oluşturur. Duisburg-Essen Üniversitesi’nde Ekonomi Bilimleri Profesörü Thomas Retzmann, Ekonomi dersine olan ilginin çok büyük olduğunu ve ekonomi eğitiminin yaşamın temeli olduğunu (Thema, 2011, s. 42) belirtmektedir. Bu bağlamda, gençlerin ekonomik konularda bilinçlendirilmesi ve mali sorumluluklarını kavramaları büyük bir önem arz eder. Almanya’da Realschule olarak adlandırılan okullarda verilen Ekonomi dersleri, öğrencilerin ekonomik bilincini artırmak ve gelecekte daha sorumlu bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmak amacıyla zorunlu kılınmıştır.

Ekonomi derslerinin bu okullardaki yeri ve önemi, öğrencilerin mali alışveriş süreçlerinin, günlük yaşamda ne kadar önemli bir parçası olduğunu anlamalarını sağlamaktan geçer. Günümüzün dijitalleşen dünyasında, gençlerin dijital ortamda yapılan satın alma işlemlerinin etkilerini anlamaları ve finansal kararlar alırken bilinçli olmaları gerekmektedir. Örneğin, iki yıllık bir telefon sözleşmesi imzalamanın sonuçlarını kavrayabilen bir öğrenci, gelecekte daha bilinçli tüketici davranışları sergileyebilir.

Ekonomi dersleri, öğrencilere sadece para bilincini aşlamakla kalmaz, aynı zamanda tasarruf etmenin önemini ve banka kartıyla ödeme yapmanın getirdiği sorumlulukları öğretir. Bu bilgiler, gençlerin mali durumlarını yönetmelerine yardımcı olur ve ileride karşılaştıkları finansal zorluklara hazırlıklı olmalarını sağlar. Örneğin, mobilet almak isteyen bir öğrencinin bu hayalini gerçek-

* Öğr. Gör., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, leyla.kaya@asbu.edu.tr

toplumsal ve etik sorumluluklarını da yerine getiren bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu sayede, okullarda gençleri toplumsal yaşama hazırlama misyonu daha etkin bir şekilde yerine getirilebilmektedir.

Kaynaklar

- Bildungsland NRW (2024). Zulassung von Lernmitteln in NRW. <https://www.schulministerium.nrw/zulassung-von-lernmitteln-nrw> sayfasından erişilmiştir.
- Klett (2023). Starke Seiten Wahlpflicht Wirtschaft und Arbeitswelt - Wirtschaft 7-10. <https://www.klett.de/produkt/isbn/978-3-12-007564-6> sayfasından erişilmiştir.
- Landesbetrieb IT.NRW (2024). *Schulen, Klassen, Schülerinnen, Schüler und Lehrkräfte an allgemeinbildenden und beruflichen Schulen nach Schulformen*. <https://www.it.nrw/statistik/eckdaten/asd-schulen-klassen-schuelerinnen-schueler-und-lehrkraefte-allgemeinbildenden> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW (2024). Schulfach Wirtschaft. <https://www.schulministerium.nrw/schulfach-wirtschaft> sayfasından erişilmiştir.
- QUA-LIS NRW Schulentwicklung (2024). Lehrpläne und Kernlehrpläne für die Realschule in Nordrhein-Westfalen: Wahlpflichtfach Wirtschaft. https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplan/305/rs_wpwi_klp_33131_2022_06_24.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Seymen (2023). Alman Eğitim Sisteminin Tarihçesi ve Almanya'daki Okul Türlerine Genel Bir Bakış. Koçak, M. (Ed.). *Alman Eğitim Sisteminde Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullar* içinde (s. 23–32). Konya: Palet Yayınları.
- Statista (2024). *Schülerinnen und Schüler nach Bundesländern im Schuljahr 2023/2024*. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/981823/umfrage/anzahl-der-schueler-an-allgemein-bildenden-schulen/> sayfasından erişilmiştir.
- Thema (2011). *Wirtschaft an Realschulen*. https://stiftung-wirtschaft-verstehen.de/wpcontent/uploads/2021/06/meo_2011_03.pdf sayfasından erişilmiştir.
- VZL.NRW (2024). Verzeichnis der zugelassenen Lernmittel in NRW. Wahlpflicht Wirtschaft. <https://www.schulministerium.nrw.de/BiPo/VZL/lernmittel> sayfasından erişilmiştir.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Matematik Dersi

Dilek TAHİR*

Giriş

Almanya Federal Cumhuriyeti'nde 16 eyalet bulunmaktadır. Neredeyse her eyaletin kendine ait eğitim sistemi, konuları ve sınıf seviyeleri vardır ve her eyaletin kendi bünyesindeki Eğitim Bakanlığı, müfredatlarını standartlara uygun olarak yönetir (Wendt, Schwippert, Schulz-Heidorf, Walter ve Steffensky, 2019). Bu araştırma kapsamında bu eyaletlerden en büyük nüfusa sahip olan Kuzey Ren- Vestfalya eyaletinin orta eğitim seviyesinde yer alan Realschule isimli okullarındaki Matematik eğitimine yer verilecektir. Realschule olarak adlandırılan okullar 5.- 10. sınıfları kapsar ve öğrencilerine geniş kapsamlı genel eğitim ve kariyer odaklı beceriler sağlar. "Bu okullarda teorik ve pratik bilgiler aynı oranda verilmektedir" (Koçak, 2012). Bu okulların öğrencileri, yetenek ve eğilimlerine göre onuncu sınıfı tamamladıktan sonra mesleki eğitime veya ortaöğretim II. düzey derslere geçebilirler.

Realschule isimli okullar yabancı dilin ve fen derslerinin temel eğitim okullarına göre daha önemli olduğu okullardır. Bu okullar altı yıllık süreyi kapsayan genellikle ara insan gücü yetiştiren meslek okullarına öğrenci hazırlayan okul türüdür (Eker, 2020). Bu altı yıllık eğitim süresince temel derslerden biri olan Matematik, aslında ekonomi ve toplum gibi karmaşık sistemlerdeki doğal gerçeklik ve süreçlerin parçalarını yakalamayı ve anlamayı mümkün kılan kavramlar ve teorilerden oluşan bağımsız bir yapıyı temsil eder. Doğa bilimlerinin ve teknolojinin dili olan Matematik, bilimsel gelişmelere ve teknik problemlerin çözümüne olanak sağlayarak modern dünyamızın şekillenmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında Kuzey Ren- Vestfalya eyaletinin Eğitim Bakanlığı web sitesi (Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein- Westfalen (2024) ve Ortaöğretim I. düzey Matematik ders planı (Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW, 2023) incelenmiş ve içeriği doküman analizi yöntemi kullanılarak açıklanmıştır.

Bu ders planına göre (2023), Matematik derslerinin amacı öğrencilere temel, genişletilmiş veya derinlemesine bir Matematik eğitimi sağlamaktır. Temel Matematik eğitimi günlük yaşamdaki mevcut ve gelecekteki taleplerle başa çıkmaya ilgili becerilere odaklanırken, genişletilmiş veya derinlemesine temel Matematik eğitimi bunun ötesine geçerek giderek mevcut ve gelecekteki top-

* Öğretim Görevlisi, Gazi Üniversitesi, dilektahir@gazi.edu.tr.

aksine hesap makinesi kullanımına teşvik edilmekte ve 7. sınıf itibarıyla hesap makinesi ile hesap yapması istenmektedir. Bu aşamada öğrencinin formülleri ve işlem aşamalarını bilmesi yeterlidir.

Matematik dersinin amaçları, içeriği, kazanımları ve çıktığı almak üzere gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme kısmı birbirleriyle tutarlı olup hedefler içerikte verilmekte ve yapılan sınavlarla öğrencinin başarı durumu ölçülmektedir. Bunların yanı sıra öğrenciler Matematik projeleri hazırlamakta ve böylece uygulamalı çalışmalarla teoriyi pekiştirmektedir. Ayrıca Matematik olimpiyatlarına yönlendirilen öğrenciler okul ve öğretmenlerin desteğiyle yarışmalara katılıp Matematiğe yönelik bilgi ve becerilerini kanıtlayabilmektedir.

Kaynaklar

- Cornelsen- Verlag (2024). Mathematikbücher für die Realschulen in NRW. <https://www.cornelsen.de/reihen/mathematik-real-310000710000> sayfasından erişilmiştir.
- Eker, S. (2020). Almanya Federal Cumhuriyeti Eğitim Sisteminin Tanıtılması ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması. *Sosyolojik Düşün*, 5(2), 113-126. doi: 10.37991/sosdus.828484
- Klett- Verlag (2024). Mathematikbücher für die Realschulen in NRW. <https://www.klett.de/produkt/bundesland-10/schulart-11/fach-48> sayfasından erişilmiştir.
- Koçak, M. (2012). Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinde Yükseköğretime Geçiş Süreci. *The Journal of Language and Linguistic Studies*, 8(1), 148-167. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jlls/issue/9935/122942> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein- Westfalen (2024). Realschule. <https://www.schulministerium.nrw/realschule> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW (2023). Kernplan für die Sekundarstufe I Realschule in Nordrhein- Westfalen: Mathematik. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Niss, M., & Højgaard, T. (2019). Mathematical competencies revisited. *Educational Studies in Mathematics*, 102, 9–28. doi: 10.1007/s10649-019-09903-9
- Scheja, B., Schreck, A., & Rott, B. (2024). Prozessbezogene Kompetenzen in zentralen Abschlussarbeiten im Fach Mathematik?–Eine Analyse aller ZP10-Aufgaben Nordrhein-Westfalens von 2007 bis 2019. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 27(1), 197-227. doi: 10.1007/s11618-023-01191-7
- Schroedel- Verlag (2024). Mathematikbücher für die Realschulen in NRW. <https://www.thalia.de/suche?sq=mathematik+schroedel+verlag+nrw> sayfasından erişilmiştir.
- Wendt, H., Schwippert, K., Schulz-Heidorf, K., Walter, D., & Steffensky, M. (2019). *Leipniz-Institut für die Pädagogik der Naturwissenschaften und Mathematik, Kiel*. <https://timssandpirls.bc.edu/timss2019/encyclopedia/pdf/Germany.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Westermann Verlag (2024). Mathematikbücher für die Realschulen in NRW. <https://www.westermann.de/reihe/MATHEREGAA20/Mathematik-Ausgabe-2022-fuer-Nordrhein-Westfalen?a=1> sayfasından erişilmiştir.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Biyoloji Dersi

Aslı KOÇ*

Giriş

Biyoloji yaşam bilimidir ve canlı organizmaların çeşitli biçimlerini, yapılarını, işlevlerini ve süreçlerini inceler. Geçmişte bilinçli ya da bilinçsiz yaşayan canlılar içgüdüsel bir uyumla bu süreci gerçekleştirmişlerdir. Teknolojik ve bilimsel gelişmelerle birlikte şu anki tanımıyla “Biyoloji” nin temelleri atılmış ve günümüze kadar gelişmeye devam etmiştir.

Realschule’de biyoloji dersleri, doğanın işleyişine dair temel bilgilerin öğretilmesinde merkezi bir rol oynar. Öğrenciler, pratik yaklaşımlar ve açıklayıcı öğretim yöntemleri aracılığıyla biyolojinin büyüleyici dünyasıyla tanıştırılır. Bu dersler sadece biyolojik ilişkileri anlamak için değil, aynı zamanda doğa ve onun karmaşık süreçleri hakkında daha derin bir anlayış geliştirmek için de fırsat sağlar. Bu çalışma, ortaokullarda biyoloji öğretiminin önemini ve öğrenci eğitimi bağlamındaki rolünü incelemektedir. Her biyoloji dersinin amacı nihayetinde insandır, onun doğallığının ve bir bütün olarak doğadaki konumunun tanınmasıdır; bu olmadan onun ruhsal ve zihinsel varlığının gerçek anlamda anlaşılması mümkün değildir (Koch vd.,1958).

Fen bilimlerinin öğrenme alanı; doğa ve doğa yasalarının incelendiği, kısmen birbirini tamamlayan üç bakış açısıyla karakterize edilir. Bunlar; Kimya, Fizik ve Biyolojidir.

Kimya, maddi dünyayı ve değişimlerini analiz ederek tanımlar. Malzeme ve enerji dönüşümleri burada parçacık ve yapısal değişiklikler ile kimyasal bağların yeniden düzenlenmesi yoluyla açıklanır.

Fiziğin amacı, doğanın temel yasalarını tanımak ve açıklamaktır. Biyoloji ise canlıların hücreden organizmalara ve biyosfere kadar çeşitli sistem seviyelerinde incelenmesidir.

Biyolojik anlayış, farklı sistemler arasında geçiş yapmayı ve farklı perspektifler benimsemeyi gerektirir. Biyoloji bilgisi, doğanın bir parçası ve tasarımcısı olarak insanlarla ilgilidir. Biyolojik soruların yardımıyla öğrenciler, insan ve çevrenin karşılıklı bağımlılığının farkına varırlar. Dersler ayrıca öğrencilere, kendi vücutlarının yapısı ve işlevi hakkında fikir verir ve böylece sağlık eğitimine ve yaşam planlamasına önemli bir katkıda bulunur.

* Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, aslikoc028@gmail.com

Alman eğitim sisteminde Realschule' lerde eğitim 5. sınıftan başlamaktadır ve 10. sınıfa kadar devam etmektedir. Fen bilimleri dersinin alt dalı olarak biyoloji dersinde okutulan kitaplar fizik, kimya ve biyoloji bilgisi dışında herhangi bir ön koşul olmaksızın konuyu genel olarak anlaşılabilir bir şekilde sunmaktadır (Betz, 2007:18). Kitap seçimi her okulun seviyesi ve düzeyine göre eğitim bakanlığının seçime sunduğu kitaplar arasından seçilir ve derslerde işlenir (Zulassung von Lernmitteln in NRW).

Biyoloji dersi Realschule' lerde ilk olarak basit ve başlangıç düzeyinde anlatılmaktadır. Seçmeli biyoloji dersi ise daha gelişmiş ve detaylı olarak anlatılır ve öğrencilere biyolojik bilgilerin yanı sıra hayat planlamasında da yardım edecek ve meslek seçimine fikir sunacak bilgiyi vermektedir. Ortaokullarda verilen dersler dünyaya ve yaşantısal süreçlere dair fikir edinmelerine ve bilgilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Biyoloji dersi, diğer tüm dersler gibi öğrencilere alansal terimlerde hâkimiyet ve ders içi diğer etkinlikler ve başarılarla özgüvenlerinin oluşumunu hedeflemektedir. Ölçme ve değerlendirme sadece yazılı sınavlarla değil, sınıf içi diğer etkinliklerle de ölçülmektedir. Öğrencilerin derse katılımı da bu süreçte aktif rol oynamaktadır.

Realschule'de öğretilmesi hedeflenen kazanımlar sadece okul ile sınırlı kalmamalıdır. Öğrenciler edindiği kazanımları meslek hayatlarında ve yaşam boyu kullanmalıdır. Ve hayatlarını edindikleri tecrübe ve bilgilerin ışığında daha bilinçli şekilde sürdürmelidir.

Kaynaklar

- Betz, E., Reutter, K., Mecke, D., & Ritter, H. (2007). Mörike/Betz/Mergenthaler Biologie des Menschen (15. Auflage Ausg.). Hamburg: Nikol Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
- Dives, U. (2019). Biologie (BR Telekolleg). Wbg Academic BRmedia Darmstadt.
- Koch, H., Siedentop, W., Steinecke, F., Straub, J. (1958), Schmeils Naturwissenschaftliches Unterrichtswerk: Allgemeine Biologie für die Oberstufe der Höheren Lehranstalten, Heidelberg: Quelle & Meyer.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (2011) Richtlinien für die Sexualerziehung in NRW. <https://www.schulministerium.nrw/Schulsystem/RuL/Richtlinien-fuer-die-Sexualerziehung-in-NRW.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (t.y.) Anzahl der Klassenarbeiten I Bildungsportal NRW <https://www.schulministerium.nrw/anzahl-der-klassenarbeiten> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (t.y.) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Hinweise und Beispiele zur Umsetzung des Kernlehrplans Biologie. <https://www.>

schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/hinweise-und-beispiele/index.html sayfasından erişilmiştir.

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (2015) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Biologie KPL - 1. Aufgaben und Ziele des Faches Biologie. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/biologie-klp/aufgaben-ziele/aufgaben-und-ziele-des-fachs.html> sayfasından erişilmiştir.

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (2015) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Biologie KLP - Vorbemerkungen: Kompetenzorientierte Kernlehrpläne als Unterrichtsvorgaben für die Fächer des Lernbereichs Naturwissenschaften. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/biologie-klp/vorbemerkungen/index.html> sayfasından erişilmiştir.

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (2015) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Biologie KPL - 1. Aufgaben und Ziele des Faches Biologie. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/biologie-klp/aufgaben-ziele/index.html> sayfasından erişilmiştir.

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (2011) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Biologie KLP - 2. Kompetenzbereiche, Inhaltsfelder und Kompetenzerwartungen <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/biologie-klp/kompetenzen/index.html> sayfasından erişilmiştir.

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (t.y.) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Biologie KLP - Anhang. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/biologie-klp/anhang/index.html> sayfasından erişilmiştir.

Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein - Westfalen. (t.y.) Schulentwicklung NRW -Lehrplannavigator S I - Realschule - Biologie - Biologie KLP - 3. Lernerfolgsüberprüfung und Leistungsbewertung. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/biologie/biologie-klp/leistungsfeststellung/index.html> sayfasından erişilmiştir.

QUA-LIS NRW. Biologie Schulentwicklung NRW <https://www.schulentwicklung.nrw.de/s/faecher/biologie/> sayfasından erişilmiştir.

Zulassung von Lehrmitteln in NRW. <https://www.schulministerium.nrw/zulassung-vonleermitteln-nrw> sayfasından erişilmiştir.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Fizik Dersi

Muhammed Mustafa UÇAR*

Giriş

Fizik, kimya ve biyoloji ile birlikte temel bilimlerin yapı taşlarından birisi olarak kabul görmektedir. Maddenin yapısını ve evrendeki temel kuvvetler arasındaki etkileşimleri inceleyen fizik hem büyük hem de küçük ölçekli doğa olaylarını anlamayı amaçlamakta ve bu olayları açıklayan genel ilkeler geliştirmeyi nihai hedef olarak belirlemektedir (Weidner ve Brown, 2024).

Fiziğin alt branşları genel olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır: Modern Fizik ve Klasik Fizik. Modern Fizik, görelilik teorisi ve kuantum teorisini içerirken, Klasik Fizik mekanik, elektromanyetizma ve termodinamik gibi konuları kapsamaktadır (Kurnaz ve Kurnaz, 2016, s. 7).

Fiziğin bu alt branşları, insan hayatını etkileyen önemli gelişmelerin temelini oluşturmaktadır. Fizik alanında yapılan çalışmalar, çeşitli alanlarda araştırmaların temelini atmakta ve dolayısıyla insanlığın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Özellikle teknoloji ve tıp gibi alanlardaki ilerlemeler, fizik biliminin sağladığı teorik ve uygulamalı bilgilerin sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Örneğin, elektrik akımının bir telden geçerken ısınması prensibiyle Thomas Edison ampülü icat etmiş, ses dalgalarının elektrik sinyallerine dönüştürülmesiyle Alexander Graham Bell telefonu geliştirilmiştir. Elektron ışınları ve elektromanyetik dalgaların kullanımı sayesinde John Logie Baird'in televizyonu, tıbbi görüntüleme için Wilhelm Röntgen'in röntgen cihazı ve nükleer füzyon ile enerji üretiminde Enrico Fermi'nin nükleer reaktörü önemli buluşlar olarak dikkat çekmektedirler. Ayrıca, ışık ve optik yardımıyla mikroskopik görüntüleme sağlayan Antonie van Leeuwenhoek'un mikroskobu gibi birçok icat, fizik biliminin insanlığın gelişimine olan katkısını göstermektedir.

Fizik alanında birçok önemli bilim adamının yetiştiği ülkelerden birisi Almanya'dır. Max Planck, Albert Einstein, Werner Heisenberg, Erwin Schrödinger, Gustav Kirchhoff, Max Born ve Wilhelm Röntgen gibi ünlü fizikçiler, fizik temelli icat ve keşiflerde büyük rol oynamışlardır. Bu durum, Almanya'daki fizik eğitiminin ve araştırmalarının ne denli önemli ve güvenilir olduğunun bir göstergesi olarak varsayılabilir. Bu sebeple kitabın bu bölümünde Almanya'nın

* Öğretim Görevlisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, mucar@kmu.edu.tr

Bu müfredatta eğitim sürecini planlamakta ve öğrencilerin hangi aşamada hangi kazanımları elde etmesi gerektiği net bir şekilde açıklamaktadır.

İki İlerleme Aşaması sürecini kapsayan Fizik dersine ait çerçeve müfredat toplamda 10 adet içerik alanından oluşmaktadır. Bu alanlar Elektrik ve Manyetizma, Güneş Enerjisi ve Isı, Işık ve Ses, Optik Aletler ve Uzayın Keşfi, Devreler, Kuvvetler ve Makineler, Elektrik Enerjisi Tedariki, Nükleer Enerji ve Radyoaktivite, Bilgi Aktarımı, Hareketler ve Nedenleri olarak verilmektedir. Birinci İlerleme Aşamasında Elektrik ve Manyetizma, Güneş Enerjisi ve Isı, Işık ve Ses içerik alanları yer almaktayken, İkinci İlerleme Aşamasında ise diğer içerik alanları yer almaktadır.

Çerçeve müfredatta her bir içerik alanıyla ilgili odaklanılması gereken noktalara ve öğretmenler için olası bağlamlara yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin ulaşması gereken yetkinlikler dört ayrı başlıkta verilmektedir. Bu başlıklar Alan Bilgisi Kullanımı, Bilgi Edinimi, İletişim ve Değerlendirme'den oluşan Yetkinlik Alanları'dır. Yetkinlik Alanları her bir içerik alanında yer almakta ve öğrencilerin içerik alanı tamamlandığında elde etmesi gereken kazanımları ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır.

Öğrenme başarıları ölçümü ve performans değerlendirmesi için herhangi bir sınav uygulanmamaktadır. Öğrencilerin kazanımları elde etme durumu farklı yollarla ölçülmekte ve bu şekilde başarı durumu ortaya konmaktadır. Değerlendirmelerde notlandırma kriterleri öğrencilere açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmektedir ve onlara geri bildirim sağlamaktadırlar. Öğrencilerin yeteneklerini gösterebilmeleri adına yazılı, sözlü ve pratik (eylemsel) olarak çeşitli uygulamalara yer verilmektedir. Öğrenciler öğrenme süreci esnasında ve sonunda gözlemlenmekte ve belirli kriterlere göre değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Alsubaie, M. A. (2016). Curriculum Development: Teacher Involvement in Curriculum Development. *Journal of Education and Practice*, 7(9), 106-107. ISSN 2222-288X
- Egan, K. (1978). What Is Curriculum?. *Curriculum Inquiry*, 8(1), 65-72. <https://www.jstor.org/stable/1179791> sayfasından erişilmiştir.
- Kurnaz, M. A. ve Kurnaz, A. (2016). Fen Bilimleri Öğretmenleri ve Öğretmen Adayları İçin Modern Fiziğe Giriş Yaşam Temelli – Problem Çözümlü. Ankara: Pegem Akademi. ISBN: 978-605-318-632-8.
- Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2011). Kernlehrplan für die Realschule in Nordrhein-Westfalen – Physik.
- Prideaux, D. (2003). Abc Of Learning And Teaching In Medicine: Curriculum Design. *BMJ: British Medical Journal* 326(7383), 268-270. <https://www.jstor.org/stable/25453551> sayfasından erişilmiştir.

Weidner, R. T. ve Brown, L. M. (2024). *physics*. Encyclopedia Britannica.
<https://www.britannica.com/science/physics-science> sayfasından erişilmiştir.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Kimya Dersi

Esad Ömer ŞEKER*

Giriş

Doğa bilimleri ve teknoloji, tarih boyunca toplumların gelişimine yön vermiş, ekonomik ve sosyal ilerlemelerde belirleyici bir rol oynamıştır. Modern dünyada bu etki daha da belirgin hale gelmiş, özellikle sanayi devrimi ile başlayan teknolojik yenilikler, toplumların yapı taşlarını yeniden şekillendirmiştir. Bilimsel keşifler, yalnızca yaşam standartlarını iyileştirmekle kalmamış, aynı zamanda çevresel sorunlarla mücadele, kaynakların daha verimli kullanımı ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma gibi küresel boyuttaki sorunlara da çözüm yolları sunmuştur. Bu bağlamda, doğa bilimlerinin her dalı, teknolojik yeniliklerin temelini oluşturarak toplumların refah seviyesini yükseltmiş ve kültürel kimliğin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Kimya bilimi, doğa bilimleri içerisinde en geniş uygulama alanına sahip olan disiplinlerden biridir ve toplumların sanayi, tarım, sağlık ve çevre politikaları üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Kimya, atomların ve moleküllerin yapılarını, tepkimelerini ve dönüşümlerini inceleyerek, yeni malzemelerin geliştirilmesine, enerji üretiminde verimliliğin artırılmasına ve çevre kirliliğinin önlenmesine katkıda bulunmuştur. Özellikle sanayi devrimi döneminde kimya bilimi, büyük bir sıçrama yaparak yeni üretim süreçlerinin, kimyasal ürünlerin ve enerji kaynaklarının keşfiyle sanayileşmenin öncüsü olmuştur. Günümüzde de kimya endüstrisi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ve düşük karbonlu ekonomilere geçişte merkezi bir rol oynamaktadır. Almanya, bu bağlamda kimya biliminin ve kimya endüstrisinin öncüsü olarak öne çıkmakta; güçlü sanayisi ve köklü bilimsel gelenekleriyle bu alandaki liderliğini sürdürmektedir (Mortimer ve Müller, 2007, s. 1).

Kimyanın doğal bilimlerde temel fonksiyonu bu tabloyla açıklanabilir:

Tablo 7. Kimyanın Fonksiyonları

Kimya	Maddenin Kimyasal Yapısı	Enerji	Kimyasal Tepkime

Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2011). Kernlehrplan für die Realschule in Nordrhein-Westfalen –Chemie.

* Öğretim Görevlisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, esadseker@kmu.edu.tr

Veri analizi	Verilerin doğru analiz edilmesi ve sunulması	Grafik ve tablo kullanımı iyi
Problem çözme becerisi	Kimyasal problemlere bilimsel çözümler üretme	Yenilikçi ve yaratıcı
Uygulama ve pratik bilgi	Günlük hayatta kimyasal bilgilerin uygulanması	Yeterli uygulama bilgisi
Çevresel bilinç	Kimyasal süreçlerin ekolojik etkilerinin analizi	Sürdürülebilirlik farkındalığı yüksek

Sonuç olarak, Almanya'daki Realschule sisteminde verilen kimya eğitimi, öğrencilerin bilimsel düşünme ve araştırma becerilerini geliştirmelerinin yanı sıra, onların topluma entegre olmalarını ve bilimsel bilgiyle günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunları çözebilmelerini sağlamaktadır. Kimya derslerinin uygulamalı doğası, öğrencilerin bilimsel meraklarını canlandırarak onları gelecekteki bilimsel kariyerlerine hazırlamaktadır. Almanya'nın güçlü sanayi ve ekonomik yapısının temelinde yer alan bu fen eğitimi, kimya biliminin topluma olan katkısını artırırken, öğrencilerin sürdürülebilir bir gelecek için gereken bilgi ve becerilerle donatılmasına da olanak tanımaktadır.

Bu okullarda verilen kimya eğitiminin, öğrencilere sadece teorik bilgi kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlara çözüm üretebilecek yetkinlikler geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin, sanayi ve çevre sorunlarına duyarlı, çözüm odaklı bireyler olarak yetiştirilmelerini desteklemek için kimya müfredatının güncel çevresel sorunlar ve teknolojik gelişmelerle (örneğin, sürdürülebilir enerji, atık yönetimi, nanoteknoloji) zenginleştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, kimya eğitimi sürecinde sanayi kuruluşları ile işbirliklerinin artırılması, öğrencilerin kimya biliminin uygulamalarını ve ekonomiye katkılarını daha iyi kavrayarak bu alanlardaki potansiyel kariyer yollarını tanımalarını sağlayabilir. Bu tür güncellemeler ve işbirlikleri, öğrencilerin kimya ile günlük yaşam arasında anlamlı bağlar kurmalarına katkıda bulunabilecekleri düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Boehnke, F. (2003). *Rahmenplan Chemie: Bildungsplan Hauptschule und Realschule; Jahrgangsstufen 7 bis 10*.
- Demuth, R. (2006). *Chemie im Kontext*. Waxmann Verlag.
- Gebhard, U., Höttecke, D., Rehm, M., Gebhard, U., Höttecke, D., & Rehm, M. (2017). *Pädagogik der Naturwissenschaften*. Springer.
- Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2011). *Kernlehrplan für die Realschule in Nordrhein-Westfalen –Chemie*.

- Möller, K., Hardy, I., Jonen, A., Kleickmann, T., & Blumberg, E. (2006). Naturwissenschaften in der Primarstufe. *Untersuchungen zur Bildungsqualität von Schule. Münster*, 161–193.
- Mortimer, C. E., & Müller, U. (2007). *Chemie: Das Basiswissen der Chemie; 126 Tabellen*. Georg Thieme Verlag.
- Most, B., & Wlotzka, P. (2020). Chemie in heterogenen Lerngruppen sicher und schüleraktivierend unterrichten. *SINUS. NRW: Motivation durch kognitive Aktivierung*, 117.
- Mutke, S., & Tepner, O. (2013). Entwicklung des Professionswissens im Fach Chemie in den ersten sechs Monaten des Referendariats. *Inquiry-based Learning–Forschendes Lernen*, 512–514.
- Schummer, J. (1994). Die Rolle des Experiments in der Chemie. *Philosophische Perspektiven der Chemie*, BI-Wissenschaftsverlag, Mannheim, 27–51.
- Statista. (2024). *Chemisch-pharmazeutische Industrie: Umsatz bis 2023*. Statista. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36292/umfrage/umsatz-der-deutschen-chemieindustrie-seit-1991/> sayfasından erişilmiştir.
- Verband der chemischen Industrie (VCI) 2022: Fakten — Analysen — Perspektiven. *Chemie 2022, Jahresbericht Verband der chemischen Industrie e.V.*, Frankfurt am Main. <https://www.vci.de/die-branche/zahlen-berichte/chemiewirtschaft-in-zahlen-online.jsp> sayfasından erişilmiştir.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi*

Asuman YAPRAK**

Giriş

Realschule olarak adlandırılan okullar, öğrencilerin bireysel yeterliliklerinin gelişimini teşvik eder ve eğitim hayatlarını şekillendirmelerinde onlara destek olur. Kendi deneyimleri üzerinde düşünmeyi ve bunları yeni durumlarda daha ileri eylemler için kullanmayı öğretir. Realschule eğitimi, farklı pratik öğrenme ve deneyim durumlarına olanak sağlar ve sosyal öğrenmeyi teşvik eder. Öğrenme ortamlarında sosyal ve entelektüel becerilerin yanı sıra duygusal algı ve yaratıcı tasarım becerileri de geliştirir. Bu becerilerin gelişmesine olanak sağlayan en önemli derslerden biri ise görsel sanatlar dersidir.

Görsel sanatlar dersinde öğrenciler isteklerini, ihtiyaçlarını, fikirlerini ve duygularını netleştirmeyi ve kendi estetik ifade araçlarını geliştirmeyi öğrenirler. Dersler, çeşitli şekillerde algılama ve deneyimleme yeteneğini teşvik eder ve yaratıcı bilgi ve becerilerin yanı sıra el becerilerinin ve teknik becerilerin de gelişmesini sağlar. Görsel sanatlar dersi, öğrencilerin kendileriyle ve kültürel çevreleriyle ilişki kurmalarını sağlar ve duygusal algının geliştirilmesi yoluyla yeni, farklılaştırılmış perspektiflere katkıda bulunur. Bu derslerde öğrenciler kültürel çevrelerine dair içgörü kazanır ve onu şekillendirilebilecek ve biçimlendirilebilecek bir olgu olarak deneyimlerler (Behörde für Schule und Berufsbildung, 2008, s. 4; 7).

Tüm bu yetkinliklere ek olarak öğrenciler, görsel dilin ve imgelerin etki ve işlevlerini anlayarak çağdaş dünyada aktif bir şekilde yol alma becerisini geliştirirler. Böylece giderek daha çok imgelerle karakterize edilen bir dünyaya uyum sağlamaları ve kültürel yaşama katılımın yanı sıra mesleki eğitime de hazırlanmaları hedeflenmektedir. Dolayısıyla görsel sanatlar dersinde üretim ve alımlama yetkinliklerinin yanı sıra öğrencilerin mevcut kelime dağarcığının genişlemesi ve giderek farklılaşan bilinçli bir dil kullanmaları da hedeflenen

* Araştırma kapsamında incelenen Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunan ve Realschule olarak adlandırılan okullarda yürütülen görsel sanatlar dersi müfredatı, aynı eyaletin Hauptschule olarak adlandırılan okullarındaki müfredat ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu nedenle ilgili müfredatın Türkçe'ye aktarılmasında daha önce Asuman Yaprak tarafından 2023 yılında yayınlanan "Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi" adlı kitap bölümündeki çevirilerden yararlanılmıştır.

** Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, asuman.yaprak@hbv.edu.tr

Kaynaklar

- Behörde für Schule und Berufsbildung (2008). Bildene Kunst Bildungsplan Haupt- und Realschule Jahrgangsstufen 7-8. Hamburg.
- Bering, K., & Niehoff, R. (2013). Bildkompetenz-eine kunstdidaktische Perspektive. Athena.
- Bund Deutscher Kunsterzieher (BDK) (2008). Bildungsstandards im Fach Kunst für den mittleren Schulabschluss, verabschiedet von der Hauptversammlung des BDK-Fachverbands für Kunstpädagogik im April 2008 in Erfurt. *BDK-Mitteilungen*, (03), 1–4. <http://www.bdk-online.info/blog/data/2008/11/BildungsstandardsBDK.pdf>
- Fohr, T. (2024). Adaptive Lernunterstützung im Fach Kunst: Beispiele zum Scaffolding aus der Sekundarstufe I, Klasse 5. *PraxisForschungLehrer* innenBildung. Zeitschrift für Schul-und Professionsentwicklung. (PFLB)*, 6(2), 63-100.
- Information und Technik Nordrhein-Westfalen (2024). *Schulen in Nordrhein-Westfalen*. <https://www.it.nrw/schulen-in-nrw> sayfasından erişilmiştir.
- Karacan Yücedağ, E. (2023). *Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Müzik Dersi*. Koçak, M. (Ed.), Alman Eğitim Sistemindeki Hauptschule olarak Adlandırılan Okullar. Dersler-Kazanımlar-Ölçme Değerlendirme içinde (s.177-200). Konya: Palet Yayınları.
- Kultusministerkonferenz (KMK) (1995). *Zur Situation des Unterrichts im Fach Bildene Kunst an den allgemeinbildenden Schulen in der Bundesrepublik Deutschland*. Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der BRD: Bonn.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2024). *Verordnung über die Ausbildung und die Abschlussprüfungen in der Sekundarstufe I*. <https://bass.schulwelt.de/12691.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2012). *Kernlehrplan für die Realschule in Nordrhein-Westfalen*. https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplan/38/KLP_RS_Kunst.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Schulentwicklung NRW (2023). *Lehrplannavigator*. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/hauptschule/kunst/hinweise-und-beispiele/schulinterner-lehrplan/schulinterner-lehrplan-kunst.html> sayfasından erişilmiştir.
- Statista (2024). Verteilung der Ausländer aus der Türkei in Deutschland nach Bundesländern im Jahr 2023. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/165266/umfrage/verteilung-der-tuerkischstaemmen-bevoelkerung-in-deutschland-nach-bundeslaendern/> sayfasından erişilmiştir.
- Yaprak, A. (2023). *Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi*. Koçak, M. (Ed.), Alman Eğitim Sistemindeki Hauptschule olarak Adlandırılan Okullar. Dersler-Kazanımlar-Ölçme Değerlendirme içinde (s.163-176). Konya: Palet Yayınları.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Müzik Dersi*

Esin KARACAN YÜCEDAĞ**

Giriş

Teknolojinin sürekli gelişimi, eğitim de dâhil olmak üzere birçok alanda köklü değişimlere yol açmakta ve bu alanların gelişmelere uyum sağlamasını da zorunlu kılmaktadır. Dijital araçların ve platformların ortaya çıkmasıyla birlikte, geleneksel öğretim ve öğrenme paradigmaları değişmekte ve öğrencileri hızla değişen bir dünyaya yeterince hazırlamak için eğitim yaklaşımlarında yenilikleri de beraberinde getirmektedir. Bu teknolojik ilerleme, eğitim müfredatının akademik yeterliliğe odaklanmasının yanı sıra, öğrencileri küreselliğe adapte etmeyi ve başarılı olmak için gerekli eleştirel düşünme, problem çözme ve uyarlanabilir becerilerle donatmayı gerektirmektedir (Selwyn, 2012; Johnson vd., 2016). Bu nedenle dünyanın dört bir yanındaki eğitim sistemleri hem akademik hem de akademik olmayan konuları içeren bütünsel bir müfredatın önemini giderek daha fazla kabul etmektedir. Eğitim sürecindeki bu bütünsel çerçeve içinde yaratıcılığı beslemeleri, duygusal ifadeyi geliştirmeleri, estetik zekâyı oluşturmaları ve kültürel farkındalığı teşvik etmeleri ile (Yaprak, 2023) resim, müzik, heykel, tiyatro ve dans gibi sanat derslerinin yeri öğrencilerin kapsamlı gelişiminde önem kazanmaktadır. Müziğin insan hayatında oynadığı temel rol- kültürel farklılıklar arasında köprü kuran evrensel bir dil olarak hareket etmesi ve duygusal, bilişsel ve sosyal sağlığımızı önemli ölçüde etkilemesi- göz önüne alındığında, okulların müfredatlarında müzik derslerine yer vermesinin bütünsel eğitim için ne denli önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Öğrencilerin yaratıcılıklarını ve duygusal zekalarını geliştirmelerine yardımcı olarak akademik yönden desteklemesi, aynı zamanda da akademik olmayan konulara dâhil olan kültürel anlayışlarını ve sosyal becerilerini de güçlendirmesi nedeniyle Almanya'daki okullarda verilen müzik eğitimi bu bütünsel yaklaşımın önemli bir parçası olarak kabul görmektedir. Almanya'da müzik eğitiminin kökleri, kilise okullarının müzik öğretiminde önemli bir rol oynadığı ortaçağ dönemine kadar uzanmaktadır. Bu dini kurumlar, müzik bilgi ve becerilerinin sistematik bir şekilde öğretilmesinin temellerini atmıştır (Ross, 2015).

* Araştırma kapsamında incelenen Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunan ve Realschule olarak adlandırılan okullarda yürütülen müzik dersi müfredatı, aynı eyaletin Hauptschule olarak adlandırılan okullarındaki müfredat ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu nedenle ilgili müfredatın Türkçe'ye aktarılmasında daha önce Esin Karacan Yücedağ tarafından 2023 yılında yayınlanan "Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Müzik Dersi" adlı kitap bölümündeki çevirilerden yararlanılmıştır.

** Öğr. Gör. Dr., Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, esin.yucedag@afsu.edu.tr

Bu nedenle müzik eğitiminin lise müfredatında sadece bir seçmeli ders olarak değil, tüm öğrencilerin erişimine açık ve zorunlu bir bileşen olarak değerlendirilmesi, onların gelecekteki başarıları için kritik öneme sahiptir. Müzik dersleri, öğrencilerin entelektüel ve duygusal gelişimlerini destekleyen zengin ve tatmin edici bir öğrenme deneyimi sunmalıdır. Bu bağlamda, müzik eğitiminin lise düzeyinde daha geniş çapta benimsenmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Lise müfredatında müzik derslerine gereken önemin verilmesi ve öğrencilere çok yönlü bir eğitim sunabilmek adına aşağıdaki hususlar dikkate alınarak müfredat hazırlıkları yapılmalıdır:

Lise müzik müfredatları, öğrencilerin çeşitli müzik tarzlarını, dönemlerini ve kültürlerini tanımalarını imkân verecek şekilde daha kapsamlı olarak genişletilmelidir. Öğrenciler, aktif müzik yapımı ve performansla kendi müzikal becerilerini geliştirebilmeli, böylece müzikle daha derin bir bağ kurabilmelidir. Müzik dersleri, öğrencilerin ilgi alanları ve öğrenme stillerine uygun olarak tasarlanmalıdır. Öğrencilerin önceki müzik bilgileri ve becerileri göz önünde bulundurularak, ders içerikleri onların bireysel yeteneklerini destekleyecek şekilde düzenlenmelidir. Müzik dersleri, öğrencilerin ilgisini çekmek ve onları derslere aktif olarak katılmaya teşvik etmek için etkileşimli ve eğlenceli olmalıdır. Öğrencilere, müzik teorisi ve müzikal olayların analizi gibi konularda rehberlik edilmelidir. Bu sayede, öğrenciler müzikle eleştirel bir şekilde ilgilenmeyi öğrenir ve müzik hakkında bilinçli ve derinlemesine düşünme becerileri kazanır. Müzik eğitimi, öğrencileri farklı kültürlere ve müzik geleneklerine maruz bırakarak, onların kültürel farkındalıklarını arttırmalı ve kendilerinden farklı olan kültürlere karşı önyargılarından sıyrılarak, empati yeteneklerini geliştirmelidir. Bu, öğrencilerin dünya görüşlerini genişletmelerine ve toplumsal duyarlılıklarını arttırmalarına katkı sağlar.

Sonuç olarak, lise müzik eğitimi, öğrencilerin çok yönlü gelişimlerini desteklemek için temel bir araçtır. Müzik dersleri, öğrencilere sadece akademik başarılarına değil, aynı zamanda yaşam boyu sürecek bir sanat sevgisine katkıda bulunacak zengin bir öğrenme deneyimi sunmalıdır. Bu nedenle, müzik eğitimi, lise müfredatında kritik bir bileşen olarak yer almalı ve her öğrenciye bu değerli fırsatı tanımalıdır.

Kaynaklar

- Bundeszentrale für politische Bildung (bpb). (2021). Das deutsche Schulsystem. <https://www.bpb.de/themen/bildung/dossier-bildung/163283/das-bildungssystem-in-deutschland/> sayfasından erişilmiştir.
- Fischer, A. (2020). The Development of Music Education in Early 20th Century Germany. *Contemporary Education Review*, 15(4), 102-118.

- Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., & Freeman, A. (2016). NMC Horizon Report: 2016 Higher Education Edition. The New Media Consortium.
- Kultusministerkonferenz (KMK). (2019). The Education System in the Federal Republic of Germany 2017/2018. https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Eurydice/Bildungswesen-engl-pdfs/dossier_en_ebook.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Meyer, K. (2017). Music Education in Weimar Republic. *Journal of Modern History*, 9(2), 134-150.
- Kultusministerkonferenz (KMK). (2021). Übersicht über die Bildungsgänge und Schularten im Bereich der allgemeinen Bildung. https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Bildung/AllgBildung/Schema-Bildungsgaenge_und_Schularten-Stand_2021-02.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen (MSB NRW). (2013). Kernlernplan an der Realschule. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/musik/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Ross, J. (2015). The Role of Music Education in Nazi Germany. *Historical Music Education Journal*, 12(3), 45-60.
- Shlotz, M. (2012). Martin Luther und die Musik. Themenheft der EKD 2012.
- Schmidt, L. (2018). Wilhelm von Humboldt and the Reform of Music Education. *German Educational Reforms*, 7(1), 22-37.
- Selwyn, N. (2012). *Education in a Digital World: Global Perspectives on Technology and Education*. Routledge.
- Schulentwicklung NRW. (2024a). Realschule Richtlinien und Lehrpläne. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Schulentwicklung NRW. (2024b). Hinweise und Beispiele zur Umsetzung des Kernlehrplans Musik. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/musik/hinweise-und-beispiele/schulinterner-lehrplan-musik.html> sayfasından erişilmiştir.
- Schulentwicklung NRW (2023). Kernlehrplan Musik als Wahlpflichtfach an der Realschule. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/wp-musik/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Statista (2024). Anzahl der Realschulen in Deutschland in den Schuljahren von 2011/2012 bis 2022/2023. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235848/umfrage/realschulen-in-deutschland/#:~:text=Im%20Schuljahr%202022%2F23%20gab,in%20Deutschland%2032.666%20allgemeinbildende%20Schulen> sayfasından erişilmiştir.
- Yaprak, A. (2023). Alman Eğitim Sisteminde Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullar. İçinde M. Koçak (Ed.), *Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi* (s.163-175). Konya: Palet Yayınları.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Tekstil Tasarımı Dersi

Esin KARACAN YÜCEDAĞ*

Giriş

Teknolojinin hızla ilerlemesi ve dünyanın giderek küreselleşmesi, eğitim sisteminin sürekli yeniliklere açık olmasını zorunlu kılmakta ve geleneksel öğretim yöntemlerinden uzaklaşma gerekliliğini her geçen gün daha da artırmaktadır. Eğitim alanındaki bu dönüşüm, öğrencilerin giderek daha karmaşık ve dinamik hale gelen küresel ortamlara uyum sağlayabilmeleri için ihtiyaç duydukları becerileri kazanmalarını sağlamaya yönelik bir zorunluluk haline gelmiştir. Dolayısıyla, eğitim stratejilerinin kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir. Bilgi aktarımının ötesine geçmek, öğrencilerin sadece teorik bilgileri değil, aynı zamanda yaratıcı düşünme, esneklik ve inovasyon gibi 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarını sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu doğrultuda, eğitim sisteminin geniş bir perspektifle ele alınması ve öğrencilerin sadece akademik bilgiyle değil, aynı zamanda uygulamalı ve sanatsal alanlarda da kendilerini geliştirebilecek fırsatlarla donatılması gerekmektedir. Çünkü sanat eğitimi farkındalığı teşvik etmekte, yaratıcılığın gelişmesine, estetik bir zekânın oluşmasına ve nihayetinde yaşamın bir bütün olarak şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Yaprak, 2023). Tekstil tasarımı gibi dersler, bu kapsamlı eğitim anlayışında önemli bir yer tutmaktadır. Bu dersler, öğrencilerin estetik duyarlılıklarını geliştirmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda küresel pazarların hızla değişen dinamiklerine uyum sağlayabilecek sanatsal, teknik ve pratik beceriler kazanmalarına da destekleyici bir görev üstlenmektedir (Anderson ve Dron, 2017; Heick, 2019). Tekstil tasarımı dersleri, öğrencilere sanat ve teknolojinin kesişim noktasını keşfetme imkânı sunarak, yaratıcılığı, problem çözmeyi ve yenilikçiliği teşvik etmektedir. Ayrıca, bu dersler sayesinde öğrenciler, moda ve tekstil endüstrilerinde geleneksel tekniklerin ve çevre dostu uygulamaların önemini öğrenmekte, bu da kültürel farkındalık ve sürdürülebilirliğin artmasına katkıda bulunmaktadır (Quinn, 2010).

Almanya'daki tekstil tasarım derslerinin tarihi, ülkenin endüstriyel gelişimi ve sanat ve tasarım eğitimindeki öncü rolüyle yakından bağlantılıdır. Bu dersin gelişimi, özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda Almanya'nın eğitim ortamını şekillendiren daha geniş sosyal ve teknolojik değişimleri yansıtmaktadır. Almanya'nın 19. yüzyıldaki sanayi devrimi, örgün tekstil eğitimi için zemin hazırlamıştır.

* Öğr. Gör. Dr., Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, esin.yucedag@afsu.edu.tr

Kaynaklar

- Albers, A. (1965). *On Weaving*. Wesleyan University Press.
- Anderson, T., & Dron, J. (2017). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 12(3), 80-97.
- Black, S. (2012). *The Sustainable Fashion Handbook*. Thames & Hudson.
- Burdek, B. E. (2005). *Design: History, Theory, and Practice of Product Design*. Birkhäuser Basel.
- Droste, M. (2002). *The Bauhaus, 1919-1933*. Taschen.
- Fletcher, K. (2014). *Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys*. Routledge.
- Heick, T. (2019). *The Critical Importance of Critical Thinking*. TeachThought.
- Kunz, J. (2012). *Industry and Innovation in the Industrial Revolution: Saxony as a Case Study*. Routledge.
- Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen (MSB NRW). (2013). *Kernlernplan an der Realschule*. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/textilgestaltung/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Quinn, B. (2010). *Textiles Today: A Global Survey of Trends and Traditions*. Thames & Hudson.
- Schulentwicklung NRW. (2024a). *Realschule Richtlinien und Lehrpläne*. https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/upload/klp_SI/Richtlinien-Realschule-2013.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Schulentwicklung NRW. (2024b). *Hinweise und Beispiele zur Umsetzung des Kernlehrplans Textilgestaltung*. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realschule/textilgestaltung/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Wingler, H. M. (1978). *The Bauhaus: Weimar, Dessau, Berlin, Chicago*. MIT Press.
- Yaprak, A. (2023). Alman Eğitim Sisteminde Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullar. İçinde M. Koçak (Ed.), *Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi* (s.163-175). Konya: Palet Yayınları.
- Zahn, E. (1908). *Die Geschichte der sächsischen Textilindustrie*. Rammingsche Verlagsbuchhandlung.

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Din Dersi

Tuğba YILDIRIM*

Giriş

Temel hak ve özgürlükler kapsamında inanç olgusu ve buna yönelik davranış biçimlerinin korunma altına alınması, demokratik ve sosyal devlet anlayışına sahip olan ülkelerde toplumsal huzur ve birlikte yaşama kalitesini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. İnsan davranışlarını etkileyen her türlü olgunun eğitim ve öğretim alanının bir parçası olması sebebiyle, din ve inanç olgusu da din eğitimi altında incelenerek ülkelerin temel eğitim politikalarındaki yerini almıştır. Almanya Federal Cumhuriyeti söz konusu bu durumu, sahip olduğu dini çeşitlilik açısından da dikkate alarak, din eğitimi yasal çerçeve ile düzenlemek suretiyle koruma altına almıştır. Almanya’da okullardaki din eğitimi ile ilgili uygulamaların temeli 1949 tarihli Anayasanın 7. maddesine dayanmaktadır (Aydın, 2004, s. 4). Bu yasal düzenleme, din dersini kamu okullarında bu tarihten itibaren müfredatta sabit kalan tek ders haline getirmektedir (Thesen für einen zukunftsfähigen Religionsunterricht in NRW, 2022, s. 2). “Tüm okul sistemi devletin denetimi altındadır” (bkz. Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, 2002, s. 5; Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art 7) maddesi gereğince, zorunlu bir ders olarak müfredata giren din dersinin, devletin gözetim ve denetiminde dini cemaatlerin prensipleriyle uygun şekilde verilmesi kararlaştırılmıştır (Konfessionelle Kooperation im Religionsunterricht MSB NRW, 2024). Uygulamaya alınan bu kanun gereğince “Kanuni vasi, çocuğun din eğitimine katılımını belirleme hakkına sahiptir” ve “Hiçbir öğretmen, kendi iradesi dışında din dersi vermeye zorlanamaz” (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art 7). Genellikle haftada bir kez yapılan din dersleri okula göre 45-90 dakika sürer (Bildungsportal MSB NRW, 2024). Öğrenciler, kendi istekleri ve velilerinin takdirinde din eğitimi derslerini almama hakkına sahiptir. Din dersini seçmek istemeyen öğrenciler için eyaletlerce farklı isimlendirilebilen ve din dersine alternatif olarak sunulan Etik/Ahlak Dersi söz konusudur (Doğan, 2008, s. 21).

Almanya’nın federal devlet düzeninde din dersleri için oluşturulan söz konusu yasal dayanak, eyaletlerin eğitim politikaları çerçevesinde kendi yetkinlik alanlarında özel düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu bağlamda bu çalışmada din dersi, Almanya’da en fazla öğrenci potansiyeline sahip olan Kuzey Ren

* Öğretim Görevlisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, tugba.yildirim@asbu.edu.tr

Devlet kontrolünde ve mezhepsel iş birliği çerçevesinde öğrencilerin şeffaf ve doğru bilgilere ulaşması, muhakeme ve karar verme yetisinin bu doğrultuda geliştirilmesi, radikal düşünce akımlarını bağımsız olarak inceleyen ve doğru kararlar veren nesillerin yetişmesi adına din eğitimi politikalarının vazgeçilmez hedeflerindedir.

Kaynakça

- Aydın, M. (2004). Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Öğretimi ve Türkiye ile Karşılaştırılması. *Diyanet Avrupa Dergisi*, (68), 14-21.
- Bildungsportal. (2024). Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW. <https://www.schulministerium.nrw/> sayfasından erişilmiştir.
- destatista (2024). Schölerinnen und Schöler im Schuljahr 2023/2024. https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2024/03/PD24_101_211.html sayfasından erişilmiştir.
- Doğan, R. (2008). Avrupa Birliği Sürecinde Dinî Kurumlar ve Din Eğitimi: Almanya Modeli. *AÜYFD XLIX*, (2), 1-43. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auifd/issue/40623/488533> sayfasından erişilmiştir.
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art 7. (2022). Bundestag. <https://www.bundestag.de/gg> sayfasından erişilmiştir.
- Koçak, M. ve Çobanoğulları, F. (2016). Alman Eğitim Sisteminde “Realschule” Olarak Adlandırılan Okullar. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 5(14), 163-176. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/32111/355973>
- Konfessionelle Kooperation im Religionsunterricht. (2024). Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW. <https://www.schulministerium.nrw/konfessionelle-kooperation-im-religionsunterricht> sayfasından erişilmiştir.
- Lernerfolgsüberprüfung und Leistungsbewertung. (2024). Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW. Schulentwicklung NRW - Lehrplannavigator S I - Hauptschule - Katholische Religionslehre - Katholische Religionslehre KLP - 3 Lernerfolgsüberprüfung und Leistungsbewertung sayfasından erişilmiştir.
- Religionsunterricht. (2023). Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW. Religionsunterricht | Bildungsportal NRW ([schulministerium.nrw](https://www.schulministerium.nrw/)) sayfasından erişilmiştir.
- Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, 2002. Zur Situation des Katholischen Religionsunterrichts in der Bundesrepublik Deutschland. https://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2002/2002_12_13-Situation-Kathol-Religionsunterr.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Seymen, A. (2023). Alman Eğitim Sisteminin Tarihçesi ve Almanya'daki Okul Türlerine Genel Bakış. M. Koçak (Ed.). *Alman Eğitim Sisteminde Hauptschule olarak adlandırılan Okullar* içinde (s. 23-32). Konya:Palet.
- Statista (2024). Anzahl der Schölerinnen und Schöler an Schulen in Deutschland im Schuljahr 2023/2024 nach Bundesländern. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1321/umfrage/anzahl-der-schueler-an-allgemeinbildenden-schulen/> sayfasından erişilmiştir.

Statistiktelegramm 2022/23. (2023). Ministerium für Schule und Bildung des Landes NRW. <https://www.schulministerium.nrw/system/files/media/document/file/statistiktelegramm-2021.pdf> sayfasından erişilmiştir.

Thesen für einen zukunftsfähigen Religionsunterricht in NRW. (2022). <https://www.nrw-evangelisch.de/storage/files/f385c03d-536c-41e1-94a335c82e88dfb7/ThesenfuereinenzukunftsfahigenRU.pdf>

Realschule Olarak Adlandırılan Okullarda Beden Eğitimi ve Spor Dersi*

Bayram YAPRAK**

Giriş

“Eğitim” terimi, bilgi, beceri, değer ve tutumların bir nesilden diğerine aktarılması ve böylece bireylerin büyümesi ve gelişmesini sağlayan karmaşık ve çok yönlü bir süreci ifade etmektedir. Sadece yapılandırılmış akademik ortamları değil, aynı zamanda aile, arkadaşlar ve genel olarak toplumla etkileşimlerin karmaşık ağını da kapsayan geniş bir resmi ve gayri resmi öğrenme deneyimleri dizisini içermektedir (Demirel ve Kaya, 2018, s. 3). Derin ve bilinçli bir çaba olarak eğitim, genellikle eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin ve akıl hocalarının özverili rehberliği ile genç bireylerin kalplerinde ve zihinlerinde bilgi kıvılcımını ateşlemeyi, temel becerileri geliştirmeyi, asil bir karakter aşlamayı ve duygusal anlayışı teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Yıldırım ve Gürpınar, 2022, s. 222).

Çocukluk ve gençlik yıllarında beden eğitimi ve spor dersleri ise, bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimine katkı sağlamasından dolayı önem arz etmektedir. Bu dersler, öğrencilere spor yapmanın ve düzenli egzersizin sağlık üzerindeki olumlu etkilerini öğretir, aynı zamanda takım sporları ve fiziksel aktiviteler aracılığıyla sosyal becerilerin gelişimine katkıda bulunur. Fiziksel aktiviteler, büyüme çağındaki gençlerin kas ve iskelet sistemlerinin güçlenmesine yardımcı olurken, düzenli egzersiz alışkanlığı kazandırarak sağlıklı yaşam biçimlerinin benimsenmesini destekler (Sağlık Bakanlığı, 2014, s. 2). Bu dersler disiplin, özgüven, iş birliği ve sorumluluk gibi değerler kazandırmada da önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla beden eğitimi ve spor derslerinin okul müfredatında yer alması ve düzenli olarak uygulanması, öğrencilerin sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürmelerine katkı sağlamaktadır (Çelik, Mete, Akşit, Ata, Uzundede ve Yaşar, 2024, s. 830).

Bu açıklamalar çerçevesinde, bu çalışmada; Eyaletler bazında eğitim sisteminin farklılık göstermesi nedeniyle, Almanya’da %31,8 (Statista, 2024)

* Araştırma kapsamında incelenen Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunan ve Realschule olarak adlandırılan okullarda yürütülen beden eğitimi dersi müfredatı, aynı eyaletin Hauptschule olarak adlandırılan okullarındaki müfredat ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu nedenle ilgili müfredatın Türkçe’ye aktarılmasında daha önce Asuman Yaprak tarafından 2023 yılında yayınlanan “Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Beden Eğitimi ve Spor Dersi” adlı kitap bölümündeki çevirilerden yararlanılmıştır.

** Öğr. Gör., Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu, byaprak@kho.msu.edu.tr

Kaynaklar

- Altınkök, M., Vazgeçer, E., & Ölçücü, B. (2006). Temel Motor Hareketlerin Geliştirilmesini İçeren Beden Eğitimi Program Tasarısının 5–6 Yaş Çocukların Temel Motor Hareketlerinin Gelişimine Etkisinin Araştırılması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013(1), 74-87.
- Altunya, H. (2018). Spor ve Mantık İlişkisi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 110-115.
- Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of school health*, 76(8), 397-401.
- Caruso, R. (2011). Crime and sport participation: Evidence from Italian regions over the period 1997–2003. *The Journal of Socio-Economics*, 40(5), 455-463.
- Çelik, M. V., Mete, M. S., Akşit, G., Ata, D., Uzundede, M., & Yaşar, E. (2024). İlkokullarda Beden Eğitimi Dersinin Uygulama Şekli ve Branş Öğretmenlerine Olan İhtiyaç. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 11(106), 828-837.
- Demir, G. T. (2022). Bilişsel Gelişime Hareket Temelli Oyunların, Fiziksel Aktivitenin ve Egzersizin Etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları*, 147-161.
- Demirel, Ö., & Kaya, Z. (2018). *Eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Hartmann, D., & Depro, B. (2006). Rethinking sports-based community crime prevention: A preliminary analysis of the relationship between midnight basketball and urban crime rates. *Journal of sport and social issues*, 30(2), 180-196.
- Information und Technik Nordrhein-Westfalen (2024). Schulen in Nordrhein-Westfalen. <https://www.it.nrw/schulen-in-nrw> sayfasından erişilmiştir.
- Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen (2013). *Kernlehrplan für die Hauptschule in Nordrhein-Westfalen – Sport*. <https://www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene/lehrplannavigator-s-i/realsschule/sport/sport-klp/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Omar, M. K., Zahar, F. N., & Rashid, A. M. (2020). Knowledge, skills, and attitudes as predictors in determining teachers' competency in Malaysian TVET institutions. *Universal Journal of Educational Research*, 8(3), 95-104.
- Platon (2010). *Devlet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sağlık Bakanlığı (2014). Türkiye fiziksel aktivite rehberi. *Türkiye Halk Sağlığı Kurumu*, Ankara.
- Sozen, H. (2012). The effect of physical education and sports school training on problem solving skills of the athletes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 4186-4190.
- Statista (2024). Verteilung der Ausländer aus der Türkei in Deutschland nach Bundesländern im Jahr 2023. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/165266/umfrage/verteilung-der-tuerkischstaemmigen-bevoelkerung-in-deutschland-nach-bundeslaendern/> sayfasından erişilmiştir.
- Yaprak, A. (2022). Yabancı Dil Öğretiminde Alternatif Yöntemler. İçinde H. Yılmaz, E. Yücel, M. S. Öztürk (Ed.), *Yabancı Dil Öğretimine Genel Bir Bakış* (s.26-48). Konya: Çizgi Kitapevi.

- Yaprak, A. (2023). Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullarda Görsel Sanatlar Dersi. İçinde M. Koçak (Ed.), *Alman Eğitim Sisteminde Hauptschule Olarak Adlandırılan Okullar* (s.163-175). Konya: Palet Yayınları.
- Yıldırım, H. (2023). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine ve Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Zambak, Ö. (2023). Çocuklarda Beden Eğitiminin ve Aktivite Programlarının Önemi. *Spor, Eğitim ve Psikososyal İncelemeler*, 25-38.

RİDVAN ÖZTÜRK

GÜNÜMÜZ AFGANİSTAN ÖZBEK HİKÂYESİ

PE
YAYINLARI

GÜNÜMÜZ AFGANİSTAN ÖZBEK HİKÂYESİ

Rıdvan ÖZTÜRK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

GÜNÜMÜZ AFGANİSTAN ÖZBEK HİKÂYESİ

RİDVAN ÖZTÜRK

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-22-5

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

GÜNÜMÜZ AFGANİSTAN ÖZBEK HİKÂYESİ

Rıdvan ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

- Aqobirov S., Aliqulov T.A., vd. (1981), *O'zbek Tilining İzohli Lug'ati*, C.1-2, Rus Tili Nashriyoti, Moskova.
- Altay, Nurullah (2007), *Hemme Gep Pulda*, Afganistan Kalem Encümeni Yay., Kabil.
- Eynel, S. İnanch, F. (2023), Hayatı ve Eserleri Çerçevesinde A.N. Khangeldi'ye "Türk"çe Bir Bakış, *Turcology Research* 2023, 76, 1-7. Atatürk Üniv. Yay., Erzurum.
- İbrahim, Rahim (2012), *Kan Bilen Yazılgen Hat (Hikâyeler Toplamı)*, Afganistan Kalem Encümeni Yay., Kabil.
- Muradi, Kadir (2007), *Taga Témirçi ve Topalang Küni*, (Çev. M. Zakir Ömeri), Mirza Ulugbek Basmahanesi. Mezarışerif.
- Öztürk, Rıdvan (2014), *Günümüz Afganistanlı Özbek Şairleri*, Palet Yay., Konya.
- Öztürk, Rıdvan (2023), Günümüz Afganistan Özbek Hikâyeciliği Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Türk Lehçeleri Araştırmaları Dergisi*, C. 7, sa. 2, s. 347-354.
- Toyghun, S (2013). *Günümüz Afganistan Özbek Nesri Üzerinde Bir Muhteva İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yarkın, Muhammed Halim. (2007). *Yéngi Reyis Hem Kéldi (Tanzlar Toplamı)*, Afganistan Kalem Encümeni Yay., Kabil.
- Yarkın, Muhammed Halim (2023), "Afganistan Özbék Bedii Nesri-ning Kronolojisi", <http://halimyarqin.blogfa.com/> (Alıntı tarihi: 20 Şubat 2023).
- Yarkın, Şefika (2007), *Yene Körişgünçe (Hikâyeler Toplamı)*, Afganistan Kalem Encümeni Yay., Kabil.
- <https://www.facebook.com/tashqin.bahae> (alıntı tarihi: 7.08.2022).
- <http://www.ishanch.blogfa.com/post/955> (alıntı tarihi 02.03.2023)
- <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php> (alıntı tarihi: 05.02.2023)

SİNEMA ARAŞTIRMALARI VE FİLM ÇÖZÜMLEMELERİ

Editörler

Prof. Dr.Enderhan KARAKOÇ
Doç. Dr. Onur TAYDAŞ

PTE
YATIRIM

SİNEMA ARAŞTIRMALARI VE FİLM ÇÖZÜMLEMELERİ

Editörler

Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ

Doç. Dr. Onur TAYDAŞ

SİNEMA ARAŞTIRMALARI VE FİLM ÇÖZÜMLEMELERİ

Editörler

Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ
Doç. Dr. Onur TAYDAŞ

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Adem YILMAZ
(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Onur BEKİROĞLU
(Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL
(Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vahit İLHAN
(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf DEVRAN
(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Zakir AVŞAR
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-33-1

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Kasım 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

SİNEMA ARAŞTIRMALARI VE FİLM ÇÖZÜMLEMELERİ

Editörler

Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ

Doç. Dr. Onur TAYDAŞ

Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuş ve ilkokul eğitimini burada tamamlamıştır. Ardından ise Ankara'ya yerleşerek Ortaokul ve lise eğitimini bitirmiştir. Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü eğitimlerini ise Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapmıştır. Selçuk Üniversitesinde 2007 yılında Yardımcı Doçent, 2014 yılıyla Doçent Doktor, 2019 yılında Profesör olmuş ve 2023 yılına kadar akademik ve idari görevlerde bulunmuştur. Ekim 2023 Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanlık görevinden ayrılarak Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İletişim Fakültesi Kurucu Dekanı olarak görevine başlamıştır.

Akademik kariyeri boyunca İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığı, Bölüm Başkanlığı ve Üniversite Televizyonu ÜN-TV'de program yapımcılığı ile başta TRT Radyovizyon Dergisi ve TRT Akademi Dergisi olmak üzere iletişim alanında birçok dergide danışma ve yayın kurulu üyeliği görevlerinde bulundu.

Başlıca çalışma alanları iletişim sosyolojisi, sosyal medya, siyasal iletişim ve popüler kültür konularıdır. Bu alanda yayınlanmış ulusal ve uluslararası birçok makalesi ve üç kitabı bulunmaktadır. Uluslararası sempozyumlarda çok sayıda bildirisi yayınlanmıştır. Birçok akademik ve kültürel organizasyonda davetli konuşmacı olarak yer almıştır. Ayrıca kamu kurumları ile özel sektörde seminer ve eğitimler vermiştir.

Doç. Dr. Onur TAYDAŞ

İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Sivas'ta yapmıştır. Ön lisans eğitimini Niğde Üniversitesi Niğde Meslek Yüksekokulu Radyo-Tv Programcılığında, Lisans eğitimini Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo-Tv ve Sinema Bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü eğitimlerini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalında tamamlamıştır. Halihazırda Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümünde Doç. Dr. unvanı ile görevine devam etmektedir. İletişim çalışmaları, iletişim araştırmaları, siyasal iletişim, sosyal medya, sinema, popüler kültür, yalnızlık ve tüketim kültürü konularında araştırmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
GİRİŞ	9
KORTTA RİTMİNİ BULMAK: <i>CHALLENGERS</i> FİLMİNDE KURGU VE ANLAM İLİŞKİSİ	13
Hasan Hüseyin TOYDEMİR - Enderhan KARAKOÇ	
FİLMLERDEKİ “HASTA/LIK” ÜZERİNE BİR İNCELEME	27
Onur TAYDAŞ	
MODERNİZMİN VE POSTMODERNİZİN AİLE MEFHUMUNA BAKIŞ AÇILARI: BEYAZ MELEK FİLMİ ÖRNEĞİNDE HUZUREVİ KAVRAMI	51
Ülhak ÇİMEN - Emine YARIM	
POST-LİBERAL SULARDA BİR AMERİKAN KABUSU “JAWS”	67
Ozan ÖZPAY	
KELİMELERİ AŞAN BİR ANLATI: AHLAT AĞACI’NDA NEOFORMALİST BİR GÖRSEL DİL	79
İbrahim KARATAŞ - Seher KARATAŞ	
ERKEKLİK ROLLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ BAĞLAMINDA <i>AİLE ARASINDA</i> (2017) FİLMİ	97
Gönül CENGİZ	
AMARCORD FİLMİ ÖRNEĞİNDE FAŞİZM, TOPLUMSAL KURUMLAR VE KADIN TEMSİLLERİ	115
Salih GÜRBÜZ - Bayram Oğuz AYDIN - Ömür ONURLUCAN	
KİM Kİ-DUK VE MEVSİMLER	145
Salih KÖSE	
“RESTORASYONUN İZİNDE: 1974 SONRASI TÜRK KIBRIS TANITIM FİLMLERİNDE KÜLTÜREL BELLEK VE MEKÂNIN ANLATISI”	155
Dilan ÇİFTÇİ	
FEMİNİST BİR ALIMLAMA ANALİZİ: ÖRNEK ÇÖZÜMLEME “GÖZETLEME KULESİ”	167
Özlem ÖZGÜR - Gülsün TUNÇER	
KLASİK VE BRECHTYEN ANLATI FORMLARI BAĞLAMINDA SİNEMADA FARKLILAŞAN YAPILAR: “THE MARRIAGE OF MARIA BRAUN” FİLM ÖRNEĞİ	181
Selim BEYAZYÜZ	

KORTTA RİTMİNİ BULMAK: *CHALLENGERS*FİLMİNDE KURGU VE ANLAM İLİŞKİSİ

HASAN HÜSEYİN TOYDEMİR* - ENDERHAN KARAKOÇ**

“Harekete içsel anlamını veren ritimdir”

Germaine Dulac

GİRİŞ

Bir film, izleyiciyle her buluştuğunda yeniden var olur. Hatta aynı izleyici aynı filmi tekrar izlediğinde bile bu var oluş döngüsü devam eder. Deleuze ve Guattari'ye göre bu bütün sanatlar için geçerlidir: “Sanatçı yarattığı uygulamaları bize verir ve bizim onlarla birlikte oluşa gelmemizi sağlar” (2023, s. 172). Bu bakış açısına göre bir sanat eserinin var oluşu, kendi varlığından daha çok onu alımlayan insanın varlığına bağımlı durumdadır. Filmler için konuşacak olursak, bu bağı sağlayan ilk şey imgelerdir. Sanat yapıtının inşasını, bir aykırılaştırma sürecinin keşfi olarak tarif eden Bourriaud'a göre, her imgenin bir eylem değeri vardır (2005, s. 175). İmgeler, tek tek ya da bir araya gelerek oluşturdukları anlamlar aracılığıyla izleyiciyle bağ kurarlar. İmgelerin bir araya gelmeleri ve sonra da “tutarlı ve devamlı bir bütün halinde yorumlanmaları, izleyicinin sinemasal kavrayışını oluşturmaktadır” (Kolker, 2011, s. 53). İmgelerin kendilerine içkin olan devinimlerinden bağımsız olmak koşulu ile bahsi geçen bir araya gelme, film dilinde kurguyu oluşturmaktadır. Filmin izleyiciyle kurgu marifetiyle yaşadığı ilişkinin merkezinde ise (imgelere içkin olmayan) hareketi ve zamanı kapsayan ritim bulunmaktadır.

Gerçeküstücü sinemanın kurucusu olarak kabul edilen Germaine Dulac¹ göre hareket ve ritim, sinemasal dışavurumun benzersiz ve samimi özü niteliğindedir (1979, s. 129). Zaur Mükerrerem'e göre de filmde ritim, tüm hareketleri etrafında toplayan eksen, odak noktasıdır (2016, s. 50). Herhangi bir filmde ritim, “görüntülerin, cereyan etmelerini sağlayan zamandan tamamen bağımsız olan içsel tempoları” (Balázs, 2013, s. 117) vasıtasıyla kendi kendine var ola-

* Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, ORCID: 0000-0001-7208-4336

** Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, ORCID: 0000-0001-8969-6144

¹ Nilgün Abisel, Dulac'ın 1928 yılında çektiği “*Deniz Kabuğu ve Din Adamı*” filminin, ilk gerçeküstücü film olarak sinema klasikleri arasına geçtiğini ve Luis Bunuel'e öncülük etmiş sayılabileceğini söylemektedir (2003, s. 282).

len bedenlerine, yara izlerine ve bakışlarına maruz kalarak da bedensel bir tecrübe yaşamaktadır. Jacques Rancière sinemayı, bedenleri gösteren bir sanat olarak tanımlamış ve eklemiştir “kendilerini diğer bedenlere konuşma eylemiyle ve sözlerden etkilendikleri biçimde ifade eden bedenlerin” (2014, s. 10) sanatıdır sinema. *Challengers* da tam olarak kendilerini ifade eden bedenlerin filmidir. Sadece bir spor filmi olmasından ötürü kameraya yansıyan bedenlerin değil, izleyicisiyle teması hiç koparmayan kurgusuyla yekpare bir vücudun da filmidir. Bütün gördüklerimiz ve duyduklarımız, işte bu yekpare vücudun düşünceleridir¹². Açılıştaki ağır çekim sahnenin finalde bir kucaklaşmayla son bulması ve filmin, sahildeki konuşmalarında Art’ın bahsini ettiği ‘çığlık’la, Tashi’den ‘come on!’ olarak bir kez daha duyularak kapanması da boşuna değildir. Tashi’nin yara izi, Art’ın maçlardan önce sakızı tükürmesi, Patrick’in topu raketin ortasına koyarak yaptığı şifreli gönderme, pek çok yerde arka fonda duyduğumuz müzikler, Patrick’in Tashi’ye ait “I Told Ya” baskılı tişörtle dolanıp durması gibi bir sürü detay filmin ritmi diyerek özetlenen şeyin bir parçasıdır. Ve bu ritmik anlamın arkasındaki düşünceleri görünür ya da duyulur hale getiren, zamandaki bütün sıçramalara rağmen bizi o korttan hiç koparmayan kurgudur. Kronolojik bir şekilde izlendiğinde sıradan bir aşk üçgeni olarak özetlenebilecek bir hikâye, hatırlama pratiği olarak tasarlanmış kurgusuna izleyiciyi de dahil ederek anlamını üretebilmektedir. Filmin sonlarına doğru karakterlerin ve topun öznel açılarına da başvuran Guadagnino’nun, tam anlamıyla bir ilişki filmi çekmeye çalıştığı söylenebilir. Açılış sahnesinde izleyiciyi ‘trampet çalarak’ uyarmaya çalışması da bu yüzdendir. Final maçı olarak kurgulanmış bir aşk üçgenini izlemeye hazırlamaktadır izleyicisini. Ve Eisenstein’in söylediği gibi, *Challengers*’ın ritmik kaynağı da film boyunca yinelenen imajlarla sağlanan anlam birliğidir. Üstelik bir ilişki filmi olduğu için ‘yineleyen’ görüntüler anlatıyı tekrara düşürmek yerine daha da gerçekçi hale getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında; oyunculara maçta kontrolü kaybettiren, dikkatlerini kortun dışına çeken her yineleme, filmin ‘ilişki’ üzerine ürettiği anlam birliğinin ritmik tezahürleridir.

KAYNAKÇA

- Abisel, N. (2003). *Sessiz Sinema*. Om Yayınevi.
 Arnheim, R. (2002). *Sanat Olarak Sinema*. (R. Ünal, Çev.) Öteki Yayınevi.
 Bachelard, G. (2010). *Sürenin Diyalektiği*. (E. Sarıkartal, Çev.) İthaki Yayınları.
 Balázs, B. (1952). *Theory of the Film: Character and Growth of a New Art*. (E. Bone, Çev.) Dennix Dobson Ltd.
 Balázs, B. (2013). *Görünen İnsan Ya da Sinema Kültürü*. (O. Kasap, Çev.) Say Yayınları.

¹² “Düşünceler, montaja aittir” (Farocki, 2020, s. 69).

Daniel Hernandez Torrado'nun yönettiği *Covid 21: Lethal Virus*", bu filmlerden bazılarıdır.

SONUÇ

Sinema filmlerinin kuşkusuz toplum içinde var olandan ayrı olması düşünülmemektedir. Hatta toplumdaki konulara değinen, izleyicinin yanı başında cereyan eden ya da tanık olduğu olaylara dahası kendisiyle özdeşleşebildiği karakterlere de yakınlık duyduğu bilinmektedir. Bu durum filmlerin başarısını da etkilemektedir. Hastalık konusu da hemen hemen her insanın bir zaman yaşadığı, ya da yaşamaktan korktuğu bir durum olduğu gibi yakın çevresinde de belirli hastalıkları bulunan insanlarda olabilmektedir. Bu nedenle de sinemada sıklıkla kendisine yer bulan bir tema olarak da ön plana çıkmaktadır.

Bu nedenle hazırlanan çalışmada, zombi ve vampir gibi karakterler aracılığıyla yayılan rahatsızlıkları konu alan filmler başta olmak üzere birçok film dışarıda bırakılmıştır. Filmler belirli dönemlere göre tasnif edilmiş, edilen dönemin özelliklerini yansıtmaları başta olmak üzere, izleyici puanları gibi birçok kritere göre de belirlenmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda, akıl sağlığı ve psikolojik rahatsızlıkların konu edildiği filmlerin daha yoğun bir şekilde üretildiği, Türk sinemasında ise kanser gibi hastalıkların daha fazla filmlerde yer aldığı belirlenmiştir. Hastalıkların ya da hastalık sahibi karakterlerin öykülerde başat konumda oldukları saptanmıştır.

Covid-19 gibi pandemiler sonrasında, sinemanın da hızlı refleks göstererek, var olan salgınları konu alan filmleri üretmeye yöneldiği, hastalığın ya da hasta karakterlerin filmlerin dramatik etkisini artırmada bir araç olduğu, bazı yönetmenlerin ise hastalık, bağımlılık, salgın gibi konulara daha sık yönelim gösterdiği belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Çoban, D. A. (2013, Ocak 13). *Travma mı şizofreni mi*. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.star.com.tr/>: <https://www.star.com.tr/yazar/travma-mi-sizofreni-mi-yazi-719289/> adresinden alındı
- Ögel, K. (1999). *Psychoscope: Sinemada "Akıl" Hastaları*. 06 25, 2024 tarihinde <https://www.ogelk.net/>: https://www.ogelk.net/Dosyadepo/sinemada_akilhastalari_kultegin_ogel.pdf adresinden alındı
- Altun, E. (2018, Ekim 25). *Narsist Kişilik Nedir? Sunset Bulvarı Filminin Analizi*. Haziran 12, 2024 tarihinde <https://www.tozlumikrofon.com/>: <https://www.tozlumikrofon.com/narsist-kisilik-nedir-sunset-bulvari-filminin-analizi/> adresinden alındı
- Alvarez, A. (2008). Bir Ingmar Bergman Ziyareti. R. Shargel (Dü.) içinde, *Ingmar Bergman Sinematografi İnsan Yüzüdür* (S. Ozgül, Çev., s. 143-159). İstanbul: Agora Yayıncılık.
- Arslantepe, M. (2022). Bir Kurgu Ögesi Olarak Hastalık: Türk Sineması Tarihinde Hastalıklar. *Journal of Current Researches on Social Sciences (JoCRSS)*, 189-226.

- Büker, S. (2000). *Kim Korkar Hain Hitchcock'tan*. Ankara: Öteki Yayınları.
- Bakır, E. (2021, Mayıs 31). *Psikolojik Hastalıkları İşleyen 14 Film*. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://tr.linkedin.com/>: <https://tr.linkedin.com/pulse/psikolojik-hastaliklari-i%C5%9Fleyen-14-film-ece-bak%C4%B1r> adresinden alındı
- Baki, Z. (2023). Sinemada Bipolar Bozukluk Temsiller. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 194-219.
- Bolsoy, N., & Sevil, Ü. (2006). Sağlık-Hastalık ve Kültür İletişimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(3), 78-87.
- Burrows, W., Robbins, S. L., Scarpelli, D. G., & Robbins, J. H. (1999, July 26). *Classifications of Diseases*. 06 15, 2024 tarihinde <https://www.britannica.com/>: <https://www.britannica.com/science/human-disease/additional-info#history> adresinden alındı
- Dorland's Medical Dictionary'. (2007). *Disease*. 06 15, 2024 tarihinde <http://web.archive.org/>: http://web.archive.org/web/20100411075617/http://www.mercksource.com/pp/us/cns/cns_hl_dorlands_split.jsp?pg=/ppdocs/us/common/dorlands/dorland/three/00030493.htm adresinden alındı
- Çimen, Ü. (2020). *Kötülüğün Terlemesi Tüm Yönleriyle Jean Baudrillard*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Ege, Ö. (2022, Ağustos 11). *Siyah Tavşanı Takip Et: Postmodern Söylem Üzerinden Donnie Darko Film Analizi*. Haziran 28, 2024 tarihinde <https://www.kadrajalti.com/>: <https://www.kadrajalti.com/2022/08/11/siyah-tavsani-takip-et-postmodern-soylem-uzerinden-donnie-darko-film-analizi/> adresinden alındı
- Eser, A., Kademli, C., Güner, Ç., Eke, Ö., & Gönenç, Y. (2020, Temmuz 29). *Bir Gün Üç Kadın: Saatler Filmi Üzerine*. Haziran 28, 2024 tarihinde *Görüntü Derg:* [https://www.goruntudergi.com/post/bir-gun-uc-kadin-saatler-filmi-uzerine#:~:text=Filmde%20C3%BC%C3%A7%20farkl%C4%B1%20kad%C4%B1n%C4%B1n%20\(Virginia,i%C3%A7erisindeki%20var%20olma%20C3%A7abalar%C4%B1n%C4%B1%20anlat%C4%B1yor](https://www.goruntudergi.com/post/bir-gun-uc-kadin-saatler-filmi-uzerine#:~:text=Filmde%20C3%BC%C3%A7%20farkl%C4%B1%20kad%C4%B1n%C4%B1n%20(Virginia,i%C3%A7erisindeki%20var%20olma%20C3%A7abalar%C4%B1n%C4%B1%20anlat%C4%B1yor) adresinden alındı
- Gözüm, M. (2017, Ekim 12). *Film Analizi: Zindan Adası*. Temmuz 5, 2024 tarihinde <https://www.monapsikoloji.com/>: <https://www.monapsikoloji.com/film-analizi-zindan-adasi/#:~:text=Teddy%20Daniels%2C%20dissosiyatif%20kimlik%20bozuklu%C4%9Funa,farkl%C4%B1%20bir%20ki%C5%9Fi%20gibi%20davran%C4%B1yordur> adresinden alındı
- Gülle, S. (2021, Haziran 12). *Aşk (Amour) Film İncelemesi*. Temmuz 3, 2024 tarihinde <https://mahaledebiyat.com/>: <https://mahaledebiyat.com/ask-amour-film-incelemesi/> adresinden alındı
- Hancığaz, E. (2020). Kültürel Farklılık Açısından Delilik Olgusu (Amerikan ve Türk Sinemasına Yansıması). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 313-329. <https://aklinizikesfedin.com/>. (2019, 1 Mayıs). *Psikopatoloji ve Sinema: Gerçek mi Kurgu mu?* Temmuz 1, 2024 tarihinde <https://aklinizikesfedin.com/>: <https://aklinizikesfedin.com/psikopatoloji-ve-sinema-gercek-mi-kurgu-mu/> adresinden alındı
- <https://tr.wikipedia.org/>. (2024, Nisan 9). *Hastalık*. Haziran 20, 2024 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/>: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hastal%C4%B1k> adresinden alındı
- <https://tr.wikipedia.org/>. (2024, Ocak 6). *Aklım Karıştı*. Haziran 25, 2024 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/>: https://tr.wikipedia.org/wiki/Akl%C4%B1m_Kar%C4%B1C5%9Ft%C4%B1 adresinden alındı

- <https://www.saglik.gov.tr/>. (2019). *Hastalık Nedir?* 19 06, 2024 tarihinde <https://tektiklabilgielinde.saglik.gov.tr/>: <https://tektiklabilgielinde.saglik.gov.tr/hastaliklar-durumlar.html#:~:text=Hastal%C4%B1k%20ya%20da%20sayr%C4%B1%C4%B1k%2C%20beden,bi%C3%A7imde%2C%20geni%C5%9F%20bir%20anlamda%20kul lan%C4%B1%C4%B1r.adresinden%20alındı>
- Igel, R. (2007, November 1). *Ingmar Bergman's: 'PERSONA' (1966)*. Haziran 25, 2024 tarihinde <https://cinemontage.org/persona-1966/> adresinden alındı
- İlbay, D. (2021, Mayıs 28). *David and Lisa (1962)*. Haziran 25, 2024 tarihinde <https://filmhafizasi.com/>: <https://filmhafizasi.com/david-and-lisa-1962/> adresinden alındı
- Kocaoğlu, B. S. (2022, Ekim 30). *İlklerin Filmi Vertigo: Hithcock Bize Ne Anlatıyor*. Haziran 30, 2024 tarihinde <http://sineblog.org/>: <http://sineblog.org/ilklerin-filmi-vertigo-hithcock/> adresinden alındı
- Kurtyılmaz, D. (2023). Huzursuzlukla Uyum Sağlama Arasında Bir Gerilim olarak Avangart Sanat ve Geleceğin Suçları. E. Karakoç, & O. Taydaş (Dü) içinde, *Sinema Felsefesi* (s. 77-112). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Muyan, R. (2023, Mayıs 27). *Bir Film İncelemesi: Guguk Kuşu*. Haziran 1, 2024 tarihinde <https://www.blogtanbiseyler.com/>: <https://www.blogtanbiseyler.com/bir-film-incelemesiguguk-kusu/> adresinden alındı
- Sarı, E. (2021, Ocak 17). *Film Analizi: Aklım Karıştı*. Haziran 25, 2024 tarihinde <https://www.monapsikoloji.com/>: <https://www.monapsikoloji.com/film-analiz-i-aklim-karisti/> adresinden alındı
- Sağocak, M. (2023, Mart 4). *Persona Filmi Üzerine*. Haziran 25, 2024 tarihinde <https://mahaledebiyat.com/>: <https://mahaledebiyat.com/persona-filmi-uzerine/> adresinden alındı
- Tayman, E. (2022, Ağustos 4). “Sonsuzluktan 3.14 uzaklıkta.” *Pi (1998)*. Haziran 21, 2024 tarihinde <https://filmhafizasi.com/>: <https://filmhafizasi.com/sonsuzluktan-3-14-uzaklikta-pi-1998/> adresinden alındı
- Wedding, D., & Niemiec, R. M. (2016). *Sinema ve Akıl Sağlığı Piskopatolojileri Anlamak İçin Filmlerden Yararlanmak*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- White, T. (2014, December 19). *What is the Difference Between an "Injury" and "Disease" for Comcare Commonwealth Compensation Claims?* 06 19, 2024 tarihinde <https://tgb.com.au/i>: <https://tgb.com.au/injured-people/what-is-the-difference-between-an-%E2%80%9Cinjury%E2%80%9D-and-%E2%80%9Cdisease%E2%80%9D-for-commonwealth-injury-claims/> adresinden alındı
- www.milliyet.com.tr. (2021, 03 01). *Hastalık Nedir, Hastalık Çeşitleri Nelerdir? Neden Hasta Oluruz?* 06 14, 2024 tarihinde www.milliyet.com.tr: <https://www.milliyet.com.tr/pembekar/hastalik-nedir-hastalik-cesitleri-nelerdir-neden-hasta-oluruz-6444085> adresinden alındı
- Yaşartürk, G. (2009). Sinemada Biyografik Öyküler: Iris, Frida, Sylvia, Fur: An Imaginary Portrait of Diane Arbus ve La Vie En Rose. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 77-88.
- Yılmaz, N. S. (2021, Temmuz 30). *Akıl Oyunları Film Analizi*. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.insancaakademi.com/>: <https://www.insancaakademi.com/akil-oyunlari-film-analizi/> adresinden alındı

MODERNİZMİN VE POSTMODERNİZİN AİLE MEFHUMUNA BAKIŞ AÇILARI: BEYAZ MELEK FİLMİ ÖRNEĞİNDE HUZUREVİ KAVRAMI

ÜLHAK ÇİMEN* - EMİNE YARIM**

GİRİŞ

Yaşadığımız dünyanın en önemli sosyologlarından biri olan ve yakın zamanda merhum olan Zygmunt Bauman modernizm ve postmodernizm kavramlarını bazı durumlarda birbirlerini tamamlayan bazı durumlarda ise birbirlerine zıtlık oluşturan nosyonlar olarak ele almıştır. Ona göre modernizm siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel vb. diğer konularda her şeyin belirli, kesin, güvenilir ve açık olduğu anlayışa ve döneme; postmodernizm ise hiçbir şeyin belirli, kesin, güvenilir ve açık olmadığı anlayışa ve döneme gönderme yapmaktadır. Bu iki kavram farklı zamanları açıklayabildiği gibi aynı zaman dilimi içerisinde mekânsal uzamların anlayış farklılıklarını da açıklamaktadır. Bu çalışmada modernizm ve postmodernizm dikotomisi farklı zaman dilimlerini değil aynı zaman dilimi içerisinde farklı bölgelerde yaşayan toplumların aile hayatına ilişkin yaklaşımlarını incelemektedir. Yine düşünür eski modern zaman, katı modern zaman, donanımsal modern zaman gibi kavramlarla genel olarak modernizmi; yeni modern zaman, akışkan modern zaman, yazılımsal modern zaman gibi kavramlarla ise postmodernizmi kastetmektedir.

Bauman'a göre katı modern zamanda insana anlam kazandıran kolektiviteler içerisinde özellikle değer kazanan ve herkesi kucaklayıcı olan iki kavram göze çarpıyordu. Bu kavramlar ulus ve aileydi. Ulus, bir devletin sahip çıktığı sadık evlatlarının topluluğuydu. Ulusların devam etmesi koruyucu, kollayıcı olan devletin mutlak sahiplenici gücüne ve yurttaşların da bu güce mutlak karşılık vermelerine bağlıydı. Ulusun bekası ve güvenliği tehlikedeysen yurttaş gözünü kırpmadan canını verebilmekteydi. Lakin yurttaş haksızlığa uğradığında adaleti tesis edecek ve sorumluluğu üstlenecek bir yapı her zaman insanlara garanti sunmaktaydı. Aynı şekilde aile, sorunlara çözüm üretebilen diğer bir bütünlüktü. Her birey tekil anlamda ölümlüydü lakin aile ölümsüzdü. Ulus ve

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Orcid: 0000-0002-7307-4874 e-posta: ulhacimen@gmail.com

** Öğr. Gör, Dr. Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Orcid: 0000-0002-2148-8207 e-posta: emine.yarim12@gmail.com.

- Berger, J. (2012). *John Berger ile Yapılan BBC Televizyon Dizisinden: Görme Biçimleri*. (J. Berger, S. Blomberg, C. Fox, M. Dibb, R. Hollis, Dü., & Y. Salman, Çev.) Metis Yayınları.
- Bourriaud, N. (2005). *İlişkisel Estetik*. (S. Özen, Çev.) Bağlam Yayınları.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (2023). *Felsefe Nedir?* (T. Ilgaz, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
- Dmytryk, E. (1993). *Sinemada Kurgu*. (Z. Özden, Çev.) Afa Yayınları.
- Dulac, G. (1979). Du Sentiment a la Ligne. P. Drummond, D. Dusinger, S. Field, P. Gidal, B. Hein, M. Le Grice, . . . L. Rhodes içinde, *Film as Film: Formal Experiment in Film 1910-1975* (F. Sparrow, & C. Nicolson, Çev., s. 128-129). Arts Council of Great Britain.
- Duyar, S. (2024). Eisenstein'in Sineması: Yaşamın ve Diyalektiğin Işığında Bir Filozof. A. Cantaş, & İ. Koluvaçık içinde, *Yönetmenlerle Felsefe* (s. 115-140). Nobel Bilimsel Eserler.
- Edgar-Hunt, R., Marland, J., & Rawle, S. (2012). *Film Dili*. (S. Aytac, Çev.) Literatür Yayınları.
- Eisenstein, S. M. (1993). *Sinema Sanatı*. (J. Leyda, Dü., & N. Şarman, Çev.) Payel Yayınevi.
- Farocki, H. (2020). *İmajlarla Düşünmek*. (E. Üngür, Çev.) Yort Kitap.
- Grasso, J. (2011). *Historical Dictionary of Tennis*. The Scarecrow Press, Inc.
- Greig, I. (2023, October 31). There's a spiritual trumpet call: Listen! Eylül 29, 2024 tarihinde <https://medium.com/faith-fragments/theres-a-spiritual-trumpet-being-sounded-for-jesus-followers-a-call-to-mobilise-telling-us-to-cffaf15eea64#:~:text=Soundings%20a%20trumpet%20is%20universally,of%20one%20sort%20or%20another>. adresinden alındı
- Kolker, R. (2011). *Film, Biçim ve Kültür*. (E. Yılmaz, Dü., F. Ertınaz, A. Güney, Z. Özen, O. Şakır, B. Tokem, D. Tunalı, & E. Yılmaz, Çev.) De Ki Basım Yayım Ltd.
- Kracauer, S. (2015). *Film Teorisi: Fiziksel Gerçekliğin Kurtuluşu*. (Ö. Çelik, Çev.) Metis Yayınları.
- Mascelli, J. V. (2007). *Sinemanın Beş Temel Öğesi: Sinema Filmi Çekim Teknikleri*. (H. Gür, Çev.) İmge Kitabevi Yayınları.
- Monaco, J. (2013). Bir Film Nasıl Okunur? Sinema Dili, Tarihi ve Kuramı / Sinema, Medya ve Multimedya Dünyası. (E. Yılmaz, Çev.) Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd.
- Murch, W. (2005). *Göz Kırparken: Film Kurgusuna Bir Bakış Açısı*. (İ. Canıklıgil, Çev.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mükerrem, Z. (2016). Belgesel Estetiği Üzerine Düşünceler: Kuram ve Uygulamalar. LiteraTürk Academia.
- Pearlman, K. (2016). *Sinemada Ritimlerin Kurgusu*. (P. Ercan, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Pudovkin, V. I. (1966). *Sinemanın Temel İlkeleri*. (N. Özön, Çev.) Bilgi Yayınevi.
- Rancière, J. (2014). *Béla Tarr: Ertesi Zaman*. (E. Karakaya, Çev.) Lemis Yayın.
- Sharff, S. (1982). *The Elements of Cinema: Toward a Theory of Cinesthetic Impact*. Columbia University Press.
- Soukhanov, A. H. (1994). *The American Heritage Dictionary of The English Language*. Houghton Mifflin.
- Teksoy, R. (2012). Rekin Teksoy'un Ansiklopedik Sinema Terimleri Sözlüğü. Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık.
- Wollen, P. (2004). *Sinemada Göstergeler ve Anlam*. (Z. Aracagök, & B. Doğan, Çev.) Metis Yayınları.

FİLMLERDEKİ “HASTA/LIK” ÜZERİNE BİR İNCELEME

ONUR TAYDAŞ*

GİRİŞ

*Bütün insan özelliklerine sahibim. Et, kan, ten, saç.
Ancak belirlenmiş tek bir duyguya sahip değilim.
Patrick Bateman / American Psycho*

Bütün canlılarda olduğu gibi insanların da yaşantısında sağlık ve hastalık kavramları büyük önem arz etmektedir. Sağlıklı olduğunda çok fazla önemsenmeyen küçük şeyler dahi hastalık sahibi olduğunda önemsenip, daha dikkatli davranılabilmektedir. Ancak insanın ne zaman ne şekilde hasta olacağı, hastalığın doğuştan ya da kalıtsal bir şekilde ortaya çıkıp çıkmayacağı, kalıcılığı, ruhsal veya bedensel bir rahatsızlık verip vermeyeceği gibi birçok soru, hastalığın ortaya çıkışına kadar genellikle cevaplanamamaktadır. Öyle ki; bu durum önceden bilinmeyeceği gibi hastalığın kalıcılığı gibi ne zaman insan bedenini ya da zihnini terk edeceği de bilinmemektedir. Her sektörde olduğu gibi sağlık sektöründe de teknolojik gelişmeler devam etmesine rağmen halâ birçok hastalığın tedavisi bir yana dursun nedeni dahi anlaşılammamaktadır. Ancak her toplumda sağlık ve hastalık, insanların en önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen evlilik yeminlerinde bile yerini alarak, çiftler evlenirken birbirlerine “hastalıkta ve sağlıkta” diyerek söz vermektedir. Hal böyleyken insan yaşamının önemli bir alanını oluşturan hastalık ve sağlık kavramlarının sinemada da kendisine yer bulması olağan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira öykülerini genellikle insan ve insana ait olandan alan sinemanın, insan için en önemli olan sağlık ve hastalık konularını da işlememesi düşünülmez. Dolayısıyla sinema tarihine bakıldığında sinemada birçok sağlık ve hastalık konulu filmin yer aldığı görülmektedir. Bu filmlerin bazılarında hastalığın insanın yaşantısı üzerindeki etkisine odaklanılırken, bazılarında ise çevresine olan etkisine değinilmektedir. Söz konusu filmler beyaz perde-

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, onurtaydas@cumhuriyet.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5068-8988

Çalışmada kullanılan söylemler aslında kuramsal bir anlayıştan beslenerek ortaya çıkmıştır. Toplamda kullanılan 11 söylemin tamamı Zygmunt Bauman'ın modernizm ve postmodernizm dikotomisinden beslenmiştir. Çalışmada genel olarak insanların kendi evlerinin dışında bir yerde gerçekten huzur bulmalarının imkansızlığına vurgu yapılmıştır. Kaldı ki huzur anne, baba, çocuk/çocuklar ve varsa torunlarla kazanılabilir. Geleneksel modern dünyada insanların ebeveynlerini kabul etmemeleri büyük ayıp; dini bağlamda ise büyük günah idi. Postmodern dünyada ise sistemin belirlediği yeni ahlak biçimi hem ayıp hem de günah durumunu geçersiz hale getirmiştir.

Postmodern anlayışta insanların aile büyüklerini evlerine alarak birlikte yaşamaları meleklik mertebesiyle eşleştirilmektedir (Bakınız Film: 40. dakika 10. saniye). Modern anlayışta rutin, sıradan ve elbette olması gereken bir davranış postmodern anlayışta insanüstü hale getirilmiştir. Halbuki büyüklere saygı gösterilmesi, onlara her türlü durumda destek çıkılması, iyi günde kötü günde bir arada bulunulması olması gereken bir durumdur.

İlgili çalışmadan beklenen yaygın etki; söylem analizinin ötesinde yeni yöntemlerle de ilgili filmin ve diğer filmlerin ele alınmasıdır. Film göstergebilim yöntemiyle de incelenmeyi hak etmektedir. Şöyle ki; filmde doğulu kimliğinin takım elbiseyle dolaşması, doğulu kimliğinin belinden yere düşen silah görüntüsü, torun sevgisini göstermek için dedenin eşek olarak torununu sırtına alması, hasta olan huzurevi sakininin kendi iğnesini kendisinin yapması, araba fırçası ile insanların huzurevinde banyo yaptırılmaları, babanın tıraş edilmesi ve ayakkabılarının temizlenmesi, jest ve mimiklerde Doğulu kimliğinin anlaşılabilmesi (ışmar etme), namaz kılma ve dua etme sahnelerinde modern ve postmodern bireyin görüntüleri, Marshall Sahlins'in hediye modellemesine doğulu kimliğinin yaklaşımı (veya Marcell Mauss'un hediye ekonomisine yaklaşımı), atlı sürünün eşkıya görünümü, koyun kurban etme sahnesi, büyüğün yanında ayakta bekleme, büyüğün dizinin altında oturma, gelenekselin yüceltilmesi (karpuz kabuğu), misafirin kıyafetlerine saygı vb. hususlarda da incelenmeyi gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- Atar, C. (2017). Konuşma Çözümlemesi ve Uygulamalı Dil Bilim. Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(1), 17-25.
- Aziz, A. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2010). Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?. (Çev.: Funda Çoban, İnci Katırcı). Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Bauman, Z. (2011). Bireyselleşmiş Toplum. (Çev.: Yavuz Alogan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). Akışkan Aşk İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair. (Çev.: Işık Ergüden). İstanbul: Versus Kitap.

- Bauman, Z. (2014). *Siyaset Arayışı*. (Çev.:Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2017 (a)). *Akışkan Modernite*, (Çev.: Sinan Okan Çavuş). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Bauman, Z. (2017 (b)). *Kimlik*. (Çev.: Mesut Hazır). Ankara: Heretik Yayınları.
- Bauman, Z. (2018 (a)). *Akışkan Hayat*. (Çev.: Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018 (b)). *Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik*. (Çev.: F. Doruk Ergun). İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2018(c)). *Parçalanmış Hayat Postmodern Ahlak Denemeleri*. (Çev.: İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2020). *Eğitim Üzerine Riccardo Mazzeo ile Söyleşi*. (Çev.: Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2021). *Sosyoloji Ne İşe Yarar?*. (Çev.: Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2013). *Söylem Analizi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 27(27), 99-117.
- Huzur Doğu ve Gündeydoğu Anadolu'da (2024). <https://dogruhaber.com.tr/haber/640781-huzur-dogu-ve-guneydogu-anadoluda/> Erişim Tarihi 02.06.2024.
- Karakoç, E, ve Taydaş, O. (2013). "Toplumsal Dönüşüm Bağlamında Sosyal Medya ve Değişen Aile Kavramı", Ed: Ali Büyükarıslan, Ali Murat Kırık, *Sosyal Medya Araştırmaları, Çizgi Kitabevi, Konya*, (s.207-224)

POST-LİBERAL SULARDA BİR AMERİKAN KABUSU “JAWS”

OZAN ÖZPAY*

GİRİŞ

Sinema, birbirine tezat iki personayı bünyesinde barındırmaktadır. Bunlardan ilki tüm sanat disiplinlerinin karmasını öz çekirdeğinde birleştiren bir füzyonla 20. yüzyılda ortaya çıkmış yeni bir sanat anlayışını, diğeri ise saf eğlenceyi vadetmektedir. Saf eğlenceden kasıt, ana akım sinemaya özgü anlatı kodları üzerine kendilerini inşa eden filmlerin oluşturduğu evrenin sundukları ile ilgilidir. Ana akım sinema bizleri tür filmlerine, tür filmleri Hollywood’a, Hollywood da tecimsel sinemaya götürmektedir. Bu bağlamda sinemanın tarihsel deviniminde Hollywood’un kavram olarak temsil ettiği şey Los Angeles’ta bir yerleşim bölgesi olmasından daha fazla anlam ifade etmektedir. Ana akım sinemayı oluşturan ticari filmler varoluşsal özellikleri nedeniyle genel olarak olumsuz eleştirilerle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Teksoy (2005: 95), özellikle 1930’lardan sonra dünya sineması üzerinde hegemonyasını artıran Hollywood yapımı filmlerin bir meta halini aldığını, kültürel içeriklerinin kısırlaştırılarak benzer temaları benzer biçimlerde tekrarlayıp gösterişli bir şekilde pazarlayan, İlya Ehrenburg’un yakıştırmasıyla bir “düşler fabrikası”na dönüştüğünü ifade etmektedir. Ehrenburg’un tanımı, özellikle üretilen bu düşleri bir rüya görme hali olarak yorumladığımızda anlam kazanmaktadır. Örneğin Fransız yönetmen Rene Clair de (Akt. Özmen, 2004 :182-183) film izleme eylemini düş görme eylemine benzetmektedir. Clair, film izleyicisinin zihin yapısı ile rüya gören kişinin zihinsel yapısını birbirine benzeterek; karanlık sinema salonunda beyaz perdede akan imgelerin gücü ile müziğin rahatlatıcı etkisinin, uykuda ortaya çıkan imgelerin gücü ile eş değer olduğunu ifade etmektedir. Bu tanım aslında Freud’un (2016: 180) rüya olgusunu açıklamak için kullandığı tanım ile neredeyse aynıdır. Uykuya dalma anı bilişsel kontrol gücünün en zayıf olduğu andır. İnsan pasif durumdadır ve rüya görme sürecinde aktif bilinçdışının imge bombardımanı manipülatiftir. Bu bağlamda, ana akım sinema anlatı dilinin sürekli tekrarlayan, birbirine benzer kodlardan oluşan yapısının; vad edilen düşsel süreci tüketmek için hazır olan (satın alan) izleyici üzerinde

* Doç., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, ozanozpay@me.com, Orcid: 0000-0002-0352-696X

doğru gelmekte olan, daha önceden köpek balığının ağzına tıkadığı oksijen tüpüne doğru nişan alarak tüfeğini birkaç kez ateşler. İktidarını kazanma noktasında erginleşmesi için son şansıdır. İktidarsızlığının simgesel dışavurumu olan suya girme ve boğulma korkusunun üstesinden gelecek ya da en büyük kâbusu gerçek olacaktır. Sonuçta şerif Brody oksijen tüpünü vurmaya başarır. Patlama sonucu köpek balığı parçalarına ayrılarak görevini tamamlar ve fallik sembolizmin tinsel transferi gerçekleşmiş olur. Hooper derinlerden yüzeye çıkar ve iki adam hiçbir şey olmamış gibi sahile doğru yol alırlar.

Quint'in modası geçmiş bir yaşam biçimini temsil ettiğini belirten Benzon (2023: 5), Brody ve Hooper karakterlerinin Amerikan toplumunun yeni ve daha iyimser bir vizyonunu yansıttığını savunmaktadır. Frederick Jameson (Akt. Benzon, 2023: 5), Brody ve Hooper'ın "kanun ve düzen" ile "çokuluslu şirketlerin yeni teknokrasisi"nin birleşik güçlerini temsil ettiği ideolojik bir eleştiri sunduğunu, Amerikan "özel teşebbüs ve klasik liberalizmi"nin eski düzenini Quint karakterinin temsil ettiğini ifade etmektedir. *Jaws*'ı kayda değer kılan unsurlardan biri de özellikle 1960 ve 70'lerde etkisini kaybeden "Amerikan Rüyası" mitini yeniden inşa eden filmlerin başında gelmesidir: Sıradan Amerikalı birey eğer isterse her türlü başarıya ulaşabilir. Glenn Mann (Akt: Symmons, 2013: 62-63), filmin güvensizlik ve hayal kırıklığı ile dolu Amerikan ruhuna hitap ettiğini, aynı zamanda bu ruhun köpek balığının yok edilmesinin katharsisiyle arındırıldığını ve çağdaş sorunları, sıradan insanların çözebileceği basit, fiziksel engellere dönüştüren bir güven ideolojisini teşvik ettiğini kaydetmektedir.

Sonuç olarak *Jaws*, *blockbuster* konseptini yerleştiren ilk ve en önemli filmlerden biri olmasının yanında zamanla bir fenomene dönüşerek popüler kültür ikonu haline gelmiştir. Büyük beyaz köpek balığının tüm film boyunca sadece 4 dakika civarında görünmesi bile filmin korkutucu atmosferini eksiltmemiştir, çünkü *Jaws*'ın ilgilendiği şey plastik malzemenin istismarından doğan şok dalgası değil, insanlığın kolektif ve arkaik korkuları ile yüzleştiği bir kâbus oluşturmaktır. Bunu yaparken de içinden çıktığı toplum ve zaman diliminin kaotik ortamında serzenişlere tercüman olmayı da kendine şiar edinmiştir.

KAYNAKÇA:

- Abisel, N. (1995). *Popüler Sinema ve Türler*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Aristoteles (1987). *Poetika*. (Çev. İsmail Tunalı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Benzon, W. (2023). Steven Spielberg's *Jaws*: A Working Paper. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4572033>
- Bulut, F. (2011). 68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 11 (23), 123-149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ctad/issue/25244/266932>
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (2. Baskı). (Çev. Sabri Gürses). İstanbul: Kocabacı Yayınevi.

- Francis, B. (2011). *Before and After Jaws: Changing Representations of Shark Attacks*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Murdoch University School of Social Sciences and Humanities, Perth.
- Freud, S. (2016). *Rüyaların Yorumu I*. (Çev. Selçuk Budak). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Kırel, S. (2011). Sinemada Tür Kavramı ve Popüler Türleri anlamak Üzerine Bir Yol Haritası Denemesi. M. İri (Ed.), *Sinema Araştırmaları: Kuramlar, Kavramlar, Yaklaşımlar* (s. 243-286). İstanbul: Derin Yayınları.
- Kokonis, M. (2008). Hollywood's Major Crisis and the American Film "Renaissance". *Gramma: Journal of Theory and Criticism*, Vol 16, 169-206. <https://doi.org/10.26262/gramma.v16i0.6435>
- Lealos, S., McCormick, C. & Hedash, K. (2024, 28 Şubat). Is Amity Island Real? Where Jaws Filmed [S. Spielberg'in filmi *Jaws*'ın eleştirisi]. *Screenrant*. <https://screenrant.com/jaws-movie-location-amity-island-new-york-massachusettes/>
- Mengüç, D. (2022, 20 Kasım). 60 Yıl önce bugün III. Dünya Savaşı'nın eşliğinden nasıl döndü? Türkiye'nin rolü neydi? *INDEPENDENT Türkçe*. <https://www.indyurk.com/node/578291/dünya/60-yil-önce-bugün-iii-dünya-savaşı'nın-eşliğinden-dönülen-gün>
- Monaco, P. (2010). *A History of American Movies*. Lanham-New York-Plymouth, UK: Scarecrow Press, Inc.
- Özden, Z. (2004). Film Eleştirisi Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Prevost, G. (2007). Fidel Castro and the Cuban Revolution, *Headwaters*. Vol. 24, 9-33. <https://digitalcommons.csbsju.edu/headwaters/vol24/iss1/4>.
- Rees, E. ve Holt, T. (2022). Entanglements of Adaptation, allegory, and reception: *Jaws* and *An Enemy of the People*. *Journal of Aesthetics & Culture*, 14, 1-14. <https://doi.org/10.1080/20004214.2021.2022864>
- Ryan, M., Kellner, D. (2010). *Politik Kamera Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası* (Çev. Elif Özsayar). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Seif, S. (2016). Blockbuster Movie *Jaws* within the entertainment supra commodification. DOI: 10.13140/RG.2.2.35467.62247
- Sutton, D. ve Wogan, P. (2009). *Hollywood Blockbusters The Antropology of Popular Movies*. Berg Press.
- Symmons, T. (2013). *The Historical Film in the Era of New Hollywood, 1967-1980*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Queen Mary University of London. Londra.
- Teksoy, R. (2005). *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Wasser, F. (2015). Spielberg's Jaws and the Disaster Film. *Cinergie*, (7), 45-54. <https://doi.org/10.6092/issn.2280-9481/6971>
- Wood, R. (2003). *Hollywood From Vietnam To Reagan... And Beyond*". New York: Columbia University Press.
- Yılmaz, E. (2008). Sinema ve İdeoloji İlişkileri Üzerine. B. Bakır, Y. Ünal & S. Saliji (Ed.), *Sinema, İdeoloji, Politika Sinemasal Yazılar I* (s. 63-85). Ankara: Orient Yayıncılık.

KELİMELERİ AŞAN BİR ANLATI: AHLAT AĞACI'NDA NEOFORMALİST BİR GÖRSEL DİL

İBRAHİM KARATAŞ* - SEHER KARATAŞ**

GİRİŞ

Sanat, klasik anlamda güzelliğin dışavurumu biçimidir. Sanatçı ise, güzel olanı dışavurmaya kendini adanmış kişidir. Sinemada estetik kaygıya en sıradan belgesellerden en gerçekçi filmlere bütün dünya sinemalarında önem verilmektedir (Adanır, 2003: 8).

Bir iletişim aracı olarak sinemayı fazlasıyla dile benzer bir görüngü olarak değerlendirmek gerekmektedir. Kodlanmış grameri, sayılı sözcüğü, hatta bilimsel kullanım kuralları yoktur ve çok açık bir biçimde yazılı ya da sözlü İngilizce gibi bir dil "sistemi" de değildir ama yine de dilin yaptığı gibi, aynı iletişimsel işlevlerin çoğunu yerine getirir. Eğer filmin işleyişini mantıksal bir kesinlik derecesiyle tanımlayacaksak, o halde filmde anlatı çok yararlı olabilir (Monaco, 2001: 65). Sinema varolduğu günden bu yana gelişerek sanat dalı olmayı başarmıştır. Sinemayı sanat yapan estetik unsurlar, film içerikleri ve aydınlatma, kamera, oyunculuk, kurgu gibi öğelerin anlatısıdır. Sinema da anlatı, sinemanın ortaya çıktığı günden bu yana şekillenmeyi ve çeşitlenmeyi başarmış bir olgudur.

Sinema tarihine bakıldığında en yaygın normlar, Hollywood tarafından atılan klasik (geleneksel) anlatı sineması olarak nitelenen tarzın normlarıdır (Gürkan ve Ozan, 2014: 155). Sinema da öykü, filmde ne anlatıldığını ifade ederken, söylem bu öykünün nasıl anlatıldığını belirtmektedir. Sinemada anlatı sinema tarihi boyunca zaman ve mekâna göre farklılık göstermektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında sinemada anlatı üç başlık altında incelenebilir. Bunlar klasik (geleneksel) anlatı, çağdaş (modern) anlatı ve postmodern anlatıdır (Tuğan, 2017: 1026).

Yedinci sanat olarak adlandırılan sinemanın sahip olduğu klasik biçimsel yapıyla bir filmler çekilmiştir. Zamanla klasiğin dışına çıkılarak bir takım yönelimler ortaya çıkmıştır. Bunlardan en belirginini modernist ve postmodernist biçimdir. Sinemaya biçimsel yaklaşımların farklılaşmasıyla birlikte pek çok

* Atatürk Üniversitesi Temel İletişim Bilimleri Doktora Öğrencisi, ibrahim.karatas1@ogr.atauni.edu.tr, Orcid: 0009-0004-2960-7524

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, shr.byr14@hotmail.com, Orcid:0000-0002-3820-520X

ması izleyiciyle karakteri özdeşleştirmeye yardımcı olur. Genellikle devamlılık kurgusu kullanılmakta olup, kesme geçiş yöntemi kullanılmaktadır.

“Ahlat Ağacı” filmi, bir karakterin hem babasını eleştirip hem de ondan ilham alarak yazdığı bir kitabın üzerine kuruludur bunu da filmin merkezinde syutzetin fabulayı oluşturmasında temel etken olarak alan, filmde kullanılan ses, kamera açıları ile biçimle de bunu destekleyen bir yapıya sahiptir.

KAYNAKÇA

- "Ahlat Ağacı" (2024), <https://vimeo.com/ondemand/twpt>
- Abisel, N. (2005). Türk Sineması Üzerine Yazılar, Ankara: Phoenix.
- Adanır, O. (2003). Sinemada Anlam ve Anlatım (2. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Akyıldız, Y. (2022). Sinemada Modüler Anlatı: Kaynak Kod1 Örneği. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 1(2), 49-79.
- Arnheim, R. (2002). Sanat Olarak Sinema (Çeviren: Rabia Ünal). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Ateş, C. ve Serarslan, M. (2016). Analysis Of The Anayurt Oteli Film With Method Neoformalism, The 2nd International Conference on the Changing World and Social Research (ICWSR'2016) October, 14 – 16, 2016, Barcelona-SPAIN, 145-153.
- Aydoğdu, Y. (2017). Postmodern Anlatıda Bir İmkân Olarak Üstkurmaca (Metafiction) ve Murathan Mungan Öykülerine Yansımaları, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (52).
- Bazin, A. (2011) Sinema Nedir? (Çeviren: İbrahim Şener). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Bordwell, D. (1985). Narration in the Fiction Film. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Bordwell, D. (1994). Making Meaning: Inference and Rhetoric in the Interpretation of Cinema. Harvard University Press.
- Bordwell, D. (2004). Film theory: critical concepts in media and cultural studies. Vol. 2. London [etc.]: Routledge, 2004, 5. 245-267. Ursprünglich in: David Bordwell: Narration in the fiction film. Madison: University of Wisconsin Press, 1985, 5. 48-62.
- Bordwell, D., Thompson, K. (2009). Film Sanatı. (Çev. Ertan Yılmaz, Emrah Suat Onat) 9. Baskı. Ankara: De Ki Yayınları.
- Çaçan, Ö. (2019). Neoformalist Yaklaşımla Metin Erksan sinemasında “beş hikâye”. (Yüksek Lisans Tezi). Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- ÇON, G. B. (2019). Animasyon Sinemasında Postmodern Anlatı: Shrek Filmi Analizi. Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi, 1(1), 81-100.
- Değirmen, F. (2015). Sinemada Modern Anlatı ile Postmodern Anlatı Yapısının Karşılaştırılması ve David Lynch Sineması, <http://www.cinerituel.com/2015/11/sinemada-modern-anlati-ile-postmodern-anlati-yapisinin-karsilastirilmesi-ve-david-lynch-sinemas.html>, Erişim Tarihi: 25.01.2019.
- Erdemir, F. (2009). Postmodern Sinemada Kahramanın Dönüşümü, İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:35, 21-40.
- Güler, H. (2010). Nuri Bilge Ceylan Sineması Üzerine Değerlendirme, Ekonomik Yaklaşım, 22(79), 107-116.
- Gürel, E. ve Alem, J. (2010). Postmodern Bir Durum Komedi Üzerine İçerik Analizi: Simpsonlar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research, 3(10), 332-347.
- Gürkan, H. ve Ozan, R. (2014). Butterfly Effect Filmi Örneğinde Karşı Sinemanın Hollywood'da Dönüşümü, Global Media Journal, Spring 2014, 4 (8), 154-184.
- İşler, B. (2023). Sinemada Neoformalist Yaklaşım. Erciyes İletişim Dergisi, 10(1), 467-483 <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1189737>.

- Lothe, J. (2002). *Narrative in Fiction and Film: An Introduction*. Oxford University Press.
- MEB (2011). *Amerikan Sineması, Radyo- Televizyon*, Ankara.
- Monaco, J. (2001). *Bir Film Nasıl Okunur?* (Çeviren: Ertan Yılmaz). İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Özön, N. (2008). *Sinema Sanatına Giriş*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Özsevgeç, Y. (2017). Postmodernizm Üzerine, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 135-142,
- Pöstekli, N. (2005). *Türk Sinemasına Yeni Bir Bakış: Yönetmen Sineması*, Es Yayınları, İstanbul.
- Purrezaian, M., Khoshnevis, A., Hashemi, S., Mohsen, E. & Shahab, A. H. (2016). Application of Neoformalism for Analysis of two Iranian Distinguished films. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 5(3), 704–715.
- Purrezarian, M., Khoshnevis, A. vd. (2016). Application of Neoformalism for Analysis of two Iranian Distinguished Films, *European Online Journal of Natural and Social Sciences* 5(3), 704-715.
- Söğüt, F. (2020). Nuri Bilge Ceylan'ın Uzak Filmine Neoformalist Bir Bakış. *Journal of Turkish Studies*, 15, 1, 593–605.
- Topçu, G. (2012). *Anlatı ve Biçim İlişkisine Neoformalist Bir Yaklaşım*, İstanbul; ÜtopyaYayınevi.
- Topçu, Gürhan, Y. (2009). *Anlatı ve Biçim İlişkisine Neoformalist Bir Yaklaşım: Yazı-Tura Örneği*, *Erciyes İletişim*, 104-120.
- Tuğan, Nuray H. (2017). Ağ Anlatının Yükselişi: Son Dönem Hollywood ve Türk Sinemasında Farklı Anlatı Biçimleri, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1024-1044.
- Yılmaz, H. (2011). Henri Bergson'un Zaman Kavramına Yaklaşımının Çağdaş Anlatı Sinemasına Etkisi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 61-78.

ERKEKLİK ROLLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ BAĞLAMINDA *AİLE ARASINDA*(2017) FİLMİ

GÖNÜL CENGİZ*

“Erkeklik en çok erkekleri ezer” (T.ATAY)

GİRİŞ

On sekizinci yüzyılın sonlarında sanayileşme sırasında ev ve iş birbirinden ayrılması, erkek ve kadın rollerinin “sırasıyla kamusal ve ev içi alanlara ayrılması” anlamına gelmiştir. Özel alan kadınsı bir alan olarak tahayyül ve inşa edilirken, erkeklik giderek ev dışındaki rolüyle tanımlanmış ve erkekler bakmakla yükümlü oldukları kişilerin ihtiyaçlarını karşılama becerileriyle meşrulaştırılan sorumlu geçim sağlayıcılar olmaya teşvik edilmiştir (Davidoff& Hall, 2002, s. 17). Kadınları ekonomik olarak erkeklere bağımlı kılan, eş ve anne olarak sorumluluklarıyla tanımlayan, buna istinaden de onlar için ayrı alanları inşa eden ideolojinin dayattığı eşitsiz toplumsal cinsiyet yapıları göz önüne alındığında feminizmin mücadele alanları daha da anlamlanmaktadır. Özellikle ikinci dalga feminizmin büyük kaygılarından birinin bu kısıtlamaları ortadan kaldırmak, kadınların kamusal alanda var olmalarıyla ilişkili ücretli iş, güç, statü ve siyasi etkiye eşit erişime sahip olmalarını sağlamak olması şaşırtıcı değildir.

Mevcut dönem dikkate alındığında kapitalist üretim ilişkileri içinde ataerkillik uzun zamandır geçerliğini korumaktadır. Oktan’ın (2016, s.191) da ifade ettiği gibi Türk toplumu gibi ataerkil toplumlarda, toplumsallaşma sürecinde çoğunlukla kız çocuklarına duygusal, anlayışlı, hoşgörülü gibi nitelikler atfedilirken; erkek çocuklarına sert, kavgacı, hırslı bir kişilik kazanması için çaba harcanmaktadır. Fakat bu durum erkek benliğini ezmekte ve ataerkil sistem içerisinde süreci zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda hegemonik söylem alanında erkek modern kimliğinden uzaklaşarak kendisine alternatif post kimlikler aramaktadır. Uçan’ın (2012, s.263) da vurguladığı gibi yaşadığımız “post” öneki dönem modern erkeklik kurgusunu tehdit etmekte ve değişmeye zorlamaktadır.

* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Film Tasarımı ve Yönetimi Bölümü, gonulcengiz88@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6685-5376

davranışları yaptığı açıkça hissedilmektedir. Bu anlamda da pro-feminist erkekliğin getirdiği “yumuşak” erkek olma pratiği Fiko için geçerli olmaktadır.

Filmde pro-feminist fedakâr erkeğin kahramanlaşması hegemonik erkeklik için önemli sayılan otorite ve güç kullanımının reddiyle gerçekleşmektedir. “Erkek gibi” tanımı gücü ifade eden bir sıfat olsa da, Fiko ve Emirhan’ın bir kadının sevgisi için gücü feda etme istekliliği, kadınlar için fazla güçlendirici ve dolayısıyla erkek hegemonyası için çok tehdit edici olarak görülebilir. Ataerkil bir toplumda kadın için öngörülen duygusal bağlantılar film boyunca pro-feminist erkekliği temsil eden Fiko ve Emirhan karakterleri bağlamında gösterilmektedir.

KAYNAKÇA

- Baker & Kelan. (2019). Splitting And Blaming: The Psychic Life Of Neoliberal Executive Women. *Human Relations*, 72(1), 69-97.
- Brabon, B.A. (2007). *The Spectral Phallus: Re-Membering The Postfeminist Man*. In Brabon, B.A. and Genz, S. (eds) *Postfeminist Gothic: Critical Interventions in Contemporary Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 56-67.
- Brooks, A. (1997). *Postfeminism: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms*. London: Routledge.
- Cengiz, K. vd. (2004). Hegemonik Erkekliğin Peşinden. *Toplum ve Bilim*, 100: 50-70.
- Clark J. S. (2014). Postfeminist Masculinity And The Complex Politics Of Time: Contemporary Quality Television İmagine A Prefeminist World, *New Review Of Film And Television Studies*, 12: 4, 445-462, DOI: 10.1080/17400309.2014.945322.
- Connell, R. (1998, 2019). *Erkeklikler*. çev. Nagihan Konukcu, Phoenix Yayınları.
- Davidoff, L.& Hall, C. (2002). *Family Fortunes: Men and Women of the English Middle Class 1780-1850*. Routledge: London.
- Demez, G. (2005). *Kabadaydan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Dow, B. J. (1996). *Prime Time Feminism: Television, Media Culture, And The Women Movement Since 1970*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Dow, B.J. (2006). The Traffic İn Men And The Fatal Attraction Of Postfeminist Masculinity. *Women’s Studies in Communication*, 29,1, 113-31.
- Gann, D. (2016) *‘I’m listening’: analyzing the masculine example of Frasier Crane*. In Abele, E. and Gronbeck-Tedesco, J.A. (eds) *Screening Images of American Masculinity in the Age of Postfeminism*. London: Lexington Books, 103-19.
- Gender and Organization Studies Scholars. *GWAQ*, 24(3), 245-259.
- Gill, R. (2007). Postfeminist Media Culture: Elements Of A Sensibility. *European Journal of Cultural Studies*, 10,2, 147-66.
- Gill, R. (2008) Culture And Subjectivity İn Neoliberal And Postfeminist Times. *Subjectivity*, 25,1, 432-45.
- Gill, R. & Scharff, C. (eds) (2013) *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gill, R. (2014). Powerful Women, Vulnerable Men And Postfeminist Masculinity İn Men’s Popular Fiction. *Gender and Language*, 8(2), 185-204. <https://doi.org/10.1558/genl.v8i2.185>
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri Seçmeler*, K. Somer, (Çev.), İstanbul: Onur Yayınları.
- Hamad, H. (2014). *Postfeminism and Paternity in Contemporary US Film: Framing Fatherhood*. London: Routledge.

- Harvey, L. & Gill, R. (2013). *Spicing It Up: Sexual Entrepreneurs And The Sex Inspectors*. In Gill, R. and Scharff, C. (eds) *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 52–67.
- Kolehmainen, M. (2012). Managed Makeovers? Gendered And Sexualized Subjectivities İn Postfeminist Media Culture. *Subjectivity*, 5,2, 180–99.
- Lewis, P. (2014). Postfeminism, Femininities And Organization Studies: Exploring A New Agenda. *Organization Studies*, 35,12, 1845–66.
- McRobbie, A. (2009). *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Negra, D. (2009). *What a Girl Wants? Fantasizing the Reclamation of Self in Postfeminism*. London: Routledge.
- Oktan, A. (2016). *Türk Sinemasında Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine: Yazı-Tura ve Erkeklik Bunalmının Sınırları*. H.Kuruoğlu (Ed.). *Erkek Kimliğinin Değişmeyen Halleri (191-219) içinde*. Nobel Yaşam, 2.Baskı: İstanbul.
- Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004), “Hegemonik” Erkekliğin Görünmeyen Yüzü: Sosyalizasyon Sürecinde Erkeklik Oluşumları ve Krizleri Üzerine Düşünceler, *Toplum ve Bilim*, sayı 101, Güz, s. 31-49.
- Projansky, S. (2007). *Interrogating Postfeminism: Gender and the Politics of Popular Culture*. Ed. Diane Negra and Yvonne Tasker. Durham, NC: Duke University Press. 40-72.
- Riley, S., Evans, A., Elliot, S., Rice, C., Marecek, J. (2017). A Critical Review Of Postfeminist Sensibility. *Soc & Pers Psych Compass*, 11(12), 1-12.
- Rumens, N. (2016). Postfeminism, Men, Masculinities and Work: A Research Agenda for Gender and Organization Studies Scholars. *Gender, Work and Organization*, 1–15, doi:10.1111/gwao.12138.
- Rumens, N. (2017). Postfeminism, Men, Masculinities And Work: A Research Agenda For Gender And Organization Studies Scholars. *Gender, Work and Organization*, 24(3), 245–259. <https://doi.org/10.1111/gwao.12138>
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar (Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler)*. İstanbul, Metis Yayınları.
- Thompson, L.J. (2012). *Becoming What Women Want: Formations of Masculinity in Postfeminist Film and Television*. University of Warwick, Department of Film and Television Studies (PhD Thesis). ProQuest Dissertations Publishing.
- Uçan, G. (2012). *Post-modern erkek(lik)*. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, s.262-271.
- Uçan, G. (2014). *Post-modern erkek(lik)*. B. Aydın Ve H. Kuruoğlu (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Ve Medya (S. 17- 29) İçinde*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Weeks, J. (2007) *The World We Have Won*. London: Routledge.
- Whelehan, I. (2010). Remaking Feminism: Or Why İs Postfeminism So Boring? *Nordic Journal of English Studies*, 9,3, 155–72.
- Williams, C. (Ed.) (1993). *Doing ‘Women’s Work’: Men İn Nontraditional Occupations.*, *Newbury Park CA: Sage*. <https://doi.org/10.4135/9781483326559>

AMARCORD FİLMİ ÖRNEĞİNDE FAŞİZM, TOPLUMSAL KURUMLAR VE KADIN TEMSİLLERİ

SALİH GÜRBÜZ* - BAYRAM OĞUZ AYDIN** - ÖMÜR ONURLUCAN***

GİRİŞ

Sinema, toplumdan, toplumun etik değerlerinden ve belki de en önemlisi ülkenin içerisinde bulunduğu politik konulardan ayrı düşünülmemelidir. Sinema, ortaya çıktığı yıllarda her ne kadar eğlence aracı olarak görülse de I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında propaganda, manipülasyon, siyasi ve politik amaçlarla da kullanılmıştır (Arın, 2020). Filmin yapıldığı ülkenin; eğitim, kültür, toplumsal sorunları, ahlak ve etik değerleri gibi hususlarda izleyiciye bir fikir sunmaktadır. Bununla birlikte sinema iktidar ve halk arasında bir iletişim aracı olarak da görülmektedir. Bu nedenle sinema tarihi ve dünya siyasi tarihini iç içe incelemek mümkündür. Bu çalışma kapsamında incelenen Federico Fellini tarafından 1973 yılında yapılan Amarcord filminde de tarihi ve politik bir anlatı sunulduğu değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak faşizm ve iktidar kavramlarından bahsedilmektedir. Faşizm, Benito Mussolini'nin Ulusal Faşist Parti'sinin 1922'de iktidara gelmesi ve II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadarki dönemi kapsayan, diktatörlük rejiminin adıdır (Çelikçi& Kakışım, 2013). İktidar kavramı Han'a göre "Kendi iradesine rağmen belirli bir davranışı etkileyen neden" olarak açıklanmaktadır (Aykut, 2021). Foucault ise iktidarın ne olduğundan çok iktidar ilişkilerinin nasıl olduğunu, iktidarın nasıl işlediğini sorgularken monarşik iktidardan disiplinci iktidara yani gözetim toplumuna, sonrasındaysa düzenleyici iktidara, yani biyo-iktidara nasıl geçildiğini tarihsel bir perspektifle ortaya koymaktadır (Foucault,2015; Burç, 2021). Mussolini, yani faşizm iktidarının nasıl şekillendiğini gözlemleyebilmek açısından Amarcord filmi önemlidir. Bununla birlikte filmde Mussolini iktidarındaki Rimini kentinde var olan başka bir ifadeyle gözetim toplumunda var olan ahlaki ve etik değerlerin çöküşü, ekonomik yoksulluğun varlığı gibi olguları barındırması Amarcord filminin politik açıdan okunabilme-

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, drsalihgurbuz@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5690-8136

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, bayramaydin@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2061-1688

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, omurronurlucan@gmail.com, Orcid: 0009-0008-9038-4509

ibadetlerini yapmalarının sakıncalı olarak değerlendirilmesi ve bu şekilde ibadetlerini hangi dinden olursa olsun yapanların çeşitli cezalandırmalara maruz kalmaları, devlet eliyle yazdırılan kitaplarda ve atanan öğretmenlerde rejimin istediği dil ve söylemde çocukların yönlendirilmesi (filmdeki okul sahnesi), çeşitli bayram kutlamalarında zoraki tek tipleştirici kıyafet uygulamalarının olması ve marşların hem çocuklar hem de askerlerin yan yana olduğu bir düzende söylettiriliyor olması, çocuk yaştaki çocuklara askeri disiplin havası verilmiş spor ve kutlama hareketlerinin yaptırılıyor olması (filmdeki Duce'nin - Mussoli'nin- geliş sahnesi), ya da bazı cemaat yapılarında olduğu gibi kot pantolonun giydirilmemesi, walkman ya da müzik çalar gibi dijital teknolojilerinin yasaklı olması, sosyal medya araçlarının yasaklanması, kız erkek arkadaşlığına karşı engeller konulması, kendi cemaat yapılarının dışında evliliklerin yapılmaması, alışverişlerin dahi cemaatin kendi esnaflarından gerçekleştirilmesi, sadece kendi televizyon, radyo ve gazetelerinin izlenip, takip edilmesi, dinlenilmezse sadece cemaatin liderinin ses kayıtlarının olduğu sohbetlerin ya da cemaat öncülerinin konuşmalarının dinlettirilmesi, bunların bir ayine dönüştürülerek yapılması, yapılırken ışıkların hatta karartılması ya da gazino havası verilmiş renkli yeşil, pembe, sarı, kırmızı gibi pastel tonların renklendirdiği ortamlarda kitlelerin efsunlaştırılarak ideolojiye olan bağlılığın pekiştirilmesine yönelik her türlü enstrümanın kullandığı rejimler aslında filmde alaycı şekilde ortaya konmaktadır. Ancak tüm bunların 1973 yılında çekimi yapılan (günümüzden elli yıl öncesinde) bir filmde gösteriliyor olması faşist olarak kendini adlandıran ve adlandırmaya da kurumsal yapısındaki kültüründe bunu kimlik haline getirerek kitlelerine dayatan felsefelerin ve örgütlerin elbet bir sonunun olacağı vurgulanması oldukça manidar bir değerlendirmedir. Faşizm karşıtı olduğu düşünülen karakterin filmde Mussolini'nin geldiği günkü kutlamalara eşinin faşizme olan öfkesinden dolayı kapıları kilitlemesi nedeniyle katılmayan adamın askerlerce rejime bir tehdit olarak algılanarak, sorguya çekilmesi ve sorgu esnasında adama Hint yağının içiriliyor olması, ardından yağı tedarik eden adamın: “bu onun kafasındakileri temizler” ifadesi ile adama verilen bir cezanın ve bu ceza ile adamın düşünce dünyasındaki muhalifliğin bir bitkisel yağ ile ortadan kaldırılacağına gösteriliyor olması filmin yönetmen tarafından rejimi en çok eleştiren yönü ve sahnesi olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akcan, F. ve Bulgu, N. (2012). Spora Yönelik Sosyalleşme Süreci: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(4), Article 4.
- Aksan, Y. (2013). 1450-1750 Yılları Arasında Avrupa'da Cadılık 1450-1750. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2), 355-368.

- Altınışık, Yavuz (2018). kafasabit.wordpress.com. Erişim adresi: <https://kafasabit.wordpress.com/2018/11/11/esyanin-anlam-katindaki-sembolik-zenginligi-ya-da-siirimizin-sandalyesi-neden-eksik/>.
- Prezi.com, “Amarcord Filminin Göstergibilimsel Çözümlemesi”. Erişim: 10.06.2024. https://prezi.com/bgx6k0xayi_q/amarcord-filminin-gostergibilimsel-cozum-analizi/
- Armaoğlu, F. (2010). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi. Alkım Yayınevi: İstanbul.
- Ateş Burç, S. (2021). Michel Foucault'da İktidar Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(3), 1287-1309. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.859370>
- Aykut, G. (2021). İktidar Nedir?. Universal Journal of History and Culture, 3(2), 242-249. <https://doi.org/10.52613/ujhc.950943>
- Berger, P. L. (1982). Invitation to Sociology, Penguin Books: London,
- Bondanella, P. (2016). Federico Fellini Sineması. Payel Yayınevi: İstanbul.
- Çelikçi, A., & Kakışım, C. (2013). İtalyan faşizmi ve tarihsel gelişimi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 83-99.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marksist ve Radikal Feminizm Teorileri. The Journal of Social Science, 43, 523-532.
- Donovan, J. (2014). Feminist Teori (8.baskı). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Erdem, D. F. ve Erdem, Ç. (2016). İtalya'da Faşizmin Yükselişi Ve Antonio Gramsci'nin Faşizm Karşıtı Strateji Ve Taktikleri. Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(1), 103-127.
- Erdoğan, İrfan. (2008). “Sınıf Yönetimi”, Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Foucault, M. (1992). Hapishanenin Doğuşu. (Çev. M. A. Kılıçbay) Ankara: İmge
- Foucault, M. (2015). Biyopolitikanın Doğuşu. (Çev. A. Tayla) İstanbul: Bilgi
- Gee, P. J. (1999). An introduction to discourse analysis: theory and method. (1st ed.). London: Routledge.
- Gençer, F. (2016). 1969- 1973 yılları arası Türk filmlerinin mitolojik ve göstergibilimsel çözümlemesi: Tarkan filmi örneği. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Heywood, A. (2013). Siyasi İdeolojiler. Ankara: Adres Yayınları.
- Kaçar, F. (2023). Kitlesel Bir İdeoloji Olarak Faşizm Ve Sinema: “Gizli Bir Yaşam” Filminde Faşist Unsurlarının Toplumsal Yansıması. (Editör: Türker Söğütözüler). Sinema ve Reklam Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar. Ankara: Eğitim Yayınevi, 47-77.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Lotman, Y. M. (2012). Sinema Göstergibilimi. Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi.
- Mincer, J. (1985). Intercountry Comparisons of Labor Force Trends and of Related Developments: An Overview. Journal of Labor Economics. <https://doi.org/10.1086/298074>
- Mutlu, E. (2012). İletişim Sözlüğü. Ankara: Sofos Yayınları.
- Müftüler, H. G. (2019). Parsons sistem teorisi açısından kuşaklar arası ilişkilerde çatışma ve dayanışma. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3(2), 100-135.
- Olgun, H. B. (2021). Kültürün Sosyal İnşası Ve Benliğin Kültürel Kuruluşu: Sosyalizasyon Sürecinde Aile, Benlik Ve Kültür İlişkisi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 39, Article 39. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1000824>.
- Özdemir, M. (2021). Foucault Sosyolojisinde İktidarın Serüveni: Pastoral İktidar, Disiplinci İktidar, Biyo-İktidar. Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 4(1), 109-133.
- Özyurt, P. ve Sunal, G. (2022). Federico Fellini Sinemasında Dramaturjik Yapı: 8½ Film Örneği. The Journal Of Social Science, 6(11), 149-160. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.1063703>
- Punch, K.F. (2011). Sosyal Araştırmalara Giriş Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (2. Baskı) (Çevirenler: Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz) (Editör: Zeliha Etöz). Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Russell, B. (1976). İktidar (Cilt İkinci Baskı). (Çev. M. Ergin) İstanbul: Altın Kitaplar

- Sander, O. (2000). *Siyasi Tarih 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi
- Sözen, Edibe (1999) *Söylem, İstanbul: Paradigma*.
- Şeker, G. (2022). Faşizm Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 222-245.
- BBC News Türkçe. "Trump'ın Amerikası'nda nefret suçları artıyor: "Komşumdan korkuyorum"." Erişim Tarihi: 18.07.2024. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41023185>. Erişim Tarihi: 18 Ağustos 2024
- Turner, Jonathan H., Beeghley, L. ve Powers, Charles H. (2017). *Sosyolojik Teorinin Oluşumu*. (Çeviren: Ümit Tatlıcan). Bursa: Sentez Yayınları.
- Türkkahraman, P. (2009). Teorik ve Fonksiyonel Açından Toplumsal Kurumlar ve Kurumlararası İlişkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 25-46
- Walby, S. (2021). *Patriyarka Kuramı*. Dipnot Yayınları. Ankara.
- Weber, M. (1996). *Sosyoloji Yazıları*. (Çev. T. Parla) İstanbul: İletişim.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö. (2021). Sağ Popülizm Ve Faşizm: Bir Karşılaştırma Denemesi. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2(2), 51-68.

KİM Kİ-DUK VE MEVSİMLER

SALİH KÖSE*

GİRİŞ

Kim Ki-Duk'un sinemasından bahsetmeden önce ilk olarak Kore'de sinemanın gelişiminden bahsetmek yerinde olacaktır. Çünkü Kore, tarihi boyunca birçok talihsizlik yaşamış ve parçalanarak ikiye bölünmüştür. Kore'de ilk halka açık sinema gösterimin ne zaman yapıldığına dair tartışmalar devam etse de sözlü kaynaklara göre Seul'de petrol şirketi işleten Amerikalı bir iş adamı tarafından Pathe Şirketi'ne ait kısa filmler 1898 yılında halka açık bir şekilde gösterilmiştir. Bu filmler Seul'daki South Gate Caddesindeki kiralık bir ahırda gaz lambaları kullanarak gösterilmiştir. Giriş ücretleri ise yeni kurulan bir sigara markasının satışlarını teşvik etmek amacıyla bir parça nikel veya on beş sigara paketi şeklindedir. Diğer film gösterimine ait bilgiler ise 1903 yılında yayınlanan bir gazetede yer almaktadır. Gazete yer alan habere göre 23 Haziran'da Hansung Elektrik Şirketi elektrikli tramvaylarının reklamını yapmak amacıyla Fransız yapımı kısa filmlerin gösterimine sponsor olmuştur (Min, Joo, & Kwak, 2003, s. 26). Bu bilgiler ışığında ilk film gösterimlerinin Batılı iş adamlarının bir satış stratejisi olduğunu söylemek mümkündür.

Kore'de ilk olarak sinema salonlarının 1903 yılında kurulduğu tartışmaları devam etse de Lee'ye göre ilk sinema salonu "Seoul Supreme Entertainment Hall" adıyla 1910 yılında kurulmuştur. 1910 yılında yaşanan bir diğer gelişme ise Japonya tarafından ilhak edilen Kore'de sömürgeci güçlere karşı sol milliyetçi bir direnişin başlamasıdır. Çıkan direniş meyvesini vermiş ve 1 Mart 1919 tarihinde bağımsızlık hareketleri en zirve noktaya ulaşmıştır. Kore halkı sadece silahlara karşı değil Japonlaştırma girişimlerine karşı da kültürel bir direniş göstermiştir. Japon yetkililer artan baskılara karşı çok fazla direnç göstermemiş ve uyguladığı baskıyı gevşeterek göreceli bir özgürlük dönemine müsaade etmiştir. Bu ortam meyvesini hızlı bir şekilde vermiş ve Kore tarihinin ilk filmi galasını gerçekleştirmiştir (Schönherr, 2012, s. 26).

İlk filmin hangi film olduğuna dair isimler ve filmler kaynaklarda farklılık göstermektedir. Schönherr'e göre 1919'un Ekim ayında iki filmin galası bir

* Öğr. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü, salihkose@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8135-6310

Tiyatro perdesinin açılmasına benzer her sekansın kapı sahnesiyle açılması, anlatmak istediğini imgeler üzerinden anlatmaya çalışması, görüntülerin ve seçilen müziklerin senaryoyla uyumluluğu açısından filmin kendine has bir yapısı bulunmaktadır. Kim Ki-duk filmlerinin en belirgin özelliklerinden birisi ana karakterlerin sessizliğidir. Özellikle Seom (Ada), Bad Guy (Kötü Adam) 3-Iron (Boş Ev) ve The Bow (Yay) filmlerinde biz ana karakterlerin replikleri bulunmamaktadır. Bu filmde de karakterlerin çok fazla diyalogu bulunmamaktadır. Anlatılmak istenenler bize görüntülerle verilmektedir. Bu bakımdan Aki-ra Kurusowa'nun Dreams filmiyle anlatı ve estetik açısından benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Daha az daha çoktur mantığıyla yaptığı filmler durumsal olmaktan çok psikolojiktir. Düzen karşıtı yaptığı filmlerle ve açıklamalarla adını sıklıkla duyuran Kim Ki-duk için auteur yönetmen demek yanlış olmayacaktır. Kendine özgü tavrı ve duruşuyla filmlerinde kullandığı temalarla uzak doğu sinemasının en önemli yönetmenlerindedir. Arirang filminde de görüleceği üzere yaşadığı zorluklar, kendine olan öfkesi, sinemaya olan tutkusu, pişmanlıkları onun sinemasına yansımaktadır.

Alt sınıf bir aileden gelmesi ve sinema eğitimi almamış olmasına rağmen kendine ait dilini oluşturan yönetmen filmlerinde hayvanlara işkence yapıldığı gerekçesiyle de sıklıkla eleştirilmektedir. Ayrıca İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış... ve İlkbahar filmi içinde eleştirmenler filmin Budizm'i yanlış yorumladığı bunun sebebinin ise Kim'in Hristiyan olarak yetiştirilmesini göstermektedir. Eleştirmenlere göre Kim Ki-duk Budizme geleneksel bir kültür olarak bakmaktadır. Ayrıca filmde yer alan Pensive Bodhisattva heykelini de düşünen adam heykelini andırmaktadır. Tefekkürü, düşünmeyi ve dinginliği simgeleyen bu heykel filmin kapanış sahnesinde de manastırı gözetlemeye devam etmektedir. Yönetmen bir bakıma bizi geçip giden hayatı düşünmeye sevk etmektedir.

KAYNAKÇA

- Chung, H. S. (2012). *Contemporary Film Directors Kim Ki-duk*. Illinois: University of Illinois Press.
- Hwang, Y. M. (2011). *South Korean Historical Drama: Gender, Nation and the Heritage Industry*. St Andrews: University of St Andrews.
- Ki-Duk, K. (Yöneten). (2003). *İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış... ve İlkbahar* [Sinema Film].
- Laurea, T. d. (2019). *Il cinema di Kim Ki-duk tra rarefazioni spirituali e violenza pittorica*. Università degli Studi di Padova.
- Lee, S. (2019). *Rediscovering Korean Cinema*. Michigan: University of Michigan Press.
- Min, E., Joo, J., & Kwak, H. J. (2003). *Korean Film History, Resistance, and Democratic Imagination*. London: Praeger Publishers.
- Min, H. (2011). *Kim Ki-duk and the Cinema of Sensations*. Proquest, Umi Dissertation Publishing.
- Park, D. D. (2007). *Korean Cinema 2007*. Seoul: Korean Film Council.
- Schönherr, J. (2012). *North Korean Cinema : A history*. North Carolina: McFarland & Company.

"RESTORASYONUN İZİNDE: 1974 SONRASI TÜRK KIBRIS TANITIM FİLMLERİNDE KÜLTÜREL BELLEK VE MEKÂNIN ANLATISI"

DİLAN ÇİFTÇİ*

GİRİŞ

Son yıllarda, kolektif hafıza kavramına gösterilen ilgi literatürde keskin bir artış göstermiştir. Özünde, kolektif hafıza insanlar arası etkileşimi, ideolojiler ve siyasi gündemler üzerinden toplumsal hegemonyaların sadece sürdürülmesinde değil, aynı zamanda inşa edilmesine de etkilidir (Irvin-Zarecka, 2017; LeGoff, 1992; Linenthal & Engelhardt, 1996; Macmillan, 2009; Olick, 1999; Olick & Robbins, 1998; Pennebaker, vd., 2013; Romano, 2015; Seixas, 2004; Wineburg, 2001). Üstelik, kolektif siyasi ve tarihsel hafızaya toplumsal olarak türetilmiş hafızaların eklenmesi elzemdir (Halbwachs, 1950, 1952; Lipsitz, 2001; Pennebaker & Basasik,

1997). Başka bir deyişle, 'kolektif hafıza' genel olarak, toplumsal hafızanın nasıl oluşturulduğu sürecine atıfta bulunur, Böylece, toplumlar geçmişlerini kolektif olarak hatırlar, yorumlar ve unuturlar (Halbwachs,1952; Assmann, 2007; Bergson, 1992).

Eleştirel bir bakış açısıyla, akademik literatürde (Riessman, 2005; Papadakis, 2008) anlatılar, kolektif hafızanın kesin ve net olduğunu ve bunun tarihsel geçmişin yeniden yorumlanması veya yenilenmesi için kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmalar, deneysel çalışmalarda olduğu gibi, metodolojilerinde ve sonuçlarında farklılaşmıştır. Hatırlama sürecinin nasıl harekete geçtiğinin ayrıntılarını gösteren zihinsel çalışmalar ihmal edilmiş ya da kamuoyu nezdinde manipüle edilmiştir. Çeşitli çalışmalarda insanlar neyi hatırlamayı seçer ve sonra hatırladıklarını yorumlar ve yorumların manipülasyonun potansiyel rolüne daha fazla dikkat çekmektedir (LeGoff, 1992; Linenthal ve Engelhardt, 1996; Macmillan, 2009; Seixas, 2004; Wineburg, 2001).

Çok kültürlü toplumlar arasında siyasi tarihler ve 'kolektif hafızalar' arasında geçmişin süzgecinden süzülerek hafızanın nasıl inşa edildiği ve bu hafızanın sosyal uyuma nasıl katkıda bulunduğunu anlamak için kolektif faaliyetlerin nasıl yürütüleceğine dair net bir anlayış oluşturmak gerekmektedir. Kolektif

* Doç. Dr. , Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, dciftci@ciu.edu.tr, ORCID : 0000-0003-3806-3915,

Sonuç olarak, bu çalışma, medyanın kolektif hafıza ve kültürel kimlik inşasındaki rolünü ortaya koyarken, aynı zamanda bu tür medya ürünlerinin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır. Gelecekteki araştırmalar, benzer medya ürünlerinin farklı toplumsal gruplar üzerindeki etkilerini inceleyebilir ve Kıbrıs'ın karmaşık tarihini daha kapsayıcı bir şekilde ele alan anlatıların geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Ayrıca, bu tür medya ürünlerinin toplumsal uzlaşma ve barış süreçlerine olan etkilerini araştırmak, gelecekteki çalışmalar için önemli bir araştırma alanı olabilir.

KAYNAKÇA

- Assmann, J. (1992). When justice fails: Jurisdiction and imprecation in Ancient Egypt and the Near East. *The Journal of Egyptian Archaeology*, 149-162.
- Assmann, J., & Livingstone, R. (2006). *Religion and cultural memory: ten studies*. Stanford University Press.
- Assmann, A. (2008). Transformations between history and memory. *Social research*, 49-72.
- Assmann, A. (2010). The holocaust—A global memory? Extensions and limits of a new memory community. In *Memory in a Global Age* (pp. 97-117). Palgrave Macmillan UK.
- Assmann, A. (2011). *Cultural memory and Western civilization: Functions, media, archives*. Cambridge University Press.
- Assmann, J., & Czaplicka, J. (1995). Collective memory and cultural identity. *New German Critique*, (65), 125-133.
- Assmann, J. (2011). Communicative and cultural memory. In *Cultural Memories* (pp. 15-27). Springer Netherlands.
- Barthes, R. (1993). *A Barthes reader*. Random House.
- Durkheim, E., & Swain, J. W. (2008). *The elementary forms of the religious life*. Courier Corporation.
- Edy, J.A. (1999). "Journalistic uses of collective memory," *Journal of Communication*, 49(2), 71-84.
- Edy, J.A., (2006) *Troubled Pasts: News and the Collective Memory of Social Unrest*. Philadelphia: Temple University Press.
- Eyerman, R. (1994). *Between culture and politics: Intellectuals in modern society*. Polity press.
- Eyerman, R. (2001). *Cultural trauma: Slavery and the formation of African American identity*. Cambridge University Press.
- Foner, E. (2002). *Who owns history? Rethinking the past in a changing world*. New York: Hill and Wang.
- Fowler, B. (2007). *The obituary as collective memory*. Oxford, UK: Routledge.
- Garde-Hansen, J. (2011). *Media and memory*. Edinburgh University Press.
- Hasian, M. & Carlson, A.C. (2000). Revision and collective memory: The struggle for Meaning in the Amistad affair. *Communication Monographs*, 67(1), 42-62.
- Halbwachs, M. (1950). *The Collective Memory/trans*. FJ Ditter and VY Ditter. Introd. M. Douglas.
- Halbwachs, M. (1952). *On Collective Memory*. (Lewis A. Coser Ed. & Trans.) The University of Chicago Press: Chicago and London.

- Hoskins, A. (2004). Television and the Collapse of Memory. *Time & Society*, 13(1), 109-127.
- Huysen, A. (2000). Present pasts: Media, politics, amnesia. *Public Culture*, 12(1), 21-38.
- Huysen, A. (2003). Present pasts: Urban palimpsests and the politics of memory. Stanford University Press.
- Irwin-Zarecka, I. (2017). *Frames of remembrance: The dynamics of collective memory*. Routledge.
- LeGoff, J. (1992). *The medieval imagination*. University of Chicago Press.
- Linenthal, E., ve Engelhardt, T., (1996). *History Wars: the Enola Gay and other battles for the American past*. New York: Metropolitan Books.
- MacMillan, M. (2009). *Dangerous games: The uses and abuses of history*. New York: Modern Library Chronicles.
- Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From "collective memory" to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of sociology*, 24(1), 105-140.
- Olick, J. K. (1999). Collective memory: The two cultures. *Sociological theory*, 17(3), 333-348.
- Olick, J. K. (2008). From collective memory to the sociology of mnemonic practices and products. *Cultural memory studies: an international and interdisciplinary handbook*, 151-162.
- Ricoeur, P. (2004). *Memory, history, forgetting*. University of Chicago Press.
- Papadakis, Y. (2008). Narrative, Memory and History Education in Divided Cyprus: A Comparison of Schoolbooks on the "History of Cyprus". *History & Memory*, 20(2), 128-148.
- Parry-Giles, S. & Perry-Giles, T. (2000). Collective memory, political nostalgia, and the rhetorical presidency: Bill Clinton's commemoration of the march on Washington, August 28, 1998. *Quarterly Journal of Speech*, 86(4). 417-437.
- Pennebaker, J.W., & Basasik, B. (1997). On the creation and maintenance of collective memories: History as social psychology," in Pennebaker, J.W., Paez, D., & Pennebaker, J. W., & Graybeal, A. (2001). Patterns of natural language use: Disclosure, personality, and social integration. *Current Directions in Psychological Science*, 10(3), 90-93.
- Pennebaker, J. W., Páez, D., & Rim, B. (Eds.). (2013). *Collective memory of political events: Social psychological perspectives*. Psychology Press.
- Peri, Y. (1999). The media and collective memory of Yitzhak Rabin's remembrance. *Journal of communication*, 49(3), 106-124
- Ricoeur, P. (2004). *Memory, history, forgetting*. University of Chicago Press.
- Romano, R. (2015). 'The Great Force of History': Collective Memory, White Innocence, and Making Black Lives Matter.
- Schudson, M. (1989). The sociology of news production. *Media, Culture & Society*, 11(3), 263-282.
- Schudson, M. (1993). *Watergate in American memory: How we remember, forget, And reconstruct the past*. New York: Basic Books.
- Schudson, M. (1995). Dynamics of distortion in collective memory. *Memory distortion: How minds, brains, and societies reconstruct the past*, 346, 1995.
- Schudson, M. (1997). The sociology of news production. *Social meanings of news: A text-reader*, 7-22.
- Seixas, P. C. (2004). *Theorizing historical consciousness*. University of Toronto Press.
- Wineburg, S. (2001). *Historical thinking and other unnatural acts: Charting the future of teaching the past*. Philadelphia: Temple University Pres.

Zelizer, B. (2010). Why memory's work does not reflect journalism's work on memory," *Memory Studies*, 1(1), 79-87.

FEMİNİST BİR ALIMLAMA ANALİZİ: ÖRNEK ÇÖZÜMLEME “GÖZETLEME KULESİ”

ÖZLEM ÖZGÜR* - GÜLSÜN TUNÇER**

GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının verdiği mesajlar ile izleyici arasındaki ilişki geçmişten günümüze akademik çalışmaların öznesi olmuştur. 1920’li yıllardan günümüze mesaj ve izleyici arasındaki ilişki farklı yaklaşımlarla araştırılmaya başlanmıştır. K. B. Jensen ve K.E. Rosengren bu yaklaşımları beş araştırma geleneği olarak ifade ederler. Bunlar; Etki Araştırmaları, Kullanımlar ve Doyumlar Araştırması, Kültürel Çalışmalar, Edebi Eleştiri ve Alımlama Analizi’dir (2005, s. 56).

Karşılama, alma, bir eserin etkisi olarak tanımlanan alımlama kavramı Latince recipere kelimesinden gelmekte ve okuyucu, dinleyici ya da izleyici olarak her türlü iletişimsel süreci anlamlandırmakta kullanılan (Ekiz, 2007:120) alımlama kavramı ilk kez Hans Robert JauB tarafından ortaya konmuştur. 1970’li yıllarda JauB, bir metnin okuma biçimlerinin; metnin kendi anlamı ve okuyucuların kişisel görüşleri (toplumsal ve bireysel etkilerle) arasında olduğunu ifade eder (Maigret, 2011, s. 175).

1980’li yıllardan itibaren hız kazanan Alımlama araştırmalarında, mesajın anlamı sadece metin ve kitle iletişim araçlarıyla sınırlı değildir. Bunların yanında izleyicinin toplumsal ve kültürel birikimleriyle de anlam kurulumu (Yavuz, 2005, s. 17). İzleyici alımlamaları araştırılırken medya metinlerinin tek bir anlamı olmadığı düşüncesinden yola çıkılmaktadır. Farklı anlamları olan medya metinleri izleyiciler tarafından farklı olarak yorumlanabilir. Alımlama analizinde izleyici medya metinlerinin verdiği mesajlara kendi deneyim ve tecrübeleri ile anlamlandırabilir (Yaylagül, 2010, s. 134-135), izleyici anlam üretebilen aktif katılımcılardır ve onların kültürel birikimleri alımlama süreci içerisinde önemli bir yere sahiptir (Jensen ve Rosengren, 2005, s. 66). Bu duruma İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği tarafından da vurgu yapılmış özellikle Stuart Hall izleyicilerin medya metinlerini nasıl anlamlandırdığı üzerinde çalışmalar yapmıştır.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü

** Araştırmacı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunlu

kadar suskun olmasını yadırgadıklarını, babalık görevini yerine getirmeyen erkek karakterden de hiç hoşlanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu yönüyle film katılımcılar tarafından rahatsız edici ve gerçekçi olarak nitelendirilmiştir. İzlenen filmin gerçekçi anlatısının; yaşanabilecek olaylara özellikle cinsel istismara karşı daha tedbirli olabilmek adına uyarı niteliğinde olduğunu dolayısıyla yaşanan olaylara karşı bakış açımızı değiştirebileceği de katılımcıların dikkat çekici ifadelerindedir. Bu noktada Diken ve Laustsen (2011)'in *Filmlerle Sosyoloji* kitabının sunuş yazısını hatırlamakta fayda vardır. Diken ve Laustsen (2011) bir filmin yalnızca bir film olmadığını, eğlenme ve hoşça vakit geçirme aracı olarak hafif bir kurguya sahip olmanın ötesinde toplumsal yapı içerisinde gerçekleşen çoğu zaman da görmezden gelinen, üstü örtülen olayları perdeye taşıdığını hatta sadece taşımakla kalmayıp, perdeye yansıyanların ardında yatan gerçeklerle de yüzleşmemizi sağladığını belirtmektedirler. Katılımcılar her ne kadar izledikleri film gerçekçi bulup, günlük hayata dair kendilerine dersler çıkardıklarını belirtse de Seher'in çalıştığı yer hakkındaki fikirleri, kadına ve erkeğe atfettikleri görevler, özellikle Seher'e sahip çıkılması gerektiği noktasındaki görüşleri; ataerkil ideolojinin zihinlerine yerleştirdiği fikirlerden tam olarak kurtulmamış olduklarını da kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla Staiger (1992, 2000, 2005)'ın *Tarihsel Materyalist Yaklaşımı*'nda belirttiği gibi katılımcılar filmi alımlarken, içinde buldukları sosyo-kültürel çevre, aile ilişkileri, cinsiyet rolleri ve hayat deneyimlerinin etkili olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Armes, R. (2011). *Sinema ve gerçeklik*. (Çev: Z. Özen Barkot). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Aydın, O. Ş. (2007). Alımlama araştırmaları ve kültürel çalışmalar geleneğinin katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 119-131.
- Baki, Z. ve Köse, H. (2022). Kiskanmak filminde haset duygusunun temsili üzerine bir alımlama çalışması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (37), s. 297-318.
- Butler, A. M. (2011). *Film çalışmaları*. (Çev: A. Toprak). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Büdeyri, G. (2019). Bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak kadının sinemadaki temsiliyetini okumak: Gaziantep yerelinde bir alımlama çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Çalışkan, Ö. (2016). Zamandan mekâna, mekândan kimliğe iki film ve dönem arasında yolculuk: Selvi Boylum Al Yazmalım ve Araf. C. Uluyağcı (Ed.), *Sonsuza kadar mutlu mu yaşadılar? melodramdan gerçekliğe film okumaları*. içinde (147-174). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Çiçek, E. (2013). *Yerli sinemada 'sessiz' kadınlar: Bir feminist alımlama analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Donovan, J. (2016). *Feminist teori*. (Çev: Bora, M. Ağduk Gevrek ve F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdoğan, N. (1996). Sinema ve psikanaliz. *Toplum ve Bilim*, 70, 241-249.
- Esmer, P. (Pelin Esmer). (2012). *Gözetleme kulesi*. [Film]. Türkiye-Almanya-Fransa Ortak Yapımı: T.C. Kültür Bakanlığı, CNC, Medienboard, Eurimages.
- Güçhan, G.(1992). *Toplumsal değişme ve Türk sineması*. Ankara: İmge Yayınları.

- Hall, S. (2005). *Kodlama kodaçıklama*. (Çev: Y. Yavuz). Yavuz Ş. (Ed.), *Medya ve izleyici: Bitmeyen tartışma* (s. 85-98), Ankara: Vadi Yayınları.
- <http://pelinesmer.com/biyografi/>, erişim tarihi: 20.02.2022
- Jensen, K.B. ve Rosengren, K.E. (2005). İzleyicinin peşindeki beş gelenek.Ş.Yavuz (Der.), *Medya ve izleyici bitmeyen tartışma* (Çev: Ş. Yavuz, Y. Yavuz) içinde (55-84). Ankara: Vadi Yayınları.
- Kabadayı, L. (2004). Toplumsal cinsiyet ve film '90'lı yıllarda ABD-İspanya-Hong Kong ve Türk sinemasında üretilen filmlerde toplumsal cinsiyet olgusunun feminist yaklaşımla incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Kandiyoti, D. (2019). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaplan, Ann. (1974) Aspects of British feminist film theory: A critical evaluation of texts by Claire Johnston and Pam Cook, *Jump Cut: A Review of Contemporary Media*, 2, 52-55.
- Karabağ Sarı, Ç. (2012). *12 Eylül filmlerinin üniversiteli gençler tarafından alınlanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kuhn, A. (2000). Smart girls: growing up with cinema in the 1930s. In I. Bondebjerg (Ed.), *Moving images, culture and the mind* (pp. 31-42). University of Luton Press.
- Levent, S. (2019). Zorunlu göçe ilişkin belleğin oluşmasında filmlerin katkısı: Dedemin İnsanları ve Bir Tutam Baharat filmlerinin alınlanması. *Moment Dergi*, 3(2), 436-466.
- Mackinnon, A. C. (2015). *Feminist bir devlet kuramına doğru*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Maıgret, E. (2011). *Medya ve iletişim sosyolojisi*. (Çev: H. Yücel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mulvey, L. (1997). Görsel Haz ve Anlatı Sineması, (Çev: N. Abisel), 25. *Kare Dergisi*, 25, 211-229.
- Özgür, Ö. (2018). *Türk sinemasında baba temsili*. Konya: Palet Yayınları.
- Sancar, S. (2020). *Erkeklik: imkansız iktidar*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Sarı, Ç. K. (2014). İzleyici araştırmaları ve politik imkân sorunu. *Moment Dergi*, 1(2), 241-269.
- Smelik, A. (2008). *Feminist sinema ve film teorisi ve ayna çatladı*. (Çev: D. Koç), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Staiger, J. (1992). *Interpreting films*. New Jersey: Princeton University Press.
- Staiger, J. (2000). *Perverse Spectators: The practices of film reception*. New York: New York University Press.
- Staiger, J. (2005). *Media reception studies*. New York: New York UP.
- Storey, J. (2000). *Popüler kültür çalışmaları: Kuramlar ve metotlar*. (Çev: K. Karaşahin). İstanbul: Babil Yayınları.
- Şenel, S. (2009). Fantastik sinema ve günlük düşünce: Yüzüklerin Efendisi üzerine bir alımlama çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Uybadın, A. (2016). Ev kadınlarının sanat filmlerini anlamlandırma süreci üzerine bir alımlama çalışması: Hayat Var örneği. *Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 123-147.
- Wollstonecraft, M. (2021). *Kadın haklarının gerçekleştirilmesi*. (Çev: D. Hakyemez). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yavuz, Ş. (2005). *Medya ve izleyici: bitmeyen tartışma*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Yaylagül, L. (2010). Kitle iletişim kuramları: egemen ve eleştirel yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.

KLASİK VE BRECHTYEN ANLATI FORMLARI BAĞLAMINDA SİNEMADA FARKLILAŞAN YAPILAR: “THE MARRIAGE OF MARIA BRAUN” FİLM ÖRNEĞİ

SELİM BEYAZYÜZ*

GİRİŞ

Asritoteles’in *Poetika* adlı eserinde sözünü ettiği klasik tragedyanın anlatım biçimi, tiyatro ve sinema anlatılarında uzun yıllardan bu yana kullanılmaktadır. Klasik tragedyanın özdeşleşmeye dayalı yapısı izleyiciyi sinema ya da tiyatroyun büyülü dünyasına hızlıca adapte etmektedir. Baş kahramanla özdeşleşen izleyici, kahramanla bir yolculuğa çıkmakta, üzülmekte, duygulanmakta, sevinç ya da öfke duygularına kapılmaktadır. Neden sonuç ilişkisi içerisinde devam eden olay örgüsünün çözümsüz bir yumak haline geldiği doruk noktasının hemen öncesinde heyecan en yüksek düzeydedir. Anlatının doruk noktasında olayların çözümü gerçekleşir ve izleyici katharsis’e ulaşarak bir anlamda ruhu çeşitli duygulardan arınmış olur (Aristoteles, 1993). Klasik anlatının mimesis, özdeşleşme ve katharsis’e dayalı bu yapısı izleyicinin pasivize edildiği, sorgulama yeteneklerinden, bilişsel ve ussal olgulardan mahrum kaldığı gerekçesiyle Bertolt Brecht tarafından eleştirilmiştir. Brecht, klasik anlatı yapısının izleyiciyi özdeşleşme yoluyla kontrol altına aldığını ve eleştirme, bilinç kazandırma ve sorgulama yeteneğinden mahrum bıraktığını ifade etmektedir. Ona göre ortaya konulan anlatı izleyiciyi çarpıcı bir biçimde etkileyerek yaşam döngüsü ve çizgisinde değişim sağlamalıdır. Bu amaçla sahnelenen anlatının özdeşleşmeyi kıran, yabancılaştırma efektlerinin sıklıkla kullanıldığı, ideolojileri ortaya çıkaran bilinç ve ussal farkındalık sağlayan bir yanının olması gerekmektedir (Brecht, 1997). Yukarıdakilerden hareketle çalışma anlatı kavramının ne olduğundan hareketle Aristotelesyen/ klasik anlatı/ klasik tragedyya kavramları açıklanarak klasik anlatının temel özellikleri irdelenecektir. Çalışmada Brecht-yen ve klasik anlatının özellikleriyle kıyaslamalı bir biçimde ele alınacak Brecht-yen anlatı unsurları sıralanacaktır. Çalışmada örneklem olarak seçilen ve yönetmenliğini 1979 yılında Rainer Werner Fassbinder’in yaptığı *Die Ehe der*

* Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, selimbeyazyuz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8384-8992

Diğer yandan Maria'nın durumu Almanya'nın savaş sonrası durumuyla paralellik göstermektedir. Maria evlendikten sonra eşi Hermann cepheye gitmiş ve ölüm haberi gelmiştir. Bu haberle yıkılan Maria hayatını idame ettirebilmek için Amerikalı subayla ve Oswald'la tanışmıştır. Oswald'la tanışmasından sonra toplumsal statü ve konumu değişikliğe uğrayan Maria, Almanya'nın savaş sonrasına küllerinden doğuşu gibi yeniden var olmuştur. Bu anlamda Maria ve Almanya'nın durumu izleyici açısından oldukça önemlidir. Diğer önemli noktalardan biri filmin son sahnesinde beklenmedik bir sonla karşılaşılmasıdır. Yönetmen Fassbinder izleyicinin hiç beklemediği bir anda filmi beklenmedik bir şekilde sona erdirir. Birbirini çok seven iki aşık her şeye rağmen sonunda bir araya gelmişlerdir. Film boyunca birbirlerine kavuşabilmek için mücadele veren Hermann ve Maria, II. Dünya Savaşı koşullarında ekonomik özgürlüklerini de kazanarak kavuşurlar ancak Fassbinder'e göre asıl mesele aşıkların kavuşmasından daha önemlidir; *savaşın getirdikleri ve götürdükleri*. İnsanlar savaşta ölmekte, geride kalanlar ise yokluk ve sefaletin esiri olarak yaşamlarına devam etme mücadelesi vermektedirler. Önemli olan aşıkların kavuşmasından ziyade savaş, esaret, yokluk, acı, özlem, bağlılık, ihanet, adaptasyon, belirsizlik ve savaşın yıkıcı etkileri üzerine düşünmek, sorgulamak ve aktif bir bilince sahip olmaktır.

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (1993). *Poetika Şiir Sanatı Üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Barthes, R. (1975). An Introduction to the Structural Analysis of Narrative. *New Literary History*, 6(2), 237-272.
- Benjamin, W. (1984). *Brecht'i Anlamak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bordwell, D., & Thompson, K. (2008). *Film Art and Introduction*. New York: McGraw-Hill.
- Brecht, B. (1994). *Oyun Sanatı ve Dekor*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Brecht, B. (1997). *Epik Tiyatro*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Demir, Ö. (2019). Christopher Nolan Sinemasında Klasik Anlatı Tekniklerinin Kullanımı. *Akdeniz İletişim Dergisi*(32), 568-588.
- Genette, G. (1983). *Narrative Discourse an Essay in Method*. New York: Cornell University Press.
- Gürbüz, Ö. (1998, Yüksek Lisans Tezi). Sinema Dramaturjisi: "Asiye Nasıl Kurtulur" Filmlerinin Dramaturjik Çözümlemesi. Kayseri, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinema Televizyon Anabilim Dalı.
- Kellner, D. (2024, 08 22). *Brecht's Marxist Aesthetic*. UCLA School of Education: <https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/Illumina%20Folder/kell3.htm> adresinden alındı
- Nutku, Ö. (1990). *Dram Sanatı (Tiyatroya Giriş)*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Oluk, A. (2004). Klasik Anlatı Sineması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sinema TV Anabilim Dalı. İzmir.
- Parkan, M. (1983). *Brecht Estetiği ve Sinema*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Prince, G. (1982). *Narratology the Form and Functioning off Narrative*. Amsterdam: Mouton Publishers.

- Sözen, M. (2008). Anlatı Mesafesi- Anlatı Perspektifi Kavramları Sinematografik Anlatı ve Örnek Çözümler. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 123-145.
- Taydaş, O., & Doğru, S. (2021). Bir Toplumsal Hareket Örneği Olarak Braveheart Filminin İkonografik ve İkonolojik Analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(114), 95-112.
- Tınaz, P. (2023). Yabancılaştırma Efektlerinin Sinemasal Dile Etkileri: Woody Allen ve “Annie Hall” Üzerine Bir İnceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(36), 842-860.
- Tüysüz, D. (2018). Brecht Estetiğinin Sinemadaki Yansımaları: Michael Haneke Sineması. *Doğu- Batı Konferansı* (s. 81-96). Macedonia: Young Scholar Union.
- Uğur, İ., & Yılmaz, M. (2016). Karşı Sinema Perspektifinden Godard Sineması ve "Serseri Aşıklar" Film Örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 206-2019.
- Yaren, Ö. (2013). Sinemada Anlatı Kuramı . Z. Özarslan içinde, *Sinema Kuramları* (s. 167-192). İstanbul: Su Yayınevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DIPLOMASİ'NEMA

VİLDAN BAHÇACI

AYR
YAYINLARI

[DİPLOMASİ'NEMA]

VİLDAN BAHÇACI

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

DİPLOMASI'NEMA
VİLDAN BAHÇACI

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-13-3

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 52 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74441

Konya, Nisan 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

DİPLOMASİ'NEMA

VİLDAN BAHÇACI

KAYNAKÇA

- Abisel, N. (2016). Popüler sinema ve film türleri. Ankara: De ki Basım Yayım.
- Adorno, T. W. (2011). *Kültür endüstrisi kültür yönetimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Adorno, T. W. (2017). *Minima Moralia*. (O. Koçak, & A. Doğukan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Akkuş, A. (2016). Yeni iletişim ortamlarıyla birlikte değişen kamu diplomasisi pratikleri. *Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi*, 85-.
- Aksu, H. (2013). *Bilginin gücü*. İstanbul: Pusula Yayıncılık.
- Arı, T. (2008). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*. Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Arıboğan, D. Ü. (1998). Kabileden küreselleşmeye uluslararası ilişkiler düşüncesi. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Aydemir, E. (2015). Dış politikada stratejik bir değer olarak yumuşak güç unsurunun medyada kullanımı: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin kamu diplomasisinde medyanın kullanımının karşılaştırılması. *Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.*, 161-334.
- Ayhan, V. (2014). Uluslararası ilişkilerin disiplin olarak ortaya çıkışı ve nitelikleri. H. Çakmak içinde, *Uluslararası ilişkiler: giriş kavramlar ve teoriler* (s. 13-75). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Aymaz, G. (2012). *Bilebilmenin mutluluğu*. İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Barthes, R. (2014). *Göstergebilimsel Serüven*. (M. Rifat, & S. Rifat, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2016). *Osmanlı'dan günümüze insani diplomasi, Cihan-Penah*. İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Başkan, B. (2019). Bir küresel yönetim meselesi olarak insani müdahale: temel sorunlar. O. Karaoğlu (Dü.) içinde, *Uluslararası ilişkiler tahlilleri* (s. 219-244). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Baştan, Y. (2016). Diplomaside alan genişlemesi: dijital diplomasi. *Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale:18 Mart Üniversitesi*, 1-84.
- Berg, B., & Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemi*. (A. Arı, Çev.) Konya: Eğitim Bilimleri.
- Bilgin, A. A. (2020, 3). Yunus'un Sözü. *Türk Dili* (819), 30-35.
- Bostancı, M. (2012). *Kamu diplomasisinde medyanın rolü ve önemi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Bostancı, M. N. (2011). *Siyaset ve medya, alacakaranlığın iki atlası*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Bourdieu, P. (2019). *Akademik aklın eleştirisi*. (P. B. Yalın, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Buehler, A. F., & Atalay, M. (2014). İslamofobi: Batı'nın karanlık tarafının bir yansıması. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 55 (1), 23-140.
- Canbey, M. (2017). Türkiye'de kamu diplomasisi bağlamında kamu yayıncılığının rolü: "TRT ve Anadolu Ajansı". *Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi*, 76.
- Cevizoğlu, H. (2019). *Kitle psikolojisi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cheviron, N. T. (2014). *Küresel İletişim*. İstanbul: Ekslibris Yayıncılık.
- Chomsky, N. (2014). *Dil ve zihin*. (A. Kocaman, Çev.) Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Dağı, İ. D. (1997). Normatif yaklaşımlar: adalet, eşitlik ve insan hakları. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet, sistem ve kimlik* (s. 185-226). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.

- Demir, V. (2012). *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erzen, M. Ü. (2014). *Kamu diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Fattor, E. (2017). Amerikan imparatorluğu ve eğlence cephanesi. Yumuşak güç ve küresel silahlanma. (P. Tabak, Çev.) İstanbul: Avangard Yayınları.
- Gates, B. (1999). *Dijital sınır sistemiyle düşünce hızında çalışmak*. (A. C. Akkoyunlu, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.
- Govil, N. (2012). Hollywood'un küresel hakları. T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 391-463). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Gönenç, Ö. (2018). *Medyada algı yönetimi*. (D. Yayınları, Dü.) İstanbul.
- Gözüm, H. (2018). Uluslararası halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi: Soğuk savaş döneminde Türkiye – Amerika Birleşik Devletleri ilişkileri örneği. *Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi*, 103.
- Gülнар, B., & Balcı, Ş. (2011). *Yeni medya ve kültürleşen toplum*. Konya: Literatürk Academia.
- Hart, G. (2016). *Dördüncü Güç: 21. Yüzyılda Amerikan büyük stratejisi*. (İ. Karabaşoğlu, Dü.) İstanbul: Avandard Yayınları.
- Hepp, A. (2015). *Medyatikleşen kültürler*. (Ç. Bozdağ, & E. P. Devrani, Çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Horkheimer, M. (2018). *Akıl tutulması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- İskit, T. (2015). *Diplomasi, tarihi, teorisi, kurumları ve uygulaması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Karadağ, H. (2012). Bir dış politika tekniği olarak kamu diplomasisi: Karar verme süreci üzerine etkisi. *Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi*, 10-117.
- Kavoğlu, S. (2016). Kamu diplomasisi bağlamında Türk dış politikasında paradigma değişimi ve ulusal basına yansımaları. *Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi*.
- Keyman, E. F. (1997). Eleştirel düşünce: iletişim, hegemonya, kimlik/fark. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet, sistem ve kimlik* (s. 227-260). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kılınçarslan, Y. (2014, 10). Filistin sinemasında Sumud temasının Ortadoğu'nun gelecek inşasında yeri ve önemi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(2), 119-129.
- Kırel, S. (2018). *Kültürel çalışmalar ve sinema*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*. (İ. H. Kurt, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koyuncu, S. (2017). Bir iletişim pratiği olarak kamu diplomasisi: T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Türk kamu diplomasisindeki yeri. *Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi*, 104-109.
- Kuloğlu, G. (2016). *Başlangıcından günümüze Japon sineması*. Antalya: Japon Yayınları.
- Mardin, Ş. (2018). *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Maxwell, R., Miller, T., Govil, N., & Wang, T. (2012). Seyirciyi seçmek. T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 465-583). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- McMurria, J. (2012). Ortakyapım üreten Hollywood. T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 322-390). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Miller, T. (2012). Bırakınız yapsınlar Hollywood'u mu yoksa devlet iştiraki mi? T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 9-220). İstanbul: Doruk Yayıncılık.

- Miller, T., Wang, T., & Govil, N. (2012). Yeni uluslararası kültürel iş bölümü. T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 221-322). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Mlodinow, L. (2015). *Subliminal, bilinçdışınız davranışlarınızı nasıl yönetir?* İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Morley, D., & Robins, K. (2011). *Kimlik mekanları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ogden, C. (2016). *Hindistan dış politikası*. (A. Y. Şir, Çev.) İstanbul: İyidüşün Yayınları.
- Oskay, Ü. (1978). *Toplumsal gelişmede radyo ve televizyon*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Oylum, R. (2016). *Alman Sineması*. İstanbul: Seyyah Kitap Yayınları.
- Oylum, R. (2016). *Rus Sineması*. İstanbul: Seyyah Kitap Yayınları.
- Ökmen, Y. E. (2019). Kültürel diplomasi bağlamında Türk Dizilerinin ihracatı ve kültür aktarımına katkısı: 'Diriliş Ertuğrul' Örneği. O. Göksu (Dü.) içinde, *Kamu diplomasisinde yeni yönelimler* (s. 247-291). Konya: Litertaütık Academia.
- Önal, H., & Baykal, K. C. (2011). *Klasik oryantalizm ve oksidentalizm söylemi ekseninde sinemada değişen ben ve öteki algısı* (Cilt Vol3., No.3). İstanbul: ZİWT (Zeitschrift für die Welt der Türken).
- Özlu, Ö. (2019). Kamu diplomasisi oluşturulmasında dijital diplomasinin etkisi: Türkiye'de bulunan Büyükelçiliklerin twitter kullanımı. *Doktora Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi*, 70-97.
- Pembecioğlu, N. (2015). *Antrakt geçmişle gelecek arasında*. İstanbul: Altın bilek Yayınları.
- Polat, N. (1997). Post yapısalcı yaklaşımlar. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet, sistem ve kimlik* (s. 261-289). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rojek, C. (2003). *Şöhret*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- S. Nye, J. J. (2020). *Yumuşak güç*. (R. İnan-Aydın, Çev.) Ankara: BB101 Yayınları.
- Sadigova, I. (2016). Kamu diplomasisinin ülke markası oluşumundaki rolü; Rusya örneği. *Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi*, 54-253.
- Saldana, J. (2019). Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı. A. T. Akcan, & S. N. Şad içinde, *Kod ve kodlama sürecine giriş* (N. Özer, Çev., s. 1-44). Ankara: Pegem Yayınları.
- Sancar, G. A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Sancar, G. A. (2012). Uluslararası halkla ilişkiler yöntemi olarak kamu diplomasisi: Türkiye için bir model önerisi. *Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi*, 204-214.
- Sayın, A. (2014, Aralık 1). Sivas: çocukluğa, mahsumiyete ve köpeklerle dair. *Yeni Film* (33-34), s. 4-7.
- Suner, A. (2015). *Hayalet ev*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Svensden, L. H. (2017). *Korkunun Felsefesi*. (M. Erşen, Çev.) İstanbul: Redingot Kitap Yayınları.
- Şahin, M., & Asl, S. (2020). İran dış politikasında kamu diplomasisinin kullanımı. *Ortadoğu Etütleri*, 154-180.
- Şen, A. (2018). Bilimkurgu sinemasında ekolojik adalet ve ekoeleştri. *İlef Dergisi* (5/1), 30-70.
- Tanrısever, O. F. (1997). Yöntem sorunu: gelenekselcilik - davranışsalcılık tartışması. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet, sistem ve kimlik* (s. 89-129). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tinas, N. (2013). *Karşılıksız dünya düzeni*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Tuncer, H. (1995). *Eski ve yeni diplomasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

- Tuncer, H. (2009). Diplomasinin evrimi gizli diplomasiden küresel diplomasiye. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Türköne, M. (2014). Uluslararası ilişkilerde aktörler. H. Çakmak içinde, *Uluslararası ilişkiler: giriş, kavramlar ve teoriler* (s. 77-114). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Uzer, U. (2014). Soğuk savaş sonrası uluslararası ilişkilerin temel sorunları. H. Çakmak içinde, *Uluslararası ilişkiler; giriş, kavramlar ve teoriler* (s. 24-311). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Yalvaç, F. (1997). Uluslararası ilişkiler kuramında yapısalcı yaklaşımlar. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet, sistem ve kimlik* (s. 131-184). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yamamoto, G. T., & Şekeroğlu, Ö. K. (2014). *Sosyal medya ve blok*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Yıldırım, İ. (2014). *Osmanlı devletinde elçi kabulleri*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yılmaz, T. (2014). Uluslararası sistemin temel gelişimi. H. Çakmak içinde, *Uluslararası ilişkiler: giriş, kavramlar ve teoriler* (s. 197-246). İstanbul: Doğu Kitabevi.

İnternet Kaynakları

- Anadolu Ajansı. (2020, 12 01). *Anadolu Ajansı web sitesi*. Pakistan Başbakanı Han: Yunus Emre dizisini tasavvufla ilgilenenlere tavsiye ediyorum: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/pakistan-basbakani-han-yunus-emre-dizisini-tasavvufla-igilenenlere-tavsiye-ediyorum/2062154> adresinden alınmıştır
- Dışişleri Bakanlığı. (2019, 11 26). *2020 yılına girerken girişimci ve insani dış politikamız*. 11 25, 2020 tarihinde Dışişleri Bakanlığı web sitesi: http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2020-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı
- Dışişleri Bakanlığı. (2021, 12 13). *2022 yılına girerken girişimci ve insani dış politikamız*. 01 27, 2022 tarihinde Dışişleri Bakanlığı web sitesi: https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2022-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı
- İstanbul Üniversitesi. (2020, 1 30). *Türk Yapımları Uluslararası Alanda Fark Yaratıyor*. <https://istanbul.edu.tr>: <https://www.istanbul.edu.tr/tr/haber/turk-yapimlari-uluslararasi-alanda-fark-yaratiyor-310079006D006400490075004D006B006A006400440039007900700046006200610041004F003200370077003200> adresinden alınmıştır
- Limited Portland PR. (2020, 11 25). *Softpower30*. 01 19, 2022 tarihinde softpower30 web sitesi: <https://softpower30.com/> adresinden alındı
- Resmi Gazete (Sayı: 7981). (2014, Temmuz 3). *Fikir ve Sant Eserleri Kanunu*. [Mevzuat.gov.tr](https://www.mevzuat.gov.tr): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846-20141212.pdf> adresinden alınmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ
UŞAKLI ŞAİRLER
(1923-2024)

Dr. Hasan Hüseyin GÖK
Dr. Muhammet Ali Bulut

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

CUMHURİYET DÖNEMİ UŞAKLI ŞAİRLER (1923-2024)
Dr. Hasan Hüseyin GÖK - Dr. Muhammet Ali BULUT

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6775-49-7

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Kasım 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

CUMHURİYET DÖNEMİ
UŞAKLI ŞAİRLER
(1923-2024)

Dr. Hasan Hüseyin GÖK
Dr. Muhammet Ali Bulut

KAYNAKÇA

- Alperen, Gülsüm, Didem. 2022. Ömer Bedrettin Uşaklı'nın şiirlerinde Anadolu ve Anadolu insanı. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum Binali Yıldırım Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Arif MADANOĞLU, [https://www. siirakademisi. com/index. php?/site/sair_hayat/101](https://www.siirakademisi.com/index.php?/site/sair_hayat/101), Erişim Tarihi: 19/12/2023, saat: 09:41
- Arslan, O. H. (2006). Nar, İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Arslan. O. H. (2006) Dil Şairin Nesi Olur? İstanbul: Digrif Yayıncılık.
- Asiltürk, B. (2013). Türk Şiirinde 1980 Kuşağı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aslan, M. (2022). Nesîmî'de Yol Metaforu. International Journal of Filologia, (8), 53-65.
- Aslan, R. (2000). Ad Koyamadığım Şiirler, Manisa: Ay Yayınları.
- Aydın, B. (2010). Bir Başka Kadınlardı Onlar, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Aydın, G. (2018). Gelmişken Kal Benimle Şiirlerim, Manisa: Ay Yayınları.
- Aydın, G. (2021). Zaten Sensiz Hayat Zor, Manisa: Ay Yayınları.
- Başpınar, Z. (2024). Sobelenmiş Dizeler. Hayal Yayınları: İstanbul.
- Bölme, Ö. (1991). Bir Düş Sentezi, Ankara: Kılıçaslan Matbaası.
- Cebecioğlu, E. (2009). Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü. 5. Basım, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Çamlığın Başından Tüter bir Tütün [https://www. soznota. com/soz-ve-nota/ziya-turkusu-camligin-basinda-tuter-bir-tutun](https://www.soznota.com/soz-ve-nota/ziya-turkusu-camligin-basinda-tuter-bir-tutun), Erişim Tarihi: 18/12/2023, saat: 16;24
- Çetin, N. (2014). Şiir Çözümleme Yöntemi, Ankara: Öncü Kitabevi.
- Çetişli, İ. (2012). Batı Edebiyatında Edebî Akımlar, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğan, M. M. (2007). Sanki Yalnızdım, Ankara: Boyut Bilgisayar Hizmetleri Yayını.
- Doğru, H. C. (1999). Suya Yazdım Adını, İzmir: Anadolu Matbaası.
- Dukul, A. O. (1943). Uşak Ufukları, Konya: Yeni Kitap Basımevi.

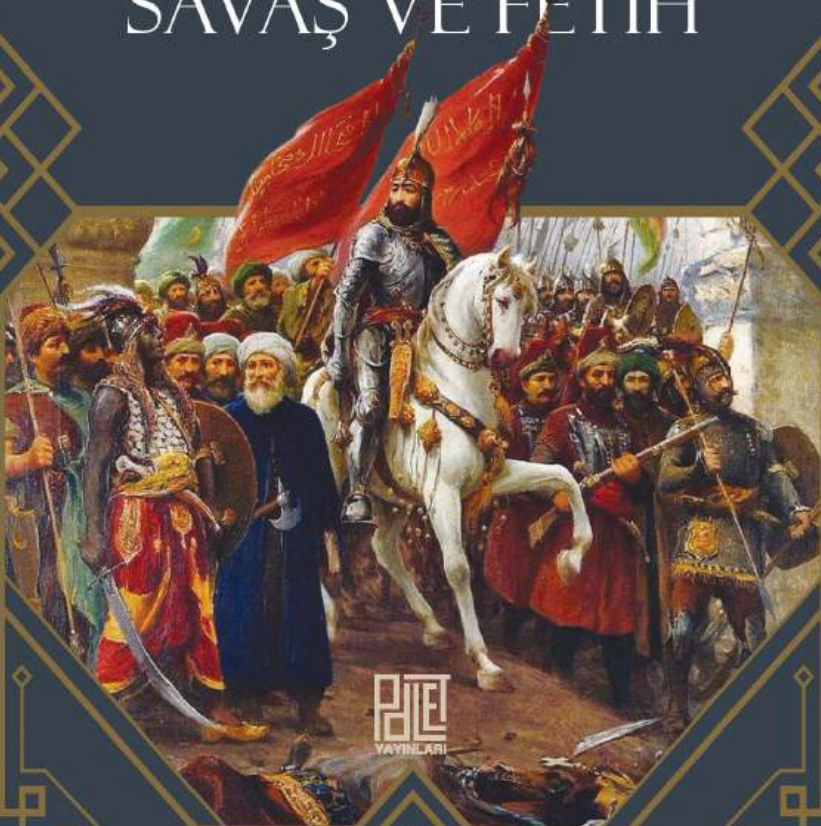
- Duymaz, A. (2001). Kaz Dağı ve Sarıkız Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(5), 88-102.
- Eldem, N. (2019). Bir Akşam Yolcusuna, Ankara: Ofset Yayıncılık.
- Enginün, İ. (2001). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Filiz, Y. (2009). Hazan Irmakları. Etki Yayınları: İzmir.
- Gök, H. H. (2023), Murat Özel ile Görüşme
- Gök, H. H. (2023). Hasan Özaydın ile Görüşme.
- Gök, H. H. (2023). Mehmet Sezai Keyvanoğlu ile Görüşme.
- Gök, H. H. (2024). Zuhul Başpınar ile Görüşme.
- Gök, H. H. (2024). Yıldıray Filiz ile Görüşme.
- Güldemet, N. (1998). Gülün Güzelliğidir Söyleten Beni, İstanbul: Mart Matbaası.
- Gültekin, H. (2002). Köz Düştü Yüreğime, Uşak: Başak Matbaası.
- Gürel, B. (2024). Sevda Çiçekleri, Ankara: Gece Kitaplığı.
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebud-derda>.
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-lubabe-el-ensari>
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Neml-suresi/3166/7-14-ayet-tefsiri>
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/T%C3%A2h%C3%A2-suresi/2373/25-55-ayet-tefsiri>
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/osman-hakan>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Osman_Bey%27in_R%C3%BCyas%C4%B1.
Erişim Tarihi: 08/11/2023, saat: 09. 49
- <https://www.biyografya.com/biyografi/5608>, Erişim Tarihi: 21/11/2023, saat: 08. 48
- <https://www.usaktayiz.com/usakli-unlu-sair-osman-hakan-arslan/>
- Işıklı, M. C. (2013). Yollar (hazırlayan Abdullah Naci Işıklı). Bilal Ofset.
- İlter, A. (1968). İnsan ve İsyân, Ankara: Güvendi Matbaası.
- Kapukaya, Z. (2018). İlyada destanı'nda ida (Kazdağı). Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi, 19(41), 103-116.
- Kapusuzoğlu, R. (2022). Yeni Türk Şiirinde Edebi Sanatlar, İstanbul: Ötügen Yayınları.

- Kara, A. (2014). 1980 Kuşağı Türk şiirinde poetik bir yönelim olarak gelenekçilik (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Karabulut, M. (2013). Cenap Şahabettin şiiri. İstanbul: Kesit Yayınları
- Keyvanoğlu, M. S. (2009). Sen Hep Beş Dakika Kala Gel, Uşak: Başak Matbaası.
- Keyvanoğlu, M. S. (2013). Çıkmaz Sokak, Meta Basım Matbaacılık: İzmir.
- Keyvanoğlu, M. S. (2013). Şair Necmi Güldemet'in Şiirlerinde Eski Uşak'ta Sosyal Hayat, İzmir: Meta Basım.
- Koca Kavak Yarıldı, <https://www.sarkisozum.gen.tr/ula-yoresi-turkuleri/koca-kavak-yarildi-sarkisozu>, Erişim Tarihi: 18/12/2023, saat: 16;24
- Kurt, R. (1985). Çınar, Sivas: Esnaf Matbaası.
- Küçükçakın, M. (2015). Kurban Sular, Konya: Gönül Bahçesi Yayınları
- Lanson, Gustave. 1925. Edebiyat Tarihi (I), İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Levend, Ağâh Sırrı. 1988. Türk Edebiyatı Tarihi 1. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Madanoğlu, A. (1974). Bu Can Bende Durdukça, İstanbul: Dünya Yazarları Yayınevi.
- Öğün, G. (2006). Yağmurdan Damlalar, Manisa: Ay Yayınları.
- Öncü, C. (2001). Kar ve Güneş, Ankara: Günce Yayıncılık.
- Özaydın, H. (2014). Sen Olmasaydın I, İzmir: Meta Basım
- Özel, M. (2021). Aynı, İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Özkır, Ş. (1993). Tut Elimden, Eskişehir, (yayınevi belirtilmemiş).
- Öztop, Ş. (1992). Ömer Bedrettin Uşaklı: hayatı, sanatı, şiirleri ve makaleleri (Vol. 2374). MEB.
- Öztop, Ş. (2009) Çaresizliğimdir Sensiz Yaşamak, İstanbul: İdil Matbaası.
- Sarıyatı, E. (2012). Ölümüne Direnen Şiirler, Ankara: Bencekitap Yayınları.
- Şahin, A. R. (2002), Bir Savcı'nın Kaleminden ve Dizeler, İzmir: Etki Matbaacılık.
- Şehirli, M. (1996). Sevda ki Geceyi Işıtır Türkümüz, İstanbul: Öz Basım-Yayın.

- Tacettinoğlu, M. (2006). Sana Veda Etmedim, O Son Selamımdı Sana. Sude Ajans.
- Turan. A. (2010). İnsanlarım Var Benim (hazırlayan Kenan Tülü), Konya: Gençlik Kitabevi.
- Türkçe Sözlük (2023) Türk Dil Kurumu, Ankara:
- Uğurlar, S. (1996), Pembe Gözlük, Banaz: Kardeşler Matbaası.
- Ulu, C. (2013). Belki Bir Umuttu. Antalya: Sahil Kitap
- Uşaklı, Ö. B. (1944). Sanatta konu ve milli benlik. Varlık, C. 14, 256-257 (Mart).
- Yamalıoğlu, B. (1996). Yüreğimin Gökyüzü, İstanbul: Marmara Yayıncılık.
- Yaşar, R. (1968). Rehin, Uşak: Saraçoğlu Matbaası.
- Yazar, M. B. (1938). Edebiyatçılarımız ve Türk edebiyatı. Kanaat Kitabevi.
- Yılmaz, Ş. (2002). Yarenler Pınarı (Uşaklı Şairlerden Seçmeler), Uşak: Anadolu Ofset.

SEZAI DEMİRTAŞ

ANADOLU
TÜRK EFSANELERİNDE
SAVAŞ VE FETİH

PTT
YAYINLARI

ANADOLU TÜRK EFSANELERİNDE
SAVAŞ VE FETİH

SEZAI DEMİRTAŞ

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ANADOLU TÜRK EFSANELERİNDE SAVAŞ VE FETİH
SEZÂİ DEMİRTAŞ

Editör: Prof. Dr. Sinan GÖNEN

Bu çalışma; Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda 2013 yılında tamamlanan Savaş ve Fetih Olguları
Bağlamında Anadolu Sahası Türk Efsaneleri Üzerine İncelemeler adlı yüksek lisans tezinin
kitaplaştırılmış hâlidir.

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmaları
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-57-7

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

ANADOLU TÜRK EFSANELERİNDE
SAVAŞ VE FETİH

SEZAI DEMİRTAŞ

KAYNAKÇA

- Afyoncu, Erhan (2007), "Otlukbeli Savaşı" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34, 4-6, İstanbul.
- Ağcalar, Aslı (2009), *Silifke Halk Kültürü Araştırması*, Mersin (yüksek lisans tezi).
- Aka, İsmail (2012), "Timur", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41, 173-177, İstanbul.
- Akgül, Hüseyin (1995), *Turgutlu Evliyâ Menkıbeleri*, Manisa.
- Akyalçın, Necmi (1998), *Balıkesir Yöresinde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir.
- Akyüz, Hayri (1954), "Şebinkarahisar Kalesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, 3 (62), Eylül, 988.
- Alagöz, Cemal Arif (1984), "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri 11-13 Eylül 1984*, Ankara, 11-23.
- Albayrak, Nurettin (2002), "Kesik Baş Destanı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 25, 308-309, Ankara.
- Alkaya, Hasan Basri (2006), *Bursa Çevresindeki Ziyâret Yerleri ve Bunların Etrafında Oluşan Dini İnançlar*, Bursa (yüksek lisans tezi).
- Alpaslan, İsmet (2010), *Ağrı Efsaneleri*, İzmir.
- Alptekin, Ali Berat (1993), *Fırat Havzası Efsaneleri (Metinler)*, Antakya.
- Alptekin, Ali Berat (1994), "1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Anadolu Efsânelerindeki İzleri", *Erciyes*, 17 (195), Mart, 21-24.
- Alptekin, Ali Berat (2005), *Türk Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara.
- Alptekin, Ali Berat (2012), *Efsane ve Motifleri Üzerine*, Ankara.
- Altan, Ebru (2002), "Myriokephalon (Karamıkbeli) Savaşı'nın Anadolu Türk Tarihindeki Yeri", *Türkler*, 6, 630-634, Ankara.
- Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer [hızl.] (2011), *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Ankara.
- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi (2004a), C 8, İstanbul.
- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi (2004b), C 19, İstanbul.
- Araz, Nezihe (1988), *Anadolu Evliyalari*, İstanbul.
- Arda, Erhan [ed.] (2003), *Sosyal Bilimler El Sözlüğü*, İstanbul.
- Artan, Gündüz (1965), "Gülнар'da Şeyhömer Efsanesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, 9 (189), Nisan, 3705.
- Artun, Erman (1978), *Tekirdağ Folklor Araştırması*, İstanbul.
- Atar, Fahrettin (2010), "Şehid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 38, 428-431, İstanbul.

- Atasever, İsmail (2001), “Gavurdöndü Yaylası”, *Hamle*, S 7473, 8 Ağustos, 1-2.
- Aydın, İbrahim Hakkı (2005), “Molla Fenârî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 30, 245-247, İstanbul.
- Aydın, Mahir (1994), “Doksanüç Harbi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 9, 498-499, İstanbul.
- Ayva, Aziz (2001), *Anadolu Göl Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, Konya (yüksek lisans tezi).
- Azamat, Nihat (1996), “Hacı Bayrâm-ı Veli”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 14, 442-447, İstanbul.
- Balcıoğlu, N. R. (1951), “Yerlere Atfedilen Hikâyeler: Gerdek Kayası ve Havuz Başı”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 1 (21), Nisan, 333-334.
- Bascom, William R. (2005), “Folklorun Dört İşlevi”, *Halkbiliminde Kuram ve Yaklaşımlar 2*, (çev. Feyza Çalış), Ankara.
- Bayat, Fuzuli (2007), *Türk Mitolojik Sistemi I (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)*, İstanbul.
- Bazancir, Recai (2010), *Bingöl Efsaneleri*, Van (yüksek lisans tezi).
- Boratav, Pertev Naili (1994), *Türk Halkbilimi II-100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul.
- Bozkurt, Seyfi (2007), *Kahramanmaraş Efsaneleri (Derleme)*, Konya (lisans tezi).
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1986), C 7, İstanbul.
- Çağmlar, Zekiye (1994), *Adana Yöresi Yatır-Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler*, Adana (yüksek lisans tezi).
- Çağırıcı, Mustafa (2000), “İbrâhim Hakkı Erzurûmî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 21, 305-311, İstanbul.
- Çay, Abdülhaluk (1983), “Karamıkbeli (Myriokephalon) Savaşının Yeri”, *Şükri Elçin Armağanı*, Ankara, 303-312.
- Çelikkaya, Hasan (1997), “Melek Orduları”, *Tarih ve Medeniyet*, 42, Eylül, 52-53.
- Çobanoğlu, Özkul (2010), *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara.
- Çoruhlu, Yaşar (2002), *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul.
- Demir, Gonca Kuzay (2011), “Kosova’da Anlatılan Kesik Baş Efsaneleri”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6/4, Sonbahar 2011, 77-86.
- Demir, Necati (2006), *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları IX (Efsaneler, Masallar, Maniler ve Etnografik Malzemeler)*, Ankara.
- Duymaz, Ali (1989), *Bingöl Efsâneleri (İnceleme-Metinler)*, Elâzığ (yüksek lisans tezi).

- Ekici, Metin (2007), *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara.
- Ekici, Metin (2010), “Kuramlar ve Yöntemler”, M. Öcal Oğuz (ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, 57-92, Ankara.
- Emecen, Feridun M. (2002), “İstanbul’un Fethi”, *Türkler*, 9, 312-321, Ankara.
- Emecen, Feridun M. (2011), *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları-I (Bayezid II-Yavuz-Kanuni)*, İstanbul.
- Emiroğlu, Seyit (1993), *Konya Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, Konya (yüksek lisans tezi).
- Eraslan, Cezmi (2002), “I. Dünya Savaşı ve Türkiye”, *Türkler*, 13, 339-360, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2004), *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2005), *Orhun Abideleri*, İstanbul.
- Ergun, Metin (1997), *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi-I*, Ankara.
- Erol, Mehmet (1996), *Taşeli Platosu Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*, Kayseri (yüksek lisans tezi).
- Eröz, Mehmet (1984), “Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri 11-13 Eylül 1984*, Ankara, 42-53.
- Fayda, Mustafa (1995), “Fetih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 12, 467-470, İstanbul.
- Gençcan, Mehmet İhsan (1990), *Çanakkale Savaşlarından Menkıbeler*, Ankara.
- Göde, Halil Altay (2010), *Isparta Efsaneleri*, Isparta.
- Gökşen, Cengiz (1999), *Giresun Efsaneleri*, Trabzon (yüksek lisans tezi).
- Gönen, Sinan (2007), “Tayyimekân ve Tayyizaman Bağlamında Ladikli Ahmet Ağa ile İlgili Efsanelerin Çözümlemesi”, *Millî Folklor*, 10 (76), Kış, 173-176.
- Gönen, Sinan (2008), “Türk Halk Kültüründe Şehitliğin Yeri”, *Erciyes*, 31 (363), Mart, 47-50.
- Gönenç, Alpaslan (2006), *Antalya Efsaneleri*, Konya (lisans tezi).
- Görkem, İsmail (2006), *Elâzığ Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*, Elâzığ.
- Günay, Umay (2008), *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara.
- Güvenç, Ahmet Özgür (2009), “Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerinde Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16 (41), 85-97.
- Güzel, Abdurrahman (1997), “Türk Edebiyatı’nda Çanakkale Savaşları ve Zaferi ile İlgili Menkabe, Destan, Şiir, Anekdote ve Efsaneler”, *Türk Kültürü*, XXXV (409), Mayıs, 268-285.
- Güzelbey, Cemil Cahit (1964), *Gaziantep Evliyalari*, Gaziantep.

- Hañçerliođlu, Orhan (1996), *Toplumbilim Sözlüğü*, İstanbul.
- Işık, Neşe (1998), Doğu Karadeniz Efsanelerini Derleme ve Araştırma [Trabzon, Rize ve Artvin Efsaneleri], Trabzon (yüksek lisans tezi).
- İnalçık, Halil (1992), “Bursa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 6, 445-449, İstanbul.
- İnalçık, Halil (2003), “Mehmed II”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 28, 395-407, Ankara.
- İnalçık, Halil (2006), “Murad II”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 31, 164-172, İstanbul.
- İnalçık, Halil (2007), “Orhan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33, 375-386, İstanbul.
- İnan, Abdülkadir (1998), *Makaleler ve İncelemeler I*, Ankara.
- İnan, Abdülkadir (2006), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara.
- İnce, Gül (2009), Hatay’da Bulunan Ziyaret-Yatır Yerleri ile İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler, Sakarya (yüksek lisans tezi).
- İpsileli, Mehmet (1977), “Yatırlar-Evliyalar: Duman Baba”, *Sivas Folkloru*, S57, 22.
- Kafadar, Cemal (1997), “Gazâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 13, 427-429, İstanbul.
- Kafesoğlu, İbrahim (1984), *Türk Millî Kültürü*, İstanbul.
- Kalafat, Yaşar (2006), “Siirt Yöresinde Yatırlar Etrafında Şekillenmiş Halk İnançları ve Kesik Baş Motifi” Uluslararası Siirt Sempozyumu 19-21 Eylül 2006, Siirt, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/kalafat_siirt.pdf (ET: 10.03.2013).
- Kaplan, Mehmet (2005), *Hikâye Tahlilleri*, İstanbul.
- Kara, Ruhi (1993), *Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara.
- Karaçay, Nilgün (Başaran) (1988), *Çanakkale’de 1987-1988 Yılında Yaşayan Çanakkale Savaşı Gazilerinin Hatıraları*, Ankara (lisans tezi).
- Karadavut, Zekeriya (1992), *Yozgat Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, Konya (yüksek lisans tezi).
- Karadavut, Zekeriya - Yeşildal, Ünsal Yılmaz (2007), “Anadolu-Türk Folklorunda Geyik”, *Millî Folklor*, 10 (76), Kış, 102-112.
- Kavcar, Cahit - Yardımcı, Mehmet [hızl.] (1990), *Efsanelerimiz* İnönü Üniversitesi Efsane Derleme Yarışması, Malatya.
- Kitabı Mukaddes (1981), *Eski ve Yeni Ahit*, İstanbul.
- Korkmaz, Esat (2003), *Alevilik-Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.
- Köksal, Hasan (1984), *Battalnamelerde Tip ve Motif Yapısı*, Ankara.
- Köprülü, Orhan F. (1988), “Abdal Mûsâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1, 64-65, İstanbul.

- Köy Öğretmenleri ile Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği (1975), *Efsane Derlemeleri*, İstanbul.
- Küçük, Cevdet (2005), “Millî Mücadele”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 30, 76-83, İstanbul.
- Meydan Larousse (1981a), C 4, İstanbul.
- Meydan Larousse (1981b), C 11, İstanbul.
- Niyazi, Mehmed (2007), *Türk Devlet Felsefesi*, İstanbul.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1989), *Türk Folklorunda Kesik Baş (Tarih-Folklor İlişkisinden Bir Kesit)*, Ankara.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1996), “Geyikli Baba”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 14, 45-47, İstanbul.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1997), *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, Ankara.
- Ocak, Ahmet Yaşar (2007), *İslâm-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*, İstanbul.
- Ocak, Ahmet Yaşar (2009), *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, İstanbul.
- Oğuz, M. Öcal - Ersoy, Petek (2007), *Türkiye’de 2006 Yılında Yaşayan Taş Kesilme Efsaneleri (Mekânlar ve Anlatılar)*, Ankara.
- Okuşluk, Refiye (1994), *Adana Efsaneleri Araştırması (Derleme-İnceleme)*, Adana (yüksek lisans tezi).
- Olgun, Yusuf (1989), *Tarihî Bursa Efsâneleri (Derleme-İnceleme)*, Bursa (doktora tezi).
- Oring, Elliot (2012), “Folklorun Üç İşlevi Halk Bilimsel Tanım Olarak Geleneksel İşlevselcilik”, (çev. Aslı Büyükokutan), *Millî Folklor*, 12 (96), Kış, 267-278.
- Ögel, Bahaeddin (1991), *Türk Kültür Tarihine Giriş VI*, Ankara.
- Ögel, Bahaeddin (2003), *Türk Mitolojisi I (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Ankara.
- Ögel, Bahaeddin (2006), *Türk Mitolojisi II (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Ankara.
- Önal, Mehmet Naci (2003), *Muğla Efsaneleri (Araştırma-İnceleme)*, Muğla.
- Önal, Mehmet Naci (2010), “Halk Anlatılarında Kahramanın Kimliğini Gizlemesi”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5/1, Kış, 1271-1285.
- Önder, Mehmet (1970), *Bitmez-Tükenmez Anadolu (Hikâyeleri, Efsaneleri ve Destanlarıyla)*, Ankara.
- Önder, Mehmet (1972), *Şehirden Şehire I (Efsaneler, Destanlar, Hikâyeler)*, İstanbul.

- Özaydın, Abdülkerim (2002), “Miryokefalon Savaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 25, 399-403, Ankara.
- Özdemir, Yahya (2003), *Gazi Antep Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, Gazi Antep (yüksek lisans tezi).
- Özdoğan, Rahime (2006), *Amasya’da Adak Yerleri ile İlgili Halk Anlatıları*, Samsun (yüksek lisans tezi).
- Özen, Kutlu (2001) *Sivas Efsaneleri*, Sivas.
- Pehlivan, Gürol (2009), “Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar”, *Millî Folklor*, 11 (83), Güz, 88-96.
- Pınarbaşı, Gülenay (2010), *Anadolu Efsanelerinde Dindar Kadın ve Ermiş Kadın*, İstanbul (yüksek lisans tezi).
- Pirverdioğlu, Ahmet (2000), “Dede Korkut ve Şamanizm”, *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri 19-21 Ekim 1999*, Ankara, 293-299.
- Sakaoğlu, Saim (1980), *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (1997), “Bir Efsane, İki Tip, Bir Motif: Şeyh Bilecen ve Memik Dede Efsaneleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 181-190.
- Sakaoğlu, Saim (2004a), *101 Anadolu Efsanesi*, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (2004b), *101 Türk Efsanesi*, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (2009), *Efsane Araştırmaları*, Konya.
- Schummel, Annemarie (2011), *Sayınların Gizemi*, (çev. Mustafa Küpüşoğlu), İstanbul.
- Sevinç, Murat (2008), *Akdağmadeni Folkloru*, Konya (yüksek lisans tezi).
- Seyidoğlu, Bilge (1985), *Erzurum Efsaneleri-Erzurum’da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde İncelemeler*, Ankara.
- Sönmez, Bayram (1994), *Niğde Efsaneleri (Tahlil ve Metinler)*, Kayseri (yüksek lisans tezi).
- Şeker, Mehmet (2007), *Fetihlerle Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması*, Ankara.
- Tanyu, Hikmet (1967), *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara.
- Tanyu, Hikmet (1968), *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara.
- Tecemen, Ahmet (1998), *Halkedebiyatı Verileri Zemininde Türk Kimliği II*, Niğde.
- Turan, Osman (2000), *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Târîhi I-II*, İstanbul.
- Turan, Osman (2010), *Selçuklular ve İslâmiyet*, İstanbul.
- Turyan, Hasan (1982), *Bursa Evliyalari ve Tarihi Eserleri*, Bursa.
- Türe, Fatih (2008), “Medeniyet ve Savaş”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 20, Bahar, 193-204.
- Türk Dil Kurumu (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara.

- Türkiye Bilimler Akademisi (2011), *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü-Sosyal Bilimler*, İstanbul.
- Uludağ, Süleyman (2002), “Kerâmet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 25, 265-268, Ankara.
- Uysal, Tuba (2007), *Karaman Folklorundan Örnekler*, Konya (lisans tezi).
- Üçer, Müjgân (1994), “Kösedag Savaşının 750. Yılında da Dikilen Askerler”, *Türk Kültürü*, XXXII (380), Aralık, 761-763.
- Yağbasan, Kudret Yıldırım (1991), *Malatya Efsaneleri (Metinler ve İnceleme)*, Malatya (yüksek lisans tezi).
- Yakıcı, Ali (1994), “Çanakkale Savaşları Çevresinde Oluşan Menkıbelerin Türk Folkloru İçindeki Yeri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10 (30), Kasım, 599-608.
- Yaldız, Adem (2002), *Hayvanlarla İlgili Efsaneler*, Konya (yüksek lisans tezi).
- Yaman, Ahmet (2009), “Savaş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 36, 189-194.
- Yavuz, Muhsine Helimoğlu (2007), *Diyarbakır Efsaneleri (Derleme-İnceleme)*, İstanbul.
- Yıldırım, Dursun (1984), “Coğrafya’dan Vatan’a Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri 11-13 Eylül 1984*, Ankara, 157-168.
- Yılmaz, Kaya (1998), *Giresun Folkloru*, Elâzığ (lisans tezi).
- Yılmaz, Ziya (2006), “Murad IV”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 31, 177-183, İstanbul.
- Yurtoğlu, İbrahim (2006), *Kızılcahamam ve Çevresinin Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara (yüksek lisans tezi).

Elektronik Kaynaklar:

- http://www.tsk.tr/8_tarihten_kesitler/8_4_turk_tarihinde_onemli_gunler/kore_savasi/kore_savasi.htm (ET: 10.03.2013).
- http://www.tsk.tr/8_tarihten_kesitler/8_4_turk_tarihinde_onemli_gunler/kumyangjang_ni_zaferi/kumyangjang_ni_zaferi.htm (ET: 10.03.2013).
- http://www.tsk.tr/8_tarihten_kesitler/8_4_turk_tarihinde_onemli_gunler/kibris_baris_harekati/kibris_baris.htm (ET: 10.03.2013).
- <http://www.kahramanmaras.gov.tr/Tarihce.aspx> (ET: 10.03.2013).
- <http://www.kibris1974.com/c-164-be-351-parmak-da-287-lar-305-ndaki-efsane-tank-t1789.html> (ET: 10.03.2013).

PROF. DR. YAŞAR SEMİZ

Cumhuriyet Dönemi
Konya'sının
**Sosyal ve
İktisadi Tarihi**

CUMHURİYET DÖNEMİ KONYA'SININ
SOSYAL VE İKTİSADİ TARİHİ

Prof. Dr. Yaşar Semiz

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

CUMHURİYET DÖNEMİ KONYA'SININ SOSYAL VE İKTİSADİ TARİHİ
PROF. DR. YAŞAR SEMİZ

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

EDİTÖR:
Güngör TOPLU

ISBN: 978-625-6345-49-2

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

CUMHURİYET DÖNEMİ KONYA'SININ
SOSYAL VE İKTİSADİ TARİHİ

Prof. Dr. Yaşar Semiz

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
CUMHURİYET DÖNEMİNDE KONYA'NIN İKTİSADİ DURUMU (1923-1960)	11
KONYA'DA SANAYİ SERGİLERİ (1901- 1960).....	47
SÜMERBANK EREĞLİ PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI (1934- 1997)	75
SARAYÖNÜ GÖZLÜ DEVLET ÜRETME ÇİFTLİĞİ	103
1923-1950 DÖNEMİNDE KONYA- ÇUMRA KAZASININ İKTİSADİ DURUMU.....	113
1923-1940 DÖNEMİNDE KONYA BOZKIR KAZASININ SOSYO- EKONOMİK DURUMU	123
1923-1950 DÖNEMİNDE KONYA KARAPINAR İLÇESİNİN İKTİSADİ DURUMU	131
CUMHURİYET DÖNEMİNDE KULU İLÇESİNİN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU ..	139
CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA ATATÜRK'ÜN KONYA GEZİLERİ.....	147
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE KONYA VE ATATÜRK	171
KONYA'DA MÜDAFAA -İ HUKUK CEMİYETİ'NİN KURULUŞU	205
MİLLİ MÜCADELEDE İLGİN	211
YÖRÜK KAVRAMI VE KONYA YÖRÜKLERİ.....	215
BİR KÖYLÜ MİLLETVEKİLİ MUSTAFA LÜTFİ EKEN	233
CAMBAZ DELİ OSMAN AĞA (L257?/1841?- 1332/1916).....	251
EKLER	255

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KONYA'NIN İKTİSADİ DURUMU (1923-1960)

Konya vilayeti halkının geçim vaziyeti, başta ziraata, canlı hayvan ve dolayısıyla hayvani mahsulata dayanmakta olup yerli ürünleri önem sırası ile başta buğday olmak üzere çeşitli hububat ve bakliyat; hayvanı randımında tiftik ve yapağı olmak üzere muhtelif hayvan derileri, süt ve süt ürünleri teşkil etmektedir. Bu nedenle çalışmamızda önce zirai sonra hayvancılık alanındaki gelişmeleri ele alacağız. Konya'da sanayi alanındaki gelişmeleri de değerlendirdikten sonra ele aldığımız dönemde Konya'daki geçinme durumuna bakarak çalışmamızı sonuçlandıracağız.

A. Zirai Alanındaki Gelişmeler

Konya, Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de ülkenin hububat ambarı olma özelliğini taşımakta ve ekonomik hayatında hububat üretimi ve pazarlanması büyük önem taşımaktadır. Topraklarının 4 milyon 742 bin hektarlık yüzölçümünün (Bu miktar Türkiye genelinin %6.1'ini oluşturmaktadır.) 4.346.500 hektarında tarım yapılmaktadır. Başka bir deyişle Konya topraklarında tanına elverişli olmayan alan 395.000 hektardır ki bu Konya topraklarının sadece %8.3' ünü kapsamaktadır. Bu durum Konya nüfusunun %84.4' ünün çiftçilikle uğraşmasına imkân tanımaktadır¹.

Konya'nın tipik bir tarım memleketi olması hasebiyle devlet, Cumhuriyetin ilk yıllarında buraya 200.000 bin lira sermaye ile² Anadolu Zirai Aletler ve Sanayii Şirketini kurmuş ve bu şirket vasıtasıyla çevreye önemli miktarda pulluk, orak makinası, ekramoz, pulverizatör ve diğer ziraat aletlerini üretip satma

¹ Yaşar Semiz, "1923-1938 Döneminde Konya'nın İktisadi Durumu," *Konya I. Yeni İpek Yolu (Konya Ticaret Odası Dergisi)* Özel Sayı, Konya 1998, s. 77- 78.

² Bu dönemde 916 2/3 ayarında 7. 21657 gram vezninde bir Türk altını 7.07 lira; Bir ABD 1. 6783, 20 Fransız Fransı 2.2112 Türk lirasıdır. Bak. Yaşar Semiz, *Atatürk Döneminin İktisadi Politikası*, Konya 1996, s. 39, Tablo 1.

Türk'se de zahirde lakin Türklüğe bühtânı, var
 Malı varken bir Fransız mal alır mı başkadan?
 Hep bu yüzden kendinin de servetü samanı var
 Bizde evvel yok idi mevbûr olurduk almaya
 Şi mdi onlardan da enfes daha erzanı var
 Doğrusu takdire şayandır mukaddes Konya'nın
 Daima kendi dokur kendi giyer dehkânı var
 Türk olan vermez para asla yabancı mâlına
 Alem-i turana böyle Konya'nın ilanı var
 Hep bedihi yazdığım yoktur delile ihtiyaç
 Muteriz varsa buyursun Hüsününün bürhânı var
 BABA

Babalık, 5 Temmuz 1932.

Kaynaklar

I- Gazeteler

- Babalık*, 2 Kanunusani 1928, s. 2.
Babalık, 13 İkinci kanun 1929.
Babalık, 22 üçüncü ay 1929, s. 3.
Babalık, 13- 16 Kasım 1948.
Babalık, 18 Kasım 1948.
Babalık, 20 Kasım 1948.
Babalık, 23 Kasım 1948.
Babalık, 25 Kasım 1948.
Ekekon, 26 Mayıs 1935, Sayı 58.
Ekekon, 2 Haziran 1935, Sayı 64.
Elekon 25 Haziran 1935, No: 83.
Ekekon, 12 Temmuz 1935, No 98;
 Hâkimiyeti Milliye, 31.01.1930.
 Hâkimiyeti Milliye, 04.02.1930.
Babalık, 10 Kanunuevvel (Aralık) 1931.
Babalık, 13 Kanunuevvel 1931.
Babalık, 17 Kanunuevvel 1931.
Babalık, 17 Kanunuevvel 1931.
Babalık, 1 Temmuz 1932.
Babalık, 3 Temmuz 1932.
Babalık, 2 Temmuz 1934.
Babalık, 12 Temmuz 1934.
Babalık, 25 Haziran 1935.

Babalık, 5 Temmuz 1935.

Babalık, 25 Haziran 1935.

Babalık, 5 Temmuz 1935.

Babalık, 12 Temmuz 1935.

Düstur 3. Tertip, C. 8, s. 655- 660.

Hâkimiyeti Milliye, 21 Haziran 1933, No: 4281.

Işık, 14 Şubat 1962.

Konya, (*Resmi ve Haftalık Gazete*), Dördüncü Hafta, Mayıs 1317.

Yeni Konya, 14 Şubat 1962.

Yeni Konya, 14 Şubat 1962

Yeni Konya, 14 Şubat 1962.

II- Kitap ve Makaleler

AHİOĞLU, M. Nazmi, “Sanayi Sergisi Bugün Açılıyor” *Babalık* 3 Temmuz 1932.

ARABACI, Caner, Geçmişten Günümüze Konya Ticaret Odası, Konya 1999, s. 250.

ATLAN, Mehmet Şakir, Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, İstanbul 1940.

AYSEL, M., “Konya’ da Bu Sene Açılacak Yerli Mallar Sergisi”, *Cumhuriyet*, 28 Nisan 1935, No: 3932, s. 9.

AYSEL, M., “Konya Yerli Mallar Sergisi”, *Cumhuriyet*, 1.7.1935, No 3996.

İktisat ve Tasarruf, No 10, Eylül 1933.

İktisat ve Tasarruf, No 11, Birinci teşrin 1934.

İktisat ve Tasarruf, Yıl 4, No: 6, Haziran 1935, s. 11- 12.

“İsmet Paşa Hazretleri'nin Nutukları” *Türk Yurdu*, sayı 24- 218, s. 69- 75.

“Konya’da Cer Atölyesi”, *Babalık*, 1 Temmuz 1946.

“Konya Orta Anadolu Fuarı için Fuar Eksperi F. Örel Dün Tetkiklerde Bulundu”, *Yeni Konya*, 22 Şubat 1963.

“Konya İçin Fuar Uygun Görülmedi”, *Işık*, 14 Şubat 1962.

“Konya Milli Sanayi Sergisi 20 Haziran’da Açılıyor”, *Babalık*, 19 Haziran 1933.

“Konya’da Milli Sanayi Sergisi”, *Hâkimiyeti Milliye*, 21 Haziran 1933.

“Konya Sanayi sergisi”, *Cumhuriyet*, 9 Temmuz.1937, No. 3654.

“Konya Sergisi”, *İktisat ve Tasarruf*, No 10, Eylül, 1933.

“Konya Üçüncü Yerli Mallar Sergisi” *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1934, No: No 3622.

“Konya 4. Yerli Mallar Sergisi Açıldı” *Elekon*, 28 Haziran 1935, No: 86.

Konya Vilayet Salnamesi (1317), Vilayet Matbaası, (Yusufağa Kütüphanesi, 10937’de kayıtlı)

“Konya’da Yerli Mallar Sergisi”, *Cumhuriyet*, 13 Haziran 2, No. 2902.

NEZİHİ, Hakkı, “Memleketimizde İlk Sanayi Sergisi”, *İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi*, No: 7, Temmuz 1930.

- Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, 1930 Sanayi Kongresi, Raporlar, Zabıtlar*, Ankara, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, tarihsiz, s., 278.
- NURİ Osman, *Mecelle-i Umuru Belediye*, C. 1, İstanbul 1922, s. 727-728.
- ÖNDER, Mehmet, “Konya’da açılan ilk halı- kilim sergisi” *Yeni Konya*, 6 Ocak 1956.
- ÖNSOY, Rıfat, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayi, İş Bankası yay.* Ankara 1988.
- REŞAT, Ekrem, “Konya Mektupları”, *İkdam*, 7 Mayıs 1317.
- “Sanayi Sergisi Bugün saat 10’da Açılıyor”, *Babalık*, 1 Temmuz 1932.
- “Sanayi Sergisi Cuma Günü Açıldı” *Babalık*, 3 Temmuz 1932.
- “Sanayi Sergisi Bu Gece Kapanıyor “, *Babalık*, 15 Temmuz 1932.
- SEMİZ, Yaşar, *Atatürk Dönemi İktisadi Politikası*, Konya 1996.
- SEMİZ Yaşar- Kuş, Recai, “ Konya Sanayi Mektebi”, *Konya Kitabı V, Konya Ticaret ve Sanayi Odası yay.*, Ed. Yusuf Küçükdağ, Konya 2002, s. 103- 142.
- “Sergi Çok Rağbet Görüyor”, *Babalık*, 26 Haziran 1933.
- “Sergi ve Panayırlar”, *Ticaret Vekâleti Enformasyon Bülteni (Haftalık)*, Yıl 3, Sayı 107, İstanbul 1939, s. 5.
- ÜÇÖK, Faik, *Teşvik-i Sanayi Kanunu*, Ankara 1938.
- Yolcu (Rumuz), “Konya’da ilk Halı Sergisi”, *Babalık*, 13 Kasım 1948.

SÜMERBANK EREĞLİ PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI (1934- 1997)

Özet

1929 Dünya İktisadi Buhranının etkilerinin dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaygınlaşması piyasa ekonomisine olan güveni sarsmış ve birçok ülkede devlet müdahaleciliğinin planlı bir şekilde yürütülmesi fikrini tartışmaya açmıştı. Türkiye’de 1929 Dünya İktisadi Buhranından sonra planlı ekonomiye geçen ülkelerden birisi olmuş ve bu çerçevede birçok fabrika kurmuştur. Sümerbank Ereğli Bez Fabrikası da Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı çerçevesinde kurulması kararlaştırılarak 20 Ekim 1934’te temeli atılan fabrikalardan bir tanesidir. Fabrikanın diğer pamuklu dokuma fabrikalarına göre daha ince dokuma üretmesi öngörülmüştür. Plan ve projeleri Sümerbank Fen Heyeti tarafından hazırlanan fabrika bu yönüyle Türk mühendislerinin bir eseri olma özelliğini de taşımaktadır. Kazan ve elektrik tesisatı dışındaki tüm makine aksamı Almanya’dan temin edilerek monte edilmiştir. İnşaat ve montaj işleri 1936 yaz sonuna doğru bitmiş, deneme çalışmalarının ardından 4 Nisan 1937’de açılışı yapılarak üretime başlamıştır. Fabrika, diğer Kamu İktisadi Teşekkülleri gibi en parlak dönemini 1950’li yıllarda yaşamıştır. 1987 yılında özelleştirme kapsamına alınmış 1997 yılında da Albayrak Tekstil tarafından satın alınarak adı Albayrak Tekstil olarak değiştirilmiştir.

Sümerbank Ereğli Pamuklu Dokuma Fabrikası, ilçenin nüfusunun artması ve şehrin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Fabrika, sosyal tesisleri, okulu ve lojmanları ile çevresi için sosyal ve kültürel değişimin öncülüğünü yapmıştır. Memur ve işçi konutlarının içindeki yeşil alanlar ise, Ereğli ve çevresi için önemli bir kentsel peyzaj örneği olmuştur. Yapılış amacı, ekonomik ve sosyal işlevi, Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus- devlet oluşturma çabalarıyla doğrudan ilgilidir. Bundan dolayı tesis, sadece Ereğli merkezli değil, o dönemde oluşturulmaya çalışılan modern Türkiye hakkında genel bilgi vermesi bakımından da önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Konya Ereğli, Sümerbank, Sanayileşme, Pamuklu Dokuma, Sosyal değişim

Kaynaklar:

I- Arşiv Belgeleri: TC, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı-
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA).

- BCA, 30.18.1.2.65.45.5.
BCA, 30.18.1.2.63.25.6.3.
BCA, 030.01.02/88.75.8.
BCA, 30.18.1.2.54.31.9.
BCA, 30.18.1.2.64.35.11.
BCA, 30.18.1.2.84.67.15.
BCA, 030.18.01.02/86.20.2.
BCA, 30.18.1.2.54.31.9.27.
BCA, 30.18.1.2.68.72.20.31.

II- Gazeteler:

(Alıntı yapılan gazetelerin künyeleri dipnotlarda belirtilmiştir.)

- Akşam*, (1932- 1938)
Akşam Postası, (1934)
Babalık (Konya), (1934)
Cumhuriyet, (1932- 1937)
Ekekon (Konya), (1937- 1939)
Hâkimiyeti Milliye, (1934)
Halkın Sesi, (1934)
Hür Bilek, (1948)
Kurun, (1937)
Milliyet, (1935)
Son Posta, (1936- 1938)
Tan, (1936- 1937)
Türksözü, (1934)
Ulus, (1935- 1938)
Vakit, (1932)
Yeni Mersin, (1934)
Yeni Ses, (Konya), (1935- 1938)
Yeni Yol (Trabzon), 1934
Zaman, (1934)
Zaman (Konya), (1934)

III- Resmi Yayınlar:

- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1933), Devre 4, C. 15, 18. 05. 1933, Ankara, TBMM
Matbaası
TBMM Zabıt Ceridesi, (1934), Devre 4, C. 22, İçtima.3, Ankara, TBMM
Matbaası
TBMM Zabıt Ceridesi, (1937), Devre 5, C. 18, 28. 5. 1937, Ankara, TBMM
Matbaası

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1959 İstatistik Yıllığı, Yayın No: 380.

IV- .Kitap ve Makaleler:

ALAGEYİK, Ömer, (1951, Şubat). “Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayi Müessesesi”, *Mensucat Meslek Dergisi*, C. 4, S. 2, Şubat 1951, s 55-56.

ALTAN, M. Şakir, Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, , Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1940.

APAK, Kemalettin, Cevdet Aydınelli, Mehmet Alın, *Türkiye'de Devlet Sanayi ve Maadin İşletmeleri*, Selüloz Basımevi, İzmit 1952.

ATAY, Falih Rıfki, “Yolumuz”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Birinci teşrin1934. *Ayn Tarihi*. S. 9., Ağustos 1934

BALTACIOĞLU, Baltacıoğlu,. “Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi”, *Sümerbank*, C. 15, S. 174, Aralık, 1976, s 10.

“Başvekil Ereğli'de Memleketin Ökonomik (Ekonomik) Varlığını Anlattı”, *Milliyet*, 21 Teşrinisani 1934.

BİLGE, Suat, *Güç Komşuluk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1992.

CEMAL, Naci, “Fabrika İnşaatında Erazi (Arazi) Seçimi”, *ARKİTEKT*, (*Aylık Yapı Sanatı, Şehircilik ve Dekoratif Sanatlar Dergisi*), S. 3, İstanbul 1935, s. 85- 86.

“Dokuma Fabrikamız Açıldı”, *Ekekon*, 9 Nisan 1937.

ELDEŞ İlgin. Yeşim. *Sümerbank Fabrikalarının Dönüşümü (1935- 2019)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul 2019.

Endüstri, Yıl 22, S. 1, Eylül 1936.

EREN, Ali Asgar, *Birinci Sanayi Planı Kapsamında Kurulan Sümerbank Dokuma Fabrikalarında Sosyal ve Kültürel Uygulamalar (1935-1950)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2019.

“Ereğli Bez Fabrikası Tüccarlardan Büyük Bir Sipariş Aldı”, *Ulus*, 26 Mayıs 1937.

“Ereğli Bez Fabrikası”, *Cumhuriyet*, 8 İkinci teşrin 1937.

“Ereğli- Konya”, *Modern Türkiye*, Kasım 1958, s. 22.

“Ereğli Mensucat Fabrikasında Mesut Bir Gün”, *Hür Bilek*, 18 Aralık 1948.

“Ereğli Pamuklu Sanayi Müessesesi: Sümerbank”, *İstanbul Sergisi*, S. 22, 22 Ekim 1949.

Ereğli 30. Yıl- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi, Ankara 1967, s. yok.

- ERTAN, Temuçin. Faik, "İsmet İnönü'nün Rusya Gezisi", *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk- Rus İlişkileri* I. Çalıştay Bildirileri, 14- 15 Mayıs 2010, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2011. s. 217- 219.
- "Fabrika Ereğli'ye Yeni Bir Manzara ve Yeni Bir Hayat Getirdi", *Ekekon*, 8 İkinci teşrin 1937.
- İnönü, İsmet, *Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşiler*, (1933- 1938), Haz. İlhan K. Turan, TBMM Kültür Sanat yayınları, Ankara 2003.
- İsmet İnönü'nün Hatıraları*, (2009). C. 2, Haz., Sabahattin Selek, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- GLASNECK, Johannes, *Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye*, Çev. Arif Gelen, Ankara, Onur Yayınevi, Ankara 1976.
- GÖNLÜBOL, MEHMET- Cem Sar, *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919- 1965*, AÜSBF Yayını, Ankara 1968.
- GUNCE, E., "Early Planning Experiences in Turkey", *Planning In Turkey (selected Papers)*, (Ed. S. İlkin- E. İnanç), Ankara: ODTU Faculty of Administrative Sciences, Publication No. 9, s. 117- 132.
- "Kayseri Kombinasi Büyük Törenle Açıldı", *Uyanış- Servetifünun*, C. 78, S. 14, No. 2040/355, 26 Eylül 1935, 276- 277.
- Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, S. 95- 96, Konya, Eylül- Ekim 1946.
- KÖSELECİ, Hazım, "Ereğli Bez Fabrikası", *Yeni Ses*, 25 İkinci teşrin 1936.
- KURUÇ, Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No. 580, C. 2, Ankara 1993.
- KUTAY, Cemal, "Ereğli kombinasında kumaş dokuyan iki kız Sabriye Akgün ve Afife Şen", *Ulus*, 10 Nisan 1937
- İlustration de Lorient Konya Özel Sayısı*, No. 23, 24, 35, Nisan, Mayıs, Haziran, İstanbul 1950, s. 48- 49.
- Mensucat Meslek Dergisi*, C. IV. S. 2, Şubat 1951.
- MERKUR, A., "Ereğli Bez Fabrikası", *Cumhuriyet*, 16 İkinci teşrin 1936.
- NUROL, Bahadır, "Kayıp Sınıfın Peşinde", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 70, No. 3, Ankara 2025, s. 541- 570.
- ORLOFF, Pamuklu Sanayii Hakkında İktisadi Rapor, 22 Eylül 1932 tarihli rapor, 22 Eylül 1932.
- ÖZEKEN, Ahmet Ali, (1942, Nisan, Temmuz). "Sanayi Tesis Yerleri Problemi ve Türkiye'nin Sınai Kalkınmasında Tesis Yeri Davası", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 3, S. 3- 4, 4, Nisan Temmuz 1942, s.345- 375.
- "Pamuklu İstiklali İçin", *Hâkimiyeti Milliye*, 7 İkinci teşrin 1934.
- POLATOĞLU, Mehmet G., *Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İlk Planlı Dönem Sanayileşme Faaliyetleri (1934- 1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2020.
- SEMİZ, Yaşar. "Cumhuriyet Döneminde Konya'da Sanayii", *Konya Kitabı XII.*, Konya Ticaret Odası Yayını, Konya 2009, s. 77- 99.

- SEMİZ, Yaşar- Toplu, Güngör, “Cumhuriyet Döneminde Devlet tarafından Kurulan İlk Sanayi Kuruluşu Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası”, *SUTAD*, S. 45, s 29- 59.
- Sümerbank 1933 Senesi İdare Meclisi Raporu, 9 Kânunusani 1934.
- Sümer Bank Üç Aylık Bülten, S. 3, Temmuz- Eylül 1935.
- Sümerbank 1937 Senesi İdare Meclisi Raporu, Ankara 1938.
- Sümerbank Birleşik Pamuk İpliği ve Dokuma Fabrikaları Müessesesi Ereğli Bez Fabrikası Dâhili Talimatname, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul 1939.
- Sümerbank X. Yıl, (11. 7. 1933- 11. 7. 1943), Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1943.
- “Sümerbank Amele Evleri ve Mahalleleri”, *ARKİTEKT*, (*Aylık Yapı Sanatı, Şehircilik ve Dekoratif Sanatlar Dergisi*), S. 1-2, (S. 145-146), İstanbul 1944, s. 9- 10
- Sümerbank 1947 Senesi İdare Meclisi Raporu, Ankara 1948.
- Sümerbank Ereğli Bez Fabrikası, Otuzuncu Yıl, Ereğli Sümerbank Yayını, Ankara 1967.
- Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, S. X, Aralık 1969.
- “Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayi Müessesesi İle TSE Marka Sözleşmesi İmzaladı”, *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi*, S. 147, Mart 1974, s. 5.
- TALU, Ercümen Ekrem, “Karabük’te ve Ereğli’de Neler Gördüm?”, *Son Posta*, 9 Nisan 1937.
- TEKELİ, İlhan- Salim, İlkın, *Uygulamaya Geçerken Türkiye’de Devletçiliğin Oluşumu*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını, Ankara 1982.
- TOKGÖZ, Erdinç, “Atatürk Dönemi İktisat Politikaları”, *Atatürk’ten Günümüze Türkiye Ekonomisi*, Ed. Bahaeddin Yediyıldız, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayını, Ankara 2001, s. 18- 36.
- TOPRAK, Zafer, *Sümerbank*, Creative Yayıncılık, İstanbul 1988.
- VANDOV, , Dimitir, *Atatürk Dönemi Türk-Sovyet İlişkileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2014.
- YALÇINKAYA, Ekrem, *Konya, İktisadi ve Turistik*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1943.

SARAYÖNÜ GÖZLÜ DEVLET ÜRETME ÇİFTLİĞİ

Giriş

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’de Devlete ait üç tip tarım üretimi ünitesi vardı. Bunların ilki haralar ve inekhanelerdir. Haralar geniş arazi üzerinde hayvansal üretimi ön planda tutan kurumlardır.

İkincisi, Atatürk’ün 1937’de millete bağışladığı çiftliklerden¹ oluşan ve Devlet Ziraat İşletmeleri olarak bilinen kurumlardır. Ankara Gazi Orman Çiftliği, Silifke Numune Çiftliği, Yalova, Tarsus ve Dört Yol çiftlikleri bu niteliktedir². Bu çiftliklerin kuruluş amacı, Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’nin büyük bir kısmını temsil eden çiftçilere yeni tarım yöntemlerini tanıtmak ve toprağa zarar vermeden daha fazla ürünün nasıl elde edilebileceğini öğretmektir. Başka bir deyişle bu çiftlikler bir nevi ziraat mektepleridir. Buralarda bitkisel üretim yanı sıra hayvancılığa da yer verilmektedir.

Üçüncü grupta ise, 1937’den itibaren kurulmaya başlanan Zirai Kombinalar yer almaktadır. 1937 yılında kurulan Zirai Kombinalar İdaresi ile 1938 yılında kurulan Devlet Ziraat İşletmelerinin birleştirilmesinden meydana gelmiştir. Bunlardan Zirai Kombinalar İdaresi, 12 Şubat 1937 tarih ve 3130 sayılı Kanunla kurulmuş olup, çiftçi ve köylünün tarım üretimine, makine ve ilaç temini suretiyle yardımcı olmaya çalışmıştır. İlk oluşturuldukları dönemde hayvancılık tesisleri yoktur. Sadece tarla süren, tohum eken, hasat eden ve bol miktarda buğday ve arpa üreten işletmelerdir. Bu işletmeler daha sonraki yıllarda hayvancılık kollarını da oluşturarak sadece tahıl üreten kurumlar olmaktan çıkarak, şubesi olan ziraat işletmelerine dönüşmüşlerdir.

¹ Yaşar Semiz, “Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazine’ye Devri”, *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 26, Güz 2009. s. 155- 192.

² Reşat İzbrak, *Türkiye*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1984, s. 583.

liği' adını aldı. Bu dönemde arazisinin önemli sayılabilecek bir kısmı Konya Valiliğinin 24 Haziran 1953 tarihli yazılı talebi doğrultusunda Başbakanlık Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü tarafından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın onayı ile çevresindeki köylerde yaşayan topraksız köylülere dağıtılmak üzere tahsis edilmiştir²³. Cezaevi yapılması için yapılan arazi talebi ise uygun bulunmamıştır²⁴.

Arazisinin önemli bir kısmı ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasına rağmen kendisine benzer çiftliklerin çoğu zarar ederken Gözlü çiftliği 1965 yılına kadar hiç zarar etmemiştir. Türkiye'de darbe sonrası dönemde ekonominin kötü gittiği dönemde bile 1963 yılında 3 milyon liranın üzerinde kar etmiştir²⁵. Gözlü Tarım İşletmesi, 1984 yılında Haralar ve İnekhanelerin Devlet Üretme Çiftlikleriyle birleştirilmesi ile birlikte Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak kurulan Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Müdürlüğe dönüştürülmüştür.

Kaynaklar

I. Resmi Yayınlar ve Arşiv Belgeleri

BCA.030. 18. 01.02/ 85.118.16.

BCA. 030. 10/ 50/ 322/ 11/ 24.08.1940.

BCA. 030. 10/ 185.273.5. 12.02.1941. No: 6-249/523.

BCA. 030.01/100/616/3. 28. 04. 1953.

BCA. 030.01/100/616/3. 17. 07. 1953.

Düstur, Tertip 3, C. 21, s. 274

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, C. 8, İçtima 1, 18 Ocak 1940, 27. İnikad, s. 138– 158.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 8, C. 24, 23 Şubat 1950 tarihli 54. Birleşim, Ek No. 3, s. 21.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 8, C. 20, 7 Haziran 1949 tarihli 103. Birleşim, s. 491– 510.

T.C. Sayıştay Başkanlığı Tezkeresi (3/261), S. 614651/2096, 25 Nisan 1970.

²³ BCA. 030.01/100/616/3. 17. 07. 1953.

²⁴ BCA. 030.01/100/616/3. 28. 04. 1953.

²⁵ Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Döner Sermayesi, 1964 yılı konsolide bilançosunun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanı Rıza Turgay tarafından açıklanan Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/261), T.C. Sayıştay Başkanlığı, S. 614651/2096, 25 Nisan 1970.

II. Dergi ve Gazeteler:

Babalık, 9 Mayıs 1940.

Babalık, 10 Mayıs 1940.

Babalık, 18 Mayıs 1940.

Babalık, 31 Mayıs 1940.

Cumhuriyet, 7 Ağustos 1940.

Dönüm (Aylık Ziraat Mecmuası), S. 7, Mayıs 1940, s. 321.

Ekekon, 24 Birinci Teşrin 1940.

Modern Türkiye, Mayıs 1956, s. 4.

Modern Türkiye, Ocak 1956, s. 8.

Resmi Gazete, S. 4417, 26 Ocak 1940.

Resmi Gazete, 13 Haziran 1949, S. 7231.

III. Kitaplar ve Makaleler:

ARAZ, Ahmet, "Zirai Seferberlik Lazım- Evvela İşlenen Arazi Miktarını Arttırmalıyız", *Cumhuriyet*, 13 ve 19 Mart 1941.

ARAZ, Ahmet, "Hükümet Elindeki Bütün Vesaiti Kullanarak Ziraatı Yarımlan Kalan Yerleri Derhal Ektirmelidir", *Cumhuriyet*, 27 Mart 1941.

BAŞAR, A. H., "Steplerde Fıskıran Yeni Hayat", *Türkiye İktisat Mecmuası*, S. 1, Ocak 1948, s. 39.

İZBİRAK, Reşat, Türkiye, *Milli Eğitim Basımevi*, İstanbul 1984.

KONER, M. Muhlis, "Ziraat Vekâleti Geniş Ölçüde Ekim Yapacak- Hükümet Çiftçisinin, Tüccarının Zengin Olmasından İftihar Duyar Fakat ihtikâr Başladığı Zaman Kati Tedbir Zaruridir", *Ekekon*, 6 Birinci Teşrin 1942.

"Konuklar Devlet Üretme Çiftliği", *Türkiye İktisadi Kalkınma Mecmuası*, Yıl 1, S. 3, Aralık 1953.

KUTLUAY, Fahri, "Devlet Üretme Çiftlikleri", *Küçük Asya*, S. 87- 88, Ankara Ağustos 1959, s. 15- 16.

SEMİZ, Yaşar, "Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazine'ye Devri", *S.Ü. Türiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 26, Güz 2009. s. 155- 192.

"Yurdumuzdaki Devlet Üretme Çiftlikleri", *Modern Türkiye*, S. 28, Ocak 1956, s. 8.

1923-1950 DÖNEMİNDE KONYA- ÇUMRA KAZASININ İKTİSADİ DURUMU

Cumhuriyet'in ilanından sonra Konya'nın önemli bir kısmında olduğu gibi Çumra kazasında¹ da vatandaşın ekonomik durumunun ana kaynaklarından biri ziraattır. Ele aldığımız dönemde Çumra'da ziraatın mevkii ilçenin tabii kaynaklarının, ekonomik şartlarının ve sosyal durumunun bir neticesi olarak görülebilir. Çünkü ziraat, ilçede yaşayan nüfusun² 4 /5 inden fazlasının uğraşı alanını oluşturmaktadır. Bir başka deyişle ilçe, bucak ve köyleri ile birlikte 1927 yılında yaşayan toplam 36.725 kişilik nüfusun asgari 29.380' i ziraatla uğraşmaktadır. O dönemde Çumra'nın 3220 m² lik yüzölçümü olduğu göz önüne alınırsa km² başına düşen insan sayısı 11. 4 tür. Bu rakam 1950 yılına kadar yapılan nüfus teşvikleri ve yeni iskânlarla beraber km² başına ancak 15'e çıkarılabilmektedir. Geçimini ziraatla sağlayan ve tarım makinalarının olmadığı bir dönemde bu rakam ziraatın gelişmesini sağlayabilecek bir sayı değildir. Bu yüzden Cumhuriyet'in ilk yıllarında Çumralı yöneticiler zaman zaman devletten ilçelerine göçmen nüfusu nakledilmesi talebinde bulunmuşlardır³.

1923- 1950 döneminde Çumra ilçesinin hububatın (buğday, arpa, yulaf ve çavdar) dışında satışa sunabildiği ürün o kadar azdır ki bunların aile bütçesine katkıları hemen hemen yok gibidir. Bu sebeple Çumra halkını 1950 yılına kadar buğday

¹ Konya'nın 50 km güney doğusunda bulunan kaza, eskiden 1927 tarihine kadar merkeze bağlı bir bucak merkezi idi. Bu tarihte ilçe oldu. İlçe merkezi iki kısma ayrılmaktadır. Biri demiryolu üzerinde diğeri bunun 8 km. batısındaki İçeri Çumra'dır. Kaymakamlık ve Belediye merkezi istasyon kısmındadır.

² Ele aldığımız yıllarda yapılan sayımlara göre Çumra ilçesinin nüfusu şöyledir; 1927 yılı 2.569; 1935 yılı 2.685; 1940 yılı 4.228; 1945 yılı 5.190; 1950 yılı 16.475. Aynı dönemde Çumra'nın bucak ve köylerindeki nüfus da şöyledir; 1927 yılı 34.156; 1935 yılı 30.943; 1940 yılı 33.986; 1945 yılı 35.404; 1950 yılı 38.600'dür. T.C. İstatistik Yılığ- 1959, Yayın No: 380, Ankara 1959, s. 58- 59.

³ Çumra nüfusunun artırılması maksadıyla istasyon kısmına Romanya göçmenleri yerleştirilmiştir. Kemal Akça, "Tarihi, Etnik ve Folklor Bakımından Konya", *Yeni Konya*, 3 Ocak 1950.

Kaynaklar

- AKÇA, Kemal, "Tarihi, Etnik ve Folklor Bakımından Konya", *Yeni Konya*, 3 Ocak 1950.
- Cumhuriyetin 15. Yılında Konya, İstanbul 1938.
- Üç Yıllık (1946- 1947- 1948) Konya Valiliği İş Programı, Konya, tarihsiz, s. 207.
- C.H.P.(Cumhuriyet Halk Partisi) 1940 İl Kongresi Dilekleri, Konya- Çumra kazası kısmı, C.H.P. Genel Sekreterliği Neşriyatı, Ankara 1940, s. 466.
- C.H.P. 1940 İl Kongresi Dilekleri (Konya- Çumra Kazası Kısmı, madde 47), Yay. C.H.P. Genel Sekreterliği, Ankara 1940, s. 470.
- DÜNDAR, Tevfik, Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkânları, Konya 1949.
- FLÜGGEF, Wilhelm Von, "Orta Anadolu Zirai İşletme Meseleleri", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.10, Ekim 1948- Temmuz 1949, s. 132- 138.
- İktisat Vekâleti Mecmuası*, No: 12, Sanayii Nefise Matbaası, Ankara 1929, s. 212 ve devamı.
- Orta Anadolu ve Göller Havzası Coğrafyası (Tarihi- Zirai- Beşeri- Baytarı) C. 6, Yay. Genelkurmay Başkanlığı Coğrafya Encümeni, Ankara 1937.
- "Orta Anadolu' da Teftiş Ettiği Yerlerdeki Kuraklık Hakkında Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey'in Başvekâlete Verdiği Rapor", *Aydın Tarihi*, No: 5, Ankara, Temmuz 1928.
- RABMOWICZ, , Nüfus Meselesi, Çev. Alaaddin Cemil, (Türkiye alt başlığı) Ankara 1930.
- SEMİZ, Yaşar, Atatürk Döneminin İktisadi Politikası, Konya 1996.
- SEMİZ, Yaşar, "1923- 1938 Döneminde Konya'nın İktisadi durumu", *Yeni İpek Yolu (Konya Ticaret Odası Dergisi)* Konya I, Özel Sayı, Konya, Mayıs 1998, s. 90.
- SEMİZ, Yaşar, "Cumhuriyet Döneminde Konya'nı İktisadi Durumu (1923- 1960)," *Milli Mücadeleden Günümüze Konya*, C. I, Konya 1999, s. 146- 157.
- ŞEVKET, Reşat, "Konya Sulama İşii II, Su Tekniği", *Dönüm*, Sayı 34, Nisan 1935, s. 436.
- T.C. *İstatistik Yılığ*- 1959, Yayın no: 380, Ankara 1959.
- Yurt Ansiklopedisi*, Konya Maddesi, s. 5162.

1923-1940 DÖNEMİNDE KONYA BOZKIR KAZASININ SOSYO-EKONOMİK DURUMU

1923-1940 döneminde Bozkır ilçe merkezi nüfus bakımından, Konya Vilayetinin Hadim'den¹ sonra en küçük kazasıdır. Sayım yıllarına göre ilçe merkezinin nüfusu 1927'de 1430, 1935'de 1343, 1940'ta 1419, 1945'te 1499 ve 1950'de 1846'dır. Buna karşılık bucak ve köylerinde 1927'de 33.852, 1935'te 38.871, 1940'da 40.038, 1945'te 42.341, 1950'de 43.136 kişi ile Bozkır, Akşehir ve Beyşehir'den sonra Konya kırsalında en fazla nüfus barındıran ilçedir².

Bu dönemde ilçede küçük çaplı ve çalışan personel sayısı beşi geçmeyen değirmencilik, madencilik, ağaç işleri, deri ve deri mamulleri, keçecilik şarapçılık, ispirto üretimi gibi imalathane ve işletmelere rastlanmakla birlikte, ilçenin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bununla birlikte Bozkır ve çevresinde arazi dağlık ve engebeli olduğu için ekime elverişli toprak azdır³ İlçe de ailelerin sahip olduğu ortalama ekilebilir arazi miktarı 50 ile 100 dönüm arasında değişmektedir. Az sayıda aile 100 dönümden fazla ekilebilir araziye sahiptir⁴ Bu bakımdan Bozkır ve çevresindeki ailelerin çoğu, eğer iklim şartları da iyi olursa ancak kendi kendisine: yetecek kadar ürün yetiştirebilmektedir.

Fakat Konya'da kuraklığın yaşandığı 1926-1928 yılları ile⁵ Dünya iktisadi buhranının Türkiye'de de hissedildiği 1929-1934 yılları arasında durum ciddi şekilde üreticilerin aleyhine değişmiştir. Buhran döneminde üreticinin zirai alanda elde

¹ 1927 sayımına göre Hadim'in ilçe merkezi nüfusu 737'dir.

² T.C. Başbakanlık İstatistik Yıllığı, No: 380, Ankara 1959, s. 59.

³ Tevfik Dünder, Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkânları, Konya 1949, s. 44- 185.

⁴ Dünder, *age.*, s. 185.

⁵ Affif Evrenoğlu, "Konya'nın Ana Davaları", *Babalık Gazetesi*, 26- 28 Haziran ve 1 Temmuz 1948, Dizi yazı, No: 11, 12, 13.; *Babalık*, 27 Şubat 1929 ve 21 Mart 1929.

halk zorluk çekmektedir. Kazaya başlı başına bir orman fen memurunun tayini”²⁵

Sonuç olarak de aldığımız 1923- 1938 döneminde Bozkır'ın ekonomik yapısında bazı zorluklar yaşanmaktadır. Gerek parti kongrelerinde talep edilenler, gerekse mevsimlik göçler ve halkın kullandığı deyimler bu zorluğu ortaya koymaktadır. Durumu yakından izleyen Konya valiliği, Konya ve çevresindeki gayrimüslimlerin göç ettirilmesinden sonra Bozkır'daki göçer ailelerin bir bölümünü o dönemde sürekli bölgelerine nüfus iskân edilmesi talebinde bulunan Çumra ve Ereğli çevresindeki topraklara iskân edilmesi düşünülmüştü²⁶. Ancak bu girişimden; Çumra'ya göç ettirilen birkaç ailenin²⁷ yerleştirilmesi dışında, istenilen sonuç elde edilememiştir.

Kaynaklar

- AKÇA, Kemal, “Konya İli Halkının Bekledikleri”, *Tasvir*, 17 Temmuz 1946, s. 54.
- ALCAN, Mithat, Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, İstanbul.1940.
- Babalık*, 27 Şubat 1929 ve 21 Mart 1929.
- BAŞAR, Ahmet Hamdi, Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye, Ankara 1981.
- Belediyeler İstatistiği No: 38, Mali İstatistikler Seri No: 5, İstanbul 1934, s. 106- 108.
- ÇAY, Mustafa Murat, Ekekon Gazetesi'ne Göre Konya'da Siyasi, Sosyal, Kültürel ve İktisadi Hayat

²⁵ CHP 1940 il Kongresi, Ankara 1941, s. 463.

²⁶ “Ereğlililer Konya'nın dağ köylerinden 10 bin nüfusun kasabalarına iskân edileceğini söylüyorlar”; *Babalık*, 30 Temmuz 1933; “Konya muhacire muhtaçtır”, *Babalık*, 26 Ağustos 1934.

²⁷ Çumra ve çevresine yurtdışından, ya da yurt içinde farklı vilayetlerden gelenlere en az 10 dönüm sulu tarıma ve 30 dönüm de bağcılığa elverişli arazi verilmekteydi. 1932 yılı itibari ile ağırlıklı olarak Çumra, Ereğli ve Ilgın civarına yerleştirilen muhacir aile sayısı 466, nüfusu 2713'tür. Kendilerine verilen mülk 42 dükkân, 17.982 dönüm tarıma elverişli arazi, 741 bağlıktır. İdare, *Dâhiliye Vekâleti Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 67, İstanbul 1933, s. 199. Aynı dönemde Konya merkezi ve ilçelerine 1021 mübadil aileye mensup 4023 kişi, 1021 haneye yerleştirilerek, 156 dükkân, 33.853 dönüm sulanabilir tarla, 32 dönüm bağlık ve 492 dönüm de bahçe verilmiştir. İdare, *age.*, s. 194. Buna karşılık Bozkır köylerinden 1930'larda Çumra'ya yerleştirilen çok az sayıda aileye yerli aile statüsünden sayıldıkları için beş ve daha az miktarda ekilebilir arazi tahsis edilmiştir.

- (1935- 1942), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004.
- Cumhuriyet'in 15. Yılında Konya*, 29 Teşrinievvel 1938, s. 104- 105.
- CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) 1936 İl Kongreleri, Ankara 1937, s. 292- 294.
- CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) 1940 İl Kongresi, Ankara 1941, s. 463.
- DÜNDAR, Tevfik, Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkânları, Konya 1949.
- "Ereğlililer Konya'nın dağ köylerinden 10 bin nüfusun kasabalarına iskân edileceğini söylüyorlar"; *Babalık*, 30 Temmuz 1933.
- EVRANOĞLU, Afif, "Konya'nın Ana Davaları", *Babalık Gazetesi*, 26- 28 Haziran ve 1 Temmuz 1948, Dizi yazı, No: 11- 13.
- İdare, *Dâhiliye Vekâleti Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 67, İstanbul 1933, s. 199.
- "Konya muhacire muhtaçtır", *Babalık*, 26 Ağustos 1934.
- Konya Valiliği (Üç yıllık 1946- 1948) İş Programı, Konya (tarihsiz).
- Konya Vilayeti 1946, 1947 ve 1948 Yılı İş Programı, Konya (tarihsiz).
- SEMİZ, Yaşar, Atatürk Döneminin İktisadi Politikası, Konya 1996.
- SEMİZ, Yaşar, "Döneminde Konya'nın İktisadi Durumu (1923- 1960)", *Milli Mücadeleden Günümüze Konya*, C. 1, s. 157- 158.
- SUVLA, Refik, "Bugünkü Fiyat ve Dış Ticaret Meselelerimiz", *Altınca Üniversite Haftası Konya (28 Eylül- 4 Ekim 1945)* Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1945, s. 53- 56.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Yıllığı, No: 380, Ankara 1959, s. 59.
- ÜLKER, Ali Ulvi, *Kültür Diliyle Bozkır*, Bozkır Çevresi ve Köyleri Yardım- laşma ve Kültür Derneği Yayını, İstanbul 2003.
- Yurt Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 1982, Konya maddesi, s. 5171.

1923-1950 DÖNEMİNDE KONYA KARAPINAR İLÇESİNİN İKTİSADİ DURUMU

Bilindiği gibi Konya Orta Anadolu yaylasında Türkiye'nin en geniş arazisi- ne sahip bir vilayettir. Arazi durumu, iklim karakteri ve vilayet hududu içinde geniş arazi parçalarının hububat ziraatına elverişli olması Konya'nın hububat ambarı olarak tanınmasına sebep olmuştur. Yalnız hububat ziraatı Konya vilayetinin her tarafında aynı derecede kıymet kazanmış değildir¹ Arazisi bol, nüfus kesafeti nispeten düşük ve akarsuları hemen hemen yok denebilecek bir vaziyet gösteren Konya-Karapınar² ilçesinin iktisadi yapısı tamamen hububat üretimi ile hayvancılığa dayanır.

Hububat üretiminin çok büyük bir kısmını buğday, arpa ve çavdar oluşturur. Hayvancılık alanında koyunculuk sadece Konya içinde değil, Türkiye genelinde de önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra Hotamış nahiyesinde yörede büyük bir değer taşıyan deve de yetiştirilir³. İlçedeki bağ-bahçe ziraatının iktisadi bakımdan hiçbir kıymeti yoktur. Çoğu kez ailelerin kendi ihtiyaçlarını bile karşılamamaktadır.

Ele aldığımız dönemde Karapınar İlçesinde vatandaşın temel gelir kaynağını oluşturan ziraatta hayvancılık, tarıma nazaran daha büyük bir önem taşımaktadır. Yöredeki hayvancılığın en önemli yanını koyunculuk oluşturur. Karapınar, Cihanbeyli ve Akşehir'den sonra Konya'da en fazla koyun yetiştirilen ilçedir. Bu cümleden olmak üzere Karapınar'da 1928 yılında 199.305; 1938 yılında 254.198; 1944 yılında 126.195 ve 1948

¹ L'illustration de L'orient Konya, (Özel Sayı), No: 23- 24- 25, Nisan- Mayıs- Haziran, İstanbul 1950, s. 38.

² 1934 yılına kadar 86 yıl Sultaniye olarak anılan kaza bu tarihte Konya Vilayeti Encümeni kararıyla "Karapınar" ismini almıştır. L'illustration de L'orient Konya, s. 50; Yusuf Küçükdağ, Karapınar Sultan Selim Külliyesi, Konya 1997, s. 3-4.

³ Mehmet Altan, Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, Yayınlaya: Konya Mıntakası Ticaret Müdürlüğü, İstanbul 1940, s.70- 71.

Sanayii kolunda faaliyet gösteren müesseselerden hiçbiri elektrik gücü ile çalışmazken on bir müessese kömürle, yedi müessesede benzinle çalışan motor gücüne sahiptir.

İlçede faaliyet gösteren sanayii müesseseleri ile çalışan eleman sayısı dikkatle incelendiği zaman bu müesseselerin ikisinin birden fazla ortaklı, diğerlerinin ise aile müesseseleri olduğu ve çalışanların tamamına yakınının aile fertlerinden oluştuğu görülür. Bundan dolayı müesseselerdeki çalışma süresi tam olarak tespit edilemediği gibi çalışanların aldığı ücretler konusunda da bir açıklık yoktur.

Sonuç olarak 1923- 1950 döneminde Karapınar ilçesi içine kapalı bir iktisadi yapı göstermektedir. Dışarıya daha ziyade hayvansal maddeler, çok az miktarda da hububat ve el san'atı ürünlerini satarken dışarıdan ağırlıklı basma, kaput bezi, tuz, sabun, kösele, bakır, sıvı yağ, demir, gaz, az miktarda olmak üzere şeker, kahve ve kereste almaktadır¹⁸. Halkın sağlık, eğitim ve kültürel giderlere hemen hemen hiç pay ayırmadığı görülmektedir.

Her ne kadar önemli günlerde (bilhassa bayramlarla, davet ve düğünlerde) Karapınarlı genç kızların ayaklarına bol kadife şalvarları, başlarına titreşen yemenileri giyip boyunlarına ıslıl ıslıl parıldayan cumhuriyet altınlarını takmaları bir bolluk ve refah seviyesinin belirtisi gibi görünse de ilçe halkı 1923- 1950 döneminde fakirdir ve sıkıntı içindedir.

Kaynaklar

- ALTAN, Mehmet, Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, Konya Mıntıkası Ticaret Müdürlüğü, İstanbul 1940.
- C.H.P. 1940 İl Kongresi Dilekleri, C.H.P Genel Sekreterliği Neşriyatı, Ankara (tarihsiz).
- ÇUMRALI, Sedad, Son Değişikliklere Göre Şerhli ve İzahlı Millî Koruma Kanunu, Ankara 1942.
- DÜNDAR, Tevfik, Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkânları, Konya 1949.

¹⁸ Suvla, agm., s. 54.

- FLÜGGE, Von Wilhelm, “Türkiye Ekonomisi”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C.X, (Ekim 1948-Temmuz 1949), s. 136.
- İNAN, Şefik, “Nüfus Sayımı ve Nüfus Meselesi”, *Siyasal ilimler Mecmuası*, Sayı 175, (Ekim 1945), s.368- 373.
- Çiftçi “Konya’nın Ana Davaları 2”, *Yeni Konya*, 26 Ekim 1950, s. 2.
- Konya’nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, İstanbul 1940.
- KUTAY, Cemal, “Mecburi Evlenme Kanunu”, Tarih Konuşuyor, 29 Haziran 1966.
- KÜÇÜKDAĞ, Karapınar Sultan Selim Külliyesi, Konya 1997.
- L’Illustration de L’orient Konya, (Özel Sayı), No: 23- 24- 25, Nisan- Mayıs- Haziran, İstanbul1950, s. 38.
- Rakamlarla Büyük Ticaret Salnamesi*, İstanbul 1928, T.C. Sanayii İstatistikleri, Ankara 1936.
- SEMİZ, Yaşar, “1923- 1938 Döneminde Konya’nın İktisadi Durumu”, *Yeni İpek Yolu (Konya Ticaret Odası Dergisi)*, Konya 1, Özel Sayı, (Editör: Yusuf KÜÇÜKDAĞ), Konya 1998.
- SEMİZ, Yaşar, “Cumhuriyet Döneminde Konya’nın İktisadi Durumu 1923- 1960”, *Milli Mücadeleden Günümüze Konya*, C. I, Konya 1999, s. 146- 147.
- SERPER, Özen, *Türkiye Demografisi*, İstanbul 1978.
- SUVLA, Refik Şükrü, “Bugünkü Fiyat ve Dış Ticaret Meselelerimiz”, *Altıncı Üniversite Haftası Konya*, İstanbul 1945, s.52- 64.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yay. *İstatistik Yılığ*, 1959, No: 380.
- Türk Çiftçisinin İstihsal ve Geçinme Vaziyeti*, Yay. İktisat Vekâleti Konjonktür Servisi, Ankara 1938.
- Üç Yıllık (1944- 1947- 1948) Konya Vilayeti İş Programı, Konya (tarihsiz).
- Weniger- Tosun, Christiansen- Osman, *Anadolu Köylüsünün Ata Sözlerinde Kuru Ziraat*, Ankara 1939.
- YILMAZ, Mehmet, “Konya ve Havalisinde 1303 (1887) Kıtılığı ve Alınan Tedbirler”, *Yeni İpek Yolu (Konya Ticaret Odası Dergisi)*, Konya 1. Özel Sayı, (Editör: Yusuf KÜÇÜKDAĞ), Konya 1998. s. 135- 146.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KULU İLÇESİNİN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU

Konya- Ankara yolu üzerinde yer alan ve bir dönem Ankara Vilayetinin Şereflikoçhisar ilçesine bağlı olan Kulu köyü, 1926 yılında bucak merkezi yapılarak Konya'nın bir ilçesi olan Cihanbeyli'ne bağlandı. Aynı yıl "Belediye" statüsünü de kazandı. Bucak merkezi yapıldığı zaman "2500" civarında olan nüfusu 1930'larda Türk dünyasından gelen göçmenlerin iskânı ile artarak "3399'e" kadar yükseldi. Bu tarihten itibaren nüfusu sürekli artan Kulu, 4 Mart 1954'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafında çıkarılan "*Yeniden yedi (7) kazanın kurulması*" hakkındaki 6325 sayılı kanunla Cihanbeyli İlçesinden ayrılarak kaza yapıldı¹. İlgili kanun maddesinde Kulu ilçe yapılırken şu ifadelere yer verilmiştir. 7816 km² yüzölçümün sahip olan Cihanbeyli Kazası, 1950 nüfus sayımına göre 55943 nüfus sahiptir. Merkez nahiyesi hariç üç nahiyeye ve 45 (kırk beş) köyden ibarettir 1000 (bin) hane ve "4062" nüfuslu Kulu da, belediye teşkilatı bulunan bir nahiyeye merkezidir. Ankara- Konya yolu üzerinde bulunan bu kasabada 90 Doksan dükkânlı bir çarşı mevcuttur ve her geçen gün gelişmektedir Geniş bir arazi üzerine serpilmiş bulunan köyleri ile iktisadi bir bütün arz etmektedir. Devlet hizmetlerini halkın ayağına getirmek prensibinden hareket eden Hükümetimiz, tabii, coğrafi, iktisadi ve idari unsurları da dikkate alarak bir sayılı cetvelde adları yazılı toplam "11243" nüfuslu 9 (dokuz) köy ve 1 (bir) kasaba, "*Kulu'ya*" bağlanarak "*Kulu*" adı ile anılmak üzere bir ilçe kurulmuştur" denilmektedir. Bir sayılı cetvelde yer alan köylerin adları şun-

¹ *Resmi Gazete*, 10 Mart 1954, sayı 8654; *Düstur*, Üçüncü Tertip, C. 35, Kasım 1953- Ekim 1954, Başvekâlet Devlet Matbaası, Ankara 1954, s. 1381; *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, C. 29, Devre 10, İçtima 4, İnikat 57, sıra sayısı 198, Ankara 1954.

luğunu da yaşamaktadır. Bu da Kulu' da yaşayanların ilk fırsatta bu iki kente doğru göç etmesine sebep olmaktadır.

Kaynaklar

- Başvekâlet Devlet Matbaası, Ankara 1954, s. 1381.
- CURA, Kamil, *Konya İlinin Ekonomik Yapısının Değişiminde Sanayi Sektörünün Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1990, s. 40.
- DÜNDAR, Tevfik, *Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkânları*, Ülkü basımevi, Konya 1949.
- Genel Nüfus Sayımı, Nüfus Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, Konya İli, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü yayını, Ankara 1987, s. 42.
- İl İl Yurdumuz- Türkiye İller Ansiklopedisi*, C. 2, Milliyet Yayınları, İstanbul 2005, s. 207.
- Düstur*, Üçüncü Tertip, C. 35, Kasım 1953- Ekim 1954.
- Resmi Gazete*, 10 Mart 1954, sayı 8654.
- SEMİZ, Yaşar, "Cumhuriyet Döneminde Konya'nın İktisadi Yapısı (1923-1960)", *Milli Mücadeleden Günümüze Konya 1915-1965*, T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü yay., Konya 1999, s. 151- 152.
- SEMİZ, Yaşar, "Cumhuriyet Döneminde Konya'da Sanayi", *Konya Kitabı XII*, Konya Ticaret Odası Yayını, Konya 2009, s. 82- 83.
- Konya Vilayeti 1962 Yılı Çalışma Raporu*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1962, s. 55.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, C. 29, Devre 10, İçtima 4, İnikat 57, sıra sayısı 198, Ankara 1954.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Yıllığı Hayvanlar İstatistiği 1929-1937, Ankara 1938, s. 48- 49.
- YALÇINKAYA, Ekrem, *Coğrafyada, Tarihte ve Bugünkü Konya*, Yeni Kitap Basımevi Konya 1943, s. 64.
- 1980 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı (Birinci Aşama Sonuçları) Konya İli, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü yayını, Ankara 1981, s. 6.

CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA ATATÜRK'ÜN KONYA GEZİLERİ

Özet

Konya, Milli Mücadele yıllarında stratejik öneminden dolayı, daha sonraki yıllarda ise gelişen olaylara karşı Türkiye genelini en iyi yansıtan yerlerden birisi olarak görülmüştür. Bu itibarla Gazi Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyet'in ilanından sonra her önemli siyasi ve sosyal olayın ardından Konya'ya gelmiş, şehirde halkla iç içe olarak halkın nabzını tutmuştur. Atatürk'ün Konya'ya gelişleri ile siyasi ve sosyal olayları yan yana getirildiği zaman bu hakikat daha iyi anlaşılacaktır. Atatürk, Konya'ya gelişlerinde sosyal ve politik gözlemi ön planda tutmakla beraber özellikle eğitim kurumları ile de yakından ilgilenmiştir. Bu ziyaretlerinde çeşitli eğitim kurumlarını gezerek öğrenci, öğretmen kadrosu ve öğretim kalitesini incelemiştir. Mevlana Dergâhını her ziyaretinden sonra burada huzur bulduğunu dile getiren Atatürk'ün hayatında Konya'nın özel bir yeri de vardır. Birçok defa dedelerinin Konya'dan Selanik'e gittiklerini ifade eden Atatürk'ün derin ve duygusal bir Konya sevgisi de bu şehre gelerek çeşitli incelemelerde bulunmasında etkili olmuştur.

Bu çalışmada Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanından sonra Konya'ya ilk geldiği Ocak 1925 tarihinden başlanarak 20 Kasım 1937 son gelişine kadar geçen dönemdeki ziyaretleri ele alınarak bunların sosyal, iktisadi ve kültürel hayatı üzerindeki önemi değerlendirilmeye alınacaktır.

Giriş

1900-1920 Yıllarında Sosyal, Ekonomik ve Stratejik Açından Konya

Konya, 1906'dan beri İstanbul'u Bağdat'a bağlayan demir yollarının kavşak noktasıdır. Şehrin tarihsel dokusunun yanı sıra çevresinde bulunan yeraltı ve yerüstü zenginlikleri ile yerli ve yabancı pek çok yatırımcı için özel bir konuma sahiptir. Bu nedenlerden dolayı demiryolunun Konya'ya ulaşması, Konya'nın önemli şehir ve limanlara ulaşımını kolaylaştırırken, haberleşme sisteminin gelişmesine de katkı sağlamıştır. Bun-

de Atatürk'e yakınlığı ile bilinen tarihçi Enver Behnan Şapolyo'da Atatürk'ün baba tarafından dedelerinin Kırmızı Hafız boyundan olduğunu yazar⁵⁴. Bu boy Karaman bölgesinden Rumeli'ne göç ettirilen Yörüklerdendir⁵⁵.

Atatürk'ü derin ve samimi duygularla Konya'yı ziyaret etmesini sağlayan unsurlardan biri de hiç şüphesiz Mevlâna'nın fikirleri ve Mevlevilerin Milli Mücadeleye verdikleri destekten kaynaklanmaktadır. Bu sevgiden dolayı Atatürk, Tekke ve Zaviyelerin kapatılması kanunundan sonra Mevlâna Dergâhını "Âsar-ı Âtika Müzesi" olarak halkın ziyaretine açık kalmasını sağlamıştır.

Kaynaklar

I. Resmi Yayınlar

- Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Millî Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923, C. 1, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, Belge No. 79.
Aynı Tarihi, (1925), C. 6, s. 19, Ankara.
Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (1994). S. 59, Belge 1354, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi yay., Ankara.
 Konya Vilayet Salnamesi, (1317). Hicri.
 TBMM: *Zabıt Ceridesi*, C. 1, Devre 1, 3. bas., Ankara 1959.
 TBMM: *Zabıt Ceridesi*, C. 3, Devre 1, 3. bas., Ankara 1959.

II. Dergi ve Gazeteler

- Babalık (Konya Gazetesi), 26 Ağustos 1331 (1915).
Babalık, 6 Temmuz 1920.
Babalık, 4 Kânunusani 1341(1925).
Babalık, 9 Eylül 1925.
Babalık, 25 Eylül 1925.
Babalık, 12 Ekim 1925.
Babalık, 19 Mayıs 1342 (1926).
Babalık, 19 Şubat 1931.
Cumhuriyet, 26 Ekim 1341 (1925).
Cumhuriyet, 23 Şubat 1931.
Cumhuriyet, 24 Şubat 1931.

⁵⁴ Enver Behnan Şapolyo, *Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*, Kanaat Kitapevi, Ankara 1944, s. 15.

⁵⁵ Burhan Göksele, Atatürk'ün Soy Kütüğü Üzerine Bir Araştırma, Ankara 1988, s. 5.

- Cumhuriyet*, 28 Şubat 1931.
Cumhuriyet, 7 Şubat 1934.
Cumhuriyet, 7 İkinci Kânun (Ocak) 1937.
Hâkimiyeti Milliye, 25 Temmuz 1338 (1922).
Hâkimiyeti Milliye, 26 Temmuz 1338 (1922).
Hâkimiyeti Milliye, 19 Şubat 1931.
Hâkimiyeti Milliye, 7 Şubat 1934.
Konya Gazetesi, 20 Kasım 1937.
Millet Gazetesi, 18 Mart 1948, tefrika 111.
Öğüt, 31 Temmuz 1336 (1920).
Öğüt, 4 Ağustos 1336 (1920).
Öğüt, 26 Temmuz 1338 (1922).
Son Posta, 7 Şubat 1934.
Ulus, 7 Son Kânun (Ocak) 1937.
Yeni Konya, 9 Mayıs 1972.
Yeni Konya, 28 Nisan 1975.

III. Kitaplar ve Makaleler

- ALTAY, Fahrettin, *On Yıl Savaş ve Sonrası*, İnsel Yay., İstanbul 1970.
ARDA, Ramiz, “Mustafa Kemal’in Konya’ya Gelişi”, *Yeni Konya*, 29 Ekim 1961.
ARABACI, Caner, *Milli Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Kültür Sarayı yay, Konya 1991.
ARALOF, S. İ., (1967). *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları*, Çev: Ali Ediz, Burçak yay, İstanbul 1967.
ARIBURNU, Kemal, *Atatürk’ den Anılar*. Türkiye İş Bankası yay., Ankara 1976.
ARUN, Fuad, Muallim Refik Kırış Hayatı ve Eserleri (1868- 1945). Başnur Mat., Ankara 1968.
ATALAY, Ahmet, *Milli Mücadelede Konya Kuvâyı Milliyecileri*, C.1, Damla Ofset, Konya 1997.
ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*. C. 2, Ankara 1973.
Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C: 2, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1989.
Atatürk’ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri, C. 4, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 1991.
AVANAS, Ahmet, “Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Çalışmaları”, *Atatürk ve Konya*, Selçuk Üniversitesi yay. Konya ty.
AVANAS, Ahmet, *Millî Mücadele’de Konya*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 1998.
AYDINTAŞBAŞ, Sıraç, “Atatürk ve Konya’ya Gelişlerinde”, *Yeni Konya*, 20 Mayıs 1981.

- BAŞAR, Ahmet Hamdi, *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yay., Ankara 1981.
- BAŞARIR, Dönüş, *Şapka İnkılâbının Konya Basını ve Kamuoyundaki Yankıları*, (Yaşar Semiz danışmanlığında hazırlanan yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.
- BAYDAR, Mustafa, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*. Menteş Kitabevi, İstanbul 1968.
- BERKEM, Süreyya Sami, *Unutulmuş Günler*, Hilmi Kitapevi İstanbul 1960.
- CEBESOY, Ali Fuad, *Milli Mücadele Hatıraları*, Vatan Neşriyat. İstanbul 1953.
- COŞAR, Ömer. Sami, *İstiklâl Harbi Gazetesi*, Yeni İstanbul yay., 27 Eylül 1919, S. 119.
- COŞAR, Ömer. Sami, *Milli Mücadele Basını*, Gazeteciler Cemiyeti yay. İstanbul 1964.
- ERDEHA, Kamil, *Milli Mücadele Vilayetler ve Valililer*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1975.
- ERKİN, Behiç, *Atatürk'ün Selanik'te Askerlik Hayatına Ait Hatıralar*, Ankara 1955.
- ERTEPİNAR, Coşkun, *Bir Politikacının Anıları- Refik Koraltan*, Hacettepe Taş yay. Ankara 1999.
- EVREN, Afif, *Atatürk'ün Konya'ya Gelişleri*, Babalık Matbaası, Konya 1940.
- GÖKSEL, Burhan, *Atatürk'ün Soy Kütüğü Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 1988.
- GÖZTEPE, Tarık Mümtaz, *Osmanoğulları'nın Son Padişahı Vahdettin Mütareke Gayyasında*, Sebil Yay., İstanbul 1969.
- GÜNGÖR, Bâhadettin, *Harp Hatıraları*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1937.
- GÜREL, Kazım, "Konya'da Milli Mücadele Hatıraları", *Yeni Konya*, (tefrika 5) 11 Eylül 1956.
- GÜREL, Turgut, *Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer*, Gürer yay, 4. bas., İstanbul 2007.
- GÜREL, Ziya, *Kurtuluş Savaşında Demiryolculuk*, T.T. Kurumu bas., Ankara 1989.
- HABİB, İsmail, *O Zamanlar. (1920-1923)*, Cumhuriyet Mat, İstanbul 1937.
- IRMAK Sadi, *Atatürk'ten Anılar*, Ankara 1982.
- IRMAK Sadi, *Atatürk Bir Çağın Açılışı*, İnkılâp Yay. İstanbul 1984.
- KARPAT, Kemal, *Ottoman Population (1830- 1914) Demographic And Social Characteristic*, Wisconsin- London 1985.
- KAYSERİ, İhsan, *Atatürk ve Konya*, Arı Basımevi, Konya 1981.
- KİŞMİR, Celalettin, "Sivaslı Ali Kemali", *Yeni Konya*, 09 Nisan 1968.
- KİŞMİR, Celalettin, "Refet Bele'nin Konyalılara Oynadığı Oyun", *Yeni Konya*, 12 Nisan 1968.

- KİŞMİR, Celalettin, “Mustafa Kemal’in Konya’da Bir Medreseyi Ziyareti 1-2”, *Yeni Konya*, 9- 10 Mayıs 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, “Mustafa Kemal ve Rus Elçisinin Konya Gezisi 1.”, *Yeni Konya*, 17 Mayıs 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, “Mustafa Kemal ve Rus Elçisinin Konya Gezisi 2.”, *Yeni Konya*, 18 Mayıs 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, “Mustafa Kemal ve Rus Elçisinin Konya Gezisi 3.”, *Yeni Konya*, 19 Mayıs 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, “Konya Kız İlk Öğretmen Okulundaki Konuşmaları”, *Yeni Konya*, 2 Temmuz 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, “Mustafa Kemal’in Belediye ve CHP’deki Konuşması”, *Yeni Konya*, 10 Temmuz 1972.
- KUTAY, Cemal, *İstiklâl Savaşı’nın Maneviyat Ordusu*, C.2, Yelken Mat., İstanbul 1977
- NASRALLAH, Binbaşı Mehmet, Kolağası Mehmet Rüştü, Mülazım, Mehmet Eşref, *Mükemmel Mufassal Atlas*, Şirketi Mektebiye Mat., İstanbul 1325.
- NEZİROĞLU, İrfan ve Tuncer Yılmaz (Haz.), *Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, C. 1 24 Nisan 1920 - 22 Mayıs 1950, TBMM yay., Ankara 2013.
- ÖKTE, Ertuğrul Zekâi, Atatürk’ün Yurtiçi Gezileri, Tarih Araştırmaları Vakfı İstanbul Araştırma Merkezi, C. 1 (1922- 1931), İstanbul 2000.
- ÖNDER, Mehmet, *Bilgin Sivasslı Ali Kemâlî*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1954.
- ÖNDER, Mehmet, Millî Mücadelede Konya 1. Delibaş Hadisesi, Konya 1955.
- ÖNDER, Mehmet, Millî Mücadelenin Yanına ve Safına Öğüt Gazetesi, Güven Mat., Ankara 1986.
- ÖZALP, Kazım, *Millî Mücadele (1919-1922)* C. 1, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1971.
- Özkan, Nurettin, “Hemşerimiz Atatürk; Mehmet Ali Apalı ile Söyleşi”, *Yeni Konya*, 7 Nisan 1986.
- SARIHAN, Zeki, *Mehmet Akif*, Kaynak yay, İstanbul 1996.
- SEMİZ, Yaşar, “Millî Mücadele ve Mehmet Akif”, *S.Ü Türkiyat Arş. Enst. Dergisi*, S. 7, Konya s. 413- 414.
- SERASLAN, Halim, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Türk Kültürü Arş. Enst. Yay., Ankara 1995.
- SIFIR, M., “Konya İsyanının iç yüzü”, *Yeni Sabah*, 29 Kânunusani (Ocak) 1940.
- SOYAK, Hasan. Rıza, *Atatürk’ten Hatıralar*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2004.

- SÜSLÜ, Memduh Yavuz, *Ermenekli Hasan Rüştü Hayat ve Eserleri*, Yeni Kitap ve Basımevi, Konya 1937.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan, *Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi*, Kanaat Kitapevi, Ankara 1944.
- TANRIÖVER, Hamdullah. Suphi, *Dağ Yolu 2. Kitap*, Türk Ocakları yay., Ankara 1931.
- TANYOL Cahit, Atatürk ve Halkçılık, Türkiye İş Bankası yay., Ankara 1981.
- ULUĞ, Naşit, *Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı*, Milliyet yay., İstanbul 1973.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE KONYA VE ATATÜRK

ÖZET

Millî Mücadele yıllarında stratejik öneminden dolayı, daha sonraki yıllarda ise gelişen olaylara karşı Türkiye genelini en iyi yansıtan yerlerden birisi Konya'dır. Bu itibarla Gazi Mustafa Kemal Atatürk hem Millî mücadele yıllarında hem de Cumhuriyet döneminde her önemli sosyal ya da siyasi olayın ardından Konya'ya gelmiş, şehirde halkla iç içe olarak halkın nabzını tutmuştur. Atatürk'ün Konya'ya gelişleri ile siyasi ve sosyal olayları yan yana getirdiğimiz zaman bu hakikat daha iyi anlaşılacaktır. Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında Konya'nın 1900- 1920 yıllarında sosyal, ekonomik ve stratejik açıdan kısa bir değerlendirmesi yapıldıktan sonra birinci bölüme geçilecektir. Birinci bölümde Millî Mücadele açısından Konya'nın yeri ve öneminden bahsedilecektir. İlk olarak Konya'da işgalci devletlerin, İstanbul Hükümeti'nin, azınlıkların faaliyetleri değerlendirilecek ve halkın gelişmelere yaklaşımı ele alınacaktır. Ardından Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kuruluşu ele alınacak, Millî Mücadeleye geç katılmasının sebepleri sorgulanacak ve millî teşkilatların kurulması sırasında karşılaşılan güçlükler üzerinde durulduktan sonra Konya'nın tam olarak millî mücadele safalarına katılım süreci ele alınacaktır. İkinci bölümde ise Atatürk'ün Millî Mücadele yıllarında Konya'ya yaptığı ziyaretleri değerlendirilecektir.

Giriş

Yirminci yüzyılın başında Konya idari bakımdan, günümüzde ayrı ayrı vilayet olan; Niğde, Isparta, Burdur ve Antalya sancaklarını bünyesinde bulunduran bir vilayetti¹. 1906- 1907 nüfus sayımına göre bugünkü Konya hudutları içerisinde toplam nüfusun 145.713'ü (%91,47) Müslüman; 8.664'ü (%6.93) Rum; 1.558'i (%1.25) Ermeni; 262'si (%0.02) Yahudi idi². Hicri 1317 tarihli Konya Salnamesine göre Konya il merkezinde

¹ Binbaşı Mehmet Nasrallah- Kolağası Mehmet Rüşti- Mülazım Mehmet Eşref, *Mükemmel Mufassal Atlas*, Şirketi Mektebiye Mat., İstanbul 1325, s. 27- 30.

² Kemal Karpat, *Ottoman Population 1830-1914 Demographic And Social Characteristic*, Wisconsin/London 1985, s. 162- 169.

Atatürk'ü derin ve samimi duygularla Konya'yı ziyaret etmesini sağlayan unsurlardan biri de hiç şüphesiz Mevlâna'nın fikirleri ve Mevlevilerin Millî Mücadeleye verdikleri destekten kaynaklanmaktadır. Bu sevgiden dolayı Atatürk Tekke ve Zaviyelerin kapatılması kanunundan sonra Mevlâna Dergâhını "Âsar-ı Âtika Müzesi" olarak halkın ziyaretine açık kalmasını sağlamıştır.

Kaynaklar

I. Resmi Yayınlar

Atatürk'ün Millî Dış Politikası, (1992). (Millî Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919- 1923, C. 1, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, Belge No. 79.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, S. 59, Belge 1354, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi yay., Ankara 1994.

Konya Vilayet Salnamesi, (1317). Hicri.

TBMM: *Zabit Ceridesi*, C. 1, Devre 1, 3. bas., Ankara 1959.

TBMM *Zabit Ceridesi*, C. 3, Devre 1, 3. bas., Ankara 1959.

II. Dergi ve Gazeteler

Babalık, (Konya Gazetesi), 26 Ağustos 1331 (1915).

Babalık, 6 Temmuz 1336 (1920).

Babalık, 4 Ağustos 1336 (1920).

Babalık, 27 Temmuz 1338 (1922).

Hâkimiyeti Milliye, 25 Temmuz 1338 (1922).

Hâkimiyeti Milliye, 26 Temmuz 1338 (1922).

Millet Gazetesi, 18 Mart 1948, tefrika 111.

Öğüt, 31 Temmuz 1336 (1920).

Öğüt, 4 Ağustos 1336 (1920).

Öğüt, 26 Temmuz 1338 (1922).

Yeni Konya, 9 Mayıs 1972.

Yeni Konya, 28 Nisan 1975.

III. Kitaplar ve Makaleler

ALTAY, Fahrettin. *On Yıl Savaş ve Sonrası*, İnsel Yay., İstanbul 1970.

AKANDERE, Osman. *Atatürk'ün Konya'ya Ziyaretleri ve İlk Ziyaretleri İle İlgili Gözlemleri*, Atatürk ve Konya, Selçuk Üniv. Yay, Konya Tarih yok.

AKANDERE, Osman. Güven, Cemal, "İngiliz Generali Townshend'in Anadolu Seyahati ve Mustafa Kemal Paşa ile Konya'da Yaptığı Gö-

- rüşme”, S. Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Ata Dergisi, S. 9, Konya 2002, s. 22– 24.
- ARABACI, Caner, *Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Kültür Sarayı yay., Konya 1991.
- ARALOF, S. İ., *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları*, Çev: Ali Ediz, Burçak yay, İstanbul 1967.
- ARIBURNU, Kemal, *Atatürk' den Anılar*. Türkiye İş Bankası yay., Ankara 1976.
- ATALAY, Ahmet, *Millî Mücadelede Konya Kuvâyi Milliyecileri*, C.1, Damla Ofset, Konya 1997.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C. 2, Ankara 1973.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. 2, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1989.
- Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri*, C. 4, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 1991.
- AVANAS, Ahmet, “Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Çalışmaları”, *Atatürk ve Konya*, Selçuk Üniversitesi yay. Konya T.y.
- AVANAS, Ahmet, *Millî Mücadele'de Konya*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 1998.
- BAYDAR, Mustafa, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*. Menteş Kitabevi, İstanbul 1968.
- BIYIKOĞLU, Tevfik, *Atatürk Anadolu'da (1919- 1921)*, Ankara 1969.
- CEBESOY, Ali Fuad, *Millî Mücadele Hatıraları*, Vatan Neşriyat. İstanbul 1953.
- COŞAR, Ömer. Sami, *İstiklâl Harbi Gazetesi*, Yeni İstanbul yay., 27 Eylül 1919.
- COŞAR, Ömer. Sami, *Millî Mücadele Basını*, Gazeteciler Cemiyeti yay., İstanbul 1964
- ERDEHA, Kâmil, *Millî Mücadele Vilayetler ve Valililer*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1975.
- ERKİN, Behiç, *Atatürk'ün Selanik'te Askerlik Hayatına Ait Hatıralar*, Ankara 1955.
- ERTEPİNAR, Coşkun, *Bir Politikacının Anıları– Refik Koraltan*, Hacettepe Taş yay. Ankara 1999.
- EVREN, Afif, *Atatürk'ün Konya'ya Gelişleri*, Babalık Matbaası, Konya 1940.
- EVREN, Afif, *Konya için*, Babalık bas. Konya 1944, s. 10- 11.
- “Gazi Paşa Hazretleri 21 Ağustos Pazartesi günü köşkerinde ricali siyasiyeye bir çay ziyafeti verecekler”, *Hâkimiyeti Milliye*, 20 Ağustos 1922, s. 1.
- GÖKSEL, Burhan, *Atatürk'ün Soy Kütüğü Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 1988.

- GÖZTEPE, Tarık Mümtaz, Osmanoğulları'nın Son Padişahı Vahdettin Mütareke Gayyasında, Sebil Yay., İstanbul 1969.
- GÜNGÖR, Bahadettin, *Harp Hatıraları*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1937.
- GÜREL, Kazım, "Konya'da Milli Mücadele Hatıraları", *Yeni Konya*, (tefrika 5) 11 Eylül 1956.
- GÜREL, Turgut, *Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer*, Gürer yay, 4. bas., İstanbul 2007.
- GÜREL, Ziya, *Kurtuluş Savaşında Demiryolculuk*, T.T. Kurumu bas., Ankara 1989.
- IRMAK Sadi, *Atatürk'ten Anılar*, Ankara 1982.
- KARPAT, Kemal, *Ottoman Population (1830- 1914) Demographic And Social Characteristic*, Wisconsin- London 1985.
- KİŞMİR, Celalettin, "Sivaslı Ali Kemali", *Yeni Konya*, 09 Nisan 1968.
- KİŞMİR, Celalettin, "Refet Bele'nin Konyalıları Oynadığı Oyun", *Yeni Konya*, 12 Nisan 1968.
- KİŞMİR, Celalettin, "Mustafa Kemal ve Rus Elçisinin Konya Gezisi 2.", *Yeni Konya*, 18 Mayıs 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, "Mustafa Kemal ve Rus Elçisinin Konya Gezisi 3.", *Yeni Konya*, 19 Mayıs 1972.
- KİŞMİR, Celalettin, "Konya Kız İlk Öğretmen Okulundaki Konuşmaları", *Yeni Konya*, 2 Temmuz 1972.
- KUTAY, Cemal, *İstiklâl Savaşı'nın Maneviyat Ordusu*, C.2, Yelken Mat., İstanbul 1977.
- NASRALLAH, Binbaşı Mehmet, Kolağası Mehmet Rüştü, Mülazım, Mehmet Eşref, *Mükemmel Mufassal Atlas*, Şirketi Mektebiye Mat., İstanbul 1325.
- ÖNDER, Mehmet, *Bilgin Sivaslı Ali Kemâlî*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1954.
- ÖNDER, Mehmet, Millî Mücadelede Konya 1. Delibaş Hadisesi, Konya 1955.
- ÖNDER, Mehmet, Millî Mücadelenin Yanına ve Safına Öğüt Gazetesi, Güven Mat., Ankara 1986.
- ÖZALP, Kazım, *Millî Mücadele (1919- 1922)* C. 1, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1971.
- SARIHAN, Zeki, *Mehmet Akif*, Kaynak yay, İstanbul 1996.
- SEMİZ, Yaşar, "Millî Mücadele ve Mehmet Akif", *S.Ü Türkiyat Arş. Enst. Dergisi*, S. 7, Konya s. 413- 414.
- SERASLAN, Halim, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Türk Kültürü Arş. Enst. Yay., Ankara 1995.
- SIFIR, M., "Konya İsyanının iç yüzü", *Yeni Sabah*, 29 Kanunisanı (Ocak) 1940.

SÜSLÜ, Memduh Yavuz, *Ermenekli Hasan Rüştü Hayat ve Eserleri*, Yeni Kitap ve Basımevi, Konya 1937.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, *Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*, Kanaat Kitapevi, Ankara 1944.

TANRIÖVER, Hamdullah. Suphi, *Dağ Yolu 2. Kitap*, Türk Ocakları yay., Ankara 1931.

TANYOL Cahit, *Atatürk ve Halkçılık*, Türkiye İş Bankası yay., Ankara 1981.

ULUĞ, Naşit, *Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı*, Milliyet yay., İstanbul 1973.

KONYA'DA MÜDAFAA -İ HUKUK CEMİYETİ'NİN KURULUŞU

Müdafaa-i Hukuk, 30 Ekim 1918'de İmzalanan Mondros Mütarekesinden sonra Türk Milletinin varlığını korumak, savunmak, tanıtmak ve kabul ettirerek ebedi kılmak amacıyla kendiliğinden kurulan, örgütlenen ve harekete geçen bir teşkilattır. Milletin kendi öz değerlerine, imkân ve yeteneklerine dayanarak, varlığını, haklarını, hukukunu, sahibi bulunduğu binlerce yıllık tarihi ve kültürel mirasını koruması amacı ile memleketin hemen her tarafında işgallere, isyanlara hukuksuzluklara karşı vatansever vatandaşların örgütlenerek kurdukları yasal bir teşkilatların genel adıdır. Genel olarak her türlü haksızlığa karşı devletin ve milletin hakların korunması ve hukuk üstünlüğünün savunulması anlamına gelir.

Atatürk, 1920 de Müdafaa-i Hukuku "Milletin kendiliğinden kurduğu, örgütlediği, vatani ve millî amaçlarla harekete geçirdiği bir sistemdir" şeklinde tanımlar.

Bu tanımlamaya uygun olarak kurulan ilk Müdafaa- i Hukuk teşkilatları düşman işgalini en yakından hisseden vilayetler olan Kars, Edirne, İzmir, Erzurum gibi vilayetlerde kurulur. Konya bu tür işgal ya da bölünme tehlikesini daha az hisseden vilayetlerden biri olduğu için milli direniş teşkilatlarını tehlikeyi doğrudan hisseden vilayetlerden biraz geç kurmuştur.

Ancak Mondros Mütarekesinin imzalanmasını takip eden aylarda Konya'da da İşgalcilerin ve Milli Mücadele aleyhtarlarının davranışları gün geçtikçe tahammül edilemez hale geldi. Bu tahammülsüzlüğün doruğa ulaştığı an Vali Cemal Bey'in Sivas Kongre'sine katılmak isteyen heyeti engellemesi ve ardından da 12 Eylül'de Sivas Kongresinde alınan İstanbul Hükümeti ile resmi haberleşmenin kesilmesine karşı çıkması, suçluları hapishaneden çıkararak silahlandırması ve işgal kuvvetleri ile işbirliği yapması ile oldu.

lar. Bu gün Öğüt'ü kapatmışlarsa yarın bir başka Öğüt çıkacak, bizi hak ve hakikat yolunda asla susturamayacaklardır”.

Gerçekten de Öğüt Gazetesi susturulamadı. Aynı kadro 27 Ocak 1920'den itibaren Öğüt yerine Nasihat Gazetesini çıkardı. Nasihat 23 sayı yayımlandıktan sonra 17 Şubat 1920'den itibaren yayın hayatına yeniden Öğüt olarak devam etti. Bu durumdan rahatsız olan İngilizler, İtalyan komutanına bu hususta daha kararlı hareket etmeleri talebinde bulundu. Ancak İtalyanlar gazetenin kendi bölgelerinin dışında Kuva-yı Milliye kontrolünde yayınlanarak şehre sokulduğunu ileri sürerek İngiliz taleplerini geçiştirdi.

Kaynaklar:

- ALTAY, Fahrettin Altay, *10 Yıl Savaş ve Sonrası*, İnsel yayınevi, İstanbul, 1970.
- ATALAY, Ahmet, *Milli Mücadelede Konya Kuva- yı Milliyecileri*, C. 1, Damla Ofset, Konya 1997.
- ATALAY, Ahmet, “Koya ve İlçelerinde Müdafaa- i Hukuk Cemiyetlerinin Kuruluşları ve Karakteristik Özellikleri”, İpek Yolu Konya Kitabı V, Konya 2002, s. 219– 250.
- Atatürk'ün Tamam Telgraf ve Beyannameleri*, C. 4, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara, 1991.
- AVANAS, Ahmet, *Milli Mücadele'de Konya*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 1988.
- ÇOŞAR, Ömer Sami, *İstiklâl Harbi Gazetesi*, Yeni İstanbul yayını, 27 Eylül 1919, no 119.
- ÇOŞAR, Ömer Sami, *Milli Mücadele Basını*, Gazeteciler Cemiyeti yayını, İstanbul, 1964.
- ERDEHA, Kâmil, *Milli Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975.
- KIŞMIR, Celalettin, “Sivaslı Ali Kemali”, *Yeni Konya*, 09.04.1968.
- KUTAY, Cemal, *İstiklâl Savaşı'nın Maneviyat Ordusu*, C. 2, Yelken Matbaası, İstanbul 1977.
- ÖNDER, Mehmet, Bilgin Sivaslı Ali Kemali, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1954.
- ÖNDER, Mehmet, Milli Mücadelede Konya 1, Delibaş Hadisesi, Konya 1955.
- ÖNDER, Mehmet, Milli Mücadelenin Yanına ve Safına Öğüt Gazetesi, Güven Mat. Ankara 1986.

SEMİZ, Yaşar, “Atatürk ve Konya”, *İpek Yolu Konya Kitabı XI, Özel Sayı*, Konya 2008, s. 1– 20.

YAZMAN, M. Şevki, *İstiklal Savaşı Nasıl Oldu*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1934, s. 53–74

MİLLİ MÜCADELEDE İLGİN

30 Ekim 1918'de imzalanan ve oldukça ağır şartlar içeren Mondros Mütarekesinden sonra Osmanlı devletinin orduları dağıtılmış, stratejik kaynaklarına işgalciler tarafından el konulmuştu. Bu durum karşısında Anadolu'da düşmanı yurttan kovmak için başlatılmış olan hareketin öncüleri Ankara'da TBMM'nin açılışından hemen sonra yeni bir düzenlemeye giderek işgalcilerin yurttan kovulması için milli kuvvetlerini ve ordularını Anadolu merkezli olarak yeniden düzenlemeye başladılar. Ankara Hükümeti bu çalışmaları yürütürken Batı Cephesine giden demiryolu güzergâhı üzerinde bulunan ve gerek insan gerekse de yiyecek ihtiyaçları bakımından o günlerin bin bir yokluğu içinde adeta umumi bir depo halinde bulunan Konya'ya ve doğal olarak Ilgın'a büyük önem veriyordu.

Ancak İşgalciler ve İstanbul Hükümeti de Konya ve çevresinin Ankara Hükümetinin eline geçmemesi için mücadele ediyorlardı. Bu nedenle bölge bir dönem milli mücadele yanlıları ile karşıtlarının güç gösterisi yaptığı merkezlerden biri ve Milli Mücadele aleyhindeki isyanların odak noktası oldu. İsyancıların Konya'daki ana hedeflerinden birisi de doğal olarak Batı Cephesi demiryolu güzergâhındaki Ilgın'dı. Nitekim Konya'da isyanın ilk görüldüğü yer de burası oldu. Daha Delibaşı Mehmet isyanı olmadan, Ilgın'ın Çiğil kasabasında ayaklanma olmuş ve buraya isyanı bastırmak üzere Jandarma Alay Komutanı Süreyya Bey komutasında bir kuvvet gönderilmişti.

Süreyya Bey Ilgın'a geldikten sonra isyancılarla görüşmesi için Ilgın Müftüsünün başkanlığında bir heyeti kasabaya gönderdi. Görüşmelerden sonra ilk isyan girişimi son buldu. Ancak bu durum uzun sürmedi. Kısa süre sonra Asiler, Bucak Köyüne gitmekte olan kaza Kaymakamı Sami Bey ve beraberinde bulunan jandarmalara saldırdılar. 7 veya 8 Ekim 1920'de gerçekleşen bu saldırının ardından Çiğil Kasabasına bir kuvvet

ile ordunun eğer takımı yenilendi. Bu süreçte Ilgın halkının orduya yiyecek ve giyecek bazı malzemelerin temini konusunda ciddi yardımları oldu.

Kolordu 1 Nisan 1922'de Başkomutan Mustafa Kemal Paşa tarafından da ziyaret edilerek denetlendi. Ilgın'da süvari kolordusunun teftişi sırasında Mustafa Kemal Paşa'nın beraberinde bulunan Sovyet elçisi Aralov ve Azerbaycan elçisi Abilov da birer konuşma yaptılar. Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki-ler o gün denetimlerini tamamladıktan sonra akşam Konya'ya dönmüşlerdi. Birkaç gün Konya'da kalan heyet, süvari kolordusunun 12- 15 Nisan 1922 tarihindeki manevralarına katılmak için 11 Nisan'da tekrar Ilgın'a geldiler. Halkın da yoğun katılımı ve ilgisi ile 15 Nisan günü, 1, 2 ve 4. Tümenlerin Ilgın Kaplıcalar mevkiinde toplanarak yaptıkları tatbikat için Fahrettin Paşa "10 Yıl Savaş ve Sonrası" adlı hatıralarında şu ifadeleri kullanmıştır: "Yoklamadan sonra Başkomutanın emri ile bir harp tatbikatı yapıldı. Atlıların süratle açılıp yayılması bir hayli heybetli oldu. Arkasından yapılan geçit resminde birkaç bin atlının dötrnala geçişleri bütün seyredenleri ulaşılması güç bir heyecana boğdu". 12 Nisan'dan 15 Nisan'a kadar Ilgın'a kalan Mustafa Kemal Paşa manevraları izledikten sonra not defterine şu cümleleri kayıt etmişti. "Süvari savaştan evvel bir savunma aracı, savaştan sonra ise bir hücum aracıdır. Ateş, süvari savaşının en önemli özelliklerindedir. Süvari kolordusunu Ilgın'da denetledik. Akşam Konya'ya ulaştık".

Sonuç olarak asilerin Ilgın'ı ele geçirmek istemeleri, onların bastırılmasının ardından Ilgın halkının ordunun başarısı için yaptığı yardımlar ve nihayet 5. Süvari Kolordusunun burada yerleşmesi Ilgının milli mücadele açısından önemini yeterli kadar ortaya koymaktadır.

Kaynaklar:

ATALAY, Ahmet, *Milli Mücadelede Konya Kuva-yı Milliyecileri*, C.1, Damla Ofset, Konya 1997.

ALTAY, Fahrettin, *10 Yıl Savaş ve Sonrası*, İnsel yayınevi, İstanbul, 1970.

AVANAS, Avanas, *Milli Mücadele'de Konya*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 1988.

- ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C. 2, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1970.
- ÇOŞAR, Ömer Sami, *İstiklâl Harbi Gazetesi*, Yeni İstanbul yay., 27 Eylül 1919, no 119.
- ERDEHA, Kâmil, *Milli Mücadele’de Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975.
- GÜREL, Kâzım, “Milli Mücadele’de Konya”, *Yeni Konya*, 7– 20 Eylül 1959.
- KOÇ, Mehmet, *Akşehir’den Zafere Doğru*, Akşehir Belediyesi Kültür Yayını, Akşehir, 2009, s 42- 70.
- KOÇ, Mehmet, *Atatürk Akşehir’de*, Akşehir Belediyesi Kültür Yayını, Akşehir 2010, 1– 42.
- Öğüt Gazetesi, 15, 16, 20, 21 ve 24 Teşrinievvel 1336 (Ekim 1920).
- ÖNDER, Mehmet, Milli Mücadelede Konya- 1. Delibaş Hadisesi, Konya 1955.
- ÖNDER, Mehmet, Milli Mücadelenin Yanına ve Safına Öğüt Gazetesi, Güven Mat. Ankara 1986.
- SABİS, Ali İhsan, *Harp Hatıralarım, C., 5, İstiklâl Harbi*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1951.
- SEMİZ, Yaşar, “Atatürk ve Konya”, İpek Yolu Konya Kitabı XI, Özel Sayı, Konya 2008, s 1– 20.
- TÜRKMEN, Zekeriya, “Mustafa Kemal Paşa’nın Büyük Taarruz Öncesinde Süvari Kolordusunu Denetlemesi ve Ilgın Manevrasında Süvari Kolordusu”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XX, S. 58, Ankara Mart 2004.
- YAZMAN M. Şevki, *İstiklal Savaşı Nasıl Oldu*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1934, s. 53– 74.

YÖRÜK KAVRAMI VE KONYA YÖRÜKLERİ

Türk tarihinde “*Türkmen*” adının Oğuzların Müslüman olmalarından sonra “*Oğuz*” adının yerine geçen bir kavramdır. Anadolu’yu 1071 Malazgirt Savaşından sonra fetheden Türkmenler (Oğuzlar), çok kısa bir süre içinde başta Anadolu’nun dört bir yanı olmak üzere Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika kıyı şeridinde uzanmışlar ve buralara 24 oğuz boyuna mensup toplulukları yerleştirmişlerdir. Türkmenler, Oğuz Türklerinin kendileridirler ve Oğuzların 24 boy ve soyadlarını; Afşar, Beğdili, Karkın, Bayındır, Çepni, Salur, Alanyontlu, Yüreğir, Ağva (Ağba), Kınık, Bayat, Yazır, Akeveli, Karaveli, Döğer, Dudurga Çiğil gibi, kabile veya aşiret halindedir. Kabile veya aşiret halinde olmayanlar da köy ve yer adları halinde bu adları taşımışlardır¹. Türkmenler ana yurtlarından getirdikleri devlet teşküllerine ait kurumlarını, gelenek ve göreneklerini İslam Dünyasında da devam ettirmişlerdir. Osmanlı Devleti döneminde çok önemli görevlerde bulunan Türkmenler bir süre sonra yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Türkmenlerden yerleşik hayata geçmeyip konar- göçer olarak hayatlarını sürdürenlerin bir kısmı ise Yörük olarak adlandırılmaktadır.

A- Yörük Adı

Bugün kullanılan şekli ile Yörük adına 15. yüzyıl kanunnamelerinde ve Aşıkpaşzade’nin Tevârih-i Ali Osman adındaki eserinde rastlanmaktadır. O yıllarda bir boy adı olarak değil, askeri ve yönetsel bir örgüt anlamında kullanılan Y örü k kelimesi daha sonraları gerçek anlamını kaybetmiş ve Batı Anadolu ile Güney Batı Anadolu’daki oymakların genel adı olmuştur.

Yörük kelimesi etimolojik açıdan çok fazla tartışılmış kelimelerden birisidir. Türkmen ve Yörük kelimesinin tarihi vesikalarda eş anlamlı kullanıldığını belirten Mehmet Eröz’e gö-

¹ Naci Kum, “Türkmen, Yörük ve Tahtacılar arasında Tetkikler, Görüşler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Cilt 1, Sayı 5. 1949. s. 69- 71 alıntı, s. 70.

topluluğunun kökeni itibarıyla kesinlikle Oğuzlardan olduğu XV. asırda yaşayan ve imparatorluğun kuruluşu ile ilgili en eski bilgileri verenlerden Oruç Bey'in "bu oğuz tarifesi göçkuncü Yörükler idi" şeklindeki ifadesiyle de sabittir⁵⁰. Ahmet Caferoğlu'nun da belirttiği gibi Oğuz- Türkmen ve Yörükler birleşik halde Anadolu'nun etnik yapısını teşkil etmiş ve ona kesin bir hüviyet kazandırmışlardır⁵¹

Kaynaklar:

- Ahmed Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966- 1200)*. İstanbul 1989, Belge no: 60, 125.
- ALİŞAR, Fahrettin, Çiğil Türkleri ve Aşağı Çiğil, *Aşağı Çiğil Belediyesi Yayınları*, 2005.
- AVCIOĞLU, Doğan, *Türklerin Tarihi*, Tekin Yayınevi. İstanbul 1981.
- CAFEROĞLU, Ahmet, "Anadolu Etnik Yapısının Oğuz- Türkmen- Yörük Üçlüsü", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt V, Cüz 1- 4, 1973, s. 75- 86.
- ÇETİNTÜRK, Salahaddin, "Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri", *DTCFD*, 11/ 2, Ankara 1943, s. 14.
- EMECEN, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara 1989.
- ERÖZ, Mehmet , "Türk köy Sosyolojisi Meseleleri Yörük- Türkmen Köyleri", *Türkiye Harsi ve İktimai Araştırmalar Dergisi*, 1967, S. 81, s. 6.
- ERÖZ, Mehmet, Yörükler, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1991.
- GÖÇER, Ali, "Kayseri'de Oğuz Varlığı", *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl 25, Sayı 289, Ocak 2002, s. 126.
- GÖKÇEN, İbrahim, 16. ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yörük ve Türkmenler, İstanbul 1946.
- GÖKBİLGİN, Tayyib, *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad- ı Fatihan*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1957.
- GÜNDÜZ, Tufan, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri- Bozulmuş Türkmenleri 1540- 1640*, Bilge Yayınları, Ankara 1997.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1991.

⁵⁰ Gökbilgin Tayyib, *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad- ı Fatihan*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1957, s. 6.

⁵¹ Ahmet Caferoğlu, " Anadolu Etnik Yapısının Oğuz- Türkmen- Yörük Üçlüsü", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt V, Cüz 1- 4, 1973, s. 80.

- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600)*, Çev: Halil Bertkay, Eren Yayınlar, İstanbul 2000.
- KAZICI Ziya, *Osmanlılarda Vergi Sistemi*, Şamil Yayınevi, İstanbul 1977, s. 112.
- KUM, Naci, “Türkmen, Yörük ve Tahtacılar arasında Tetkikler, Görüşler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Cilt 1, Sayı 5. 1949. s. 69- 71 alıntı, s. 70.
- ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691- 1696)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1963.
- “Osmanlı Kanunnameleri”, *MTM.*, 1/2 (İstanbul 1133), s.306- 307.
- ÖZBAY, Rahmi Deniz, “Tanzimat Sonrası Akdağ Kazası Civarına Afşar Türkmenlerinin İskânı”, *XIV. Türk Tarih Kongresi, 9 -13 Eylül 2002*. Kongreye Sunulan Bildiriler, C. II. Kısım I. Ankara 2005, s. 454.
- SAYDAM, Abdullah, “Orta Anadolu’daki Aşiretlerin İskânı”, (1839-1853), *Prof. Dr. Bayram Kodaman’a Armağan*, Samsun 1993, s. 247.
- SÜMER, Faruk, *Oğuzlar(Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992.
- SÜMER, Faruk, *Oğuzlar*, Ana yayınları No:1, s. V.
- SÜSLÜ, Memduh Yavuz, “Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, S. 43, Mayıs 1942, s. 38.
- ŞAHİN, İlhan, “ Osmanlı imparatorluğunda Konar- Göçer Aşiretlerin Hukuki Nizamları”, *Türk Kültürü*, Yıl 20, Sayı 227, 1982, s. 285.
- TİMUR, Taner, *Osmanlı Toplumsal Düzeni*, İmge Yayınları, 3.Baskı Ankara 1994.
- TÜRKAY, Cevdet, Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1979.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, “Anadolu’nun Etnik Yapısı, Dünü ve Bugünü”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 112, İstanbul 1996, s. 20.
- WERNER, Ernst, *Büyük Bir Devletin Doğuşu: Halk Ayaklanmalar ve Askeri Feodalizm*. (Çev: Yılmaz Öner). Alan Yayıncılık İstanbul 1998.
- YALGIN, Ali Rıza, *Cenüpta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı yayını, C. II., Ankara 1977.
- YAKUPOĞLU, Cevdet, “Türkistan’ın Büyük Türk Boylarından Çiğiller ve Anadolu’da İskân İzleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29(47), s. 126.
- 5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565- 1566), Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayınları, Nu: 21, Ankara, 1994, hüküm 247, tıpkıbasım s. 107.

BİR KÖYLÜ MİLLETVEKİLİ MUSTAFA LÜTFİ EKEN

ÖZET

1901 yılında Konya'nın Hayırlıoğlu Köyü'nde dünyaya gelen Mustafa Lütfi Eken Nurullah oğullarından Dağlı lakaplı Hasan Efendi'nin oğludur. Annesi Seydişehirli Kadı Numan Efendi'nin kızı Ayşe Hanımdır. Mustafa Lütfi aydın ve hayırsever bir kişi olan babası Hasan Efendi'nin Hayırlıoğlu'nda yaptırdığı okulda öğrenim gördü. Harf İnkılâbından sonra da tamamen kendi gayretiyle Latin harfleriyle okuma yazma öğrenmiştir.

1930 'da Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapatılmasından sonra Atatürk uzman bir ekiple, üç ay süren bir yurt gezisine çıkmıştı. Bu gezi kapsamında 18 Şubat 1931 de Konya'ya gelen Atatürk, 3 Mart 1931'e kadar burada incelmelerde bulundu. Gezi boyunca halkın dertlerini yakından inceleyen Atatürk Parlamento da aktif şekilde çiftçilikle uğraşan bir milletvekilinin bulunmasının faydalı olacağına karar verdi ve bu vekilin Türkiye'de en fazla ziraatın yapıldığı Konya'dan seçilmesine karar verildi. İşte Mustafa Lütfi Eken Atatürk'ün bu talebi ile 24 Nisan 1931 seçimlerinde IV. Dönem Konya milletvekili olarak seçildi. IV ve V. Dönem Konya Milletvekili olarak görev yapan Mustafa Lütfi Eken Meclis Tarım Komisyonu'nda da görev yaptı.

VI. Dönemde aday gösterilmeyince köyüne geri döndü ve yeniden çiftçilik hayatına başladı. Başarılı bir çiftçi olan Mustafa Lütfi Eken bir süre sonra topraklarını ortakçılara devrederek ailesi ile birlikte Konya'da Türbe önündeki evlerine yerleşti. 1949-1950 yılları arasında İzzet Erdal Bey ile Desoto oto bayiliğini aldılar. Aynı dönemde elektrik şirketine üye olarak toplantılarına katıldı. Ayrıca çiftçi mallarını koruma derneğinin Konya Şubesi Başkanlığını yaptı. Halk arasında "Baron" lakabı ile anılan, Atatürkçü kimliği ile tanınan Milletvekili Mustafa Lütfi Eken bir süre tedavi gördüğü İstanbul Amerikan Hastanesinde 13 Ocak 1993'te 92 yaşında vefat etti.

Giriş

IV. ve V. Dönem Konya Milletvekili olan Mustafa Lütfi Eken, Bozkır Karaardıç köyünden göç ederek Çumra'ya yerleşen Nurullah oğullarından Dağlı lakaplı Hasan Efendi'nin oğludur. 1317 (1901) tarihinde Hayırlıoğlu köyünde dünyaya geldi. Annesi Seydişehirli Numan Efendi ismindeki kadı efendi

lakabı küçük Kâzım), Rüştü Özal, Suat Abanazır, Mahmut Sural ve kendisinin milletvekili olmasında pay sahibi olan Fahrettin Altay Paşa ile görüşürdü¹⁰¹.

Düzenli, tertipli yaşamayı severdi, istisnasız her sabah traşını olur, düzgün kıyafet giyer kravatsız dolaşmazdı. Kahvaltı sonrası 20- 25 dakika kültüfzık (spor) yapardı. Günlük, iki- üç gazete okur, bazen gazetesindeki haberlerle ilgili aile içinde fikir münazarası yapardı. Kendi doğrularından taviz vermeyi sevmezdi¹⁰².

Halk arasında “Baron” lakabı ile anılan, Atatürkçü kimliği ile tanınan 4 ve 5. dönem Konya Milletvekili Mustafa Lütfi Eken bir süre tedavi gördüğü İstanbul Amerikan Hastanesinde 13 Ocak 1993'te 92 yaşında vefat etti. Cenazesi Konya'ya getirildi. 14 Ocak 1993 Perşembe günü ikindi namazına müteakiben Selimiye Camiinde kılınan namazdan sonra Üçler Mezarlığındaki aile kabristanında toprağa verildi¹⁰³

Kaynakça

I. Dergi ve Gazeteler (

Kullanılan gazeteler dipnotlarda belirtilmiştir)

Aynı Tarihi, C. 25, S. 84- 85, Nisan 1931, s. 7295.

Akşam, (1932- 1937).

Babalık, (Konya gazetesi), (1931).

Cumhuriyet, (1931- 1937).

Ekekon, (Konya gazetesi), (1937).

Hâkimiyeti Milliye, (1931).

Konya, (1325- 1326).

Selçuk, (Konya gazetesi), (1950).

Ulus, (1937).

¹⁰¹ Suat Abanazır, “Mustafa Eken (Köylü Mebus),” *Yeni Konya*, 15 Ocak 1993; Ayrıca Abanazır'la yapılan özel görüşme.

¹⁰² Eken, *age.*, 2008.

¹⁰³ Ailesi tarafından verilen vefat ve başsağlığı ilanı için bak. *Yeni Konya*, 15 Ocak 1993. Mustafa Lütfi Eken'in ölümü ile ilgili 15 Ocak 1993 tarihli Konya Postasında baş sayfada küçük bir alanda Konya eski milletvekillerinden M. Lütfi Özçimen vefat etti. 4 ve 5 dönemde Meclis'te Konya'yı temsil etmişti. Konya'nın Hayırlıoğlu köyünden olan Mustafa Lütfi Özçimen İstanbul'da toprağa verildi” bilgisi var. Fahri Çoker'de Türk Parlamento Tarihinde hatalı olarak köyünde öldüğünü ve köyünde toprağa verildiği yazar. Çoker, *age.*, s. 387.

Yeni Konya, (1950- 1993).

II. Röportaj

BARAN, Ayşe, Prof. Dr. Yaşar Semiz tarafından 16 Kasım 2001'de Konya'da yapılan röportaj, Konya 2001.

EKEN, Osman, Prof. Dr. Yaşar Semiz tarafından 09 Mayıs 2008'de Konya'da yapılan röportaj, Konya 2008.

III. Kitap ve Makaleler

ABANAZIR, Suat, "Mustafa Eken (Köylü Mebus)", *Yeni Konya*, 15 Ocak 1993.

ALTAY, Fahrettin, *10 Yıl Savaş (1912- 1922) ve Sonrası*, İnsel Kitapevi yay., İstanbul 1970.

AYTEKİN, Hanefi, "Konya'ya Hizmet Veren Valiler", *Yeni Konya*, 25- 28 Ağustos 1975.

BALTAOĞLU, Ali Galip, *Atatürk Dönemi Valileri*, Ocak Yay., Ankara 1998.

Başar, Ahmet Hamdi, *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay., No:155, Ankara 1981.

CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası, Ulus Basımevi, Ankara 9- 16 Mayıs 1935.

CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) Büyük Kurultayın Fevkalade Toplantısı, Kurultay Azaları İsim Defteri, Ulus Basımevi, Ankara 26. XII 1938.

ÇOKER, Fahri, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM, IV. Dönem (1931- 1935)*, C.2, TBMM Vakfı Yay., No:12, Ankara 1996.

"Eski Mebusların Takriben Üçte Biri Değişti. Yenilerin Çoğu İşçidir", *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1931.

EVREN, Afif, *Atatürk'ün Konya'ya Gelişleri*, Babalık Basımevi, Konya 1940.

"Gazi Hz. Bayramı (Ramazan) Konya'da Geçirdiler", *Cumhuriyet*, 21 Şubat 1931.

"Gazinin Konya'da Yaptıkları Tetkikat", *Cumhuriyet*, 24 Şubat 1931.

"Gazi Hazretleri namzetleri tetkik ediyor", *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1931.

"İntihabat Emri Gece Verildi", *Cumhuriyet*, 6 Mart 1931.

"Mebusluk İsteyenlerin Miktarı 800 oldu", *Cumhuriyet*, 23 Mart 1931.

"Mebusluk Taliplerinin Sayısı Hayli Fazla, Taliplerin Sayısı 1300'ü Buldu", *Cumhuriyet*, 3 Nisan 1931.

Meşhur Valiler, İçişleri Bakanlığı Merkez Valileri Bürosu yay. Sayı 1, Ajans Türk Mat. Ankara 1969.

ÖNDER, Mehmet, *Atatürk Konya'da*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 1989.

SOYAK, Hasan Rıza, *Atatürk'ten Hatıralar*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yay., İstanbul 2004.

SURAL, Mahmut, "Köylü Mebusu Mustafa Ekenle konuştum", (Röportaj)
Yeni Konya, 5- 6 Haziran 1975.

TAŞBAŞ, Sıraç Aydın, "Atatürk ve Konya'ya Gelişleri", *Yeni Konya*, 20 Mayıs 1981.

"İntihabat Emri Gece Verildi", *Cumhuriyet*, 6 Mart 1931.

"Yeni Mebuslar Arasında Çiftçi ve Amele Sınıfının da Temsilcileri Var",
Cumhuriyet, 15 Nisan 1931.

DR. RAMAZAN AYDIN

İDİL-URAL TÜRKLERİ

Yenileşme - Kimlik ve Tarih Algısı

شورا

تورکەن بو سکون
«تولکوت» آنالوب،
بولماسه نوبشر، لکن
موی نیکشرمه، بیه، او
بچک ابرسه قول حال
بورسی زمانلری و
بولدیمیز علم و عرفان
کوبک بو زمانده ده
زانع آنلر ناخلو کوب
مثال: (۱) بو کور
اوبلاستده و بر غوبریان
مناستلری بولماغان چید
و بوتون غریبلر «قرغ
قراق ابله لرغر آراس
آرامدهن کس تمام با
ورده، روسلر فر
صالب و کیم املاری ا
أوردکارینن مولک استلا
سورین آلا، بو سور
«گیرگیز» سورینه آورد
«چیر چیر» سورینه او
حلفدن گیرگیز، گیرگیز
یارلی تاریخ کتابارینه
بازلوب تکدن سولک، بر
حلفلر: قازانچین مولک تا
و چیر چیرلر ظامر بوللا،
(۲) شو بولدیمیز علم
بولتاوا غوبریانندن مالا
قازانک تلی کبلدی «قرغ
آرامدهن بالغر مالا
عز
کوب
با

نومبر ۱

۳۰ قوالحه ۱۳۲۵

پنجشنبه

۱۰ غنوار ۱۹۰۸

اون بیش کورنده برچققان ادبی فنی سیاسی مجموعه در

شورا

نورغنه کاروان سرای مسجیدی

AYDIN
YAYINLARI

İDİL-URAL TÜRKLERİ

Yenileşme, Kimlik Ve Tarih Algısı

Dr. RAMAZAN AYDIN

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

İDİL-URAL TÜRKLERİ
Yenileşme, Kimlik Ve Tarih Algısı
Dr. RAMAZAN AYDIN

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-21-8

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

İDİL-URAL TÜRKLERİ

Yenileşme, Kimlik Ve Tarih Algısı

Dr. RAMAZAN AYDIN

KAYNAKÇA**A. ARŞİV VE KÜTÜPHANELER**

1. Tataristan Cumhuriyeti Millî Arşivi (Kazan)
2. Orenburg Oblastı Devlet Arşivi (Orenburg)
3. Türkiye Cumhuriyeti Kızılay Arşivi (Ankara)
4. Galimcan İbrahimov Dil, Edebiyat ve Sanat Enstitüsü Arşivi (Kazan)
5. Tataristan Millî Kütüphanesi (Kazan)
6. Tataristan Fennler Akademisi Şihabettin Mercani Tarih Enstitüsü Kütüphanesi (Kazan)
7. Türkiye Cumhuriyeti Millî Kütüphane (Ankara)
8. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi (Ankara)
9. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi (Ankara)
10. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi-İSAM (İstanbul)
11. Rusya Federasyonu Millî Kütüphanesi (Petersburg)
12. Rusya Federasyonu Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü (Petersburg)
13. Rusya Devlet Kütüphanesi (Moskova)
14. Kazan Federal Üniversitesi Filoloji Enstitüsü Kütüphanesi (Kazan)
15. Kazan Federal Üniversitesi Laboçevski Kütüphanesi (Kazan)
16. Tataristan Fenler Akademisi Tarih Enstitüsü Kütüphanesi (Kazan)
17. Orenburg Hüseyin Yamaşev Kütüphanesi (Orenburg)
18. Başkurdistan Zeki Velidi Togan Millî Kütüphanesi (Ufa)
19. Muhammet Fatih Kerimî Müzesi (Elmetyevsk- Minnibayevo/Tataristan)
20. Kayyum Nasırî Müzesi (Kazan)

B. TARANAN SÜRELİ YAYINLAR

- Ahbar (Kazan) 1907-1908
 An (Kazan) 1921-1918
 Avıl (Simbir) 1918
 Azad (Kazan) 1906
 Azad Halık (Kazan) 1906
 Beyanü'l-Hak (Kazan) 1906-1914
 Başkurd (Ufa) 1917-1918
 Çükeç (Orenburg) 1906-1910
 Din ve Maîşet (Orenburg) 1906-1918
 Duma (Petersburg) 1907
 Ed-Din ve'l Edeb (Kazan) 1906-1908; 1913-1917
 El'Asrül Cedid (Uralsk) 1905-1906
 El-İslah (Kazan) 1907-1909
 İdil (Atrahan) 1907-1914
 İl (Moskova) 1913-1915
 İktisâd (Samara) 1908-1913
 İslam Mecmuası (İstanbul) Karışık Sayılar
 İttifak (1918) Kazan
 Karmak (Orenburg), 1915-1917
 Kazan Muhbiri (Kazan) 1905-1911
 Koyaş (1912-1918), Kazan
 Marif (Kazan) 1918
 Malumat-ı Şer'iyye-i Orenburgiyye (Ufa) 1908-1917
 Mektep (Kazan) 1913-1914

Millet (Petersburg) 1913-1915
Milli Bayrak (Mukden) 1936-1937
Muallim (Orenburg) 1913
Muhtariyet (Ufa) 1917-1918
Nur (Petersburg) 1905-1914
Sırat-ı Müstakim (İstanbul) Karışık Sayıları
Sibirya (Tomsk) 1912-1913
Söz (1915-1916), Moskova
Süyümbike (Kazan) 1913-1918
Şûra (Orenburg) 1908-1917
Tan Yıldızı (Kazan) 1906
Teârûf-i Müslimin (İstanbul) 1910-1911
Terbiye-i Eftal (Moskova) 1907
Tercüman (Bahçesaray) Karışık Sayıları
Turmuş (Ufa) 1913-1918
Uluğ Türkistan (Taşkent) 1917
Ural (1907), Orenburg
Ülfet (Petersburg) 1905-1907
Vakit (Orenburg) 1906-1918
Yana Vakit (Orenburg) 1917-1918
Yağça Millî Yul (Berlin) 1936-1937
Yeni Yapon Muhbiri (Tokyo) 1933-1935
Yıldız (Kazan) 1906-1918

C. BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLAR

1) Kitaplar

Ahmer, Ş. *Matbacılık Tarihi*, Kazan, 1909
Ahmerov, Ayneddin, *Bulgar Tarihi*, Kazan, 1909
Ahmerov, Ayneddin, *Kazan Tarihi*, Kazan, 1910
Atlası, Hadi, *Kazan Hanlığı*, Kazan, 1914
Bigiyef, Musa Carullah, *Halk Nazarına Bir Niçe Mesele*, Kazan, 1912
Fahredden, Rızaeddin, *Asar*, C.I, Kazan, 1900
Fahredden, Rızaeddin, *Kitab'ül-İtibar*, Kazan, 1887
Fahredden, Rızaeddin, *Rihletü'l-Mercânî*, Kazan, 1897
Fahredden, Rızaeddin, *Şûra'nın Til Yarışı*, Orenburg, 1910
Fahredden, Rızaeddin, *Tercimem*, Ufa, 1909
Fahredden, Rızaeddin, *Ahmed Bay*, Orenburg, 1910
Fahredden, Rızaeddin, (Gafil b. Abdullah müstear ismiyle), *Selîme Yakî İffet*, Kazan, 1899
Fahredden, Rızaeddin, *Ahmed Midhat Efendi*, Orenburg, 1913
Fahredden, Rızaeddin, *Esmâ Yâki Amel ve Ceza*, Orenburg, 1903
Fahredden, Rızaeddin, *Meşhur Hatınlar*, Orenburg, 1904
Fahredden, Rızaeddin, *Rihletü'l-Mercânî*, Kazan, 1897
Fuks, Karl, *Kazan Tarihi*, Kazan, 1908
Kerimî, Muhammed Fatih, *Andan Bundan*, Orenburg, 1907
Remiyev, İsmail *Vakıtlı Tatar Matbuatı*, Kazan, 1926
Fahredden, Rızaeddin, *Asar*, C.1, Cüz. 7, Orenburg, 1904
Roberts, Michell, ve Nevill Forbes, *The Chronicle of Novgorod 1016-1471*. Londra, 1914
Rychkov, P.İ. *Topografiya Orenburskoy Gubernii*, Orenburg, 1887
Sadi, A. *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Kazan, 1926

Şecere-i Cengiz, Kazan 1906

Taymas, Abdullah Battal, *Kazan Türkleri*, Ankara, 1966

Togan, Ahmet Zeki Velidi, *Türk ve Tatar Tarihi*, Kazan, 1912

Velidi, Cemalettin, *Millet ve Milliyet*, Orenburg, 1914

Vambery, Arminius, *Türk Hanımları*, Çev. M. Fatih El-Kerimî, , Orenburg, 1901

Velyaminov-Zernov, V.V., *İssledovedovenia o Kasımıvskih Tsaryah i Tsareviçah (Kasım Hanları ve Hanzadeleri Hakkında Araştırma)*, C.III, Petersburg, 1866

Zeynep ve Esmâ Hatıraları, TİAGİEA, Fond125, Tasvirleme 3, Muhafaza birimi 1, s.24-25

2) Makaleler

A, İ. "Ahmed Bay Vakfı", *Şûra*, 1908, S1, s.13-15

A. N., "TarañçıTürkleri", *Şûra*, 1914, S.15, s.455-457

Abbasi, A. M. "İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XII), *Şûra*, 1911, S.19, s. 589

Abdullah, Muski, "İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXVI), *Şûra*, 1911, S.20, s.614-615

Abdullayev, Abdulbahir "Adetlerimiz ve Cehaletimiz", *Şûra*, S.6, 1914, s.178-181

Abdullin, Ayaz, "Kazakların Geçmiş Günleri ve Gelecekleri", *Şûra*, 1917, S.8, s.179-180

Abdulmeneva, H. G. "Djadidizm: Novometodnie "Medrese Husainiya" i "Jenskaya Şkola Bagbostaniya", *İslamskoe Obrazovanie: İstoriya, Sovremennoe Sostoyanie i Perspektiv Razvitiya*, Haz. G. V. Balyarova, S. M. Gumirova, Z. R. Şaripova, Orenburg, 2010, s.17-21

Abdüllkübbar, Molla Emir b. "Karañçı Türkler Kandak Turalar" Digen Makaleni İntikad", *Şûra*, 1915, S.18, s.558-559

Abdüllaziz, Musa, Kazak Tarihi Hakkında", *Şûra*, 1911, S.5, s.134-135

Abdürreşid, "Rusya'da Hüseyinof Biraderleri", *Teârîf-i Müslimîn*, 2 Eylül 1326, C. I, S. 14, s.229

Abeydi, Mücahit, "Tarih-i Milli", *Şûra*, 1911, S.4, s.116-117

Abidev, Muallim Habibullah "Türkler İçin Umum Bir Til" *Şûra*, 1913, S.12, s.364

Abidov, Habibullah, "Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü?!" *Şûra*, 1913, S.22, s.687

Adlı, Fatih, "İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XI), *Şûra*, 1911, S.19, s. 588-592

Afi, S. "İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap III), *Şûra*, 1911, S.18, s.552-556

Agayev, Emin, "Müslüman İngilizler" , *Şûra*, 1915, S.24, s.750-751

"Ahmed Bay Vasıyeti" *Şûra*, 1909, S.11, s.339-341

Ahmeriyev, Ayneddin "Tatarca, Türkçe, Müslümanca", *Yıldız*, 1906, S.6, s.1

Ahmerov, "Vatan ve Millet Tarihi", *Kazan Muhbiri*, 12 Nisan 1906, S.67, s.2

Ahmetcanov, M. "Rıza Fahreddinov Şeceresi", *Kazan Utları*, S. 1, 1984, s. 164-168

Aitov, Muhammedcan Süleymanoğlu, "Pugaçev", *Şûra*, 1913, S.13, s. 396-397

Akçura, Yusuf, "Ahmet Mithat Efendi" *Türk Yurdu*, 1912, C.I, S.6, s.173-177

Akçura, Yusuf, "Türk ve Tatar Birdir, Türkler Medeniyete Hizmet Etmiştir", *Türk Yurdu Dergisi*, C. I, S.24, 4 Teşrinievvel 1328 (17 Ekim 1912), s.428

Akçuraoğlu, Yusuf, "Bir Müsteşarikin Seyahati Semerlerinden", *Şûra*, 1908, S.4, s.104-105

Akçurin, A, "Sart Sözü Hakkında", *Şûra*, 1912, S.9, s. 274

Akçurin, Âlim, "Toktamış Han ve Yarlığı", *Şûra*, 1912, S.2, s.49-51

Akçurin, Âlim, "Toktamış Han'ın 2. Yarlığı", *Şûra*, 1912, S.10, s.307-309

Albanov, Sadık, "Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü?!" *Şûra*, 1913, S.22, s.687

- Alhanov, Zakircan, "Müsülmanlar Arasında İlim Taralmav Hakkında Mülahazalar", *Şûra*, 1912, S.11, s.337-339
- Ali, Habib, "Belçika ve Belçikalılar" *Şûra*, 1915, S.12, s. 358-360
- Ali, Hasan, "Eski Türklerde Tormuş", *Şûra*, 1912, S.23, s.716-718
- Ali, Hasan, "Tarihimizi Tikşeru (Analiz etmek İncelemek) Hakkında Beyan ve İzah", *Şûra*, 1915, S.3, s.83-84
- Ali, Hasan, "Tarihimizi Tikşeru Hakkında Beyan ve İzah", *Şûra*, 1915, S.4, s.104-105
- Ali, Hüseyin, "Kazaklarda Müftülük Meselesi", *Şûra*, 1913, S.9, s.272-274
- Ali, Hüseyin, "Tarihimiz ve Rusça Kitaplar Tapkırında", *Şûra*, 1911, S.4, s. 114-115
- Alican Tırışkavî, "Til Meselesi", *Şûra*, 1916, S.10, s. 446-449
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.22, s.693-694
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.23, s.724-725
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.20, s. 630-631
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.16, s. 500-501
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.17, s. 532-534
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.18, s. 563-565
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.19, s. 595-598
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.21, s.658-659
- Alim, Merd, "Fenni Terbiye (Pedagogiya)", *Şûra*, 1913, S.24, s. 756-758
- "Amerika'da Altın ve Gümüş Padişahlar" *Şûra*, 1914, S. 18, s. 554-556
- "Amerika'nın Büyük Adamı (T. Edison)", *Şûra*, 1911, S.20, s. 618-620
- "Amerika'da Müslümanlar, Mormonlar, Bâbiler", *Şûra*, 1917, S.17, s.397-399
- "Ana Mektebi", *Şûra*, 1910, S.9, s.276-278
- "Arslan Ali (Alb Arslan)", *Şûra*, 1909, S.16, s.481-482
- Apanay, Bedreddin, "Cevaplar Hakkında Fikirler", *Şûra*, 1911, S.23, s.719-720
- "Asar-ı Atika", *Şûra*, 1910, S.19, s.593-596
- Atlası, Hadi, "Biz ve Misyonerler", *Şûra*, 1910, S.17, s.527-529
- Atlası, Hadi, "Biz ve Misyonerler", *Şûra*, 1910, S.22, s.676-678
- Atlasov, Hadi, "Biznin Terakki" *Şûra*, 1910, S.24, s.745-748
- Atlasov, Hadi, "Başkurtlar", *Şûra*, 1913, S.10, 297-299
- Atlasov, Hadi, "Başkurtlar Hakkında Bir Söz", *Şûra*, 1913, S.9, s.261-263
- Aziz, Ubeydullah, "Milliyetni Niçik Anlıysız?", *An*, 1913, S.21, s.368
- B, M. "Harezmi Hanı Şir Gazi Han Hakkında", *Şûra*, 1913, S.7, s. 217-218
- B, M. "Şir Gazi Han Hakkında", *Şûra*, 1913, S.12, s.370-371
- Bahbud Hoca, Mahmud Hoca b. (Semerkand Müftü Darü'l- Kadısı),"Sart Sözü Meçhuldur", *Şûra*, 1911, S.19, 581-582
- Battal, Abdullah, "Mekteplerimizde Tatar Tili", *Mektep*, 1913, S.9, s. 215-218
- Battal, Abdullah, "Milliyetni Bilgilev", *Mektep*, 1913, S.6, s.149-153
- Battal, "Katay Başkurtları", *Yıldız*, 1912, S.52, s.3
- Bayezidov, "Tatarlıktan Rücu", *Nur*, 4 Şubat 1906, S.21, s.3-4
- Bayezidov, Ataullah, "Biz Türk mü Tatar mı?", *Nur*, 11 Şubat 1906, S.22, s.2
- Bayezidov, Ataullah, "Biz Tatarmız Digen Kişiler Rücu Kılmalı, Bu Fikirden Kayıtmalı (Tercüman)", *Nur*, 30 Şubat 1906, S.18, s.2
- "Bedreddin Simavi", *Şûra*, 1910, S.21, s. 641-643
- Behrambek, Devletşayev, "Türkistanlılar", *Şûra*, 1913, S.1, s. 12-15
- Beşiri, Zarif, "Çuvaşlar, Adet ve İtikatları", *Şûra*, 1909, S.13, s. 404-405
- Beşiri, Zarif, "Çuvaşlar, Çuvaşların Dinleri ve Eski Eserleri", *Şûra*, 1909, S.10, s.300-302
- Beşiri, Zarif, "Çuvaşlar, Duaları ve Dilekleri", *Şûra*, 1909, S.18, s. 557-558

- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, Giyimleri ve Kul (Dünya) İşleri”, *Şûra*, 1909, S.17, s. 532-534
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, Hatun Kızları, Yurt ve Bala Terbiyeleri”, *Şûra*, 1909, S.19, s. 592-593
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, İktisad, Namus ve Millilikleri”, *Şûra*, 1909, S.14, s.430-432
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, Köyleri (Ezgi, Şarkı), Muzika ve Hissiyatları” *Şûra*, 1909, S.21, s. 654-656
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, M’arîf ve Yaşlar Hem Matbû’atları”, *Şûra*, 1909, S.15, s. 459-460
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, Makale, Tabuşmak, Hikâye ve Çırlar”, *Şûra*, 1909, S.12, s. 366-367
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, Misafirperverlik, Yahşılık ve İffetlikleri”, *Şûra*, 1909, S.22, s. 685-686
- Beşiri, Zarf, “Çuvaşlar, Turmuşları ve Bayramları”, *Şûra*, 1909, S.16, s.498-500
- Beşiri, Zarf, “Mişerler”, *Şûra*, 1910, S.1, s. 5-6
- Beşiri, Zarf, “Mişerler”, *Şûra*, 1910, S.3, s. 74-77
- Beşiri, Zarf, “Mişerler”, *Şûra*, 1910, S.4, s. 106-108
- Beşiri, Zarf, “Mişerler”, *Şûra*, 1910, S.7, s. 202-206
- Beşiri, Zarf, “Mişerler”, *Şûra*, 1910, S.8, s. 236-238
- Bigi, Abdullah “Yeni Örgençe Barganda”, *Şûra*, S.4, 1914, s.110-112
- Bigi, Abdullah, “Yanga Ürgençe Barganda” *Şûra*, 1913, S.21, s.650-651
- Bigiyef, Musa, “Rahmet-i İlahiye Umûmiyeti Hakkında Berâhinim”, *Şûra*, 1909, S.2, s. 750-756
- Bigiyef, Musa, “Rahmet-i İlahiye Umûmiyeti Hakkında İtikadım”, *Şûra*, 1909, S.23, s.716-720
- Bikkolayef, İmam Ahmed Latif, “Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü? II”, *Şûra*, 1913, S.22, s.685
- Biktemirov, Ahmet Can “Mişar veya Mişerler”, *Şûra*, 1908, S.14, s.436-438
- Biktemirov, Ahmetcan, “Taşkent Müzehanesi”, *Şûra*, 1909, S.10, s.303-304
- Biktemirov, Ahmetcan, “Türkistan Vilayeti”, *Şûra*, 1908, S.12, s.378-379
- Biktemirov, Ahmetcan, “Türkistan Vilayeti”, *Şûra*, 1909, S.2, s. 43-44
- Biktemirov, Ahmetcan, “Kazaklar Ninday Kişiler?”, *Vakit*, 1906, S.93, s.2
- Biktemirov, Ahmetcan, “Türkistan Vilayeti”, *Şûra*, 1908, S.13, s. 411-414
- Biktemirov, Ahmetcan, “Türkistan Vilayeti”, *Şûra*, 1908, S.8, s. 247-248
- Biktemirov, Ahmetcan, “Türkistan Vilayeti”, *Şûra*, 1909, S.6, s. 181-182
- “Biz Tatar Değiliz”, *Yıldız*, 1906, S.3, s.1
- “Britanya Müzehanesi”, *Şûra*, 1914, S.5, s.140-141
- “Buhara Memleketi”, *Şûra*, 1910, S.4, s.100-102
- “Bulgarların Hükümet ve Dinleri”, *Şûra*, 1912, S.19, s. 590-591
- “Bulgarların Nesil ve Lisanları, Eserleri ve Şehirleri”, *Şûra*, 1912, S.20, s.627-628
- “Bulgarların Payitahtları Olan Bulgar Şehri”, *Şûra*, 1912, S.22, s.677-681
- “Bulgarların Savaşları ve Devletin Yıkılışı, Tatarlar”, *Şûra*, 1913, S.1, s. 10-12
- “Buryat Milleti”, *Şûra*, 1909, S. 3, s.79-81
- “Büyük Mesele”, *Din ve Maişet*, 1907, S. 16, s.256-257
- “Can Ali Han”, *Şûra*, 1909, S.14, s.419
- Canay, Muhammed Salah el-, “Müsülmanlar Arasında İlim Taralmav Hakkında Mülhazalar”, *Şûra*, 1912, S.11, s.338
- “Canbay”, *Şûra*, 1909, S.13, s.387
- “Canibek Han”, *Şûra*, 1908, S.4, s. 97-101
- “Cengiz Han”, *Şûra*, 1909, S.4, s. 97-100
- “Cengiz Han”, *Şûra*, 1909, S.5, s.129-133
- “Cevaplar Hakkında Fikirler”, *Şûra*, 1911, S.22, s.687-688
- “Cuci Han”, (Meşhur Adamlar ve Uluğ Hadiseler), *Şûra*, 1909, S.6, s.161-165

- “Cuci Han”, (Meşhur Adamlar ve Uluğ Hadiseler), *Şûra*, 1909, S.6, s.161-165
- “Danyal”, *Şûra*, 1909, S.13, s.385-386
- Derviş, (Bu Rızaeddin b. Fahredin’in Dergideki lakabıdır), “Özümüze Ait”, *Şûra*, 1908, S.4, s.107-110
- Derviş, (Bu Rızaeddin b. Fahredin’in Dergideki lakabıdır), “Özümüze Ait”, *Şûra*, 1908, S.3, s.80-81
- Devletşayev, Behrambek, “Bizler Türkmüyüz? Sartmıyız?”, *Şûra*, 1911, S.16, s. 504
- Devletşayev, Behrambek, “Türkistanlılar”, *Şûra*, 1913, S.1, s. 12-15
- Dinisi, İhsan b. Şah Amhmed ed-, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav? (Cevap XVI), *Şûra*, 1911, S.19, s.590-591
- Dokayev, Abdülhadi, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXXII), *Şûra*, 1911, S.21, s.649
- Dulyakomov, Molla Muhammedcan, “Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü? I”, *Şûra*, 1913, S.22, s.685
- Ebulyeş, “Türkmen İlinden”, *Şûra*, 1917, S.12, s.274-277
- “Eski Endülüs Akçaları”, *Şûra*, 1909, S. 3, s. 95
- “Eski Secere”, *Şûra*, 1914, S.22, s. Arka kapak
- F, A, “Polyak Tatarları Değil Belki Litva Tatarları”, *Şûra*, 1911, S.10, s. 301-303
- F, A, “Kulca Sultanlığı ve Tarançi Türkleri”, *Şûra*, 1908, S.18, s. 563-565
- F. G, “Ufa Vilayeti Tarihi”, *Şûra*, 1910, S.17, s. 523-524
- F. G, “Ufa Vilayeti Tarihi”, *Şûra*, 1910, S.17, s.519-522
- F. K., “İptidai Talim ve Müslüman Fraksiyası”, *Vakit*, 1917, S.2161, s.1
- F.K., “Hukuk İçün”, *Vakit*, 1911, S.794, s.1-2
- F.K., “İslahat-ı Dinîye”, *Vakit*, 1913, S.1308, s.2
- F.K., “Müslümanlarda Maârif”, *Vakit*, 1911, S.877, s.2
- F.K., “Tatarlar ve Sûdâgelik III”, *Vakit*, S.1911, S.802, s.1
- F.K., “Tatarlar ve Sûdâgelik II”, *Vakit*, 1911, S.800, s.1
- F.K., “Tatarlar ve Sûdâgelik IV”, *Vakit*, 1911, S.810, s.1
- F.K., “Tatarlar ve Sûdâgerler I”, *Vakit*, 1911, S 799, s.1-2
- F.K., “Türk Hanımları”, *Şûra*, 1909, S.15, s.461-462
- F.K., “Ufa’da Muallimler Kursu Açılı Münasebetiyle”, *Vakit*, 1915, S.1778, s.1
- Fahreddin, Rızaeddin, “Şeyh Cemalettin”, *Şûra*, 1917, S.14, s. 313-316
- Fahreddin, Rızaeddin, “Şeyh Cemalettin”, *Şûra*, 1917, S.15, s. 337-341
- F. R., “Şeyh Cemaleddin”, *Şûra*, 1917, S.16, s.361-365
- F. R., “Şeyh Cemaleddin”, *Şûra*, 1917, S.17, s.386-388
- F. R., Şeyh “Şeyh Cemaleddin”, *Şûra*, 1917, S.18, s.409-413
- F. R., Şeyh “Şeyh Cemaleddin”, *Şûra*, 1917, S.19, s.433-436
- R.F. “Şeyh Cemaleddin”, *Şûra*, 1917, S.20, s.457-461
- R.F. “Şeyh Cemaleddin”, *Şûra*, 1917, S.23-24, s.513-517
- Fahreddin, R. “Kızlar Terbiyesi”, *Şûra*, 1909, S11, s.345-346
- Fahreddin, Rızaeddin, “Hatunların Mescidlerde Yürğvleri” *Şûra*, 1916, S.21, s.501-504
- Fahreddin, Rızaeddin, “Hatunların Mescidlerde Yürğvleri” *Şûra*, 1916, S.22, s.524-526
- Fahreddin, Rızaeddin, “Bizler Tatar mı Değil mi?” *Tercüman*, 16 Ocak 1906, S.4, s. 2
- Fahreddin, Rızaeddin, “Bizler Tatar mı Değil mi?” *Tercüman*, 20 Ocak 1906, S.6, s.2 Fahreddin, Rızaeddin, “Bizler Tatar mı Değil mi?” *Tercüman*, 18 Ocak 1906, S.5, s.1
- Fahreddin, Rızaeddin, “Dini ve İçtimai Meseleler”, *Şûra*, 1914, S.24, s.766
- Fahreddin, Rızaeddin, “Uyganu ve Yanalık Tarihi I”, *Şûra*, 1913, S.14, s.436-437
- Fahreddin, Rızaeddin, “Uyganu ve Yanalık Tarihi III”, *Şûra*, 1913, S.16, s.494-496

- Fahredden, Rızaeddin, “Uyganu ve Yanalık Tarihi IV”, *Şûra*, 1913, S.18, s.558-561
- Fahredden, Rızaeddin, “İslam Dini ve Ata Dili”, *Şûra*, 1917, S.3, s.64-66
- Fahredden, Rızaeddin, “İslam Dinine Fenni Hakikatlerin Muvaffakiyeti” *İslam Mecellesi*, 1926, S. 17, s.684-688
- Fahredden, Rızaeddin, “Asım Efendi”, *Şûra*, 1914, S.12, s. 353-356
- Fahredden, Rızaeddin, “Litva Hem Polşa Müslümanları”, *Şûra*, 1915, S.20, s.631-634
- Fahredden, Rızaeddin “İslam Dinine Fenni Hakikatlerin Muvaffakiyeti” *İslam Mecellesi*, 1926, S. 17, s. 688-691
- Fahredden, Rızaeddin, “El-Muktebas ve Şûra”, *Şûra*, 1908, S.13, s.1
- Fahredden, Rızaeddin, “Meslek ve Maksat”, *Şûra*, 1908, S.1, s.1
- Fahredden, Rızaeddin, “Şurâ Mecmuasını Okuçulara”, *Şûra*, 1909, S.2, s.3
- Fahredden, Rızaeddin, “Dini Meseleler Hakkında ”, *İslam Mecellesi*, Mayıs 1926, S.13, s.514-519
- Fahredden, Rızaeddin, “Endülüs İslamları (İslam Tarihinden Bir Yaprak), *İslam Mecellesi*, Haziran 1926, S.14, s. 557-563
- Fahredden, Rızaeddin, “İltimas ve Rica”, *Şûra*, 1912, S.22, s. Ön kapak
- Fahredden, Rızaeddin, “Kuran ve Mushaf”, *İslam Mecellesi*, 2 Ağustos 1924, S.1, s.2-7
- Fahredden, Rızaeddin, “Dostlarımız ve Yakınlarımıza Mahsus Açık Mektub” *Şûra*, 1912, S.21, s.önkapak2
- Fahredden, Rızaeddin, “Şûra Mecmuasını Okuculara”, *Şûra*, S.2, 1909, s.65
- Fahredden, Rızaeddin “ Mercâni”, *Şûra*, 1915, S.9, s.283-285
- Fahredden, Rızaeddin, “İsmail Gasprinski Hazretleri Vefat Buldu”, *Şûra*, 1914, S.18, s.576
- Fahredden, Rızaeddin, “İsmail Bey Gasprinsky”, *Şûra*, 1914, S.21, s. 641-642
- Fahredden, Rızaeddin, “İsmail Bey Gasprinsky”, *Şûra*, 1914, S.22, s.673-675
- Fahredden, Rızaeddin, “İsmail Bey Gasprinsky”, *Şûra*, 1914, S.23, s.701-708
- Fahredden, Rızaeddin, “İsmail Bey Gasprinsky”, *Şûra*, 1914, S.24, s.737-741.
- Fahredden, Rızaeddin, “Rotşild”, *Şûra*, 1914, S.19, s. 577-579
- Fahredden, Rızaeddin, “Nasan Rotşild”, *Şûra*, 1914, S.20, s. 609-611
- Fahredden, Rızaeddin, “Dini ve Millî Mekteplerimiz Hakkında”, *Şûra*, 1913, S.24, s. 737-740
- Fahredden, Rızaeddin, “Dini ve Millî Mekteplerimiz Hakkında” , *Şûra*, 1914, S.2, s.37-40
- Fahredden, Rızaeddin, “Ebulgazi Han 1014-1074”, *Şûra*, 1914, S.16, s. 481-484
- Fahredden, Rızaeddin, “İdareden”, *Şûra*, 1916, S.19, s. 472
- Fahredden, Rızaeddin, “İslam Medreselerinin Islahı”, *Şûra*, 1913, S.24, s.661
- Fahredden, Rızaeddin, “Litva Hem Polşa Müslümanları”, *Şûra*, 1915, S.20, s.631-632
- Fahredden, Rızaeddin, “Mercâni”, *Şûra*, 1914, S.8, s.225-228
- Fahredden, Rızaeddin, “Mercâni”, *Şûra*, 1914, S.9, s.289-291
- Fahredden, Rızaeddin, “Mercâni”, *Şûra*, 1915, S.1, s.1-3
- Fahredden, Rızaeddin, “Meslek ve Maksat”, *Şûra*, 1908, S.1, s.1
- Fahredden, Rızaeddin, “Muhammed Şakir Efendi Remiyev”, *Şurâ*, 1913, S.6, s. 186-188
- Fahredden, Rızaeddin, “Türk Kavmi”, *Vakit*, 1906, S.2, s.2
- Fahredden, Rızaeddin, “Uyganu ve Yanalık Tarihi”, *Şûra*, 1913, S.16, s.494-496
- Fahredden, Rızaeddin, “Tatarlık Hakkında”, *Şûra*, 1916, S.20, s.487-488
- Fahredden, Rızaeddin “İlk İslam Akçaları”, *Şûra*, 1908, S.16, 512-513
- Fahredden, Rızaeddin “İlk İslam Akçaları”, *Şûra*, 1908, S.17, s.543-545
- Fahredden, Rızaeddin “İlk İslam Akçaları”, *Şûra*, 1908, S.19, s. 597-601
- Fahredden, Rızaeddin “İlk İslam Akçaları”, *Şûra*, 1908, S.20, s.630-634
- Fahredden, Rızaeddin “İlk İslam Akçaları”, *Şûra*, 1908, S.21, s. 668-671
- Fahredden, Rızaeddin “İlk İslam Akçaları”, *Şûra*, 1908, S.22, s. 695-698

- Fahredden, Rızaeddin, “İltimas Mektupları”, *Şurâ*, S.23, 1912: s. 2
- Fahredden, Rızaeddin, “Milli Matbuatımız”, *Şûra*, S.10, 1908, s.324-327
- “Fatma Sultan”, *Şûra*, 1909, S.16, s.483
- “Ferdinadan De Lesseps”, *Şûra*, 1916, S.3, s.65-67
- “Ferdinadan De Lesseps”, *Şûra*, 1916, S.4, s. 89-90
- Feyruşin, Alimcan, “Tarih”, *Şûra*, 1910, S.1, s.6-8
- Feyzullani, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXXI), *Şûra*, 1911, S.21, s.649
- Feyzullin, M. “Tarih Ta’alimî”, *Şûra*, 1912, S.2, s.57
- “Fitneçilik”, *Vakit*, 1911, S.720, s.2
- Fitret, Abdurrauf, “Câhilane Ta’asubga Misâl”, *Şûra*, 1917, S.2, s.34-35
- Gaffari, Abdullahad, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap I), *Şûra*, 1911, S.18, s.552-556
- Gencen, Abdullah, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XVII), *Şûra*, 1911, S.19, s.591
- Gubeydullin, Aziz “Tarih-i Umimi Tenkidine Karaş (Bakış)”, *Şûra*, 1912, S.6, s.170-172
- Gubeydullin, Aziz, “Marko Polo Hakkında Bir Tercibe”, *Şûra*, 1915, S.11, s. 340-341
- Habib, Ali, “Fenni Terbiye”, *Şûra*, 1915, S.8, s.249-251
- Hadi Hoca, Said, “Sart Lafzı Asılsızdır”, *Şûra*, 1911, S.24, s.754-757
- Hadiyev, Nurali, “Seyahat Hatıraları (İstanbul)”, *Şûra*, 1915, S.19, s. 594-596
- Hadiyev, Nurali, *Şûra*, 1915, S.13, s. 398-399
- Hadiyev, Nurali, *Şûra*, 1915, S.17, s.534-537
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.15, s.456-458
- Hadiyev, Mahir “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.10, s.310-312
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1910, S.12, s. 392-394
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1910, S.16, s. 485-487
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.11, s.327-329
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.16, s.495-496
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.17, s.529-531
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.21, s. 653
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.13, s. 428-430
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.14, s.455-457
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1910, S.6, s. 165-167
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1910, S.7, s. 196-199
- Hadiyev, Mahir, “Başkurtlar”, *Şûra*, S.1909, S.18, s. 557
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1911. S.21, s.641-642
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1911, S. 22, s. 673-675
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1911, S.23, s. 705-707
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1912, S. 1, s.1-2
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1912, S.2, s. 33-35
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1912, S.3, s. 65-67
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1912, S.5, s. 129-131
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1912, S.6, s. 161-163
- Hadiyev, Molla Münir, “Pugaçev”, *Şûra*, 1911, S.20, s. 609-611
- “Halk ve Baylık”, *Dünya ve Maişet*, 1907, S.13, s.198
- Hanefi, Mübarekşah el-, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap IX), *Şûra*, 1911, S.18, s.556
- “Harezmi Hanı Şir Gazi Han Hakkında”, *Şûra*, 1913, S.7, s. 218

- Hayreddinov, A. G., “Rızaeddin Fahreddin ve Musa Bigiyev”, *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan-2003, s.282
- Hayrullahoğlu, Ehlullah, “Oş Şehri ve Taht-ı Süleyman”, *Şûra*, 1915, S.2, s. 63-64
- “Hicaz Demir Yolu”, *Şûra*, 1909, S. 17, s.537
- “Hicaz Demir Yolu”, *Şûra*, 1909, S.1, s.7-9
- “Hicaz Demir Yolu”, *Şûra*, 1909, S.2, s. 39-43
- “Hicaz Demir Yolu”, *Şûra*, 1909, S.3, s. 68-69
- “Hicri Takvim ile Miladi Takvim Meselesi”, *Şûra*, 1912, S.6, s.187-188
- “Hive (Harezmi) Memleketi Hakkında”, *Şûra*, 1909, S.17, s. 519-520
- Hucaşi, Molla Nareddin, “Milliyet İsmi, Misyonerler Faydası”, *Şûra*, 1910, S.19, s. 607
- “Hürmetli Ukuyucularımızga”, *Dünya ve Maişet*, 1906, S.1, s.9
- Hüseyini, Muhammedsabit, “Kazaklarda Müftülük”, *Şûra*, 1913, S.11, s. 333-335
- İbrahimov, Alimcan, Biz Tatarmız, *Şûra*, 1911, S.8, , s. 236-238
- “İptidai Talim Meselesinde”, *Vakit*, 1910, S.675, s.2.
- “İdarege Mektuplar”, *Vakit*, 1917, S. 2286, s.4.
- “İdil Boyunda Olan Eski Kavimler”, *Şûra*, 1909, S.23, s.711-712
- İdrisi, Alimcan, “Napolyon Müslüman mıydı?”, *Şûra*, 1914, S.14, s.433-437
- “İslam Tarihi”, *Şûra*, 1915, S.12, s. 356-358
- İzmailiyev, Ş. “Eski ve Kıymetli Eser”, *Şûra*, 1915, S.17, s.2
- “Kalem Müsabakası”, *Şûra*, 1909, S.15, s. 467
- Kamalova, Gülsüm, “Türkler Yaşayacaktır”, *Şurâ*, 1913, S.9, s. 175-176
- “Karmışev, Halil, “Türkler İçin Umum Bir Til” *Şûra*, 1913, S.12, s.364
- “Karşımızdağı Mühim Mesele Münasebetiyle”, *Din ve Maişet*, 1914, S.20, s.317-318
- Karukov, Süleyman, “Barabalar Ahvali”, *Şûra*, 1911, S.10, s.295-298
- “Kasım Han”, *Şûra*, 1909, S.12, s.353-355
- “Kazakların Soyu Hakkında” *Şûra*, 1911, S.1, s.26
- Kazanlı, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XIX), *Şûra*, 1911, S.19, s.591
- Kemal, Muhammed, “Başkurtlar” *Şûra*, 1917, S.15, s.347-348
- Kerim, K. “Küçlep Çukındırılğan Tatarlar-Kreşinler Tarihine Aid”, *Şûra*, 1917, S.19, s.439-442
- Kerimî, Fatih, “Medrese-i Hüseyniye II”, *Vakit*, 1908, S.386, s.2-3
- Kerimî, Fatih, “Medrese-i Hüseyniye”, *Vakit*, 1908, S.385, s.1
- Kerimî, Fatih, “Merhum Ahmet Mithat Efendi ve Şimal Türklüğü”, *Türk Yurdu*, C. III, S. 6, 27 Kânûn-ı Evvel 1328 (9 Ocak 1913), s.161-164
- Kerimi, Fatih “Endülüs Arapları”, *Şûra*, 1908,S.22, s.704-706
- Kerimi, Fatih “Tilsizlik Faciası”, *Şûra*, 1914, S.13, s.399
- Kerimof, Fatih, “Kız Mekteplerinde Kol Hünerleri, *Vakit*, 1913, S.1190, s.2
- Kışlakı, “Yine Sart Lafzı Hakkında”, *Şûra*, 1913, S.7, s. 200
- “Kızlar Terbiyesi”, *Şûra*, 1909, S.11, s.345-346
- “Kiyim Hakkında”, *Din ve Maişet*, 1908, S.6, s.85-86
- Kolankı, Kayyum, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XVIII), *Şûra*, 1911, S.19, s.591
- “Kulca Sultanlığı ve Tarançı Türkleri” *Şûra*, 1908, S.16, s.503-505
- “Kulca Sultanlığı ve Tatarançılar Kimler?”, *Şûra*, 1908, S.16, s. 503-505
- Kormaşi, Alimcan, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XIV), *Şûra*, 1911, S.19, s.589

- Kormaşı, Muhammed Zarif Şerik'ü-l "Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü?I", *Şûra*, 1913, S.22, s.687
- Kormaşı, Sabircan, "Kazak Türklerinde Evlilik", *Şûra*, 1914, S.4, s. 113-114
- Kormaşı, Sabircan el- "Bizim Türklerde Cehâlet Cil Davl Birle Beraber" *Şûra*, 1914, S.23, s.719-720
- Kormaşı, Sabircan el- "İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap VII)", *Şûra*, 1911, S.18, s.555
- "Kral Edward" *Şûra*, 1910, S.10, s.291
- Kurmaşev, İhsan Şeyh, "Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü?I", *Şûra*, 1913, S.22, s.687
- "Kuzey Bulgar Devleti", *Şûra*, 1912, S.18, s. 558-559
- M. A. (İmam) "Cevaplar Hakkında Fikirler", *Şûra*, 1911, S.23, s.719-720
- Mahmud Ataullah el-Müslimî, "Türkler İçin Umum Bir Til" *Şûra*, 1913, S.12, s.364
- Maksudî, A. Hadî, "Biz Tatar Tügil", *Yıldız*, 29 Ocak 1906, S.3, s.1
- Maksudî, A. Hadî, "Din ve Millet", *Yıldız*, 17 Aralık 1913, S.1083, s.2-3
- "Matbuat Hülasası", *Şûra*, 1913, S.1, s.27-28
- "Medrese-i Hüseyniye Hakkında İdil Gazetesine Tashih", *Vakit*, 1909, S.518, s.1-2
- "Mısır Mumyası" *Şûra*, 1916, S.16, s.399-400
- "Millet Muhabbetinin Alameti", *Din ve Maişet*, 1916, S.20, s.238
- "Millî Ne Lugat", *Din ve Maişet*, 1910, S. 32, s.503-504
- "Millî ve Resim", *Din ve Maişet*, 1910, S. 29 s.457
- Mirmuhsin (Mir Muhsin Mir Muhammedev), "Dinçiler, Terakkiçiler", *Şûra*, 1917, S.20, s.468-469
- "Mithat Paşa", *Şûra*, 1910, S12, s. 353-354
- "Mithat Paşa", *Şûra*, 1910, S.9, s. 257-259
- "Mithat Paşa", *Şûra*, 1910, S10, s. 289-290
- "Mithat Paşa", *Şûra*, 1910, S11, s. 321-323
- Molla Keşşaf Tercümanî, "Tiatır Hakkında", *Dünya ve Maişet*, 1907, S.3, s.39-40
- Mollayev, Y. "Türkler İçin Umum Bir Til" *Şûra*, 1913, S.12, s. 363
- Mortazin, M. Fatih, "Asar-ı Kadime", *Şûra*, 1910, S.9, s. 275-276
- Muhammed Hanefi Muhammedcan Oğlu Mustafa, "Cevaplar Hakkında Fikirler", *Şûra*, 1911, S.24, s.748-750
- Muhammedov, Meraldım, "Çayık Boyundaki Müslüman Karaçılar", *Şurâ*, 1910, S.11, s. 327-330
- "Muhammed Rahim Bahadır Han", *Şûra*, 1909, S.18, s.545-547
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1910, S.20, s.633
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1909, S.12, s. 272-273
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1909, S.19, s. 607-608
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1909, S.21 s. 665
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1910, S.10, s. 309-310
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1910, S.15, s. 452-453
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1911, S.13, s. Ön iç kapak
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1912, S.16, s. 507
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1912, S.16, s. 507 (Bulgarların ne zaman Müslüman olduğuna dair soru-cevap)
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1912, S.23, s.705-709
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1913, S.8, s. 249
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1914, S. 24, s.764
- "Murasele Muhâbere", *Şûra*, 1915, S.5, s. 153-154

- “Murasele Muhâbere”, *Şûra*, 1917, S.16, s. 365 (“Bedestan-ı Mezhâib” hakkında okuyucular-
dan gelen yazılar Soru-Cevap)
- “Murasele Muhâbere”, *Şûra*, 1917, S.5, s.118
- “Murasele Muhâbere”, *Şûra*, 1909, S.12, s. 373
- “Murasele ve Muhâbere”, *Şûra*, 1909, S.15, s. 471
- “Murâsele ve Muhâbere”, *Şûra*, 1913, S.8, s.249
- “Murâsele ve Muhâbere”, *Şûra*, 1912, S.24, s.757
- “Murâsele ve Muhâbere”, *Şûra*, 1914, S.20, s.638-639
- “Murâsele ve Muhâbere”, (Tarih Kitapları Hakkında Soru –Cevap), *Şûra*, 1912, S.2, s.60-61
- “Murat Han Birinci (Hüdevendigar)”, *Şûra*, 1913, S.5, s. 129-130
- Murtazin, Muhammed Fatih, “Çuvaşlar Kimlerdir”, *Şûra*, 1908, S.9, s.270-272
- Musa Kamil, “Başkurtlarda Muhabbet-i Milliye’nin Bir Misali”, *Şûra*, 1916, S.4, s. 94
- Muzaffer, A. Rauf, “Türkistan’da Bugünkü Hayat” (Ana Dil ve İmla), *Şûra*, 1917, S.6, s.126-
128
- Muzaffer, G. Rauf, “Türkistanda Bugünkü Hayat”, *Şûra* 1917, S.4, s.82-84
- Muzaffer, G. Rauf, “Türkistanda Bugünkü Hayat”, *Şûra*, 1917, S.1, s.10-13
- Muzaffer, Muhammed Hanefi, “İlim Taralmavnın Sebepleri Hakkında”, *Şûra*, 1912, S.14,
s.426-427
- Muzafferov, Muhammed Kemal, “Hazırda Bizde Rusça Okuvdan Korkurga Yol Yok”, *Şûra*,
1917, S.13, s.297-297
- Muzafferov, Muhammed Kemal, “Müslümanlar Arasında İlim Taralmav Hakkında”, *Şûra*,
1912, S.7, s.202-203
- Muzaffer, Muhammed Hanefi, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taral-
mav?(Cevap VI)”, *Şûra*, 1911, S.18, s.554
- Muzafferov, Muhammed Kemal, “Başkurtlar” *Şûra*, 1917, S.15, s. 347-348
- Muzafferov, Muhammed Kemal, “Başkurtlar” *Şûra*, 1917, S.16, s.376-377
- Müderriş, Abdülkadir, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap
XX)”, *Şûra*, 1911, S.19, s.591-592
- “Müsavat, Hukuk Bar mı?”, *Vakit*, 1910, S.681, s.1
- Müslimî, Abdülhamit “Napolyon ve Ferdinand de Lesseps”, *Şûra*, S1916, S. 13, s. 315-318
- N. A. (Nazarhoca, Abdüssamed), “Tarañçı Türkleri”, *Şûra*, 1914, S.15, s.455-457
- Nadiyef, Zeki “Başkurtlar”, *Şûra*, 1916, S.5, s.125-126
- Nadiyef, Zeki, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1916, S.4, s.104-106
- Nadiyef, Zeki, “Başkurtlar”, *Şûra*, 1916, S.7, s.174-175
- Naşirler Namına: Zakir Remiyev, “Vakit İdaresinden”, *Şûra*, 1917, S.18, s.412
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Müslümanlar Arasında İlim Taratılmav Hakkında Mülâhazalar”,
Şûra, 1912, S.11, s. 337
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Tarañçı Türklerinde Hatun-Kız” *Şûra*, 1917, S.11, s.255-256
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Yol Hatratımda,” *Şûra*, 1914, S.8, s.233-237
- Nazarhoca, Abdüssamed “Türkler İçin Umum Bir Dil” *Şûra*, 1913, S.12, s.365
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Kaşgar Türklerinin İslam Kabu İtüleri ve Eski Kitaplar”, *Şûra*,
1913, S.11, s.332-333
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Tarañçı Türkleri Kandak Turalar?” *Şûra*, 1915, S.10, s.93-95
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Tarañçı Türkleri”, *Şûra*, 1914, S.14, s.425-427
- Nazarhoca, Abdüssamed, “Tarañçı Türkleri”, *Şûra*, 1914, S.15, s.455-457
- Nazife, Hatime, “Kız Balalarını Yaşlı Okuvdan Alu”, *Şûra*, 1915, S.12, s.373-374
- Nermi, M., “Türlere Aid Eserler”, *Şûra*, 1913, S.17, s. 2-3
- Nermi, M. “Türk Yurdu, Türlere Aid Eserler”, *Şûra*, 1913, S.17, s.2-3

- “Nobel” *Şûra*, 1913, S.22, s.673-675
- “Nogay Mirza”, *Şûra*, 1909, S.9, s.257-260
- Numanov, Abdulkayyum, “İşinde Cedit, Faaliyet, Progres, Tabmav Çinde Müsülmaçlık Şiddet mi?”, *Şûra*, 1913, S.17, s.516
- Numanzade, Muhammedcan, “Murasele ve Muhâbere”, *Şûra*, 1910, S.19, s.611-612
- “Nur Devlet”, *Şûra*, 1909, S.13, s.386-387
- “Orenburg Haberleri”, *Vakit*, 1906, S.18, s.3
- “Orenburg Haberleri: Ahmed Bay Vakfı”, *Vakit*, 1908, S.391, s.3
- “Orenburg Haberleri”, *Vakit*, 1910, S.677, s.3
- Osman, Ali b. “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXI)”, *Şûra*, 1911, S.19, s.592
- “Osman Han”, *Şûra*, 1912, S.24, s. 641-643
- Osmani, İsmail, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap IV)”, *Şûra*, 1911, S.18, s.552-556
- Osmani, A. “Hive Memleketinde Medreseler”, *Şûra*, 1912, S.18 s.559-561
- “Özbek Han”, *Şûra*, 1908, S.8, s.71-72
- “Özbek Han”, *Şûra*, 1908, S.8, s.65-72
- “Özümüze Ait”, *Şûra*, 1908, S.4, s.107-110
- Özünüzde Malum, “Cevaplar Hakkında Fikirler”, *Şûra*, 1911, S.22, s.687-688
- Özünüze Malum Kişi, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXXIII)”, *Şûra*, 1911, S.21, s.649
- Pervuhin, M. “Ünlü Linguist” *Şûra*, 1916, S.16, s.400
- “Polşa Tatarları”, *Şûra*, 1911, S.9, s. 286-287
- “Portekiz Memleketi”, *Şûra*, 1910, S. 20, s. 609-611
- Rahmankulu, Zakir-Abdüssamed Nazarhoca, “Kulca Sultanlığı Hakkında”, *Şûra*, 1911, S.18, s.561-563
- Rahim, Muhammed Kari “Ruhsuz Alim Makalesine Karşı”, *Şûra*, 1909, S.20, s. 632-633
- Raif, A. “Türkistan’da Bugünkü Hayat”, *Şûra*, 1916, S.19, s.455-457
- Raif, A. “Türkistan’da Bugünkü Hayat”, *Şûra*, 1916, S.21, s.505-507
- Ramazan, Abdullahad, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XIV)”, *Şûra*, 1911, S.19, 589-590
- Remiyev, Zakir “Vakit İdaresinden”, *Şûra*, 1917, S. 18, s.412.
- “Rızaeddin’e Açık Mektup”, *Din ve Maişet*, 1911, S.14, s.215
- “Rusya Müslümanları, Cenubı Afrikada Müslümanlar, Kaşgar Müslümanları”, *Şûra*, S.24, 1910, s.742-744.
- “Rusya Müslümanlarında Mektep, Maârif ve Edebiyat”, Çev. F.K., *Şûra*, 1908, S. 4, s.113
- “Rusya’da İnarodis Mektepleri”, Çev. F.K., *Şûra*, 1908, S.10, s.308
- Sadov ve Mihail, “Asar-ı Atika Dair”, *Şûra*, 1911, S.22, s.685-68
- Sagidov, Abdülkerim “Buhara”, *Şûra*, 1909, S.2, s. 46-47
- Sagidov, Abdülkerim, “Buhara”, *Şûra*, 1909, S.5, s.147
- Sagidov, Abdülkerim “Buhara”, *Şûra*, 1909, S.5, s.147-149
- Sahillin, Tuhfetullah, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap V)”, *Şûra*, 1911, S.18, s.552-556
- Saib, “Kızgız ile Tatar”, *Vakit*, 1906, S.5, s.2
- Said, Abdülkerim “Ruhsuz Alim”, *Şûra*, 1909, S.18, s. 549-551
- Said, Abdülkerim, “Ruhsuz Alim”, *Şûra*, 1909, S.19, s. 583-584
- Said, Abdülkerim, “Ruhsuz Alim”, *Şûra*, 1909, S.20, s. 616-618
- Said, Abdülkerim, “Ruhsuz Alim”, *Şûra*, 1909, S.24, s. 648-649

- Saidev, Abdülkerim “Ruhsuz Alim”, *Şûra*, 1909, S.23, s.728-729
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S. 7, s. 211-215
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.19, s.579-581
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.21, s. 645-646
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.8, s.234-236
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.9, s.262-265
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.22, s. 678-680
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.10, s. 296-299
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.20, s. 612-614
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.21, s. 647-648
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.22, s.685-687
- Sakmari, “Halep Hatıraları”, *Şûra*, 1915, S.6, s.167-168
- Sakmari, “Şam Hatıratı”, *Şûra*, 1913, S.18, s.551-553
- “Sart” Tahkir Sözü mü?, *Şûra*, 1912, S.22, s. 692-693
- “Satılğan”, *Şûra*, 1909, S.13, s.387
- Sefa, Devletşah b., “Tarih Talimi”, *Şûra*, 1912, S.8, s.244-245
- Semberi, Abdurrahman Abdurrahim “Bugünkü Meseleler”, *Şûra*, 1913, S.9, s.263-267.
- Serdar, Ahmet, “Özbeklerin Nesebi Hakkında”, *Şûra*, 1916, S.24, s.593-594
- “Seyid Burhan”, *Şûra*, 1909, S.16, s.482-483
- “Sikkeler Hakkında”, *Şûra*, 1909, S.8, s.246.
- Steinfeld, N. P. Çev. A. F, “Bisermenler”, *Şûra*, 1912, S.7, s.206-207
- Steinfeld, N. P. Çev. A. F, “Bisermenler”, *Şûra*, 1912, S.8, s. 235
- Steinfeld, N. P. Çev. A. F, “Bisermenler”, *Şûra*, 1912, S.10, s. 300
- Steinfeld, N. P. Çev. A. F, “Bisermenler”, *Şûra*, 1912, S.11, s.339-342
- “Sultan Mehmet Hamis”, *Şûra*, 1909, S.10, s. 289-292
- “Sultan Mehmet Hamis”, *Şûra*, 1909, S.10, s. 289-292
- Sultaniyef, Abdurrahman, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXIII)”, *Şûra*, 1911, S.20, s.614-615
- “Suriye Ahvali”, *Şûra*, 1913, S.2, s. 36-37
- Süleyman, Fatih, “Milli Meselelerimiz Tiresinde(Hakkında)”, *Şurâ*, 1916, S.14, s.342-344
- Süleymani, Muhammed Fatih, “Kazak İçinde”, *Şûra*, 1916, S.5, s.120-121
- Süleymani, Muhammed Fatih, “Kazak İçinde”, *Şûra*, 1916, S.12, s. 304
- Ş, B. “Kamil Paşa”, *Şûra*, 1914, S.6, s.161-163
- “Şah Ali Han”, *Şûra*, 1909, S.14, s. 417-419
- Şeref, Alimcân, “Türk Tatar Tarihi”, *Şûra*, 1916, S.13, s.311-314
- Şerkî, Yusuf, “İbtida-i Mekteplerde Okutu”, *Şûra*, 1912, S.16, s. 500-501
- Şerkî, Yusuf, “İbtida-i Mekteplerde Okutu”, *Şûra*, 1912, S.17, s. 532-533
- Şerkî, Yusuf, “İbtida-i Mekteplerde Okutu”, *Şûra*, 1912, S.18, s. 566-567
- Şerkî, Yusuf, “İbtida-i Mekteplerde Okutu”, *Şûra*, 1912, S.4, s. 120-121
- Şerkî, Yusuf, “İbtida-i Mekteplerde Okutu”, *Şûra*, 1912, S.5, s. 149-150
- Şerkî, Yusuf, “Mekteplerimizde Oku Raveşi”, *Şûra*, 1912, S.2, s. 56-57
- “Şeyh Evliyar Sultan”, *Şûra*, 1909, S.14, s.417
- Şûra dairesi, “Mollalıktan Gönül Sovunu ve Anın Sebepleri”, *Şûra*, 1914, S.1, s.18-21
- Şûra dairesi, “Okuyuculardan Rica”, *Şûra*, 1911, S.13, s. Önkapak 2
- Şükrüllah, Muallim Hacı Mu’in ibn. “Sart Sözü Hakkında”, *Şûra*, 1911, S.20, s. 616
- Tahiri, Hadi, “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXIX)”, *Şûra*, 1911, S.20, s.616
- Tahiri, Hadi, “Niçün Terakki İderge?”, *Şurâ*, 1912, S.7, s.213

- “Tarih İlimi”, *Şûra*, 1911, S.1, s.10-11
- “Tarih ve Müverrihler”, *Şûra*, S.1915, S.13, s. 389-390
- “Tarihimize Ait; Hun Türkleri, Bulgarlar, Hazarlar, Avarlar, Nogaylar Başkurtlar”, *Şûra*, 1909, S.17, s. 522-525;
- “Tatarca Tügil Türikçe”, *Şûra*, 1910, S.23, s.2
- Tataroğlu, “Biz Kim Meselesi”, *Şûra*, 1911, S.4, s. 2
- Tataroğlu, Biz Kim?, *Şurâ*, 1911, S.2 s. 2
- Tercüman (Tercüman gazetesinden iktibas), “Lisan Gerek Lisan”, *Şûra*, 1912, S.1, s.18-19
- “Til Yarışı ve Onun Bahadırları”, *Şûra*, 1912, S.10, s.311-312
- Trişkavi, Alican, İskender el-Hamzevi, Feyzurrahman Rekavi, Azim Kasimi, Kayyum Kolatka, “Mollalıktan Gönül Sovunu ve Anın Sebepleri”, *Şûra*, 1914, S.1, s.18-21
- Tugru (Nazarhoca Abdüssamed), “Şûra İdaesine Mektuplar V”, *Şûra*, 1913, S.1, s. Ön kapak 2
- Tüntari, Muhammed Necib, “Bizge Kaysı İlimler Lazımdır?”, *Şûra*, 1908, S.15, s.470-473
- Tüntari, Necib, (Hayat Gazetesinden İktibas), “Bize Kaysı İlimler Lazımdır?”, *Şûra*, 1909, S.11, s.338-343
- Tüntari, Necib, (Hayat Gazetesinden İktibas), “Bize Kaysı İlimler Lazımdır?”, *Şûra*, 1909, S.10, s.309-312
- Tüntari, Necib, (Hayat Gazetesinden İktibas), “Bize Kaysı İlimler Lazımdır?”, *Şûra*, 1908, S.9, s.267-270
- Tüntari, Necib, (Hayat Gazetesinden İktibas), “Bize Kaysı İlimler Lazımdır?”, *Şûra*, 1908, S.7, s.197-200
- “Türkiye Devleti'nin İsmi Hakkında Soru-Cevap”, *Şurâ*, S.17, 1913: s.537
- Türk Oğlu, “Tilimiz Unutulmasın”, *Şûra*, 1910, S. 6, s.177-179
- Türkoğlu, “Biz Türkmez?”, *Şurâ*, 1912, S.1, s.19-21
- Türkoğlu, “Biz Türkmez?”, *Şurâ*, 1912, S.2, s.55-56
- Türkoğlu, “Biz Türkmez?”, *Şurâ*, 1912, S.3, s.79-80
- Türkoğlu, “Biz Türkmez?”, *Şurâ*, S.11, 1911, s. 327-329
- Türkoğlu, “Biz Türkmez?”, *Şurâ*, S.8, 1911, s. 238-241
- Türkoğlu, H.A. “Murasele ve Muhabere”, *Şurâ*, S.3, 1910: s.89
- Ubeydillin, A. “İz İstori Torgovogo Klacca u Privoljickih Tatar”, *Vostokodeni*, Bakü, 1926, C.II, s. 49-74
- Ubeydullah, “Milliyetnin Esasları”, *An*, 2 Aralık, 1913, S.23, s.407-410
- Ubeydullin, Aziz, “İski Til hem Milliyet” *Mektep*, 1913, S.8, s.191-192
- Usat Rahmanka- Zarif Beşiri, “Mişerler”, *Şûra*, 1910, S.5, s.147-149
- “Usul-i Cedide ve Dinsiz Muallim”, *Din ve Maişet*, 1910, S.13. s.197
- “Usul-u Cedidin Evvel Tatbike Koyuluvununun 25. Yılı”, *Terbiye-yi Etfâl*, 1 Şubat 1907, S.3, s.50-51
- “Uyganu ve Yanalık Tarihi”, *Şûra*, 1913, S.14, s. 36-38.
- Uygur Balası (Nazarhoca, Abdüssamed), “Kuteybe b. Müslimin Kaşgar Bölgesine Gelmesi Hakkında”, *Şûra*, 1914, S.22, s.699
- “Vakıtilere Açık Mektup”, *Din ve Maişet* 1911, S.21, s. 315
- Vehbi, C. “İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap IX)”, *Şûra*, 1911, S.18, s.556
- Velidi, Ahmet Zeki, “Börçan Başkurtları Arasında I”, *Şûra*, 1913, S.19, s.587-589
- Velidi, Ahmet Zeki, “Börçan Başkurtları Arasında II”, *Şûra*, 1913, S.20, s. 618-619
- Velidi Cemaleddin, “Kavim ve Kabilemiz Arasında”, *Şurâ*, 1912, S.1, s. 8-9
- Velidi Cemaleddin, “Yana Gazete ve Journaller”, *Vakit*, 6 Şubat 1913, S.1125, s.3

- Velidi, Cemaleddin, "Milliyet Kavgaları-I", *Vakit*, 19 Ocak 1916, S.1964, s.1
- Velidi, Cemaleddin, "Milli Mektep ve Millî Til-I" *Vakit*, 9 Kasım 1916, S.2125, s.3
- Velidov, Sabir, "Milliyetni Niçik Anlıysız?", *Ang*, 2 Aralık 1913, S.23, s. 399-400
- "Yadigâr", *Şûra*, 1910, S.8, s. 247
- Yadigarî, M. Halil, "Mekteplerimizin Balalarga Millî Ruh Bire Almavı", *Şûra*, 1914, S.21, s.665-666
- Yarmakef, Harun, "İslamlar Arasında İlim, Niçün Lazım Derecede Taralmav?(Cevap XXII)", *Şûra*, 1911, S.20, s.614
- Yarov, M. "Finlandiya Hatıratı", *Şûra*, 1909, S.22, s. 700-702
- Yavuşev, Nuşirvan, "İlm Taratu", *Şûra*, 1915, S.9, s. 280-281.
- Yavuşev, Nuşirvan, "Şarkî Türkistan", *Şurâ*, 1917, S.12, s.273
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türk Dili", *Şûra*, 1916, S.1, s.8-9
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türk-Tatar Dili", *Şûra*, 1917, S.11, s.246-247
- Yavuşev, Nuşirvan "Altı Şehir Tarihinden Bir Parça", *Şûra*, 1916, S.20, s. 479-481
- Yavuşev, Nuşirvan "Altı Şehir Türkleri Hayatından", *Şûra*, 1917, S.15, s.345-348
- Yavuşev, Nuşirvan "Altı Şehir Türkleri Hayatından", *Şûra*, 1917, S.16, s.367-370
- Yavuşev, Nuşirvan, "İlm Taratu" *Şûra*, 1915, S.9, s.280-281
- Yavuşev, Nuşirvan "Musabayevler Moykasında", *Şûra*, 1916, S.8, s.320-321
- Yavuşev, Nuşirvan "Şarkî Türkistan", *Şûra*, 1917, S.12, s.273
- Yavuşev, Nuşirvan "Türlü Meseleler (Seyahat ve Seyahatçiler)", *Şûra*, 1917, S.8, s.174-176
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türkistan", *Şûra*, 1915, S.15, s. 168-169
- Yavuşev, Nuşirvan, "Afak Hocam Mezarı", *Şûra*, 1915, S.12, s.362-363
- Yavuşev, Nuşirvan, "Aldanmanız!", *Şûra*, 1915, S.18, s. 626
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir Türkleri Hayatından Halk Edebiyatı", *Şûra*, 1917, S.21, s. 486-487
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir Türkleri Hayatından", *Şûra*, 1917, S.17, s.389-392
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir Türkleri Hayatından", *Şûra*, 1917, S.16, s.367-370
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir Türkleri", *Şûra*, 1915, S.24, s.747-748
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir" Türkleri Turmuşundan", *Şûra*, 1915, S.8, s. 232-233
- Yavuşev, Nuşirvan, "Din Âlimleri Arasında", *Şûra*, 1915, S.9, s. 261-262
- Yavuşev, Nuşirvan, "İlm Taratu", *Şûra*, 1915, S.9, s. 280-281
- Yavuşev, Nuşirvan, "Şarkî Türkistan Türkleri Turmuşundan", *Şûra*, 1915, S.14, s. 424-426
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türkistan Çinide Seyahat", *Şûra*, 1915, S.13, s. 390-392
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türkistan Çinide Seyahat", *Şûra*, 1915, S.11, s.332-336
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türkistan Tarihi", *Şûra*, 1915, S.15, s. 455-457
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir Türkleri", *Şûra*, 1915, S.23, s. 714-715
- Yavuşev, Nuşirvan, "Altı Şehir Türkleri", *Şurâ*, 1916, S.15, s.362-363
- Yavuşev, Nuşirvan, "Ceditlik, Tırışlık, Müslüman İşi Tügül mü?!", *Şûra*, 1913, S.22, s.686
- Yavuşev, Nuşirvan, "Artuş Te'siratu", *Şûra*, 1915, S.17, s. 518-520
- Yavuşev, Nuşirvan, "Türkistan", *Şûra*, S.1914, S.8, s.238-239
- Yavuşev, Nuşirvan, "Millet ve İslâmiyet", *Şurâ*, S.13, 1917, s. 292-293
- Yoldaşoğlu, "Latışlar, Estonnar ve... Biz", *Şûra*, 1909, S.17, s. 527-529
- Yumagukova, Rabia, "Başkurtlarda Hatun Kızlar", *Şûra*, 1916, S.4, s.95
- Yuniçi, F, "Sart Sözü Hakkında", *Şûra*, 1912, S.9, s.273-274
- Ziynetullah, Nuşirvanzade, "Milli Tarihten Bir Kicek", *Şûra*, 1914, S.13, s.388-391

D. İKİNCİ EL KAYNAKLAR

1) Kitaplar

- Abeşi, Hasan Ata, *Türk Kavimleri Tarihi*, İstanbul, 2001
- Ahmedov, B. A. *İstoriya Belha, İzdatel'stvo "Fan" Uzbekskoy SSR*, Taşkent 1982
- Ahmer, Ş. *Matbacılık Tarihi*, Kazan, 1909
- Aka, İsmail, *Timur ve Devleti*, Ankara, 2000
- Akçura, Yusuf, *Türk Yılı 1928*, İstanbul, 2009
- Akçura, Yusuf, *Danolla Âlimcan el Barudî Tercüme-i Hali*, Haz. A. Kanlıdere, İstanbul, 2019
- Alekseyev, V.P., *Çerker Proisxojeniye Tyurskix Naodnov Vostoçnoy Evropı*, Moskva, 1971
- Alp, Alper, *Kazan Tatarları Arasında Milliyetçilik Akımı*, Ankara, 2011
- Anthony D. Smith, *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, Çev. D. Kömürçü, İstanbul, 2002
- Arik, Durmuş, *Buhara Yahudileri*, Ankara, 2005
- Aydın, Erhan, *Eski Türk Yer Adları*, İstanbul, 2016
- Aydın, Suvai, *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Ankara, 1993
- Bacon, E. Elizabeth, *Esir Orta Asya*, Çev.Tansu Say, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 1977
- Bauman, Gerd, *Çokkültürlük Bilmecesi*, Çev. Işıl Demirakın, Ankara, 2006
- Baykara, Hüseyin, *Azerbaycan'da Yenileşme Hareketleri XIX. YY*, Ankara, 1966
- Bennigsen, Alexandre. Chantal Lemerrier-Quelquejay, *La Presse Et Le Mouvement National Chez Les Musulmans De Russie Avant 1920*, Mouton & Co, Paris, 1964
- Benningsen, Alexandre -Chantal Quelquejay, *Sultan Galiyev ve Sovyet Müslümanları*, Çev. Ne-zih Uzel, Ankara, 2005
- Caferoğlu, Ahmet, *Türk Kavimleri*, Ankara, 1983
- Calhoun, Craig, *Milliyetçilik*, Çev. B. Sütçüoğlu, İstanbul, 2007
- Cihan, Ahmet, *Modernleşme Döneminde Osmanlı Ulemâsı(1770-1876)*, İ.Ü.S.B.E. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1994
- Çelik, Muhammed Bilal, *1800-1865 Yılları Arasında Buhara Emirliği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) SBE, Sakarya, 2009
- Dautov, R. H-Rahmani, R. F, *Edipleribiz*, Tataristan Kitap Neşriyatı, Kazan, 2009
- Devlet, Nadir, *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi*, Ankara, 1999
- Devlet, Nadir, *1917 Ekim İhtilali ve Türk-Tatar Millet Meclisi (İç Rusya ve Sibirya Müslüman Türk-Tatarların Millet Meclisi 1917-1919)*, İstanbul, 1998
- Devlet, Nadir, *İsmail Bey Gaspıralı (1851-1914)*, Ankara, 1988
- Devlet, Nadir, *Millet ile Sovyet Arasında 1917 Ekim Devriminde Rusya Türklerinin Varlık Mücadelesi*, İstanbul, 2011
- Devletşin, Gamirzan, *Türk Tatar Kültür Tarihi*, Çev. Albina Tuzlu, Ankara, 2013
- Devletşin, Temurberk, *Sovyet Tataristanı*, Çev. Mehmet Emircan, Ankara, 1981
- Duğlat, Mirza Haydar, *Tarih-i Reşidî*, İstanbul, 2006
- Ebu Hâmîd Muhammed El-Gırnâti, *Gırnâti Seyahatnamesi (Tuhvetu'l-Elbâb ve Nuhvetu'l-Ac'ab)*, Çev. Fatih Sabuncu, İstanbul, 2011
- Fahredden, Rızaeddin, *Altın Ordu ve Kazan Hanları*, Çev. İlyas Kamalov, İstanbul, 2003
- Fahredden, Rızaeddin, *Bulgar ve Kazan Türkleri*, haz. Enver N. Hayrullin, Kazan, 1993
- Fahredden, Rızaeddin, *Fenni Biyografik Cıyuntık*, Hazırlayanlar: Raif Merdanov, Ramil Minullin, Süleyman Rahimov, Kazan, 1999
- Fahredden, Rızaeddin, *Bolğar Wa Qazan Töreklare*, Kazan, 1997
- Feher, Geza, *Bulgar Türkleri Tarihi*, Çev. Bir heyet tarafından Macarca'dan Türkçeye çevirisi yapılmıştır, Ankara, 1999

- Gaynullin, Muhammed, *Tatar Edipleri*, Kazan, 1978
- Gıyadiyev, Üzbek, *Satira Koralı Bilen*, Kazan, 1977
- Göçek, Fatma Müge, *Burjuvazinin Yükselişi, İmparatorluğun Çöküşü: Osmanlı Batılılaşması ve Toplumsal Değişme*, Ankara, 1999
- Gömeç, Saadettin, *Kırgız Türkleri Tarihi*, Ankara, 2011
- Görmez, Mehmet, *Musa Carullah Bigiyef*, Ankara, 1994
- Grousset, Rene, *Stepler İmparatorluğu, Atillâ, Cengiz Han, Timur*, Ter. Halik İnalçık, Haz. Ertuğrul Tokdemir-Mustafa Dönmez, Ankara, 2011
- Gumilev, L. N. *Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları*, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, 2003
- Gündoğdu, Abdullah, *Türk Jeopolitiği Akdeniz'e Bir Kısırak, Hazara Bir Kartal Başı Gibi Uzanan Bu Memleket*, İstanbul, 2009
- Güngör, Erol, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, İstanbul, 1999
- Hablemitoğlu, Necip, *Çarlık Rusya'sında Türk Kongreleri*, İstanbul, 2004
- Hablemitoğlu, Şengül -Necip Hablemitoğlu, Şefika Gaspıralı ve Rusya'da Türk Kadın Hareketi (1893-1920), İstanbul, 2004
- Hayit, Baymirza, *Türkistan Rusya ile Çin Arasında*, Ankara, 1975
- Hemidullin, Lipon, Raif Merdanov, Ramil Minnullin, *Bertugan Remiyevler Fenni-Biografik Jyentık*, Kazan 2002
- Hudyakov, Mihail, *Kazan Hanlığı Tarihi*, Çev. Ayaz İshaki, Haz. İlyas Kamalov, Ankara-2009
- İbn Fazlan, *İbn Fazlan Seyahatnamesi Tercümesi*, Haz. R.Şeşen, İstanbul, 1975
- İnuğur, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul, 2002
- İsmail Gaspıralı Seçilmiş Eserleri: II Fikri Eserleri, Haz. Yavuz Akpınar, İstanbul, 2015
- İstoria Tatarskoy A.S.S.R, C.1, Kazan, 1955,
- Kanlıdere, Ahmet, *Reform Within İslam: The Tajdid And Jadid Movement Among The Kazan Tatars (1809-1917) Conciliation Or Conflict?* İstanbul, 1997
- Kanlıdere Ahmet, İdil-Ural ve Türkistan'da Fikir Hareketleri Dinî İslahatçılık ve Ceditçilik, İstanbul, 2021
- Kanlıdere, Ahmet, *Kazanlı İslahatçılardan Musa Carullah Bigi*, Marmara Üniv. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988
- Kanlıdere, Ahmet, *Sosyalizmden Türkçülüğe Kazanlı Ayaz İshakî*, İstanbul, 2019
- Karamzin, N.M., *İstoriya Gosudarstva Rossiyskogo Kniga I*, Moskova, 1990
- Kerimi Fatih, *İstanbul Mektupları*, İstanbul, 2001
- Kerimullin, Ebrar, *Kitap Dönyasına Seyahet*, Kazan, 1979
- Kesci, Kayyum, *Dün ve Bugün Hedefteki Kazakistan*, İstanbul, 2003
- Kırimer, Cafer Seydahmet, *Gaspıralı İsmail Bey*, İstanbul, 1996
- Kırimer, Seydahmed Cafer, *Rus Yayılmacılığının Tarihi Kökenleri*, Ankara, 1997
- Kırımlı, Hakan, *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1916)*, Ankara, 2010
- Kodaman, Bayram, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, İstanbul, 1980
- Kovalevskiy, P., *Kniga Ahmeda İbn-Fadlana O Ego Puteşestvii Na Volgu v 921-922 gg.* Har-kov, 1956
- Kurat, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri (1798-1919)*, Ankara, 2011
- Kurat, Akdes Nimet, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri*, Ankara, 1972
- Kurban, İklil, *Doğu Türkistan İçin Savaş*, Ankara, 1995
- Layponov, Kazi T. İsmail M. Miziyev, *Türk Halklarının Kökeni*, Çev. Hatice Bağcı, İstanbul, 2008

- Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 2008
- Madariaga, Isabel de, *Rossia v Epohu Ekaterin Velikoy*, Moskva, 2002
- Maraş, İbrahim, *Türk Dünyasında Dinî Yenileşme(1850-1917)*, İstanbul, 2002
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, İstanbul, 2018
- Mehmedov, Veli, *Ekinci Gazeti*, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü, 1976,
- Mercanî, Şehabeddin-i Müstefâdü'l-Ahbâr Fi Ahvâl-i Kazan ve Bulgar, çev. Mustafa Alkan, Ankara, 2008
- Merdanov, R.F.-F.H. Şekurov, XX. Yüzyılbaşı Tatar Vakıtlı Matbugatı Bibliografik Kursetkeç, Kazan, 2000
- Merdanov, R. F.- Gallemev, İ. K., XX. Yüzbaşı, Tatar Teglim-Terbiya Journallarının Bibliyografik Kürsetkeçi, Kazan, 1997
- Mollaer, Fırat, *Kimlik, Tanınma Mücadelesi ve Şarkiyatçılık*, İstanbul, 2018
- Muhammedşin, R. G. Tatarskiy Traditsionalizm Osobennosti i Formi Proyavleniye, Kazan, 2005
- Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, 2019
- Norris, Harry, *Islam in the Baltic*. New York, 2009
- Oba, Ali Engin, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, Ankara, 1995
- Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul, 2018
- Ostroumov, N.P. Sartlar, Etnografik Malzemeler, Taşkent, 1908
- Öztürk, Yücel, *Özü'den Tuna'ya, Kazaklar-1*, Ankara, 2004
- Özyetkin, A. Melek, Altın Ordu, Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiklerin Dil ve Üslûp İncelemesi, Ankara, 1996
- Puşkin, Aleksandr Sergeyeviç, *Pugaçev İsyanının Tarihi*, Çev. Metin Yardımcı, İstanbul, 2002
- Raşit İskandarov, *Orenburgskie Tatarı*, Kazan, 2009
- Refika Kurnaz, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını, İstanbul, 1996
- Remiyev, İsmail, *Vakıtlı Tatar Matbuatı: 1905-1925*, Kazan, 1926
- Rorlich, Azade-Ayşe *Volga Tatarları*, Çev. Mehmet Süreyya Er, İstanbul, 2000
- Ross, Danielle, *Tatar İmparatorluğu Kazan Tatarları ve Çarlık Rusyası'nın Oluşumu*, Türkçesi: Kadri Mustafa Orağlı, İstanbul, 2020
- Roux, Jean-Paul *Türklerin Tarihi-Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 yıl*, Çev. Aykut Kazancıgil-Lale Arslan-Özcan, İstanbul, 2015
- Rowell, S.C. *Lithuania Ascending A pagan empire within east-central Europe 1295-1345*, Cambridge, 2000
- Sarıнай, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, İstanbul, 1994
- Saydam, Abdullah, *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, Ankara, 2010
- Sharafullina, Aliya, *Hristiyanlaştırılmış Türkler (Tatarlar - Kreşinler)*, SBE, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2017.
- Schiltberger, Johannes, *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)*, Çev. Turgut Akpınar, İstanbul, 1997
- Schuyler, E., *Türkistan Seyahatnamesi*, çev. Kolağası Ahmed, Yay. Haz. Ali Ahmetbeyoğlu-Kemal Özcan, İshak Keskin, İstanbul, 2003
- Somuncuoğlu, Servet, *Don Kazakları*, İstanbul, 2004
- Smith, Anthony D. *Millî Kimlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul, 1994
- Subaşı, Nihat, *Gazete ve Tekniği*, Ulusal Basımevi, Ankara, 1970
- Sultanov T.İ.-G Kalyashtorny, *Kazakistan Türkün Üç Bin Yılı*, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, 2004,

- Suyargulov, Rifat, XIX. Asırda ve XX. Asrın Başlarında İdil-Ural Bölgesi Ceditçilerinin Temel Kelamî Meselelere Bakışları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), A.Ü.S.B.E. Ankara, 2018
- Tanuğur, Eda, Telfikü'l-ahbâr ve Telkihü'l-âsâr fî Vakâyı'ı Kazan ve Bulgâr ve Mülûki't-Tatar Adlı Eserin Latinizesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ünivesitesi, SBE, İstanbul, 2019
- Tatar Edipleri Megrifetçilere (XX. İöz Başı) Biobibliografik Süzlek*, Haz. Ramil İslamov-Rife Harra-sova, G. İbrahimov Til, Edebiyat hem Sengat İnstitutu, Kazan, 2005
- Taymas, A.B. Kazanlı Türk Meşhurlarından, III, Âlimcan Barudî, İstanbul, 1958
- Taymas, Abdullah Battal, *Kazan Türkleri*, Ankara, 1966
- Taymas, Abdullah Battal, Kazanlı Türk Meşhurlarından Rızaeddin Fahreddin Oğlu, İstanbul, 1958
- Temir, Ahmet, Vatanım Türkiye (Rusya-Almaya-Türkiye Üçgeninde Memleket sevgisi ve Hasretle şekillenmiş Bir Hayat Hikayesi), Ankara, 2011
- Togan, Zeki Velidi *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1970
- Togan, A. Zeki Velidi, İbn Fadlan's Reisbericht. Deytsche Morgenlandische Gesellschaft, Leipzig, 1939
- Türkoğlu, İsmail, Rusya Türkleri Arasında Yenileşme Hareketi'nin Öncülerinden Rızaeddin Fahredin, İstanbul, 2000
- Usmanov, Mirkasım, Zavetnaya Meçta Hüsaina Feizhanova, Kazan, 1980
- Usmonov, Q. M. Sodiqov ve S. Burxonova, O'zbekiston Tarixi, O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim Vazirligi, Toshkent, 2006
- Ütken, Selim Serkan, *Buhara Hanlığı'nın Askeri Teşkilatı (1500-1868)*, Ankara Üniversitesi SBE (yayınlanmamış doktora tezi), Ankara, 2015
- Vernadsky, George, *Moğollar ve Ruslar*, Çev. Eşref Bengi Özbilen, İstanbul, 2007
- Yakubovski, A.Y. *Altın Ordu ve Çöküşü*, Çev. Hasan Eren, Ankara, 1976
- Yerasimos, Stefanos, *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye*, İstanbul, 1977
- Yıldırım, Kürşat, Çin Kaynaklarında Türkistan Şehirleri, İstanbul, 2013
- Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, Haz. Mustafa S. Kaçalın, Ankara, 2006
- Yuzeyev, A.H. Prosvetitelckaya Mıcl Tatarckova Haroda (XIX-XX), Kazan, 2014
- Yücel, Celalettin, *Dış Türkler*, İstanbul, 1976
- Zekiyev, Mirfatih Z. *Türklerin ve Tatarların Kökeni*, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, 2007
- Zeyneş, İsmail, *Kazak Türkleri*, Ankara, 2002
- Ziyaev, Hamid, *Türkistan'da Rus Hâkimiyetine Karşı Mücadele*, Çev. Ayhan Çelikbay, Ankara, 2007
- Muhammedşin, G. R., Tatarskiy Traditsionalizm Osobennosti i Formi Proyavleniye, Kazan, 2005.

2) Makaleler

- Aça, Mehmet, "Çarlık Rusyası ve Sovyetler Birliğinde Yeni Ulusların İnşası Adına Tatar Nüfuzunu Kıрма Girişimleri", *Milliyetlerin Çalışma Noktası: İdil-Ural Çalıştay Bildiri Kitabı*, Kırklareli, 12-13 Nisan 2014 s.219-242
- Ahmetjanov, M.İ. "Rızaeddin Bine Fahreddinnen Nesil Şeceresi hem Nesili Hakkında", *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan, 2003, s.94-105
- Akpınar, Yavuz, "Hasanbey Melikzâde Zerdâbî (1842-1907)", *DİA*, C.IV, s. 128-129
- Alkaya, Ercan, "Tataristan Türkleri ve Güncel Sorunları Üzerine", *Milliyetlerin Çalışma Noktası: İdil-Ural Çalıştay Bildiri Kitabı*, Kırklareli, 12-13 Nisan 2014, s.243-271
- Alpargo, Mehmet, "Nogaylar", *TDV*, C.33, Ankara, 2007, s.202-204,

- Alptekin, Coşkun "Atabeg", *DİA*, C. IV, İstanbul 1991, s. 38
- Amurhanov, R.U. "Rızaeddin Fahreddin Kak İstörük", *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan, 2003, s.32-54
- Arik, Durmuş "Tatar Türkleri Arasındaki Hıristiyanlar: Kreşinler", *A.Ü.İ.F. Dergisi*, C. XLIX, S. II, Ankara, 2008, s. 57-75
- Arik, Durmuş, "Türk Kültürünün Farklı Bir Boyutu Olarak Kreşin-Hıristiyan Tatarların Dini İnanışları," *A.Ü.İ.F. Dergisi*, C. 47, S. I, Ankara, 2006, s. 67-86
- Arik, Durmuş, "Çuvaşların Dini İnanışları Üzerine", *The International Association of Central Asian Studies*, Taşkent, 2007, s.18-36
- Arik, Sabire, "Polonya Kralı III. Jan (Yan) Sobieski Hükümdarlık Dönemi (1674-1696)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2005, C.24, S.38, s.213-238
- Arslanov, A. A. "R. Fahredinov İcatında Doğu Kaynakları", *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan, 2003, s.111-121
- Barkan, Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğunda Teşkilat ve Müesseselerin Şer'iliği Meselesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, 1945, C.XI, S.34, s.203-224
- Bayram, Bülent "Gyula Mészáros'un 1908 Yılı Raporuna Göre Çuvaşlar Üzerine Tespitler" *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.40, Ankara, 2015, s.21-35
- Beşirova, İ. B. "Tatar Edebî Dili ve Rızaeddin Fahreddinov İcatı", *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan, 2003, s.206-218
- Binark, İsmet, "Kazan Türklerinde Matbaacılık Sahasındaki Çalışmalar" *Kazan*, S.18, İstanbul, 1976, s.13-22
- Çağatay, Saadet "Müftü Rızaeddin bin Fahreddin Hazretlerinin Muharrirliği", *Yanga Milli Yıl*, S.7/101, Berlin 1936, s.427-438
- Denisov, D. N. "Rol Orenburgskovo Medrese "Husainiya" v Razvitii Musulmanskovo Obrazovaniya", *Uçeniye Zapiski Kazanskovo Gasudarstvennovo Üniversitesi, Gumanitarniye Nauki*, T. 152, 2010, s. 68-79
- Devlet, Nadir, "Âlimcan Barudî", *TDVİA*, C.II, İstanbul, 1989, s.463-64
- Devlet, Nadir, "Ölümünün 50. Yılı Dolayısıyla Zakir Remi (Derdimend)", *Kazan*, S. 4, 1971 s.32-38
- Devlet, Nadir "1995'ten Bugüne İdil-Ural" *İdil-Ural Çalıştayı*, Kırklareli, 2014, s.7-16
- Feher, G. "Türko-Bulgar, Macar ve Bunlara Akraha Olan Milletlerin Kültürü", *İkinci Türk Tarih Kongresi Tebliğleri*, Ankara, 1943, s.290-320
- Garimov, H.K: "Diyatelnoc R. FAhreddinova B Sostave Orenburskava Duhovnoga Sabraniya (1891-1906)", *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan, 2003, s. 290-301
- Gayneddin, Mesud, "Rıza Fahreddinov-Puplisit", *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman*, Kazan, 2003, s. 163-1170
- Gömeç, Saadetin Yağmur, "Türk Tarihinde Bulgarlar" *Mustafa Keskin Armağanı*, İstanbul, 2014, s.484-486
- Grigorev, A.N. "Hristianizatsiya Hiruskih Naradnostii Kak Adin Metodov iz Hatcionalno Kolonialnoy Politiki Carizma" *Meteryali po-İstorii Tatarii*, C.1, Kazan, 1948, s.233-245
- Gündoğdu, Abdullah, "Şiban Han Sülalesi ve Özbek Ulusunun Teşekkülü", *Türkler*, C.VIII, Ankara, 2002, s.606-615.
- Gündoğdu, Abdullah, Gaspıralı İsmail Bey ve Türk Aydınlanması, *Turkiz*, S.17, Ankara, 2012, s. 11-24

- Gyula Mészáros, A.A., “Buharskiy Traktat o Çihan i Zvaniyah i ob Obzayannostyah Nositeleyih v Srednekovoy Buhare”, *Sovetskoe Vostokovedenie, V, İzdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, Moskva 1948, s. 144-150*
- Hakan, Mehmet; “Kimlik Nedir?”, *Türkiye Günlüğü*, (Mart-Nisan 1995), Sayı 33, s.146-149
- Hayreddinov, A. G. “Rızaeddin Fahreddin ve Musa Bigiyev”, *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman, Kazan, 2003, s.279-289*
- Hayreddinov, R.G. “Tatar Ruhanileri hem Siyaset (Rıza Fahreddinov Misalında)”, *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman, Kazan, 2003, s.106-110*
- Hesenov, M.X. “R. Fahreddin Mirası ve Tatar Dünyası” *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman, Kazan, 2003, s.16-23*
- İnan, Abdülkadir, “Kırgızlar” *Makaleler ve İncelemeler, C.I., Ankara-1998, s.39-41*
- İnan, Adülkair, “Kazak-Kırgızlarda Yeğenlik Hakkı”, *Makaleler ve İncelemeler, C.I., Ankara-1998, s.286-287*
- İslamov, F.F. “Rızaeddin Fahreddinov-Meşhur Marifetçe, Pedagog”, *Rızaeddin Fahredin: Mirası ve Hezerge Zaman, Kazan-2003, s.188-205*
- İsmagulov, O. “Kazak Halkının Etnik Yapısı”, *Kazakistan Tarihi Makaleler, Ankara-2007, s.35-43*
- İsmayıl, M., “20. Yüzyıl Azerbaycan Demokratik Basını”, *Türkler Ansiklopedisi, Ankara,2002, C.19, s.287-296*
- Kafalı, M. “Şibani Han Sülalesi ve Özbek Ulusu” *Atsız Armağanı, İstanbul, 1976, s.295-306*
- Kafalı, Mustafa, “Özbek Han” *TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 34. Ankara, 2007, s.107-109*
- Kerimov, Tahir “R. Fahreddinov Şeceresi”, *Kazan Utları, S. 4, Kazan, 1994, s.144-145*
- Kerimullin, Ebrar, “Birinci Tatar Kitapları”, *Kazan Utları, Kazan, 1979, s.71-80*
- Kırimer, C. Seydahmet “Bazı Hatıralar”, *Emel, S.26, İstanbul, Şubat 1965, s. 42-64*
- Koca, Ferhat “Musa Kazım Efendi”, *TDV, İslam Ansiklopedi, Ankara, 2020, C. 31, s.221-222*
- Kumekov, B., “Kazak Devleti'nin Oluşumu”, *Kazakistan Tarihi Makaleler, Ankara, 2007, s.54-56*
- Komekov, O, “Kazak” Terimi Hakkında”, *Kazakistan Tarihi Makaleler, Ankara, 2007, s. 45-50*
- Kurat, Akdes Nimet, “Kazan Türklerinin “Medeni Uyanış” Devri (1917 Yılına Kadar)”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi, C. XXIV, Ankara, 1966, s. 3-4*
- Maraş, İbrahim, “İdil-Ural'da Kimlik Tartışmaları: Ceditçi ve Kadimci Gelenekte Millet ve Milliyet Anlayışı”, *Milliyetlerin Çalışma Noktası: İdil-Ural Çalıştayı Bildiri Kitabı, 12-13 Nisan 2014, s.17-26*
- Minnullin, Ramil “Derdmend Şıgırge Yugarı Ber Sengat Dip Karıy İde”, *Gasırlar Avazı, S. 1/2, 1999, s.176- 188*
- Orhonlu, Cengiz, “Lipkalar”. *Türkiyat Mecbuası, İstanbul, 1971, C.XVI s. 57-87*
- Özyetkin, A. Melek “Altın Ordu Hanı Toktamış'ın Bik Hâcî Adlı Kişiyeye Verdiği 1381 Tarihli Tarhanlık Yarığrı”, *Türkoğlu Dergisi, C.13, S.1, Ankara, 2000, s. 167-169*
- Sabbağ, Abbas “Mirahur” *DİA, C. XXX, İstanbul 2005, s. 141-143*
- Sümer, Kutluk Kağan “Ağır Yükle Uzun Yol: Kırım'da Ceditçilikten Millî Harekete”, *Türkiz, S.17, Eylül-Ekim 2012-Ankara, s.231-254*
- Şekurov, F.N. “Türek Uğlı Pseudonımı Hakkında”, *İctoriçeski i İcledoveniya po İctori Tatarskogo Haroda, Kazan, 2006, s. 464-466*
- Şekurov, F.N. “Türek Uğlı” Kim Ul?”, *Asırlar Avazı, Eta Bekov, Kazan, 2000, s.260-261*
- Şekurov, F.N. “Razvitie İctoriçeskih Znaniy u Tatar do Fivralya 1917 goda” *Tatarskaya Cadi-dictckaya İctoriografiya, Kazan, 2002, s.50-62*
- Şeşen, Ramazan, “Buhara”, *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.6, İstanbul, 1992, s.363-367*

- Tahir, Mahmut, “Ölümünün 50. Yılı Dolayısıyla Rızaeddin bin Fahreddin”, *Emel*, S.153, Mart-Nisan 1986, s.12-14
- Taşgöl, A., “İnak”, *DİA*, C. XXII, İstanbul 2000, s. 255-256
- Taymas, Abdullah Battal, “Usul-i Kadim”, *Türk Kültürü IV*, 1965-1966 s.403-410
- Toker, Mustafa, “İsmail Gaspıralı ve “Dilde Birlik” Fikri Üzerine”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, Konya, 2004, s.31-45
- Topaktaş, Hacer, “Lipkalar”, *TDV*, Ankara, 2019, C.3, s.158-160
- Türkoğlu, İsmail, “Türk Dünyasının Kuzey Yıldızları Türk-Tatar Aydınları”, *Türkiz*, S.17, Eylül 2012, Ankara, s.113-150
- Türkyılmaz, Selçuk “Şark-i Rus Gazetesi’nin İzahlı Makaleler Bibliyografyası”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.18, İstanbul, 2010, s.123-210
- Valikhanov, E, “Kazak Halkının Rus Sömürgeciliğine Karşı Ulusal Kurtuluş Mücadelesi” *Kazakistan Tarihi Makaleler*, Ankara, 2007, s.96-104
- Yegorova, O. V. “Predstavleniye o Dushe v Rodil'noy Obryadnosti Chuvashy” *Izvestiya Ural'skogo Gosudarstvennogo Universiteta*, Çelyabinsk, 2009, s.248-255
- Yerofeeva, I., “Rus İmparatorluğu Yönetiminde Kazakistan” *Kazakistan Tarihi Makaleler*, Ankara, 2007, s.73-83
- Yılmaz, Metin, “Çuvaşistan”, *Yeni Türkiye*, Yıl 3, S.16, Ankara, 1997, s. 1537-1547
- Yurdusev, A. Nuri, “18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa’da Türk Kimliği”, *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik İçinde*, Haz: Nuri Bilgin, İstanbul, 1997, s.102-103.
- Yuri Bregel, “Inak”, *El, Supplement*, C. XII, Leiden 2004, s. 419-420
- Yüce, Nuri, “Çuvaşlar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. VIII, İstanbul, 1993, s.388-399

3) İnternet Kaynakları

- Gündoğdu, Abdullah, “Türkiye ve Kazakistan’da Ortak Tarihin Uluslaşma Sürecine Etkisi”, s. 5-6; <https://www.academia.edu/76008957/> (Erişim Tarihi: 23.01. 2023)
- Gündoğdu, Abdullah, “Servereddin bin Miftaheddin’in İslâm, Terakkî, Islâh” Adlı Eseri ve İdil-Ural Bölgesinde Geleneksel Düşüncenin Bunalımı”, s.23-42; <https://www.academia.edu/16653507/> (Erişim Tarihi: 30.05. 2023)
- Ercilasun, Konuralp, “Doğu Türkistan 1”, s.18-21; <https://www.academia.edu/1314995/> (Erişim Tarihi: 30.05.2023)
- Ercilasun, Konuralp, “Doğu Türkistan2”, s. 20-22; <https://www.academia.edu/1314996/> (Erişim Tarihi: 30.05.2023)

Dijitalleşme ve Yerel Basın

Dijital dönüşüm, etki, gelecek

Salih Tiryaki
Emre Vadi Balcı
Yavuz Demir
Melis Karakuş
Taner Özay

DİJİTALLEŞME VE YEREL BASIN DİJİTAL DÖNÜŞÜM, ETKİ, GELECEK

Yazarlar:

Doç. Dr. Salih Tiryaki

Doç. Dr. Emre Vadi Balcı

Doç. Dr. Yavuz Demir

Dr. Öğr. Üyesi Melis Karakuş

Taner Özay

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Dijitalleşme ve Yerel Basın
Dijital Dönüşüm, Etki, Gelecek

Editör: Prof. Dr. Bünyamin Ayhan

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Kapak: Şeydanur Dünder
Dizgi: Şükrü Bıyıklı

ISBN: 978-625-6345-23-2

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

DİJİTALLEŞME VE YEREL BASIN
DİJİTAL DÖNÜŞÜM, ETKİ, GELECEK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
İÇİNDEKİLER.....	7
GİRİŞ.....	9
1. YEREL BASIN, HABER VE GELİR KAYNAKLARI	13
1.1. Yerel Basın	13
1.1.1. Yerel medyada haber	19
1.2. Yerel Medyanın Gelir Kaynakları	22
2. DİJİTALLEŞME VE YEREL BASIN	27
2.1. Dijitalleşme.....	27
2.2. Yerel Basın ve Dijitalleşme	31
2.3. Yerel Basın ve Arama Motoru Optimizasyonu	37
2.4. Sosyal Medya ve Yerel Basın.....	40
2.5. İnternet Haberlerinde Tıklanmaya Bağlı Yasal Düzenlemelerin Yerel Haberciliğe Etkileri	46
3. YEREL BASILI GAZETELERİN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ VE GAZETECİLERİN KONUYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	49
3.1 Araştırmanın Metodolojisi.....	49
3.2 Araştırmanın Konusu.....	50
3.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	51
3.4 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	51

3.5. Araştırmanın Yöntemi	52
3.6. Bulgular	53
3.6.1. Okuyucu davranışı üzerine etkisi.....	54
3.6.2. Basılı gazetelere ve geleneksel gazetecilere etkisi.....	57
3.6.3. Gazetelere ekonomi-politik etkisi	62
3.6.4. Sosyal medya haberciliği	66
3.6.5. Habercilik mantığının değişmesi	70
3.6.6. Basılı gazetelere etkisi	73
3.6.7. Gelir kaynaklarının değişimi	75
3.6.8. Haber içeriğinin dönüşümü.....	77
3.6.9. Yasayla ilgili yorumlar	80
3.6.10. Gazetecilik eğitime etkisi	82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
KAYNAKÇA	93

KAYNAKÇA

Andrews, K. T., & Caren, N. 2010. Making the news: moment organizations, media attention, and public agenda. *American Sociology Review*, 75(6): 841-866.

Ardevol-Abreu, A., & Zuniga, H. 2016. Effects of editorial media bias perception and media trust on the use use of traditional, citizen, and social media news. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 94(3): 703-724. <https://doi.org/10.1177/1077699016654684>

Arvas, İ. 2019. Dijital haberleşme çağında yerel basının karşılaştığı sorunlar. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1): 97-110.

Ayhan, B. 2019. Göç, göçmen ve yerel basın. *Geçmişten günümüze göçler*. A. Aköz, D. Yörük, ve H. Karpuz (Ed.) ss. 89-104, Konya Ticaret Odası, Konya.

Ayhan, B., & Demirsoy, A. 2005. 1960'dan günümüze Konya'da yerel gazetecilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14: 131-155.

Baysal, H., & Karakulak, A. C. 2020. Yerel basında dijital haberciliğin dönüşüm süreci: Isparta yerel basın örneği. *17th International Symposium Communication in the Millennium*.

Beuscart, J. S., Mellet, K., & Trespeuch, M. 2016. Reactivity without legitimacy? Online consumer reviews in the restaurant industry. *Journal of Cultural Economy*,

5(9): 458–475.

<https://doi.org/10.1080/17530350.2016.1210534>

Brown, B., Green, N., & Harper, R. 2002. *Wireless world: Social and interactional aspects of the mobil age.* Springer Verlag.

Capurro, R. 2017. Digitazion as an ethical challange. *Ai and Society*, 32(2): 277-283. <https://doi.org/10.1007/s00146-016-0686-z>

Carson, A., Müller, D., Martin, J., & Simons, M. 2016. A new symbiosis? Opprtunities and challenges to hyperlocal journalism in the digital age. *Media International Australia*, 161(1): 132-146. <https://doi.org/10.1177/1329878X16648390>

Castells, M. 2009. *The rise of the network society.* Blackwell, New York.

Christensen, D., Lovett, J., & Curiel, J. 2021. Mainstream media recirculation of trust-reducing social media messages. *American Politics Research*, 50(2): 213-226. <https://doi.org/10.1177/1532673X211023931>

Corominas, M., Bonet, M., Guimera, J. A., & Fernandez, I. 2006. Digitalization and the concept of "Local": The case of radio in Spain. *Journal of Radio Studies*, 13(1): 116-128.

Coşkun, A. 2021. Bitlis yerel gazetelerinin yenileşme pratikleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3): 735-748. <https://doi.org/10.18506/anemon.851635>

Çavuş, S. 2017. Yerel basının sorunları üzerine tespitler: Aksaray örneğinde nitel bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*: 9(4): 19-32.

Çelikbaş, S., & Özsoy, S. 2022. Dijitalleşme sürecinde yerel medyanın sorunları: Bolu örneği. *Sdü İfade*, 4(1): 1-33.

Çimen, Z., & Meşeci, O. 2019. Sportif başarı hikâyeleri spor medyası hakkında bildiklerimizi değiştirebilir mi? Kadın hentbolu örneği. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4): 181-189. <https://doi.org/10.33689/spormetre.589150>

Delibaş, İ. 2023. Dijitalleşmenin yerel medyanın dönüşümündeki etki ve sonuçları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* 28: 90-103. <https://doi.org/10.30767/diledeara.1285792>

Demir, A. S. 2019. *Türkiye'deki dijital doğumlu gazeteler ve iş modelleri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik ABD. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Deniz, Ş., & Özel, E. 2018. Bana okuyucuyu söyleyin, size başlığı söyleyeyim: Gazete web sitelerinde içerik hiyerarşisini ve gündem belirlemede okuyucunun değişen rolü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3): 915-940.

Dick, M. 2011. Search engine optimisation in uk news production. *Journalism Practice*, 5(4): 462-477.

Duman, K. 2018. Arama motorları ve internet haberciliğine etkileri: Türk internet haber medyası örneği. *Selçuk İletişim*, 11(1): 257-287.

Engin, N., & Tunca, M. Z. 2023. Basında dijital dönüşüm süreci açısından Basın İlan Kurumu'nun rolüne ilişkin nitel bir araştırma. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1): 54-74. <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1302759>

Enli, G., & Rosenberg, L. 2018. Trust in the age of social media: populist politicians seem more authentic. *Social Media + Society*, 4(1), 2056305118764430. <https://doi.org/10.1177/2056305118764430>

Erdoğan, İ. 2012. *Pozitivist metodoloji ve ötesi araştırma tasarımları niteliksel ve istatistiksel yöntemler*. Erk Yayınları, Ankara

Erkan, G., & Ayhan, A. 2018. Siyasal ilişkimde dezenformasyon ve sosyal medya: bir doğrulama platformu olarak teyit.org. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29): 202-223.

Eshbaugh-Soha, M., & Jeffrey, S. P. 2006. The contemporary presidency: "Going local" to reform Social Security. *Presidential Studies Quarterly*, 36(4): 689-704.

Fletcher, R., & Nielsen, R. 2018. Generalised scepticism: how people navigate news on social media. *Information Communication & Society*, 22(12): 1751-1769. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2018.1450887>

Fletcher, R., & Park, S. 2017. The impact of trust in the news media on online news consumption and participation. *Digital Journalism*, 10(5): 1281-1299. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1279979>

Friedland, L. A., & McLeod, J. M. 1999. Community integration and mass media: A reconsideration. *Mass media, social control, and social change*. D. P. Damers, & K. Viswanath. (Ed.), ss. 197-226, Iowa State University Press, Ames.

George, L. M., & Waldfogel, J. 2006. The New York Times and the market for local newspapers. *American Economic Review*, 96(1): 435-447.

Geray, H. 2006. *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş iletişim alanından örneklerle*. Siyasal, Ankara.

Giomelakis, D., & Veglis, A. 2015. Investigating search engine optimization factors in media websites. *Digital Journalism*, 4(3): 379-400. <https://doi.org/10.1080/21670811.2015.1046992>

Giomelakis, D., Karypidou, C., & Veglis, A. 2019. Seo inside newsrooms: Reports from the field. *Future Internet*, 11(12): 261. <https://doi.org/10.3390/fi11120261>

Göksel, A., & Akgül, A. 2021. Üniversite öğrencilerinin sosyal medyaya güven düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Spor metre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4): 241-256. <https://doi.org/10.33689/spormetre.976094>

Greenstein, S., Lerner, J., & Stern, S. 2013. Digitization, innovation, and copyright: What is the agenda? *Strategic Organization*, 11(1): 110-121.

Gurun, U. G., & Butler, A. W. 2022. Don't believe the hype: Local media slant, local advertising, and firm value. *The Journal of Finance*, 67(2): 561-598. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2012.01725.x>

Güler, M. 2018. Dijitalleşen kapitalizmin yeni aktörleri: youtuberlar. *Intermedia International E-Journal*, 9(5): 145-183.

Gürcan, H. İ., & Bekiroğlu, O. 2007. Türkiye'de internet gazeteciliği açısından yerel basının genel görünümü ve bölgeler arası bir değerlendirme. *Selçuk İletişim*, 5(1): 22-29.

Hess, K. 2013. Breaking boundaries: Recasting the "local" newspaper as "geosocial" news in a digital landscape. *Digital Journalism*, 1(1): 48-63.

Horowitz, M., & Matikainen, J. 2021. Independence and interdependence: multidimensionality of finnish youth's experiences of trust in news online and via social media. *Aoir Selected Papers of Internet Research*. <https://doi.org/10.5210/spir.v2021i0.12186>

Jenkins, J., & Nielsen, R. K. 2018. The digital transition of local news. *Reuters Institute for the study of journalism*.

Karadağ, Y., & Karaaslan, İ. 2021. Risk yönetiminde sosyal medya gazeteciliği: koronavirüs (covid-19) pan-

demî sürecinde sosyal medya kullanım pratikleri üzerine bir araştırma. *Social Sciences Studies Journal*, 7(88): 4217-4232. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.3525>

Karaduman, M. 2017. Yerel medya çalışanlarının eğitim düzeyleri ve mesleki yeterlilikleri: Antalya örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (28): 184-301.

Khan, A., Mehjabin, S., & Rashid, M. 2022. Practices of and challenges for citizen journalism in the mainstream media of bangladesh. *Khulna University Studies*, 19(2): 256-269. <https://doi.org/10.53808/KUS.2022.19.02.2213-ss>

Kim, D., Jung, W., Jiang, T., & Zhu, Y. 2023. An exploratory study of medical journal's twitter use: Metadata, networks, and content analyses. *Journal of Medical Internet Research* (25): e43521. <https://doi.org/10.2196/43521>

Kösedağ, M. 2016. Türkiye’de ulusal ve yerel gazetelerin siyasal gündemlerinin karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 42(9): 1586-1586.

Köseoğlu, A. 2022. *Yerel medyada dijitalleşme*. İksad Yayınevi, Ankara.

Lavery, L. 2013. Gender bias in the media? an examination of local television news coverage of male and female house candidates. *Politics & Policy*, 41(6): 877-910.

Legener, C. H. 2017. Digitalization: opportunity and challenge for the business and information system engi-

neering community. *Business & Information System Engineering*, 59(4): 301-308.

Lopezosa, C., Giomelakis, D., Pedrosa, L., & Codina, L. 2023. Google discover: uses, applications and challenges in the digital journalism of Spain, Brazil and Greece. *Online Information Review*, 48(1): 123-143. <https://doi.org/10.1108/OIR-10-2022-0574>

Mecfal, S. 2016. Forms of local media relations in local communities—case studies. *Central European Journal of Communication*, 16(9): 20-36.

Merton, R. K. 1949. Patterns of influence: a study of interpersonal influence and of communication behavior in a local community. P. F. Lazarsfeld, & F. N. Stanton içinde, *Communication Research* (ss. 1948-1949). Harper & Brothers, New York

Mustapha, J., Shilina, M., Agyei, O., & Ocansey, C. 2022. News media trust and sources of political information in west africa: mainstream vs. new media in Ghana and Nigeria. *Rudn Journal of Studies in Literature and Journalism*, 27(1): 200-208. <https://doi.org/10.22363/2312-9220-2022-27-1-200-208>

Nadaf, A. 2023. Discursive representation of the article 370 abrogation: A comparative CDA of the headlines of two major Indian online news publications. *Journalism*, 24(6): 1342-1361. <https://doi.org/10.1177/14648849211056843>

Nekmat, E. 2020. Nudge effect of fact-check alerts: source influence and media skepticism on sharing of news misinformation in social media. *Social Media + Society*, 6(1). <https://doi.org/10.1177/2056305119897322>

Ngoc, N. 2022. Journalism and social media: The transformation of journalism in the age of social media and online news. *European Journal of Social Sciences Studies*, 7(6): 54-63.

Nielsen, R. K. 2015. *Local journalism: The decline of newspapers and the rise of digital media*. Bloomsbury Publishing.

Nygren, G. 2019. Local media ecologies. *Nordicom Review*, 40(2): 51-67. <https://doi.org/10.2478/nor-2019-0026>

O'Brochta, W. 2022. Perceptions of partisanship in local television news. *Electronic News*, 16(1): 3-17. <https://doi.org/10.1177/19312431211072504>

Olsen, R. K. (2021). The value of local news in the digital realm—introducing the integrated value creation model. *Digital Journalism*, 9(6): 810-834. <https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1912623>

Onursoy, S., Turan, E., Yeşilyurt, S., & Astam, F. 2020. Yalan habere karşı tutum ve davranışlar: üç üniversite örneğinde durum araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(3): 485-508. <https://doi.org/10.24146/tk.759014>

Park, R. E. 1923. The natural history of the newspaper. *The American Journal of Sociology*, 29(3): 273-289.

Park, S., & Lee, J. 2023. Incidental news exposure on facebook and its relation to trust in news. *Social Media + Society*, 9(1).
<https://doi.org/10.1177/20563051231158823>

Polat, N. H. 2002. Türkiye’de yerel basının gelişimine kısa bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (12): 7-25.

Praprotnik, T. 2016. Digitalization and new media landscape. *Peer-reviewed academic journal Innovative Issues and Approaches in Social Sciences*, 9(2): 85-99.

Qiumeng, C., & Yu, S. 2022. Prediction of new media information dissemination speed and scale effect based on large-scale graph neural network. *Scientific Programming*. (1): 1-13.
<https://doi.org/10.1155/2022/7699998>

Rainie, L., & Wellman, B. 2012. *Networked: The new social operating system*. MIT Press, Cambridge.

Scheffauer, R., Goyanes, M., & Zuniga, H. 2023. Social media algorithmic versus professional journalists’ news selection: effects of gate keeping on traditional and social media news trust. *Journalism*, 25(4): 755-778.
<https://doi.org/10.1177/14648849231179804>

Sezgin, S. 2007. *Türkiye’de yerel basın*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Shih, P. C., Han, K., & Carrol, J. 2014. Community incident chatter: Informing local incidents by aggregating local news and social media content. *ISCRAM*.

Shuai, X., Liu, X., Nourbakhsh, A., Shah, S., & Curtis, T. 2018. TipMaster: a knowledge base of authoritative local news sources on social media. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*.

Sine, R., & Sarı, G. 2018. Profesyonel gazetecilerin gözünden sosyal medya ve habercilik ilişkisi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30): 364-384.

Stamm, K. R., Emig, A. G., & Hesse, M. B. 1997. The contribution of local media to community involvement. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 74(1): 97-107.

Sveningsson, M. 2015. "it's only a pastime, really": young people's experiences of social media as a source of news about public affairs. *Social Media + Society*, 2(1). <https://doi.org/10.1177/2056305115604855>

Swart, J., Peters, C., & Broersma, M. 2018. Shedding light on the dark social: the connective role of news and journalism in social media communities. *New Media & Society*, 20(11): 4329-4345. <https://doi.org/10.1177/1461444818772063>

Şeker, M. 2005. Yerel gazeteler ve resmi ilan. *Selçuk İletişim*, 4(1): 101-115.

Şeker, T., & Uzun, B. (2018). Ciner grubunun ekonomi politik yapısı. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 3(2): 107-129.

Taşkıran, İ. 2016. Gazetecilerin sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullanımı: medya profesyonellerinin bakış açılarını tespit etmeye yönelik bir araştırma. *Intermedia International E-Journal*, 3(1): 213-213.

Tekin, H. H. 2006. Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 13(3): 101-116.

Tilso, D., Lyytinen, K., & Sorensen, C. 2010. Digital infrastructures: The missing IS Research Agenda. *Information System Reserarch*, 21(4): 748-759.

Tunca, L., & Çağlar, N. 2022. Yerel gazetelerde dijital dönüşüm: Antalya yerel gazeteleri üzerinden bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 34(13): 603-618.
<https://doi.org/10.21076/vizyoner.949834>

Tutgun Ünal, A. 2020. New journalism approach via new media: analysis of news agencies in terms of social media journalism, *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2): 1011-1031.

Uchenna, O. 2020. Perception of social media as news sources among residents of South-East Nigeria. *Nnamdi Azikiwe University Journal of Communication and Media Studies*, 2(1): 1-12.
<http://dx.doi.org/10.47851/naujocommed.v1i2.86>

Uzun, B. (2024). Sosyal medyada dezenformasyon: Gazze savaşına ilişkin haberlerin Teyit.org üzerinden incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal (Sssjournal)*, 10(5), 755-765. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11371706>

Van Dijk, J. 2016. *Ağ toplumu*. Kafka Yayınevi, İstanbul.

Van Kerkhoven, M., & Bakker, P. 2015. Hyperlocal with a mission? Motivation, strategy, engagement. *Local journalism: The decline of newspapers and the rise of digital media*, R. K. Nielsen (Ed.), ss. 185-201, I. B. Tauris &Co Ltd, London.

Wood, T. (2016). What the heck are we doing in Otumwa, anyway? Presidential candidate visits and their political consequence. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 667(1): 110-125. <https://doi.org/10.1177/0002716216661488>

Xiao, X., Borah, P., & Su, Y. 2021. The dangers of blind trust: examining the interplay among social media news use, misinformation identification, and news trust on conspiracy beliefs. *Public Understanding of Science*, 30(8): 977-992. <https://doi.org/10.1177/0963662521998025>

Yalçın, N., & Kılıç, A. 2016. Harms of using seo technique extremely in websites. *Ajit-E Online Academic Journal of Information Technology*, 7(24): 69-74.

Yapıcı, O., & Özden, A. 2021. Konaklama işletmelerinin dijital pazarlama açısından incelenmesi: Samsun örneği. *Journal of Business Research - Turk*, 13(3): 2129-2145. <https://doi.org/10.20491/isarder.2021.1251>

Yaşar, İ., & Uğurhan, Y. 2021. Sosyal medyada güven ve teyit: sosyal medya kullanım sıklığı bağlamında bir inceleme. *İnif E - Dergi*. 6(1): 32-52. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.856506>

Yeşildal, A. 2019. Sosyal medya, yerel yönetimler ve katılımcı yönetim: bilgi çağında belediyeler için yeni stratejiler. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 6(22): 883-902. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.507609>

Yılar, Ö. E., & Şen, A. F. 2022. Yerel medyanın dijitalleşmesi ve değişen gazetecilik pratikleri: Elazığ örneği. *Asya Studies*, 21(6): 209-238. <https://doi.org/10.31455/asya.1129167>

Zubiaga, A., Heravi, B., An, J., & Kwak, H. 2019. Social media mining for journalism. *Online Information Review*, 43(1) 2-6. <https://doi.org/10.1108/OIR-02-2019-395>

MURAT AK

Klasik Türk Şiirinde
**Na'tlarla
Dîvân Tertip Etme
Geleneği**

AYR
YAYINLARI

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE
NA‘TLARLA DÎVÂN TERTİP ETME GELENEĞİ

MURAT AK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE
NA'TLARLA DİVÂN TERTİP ETME GELENEĞİ
MURAT AK**

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik
çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:
Hidayet DUYAR

ISBN: 978-625-6345-12-6

BASKI
SEBAT OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 52 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74441

Konya, Mayıs 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE
NA‘TLARLA DÎVÂN TERTİP ETME GELENEĞİ

MURAT AK

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim. "Ser-güzeştname-i Fakîr be-Azîmet-i Tokat". *Türk Kültürü Araştırmaları*. 23/1-2, (1985), 75-91.
- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim. "Şehrengîzler Üzerine Düşünceler ve Belîğ'in Bursa Şehrengîz'i". *Türk Kültürü Araştırmaları - Prof. Dr. Şerif Baştav'a Armağan-* (Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü, 1988), 129-167.
- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim. "Belîğ'in Gül-i Sadberg'i". *İslâmî Edebiyat*, 3/22 (Ekim Kasım Aralık 1993), 121-151.
- Aclûnî, İsmail b. Muhammed. *Keşfu'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbâs amme'stehera mine'l-Ehâdisi 'alâ Elsineti'n-Nâs I-II*. Beyrut-Lübnan: Dârü İhyâi ' t-Türâsi' 1-Arabî 1351-1352.
- Ak, Murat. "Şair Kelamının Hz. Peygamber'in Zikriyle Değer Kazanması", *İslâm ve Sanat Tartışmalı İlmî Toplantı 07-09 Kasım 2014*, (İstanbul: Ensar Neşriyat 2015), 241-255.
- Ak, Murat. "Bir Osmanlı Münevveri Fâik Ömer Efendi ve Divân-ı Nu'ût'u". *İSTEM* 25 (Kasım 2016), 47-94.
- Ak, Murat. Şair ve Peygamber Na't Geleneğinde Hz. Peygamber İmgesi. İstanbul: Ketebe, 2019.
- Akkuş, Mehmet. "Dini Edebiyatımızda Regâibiyîye ve Salâhi'nin Matla'ul-Fecr'i". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1992) 32,1-2/129-153.
- Akkuş, Mehmet. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri. Ankara: MEB Yayınları 1998.
- Akkuş, Mehmet. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Na'tlar (Dîvân-ı Nu'ût-ı Salâhî). Ankara: Kariyer Matbaası 1999.
- Akkuş, Mehmet. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Na'tlar (Dîvân-ı Nu'ût-ı Salâhî). İstanbul: Şelale Yayınları 2002.
- Akkuş, Mehmet. *Abdullah Salahaddîn-i Uşşâkî, Dîvân*. İstanbul: Eflatun Kitap 2021.
- Aksoyak, İsmail Hakkı. "Fâik'in, 'Elâ Yâ Eyyühe's-Sâkî Edir Ke'sen ve Nâvilhâ' Mısraına Tasavvufî Bir Şerhi: Lübb-i Sühan", *IV. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Abdülkerim Abdülkadiroğlu Hâtırasına)*, Kayseri: 4-5 Mayıs 2009.
- Alıcı, Lütfi . "Tezkirelere Göre Kahramanmaşalı Divan Şairleri". *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2) (2004), 56-63.

- Altıntop, Selim. Maraşlı Mustafa Kâmil Efendi'nin Hayatı ve Eserleri, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), (Ağustos 2003), 1-16.
- Altıntop, Selim. "İbn-i Sînâ'nın Ruh Kasidesi'nin Maraşlı Mustafa Kâmil Şerhi", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), (Ağustos 2013), 465-477.
- Avni, Hüseyin, *İzmir Şairleri Antolojisi*, Aydın Vilâyeti, 1934.
- Ay, Sibel Ay. "Mehmed Şevkî Dîvânı (Metin-İnceleme)". (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).
- Ay, Sibel. "Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt Övgüsü İçin Tertip Edilmiş Bir Eser: Şevkî Dîvânı". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, 9/327-357.
- Ay, Sibel. "Dîvân (Şevkî)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü* (08 Kısım 2023), <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-sevki>
- Bayram, Ömer. "Abdî, Himmet-zâde, Şeyh Abdullah Efendi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. (13 Ekim 2023). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/abdi-himmetzade>
- Bayram, Ömer. *Himmetzâde Abdî ve Gencîne-i İ'câz İsimli Mesnevîsi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri (I-II-III) ve Ahmed Remzî Akyürek Miftahü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi, Haz. Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz, Ankara: Bizim Büro Basımevi 2000.
- Büyükkaya, Hande. *Fâik Ömer ve Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 3. bs. İstanbul: Anka Yayınları, 2005.
- Ceyhan, Adem. "Tarihî Metinleri Nesre Çevirme Meselesi: Belîğ'in Gül-i Sadberg'i Örneği". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9/1 (2011), 103-140.
- Ceyhan, Semih. "Salâhî Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları 2009) 36/17-19.
- Coşkunyürek, Arzu. *Fâik Ömer Efendi Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- Çakır, Mustafa Sefa. Yahyâ Nazîm Divanı (İnceleme -Tenkitli Metin) Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Çakır, Mustafa Sefa. Yahyâ Nazîm Divanı. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Çelebioğlu, Âmil. "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: 1998, 349-365.
- Çerkeş Mehmed Şeyhîzâde Tefîk. *Kasâid-i Tefîk*. Mısır: 1283.
- Çerkeş Mehmed Şeyhîzâde Tefîk. *Kasâid-i Tefîk*. Şam: 1286/1869-70.
- Çerkeş Mehmed Şeyhîzâde Tefîk. *Kasâid-i Tefîk*. İstanbul: 1304/1886-1887.
- Çerkeş Mehmed Şeyhîzâde Tefîk, *Kasâid-i Tefîk*. İstanbul: 1308/1890-91.
- Çıpan, Mustafa. "Belîğ İsmâil". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 5/415-416. İstanbul: TDV Yayınları 1992.
- Çiçekler, Mustafa. "Na't" Fars Edebiyatı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları 2006, 32/435-36.
- Çift, Salih. "İlk Dönem Tasavvuf Düşüncesinde Nûr Kavramı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2004), 139-157.
- Danacı, Tülin. *Neccârzâde Şeyh Rızâ Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1988.
- Demirci, Mehmet. "Hakikat-i Muhammediyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997) 15/179.
- Demirli, Ekrem. *İslâm Metafiziğinde Tanrı ve İnsan*. İstanbul: Kambalacı Yayınları 2009.
- Dikmen, Melek. Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi ve Et-Tevessülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nu'ûti'n-Nebeviyyes'si. Konya: Palet Yayınları, 2023.
- Ekinci, Ramazan. "Belîğ, İsmâil (Bursalı)", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (25 Ekim 2023). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/belig-ismail-bursalı>
- Elaldı, Mehmet. "Nazîf Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Divanı'nın Tenkidli Metni". Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2005.

- Erdoğan, Mehtap. "Fevzî, Mehmed". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (18 Ekim 2023); <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fevzi-mehmed-mdbir>
- Erdoğan, Mehtap. "Nazîf, Sahhaflar Şeyhi-zâde Nazîf Ahmed", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (18 Ekim 2023), <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-sahhaflar-seyhizade-nazif>
- Fatîn Davud. *Hâtîmetü'l-Eş'âr*. İstanbul: 1271.
- Ferâhidî, Halil b. Ahmed, *Kitâbü'l-'Ayn Mu'cemu Lugaviyyin Turâsiyyin*, haz. Davud Sellûm, Davud Selman el-Anbekî, İn'âm Davud Sellûm, Lübnan: Mektebetü Lübnân Nâşirûn, 2004.
- Gümüş, Nevin. Yahyâ Nazîm Dîvanı I (İnceleme-Metin). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992.
- Gümüş, Nevin. "Nazîm, Yahya Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (19 Ekim 2023). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazim-yahya-celebi>
- Hacitahiroğlu, Abdullah Öztemiz. *Hız Peygamber'e Şiirler Antolojisi (Na'tlar)*. İstanbul: Yağmur Yayınevi 1966.
- Huyugüzel, Ö. Faruki. *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Hüseyin Kazım Kadri. *Türk Lugati I-IV*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası 1945.
- İbnü'l-Emîn Mahmûd Kemâl, *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Orhaniye Matbaası 1930.
- İbnü'l Emin Mahmud Kemal İnal. *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî-ş-Suarâ) (I-III)*. haz. M. Kayahan Özgül, Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1999-2000.
- İlhan Toker, Bilge. "Divân-ı Nu'ût-ı Salâhî". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, (16 Kasım 2023). <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-i-nuut-i-salahi-tees-1957>
- İslamoğlu, Abdülmecit. Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ût'u. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- İsmail Belîğ. *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdirredân*. haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu. Ankara: Anıl Matbaa, 1998.

- İsmail Beliş. *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*. haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu. 2. bs. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- İşlek, Aynur Çağlı. *Yahyâ Nazîm Dîvânı II*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- Karataş, Ahmet. "Neccâr-zâde Şeyh Rızâ Efendi'nin Hacnâme'si". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43:185-232.
- Karataş, Ahmet. "Hac-nâme (Neccâr-zâde Rızâ)", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, (12 Kasım 2023). <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/hac-name-neccar-zade-riza>
- Kastallânî, Ahmed b. Muhammed. *Mevâhib-i Ledünniyye Tercümesi (I-II)*, çev: Abdül-bâkî, Dersaadet: Dârü't-tıbbâti' l-Âmire, 1316.
- Kayhan (Ertürk), Şaziye. *Yahyâ Nazîm Dîvânı 5*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Kurban, Ahmet. *Yahyâ Nazîm Dîvânı IV*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992.
- Levend, Âgâh Sırrı. "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 371, (1972), 35-80.
- Mecmua-yı Nu'ût-ı Nebeviyye*. Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü 1210.
- Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî: Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri (I-II)*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları 2001.
- Mertoğlu, Mehmet Suat. "Salâtüselâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları 2009, 36/23-24.
- Muallim Nâci. *Lugat-i Nâci*. 5. bs. İstanbul: Çağrı Yayınları 2006.
- Mustafa Safâî Efendi. *Tezkire-i Safâî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme Metin İndeks*. haz. Pervin Çapan, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.
- Neccâr-zâde Rızâ. *Dîvân: Tuhfetü'l-İrşâd, Vâridât-ı Gaybiyye, Zuhûrât-ı Mekkiyye, Hâtîmetü'l-Vâridât Hacnâme, Subhnâme*, İstanbul: Matbaa-i Âmire 1262/1845-46.

- Ocak Ahmed, Sümeýra. “Hz. Peygamber (s.a.s.) Muhabbetinin Fas Mimarisindeki Tezahürü: Bereket-i Muhammed”, *İSTEM* 38 (Kasım 2021), 303-328.
- Öksüz, Hilâl Büşra Bilge. *Risâle-i Rûhî'l-Hayât (İnceleme-Metin)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.
- Ömer Fâik Efendi. *Nizâm-ı ‘Atîk*. Haz. Doğukaan Arıkan, İstanbul: Klasik Yayınları 2022.
- Özcan, Nurgül. “15. Yüzyıl Divanlarında Dinî Benzetmelerle Yapılan Sevgili Tasvirleri”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1, (2012), 159-189.
- Özcan, Nuri. “Abdi, Himmetzâde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/74. İstanbul: TDV Yayınları 2017.
- Özdemir, Mehmet. “Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccârzâde Rızâ’nın Hilye-i Hâce Rızâ Bahâüddîn Şâh-ı Nakşibend’i”. *Turkish Studies*. 7/3 (2012), 1973-1992.
- Özdemir, Mehmet. Neccâr-zâde Divanının Edisyon Kritiği. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Özdemir, Mehmet. “Rızâ, Neccâ-zâde Şeyh Rızâ”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (8 Kasım 2023). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/riza-neccarzade-seyh-riza>
- Özgeriş, Mutlu Melis. Yemlihâ-zâde Mustafa Kâmil Efendi’nin Hayatı, Edebî Yönü ve Eserleri, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. (26), 658-674.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. 14. bs. İstanbul: Kapı Yayınları, 2005.
- Pehlivan, Gürol. “Salâhî, Abdullah Salâhaddîn”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (6 Kasım 2023). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/salahi-abdullah-salahaddin>
- Sağlam, Ayşe. *Maraşlı Mustafa Kâmil Güfte-i Kâmil*. Ankara: Gece Akademi, 2018.
- Salâhaddîn-i Uşşâkî. *Tuhfetü'l-Uşşâkiyye Uşşâkî Sâliklerinin Adâbı*. haz. Mahmud Erol Kılıç, İstanbul: Sufi Kitap 2016.
- Şemseddin Sami. *Kâmûsü'l-'Alâm*. İstanbul: Mihran Matbaası 1314.
- Şemseddin Sami. *Kâmûs-ı Türkî* (haz. Hidayet Duyar-Mevlüt Gülmez). Konya: Palet Yayınları 2020.

- Şimşek, Halil İbrahim. "Neccârzâde Rızâ Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/483-484. İstanbul: TDV Yayınları 2006.
- Şimşek, Mehmet. Yahyâ Nazîm Dîvânı (III. Dîvan). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Tâhirü'l-Mevlevî. *Edebiyat Lügatı*. İstanbul: Enderun Kitabevi 1994.
- Uludağ, Süleyman. "Abâdile" (Tasavvuf), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları 1988) 1/7-8.
- Topaloğlu, Bekir. "Fettâh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1995 12/482-483.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 2. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005.
- Usluer, Zekeriya. *Süleyman Nahîf Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 1994.
- Uzun, Mustafa. "Fevzi Efendi, Edirne Müftüsü". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* İstanbul: TDV Yayınları 2009 12/506-509.
- Uzun Mustafa, Özcan Nûri. "Nazîm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/452-453. İstanbul: TDV Yayınları 2006.
- Yahyâ Nazîm. *Dîvân-ı Belâgât-Unvân-ı Nazîm*. İstanbul: Matbaa-i Âmiri 1257.
- Yasav, Oya. *Hilyetü'l-Envâr*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 1995.
- Yavuz, Salih Sabri. "Mi'râc". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Ankara: TDV Yayınları 2017) 30/132-135.
- Yusuf Şevki Yavuz. "Zebâni", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları 2013. 44/164.
- Yeniterzi, Emine. *Dîvân Şiirinden Na't*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Yeşil, Şeymâ. *Çerkeşzâde Mehmed Tevfik Efendi ve Kasâid-i Tevfik'i*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Yılmaz, Ahmet. "Türk Edebiyatında Na'ti Mahlasını Kullanan Şairler", *İSTEM 2*, (Aralık 2003), 77-80.
- Ziya Paşa. *Mukaddime-i Harâbât*. Kostantiniyye: Matbaa-i Ebüzziyâ, 1311.

Kadın
Tâbiî Râvilerin
Hadis İlmindeki Yeri

Dr. Şule Soyal Şenol

[KADIN TÂBÎ RÂVİLERİN HADİS İLMİNDEKİ YERİ]

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

KADIN TÂBİİ RÂVİLERİN HADİS İLMİNDEKİ YERİ
DR. ŞULE SOYAL ŞENOL

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-04-1

BASKI

ŞELÂLE OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46806

Konya, Mart 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

KADIN TÂBÎ RÂVİLERİN HADİS İLMİNDEKİ YERİ

DR. ŞULE SOYAL ŞENOL

Editör
Dr. Murat MİRZAOĞLU

KAYNAKÇA

- Abdülgafor Hamid, Afaf. "Cühüdü'l-Mer'e fi Neşri'l-Hadisi ve Ulûmihi". *Mecelletü Câmi'a'ti'l-Ummü'l-Kurâ li Ulûmi'l-Şer'iyye* 19/42 (2007): 230-270.
- Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî. el-Musanef. Kâhire: Dâru't-Tâsil, 2010.
- Acar, H. İbrahim. "Talâk", TDV İslâm Ansiklopedisi. 39/ 496-500. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Acar, H. İbrahim. "Tefrik", TDV İslâm Ansiklopedisi. 40/277-279. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Acarlıoğlu, Ahmet. "Hz. Peygamber (s.a.v.) Döneminde Başörtüsü", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/1 (2018): 45-65.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel. el-Müsned, thk. Şuayb el-Arnâvud-Âdil Mürşid. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed Şeybânî. el-Müsned. thk. Sıdkı Muhammed Cemil Attâr. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1991.
- Ağırakça Şahyar, Ayşe Esra. Seyahat ve Rivayetleriyle Hanım Sahabiler. İstanbul: Akdem Yayınları, 2015.
- Akgün, Hüseyin. "Kadının Kaburga Kemiğinden Yaratılması Meselesi (Rivâyetlerin Aslu'l-Hadis ve Hadis Rivâyet Coğrafyası Açısından Ele Alınması)". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19 / 2 (Eylül 2019): 323-338. <https://doi.org/10.33415/daad.585831>
- Alıcı, Mustafa. "Şefaât", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 38/ 411-412. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Aşıkutlu, Emin. "Arkasından Ağlanması Sebebiyle Ölüye Azap Edilir" Hadisine Sosyo-Kültürel Bağlamda Bir Yaklaşım". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (2006/2): 33-66.
- Atalay, Selma Rabia Nur. "Hz. Peygamber Döneminde ve Sonrasında Üsâme b. Zeyd". *İdrak* 2/1 (Haziran, 2022): 148-164.
- Atar, Fahrettin. "Mükâtebe", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 31/531-533. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Ateş, Ali Osman. Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın. İstanbul: Beyan Yayınları, 2001.
- Atik, Ümmügülsüm. Ümmü'd-Derdâ es-Suğrâ'nın Hayatı ve Rivâyetleri. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Hadis Bilim Dalı, 2022.
- Aydınlı, Abdullâh. Hadis İstilahları Sözlüğü. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 7. Basım, 2013.
- Aynî, Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî. Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd. thk. Ebu'l-Münzir Hâlid b. İbrâhîm. Riyâd: Mek-tebetü'r-rüşd, 1999.
- Aynî. 'Umdu'tü'l-kâri. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2001.
- Azîmâbâdî, Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî el-Azîmâbâdî. Avnü'l-ma'bûd. thk. Abdurrahmân Muhammed Osmân. Medine: Meketebetü's-selefiyye, 1968.

- Bint Abdillâh Bâltû. Âliye, Terâcimü tabakati'l-muhaddisâti mine't-tâbiyyâti ve mer-viyâtihinne fi'l-Kütübî's-Sitte. Mekke: Yüksek Lisans Tezi, 2006, Erişim: 7 Mart 2021. <http://toratheyat.com/f-74.html>.
- Bintü'l-Hüseyn, Âmâl Kârdâş. *Devru'l-mer'e fi hıdmeti'l-hadis fi'l- kuru'ni'l-selâseti'lülâ*. Katar: Riâsetü'i-muhâkimi's-şeriyeti Şüünü'd-diniyye, 1420/1999.
- Bolelli, Nusrettin. *Kadınların Hadis İlmindeki Yeri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998.
- Bozkurt, Nebî. "Hurma". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/391-393. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî. *el-Câmiu's-Sahîh*. Riyâd: Beytü'l-efkâr, 1998.
- Buhârî. *et-Târîhu'l-kebîr*. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1986.
- Buhârî. *el-Edebü'l-müfred*. thk. Semîr b. Emin ez-Züheyr. Riyâd. Mektebetü'l-meârif, 1998.
- Cum'a, Ahmed Halîl. *Nisâü min asri't-tâbiîn*. Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 2002.
- Çakan, İsmâil Lütfî. *Hadis Usûlü*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 3. Basım, 1989.
- Çakın, Kamil. "Geleneksel İslam Kültüründe Kadının Fitne Olarak Algılanması". *Dini Araştırmalar* 19 / 49 (Kasım 2016): 107-130.
- Çakın, Kamil. "Kadınlar ile İlgili Bir Hadis ve Değerlendirilmesi". *Dini Araştırmalar* 1 / 1 (Haziran 1998): 5-30
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Din İşleri Yüksel Kurulu Başkanlığı". Erişim 8 Temmuz 2021. <https://kurul.diyaret.gov.tr>
- DİYKB, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı. *Fetvalar*. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eşâsî el-Ezdî es-Sicistânî. *es-Sünen*. thk. Muhammed Avvâme. Beyrût: Müessesetü'r-Rayyân, 2004.
- Ebû'l-Fedâ' İsmâil b. Ömer b. Kesîr ed-Dimeşkî. *et-Tekmilü fi'l-Cerh ve't-Ta'dil ve Ma'rifeti's-sikât ve'dua'fâ ve'l-mecâhil*. thk. Şâvî b. Muhammed. Yemen: Mektebetü İbn Abbâs, 2011.
- Ebû'l-Ferec. *Keşfü'l-müşkil min Hadîsi's-Sahihayn*. thk. Alî Hüseyin el-Bevvâb. Riyâd: Dâru'l-Vatan, ts.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî. *Ma'rifet'üs-Sahâbe li Ebî Nuaym*. thk. Âdil b. Yûsuf. Riyâd: Dâru'l-vatan, 1998.
- Eren, Mehmet. "Kadınların Hadis İlmine Katkıları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44/1 (2003): 83-110.
- Erman, Uğur. "Cerh Açısından Kadın Râvîler", *Şarkiyat* 11 / 2 (Ağustos 2019): 989-1006.
- Hacıoğlu, Nejla. "Yenilmesi Mübah Görülen Hayvanlar ile İlgili Hadis Rivâyetlerinin Değerlendirilmesi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19 / 1 (Mart, 2019): 191-219.
- Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nisâbü'rî. *Müstedrek*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ'. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1990.
- Harman, Vezir. "Yanlış Şefaât Algılarını Düzeltmeye Bir Katkı Açısından Şefaatin Velayet ve Dua İle İlişkisi". *Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslam Sempozyumu Bildirileri*. ed. Kasım Şulul vd. 1/557-572. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, 2016.
- Hatîb el-Bağdâdî. *Târîhu Bağdâd*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-ğarbi'l-İslâmî, 1422/2001.

- İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah b. Adî el-Cürcânî. *el-Kâmil fî Duâfâi'r-Ricâl*. Beyrût: Dâru'lFikr, 2. Basım, 1985.
- İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullâh b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî. *el-Kâmilü fî Duâfâi'r-ricâl*. thk. Mâzin es-Seri. Beyrût: Mektebetü'r-rüşd, 2010.
- İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımeşkî eş-Şâfiî. *Târîhu medîneti Dimeşk*. thk. Muhibüddîn Ebî Saîd Ömer. Beyrût: Dâru'l-fikr, 1998.
- İbnu'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed İbnu'l-Cevzî el-Bağdâdî. *Meşîhatu İbni'l-Cevzî*. thk. Muhammed Mahfuz. Beyrût: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2006.
- İbnu'l-Cevzî. *el-Mevdüât*. thk. Abdurrahmân Muhammed Osmân. Medine: Mektebetü's-selefiyye, 1386/1966.
- İbn Ebî Hâtîm er-Râzî, Ebü Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs İbn Ebî Hâtîm er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dîl*. Beyrût: Dâru'l-İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1271/1952.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Şahîhi'l-Buhârî*. thk. Abdü'l-Azîz b. Abdillâh. Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hacer. *el-Mecmaü'l-müesses li'l-mucemi'l-müfehres*. thk. Yusuf Abdurrahman Maraşlı. Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 1413/1992.
- İbn Hacer. *Sübülü's-selâm alâ Şerhi Bulûği'l-merâm*. thk. Muhammed b. İsmâil es-San'ânî. Riyâd: Mektebetü'l-meârif, 2006.
- İbn Hacer. *Tehzîbü't-Tehzîb*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1995.
- İbn Hacer. *Takrîbü't-tehzîb*. thk. Muhammed Avvâme. Suriye: Dâru'r-reşîd, 1406/1986.
- İbn Hacer. *Zeylü'd-Dürerü'l-Kâmine*, thk. Adnân Derviş. Kâhire: el-Munazzamatü'i'ğarbiyyeti li't-terbiyyeti ve's-sekâfeti'l-ulûm, 1992.
- İbn Hibbân, Ebü Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî. *Kitâbu'l-Mecrûhin mine'l-muhaddisin ve'd-duâfâ ve'l-metrûkin*. thk. Mahmûd İbrâhim Zayed. Haleb: Dâru'l-Vâî, 1976.
- İbn Hibbân, Ebü Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *Kitâbu't-Sikât*. thk. Muhammed Abdülmuin Han. Haydarâbâd: Dâiratü'l-Meârifü'l-Usmâniyye, 1973.
- İbn Kudâme, Ebü'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî. *eş-Şerhu'l-kebîr*. thk. Abdullâh b. Abdülmuhsin. Kâhire: Dâru Hacer, 1995.
- İbn Mâce, Ebü Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *Sünen-i İbn Mâce*. Riyâd: Mektebetü'l-Maârif, ts.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr. *Lisânü'l-'Arab*. nşr. Abdullâh Aliel-Kebîr. Kâhire: Dâru'l-Maârif, ts.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-mukteşid*. Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 1402/1982.
- İbn Sa'd, Ebü Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî'. *Kitâbü't-tabakâti'l-kebîr*. thk. Dr. Alî Muhammed Ömer. Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 2001.
- İbn Sa'd. *et-Tabakâti'l-kübrâ*. thk. Alî Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001.
- İbnu's-Salâh, Ebü Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdurrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî. *Ulûmu'l-Hadîs*, çev. Abdullah Aydınlı. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2019.
- Iclî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-Iclî. *Ma'rifetü's-sikât min ricâli ehli'l-ilm ve'l-hadîş ve mine'd-đu'afâ' ve zikru mezâhibihim ve ahhâbihim*. thk. Abdülalîm Abdülazîm el-Bestevî. Medine: Matbaâtü'l-Medine, 1985.

- Kandemir, M. Yaşar. "İbn Hacer el-Askalânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/514, 531. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Tefsiri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2007.
- Karataş, Mustafa. "Astronomik Hesaplar Işığında Kûsûf Hadisleri". *Diyanet İlmî Dergi* 36/2 (2000): 77-84.
- Kartal, Alparslan. "Hadis İliminde Kadın Muhaddislerin Lakapları Üzerine Bir İnceleme", *Ekev Akademi Dergisi*, 0/86 (2021), 91- 111.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî. *Bedâ'î 'u's-sanâ'î fi tertîbi 'ş-şerâ'î*. thk. Alî Muhammed Muavvid ve Âdil Ahmed Abdülmevcûd. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2003.
- Kavşut, Fatma. *Kadınların Hadis İlimindeki Yeri (Hicrî IX. Asır Memlûkler Dönemi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *A'lâmü'n-nisâ' fi âlemi'l-Arab ve'l-İslâm*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1959.
- Keskin, Yusuf Ziya. "Hz. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Saç Bakımı". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 / 26 (Aralık 2011): 7-21.
- Kırbaçoğlu, Mehmet Hayri. "Kadın Konusunda Kur'ân'a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler". *İslâmî Araştırmalar* 10/ 4 (1997): 259-270.
- Kotan, Sehal Deniz. *Kadın Sahabilerin Rivayetlerinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Basılmış Doktora Tezi, 2019.
- Kurt, Hatice. *Sahabî Hanımlar ve Hadis İlmî*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2001, 160.
- Küçük, Raşit. "İsnad", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 23/154-159. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Küçük, Raşit. "Metin", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 29/ 411-414. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Ma'tûk, Salih Yusuf. *Cühûdü'l-mer'e fi Rivayeti'l-hadîsi'l-karni's-sâmini'l-hicrî*. Beyrût: Dâru'l-Beşairi'l-İslâmîyye, 1997.
- Mizzî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahman b. Yûsuf. *Tehzîbü'l-kemâl fi Es-mâi'r-ricâl*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1992.
- Mûsâ, Saîd Abdurrahmân. "Cühûdü'l-mer'eti fi hidmeti'l-sünneti'n-nebeviyyeti fi karni's-sâdîsi'l-hicriyyi". *Mecelletü Câmî'a'ti's-Şârîka li'l-ulûmi's-şer'iyyeti ve'l-kânuniyyeti* 2 (2009): 59- 115.
- Mübârekfûrî, Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm el-Mübârekpûrî. *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmîi't-Tirmizî*. haz. Abdurrahmân Muhammed Osman. Mısır: Dâru'l-Fikr, 1968.
- Müttakî el-Hindî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân el-Müttakî el-Hindî. *Kenzü'l-'ummâl fi süneni'l-aqvâl ve'l-ef'âl*. nşr. Bekrî Hayyânî ve Saffet es-Sekka. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1986.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahîhi Müslim*. Riyâd: Beytü'l-efkâri'd-düveliyye, 1998.
- Müslim. *el-Münferidâtü ve'l-Vahdân*. thk. Abdülgaffâr Süleymân el-Bezârî. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1988.
- Nesâî, Ebü Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. haz. Abdul-lah bin Abdu'l-Muhsin. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 2001.

- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ İbn-i Şeref. *el-Minhâc fî şerhi Şaḫîhi Müslim b. Ḥaccâc Şerhu Müslim*. Mısır: Matbaâtü'l-Mısriyye 1929.
- Öğüt, Salim. "İhram", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/539-542. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Ömerî, Ekrem Ziyâ. *Bakî b. Mahled el-Kurtubî ve Mukaddimetü Misedihî*. Medine: y.y., 1984.
- Öz, Mustafa. "Muhakkime-i Ūlâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/398-399. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Palabıyık, M. Hanefî. "Toplumsal Cinsiyet ve İslam Düşüncesinde Kadın". *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2020): 81-100.
- Sancaklı, Saffet. "Sûrelerin Faziletleriyle İlgili Bazı Tefsirlerde Yer Alan Apokrif Hadislerin Kritiği". *İslâmî Araştırmalar* 14/1 (2001), 129-144.
- Saylan, İbrahim. "İpek ve Altının Erkeklerle Haram Olmasının Vurûd Ortamı Açısından Değerlendirilmesi". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 / 2 (Aralık 2019): 81-98.
- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdîrahmân b. Muhammed es-Sehâvî. *ed-Dav'ü'l-Lâmi' li Ehli'l-Karni't-Tâsi*. Beyrut: Menşûrâtü Dâru Mektebeti'l-Hayât, ts.
- Sindî, Ebü'l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî es-Sindî et-Tettevî. *Hâşiyeyü's-Sindî alâ İbn Mâce*. thk. Halîl Me'mûn. Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1992.
- Soyal Şenol, Şule. *Kadınların Özel Hallerini İlgilendiren Rivayetlerin Tahlili ve Değerlendirilmesi*. Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Soyal Şenol, Şule. "Kadınların Özel Hallerinde Mescide Girmesini İlgilendiren Rivâyetlerin Tahlili ve Değerlendirilmesi". *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (Mart, 2019): 241-264.
- Subhî es-Salih. *Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları*. çev. Yaşar Kandemir. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 10. Basım, 2012.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali eş-Şevkânî. *Neylü'l-evtâr şerhu Münteke'l-ahbâr minehâdis-i seyyidi'l-ahyâr*. Kâhire: y.y., 1391/1971.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî. *Mu'cemul-evsât*. thk. Târik b. Abdullâh b. Muhammed ve Abdülmuhsin b. Muhammed el-Hüseynî. Kahire: Dâru'l-harameyn, ts.
- Temiz, Rabia Zahide. "Rivayetler Çerçevesinde Bebek İdrarının Cinsiyet Odaklı Farklılığı Meselesi". *Hitit İlahiyat Dergisi* 20 / 2 (Aralık 2021): 877-914.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî. *Sünen-i't-Tirmizî*, thk. Muhammed Nâsîru'd-dîn el-Bânî. Riyâd: Mektebetü'l-meârif, 1417/1997.
- Tirmizî. *Câmiu'l-Kebîr*. thk. Beşşâr Avvâme. Beyrût: Dâru'l-Ğarabi'l-İslâmî, 1996.
- Tozlu, Hatice. *Amre bint Abdîrahmân'ın Hayatı ve Rivâyetleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Tunçer, Mustafa. "Kur'an-ı Kerim Işığında Kadının Yaratılışı ve İtibarsızlaştırılmasına Neden Olan Konuların Değerlendirilmesi". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 6 / 1 (Haziran 2019): 153-188. <https://doi.org/10.33718/tid.526053>.
- Şefkatli Tuksal, Hidayet. *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*. Ankara: Kitâbiyât, 2000.
- Uçar, İlyas. "Hz. Peygamber Zamanında Medîne'de Ortaya Çıkan Hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (Eylül/2017), 196-218.

- Uğur, Mücteba. *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDV Yayınları, 2. Basım, 2018.
- Uraler, Aynur. *Ümmü Habibe'nin Rivayetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.
- Yavuz, Adil. “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme” Üzerine Bir Değerlendirme (Kur’ân’dan Bir Ayet mi, Peygamberimizden Gelen Bir Rivayet mi?)”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 / 23 (Aralık 2007): 51-71.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Şefaât”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 38/ 412-415. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Kıyamet Alâmetleri”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/522-525. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Yılmaz, Muhammet. *İbn Hacer'in Hocaları Bağlamında Kadın Hadisçiler*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2008.
- Yılmaz, Muhammet. “Hz. Peygamber Dönemi ve Sonrasında Kadın Âlimlerin Hadis İlmine Katkıları (Memlükler Dönemine Kadar)”, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)* 2/1 (August 2016): 378-388.
- Yücel, Ahmet. *Hadis Usûlü*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 43. Basım, 2019.
- Yücel, Ahmet, *Hadis Tarihi*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 45. Basım, 2019.
- Yeşil, Mahmut. “Kadınların Cemaate İştiraki ile İlgili Hadisler Üzerine Bir İnceleme”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 / 17 (Haziran 2004): 47/62.
- Zehebî. *el-Kâşifü fi ma'rifeti men lehû rivâyetün fi'l-Kütübi's-Sitte*. thk. Muhammed Avvâme ve Ahmed Muhammed Nemr el-Hatîb. Cidde: Müessesetü Ulûmi'l-Kur'ân, 1992.
- Zehebî. *Mizânu'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*. thk. Ali Muhammed Becâvî. Beyrût: Dâru'l Ma'rife, 1963.
- Zehebî. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1985.
- Zehebî. *Mu'cemu Muhaddisi'z-Zehebî*. thk. Rûhiyye Abdurrahmân es-Süveyfî. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1993.
- Zerkeşî, Bedruddîn. *Hz. Âişe'nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler*. haz. Bünyamin Erul. Ankara: Otto Yayınları, 5. Basım, 2012.

Kadınların
Özel Hallerini İlgilendiren
Rivayetlerin Tahlilî ve
Değerlendirilmesi

Dr. Şule Soyal Şenol

KADINLARIN ÖZEL HALLERİNİ İLGİLENDİREN RİVAYETLERİN TAHLİLİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

DR. ŞULE SOYAL ŞENOL

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Kadınların Özel Hallerini İlgilendiren
Rivayetlerin Tahlihi ve Değerlendirilmesi
DR. ŞULE SOYAL ŞENOL

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör
Doç. Dr. Muhammed YAMAÇ

ISBN: 978-625-6345-03-4

BASKI
ŞELÂLE OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46806

Konya, Mart 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

KADINLARIN ÖZEL HALLERİNİ İLGİLENDİREN RİVAYETLERİN TAHLİLİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

DR. ŞULE SOYAL ŞENOL

KAYNAKÇA

- ADVE, Selman b. Fahd, *Bulûğu 'l-Merâm Şerhi*, (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd 2006).
- AHMED B. HANBEL, *Kitâbu'l -İlel ve Marifeti'r-Rical*, haz. İsmail Cerrahoğlu, Talat Koçyiğit, Ankara: Ankara İlahiyat Yayınları 1963.
- AKDEMİR, Salih, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 4/4 (1997): 249-258.
- AKPINAR, Ali, "Mushafa Abdestsiz Dokunma Meselesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (Sivas 2001): 81-109.
- AYDIN, Mehmet Akif, "Kadın", *DİA*, XXIV (İstanbul 2001), 82-86.
- AYDINLI, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları 2013.
- AYDINLI, Abdullah, "Muallâk", *DİA*, XXX (İstanbul 2005), 309-310.
- AYNÎ, Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-Kâri fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Beyrût: Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye 2005.
- AZÎMÂBÂDÎ, Ebû Abdîrrahman Şer'îf, *Avnu'l-Ma'bûd Şerh-i Sünen-i Ebî Dâvûd*, Beyrût: Dâru İbn Hazm 2005.
- BAGĀVÎ, Hüseyin bin Mes'ud bin Muhammed el- Ferrâ, *Şerhu's-Sünne*, Beyrût: Dâru'l-Efkâr 2005.
- BERKİ, Himmet ve Keskioglu, Osman, *Hz. Muhammed ve Hayatı*, Ankara: DİB Yayınları 1982.
- BEYDÂVÎ, Abdullah b. Ömer b. Muhammed Nâsiruddîn, *Envâru'l-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, Beyrût: Dâru Sadr 2001.
- BEYHÂKÎ, Ahmed b. Hüseyin, *Sünenü'l-Kübrâ*, Beyrût: Dâru'l-Fikr 2010.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Riyâd: Beytu'l-Efkâr 1998.
- CASSÂS, Ebû Bekir Ahmed b. Cassâs b. Alî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, haz. Muhammed Sâdık Gamhâvi, Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 2007.
- ÇAKIN, Kamil, "Kadınlar ile İlgili bir Hadis ve Değerlendirilmesi", *Dini Araştırmalar/Dört Aylık Bilimsel Dergi*, Seba Yayınları, 1/1 (Ankara 1998): 5-30.
- DALGIN, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Meseleler*, İstanbul: Ensar Neşriyat 2014
- DÂREKUTNÎ, Ali bin Ömer, *ed-Duâfâ ve'l-Metrûkîn*, tahkik: Abdullah bin Abdulkâdir, Mektebetü'l-Maârif, Riyâd 1984.

- DÂRİMÎ, Ebû Abdullâh bin Abdu'r-Rahmân b. Fadl bin Behram, *Sünenü'd-Dârimî*, haz. Hasan Selim Esed, Riyad: Dâru'l-Muğanni 2000.
- DİNÇ, Hasan, *Kutsal Kitaplar "Ortak Konular Farklı Hükümler"*, Ankara: Sinemis Yayınları 2006.
- EBERHARD, Wolfram, *Çin Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları 1997.
- EBÛ DÂVUD, Süleymân bin Eşâsî el-Ezdî es-Sicistânî, *Kitabü'-Sünen*, tahkik: Muhammed Avvâme, Beyrût: Müessesetu'r-Rayyân 2004.
- EBÛ HÂTİM, İbn Ebî Hâtim Muhammed b. İdrîs et-Temîmi el-Hanzalî, *El-Cerh ve't-Ta'dil*, tahkik: Mustafa Abdülkâdir Atâ, Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 2010.
- ED-DAYE, Selman Nasr, "Cünüb ve Hayızlının Kur'an Okumasının Hükümü", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çevirenler: Zühal Dağ-Esra Gülelgül, Mümine Arslan, Ayşe Geze, 13/2 (Elazığ 2008): 413-440.
- ELİK, Hasan, "Mushaf'a Abdestsiz Dokunulup Dokunulamayacağı Problemi", *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, 6 (Nisan 1998): 48-78.
- ERDEM, Mustafa, *Hazret-i Âdem*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 1993.
- EZHERÎ, Ebû Mansûr Muhammed bin Ahmed, *Tehzîbü'l-Luğa*, haz. Abdü's-Selâm Harun, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 1975.
- GÜRKAN, Salime Leyla, *Yahudilik*, İstanbul: İsam Yayınları 2008.
- HALİL BİN AHMED, *Kitâbü'l-Ayn*, Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 2003.
- HARMAN, Ömer Faruk, "Havvâ", *DİA*, XVI (Ankara 1997), 542-545.
- HARMAN, Ömer Faruk, "Kadın", *DİA*, XXIV (Ankara 2001), 82-86.
- HASANOV, Eldar, "Zina", *DİA*, XLIV (Ankara 2013), 444-445.
- HATTÂBÎ, Ebû Süleymân Hamed bin Muhammed b. İbrâhîm el-Hattâbî el-Büstî, *Medîmü's-Sünen*, haz. Muhammed Râğb et-Tabbâh, Halep: Matbaâtü'l-İlmiyye 1932.
- HOCAOĞLU, Mustafa, "Hayızlı-Cünüb Kimseler ve Kur'an Tilaveti", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (İzmir 2008): s.11-30.
- ICLÎ, Ahmed bin Abdillâh, Ma'rifetü's-Sikât, tahkik: Abdü'l-Âlim el-Bustî, Medine: Mek-tebetü'd-Dâr 1985.
- İBN ABİDÎN, *Reddu'l-Muhtâr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 2003.
- İBN ADİY, *el-Kâmilü fi'd-Duafâi'r-Ricâ'l*, tahkik: Abdü'l-Fettâh Ebû Sünne, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 2011.
- İBN BATTAL, Ebü'l-Hasen Alî b. Halef b. Abdilmelik b. Battâl el-Bekrî el-Kurtubî, *Şerh-u Sâhîh-i Buhârî*, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd tarih yok.

- İBN HÂCER EL-ASKALÂNÎ, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed bin Alî bin Muhammed, *Fethu'l-Bâri Şerhu Sahih-İ Buhârî*, Riyâd: Dâru's-Selâm 2000.
- İBN HÂCER EL-ASKALÂNÎ, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed bin Alî bin Muhammed, *Bulûğu'l-Merâm min Edilleti'l-Ahkâm*, Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd 2006.
- İBN HÂCER EL-ASKALÂNÎ, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed bin Alî bin Muhammed, *Et-Takrîbü't-Tehzîb*, Riyâd: Dâru'l-Âsîme tarih yok.
- İBN HÂCER EL-ASKALÂNÎ, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed bin Alî bin Muhammed, *Tehzîbu't-Tehzîb*, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye 2004.
- İBN HAZM EL-ENDELÜSÎ, *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010.
- İBN HİBBAN, Ebû Hâtim Muhammed bin Hibbân bin Ahmed el-Büstî, *Kitâbü's-Sikât*, Hindistan: Müessesetü Kütübi's-Sekafiyye tarih yok.
- İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni, *Sünen-ü İbn Mâce*, Riyâd: Mektebetü'l-Maârif tarih yok.
- İBN MANZÛR, Ebû'l-Fadl Muhammed bin Mükerrrem bin Alî el-Ensârî, *Lisânu'l-Arab*, Beyrût: Dâru Sader 1963.
- İBN RECEB el-HANBELÎ, Ebû'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb el-Bağdâdî ed-Dımaşki, *Fethu'l-Bâri alâ Sahîhi'l-Buhârî* Medine: Mektebü'l-Ğurebâi'l-Eseriyye 1996.
- İBN RECEB el-HANBELÎ, Ebû'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb el-Bağdâdî ed-Dımaşki, *Şerhu 'İleli't-Tirmizî*, Ürdün: Mektebetü'l-Menar 1987.
- İBN RÜŞD, Ebû'l-Velîd Muḥammed bin Aḥmed bin Muhammed, *Bidâyetü'l-Müctehîd ve Nihâyetü'l-Muktesîd*, Beyrut: Dâru İbn Hazm 1995.
- İBN SA'D, *Et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Muhammed b. Sa'd b. Münî' ez-Zührî, haz. Alî Muhammed Ömer, Kahire: Mektebetü'l-Hâncî 2001.
- KAHRAMAN, Hüseyin, "Fıkhi Hadislerin Rivâyet Değeri Bağlamında "Müstehâza Hadisi"nin Tahric ve Tenkidî", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/1 (2009): 129-148.
- KANDEHLEVÎ, Muhammed Zekeriyâ, *Kevkebü'd-Düreri alâ Câmi'it-Tirmizî*, Hindistan: Nedvetü'l-Ulemâ 1975.
- KASTALLÂNÎ, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr el-Kastallânî, *İrşadü's-Sâri li-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Mısır: Matbaâtü'l-Kübrâ, h.1323.
- KELEŞ, Yunus, "Hayız Halinde Olan Kadınların Kur'ân-I Kerim'e Dokunması Ve Okuması İle İlgili Hükümler", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 17(2011): 427-450.

KOÇYİĞİT, Talat, *Hadis Usûlü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi 1967.

KURTÛBÎ, Muhammed bin Ahmed bin Ebî Bekr bin Ferh Endülüsî, *El-Camiu'l-Ahkâmî'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye 1993.

KÜÇÜK, Abdurrahman, “İbadet”, *DİA*, XIX (Ankara 1999), 235-240.

MİZZÎ, Ahmed bin Abdullah bin Salih, *Tehzîbü'l-Kemâl*, Beyrût: Müessesetü'l-Risâle, 2010.

Muhammed bin İsmâîl bin İbrâhîm bin Muğîre, *et-Târihu'l-Kebîr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2008.

MURSÎ, Ebû Hüseyin Alî bin İsmâîl bin Seyyidihi'l-Mursî, *el-Muhkemu ve'l-Muhîtu'l-A'zâm*, haz. Abdulhamid Hendâvi, Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye 2000.

MÛBÂREKPÛRÎ, Ebû'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm el-Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmî't-Tirmîzî*, haz. Abdurrahman Muhammed Osman, Mısır: Dâru'l-Fikr 1968.

MÛSLİM, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, Riyâd: Beytu Efkârî Düveliyye 1998.

MÛTTEKÎ EL-HİNDÎ, *Kenzu'l-Ummâl*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye 2010.

NÂİM, Ahmed, *Hadis Usûlü*, İstanbul: Ravza Yayınları 2009.

NESÂÎ, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *Sünenü'l-Kübrâ*, haz. Abdullah bin Abdu'l-Muhsin, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle 2001.

NEVEVÎ, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ İbn-i Şeref, *Sahîh-i Müslim bi Şerhi'n-Nevevî*, Mısır: Matbaâtü'l-Mısriyye 1929.

NEYSÂBURÎ, İbrahim bin Münzirî, *el-Evsâtu min Sünen*, tahkik: Süleymân bin Eyyûb, Riyâd: Dâru'l-Felâh 2010.

ORUÇHAN, Osman, *Hadis ve Bilim*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

ÖGE, Bahaeddin, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul: Türk Dünyası Vakfı Yayınları 1988.

ÖZ, Mustafa, “Muhakkime-i Ülâ”, *DİA*, XXX (Ankara 2005), 398-399.

PAKSOY, Kadir, “Kur'ân'a Abdestli Dokunmakla İlgili Rivâyetlerin Tahlili”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (Şanlıurfa 1999): 330-378.

SÂLİH, Suphi, *Hadis İlimleri ve Hadis İstilahları*, Çeviri: Yaşar Kandemir, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları 2012.

SAN'ÂNÎ, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî, *el-Musannef*, haz. Habîbu'r-Rahman el-A'zâmî, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife tarih yok.

SAVAŞ, Rıza, *H. Muhammed Devrinde Kadın*, İstanbul: Ravza Yayınları 1992.

SEHARANFÜRÎ, Halil Ahmet, *Bezlu'l-Mechûd fî Halli Ebî Dâvud*, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye tarih yok.

SERAHSÎ, Ebû Bekr Muhammed bin Ahmed bin Ebî Sehlî, *Kitâbü'l-Mebsût*, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye 2009.

SIBÂÎ, Mustafa, *Kadının Yeri*, Çeviri: Abdullah Yalçın- Mehmet Yolcu, İstanbul: Akabe Yayınları 1988.

SÖNMEZ, Mehmet Ali, "İbn Ebû Arûbe", *DİA*, XIX (Ankara 1999), 421-422.

SUBKÎ, Ebû Hâmid Bahâüddîn Ahmed bin Alî bin Abdilkâfî, *Menhelü Azbu'l-Mevrûd*, haz. Emin Mahmud Hattab, Riyâd: Mektebetü'l-İslamiyye 1974.

SÜYÛTÎ, Ebu'l-Fazl Celâleddin Abdurrahmân, *Şerhu's-Süyûtî li Süneni'n-Nesâi*, tahkik: Abdu'l-Fettâh Ebû Gudde, Haleb: Mektebû'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 1986.

ŞÂFÎÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfîû, *Kitâbü'l-Ümm*, haz. Ahmed Bedruiddîn Hassun, Beyrût: Dâru Kuteybe 2003.

ŞEFKATLÎ (TUKSAL), Hidayet, *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara: Kitâbiyât Yayınları 2000.

ŞENER, Mehmet, "Gusül", *DİA*, XIV (Ankara 1996), 213-214.

ŞEVKÂNÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali bin Muhammed el-Havlâni, *Neylü'l-Evtâr min Esrâri Münteka'l-Ahbâr*, haz. Enver el-Bâz, Mısır: Dâru'l-Vefa, 2008.

ŞEYH NİZAM, *Fetavâ-yı Hindiyeye*, Mısır: Dâru'l-Fikr 2008.

TABERÎ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Et-Tefsîru't-Taberî*, haz. Abdu'l-Hasan Türkî, Beyrût: Dâru'l Âlimi'l-Kütübün 2003.

TİRMÎZÎ, Muhammed b. İsbâ, *Câmiu'l-Kebîr*, tahkik: Beşşâr Avvâme, Beyrût: Dâru'l-Ğarabi'l-İslamî 1996.

TOPALOĞLU, Bekir, *İslam'da Kadın*, İstanbul: Ensar Neşriyat 2008.

TÜMER, Günay, "Asli Günah", *DİA*, III (Ankara, 1991), 496-497

UĞUR, Mücteba, "Hasen", *DİA*, XVI (Ankara 1997), 374-375.

ULU, Arif, "Âdet Halindeki Kadının Orucuyla ilgili Hadislerin Tenkidi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (Erzurum 2012): 1-50.

URALER, Aynur, "Muâze el-Adeviyye", *DİA*, XXX (Ankara 2005), 340-341.

YAVUZ, Yunus Vehbi, "Hayız", *DİA*, XVII (Ankara, 1998), 51-53.

ZEMAŞERÎ, Cârullah Ebî'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf*, haz. Adil Ahmed Abdi'l-Mevcûd, Riyâd: Mektebetü'l-Abîkân 1998.

ZEBÎDÎ, Muhammed Murtazâ el-Hüseyn, *Tâcu'l-Arûs*, haz. Nevâfû'l-Cerrâh, Beyrût: Dâru Sadr 2011.

ZERKEŞÎ, Bedruddîn, *Hz. Âişe'nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler*, Çeviri: Bünyamin Erul, Ankara: Kitabiyat Yayınları 2002.

ZEYLAÎ, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Muhammed ez-Zeylaî, *Nasbu'r-Râye li Ehâdîsi'l-Hidâye*, haz. Muhammed Avvâme, Beyrût: Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye 1997.

ZÜRKÂNÎ, Abdülbâkî bin Yûsuf, *Şerhu Zürcâni alâ Muvattâ İmam Mâlik*, tahkik: Muhammed Fuât Abdü'l-Bâkî, Medine: Dâru'l-Hadis tarih yok.

WENSİNK, A. J., *Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, Leiden: Mektebetü Berlin, 1936.

SOSYAL MEDYADA İLETİŞİM-II

EDİTÖRLER / DR. HAVVA NUR TARAKCI - DR. NAGİHAN TUFAN YENİÇİKTİ

SOSYAL MEDYADA İLETİŞİM-II

Editörler:

Dr. Havva Nur TARAKCI

Dr. Nagihan TUFAN YENİÇIKTI

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

SOSYAL MEDYADA İLETİŞİM-II

Editörler:

Dr. Havva Nur TARAKCI
Dr. Nagihan TUFAN YENİÇIKTI

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet KALENDER (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdullah KOÇAK (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Murat KIRIK (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Başak SOLMAZ (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan GÜLLÜPUNAR (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet FİDAN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Mesude CANAN ÖZTÜRK (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Özgür SELVİ (Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. R. Ayhan YILMAZ (Anadolu Üniversitesi)

ISBN: 978-625-6345-39-3

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

SOSYAL MEDYADA İLETİŞİM-II

Editörler:

Dr. Havva Nur TARAKCI

Dr. Nagihan TUFAN YENİÇIKTI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	5
SOSYAL MEDYA ARAŞTIRMALARI	9
Nagihan TUFAN YENİÇIKTI - Havva Nur TARAKCI	
SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA REKLAMCILIK: HEDEFLER, ETKİLEŞİM VE DÖNÜŞÜM.....	35
Burçe AKCAN	
SOSYAL MEDYA VE KURUMSAL İLETİŞİM.....	65
Hatice ÖZCAN	
SOSYAL MEDYA VE GAZETECİLİK	85
F. Betül AYDIN VAROL	
SOSYAL MEDYADA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM	99
Hülya Anakız ERTÜRK	
SOSYAL MEDYADA ETKİNLİK YÖNETİMİ.....	111
Deniz ÖZER ALPER	
SOSYAL MEDYA VE AFET İLETİŞİMİ	133
Ü.Özlem ÇERÇİ	
DİJİTAL ÇAĞDA SOSYAL MEDYA, İLETİŞİM VE OYUNLARIN KESİŞİMİ.....	149
Birsen ÇEKEN - Mustafa MERDİN	
SOSYAL MEDYA VE GRAFİK TASARIMI.....	171
Tarık DOĞAN	
SOSYAL MEDYA VE SAĞLIK İLETİŞİMİ	187
Merve GENÇYÜREK ERDOĞAN	
SOSYAL MEDYA HASTALIKLARI	203
Bahar URHAN	
SOSYAL MEDYADA GÖRSEL ÜRETİM İÇİN YAPAY ZEKA KULLANIMI	229
Sezin DOĞAN	
SOSYAL MEDYA VE DEZENFORMASYON.....	245
Selver DİKKOL AKÇAY	
YENİ MEDYA VE SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINI ETİK OLGUSU BAĞLAMINDA DÜŞÜNMEK	269
Beril ÖZER – Nuri Paşa ÖZER	
YAZARLAR HAKKINDA.....	285

SOSYAL MEDYA ARAŞTIRMALARI

Nagihan TUFAN YENİÇIKTI* - Havva Nur TARAKCI**

Giriş

Sosyal medya sanal topluluklar ve ağlarda bilgi ve fikirlerin yaratıldığı, paylaőıldıđı ve deđiő tokuő edildiği sosyal etkileőim alanı olarak tanımlanır. Bu dijital platformlar, kullanıcılarına zaman ve mekân sınırlamalarından bağımsız bir etkileőim imkânı sunarak, bireyleri hem üretim hem de tüketim ačasından aktif hale getirerek üre-tüketici olmalarını sađlamıőtır. Sosyal medyanın bu etkileőimsel doğası, iletiőim bilimleri baőta olmak üzere birçok disiplinin çalıőma alanında önemli bir yer edinmesine yol ačmıőtır. Sosyal bilimlerin dıőında tıp, mühendislik gibi fen bilimleri alanında da sosyal medya çalıőmalarının yer alması disiplinler arası çalıőmalara da uygun bir zemin sunduğunu göstermektedir.

İnsan iletişiminde hayati bir rol oynayan sosyal medya birçok veri kaynağına ve farklı ölçeklere yerleőtirildiđinde oldukça büyük veri kaynağı haline gelmektedir. Sosyal medya uygulamaları arasında veriler çok hızlı Şekilde üretilmekte ve tweetlerden paylaőımlara, beğenilere kadar çevrimiçi dünyada yer alan her Şey veri olarak ele alınmaktadır. Bu dinamik dünyada metin en büyük iletişim yoludur ve örneğin 2023 Aralık verilerine göre, WhatsApp kullanıcıları dakikada yaklaşık 42 milyon mesaj gönderirken, Facebook'ta dakikada yaklaşık 4 milyon Facebook gönderisi beğenildiği, X kullanıcılarının dakikada ortalama 360,000 tweet attığı anlaşılmaktadır (Dixon, 2024). Bu kapsamlı ve akıő halindeki verileri depolamak, iőlemek ve bilgiyi çıkarmak sosyal medya araőtirmalarının temelini oluşturmaktadır (Balaji vd. ,2020, s. 20).

We are Social Digital Ocak 2024 raporuna göre dünya nüfusunun %66'sından fazlası (5,06 milyar) internet kullanıcısı iken %62,3'ü aktif sosyal medya kullanmaktadır. Sosyal medya kullanımındaki artış sosyal medyanın hayatın bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Sosyal ağ sitelerinin bu yoğun kullanımı ve kullanıcıların bu ağlar üzerinde iz bırakmaları sosyal medyada büyük verinin oluşmasını sağlamakta, sosyal bilim araőtirmacılarının da

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, nagihantufan@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8229-9506

** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, hnuryildirim@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4313-9427

süreç, birçok hizmetin de çevrimiçi platformlar üzerinden sunulmasına olanak tanımış ve toplumsal düzeyde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Çevrimiçi dijital medyanın yükselmesi, farklı disiplinlerden araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu konuda yapılan araştırmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, dijital verilerin araştırma süreçlerinde kullanımına yönelik yaklaşımlar, “dijital yöntemler” etiketi adı altında ele alınmaya başlanmıştır.

Dijital yöntemler, çevrimiçi ortamlardaki verilerin derinlemesine incelenmesine ve sosyal etkileşimlerin daha kapsamlı bir biçimde anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Bu sayede, araştırmacılar dijital çağın sunduğu fırsatları en verimli şekilde kullanarak özellikle sosyal bilimler alanında araştırma yapan araştırmacılar araştırmalarını zenginleştirebilmekte ve daha geniş bir perspektiften analiz yapabilmektedir. Bu gelişmeler, sosyal bilimlerde geleneksel araştırma yöntemlerinin ötesine geçilmesine olanak tanımış ve daha etkileşimli, kapsamlı analizlerin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Ayrıca bu dönüşüm araştırma alanlarının evrimini hızlandırmış, dijitalleşme sürecinin etkisiyle araştırma yöntemlerinin de çevrimiçi ortamlara taşınmasını sağlamıştır.

Dijitalleşme ile birlikte araştırma yöntemlerinin de çevrimiçi ortamlara taşınması, nicel ve nitel yöntemlerin çevrimiçi platformlarda uygulanabilmesine olanak tanımıştır. Özellikle nicel araştırmalarda, daha geniş evrenlerden alınan örneklemeler üzerinden veri toplama amacıyla kullanılan standartlaştırılmış ölçekler, dijital ortama uyarlanmış ve çevrimiçi anketlere dönüşmüştür. Bu geçiş, veri toplama süreçlerinin daha hızlı, geniş kapsamlı ve erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır.

Benzer şekilde, dijital teknolojilerin hızlı evrimi, nitel araştırmaları da önemli ölçüde etkilemiştir. Teknolojilerin hızla ilerlemesi, katılımcıların deneyimlerini, motivasyonlarını, inançlarını ve bakış açılarını ortaya çıkarmak amacıyla uygulanan nitel araştırmaları çevrimiçi ortama taşımıştır. Dijital teknolojilerin yoğun kullanımı, araştırmacılara, insanların nasıl öğrendiğine, deneyimlediğine ve iletişim kurduğuna dair zengin ve ücretsiz veri sunmaktadır. Bu durum, derinlemesine görüşmeler, etnografik çalışmalar, odak grup tartışmaları ve içerik analizi gibi nitel araştırma tekniklerinin dijital ortama adapte edilmesini sağlamıştır. Sonuç olarak, dijitalleşme, hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerini dönüştürmüş ve araştırma süreçlerini daha erişilebilir, verimli ve etkileşimli hale getirmiştir.

Kaynakça

- Ackland, R. (2013). *Web social science: Concepts, data, and tools for social scientists in the digital age*. Sage.
- Akcan, B., & Gençyürek Erdoğan, M. (2021). Reklam araştırmalarında nitel çalışmaların önemi. S. Karaçor, M. Gençyürek Erdoğan, & B. Akcan (Eds.), *Reklam araştırmaları: Nitel ve nicel tasarımlar* (ss. 203–214) içinde. Çizgi Kitabevi.

- Andrade, C. (2020). The limitations of online surveys. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 42(6), 575–576.
- Andrews, D., Nonnecke, B., & Preece, J. (2003). Electronic survey methodology: A case study in reaching hard-to-involve internet users. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 16(2), 185–210. https://doi.org/10.1207/S15327590IJHC1602_04
- Ardahanlıoğlu, B. (2022). Nitel araştırmalarda online derinlemesine görüşme tekniği ile veri toplama: Bir lisansüstü tez örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51(1), Ö1–Ö12.
- Aspers, P., & Corte, U. (2019). What is qualitative in qualitative research? *Qualitative Sociology*, 42(2), 139–160. <https://doi.org/10.1007/s11133-019-9413-7>
- Balaji, T. K., Annavarapu, C. S. R., & Bablani, A. (2021). Machine learning algorithms for social media analysis: A survey. *Computer Science Review*, 40, 1–32. <https://doi.org/10.1016/j.cosrev.2021.100395>
- Ball, H. L. (2019). Conducting online surveys. *Journal of Human Lactation*, 35(3), 413–417.
- Bayraktutan, G. (2014). Tavır, merak, araç: Doğru yol boyunca yürümek. M. Binark (Ed.), *Yeni medya çalışmalarında araştırma yöntem ve teknikleri* (ss. 9–14) içinde. Ayrıntı Yayınları.
- Bayraktutan Sütcü, G. (2013). Araştırma bize ne öğretir? Yönteme ve araştırmacıya eleştirel bakabilmek. *Selçuk İletişim*, 5(3), 45–57. <https://doi.org/10.18094/si.57579>
- Berger, A. A. (2018). *Medya çözümleme teknikleri* (N. Pembecioğlu, Trans.). Nobel Yayınları.
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L., & McEvoy, C. (2020). The online survey as a qualitative research tool. *International Journal of Social Research Methodology*. <https://doi.org/10.1080/13645579.2020.1805550>
- Bryda, G., & Costa, A. P. (2023). Qualitative research in the digital era: Innovations, methodologies, and collaborations. *Social Sciences*, 12(570), 1–17.
- Caliandro, A. (2021). Repurposing digital methods in a post-API research environment: Methodological and ethical implications. *Italian Sociological Review*, 11(4S), 225–242. <https://doi.org/10.13136/isr.v11i4S.433>
- Caplan, M. A., & Purser, G. (2019). Qualitative inquiry using social media: A field-tested example. *Qualitative Social Work*, 18(3), 417–435. <https://doi.org/10.1177/1473325017725802>
- Chao, J., Van Geenen, D., Gerlitz, C., & Van der Vlist, F. N. (2024). Digital methods for sensory media research: Toolmaking as a critical technical practice. *The International Journal of Research into New Media Technologies*, 30(1), 236–263.
- Chayko, M. (2018). *Süper bağ (lantı)lı: İnternet, dijital medya & tekno-sosyal hayat* (B. Bayındır, D. Yengin, & T. Bayrak, Çev.). Der Yayınları.
- Coulson, N. (2016). Psikologlar için çevrimiçi araştırma yöntemleri (D. Hasta, Çev.). Nobel Yayınları.
- Çomu, T., & Halaiqa, İ. (2014). Web içeriklerinin metin temelli çözümlenmesi. M. Binark (Ed.), *Yeni medya çalışmalarında araştırma yöntem ve teknikleri* (ss. 26–87) içinde. Ayrıntı Yayınları.
- Demir, O. Ö. (2019). Nitel araştırma yöntemleri. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (ss. 288–314) içinde. Alfa Yayınları.
- Dillman, D. A., Tortora, R. D., & Bowker, D. (1998). Principles for constructing web surveys. *Joint Meetings of the American Statistical Association*, 64(1), 1–16.
- Dixon, S. J. (2024). Media usage in an online minute 2023. *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/195140/new-user-generated-content-uploaded-by-users-per-minute/> adresinden 02.11.2024 tarihinde alınmıştır.

- Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (2008). Alan çalışması. A. E. Koca (Çev.), *Etnografik alan notları yazımı* (ss. 1–10) içinde. Birleşik Yayınlar.
- Evans, J. R., & Mathur, A. (2018). The value of online surveys: A look back and a look ahead. *Internet Research*, 28(4), 854–887. <https://doi.org/10.1108/IntR-12-2017-0487>
- Eysenbach, G. (2014). Improving the quality of web surveys: The checklist for reporting results of internet e-surveys (CHERRIES). *Journal of Medical Internet Research*, 6(3), 1–6. <https://doi.org/10.2196/jmir.6.3.e31>
- Genç, M. (2021). Çevrimiçi kadın topluluklarına feminist metodolojiye dayalı çevrimiçi etnografi yöntemi ile bakmak. *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(101), 27–39.
- Gill, P., & Baillie, J. (2018). Interviews and focus groups in qualitative research: An update for the digital age. *British Dental Journal*, 225(7), 668–672.
- Grudens-Schuck, N., Allen, B., & Larson, K. (2004). Methodology brief: Focus group fundamentals. *Semanticscholar*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Methodology-Brief%3A-Focus-Group-Fundamentals-Grudens%E2%80%90Schuck-Allen/b5d6ceal081fdf15fe06ffaf28cead830d70631a>
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., & Taşgın, S. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri: Teorik çerçeve – pratik öneriler 7 farklı nitel araştırma yaklaşımı – kalite ve etik hususlar. Seçkin Yayıncılık.
- Howlett, M. (2021). Looking at the ‘field’ through a zoom lens: Methodological reflections on conducting online research during a global pandemic. *Qualitative Research*, 1–16. <https://doi.org/10.1177/146879412111038896>
- Karakaya, Ş. (2018). Sosyolojik araştırma tekniklerinin sosyal medya üzerinden kullanımı ve saha araştırması verileriyle karşılaştırılması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Kasirye, F. (2021). A conceptual paper on ensuring quality in qualitative research. *Department of Communication, International Islamic University Malaysia*.
- Kozinets, R. V. (2019). *Netnography: The essential guide to qualitative social media research*. Sage.
- Limone, P., & Toto, G. A. (2021). Online quantitative research methods: A scoping review on education, psychological factors in e-learning, and working from home. *Workshop on Technology Enhanced Learning Environments for Blended Education*.
- Manfreda, K. L., Bosnjak, M., Berzelak, J., Haas, I., & Vehovar, V. (2008). Web surveys versus other survey modes: A meta-analysis comparing response rates. *International Journal of Market Research*, 50(1), 79–104. <https://doi.org/10.2501/S1470785308200202>
- McCormick, T. H., Lee, H., Cesare, N., Shojaie, A. S., & Spiro, E. (2015). Using Twitter for demographic and social science research: Tools for data collection and processing. *Sociological Methods & Research*, 44(3), 390–421. <https://doi.org/10.1177/0049124114545317>
- Mert, E. (2014). Anket, çevrimiçi anket tekniği ve çevrimiçi’nde anket uygulaması. In M. Binark (Ed.), *Yeni medya çalışmalarında araştırma yöntem ve teknikleri* (pp. 88–116). Ayrıntı Yayınları.
- Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar* (5. Baskı). Yayın Odası Yayıncılık.
- Özbaş Anbarlı, Z. (2020). Dijital etnografi: Dijital uzamı anlamak için bir yöntem. *Global Media Journal TR Edition*, 10(20), 87–113.
- Pecáková, I. (2016). Pitfalls of quantitative surveys online. *Acta Oeconomica Pragensia*, 24(6), 1–13. <https://doi.org/10.18267/j.aop.560>

- Perriam, J., Birkbak, A., & Freeman, A. (2019). Digital methods in a post-API environment. *International Journal of Social Research Methodology*, 23(3), 277–290. <https://doi.org/10.1080/13645579.2019.1682840>
- Posos Devrani, A. E., & Kesici, İ. (2020). Yeni medya araştırmalarında yöntemler ve araçlar ne kadar yeni? Türkiye'deki lisansüstü tezlere dair bir meta analiz çalışması. *Selçuk İletişim Dergisi*, 13(1), 273–293.
- Poynter, R. (2012). *İnternet ve sosyal medya araştırmaları el kitabı* (Ü. Şensoy, Çev.). Optimist Yayınları.
- Riemer, F. J. (2012). Ethnographic research. In S. D. Lapan, M. T. Quartaroli, & F. J. Riemer (Eds.), *Qualitative research: An introduction to methods and designs* (pp. 163–188). Jossey-Bass.
- Rogers, R. (2019). *Doing digital methods*. Sage.
- Rogers, R., & Lewthwaite, S. (2019). Teaching digital methods: Interview with Richard Rogers. Interviewer: S. Lewthwaite. *Diseña*, 14, 12–37. <https://doi.org/10.7764/disen.14.12-37>
- Rogers, R. (2015). Digital methods for web research. R. Scott & S. Kosslyn (Eds.), *Emerging trends in the social and behavioral sciences* (ss. 1–23) içinde. John Wiley & Sons.
- Selm, M. V., & Jankowski, N. W. (2006). Conducting online surveys. *Quality & Quantity*, 40, 435–456. <https://doi.org/10.1007/s11135-005-1572-7>
- Sıgır, Ü. (2022). Nitel araştırma yöntemleri. R. Altunışık, H. Boz, E. Gegez, E. Koç, Ü. Sıgır, E. Yıldız, & A. Yüksel (Eds.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Yeni perspektifler* (ss. 471–511) içinde. Seçkin Yayıncılık.
- Snee, H., Hine, C., Morey, Y., Roberts, S., & Watson, H. (2016). Ana akım yöntem-bilim olarak dijital yöntemler: Giriş. H. Snee, C. Hine, Y. Morey, S. Roberts, & H. Watson (Eds.), *Sosyal bilimler için dijital yöntemler* (ss. 1–11) içinde. Nobel Yayınları.
- Toros, S. (2021). Reklama araştırmalarında ölçüm aracı tasarımı: İçerik analizi. S. Karaçor, M. Gençyürek Erdoğan, & B. Akcan (Eds.), *Reklam araştırmaları: Nitel ve nicel tasarımlar* (ss. 183–202) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Tsatsou, P. (2016). Digital technologies in the research process: Lessons from the digital research community in the UK. *Computers in Human Behavior*, 61, 597–608. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.03.053>
- Ülker, Y. (2021). Odak grup görüşmesi. S. Karaçor, M. Gençyürek Erdoğan, & B. Akcan (Eds.), *Reklam araştırmaları: Nitel ve nicel yaklaşımlar* (ss. 273–288) içinde. Çizgi Yayınevi.
- Varnalı, K. (2019). *Dijital kabilelerin izinde sosyal medyada netnografik araştırmalar* (2. Baskı). MediaCat.
- Venturini, T., Bounegru, L., Gray, J., & Rogers, R. (2018). A reality check(list) for digital methods. *New Media & Society*, 20(11), 4195–4217. <https://doi.org/10.1177/1461444818776790>
- Weller, K. (2015). Accepting the challenges of social media research. *Online Information Review*, 39(3), 281–298. <https://doi.org/10.1108/OIR-03-2015-0069>
- Wright, K. B. (2005). Researching internet-based populations: Advantages and disadvantages of online survey research, online questionnaire authoring software packages, and web survey services. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(3). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2005.tb00259.x>
- Yengin, D. (2017). *İletişim çalışmalarında araştırma yöntemleri ve uygulamaları*. Der Yayınları.
- Yıldırım, B. (2015). İçerik çözümlemesi yönteminin tarihsel gelişimi, uygulama alanları ve aşamaları. B. Yıldırım (Ed.), *İletişim araştırmalarında yöntemler, uygulama ve örneklerle* (ss. 105–155) içinde. LiteraTürk Yayınları.

SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA REKLAMCILIK: HEDEFLEME, ETKİLEŞİM VE DÖNÜŞÜM

Burçe AKCAN*

Küçük Dünya'dan Hedefli Dünyaya:

Sosyal Medya ve Reklamcılığın Buluşması

Sosyal psikolog Stanley Milgram (1967), "Küçük Dünya Problemi" çalışmasında, birbirini tanımayan iki kişinin ortalama altı kişi aracılığıyla birbirine bağılı olduğunu göstererek "altılı ayrılık derecesi" kavramını geliştirmiştir. Bu, insan ağlarının bağılılığını vurgulayan önemli bir bulgudur ve "ağ toplumu" kavramının temelini oluşturur. Castells (1996), ağ toplumu modelini ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapıların ağlar üzerinden düzenlendiğı bir toplum olarak tanımlarken; van Dijk (2006), bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla toplumsal örgütlenmenin ve etkileşimin ağlar üzerinden gerçekleştiğini belirtmiştir. 2000'lerden önce soyut bir kavram olan "bağılantılılık", dijital araçlar ve sosyal medya platformları sayesinde gündelik bilgi haline gelmiştir. Bu dönüşüm, reklamların kültürel metinler olarak üretim süreçlerini etkileyip dönüştürme potansiyeli taşımaktadır (Goffman, 1979). Dijital teknolojiler ve sosyal medyanın yükselişi, bireylerin iletişim kurma biçimlerini değiştirmiş ve reklamcılığı da dönüştürmüştür. Geleneksel medya, geniş kitlelere ulaşmak için sınırlı kanallar kullanırken, sosyal medya reklamcılığı hedeflenen ve etkileşimli stratejiler sunmaktadır (Kaplan & Haenlein, 2010).

Sosyal medya platformları, markaların tüketicilerle doğrudan etkileşimde bulunabilmelerine olanak sağlar. Kullanıcılar, markalarla etkileşime geçerek geri bildirim verebilir ve topluluk oluşturabilir (Kietzmann vd., 2011). Bu durum, sosyal medya reklamcılığının bilgilendirici içerikler olmanın ötesine geçerek katılımcı bir deneyim sunmasını sağlar (O'Reilly, 2007). Sosyal medya reklamları, kullanıcıların ilgi alanlarına ve davranışlarına dayalı kişiselleştirilmiş içerikler sunarak hedef kitleyle daha etkili bir iletişim kurmayı mümkün kılar. Dijital çağda, tüketici beklentileri değişmiştir; artık markalardan yalnızca kaliteli ürünler değil, sosyal meselelere duyarlı bir iletişim de beklenmektedir. Tüketiciler toplumsal değişim yaratmada markaların hükümetlerden daha

* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
burceakcan@baskent.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0907-8229

kendisi değil sadece bir çıktısıdır. Hedef kitle analizi, KPI belirleme ve hedeflere uygun stratejilerin oluşturulması stratejik düşünme becerisini; kampanya performansının ölçülmesi, verilerin analiz edilmesi ve anlamlandırılması, elde edilen sonuçlarla stratejilerin optimize edilmesi güçlü analitik düşünme becerisini; çarpıcı görseller, ilgi çekici metinler, etkileşim sağlayacak içeriklerin üretilmesi yaratıcılığı; hem iç hem dış iletişimde etkili bir şekilde anlaşılma ve anlaşılmaya aracılık etmek güçlü iletişim becerilerini; sosyal medya platformlarının reklam araçlarına hakim olmak, yeni teknolojileri takip etmek ve bunları kampanyalarda kullanabilmek teknolojik bilgi okuryazarlığını gerektirmektedir. Sosyal medya reklamcılığı her ne kadar ayrı bir alan olsa da dijital pazarlama ekosisteminin bir parçasıdır. Bu sebeple bütünsel iletişimde arama motoru optimizasyonu (SEO) bilgisi hedef kitleye organik erişime katkı sağlar; sosyal medya kampanyalarıyla bütünleşik çalışabilecek e-posta pazarlama kampanyaları oluşturabilmek kampanyaları güçlendirir; ve son olarak marka değerlerini ve ürün faydasını destekleyebilecek içerikler ile oluşturulan içerik pazarlaması yapabilmek organik etkileşimi teşvik eder. Bu yetkinliklere ek olarak iyi bir sosyal medya uzmanının iyi bir gözlemci olması, etrafında olan biten her şeye duyarlı olması ve dolayısıyla meraklı ve öğrenmeye açık olması önemlidir. Ayrıca sosyal medya reklamcılığı uzun bir yolculuk olduğundan uzmanların sabırlı ve disiplinli olması gerekir. Bütün reklam ve pazarlama iletişimlerinde olduğu gibi sosyal medya reklamcılığında da diğer ekip üyeleriyle işbirliği yapmak, gerekli durumlarda inisiyatif alabilmek gerekli durumlarda yetki devri yapabilmek kampanya hedeflerinin gerçekleşmesinde kilit önemdedir.

Kaynakça

- AdRoll. (2024). Retargeting solution to re-engage with your target audience. AdRoll. <https://www.adroll.com/features/retargeting>
- Akcan, B., Merdin, M., & Gençyürek Erdoğan, M. (2023). Afet iletişimi, politik tüketim ve sosyal medya: 6 Şubat Kahramanmaraş örneği. *Yeni Medya Dergisi*, 14, 266-283. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1269516>
- Alassani, R., & Göretz, J. (2019). Product placements by micro and macro influencers on Instagram. *Çinde Social Computing and Social Media. Communication and Social Communities (C. 11579, ss. 251-267)*. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-21905-5_20
- Bump, P. (2022, Mart 17). Which Instagram story formats really engage viewers. Hubspot. <https://blog.hubspot.com/marketing/instagram-story-formats>
- Cabrera Frias, M. M., & Konhäusner, P. (2022). Content and ad formats in performance marketing campaigns: Brand usage analysis of advertising options on Facebook. *Çinde S. Eggert, C. Lemke, V. Majuntke, B. Malzahn, V. G. Meister, K. Simbeck, C. Czarnecki, & M. Wolf (Ed.), Angewandte Forschung in der Wirtschaftsinformatik 2022 (ss. 27-42)*. GITO Verlag. https://doi.org/10.30844/AKWI_2022_02
- Campbell, C., Sands, S., Treen, E., & McFerran, B. (2021). Fleeting, but not forgotten: Ephemerality as a means to increase recall of advertising. *Journal of In-*

- teractive Marketing, 56(1), 96-105. <https://doi.org/10.1016/j.intmar.2021.06.001>
- Carman, A. (2023, Aralık 19). What are dynamic ads, and how can I use them. Adjust. <https://www.adjust.com/blog/dynamic-product-ads/>
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Blackwell Publishers.
- Chaffey, D., & Ellis-Chadwick, F. (2012). *Digital marketing: Strategy, implementation and practice* (5. ed). Pearson.
- Chen, T.-Y., Yeh, T.-L., & Chang, C.-I. (2020). How different advertising formats and calls to action on videos affect advertising recognition and consequent behaviours. *The Service Industries Journal*, 40(5-6), 358-379. <https://doi.org/10.1080/02642069.2018.1480724>
- ConvertFlow. (2024). Convert returning subscribers into paying customers. Best on-site retargeting software. <https://www.convertflow.com/on-site-retargeting>
- Criteo. (2024). Increase conversions by bringing visitors back to your site. Dynamic Retargeting. <https://www.criteo.com/solutions/criteo-dynamic-retargeting/>
- Dange, A., Gowda, K. R., Srinidhi, V. R., & Halaswamy, D. (2022). Analysing the attitude of social media users towards ephemeral marketing as a digital marketing tool. *Acta Universitatis Bohemiae Meridionalis*, 24(3), 77-94. <https://doi.org/10.32725/acta.2021.013>
- Dexler, S. (2016, Ağustos 17). Influencer: Der schlüssel zur generation Z. Hitstorm Advertising. <http://www.hitstorm.net/blog/influencer-schluesel-zur-generation-z/>
- Edelman. (2016, Nisan 4). Edelman trust data reveals employee trust divide. Edelman. <https://www.edelman.com/news-awards/edelman-trust-data-reveals-employee-trust-divide>
- Ganis, M., & Kohirkar, A. (2016). *Social media analytics: Techniques and insights for extracting business value out of social media*. IBM Press.
- Goffman, E. (1979). *Gender advertisements*. Harper & Row.
- Google Ads. (2024). Video reklamlar ve pazarlama ile işletmenizi büyütün. https://ads.google.com/intl/tr_tr/home/campaigns/video-ads/
- Gotter, A. (2024, Mayıs 23). 8 Types of Social Media Marketing Images All Brands Should Use. Snappa Blog. <https://snappa.com/blog/social-media-marketing-images/>
- Hagtvedt, H., & Brasel, A. S. (2017). Color saturation increases perceived product size. *Journal of Consumer Research*, ucx039. <https://doi.org/10.1093/jcr/ucx039>
- Himelboim, I., & Golan, G. J. (2019). A social networks approach to viral advertising: The role of primary, contextual, and low influencers. *Social Media + Society*, 5(3), 205630511984751. <https://doi.org/10.1177/2056305119847516>
- Hubspot. (2024). The video marketing playbook: Trends & tips to create a video strategy in 2023 [Araştırma Raporu] https://www.hubspot.com/hubfs/The%20Video%20Marketing%20Playbook%202023/HubSpot%20x%20PlayPlay%20%7C%20The%20Video%20Marketing%20Playbook%202023.pdf?hubs_post-cta=author&hubs_signup-url=blog.hubspot.com%2Fmarketing%2Fstate-of-video-marketing-new-data&hubs_signup-cta=-medium&hubs_post=blog.hubspot.com%2Fmarketing%2Fstate-of-video-marketing-new-data&_ga=2.168419233.1653692181.1725642619-197413680.1725642619&submissionGuid=e3c4eb50-adc1-43a4-bff2-c895e0cd6991

- Hudson, S., Huang, L., Roth, M. S., & Madden, T. J. (2016). The influence of social media interactions on consumer-brand relationships: A three-country study of brand perceptions and marketing behaviors. *International Journal of Research in Marketing*, 33(1), 27-41. <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2015.06.004>
- İğneri, J. (2024, Şubat 20). Using hypnosis to stop doomscrolling—Here's what happened when I tried it. *The Zoe Report*. <https://www.thezoereport.com/wellness/how-to-stop-doomscrolling-with-hypnosis>
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>
- Karahan, O. (2024, Mart 1). Seasonal campaigns in social media ads. <https://618media.com/en/blog/seasonal-campaigns-in-social-media-ads/>
- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54(3), 241-251. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2011.01.005>
- Kim, B. K., Choi, J., & Wakslak, C. J. (2019). The image realism effect: The effect of unrealistic product images in advertising. *Journal of Advertising*, 48(3), 251-270. <https://doi.org/10.1080/00913367.2019.1597787>
- Kirk, B. (2023). How to share behind the scenes content (and why it matters) [Sosyal Medya]. *LinkedIn*. <https://www.linkedin.com/pulse/how-share-behind-scenes-content-why-matters-beth-kirk-lysie>
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15 [edition]). Pearson.
- Lauron, S. (2023, Şubat 23). Carousel ads: How and why they work. *Social Media Marketing & Management Dashboard*. <https://blog.hootsuite.com/carousel-ads/>
- Li, Y., & Xie, Y. (2020). Is a picture worth a thousand words? An empirical study of image content and social media engagement. *Journal of Marketing Research*, 57(1), 1-19. <https://doi.org/10.1177/0022243719881113>
- LinkedIn Marketing Solutions. (2024). Choose your objective. <https://business.linkedin.com/marketing-solutions/success/best-practices/choose-your-objective>
- Lock, I., & Araujo, T. (2020). Visualizing the triple bottom line: A large-scale automated visual content analysis of European corporations' website and social media images. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(6), 2631-2641. <https://doi.org/10.1002/csr.1988>
- Lutz, K. A., & Lutz, R. J. (1977). Effects of interactive imagery on learning: Application to advertising. *Journal of Applied Psychology*, 62(4), 493-498. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.62.4.493>
- Messina, O. (2023, Temmuz 26). From awareness to conversion: How to use social media to move leads down the sales funnel. *Oktopost*. <https://www.oktopost.com/blog/awareness-conversion-use-social-media-move-leads-sales-funnel/>
- Meta for Business. (2024). Meta reklam yöneticisi reklam verme amaçlarının seçilmesi. *Meta İşletme Yardım Merkezi*. <https://tr-tr.facebook.com/business/help/1438417719786914>
- Milgram, S. (1967). The small-world problem. *Psychology Today*, 1(1), 61-67.
- Mixx Awards Türkiye. (2018). 2018 Yılı'nın En İyisi. https://www.mixxawards-tr.org/2018_YilinEnIyisi.html
- Moran, G., Muzellec, L., & Johnson, D. (2019). Message content features and social media engagement: Evidence from the media industry. *Journal of Product &*

- Brand Management, 29(5), 533-545. <https://doi.org/10.1108/JPBM-09-2018-2014>
- Nam, H., Joshi, Y. V., & Kannan, P. K. (2017). Harvesting Brand Information from Social Tags. *Journal of Marketing*, 81(4), 88-108. <https://doi.org/10.1509/jm.16.0044>
- Naseer, H. (2023, Nisan 4). How to use ephemeral content in your marketing strategy. Sprout Social. <https://sproutsocial.com/insights/ephemeral-content/>
- Nauman, K. (2020, Mayıs 4). Social media stories: What brands need to know about ephemeral content. Ignite Social Media. <https://www.ignitesocialmedia.com/social-media-marketing/social-media-stories-what-brands-need-to-know-about-ephemeral-content/>
- O'Reilly, T. (2007). What is Web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. *Communications & Strategies*, 65, 17-37.
- ReTargeter. (2024). ReTargeting done right. Programmatic Ads. <https://retargeter.com/>
- Revella, A. (2015). Buyer personas: How to gain insight into your customer's expectations, align your marketing strategies, and win more business. Wiley.
- Sari, R. P., & Dewi, N. R. (2022). How Tokopedia ads exploits call to action behaviour on Indonesia marketplace customers. *Proceeding of International Conference on Business, Economics, Social Sciences, and Humanities*, 3, 346-352. <https://doi.org/10.34010/icobest.v3i.157>
- Sharma, G. (2022, Haziran 15). 6 types of effective social media ads. Convince & Convert. <https://www.convinceandconvert.com/social-media/6-types-of-social-media-ads-that-drive-solid-results/>
- Sheen, M. (2023, Ocak 23). The complete guide to Instagram stories ads for 2024. <https://insense.pro/blog/instagram-stories-ads>
- Statista. (2024). Most popular social networks in the United Kingdom (UK) as of July 2024, by share of visits. Statista. <https://www.statista.com/statistics/280295/market-share-held-by-the-leading-social-networks-in-the-united-kingdom-uk/>
- TikTok for Business. (2024). Advertising Products and Solutions on TikTok. TikTok For Business. <https://www.tiktok.com/business/en/products/ads>
- Turow, J. (2015). *İzleniyoruz: Yeni reklam sektörünün elindeki kimliğimiz ve değeri* (M. Benveniste, Çev.). Hil Yayın.
- Tuten, T. L., & Solomon, M. R. (2017). *Social media marketing* (3rd edition). SAGE Pub.
- Vafainia, S., Breugelmans, E., & Bijmolt, T. (2019). Calling customers to take action: The impact of incentive and customer characteristics on direct mailing effectiveness. *Journal of Interactive Marketing*, 45, 62-80. <https://doi.org/10.1016/j.intmar.2018.11.003>
- van Dijk, J. (2006). *The network society: Social aspects of new media*. Sage Publications.
- Wei, L., Yang, G., Shoenberger, H., & Shen, F. (2021). Interacting with social media ads: Effects of carousel advertising and message type on health outcomes. *Journal of Interactive Advertising*, 21(3), 269-282. <https://doi.org/10.1080/15252019.2021.1977736>
- Weinberg, T. (2009). *The new community rules: Marketing on the social web* (1st ed). O'Reilly.
- Wu, Z. (2023). Social media marketing strategy and effect evaluation in e-commerce. *BCP Business & Management*, 50, 187-192. <https://doi.org/10.54691/bcpbm.v50i.5607>

- Wyzowl. (2024). Video marketing statistics 2024. Wyzowl. <https://www.wyzowl.com/video-marketing-statistics/>
- X Business. (2024). X ads targeting. <https://business.x.com/en/advertising/targeting.html>
- Zahay, D. L. (2020). Digital marketing management: A handbook for the current (or future) CEO (Second edition). Business Expert Press.
- Zarella, D. (2010). The social media marketing book (1. ed). O'Reilly.
- Zhao, Z., Guo, Y., Liu, Y., Xia, H., & Lan, H. (2022). The effect of image-text matching on consumer engagement in social media advertising. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 50(11), 1-11. <https://doi.org/10.2224/sbp.11799>

SOSYAL MEDYA VE KURUMSAL İLETİŞİM

Hatice ÖZCAN*

Giriş

Bilgi iletişim teknolojilerinin son yıllardaki hızlı gelişimi ve değişimi ile birlikte hayatımıza giren internet ve sosyal medya, kurumsal iletişim uygulamalarında da sıklıkla kullanılan hızlı ve etkili bir araç konumuna gelmiştir. İşletmeler hedef kitlelerine hızlı bir şekilde ulaşabilmek için interneti daha yoğun olarak kullanmaya başlamışlardır. Önceleri çalışmalarını yalnızca web sitelerinde yürüten firmalar web 2.0 teknolojisinin gelişmesiyle sosyal medyayı da oldukça aktif olarak kullanmaktadırlar (Gökler ve Onay, 2020, s.315).

Kurumsal iletişim uygulamalarında sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte, birçok kurum için hedef gruplara yönelik gerçekleştirilecek kampanya ve bilgilendirme faaliyetlerinde sosyal medyayı kullanmak kaçınılmaz olmuştur. Hatta birçok işletme için sosyal medya kullanımı zaruri bir uygulama olmuştur. Sosyal medya kullanımı, kurumsal iletişim uygulamalarına hız getirmiş, sosyal medya araçları sayesinde daha kısa sürede daha fazla sayıda kişiye ulaşmak mümkün olmuştur. (Özdemir ve Taşcıoğlu, 2022, s.75-76).

Sosyal medya, kurumsal iletişim faaliyetlerini, kampanya ve programların hedef kitleye ulaştırılması ve ölçümlenme yöntemlerini değiştirmiştir. Geleneksel yöntemler çoğunlukla kampanya sonuçlarına odaklanmakta iken, sosyal medya ile kurumsal iletişim uygulamaları çift yönlü iletişim temelli bir anlayış kazanmıştır. Sosyal medya, kurumsal iletişim uygulayıcılarının yöntem ve tekniklerini değiştirmiş, iletişim çalışmalarında kullanabilecekleri yeni ve etkili seçenekler sunmuştur (Binbir, 2012, s.67).

Bu çalışmanın ilk bölümünde kurumsal iletişim kavramı ele alınmış, kurumsal iletişimin tanımı, tarihçesi, amaç ve hedefleri ile işlevlerine değinilmiştir. İkinci bölümde dijitalleşmenin kurumsal iletişime etkilerinden kısaca bahsedilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde sosyal medyanın kurumsal iletişimdeki rolleri, başlıca sosyal medya araçları ve bu araçlar ile gerçekleştirilen kurumsal iletişim faaliyetleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, sosyal medyada gerçekleştirilen kurumsal iletişim uygulamaları ayrıntılı olarak açıklanmış-

* Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yalvaç Meslek Yüksekokulu, haticeaydogmus@isparta.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1625-8906

Kaynakça

- Team TBH (2024, Şubat). A case study on apple's 'shot on iPhone' brand campaign. <https://thebrandhopper.com/2024/01/07/a-case-study-on-apples-shot-on-iphone-brand-campaign/>
- Aktaş, H. (2017). Kurumsal iletişim ve sosyal medya. B. Solmaz (Ed.), Kurumsal iletişim içinde (s.143-159). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Peak, C. (2023). Apple and social media: a look at digital marketing strategies. <https://medium.com/@chainpeak/apple-and-social-media-a-look-at-digital-marketing-strategies-950ac630890c#:~:text=Apple%20uses%20a%20variety%20of,9.5%20million%20followers%20on%20Twitter>
- Binbir, S. (2012). Kurumsal iletişim aracı olarak sosyal medya optimizasyonu: türkiye'deki işletmelerin sosyal medya optimizasyon çalışmaları [Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi].
- Gökler, K. ve Onay, A. (2020). Üniversitelerin Kurumsal İletişim Aracı Olarak Instagram Kullanımı: Vakıf Üniversitelerinin Instagram Sayfaları Üzerine Betimsel Bir İçerik Analizi, Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, 35, 311-337.
- Güçdemir, Y. (2017). Sosyal medya, halkla ilişkiler, reklam ve pazarlama. Derin Yayınları.
- Karsak, B. (2016). Kurumsal iletişim. Beta Yayınları.
- Keskin, S. ve Tanyıldızı, N. İ. (2015). Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Kullanımı: Türkiye'deki GSM Operatörlerinin Facebook Performansları Üzerine Bir İnceleme, E-Journal of Intermedia, 2, 2, 460-480.
- Lipinska, M. (2018). Corporate Communication In Social Media With The Use Of LinkedIn, Social Communication Special Issue, 23-29.
- Mavnacıoğlu, K. (2018). Kurumsal iletişimde sosyal medya yönetimi, kurumsal blog odaklı bir yaklaşım. Beta Yayınları.
- Özdemir, Ö. C. ve Taşcıoğlu, R. (2022). Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Kullanımı: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Üzerine Bir İnceleme, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 53, 65-81.
- Sayımer, İ. (2008). Sanal ortamda halkla ilişkiler. Beta Yayınları.
- Solmaz, B. (2007). Kurumsal iletişim yönetimi, Tablet Kitabevi.
- Solmaz, B. (2017). Kurumsal iletişim kavram ve kuramlar. B. Solmaz (Ed.), Kurumsal iletişim içinde (s. 3-51). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, G. (2017). Kurumsal itibar yönetimi. B. Solmaz (Ed.), Kurumsal iletişim içinde (s. 95-141). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tokgöz, N. (2012). Stratejik yönetim ve kurumsal iletişim. F. Uztuğ (Ed.), Kurumsal iletişim içinde (s. 24-45). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Uztuğ, F. ve Şener, G. (2012). Kurumsal iletişim ve kurumsal marka yönetimi. F. Uztuğ (Ed.), Kurumsal iletişim içinde (s. 24-45). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Uzunoglu, E., Onat, F., Alikılıç, Ö. A. ve Çakır, S. Y. (2009). İnternet çağında kurumsal iletişim. Say Yayınları.
- Vasquez, L. M. G. ve Velez, I. S. (2011). Social Media as a strategic tool for Corporate Communication, Revista Internacional De Relaciones Públicas, 2, 1, 157-174.
- Vural, B. A. ve Maden, D. (2011). Dijital Platformun Kurumsal İletişim Üzerindeki Etkileri, Yeni Düşünceler Dergisi, 6, 189-206.
- Vural, Z. B. A. ve Bat, M. (2015). Teoriden pratiğe kurumsal iletişim. İletişim Yayınları.

X (Sosyal Ağ) (2024). Wikipedia içinde. [https://tr.wikipedia.org/wiki/X_\(sosyal_ağ\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/X_(sosyal_ağ))

SOSYAL MEDYA VE GAZETECİLİK

F. Betül AYDIN VAROL*

Giriş

Günümüzde dijitalleşme ve yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi, toplumsal hayatın her alanında büyük değişimlere yol açmıştır. Bu değişimlerin en belirgin olduğu alanlardan biri de iletişim ve bilginin yayılım süreçleridir. Akıllı telefonlar, internet ve özellikle sosyal medya platformları sayesinde insanlar, bilgiye her an her yerden erişebilmekte, birbirleriyle etkileşim kurabilmekte ve fikirlerini hızlı bir şekilde paylaşabilmektedirler. Geleneksel medya araçları olarak tanımlanan gazete, radyo ve televizyonun bilgilendirme, eğitme, eğlendirme ve kamuoyu oluşturma gibi temel işlevleri, artık büyük ölçüde yeni dijital platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu teknolojilerin getirdiği en önemli yeniliklerden biri, bilginin bireyselleşmesi ve kullanıcıların artık yalnızca birer alıcı değil, aynı zamanda içerik üreticisi haline gelmesidir.

Yeni iletişim teknolojileri, özellikle medya ve gazetecilik alanında büyük bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Geleneksel gazetecilik, belirli sınırlamalarla ve tek yönlü bir bilgi aktarımı ile çalışırken, dijital gazetecilik bu yapıyı kökten değiştirmiştir. İnternetin ve dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte, habere erişim ve bilgi akışı sadece medya kuruluşlarının tekelinden çıkmış, bireyler de aktif olarak bu sürecin bir parçası haline gelmiştir. Dijitalleşmenin bu etkisi, gazetecilik mesleğini daha hızlı, daha erişilebilir ve daha etkileşimli hale getirmiştir. Artık haberler sadece basılı materyallerden değil, internet üzerinden anında takip edilebilmekte, video, fotoğraf ve ses gibi farklı formatlarla zenginleştirilebilmekte ve geniş bir izleyici kitlesine aynı anda ulaştırılabilmektedir. Bu dönüşüm süreci, dijital gazetecilik ile sosyal medyanın etkileşimini daha da derinleştirmiştir. Web 2.0 teknolojilerinin devreye girmesiyle birlikte sosyal medya, bireylerin habere erişim yollarını ve içerik üretim süreçlerini temelden değiştiren bir mecra haline gelmiştir. Sosyal medya platformları sayesinde haberler anında paylaşılabilir hale gelmiş, izleyiciler bu haberleri yorumlayarak ve paylaşarak aktif birer katılımcı olma rolünü üstlenmiştir. Gazetecilik artık sadece profesyonel gazetecilerin elinde şekillenen bir alan olmaktan çıkmış; vatandaş gazeteciliği olarak adlandırılan bir olguya evrilmiştir. Bi-

* Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,
betulaydin@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4962-3690

ve tüketim şekilleri büyük ölçüde değişmiştir. Sosyal medya platformları, haberin hızla yayılması ve geniş kitlelere ulaşması açısından büyük avantajlar sağlarken, aynı zamanda doğruluk, güvenilirlik ve etik sorumluluklar açısından ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Yanlış bilgilendirme, dezenformasyon ve manipülasyon gibi sorunlar, sosyal medya haberciliğinin en büyük dezavantajları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, sosyal medyanın sunduğu küresel erişim, anlık bilgi paylaşımı ve kullanıcı etkileşimi gibi özellikler, haberciliği daha geniş bir perspektife taşıyarak hem gazetecilere hem de haber tüketicilerine yeni fırsatlar sunmuştur. Bu dönüşüm süreci, gazeteciliğin temel işlevlerini sorgularken, aynı zamanda gazetecilik etiği, doğruluk ve tarafsızlık gibi ilkelerin yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Geleneksel gazeteciliğin katı kurallarının yerini daha dinamik ve etkileşimli bir yapıya bırakması, haberciliğin geleceği açısından hem zorluklar hem de fırsatlar barındırmaktadır. Bu nedenle, dijitalleşen ve sosyal medya üzerinden evrilen habercilik anlayışında, doğru bilgiye ulaşma, bilgiyi doğrulama ve etik gazetecilik ilkelerini koruma sorumluluğu her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır.

Kaynakça

- AAFT (2023). The Role of Social Media in Journalism, <https://aافت.com/blog/mass-communication/the-role-of-social-media-in-journalism/> (Erişim, 28.09.2024).
- Akyazı, A. (2018). Gazetecilikte dijitalleşme ve haber üretimine yansımaları: Robot gazeteciler. İçinde O Uçak (Ed.), *Dijital Medya ve Gazetecilik* (ss. 15-30). Eğitim Yayınevi.
- Boczkowski, P. J. (2005). *Digitizing the News: Innovation in Online Newspapers*. MIT Press.
- Bruno, N. (2011). Tweet first, verify later?. *Reuters Institute for the Study of Journalism*.
- Canter, L. (2013). The interactive spectrum: The use of social media in UK regional newspapers. *Convergence*, 19(4), ss. 472-495.
- Çoban, B. (2019). Post truhıt çağında dijital gazetecilik ve haber başlıklarında "Tık tuzağı", *Kurgu*, 27(4), ss. 35-49.
- Değirmencioğlu, G. (2016). Dijitalleşme çağında gazeteciliğin geleceği ve inovasyon haberciliği. *Trt Akademi*, 1(2), ss. 590-606.
- Denoyer, P. (1954). *Modern Basın* (Çeviren: Adnan Cemgil). Remzi Kitabevi.
- Deuze, M. (2003). The web and its journalism: Considering the consequences of different types of news media online. *New Media & Society*, 5(2) ss. 203-230.
- Fletcher, R., & Park, S. (2017). The impact of trust in the news media on online news consumption and participation. *Digital journalism*, 5(10), ss. 1281-1299.
- Franklin, B. (2008). *Pulling Newspapers Apart: Analysing Print Journalism*. Routledge.
- İnuğur, Nuri (1993). *Basın ve Yayın Tarihi*. Der Yayınları.
- Kovach, B., & Rosenstiel, T. (2010). *Blur: How to Know What's True in the Age of Information Overload*. Bloomsbury Publishing USA.
- Kwak, H., Lee, C., Park, H., & Moon, S. (2010). What is Twitter, a social network or a news media?. *In Proceedings of the 19th International Conference on World Wide Web*. ss. 591-600.
- Pavlik, J. V., & Bridges, F. (2013). The emergence of augmented reality (AR) as a storytelling medium in journalism. *Journalism & Communication Monographs*, 15(1), ss. 4-59.
- Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet is Hiding From You*. Penguin UK.

- Salaverria-Aliaga, R. (2019). Digital journalism: 25 years of research. Review article. *Profesional de la Información* . 28(1).
- Taş, O. (2010). Gazeteciliğin doğuşu: Eleştirel bir tarihyazımına doğru. *Mülkiye Dergisi*, 34(269), ss. 29-66.
- Tokgöz, O. (2003). *Temel Gazetecilik*. İmge Kitabevi.
- Toruk, İ. (2008). *Gutenberg'den Dijital Çağa Gazetecilik*. Literatürk.
- Özçağlayan, M. (2008). Gazetelerin gelişimi ve gazeteciliğin geleceği (yeni teknolojiler ve medya ekonomisi açısından genel bir değerlendirme). *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13), ss. 131-159.
- Majó-Vázquez, S., Cardenal, A. S., & González-Bailón, S. (2017). Digital news consumption and copyright intervention: Evidence from Spain before and after the 2015 'link tax'. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 22(5), ss. 284-301.
- Yurdigül, Y. & Yüksel, H. (2012). Gazeteciliğin dönüşümü: Yeni medyaya entegrasyon sürecinde değişen habercilik pratikleri. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 140-161.

SOSYAL MEDYADA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Hülya Anakız ERTÜRK*

Giriş

Kültürlerarası iletişim ilk göç hareketleri ile başlamış sosyal medya ile de farklı bir boyuta taşınmıştır. Kültürlerarası iletişim ve sosyal medya ilişkisi literatürde önemli bir yere sahiptir ve sosyal medyanın değişen dinamik yapısı kültürlerarası iletişim literatürünü güncel tutmaktadır. “*Sosyal Medyada Kültürlerarası İletişim*” adlı bu bölümde kültürlerarası iletişim nosyonu farklılıklar üzerinden anlatılmaya çalışılırken, sosyal medyanın sunduğu avantaj ve dezavantajlar tartışılmıştır. Farklılıklar çalışmada önemli bir yere sahiptir, nitekim kültür bilimi ile uğraşanların daha çok kültürel benzerliklere odaklanması, akademik açıdan sorunlu görülmektedir ve kültürel çatışmaların temelinde kültürel farklılıklar bulunmaktadır. Kültürel benzerlikler bireyleri ortak bir paydada buluşturabilirken, kültürel farklılıklar ise kültürel çatışmaları ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda kültürel farklılıklara yönelik çalışmaların artırılması önem taşımaktadır.

Kültürlerarası iletişim global dünyada toplumlar ve bireylerarasındaki iletişim yoluyla gerçekleşen kültür transferi şeklinde ifade edilmektedir. Kültürel farklılıklar etnik köken, din, dil, sosyal yapı, coğrafi koşullar gibi faktörlerden oluşmaktadır. Bu faktörler, toplumları kültürel açıdan farklılaştırmaktadır, bir diğer ifade ile bir toplumun kolektivist ya da bireyci olması o toplumun kültürel kodlarından kaynaklanmaktadır. Ya da toplumların zamana yüklediği anlam, o toplumları monokron ve polikron toplumlar olarak sınıflandırmaktadır. Bu durum çalışmada ülke örnekleri üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada önem arz eden bir diğer konu ise etnosantrizm ile bağıntı halinde olan önyargı, stereotipleştirme. Bu kültürlerarası iletişim engelleri ile etnosantrizm arasında bir ilişki kurularak, sosyal medyada etnosantrizm ayrı bir paragraf olarak işlenmiştir. Sosyal medya kültürlerarasındaki farklı mesafelerdeki iletişime olanak sağlaması açısından ya da dil bariyerini kaldırması gibi nedenlere bağlı olarak avantaj sunabilir ancak aynı ideolojileri buluşturma açısından etnosantrizmi yeniden ürettiği düşünülmektedir ve bu durum sorunlu

* Dr. Öğretim Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi, hulyaerturk@ohu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5447-7603

kadar farklılıklar da önemlidir. Kültürel farklılıklar, coğrafi koşullar, dil, din, ekonomik yapı ve ideolojik anlayışlardan kaynaklanabilir. Bu farklılıklar iletişimde zaman zaman zorluklara ve yanlış anlamalara yol açabilmektedir, ancak bu farklılıkların bilinmesi ve öğrenilmesi, kültürlerarası çatışmaların önlenmesi ve kültürel uyumun sağlanması açısından önemli bir adımdır.

Sosyal medya kültürlerarası iletişime yeni bir ivme kazandırmıştır, sosyal medyanın kendine ait yapısal özellikleri kültürlerarası iletişimi etkisi altına almıştır. İnternet ağ yapısı farklı coğrafi sınırları ortadan kaldırarak, farklı ülkeleri, kültürleri platformlarda bir araya getirmiş, dil bariyerini kaldırarak kültürlerarası bir yakınlaşma sağlamış ve empati gelişimini desteklemiştir. Instagram, WhatsApp, WeChat gibi popüler platformlar dijital görsel içeriklerin paylaşıldığı, çoklu dil seçeneği ve çevirim içi çeviri özellikleri, anlık paylaşım ve emoji kullanımı gibi özellikleri ile kültürlerarası iletişime katkıda bulunmaktadır.

Kültürlerarası iletişim açısından sosyal medya olumlu özelliklerinin yanı sıra olumsuz özellikler de içermektedir. Nitekim emoji kullanımı kültürlerarası farklılık gösterebilmektedir ve bu durum kültürel çatışmalara sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte sosyal medya etnosantrizm açısından iki şekilde değerlendirilebilir; farklı kültürler hakkında enformasyon sunması açısından olumlu bir anlama sahiptir. Ancak sosyal medya algoritmaları aynı kültürleri bir diğer ifadeyle aynı ideolojileri yankı odalarında toplamaktadır. Aynı ideolojilerin de bulunduğu bu odalarda etnosantrizm yeniden üretilmektedir. Bununla birlikte bu platformlar asimilasyon üretim süreçlerine de dönüşmektedir. Birey maruz kaldığı kültüre karşı koyamayabilir ve bu durum karşısında kendi kültüründen feragat edebilmektedir.

Sonuç itibarıyla küreselleşmenin bir sonucu olan sosyal medya kültürlerarası iletişimi olumlu ve olumsuz özellikleriyle kuşatan dinamik bir yapıya sahiptir. Kültürel farklılıkların çatışma ortamına dönüşmeden yanlış anlamaların önüne geçmektedir. Özetle sosyal medya kullanımı kültürel farklılık konuları hakkında farkındalığı artırarak daha bilinçli bir şekilde değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Aydın, M. (2011). Güncel Kültürde Temel Kavramlar, İstanbul: Açılım Kitap.
- Bauman, Z. (2013). Liquid Modernity, Cambridge: Polity Press.
- Baym, N. K. (2015). Personal Connections in the Digital Age, Cambridge: Polity Press.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living Successfully in Two Cultures. International Journal Of Intercultural Relations, 29(6), 697-712.
- Bourse, M., & Yücel, H. (2021). Kültürlerarası İletişim Kullanım Kılavuzu, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Castells, M. (2009). Communication Power, Oxford University Press.

- Croucher, S. M. (2011). Social Networking and Cultural Adaptation: A Theoretical Model, *Journal of International and Intercultural Communication*, 4(4), 259-264.
- Dean, P. (2015). *Globalization: A Basic Text*. Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons.
- Deardorff, D. K. (2006). The Identification And Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization, *Journal of Studies in International Education*, 10(3), 241-266.
- Demirel, S. D., & Durgeç, P. (2022). Dijital Medyada Deprem Haberlerini İnfografikler Üzerinden Okumak: Anadolu Ajansı ve TRT Haber Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(144), 182-199.
- Demirel, S. D. (2018). Dijital Medyada Haber Üretim Sürecinde Okuyucu Odaklılık, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal Of International Social Research*, 11(55), 824-831.
- Devito, J. A. (2013). *The Interpersonal Communication Book*, New York: Harper Collins College Publishers.
- Dimond, J. (2008). *Tüfek, Çelik, Mikrop*, İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Ellison, N. B., Steinfield, C. ve Lampe, C. (2007). The Benefits Of Facebook 'Friends': Social Capital And College Students' Use of Online Social Network Sites, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143-1168.
- Encyclopedia. (2024). <https://www.encyclopedia.com/Gsearch?Q=Ethnocentrism>, Erişim Tarihi: 19.09.2024.
- Ertürk, H. A. (2022). Yeni Medya Ekseninde İdeolojiyi Anlamak: Filtre Balonları ve Yankı Odaları, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 1(1), 137-159.
- Ertürk, H. A. (2023). *Kültürleşme, Kişilerarası İletişim ve Almanya'daki Türkler*, Konya: Literatürk Yayınevi.
- Fidan, M. (2011). *İletişim Kurmak İstiyorum*, Konya: Tablet Kitabevi.
- Gramsci, A. (2007). *Hapishane Defterleri (A. Sancı, Çev.)*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Gudykunst, W. B. (1997). Cultural Variability in Communication, *Communication Research*, 24(4), 327-348.
- Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (2003). *Communicating With Strangers: An Approach To Intercultural Communication*, New York, NY: Mcgraw-Hill.
- Hall, E. T. (1959). *The Silent Language*, New York: Doubleday Company.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. New York, NY: Anchor Books.
- Hall, E. T. (1983). *The Dance of Life: The Other Dimension Of Time*, New York, NY: Anchor Books.
- Hall, E. T., & Hall, M. R. (1990). *Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans*, Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Haque, M. Z. (2023). The Use Of Social Media Platforms İn Language Learning: A Critical Study, *Journal of Global Research in Education And Social Science*, 17(1), 20-28.
- Highfield, T., & Leaver, T. (2016). Instagrammatics and Digital Methods: Studying Visual Social Media, From Selfies and Gifs to Memes and Emoji, *Communication Research And Practice*, 2(1), 47-62.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Ju, B., Sandel, T. L., & Thinyane, H. (2019). Wechat Use of Mainland Chinese Dual Migrants in Daily Border Crossing. *Chinese Journal Of Communication*, 12(1), 1-17.

- Kartari, A. (2014). *Kültür, Farklılık, İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Kim, Y. Y. (1990). Communication and Adaptation: The Case of Asian Pacific Refugees. *Journal of Asian Pacific Communication*, 1(1), 191-207.
- Kızgın, H. ve ark. (2018). The Impact of Social Media on Consumers' Acculturation and Purchase Intentions. *Information Systems Frontiers*, 20(3) 503-514.
- Marx, K., & Engels, F. (2019). *Alman İdeolojisi* (S. Akgül, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Masgoret, A., & Ward, C. (2006). "Culture Learning Approach to Acculturation", *Handbook Of Acculturation*, Ed: D. L. Sam & J. Berry, Cambridge: Cambridge University Press, 58-77.
- Oxforddictionary(2024).
<https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=entries&q=ethnocentrism>, Erişim Tarihi: 17.09.2024.
- Papacharissi, Z. (2011). *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*. Newyork: Routledge.
- Poggi, I. (2007). *The Language Of Gesture*, Berlin, Germany: Springer.
- Ritzer, G. (2011). *Toplumun Mcdonald'laştırılması* (Çev: Ş. Akın). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Scholte, J. A. (2005). *Globalization: A Critical Introduction*, Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Schwartz, S. H. (1994). *Beyond Individualism/Collectivism: New Cultural Dimensions of Values, Individualism and Collectivism: Theory, Method, and Applications* Ed: U. Kim, H. C. Triandis, Ç. Kâğıtçıbaşı, S. C. Choi, & G. Yoon, Sage, 85-119.
- Soydaş, A. U. (2010). *Kültürlerarası İletişim: Farklı Kültürel Ortamlarda Çalışma ve İletişim*, İstanbul: Parşömen Yayınları.
- TDK. (2024). *Kültür*. <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 15.09.2024.
- TDK. (2024). *Stereotipleştirme*. <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.09.2024.
- We are Social Media. (2024). <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024/>, Erişim Tarihi: 10.09.2024.
- Weber, M. (2004). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (Çev: Z. Aruoba), İstanbul Hil Yayınları.

SOSYAL MEDYADA ETKİNLİK YÖNETİMİ

Deniz ÖZER ALPER*

Giriş

Dijital çağın hızla gelişen ortamında sosyal medya platformları yalnızca kişisel etkileşimler ve bilgi paylaşımı için değil; etkinliklerin planlanması, tanıtımı ve yönetimi için de önemli bir fırsat sunmaktadır. Günümüzde geleneksel medya araçları yerini dijital iletişim araçları ile genişletmiş, dijital çağın etkili iletişim alanlarından biri olan sosyal medya sayesinde daha geniş kitlelere ulaşma ve etkili iletişim stratejileri geliştirme fırsatı elde edilmiştir. Halkla ilişkiler ve etkinlik yönetiminde geleneksel yöntemlerin ötesine geçilerek katılımcı ilgisini çekmede ve etkinlik boyunca etkileşimi artırmada sosyal medya önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal medya etkinlik yönetim süreçlerine yenilikçi ve etkili çözümler sunmakta, gerçek zamanlı iletişim kurma, geri bildirim alma ve topluluk oluşturma gibi birçok konuda kolaylaştırıcı fonksiyon ortaya çıkarmaktadır. Halkla ilişkiler uygulayıcıları etkinlik yönetiminde sosyal medyanın yenilikçi ve etkili gücünden yararlanarak marka bilinirliğini artırmak, hedef kitleyle etkileşimi güçlendirmek ve etkinliklerin başarısını maksimize etmek için stratejik adımlar planlamaktadır.

Etkinlik yönetimi dinamik ve karmaşık bir süreci yönetmektir. Etkinlik fikrinin oluşmasından, etkinlik süreci ve sonrası yapılacak olan birçok aşamayı içermektedir. Bu aşamalar doğru strateji ve araçlarla desteklenmelidir. Geniş kitlelere ulaşma imkanı sunan sosyal medya ile coğrafi sınırların ötesinde belirli hedef gruplarla etkileşim kurmak ve katılımı artırmak hedeflenmektedir. Hedef gruplara ulaşmak etkinlik hakkında içerik paylaşımlarına ve etkinliğin organik olarak yayılmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal medya, etkinlik yönetimi sürecinin her aşamasında önemli bir rol oynamaktadır. Etkinlik öncesinde, etkinlik sırasında ve etkinlik sonrasında etkinliğin tanıtımını yapmak, katılımı teşvik etmek ve katılımcılarla sürekli iletişim halinde olmak için kullanılmaktadır. Bu süreçte sosyal medya araçları etkinlik yönetiminin dinamik yapısını destekleyerek daha etkili ve verimli bir planlama ve uygulama imkanı sunmaktadır. Etkinlik yönetiminde sosyal medyanın kullanımı etkinliğin başa-

* Dr. Öğretim Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
deniz.ozer@omu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2539-1939

Sonuç

Dijitalleşmenin hızla gelişmesiyle birlikte sosyal medyanın etkinlik yönetimindeki rolü stratejik bir noktaya yerleşmiştir. Etkinliklerin planlaması, uygulaması ve değerlendirilmesinde sosyal medya araçları merkezi konumda yer alarak etkinliklerin başarısını artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal medya etkinlik yönetiminde hızlı, interaktif ve geniş kitlelere ulaşma imkanı sunarak, halkla ilişkiler stratejilerinin daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Özellikle sosyal medya platformlarının etkinlik çerçevesinde katılımı artırma, farkındalık yaratma ve hedef kitle ile sürekli etkileşim halinde olma konusundaki kritik konumu ön plana çıkmaktadır.

Etkinlik yönetimi açısından sosyal medya geleneksel yöntemlere göre daha hızlı, ölçülebilir ve interaktif bir iletişim kanalı sunmaktadır. Bununla birlikte sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanılması stratejik planlama, içerik yönetimi ve kriz iletişimi gibi alanlarda uzmanlaşmayı da gerektirmektedir. Gelecekte sosyal medya araçlarının daha da gelişmesi ve yapay zeka destekli araçların etkinlik yönetimine entegre edilmesi öngörülmektedir. Bu durum etkinlik yönetiminde daha kişiselleştirilmiş ve veriye dayalı kararlar alınmasını ve katılımcı deneyiminin iyileştirilmesini sağlayacaktır. Ancak bugün sosyal medyanın etkinlik yönetimindeki potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirebilmek için sürekli güncellenen stratejik yaklaşımlar ve sektörel yeniliklerin takip edilmesi de bir gerekliliktir.

Sosyal medya platformlarının hem fırsatlar hem de zorluklar sunduğu bir çağda ve ortamda etkinlik yöneticilerinin dijital bilgi birikimlerini arttırmaları, sektöre adapte olmaları ve yaratıcı çözümler geliştirmeleri gerekmektedir. Sosyal medyanın sürekli evrilen yapısı yeni araştırmalar, uygulamalar ve etkinlikler için bir fırsat alanı ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak sosyal medyanın halkla ilişkiler ve etkinlik yönetimindeki rolünü anlamak bu alanda başarılı olmanın anahtarlarından biridir. Bu doğrultuda sosyal medya platformlarının etkin bir şekilde kullanılması, marka bilinirliğinin artırılması, hedef kitleyle güçlü bir etkileşim kurulması ve etkinliklerin başarısının artırılması için önemlidir.

Kaynakça

- Akay, A. (2014). Etkinlik Yönetimi Uygulamalarında Yaratıcı Rekabet ve Sosyal Medyanın Entegrasyonu. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(4), 55-70.
- Annamalai, B., Yoshida, M., Varshney, S. V., A., P. A., & Venugopal, P. (2021). Social Media Content Strategy for Sport Clubs to Drive Fan Engagement. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 62.
- Arsyadi, M. G. R.; Wulandari, S.; Alam, P. F. (2023). Improvement of digital marketing strategy Kickskemon cleaning shoe service with SOSTAC method. , 928-933.

- Ashok, S. P., & Dubre, G. M. (2020). Best Practices in Event Management. *International Research Journal of Marketing & Economics*, 7(2), 91-97.
- Barger, A. V., Peltier, J. W., & Schultz, D. E. (2016). Social Media and Consumer Engagement: A Review and Research Agenda. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 10(3), 268-287.
- Bjerke, M. B., & Renger, R. (2017). Being smart about writing SMART objectives. *Evaluation and Program Planning*, 61, 125-127.
- Bowdin, A. J., Allen, J. W., O., Harris, R., & I., M. (2006). *Events Management*. Great Britain: Elseiver.
- Chauhan, K., & Pillai, A. (2013). Role of content strategy in social media brand communities: a case of higher education institutes in India . *Journal of Product & Brand Management*, 22(1), 40-51.
- Crowther, P. (2011). Marketing Event Outcomes: From Tactical to Strategic. *International Journal of Event and Festival Management* , 2(1), 68-82.
- Çerçi, Ü. Ö. (2019). *Sosyal İnovasyon ve Kurumsal İmaj*. Konya: Palet Yayıncıları.
- De Vries, L., Gensler, S., & Leeﬂang, P. S. (2012). Popularity of Brand Posts on Brand Fan Pages: An Investigation of the Effects of Social Media Marketing. *Journal of Interactive Marketing*, 26(2), 83-91.
- Demek, C. K., Raschke, L. R., Janvarin, D. J., & Dilla, W. N. (2018). Do Organizations Use a Formalized Risk Management Process to Address Social Media Risk? *International Journal of Accounting Information Systems* , 28, 31-44 .
- Eru, O. (2019). Mobil Reklamlar. R. Cop, & O. Eru içinde, *A'dan Z'ye Mobil Pazarlama* (s. 111-130). İstanbul: Beta.
- Gedik, Y. (2021). Etkinlik Pazarlaması: Anavtajları, Zorlukları ve Stratejileri Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 497-515.
- Getz, D. (2008). Event Tourism: Definition, Evolution, and Research. *Tourism Management*, 29(3), 403-428.
- Gilbert, A. M. (2019). Strengthening Your Social Media Marketing with Live Streaming Video. A. Al-Masri, & K. Curran içinde, *Smart Technologies and Innovation for a Sustainable Future. Advances in Science, Technology & Innovation*. . Springer, Cham.
- Gökşin, E. (2022). *Dijital Pazarlama Temelleri*. İstanbul: Abaküs Yayınları.
- Gurung, B. (2013). *Marketing in Event Management*. Laurea University of Applied Sciences, Degree Programme in Tourism Bachelor's Thesis.
- Habbirhusain, R. V., Annamalai, B., & Chandrasekaran, S. (2023). Global Multi-Sport Events: Content Strategy for Driving Fan Engagement on Twitter. *Sport, Business and Management*, 450-469.
- Hajili, N. M. (2014). A Study of the Impact of Social Media on Consumers. *International Journal of Market Research* , 56(3), 387-404.
- Hakola, E. (2016). *Developing a Social Media Content Strategy for Golla*. Master's Thesis Degree Programme in Communication Management.
- Jupriyatmoko, J., Sulistyowati, T., & Husda, N. E. (2023). Optimizing Marketing Strategies and Brand Image with SOSTAC: A Study of ZETTAMIND STUDIOS. *Jurnal Ekonomi*, 2437-2444.
- Koscielniak, H. (2018). Key Performance Indicators of Social Media in Enterprise Management. *Polish Journal of Management Studies*, 18(2), 176-184.
- Lawlor, K. B. (2012). Smart goals: How the application of smart goals can contribute to achievement of student learning outcomes. *In Developments in business simulation and experiential learning: Proceedings of the annual ABSEL conference*, (s. 259-267).

- Leskinen, E. (2016). How to Create a Social Media Strategy for an Event Management Company.
- Lopes, A. R. (2022). Digital Content Marketing: Conceptual Review and Recommendations for Practitioners for Practitioners. *Academy of Strategic Management Journal* , 21 (2), 1-17.
- Maity, B. (2022). Event Promotion, Advertising and Public Relations. *Saarj Journal on Banking & Insurance Research* , 11(1), 22-31.
- Mehrotra, A., & Lobo, J. (2020). Technology Driving Event Management Industry to the Next Level. 8th International Conference on Reliability, Infocom Technologies and Optimization (Trends and Future Directions) (ICRITO), (s. 436-441). India.
- O'Grady, N. (2024, 08 08). *Social Media Risk Management: Expert Tips to Lower Risk*. 08 12, 2024 tarihinde <https://sproutsocial.com/insights/social-media-risk-management/> adresinden alındı
- Özer, D. (2022). Bütünleşik Halkla İlişkiler Stratejisi: PESO Modelinin Hava Yolları Örneğinde İncelenmesi. Ü. Ö. Çerçi içinde, *Havacılıkta Halkla İlişkiler Çalışmaları* (s. 113-138). Konya: Palet Yayınları.
- Rauschnabel, P. H., Felix, R., & Hinsch, C. (2019). Augmented Reality Marketing: How Mobile AR-Apps Can Improve Brands Through Inspiration. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 49, 43-53.
- Reid, S. (2011). Event stakeholder management: Developing sustainable rural event practices. *International Journal of Event and Festival Management*, 2(1), 20-36.
- Reid, S., & Ritchie, B. (2011). Risk Management: event Managers' Attitudes, Beliefs and Perceived Constraints. *Event Management*, 15, 329-341.
- Rohm, A. J., Kaltcheva, V. D., & Milne, G. R. (2013). A Mixed-Method Approach to Examining Brand-Consumer Interactions Driven by Social Media. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 7(4), 295-311.
- Ruhi, U. (2014). Social Media Analytics as a Business Intelligence Practice: Current Landscape & Future Prospects. *ournal of Internet Social Networking & Virtual Communities*, 1-12.
- Sarjana, S., & Widokarti, J. R. (2019). Strengthening Partnership Strategy for Digital Development in Water Tourism. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 143, 125-135.
- Singleton, C. (2023, 08 08). *Leveraging Social Media: The Power of Event Management*. 10 08, 2024 tarihinde <https://evessio.com/live/en/node/newsarticle-leveraging-social-media-the-power-of-event-management?type=NewsArticle> adresinden alındı
- Şahin, E., & Dündar, M. (2019). Sosyal Ağ ve Sosyal Medya Platformları Üzerinde Yürütülen Viral Pazarlama Faaliyetlerinin Tüketici Davranışı Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 22(1), 143-160.
- Şit, Z. (2023, 06 21). *Dijital Pazarlama ve Hedef Kitle Analizi*. 08 12, 2024 tarihinde <https://pazarlamaturkiye.com/dijital-pazarlama-ve-hedef-kitle-analizi/> adresinden alındı
- Tafesse, W. (2015). Content Strategies and Audience Response on Facebook Brand Pages. *Marketing Intelligence & Planning*, 927-943.
- Tafesse, W. (2016). An Experiential Model of Consumer Engagement in Social Media. *Journal of Product & Brand Management*, 424-434.
- Thomas, V. L., Fowler, K., & Taheran, F. (2024). How Social Media Influencer Collaborations are Perceived by Consumers. *Psychology & Marketing*, 41, 168-183.
- Tuten, T. L., & Solomon, M. R. (2017). *Social media marketing*. Sage Publications.

- Varela, M., Lopes, P., Ramalhoto, F., Cheben, J., Rosario, F., & Duran, V. (2014). EVENTS ROLE IN MARKETING AND COMMUNICATION MANAGEMENT. *International Business and Economic Review*, 122-140.
- Wegne, R. S., Silva, J. D., Veiga, C. P., Estivaleta, V. F., Rossato, V. P., & Malheiros, M. B. (2023). Performance Analysis of Social Media Platforms: Evidence of Digital Marketing. *Journal of Marketing Analytics*.
- Wood, E. H. (2009). Evaluating Event Marketing: Experience or Outcome? *Journal of Promotion Management*, 15(1-2), 247-268.
- www.pazarlamaturkiye.com. (2014, 09 19). *Sosyal Medya Odaklı Etkinlik Yönetimi*. 08 12, 2024 tarihinde <https://pazarlamaturkiye.com/sosyal-medya-odakli-etkinlik-yonetimi/> adresinden alındı
- www.prsmith.org. (tarih yok). <https://prsmith.org/sostac/>. 08 10, 2024 tarihinde alındı
- Yousaf, H. (2024, 02 26). *Content Marketing for Events: A Proven Strategy for Success*. 08 13, 2024 tarihinde <https://www.vfairs.com/blog/content-marketing-for-events/> adresinden alındı

SOSYAL MEDYA VE AFET İLETİŞİMİ

Ü.Özlem ÇERÇİ*

Giriş

Modern teknoloji, özellikle de internet ve dijital iletişim araçları, insanları, bilgileri ve sistemleri daha önce hiç olmadığı kadar küresel olarak birbirine bağlamıştır. Günümüzün giderek birbirine bağlanan ve dijitalleşen aynı zamanda da öngörülemeyen dünyasında, sosyal medyanın afet iletişimindeki rolü her zamankinden daha kritik hale gelmiştir. Depremler, kasırgalar ve seller gibi doğal afetler ya da endüstriyel kazalar, terör saldırıları gibi insan kaynaklı afetler, acil, doğru ve erişilebilir bilgi gerektiren acil durumlar yaratmaktadır. Böyle zamanlarda hızlı ve etkili iletişime duyulan ihtiyaç, etkilenen nüfusun yönlendirilmesi, müdahale çabalarının koordine edilmesi ve nihayetinde can ve mal kayıplarının azaltılması için hayati öneme sahiptir. Televizyon, radyo ve yazılı basın gibi geleneksel iletişim kanalları, krizler sırasında kamuoyunun bilgilendirilmesinde uzun süredir temel dayanak noktası olmuştur. Ancak bu kanallar afet durumlarının gerektirdiği yakınlığı, etkileşimi ve erişimi sağlamakta genellikle yetersiz kalmaktadır. Örneğin, televizyon ve radyo yayınları tek yönlü olmaları nedeniyle sınırlı kalabilmekte, izleyicilerin katılımına, soru sormasına ya da geri bildirimde bulunmasına çok az fırsat tanımaktadır. Yazılı basın ve kaynaklar, olayların detaylı bir şekilde incelenip, bilgi toplanmasında, analiz edilmesinde ve kamuoyuna sunulması sürecinde çok değerli olsa da bir afetin hızla değişen dinamiklerine ayak uydurmakta zorlanabilmektedir. Ayrıca, bu geleneksel medya türlerine erişim, elektrik kesintileri, altyapı hasarı veya lojistik zorluklar nedeniyle acil durumlarda kesintiye uğrayabilmektedir.

Buna karşılık, sosyal medya platformları gerçek zamanlı afet iletişimi için vazgeçilmez araçlar olarak ortaya çıkmıştır ve geleneksel medyanın sağlayamayacağı benzersiz avantajlar sunmaktadır. Twitter, Facebook, Instagram ve WhatsApp gibi platformlar bilginin anında paylaşılmasını kolaylaştırarak sadece resmî kurumların ve insani yardım kuruluşlarının değil, bireylerin de güncellemeleri hızla yaymasını sağlamaktadır. Bu özellik, haberlerin yeni gelişme-

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Silifke-Taşucu Meslek Yüksekokulu, ozlemcerci@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5581-5587

basılmaktadır. Etkinliğinin en üst düzeye çıkarılması için yetkililerin dijital altyapı oluşturmaya, dijital okuryazarlığı artırmaya ve yanlış bilgileri izlemek ve yönetmek için protokoller geliştirmeye yatırım yapması gerekmektedir. Ayrıca, kurumlar ve platformlar arasındaki koordinasyon, açık ve tutarlı iletişimin sürdürülmesi için elzemdir.

Geleceğe baktığımızda, sosyal medya afet iletişim stratejilerinin temel bir bileşeni olarak gelişmeye devam edecektir. Platformlar daha sofistike hale geldikçe ve yaygın olarak kullanıldıkça, toplulukların ilgisini çekmek, bilgi yaymak ve afet müdahale çabalarını koordine etmek için daha da büyük bir potansiyel sunacaklardır. Ancak bu potansiyelin tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için kuruluşların kriz ortamlarında sosyal medya kullanımına özgü risk ve zorlukları ele alması kritik önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, sosyal medya hızlı, erişilebilir ve etkileşimli bir bilgi paylaşım aracı sağlayarak afet iletişimini temelden yeniden şekillendirmiştir. Afete hazırlığı, müdahaleyi ve iyileştirmeyi geliştirmek için muazzam fırsatlar sunarken, yanlış bilgilendirme ve erişim eşitsizlikleri gibi riskleri azaltmak için dikkatli bir yönetim de gerektirmektedir.

Kaynakça

- Aslantaş, M. (2023). Geleneksel Medyadan Sosyal Medyaya Afet İletişimi, Toplum ve Afet İlişkisi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(2), 776-789.
- Chair, S., Malika C., & Narjes, B. B. S. (2019). Towards a social media-based framework for disaster communication, *Procedia Computer Science*, 164, 271-278.
- Çanakçı, M., Ceren, Ş., & Öztürk, S. (2022). Afet ve kriz yönetiminde sosyal medyanın kullanımı üzerine bir araştırma: Twitter örneği, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 11(3), 882-897.
- Çerçi, Ü. Ö., Canöz, N., & Canöz, K. (2020). Covid-19 Krizi Döneminde Bilgilenme Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (44), 184-198.
- Fritz, C. (1961). Disaster, *Contemporary Social Problems*, Edt: Merton, R. ve Nisbet, R., NY: Harcourt, (ss.651-694).
- Gilbert, C. (1998). Studying disaster: changes in the main conceptual tools, What is a Disaster? *Perspectives on the Question*, Edt: Ronald, Perry ve Quarantelli, E.L., The USA: International Research Committee on Disasters (ss. 11-18).
- Haddow, G. & Haddow, K. (2009). *Disaster Communication in a Changing Media World*, Elsevier Inc.: The USA.
- Ilgın, H. Ö. & Karagül, D. (2023). Afet İletişimi ve Sosyal Medyada Dezenformasyon, *Yeni Medya Araştırmaları Dil, İmaj, Fenomenler, Teknoloji, Dezenformasyon*, Edt: Göngen Mehmet Ali ve Kesgin, Yıldray, Özgür Yayınevi, Gaziantep (ss.61-90).
- Jayasekara, P. K. (2019). Role of Facebook as a disaster communication media. *International Journal of Emergency Services*, 8 (2), ss.191-204.
- Lovari, A., & Bowen, S. (2020). Social media in disaster communication: A case study of strategies, barriers, and ethical implications. *Journal of Public Affairs*, 20(1), ss.e1967.

- Malalgoda, C., Dilanthi A., & Chaminda, P. (2011). Exploring disaster risk reduction in the built environment. *Building Economist*, The June, ss. 25-34.
- Math, S. B., Nirmala, M. C., Moirangthem, S. & Kumar, N. C. (2015). Disaster management: mental health perspective. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 37(3), ss.261-271.
- Meford-Davis, L., & Kapur, B. (2017). Preparing for Effective Communications During Disasters : Lessons from a World Health Organization Quality Improvement Project. *Effective Communications During Disasters*, Edt: Kapur, Bobby ve Sarah, Bezek, Apple Academic Press: The USA (ss.3-18).
- Moorthy, R., Benny, G. & Gill, S. (2018). Disaster communication in managing vulnerabilities. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 34(2), 51-66.
- Nazlı, A. K. (2024). A Theoretical Framework On Disaster Communication. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı-), 384-410.
- Parker, D. (1992). Flood Disasters in Britain: Lessons from Flood Hazard Research. *Disaster Prevention and Management*, 1(1), 8-25. <https://doi.org/10.1108/09653569210011075>
- Quarantelli, E.L. & Perry, R.W. (2005). A social science research agenda for the disasters of the 21st century: theoretical, methodological and empirical issues and their professional implementation. *What is a Disaster? New Answers to Old Questions*, Edt: Ronald, Perry ve Quarantelli, E.L., The USA: International Research Committee on Disasters (ss. 325-96).
- Sawalha, I. H. (2020). A contemporary perspective on the disaster management cycle. *Foresight*, 22(4), 469-482.
- Shaluf, I. M. (2007). Disaster Types. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 16(5), 704-717.
- Singla, A., & Rajat, A. (2024). Social media and disaster management: investigating challenges and enablers. *Global Knowledge, Memory and Communication*, 73.1/2, 100-122.
- Taşkıran, H. B. (2023). Afet İletişimi Nedir, Ne Değildir?. *Yeni Medya*, 14, 359-363.
- Zemp, H. (2010). Natural hazards: changing media environments and the efficient use of ICT for disaster communication. *Advanced ICTs for disaster management and threat detection: collaborative and distributed frameworks*, Edt: E. Asimakopoulou ve N. Bessis, IGI Global (ss. 46-64).
- Zeybek, B. (2023). *Afet İletişim Yönetimi Rehberi*, Yayıncı: Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği.
<https://www.afad.gov.tr/afetlerde-iletisimin-kesilmesin>
<https://docs.fcc.gov/public/attachments/DOC-309723A1.pdf>
<https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>

DİJİTAL ÇAĞDA SOSYAL MEDYA, İLETİŞİM VE OYUNLARIN KESİŞİMİ

Birsen ÇEKEN* - Mustafa MERDİN**

Giriş

Dijital çağ, bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimde köklü değişikliklere yol açmıştır. Bu değişimlerin merkezinde sosyal medya ve dijital oyunlar bulunmaktadır. Milyarlarca insan, sosyal medya platformları aracılığıyla düşüncelerini paylaşmakta, yeni arkadaşlıklar kurmakta ve topluluklar oluşturmaktadır. Dijital oyunlar ise sadece eğlence için değil, sosyal bağlantılar kurmak ve sürdürmek amacıyla da yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Oyun, insanlık tarihinde eğlence, öğrenme, iş birliği ve rekabetin bir yansıması olarak önemli bir yer tutmuştur. Teknolojinin gelişimi, oyun oynama kurallarının değişiminde büyük rol oynamıştır. On altıncı yüzyılda başlayan bilim ve teknik devriminden bugüne teknolojilerin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisi belirgin olmuştur. İletişim ve medya teknolojisi, yeni toplumsal iletişim ve etkileşim alanları yaratarak bireylerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Sosyal medya ve oyun iletişimi, bireylerin ve toplulukların dijital platformlar aracılığıyla nasıl etkileşime geçtiğini ve bu etkileşimlerin sosyal ve psikolojik etkilerini inceler. Sosyal medya, anlık bilgi ve deneyim paylaşımına olanak tanırken, dijital oyunlar sanal dünyalarda işbirliği yapma, rekabet etme ve hikayeler yaratma fırsatı sunar.

Dijital oyunlar, bireylerin diğer kişilerle etkileşiminde önemli bir sosyal etkileşim aracı haline gelmiştir. Bu bölümde, dijital oyunların sosyal etkileşim aracı olarak değerlendirilmesi ve teorik temelleri ele alınacaktır. Bireyler, sosyal ve kültürel olguları semboller ve kodlar üzerinden algılamakta ve etkileşimlerini bu temelde gerçekleştirmektedir. Sosyal medya oyunları, iletişim kurmayı ve sanal ortamda oyun oynamayı mümkün kılarak, bireylerin tüketim alışkanlıklarını değiştirmektedir. Oyun kullanıcıları, iletişim, tüketim ve sosyal aktivite ihtiyaçlarını bu oyunlarla karşılamaktadır. Teknolojinin hızlı gelişimi, iletişimde kullandığımız araçlardan beklentilerimizi kökten değiştirdi. Artık yeni iletişim ortamı, basitçe bilgi paylaşmak ve iletmekten öteye geçerek, insan belleğinin sınırlarını zorluyor ve düşüncüyü zaman ve mekanın engellerinden

* Profesör, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü, birsen.ceken@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8112-992X

** Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü, mustafa.merdin@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4698-0342

cazip bir ortam sunuyor. Görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilen bu yapılar, demokratik bir kimliğe bürünüyor.

Sonuç olarak, sosyal medya oyunları, iletişim ve sosyalleşme biçimimizi dönüştürerek yeni bir sanal evren yaratmaktadır. Bu sanal evrenin sunduğu imkanlar ve beraberinde getirdiği riskler, günümüz toplumunda önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Adhikari, A. (2020). The impact of social media on navodit college students. *Nepal Journal of Multidisciplinary Research*, 3(2), 97-108. <https://doi.org/10.3126/njmr.v3i2.33040>
- Ali, A., Iqbal, A., & Iqbal, K. (2016). Effects of social media on youth: a case study in university of sargodha.. *International Journal of Advanced Research*, 4(11), 369-372. <https://doi.org/10.21474/ijar01/2093>
- Allcott, H., Braghieri, L., Eichmeyer, S., & Gentzkow, M. (2020). *The welfare effects of social media*. *American Economic Review*, 110(3), 629-676. <https://doi.org/10.1257/aer.20190658>
- Angeline, M. (2016). Game and digital culture: a study on hay day game. *Humaniora*, 7(1), 22. <https://doi.org/10.21512/humaniora.v7i1.3393>
- Anggraeni, A., Pentury, H., Nurfarkhana, A., & Pratama, D. (2019). *Social media usage versus folklore to tell moral value for young generation*. <https://doi.org/10.4108/eai.8-12-2018.2283897>
- Arifiyanto, A., Utari, P., & Rahmanto, A. (2021). Groupthink antecedent conditions of the social media team of the ministry of finance of the republic of indonesia. *International Journal of Social Science Research and Review*, 4(1), 51-58. <https://doi.org/10.47814/ijssrr.v4i1.70>
- Arogundade, M. and Adewale, O. (2020). Social media tools, trends, opportunities for public relations practice in lagos state, nigeria. *CJSMS*, 5(2), 143-157. <https://doi.org/10.26772/cjsms2020050202>
- Aroni, G. (2023). *The virtual capriccio: the semiotics of architecture in digital games*. <https://doi.org/10.32920/23302196.v1>
- Binark, Mutlu (2005). *Panel Tanıtımı, Sanal Uzamda Oyun Kültürü ve Dijital Oyunlar*. inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/89.pdf, Erişim Tarihi: 05.01.2012
- Bobar, Z., Božanić, D., Djurić, K., & Pamučar, D. (2020). Ranking and assessment of the efficiency of social media using the fuzzy ahp-z number model - fuzzy mabac. *Acta Polytechnica Hungarica*, 17(3), 43-70. <https://doi.org/10.12700/aph.17.3.2020.3.3>
- Briggs, A., Burke, P., Constantin, L., & Luca, I. (2005). *Mass-media. O istorie socială: de la Gutenberg la Internet*. Polirom.
- Buckingham, Danah (2008). *Introducing Identity. Youth, Identity, and Digital Media*. Cambridge, MA: The MIT Pres.
- Calleja, G. (2015). 11. *ludic identities and the magic circle.*, 211-224. <https://doi.org/10.1515/9789048523030-013>
- Collins, K., Shiffman, D., & Rock, J. (2016). *How are scientists using social media in the workplace?*. *Plos One*, 11(10), e0162680. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0162680>
- Çeken, B., & Şenoyamak, M. (2019). Çocuklara yönelik grafik kullanıcı arayüzü tasarımının, kullanılabilirlik ve eğlence bakımından önemi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 9(2), 216-233.

- Darling, E., Shiffman, D., Côté, I., & Drew, J. (2013). *The role of X in the life cycle of a scientific publication*. <https://doi.org/10.7287/peerj.preprints.16v1>
- Daud, R. (2021). The role of political communication in shaping public opinion: a comparative analysis of traditional and digital media. *Journal of Public Representative and Society Provision*, 1(2), 63-69. <https://doi.org/10.55885/jprsp.v1i2.241>
- Delil, S. (2022). Çağdaş Grafik Tasarım Kavramı Olan Retro Grafiklerin Kullanımı: 2020 Tokyo Olimpiyatları Resmi Instagram Hesabı Tasarımlarının İncelemesi. *Social Sciences Studies Journal (Sssjournal)*, 7(86), 3508-3522.
- Deschênes, G. and Gravelle, F. (2020). The current need to develop a social policy on leisure(s)/recreation from a personalist point of view — a brief look at the canadian reality. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 3(4), 345-367. <https://doi.org/10.1007/s41978-020-00065-0>
- Dutra, M. (2021). What is the gaming lifestyle?. *Journal of Games Game Art and Gamification*. 6(2), 44-55. <https://doi.org/10.21512/jggag.v6i2.7891>
- Eijnden, R., Koning, I., Doornwaard, S., Gorp, F., & Bogt, T. (2018). The impact of heavy and disordered use of games and social media on adolescents' psychological, social, and school functioning. *Journal of Behavioral Addictions*, 7(3), 697-706. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.65>
- Eskandarzadeh, A. (2024). *The impact of social media on communication*. 28-34. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-0855-4.ch003>
- Esteban, A. (2024). Theories, principles, and game elements that support digital game-based language learning (dgbll): a systematic review. *International Journal of Learning Teaching and Educational Research*. 23(3), 1-22. <https://doi.org/10.26803/ijlter.23.3.1>
- Fallabrino, E. (2023). Tweet, play, love: evaluating social media communication strategies on gamer and non-gamer audiences. *Sociology Mind*. 13(01), 24-42. <https://doi.org/10.4236/sm.2023.131002>
- Fernandez, P. (2016). "through the looking glass: envisioning new library technologies" social media trends that inform emerging technologies. *Library Hi Tech News*, 33(2), 1-5. <https://doi.org/10.1108/lhtn-01-2016-0004>
- Gandolfi, E., Ferdig, R., & Soyuturk, I. (2021). Exploring the learning potential of online gaming communities: an application of the game communities of inquiry scale. *New Media & Society*.25(6), 1374-1393. <https://doi.org/10.1177/14614448211027171>
- Gaudszun, I. (2023). For the girls, gays, and theys: lgbtq+ stakeholder communication and alignment of video game brands. *Frontiers in Communication*, 8. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2023.1167710>
- Griffitts, Mark (2010). Online Video Gaming: What Should Educational Psychologists Know? *Educational Psychology in Practice*, Vol: 26, No:1, s. 35-40.
- Gürhani, Nihal (2004). On- Line (Çevrimiçi) Toplumun Doğuşu. www.sinemafanatik.com Erişim Tarihi: 20.07.2024
- Halich, A. (2023). The influence of social communications on the formation of public opinion of citizens during the war. *Соціально-Правові Студії*, 6(3), 43-51. <https://doi.org/10.32518/sals3.2023.43>
- Hidayati, F. (2021). Komunikasi politik dan branding pemimpin politik melalui media sosial: a conceptual paper. *Jurnal Lensa Mutiara Komunikasi*, 5(2), 145-161. <https://doi.org/10.51544/jlmk.v5i2.2385>
- Huizinga, J. (2013). Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme. (Mehmet A. Kılıçbay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

- Johnson, M. and Woodcock, J. (2018). The impacts of live streaming and twitch.tv on the video game industry. *Media Culture & Society*, 41(5), 670-688. <https://doi.org/10.1177/0163443718818363>
- Junco, R., Heiberger, G., & Loken, E. (2010). The effect of X on college student engagement and grades. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27(2), 119-132. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2010.00387.x>
- Kainz, V., Boehm, C., Utz, S., & Enßlin, T. (2022). Upscaling reputation communication simulations. <https://doi.org/10.31234/osf.io/vd8w9>
- Kellner, Douglas (2001). *Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası*, (Çev. Gülcan Seçkin), İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Kerr, C. (2019) *Discord surpasses 250 million registered users in four years*. [online] Available at: https://www.gamasutra.com/view/news/342526/Discord_surpasses_250_million_registered_users_in_four_years.php, [Erişim Tarihi 08.07.2024].
- King, D. and Potenza, M. (2020). Gaming disorder among female adolescents: a hidden problem?. *Journal of Adolescent Health*, 66(6), 650-652. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.03.011>
- Kumar, B. (2024). The impact of user-generated content on brand perception: a case study of social media platforms. *Interantional Journal of Scientific Research in Engineering and Management*, 08(04), 1-5. <https://doi.org/10.55041/ijsem32702>
- Kwon, M., Wilcox, D., & Shah, D. (2014). The role of recreational media use in youth socialization: extending the citizen communication mediation model. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 4(1). <https://doi.org/10.29333/ojcm/2461>
- Li, Y. (2024). *The impact of digital educational games on student's motivation for learning: the mediating effect of learning engagement and the moderating effect of the digital environment*. *Plos One*, 19(1), e0294350. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0294350>
- Liu, L. (2023). Effects of metalinguistic corrective feedback on novice efl students' digital game- based grammar learning performances, perceptions and behavioural patterns. *British Journal of Educational Technology*, 55(2), 687-711. <https://doi.org/10.1111/bjet.13400>
- Liu, Y. (2016). The development of social media and its impact on the intercultural exchange of the olympic movement, 2004-2012. *The International Journal of the History of Sport*, 33(12), 1395-1410. <https://doi.org/10.1080/09523367.2017.1285285>
- Lovejoy, K. and Saxton, G. (2012). Information, community, and action: how nonprofit organizations use social media*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 17(3), 337-353. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2012.01576.x>
- Min, W. (2018). Making sense of digital game-based learning: a learning theory-based typology useful for teachers. *Journal of Studies in Education*, 8(4), 1. <https://doi.org/10.5296/jse.v8i4.13022>
- Mul, Jos Del (2008), *Siberuzayda Macera Dolu Bir Yolculuk*, Çev: Ali Özdamar, İstanbul, Kitap
- Muñoz, J. and Dautenhahn, K. (2021). Robo ludens. *Acm Transactions on Human-Robot Interaction*, 10(4), 1-28. <https://doi.org/10.1145/3451343>
- Muslihati, M., Hotifah, Y., Hidayat, W., Valdez, A., Purwanta, E., 'Ilmi, A., ... & Saputra, N. (2023). Predicting the mental health quality of adolescents with intensive exposure to metaverse and its counseling recommendations in a multicultural context. *Jurnal Cakrawala Pendidikan*, 42(1). <https://doi.org/10.21831/cp.v42i1.54415>

- Nakatsu, R. and Edirisinghe, C. (2011). *The role of movies and telephony in the history of communication media.*, 448-451. https://doi.org/10.1007/978-3-642-24500-8_63
- Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, Bilişsel Gelişim ve Toplumsal Dünya: Piaget, Vygotsky ve Sonrası. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 137-169, https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000100
- Park, E., Rishika, R., Janakiraman, R., Houston, M., & Yoo, B. (2018). Social dollars in online communities: the effect of product, user, and network characteristics. *Journal of Marketing*, 82(1), 93-114. <https://doi.org/10.1509/jm.16.0271>
- Prasojo, Z., Masri, M., Fauzi, A., & Rahmiani, N. (2020). Religious identity in the use of social media within pontianak muslim community. *Karsa Journal of Social and Islamic Culture*, 28(1), 32-56. <https://doi.org/10.19105/karsa.v28i1.3284>
- Qhamariyah, S. and Nurmandi, A. (2021). Communication effectiveness of surabaya city government through X and facebook. *Dia Jurnal Ilmiah Administrasi Publik*, 19(1), 170-182. <https://doi.org/10.30996/dia.v19i1.5117>
- Rheingold, H. (2000). *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. MIT Press.
- Rivanto, R. and Novianti, W. (2019). Role of communication strategies on social media in maintaining company service quality.. <https://doi.org/10.4108/eai.18-7-2019.2287805>
- Sacco, O., Liapis, A., & Yannakakis, G. (2019). Extracting semantic-based video game characters information from social media platforms. *Mathematics and Computer Science*, 4(1), 24. <https://doi.org/10.11648/j.mcs.20190401.13>
- Saleme, P., Dietrich, T., Pang, B., & Parkinson, J. (2021). Design of a digital game intervention to promote socio-emotional skills and prosocial behavior in children. *Multimodal Technologies and Interaction*, 5(10), 58. <https://doi.org/10.3390/mti5100058>
- Schivinski, B. and Dąbrowski, D. (2014). The effect of social media communication on consumer perceptions of brands. *Journal of Marketing Communications*, 22(2), 189-214. <https://doi.org/10.1080/13527266.2013.871323>
- Sezgin, S. (2020). From robo-sapiens to robo-ludens: re-thinking future learning with smart personal digital playmates. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 1-17. <https://doi.org/10.17718/tojde.761910>
- Shukla, P. and Drennan, J. (2018). Interactive effects of individual- and group-level variables on virtual purchase behavior in online communities. *Information & Management*, 55(5), 598-607. <https://doi.org/10.1016/j.im.2018.01.001>
- Sicart, M. (2020). Playing software: the role of the ludic in the software society. *Information Communication & Society*, 23(14), 2081-2095. <https://doi.org/10.1080/1369118x.2020.1764078>
- Sin, N., Talib, O., & Norishah, T. (2013). Merging of game principles and learning strategy using apps for science subjects to enhance student interest and understanding. *Jurnal Teknologi*, 63(2). <https://doi.org/10.11113/jt.v63.1998>
- Sirola, A., Savela, N., Savolainen, I., Kaakinen, M., & Oksanen, A. (2020). The role of virtual communities in gambling and gaming behaviors: a systematic review. *Journal of Gambling Studies*, 37(1), 165-187. <https://doi.org/10.1007/s10899-020-09946-1>
- Snoussi, T. (2020). Social media for crisis communication management. *International Journal of Business and Management Research*, 8(3), 64-72. <https://doi.org/10.37391/ijbmr.080302>

- Spilková, J., Chomynová, P., & Csémy, L. (2017). Predictors of excessive use of social media and excessive online gaming in czech teenagers. *Journal of Behavioral Addictions*, 6(4), 611-619. <https://doi.org/10.1556/2006.6.2017.064>
- Swinnen, A. and Medeiros, K. (2017). Participatory arts programs in residential dementia care: playing with language differences. *Dementia*, 17(6), 763-774. <https://doi.org/10.1177/1471301217729985>
- Topf, J. and Williams, P. (2021). Covid-19, social media, and the role of the public physician. *Blood Purification*, 50(4-5), 595-601. <https://doi.org/10.1159/000512707>
- Truesdale, J., Suttie, N., Louchart, S., & Aylett, R. (2014). *Off the beaten track! the infinite scotland serious game design approach.*, 163-175. https://doi.org/10.1007/978-3-319-11623-5_14
- Uslu, H. (2022). Oyun temelli öğrenmenin önemine yönelik bir çalışma: homo ludens (oyun oynayan insan). *International Journal of Social Sciences*, 6(26), 481-495. <https://doi.org/10.52096/usbd.6.26.31>
- Villarejo-Carballido, B., Pulido, C., & Tejedor, S. (2022). Key competences for life-long learning through the “animal crossing: new horizons” video game. *Future Internet*, 14(11), 329. <https://doi.org/10.3390/fi14110329>
- Vukojević, B. (2023). Interplay between media and player engagement: a study of media's effect on the world of warcraft gaming experience. *Društvene I Humanističke Studije*, 8(3(24)), 693-712. <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2023.8.3.693>
- Wallner, G., Kriglstein, S., & Drachen, A. (2019). *Tweeting your destiny: profiling users in the X landscape around an online game.* <https://doi.org/10.1109/cig.2019.8848079>
- Whippey, C. (2011). Community in world of warcraft: the fulfilment of social needs. *The University of Western Ontario Journal of Anthropology*, 18(1). <https://doi.org/10.5206/uwoja.v18i1.8902>
- Whittaker, L., Russell- Bennett, R., & Mulcahy, R. (2021). Reward- based or meaningful gaming? a field study on game mechanics and serious games for sustainability. *Psychology and Marketing*, 38(6), 981-1000. <https://doi.org/10.1002/mar.21476>
- Wu, L., Kim, M., & Markauskaitė, L. (2020). Developing young children's empathic perception through digitally mediated interpersonal experience: principles for a hybrid design of empathy games. *British Journal of Educational Technology*, 51(4), 1168-1187. <https://doi.org/10.1111/bjet.12918>
- Xie, L. (2018). *The impact of social media on mobile games: from the participation and communication of players.* <https://doi.org/10.23977/etemss.2018.1619>

SOSYAL MEDYA VE GRAFİK TASARIMI

Tarık DOĞAN*

“Tasarım düşünmenin görselleştirilmiş halidir.” – Saul Bass

Giriş

İletişim, bir mesajı kodlayarak hedef mesaj alıcısına duygu, düşünce, davranış veya bilgi gönderim süreci olarak tanımlanabilmektedir. Bu süreçte mesaj değişik teknikler ile kodlanabilmekte ve birçok araç ile taşınabilmektedir. Bu çalışmada, mesajın görsel bir şekilde efektif olarak nasıl kodlanacağına ve bunun sosyal medya araçları ile hedef kitleye nasıl iletileceğine değinilecektir.

Grafik kelimesi sözcük kökeni olarak Yunancada resim yapmak, işaret oluşturmak veya desen anlamına gelen “garfikos” kelimesinden türetilmiştir (Erkmen, 1983, s. 75). Kelime anlamında her ne kadar resim tabanlı sanatsal bir tanıma sahip olsa da zaman içinde amacı ve işlevi değişmiş; ortaya çıkan teknolojik ve kültürel gelişimler ile yeni işlevler edinmiştir.

Grafik tasarımın ilk yıllarında sadece basılı materyaller üzerine görsel üretilirken, teknolojik gelişmeler sonucunda dijital bir boyut kazanmış; kağıt üzerine olan mecburi yapısından çıkarak dijital görüntü içinde tasarım yapan bir iletişim kodlama aracı haline gelmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda grafik tasarım görsel oluşturma amacının yanına mesaj kodlama amacını da ekleyerek görsel iletişim tasarımı kavramını oluşturmuştur. Grafik tasarım günümüzde görsel haz uyandıran bir aktiviteden daha çok iletişim için mesajları görselleştirme sanatı haline gelmiş görsel iletişim faaliyetidir. (Becer, 2019, s. 33).

2000’li yılların başlarında iletişim alışkanlığımızı kökten değiştiren gelişimler yaşanmış ve internet teknolojisi yaygınlaşarak ulaşılabilirliği artmıştır. Sosyal medya platformları bu süreçte ortaya çıkmış ve mesaj oluşturuçuların hedef kitlelerine mesajlarını iletmek için araç fonksiyonunu gerçekleştirmeye başlamıştır. Sosyal medya üzerinden mesaj gönderiminde en önemli kodlama yöntemi de mesajı görselleştirmektir. Kurallarına uygun, etkili bir teknikle hazırlanmış sosyal medya görsel gönderisinin etkisi oldukça yüksektir. Kuralları ve

* Öğretim Görevlisi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Reklamcılık Bölümü,
tdogan@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6761-2536

Kaynakça

- Arıkan, A. (2008). *Grafik tasarımda görsel algı*. Eğitim Yayınevi.
- Becer, E. (2019). *İletişim ve grafik tasarım* (12. Baskı). Dost Kitabevi.
- Berger, J. (2013). *Görme biçimleri*. Metis Yayınları.
- Beyoğlu, A. (2015). Sanat eğitiminde algı, görsel algı ve yanılısama: Victor Vasarely'nin çalışmaları üzerine bir inceleme. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 333-348.
- Bleicher, S. (2023). *Contemporary color: Theory and use*. Routledge Publishing.
- Çağlarca, S. (1993). *Renk ve armoni kuralları*. İnkılâp Kitabevi.
- Gonzalez, R. C., & Woods, R. E. (2008). *Digital image processing*. Pearson Prentice Hall.
- He, F. (2017). Industrial product graphic design based on visual communication concept. *Acta Technica CSAV (Ceskoslovensk Akademie Ved)*, 62(1), 269-278
- Li, Z. (2019). Application research of digital image technology in graphic design. *Journal of Visual Communication and Image Representation*, 65, 102689
- Liu, Y. (2021). Developing the network social media in graphic design based on artificial neural network. *International Journal of System Assurance Engineering and Management*, 12(4), 640-653.
- Novaković, D., & Avramović, D. (2012). Influence of printing surface attributes on print quality in electrophotography. *Technical Gazette*, 2, 295-301.
- Öztuna, H. Y. (2007). *Görsel iletişimde temel tasarım*. Tibyan Yayıncılık.
- Pettersson, R. (2015). *Graphic design*. Tullinge: International Institute for Information Design
- Rider, R. M. (2010). *Color psychology and graphic design applications*. Liberty University Press.
- Thompson, & Helfand, J. (2018). *The art of graphic design*. Yale University Press.

SOSYAL MEDYA VE SAĞLIK İLETİŞİMİ

Merve GENÇYÜREK ERDOĞAN*

Giriş

Günümüzde hızla gelişen internet teknolojileri medyanın da dijital tabanlı büyük bir dönüşüme uğramasına neden olmuş ve “sosyal medya” kavramı ile toplumsal yaşamda geleneksel mecralardan farklı bir iletişim ortamı sağlanmıştır. Özellikle etkileşimli iletişime imkân tanıyan web 2.0 teknolojisi ile kullanıcıların kolay ve hızlı erişim sağlama süreçleri kısa sürede sosyal medyada kullanıcı sayısının artmasına ve çok sayıda farklı alanda sosyal medyanın bir başvuru merkezi haline gelmesine neden olmuştur. Sosyal medya geleneksel medya mecralarından farklı olarak kullanıcıların iletişim süreçlerine dahil oldukları etkileşimli bir ortam sağlamaktadır. Amacı ve içeriği farklı çok sayıda uygulama çeşitliliği sunan sosyal medya, çevrimiçi ortamda kullanıcıların zaman ve mekân sorunu yaşamadan istedikleri içeriğe ulaşmalarına, birbirileri ile iletişim kurarak duygu ve düşüncelerini yazılı, görsel ve sesli biçimlerde ifade etmelerine imkân tanımaktadır.

Sosyal medyanın kullanım amaçları söz konusu olduğunda literatürde konu ile ilgili çok sayıda bilgi mevcuttur. “Sosyal Medya ve Sağlık İletişimi” başlıklı bu bölümde sosyal medyanın sağlık hizmetleri kapsamında kullanım nedenleri sağladığı avantajlar ve dezavantajlar bağlamında ele alınmış, ayrıca iletişim süreci kullanıcı, sağlık profesyoneli, hizmet sağlayıcılar ve sosyal medya platformları özelinde değerlendirilmiştir. ‘Sağlık İletişimi Kavramı ve İnternet Teknolojileri’ başlıklı bölümde kavramsal olarak sağlık iletişimi hakkında güncel yaklaşımları içeren tanımlamalar ve dijital dünyanın sağlık iletişimi alanında değişen ve gelişen yanı ele alınmıştır. ‘Sosyal Medya ve Sağlık Enformasyonu’ alt başlığında günümüzde sosyal medyanın hayatımızdaki yeri, kullanım pratikleri ve sağlık iletişimi alanındaki önemi açıklanmıştır. Alanyazın incelemesi neticesinde konu ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Özellikle sağlık alanında bilgiye ulaşmada dijital platformların kullanılması hususu değerlendirilmiş, bu noktada da ‘sağlık okuryazarlığı’ kavramının önemine vurgu yapılmıştır ‘Sağlık Özelinde Sosyal Medya Kullanımı’ başlıklı bölümde sosyal medyanın sağlık alanında kimler tarafından ve hangi gerekçelerle bir başvuru merkezi haline geldi-

* Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
merve.gencyurek@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6913-3974

ya toplumu paniğe sürükleyen, yanlış sağlık bilgisi yayılımını hızlandıran ve dolayısıyla sağlığı olumsuz etkileyen bir araç olarak görülecektir (İmik Tanyıldızı, 2020).

Sağlık iletişimi, bireylerin iyi olma hallerinin devamlılığı, toplumsal boyutta sağlığa ilişkin iyileştirme politikalarının uygulanması ve risklerin farkına varılarak en aza indirilmesi noktasında önemli bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık iletişimi alanında yürütülen çalışmaların odak noktası; insandır. Dolayısıyla sağlık iletişimi kampanyalarında geniş kitlelere ulaşmak oldukça önem arz etmektedir. Sosyal medya günümüzde hala hızla artan kullanıcı sayısı ile mesajların kitlelere ulaştırılmasında önemli araçlardan birisidir. Kampanya mesajlarının sosyal medya uygulamaları üzerinden geniş kitlelere duyurulması, hızlı bilgilendirme, veriye en doğru kaynaktan ulaşma ve oluşan farkındalık ile istenen sağlık davranışının benimsenmesinde etkin rol oynamaktadır.

Kaynakça

- Çınarlı, İ. (2008). *Sağlık İletişimi ve Medya*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk, G., & Öymen, G. (2014). Sağlık İletişiminde Sosyal Medya Kullanımının Stratejik Önemi: Türkiye’de Kalp Sağlığı ile İlgili Kâr Amacı Gutmeyen Kuruluşlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 109-132.
- Akbolat, M., Amarat, M., & Otyıldız, N. (2019). Sağlık Kurumları, Paydaşları ile İletişimde Twitter’ı Nasıl Kullanıyor? *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22 (1), 181-190.
- Anand, S., Gupta, M., & Kwartra, S. (2013). Social media and effective health communication. *International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research*, 2(8), 39-46.
- Avcı, K. (2018). Hekimlerin sosyal medya kullanımı ve etik. *Turk J Public Health*; 16(1), 48-57.
- Avcı, K., & Avcı, Z. (2014). Sağlık İletişimi ve Yeni Medya. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi- Sayı 39*, 181-190.
- Boyacıoğlu, N. E., İrmak, H. S., & Çaynak, S. (2021). Yaşlılık Döneminde Sağlıkla İlgili Bilgi Edinmede İnternetin Kullanımı. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, 641-50.
- Bozkanat, E. (2018). Kitle-Kişisel İletişim ile Sağlık Bilgisi Arama: Bir Facebook Grubu Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 46*, 291-305.
- Bulduklu, Y., & A., K. (2010). *Sağlık İletişimi*. İstanbul: Akademi Basım ve Yayıncılık.
- Colbert, J. A., & Lehmann, L. (2014). Partnering with patients to realize the benefits of social media. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 301-313.
- Darı, B. (2017). Sosyal Medya ve Sağlık. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum- Cilt 6 Sayı 18*, 731-758.
- Duffy, M. E., & Thorson, E. (2009). Health communication in the new media landscape. J. P. (Ed.) içinde, *Emerging trends in the new media landscape* (s. 93-116). New York: Springer Publishing Company.

- Ekinci, Y., & Tutgun Ünal, A. &. (2021). Dijital sağlık okuryazarlığı üzerine bir alanyazın incelemesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 148-165.
- Erdoğan Özyurt, T., Aydemir, Y., Aydın, A., İnci, M., Ekerbiçer, H., & Muratdağı, G. K. (2020). İnternet ve Televizyonda Sağlık Bilgisi Arama Davranışı ve İlişkili Faktörler. *Sakarya Tıp Dergisi*, 1-10.
- EuroHealthNet. (2019, Eylül 9). *Digital health literacy: how new skills can help improve health, equity and sustainability*. <https://eurohealthnet.eu/publication/digital-health-literacy-how-new-skills-can-help-improve-health-equity-and-sustainability/> adresinden alındı
- Fener, E., & Çimen, M. (2016). Hastane ve Hekim Tercihinde Sosyal Medyanın Etkisine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9 Sayı:47, 836-846.
- Fox, S., & Duggan, M. (2013). "Health online 2013.". Health 2013: <http://www.pewinternet.org/2013/01/15/health-online-2013/> adresinden alındı
- Göntüllü, K. K. (2019). Sağlık İletişiminde Sosyal Medya Kullanımı Ve Sağlık Kurumu Örneklerinin İncelenmesi . Yüksek Lisans Tezi: Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı.
- Gül, İ., Demir, S., & Coşkun, İ. (2022). E-Sağlık Okuryazarlığı ve Çevrimicij Sağlık Bilgisi Arama Davranışı Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies*, 17(7), 83-101.
- Gül, İ., Demir, S., & Coşkun, İ. (2022). E-Sağlık Okuryazarlığı ve Çevrimicij Sağlık Bilgisi Arama Davranışı Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies*, 17(7), 83-101.
- Güngör, F. S. (2019). Türkiye’de Hastanelerin Instagram Kullanımı: Medical Park, Acıbadem ve Memorial Sağlık Grupları Orneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (2), 1309-1324.
- Gençyürek Erdoğan, M. (2022). E-sağlık ve Reklam: E-sağlık ve Sağlık Özelinde Reklam Uygulamaları. Konya: Literatürk Academia.
- İmik Tanyıldızı, N. (2020). Covid-19 Salgın Sürecinde Sağlık İletişiminde Sosyal Medya. Ankara: İksad Yayınevi.
- Jacobs, W., Amuta, A. O., & Jeon, K. C. (2017). Health information seeking in the digital age: An analysis of health information seeking behavior among US adults. *Cogent Social Sciences*, 3(1), 1302785.
- Jeyaraman, M., Ramasubramanian, S., Kumar, S., & vd. (2023). Multifaceted Role of Social Media in Healthcare: Opportunities, Challenges, and the Need for Quality Control. *Cureus* 15(5).
- Kahraman, M., & Yavuz, V. (2019). İnternet Haber Sitelerinin Tasarım Departmanı Yapılanmaları ve Sanat Yönetimi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 124-141.
- Kayabalı, K. (2011). İnterter ve Sosyal Medya Evreninde Sağlık. *İyi Klinik Uygulamaları*, 14-20.
- Kumbasar, B. (2018). Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinde Sosyal Medya Kullanımı: Kamu Hastaneleri Orneği. *Researcher: Social Science Studies*, Cilt 6 Sayı 1, 57-70.
- National Cancer Institute, S. (2001). Surveillance, Epidemiology, and End Result Program. *Cancer Statistics Review*, 1973-1998.
- Sahni, H., & Sharma, H. (2020). Role of social media during the COVID-19 pandemic: Beneficial, destructive, or reconstructive? *International Journal of Academic Medicine*, 6(2), 70-75.
- Sağlık Bakanlığı. (2011). Sağlıkın Teşviki ve Geliştirilmesi Sözlüğü. Ankara.

- Schiavo, R. (2007). *Health Communication: From Theory to Practice*. USA: Jossey Bass.
- Sezgin, D. (2010). Sağlık İletişimi Paradigmaları ve Türkiye: Medyada Sağlık Haberlerinin Analizi. *Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi*.
- Social, W. A. (2024, January 31). *Digital 2024 Global Overview Report*. We Are Social: <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/> adresinden alındı
- Sorice, S., Alexander, Y., Gilstrap, J., & vd. (2017). Social Media and the Plastic Surgery Patient. *Journal of American Society of Plastic Surgeons*, 1047-1056.
- Şirin, S. (2024, Şubat 13). *Sağlık Kurumu Nedir? Tamamlayıcı Sağlık*: <https://www.tamamlayicisaglik.com/sss/soru/saglik-kurumu-nedir#:~:text=Sağlık%20Bakanlığı%20tarafından%20ruhsatlandırılmış%20özel%20işletmeler%20veya%20kamuya%20ait%20yatakli,doktor%20muaye nehaneleri%2C%20eczane%20gibi%20kurumlardır> adresinden alındı
- Thomas, R. K. (2013). *Health Communication: From Theory to Practice*. USA: Jossey-Bass.
- TÜİK. (2023, Ağustos). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023.
- Tosyalı, H., & Sütçü, C. S. (2016). Sağlık İletişiminde Sosyal Medya Kullanımının Bireyler Üzerindeki Etkileri. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3-22.
- Yavuz, V. (2020). Yeni Medyada Bir Görsel İletişim Modeli: Emojiler. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22-34.

SOSYAL MEDYA HASTALIKLARI

Bahar URHAN*

Giriş

Sosyal medyaya göz atmak ve bu mecralarda uzun zaman geçirmek, modern insanın günlük rutini haline gelmiş; burada meydana gelen gündelik deneyimlerin yol açtığı etkiler ise birçok yönüyle araştırmaların odağı olmuştur. Her ne kadar sosyal medya platformları iletişim ve bilgi paylaşımında devrim yaratmış olsa da ruh sağlığını etkilemedeki rolü önemli bir endişe alanı haline gelmiştir. Facebook, X (eski adıyla Twitter), Instagram, Snapchat ve TikTok vb. sosyal medyanın yaygınlaşmasının kişilerarası ilişkiler ve sosyalleşme üzerinde uzun vadeli etkilere sahip olduğu, çok sayıda bilimsel çalışmayla gösterilmektedir.

İnternet sayesinde zaman ve mekân sınırının ortadan kalkması ve teknolojinin günden güne ucuzlayarak daha da erişilebilir hale gelmesi küresel ölçekte bir dönüşüme sebep olarak kişilerin ve toplumların iletişim anlayışını kökten bir değişime uğratmıştır.

Kitleler tarafından büyük bir coşku ile sahip çıkılan ve hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelen bu iletişim biçimi kötü amaçlı kullanımların da önünü açmıştır. Robot aramalarla dolandırıcılık yapılmasından başlayıp deepfake adı verilen teknoloji ile insanların robotlaştırılması aracılığı ile yine insanların aldatılmasına varan bir skalada, her insanın inanabileceği kadar nitelikli kandırma- ca kurgular gerçekleştirebilmektedir. Yetişkinlerin bile kolaylıkla gerçek olduğuna ikna olabildiği bu teknolojik kandırmacalar ve kurgular özellikle çocukların ve ergenlerin psikolojilerini oyun alanı haline getirebilmektedir.

Siber zorbalık, müstehcen fotoğraf paylaşımı ya da cinsel içerikli mesajlaşma gibi yardım istemenin zor olabileceği konularda kandırılan kişiler büyük bir psikolojik mücadeleye girebilmektedir. Öte yandan sosyal medyanın bağımlılık yaratmak üzere tasarlanmış algoritmaları aracılığıyla zarar gördüğünü bile bile kullanmaktan geri duramayan kitlelerin hacmi günden güne artmaktadır.

İnsanlık tarihinin çok genç bir üyesi olan dijital bağlanmış insan, henüz bu yönde bir evrim geçirmeye fırsat bulamadan, bu yeni çevreye ve yaşam şart-

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım,
baharurhan@akdeniz.edu.tr , Orcid: 0000-0001-5559-9311

resi tarafından desteklenmesi oldukça önemlidir. Kişinin aile, arkadaş, öğretmen, yönetici gibi yakın iletişimde olduğu sosyal çevresinden alacağı sosyal desteğin rahatlık sağladığı ve daha yüksek mutluluk seviyeleri ve yeme bozuklukları ve akıl hastalıkları da dahil olmak üzere daha az psikolojik sorunla ilişkilendirildiği görülmektedir (Shanmugasundaram ve Tamilarasu, 2023).

O’Keeffe ve arkadaşları konu ile ilgili ebeveynlerin konuya yaklaşımını şekillendirebilecek 4 maddelik bir tavsiyede bulunmuştur:

1. Çocuklar ve ergenlerle kendi günlük çevrimiçi kullanımları ve günümüzün çevrimiçi çocuklarının karşılaştığı belirli sorunlar hakkında konuşmaları,
2. Ebeveynlerin, gençlerinin kullandığı birçok teknoloji hakkında daha iyi eğitim alarak evlerinde kendi katılım ve bilgi boşlukları üzerinde çalışmaları,
3. Çevrimiçi konuları tartışmak için düzenli aile toplantılarını ve uygunsuz gönderiler için gizlilik ayarlarının ve çevrimiçi profillerin kontrol edilmesini içeren bir aile çevrimiçi kullanım planına duyulan ihtiyaç (Bu planın ana teması ve altı çizilen hususlar vatandaşlık ve sağlıklı davranışlar üzerinde olmalı, gerçekten gerekli olmadıkça cezalandırıcı eylemlerde bulunulmamalıdır.),
4. Bir “net-nanny” programı (ebeveynlerin yokluğunda interneti izlemek için kullanılan yazılım) ile uzaktan izlemenin aksine, aktif katılım ve iletişim yoluyla çevrimiçi etkinlikleri denetlemenin önemini bilmek (O’Keeffe vd. 2011).

Yukarıda bahsi geçen tüm bu nedenlerle sosyal medya algoritmalarının doğası derinlemesine keşfedilmeli, bu algoritmaların kullanımı ve şeffaflığı gibi hususlarda teknolojinin hızını yakalayabilecek ölçekte araştırmalar yapılması önemlidir. Kullanıcı güvenini korumak ve konuyla ilgili olası tüm etik ihlalleri tespit edebilmek daha fazla şeffaflık ve açıklanabilirlikle mümkün olacaktır (Ostic vd., 2021).

Sosyal medya, her olgunun da doğasında olduğu gibi; içerisinde hem fırsatlar hem de tehditler ve tehlikeler barındırmaktadır. Tüm bu anlatılardan ortaya çıkan sonuç; konuya dair araştırmaların hiçbir zaman yeterli biçimde konuyu açıklayamayacağı, bu nedenle de artarak devam etmesi gerektiğini göstermektedir. Bu konuda yapılacak derinlemesine araştırmaların, kültürel ve sosyoekonomik faktörleri de barındırması elzemdir. Bu gibi bağlamların bu deneyimleri nasıl etkilediği göz önünde bulundurulmalı, dijital teknolojilerin etkisine ilişkin, küresel perspektifleri ile derinlemesine incelemeler, teknolojinin hızına yetişmeye çalışmalıdır.

Kaynakça

- Alves de Castro, C., O’Reilly, I. & Carthy, A. (2021). Social Media Influencers (SMIs) in Context: A Literature Review. *Journal of Marketing Management*. 9. 59-71. <https://doi.org/10.15640/jmm.v9n2a9>

- Ball MS, & Vernon B. (2015). A review on how meditation could be used to comfort the terminally ill. *Palliative and Supportive Care*. 13(5):1469-1472. doi: <https://doi.org/10.1017/S1478951514001308>
- Balt, E., Mérelle, S., Robinson, J. et al. (2023). Social media use of adolescents who died by suicide: lessons from a psychological autopsy study. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health* 17, 48 <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00597-9>
- Barakat, S., McLean, S.A., Bryant, E. et al. (2023). Risk factors for eating disorders: findings from a rapid review. *J Eat Disord* 11, 8 <https://doi.org/10.1186/s40337-022-00717-4>
- Cao, X., Gong, M., Yu, L. and Dai, B. (2020), Exploring the mechanism of social media addiction: an empirical study from WeChat users, *Internet Research*, Vol. 30 No. 4, pp. 1305-1328. <https://doi.org/10.1108/INTR-08-2019-0347>
- Centers for Disease Control and Prevention. (2020). Youth risk behavior survey: Data summary & trends report 2009-2019. Available from: <https://www.cdc.gov/healthyyouth/data/yrbs/pdf/YRBSDataSummaryTrendsReport2019-508.pdf>
- Chen LL, Cheng CHK and Gong T (2020) Inspecting Vulnerability to Depression From Social Media Affect. *Front. Psychiatry* 11:54. doi: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00054>
- Cingel, D. P., Carter, M. C., & Krause, H. V. (2022). Social media and self-esteem. *Current opinion in psychology*, 45, 101304. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101304>
- Craig, W.; Boniel-Nissim, M.; King, N.; Walsh, S.D.; Boer, M.; Donnelly, P.D.; Harel-Fisch, Y.; Malinowska-Ciešlik, M.; de Matos, M.G.; Cosma, A.; et al. (2020). Social media use and cyber-bullying: A cross-national analysis of young people in 42 countries. *J. Adolesc. Health*, 66, S100–S108.
- de Waal, A., Killian, A., Gagela, A. et al. (2024). Therapeutic Approaches for the Prevention of Upper Limb Repetitive Strain Injuries in Work-Related Computer Use: A Scoping Review. *J Occup Rehabil*. <https://doi.org/10.1007/s10926-024-10204-z>
- Demirtepe-Saygılı, D. (2022). Stress, Coping, and Social Media Use, *Source Title: Research Anthology on Combating Cyber-Aggression and Online Negativity*, IGI Global, DOI: <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5594-4.ch053>
- Deters, F. G., & Mehl, M. R. (2013). Does posting facebook status updates increase or decrease loneliness? An online social networking experiment. *Social Psychological and Personality Science*, 4(5), 579–586.
- Dondzilo, L., Rodgers, R. F., & Dietel, F. A. (2024). Association between engagement with appearance and eating related TikTok content and eating disorder symptoms via recommended content and appearance comparisons. *International Journal of Eating Disorders*, 57(2), 458–462. <https://doi.org/10.1002/eat.24117>
- Du, M., Zhao, C., Hu, H. et al. (2024). Association between problematic social networking use and anxiety symptoms: a systematic review and meta-analysis. *BMC Psychol* 12, 263 <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01705-w>
- Eisenberg, D., Golberstein, E., Whitlock, J. L., & Downs, M. F. (2013). Social contagion of mental health: evidence from college roommates. *Health economics*, 22(8), 965–986. <https://doi.org/10.1002/hec.2873>
- Franzen, A. & Mader, S. (2023) The power of social influence: A replication and extension of the Asch experiment. *PLOS ONE* 18 (11): e0294325. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0294325>

- Fumagalli, E., Dolmatzian, M. B., & Shrum, L. J. (2021). Centennials, FoMO, and Loneliness: An Investigation of the Impact of Social Networking and Messaging/VoIP Apps Usage During the Initial Stage of the Coronavirus Pandemic. *Frontiers in psychology*, 12, 620739. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.620739>
- Guan, J., Ma, W., & Liu, C. (2023). Fear of missing out and problematic smartphone use among Chinese college students: The roles of positive and negative metacognitions about smartphone use and optimism. *PLoS one*, 18(11), e0294505. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0294505>
- Hanna, E., Ward, L. M., Seabrook, R. C., Jerald, M., Reed, L., Giacardi, S., & Lippman, J. R. (2017). Contributions of Social Comparison and Self-Objectification in Mediating Associations Between Facebook Use and Emergent Adults' Psychological Well-Being. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 20(3), 172–179. <https://doi.org/10.1089/cyber.2016.0247>
- Hayran, C.; Anik, L. (2021). Well-Being and Fear of Missing Out (FoMO) on Digital Content in the Time of COVID-19: A Correlational Analysis among University Students. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 1974. <https://doi.org/10.3390/ijerph18041974>
- Hayran, C., Anik, L., & Gürhan-Canli, Z. (2020). A Threat to Loyalty: Fear of Missing Out (FOMO) Leads to Reluctance to Repeat Current Experiences. *PLoS ONE*, 15, e0232318. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232318>
- Hendriks, H., Wilmsen, D., van Dalen, W. & Gebhardt, W.A. (2020). Picture Me Drinking: Alcohol-Related Posts by Instagram Influencers Popular Among Adolescents and Young Adults. *Front. Psychol.* 10:2991. doi: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02991>
- Hodas, N. ve Lerman, K. (2014). The Simple Rules of Social Contagion. *Sci Rep* 4, 4343. <https://doi.org/10.1038/srep04343>
- Hurley, E. C., Williams, I. R., Tomy, A. J., & Sancı, L. (2024). Social media use among Australian university students: Understanding links with stress and mental health. *Computers in Human Behavior Reports*, 14(March), 100398. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2024.100398>
- Ihssen, N., & Wadsley, M. (2021). A reward and incentive-sensitization perspective on compulsive use of social networking sites - Wanting but not liking predicts checking frequency and problematic use behavior. *Addictive behaviors*, 116, 106808. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106808>
- Jamieson, K. H. & Cappella, J. N. (2008). *Echo chamber: Rush Limbaugh and the conservative media establishment*, Oxford University Press.
- Kaiser, C.K., Edwards, Z. & Austin, E.W. (2024). Media Literacy Practices to Prevent Obesity and Eating Disorders in Youth. *Curr Obes Rep* 13, 186–194 <https://doi.org/10.1007/s13679-023-00547-8>
- Kalika M. (2015). Social networking continuance: When habit leads to information overload. *Inf Process Manag.* 5:10–31. doi: 10.18151/7217377
- Karr-Wisniewski, P., & Lu, Y. (2010). When more is too much: Operationalizing technology overload and exploring its impact on knowledge worker productivity. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 1061–1072. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.008>
- Keles, B., McCrae, N., & Grealish, A. (2019). A systematic review: the influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adoles-

- cents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79–93. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1590851>
- Kim, J., Lee, Y., & Kim, M.-L. (2020). Investigating ‘Fear of Missing Out’ (FoMO) as an extrinsic motive affecting sport event consumer’s behavioral intention and FoMO-driven consumption’s influence on intrinsic rewards, extrinsic rewards, and consumer satisfaction. *PLoS ONE*, 15(12), Article e0243744. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243744>
- Krach, S., Paulus, F. M., Bodden, M., & Kircher, T. (2010). The rewarding nature of social interactions. *Frontiers in behavioral neuroscience*, 4, 22. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2010.00022>
- Lara, R. S., & Bokoch, R. (2021). Cognitive functioning and social media: Has technology changed us? *Acta psychologica*, 221, 103429. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2021.103429>
- Lee, E. W. J., Ho, S. S., & Lwin, M. O. (2017). Explicating problematic social network sites use: A review of concepts, theoretical frameworks, and future directions for communication theorizing. *New Media & Society*, 19(2), 308–326. <https://doi.org/10.1177/1461444816671891>
- Lin, L.y., Sidani, J.E., Shensa, A., Radovic, A., Miller, E., Colditz, J.B., Hoffman, B.L., Giles, L.M. and Primack, B.A. (2016). Association Between Social Media Use and Depression Among U.S. Young Adults. *Depress Anxiety*, 33: 323–331. <https://doi.org/10.1002/da.22466>
- Martínez, V., Jiménez-Molina, Á., & Gerber, M. M. (2023). Social contagion, violence, and suicide among adolescents. *Current opinion in psychiatry*, 36(3), 237–242. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000858>
- Mas Manchón, L.& Badajoz Dávila, D. (2022) The use of social media as a two-way mirror for narcissistic adolescents from Austria, Belgium, South-Korea, and Spain. *PLOS ONE* 17(8): e0272868. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0272868>
- Mason, O. J., Stevenson, C., & Freedman, F. (2014). Ever-present threats from information technology: The Cyber-Paranoia and Fear Scale. *Frontiers in Psychology*, 5, Article 1298. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01298>
- McLeod, S. (2024). Operant Conditioning: What It Is, How It Works and Examples. *SimplyPsychology*. February 2, 2024. <https://www.simplypsychology.org/operant-conditioning.html>
- Mok, W. T., Sing, R., Jiang, X. & S. L. See, S. L. (2014). Investigation of social media on depression, *The 9th International Symposium on Chinese Spoken Language Processing*, Singapore, pp. 488-491, doi: <https://doi.org/10.1109/ISCSLP.2014.6936690> .
- Montag, C., Demetrovics, Z., Elhai, J. D., Grant, D., Koning, I. M., Rumph, H. J., Spada, M. M., Throuvala, M., & Van den Eijnden, R. (2024). Problematic social media use in childhood and adolescence. *Addictive behaviors*, 153, 107980. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2024.107980>.
- Mostoller, A. (2022). Selfies and Soul-Searching: Effects of Self-Objectification on the Relationship Between Social Media Use and Life Meaning, M.S., Arizona State University.
- Nasiri, M., Mohammadkhani, S., Akbari, M., Alilou, M.M. (2023). The structural model of cyberchondria based on personality traits, health-related metacognition, cognitive bias, and emotion dysregulation. *Front Psychiatry*; 13:960055. doi: 10.3389/fpsy.2022.960055

- Nazari, A., Hosseinnia, M., Torkian, S. *et al.* (2023). Social media and mental health in students: a cross-sectional study during the Covid-19 pandemic. *BMC Psychiatry* **23**, 458. <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04859-w>
- Nicholson N. R. (2012). A review of social isolation: an important but underassessed condition in older adults. *The journal of primary prevention*, *33*(2-3), 137–152. <https://doi.org/10.1007/s10935-012-0271-2>
- Report of a WHO consultation (2000). Obesity: preventing and managing the global epidemic. *World Health Organization technical report series*, *894*, i–253.
- O’Keeffe, G. S., Kathleen Clarke-Pearson, K., & Council on Communications and Media (2011). The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families. *Pediatrics* ; *127* (4): 800–804. <https://doi.org/10.1542/peds.2011-0054>
- Ostic D, Qalati SA, Barbosa B, Shah SMM, Galvan Vela E, Herzallah AM and Liu F (2021). Effects of Social Media Use on Psychological Well-Being: A Mediated Model. *Front. Psychol.* *12*:678766. doi: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.678766>
- Papageorgiou, A., Fisher, C. & Cross, D. (2022). “Why don’t I look like her?” How adolescent girls view social media and its connection to body image. *BMC Women’s Health* **22**, 261. <https://doi.org/10.1186/s12905-022-01845-4>
- Rimé, B. (2009). Emotion Elicits the Social Sharing of Emotion: Theory and Empirical Review. *Emotion Review*, *1*(1), 60-85. <https://doi.org/10.1177/1754073908097189>
- Roberts, J. A., & David, M. E. (2023). On the outside looking in: Social media intensity, social connection, and user well-being: The moderating role of passive social media use. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, *55*(3), 240–252. <https://doi.org/10.1037/cbs0000323>
- Rosen, L. D. (2011). Social networking’s good and bad impacts on kids. Washington, DC: *American Psychological Association*. Retrieved from <http://www.apa.org/news/press/releases/2011/08/social-kids.aspx>
- Ryan, D. (2014). Understanding Digital Marketing: Marketing strategies for engaging the digital generation. Kogan Page Limited.
- Samghabadi, N. S., López-Monroy, A. P. and Solorio, T. (2020). Detecting Early Signs of Cyberbullying in Social Media. In Proceedings of the Second Workshop on Trolling, Aggression and Cyberbullying, pages 144–149. *European Language Resources Association (ELRA)*.
- Shanmugasundaram, M. & Tamilarasu, A. (2023) The impact of digital technology, social media, and artificial intelligence on cognitive functions: a review. *Front. Cognit.* *2*:1203077. doi: <https://doi.org/10.3389/fcogn.2023.1203077>
- Shen, C., Sun, Q., Kim, T., Wolff, G., Ratan, R., & Williams, D. (2020). Viral vitriol: Predictors and contagion of online toxicity in World of Tanks. *Computers in Human Behavior*, *108*, 106343 <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106343>
- Solomon, M. R. (2020). *Consumer Behaviour: Buying, Having and Being*. Pearson Education Limited.
- Steinert, S. (2021). Corona and value change. The role of social media and emotional contagion. *Ethics Inf Technol* **23** (Suppl 1), 59–68. <https://doi.org/10.1007/s10676-020-09545-z>
- Stjernfelt, F. & Lauritzen, A.M. (2020). Attention and Dopamine Hits. In: Your Post has been Removed. *Springer, Cham*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25968-6_6

- Talaifar, S., & Swann, W. (2018). Self and Identity. *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. Retrieved from <https://oxfordre.com/psychology/view/10.1093/acrefore/9780190236557.001.0001/acrefore-9780190236557-e-242>
- Tan, M. P. J., Lee, W., & Kato, T. A. (2021). International experience of hikikomori (prolonged social withdrawal) and its relevance to psychiatric research. *BJPsych International*, 18(2), 34–37. doi:10.1192/bji.2020.20
- Tanis, M., Beukeboom, C., Hartmann, T. & Vermeulen, I. (2015). Phantom phone signals: An investigation into the prevalence and predictors of imagined cell phone signals. *Computers in Human Behavior*. 51. 10.1016/j.chb.2015.04.039.
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y., & Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Addiction*, 105: 556–64.
- Thomas, V., Balzer Carr, B., Azmitia, M., & Whittaker, S. (2021). Alone and online: Understanding the relationships between social media, solitude, and psychological adjustment. *Psychology of Popular Media*, 10(2), 201–211. <https://doi.org/10.1037/ppm0000287>
- Tørmoen, A.J., Myhre, M.Ø., Kildahl, A.T. *et al.* (2023). A nationwide study on time spent on social media and self-harm among adolescents. *Sci Rep* 13, 19111 <https://doi.org/10.1038/s41598-023-46370-y>
- Turkle, S. (2015). *Reclaiming Conversation. The Power of Talk in a Digital Age.* Penguin Books, New York.
- Twenge JM, Campbell WK. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents: evidence from a population-based study. *Prevent Med Rep.* 12:271–83. doi: 10.1016/j.pmedr.2018.10.003
- Veissière SPL & Stendel M (2018) Hypernatural Monitoring: A Social Rehearsal Account of Smartphone Addiction. *Front. Psychol.* 9:141. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00141>
- Walter, S., & Stephan, A. (2023). Situated Affectivity and Mind Shaping: Lessons from Social Psychology. *Emotion Review*, 15(1), 3-16. <https://doi.org/10.1177/17540739221112419>
- Winstone, L., Mars, B., Haworth, C. M. A., & Kidger, J. (2023). Types of Social Media Use and Digital Stress in Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 43(3), 294-319. <https://doi.org/10.1177/02724316221105560>
- Wolfers, L. N., & Utz, S. (2022). Social media use, stress, and coping. *Current opinion in psychology*, 45, 101305. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101305>
- Young, K.S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology and Behavior*, 1: 237–44.
- Zhang, C., Tang, L. & Liu, Z. (2023). How social media usage affects psychological and subjective well-being: testing a moderated mediation model. *BMC Psychol* 11, 286 <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01311-2>
- Zhao J, Jia T, Wang X, Xiao Y and Wu X (2022). Risk Factors Associated With Social Media Addiction: An Exploratory Study. *Front. Psychol.* 13:837766. doi: 10.3389/fpsyg.2022.837766
- Zsila, Á., Reyes, M.E.S. (2023). Pros & cons: impacts of social media on mental health. *BMC Psychol* 11, 201 <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01243-x>

SOSYAL MEDYADA GÖRSEL ÜRETİM İÇİN

YAPAY ZEKA KULLANIMI

Sezin DOĞAN*

“Yeterince gelişmiş bir teknoloji sihirden ayırt edilemez.”

Arthur C. Clarke

Giriş

Yapay zeka, hesaplama sistemlerinin insan bilişsel işlevlerini taklit etme ve tipik olarak insan zekası gerektiren görevleri yerine getirme kapasitesini ifade etmektedir. Temelde makine öğrenimi tarafından desteklenen yazılım tabanlı elektronik bir sistem olan bu teknoloji, sistemlerin verilerden öğrenmesini ve çeşitli algoritmaların ve metodolojik yaklaşımların uygulanması yoluyla çıkarımlar yapmasını sağlayan bir alandır (Salvagno vd., 2023, s. 1). Nöral ağlar ve derin öğrenmeye dayalı yapay zeka teknolojilerinin gelişimi; nörobilim, genetik, tıp, klinik karar destek sistemleri, sağlık hizmetleri, robotik, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma veya pazarlama gibi bilgi ve uygulama alanlarına nüfuz etmektedir. Bu teknolojiler içine dahil edildiği eylemlerin türüne bakılmaksızın hemen hemen her insan faaliyetinin odağında yer almakta, sanatsal ve medya içeriği oluşturma gibi insan zekasının merkezi özellikleri olarak kabul edilen alanlar üzerinde de büyük bir etkiye sahip olmaktadır (Guerrero-Sole, 2022, s. 2). Sosyal medya platformlarına da entegre olan yapay zeka algoritmaları, bu platformlarda günümüz “yüksek teknoloji yerlisi” (Dörfler, 2023, s. 10) kullanıcılar için daha kişiselleştirilmiş, veri odaklı ve ölçülebilir deneyimler sağlayarak insanların çevrimiçi içerik oluşturma, tüketme ve etkileşimde bulunma biçimlerini dönüştürmektedir. Sosyal medyanın her gün kendini güncelleyen dünyasında, görsel olarak çarpıcı ve benzersiz içerikler oluşturmak, kullanıcının dikkatini çekmek ve etkileşimi artırmak oldukça önemlidir. Sıra dışı ve ilgi çekici tasarımlar, alışılmış görsellerin olduğu sosyal medya dünyasında gönderilerin yayınlarda öne çıkmasını sağlamaktadır. Öne çıkan bu yayınlar izleyicilerin ilgisini çekerek onları beğenmeye, yorum yapmaya ve paylaşmaya teşvik etmektedir. Ancak içerik oluşturucular genellikle benzersiz ve yüksek kaliteli görseller üretme konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Son zamanlarda önemi ve ilgi alanları büyük ölçüde artan yapay zeka teknolojilerinin evrimi, çeşitli alanlarda uygulama için sayısız fırsat sunmaktadır ve bu

* Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Reklamcılık Bölümü,
sezin.dogan@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5161-5481

nın farklı yönlerine katkıda bulunarak, geleneksel olarak insan zekası gerektiren görevleri makinelerin yerine getirmesine olanak tanımaktadır. Yapay zeka tarafından üretilen görsellerin ortaya çıkışı, tasarımcılara, sosyal medya içerik üretimi ortamında görsel iletişim stratejilerini geliştirme ve iyileştirme potansiyeli sunma, yüksek kaliteli görselleri kısa sürede üretme ve yeni fikirlere kapı aralama gibi avantajları beraberinde getirmiştir. Ancak bu algoritmalarla görsel üretmeye ilişkin endişeler de fazlasıyla yer almaktadır. Bunlar arasında; yapay zeka tarafından oluşturulan görsellerin insan yaratıcılığını köreltebileceği nedeniyle sanatçılar ve tasarımcılar arasında işlerini kaybetme korkusu, bu algoritmalara yönelik eğitim verilerinin yeterince çeşitli olmadığı takdirde önyargı ve kalıp yargıların daha fazla artması, etik ve hukuki sorunlar, görsel içeriğin gerçekliği ve özgünlüğünün sorgulanabilir hale gelmesi, fikri mülkiyet hakları gibi endişeler yer almaktadır. Günümüzde bu teknolojileri kullanmamak, onlardan kaçınmak veya korkmak mümkün değildir, hızın ve rekabetin üst düzeyde olduğu, dijitalleşmenin ve sosyal medyanın öneminin her geçen gün giderek daha da arttığı bugünün ortamında bu teknolojileri kullanmak zorunlu hale gelmektedir. Önemli olan, bu teknolojileri en uygun şekilde kullanmak ve çalışma alanlarına doğru bir şekilde uygulamaktır. Yapay zeka teknolojilerini kullanarak görseller üretirken tasarımcıların birkaç temel noktaya dikkat etmesi gerekmektedir. Bunların başında etik konular gelmektedir. Oluşturulan görsellerin önyargı, kalıp yargı ve yanlış bilgileri içermediğinden emin olmak gerekmektedir. Özgünlüğe dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu algoritmalar yüksek kaliteli görüntüler üretebilir ancak tasarımcılar kendi kişisel yaratıcılıklarını bu tasarımlara eklemelidir. Son olarak kullanılan yapay zeka araçlarının sınırlarını ve becerilerini anlamak ve bilmek çok önemlidir. Tasarımcılar istenen sonuçları elde etmek için bu teknolojileri kullanma konusunda yetkin olmalıdır.

Kaynakça

- Amer, S. K. (2023). AI imagery and the overton window. *arXiv preprint arXiv:2306.00080*.
- Aslan, T., & Aydın, K. (2023). Metinden görüntü üretme potansiyeli olan yapay zekâ sistemleri sanat ve tasarım performanslarının incelenmesi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 42(2), 1049-1198.
- Atamaz, E. (2022). Görsel iletişim tasarımı kuram ve araştırmaları. Özge Sayılğan, Aslı İğit (Edited by.), İçinde, *Mekansal iletişimde görsel iletişim tasarımının rolü ve önemi* (ss. 249-264). Nobel Yayıncılık.
- Aydın, K. (2024). Sanat ve tasarım bağlamında yapay zekâ tabanlı görsel üretimlerde biçim ve içerik ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 97-117.
- Becker, C., & Laycock, R. (2023). Embracing deepfakes and AI-generated images in neuroscience research. *European journal of neuroscience*, 58(3), 2657-2661.

- Bekar, S. (2024). Yeni medyada yapay zekâ aracılığıyla dezenformasyon oluşturulması: Trump örneği. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1), 40-66.
- Brisco, R., Hay, L., & Dhami, S. (2023). Exploring the role of text-to-image AI in concept generation. *Proceedings of the Design Society*, 3, 1835-1844.
- Brunette, E. S., Flemmer, R. C., & Flemmer, C. L. (2009, February). A review of artificial intelligence. In *2009 4th International Conference on Autonomous Robots and Agents* (pp. 385-392). Ieee.
- Capatina, A., Kachour, M., Lichy, J., Micu, A., Micu, A. E., & Codignola, F. (2020). Matching the future capabilities of an artificial intelligence-based software for social media marketing with potential users' expectations. *Technological Forecasting and Social Change*, 151, 119794.
- Coleman, K. (2023). Adobe Firefly: everything you need to know about the AI image generator. <https://www.creativebloq.com/features/everything-you-need-to-know-about-adobe-firefly> Erişim Tarihi: 25.06.2024.
- Comito, C., Caroprese, L., & Zumpano, E. (2023). Multimodal fake news detection on social media: a survey of deep learning techniques. *Social Network Analysis and Mining*, 13(1), 101.
- Devlin, K., & Cheetham, J. (2023). Fake Trump arrest photos: How to spot an AI-generated image. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-65069316> Erişim Tarihi: 22.06.2024.
- Dobber, T., Metoui, N., Trilling, D., Helberger, N., & De Vreese, C. (2021). Do (microtargeted) deepfakes have real effects on political attitudes?. *The International Journal of Press/Politics*, 26(1), 69-91.
- Dodić, D., & Čungurski, S. (2023). The Picture World of the Future: AI Text-to-image as a New Era of Visual Content Creation. *KNOWLEDGE-International Journal*, 57(3), 417-421.
- Doğan, S. (2024). "Kentlerin görsel kimlik tasarımları: Göstergibilimsel bir inceleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dörfler, V. (2023). *Yöneticiler için yapay zeka*, Çev: Cihan Altay. İş Bankası Yayınları.
- El-aasy, H. A. (2023). Employing Artificial Intelligence (AI) Technology in Advertising Design on Social Media. *Journal of Design Sciences and Applied Arts*, 4(2), 247-263.
- Ergüven, A. (2021). *İyi tasarım nedir?* Hümanist Kitap.
- Ghai, A., Kumar, P., & Gupta, S. (2024). A deep-learning-based image forgery detection framework for controlling the spread of misinformation. *Information Technology & People*, 37(2), 966-997.
- Guerrero-Sole, F. (2022). Imagine: An Integrated Model of Artificial Intelligence-Mediated Communication Effects. *arXiv preprint arXiv:2212.08658*.
- Hughes, A. (2023). Midjourney: The gothic AI image generator challenging the art industry. <https://www.sciencefocus.com/future-technology/midjourney> Erişim Tarihi: 19.06.2024
- Kavasoglu, R., B. (2023). *Yapay zeka ve görsel tasarım uygulamaları*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Ketenci, F., H., & Bilgili, C. (2006). *Yongaların 10 000 yıllık gizemli dansı görsel iletişim & Grafik tasarımı*. Beta Basım.
- Martínez, G., Watson, L., Reviriego, P., Hernández, J. A., Juarez, M., & Sarkar, R. (2023, August). Towards understanding the interplay of generative artificial intelligence and the internet. In *International Workshop on Epistemic Uncertainty in Artificial Intelligence* (pp. 59-73). Cham: Springer Nature Switzerland.

- O'Sullivan, D. & Passantino, J. (2023). 'Verified' Twitter accounts share fake image of 'explosion' near Pentagon, causing confusion.
- Onursoy, S. (2019). *Görsel iletişim ve imge*. Pegem Akademi.
- Patel, H. (2024). Bane and boon of hallucinations in context of generative AI. *Authorea Preprints*.
- Qu, M., Liu, Y., & Feng, Y. (2021, November). Artificial intelligence empowered visual communication graphic design. In *2021 International Conference on Networking Systems of AI (INSAI)* (pp. 50-53). IEEE.
- Roose, K. (2020). An AI-generated picture won an art prize. Artists aren't happy. <https://www.straitstimes.com/opinion/an-ai-generated-picture-won-an-art-prize-artists-arent-happy> Erişim Tarihi: 22.06.2024.
- Sadiku, M. N., Ashaolu, T. J., Ajayi-Majebi, A., & Musa, S. M. (2021). Artificial intelligence in social media. *International Journal of Scientific Advances*, 2(1), 15-20.
- Salvagno, M., Taccone, F. S., & Gerli, A. G. (2023). Can artificial intelligence help for scientific writing? *Critical care*, 27(1), 1-5.
- Santana, M. S. (2022). Justice for Women: Deep fakes and Revenge Porn. In *Global Conference on Women's Studies, Rotterdam, The Netherlands*.
- Sapkota, R., Ahmed, D., & Karkee, M. (2024). Creating Image Datasets in Agricultural Environments using DALL. E: Generative AI-Powered Large Language Model. *E: Generative AI-Powered Large Language Model (March 24, 2024)*.
- Taluğ, D. Y., & Eken, B. (2023). Görsel tasarımda insan yaratıcılığı ve yapay zekanın kesişimi. *Sanat ve İkonografi Dergisi*, (4), 18-29.
- Vaccari, C., & Chadwick, A. (2020). Deepfakes and disinformation: Exploring the impact of synthetic political video on deception, uncertainty, and trust in news. *Social media+ society*, 6(1), 2056305120903408.
- Wang, P. (2021, February). Research on the application of artificial intelligence in the innovative development of visual communication design education. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1744, No. 3, p. 032196). IOP Publishing.
- We Are Social (2024). Special Report digital 2024 your ultimate guide to the evolving digital world. <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024/> Erişim Tarihi: 10.06.2024.
- Zhang, Y., & Liu, C. (2024). Unlocking the Potential of Artificial Intelligence in Fashion Design and E-Commerce Applications: The Case of Midjourney. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 19(1), 654-670.
- Zhou, K. Q., & Nabus, H. (2023). The ethical implications of DALL-E: Opportunities and challenges. *Mesopotamian Journal of Computer Science*, 2023, 17-23.
- Zhu, M., Chen, H., Yan, Q., Huang, X., Lin, G., Li, W., ... & Wang, Y. (2024). Genimage: A million-scale benchmark for detecting ai-generated image. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 36.

SOSYAL MEDYA VE DEZENFORMASYON

Selver DİKKOL AKÇAY*

Giriş

Gündelik iletişimin günümüzde önemli bir parçasını oluşturan sosyal medya platformları kullanıcıların yerel ve küresel ağlar yoluyla birbirine bağlandığı mecralardır. Medyanın sosyalleşmesini, başka bir deyişle tek yönlü biçimini terk ederek tüketicilerin etkin ve bir birleriyle etkileşim içerisinde olmasını sağlayan sosyal medya araçları çeşitli uygulamaların aracılık ettiği ortamların bütününe verilen isimdir. Ancak sosyal medya kavramının günümüzde neredeyse çevrim içi iletişimin tamamını tanımlar hale gelmesi teknolojik ilerlemelere bağlı olarak belli bir süre almıştır. Bilgisayar teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve internetin bilgisayar ile entegrasyonu teknolojik bağlamda bu sürecin ilk adımını oluşturur. Sayısala dayalı bilgisayar dilinin herkes tarafından anlaşılır kılınmasını sağlayan 'ara yüz' sayesinde kullanıcılar sınırlı da olsa bilgisayarlar vasıtasıyla çevrim içi iletişime katılım sağlamaya başlamıştır. Söz konusu sınırı belirleyen şey ise dönemin internet ve bilgisayar teknolojilerinin izin verdiği ölçüde çevrimiçi iletişimin kuruluyor olmasıdır. Bunda, internet ağının daha çok yerel düzeyde olması, bilgisayar sahipliğinin az olması, bilgisayarı kullanma yetkinliği gibi etmenlerin de kısıtlayıcı rolü bulunmaktadır. Ancak internetin bilgisayarlara bağlandığı zamandan itibaren çevrim içi iletişimin başladığını söylemek yanlış olmayacaktır¹. Çevrim içi iletişimin bu ilk dönemlerini tanımlayan kavram ise 'bilgisayar aracılı iletişim (computer-mediated communication/CMC)' olmuştur. Kuşkusuz bu tanımlamanın temelinde henüz akıllı cihazların ortaya çıkmamış olması ve çevrim içi iletişimin bilgisayarlar vasıtasıyla gerçekleştirilebiliyor olması yer almaktadır. Takip eden dönemlerde Web (Ağ) teknolojilerinde yaşanan gelişmeler bilgisayar aracılı iletişimde yeni bir döneme geçiş yapmayı olanaklı kılmış ve çevrimiçi iletişimde ikinci büyük sıçramanın yaşanmasını sağlamıştır. Özellikle Web 2.0 olarak adlandırılan ve 'sosyal web' olarak da tanımlanan gelişme sayesinde kullanıcılar sosyal ağ olgusu ile tanışmıştır. Bilgisayar alanının uzman ve profesyonelleri

* Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
selverdikkol@baskent.edu.tr Orcid: 0000-0002-1918-6795

¹ Örneğin 1985 yılında Stewart Brand ve Larry Brilliant, WELL (Whole Earth 'Lectronic Link) adında çevrimiçi çalışan bir uygulama geliştirmiştir. İnternete sahip olan bilgisayarlar yoluyla kullanıcılar, uygulama içerisinde çeşitli konular üzerine açılan sohbet odalarına katılarak bir araya gelmiştir.

hızla yayılan dezenformasyon belli grupların veya bireylerin hedef haline gelme sıklığını arttırmıştır. Bu yalan haberlerin doğru olmadığı kanıtlanana kadar hatta çoğu zaman kanıtlanmasına rağmen gruplar veya bireyler tehditkâr ifadelerle linçlenmeye devam etmektedir. Özellikle toplumsal kriz anlarında empatiyi, karşılıklı anlayışı ve dayanışmayı erozyona uğratan bu durum, sistematik ve profesyonel bir biçimde işleyen trolleme süreciyle yakından ilişkilidir. Kasıtlı oluşturulan yalan haberler ile nefret söylemini yayan trol hesaplar, kutuplaşmayı derinleştirerek şiddet dilinin bir parçası olan linç kültürünü beslemektedir. Bunun sonucunda sosyal medyada dezenformasyonun yaratabileceği etkiler en istenmedik uç noktaya ulaşmış olur. Yankı odalarından linç kültürüne bir silsile halinde ilerleyen dezenformasyonun sosyal medyada önüne geçilmesi bu nedenlerle bir sorumluluk ve zorunluluk halini almıştır.

Sosyal medyada dezenformasyonu fark etmenin, anlamının ve ona reaktif bir tutum sergilemenin yolları mevcuttur. Sosyal medyanın dezenformasyonun yayılmasında önemli bir rol oynadığının, en başta kullanıcılar tarafından fark edilmesi gerekir. Bu da ancak sosyal medyadaki enformasyona eleştirel ve şüpheli bir yaklaşımla mümkündür. Sayfalara düşen bilgilerin doğru olup olmadığını sorgulanmak, doğal olarak bilginin kaynağının kim olduğu ve ne derece güvenilir olduğu sorusunu da beraberinde getirecektir. Böylece kullanıcılar, yalnızca eleştirel düşünme mekanizmasıyla dâhi dezenformasyona karşı dirençli hale gelmeye başlayabilirler. Dezenformasyona karşı farklı anlayışlar, düzenlemeler ve düzeylerde de olsa çaba gösteren doğrulama platformları, dijital uygulamalar, platformların politikaları, sivil toplum örgütleri, kurumsal süreçler, akademik çalışmalar gibi unsurların sürece dâhil olmasıyla dezenformasyonun en azından belli bir ölçüde yavaşlaması mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Beebe, S. A., Beebe, S. J., & Ivy, D. K. (2010). *Communication: Principles for a lifetime*. MA: Allyn & Bacon.
- Boyd, D. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. Z. Papacharissi (Ed.), *A networked self: Identity, community, and culture on social network sites* (s. 39-58). London: Routledge.
- Castells, M. (2013). *İsyan ve umut ağları: İnternet çağında toplumsal hareketler*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Chakraborty, A., Paranjape, B., Kakarla, S., & Ganguly, N. (2016, August). Stop clickbait: Detecting and preventing clickbaits in online news media. In 2016 IEEE/ACM international conference on advances in social networks analysis and mining (ASONAM) (pp. 9-16). IEEE.
- De Seta, G. (2017). Trolling, and other problematic social media practices. J. Burgess, A. Marwick and T. Poell (Eds.), *The SAGE handbook of social media*, (s. 390-411). Sage Publications
- Fallis, D. (2014). The varieties of disinformation. Floridi, L., Illari, P. (Eds.) *The Philosophy of Information Quality*, (s. 135-161).

- Fallis, D. (2015). What is disinformation? *Library Trends*, 63(3), 401-426. <https://doi.org/10.1353/lib.2015.0014>
- Gelfert, A. (2018). Fake news: A definition. *Informal Logic*, 38(1), 84-117. <https://doi.org/10.22329/il.v38i1.5068>
- Selim, F. (2023). Post-truth kavramı üzerine yeniden düşünmek. Kaygı: Bursa Ulu-
dağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 22(1), 498-543.
- Karlsen, R., Steen-Johnsen, K., Wollebæk, D. & Enjolras, B. (2017). Echo chamber
and trench warfare dynamics in online debates. *European Journal of Communi-
cation*, 32(3), 257-273. <https://doi.org/10.1177/0267323117695734>
- Kes Erkul, A. (2023). Algorithmic Bias as a Sociological Issue: How Big is the Chal-
lenge for AI for Social Good? 1. *Third Sector Social Economic Review*, 58(4),
3335-3345. 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.23.11.2302
- Keyes, R. (2004). The post-truth era: Dishonesty and deception in contemporary
life. Macmillan.
- Malcomson, S. (2016). *Splinternet: How geopolitics and commerce are fragmenting the
World Wide Web*. OR books.
- McIntyre, L. (2018). *Post-Truth*. MIT Press.
- Narin, B. (2018). Kişiselleştirilmiş çevrimiçi haber akışının yankı odası etkisi, filtre
balonu ve siberbalkanizasyon kavramları çerçevesinde incelenmesi. *Selçuk
İletişim*, 11(2), 232-251. <https://doi.org/10.18094/josc.340471>
- Rini, R. (2017). Fake news and partisan epistemology. *Kennedy Institute of Ethics
Journal*, 27(2), E-43. 10.1353/ken.2017.0025
- Schudson, M. (1989). The sociology of news production. *Media, Culture & Society*,
11(3), 263-282. <https://doi.org/10.1177/016344389011003002>
- Sharma, K., Qian, F., Jiang, H., Ruchansky, N., Zhang, M., & Liu, Y. (2019). Com-
bating fake news: A survey on identification and mitigation techniques. *ACM Transactions on Intelligent Systems and Technology (TIST)*, 10(3), 1-42.
<https://doi.org/10.1145/3305260>
- Tandoc Jr, E. C., Lim, D., & Ling, R. (2020). Diffusion of disinformation: How so-
cial media users respond to fake news and why. *Journalism*, 21(3), 381-398.
<https://doi.org/10.1177/1464884919868325>
- Tesich, S. (2021/1992). Yalanlar Rejimi. *Cogito*, 104, 23-29.
- Ünlü, D. G. & Küçükşabanoğlu, Z. (2023). Dezenformasyon ve yapay zekâ: dezen-
formasyonla mücadele yollarına yapay zekâ uzmanlarının gözünden bakmak.
İletişim ve Diplomasi, (11), 83-106. [https://doi.org/10.54722/iletisimvedip-
lomasi.1375478](https://doi.org/10.54722/iletisimvedip-
lomasi.1375478)

YENİ MEDYA VE SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINI ETİK OLGUSU BAĞLAMINDA DÜŞÜNMEK

Beril ÖZER* – Nuri Paşa ÖZER**

Giriş

Yeni medya ve etik konusunu ele almak, dijital çağın getirdiği hızlı teknolojik gelişmelerin toplumsal ve kültürel değerler üzerindeki etkilerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Yeni medya, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel medya araçlarından farklı olarak çok daha etkileşimli, kişiselleştirilebilir ve katılımcı bir yapı sunmaktadır. Bu yeni medya ortamında herkesin içerik üreticisi olabilmesi, bilginin hızla yayılabilmesi ve kullanıcıların aktif olarak bilgiye erişim süreçlerine dâhil olması, etik soruların ve sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Etik, genel olarak ahlaki doğrular ile ilgilenen bir felsefe dalıdır ve neyin doğru, neyin yanlış olduğu, bireylerin ve toplumların nasıl davranması gerektiği üzerine odaklanır. Geleneksel medya ile kıyaslandığında, yeni medya ortamlarında etik sorumluluklar çok daha karmaşık hâle gelmiştir. Geleneksel medyada gazetecilik, belirli etik standartlara ve düzenlemelere tabi iken, yeni medya ile birlikte bu sorumluluklar geniş bir kitleye yayılmıştır. Blog yazarları, sosyal medya kullanıcıları ve vatandaş gazetecileri de medya içeriklerinin üretiminde aktif rol oynarken, bu durum bilginin doğruluğu, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi temel etik ilkelerin önemini daha da artırmıştır.

Yeni medya, zaman ve mekân sınırlarını ortadan kaldırarak bilgiye erişimi kolaylaştırırken, bu hızlı bilgi akışı aynı zamanda yanlış bilgilerin de hızla yayılmasına imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, bilginin doğruluğu ve güvenilirliği, yeni medya ortamlarındaki en önemli etik meselelerden biri hâline gelmiştir. Özellikle sosyal medya platformlarında doğrulanmamış içeriklerin viral hâle gelmesi toplumsal algıyı etkileyebilmekte ve yanlış bilgilendirme yoluyla bireylerin ya da toplulukların zarar görmesine neden olabilmektedir. Bu durum, yeni medya platformlarının içerik üreticilerinin ve kullanıcılarının etik sorumluluklarını daha dikkatli bir şekilde ele almalarını zorunlu kılmaktadır.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, ozerozerberil@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5638-2181

** Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, npozer@erbakan.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9743-2878

çek bilgi ile ücretli promosyonlar arasındaki çizgiyi bulanıklaştırabilir. Platformların, sponsorlu içeriği açıkça ifşa etme ve kullanıcıları aldatan manipülatif reklam uygulamalarını önleme konusunda etik bir görevi vardır.

Sosyal medya platformlarının bu denli yoğun şekilde kullanılmasının sebeplerinden birisi de çevrim içi anonimlik durumudur. Bu platformlardan gerçek kişisel bilgilerin kullanılması zorunluluğu yoktur ve kullanıcılar bu sayede gizliliğini koruyabilir. Anonimlik her ne kadar cazip bir imkân gibi görünse de siber zorbalık, trolleme ya da suç faaliyetleri gibi zararlı davranışlara katkıda bulunabilir. Platformlar, kullanıcı anonimliğini hesap verebilirlikle dengelemek durumundadır. Kullanıcıların gizlilik haklarına saygı göstermek, bu platformların önemli etik zorunluluklarından biridir.

Kaynakça

- Belsey, A. (2011). Mahremiyet, aleniyet, siyaset. (N. Türkoğlu, Çev.). İçinde A. Belsey & R. Chadwick (Ed.). *Medya ve gazetecilikte etik sorunlar*. Ayrıntı Yayınları.
- Belsey, A. & Chadwick, R. (2011). Medyada etik ve siyaset: Kalite arayışı. (N. Türkoğlu, Çev.). İçinde A. Belsey & R. Chadwick (Ed.). *Medya ve gazetecilikte etik sorunlar*. Ayrıntı Yayınları.
- Burnet, D. (2011). İfade özgürlüğü, medya ve hukuk. (N. Türkoğlu, Çev.). İçinde A. Belsey & R. Chadwick (Ed.). *Medya ve gazetecilikte etik sorunlar*. Ayrıntı Yayınları.
- Davis, K. & Patterson, D. (2012). *Ethics of big data: Balancing risk and innovation*. O'Reilly Media, Inc.
- Erdoğan, İ. (2006). Medya ve etik: Eleştirel bir giriş. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. (23). 1-26.
- Ess, C. (2017). *Digital media ethics*. Oxford Research Encyclopedia of Communication.
- Gawer, A. (2021). *Online platforms: Societal implications of the new dominant business models of the digital economy*. 9 Ekim tarihinde https://www.denkfabrik-bmas.de/fileadmin/Downloads/Publikationen/Brief-1_Gawer_final_FINAL-ua.pdf adresinden alındı.
- Haythornthwaite, C. (2005). Social networks and internet connectivity effects. *Information, Communication & Society*. 8(2), 125-147.
- İspir, N., Yurdagül, Y. & Küçükalkan, Y. (2015). Halkla ilişkiler etiği. *Tarih Okulu Dergisi*. 353-375.
- Kaplan, A. M. & Haenlein, M. (2012). Social media: Back to the roots and back to the future. *Journal of Systems and Information Technology*. 14(2), pp. 101-104.
- Manavcıoğlu, K. (2009). İnternette kullanıcıların oluşturduğu ve dağıttığı içeriklerin etik açıdan incelenmesi: Sosyal medya örnekleri. *Medya ve Etik Sempozyumu* (ss. 63-72). Elâzığ: Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Manovich, L. (2001). *The language of new media*. MIT Press.
- Marwick, A.E. (2023). *The private is political, networked privacy and social media*. Yale University Press.
- Özlem, D. (2004). *Etik -ahlak felsefesi-*. İnkılap Yayınları.
- Öztürk, S. (2015). Sosyal medyada etik sorunlar. *Selçuk İletişim*, 9(1), 287-311.
- Selsam, H. (1995). *Etik, yeni değerler ve özgürlük*. (Y. Demirekler, Çev.). Yaba Yayınları.

- Sifaoui, A., Eastin, M. S., Wilcox, G.B., Doorey, A.M. (2024). The dark side of consumer privacy in the age of artificial intelligence. In A. C. Scheinbaum (Ed.). *The dark side of social media, consumer psychology and mental health* (pp. 157-178). Routledge.
- Soydan, B. (2023). Yeni Medya ve Sosyal Medya: Etik Sorunlar ve Çözüm Yaklaşımları. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 7 (3), 198-215.
- Szeto, M. D. et. al. (2021). Social media in dermatology and an overview of popular social media platforms. *Current Dermatology Reports*, 10(1), 97-104.
- Uzun, R. (2007). *İletişim etiği, sorunlar ve sorumluluklar*. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kırkıncı Yıl Kitaplığı.
- Van Dijk, J. (2006). *The network society*. (2nd ed.) Sage Publications.
- Ward, S. J. A. (2011). *Ethics and the media: An introduction*. (C. 21). Cambridge University Press.
- Wielki, J., (2015). The social and ethical challenges connected with the Big Data phenomenon. *Polish Journal of Management Studies*, 11(2), 192-202.
- Zengin, A.M. & Zengin, G. (2019). *Reklam sözlüğü*. NEU Press.

TELEVİZYONDAN DİJİTALE

Türk Dizi Karakterlerinin Değişimi

[1974-2022 TOPLUMSAL YANSIMALAR]

İSMAİL KURTULDU

TELEVİZYONDAN DijİTALE
TÜRK DİZİ KARAKTERLERİNİN DEĞİŞİMİ
(1974-2022 Toplumsal Yansımalar)

İSMAİL KURTULDU

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

TELEVİZYONDAN DİJİTALE
TÜRK DİZİ KARAKTERLERİNİN DEĞİŞİMİ
(1974-2022 Toplumsal Yansımalar)
İSMAİL KURTULDU

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar hari-
cinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-46-1

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

TELEVİZYONDAN DİJİTALE
TÜRK DİZİ KARAKTERLERİNİN DEĞİŞİMİ
(1974-2022 Toplumsal Yansımalar)

İSMAİL KURTULDU

6. KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. (1954), *How To Look At Television, in Hollywood Quarterly*, University Of California Press.
- Adorno, T. W. (2007), *Kültür Endüstrisi ve Kültür Yönetimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alwin, D.F. (2002), *Generations X, Y And Z: Are They Changing America*, American Sociological Association, Contexts, 42(1).
- Aminul, I., Cheong T.W., Yusuf H., Desa H. (2011), "A Study On Generation At Workplace In Penang", *Journal Of Applied Sciences Research*; November, 2011, Volume: 7, Issue: 11, Pp. 1802– 1805.
- Aziz A. (2002), *Radyo Yayıncılığı*, Konya: Nobel Yayınevi.
- Bakhtin, M. (2001), *Karnavaldan Romana*, (Der: Sibel Irzık, Çev: Cem Soydemir) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Balcı, Ş. ve Bünyamin A. (2009), "Kırgızistan'da Üniversite Gençliği ve İnternet: Bir Kullanımlar ve Doyumlar Araştırması", *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* (48).
- Baldini, M. (2000), *İletişim tarihi*, (çev.: Gül Batuş), İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Barbier, F. Ve Lavenir C. B. (2001), *Diderot'dan, İnternete, Medya Tarihi* (K. Ekse, Çev.), İstanbul: Okuyan-Us Yayınları.
- Bauman Z. (1998), *Sosyolojik Düşünmek*, (Çev.: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bottomore, T. (1989), *Frankfurt Okulu: Eleştirel Kuram*, Çev. Ahmet Çiğdem, İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Briggs, A., Peter B. (2004), *Medyanın Toplumsal Tarihi*, (Çev. İbrahim Şener), İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Bülent K. E. (2004), *Televizyondan Geçen Kültür ve Sanat Yolu*, İstanbul: Es Yayınları.
- Cerci, S. (2014), *Türk Televizyon Dizilerinin Küresel Başarısı: Evrensel İnsan Yaklaşımı*, *The Journal Of Academic Social Science Studies*.
- Coupland, D. (1989), "Generation X", Erişim Yeri: [Http://Joelclark.Org/Dossiers/Generationx.Pdf](http://Joelclark.Org/Dossiers/Generationx.Pdf), Erişim Tarihi: 07.08.2021.
- Crowley D. ve Heyer, P. (2007), *İletişim Tarihi*, Çev. Berkay Ersöz, Ankara: Siyasal Kitabevi, Cultural Studies, 20(6).
- Çiftçi, A. -Karaş, Y. (2019), *Dijitalleşen zamanın izdüşümünde: kimliğin, bedenin ve iletişimin dönüşümü*, *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 10 (37), 8-30.

- Çöteli, S. (2016), *İnternet'ten İzlenen Dizi ve Seriyallerin "Araç İletidir" Ve "Kullanımlar Doyumlar" Bağlamında İncelenmesi*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2).
- Delahoyde, T. M. (2009), *"Generational Differences İn Baccalaurate Nursing", A Dissertation Submitted By Theresa Delahoyde, MSN, RN To College Of Saint Mary İn Partial Fulfillment Of The Requirement For The Degree Of Doctor İn Education With An Emphasis On Health Professions Education This Dissertation Has Been Accepted For The Faculty Of College Of Saint Mary.*
- Dominique C. (2004), *Beyaz Perdedeki Avrupa Tarih Öğretimi ve Sinema*, Çev: Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Ellies, D. & Armstrong, B. (1989), *Class, Gender And Code On Prime-Time Television*, Communication Quarterly.
- Fox, A. (2011), *"Mixing It Up"*, Hrmagazine, May-2011, 22-27.
- Fuchs, C. (2017), *Raymond Williams' Communicative Materialism*, European Journal.
- Gabbard, G. O., & Gabbard, K. (1999), *Psychiatry and the Cinema*, American Psychiatric Pub.
- Geraghty, C. (1996), *Reflections On History in Teaching Cultural Studies*, Cultural Studies.
- Gere, C. (2019), *Dijital Kültür*, (Çev.: Aydoğdu Akın), Konya: Eğitim Yayınevi.
- Giles, D. (2010), *Psychology Of The Media*, London: Palgrave Macmillan.
- Greame, T. (2016), *İngiliz Kültürel Çalışmaları* (1. Baskı), (B. Özçetin, Ve D. Özçetin, Çev.).
- Gülseren G. (1992), *Toplumsal Değişme ve Türk Sineması*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Güngör, N. (2018), *İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara: Siyasal.
- Hafner, K. (2000), *"İnternet Tarihi"*, İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Hall, E. T. (1989), *Beyond Culture*, Anchor.
- Hall, S ve M. Jaques (1995), *Yeni Zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi*, Çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hall, S. (2005), *The Rediscovery Of 'İdeology': Return Of The Repressed in Media Studies*.
- Hall, S., Hobson, D., Lowe, A., & Willis, P. (Eds.), (1980), *Culture, Media, Londra: Language*.
- Hart, J. A. (2004), *Technology, Television And Competition: The Politics Of Digital TV*, New York: Cambridge University Press.
- Hartmann, T. Ve Goldhoorn, C. (2011), *Horton And Wohl Revisited, Exploring Viewers'experience Of Parasocial İnteraction*, Journal Of Communication.
- Hilmi Ziya Ü. (1969), *Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Holland, E. W. (2006), *Baudelaire And Schizoanalysis: The Socio-Poetics Of Modernism* (No. 45), Cambridge University Press.

- Horkheimer, M., Adorno, T.W., (1996), *Aydınlanmanın Diyalektiği II* (Ç. O. Özügül), İstanbul: Kabcacı.
- İnuğur, Nuri (2002), *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınları. İstanbul: Heretik Yayıncılık, (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 1990).
- İşçimen, D. S. (2012), *Y Kuşağı Çalışanlarının İş Yaşamından Beklentilerinin Karşılanma Düzeyi ile Kurumsal Bağlılık Arasındaki İlişki ve Bir Örnek Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, M. (1983), “Üç Musiki ve Üç Medeniyet”, *Milli Kültür Dergisi*.
- Karadağ, G. H. (2018), *Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Genel Televizyon/Tematik Televizyon İzleme Alışkanlıkları*, *Turkish Online Journal Of Design Art And Communication*.
- Katz, E., & Foulkes, D. (1962), *On The Use Of The Mass Media As “Escape”: Clarification Of A Concept*, *Public Opinion Quarterly*.
- Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (2017), *Personal Influence: The Part Played By People In The Flow Of Mass Communications*, Routledge.
- Keleş, H. N., (2011), “Y Kuşağı Çalışanlarının Motivasyon Profillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma,” *BAÜ Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*.
- Kellner, D. (2002), *The Frankfurt School And British Cultural Studies: The Missed Articulation*. J. T. Nealon, ve C. Irr (Ed.), *Rethinking The Frankfurt School: Alternative Legacies Of Cultural Critique* (1. Baskı) İçinde (S. 31-59), New York: State University Of New York Press.
- Kellner, D. (1989), *Critical Theory, Marxism, And Modernity*, The John Hoplines Press.
- Kırcova, İ. (2005), “İnternette Pazarlama”, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kirel, S. (2012), *Kültürel Çalışmalar ve Sinema*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Kırhan, A. (2007), *Üniversite Öğrencilerinin Tematik Televizyon Kanal Tercihleri: Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı-Sosyal Öğrenme Kuramı Çerçevesinde Maltepe Üniversitesi’nde Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Klaus, E. (2008), *What Do We Really Know About Herta Herzog?- Eine Spurensuche*, *Medien Und Kommunikationswissenschaft*..
- Kula, N. (2012), “TV Dizileri Yoluyla Yeniden Üretilen Tüketim Kültürü”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*. Cilt 1, Sayı 4.
- Küçükkurt, M., Hazar, Ç.M., Çetin, M. Ve Topbaş, H. (2009), *Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Perspektifinden Üniversite Öğrencilerinin Medyaya Bakışı*, *Selçuk İletişim*, 6(1): 37-50.
- Laughy, D. (2007), *Key Themes In Media Theory*, New York: Open University Press.
- Mahmut T. (1995), *Sosyolojiye Giriş*, 4.Baskı, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Marcuse, H. (1975), *Tek Boyutlu İnsan* (Çev. A. Timuçin, T. Tunçdoğan), İstanbul: May.
- Marx, K. (2012), *Louis Bonaparte’in 18. Brumaire*, S. Belli (Çev.). Ankara: Sol Yayınları.

- Mccrindle, M., Wolfinger, E. (2010), "Generations Defined", *Ethos*, Volume: 18, Issues: 1, Pp. 8-13.
- Mcluhan, M., & Fiore, Q. (1968), *War And Peace in The Global Village*.
- Mcluhan, Marshall, Fiore Quentin, (2012), *Medya Mesajdır*, (İ. Haydaroglu, Çev.), İstanbul: Mediacat.
- Meriç, C. (1986), *Kültürden İrfana*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Metz, C. (1982), *The Imaginary Signifier: Psychoanalysis And The Cinema*, Indiana University Press.
- Monaco, J. (2001), *Bir Film Nasıl Okunur?* Çev: Ertan Yılmaz, İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Murdock, G., & Golding, P. (1973). *For A Political Economy Of Mass Communications*, *Socialist Register*, 10.
- Mutlu, E. (1995), *Televizyonda Program Yapımı*.
- Nirun N. (1994), *Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Sayı: 73, Ankara: Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Nurşen A. (2004), "Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet", *Bilig*, Sayı 30.
- Oktay, A (1994), *Türkiye'de Popüler Kültür*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Okumuş E. (2003), *Toplumsal Değişme ve Din*, Birinci Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Özcan D. (2015), *Tarih Sinema Etkileşiminin Popüler Kültürdeki Yeri*, Kafkas Üniversitesi, Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi.
- Özçetin, B. (2018), *Kitle İletişim Kuramları Kavramlar, Okullar, Modeller* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özmen, S. (2014), *Radyo ve Televizyon Okumaları*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Parker, L. A. (2021), *An Analysis Of Collaborative Social Media Engagement As It Relates To The Professional Resilience Of Youth Ministers Within The Restoration Movement*, Doctoral Dissertation, Johnson University.
- Pişkin, G. (2008), *Günümüzde Türkiye'de Sinema Filmleriyle Televizyon Dizilerinde Kadınlar ve Töre*, Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, 6(2).
- Potter, W. J. (1990), *Adolcents' Perceptions Of The Primary Values Of Television Programming*, *Journalism Quarterly*.
- Reilly, P. (2012), "Understanding And Teaching Generation Y", *English Teaching Forum*, No: 1, Mexico.
- Rubin, A. M. (1983), *Television Uses And Gratifications: The Interactions Of Viewing Patterns And Motivations*, *Journal Of Broadcasting*.
- Rubin, A. M. (1993), *Audience Activity And Media Use*, *Communication Monographs*, 60(1).
- Rubin, A.M., Perse, E.M. Ve Powell, R.A. (1985), *Loneliness, Parasocial Interaction, And Local Television News Viewing*, *Human Communication Research*, 12(2).
- Sardar, Z., & Van Loon, B. (1997), *Cultural Studies For Beginners*, Icon Books.
- Shoemaker, Pamela ve Stephen D. Reese. (1997), "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi", (İçinde) *Medya Kültür ve Siyaset*, Süleyman İrvan (Der.) Ark Yayınevi.

- Silver, A., & Ursini, J. (2004), *Film Noir*, Taschen.
- Skiba D. J. (2005), "The Millennials: Have They Arrived At Your School Of Nursing?", *Nursing Education Perspectives*, 25(6).
- Smith P. (2001), *Cultural Theory*, New York: Blackwell.
- Smith P. (2007), *Kültürel Kuram* (Çev. S. Güzelsarı, İ. Gündoğdu İ.), İstanbul: Babil Yayınevi
- Stevenson, N. (2008), *Medya Kültürleri*, (Çev. G. Orhon, B. E. Aksoy), Ankara: Ütop
- Strauss, W. Ve Howe, N. (1991), *Generations: The History Of America's Future, 1584 To 2069*, New York: Perennial.
- Swingewood, A. (1996), *Kitle Kültürü Efsanesi*, (Çev. Aykut Kansu), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Szeman, I., & Kaposy, T. (Eds.), (2010), *Cultural Theory: An Anthology*, John Wiley & Sons.
- Tanrıöver H. (2011), *Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, Yayın No:2011-24, ISBN 978-6051-37-010-1.
- Tanrıöver, H. U., & Öztürk, M. (2004), *Kimliklerin ve Toplumsallıkların Televizyon Pratikleri Araçlığıyla Oluşturulması: Göçmen Türkler ve Televizyon Dizileri*, Kitap Bölümü Çevirisi: Bockel, A. Ve Karakaş, I. *Diversite Culturelle En Turquie Et En Europe*.
- Taylor, B., & Outhwaite, W. (1989), *Interview With Tom Bottomore, Theory, Culture & Society*, 6(3), 385-402.
- TİAK (2021), *Televizyon İzleme Ölçümü 2020 Yılı*, Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirket: İstanbul.
- Timisi, Nilüfer (2003), *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*, Ankara: Dost Yayınevi.
- Tomlin, E.W.F. (1959), "Kültür Nedir?", *Türk Yurdu Mecmuası*, 275, 7(10).
- Topçu, Nurettin (1961), *Yarınki Türkiye*, İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Turner, G. (2016), *İngiliz Kültürel Çalışmaları*, D. Özçetin ve B. Özçetin, (Çev.). Ankara: Heretik.
- Tylor, E. B. (1871), *Primitive Culture: Researches Into The Development Of Mythology, Philosophy, Religion, Art And Custom* (Vol. 2). J. Murray.
- Watt, Ian. (2014), *Romanın Yükselişi*, Çev: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis Yayınları
- Weaver, G. (1999), *American Cultural Values*, Kokusai Bunka Kenshu (İntercultural Training).
- West, D. (1998), *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş* (Çev. A. Cevizci), İstanbul: Paradigma
- Wilbur Schramm, (1967), *Communication And Change*, D. Lerner Ve W. Schramm, (Der.), *Communication And Change In Developing Countries*, Hönolulu, East - West Center Press.
- Williams, R. (2011). *Culture is Ordinary (1958)*, *Cultural Theory: An Anthology*, 5359.
- Williams, S. (2010). "Welcome To Generation Z", *B&T Magazine*, Vol: 60, Issue: 2731, Pp. 12, Erişim Yeri: [Http://Connection.Ebscohost.Com/C/](http://Connection.Ebscohost.Com/C/)

- Articles/56596253/Welcome-Generation-Z, Erişim Tarihi: 07.08.2021.
- Yavuz, A. Ve Tarhan, A. (2021), *Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Motivasyonları*, GNGF E- Dergi, 6(2).
- Yirmibeşoğlu, G. (2016), *Entertainment Industry versus Culture Industry: Designers of Consumption Society*, TRTakademi, Eğlence Endüstrisi Sayısı, 1(1).
- Zapf, H. (2002), *Literatur Als Kulturelle Ökologie*, (Almancadan Çeviri: Hülya Kaya) Max Niemeyer Verlag Gmbh, Tübingen.
- Zempke, R., Raines, C., Filipczak, B. (2013), *Generations At Work : Managing The Clash Of Boomers, Gen Xers, And Gen Yers In The Workplace*, 2nd Ed., USA: Amacom,
- Zhu, Y. (2005). *Dynasty And Chinese Primetime Television Drama*, Cinema Journal.
- Ziya Gökalp, Z. (1976), *Türkçülüğün Esasları*, Hazırlayan: Mehmet Kaplan, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Zorlu, Y. (2016). *Türkiye’de Bir Popüler Kültür Aracı Olarak Televizyon*, Erciyes İletişim Dergisi, 4(3).

HADİS EDEBİYATINDA *KİTÂBÜ'Z-ZÜHD*'LER
(HİCRÎ İLK BEŞ ASIR)

İSMET AKTÜRK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

HADİS EDEBİYATINDA KİTÂBÜ'Z-ZÜHD'LER (HİCRÎ İLK BEŞ ASIR)
İSMET AKTÜRK

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:
Fikret KARAPINAR

ISBN: 978-605-9269-29-2

BASKI
SEBAT OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Eylül 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

HADİS EDEBİYATINDA *KİTÂBÜ'Z-ZÜHD*'LER
(HİCRÎ İLK BEŞ ASIR)

İSMET AKTÜRK

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnaût - Âdil Müşşid. 50 Cilt. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1995.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî. *Kitâbü'z-zühd A*. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî. *Kitâbü'z-zühd C*. thk. Muhammed Ahmed İsa. Mısır: Dâru'l-Gadi'l-Cedid, 2005.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî. *Kitâbü'z-zühd T*. çev. Mehmed Emin İhsanoğlu. 2 Cilt. İstanbul: İz Yayınları, 1993.

Akgün, Hüseyin. “Bölgelerarası Rivâyet Farklılıkları Açısından Mısır'daki Hadis Kültürünün Tahlili (Yezid b. Ebî Habîb'in (ö. 128) Rivâyetleri Özelinde)”. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (30 Kasım 2015), 7-29. <https://doi.org/10.18498/amauidf.52582>

Alkan, Arif. *Ahmed b. Hanbel'in Hadis Anlayışı ve Müsned'i*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1997.

Arslan, Ali. “El-Câmiu's-Sahîh'in Kitâbu'r-Rikâk Bölümünün Bâb Başlıklarına Göre Buhârî'nin Rikâk Anlayışı”. *Journal Of History School* 8/23 (01 Ocak 2015), 139-162. <https://doi.org/10.14225/Joh772>

Aşkar, Mustafa, *Tasavvuf tarihi literatürü*, İstanbul, İz yay., 2015.

Ateş, Süleyman. “Cüneyd-i Bağdâdî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/119-121. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Avcı, Casim. “Suğûr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/473-474. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Aydınlı, Abdullah. “Dârimî, Abdullah b. Abdurrahmân”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/494-495. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Aydınlı, Abdullah. “Ebû'd-Derdâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/310-311. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Aydınlı, *Doğuş devrinde Tasavvuf ve Hadis*, (Ankara, Sehâ Neşriyat, trs.)

Aydınlı, Abdullah, *Hadis istulahları sözlüğü*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2009)

A'zamî, Muhammed Mustafa el-. “Buhârî, Muhammed b. İsmâil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/368-372. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Bağdâdî, İsmail b. Muhammed Emin el-. *İzâhu'l-meknûn fi'z-zeyl 'alâ Keşfi'z-zunûn*. thk. Muhammed Şerefüddin Yaltkaya. 1 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

Bağdatlı İsmail Paşa. *Hediyyetü'l-ârifîn, esmâü'l-müellifîn ve âsâru'l-musannifîn*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

Baktır, Mustafa, “Suffe”, (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV yayınları, 2009).

Bedir, Murteza, “Sünnet”, (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV yayınları, 2010)

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn, *ez-Zühdü'l-kebîr*. thk. Âmir Ahmed Haydar. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfiyye, 1996.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn, *ez-Zühdü'l-kebîr B.* çev. Enbiya Yıldırım. İstanbul: Semerkand Yayınları, 2005.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn, *Şuabü'l-îmân*. thk. Abdülali Abdülhamîd Hâmîd. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2003.

Bırışık, Abdulhamid. “Katâde b. Diâme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/22-23. Ankara: TDV Yayınları, 2022.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*. thk. Mustafa Dîb el-Buga. 6 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1987.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Edebü'l-müfred*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1989.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *et-Târihu'l-evsat*. thk. Muhammed İbrâhim Zâid. 2 Cilt. Halep: Dâru'l-Va'y, 1977.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *et-Târihu'l-kebîr*. thk. Muhammed Abdülmüidhan. 8 Cilt. Haydarâbâd: Dâiratü'l-Me'ârifî'l-Osmaniyye, ts.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhârî*. çev. M. Beşir Eryarsoy vd. İstanbul: Polen, 2009.

Buhârî, Muhammed Saîd. *el-İmâm Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî*, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, ts.

Bûsîrî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ebû Bekir, *Zevâidü İbn Mâce*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.

Canan, İbrahim, “Ebû Hâtim er-Râzî, Muhammed b. İdrîs”, (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV yayınları, 1994)

Ca'fer el-Hüldî, Ebû Muhammed Ca'fer b. Muhammed, *el-Fevâid ve'z-zühd ve'r-rekâik ve'l-merâsî*. thk. Mecdî Fethî es-Seyyid. Tanta: Daru's-Sahâbe li't-Turâs li'n-Neşr ve't-Tahkîk ve't-Tevzî', 1989.

Cebecioğlu, Ethem. “İbnü'l-A'râbî, Ebû Saîd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 493. TDV Yayınları, 1999.

Cerrahoğlu, İsmail. “Abdullah b. Mes'ûd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/114-117. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Dâvûdî, Muhammed b. Ali, *Tabakâtü'l-müfessirîn*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1983.

Demirci, Mustafa. “Zenc”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/249. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Doğan, Yusuf, “Hz. Peygamber ve mizah”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, cilt 8, sayı 2.

Ebû Abdîrrahmân Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, thk. Mehdî el-Mahzûmî-İbrahim es-Sâmerrâî (Mektebetü'l-Hilâl, trs.)

Ebû Bekir Muhammed b. Hasan İbn Düreyd el-Ezdî, *Cemheretü'l-luğa*, thk. Remzi Münir Ba'İbekkî (Beyrut: Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, 1987).

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Kitâbü'z-zühd*. thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm - Ebû Bilâl Ganîm b. Abbâs. 1 Cilt. Hulvân: Daru'l-Mişkât li'n-Neşr ve't-Tevzî', 1993.

Ebû Hâtîm, Muhammed b. İdris, *Kitâbü'z-zühd*, thk. Hanzer Selîm Mahmûd ed-Dûmî, (Riyad: Dâru Atlas, 2000).

Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem er-Rüveyfî, *Lisânü'l-arab*, (Beyrut: Dâru Sâdır, h. 1414).

Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbü'l-luğa*, thk. Muhammed Avd Mur'ib, (Beyrut: Dâru İhyâi't-turâsi'l-Arabî, 2001).

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-aşfiyâ*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988.

Ebû Saîd İbnü'l-A'râbî, Ahmed b. Muhammed el-Basrî, *Ma'ne'z-zühd ve'l-makâlât ve sıfatü'z-zâhidîn B*. thk. Hatîce Muhammed Kâmil. Kahire: Matbaatu Dâri'l-Kütübi'l-Mısıriyye, 1997.

Ebû Saîd İbnü'l-A'râbî, Ahmed b. Muhammed el-Basrî, *Ma'ne'z-zühd ve'l-makâlât ve sıfatü'z-zâhidîn A*. thk. Sa'd Abdülğaffâr Ali. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

Ebû Saîd İbnü'l-A'râbî, Ahmed b. Muhammed el-Basrî, *Mu'cemu İbni'l-A'râbî*. thk. Abdülmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî. 3 Cilt. Dâru İbni'l-Cevzî, 1997.

Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed el-Hattâbî, *Meâlimü's-Sünen*, (Haleb: el-Matbaatü'l-ilmîyye, 1-4, 1932).

Ebû Muhammed Abdullah b. Vehb el-Misrî, *el-Câmi'*, thk. Mustafa Hasan Hüseyin Muhammed Ebû'l-Hayr (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1995)

Efendioğlu, Mehmet. “el-Musannef”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/237-238. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Ekrem Ziya el-Umerî. *Mevâridü'l-Hatîb el-Bağdâdî fi Târîhi Bağdâd*. Riyad: Dâru Taybe, 1985.

Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak dîni Kur'ân dili Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*, haz. Ertuğrul Özalp (İstanbul: İşaret yayınları, 2006)

Eroğlu, Muhammed, “Dahhâk b. Müzâhim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1993, 8/410-411.

Esed b. Mûsâ, Ebû Saîd el-Ümevî, *Kitâbü'z-zühd*. thk. Ebû İshâk el-Hüveynî, Mektebetü't-Tev'iyeti'l-İsâmiyye, Mektebetü'l-Va'yi'l-İslâmî, 1993.

Ezherî, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbü'l-luğa*, thk. Muhammed Avd Mur'ib, Beyrut: Dâru İhyâi't-turâsi'l-Arabî, 2001.

Fâdil b. Halef el-Hammâde, *İbn Ebi'd-Dünyâ muhaddisen ve muslihan* (Riyad: Dâru atlasi'l-hadrâ, 2012) 119-121.

Faryal Salem, *The Emergence of early sufi piety and Sunnî scholasticism- Abdullah b. al-Mubârek and teh formation of sunî identity in the second Islamic Century*, Leiden: Brill, 2016.

Feyizli, Hasan Tahsin, *Feyzû'l-Furkân Kur'ân-ı Kerîm ve açıklamalı mealî* (İstanbul: Server İletişim, 2010).

Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *İhyâu ulûmi'd-dîn*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.

Güşen, Seyit Ali, *İlk İki Asır Hadis Eserlerindeki Rivayetlerin Temel Hadis Kaynaklarına İntikali*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.

Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Nisabûrî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.

Halîfî, Ebû Ya'lâ Halîl b. Abdillâh, *el-İrşâd fî ma'rifeti ulemâi'l-hadîs*. thk. Muhammed Saîd Umer İdrîs. 3 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409.

Halil b. Ahmed, Ebu Abdirrahman el-Ferâhidî, *Kitâbü'l-ayn*, thk. Mehdî el-Mahzûmî İbrahim es-Sâmerrâî, Mektebetü'l-hilâl, trs.

Hatîb el-Bağdadî, EA Ahmed b. Ali, *Târîhu Bağdâd ve Züyûliüh*. 24 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.

Hatîb el-Bağdadî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali. *el-Müttefik ve'l-müfterik*. thk. Muhammed Sâdik el-Hâmidî, 3 Cilt, Dâru'l-Kâdirî li't-Tibâ'a ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1997.

Hatiboğlu, İbrahim, “İbn Ebû'd-Dünya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/457-462. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Hatiboğlu, İbrahim, “Muâfâ b. İmrân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/303-304. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Hennâd b. Serî, Ebû's-Serî el-Küfî, *Kitâbü'z-zühd*, thk. Abdurrahmân b. Abdülcebbâr el-Ferîvâî, 2 Cilt, Kuveyt: Dâru'l-Hulefâ li'l-Kitâbi'l-İslâmî, 1985.

Hennâd b. Serî, Ebû's-Serî el-Küfî. *Kitâbü'z-zühd-Hadislerle İslâmî hayat*. çev. Musa Akpınar - Faik Akcaoğlu. İstanbul: Beka Yayıncılık, 2017.

İbn Adî, Ebû Ahmed el-Cürcânî. *el-Kâmil fî du'afâi'r-ricâl*. thk. Âdil Ahmed - Ali Muhammed Muavviz. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.

İbn Arrâk, Nureddin Ali b. Muhammed. *Tenzîhu's-şerîati'l-merfûa ani'l-ahbâri's-şeniati'l-mevzûa*. thk. Abdülvehhâb Abdüllatif, Abdullah Muhammed Siddik el-Ğumârî. 2 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1399.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan. *Târîhu Dimeşk*. thk. Amr b. Ğarâme el-'Amrî. 80 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995.

İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib. *Fihristü İbn Atiyye*. thk. Muhammed Ebu'l-Ecfân, Muhammed ez-Zâhî. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1983.

İbn Düreyd, Ebû Bekir Muhammed b. Hasan el-Ezdî, *Cemheretü'l-luğa*, thk. Remzi Münir Ba'İbekkî, Beyrut: Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, 1987.

İbn Ebû Âsım, Ebû Bekir Ahmed b. Amr eş-Şeybânî. *el-Müzekkir ve't-tezkîr ve'z-zikr*. thk. Ebû Yâsir Hâlid b. Kâsım. Dâru'l-Menâr, 1993.

İbn Ebû Âsım, Ebû Bekir Ahmed b. Amr eş-Şeybânî. *Kitâbün fihi şey'ün min zikri'd-dünyâ ve fihi hüfzu'l-lisân ve's-samt ve'l-uzle*. thk. Abdülâlî Abdülhamîd Hâmid. Bombay: Dâru's-Selefiyye, 1987.

İbn Ebû Hâtım, Abdurrahmân b. Muhammed. *el-Cerh ve't-ta'dîl*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1953.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Musannef*. thk. Muhammed Avvâme. 26 Cilt. Cidde: Dâru'l-Kıble li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, 2006.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Musannef*. thk. Muhammed Avvâme. 26 Cilt. Dâru'l-Kıble- Mevsûatü 'ulûmi'l-Kur'an, 2006.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Musannef A*. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. 7 Cilt. Beyrut: Dâru't-Tâc, 1989.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Musannef B*. thk. Abdülhâlık Han el-Afgânî vd. 16 Cilt. Bombay: Dâru's-Selefiyye, 1979.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Musannef C*. thk. Hamd b. Abdullah el-Cum'a - Muhammed b. İbrâhîm el-Lahîdân. 16 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2004.

İbn Ebû Ya'lâ, Ebu'l-Hüseyn Muhammed b. Muhammed. *Tabakâtü'l-Hanâbile*. thk. Muhammed Hâmid el-Fakî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.

İbn Ebû'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Ferec ba'de's-şidde*. Mısır: Daru'r-Reyyân li't-Turâs, 1988.

İbn Ebû'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-İhvân*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1988.

İbn Ebû'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Kanâ'a ve't-teaffîf*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübî's-Sekâfiyye, 1993.

İbn Ebû'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Uzle ve'l-infirâd*. thk. Abdülhamîd Muhammed es-Sa'denî. Kahire: Mektebetü'l-Furkân, ts.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *en-Nafakatü 'ale'l-iyâl*. thk. Necm Abdurrahmân Halef. 2 Cilt. Daru İbn Kayyim, 1990.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *er-Rızâ anillâhi bi kazâihî*. thk. Ziyâ Hasen es-Selefi. 1 Cilt. Bombay: ed-Dâru's-Selefiyye, 1410.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *er-Rikka ve'l-bükâ*. thk. Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf. 1 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1998.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *es-Sabr ve's-sevâb aleyh*. thk. Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1997.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *eş-Şükr*. thk. Bedr el-Bedr. Kuveyt: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1980.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *et-Teheccüd ve kıyâmü'l-leyl*. thk. Muslih b. Cezâ el-Hârisî. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1998.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *et-Tevekkül 'alallah*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfiyye, 1993.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Hüsnü'z-zan billah*. thk. Muhlis Muhammed. Riyad: Daru Taybe, 1988.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Islâhu'l-mâl*. thk. M. Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfiyye, 1993.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *İstinâ'u'l-ma'rûf*. thk. Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf. Daru İbn Hazm, 2002.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Kazâu'l-havâic*. thk. Mecdî es-Seyyîd İbrâhîm. Kahire: Mektebetü'l-Kur'ân, ts.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Kıсарu'l-emel*. 1 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1997.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Kitâbu's-samt*. thk. Ebû İshâk el-Hüveynî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1410.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Kitâbu's-samt ve âdâbu'l-lisân*. thk. Necm Abdurrahmân Halef. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1986.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Kitâbü'l-vera'*. thk. Ebû Abdullah Muhammed b. Hamd el-Hamûd. Kuveyt: Dâru's-Selefiyye, 1988.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Mekârimü'l-ahlâk*. thk. Mecdî es-Seyyîd İbrâhîm. Kahire: Mektebetü'l-Kur'ân, ts.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Mudârâtü'n-nâs*. thk. Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf. Beyrut: Daru İbn Hazm, 1998.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Zemmü'd-dünyâ*. 1 Cilt. Dımaşk: Dâru İbn Kesîr, 1999.

İbn Ebü'd-Dünyâ, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed. *Zemmü'l-gıybe ve'n-nemime*. thk. Beşîr Muhammed Uyûn. Dımaşk: Mektebetü Dâri'l-Beyân, 1992.

İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali. *el-Mu'cemü'l-müfehres*. thk. Muhammed Şekür el-Meydânî. 1 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1998.

İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali. *Lisânü'l-mizân*. thk. Dâiratü'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye. 7 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemî li'l-Matbûât, 1971.

İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali. *Ta'cîlü'l-menfa'a*. thk. İkrâmullah İmdâdülhak. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Beşâir, 1996.

İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali. *Tehzîbü't-Tehzîb*. 12 Cilt. Haydarâbâd: Dâiratü'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye, ts.

İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî. *Fethu'l-Bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379.

İbn Hallikân, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Bermekî. *Vefeyâtü'l-a'yân ve eb-nâu ebnâi'z-zamân*. thk. İhsân Abbâs. 7 Cilt. Beyrut: Daru Sâdır, 1994.

İbn Hayr, Ebû Bekr Muhammed b. Hayr el-İşbîlî. *Fehresetü İbn Hayr el-İşbîlî*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf- Mahmûd Beşşâr Avvâd. 1 Cilt. Tunus: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2009.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büsti. *es-Sikât*. 9 Cilt. Haydarâbâd: Dâiratü'l-Me'ârifî'l-Osmaniyye, 1973.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaût - Muhammed Kâmil Kurra. 5 Cilt. Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009.

İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem er-Rüveyfî, *Lisânü'l-arab*, Beyrut: Dâru Sâdır, h. 14714.

İbn Mencûyeh, Ebû Bekir Ahmed b. Ali. *Ricâlü Sahîhi Müslim*. thk. Abdullah el-Leysî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1407.

İbn Mende, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Muhammed el-İsfehânî. *el-Müstahrec min kütübi'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetrafi min ahvali'n-nâs li'l-ma'rife*. thk. Âmir Hasan Sabrî. 3 Cilt. Bahreyn: Vüzâratü'l-Adl ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, ts.

İbn Nukta, Ebû Bekir Muhammed b. Abdülğanî el-Bağdâdî. *et-Takyîd li ma'rifeti rurvâti's-Sünen ve'l-Mesânîd*. thk. Kemal Yûsuf el-Hût. Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.

İbnü'l-Cevzî, Cemaeddin Abdurrahmân b. Ali. *el-Mevzûât*. thk. Abdurrahmân Muhammed Osman. 3 Cilt. Medine: Mektebetü's-Selefiyye, 1966.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali. *el-İlelü'l-mütenâhiye fi'l-ehâdîsi'l-vâhiye*. thk. İrşâdülhak el-Eserî. 2 Cilt. Faysalâbâd: İdâratü'l-Ulûmî'l-Eseriyye, 1981.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali. *Menâkibü'l-İmam Ahmed*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Dâru'l-Hicr, 1409.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali. *Sifatü's-safve*. thk. Ahmed b. Ali. 2 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2000.

İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali el-Bağdâdî. *el-Muntazam fî târîhi'l-mülûk ve'l-ümem*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ - Mustafa Abdülkâdir Atâ. 19 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1992.

İbnü'l-Mübârek, Abdullah. *ez-Zühhd ve'r-rekâik*. thk. Habîbürrahmân el-A'zamî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1966.

İbnü'l-Mübârek, Abdullah. *Kitâbü'l-cihâd*. thk. Nezîh Hammâd. 1 Cilt. Cidde: Dâru'l-Matbûâtî'l-Hadîse, ts.

İbnü'l-Mübârek, Ebü Abdurrahmân Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî. *Kitâbu'z-zühhd-Kalbin incelikleri*. çev. Abdullah Samed Afaracı. İstanbul: İ'tisam Yayınları, 2018.

İbnü'l-Mübârek, Ebü Abdurrahmân Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî. *Kitâbü'r-rekâik*. thk. Âmir Hasan Sabrî. 2 Cilt. Bahreyn: Mektebetü'l-Bahreyn, 2014.

İbnü'l-Mübârek, Ebü Abdurrahmân Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî. *Kitâbü'z-zühhd B*. çev. İshak Doğan. Konya: Yediveren, 2006.

İbnü'l-Mübârek, Ebü Abdurrahmân Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî. *Kitâbü'z-zühhd ve'r-rekâik M*. thk. Ahmed Ferid. 2 Cilt. Riyad: Dâru'l-Mi'râci'd-Devliyye, 1995.

İbnü'l-Mübârek, Ebü Abdurrahmân Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî. *Müsnedü'l-İmam Abdullah b. el-Mübârek*. thk. Subhî Bedrî es-Sâmerrâî. 1 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1987.

İbnü'n-Nedîm, Ebü'l-Ferec Muhammed b. İshâk. *el-Fihrist*. thk. İbrahim Ramazan. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1997.

İshak Doğan. *Zühhd - Hasan-ı Basrî*. Konya: Hüner, 2012.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Ahmed b. Hanbel". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/75-80. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/58-61. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Ebü Âsım en-Nebîl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 99-100. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Ebü Dâvûd es-Sicistânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/119-121. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "el-Câmiu's-Sahîh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/124-129. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "es-Sünen (İbn Mâce)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/143-145. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "İbn Mâce". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 20/161-162. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Mutarrif b. Abdullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/374. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Kandemir, Mehmet Yaşar. “Müslim b. Haccâc”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/93-94. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Kandemir, Mehmet Yaşar. “Tirmizî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/202-204. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Kara, Mustafa. “Ca'fer el-Huldî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/551. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Katib Çelebi, Hacı Halife Mustafa b. Abdullah. *Keşfü'z-zunûn an esâmi'î'l-kütüb ve'l-fünûn*. 6 Cilt. Mektebetü'l-Müsenna, 1941.

Kazvîni, Ebû Hafs Ömer b. Ali. *Meşyhatü'l-Kazvîni*. thk. Âmir Hasan Sabrî. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 2005.

Kelâbâzî, Ahmed b. Muhammed el-. *Ricâlü Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Abdullah el-Leysî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1407.

Kesler, Muhammed Fatih. “Mücâhid b. Cebr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/441. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Kuşeyrî, Abdülkerim b. Hevâzin el-. *Er-Risâle*. thk. Abdülhalîm Mahmûd - Mahmûd b. eş-Şerîf. 2 Cilt. Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.

Kutluay, İbrahim. “Tasavvuf İstilahlarının Oluşumunda Hadislerin Kaynaklık Değeri: Sahîh-i Buhârî'nin Kitâbü'r-Rikâk'ta Kullandığı Bâb Başlıkları Özelinde”. *Buhara'dan Konya'ya İrfan Mirası ve XIII. Yy. Medeniyet Merkezi Konya*. ed. Dilaver Gürer. 262-294. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.

Küçük, Raşit. “Abdullah b. Mübârek”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/122-124. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Küçük, Raşit. “İbn Ebû Âsım”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/422-423. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Merrûzî, Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed el-. *Kitâbü'l-vera'*. thk. Semîr b. Emîn ez-Züheyri. Riyad: Dâru's-Sumey'î, 1997.

Mervezî, Ebû Abdullah Hüseyin b. Hasan el-. *el-Birr ve's-sıla*. thk. Muhammed Saîd Buhârî. 1 Cilt. Riyad: Dâru'l-Vatan, 1419.

Mizzî, Yûsuf b. Abdurrahmân el-. *Tezhîbü'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 35 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980.

Moğultay b. Kılıç, Ebû Abdullah. *İkmâlu tezhîbi'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*. thk. Ebû Abdurrahman Âdil b. Muhammed-Ebû Muhammed Üsâme b. İbrâhim. 12 Cilt. el-Fârûku'l-Hadîsiyye, 2001.

Muâfâ b. İmrân, Ebû Mes'ûd el-Mevsilî. *Kitâbü'z-zühd*. thk. Âmir Hasan Sabrî. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1999.

Muâfâ b. İmrân, Ebû Mes'ûd el-Mevsilî. *Kitâbü'z-zühd T. çev.* Ahmet Yıldırım- Halil İbrahim Doğan. 1 Cilt. İstanbul: Ensar Yayınları, 2018.

Müneccid, Selahaddin. “Mu’cemu musannefâti İbn Ebi’d-Dünyâ”. *Mecelletü Mecma’i’l-Lugati’l-Arabiyye* 49/3-4 (1974).

Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmiu’s-Sahîh B.* thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Daru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, ts.

Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *Sahîh-i Müslim A.* Riyad: Daru Taybe, 2006.

Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Künâ ve’l-esmâ.* thk. Abdurrahîm Muhammed Ahmed el-Kaşkarî. 2 Cilt. Medine: İmâdetü’l-Bahsi’l-İlmî, 1984.

Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcü’l-arûs min cevâhîri’l-kâmus*, “Rakka”, thk. Abdüssettar Ahmed, Ali Hilâlî ve diğeri (Kuveyt: et-Turâsü’l-Arabî: 1987) 25/355.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b Şuayb. *Tesmiyetü fukahâi’l-emsâr.* thk. Muhammed İbrâhim Zâyid. 1 Cilt. Halep: Dâru’l-Va’y, 1369.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b Şuayb. *Tesmiyetü’ş-şüyüh.* thk. eş-Şerîf Hâtim b. Ârif el-Avnî. Mekke: Dâru Âlemi’l-Kavâid, 1423.

Önkâl, Ahmet, “Ahnef b. Kays”, (Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV yayınları, 1989).

Özafşar, Mehmet Emin. “Vekî’ b. Cerrâh”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 43/8-9. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Özel, Ahmet. “Merrûzî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 29/210-211. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Özkuyumcu, Nadir. “İbn Abdülhakem, Ebü’l-Kâsım”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 19/278-279. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Özvarlı, M. Sait, “Hârikulâde”, (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV yayınları, 1997)

Polat, Selahattin. “Rebî’ b. Huseym”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 34/495-496. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Râğib el-İsfehânî, *Müfredâtü elfâzi’l-Kur’ân*, thk. Safvân Adnân Dâvûdî, Dımaşk: Dâru’l-kalem, 2002

Safedî, Salahaddin Halil b. Aybek. *el-Vâfi bi’l-vefeyât.* thk. Ahmed el-Arnâvut - Mustafa Türkî. 29 Cilt. Beyrut: Daru İhyâi’t-Turâs, 2000.

Saklan, Bilal. “Esed b. Mûsâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 11/367-368. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Saklan, Bilal, *Hadis tarihinde muhaddis sûfîler* (İstanbul: İnsan yayınları, 2012).

Sâlih b. Ahmed, Ebü’l-Fadl eş-Şeybânî. *Sîretü’l-İmâm Ahmed b. Hanbel.* thk. Fuad Abdülmün’im Ahmed. İskenderiye: Dâru’d-Da’ve, 1404.

Salihî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *Tabakâtü ulemâi’l-hadîs.* thk. Ekrem el-Bûşî, İbrahim ez-Zeybek. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle li’t-Tibâ’a ve’n-Neşr ve’t-Tevzî’, 1996.

Sandıkçı, Kemal. *Sahîh-i Buhârî üzerine yapılan çalışmalar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.

Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muhammed. *el-Ensâb*. thk. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Yemânî. Haydarâbâd: Meclisu Dâirati'l-Me'ârifî'l-Osmâniyye, 1962.

Sezgin, Fuat. *Târîhu't-türâsi'l-Arabî*. çev. Mahmud Fehmi Hicâzî. 3 Cilt, 1991.

Subkî, Ebû Nasr Tâcüddin Abdülvehhâb b. Ali. *Tabakâtü's-Şâfi'iyeti'l-kübrâ*. thk. Mahmud Muhammed et-Tanâhî - Abdulfettâh Muhammed el-Hulv. 10 Cilt. Hecr li't-Tibâ'a ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1413.

Sülemi, Ebû Abdurrahmân Muhammed b. Hüseyin. *Tabakâtu's-süfiyye*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.

Şimşek, İbrahim. *Abdullah ibn el-Mübârek'in Kitâbü'z-zühd ve Buhârî'nin Kitabı'r-rikâk Bölümlerinin Mukayesesi ve Tefsir İlmi Açısından Değerlendirilmesi*. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Tekin, Dilek. "Müslim'in Sahîh'inin Yazılı Kaynakları Üzerine Bazı Tespitler". *Hadis ve Siyer Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2015), 124-163.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-. *el-Câmiu'l-kebîr A*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-. *el-Câmiu'l-kebîr B*. thk. Şuayb el-Arnaût ve diğeri. 6 Cilt. Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009.

Tuğlu, Nuri - Yıldırım, Ahmet. "Veki' b. Cerrâh ve Kitabı'z-Zuhd Adlı Eseri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25.

Uysal, Muhittin. "Dünyayı Yeren Asılsız Haberler, Tasavvuf ve İslam" 12/12 (2001).

Uysal, Muhittin. *Tasavvuf kültüründe hadis-Tasavvuf kaynaklarındaki tartışmalı rivayetler*, (Konya: Yediveren yayınevi, 2001)

Veki' b. Cerrâh, Ebû Süfyân. *Kitâbü'z-zühd*. thk. Abdurrahmân Abdülcebbâr el-Ferivâî. 3 Cilt. Riyad: Dâru's-Sumey'î, 1994.

Yardım, Ali. "Ebü's-Şeyh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/343-344. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yardım, Ali. "İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/442-443. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Yatkin, Nihat. *İbn Ebû Şeybe ve Musannef'i*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998.

Yıldırım, Ahmet. *Dârimî ve Sünen'i*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.

Zebîdî, Muhammed Murtazâ, *Tâci'l-arûs min cevâhîri'l-kâmus*, thk. Abdüsettar Ahmed, Ali Hilâlî ve diğeri (Kuveyt: et-Turâsü'l-Arabî: 1987)

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *el-Kâşif fî ma'rifeti men lehû rivâye fî'l-Kütübi's-Sitte*. thk. Muhammed Avvâme. 1 Cilt. Dâru'l-Kible, 1992.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*. thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1963.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnâvud. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Tezkiratü'l-huffâz*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.

Ziriklî, Hayreddin. *el-A'lâm*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.

HARİS MACİC

ŞARİH FİLOZOF
İBN RÜŞD'DE METAFİZİK

ŞARİH FİLOZOF
İBN RÜŞD'DE METAFİZİK

HARİS MACİĆ

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ŞARİH FİLOZOF İBN RÜŞD'DE METAFİZİK
HARİS MACÍĆ

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar hari-
cinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-45-4

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com

ŞARİH FİLOZOF
İBN RÜŞD'DE METAFİZİK

HARİS MACİĆ

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- İbn Rüşd. *Faslu'l-Makâl*. tah. M. Â. el-Câbirî. Beyrut: Merkezu Dirâsâti'l-Vahdeti'l-'Arabiyye, 1997.
- İbn Rüşd. *Tehâfutu'l-Tehâfut*. tah. M. Â. el-Câbirî. Beyrut: Merkezu Dirâsâti'l-Vahdeti'l-'Arabiyye, 1998.
- İbn Rüşd. *Telhîsu Kitâbi'l-Mekûlât*. tah. C. Cihâmî, *Telhîsu Mantiki Aristû*, I-V. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Lubnânî, 1992, içinde c. 2.
- İbn Rüşd. *Telhîsu Kitâbi'l-Kiyâs*. tah. C. Cihâmî. *Telhîsu Mantiki Aristû*, I-V. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Lubnânî, 1992, içinde c. 4.
- İbn Rüşd. *Telhîsu Kitâbi'l-Burhân*. tah. C. Cihâmî, *Telhîsu Mantiki Aristû*, I-V. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Lubnânî, 1992, içinde, c. 5.
- İbn Rüşd. *Şerhu'l-Burhân li Aristû*. tah. 'A. Bedevî, *Şerhu'l-Burhân li Aristû ve Telhîsu'l-Burhân*. Kuveyt: el-Meclisu'l-Vatanî li'l-Sekâfe ve'l-Funûn ve'l-Âdâb, 1984.
- İbn Rüşd. *eş-Şerhu'l-Kebîr li-Kitâbi'n-Nefs li-Aristû*. Latince'den Arapça'ya çev. İ. el-Gazzâlî. Tunus: el-Mucme'u'l-Tûnisî li'l-'Ulûm ve'l-Âdâb ve'l-Funûn 'Beytu'l-Hikme', 2000.
- İbn Rüşd. *Tefsîr mâ ba'de't-Tabî'a*. tah. M. Bouyges. Beyrut: Imprimerie Catholique, 1938-52.
- İbn Rüşd. *Telhîsu Kitâbi'l-Cedel*. tah. C. Butterworth ve A. A. Herîdî. Kahire: el-Hey'etu'l-Misriyyeti'l-'Âmme li'l-Kitâb, 1979.
- İbn Rüşd. *Telhîsu's-Semâ' ve'l-Âlem*. tah. C. el-'Alevî (Fez: Câmî' Sîdî Muhammed bin 'Abdullah, 1984)
- İbn Rüşd. *Epitome of the Parva Naturalia*. tah. ve İng. çev. H. Blumberg. Cambridge: Medieval Academy of America, 1972.
- İbn Rüşd. *Ez-Zarûrî fî Usûli'l-Fikh (Muhtasarı'l-Mustasfâ)*. tah. C. el-'Alevî. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.
- İbn Rüşd. *ed-Damîme fi'l-İlmi'l-İlâhî*. tah. M. A. el-Câbirî, *Faslu'l-Makâl*. Beyrut: Merkez Dirâsâti'l-Vahdeti'l-'Arabiyye, 1997, içinde.
- İbn Rüşd. *Metafizik Şerhi*. çev. Muhittin Macit. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2013.

İkinci Kaynaklar

- Acar, Rahim. "İbn Sînâ'ya göre Metafizikte Teolojinin Yeri," *Uluslararası İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, II, ed. M. Mazak ve N. Özkaya. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, 2009. c. 1, ss. 161-169.
- Adamson, Peter. "Yahyâ ibn 'Adî and Averroes on Metaphysics Alpha Elatton," *Documenti e Studi sulla Tradizione Filosofica Medievale* 21 (2010), ss. 343-374.
- Adamson, Peter. *Al-Kindi*. New York: Oxford University Press, 2007.
- Adamson, Peter. "Aristotle in the Arabic Commentary Tradition," C. Shields (ed.), *The Oxford Handbook to Aristotle*. Oxford: Oxford University Press, 2012, içinde, ss. 645-664.
- Adamson, Peter. "al-Kindi and the Reception of Greek Philosophy," P. Adamson ve R.C. Taylor (ed.), *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, ss. 32-51.
- Adamson, Peter. *The Arabic Plotinus: A Philosophical Study of the 'Theology of Aristotle'*. Londra: Duckworth, 2013.
- Akasoy, Anna. "Averroes," A. Grafton ve diğerleri (ed.), *The Classical Tradition*. Cambridge: Belknap Press, 2010, ss. 111-112.

- el-ʿAlevî, Cemâlüddîn. *el-Metnu'r-Rüşdî: Medhal li-Kirâ'a Cedîde*. Casablanca: Dâr Tûbkâl li'n-Neşr, 1986.
- Alexander Aphrodisias. *On Aristotle's Metaphysics 1*, İng. çev. W. E. Doodley. Londra: Duckworth, 1989.
- Alonso, Manuel. *Theologica de Averroes*. Granada: Yayınevi belli değil, 1947.
- Alper, Ömer Mahir. "İbn Rüşd'ün İbn Sînâ'yı Eleştirisi: el-Fark beyne Re'yeyi'l-Hakîmeyn," *Dîvân İlmî Araştırmalar Dergisi* 10 (2001), ss. 145-172.
- Altıntaş, Hayrani. *İbn Sina'nın Metafizigi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Yayınları, 1985.
- Altuner, İlyas. ve Fatih Özkan, "Metafizik Üzerine Büyük Şerh: Lambda Kitabı, Giriş," *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3-4 (2014), ss. 11-33.
- 'Ammâra, Muhammed. *el-Mâddiyye ve'l-Misâliyye fî Felsefe İbn Rüşd*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1983.
- Anagnostopoulos, Georgios. "Aristotle's Works and the Development of His Thought," G. Anagnostopoulos (ed.), *Blackwell Companion to Aristotle*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009, ss. 14-27.
- Aristotle. *The Complete Works of Aristotle*. Johnatan Barnes (ed.), Princeton: Princeton University Press, 1984.
- Arnaldez, Roger. *Averroes: A Rationalist in Islam*, İng. çev. D. Streight. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2000.
- Arnzen, Rüdiger. *Averroes on Aristotle's 'Metaphysics': An Annotated Translation of the So-called 'Epitome'*. New York: De Gruyter, 2010.
- Arnzen, Rüdiger. "On the Nature and Fate of Chapter V of Ibn Rushd's Epitome of Aristotle's Metaphysics," A. Akasoy (ed.), *Islamic Thought in the Middle Ages, Studies in Text, Transmission and Translation, in Honour of Hans Daiber* (Middle East and Islamic Studies E-Books Online, Collection 2008), ss. 43-58.
- Arnzen, Rüdiger. "İbn Ruşd on the Structure of Aristotle's Metaphysics," *Documenti e Studi sulla Tradizione Filosofica Medievale* 21 (2010), ss. 375-410.
- Atay, Hüseyin. *İbn Sina'da Varlık Nazariyesi*. Ankara: Gelişim Matbaası, 1983.
- Aydınli, Yaşar. *İbn Bâcce'nin İnsan Görüşü*. İstanbul: İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1997.
- Bakar, Osman. *İslam Düşüncesinde İlimlerin Tasnifi*, çev. A. Çapku. İstanbul: İnsan Yayınları, 2012.
- Baltussen, Han. *Philosophy and Exegesis in Simplicus: The Methodology of a Commentator*. Londra: Bloomsbury, 2008.
- Baltussen, Han. "From Polemic to Exegesis: The Ancient Philosophical Commentary," *Poetics Today* 28:2 (2007), ss. 247-281.
- Barker, Ernest. *The Political Thought of Plato and Aristotle*. New York: Dover Publishing, 1959.
- Barnes, Jonathan. *Aristotle*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Barnes, Johnatan. "Aristotle's Theory of Demonstration," *Phronesis* 14:2 (1969), ss. 123-152.
- Barnes, Jonathan. "Metaphysics," J. Barnes (ed.), *The Cambridge Companion to Aristotle*. New York: Cambridge University Press, 1995, ss. 66-109.
- Bayrakdar, Mehmet. *İslam Felsefesine Giriş*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Bedevî, 'Abdurrahmân. *el-Felsefe ve'l-Felâsife fi'l-Hadârati'l-'Arabiyye*. Sûsa: Dâru'l-Me'ârif, 1993.
- Bedevî, 'Abdurrahmân. *Aristû 'inde'l-'Arab*. [Küveyt]: Vekâletu'l-Matbû'ât, 1978.
- Bell, Ian. *Metaphysics as an Aristotelian Science*. Sankt Augustin: Academia Verlag, 2004.
- Bell, Ian. "Demonstration in Aristotle's 'Metaphysics'," *Apeiron: A Journal for Ancient Philosophy and Science* 32:2 (1999), ss. 75-108.
- Bello, Iysa Ade. *The Medieval Islamic Controversy between Philosophy and Theology: Icma' and Ta'wil in the Conflict between al-Ghazali and Ibn Rushd*. Leiden: E. J. Brill, 1989.

- Belo, Catarina. *Chance and Determinism in Avicenna and Averroes*. Leiden: Brill, 2007.
- Belo, Catarina. "Essence and Existence in Avicenna and Averroes," *Al-Qantara* 30:2 (2009), ss. 403-426.
- Berti, Enrico. "Multiplicity and Unity of Being in Aristotle," *Proceedings of the Aristotelian Society* 101 (2001), ss. 185-207.
- Bertolacci, Amos. *The Reception of Aristotle's Metaphysics in Avicenna's Kitāb al-Şifā*. Leiden: Brill, 2006.
- Bertolacci, Amos. "On the Arabic Translations of Aristotle's Metaphysics," *Arabic Sciences and Philosophy* 15 (2005), ss. 241-275.
- Bertolacci, Amos. "From al-Kindī to al-Farābī: Avicenna's Progressive Knowledge of Aristotle's Metaphysics According to His Autobiography," *Arabic Sciences and Philosophy* 11 (2001), ss. 257-295.
- Bertolacci, Amos. "Avicenna and Averroes on the Proof of God's Existence and the Subject-Matter of Metaphysics," *Medioevo. Rivista di Storia della Filosofia Medievale* 32 (2007), ss. 61-97.
- Birgöl, Mehmet Fatih. *İbn Rüşd'de Nedensellik*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2012.
- Black, Deborah L. "Alfarabi," J. J. E. Garcia ve T. B. Noone (ed.), *A Companion to Philosophy in the Middle Ages*. Oxford: Blackwell Publishing, 2002, ss. 109-117.
- Blumenthal, Henry J. *Aristotle and Neoplatonism in Late Antiquity*. Londra: Duckworth, 1996.
- Blumenthal, Henry J. "Themistius: The Last Peripatetic Commentator on Aristotle," R. Sorabji (ed.), *Aristotle Transformed. The Ancient Commentators and Their Influence*. Ithaca: Cornell University Press, 1990, ss. 113-124.
- Blumenthal, Henry J. "Iamblichus as a Commentator," *Syllecta Classica* 8 (1997), ss. 1-13.
- Boas, George. "Presuppositions of Aristotle's Metaphysics," *The American Journal of Philosophy* 55:1 (1934), ss. 36-48.
- Bolton, Robert. "Aristotle's Conception of Metaphysics as a Science," T. Scaltsas ve diğerleri (ed.), *Unity, Identity and Explanation in Aristotle's Metaphysics*. Oxford: Oxford University Press, 1994, ss. 321-354.
- Booth, Edward. *Aristotelian Aporetic Ontology in Islamic and Christian Thinkers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Bouyges, Maurice. *Inventaire des textes arabes d'Averroes*. Beyrut: Melanges de l'universite St. Joseph, 1922.
- Burnyeat, Myles. *A Map of Metaphysics Zeta*. Pittsburgh: Mathesis Publications, 2001.
- Butterworth, Charles E. "Translation and Philosophy: The Case of Averroes' Commentaries," *International Journal of Middle East Studies* 26:1 (1994), ss. 19-35.
- el-Câbirî, Muhammed 'Âbid. *Arap-İslam Aklının Oluşumu*. çev. İ. Akbaba. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003.
- el-Câbirî, Muhammed 'Âbid. *Felsefi Mirasımız ve Biz*. çev. S. Aykut. İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2000.
- El-Câbirî, Muhammed 'Âbid. *İbn Rüşd: Sıra ve Fikr*. Beyrut: Merkezi Dirâsâti'l-Vahdeti'l-'Arabiyye, 1998.
- El-Câbirî, Muhammed 'Âbid. *el-Musakkafûn fi'l-Hadâratil-'Arabiyye: Mihnetu İbn Hanbel ve Nekbetu İbn Rüşd*. Beyrut: Merkezi Dirâsâti'l-Vahdeti'l-'Arabiyye, 2000.
- Campanini, Massimo. *An Introduction to Islamic Philosophy*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008.
- Carmody, Francis J. "The Planetary Theory of Ibn Rushd," *Osiris* 10 (1952), ss. 556-586.
- Chroust, Anton-Herman. "The Origin of 'Metaphysics'," *The Review of Metaphysics* 14:4 (1961), ss. 601-616.
- Cleary, John J. "Emending Aristotle's Division of Theoretical Sciences," *The Review of Metaphysics* 48:1 (1994), ss. 33-70.

- Code, Alan. "The Aporematic Approach to Primary Being in Metaphysics Z," *Canadian Journal of Philosophy* 14 (1984), ss. 1-20.
- Code, Alan. "Aristotle's Logic and Metaphysics," D. Furley (ed.), *Routledge History of Philosophy*, II. New York: Routledge, 2005, c. 1, ss. 40-75.
- Code, Alan. "Aristotle's Metaphysics as a Science of Principles," *Revue Internationale de Philosophie* 51:201 (1997), ss. 357-378.
- Cohen, Marc S. "Aristotle's Metaphysics", E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (2016 Edition), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/aristotle-metaphysics/>>.
- Colaner, Nathan R. *Aristotle on Knowledge of Nature and Modern Scepticism*. Londra: Lexington Books, 2014.
- Cunningham, Francis A. "Averroes vs. Avicenna on Being," *New Scholasticism* 48 (1974), ss. 185-218.
- Çetinkaya, Bayram Ali. "İbn Rüşd'ün Projesi: Felsefe-Din Uzlaşımı," *Diyanet İlmî Dergi* 48:3 (2012), ss. 119-140
- D'Ancona, Cristina. "Greek into Arabic: Neoplatonism in Translation," P. Adamson ve R. C. Taylor (eds.), *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, ss. 10-31.
- D'Ancona, Cristina. "Aristû 'inda l-'Arab and beyond," A. Alwishah ve J. Hayes (ed.), *Aristotle and the Arabic Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, ss. 11-29
- D'Ancona, Cristina. "Commenting on Aristotle: From Late Antiquity to the Arab Aristotelianism," W. Geerlings ve C. Schulze (ed.), *Der Kommentar in Antike und Mittelalter. Beiträge zu seiner Erforschung*. Leiden: Brill, 2002, ss. 200-251.
- D'Ancona, Cristina. "Al-Kindî on the Subject Matter of the First Philosophy, Direct and Indirect Sources of al-Falsafa al-Ûlâ," J. A. Aertsen ve A. Speer (ed.), *Was ist Philosophie im Mittelalter?* Berlin: De Gruyter, 1998, ss. 841-855
- Davidson, Herbert A. *Alfarabi, Avicenna, and Averroes on Intellect: Their Cosmologies, Theories of the Active Intellect and Theories of Human Intellect*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- Davidson, Herbert A. *Proofs for Eternity, Creation and the Existence of God in Medieval Islamic and Jewish Philosophy*. New York: Oxford University Press, 1987.
- Davidson, Herbert A. "John Philoponus as a Source of Medieval Islamic and Jewish Proofs of Creation," *Journal of the American Oriental Society* 89:2 (1969), ss. 357-391.
- De Boer, Tjitze J. *The History of Philosophy in Islam*. New York: Dover Publications, 1967.
- de Moraes Farias, Paulo Fernando. "The Almoravids: Some Questions Concerning the Character of the Movement," *Bulletin de l'IFAN* 29:3-4 (1967), ss. 794-878.
- Demir, Mehmet. "Sudûr Kozmolojisi: Fârâbî ve İbn Sînâ Arasındaki Farklar Üzerine Bir Değerlendirme," *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 14 (2022), ss. 233-243.
- Deniz, Gürbüz. *Kelâm-Felsefe Tartışmaları (Tehâfutler Örneği)*. Ankara: Fecr Yayınları, 2009.
- di Giovanni, Matteo. "Demonstration and First Philosophy: Averroes on Met. Zeta as a Demonstrative Examination (al-fahs al-burhâni)," *Documenti e Studi sulla Tradizione Filosofica Medievale* 20 (2009), ss. 95-126.
- di Giovanni, Matteo. "The Commentator: Averroes's Reading of the Metaphysics," F. Amerini ve G. Galluzzo (ed.), *A Companion to the Latin Medieval Commentaries on Aristotle's Metaphysics*. Leiden: Brill, 2014, ss. 59-94.
- di Giovanni, Matteo. "Individuation by Matter in Averroes' Metaphysics," *Documenti e Studi sulla Tradizione Filosofica Medievale* 18 (2007), ss. 187-210.
- di Giovanni, Matteo. "Averroes and the Logical Status of Metaphysics," M. Cameron ve J. Marenbon (ed.), *Method and Methodologies Aristotelian Logic East and West, 500-1500*. Leiden: Brill, 2011, ss. 53-74.

- di Giovanni, Matteo. "Averroes' Notion of Primary Substance," A. Musco (ed.), *Universality of Reason, Plurality of Philosophies in the Middle Ages II*. Palermo: Officina di Studi Medievali, 2012, c. 1, ss. 55-65.
- di Giovanni, Matteo. "Substantial Form in Averroes' Long Commentary on Metaphysics," P. Adamson (ed.), *In the Age of Averroes. Arabic Philosophy in the Sixth/Twelfth Century*. Londra: Warburg Institute, 2011, ss. 175-194.
- di Giovanni, Matteo. "Averroes on the Doctrine of Genus as Matter," *Documenti e Studi sulla Tradizione Filosofica Medievale* 15 (2004), ss. 255-285.
- Druart, Therese-Anne. "Philosophy in Islam," A. S. McGrade (ed.), *The Cambridge Companion to Medieval Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, ss. 97-120.
- Druart, Therese-Anne. "Sha'y or Res as Concomitant of 'Being' in Avicenna," *Documenti e Studi sulla Tradizione Filosofica Medievale* 12 (2001), ss. 125-142.
- Druart, Therese-Anne. "Averroes on God's Knowledge of Being qua Being," *Anaquel de Estudios Arabes* 4 (1993), ss. 39-57.
- Duarte, Shane. "Aristotle's Theology and Its Relation to the Science of Being qua Being," *Apeiron* 40:3 (2007), ss. 267-318.
- Dunlop, Douglas Morton. "Al-Farabi's Introductory Sections on Logic," *The Islamic Quarterly* 2 (1955), ss. 264-282.
- Durusoy, Ali. "İbn Rüşd'ün Aristoteles İnşasında Farabî ve İbni Sina'nın Katkıları," T. Özdeş (ed.), *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu: İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek II*. Sivas: Asitan Yayınları, 2009, c.1, ss. 283-94.
- Eco, Umberto. *The Name of the Rose*. Londra: Vintage, 2004.
- el-Ehvânî, Ahmed Fuâd. *El-Felsefetü'l-İslâmiyye*. Kâhire: el-Hey'etu'l-Mısıriyye'l-İlmiyye, 1985.
- el-Ehvânî, Ahmed Fu'âd. "İbn Rüşd," M. M. Sharif (ed.), *A History of Muslim Philosophy with Short Accounts of Other Disciplines and the Modern Renaissance in Muslim Lands, II*. Weisbaden: Otto Harrassowitz, 1963, c. 1, ss. 540-564.
- Endress, Gerhard. "The Circle of al-Kindî: Early Arabic Translations from the Greek and Rise of Islamic Philosophy," G. Endress ve R. Kruk (ed.), *The Ancient Tradition in Christian and Islamic Hellenism*. Leiden: Research School CNWS, 1997, ss. 43-76.
- Endress, Gerhard. "Averrois Opera: A Bibliography of Editions and Contributions to the Text," G. Endress ve J. A. Aertsens (ed.) *Averroes and the Aristotelian Tradition*. Leiden: Brill, 1999, ss. 339-381.
- Endress, Gerhard. "Averroes' *De Caelo*: Ibn Rushd's Cosmology in His Commentaries on Aristotle's *On the Heavens*," *Arabic Sciences and Philosophy* 5 (1995), ss. 9-49.
- Fahrî, Mâcid. *İslam Felsefesi Tarihi*. çev. Kasım Turhan. İstanbul: İklim Yayınları, 1992.
- Fahrî, Mâcid. *Averroes: His Life, Works and Influence*. Oxford: Oneworld, 2001.
- Fahrî, Mâcid. "al-Farabi and the Reconciliation of Plato and Aristotle," *Journal of the History of Ideas* 26:4 (1965), ss. 469-478.
- Fahrî, Mâcid. *Al-Farabi: Founder of Islamic Neoplatonism*. Oxford: Oneworld Publications, 2002.
- Fahrî, Mâcid. "Metafizik'in Konusu: Aristoteles ve İbn Sina," çev. Ö. M. Alper, *İstanbul Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 4 (2001), ss. 195-206.
- Falcon, Andrea. "Commentators on Aristotle," E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (2013 edisyonu), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2013/entries/aristotle-commentators/>>.
- Fârâbî, Ebû Nasr. *Kitâbu'l-Cem'i beyne Ra'yeyi'l-Hakîmeyn*. Tah. Ali Bû Melhem. Beyrut: Mek-tebetu'l-Hilâl, 1996.
- Fârâbî, Ebû Nasr. *Tahsilu's-Sa'ade*. tah. A. B. Mulhim. Kahire: Dâr ve Mektebetu'l-Hilâl, 1995.
- Fârâbî, Ebû Nasr. *Kitâbu'l-Hurûf*. tah. M. Mehdî. Beyrut: Dâru'l-Meşrik, 1969.

- Fazzo, Silvia. "Aristotelianism as a Commentary Tradition," *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, Supplement no. 47 (2004), ss. 1-19.
- Fazzo, Silvia. "The Metaphysics from Aristotle to Alexander of Aphrodisias," *Bulletin of the Institute of Classical Studies* 53:1 (2012), ss. 51-68.
- Fletcher, Madelaine. "The Almohad Tawhid: Theology which Relies on Logic," *Numen* 38:1 (1991), ss. 110-127.
- Fraenkel, Carlos. "Philosophy and Exegesis in Al-Farabi, Averroes, and Maimonides," *Laval Theologique et Philosophique* 64:1 (2008), ss. 105-125.
- Frede, Michael. *Essays in Ancient Philosophy*. Oxford: Clarendon Press, 1987.
- Frede, Michael. "Epilogue," K. Algra ve diğerleri (ed.), *The Cambridge History of Hellenistic Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, ss. 771-797.
- Freudenthal, Gad. "Averroes' Changing Mind on the Role of the Active Intellect in the Generation of Animate Beings," A. Hasnawi (ed.), *La Lumière de l'Intellect: La pensée scientifique et philosophique d'Averroès dans son temps. Actes d'IVe colloque international de la SIHSPAI (Société internationale d'histoire des Sciences et de la philosophie arabes et islamiques), Cordoue, 9-12 décembre 1998*. Leuven: Peeters, 2011, ss. 319-328.
- Freudenthal, Gad. "The Medieval Astrologization of the Aristotelian Cosmos: Celestial Influences on the Sublunary World in Aristotle, Alexander of Aphrodisias, and Averroes," A. C. Bowen ve C. Wildberg (ed.), *New Perspectives on Aristotle's De Caelo*. Leiden: Brill, 2009, ss. 239-281.
- Galluzzo, Gabriele. *Aristotle's Ontology and the Middle Ages: The Tradition of Met., Book Zeta. The Medieval Reception of Book Zeta of Aristotle's Metaphysics*. Leiden: Brill, 2013.
- Galluzzo, Gabriele ve Mauro Mariani. *Aristotle's Metaphysics Book Z: The Contemporary Debate*. Pisa: Edizioni della Normale, 2006.
- Galston, Miriam. "Al-Farabi on Aristotle's Theory of Demonstration," P. Morewedge (ed.), *Islamic Philosophy and Mysticism*. New York: Caravan Books, 1997, ss. 23-34.
- Genequand, Charles. *Ibn Rushd's Metaphysics: A Translation with Introduction of Ibn Rushd's Commentary on Aristotle's Metaphysics, Book Lām*. Leiden: Brill, 1986.
- Genequand, Charles. "Metaphysics," S. H. Nasr ve O. Leaman (ed.), *History of Islamic Philosophy*. New York: Routledge, 2001, ss. 783-801.
- Gibson, Roy. ve Christina Kraus Shuttleworth (ed.), *The Classical Commentary: Histories, Practices, Theory*. Leiden: Brill, 2002.
- Gilson, Etienne. *History of Christian Philosophy in Middle Ages*. Londra: Sheed and Ward, 1955.
- Gilson, Etienne. *Reason and Revelation in the Middle Ages*. New York: Charles Scribner & Sons, 1932.
- Glasner, Ruth. *Averroes Physics: A Turning Point in Medieval Natural Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Goichon, Amélie. *La distinction de l'essence et de l'existence d'après Ibn Sīnā (Avicenne)*. Paris: Desclée de Brouwer, 1937.
- Gonzalez, Camilo V. "Aristotle's Division of Theoretical Sciences," *Biocosmology-Neo-Aristotelism* 3:4 (2013), ss. 619-628.
- Goodman, Lenn E. "Ibn Bajjah," S. H. Nasr ve O. Leaman (ed.), *History of Islamic Philosophy*. Londra: Routledge, 1996, ss. 294-312.
- Gottschalk, Hans Benedikt. "Continuity and Change in Aristotelianism," R. Sorabji (ed.), *Aristotle and After*. Londra: Institute of Classical Studies University of London, 1997, ss. 109-115.
- Gottschalk, Hans Benedikt. "The Earliest Aristotelian Commentators," R. Sorabji (ed.), *Aristotle Transformed. The Ancient Commentators and Their Influence*. Ithaca: Cornell University Press, 1990, ss. 55-81.

- Grayeff, Felix. "The Problem of the Genesis of Aristotle's Text," *Phronesis* 1:2 (1956), ss. 105-122.
- Gutas, Dimitri. *Greek Thought Arabic Culture*. Londra: Routledge, 1999.
- Gutas, Dimitri. *Avicenna and the Aristotelian Tradition*. Leiden: Brill, 1988.
- Gutas, Dimitri. "Classical Arabic Wisdom Literature: Nature and Scope," *Journal of the American Oriental Society* 101:1 (1981), ss. 49-86.
- Gutas, Dimitri. "Averroes on Theophrastus, through Themistius," G. Endress ve diğerleri (ed.), *Averroes and Aristotelian Tradition: Sources, Constitution, and Reception of the Philosophy of Ibn Rushd (1126-1198): Proceedings of the Fourth Symposium Averroicum*, Cologne, 1996. Leiden: Brill, 1999, ss. 125-144.
- Gutas, Dimitri. "Fârâbî," *Encyclopaedia Iranica* 9/2, ss. 219-20.
- Gutas, Dimitri. "Avicenna's Marginal Glosses on De Anima and the Greek Commentarial Tradition," *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, Supplement No. 83 (2004), ss. 77-88.
- Gutas, Dimitri. "On Translating Averroes' Commentaries," *Journal of the American Oriental Society* 110 (1990), s. 94.
- Hadot, Ilsetraut. "The Role of the Commentaries on Aristotle in the Teaching of Philosophy according to the Prefaces of the Neoplatonic Commentaries on the Categories," H. Blumenthal ve H. Robinson (ed.), *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, supplementary volume. Oxford: Clarendon Press, 1991. ss. 175-89.
- Hahn, Robert. "Aristotle as Ontologist or Theologian? Or, Aristotelian Form in the Context of the Conflicting Doctrines of Being in the 'Metaphysics'," *The Southwestern Journal of Philosophy* 10:1 (1979), ss. 79-88.
- Halper, Edward. "Aristotle on the Possibility of Metaphysics," *Revue de Philosophie Ancienne* 5:1 (1987), ss. 99-131;
- Harvey, Steven. "Conspicuous by his Absence: Averroes' Place Today as an Interpreter of Aristotle," G. Endress ve J. A. Aertsen (ed.) *Averroes and the Aristotelian Tradition*. Leiden: Brill, 1999, ss. 32-49.
- Hasse, Dag Nikolaus. "Arabic Philosophy and Averroism," J. Hankins (ed.), *Cambridge Companion to Renaissance Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, ss. 113-136.
- Hoffmann, Philippe. "What was Commentary in Late Antiquity? The Example of the Neoplatonic Commentators," M. L. Gill ve P. Pellegrin (ed.), *A Companion to Ancient Philosophy*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, ss. 597-622.
- Hourani, George Fadlo. "Ibn Rushd's 'ence of Philosophy," J. Kritzeck ve R. B. Winder (ed.), *The World of Islam: Studies in Honour of Phillip Hitti*. Londra: St. Martin's Press 1960, ss. 145-158.
- Husik, Isaac. "Averroes on the Metaphysics of Aristotle," *The Philosophical Review* 18:4 (1909), ss. 416-428.
- Hyman, Arthur. "İbn Rüşd'ün Akıl Teorisi ve Eski Şârihler," çev. A. Arkan, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (2002), ss. 47-57.
- İbn Ebî Useybi'a. *Uyûnu'l-Enba'*, tah. N. Ebû Rîde. Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hayât, 1965.
- İbnu'n-Nedîm. *el-Fihrist*. Kahire: Matba'atu'l-İstikâme, 1929.
- İbn Sînâ, eş-Şifâ: *el-İlâhiyyât*. tah. G. Kanavâti ve S. Zâyid. Kûm: Mektebetu Semmâha Âyetullahi'l-'Uzmâ el-Mer'âşi en-Necefi el-Kubrâ, 2012.
- İbn Sînâ, Ebû 'Alî. *el-İşârât ve't-Tenbîhât ma'a Şerhi Nasîrudîn et-Tûsî*. tah. Suleyman Dunya. 4 cilt. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 1983.
- İbn Sînâ, *el-Mubâhasât*, tah. M. Bidârfâr. Kum: İntişârât-i Bidâr, 1992.
- İbn Sînâ, *The Life of Ibn Sînâ (Autobiography)*, tah. ve çev. W. E. Gohlam. Albany: State of New York University Press, 1974.
- el-'Îrâkî, 'Âtif. *el-Menhecû'n-Nakdî fî Felsefeti İbn Rüşd*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1984.

- el-Îrâkî, 'Âtif. *en-Nez'atu'l-'Akliyye fî Felsefeti İbn Rüşd*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1984.
- Irwin, Terence H. *Aristotle's First Principles*. Oxford: Clarendon Press, 1988.
- Irwin, Terence H. "Aristotle's Discovery of Metaphysics," *The Review of Metaphysics* 31:2 (1977), ss. 210-229;
- Ivry, Alferd L. *Al-Kindi's Metaphysics. A Translation of Ya'qûb ibn Ishâq al-Kindi's Treatise "On the First Philosophy" (fi al-Falsafa al-Ûlâ)*. Albany: State University of New York Press, 1974.
- Ivry, Alfred L. "Al-Kindi's On First Philosophy and Aristotle's Metaphysics," G. F. Hourani (ed.), *Essays on Islamic Philosophy and Science*. Albany: State University of New York Press, 1975, ss. 15-25.
- Jaeger, Werner. *Aristotle: Fundamentals of the History of His Development*, İng. çev. R. Robinson. Oxford: Oxford University Press, 1962.
- Jaroszynski, Piotr. "From Ta Meta Ta Physika to Metaphysics," *Espiritu* 62:145 (2013), ss. 9-33.
- Jolivet, Jean. "The Arabic Inheritance," P. Dronke (ed.), *A History of Twelfth Century Western Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988), ss. 113-150.
- Judson, Lindsay. "Aristotle's Conception of First Philosophy and the Unity of Metaphysics A," <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.616.915&rep=rep1&type=pdf>
- Kanavâti, George. *Muellefâtu İbn Rüşd*. Kahire: el-Matba'atu'l-'Arabiyyetu'l-Hadîse, 1978.
- Karamanolis, George. *Plato and Aristotle in Agreement: Platonists on Aristotle from Antiochus to Porphyry*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Karamanolis, George. "Porphyry: the First Platonist Commentator on Aristotle," P. Adamson ve diğerkleri (ed.), *Philosophy, Science, and Exegesis in Greek, Arabic and Latin Commentaries*, I-II. Londra: Institute of Classical Studies, 2004, c.1, ss. 97-120.
- Kaya, Mahmut. "İbn Rüşd Sonrası İslam Felsefesinin Durumu," T. Özdeş (ed.), *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu, İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek* II. Sivas: Asitan Yayınları, 2009, c. 1, ss. 75-80.
- Kaya, Mahmut. "Mahiyet ve Varlık Konusunda İbn Rüşd'ün İbn Sînâ'yı Eleştirmesi," der. A. Sayılı, *İbn Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1984, ss. 453-459
- Kaya, Mahmut. "Felsefe-i Ûlâ," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 12, ss. 331-332.
- Kaya, Hacı. "İbn Rüşd Felsefesinde Bilimsel Yöntem," *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (2013), ss. 13-34.
- Kennedy, Hugh. *Muslim Spain and Portugal. A Political History of al-Andalus*. New York: Routledge, 2014.
- Al-Khalili, Jim. *The House of Wisdom: How Arabic Science Saved Ancient Knowledge and Gave Us the Renaissance*. Londra: Penguin Books, 2010.
- Kılıç, Cevdet. "Felsefi Düşüncede Bir Kavramı (Aristoteles ve Plotinus Felsefelerindeki Bir Kavramının İbn Sînâ Felsefesine Yansımaları)," *Dini Araştırmalar* 9:25 (2006), ss. 181-216.
- Kindî, Ebû Yusuf Ya'kub. *Fi'l-Felsefeti'l-Ûlâ*. tah. M. Ebû Rîde, *Rasâ'ilu'l-Kindî el-Felsefiyye'nin içinde*, Kahire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1950.
- Kogan, Barry S. *Averroes and the Metaphysics of Causation*. Albany: State University of New York Press, 1985.
- Kogan, Barry S. "Averroes on the Theory of Emanation," *Medieval Studies* 43 (1981), ss. 384-404.
- Kraus, Christina. ve Cristopher A. Stray, "Form and Content," C. S. Kraus ve C. A. Stray (ed.), *Classical Commentaries: Explorations in a Scholarly Genre*. Oxford: Oxford University Press, 2016, ss. 1-18.

- Kukkonen, Taneli. "Aristotle and Aristotelianism," A. Grafton ve diğerleri (ed.), *The Classical Tradition*. Cambridge: Belknap Harvard University Press, 2010, ss. 70-77.
- Kutluer, İlhan. *İbn Sina Ontolojisinde Zorunlu Varlık*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.
- Kutluer, İlhan. *İslâm'ın Klasik Çağında Felsefe Tasavvuru*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1996.
- Kutluer, İlhan. "Metafizik," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 29, ss. 399-402.
- Kügelgen, Anke von. "A Call for Rationalism: 'Arab Avveroists' in the Twentieth Century," *Alif* 16 (1996), ss. 97-132.
- Leaman, Oliver. *An Introduction to Classical Islamic Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Leaman, Oliver. *Averroes and His Philosophy*. Richmond: Curzon Press, 1998.
- Leaman, Oliver. "How Aristotelian is Averroes as a Commentator on Aristotle?" C. Baffioni (ed.), *Averroes and the Aristotelian Heritage* (Napoli: Guida, 2004) içinde, ss. 23-33.
- Leaman, Oliver. "Philosophy vs. Mysticism: An Islamic Controversy," *Royal Institute of Philosophy Supplement* 32 (1992), ss. 177-187.
- Lloyd, Anthony C. *Form and Universal in Aristotle*. Liverpool: Francis Cairns, 1981.
- Long, Anthony Arthur. *Hellenistic Philosophy: Stoics, Epicureans, Sceptics*. Los Angeles: University of California Press, 1986.
- Long, Helen S. "The Structure and Subject of Metaphysics A," *Phronesis* 38 (1993), ss. 257-80.
- Lorca, Andres Martinez. "İbn Rüşd'ün Skolastik ve Rönesans Felsefesi Üzerindeki Etkisi," T. Özdeş (ed.), *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu, İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek*, II. Sivas: Asitan Yayınları, 2009, c. 2, ss. 99-108.
- Loux, Michael. *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H*. Londra: Cornell University Press, 1991.
- Lynch, John Patrick. *Aristotle's School: a Study of a Greek Educational Institution*. Berkeley: University of California Press, 1972.
- Macdonald, Cynthia. *Varieties of Things: Foundations of Contemporary Metaphysics*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.
- Macit, Muhittin. "Tercüme Hareketleri," *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c.40, ss. 498-504.
- Macit, Muhittin. *İbn Rüşd ve Metafizik Şerhleri*. Yayınlanmamış doktora tezi: Marmara Üniversitesi, 2002.
- Marmura, Michael E. *Probing in Islamic Philosophy Studies in the Philosophies of Ibn Sina, al-Ghazali and Other Major Muslim Thinkers*. New York: Global Academic Publishing, 2005.
- Martini Bonadeo, Cecilia. 'Abd al-Latif al-Bagdâdî's Philosophical Journey: From Aristotle's Metaphysics to the 'Metaphysical Science'. Leiden: Brill, 2013.
- el-Ma'sûmî, Muhammed S. H. "İbn Bajjah," M. M. Sharif (ed.), *A History of Muslim Philosophy with Short Accounts of Other Disciplines and the Modern Renaissance in Muslim Lands II*. Weisbaden: Otto Harrassowitz, 1963, ss. 506-526.
- Mattock, John N. "The Early Translations from Greek into Arabic: an Experiment in Comparative Assessment," G. Endress ve M. Schmeink (ed.), *Akten des Zweiten Symposium Graeco-Arabicum* (Mart, 1987), ss. 73-102.
- McGinnis, Jon. ve David C. Reisman, *Classical Arabic Philosophy. An Anthology of Sources*. Cambridge: Hackett Publishing, 2007.
- Medkour, İbrahim. "İslam Felsefesi," çev. İ. Taş, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (2003), ss. 221-235.
- Menn, Stephen. "Fârâbî in the Reception of Avicenna's Metaphysics: Averroes against Avicenna on Being and Unity," D. N. Hasse ve A. Bertolacci (ed.) *The Arabic, Hebrew and Latin Reception of Avicenna's Metaphysics*. Berlin: De Gruyter, 2012), ss. 51-96
- el-Merrâkuşî, 'Abdulvâhid. *el-Mu'cib fî Telhîsi Ahbâri'l-Mağrib*, tah. M. S. el-Uryân. Kahire: Matba'atu'l-İstikâme, 1949.

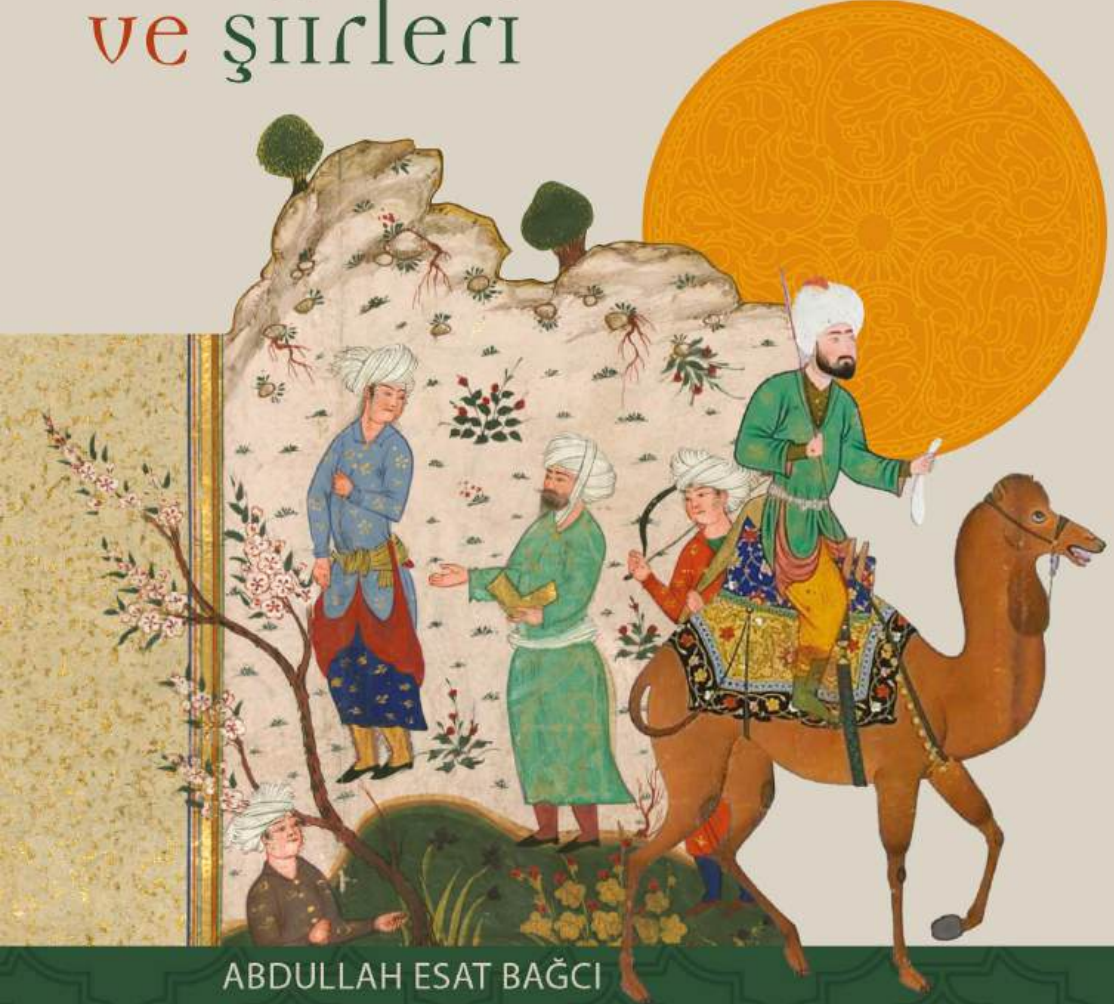
- el-Misbâhî, Muhammed. *el-Vechu'l-Âhar li-Hadâseti İbn Rüşd*. Beyrut: Dâru't-Talî'a li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1998.
- el-Misbâhî, Muhammed. "Hakku'n-Nazar fi'l-Mebâdi'i'l-Ûlâ beyne'l-Felsefe ve'l-İlm 'inde İbn Rüşd," *Alif: Journal of Comparative Poetics*, 16 (1996), ss. 52-76.
- Montada, Josep Puig. "Materials on Averroes' Circle," *Journal of Near Eastern Studies* 51:4 (1992), ss. 241-260.
- Montada, Josep Puig. "Philosophy in Andalusia: Ibn Bajja and Ibn Tufayl," P. Adamson ve R. C. Taylor (ed.), *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, ss. 155-179.
- Montada, Josep Puig. "Devru'l-Mitâfizikâ fi Cevâmî' İbn Rüşd," M. 'U. El-Mensiyye (ed.), *İbn Rüşd Feylesûfu'ş-Şark ve'l-Ğarb*, II. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1999, c.2, ss. 105-117.
- Morewedge, Parviz. "Philosophical Analysis and Ibn Sînâ's 'Essence-Existence Distinction'," *Journal of the American Oriental Society* 92 (1972), ss. 425-435.
- Morewedge, Parviz. *The Metaphysica of Avicenna (Ibn Sînâ): A Critical Translation-Commentary and Analysis of the Fundamental Arguments in Avicenna's Metaphysica in the Dānīsh Nāma-i 'Alā'ī (The Book of Scientific Knowledge)*. Londra: Routledge&Kegan Paul, 1973.
- Mûrâd, Muhammed B. *İbn Rüşd Feylesûfen Mu 'âsiran*. Kahire: Mısru'l-'Arabiyye li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2002.
- Mûsâ, Muhammed. *Beyne'd-Dîn ve'l-Felsefe*. İskenderiyye: Dâru'l-Me'ârif, 2003.
- Nasr, S.H. "The Meaning and Concept of Philosophy in Islam," S.H. Nasr ve O. Leaman (ed.), *History of Islamic Philosophy*, I-II. Londra: Routledge, 1996, ss. 21-26.
- Nasr, S.H. "The Qur'an and Hadith as Source and Inspiration of Islamic Philosophy," S.H. Nasr ve O. Leaman (ed.), *History of Islamic Philosophy*, I-II. Londra: Routledge, 1996, ss. 27-36.
- O'Leary, De Lacy. *Arabic Thought and Its Place in History*. Londra: Trubner & Co., 1922.
- Owens, Joseph. *The Doctrine of Being in the Aristotelian Metaphysics. A Study in the Greek Background of Medieval Thought*. Toronto: University of Toronto Press, 1957.
- Palencia, Angel Gonzalez. *Târîhu'l-Fikri'l-Endulûsî*, Arapça çev. H. Mu'nis. Kahire: Mektebetu'l-Sekâfeti'l-Dîniyye, 1955.
- Parens, Joshua. *An Islamic Philosophy of Virtuous Religions: Introducing Alfarabi*. New York: State University of New York Press, 2006.
- Patzig, Gunther. "Theology and Ontology in Aristotle's Metaphysics," J. Barnes ve diğerleri (ed.), *Articles on Aristotle*. Londra: Gerald Duckworth & Company Limited, 1979, ss. 33-34.
- Pérez Estévez, Antonio. "Substantiality of Prime Matter in Averroes," *The Modern Schoolman* 78 (2000), ss. 53-70.
- Peters, Francis Edward. *Aristotle and the Arabs: The Aristotelian Tradition in Islam*. Londra: University of London Press, 1968.
- Peters, Francis Edward. *Aristoteles Arabus: The Oriental Translations and Commentaries on the Aristotelian Corpus*. Leiden: Brill, 1968.
- Pessin, Sarah. "Proclean 'Remaining' and Avicenna on Existence as Accident: Neoplatonic Methodology and a Defence of 'Pre-Existing' Essences," J. Inglis (ed.), *Medieval Philosophy and the Classical Tradition in Islam, Judaism and Christianity*. Londra: Routledge, 2002, ss. 128-142.
- Pines, Shlomo. "Ibn al-Haytham's Critique of Ptolemy," *Proceedings of the Xth International Congress of the History of Science*. Paris: Herman, 1964, ss. 547-550.
- Plotinos. *The Enneads*, İng. çev. S. MacKenna. Londra: Faber and Faber Ltd., 1961.
- Politis, Vasilis. *Aristotle and the Metaphysics*. Londra: Routledge, 2004.

- Porphry. *The Life of Plotinus*, İng. çev. A. H. Armstrong. Cambridge: Harvard University Press, 1989.
- Rahman, Fazlur. "İbn Sina'da Mahiyet ve Varlık," çev. H. Akkanat, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10:2 (2010), ss. 193-209.
- Reale, Giovanni. *The Systems of the Hellenistic Age: History of Ancient Philosophy*. Albany: State of New York University Press, 1985.
- Reale, Giovanni. *The Concept of First Philosophy and the Unity of Metaphysics*. Albany: State University of New York Press, 1980.
- Renan, Ernest. *İbn Rüşd ve'r-Rüşdiyye*, Arapça çev: 'A. Zu'aytir. Kahire: Dâru İhyâ'î'l-Kutubi' Arabiyye, 1957.
- Rescher, Nicholas. "Al-Farabi on Logical Tradition," *Journal of the History of Ideas* 24:1 (1963), ss. 127-132.
- Rosenthal, Franz. *The Classical Heritage in Islam*. Londra: Routledge, 1992.
- Rosenthal, Erwin I. J. *Political Thought in Medieval Islam*. Cambridge: Cambridge University Press, 1962.
- Ross, David W. *Aristotle's Metaphysics*. 2 cilt. Oxford: The Clarendon Press, 1924.
- Ross, David W. *Aristotle*. Londra: Methuen & Co. Ltd., 1923.
- Ross, David W. *Aristotle's Prior and Posterior Analytics*. Oxford: Clarendon Press, 1957.
- Sabra, Abdelhamid. "The Andalusian Revolt against Ptolemaic Astronomy," E. Mendelsohn (ed.), *Transformation and Tradition in Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984, ss. 133-153.
- Saliba, George. *Islamic Science and the Making of the European Renaissance*. Cambridge: MIT Press, 2011.
- Sarıoğlu, Hüseyin. *İbn Rüşd Felsefesi*. İstanbul: Klasik Yayınları, 2012.
- Sarıtaş, Kamil. *İskender Afrodisi*. Yayınlanmamış doktora tezi: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Sellars, John. "The Aristotelian Commentators: A Bibliographical Guide," P. Adamson ve diğerleri (ed.), *Philosophy, Science, and Exegesis in Greek, Arabic, and Latin Commentaries*, I-II. Londra: Institute of Classical Studies, 2004, ss.239-268.
- Sellars, Wilfrid. "Substance and Form in Aristotle," *Journal of Philosophy* 54 (1957), ss. 688-699.
- Sharples, Robert W. "Aristotle's Exoteric and Esoteric Works: Summaries and Commentaries," *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, Supplement: 94 (2007), ss. 505-512.
- Sharples, Robert W. "Introduction: Whose Aristotle? Whose Aristotelianism?," R. W. Sharples (ed.), *Whose Aristotle? Whose Aristotelianism?* Aldershot: Ashgate, 2001, s. 4.
- Shehadi, Fadlou. *Metaphysics in Islamic Philosophy*. New York: Caravan Books, 1982.
- Smith, Robin. "Aristotle's Theory of Demonstration," G. Anagnostopoulos (ed.), *A Companion to Aristotle*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009, ss. 51-65.
- Sorabji, Richard. *The Philosophy of the Commentators 200-600AD: A Sourcebook*. 3 cilt. Londra: Duckworth, 2004.
- Sorabji, Richard. "The Ancient Commentators on Aristotle," R. Sorabji (ed.), *Aristotle Transformed. The Ancient Commentators and Their Influence*. Ithaca: Cornell University Press, 1990, ss. 1-30.
- Stone, Harold. "Avrupalılar Neden İbn Rüşd'ü Okumaktan Vazgeçti? Pierre Baile Örneği," çev. Ş. Korkut, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi* 18:210 (2014), ss. 148-158.
- Stone, Martin W. F. "The Debate on the Soul in the Second Half of the Thirteenth Century: A Reply to William Charlton," R. W. Sharples (ed.), *Whose Aristotle? Whose Aristotelianism?* Aldershot: Ashgate, 2001, ss. 78-104.
- Sykes, Richard D. "Form in Aristotle: Universal or Particular?" *Philosophy* 50:193 (1975), ss. 311-331.

- Şimşek, Oya ve Yaşar Aydın, "İbn Rüşd'ün İbn Sina'yı Eleştirisi," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17:1 (2008), ss. 283-296.
- Tahko, Tuomas E. "The Aristotelian Method and Aristotelian Metaphysics," P. Hanna (ed.), *An Anthology of Philosophical Studies*. Atina: Atiner, 2008, ss. 53-63.
- Tahko, Tuomas E. "Metaphysics as the First Philosophy," E. Feser (ed.), *Aristotle on Method and Metaphysics*. New York: Palgrave Macmillan, 2013, ss. 49-67.
- Taş, İsmail. "İslam Düşüncesinde Bir Zihniyet Dönüşümü: Oryantalizm ve Oksidantalizm Bağlamında Beytül-Hikme," *Marife Dergisi Oksidantalizm Özel Sayısı* 6:3 (2006), ss. 157-180.
- Taş, İsmail. "Ebû Süleyman es-Sicistânî ve İbn Rüşd Düşüncesinde Felsefe-Din Münasebeti," T. Özdeş (ed.), *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu: İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek II*. Sivas: Asitan Yayınları, 2009, c. 1, ss. 163-190.
- Taylor, Richard C. "The 'Kalâm fî mahd al-khair' (Liber de Causis) in the Islamic Philosophical Milieu," J. Krayer ve diğerleri (ed.), *Pseudo-Aristotle in the Middle Ages: the 'Theology' and other Texts*. Londra, Warburgton Institute, 1986, ss. 37-52.
- Taylor, Richard C. "Averroes: Religious Dialectic and Aristotelian Philosophical Tradition," P. Adamson ve R. C. Taylor (ed.), *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*. Londra: Cambridge University Press, 2005, ss. 180-200.
- Taylor, Richard C. "Averroes," J. J. E. Garcia ve T. B. Noone (ed.), *A Companion to Philosophy in the Middle Ages*. Oxford: Blackwell Publishing, 2002, ss. 182-195.
- Taylor, Richard C. "Averroes on Psychology and the Principles of Metaphysics," *Journal of the History of Philosophy* 36:4 (1998), ss. 507-523.
- Taylor, Richard C. "Averroes: God and the Noble Lie," R. E. Houser (ed.), *Essays in Honor of Armand Maurer*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2007, ss. 38-59.
- Taylor, Richard C. "Averroes' Philosophical Conception of Separate Intellect and God," A. Hasnawi (ed.), *La Lumière de l'Intellect: La pensée scientifique et philosophique d'Averroès dans son temps. Actes d'IVE colloque international de la SIHSPA (Société internationale d'histoire des Sciences et de la philosophie arabes et islamiques)*, Cordoue, 9-12 décembre 1998. Leuven: Peeters, 2011, ss. 391-404.
- et-Telîlî, 'Abdurrahmân. *İbn Rüşd fi'l-Mesâdirî'l-'Arabiyye*. Kahire: el-Meclisü'l-'Alâ li's-Sekâfe, 2002.
- Terkan, Fehrullah. *Çatışmanın Dinamikleri Din ve Felsefe Uzlaşmazlığı Üzerine*. Ankara: Elis Yayınları, 2007.
- Terkan, Fehrullah. "İslam'da Felsefe Geleneğinin İsimlendirilmesi ve Kökeni Üzerine," *İslami Araştırmalar Dergisi* 19:2 (2006), ss. 297-304.
- Thomson, James A. K. *The Ethics of Aristotle: the Nicomachean Ethics*. Londra: Allen & Unwin, 1953.
- Toktaş, Fatih. *İslam Düşüncesinde Felsefe Eleştirileri*. İstanbul: Klasik Yayınları, 2013.
- Tuominen, Miira. *The Ancient Commentators on Plato and Aristotle*. Newcastle: Acumen Publishing, 2009.
- Tuominen, Miira. "Philosophy of the Ancient Commentators on Aristotle," *Philosophy Compass* 7:12 (Aralık 2012), ss. 852-895.
- Türker, Mübahat. "el-Âmirî ve Kategoriler'in Şerhleriyle İlgili Parçalar," *Araştırma* 3 (1967), ss. 65-122.
- Twetten, David B. "Averroes on the Prime Mover Proved in the Physics," *Viator* 26 (1995), ss. 107-134.
- Twetten, David B. "Averroes' Prime Mover Argument," J. B. Brenet (ed.), *Averroes et les averroismes juif et latin: Actes du Colloque International (Paris, 16-18 juin 2005)*. Turnhout: Brepols Publishers, 2007, ss. 9-75.
- Urvoy, Dominique. "İbn Rüşd," S.H. Nasr ve O. Leaman (ed.), *History of Islamic Philosophy*, I-II. Londra: Routledge, 1996, ss. 330-345.

- Urvoy, Dominique. *Ibn Rushd (Averroes)*. Londra: Routledge, 1991.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslam Felsefesi. Kaynakları ve Etkileri*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*. İstanbul: Ülken Yayınları, 1997.
- Wacholder, Ben Z. *Nicolaus of Damascus*. Berkeley: University of California Press, 1962.
- Walzer, Richard. *Greek Into Arabic Essays on Islamic Philosophy*. Cambridge: Harvard University Press, 1962.
- Walzer, Richard. "On the Arabic Versions of Book A, α and Λ of Aristotle's Metaphysics," *Greek into Arabic, Essays on Islamic Philosophy*. Oxford: Bruno Cassirer, 1963, ss. 114-128.
- Walzer, Richard. "New Light on the Arabic Translations of Aristotle," *Greek into Arabic, Essays on Islamic Philosophy*. Oxford: Bruno Cassirer, 1963, ss. 60-113.
- Whitehead, Alfred North. *Process and Reality: An Essay in Cosmology*. New York: Free Press, 1978.
- Wisnovsky, Robert. *Avicenna's Metaphysics in Context*. Londra: Cornell University Press, 2003.
- Wisnovsky, Robert. "Notes on Avicenna's Concept of Thingness (şey'iyye)," *Arabic Sciences and Philosophy* 10 (2000), ss. 181-221.
- Wisnovsky, Robert. "The Nature and Scope of Arabic Philosophical Commentary in Post-Classical (CA. 1100-1900 AD) Islamic Intellectual History: Some Preliminary Observations," *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, Supplement No. 83, 2 (2004), ss. 149-191.
- Wolfson, Harry A. "Revised Plan for the Publication of a Corpus Commentariorum Averrois in Aristotelem," *Speculum* 38:1 (1963), ss. 88-104.
- Wolfson, Harry A. "The Twice-Revealed Averroes," *Speculum* 36:3 (1961), ss. 373-392.
- Wolfson, Harry A. "Averroes' Lost-Treatise on the Prime Mover," *Hebrew Union College Annual* 23:1 (1951), ss. 683-710.
- Wolfson, Harry A. "The Plurality of Immovable Movers in Aristotle and Averroes," *Harvard Studies in Classical Philology* 63 (1958), ss. 233-253.
- Woods, J. Michael. "Problems in Metaphysics Z, Chapter 13," I. M. E. Moravcsik (ed.), *Aristotle: A Collection of Critical Essays*. New York: Anchor Books, 1967, ss. 215-238.
- Yalın, Salih. "İbn Rüşd ve Metafizik," B. A. Çetinkaya (ed.), *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni*, X. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015, c. 7, ss.
- Yate, Asadullah A. *Ibn Rushd as Jurist*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Yıldırım, Şeniz. "İbn Rüşd Felsefesinin Latin Dünyasında Tanınması ve Latin İbn Rüşdçülüğü," *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14:25 (2012/1), ss. 93-114.
- Zimmermann, Fritz W. "The Origins of the So-Called *Theology of Aristotle*," J. Kraye ve diğerleri (ed.), *Pseudo-Aristotle in the Middle Ages: the 'Theology' and Other Texts*. Londra: Warburgton Institute, 1986, ss. 110-240.
- Zimmermann, Fritz W. "Proclus Arabus Rides Again," *Arabic Sciences and Philosophy* 4 (1994), ss. 9-51.

ebu'l-bahr el-hattî ve şiirleri

ABDULLAH ESAT BAĞCI

EBU'L-BAHR EL-HATTÎ VE ŞİİRLERİ

ABDULLAH ESAT BAĞCI

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Ebu'l-Bahr el-Hattî ve Şiirleri
ABDULLAH ESAT BAĞCI

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar hari-
cinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:
Prof. Dr. Muhammet TASA

ISBN: 978-625-6345-14-0

BASKI
SEBAT OFFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Haziran 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

EBU'L-BAHR EL-HATTÎ VE ŞİİRLERİ

ABDULLAH ESAT BAĞCI

KAYNAKÇA

- Abdunnûr, Cebbûr, *el-Mu'cemu'l-Edebi*, Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, Beyrut, 1984.
- Âli Tavk, Cafer Mehdi Abdulmuhsin, *Âhâtu Evâl fi Şi'ri Cafer el-Haffî*, Merkezu Evâl li'd-Dirâsât ve't-Tevsîk, Beyrut, 2015.
- el-'Amilî, el-Ḥur Muhammed b. el-Ḥasen, *Emelu'l-Âmâl*, thk. Ahmed el-Huseynî, el-Mektebetu'l-Endelus, Bağdat, 1965.
- el-'Âmilî, Muhsin el-Emîn, *A 'yânu 'ş-Şi'a*, Dâru't-Te'âruf li'l-Matbû'ât, Beyrut, 1983.
- el-'Askerî, Ebû Hilâl el-Ḥasen b. 'Abdillâh b. Sehl b. Sa'id b. Yahyâ, *Cemheratu'l-Emsâl*, Dâru'l-Fikr, Beyrût, Ts,
- , *Kitâbu 'ş-Şinâ'ateyn*, thk: Ali Muhammed el-Bicâvî, Ebu'l-Faḍl İbrâhîm, el-Mektebetu'l-'Unsuriyye, Beyrût, h. 1419.
- 'Atîk, Abdulazîz, *'İlmu'l-'Arûd ve'l-Kâfiye*, Dâru'l-Âfâki'l-'Arabiyye, Kahire, 2000.
- , *'İlmu'l-Bedi'*, Dâru'n-Naḥdati'l-'Arabiyye, Beyrut, 1985.
- , *'İlmu'l-Beyân*, Dâru'n-Naḥdati'l-'Arabiyye, Beyrut, 1985.
- , *'İlmu'l-Me'ani*, Dâru'n-Naḥdati'l-'Arabiyye, Beyrut, 2009.
- el-Bağdâdî, Ebu Tahir Muhammed b. Haydar, *Ḳânûnu'l-Belâga fi Nakdi'n-Nesri ve 'ş-Şi'r*, thk. Muhsin Ğayyâd 'Uceyl, 2. b., Muessesetu'r-Risale, Beyrut, 1989.
- Bedevî, Ahmed Ahmed, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebi 'inde'l-'Arab*, Dâru Nehḍa, Mısr, Kahire, 1996.
- Bekkâr, Yusuf Huseyn, *İtticâhâtu'l-Ġazel fi'l-Ḳarni's-Sânî 'Aşar*, byy, tsz.
- , *Binâu'l-Ḳasîde fi'n- Nakdi'l-'Arabiyyi'l-Ḳadîm fi Dav 'i'n-Nakdi'l-Ḥadîs*, Dâru'l-Endelus, Beyrût, tsz.
- Ali el-Bilâdî el-Bahrânî, *Envâru'l-Bedriyyîn fi Terâcimi 'Ulemâ'i'l-Ḳatîf ve'l-Aḥsâ' ve'l-Bahreyn*, Mektebetu'l-Mar'aşî, Kum, 1986.
- Bilge, Mustafa Lütfî, "Bahreyn", *DİA*, İstanbul, 1991, IV, 492-495.
- , "Ḳatîf", *DİA*, Ankara, 2022, XXV, 44-45.
- Bozkurt Nebî, "Hayf Mescidi", *DİA*, Ankara, 2009, XXIX, 277-278.
- el-Buḥturî, Ebû 'Ubâde el-Velîd b. 'Ubeyd b. Yahyâ eṭ-Ṭâî, *Divânû'l-Buḥturî*, Thk. Hasan Kamil eṣ-Şayrafî, Dâru'l-Ma'arif, Mısr, ty..
- el-Bustani, Butrus, *Udebâu'l-'Arab fi'l-Endelus ve 'Aşri'l-İnbi'âs*, Dâru Nazîr 'Abbûd, ty.
- el-Câhîz, Ebû Osmân 'Amr b. Baḥr, *el-Beyân ve't-Tebyîn*, Dâru ve Mektebetu'l-Hilâl, Beyrut, 1423, I-III.
- el-Cebbûrî, Yahya, *eş-Şi'ru'l-Câhilî Ḥasâisuhû ve Funûnuhu*, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1982.
- el-Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Ḥammâd, *eş-Şihâh Tâcu'l-Luġa ve Şihâhi'l-'Arabiyye*, thk: Ahmed Abdulġafûr 'Attâr, 4.b., Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, Beyrût, 1987.
- el-Curcânî, Ebû Bekr Abdulkâhîr b. Abdurrahman (ö. 471/1078), *Delâilu'l-İ'câz fi 'İlmi'l-Me'ânî*, thk: Mahmûd Muhammed Şakir, Maṭb'atu'l-Medenî, Kahire, 1992.
- , *Esrârû'l-Belâga*, thk. Mahmûd Muhammed Şâkir, Matba'atu'l-Medenî, Kahire, ty.

- Çelik, Taha, “Dehre Sövmeyiniz Rivâyeti Çerçevesinde Zaman Algısı”, *Uluslararası İslam Medeniyeti Zaman Sempozyumu*, Konya, 2015
- Çetin, Nihad Mazlum, “Arap”, *DİA*, İstanbul, 1991, III, 290.
- , “Beyit”, *DİA*, Ankara, 1992, VI, 66.
- , *Eski Arap Şiiri*, İstanbul Üniversitesi Yay. Şarkiyat Enst. İstanbul, 1973.
- Çınar, Mustafa, “Arap Edebiyatında Mucûn (Müstehcen) Şiirleri ve Şairleri Üzerine Bir İnceleme”, *KAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, S. 15, 18.
- Çiftçi, Hasan, “Klâsik İslam Edebiyatında Hiciv ve Mizah”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 1998, S. 10.
- Dayf, Şevki, *Tarihu'l-Edebi'l-Arabî, Asru'd-Duvel ve Imârât, Dâru'l-Maârif*, Kahire, 1980.
- Dereli, Muhammet Vehbi, *Osmanlı Dönemi Bedüyyât Şâirlerinden Âişe el-Bâuniyye ve Peygamber Methiyeleri*, Gece Kitaplığı Yayınları, 2014.
- , “Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Ebu't-Tayyib El-Ğazzî ve Şiirleri”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 2009. y. 9, S. 2.
- Durmuş, İsmail, “Fahr”, *DİA*, XII, İstanbul, 1995, XII, 79.
- , “Hezl”, *DİA*, İstanbul, 1998, XVII, 304-305.
- , “İhbâr”, *DİA*, XXI, 528, İstanbul, 2000.
- , “Meânî”, *DİA*, İstanbul, 2003, XXVIII, 204-205.
- , “Mektup”, *DİA*, Ankara, 2004 XXIX.
- , “Methiye”, *DİA*, Ankara, 2004, XXIX.
- , “Mübâlağa”, *DİA*, Ankara, 2020, XXXI, 407-408.
- , “Tehallus”, *DİA*, Ankara, 2011, XL, 317.
- , “Telmîh”, *DİA*, İstanbul, 2011, XXXX, 407-408.
- , “Teşbih”, *DİA*, Ankara, 2003, XL, 553.
- , “Üslup”, *DİA*, İstanbul, 2012, XLII, 383.
- Durmuş, İsmail -Mürsel Öztürk- İskender Pala, “Kâfiye” *DİA*, İstanbul, 2001, XXIV, 149-153.
- Ebu'l-Ferec, Qudâme b. Ca'fer b. Qudâme el-Bağdâdî, *Naqdu's-Şi'r*, 1.b., Matba'atu'l-Cevâib, İstanbul, h. 1302.
- Ebû Nüvâs el-Hasen b. Hâni' b. Abdilevvel el-Hakemî, *Dîvânu Ebi Nuvâs*, Thk. Behçet Abdulgâfur el-Hadîsî, Dâru'l-Kutubi'l-Vataniyye, Abu Dabi, 2010, 53.
- Ebû Rihâb, Hassân, *el-Ğazel 'Inde'l-'Arab*, 1.b., Matbâ'atu Mısır, Kâhire, 1947.
- Ebû Temmâm Hâbib b. Evs b. Hâris eṭ-Ṭâî, *Dîvânu Ebi't-Temmam*, Yay. Haz. Abdulcebbar Yunus-Abdulfetah Mustafa, Mektebetu Muhammed Ali Şabîh, Mısır, ty.
- Elmalı, Hüseyin, “Kaside”, *DİA*, XXIV, 562.
- Emîn, Bekrî Şeyh, *Muṭala'at fi's-Şi'ri'l-Memlûkî ve'l-'Usmânî*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut, 1986.
- el-Emîn, Hasan, “eş-Şeyh Cafer el-Hatfî Şâ'iru'l-Hâlic”, *el-'Arabî*, by., 1969, S. 125.
- Eminoğlu, Ali, *Şekil ve Muhtevâ Yönünden Muallakât Kasideleri*, Aybil Yayınları, Konya, 2017.
- Enîs İbrahim, *Mûsîka's-Şi'r*, Mektebetu'l-Anglo el-Mısrîyye, 2. b., Kahire, 1952.

- Ergin, Mehmet Mesut, İbn *Ma'sûm el-Medenî Şâ'iran*, Dâru'l-Beyrûtî, Dımaşk, 2004,
- , *İbnu'n Nahhâs el-Halebî ve Şiirleri*, Araştırma Yayınları, Ankara, 2008.
- , “Osmanlı Dönemi Arap Şiirinde Sosyal Unsurlar”, *Nüşa*, Sayı: 21, Ankara, Bahar 2006, sy. 6/21.
- , *el-Keyvânî Hayatı ve Şiiri*, Yayınlanmamış Doktor Tezi, SÜSBE, Konya, 2000.
- , “el-Huseyn b. Ahmed el-Cezerî ve Mersiyeleri”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, S. 2
- el-Ezherî, Ebû Manşûr Muhammed b. Ahmed el-Herevî, *Tehzibu'l-Luğa*, thk. Muhammed İvağ Mur'ib, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, Beyrût, 2001.
- el-Fârâbî, Ebû İbrâhîm, *Mu'cemu Dîvânî'l-Edeb*, thk. Ahmed Muhtâr Ömer, Muessesetu Dâriş-Şa'b li's-Şahâfe ve't-Tıbbâ'a ve'n-Neşr, Kahire, 2003.
- Faysal, Şukrî, *Tatavvuru'l-Ğazel beyne'l-Câhiliyye ve'l-İslâm min İmrîi'l-Kays ilâ İbn Ebî Rebî'a*, 2.b., Matba'atu Dımaşk, Dımaşk, 1964.
- Ferrûh, Ömer, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, Beyrut, 1981.
- el-Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed, *el-Mişbâhu'l-Munîr fî Ğarîbi's-Şerhi'l-Kebîr li'r-Râfi'i*, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut, ty.
- Fidan, İbrahim, *Arap Şâirlerinden İbnu'n-Nâkib ve Şiiri*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara, 2016.
- el-Firûzâbâdî, Mecduddîn Ebû Tahir Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Thk. Muhammed Naîm el-Araksûsî ve d., Muessesetu'r-Risâle li't-Tıbbâa ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut, 2005.
- Görgün, Tahsin, “İnşâ”, *DİA*, İstanbul, 2000, XXII, 340.
- el-Ĥafâcî, Ebû Muhammed İbn Sinân Abdullah b. Muhammed b. Sa'id, *Sirru'l-Fesâha*, 1.b., Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrût, 1982.
- el-Ĥalîl b. Ahmed, Ebû 'Abdirrahmân b. 'Amr b. Temîm el-Ferâhîdî el-Başrî (ö.170/786), *Kitâbu'l-'Ayn*, thk. Mehdi el-Mahzûmî, İbrâhîm es-Sâmerrâi, Dâru Mektebeti'l-Hilâl, Beyrût, ty., I-VIII.
- el-Ĥamevî, İbn Hicce, *Hizânetu'l-Edeb ve Ğâyetu'l-Ereb*, şerh: 'İsam Sakyû, 1.b., Dâru Mektebeti'l-Hilâl, Beyrût, 2004, I, 329.
- el-Ĥamevî, Şehabuddîn Ebû Abdullah Ya'kût b. Abdullah er-Rûmî, *Mu'cemu'l-Buldân*, 2. Baskı, Dâru Şâdir, 1995, Beyrut, 1995.
- el-Ĥansârî, Muhammed Bâkır b. Zeynil'âbidîn b. Ca'fer el-Mûsevî, *Ravđâtu'l-Cennât*, ed-Dâru'l-İslâmiyye, Beyrut, 1991.
- el-Ĥarezmi, Ebu Bekir Muhammed b. el-Abbas, *el-Emsâlu'l-Muvellode*, el-Mecma'u's-Sekâfi, Abudabi, 1424.
- Harman, Ömer Faruk, “Yâfes”, *DİA*, İstanbul, 2013, XLIII.
- Hasan, İzzet, *Şi'ru'l-Vukûf 'ala'l-Atlâl mine'l-Câhiliyye ilâ Nihâyeti'l-Ķarni's-Sâlis*, y.y., Dımaşk, 1968.
- el-Hâşimî, Ahmed b. İbrahim b. Mustafa (ö. h. 1362), *Cevâhiru'l-Belâğa fî'l-Me'ânî ve'l-Beyân ve'l-Bedî'*, thk. Yusuf eş-Şamîlî, el-Mektebetu'l-'Aşriyye, Beyrut, ty.

- el-Hâşimî, Ebu'l-Hayr Zeyd b. Abdullah b. Mesud b. Rifâ'a, *el-Emsâl*, Dâru Sa'diddîn, Dîmaşk, 1423 h.
- el-Hattî, Ebu'l-Bahr Şerafettin Cafer b. Muhammed el-'Abdî el-Ķatîfî *Dîvânu Ebu'l-Bahr Cafer b. Muhammed el-Hattî*, Nşr. Ali b. Hüseyin el-Hâşimî, Haydarî Matbaası, Tahran, 1323 h
- , *Dîvânu Ebi'l-Bahr*, thk. Adnan es-Seyyid Muhammed el-'Avâmî, Muessesetu'l-İntişârî'l-'Arabî, Beyrut, 2005
- , *Dîvânu Ebi'l-Bahr eş-Şeyh Cafer el-Hattî*, thk. Enîse Ahmed Halil, Abdulcelil Manşur el-'Arîd, Muessesetu Abdulaziz Suud el-Babfîn, Suudi Arabistan, 2002.
- Hâvî, İlyâ, *Fennu's-Şi'ri'l-Hamrî ve Ta'avvuruhû 'inde'l-'Arab*, Dâru's-Sekâfe, Beyrût, 1997.
- İbn Dirhem, Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed, *Nuzhetu'l-Ebşâr bi Tarâifi'l-Ahbar ve'l-Eşcar*, Dâru'l-'İbâd, Beyrut, 1431 h.
- İbn Dureyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen el-Ezdi, *Cemheratu'l-Luğa*, Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, thk.: Remzî Munîr Be'albekkî, Beyrût, 1987.
- İbn Fâris, Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Zekeriyâ el-Ķazvînî er-Râzî, *Mucmelu'l-Luğa*, thk: Zuheyr Abdulmuhsin Sultan, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1986.
- , *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, thk: Abdusselâm Muhammed Hârun, Dâru'l-Fikr, Dîmaşk, 1979, IV.
- İbn Ma'sûm, Ali b. Ahmed b. Muhammed Sadruddîn el-Medenî, *Sulâfetu'l-Aşr fi Mehâsini's-Şu'ârâ Bi Kulli Mısr*, Mektebetu'l-Hancî, Mısır, 1907.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fağl Muhammed b. Mukrim b. Ali Cemâluddîn el-Ensârî, *Lisânu'l-'Arab*, 3.bs., Dâru Şâdir, Beyrût, h.1414.
- İbn Tabaţaba, Ebu'l-Hasen Muhammed b. Ahmed b. el-Huseynî el-'Alevî, *İyâru's-Şi'r*, thk. Abdulaziz b. Nâsir el-Manî', el-Mektebetu'l-Hancî, Kahire ty., .
- İbnu'l-Esîr, Diyauddîn Naşrullah b. Muhammed, *el-Meselu's-Sâir fi Edebi'l- Kâtib ve's-Şâ'ir*, thk: Ahmed el-Hûfî, Bedvî Tıbâne, Dâru Nahda, Kâhire, 1970.
- İlhan, Mehmet Mehdi, Özet: "Ķatîf'te Osmanlı Yönetiminin İlk Yılları", *Belleten Dergisi*, , C. 51, S. 200, 1987.
- İpekten, Halûk, "Gazel", *DİA*, İstanbul, 1996, XIII.
- İyişenyürek, Orhan, *Abdullah Eş-Şebrâvî ve Şiiri*, Aybil Yayınları, Konya, 2019.
- , *Abdurrahman el-Mevsilî ve Şiirleri*, Palet Yayınları, Konya, 2023.
- el-Muhibbî, Muhammed Emîn b. Fağlullah b. Muhibbullah b. Muhammed, *Hulasatu'l-Eser fi A'yâni'l-Ķarni'l-Hâdî 'Aşar*, Dâru's-Şâdir, Beyrut, t.y.
- , *Nefhatu'r-Reyhâne ve Raşhatu Tîlâi'l-Hâne*, thk. Ahmed 'Inaye, Beyrut 2005.
- el-Ķalkaşendî, Ahmed b. Ali el-Ferâzî, *Şubhu'l-A'sâ fi Şimâ'ati'l-İnşâ*, thk. Muhammed Huseyn Şemsuddîn, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut, 1987.
- Karataş, Turan, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Yedi Gece Kitapları, İstanbul, 2001.
- el-Ķartâcenî, Hâzım, *Minhâcu'l-Bulegâ ve Sirâcu'l-Udebâ*, thk. Muhammed el-Hâbib b. el-Hûce, Dâru'l-Ķarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1986.

- Kâsım, Muhammed Ahmed - Dîb, Muhyiddîn, '*Ulûmu'l-Belâga el-Bedî'* ve '*l-Beyân ve'l-Me'ânî*, 1.b., el-Muessesetu'l- Hadîse li'l-Kitâb, Trablus, 2003.
- el-Kayrevânî, Ebû İshâk İbrahim b. Ali b. Temim, *Zehru'l-Âdâb ve Semeru'l-Elbâb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, Dâru'l-Cil, Beyrut, ty., 4. bs.
- el-Kayrevânî, İbn Reşîk Ebû Ali el-Hasen el-Ezdi, *el-'Umde fi Mehâsini's-Şi'ri ve Âdâbihi ve Nakdih*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid, Dâru'l-Cil, 5. b. Beyrût, 1981.
- el-Kazvîni, el-Haţîb Celâluddîn Ebû Abdullâh Muhammed b. Sa'duddîn b. Ömer, *el-Îdâh fi 'Ulûmi'l-Belâga*, thk. Muhammed Abdulmun'im Hâfâcî, 3.b., Dâru'l-Cil, Beyrut, ty..
- Kandemir, M. Yaşar, "eş-Şa'bi", *DİA*, İstanbul, 2010, XXXVIII, 217-218.
- el-Kefrâvî, Muhammed Abdulaziz, *eş-Şi'ru'l-'Arabî beyne'l-Cumûd ve't-Ṭatavvur*, Dâru'l-Kalem, Lübnan, Beyrut, ty
- Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-Muellifîn*, Dâru ihyai't-Turâsî'l-'Arabî, Beyrut, 1431 h.
- Koç, Celal Turgut, "Abdulbâkî Arif Efendi ve İki Kasidesi", *Nüşa*, XVII, S.44, 2017.
- Kurşun, Zekeriya, "Osmanlı Devleti'nin Basra Körfezi Siyaseti: Bağdat, Basra ve Lahsa Beylerbeylikleri" (1534-1672), *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2018.
- Küçüksarı, Mücahit, *İbn Hicce el-Hamevî ve Dîvânı (Edisyon-Kritik)*, Palet Yayınları, Konya-2018.
- , *Osmanlı Dönemi Arap Şâirlerinden İbrahim es-Sefercelâni ve Şiirleri*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2017.
- Macit, Muhsin, "Münâcât", *DİA*, İstanbul, 2006, XXXI, 563.
- Maţlûb, Ahmed, *Mu'cemu Muştalâhâti'n-Nakdi'l-'Arabîyyi'l-Kadîm*, Dâru Şuûni's-Sekâfiyyeti'l-'Âmme, Bağdat, 1989.
- , *Mu'cemu'l- Muştalâhâti'l-Belâğîyye ve Ṭatavvuriha*, Mektebetu Lubnân Nâşirûn, Beyrût, 2007.
- Mekkî, Hasan Hüseyin Âli Selhâm, *Ḥalîcu'l-Katîf ve's-Şira'*, Etyâf li'n-Neşri ve't-Tevzî', Suudî Arabistan, 2015.
- el-Merâğî, Ahmed Mustafa, '*Ulûmu'l-Belâga el-Beyân ve'l-Me'ânî ve'l-Bedî'*, 3.b., Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut, 1993.
- el-Meydânî, Abdurrahman Hasen Hâbenneke, *el-Belâgatu'l-'Arabîyye Esâsuhâ ve 'Ulûmuhâ ve Funûnuhâ*, Dâru'l-Kalem, 3. bs., Dımaşq, 2010.
- el-Meydânî, Ebu'l-Faql Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, en-Nisâburî, *Mecmau'l-Emsâl*, Thk. Muhammed Muhiddin Abdulhamid, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, ty.
- Muhammed, Halid Sâlim, "eş-Şâ'ir: Ebu'l-Bahr Cafer el-Hattî", *el-Beyân*, Kuveyt, 2000, S. 355.
- el-Muslim, Muhammed Said, *Hazihî Beledunâ'l-Katîf*, er-Riâsetu'l-'Âmme li Ri'âyeti's-Şebâb, Riyâd, 1997.
- en-Nuveydirî, Sâlim, *A'lâmu's-Sekâfeti'l-İslâmiyyeti fi'l-Bahreyn Hilâle 14 Ḳarnen*, Merkezu Evâl li'd-Dirâsât ve't-Tevsîk, 2. Bs., Bahreyn, 2015.

- en-Nuveyrî, Şihâbüddin Ahmed b. Abdulvehhab, *Nihâyetü'l-Erab fî Funûni'l-Edeb*, 1.b., Dâru'l-Kutub ve Vesâiki'l-Kavmiyye, Kahire, 1423 h.
- Orhonlu, Cengiz, "1559 Bahreyn Seferine Ait Bir Rapor", *Tarih Dergisi*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1968, c. XVII, S. 22
- Ömer Musa Paşa, *el-Edeb fî Biladi's-Şam Aşru'z-Zenkiyyîn ve'l-Eyyübiyyîn ve'l-Memâlik, el-Mektebetü'l-Abbâsiyye*, Dimaşk, 1964.
- Öztürk, Mevlüt, *İbnu't-Tayyib eş-Şerakî ve Şiirleri*, Aybil Yayınları, Konya, 2019.
- Pekparlatır, Selçuk, *Osmanlı Dönemi Şâirlerinden Yûsuf el-Esîr ve Şiiri*, Palet Yayınları, Konya, 2019.
- er-Râdî, İbn Fâris Ahmed b. Zekeriyâ, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, thk: Abdusselâm Muhammed Hârûn, Dâru'l-Fikr, Dimaşk, 1979.
- er-Râfî'î, Mustafa Sâdık, *Târîhu Âdâbi'l-'Arab*, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, byy. ty., III.
- er-Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer el-Huseyn, *Nihâyetü'l-Îcâz fî Rivâyeti'l-Î'câz*, thk. Nasrullah Hacımüftüoğlu, Dâru Şâdir, Beyrut, 2004.
- er-Rebî'î, Ahmed Hâcîm, "Ebu'l-Baħr el-Ĥaṭṭî: Dirâse fî Şi'rihi", *el-Ĥalîcu'l-'Arabî*, XXI, S. 1, Basra.
- Rumbeyoğlu Fahreddin, Mehmed Nabi, Bab-ı Ali Hariciye Nezareti Bahreyn Adaları Meselesi, Akt: Ünal Taşkın, *Tarih Okulu Dergisi*, Mart 2014 yıl: 7, S. XXVII,
- Samancı, Yusuf Sami, *Osmanlı Dönemi Arap Şâirlerinden Mencek Paşa ve Şiirleri*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2017.
- es-Semâvî, Muhammed Tahir, *eṭ-Ṭalî'a min Şu'arâi's-Şi'a*, Dâru'l-Muerrihi'l-'Arabî, Beyrut, 2003.
- es-Sekkâkî, Ebu Yakûb Yûsuf b. Ebî Bekr, *Miftâhu'l-'Ulûm*, 1. bs., Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrût, 1407/1987.
- Şâkir, Mahmud, *Mevsû'atu Târîhi'l-Ĥalîci'l-'Arabî*, Dâru 'Usâme li'n-Neşr, Amman, 2003.
- eş-Şenferâ, Amr b. Mâlik, *Dîvânu's-Şenferâ*, Thk. Emîl Bedî' Yâkûb, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut, 1996, 88-89.
- Şensoy, Sedat, *Abdülkahir el-Cürçânî'de Anlam Problemi*, Detay Copy Center, İstanbul, 2010.
- , "Ta'kid", *DİA*, İstanbul, 2010, XXXIX, 457.
- , Belagat Geleneğinde Akli Mecâz Tartışmaları, *İslam Araştırmaları Dergisi*, S. 8, 2002.
- , *Osmanlı Dönemi Arap Şâirlerinden Hasan el-Bûrîni ve Dinî Şiirleri*, Palet Yayınları, 2019.
- , Küçüksarı, Mücahit, "İbn Şeref el-Kayravânî'nin Şiirlerinde Şikâyet Teması" *Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 6, Aralık, 2019.
- Şerîf er-Râdî, Ebu'l-Ĥasen Muhammed b. el-Hüseyn b. Mûsâ b. Muhammed el-Müsevî el-'Alevî, *Dîvânu Şerîf er-Râdî*, Th. Ahmed Abbas el-Ezherî, el-Matbâ'atu'l-Edebiyye, Beyrut, 1307 m.
- Şubber , Cevad, *Edebu't-Taf ev Şu'arâu'l-Huseyn*, Dâru'l-Murteḏâ, Beyrut, 1988.

- et-Tâcir, Muhammed Ali, *'Ikdu'l-Leâl fi Târîhi'l-Evâl*, Nşr. İbrahim Beşmî, Muessesetu'l-Eyyâm li's-Şahâfe ve't-Tibâa ve'n-Neşr, Bahreyn, 1994.
- Tala, Murat, "Belâgatte Metafor Problemi: Bir Anlam, Yapı Ve Mecâz Sorunu Olarak İstiâre-i Mekniyye", *Bilimmâme*, 2019/2, XXXVIII.
- , "Mecâz Problemi Olarak Alâka: Antâkî'nin el-'Alâka'sı Bağlamında Bir Bakış", *Marîfe Dini Araştırmalar Dergisi*, Konya, 2019, S.2, XIX.
- et-Tâlekânî, Ebu'l-Kâsım eş-Şâhib İsmail b. 'Abbâd b. el-Abbas, *el-Muhtât fi'l-Luğa*, Thk. Muhammed Hasan Âli Yasin, 'Âlemu'l-Kutub, Beyrut, 1994.
- Tasa, Muhammed, *Ahmed b. Şâhin el-Kıbrısî ve Şiirleri*, Aybil Yayınları, Konya, 2013.
- , *İbnu's-Semmân ve Şiirleri*, Adal Ofset, Konya, 2007.
- et-Tehânevî, Muhammed Ali, *Keşşâfu İştlâhâti'l-Funûn ve'l-'Ulûm*, thk. Ali Dahrûc, Mektebetu Lübnan, I. b. Beyrût, 1996, I-II.
- et-Tenûhî, Ebû Kays İzzuddîn, *Tehzibu'l-İddâh*, Matbâ'atu'l-Câmi'ati's-Sûriye, Dımaşk, 1948.
- , el-Edeb fi'l-Bahreyn fi Fâtihâti'l-Karni'l-Hâdî 'Aşar, *Mecelletu'l-Mucme'il-İlmî*, Dımaşk, 1928, VIII.
- Toprak, M. Faruk, "Mersiye", *DİA*, İstanbul, 2004, XXIX, 215.
- , "Arap Şiirinde Adı Geçen Şarap Adları ve Bazı Hamriyyat Terimleri", *Ekev Akademi Dergisi*, c. 2, S. 3, 2000.
- Turabi, Ahmet Hakkı, İshak el-Mevsîlî, *DİA*, İstanbul, 2000, XXII, 536-537.
- Tülücü Süleyman, "Hammâd Acred", *DİA*, İstanbul, 1997, XV, 167.
- Vehbe, Mecdî, Kâmil el-Mühendis, *Mu'cemu'l-Muštalahâti'l-'Arabîyye fi'l-Luğati ve'l-Edebi*, 2. bs., Mektebetu Lubnân, Beyrût, 1984.
- Yakûb, Emîl Bedî', *el-Mu'cemu'l-Mufaşşal fi 'İlmi'l-'Arûd ve'l-Kâfiyye ve Funûni's-Şi'r*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1991.
- Yavaş, Fatih, "Arap Şiirinde Hayvanlar İçin Yazılmış Mersiye", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 65, I, 2024, 397-434.
- - Bilgehan, İzzettin, "Mütenebbî'nin El-Muğîs B. Bişr El- 'İclî'ye Yazdığı Kaside-i Bâiyyesi'nin Arap Şiirinin Klasik Kaside Yapısı Çerçevesinde Tahlili". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 34, 2024, 264-291.
- Yıldız, Ahmet, *Nil Şâiri Hafız İbrahim ve Siyasi Şiirleri*, Palet Yayınları, Konya, 2017.
- ez-Zebîdî, Muhammed b. Muhammed b. 'Abdurrezzâk el-Huseynî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Tab'atu Kuveyt, Kuveyt, ty.
- ez-Zemaşerî, Ebu'l-Kasım Mahmud b. 'Amr b. Ahmed Cârullah, *Esâsu'l-Belâga*, Thk. Muhammed Bâsel 'Uyûn es-Sûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998.
- Zeynelabidin, Beşîr, *el-Bahreyn ve 'Alâkâtuha'l-Hâriciyye İbbâne'l-Karni's-Sâdisi 'Aşar*, Matbâ'atu Câmi'ati'l-Bahreyn, Bahreyn, 2009.
- ez-Zeyyânî, Emel İbrahim, *el-Bahreyn beyne'l-İstiklâli's-Siyâsi ve'l-İntilâki'd-Duvelî*, b.y., 1994.
- ez-Ziriklî, Hayreddin b. Mahmud b. Muhammed b. Ali b. Faris ed-Dımaşkı, *el-A'lâm*, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut, 2002.

İnternet Kaynakları

<https://www.google.com/maps/place/Katif+Suudi+Arabistan/@29.6453685,43.5331174,5.29z/data=!4m5!3m4!1s0x3e35ff3ffd2e5c95:0x617ae1e5dbc232f9!8m2!3d26.5764917!4d49.998236>, (Erişim Tarihi: 09.11.2022)

Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Bir Portre

İbn Matuk ve Şiirleri

Mohammad Mohammadi

Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Bir Portre
İbn Matuk ve Şiirleri

MOHAMMAD MOHAMMADI

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Bir Portre
İbn Matuk ve Şiirleri**

MOHAMMAD MOHAMMADI

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:

Prof. Dr. Muhammet TASA

ISBN: 978-625-6345-18-8

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74421

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Bir Portre
İbn Matuk ve Şiirleri

MOHAMMAD MOHAMMADI

KAYNAKÇA

- Abdulbâki, Muhammed Fuâd. *el-Mu‘cemu’l-Mufehres li’l-Elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*. İstanbul: el-Maṭba‘atu’l-İslâmiyye, 1. Baskı., 1982.
- Abdulkerim, Zeyneb. “Dirâsetu’t-Tahlîliyye li Nemâzi Şi‘riyye min Şi‘ri İbn Ma‘tûk el-Mûsevî.” *Mecelletu Kulliyeti’l-‘Arabiyet’l-İslâmiyye li’l-‘Ulûmi’t-Terbeviyye ve’l-İslâmiyye* 20/ (2015), 43–56.
- Abdullatîf, Muhammed Hammâse. *el-Cümle fi’ş-Şi‘ri’l-‘Arabî*. Kahire: Mektebetu’l- Hâncî bi’l-Kâhire, 1. Baskı., 1990.
- Cebbûr, ‘Abdu’n-Nûr. *el-Mu‘cemu’l-Edebî*. Beyrût: Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyin, 1. Baskı., 1979.
- el-Mutenebbî Ebu’ṭ-Ṭayyib, Ahmed b. Hüseyin el-Ca‘fi. *Dîvânu’l-Mutenebbî*. Beyrut: Dâru Beyrût, 1983.
- Aḥtar, Yasemîn. *eş-Şekvâ fi’ş-Şi‘ri’l-‘Arabî fi’n-Nisfi’l-‘Evvel mine’l-Karni’l-İşrîn*. İslamâbad: el-Câmi‘atu’l-İslâmiyye el-‘Âlemiyye, Arap Dili Fakültesi, Doktora Tezi, 2010.
- Alî, Fatime. “Seyr-i Ğazel Der Şi‘r-i Fârsî.” *Faṣıl-nâme-i Edebiyat-i Fârsî* 6 (1965), 95–114.
- alsahra.org. “Himâ Ḍuriyye.” Erişim Tarihi: 2 Kasım 2022. <https://alsahra.org/2007/07/لمحات-تاريخية-وجغرافية-عن-حمى-ضرية/>
- Altuntaş, Halil - Muzaffer Şahin. *Kur’ân-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 10 Baskı., 2006.
- ‘Ânûti, ‘Usâme. *Ebûl-‘Atâhiye Râidu’z-Zuhd fi’ş-Şi‘ri’l-‘Arabî*. Beyrût: Câmi‘atu’l-Amîrkiyye, 1957.
- el-‘Aracî, Muhammed Huseyin. *eş-Şi‘r fi’l-Kûfe munzu Evâsiṭi’l-Karni’s-Sânî hattâ Nihâyeti’l-Karni’s-Sâlis*. Bağdat: Manşûrâtu’l-Cemel, 1. Baskı., 2007.
- As, Efdal. “XVI. YY. ’dan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Türk-İran Sınır Sorunları ve Çözümü.” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Estitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 46/ (2010), 219–253.
- el-‘Atî eş-Şâfi‘î, Hasan b. Ahmed eş-Şehîr İbn Ma‘tûk. *Râiku’l- Âdâb fi Medḥi Seyyidi’l-‘Arab*, ts..
- ‘Atîk, Abdulazîz. *‘İlmu’l-‘Arûd ve’l-Kâfiye*. Beyrut: Dâru’n-Nahḍati’l-‘Arabiyye, 1. Baskı., 2002.
- _____. *‘İlmu’l-Bedî’*. Beyrût: Dâru’n-Nahḍati’l-‘Arabiyye, 1. Baskı., ts..
- ‘Atvân, Hüseyin. *Muḳaddimetu’l-Ḳaşîdeti’l-‘Arabiyye fi’l-‘Aşri’l-*

- 'Abbâsiyyi'l-Evvel. Kahire: Dâru'l-Me'ârif bi Mısr, 1. Baskı., 1119.
- _____. *Muḳaddimetu'l-Ḳaşıdetu'l-'Arabıyye fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif bi Mısr, 1. Baskı., 1970.
- Aydemir, Yaşar. "Medhiye (Türk Edebiyatı)." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 410–411. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- el-'Azâvî, 'Abbas. *Târîhu'l-'Irâk beyne İhtilâleyn*. Bağdat: Şirketu't-Ticâre ve't-Tıbâ'atu'l-Maḥdûda, 1. Baskı., 1949.
- Bağcı, Abdullah Esat. *Arap Şairlerinden Ebu'l-Bahr el-Hattî ve Şiirleri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Basrah City. "Şi'ru'l-Başra fi'l-Ḳarni'r-Râbi'i'l-Hicrî." Erişim Tarihi: 1 Kasım 2022. <https://www.basrahcity.net/pather/report/basrah/85.html>
- Bekkâr, Yusuf. *Ġazelu'l-Mekkîyin fi'l-'Aşri'l-Emevî*. Mekke: Mu'essesetu'l-Furḳân li't-Turâsi'l-İslâmî, 1. Baskı., 2009.
- _____. *Binâu'l- Ḳaşıde fi'n-Naḳdi'l-'Arabî el-Ḳadîm fi Dav'i'n-Naḳdi'l-Hadîs*. Beyrût: Dâru'l-Endelus, 1. Baskı., ts..
- Bilgehan, İzzettin. *Yemen Arap Edebiyatı Emir San'âni Divanı*. Konya: Palet Yayınları, 2023.
- Bulut, Ali. *Belâgat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı, 1. Baskı., 2015.
- el-Bûşîrî, Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'îd. *el-Burdetu bi Şerhi'l-Bâcûrî*. thk. Yusûf Alî Bedevî. Dimaşq: Dâru Menâbi'i'n-Nûr, 2. Baskı., 2007.
- el-Câhîz, Ebû Osman 'Amer b. Baḫr. *el-Beyân ve't-Tebyîn*. thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn. Kahire: Mektebetu'l- Ḥâncî bi'l-Ḳâhire, 7. Baskı., 1998.
- el-Cârim, Ali - Emîn, Mustafa. *el-Belâgatu'l-Vâdiha*. Kahire: Dâru'l-Ma'âlî, 1. Baskı., 1999.
- Ceklî, Zeyneb Bîre. "Mazâhiru'r-Risâ' fi Şi'ri'l-'Arabî fi'l-'Aşri'l-'Usmânî." *Mecelletu Câmi'ati'ş-Şâriḳa li'l-'Ulûmi'ş-Şer'iyye ve'l-İnsâniyye* 4/2 (2007), 1–36.
- el-Cevherî, İsmail b. Ḥimmâd. *eş- Şihâh*. thk. Ahmed 'Abdu'l-Gâfûr 'Attâr. Kahire: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî bi Mısr, 1. Baskı., 1956.
- Ceyhan, Semih. "Zühd." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. Baskı). 530–533. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- el-Cezerî, 'İzze'd-Dîn İbnu'l-Eşîr. *el-Lubâb fi Tehzîbi'l-Ensâb*. Beyrût: Daru Şâdir, ts..

- el-Cürcânî, Ali b. Muhammed eş-Şerîf. *Kitâbu't-Ta'rifât*. Beyrût: Mektebetu Lübnan Sâhâtu Riyâdu's-Sulh, 1. Baskı., 1985.
- el-Cürcânî, Ebû Bekr Abdulkahir b. Abdurrahman. b. Muhammed. *Esrâru'l-Belâga*. thk. Mahmûd Muhammed Şâkir. Cidde: Dâru'l-Medenî, 1991.
- ____ *Delâilu'l-İ'câz*. thk. Mahmûd Muhammed Şâkir. Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, ts..
- Çokyürür, Mehmet Zahid. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden el-Habsî el-Ummânî*. Konya: Eğitim Yayınevi, 1. Baskı., 2021.
- Dayf, Şevkî. *el-Edebu'l-'Arabîyyi'l-Mu'âşır fî Mısr*. Kahire: Daru'l-Ma'ârif, 10. Baskı., ts..
- ____ *er-Rişâ'*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 4. Baskı., 1119.
- ____ *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşr el-'Abbâsî es-Sânî*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1. Baskı., 1119.
- Dereli, Muhammed Vehbi. *Arap Edebiyatında Bediye Geleneği ve Suyûtî'nin Nazmu'l-Bedî Adlı Eseri*. Konya: Dizgi Ofset, 1. Baskı., 2021.
- ____ “Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Ebu't-Tayyib el-Ğazzî ve Şiirleri.” *Marife* 9/2 (2009), 205–226.
- ed-Duhân, Sâmî. *el-Medîh*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 5. Baskı., 1119.
- Durmuş, İsmail. “İnşâ.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 334–337. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- ____ “Mecaz.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 217–220. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- ____ “Mevâliyyâ.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 426–427. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- ____ “Muhammed (Arap Edebiyatı).” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 448–454. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- ____ “Telmîh.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 407–408. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- ____ “Teşbih.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. Baskı). 553–556. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- ____ “Üslûp.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. Baskı). 383–385. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ebû Ali, Nebîl Hâlid. “Me'âniyi Şi'ri'l-Ğazel Beyne't-Taqlîd ve't-Tecdîd fî'l-'Aşreyni'l-Memlûkî ve'l-'Uşmânî.” *Mecelletu'l-Câmi'ati'l-İslâmiyye* 17/1 (2009), 1–37.

- Ḳudâme b. Ca'fer, Ebû'l-Ferec. *Naḳdu's-Şi'r*. İstanbul: Maḥba'atu'l-Cevâ'ib, 1. Baskı., 1885.
- Ebû Rihâb, Hassân. *el-Ġazel 'inde'l-'Arab*. Kahire: Maḥba'atu Mısr Şerike Musâheme Mışriyye, 1. Baskı., 1947.
- Ekinci, İsmail. *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri*. Ankara: İksad Publications, 2020.
- el-Emin, Hasan. *Dâiretu'l-Ma'ârifi'l-İslâmiyye şs-Şi'iyye*. Beyrût: Daru't-Te'âruf li'l-Maḥbû'ât., 2002.
- el-Emîn, Muhsin. *A'yânu's-Şi'a*. Beyrût: Daru't-Te'âruf li'l-Maḥbû'ât, 4. Baskı., 1986.
- el-Emînî en-Necefî, Abdu'l-Hüseyn Ahmed. *el-Ġadîr fi'l-Kitâb ve's-Sünne ve'l-Edeb*. Beyrût: Daru'l-Kitabi'l-'Arabî, IV. Baskı., 1986.
- el-Eyyûbî, Yâsîn. *Âfâku's-Şi'ri'l-'Arabî fi'l-'Aşri'l-Memlûkî*. Trablus: Currûs Purs, 1. Baskı., 1995.
- el-Ḳayravânî, İbn Reşîḳ el-Ezdî. *el-'Umde fi Maḥâsin's-Şi'r ve Âdâbihi ve Naḳdihî*. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd. Kahire: Maḥba'atu's-Sa'âde, 3. Baskı., 1964.
- Elmalı, Hüseyin. "Kaside." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 562–564. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- _____. "Tasvir." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 135–136. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Emecen, Feridun. "İbrâhim." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 274–281. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- _____. "Mustafa I." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 272–275. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- _____. *Osman II. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Emîl Bedî' Yakub. *el-Mu'cemu'l-Mufaşşal fi 'İlmi'l-'Arûd ve'l-Ḳâfiye ve Funûnu'i-Şi'r*. Beyrut: Daru'l-Kutub el-'İlmiyye, 1. Baskı., 1991.
- _____. *Mevsû'atu 'Ulûmi'l-Luġati'l-'Arabîyye*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1. Baaskı., 2006.
- Emîn, Bekrî Şeyh. *Muḥâla'ât fi's-Şi'ri'l-Memlûkî ve'l-'Usmânî*. Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin, 4. Baskı., 1986.
- Ergin, Mehmet Mesut. *İbn Mâ'sum el-Medenî Şâ'iran*. Dimişḳ: Dâru'l-Beyrût, 1. Baskı., 2004.
- _____. *İbnu'n-Nehḥâs el-Halebî ve Şiirleri*. Ankara: Araştırma Yayınları, 1. Baskı., 2008.

- ____ “Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatından Bir Şair: Ahmed el-Keyvânî”. *Nüsha Şarkiyat Araştırmalar Dergisi*. İstanbul, 2002.
- ____ “Osmanlı Dönemi Şii Araprinde Peygamber Medhiyeleri.” *Marife* 7/1 (2007), 119–135.
- ____ “Osmanlı Dönemi Şii Araprinde Sosyal Unsurlar.” *Nüsha Şarkiyat Araştırmalar Dergisi* 6/21 (2006), 40–67.
- Erhan Afyoncu. “Otlukbeli Savaşı.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 4–6. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Eroğlu, Cengiz. vd., *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Basra*. Ankara: Orsam (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi), 1. Baskı., 2012.
- el-Ezherî, el-İmâm Hâlid. *Şerhu'l-Burde*. Bağdat: Maṭba‘atu'l-İrşâd, 1. Baskı., 1966.
- el-Ferâhîdî, el-Halîl b. Ahmed. *Kitâbu'l-'Ayn*. thk. Davud Selman el-'Anbekî - İn'âm Davud Sellûm. Beyrut: Mektebetu Lübnan Nâşîrûn, 1. Baskı., 2004.
- Fethî, İbrahim. *Mu'cemu'l-Muştalahâti'l-Edebiyye*. Şafâkes: et-Te‘âdudiyye'l-'Ummâliyye li't-Ṭıbbâ'a ve'n-Neşr, 1. Baskı., 1986.
- Fidan, İbrahim. *Arap Şairlerinden İbnu'n-Nakîb ve Şiiri*. Ankara: Gece Yayınevi, 1. Baskı, 2016.
- ____ *Arap Şiirinde Hz. Peygamber Kasîdetü'l-Bürde (Bânet Suâd) ve Muârazalarında Hz. Peygamber İmgesi*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 1. Baskı, 2021.
- el-Fîrûzâbâdî. *el-Kâmûsu'l-Muḥîṭ*. Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Cemî‘, 1. Baskı., 1941.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. “İsnâ‘aşariyye.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. Baskı). 142–147. İstanbul: TDV Yayınları, 2021.
- Furat, Ahmet Subhi. *Arap Edebiyatı Târihi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1. Baskı., 1996.
- el-Ġandûr, ‘Abdu’s-Şabûr es-Seyyid. “Dîvân ve Şâ‘ir.” *Mecelletu Kulliyeti'l-Luġati'l-'Arabîyye bi'z-Zekâzîk* 2/ (1983), 119–157.
- Goldziher, Ignace. *Klasik Arap Literatürü*. çev. Azmi Yüksel - Rahmi Er. İstanbul: İmaj Yayınları, 1. Baskı., 1993.
- Ĥafâcî, Muhammed ‘Abdi'l-Mun‘im. *el-Edebi'l-'Arabî ve Târîhihi fi'l-'Aşraynı'l-Emevî ve'l-'Abbâsî*. Beyrut: Dâru'l-Celîl, 1. Baskı., 1990.
- Ĥalûşî, Sefâ. *Fennu't-Taḳtî'i's-Şi'ri ve'l-Kâfiyye*. Bağdat: Menşûrâtu Mektebeti'l-Muşennâ bi Bağdâd, 5. Baskı., 1977.
- el-Ĥamevî, Yâḳût. *Mu'cemu'l-Buldân*. Beyrût: Dâru Şâdir, 1986.

- Harb, Muhammed. *el-'Usmâniyyûn fi't-Târîh ve'l-Hadâra*. Kahire: el-Merkezu'l-Mısrî li'd-Dirâsâti'l-'Usmâniyye ve Buhûsi'l-'Âlemi't-Turkî, 1. Baskı., 1994.
- Hasan, 'Îzze. *Şi'ru'l-Vuquf 'ala'l-Atlâl mine'l-Câhiliyye ilâ Nihâyeti'l-Karni's-Sâlis*. Dımaşk: Matba'atu't-Terakkî, 1968.
- el-Hâşimî, Ahmed. *Mizânu'z-Zeheb fi Şinâ'ti Şi'ri'l-'Arab*. thk. Alaeddin 'Atiyye. Beyrût: Mektebetu Dâri'l-Beyrûti, 3. Baskı., 2006.
- el-Hâşimî, es-Seyyid Ahmed. *Cevâhiru'l-Edeb fi Edebiyyât ve İnşâi Luğati'l-'Arab*. Kahire: el-Mektebetu't-Ticâriyyetu'l-Kübra, 17. Baskı., ts..
- Haydarî, 'Adil - Dîbâcî, es-Seyyid İbrâhîm. "Şi'ru'l-Bendi'l-'Arabî 'inde Ebî Ma'tûk el- Hûveyzî." *The Islamic University College Journal* 48/ (2018), 85–125.
- Helâyilî, Kemal. *Cemheretu Revâi'u'l-Gazel fi's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrût: el-Mu'essetu'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 1. Baskı., 1993.
- el-Hez'alî, Nişâr Ahmad. *el-Ahvâz el-Mâdî el-Hâdır el-Müstakbel*. Ahvâz: Şeriketu's-Şarķi'l-Evsat li't-Tıba'a, 1. Baskı., 1990.
- el-Hillî, Şafiyuddîn. *el-'Âtlu'l-Hâli ve'l-Marḥasu'l-Gâli*. thk. Hüseyin Nisâr. Kâhire: Matba'atu Dâri'l-Kutub ve'l-Veşâ'iki'l-Ḳavmiyye, 2. Baskı., 2003.
- el-Hillî, Şafiyuddîn. *Şerḥu'l-Kâfiyyeti'l-Bedî'iyye*. thk. Nesîb Neşâvî. Beyrût: Dâru Şâdir, 1. Baskı., 1982.
- Huart, Clement. *Arab ve İslâm Edebiyatı*. çev. Cemal Sezgin. Ankara: TİSA Matbaacılık Sanayii, 1. Baskı., 1971.
- el-Hûfî, Ahmed Muhammed. *el-Gazel fi'l-'Asri'l-Câhilî*. Kahire: Mektebetu Nahdati Mısr bi'l-Fucâle, 1. Baskı., 1950.
- el-Ḥulv, Ali Ni'me. *el-Ahvâz 'Arabistân*. Bağdat: Daru'l-Basrî, 1. Baskı., 1969.
- Humâdî, Mesnâ Na'im. "Fennu't-Teşbîh fi Şi'ri Ebî Ma'tûk el-Mûsevî ve Ali b. Ḥalef el- Hûveyzî." *Mecelletu Midâdi'l-Âdâb* 28 (ts.), 143–184.
- el-Ḥurâzî, Bedî'a. *Mefhûmu's-Şi'r "İnde Nuḳḳâdi'l-Mağrib ve'l-Endelus fi'l-Ḳarneyni's-Sâbi'" ve's-Şâmini'l-Hicriyyeyn*. Rabat: Dâru Neşri'l-Ma'rife, 1. Baskı., 2005.
- el-Hûz, Ahmed. *Ḳıssatu'l-Belâga*. Dımaşk: el-Matba'atu'l-İlmiyye, 1. Baskı., 1992.
- İşık, Emin. "Fâtiha Süresi." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.

- 252–254. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- İbn ‘İbâd, Ebu’l-Kasım İsmail. *Kitâbu’l-’İknâ’ fi’l-’Arûz ve Tahrici’l-’Kavâfi*. thk. İbrahim Muhammed Ahmed İdkâvî. Kahire: Maṭba‘atu’l-Teḍâmin, 1. Baskı., 1987.
- İbn Keşîr. *Tefsîru İbn Keşîr*. Beyrut: Daru’l-Endulus, 1. Baskı., 1966.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdillâh b. Müslim. *eş-Şi’r ve’ş-Şu‘arâ*. thk. eş-Şeyh Hasan Temîm. Beyrut: Dâru Ehyâ’i’l-‘Ulûm, 3. Baskı., 1987.
- İbn Ma’sûm Ali b. Ahmed. *Kitâbu Sulâfeti’l-’Aşr fi Mahâsini’ş-Şu‘arâ’i bi Kulli Mısr*. İskenderiye, 1. Baskı., 1907.
- İbn Ma’tûk, Şihâbuddîn. *Dîvânü İbn Ma’tûk*. thk. Saîd eş-Şertûnî. Beyrut: el-Maṭba‘atu’l-Edebiyye, 1885.
- İbn Manzûr. *Lisânu’l-’Arab*. Beyrût: Daru Şâdir, 1. Baskı., ts..
- İbnu’l-Mu‘tez, Ebû Abbâs Abdullâh. *Kitâbu’l-Bedî’*. thk. İrfân Matracî. Beyrût: Mu’essesetu’l-Kutubi’s-Sekâfiyye, 1. Baskı., 2012.
- İbn Nâzım, Bedruddin b. Malik eş-Şehîr. *el-Mişbâh fi’l-Me‘ânî ve’l-Beyân ve’l-Bedî’*. thk. Hüsnî Abdulcelîl Yûsuf. Mektebetu’l-Âdâb ve Maṭba‘atuhâ bi’l-Cemâmîz, 1. Baskı., 1989.
- İlgürel, Mücteba. “Ahmed I.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30–33. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- İlgürel, Mücteba. “Ahmed II.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33–34. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- İmâm Ahvâzî, Seyyid Muhammed Ali. *Târîh-i Hûzistân*. Tahran: Encumen-i Âşar ve Mefâhir-i Ferhangî, 1. Baskı., 2000.
- İpekten, Halûk. “Gazel.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 440–442. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- İrvânîzade, Abdulgani - Şâmlî, Nasrullah. *el-Edebu’l-’Arabî ve’l-İrânîyyûn*. Tahran: Merkez-i Tahkîk ve Tevsi‘a-i ‘Ulûm-i İslâmî, 3. Baskı., 1967.
- el-İsfehânî, Râğib. *Mufredâtu Elfâzu’l-Kur‘ân*. thk. Adnan Dâvûdî. Şam: Daru’l-Kalem, 3. Baskı., 2002.
- el-İskenderî, Ebu’l-Feth Naşr b. Abdurrahman. *Kitâbu’l-Emkine ve’l-Miyâh ve’l-Cibâl ve’l-Âşâr ve Nahvihâ el-Mezkûr fi’l-Aḥbâr ve’l-Eş‘âr*. thk. Hamed el-Câsir. Riyad: Dâretu’l-Melik Abdulaziz, 1. Baskı., ts..
- el-İskenderî, eş-Şeyh Ahmed - ‘Anânî, eş-Şeyh Mustafa. *el-Vasîf fi’l-Edebi’l-’Arabî ve Târîhi*. Kâhire: Maṭba‘atu’l-Hilâl bi’l-Fecâle, V. Baskı., 1920.

- İsmail, İzzeddin. *el-Edebu ve Funûnuhu*. Kahire: Dâru'l-Fikr el-'Arabî, 1. Baskı., 2013.
- İyişenyürek, Orhan. *Abdullah eş-Şebrâvî ve Şiiri* Konya: Aybil Yayınları, 2019.
- _____. *Abdurrahman el-Mevsûlî ve Şiirleri* Konya: Palet Yayınları, 2023.
- _____. “İbn Ma'tûk'un Dîvân'ındaki Peygamber Medhiyeleri.” *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/ (2019), 145–194.
- el-Ğalkaşendî, Ebu'l-Abbas Ahmed. *Subhu'l-Aşâ*. Kahire: Dâru'l-Kutubi's-Sultânîyye, 1. Baskı., 1916.
- Kays, Şems. *el-Mu'cem fi Me'âyiri Eş'âri'l-'Acem*. Tahran, 1304.
- Kazıcı, Ziya. *Osmanlı Devleti Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1. baskı., 2011.
- el-Ğazvîni, Celâleddîn Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer b. Ahmed b. Muhammed. *et-Telhîş fi 'Ulûmi'l-Belâğa*. thk. Abdurrahman el-Berkûtî. Kahire: Dâru'l-Fikr el-'Arabî, 2. Baskı., 1932.
- _____. *el-İdâh fi 'Ulûmi'l-Belâğa*. thk. İbrahim Şemsuddîn. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1. Baskı., 2003.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *el-Edebu'l-'Arabî fi'l-Câhiliyye ve'l-İslâm*. Dımaşk: el-Maṭba'tu't-Ta'âvuniyye bi Dımaşk, 1. Baskı., 1972.
- Kerîm, Firdevs Abdurrahman. “Abdu'l-'Âlî b. Nâsır b. Raḥme el-Ḥûveyzî Muerrihen.” *Mecelletu'l-Âdâb* 2020/135 (2020), 247–276.
- Kerîmî, Ğulâm Rıza - 'Amîr, Mâlik Ka'b. “Dirâsetu fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî el-Mu'âsır li Hûzistân.” *Buhûs fi'l-Luġati'l-'Arabîyye ve Âdâbihâ: Nişfu Seneviyyeti Maḥkeme li Külliyyeti'l-Luġâti'l-Ecnebiyye bi Câmi'ati İsfahân* 6 (1391), 87–101.
- Kîlânî, Muhammed Seyyid. *el-Edebu'l-Mısrî fi Zilli'l-Hukmi'l-'Usmânî*. Kahire: Dâru'l-Furcânî, 1. Baskı., ts..
- Khalaf Marzoog Alzayd, Ali. “Abbâsî Döneminde Gazel Kasidelerindeki Çeşitlilik ve Farklılıklar.” *Koceli İlahiyat Dergisi* 5/2 (2021), 669–694.
- Kisrevî, Ahmed. *Târîh-i Pânşad Sâle-i Hûzistân*. Tahran: İntşârât-i Bingâh-i Maṭbû'ât-i Kûtanberg, 3. Baskı., 1911.
- Kılıç, Selda Kaya. “19. Yüzyılda Osmanlı İdaresi Altında Basra Velayeti ve Körfezine İlişkin Bazı Tespitler.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 2/ (2014), 319–336.
- Komisyon. *el-Mevsû'atu'l-'Arabîyyetu'l-'Âlemîyye*. Riyad: Mu'essesetu A'mâli'l-Mevsû'ati li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2. Baskı., 1999.

- Küçükşarı, Mücahit. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbrâhîm es-Sefercelânî ve Şiirleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 1. Baskı., 2017.
- Küçükşarı, Mücahit - Ak Murat. "Bir Nebevî Medih Şairi Olarak Yûsuf en-Nebhânî ve es-Sâbikâtu'l-Ciyâd fî Medhi Seyyidi'l-'İbâd Adlı Divanındaki Hz. Peygamber Anlatımı." *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi* 26/2 (2022), 881–902.
- el-Lâmî, Abdurrahman Kerim. *el-Edebu'l-'Arabî fi'l-Ahvâz*. Bağdat: Dâru'l-Ḥurriye li't-Ṭıba'a, 1. Baskı., ts..
- el-Mâni', Câbir Celîl. *el-Ahvâz, Kabâ'iluhâ-Ensâbuhâ-Şuyûhuhâ-A'lâmuhâ*. Beyrût: ed-Dâru'l-'Arabiye li'l-Mevsû'ât, 1. Baskı., ts..
- Maṭlûb, Ahmed. *Mu'cemu'l-Muştalahâti'l-Belâgiyye ve Taṭavvurihâ*. Beyrût: ed-Dâru'l-'Arabiye li'l-Mevsû'ât, 1. Baskı., 2006.
- _____. *Mu'cemu'l-Muştalahâti'n-Nakdi'l-'Arabî'l-Ḳadîm*. Bağdat: Dâru's-Şuûni's-Şakâfiyyeti'l-'Amme, 1. Baskı., 1989.
- _____. *Mu'cemu Muştalahâti'n-Nakdi'l-'Arabî'l-Ḳadîm*. Beyrût: Mektebetu Lübnan Nâşirûn, 1. Baskı., 2001.
- el-Medenî, es-Seyyid Ali Sadreddin. *Envâru'r-Rebî' fi Envâ'i'l-Bedi'*. thk. Şâkir Hâdî Şükr. Necef: Maṭba'atu'n-Nu'mân, 1. Baskı., 1968.
- el-Melâike, Nâzik. *Ḳadâyâyı's-Şi'ri'l-Mu'âşir*. Bağdat: Menşûrâtu Mektebetu'n-Nahḍa, 1. Baskı., 1962.
- Mendûr, Muhammed. *Fennu's-Şi'r*. Kâhire: Muessesetu Hindâvî, 1. Baskı., 2019.
- Mes'ûd, Cubrân. *er-Râid*. Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin, 2. Baskı., 1967.
- Mohammadı, Mohammad. *Ebû Hamza el-Hâricî ve Hitabetteki Yeri*. Konya: Kitaparası Yayınları, 1. Baskı., 2020.
- Muhammed, Mahmud Sâlim. *el-Medâ'ihu'n-Nebevîyye ḥatta Nihâyeti'l-'Aşri'l-Memlûkî*. Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1. Baskı., 1996.
- Muhammed, Sirâceddîn. *el-Ġazel fi's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrût: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 1. Baskı., 2011.
- _____. *el-Mediḥ fi's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrut: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 1. Baskı., 1997.
- _____. *er-Riṣâ fi's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrût: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 1. Baskı., ts..
- _____. *el-Hikme fi's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrut: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 1. Baskı., ts..
- _____. *ez-Zuhd fi's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrût: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 1. Baskı., ts..

- ____ *ez-Zuhd ve't-Taşavvuf fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrût: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 1. Baskı., ts..
- el-Muhibbî. *Nefhatu'r-Reyhâne*. thk. Abdulfettâh Muhammed el-Hulv. Kahire: Daru İhyâi'l-Kutubi'l-'Arabiyye, 1. Baskı., 1111.
- Mukaddes, Ebu'l-Hasan Emîn. “Medh-i Ehl-i Beyt ez Manzar-i İbn Ma'tûk.” *Mecelleyi Dânişkedeyi Edebiyyât ve 'Ulûmi İnsaniyi Dânişgâhi Tahrân 127/* (ts.), 23–36.
- Musâlîme, Halid. *el-Ahvâz el-Ardu'l-'Arabiyye'l-Muhtelle*. Bochum: Maṭba'atu Câmi'ati'r-Rûr, 2. Baskı., 2008.
- Mübârek, Zekî. *el-Medâ'ihu'n-Nebevîyye*. Kahire: Dâru'l-Meḥacceti'l-Beydâ, 1. Baskı., 1935.
- ____ *et-Taşavvuf el-İslâmî fi'l-Edeb ve'l-Ahlâk*. Kahire: Maṭba'atu'r-Risâle, 1. baskı., 1937.
- Nâşîf, İmîl. *Erve'u mâ Kîle fi'l-İhvâniyyât*. Beyrût: Dâru'l-Cebel, 1. Baskı., 1996.
- en-Nuḥḥâl, Manâl Selîm Sâlim. *eş-Şi'ru'l-'Arabî fi'l-Ḳarni't-Tâsi' 'Aşara'l-Milâdi/eş-Sâlis 'Aşara Hicrî A'râzuhû-Zavâhiruhu-İtticâhâtuhu-Ḳadâyâhu*. Gazze: el-Câmi'atu'l-İslâmiyye, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Onat, Hasan. “İmamiyye Şiası.” *İslâm Mezhepleri Tarihi*. ed. Hasan Onat - Sönmez Kutlu. Ankara: Grafiker Yayınları, 3. Baskı., 2014.
- Ömer Musa Paşa. *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşri'l-'Uṣmânî*. Dımaşk: Daru'l-Fikr, I. Baskı., 1989.
- Özaydın, Abdulkerim. “Karahanlılar.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 404–412. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Özcan, Abdulkadir. “Mehmed LV.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 414–418. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.
- ____ “Mustafa II.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 275–280. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- ____ “Süleyman II.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 75–80. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Özgüdenli, Osman Gazi. “Müşa'sa'lar.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 155–156. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Özkal, Ramazan. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerden Muhammed Emîn el-Muhibbî ve Şiirleri*. Konya: Palet Yayınları, 2023.
- Öztürk, Mürsel. “Rubâî.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 176–177. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı., 1993.
- Pala, İskender - Durmuş, İsmail. "İstiâre." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 315–318. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Pekparlatır, Selçuk. *Osmanlı Dönemi Şairlerinden Yûsuf el-Esîr ve Şiiri*. Konya: Palet Yayınları, 1. Baskı., 2019.
- Pûr Abbâsî, Abbas. "Nigâh-i be Şî'r 'Arabî Şî'î der Hûzistân". *Mecelle-i Dânişkede-i Edebiyât ve 'Ulûm-i İnsân-i Dânişgâh-i Tahrân*. Tahran, 1379.
- Rahcîd, Mahieddin - Bakırcı, Selami. "Musemmat, Muhammes, Tahmis." *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi* 1/14 (2021), 313–337.
- er-Rahyevî, Abdulkerim. *Cemâliyâtü'l-Uslûb fi 'Şi'ri'l-Câhilî*. Amman: Dâru'l-Kunûzi'l-Ma'rife li'n-Neşr ve't-Tevzî', 1. Baskı., 2014.
- Remzi Kılıç. *Kanuni Devri Osmanlı-İran Münasabetleri (1520-1566)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı., 2006.
- Reşidyân, Seyfullah. *Coğrâfyây-i Hûzistân*. Tahran: Çâphâne-i Ahter Şemâl, 1. Baskı., 1374.
- es-Şabbâğ, Leylâ. *min A'lâmi'l-Fikri'l-'Arabî fi'l-'Asri'l-'Usmâniyyi'l-Evvel*. Dimaşk: eş-Şeriketu'l-Muttahide li't-Tevzî', 1. Baskı., 1986.
- Sâlimî, Şalâh. "el-Fedâ' el-Mekânî fi Eş'âri Ebî Ma'tûk el-Hûveyzî." *Mecelletu'l-Eşer* 18/1 (2021), 156–173.
- Samancı, Yusuf Sami. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Mencek Paşa ve Şiirleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 1. Baskı., 2017.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid Arapça Türkçe Lûgat*. İstanbul: Kitapkalbi Yayıncılık, 1. Baskı., 2018.
- es-Sekkâkî, Ebû Yakûb Yûsuf b. Muhammed b. Ali. *Miftâhu'l-'Ulûm*. thk. Abdulhamîd Hindâvî. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1. Baskı., 2000.
- Selâm, Muhammed. *el-Edeb fi 'Aşri'l-'Abbâsiyyîn*. İskenderiye: Munşâ'âtu'l-Me'ârif bi'l-İskenderiyye, 1. Baskı., ts..
- es-Semâvî, eş-Şeyh Muhammed. *eş-Talî'atu min Şua'râi's-Şî'a*. thk. Kâmil Selmân el-Cebbûrî. Beyrût: Daru'l-Muerrîhi'l-'Arabî, I. Baskı., 2001.
- Sistânî, İrec Efşâr. *Nigâhî Be Hûzistân*. Tahran: Neşr-i Billur, 1. Baskı., 1369.
- Soyyigît, Osman Zeki. *el-Edebu'l-'Arabî*. İstanbul: Siyer Yayınları, 1. Baskı., 1993.
- Sucu, Nurgül. "Zâhid-Sûfî Tipinin Kimliği, Divan Edebiyatındaki Yeri ve

- Sosyal Hayattaki Örnekleri.” *İstem* 5/10 (2007), 227–253.
- Şahin, İlhan - Emecen, Feridun. “Amasya Antlaşması.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 4–5. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Şebur, Câsim Hasan. *Târîhu'l-Müşa'şa'ıyyîn ve Terâcimu A'lâmihim*. Necef: Matba'atu'l-Âdâb, 1965.
- eş-Şehrî, Zâfir Abdullah Ali. *eş-Şekvâ fi Şi'ri'l-'Arabî hattâ Nihâyeti'l-Karni's-Sâlisi'l-Hicrî*. Mekke: 'Ummi'l-Kurâ Üniversitesi, Arap Dili Fakültesi, Doktora Tezi, ts..
- Şemîsâ, Sîrûs. *Seyr-i Rubâ'î Der Şi'r-i Fârsi*. Tahran: İntişârât-i Firdevs, 2. Baskı., 1374.
- Şemseddîn Ebu'l-Muzaffer Yûsuf b. Kizoğlî b. Abdullah. *Mir'âtu'z-Zamân fi Tavârîhi'l-'Ayân*. thk. Muhammed Berekât vd. Dımaşk: Daru'r-Risâle el-'Arabîyye, 1. Baskı., 2013.
- Şensoy, Sedat. “Nazmü'l-Kur'ân.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. Baskı). 464–466. TDV Yayınları, 2006.
- Şentürk, Ahmet Atilla. *Klasik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfi Yahut Zâhid Hakkında*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1. Baskı., 1996.
- Şimşek, Sait. *Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1. Baskı., 2012.
- et-Taftâzânî, Sa'duddîn. *Muhtasarı'l-Me'ânî*. Kum: Daru'l-Fikr, 1. Baskı., 1990.
- et-Taftâzânî, Sa'duddîn. *Kitâbu'l-Muṭavvel li't-Taftâzânî*. thk. es-Seyyid Mîr Şerîf. Kum: Mektebetu'd-Dâverî, 1. Baskı., 1986.
- Tahrânî, Âgâbuzurg. *Tabakâtu A'lâmi's-Şi'a er-Ravdatu'n-Nazîretu fi 'Ulemâ*. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, I. Baskı., 2009.
- Tasa, Muhammet. *Ahmed b. Şahin el-Kıbrısî ve Şiirleri*. Konya: Adal Ofset, 1. Baskı., 2013.
- _____. *İbnu's-Semmân ve Şiirleri*. Konya: Adal Ofset, 1. Baskı., 2007.
- Tasa, Muhammet vd. *Anlatım Belâgat*. Konya: Sebat Ofset, 1. Baskı., 2008.
- TDK Sözlük. “Bakla Çiçeği.” Erişim Tarihi: 2 Kasım 2022. <https://sozluk.gov.tr/>
- Toprak, M. Faruk. “Mersiye.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1. Baskı). 215–217. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Topuzoğlu, Tevfik Rüştü. “Recez”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Uludağ, Süleyman. “İbn Haldûn.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 538–543. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

- Uluerler, Sıtkı. “Osmanlı-Safevî İlişkilerindeki Temel Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme.” *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, 99 (2012), 1–17.
- Uslu, Recep. “Hûzistan.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 436–439. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Wahîd, Esadullah. *Gazel-i Kemâl*. Tebriz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, ts.
- Yağyâvî, Reşid. *eş-Şi’ru’l-‘Arabîyye el-Envâ’ ve’l-Ağrâd*. Mağrip: Afrîkiyâ’ş-Şark, 1. Baskı., 1991.
- Yavaş, Fatih. *Şair Olarak Muhyiddîn İbnü’l-Arabî*. Konya: Palet Yayınları, 2023.
- _____. “Arap Şiirinde Hayvanlar İçin Yazılmış Mersiyeler”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/1 (Mayıs 2024), 397-434.
- Yavaş, Fatih - Bilgehan, İzzettin. “Mütenebbî’nin El-Muğîs B. Bişr El-‘İclî’ye Yazdığı Kasîde-i Bâiyyesi’nin Arap Şiirinin Klasik Kaside Yapısı Çerçevesinde Tahlili”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (Haziran 2024), 264-291.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Levh-i Mahfûz.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 151–153. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Yazıcı, Tahsin. “Efrâsiyâb.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 478–479. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Yılmaz, Ziya. “IV. Murat.” 177–183. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Yusûf, Halid İbrahim. *eş-Şi’ru’l-‘Arabî Eyyâmu’l-Memâlik*. Beyrût: Dâru’n-Nahđati’l-‘Arabîyye, 1. Baskı., 2003.
- ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ. *Tâcu’l-‘Arûs min Cevâhiri’l-‘Kâmûs*. thk. Ali Şîrî. Beyrût: Dâru’l-Fikr, 1. Baskı., 2005.
- Zekerîyya, Ebu’l-Hüseyn Ahmed b. Faris. *Mu‘cemu’l-Mekâyis fi’l-Luğâ*. thk. Şihâbuddîn Ebu ‘Amr. Beyrût: Dâru’l-Fikr li’d-Dirâsât ve’n-Neşr ve’t-Tevzî‘, 1. Baskı., ts..
- Zeydân, Corcî. *Târîhu Âdâbi’l-Luğati’l-‘Arabîyye*. Kâhire: Maţba‘atu’l-Hilâl bi’l-Fecâle, I. Baskı., 1913.
- ez-Ziriklî, Hayruddîn. *el-A‘lâm*. Beyrût: Daru’l-‘İlm li’l-Melâyîn, 15. Baskı., 2002.

DIJİTAL İletişim!

anlamak

5

YUSUF ADIGÜZEL
MUSTAFA BOSTANCI

AYE
YAYINLARI

Dijital İletişimi Anlamak-5

Editörler

Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL

Doç. Dr. Mustafa BOSTANCI

ISBN: 978-625-6345-63-8

KAPAK TASARIM ve DİZGİ
Mustafa BOSTANCI

SEBAT OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCI SERTİFİKASI: 44040

Dijital İletişimi Anlamak-5

Editörler

Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL

Doç. Dr. Mustafa BOSTANCI

HAKEM LİSTESİ

Prof. Dr. İsmail HİRA

Prof. Dr. M. Emin BABACAN

Prof. Dr. Şükrü SİM

Doç. Dr. Ali Kerem İNGEÇ

Doç. Dr. Ayşe Gül SONCU

Doç. Dr. Gülenay PINARBAŞI

Doç. Dr. İsmail AKDOĞAN

Doç. Dr. Uğur ÇAĞLAK

Doç. Dr. Yusuf Ziya GÖKÇEK

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	5
SOSYAL MEDYADA DEZENFORMASYON: YAPAY ZEKÂ FIRSAT MI, TEHDİT Mİ?	8
Enes BAL	
YAPAY ZEKÂ VE SİYASET İLİŞKİSİ: YAPAY ZEKÂ PARTİSİ	24
Mustafa BOSTANCI - Gonca UNCU	
YAPAY ZEKÂNIN HALKLA İLİŞKİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	44
Ali YILDIRIM	
YAPAY ZEKÂNIN HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ ÜZERİNDEKİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ ETKİSİ	58
Lütfiye YAŞAR	
2000 SONRASI SİNEMADA YAPAY ZEKÂNIN TEMSİLİ	72
Elif ARSLAN - Salih GÜRBÜZ - Bayram Oğuz AYDIN	
YAPAY ZEKÂNIN SİNEMAYA ETKİLERİ: SANAT MI TEKNOLOJİ Mİ?	88
Salih KÖSE - Enderhan KARAKOÇ	
YAPAY ZEKÂNIN MİZAHİ YANSIMASI: KARİKATÜRLERDEKİ TEMSİLLER ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	102
Feyza DALAYLI - Neslihan DAĞLAR	
DİJİTAL ANOMİ: SOSYAL MEDYA TOPLULUK (ETİK) KURALLARI İLE TOPLUM AHLAKI İKİLEM	128
Ece ERGÜL - Yusuf ADIGÜZEL	
ENFORMASYON TOPLUMUNDAN TEKNO-KAPİTALİZME SERBEST ZAMAN.....	150
Filiz AYDOĞAN BOSCHELE	

SOSYAL MEDYADA DEZENFORMASYON: YAPAY ZEKÂ FIRSAT MI, TEHDİT Mİ?

Enes BAL*

*Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi
E-POSTA: ebal@erbakan.edu.tr | ORCID: 0000-0002-6426-9426

Dolayısıyla hem geleneksel hem de sosyal medyada sorunlu içeriklerin önüne geçmek için yapay zekâ da dahil olmak üzere hangi teknik geliştirilirse geliştirilsin, sistemin tüm açıklarını kapatmak ve sorunu tamamen ortadan kaldırmak neredeyse imkansızdır. En gerçekçi ve geçerli çözüm ise kullanıcıların doğru bir biçimde eğitilmesinden geçmektedir. Bu bağlamda, dijital medya okuryazarlığı eğitiminin etkili bir biçimde verilmesiyle zararlı ve manipülatif içerikler, farkındalık düzeyi yüksek ve eleştirel düşünceye sahip bireyler tarafından rahatlıkla tespit edilebilecektir. Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür: Yapay zekâ uygulamaları ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, gerçek zekâ sahipleri akıllarını kullanmadıkça, neden diye sorup kıyaslama yapmadıkça, her türlü dezenformasyon ve dejenerasyonun hedefinde olmaya devam edeceklerdir.

Bu noktada, gelecekteki akademik çalışmaların önemi daha da belirginleşmektedir. Dijital medya okuryazarlığının etkinliğini ölçen uygulamalı araştırmalar, bu alandaki farkındalığın artırılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, yapay zekâ destekli doğrulama araçlarının sosyal medya platformlarındaki kullanıcı deneyimi üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar, dezenformasyonla mücadelede somut veriler sunacaktır. Bunun yanı sıra, farklı toplumların kültürel ve sosyal yapılarının dezenformasyonun yayılma hızı ve etkisine olan rolünü analiz eden karşılaştırmalı araştırmalar da literatürde önemli bir boşluğu dolduracaktır.

KAYNAKÇA

- Aïmeur, E., Amri, S., & Brassard, G. (2023). Fake news, disinformation, and misinformation in social media: A review. *Social Network Analysis and Mining*, 13(30). <https://doi.org/10.1007/s13278-023-01028-5>
- Akers, J., Bansal, G., Cadamuro, G., Chen, C., Chen, Q., Lin, L., Mulcaire, P., Nandakumar, R., Rockett, M., Simko, L., Toman, J., Wu, T., Zeng, E., Zorn, B., & Roesner, F. (2018). Technology-enabled disinformation: Summary, lessons, and recommendations. *Paul G. Allen School of Computer Science & Engineering Technical Report*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1812.09383>
- Alpay, Y. (2017). *Yalanın siyaseti: Yalanın meşrulaştırılması, hakikatin önemsizleşmesi ve hileli akıl yürütme teknikleri*. Destek.
- Aydın, A. F. (2023). Sosyal medyada dezenformasyon ve manipülasyon: 2023 Kahramanmaraş depremi örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(5), 2603-2624. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1283358>
- Bağ, S. M., & Özsoy, S. (2022). Suni gündem oluşturma yöntemi: Astroturfing. *ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, 5(9), 1-8.
- Balcı, Ş., Bekiroğlu, O., & Yeles Karaman, S. (2019). Sosyal medya bağımlılığının bir belirleyicisi olarak öz saygı: Konya örneğinde bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 35-64.

- Balta Peltekoğlu, F., & Demir Askeroğlu, E. (2023). İletişim yönetiminde dezenformasyon: Kara halkla ilişkiler ve sosyal medya. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(113), 7494-7503. <https://doi.org/10.29228/sss.70410>
- Bat, M. & Akıncı Vural, Z. B. (2014). Yeni bir medya olarak sosyal medyanın genel çerçevesi. Z. Beril Akıncı Vural (ed.), içinde *Dijital Panorama: Bilgi İletişim Teknolojilerinde Son Gündem* (ss. 100-126), Ütopya.
- Bontridder, N., & Pouillet, Y. (2021). The role of artificial intelligence in disinformation. *Data & Policy*, 3, e32. <https://doi.org/10.1017/dap.2021.20>
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2023). *Dezenformasyonla mücadele rehberi*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Çetinkaya, A., & Dondurucu Dede, Z. B. (2023). Dijital haber üretim sürecinde algoritmik ön yargı/yanlılık üzerine yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi. Şirin Karal Temüroğlu ve Zuhâl Demir (eds.), içinde *Algoritmalar, Habercilik ve Medya*, 59-793, Nobel.
- Elitaş, T. (2022). Dijital manipülasyon ‘deepfake’ teknolojisi ve olmayanın inandırıcılığı. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(49), 113-128.
- Erkan, G., & Ayhan, A. (2018). Siyasal iletişimde dezenformasyon ve sosyal medya: Bir doğrulama platformu olarak Teyit.Org. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), 202-223. <https://doi.org/10.31123/akil.458933>
- Gül Ünlü, D., & Küçükşabanoğlu, Z. (2023). Dezenformasyon ve yapay zekâ: Dezenformasyonla mücadele yollarına yapay zekâ uzmanlarının gözünden bakmak. *İletişim ve Diplomasi*, 11, 83-106. <https://doi.org/10.54722/iletisimvediplomasi.1375478>
- High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation. (2018). *A multi-dimensional approach to disinformation: Report of the independent High Level Group on fake news and online disinformation*. Directorate-General for Communication Networks, Content and Technology, European Commission. <https://doi.org/10.2759/739290>
- Hilary, I. O., & Dumebi, O.-O. (2021). Social media as a tool for misinformation and disinformation management. *Linguistics and Culture Review*, 5(S1), 496-505. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS1.1435>
- Kertysova, K. (2019). Artificial intelligence and disinformation: How AI changes the way disinformation is produced, disseminated, and can be countered. *Security and Human Rights*, 29(1), 55-81. <https://doi.org/10.1163/18750230-02901005>
- Kürkçü, S., & Erendor, M. E. (2022). İnternet ve sosyal medyada terör eylemleri: PKK örneği. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 367-396. <https://doi.org/10.29228/trad.13>
- Naffi, N. (2024). Deepfakes: How to empower youth to fight the threat of misinformation and disinformation. *The Conversation*. <https://theconversation.com/deepfakes-how-to-empower-youth-to-fight-the-threat-of-misinformation-and-disinformation-221171>
- Öztemel, E. (2023). Yapay zekâ ve insanlığın geleceği. Muzaffer Şeker, Yasin Bulduklu, Cem Korkut, Mürsel Doğrul (Eds.), içinde *Bilişim Teknolojileri ve İleti-*

- şim: *Birey ve Toplum Güvenliği* (ss. 96-112). Türkiye Bilimler Akademisi. <https://doi.org/10.53478/TUBA.2020.011>
- Shu, K., Bhattacharjee, A., Alatawi, F., Nazer, T. H., Ding, K., Karami, M., & Liu, H. (2020). Combating disinformation in a social media age. *WIREs Data Mining and Knowledge Discovery*, 10(6), e1385. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416849>
- Shu, K., Wang, S., & Liu, H. (2018). Understanding user profiles on social media for fake news detection. *2018 IEEE Conference on Multimedia Information Processing and Retrieval*, 430-435. <https://doi.org/10.1109/MIPR.2018.00092>
- Taşdemir, E. (2022). Sosyal medyada terör propagandası: DEAŞ örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(2), 726-746. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.335505>
- Timisi, N. (2016). Teknoloji ve toplum, ağlar ve aktörler. Nilüfer Timisi (ed.), içinde *Dijital: Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler* (ss. 17-40), Kalkedon.
- Wang, S., Su, F., Ye, L., & Jing, Y. (2022). Disinformation: A bibliometric review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 16849. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416849>
- Yayla, A. (2020). Totaliterizm ve dezenformasyon. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(98), 125-146. <https://doi.org/10.36484/liberal.756869>

YAPAY ZEKÂ VE SİYASET İLİŞKİSİ: YAPAY ZEKÂ PARTİSİ

Mustafa BOSTANCI* Gonca UNCU**

*Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-POSTA: mbostanci@sakarya.edu.tr | ORCID: 0000-0002-9235-293X

**Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-POSTA: gonca.uncu@marmara.edu.tr | ORCID: 0000-0002-2384-7306

etik sorunlar dikkate alınmadan kullanıldığında ciddi riskler barındırmaktadır. Bu nedenle, YZ'nin siyaset ve kamu yönetiminde uygulanması, dikkatlice değerlendirilmelidir ve toplumsal değerlerle uyumlu bir şekilde yönlendirilmelidir. YZ'nin siyasi alanlarda etkin bir şekilde kullanılabilmesi için etik ilkeler doğrultusunda tasarlanması, şeffaflık, adalet, güvenlik ve insan haklarına saygı gibi değerlerin ön planda tutulması gereklidir. Bu tür etik yaklaşımlar hem bireylerin güvenliğini hem de toplumun genel yararını gözeten bir YZ uygulaması geliştirilmesine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Aristoteles (2018). *Retorik* (F. Akderin, Trans.). Say Yayınları.
- Aristoteles (1954). *Retorik 1-2. Cilt*, çev. W. Rhys Roberts, Harvard University Press.
- De Mauro, A., Greco, M., & Grimaldi, M. (2015). What is big data? A consensual definition and a review of key research topics. *AIP Conference Proceedings*, 1644(1), 97-104.
- Endres, K., & Kelly, K. J. (2018). Does microtargeting matter? Campaign contact strategies and young voters. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 28(1), 1-18.
- Eubanks, V. (2018). *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor*. St. Martin's Press.
- García-Orosa, B. (2021). Digital political communication: Hybrid intelligence, algorithms, automation and disinformation in the fourth wave. *Digital Political Communication Strategies: Multidisciplinary Reflections*, 3-23.
- Gilardi, F., Gessler, T., Kubli, M., & Müller, S. (2022). Social media and political agenda setting. *Political communication*, 39(1), 39-60.
- Hochstetter-Diez, J., Negrier-Seguel, M., Diéguez-Rebolledo, M., Vásquez-Morales, F., & Sancho-Chavarría, L. (2023). Governance democratic and big Data: A systematic mapping review. *Sustainability*, 15(16), 12630.
- Howard, P., Woolley, S., & Calo, R. (2018). Algorithms, bots, and political communication in the US 2016 election: The challenge of automated political communication for election law and administration. *Journal of Information Technology & Politics*, 15(2), 81-93.
- Hwang, Y., Ryu, J. Y., & Jeong, S. H. (2021). Effects of disinformation using deepfake: The protective effect of media literacy education. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(3), 188-193.
- Karpf, D. (2020). Two provocations for the study of digital politics in time. *Journal of Information Technology & Politics*, 17(2), 87-96.
- Kwok, A. O., & Koh, S. G. (2021). Deepfake: a social construction of technology perspective. *Current Issues in Tourism*, 24(13), 1798-1802.

- López-López, P. C., Barredo-Ibáñez, D., & Jaráiz-Gulías, E. (2023). Research on Digital Political Communication: Electoral Campaigns, Disinformation, and Artificial Intelligence. *Societies*, 13(5), 126.
- Mager, A. (2019). The politics of big data. Big data, big brother? by Ann Rudinow Sætnan, Ingrid Schneider, and Nicola Green, Oxon/New York, Routledge. *Research in Information Technology and Society*, 2018, 345, ISBN: 9781138293748.
- O'Neil, C. (2016). *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*. Crown Publishing Group.
- Pislaru, M., Vlad, C. S., Ivascu, L., & Mircea, I. I. (2024). Citizen-centric governance: Enhancing citizen engagement through artificial intelligence tools. *Sustainability*, 16(7), 2686.
- Savaget, P., Chiarini, T., & Evans, S. (2019). Empowering political participation through artificial intelligence. *Science and Public Policy*, 46(3), 369-380.
- Tappin, B. M., et al. (2023). Quantifying the potential persuasive returns to political microtargeting. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 120(12).
- Westerlund, M. (2019). The emergence of deepfake technology: A review. *Technology innovation management review*, 9(11).
- Woolley, S. C., & Guilbeault, D. (2018). United States: Manufacturing consensus online. In S. C. Woolley & P. Howard (Eds.), *Computational propaganda: Political parties, politicians, and political manipulation on social media* (pp. 0). Oxford University Press.

YAPAY ZEKÂNIN HALKLA İLİŞKİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ali YILDIRIM*

*Doç. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fakültesi

E-POSTA:aliyildirimy@gmail.com | ORCID: 0000-0002-0721-0655

Sonuç olarak, yapay zekâ halkla ilişkiler süreçlerini daha etkin, hızlı ve verimli hale getirirken, insan dokunuşu ve yaratıcılığıyla dengelenmesi gerektiği açıktır. Bu doğrultuda, halkla ilişkiler profesyonellerinin yapay zekâ teknolojilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için bu alandaki bilgi ve becerilerini geliştirmeleri büyük önem taşımaktadır. Yapay zekânın, halkla ilişkilerde destekleyici bir rol üstlenerek, stratejik karar alma ve iletişim yönetimi süreçlerine katkıda bulunabileceği ve bu teknolojinin gelecekte daha yaygın ve etkili bir şekilde kullanılacağı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Anani-Bossman, A. A. (2023). The Use of Social and Digital Media in Public Relations: Empirical Perspectives from Ghana. İçinde A. Anani-Bossman, T. E. Mudzanani, C. B. Pratt, & I. A. Blankson (Ed.), *Public Relations Management in Africa Volume 1: Exploring Organisational Impact* (ss. 41-67). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-26704-8_3
- Bourne, C. (2022). Introduction: Public Relations in the Digital Age. İçinde C. Bourne, *Public Relations and the Digital* (ss. 1-26). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-13956-7_1
- Brown, R. E. (2006). Myth of symmetry: Public relations as cultural styles. *Public Relations Review*, 32(3), 206-212. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2006.05.022>
- Buhmann, A., Paßmann, J., & Fieseler, C. (2020). Managing Algorithmic Accountability: Balancing Reputational Concerns, Engagement Strategies, and the Potential of Rational Discourse. *Journal of Business Ethics*, 163(2), 265-280. <https://doi.org/10.1007/s10551-019-04226-4>
- Buhmann, A., & White, C. L. (2022). Artificial Intelligence in Public Relations: Role and Implications. İçinde J. H. Lipschultz, K. Freberg, & R. Luttrell (Ed.), *The Emerald Handbook of Computer-Mediated Communication and Social Media* (ss. 625-638). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-80071-597-420221036>
- Çeber, B., & Bilbil, E. K. (2024). Yapay Zekâ Uygulamalarının Halkla İlişkilerde İdeal Kullanımına Yönelik Bir Analiz. *Etkileşim*, 13, 110-141.
- Grunig, J. E. (1984). Managing public relations. *Hilt, Rinehart and Winston*.
- Hinton, G. (2015). Distilling the Knowledge in a Neural Network. *arXiv preprint arXiv:1503.02531*.
- Hinton, G. E., Osindero, S., & Teh, Y.-W. (2006). A fast learning algorithm for deep belief nets. *Neural computation*, 18(7), 1527-1554.
- Hinton, G. E., & Salakhutdinov, R. R. (2006a). Reducing the Dimensionality of Data with Neural Networks. *Science*, 313(5786), 504-507. <https://doi.org/10.1126/science.1127647>

- Hinton, G. E., & Salakhutdinov, R. R. (2006b). Reducing the Dimensionality of Data with Neural Networks. *Science*, 313(5786), 504-507. <https://doi.org/10.1126/science.1127647>
- Kent, M. L. (2013). Using social media dialogically: Public relations role in reviving democracy. *Public relations review*, 39(4), 337-345.
- Lauzen, M. M., & Dozier, D. M. (1992). The Missing Link: The Public Relations Manager Role as Mediator of Organizational Environments and Power Consequences for the Function. *Journal of Public Relations Research*, 4(4), 205-220. https://doi.org/10.1207/s1532754xjpr0404_2
- Okay, A. (2007). *Halkla İlişkiler; Kavram, strateji ve uygulamaları*. Der Yayınevi.
- Olasky, M. (1985). Bringing "Order Out of Chaos": Edward Bernays and the Salvation of Society Through Public Relations. *Journalism History*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00947679.1985.12066598>
- Özgen, E., & Tiryaki, E. Y. (2024). HALKLA İLİŞKİLER ALANINDA KULLANILABİLECEK YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ ARAÇLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 88-122.
- Phillips, D. (2025). *Augmenting Public Relations An Introduction to AI and Other Technologies for PR*. Routledge.
- Soegiarto, A., Sari, W. P., Kholik, A., & Imsa, M. A. (2024). Artificial Intelligence (AI) in Public Relations: Corporate Practices in Indonesia. *International Journal of Social Science and Humanity*, 1(2), 28-37. <https://doi.org/10.62951/ijss.v1i2.35>
- Soldan, T. N. K. (2022). Halkla ilişkilerde yapay zekâ kullanımı üzerine nitel bir araştırma. *The Journal of International Scientific Researches*, 7(2), 191-206.
- St. John, B., & Opdycke Lamme, M. (2011). The evolution of an idea. *Journal of Communication Management*, 15(3), 223-235. <https://doi.org/10.1108/13632541111150998>
- Xiao, Y., & Yu, S. (2025). Can ChatGPT replace humans in crisis communication? The effects of AI-mediated crisis communication on stakeholder satisfaction and responsibility attribution. *International Journal of Information Management*, 80, 102835. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2024.102835>

YAPAY ZEKÂNIN HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ ÜZERİNDEKİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ ETKİSİ

Lütfiye YAŞAR*

*Dr, Bağımsız Araştırmacı

E-POSTA: yasarlutfiye5@gmail.com | ORCID: 0000-0001-9008-6415

SONUÇ

Öğrencilerin iş hayatına hazırlanırken belirli teknik donanım ve becerileri edinmeleri oldukça önemlidir. Bu teknolojik yetkinlikleri kazandırmak için mesleki derslerle birlikte dijitalleşme üzerine dersler, kurslar ve sertifika programları düzenlenmektedir. Ancak, müfredatta dijitalleşmeye yönelik dersler yer alsa da yapılan araştırmalar bu derslerin sektörel talepleri karşılamakta yetersiz kaldığını göstermektedir.

Halkla ilişkiler müfredatının gelişiminde etkili olan bir diğer teknolojik alan ise yapay zekâ uygulamalarıdır. Yapay zekânın derin öğrenme sistemi, müfredat geliştiricilere ve akademisyenlere yenilikçi bir eğitim perspektifi kazandırmaktadır. PR 4.0 döneminin başladığı günümüzde, yapay zekâ teknolojisini öğrenmek ve öğretmek, halkla ilişkiler uzmanlarına sorun, kriz ve imaj yönetiminde yenilikçi iletişim sistemleri sunacağı için oldukça faydalı olacaktır. Bu nedenle, halkla ilişkiler uzmanlarının derin öğrenmeden faydalanmaları, büyük veri analizi, bütünleşmiş pazarlama ve sektörel talepleri karşılayan ders içerikleri oluşturmaya katkı sağlayacak ve aynı zamanda eğitim kalitesini de artıracaktır. Bu kapsamda, yükseköğretim kurumlarında yakın gelecekte yapay zekâ ve derin öğrenme ile ilgili pazarlama, marka analizi, sorun ve kriz yönetimi alanlarında dersler talep edileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arief, N. Nurlaela, & Saputra, M. A. A. (2019). Kompetensi baru public relations (PR) pada era artificial intelligence. *Jurnal Sistem Cerdas*, 2(1), 1–12. <https://doi.org/10.37396/jsc.v2i1.19>
- Arslan, K. (2020). Eğitimde yapay zekâ ve uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 71-88.
- Capterra, (2024), Halkla İlişkiler Yazılımı <https://www.capterra.web.tr/directory/10033/public-relations/software> erişim tarihi 01. 11. 2024
- Chen, X., Zou, D., Xie, H., Cheng, G., & Liu, C. (2022). Two decades of artificial intelligence in education. *Educational Technology & Society*, 25(1), 28-47.
- Duhé, S. (2015). An overview of new media research in public relations journals from 1981 to 2014. *Public Relations Review*, 41(2), 153-169. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2014.11.002>
- Dunan, A. & Mudjiyanto, B. (2020). The Republic of Indonesia Government Public Relations Communication Strategy in The Era of The Industrial Revolution 4.0. *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 25(1), 58-78.
- Erdoğan, İ. (2008). *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler* (2. Baskı), Ankara: Erk Yayınları.

- Etike, S. (2021). Digital Transformation in Public Relations: Horizons and Frontiers. In *Handbook of Research on New Media Applications in Public Relations and Advertising* (pp. 234-247). IGI Global.
- Gams, M., Gu, I. Y. H., Härmä, A., Muñoz, A., & Tam, V. (2019). Artificial intelligence and ambient intelligence. *Journal of Ambient Intelligence and Smart Environments*, 11(1), 71-86.
- Haleem, A., Javaid, M., & Khan, I. H. (2019). Current status and applications of Artificial Intelligence (AI) in medical field: An overview. *Current Medicine Research and Practice*, 9(6), 231-237.
- Ho, C. H. (2021). A Preliminary Study of Artificial Intelligence Deep Learning Amid Teaching of Public Relations Course. In 2021 2nd International Conference on Education, Knowledge and Information Management (ICEKIM) (pp. 539-542). IEEE.
- Holmes, J., Sacchi, L., & Bellazzi, R. (2004). Artificial intelligence in medicine. *Ann R Coll Surg Engl*, 86, 334-8.
- İncemen, S., & Öztürk, G. (2024). Farklı eğitim alanlarında yapay zekâ: uygulama örnekleri. *International Journal of Computers in Education*, 7(1), 27-49.
- İşler, B., & Kılıç, M. (2021). Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı ve Gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(1), 1-11.
- Jiang, Y., Li, X., Luo, H., Yin, S., & Kaynak, O. (2022). Quo vadis artificial intelligence?. *Discover Artificial Intelligence*, 2(1), 4, 28-35.
- Kılıç, H., & Türker, O. (2021). Türkiye'deki Halkla İlişkiler Lisans Bölümlerinin Müfredatlarının Dijitalleşme Bağlamında İncelenmesi. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 278-290.
- Koçyiğit, M. (2017). *Dijital Halkla İlişkiler ve Online Kurumsal İtibar Yönetimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kyrychok, A. (2021). Special Aspects of Effective PR Professionals' Training in the Post-Truth Era. *International Journal of Instruction*, 14(2), 45-66.
- Luttrell, R., Wallace, A., McCollough, C., & Lee, J. (2021). Public Relations Curriculum: A Systematic Examination of Curricular Offerings in Social Media, Digital Media, and Analytics in Accredited Education, 7(2), 1-43.
- Neill, M. S., & Schauster, E. (2015). Gaps in advertising and public relations education: Perspectives of agency leaders. *Journal of Advertising Education*, <https://doi.org/10.1177/109804821501900203>
- Özarslan, Z. (2019). Türkiye'de Lisans Düzeyindeki Yeni Medya Eğitimi ve Sektör Beklentileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Moment Dergi*, 6(1), 150-175.
- Öztemel, E. (2020). Yapay zekâ ve insanlığın geleceği. *Bilişim teknolojileri ve iletişim: Birey ve toplum güvenliği*, 95-112.
- Öztürk, K., & Şahin, M. E. (2018). Yapay sinir ağları ve yapay zekâ'ya genel bir bakış. *Takvim-i Vekayi*, 6(2), 25-36.

- Öztürk, M. (2021). Halkla İlişkiler Eğitiminde Lisans Müfredatları: Türkiye ve Kanada Örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 208-228.
- Pannu, A. (2015). Artificial intelligence and its application in different areas. *Artificial Intelligence*, 4(10), 79-84.
- Perez, J. A., Deligianni, F., Ravi, D., & Yang, G. Z. (2018). Artificial intelligence and robotics. *arXiv preprint arXiv:1803.10813*, 147, 2-44.
- Petrovici, M. A. (2014). E-public relations: Impact and efficiency. A case study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 79-84.
- Pirim, A. G. H. (2006). Yapay zekâ. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 1(1), 81-93.
- Polat, H. (2023). Halkla İlişkiler Eğitiminde Dijitalleşme Eğilimleri: Müfredat Üzerine Bir İçerik Analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1748-1764. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1347835>
- Pribadi, A., & Nasution, N. (2021). Digital transformation to the sustainability of public relations profession in the era of disruption. *Commicast*, 2(1), 52-57.
- Singh, D. E. E. P. A. K., & JAIN, A. (2018). A look into the artificial intelligence and its applications in various fields of life. *JournalNX*, 198-203.
- Suciati, P., Maulidiyanti, M., & Wiwesa, N. R. (2021). The Public Relations Acceptance Towards Press Release Application with Artificial Intelligence. *Communicare: Journal of Communication Studies*, 8(1), 20-40.
- Szolovits, P. (2019). Artificial intelligence and medicine. In *Artificial intelligence in medicine* (pp. 1-19). Routledge.
- Şardığı, E., & Öztürk, M. C. (2019). Halkla İlişkiler Eğitiminde Dijitalleşme: Türkiye ve ABD'de Bulunan Üniversitelerdeki Halkla İlişkiler Programlarının Karşılaştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi*, (1), 125-142.
- Üçler, N., & Büyükçelikkok, T. Ö. (2021). İletişim Fakültesi Müfredatlarının Medya Sektörü İş İlanları Üzerinden Sektörel Beklentileri Karşılama Yeterliğinin İncelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(3), 1245-1269.
- Ünlü, S., & Yaşar, L. (2022). Halkla ilişkiler müfredatında inovatif gelişmeler: dijitalleşme, PR 4.0 ve yapay zekâ. İçinde *Dijital Çağda İletişim Çalışmaları* (61-78). Paradigma Yayınları.
- Wang, P. (2019). On defining artificial intelligence. *Journal of Artificial General Intelligence*, 10(2), 1-37.
- Wisskirchen, G., Biacabe, B. T., Bormann, U., Muntz, A., Niehaus, G., Soler, G. J., & von Brauchitsch, B. (2017). Artificial intelligence and robotics and their impact on the workplace. *IBA Global Employment Institute*, 11(5), 49-67.
- YÖKATLAS (2024) Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı Bulunan Tüm Üniversiteler | YÖK Lisans Atlası

Çataldaş, İ. & Özgen, E. (2021). “Dijital Halkla İlişkiler Aracı Olarak Algoritmalar Ve Yapay Zekâ” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:91; pp:5227-5238

2000 SONRASI SİNEMADA YAPAY ZEKÂNIN TEMSİLİ

Elif ARSLAN* Salih GÜRBÜZ** Bayram Oğuz AYDIN***

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-POSTA: eelifarslann@gmail.com | ORCID: 0000-0001-5015-9317

**Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi
E-POSTA: gurbuzsalih@hotmail.com | ORCID: 0000-0002-5690-8136

***Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi
E-POSTA: bayramaydin@sdu.edu.tr | ORCID: 0000-0003-2061-1688

Kaynakça

- Acar, A. K. (2023). Din ve teknoloji etkileşiminde yapay zekâ ve transhümanizm'e yaklaşımlar. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 380-406.
- Akyıldız, S. G. (2020). Annelik Kavramına Yeni Bir Bakış: I Am Mother Filminde Yapay Zekâ Anne Olmak. Küresel Dünyada İletişimin Dijital Yüzleri içinde (ss.171-202). (Editörler: Duygu Ünal ve Şeyhmus Doğan). Konya: Eğitim Yayınevi
- Baum, S. D. (2014). Film Review: Transcendence. *Journal of Ethics and Emerging Technologies*, 24(2), 79-84. DOI: 10.55613/jeet.v24i2.23
- Berk, M. E. (2022). Transhumanizm ve Yapay Zekâ Bağlamında “Transcendence 2014” (Evrin) Filminin İncelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 148-166.
- Doğan, M. (2023). Sinemada Yapay Zekâ: Robotlarda Bilinç, Duygular ve Etik. *Kültür ve İletişim*, 26(52), 318-343.
- Ebert, R. (2011). He Just Wanted To Become A Real Boy. [web site]. <https://www.rogerebert.com/reviews/great-movie-ai-artificial-intelligence-2001>. Erişim Tarihi: 01.11.2024.
- Göral, Burak (2021). Sinemanın Yapay Zekâya Bakışı. *TRTakademi Dergisi*, 6 (13), 919-929. <https://www.imdb.com/list/ls500056453/>, Erişim Tarihi: 11.09.2024
- Laffly, T. (17 December 2021). Mother/Android. [web site]. <https://www.rogerebert.com/reviews/motherandroid-movie-review-2021>. Erişim Tarihi: 19. Kasım 2024.
- Meehan, P. (2008). Tech-Noir: The Fusion of Science Fiction and Film Noir. Jefferson: McFarland.
- Özçelik, İ. (2022). Bilimkurgu Filmlerinde Teknofobik Bir Anlatı Unsuru Olarak Yapay Zekâ. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçelik, İ. (2022). Bilimkurgu Filmlerinde Teknofobik Bir Anlatı Unsuru Olarak Yapay Zekâ.
- Shah, H. ve Warwick, K. (2016). Imitating Gender as a Measure for Artificial Intelligence: Is It Necessary?. In *ICAART (1)* (pp. 126-131). DOI: 10.5220/0005673901260131
- Telotte, J. P. (2001) Science Fiction Film. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turan, N. S. (2018). *Bilim kurgu sinemasında yapay zekâ-insan etkileşimi: Aşk temalı filmlerin analizi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Turing, A. M. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind: A Quarterly Review of Psychology and Philosophy*, LIX (236), pp.433-460.

- Yetkiner, B. ve Özdemir, N. (2022). Sinemada transhümanizm ve yapay zekâ. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 13(51), 262-286.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2023). Bilim Kurgu Sinemasında Transhümanist ve Posthümanist Temaların İzini Sürmek: Gattaca Filmi. Sinema ve Ütopya, Sinemada Ütopik ve Distopik İmgeler içinde (ss. 73-109). Konya: Literatürk.
- Yılmaz, M. ve Turan, N. S. (2018). Zekâ Yapay Ama Aşk Doğal: Bilim Kurgu Sinemasında Yapay Zekâ-İnsan Aşkının Temsili. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30), 281-300.

YAPAY ZEKÂNIN SİNEMAYA ETKİLERİ: SANAT MI TEKNOLOJİ Mİ?

Salih KÖSE* Enderhan KARAKOÇ**

*Öğr. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
E-POSTA: salihkose@karatekin.edu.tr | ORCID: 0000-0002-8135-6310

**Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-POSTA: enderhankarakoc@aybu.edu.tr | ORCID: 0000-0001-8969-6144

film üretiminde hem de izleyici deneyiminde köklü değişiklikler meydana getirmektedir. Gelecekte, yapay zekânın sinema üzerindeki etkisinin daha da derinleşmesi ve yeni ifade biçimleri oluşturması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Anadolu, B. (2019, Şubat). Dijital Hikaye Anlatıcılığı Bağlamında Yapay Zekânın Sinemaya Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*(1), s. 39-56. doi:10.17680/erciyesiletisim.483510
- Aslanyürek, Y., & Aycan, E. (2024). Cinematic futures: The impact of ai on the cinematography. *İNİF E- Dergi*, 9(1), s. 75-94. doi:10.47107/inifedergi.1420488
- Başkaya, F., & Karacan, H. (2022). Yapay Zekâ Tabanlı Sistemlerin Kişisel Veri Mahremiyeti Üzerine Etkisi: Sohbet Robotları Üzerine İnceleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 15(4), s. 481-491.
- Benjamin, W. (2015). *Teknik Olarak Yeniden Üretilbilirlik Çağında Sanat Yapıtı*. (G. Sarı, Çev.) Zeplin Düşünce.
- Cevher, E., & Aydın, Y. (2020). Yapay Zekânın Şafağında Sinema: Morgan Filmi Fragmanı Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 8(1), s. 614-642.
- Coşkun, A. (2023). Sinemanın Denetimsiz Teknolojiyle Sınırı: Yapay Zekânın Film Endüstrisine Etkisi. *Türkiye Film Araştırmaları Dergisi*, 3(1), s. 32-47. doi:10.59280/film.1284277
- Çelik, K. (2023). *Metaverse ve Yapay Zekâ (Medya, Oyun, Alışveriş, Eğlence, Teknoloji, İletişim)*. Nobel Bilimsel.
- Eryaşar, E., & Büyükköse, Ş. (2022). Graf Algoritmaları Ve Yapay Zekâyâ Katkıları. Ş. S.-M. Demirezen içinde, *Yapay Zekâ ve Büyük Veri Kitap Serisi 4: Yorumlanabilir ve Açıklanabilir Yapay Zekâ ve Güncel Konular* (s. 81-108). Nobel Akademik.
- Eryılmaz, H. E. (2023). Yapay Zekâ Çağında Kişisel Veri Mahremiyeti. *UMAY Sanat Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), s. 6-25.
- Eugeni, R., & Pisters, P. (2020, 07 06). Article: The artificial intelligence of a machine: Moving images in the age of algorithms. *NECSUS European Journal of Media Studies*, s. 91-100. doi:http://dx.doi.org/10.25969/mediarep/14325.
- Garland, A. (Yöneten). (2014). *Ex Machina* [Sinema Filmi].
- Jonze, S. (Yöneten). (2013). *Her* [Sinema Filmi].
- Köse, U. (2022). Açıklanabilir Yapay Zekâ Metodolojileri ve Uygulamaları. Ş. Sağrıroğlu, & M. U. Demirezen içinde, *Yapay Zekâ ve Büyük Veri Kitap Serisi 4: Yorumlanabilir ve Açıklanabilir Yapay Zekâ ve Güncel Konular* (s. 43-80). Nobel Akademik.
- Köse, U. (2022). *Yapay Zeka Felsefesi*. Doğu Kitabevi.

- Kubrick, S. (Yöneten). (1968). *2001: A Space Odyssey* [Sinema Filmi].
- Lang, F. (Yöneten). (1927). *Metropolis* [Sinema Filmi].
- Mutlu, N. G. (2020). The future of film-making: Data-driven movie-making techniques. *Global Journal of Arts Education*, 10(2), s. 167-174. doi:<https://doi.org/10.18844/gjae.v10i2.4735>
- Paul Wegener, H. G. (Yöneten). (1915). *The Golem* [Sinema Filmi].
- Sağiroğlu, Ş., & Yürekten, Ö. (2021). Siber Güvenlik ve Mahremiyet Odaklı Yapay Zekâ Modelleri ve Uygulamaları. Ş. Sağiroğlu, & M. U. Demirezen içinde, *Yapay Zekâ ve Büyük Veri Çalışmaları, Siber Güvenlik ve Mahremiyet* (s. 3). Nobel.
- Sharma, H., & Juyal, A. (2023). Future of Animation with Artificial Intelligence. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, 4(2), s. 180-187. doi:10.29121/shodhkosh.v4.i2SE.2023.559
- Türten, B. (2024). Sinemada Dağıtım ve Gösterim Ağında Yapay Zekâ Uygulamaları. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 14(3), 376-402.
- Ünal, S. (2023). Yapay Zekâ Okuryazarlığına İlişkin Bir Alan Araştırması. K. Ateşgöz içinde, *Medya ve Habercilik Alanında Yapay Zekanın Yükselişi* (s. 49-68). Eğitim Yayınevi.
- Villeneuve, D. (Yöneten). (2017). *Blade Runner 2049* [Sinema Filmi].
- Whale, J. (Yöneten). (1931). *Frankenstein* [Sinema Filmi].
- Yetkiner, B., & Öztürk, N. (2022). Sinemada Transhümanizm ve Yapay Zekâ. *Academic Journal of Information Technology*, 13(51), s. 262-286. doi:10.5824/ajite.2022.04.003.x
- Zengin, F. (2020). Akıllı Makine Çağı Sinemasına Giriş: Sinema Sanatında Yapay Zekâ Teknolojilerinin Kullanımı. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 6(2), s. 151-177. doi:10.17932/IAU.ICD.2015.006/icd_v06i2002
- Zengin, F. (2021). Yapay Zekâ ve Kişiselleştirilmiş Seyir Kültürü: Netflix Örneği Üzerinden Sanat Eserinin Hiper Kişiselleştirilmesi. *TRT Akademi*, 6(13), s. 700-727. [10.37679/trta.959576](https://doi.org/10.37679/trta.959576) adresinden alındı

YAPAY ZEKÂNIN MİZAHİ YANSIMASI: KARİKATÜRLERDEKİ TEMSİLLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Feyza DALAYLI* Neslihan DAĞLAR**

*Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-POSTA: feyza.dalayli@comu.edu.tr | ORCID: 0000-0003-2193-8236

**YL Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-POSTA: neslihand198@gmail.com | ORCID: 0009-0003-5683-3298

ve çeşitli algoritmik özellikleri ile insan yaşamının her alanına entegre olması özellikle sosyal medya platformları, kişiselleştirilmiş yapay zekâ uygulamaları, akıllı saatler vb. teknolojiler öğrenme ve depolama yoluyla kişisel bilgilerimizi izinsiz olarak saklamakta ve işlemekte hatta 3. Kişilere ticari amaçla satmaktadır. Bunun yanı sıra psikopolitik izleme yoluyla bu bilgiler siyasiler tarafından siyasi kampanya süreçlerini en karlı şekilde yürütebilmek amacıyla kullanılmakta olduğu görülmektedir. Bu durum mizahi bir dil ile kaçınılmaz olarak karikatürlere de yansıtılmıştır. Teknolojinin getirdiği faydaların ve konforun büyümesine kapılan insanlığın, getirdiği zararların farkında olmamasını ise meşhur Truva Atı hikayesiyle işleyerek yapay zekânın ortaya çıkardığı problemleri evrensel bir dil ile çizgiye aktarılmıştır.

Sonuçlardan yola çıkarak yapay zekânın karikatürlerde; toplumdaki değişimlerin, mevcut problem ve kaygıların, kültürel normların buna bağlı olarak bu yapıların yapay zekâ teknolojilerine bağlı olarak deforme olması ve değişime uğraması gibi konularla birlikte temsil edilmiştir. Buna ek olarak yapay zekâ teknolojilerinin yarattığı etkiler evrensel boyutta olup toplumsal ve bireysel düzeyde birçok farklı şekilde tezahür ettiği ve bu etkilerin de bir uyarı, mesaj, düşünmeye sevk etme, güldürme gibi amaçlarla karikatüristler tarafından kendilerine has bir üslupla işlendiği görülmektedir. Buradan hareketle karikatürlerin yalnızca güldürme amacı taşımadığı aynı zamanda toplumsal bir eleştiri aracı olarak kullanıldığı da söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arık, M. B. (1997). *1980 sonrası Türkiye'de yaşanan toplumsal değişim ve karikatürün değişen işlevi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Avcı, A. (2003). "Toplumsal eleştiri söylemi olarak mizah ve gülmece". *Birikim*, 166, 1-2. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-166-subat-2003/2354/toplumsal-elestiri-soylemi-olarak-mizah-ve-gulmece/3891>.
- Bakhtin, M. (1984). *Rabelais and His World*. Bloomington: Indiana University Press.
- Billig, M. (2005). *Laughter and Ridicule: Towards a Social Critique of Humour*. London: Sage.
- Critchley, S. (2002). *On Humour*. London: Routledge.
- Dalaylı, F. ve Fidan, M. E. (2024). Artificial intelligence applications used in wearable technologies and surveillance society in the digital age. D. Yengin ve T. Bayrak (Eds.), *Yeni Medya Çalışmaları ve Yapay Zekâ-I* içinde (s. 269-276). Ankara: İksad Publications.
- Köroğlu, Y. (2020, May 13). Yapay zekâ üzerine temel tezler. *Bilim ve Aydınlanma Akademisi*. <https://bilimveaydinlanma.org/yapay-zekâ-uzerine-temel-tezler/>
- Morreall, J. (2009). *Comic Relief: A Comprehensive Philosophy of Humor*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

- Metin Basat, E. (2014). Sözden Çizgiye: Karikatürlerin Gözünden Sözlü Anlatılar. *Milli Folklor*, 26(101), 225-236.
- Nisan, F. ve Şeker, N. T. (2017). Siyasal Söylemin ve İdeolojilerin Gazete Karikatürlerinde Yeniden Üretimi: Örnek Olay 1982 Anayasası. *Erciyes İletişim Dergisi*. 5(2), 312-346.
- Özpinar, A. (2022). Mizah, Sosyoloji ve Toplumsal Gündem. *Sosyoloji Notları*, 6(1), 2-23.
- Yavalar, D. E. (2018). Bir Muhalif Mizah Dergisi Olarak “Taş”. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 3(2), 25-48.
- Yavalar, D. E. (2019). İkinci Dönem TEF’in Siyasal Duruşu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3), 1402-1432.
- Yıldız, S. K. (2023). Dijital enformasyon çağında sentetik kitle manipülasyonu: Deepfake (derin sahtelik) ürünleri. *Yeni Medya Araştırmaları. Dil, İmaj, Fenomenler, Teknoloji, Dezenformasyon*, 163-194.
- Ayaz, H. (2021). Bir Mizah Unsuru Olarak Dijitalleşme: Karikatürler Üzerinden Bir İçerik Analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(2), 519-536.
- Gönden, M. ve Güzel, M. (2017). Türkiye’de sosyal medyanın mizahi: Sosyal paylaşım ağlarındaki deneyimlerin karikatürlere yansması. *Milli Folklor*, 29(116).
- Koç, N. ve Basfirinci, C. (2023). İletişim alanındaki mesleklerde yapay zekâ uygulamaları: Mevcut durum analizi ve alan yazın taraması. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 121-148.
- Küçükşen, K. (2020). COVID-19 günlerinde “ev halleri” nin karikatürlere yansması göstergebilimsel bir analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 38-57.
- Nisan, F. ve Yücel, Ö. F. (2023). *Medyatik Mizahın Panoraması*. İstanbul: Eğitim Yayıncılık.
- Fırat, T. E. (2020). Yeni mizah ortamında yükselen sanal kahkaha ya da dijital gülme biçimleri. H. Çiftçi (Ed.), *Geçmişten günümüze iletişim araştırmaları-1* içinde (s. 85-102). İksad Publishing House.
- Demirkol, G. (2015). *Gündelik hayat ve basın: Gırgır mizah dergisinde gündelik hayatın dönüşümü (1972-1989)* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Gün Canik, E. (2018). *Osmanlı “Cadaloz Mizah Gazetesi” ile sosyolojik ve kültürel açıdan karikatür ve mizah üretimine dair bir yöntem tespiti* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kafalı, H. (2019). Yapay zekâ, toplum ve din’in geleceği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 46, 145-172.
- Kılınç, İ., ve Ünal, A. (2019). Yeni gözde yapay zekâ: Yapay zekânın iş dünyasına etkileri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 238-258.

- Özgen, E. (2024). Gelecek yüzyılın iletişimi: Teknolojik gelişmelerin iletişim alanı perspektifinden değerlendirmesi. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. Cumhuriyetin 100. Yılında Geleceğin İletişimi Özel Sayısı, 0-1.
- Pınarbaşı, G. (2022). Metaverse Ruhsal Evren Örnekleri: EvolVR ve Cardolordz. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(3), 721-733.
- Şahin, Z. B. (2019). Karikatür ve ifade özgürlüğü. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), 2208-2244.

Görsel Kaynaklar

- Cartoonstock. (2023). "Yapay Zekâ". <https://tinyurl.com/54tu5yvy>. Erişim Tarihi: 16.06.2024
- Instagram. (2023). "Yapay Zekâ". <https://www.instagram.com/p/Cwm0UqFMLOR/>. Erişim Tarihi: 16.06.2024.
- Instagram. (2015). "Çember Daralıyor". <https://www.instagram.com/p/5ELqDSGyKt/>. Erişim Tarihi: 17.04.2024.
- Instagram. (2022). "Dünyanın sonuna katkıda bulunanlar". <https://www.instagram.com/p/C15pJSpNp/>. Erişim Tarihi: 17.06.2024.
- Cartoonstock. (2023). "Yapay Zekâ Truva Atı". <https://www.cartoonstock.com/cartoon?searchID=EC501538>. Erişim Tarihi: 17.06.2024.
- Instagram. (2023). "Yapay Zekâ". <https://www.instagram.com/p/COQwTHLN1RU/>. Erişim Tarihi: 18.06.2024.
- Cartoonstock. (2022). "Yapay zekânın evrimi". <https://tinyurl.com/4xtdjp5a>. Erişim Tarihi: 19.06.2024.
- Instagram. (2019). "Robot". <https://www.instagram.com/p/B11dUt8nqPe/>. Erişim Tarihi: 19.06.2024.
- Instagram. (2024). "Yapay Zekâ". <https://www.instagram.com/p/C7UdRWgtg3T/>. Erişim Tarihi: 21.06.2024.
- Cartoonstock. (2023). "Kampanyalara yapay zekâ entegre etmek". <https://www.cartoonstock.com/search?type=images&keyword=putting+a+i+in+campaign+john+darkow&page=1>. Erişim Tarihi: 16.06.2024.
- Instagram.(2022) "Romantiklik Desen Var". <https://www.instagram.com/p/CdK2pT0uty8/>. Erişim Tarihi: 19.06.2024.
- Cartoonstock.(2023). "ChatGPT". <https://www.cartoonstock.com/cartoon?searchID=EC502427>. Erişim Tarihi: 16.06.2024.

DİJİTAL ANOMİ: SOSYAL MEDYA TOPLULUK (ETİK) KURALLARI İLE TOPLUM AHLAKI İKİLEM

Ece ERGÜL* Yusuf ADIGÜZEL**

*Öğr. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-POSTA: ecefidan@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3636-8192

**Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
E-POSTA: yusufadiguzel@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8400-1099

Kullanıcı Güvenliği ve Kişisel Verilerin Gizliliği

Kullanıcı gizliliğini koruyan politikalar geliştirmek ve uygulamak, kişisel bilgilerin kötüye kullanılmasını önleyebilmektedir. Güçlü şifreleme ve güvenlik önlemleri, hesap ele geçirme gibi sorunları azaltacaktır. Sosyal medya platformları, hesap güvenliği ve veri koruma konusunda kullanıcıları bilgilendirmeli ve desteklemelidir. Güvenlik açıklarını en düşük seviyeye indirmek ve düzenli olarak sistem güncellemeleri yapmak, dijital anomiyi engelleyecektir.

Platformlararası İş Birliği ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Sosyal medya platformları, zararlı içeriklerle mücadelede iş birliği yapmalı ve en iyi uygulamaları paylaşmalıdır. Ortak standartlar ve protokoller geliştirmek, dijital anomiyi önlemeye yardımcı olacaktır. Ulusal ve uluslararası düzeyde dijital güvenlik ve içerik düzenlemeleri ile ilgili yasaların uygulanması, dijital anomiyi azaltabilmektedir. Yasal düzenlemeler, platformların sorumluluklarını netleştirerek kullanıcıları koruyacaktır.

Dijital anomiyi engellemek, çok boyutlu bir yaklaşım gerektirmektedir. Dijital okuryazarlık eğitimi ve farkındalık oluşturma, platformlardaki içeriğin kontrol edilmesi ve denetimi, topluluk kurallarına erişim ve teşvik, algoritmaların kullanımı ve içerik denetimi, kullanıcı güvenliği ve kişisel verilerin gizliliği ve platformlararası iş birliği ve uluslararası yasal düzenlemeler gibi stratejiler, dijital ortamda daha düzenli ve güvenli bir ortam sağlamak adına önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Anık, C. (2000). Siyasal İkna. Ankara: Vadi Yayınları
- Aristoteles. (2016). Retorik. (Çev. M.H. Doğan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bauman, Z. (2011). Postmodern Etik. Çev. A. Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayrak, T. (2017). Sosyal Medyada Dijital Etik: Twitter'da Şiddet İçerikli İletilerin İncelenmesi. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 1(1), 32-46.
- Billington, R. (2003). Living Philosophy: An Introduction to Moral Thought. Third Edition. London: Routledge.
- Binark, M. ve Bayraktutan, G. (2013). Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik. İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Bulduklu, Y. ve Şeker, M. (2020). Yeni Medya ve Değişen Toplumsal Değerler. M. Şeker, Y. Bulduklu, C. Korkut, & M. Doğrul (Eds.), Bilişim Teknolojileri ve İletişim içinde, (ss. 289-303). Türkiye Bilimler Akademisi. DOI: 10.53478/TUBA.2020.020
- Clarke, V. and Braun, V. (2013) Teaching Thematic Analysis: Overcoming Challenges and Developing Strategies for Effective Learning. The Psychologist, 26, 120-123.

- Driver, J. (2022). "Moral Theory". The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2022 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), Erişim adresi: <https://plato.stanford.edu/entries/moral-theory/#Crit E.T. 13/08/2024>.
- Durkheim, E. (2013). İntihar. (Çev. Z. İlkelen). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Ergen, Y. (2018). Büyük Veri, Sosyal Medya ve Etik: Facebook Örneğinde Bir Değerlendirme. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi. (10), 53-64.
- Frankena, W. (2007) Etik. (Çev. A. Aydın). Ankara: İmge Yayınları.
- Hepp, J. (20223). Homo Dijital: 21. Yüzyılda Bizi Zorlayan 21 Nevroz. İstanbul: Serenad Yayınları
- Jardins, Joseph R. Des (2006). Çevre Etiği: Çevre Felsefesine Giriş. (Çev. R. Ruşen). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kahveci, H. (2021). Examining of Social Media Contents in the context of Moral Values: The Case of Youtube. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 11(1), 204-225. DOI: 10.18039/ajesi.786295
- Karakaya, Ü., ve Dayı, H. (2024). Yapay Zeka Destekli Görüntü Üretimi ve Gerçeklik İlişkisi. Akdeniz Sanat. 18(33), 9-31. <https://doi.org/10.48069/akdenizsanat.1389695>
- Kaya, S. ve Kılıç, B. (2021). Anomi Kavramını İnternet Ortamlarındaki Kullanım Pratikleri Üzerinden Yeniden Düşünmek: Dijitanomi. TRT Akademi, 6(12), 536-563. <https://doi.org/10.37679/trta.894494>
- Kabakcı, E. (2022). Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (Ed. Saraç, M.A.Y.). Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. ansiklopedi.tubitak.gov.tr E.T. 30.01.2024.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (15). 110-189.
- Köseoğlu, A. (2023). Tiktok'ta Mahremiyet Algısının Dönüşümü. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), 8(1), 172-188. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.1150606>
- Merton, R. K. (1968). Social Theory and Social Structure. New York: The Free Press.
- Parsons, T. (1949). The Structure of the Social Action. United States of America: The Free Press
- Parsons, T. (2015). Toplumsal Eylemin Yapısı: Cilt 1: Marshall, Pareto, Durkheim. (Çev. A. Bölükbaşı). Ankara: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Soydan, B. (2023). Yeni Medya ve Sosyal Medya: Etik Sorunlar ve Çözüm Yaklaşımları, Yeni Medya Elektronik Dergisi, Yeni Medya Elektronik Dergisi, 7 (3), 198-215.
- Şener, S. ve Yiğit, B. N. (2021) "Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi". Apjir. 5(3), 529-553.

- Tolan, B. (1981). *Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Özcan, N. (2021). Dijital Etik Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*. 9(25), 89-108. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.1004342>
- Özdemir, M. B. (2024). Türkiye’de Sosyal Medya Fenomenlerinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkileri ve Eğitim Faktörünün Süreçteki Kritik Rolü. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum. 13(38), 335-353.
- Öztürk, Ş. (2015). Sosyal Medyada Etik Sorunlar. *Selçuk İletişim*. 9(1), 287-311. <https://doi.org/10.18094/si.57598>
- Yıldız, N. (2012). Etik İle Ahlak Ayırımı. *Felsefe Arkivi*. (35), 23-36.
- Warburton, N. (2016). *Klasiklerle Felsefe*. (Çev. A. F. Yıldırım). İstanbul: Alfa Felsefe Yayınları
- We Are Social, Dijital 2024. <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/> Erişim tarihi: 07/08/2024.

ENFORMASYON TOPLUMUNDAN TEKNO-KAPİTALİZME SERBEST ZAMAN

Filiz AYDOĞAN BOSCHELE*

*Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi
E-POSTA: filiz30@yahoo.com | ORCID: 0000-0002-7628-6151

Nasıl sömürgecilik endüstriyel kapitalizmin doğuşunu sağlayan elzem koşulları oluşturduysa; günümüzde de önce “enformasyon çağı/toplumu” daha sonra ise dijital çağ gibi süslü jargonlarla adlandırılan günümüz toplumlarında, medya şirketleri, serbest zamanları veri sömürgeciliğinin bir aparatı haline getirmiştir. Bu nedenle, gerek serbest zaman bağlamında gerekse diğer pek çok bağlamda günümüz toplumlarını, büyük şirketlerin veri sömürgeciliğinin tahakkümünde, insan yaşamının teknoloji vasıtasıyla veri üzerinden düzenlenmesinin merkezde olduğu yeni bir kapitalist toplum, teknokapitalist toplum olarak tanımlamak daha doğru görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Couldry, N. (2020). Veri Sömürgeciliği: Büyük Verinin Modern Özne ile İlişkisini Yeniden Düşünmek (E. Çizmeci, Çev.). F. Aydoğan (Ed.), *Dijital Medya, Kuramları* (ss. 15-34). Der Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2020). Siber Özerklikten Siber Popülizme: Dijital Aktivizmin İdeoloji Tarihçesi (C. Arslan, Çev.). F. Aydoğan (Ed.), *Yeni Medya Kuramları II* (ss. 85-103). Der Yayınları.
- Illiadis, A., & Russo, F. (2020). Eleştirel Veri Çalışmaları (EVÇ) Giriş (F. Aydoğan, Çev.). F. Aydoğan (Ed.), *Yeni medya kuramları II* (ss. 1-15). Der Yayınları.
- İli, B. (2023). Dijital Göçebelik. F. Aydoğan (Ed.), *Medyada Güncel Kavramlar* (ss. 233-238). Nobel Yayınları.
- Karaca, H. S. (2023). Platform Kapitalizmi. F. Aydoğan (Ed.), *Medyada güncel kavramlar* (ss. 253-256). Nobel Yayınları.
- Netchitailova, E. (2018). Flaneur Aylak ve Empatik İşçi (F. Aydoğan, Çev.). F. Aydoğan (Ed.), *Yeni Medya Kuramları* (ss. 1-22). Der Yayınları.
- Sparcklen, K. (2015). *Digital Leisure, The Internet and Popular Culture*. Palgrave MacMillan.
- Suarez-Villa, L. (2001). The Rise of Technocapitalism. *Science & Technology Studies*. <https://sciencetechnologystudies.journal.fi/article/view/55133/17968>

İZZETTİN BİLGEHAN

Kur'an'daki
Dilsel İhtilafların
Çözümünde
Belâğatın Anlama Etkisi

İBN KUTEYBE ÖRNEĞİ

KUR'AN'DAKİ DİLSEL İHTİLAFLARIN
ÇÖZÜMÜNDE BELÂGATIN ANLAMA ETKİSİ
(İBN KUTEYBE ÖRNEĞİ)

İZZETTİN BİLGEHAN

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**KUR'AN'DAKİ DİLSEL İHTİLAFLARIN
ÇÖZÜMÜNDE BELÂGATIN ANLAMA ETKİSİ
(İBN KUTEYBE ÖRNEĞİ)**

İZZETTİN BİLGEHAN

Editör: Fatih YAVAŞ

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-56-0

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

KUR'AN'DAKİ DİLSEL İHTİLAFLARIN
ÇÖZÜMÜNDE BELÂGATIN ANLAMA ETKİSİ
(İBN KUTEYBE ÖRNEĞİ)

İZZETTİN BİLGEHAN

İZZETTİN BİLGEHAN

İlk ve ortaokulu Diyarbakır'da lise eğitimini Konya Merkez Karatay İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 2012 yılında Malatya İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2013'te Arap Dili ve Belâgatı Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. Böylece akademik hayata mesleki olarak merhaba dedi. 2014-2023 yılları arasında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamladı. 2016 yılında yüksek lisans derecesini, 2023 yılında ise doktora derecesini aldı. Halen Arap Dili ve Belâgatı Bilim Dalı'nda akademik çalışmalarına devam etmektedir.

He completed primary and secondary school in Diyarbakır. Later, he completed his high school education at Konya Merkez Karatay Imam Hatip High School. In 2012; He graduated from Malatya İnönü University, Faculty of Theology. In 2013, he started to work as an academic research assistant in the Department of Arabic Language and Rhetoric. Thus, he said hello to academic life professionally. He completed his measters and doctorate academic studies at Konya Necmettin Erbakan University Social Sciences Institute between 2014-2023. He received his master's degree in 2016 and his doctorate in 2023. He still continues his academic studies in the field of Arabic Language and Rhetoric.

KAYNAKÇA

Abdulkâhîr el-Cürçânî, Ebû Bekr Abdülkâhîr b. Abdîrrahman b. Muhammed. *Esrâru'l-belâğa*. thk. Mahmud Muhammed Şâkir. Kahire; Cidde: Dâru'l-Medenî, ts.

Ahmed Sakr, Seyyid. *Te'vîlu muşkili'l-Kur'an-naşirin mukaddimesi*-Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1981.

Alphan, Mehmet Bahattin. *Fıkıh Usûlü ve Nahiv Usûlü İlişkisi*. Ankara: Fecr Yayınları, 1. Basım, 2022.

Antere, Şeddâd b. Amr el-Absî. *Dîvân*, ts.

Arıcı, Ferhat. *Arap Edebiyatında Vaazlar Abbâsiler Dönemi*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2022.

Arpa, Abdulmuttalip. "İbn Kuteybe'nin Belâgat İlminin Teşekkülüne Katkıları; Te'vîlu Muşkili-l Kur'an Çerçevesinde". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2011), 29-54.

Bağcı, Abdullah Esat. *Ebu'l-Bahr El-Hattî ve Şiirleri*. Konya: Palet Yayınları, 2024.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Büyük Tefsir Tarihi ve Tabakâtu'l-Müfessirin*. İstanbul, 1973.

Birişik, Abdulhamit. "İbn Kuteybe (Tefsir İlmindeki Yeri)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 20. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Birişik, Abdulhamit. "Te'vîlü Müşkili'l-Kur'an". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Bolelli, Nusreddin. "Nahivde Hadisle İstişhâd Meselesi". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5-6 (1988 1987), 165-176.

Cebbûrî, Abdullah. *İbn Kuteybe Garîbu'l-hâdis-muhakkik mukaddimesi*-. Bağdat, 1977.

Çakmak, Cumali. *Türkçe- Arapça Özelinde Kalıp İfadelerin Çeviri Stratejisi Aziz Nesin Romanları*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2023.

Çiçek, Yakup. “Müşkilü'l- Kur'an”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7-8-9-10 (1992 1989), 79-112.

Dereli, Muhammed Vehbi. *Osmanlı Dönemi Bediyyât Şairlerinden Âişe el-Bâûniyye ve Peygamber Methiyeleri*. Gece Kitaplığı, 2014.

Dereli, Muhammed Vehbi. *Arap Edebiyatında Bediyye Geleneği ve Süyûtînin Nazmu'l-Bedî Adlı Eseri*. Konya: Palet Yayınları, 2021.

Điyâeddîn İbnu'l-Eşîr, Ebu'l-Feth Điyâuddîn Naşrullâh b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî. *el-Meşelu's-sâir fi edebi'l-kâtib ve 'ş-şâi'r*. thk. Muhammed Muhyîddîn Abdulhamîd. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 1995.

Durmuş, İsmail. “İstişhâd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Durmuş, İsmail. “Mecâz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Dülber, Hatice. *İbn Kuteybe ve Hadis Anlayışı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, 2008.

Ebû Hilâl el-'Askerî, el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl. *Kitâbu 'ş-şimâ'ateyn*. thk. Mufid Kumeysya. Beyrût, 1984.

Ebû Zeyd el-Kureşî, Muhammed b. Ebî'l-Hatâb. *Cemheretü eş'âri'l-'Arab*. thk. Alî Muhammed el-Becâvî. Kahire: Nahdetu Mısır, 1967.

Ekinci, İsmail. *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri*. Ankara: İksad Publishing House, 2020.

Eminoğlu, Ali. *Moritanya Arap Edebiyatı İbn Râzike ve Şiirleri*. Konya: Yediveren Kitap, 2023.

Enbârî, Ebû'l-Berekât Kemâlüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ubeydillâh. *el-İnşâf fi mesâ'ili'l-hilâf*. el-Mektebtu'l-'Asriyye, 2003.

Enbârî, Ebû'l-Berekât Kemâlüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ubeydillâh. *Nüzhetü'l-elibbâ' fi tabakâti'l-üdebâ*. thk. İbrâhîm es-Sâmerrâî. Ürdün: Dâru'l-Menâr, 1985.

Evs b. Hacer, Ebû Şüreyh Attâb et-Temîmî. *Dîvân*. thk. Muhammed Yusuf Necm. Beyrut: Dâru's-Sadr, 1979.

Fidan, İbrahim. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbnu'n-Nakîb el-Huseynî ve Şiirleri*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2016.

Ĥabenneke el-Meydânî, Abdurrâhman Hasan. *el-Belâgatü'l-'arabiyye*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'ş-Şâmiyye, 1996.

Halîl b. Ahmed, Ebû Abdîrrahmân b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî. *Kitâbu'l-'ayn*. thk. İbrahim Sâmerrâî - Mehdî el-Mahzûmî. Beyrut: Muessesetu'l-A'lemi lil-Matbu'ât, 1988.

Ĥaĥîb el-Baĥdâdî, Ebû Bekr Aĥmed b. 'Alî b. Sâbit el-Baĥdâdî. *Târîhu Baĥdâd*. thk. Muştafa Abdulkâdir 'Ata. 24 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1996.

'İmadî, Hâmid b. Ali b. İbrahim. *et-Tafsîl fi'l-farku beyne't-tefsîr ve't-te'vîl*. thk. Muhammed Tasa. Konya: Adal Ofset, 2005.

İbn Hacer el-'Askalânî, Ebu'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed. *Lisânu'l-mîzan*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1996.

İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed. *Tehzîbu't-tehzîb*. 12 Cilt. Hindistan: Dâiratü'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye, 1326/1908.

İbn Ĥallikân, Ebû'l-'Abbâs Aĥmed b. Muĥammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Ĥallikân el-İrbilî. *Vefiyâtu'l-'ayân ve enbâu ebnâi'z-zamân*. thk. İhsân 'Abbâs. 7 Cilt. Beyrut: Dâru Şâdir, 1994.

İbn Hişâm en-Nahvî, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. Abdillâh b. Hişâm el-Ensârî el-Mısrî. *Şerhu Kaĥri'n-nedâ ve belli's-sadâ*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. Beyrut/Lübnan: Mektebetu Dâr'ul-Fıkr, 2009.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *Ġarîbü'l-Kur'an*. thk. Ahmed Sakr. Beyrut: Dâru-l Kutubi-l İlmiyye, 1978.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *Te`vilü müşkili'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1981.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *Te`vilü muhtelifi'l-hadis*. thk. Abdulkadir Ahmed Atâ. Beyrut: Muessesetu Kutubi's-Sekafiyye, 1988.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *'Uyûnu'l-Ahbâr*. Kahire: Dâru'l-Kutubi'l-Mısıriyye, 1930.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *Edebu'l-kâtib*. thk. Muhammed ed-Dâli. Beyrut, 1981.

İbn Manzûr, Ebu'l-Faḍl Muhammed b. Mukerrem b. Ali el-Enşârî. *Lisânu'l Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Şadır, 3. Basım, 1993.

İbn Raşîk, Ebû Ali el-Hasan b. Reşîk el-Ḳayravânî el-Ezdf. *el-Umde fi meḥâsini's-şi'r ve âdâbihi*. thk. Muhammed Muhyîddîn Abdullahâmîd. 2 Cilt. b.y.: Dâru'l-Cil, 1981.

İbnü'n-Nedîm, Ebû'l-Ferec Muḥammed b. İshâk b. Muḥammed el-Verrâk el-Bağdâdî. *el-Fihrist*. thk. İbrahim Ramaḍân. Beyrut: y.y., 1997.

İmrüülkays, Ebû Vehb (Ebu'l-Hâris / Ebû Zeyd) Hunduc b. Hucr b. el-Hâris Âkîlu'l-Murâr. *Dîvân*. Beyrut: Dâru'l-Ma'arif, 2004.

Ḳazvînî, Ebû'l-Me'âlî Muḥammed b. 'Abdurrahman. *el-İdâḥ fi ulûmi'l-belâğa*. thk. İbrahim Şemsuddîn. Kahire: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.

Küçüksarı, Mücahit. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbrahim es-Sefercelânî ve Şiirleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2017.

Küçüksarı, Mücahit. *Osmanlı Dönemi Şairlerinden Mustafa Et-Terzî ve Şiirleri*. Konya: Yediveren Kitap, 2023.

Lebîd b. Rebîa, Ebû Akîl Mâlik b. Ca'fer el-Amirî el-Ca'ferî. *Dîvân*. Dâru'l-Ma'arif, 2004.

Majed Hasan, Haj Mohammad. "Evhâcu'n-nassi şî'rî; Cemâliyâtu't-teşkîli'l-lugâvî fi şî'rî Sa'îd es-Sakalâvî dîvânü 'Ġârig

Yağni' ünümüzc". Ürdün: el-Memleketu'l-Ürdüniyye el-Hâşimiyye, 2023.

Ma'mer b. el-Müsennâ, Ebû Ubeyde et-Teymî el-Basrî. *Mecâzü'l-Kur'an*. thk. Fuat Sezgin. Beyrut: Muessestu'r-Risale, 1981.

Merzubânî, Ebû Ubeydillâh Muhammed b. İmrân b. Mûsâ b. Saîd el-Horasânî el-Bağdâdî. *Mu'cemu's-şu'arâ'*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1982.

Mohammadı, Mohammad. *İbn Matuk ve Şiirleri*. Konya: Palet Yayınları, 2024.

Musa el-Huseynî, İshak. *İbn Kuteybe*. çev. Haşım Yagi. Beyrut, 1. Basım, 1980.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Tehzibu'l-esmâ' ve'l-lugât*. Beyrut: Dâru'l Kutubi'l-İlmiyye, ts.

Nuveyrî, Şihâbu'd-Dîn Ahmed b. Abdilvahhâb b. Muhammed b. Abdiddâim el-Kureşî et-Teymî el-Bekrî. *Nihâyetu'l-ereb fi funûni'l-edeb*. 33 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kutub ve'l-Veşâîku'l-Kavmiyye, 1. Basım, 2002.

Özbalıkçı, Mehmet Reşid. "Arap Dilinde İlk İstîşhâd". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (1989), 369-383.

Özkal, Ramazan. *Arap Dilinde Yapı ve Anlam; Ez-Zeccâc ve Kitâbu Fe'altu ve Ef'altu*. Konya: Palet Yayınları, 2023.

Özkal, Ramazan. *Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatı el-Muhibbî*. Konya: Palet Yayınları, 2022.

Pekparlatır, Selçuk. *Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatı Muhammed El-Mahmûdî Es-Suâlâtî ve Şiirleri*. Konya: Yediveren Kitap, 2023.

Pekparlatır, Selçuk. *Osmanlı Dönemi Şairlerinden Yusuf el-Esîr ve Şiiri*. Konya: Palet Yayınları, 2019.

Samancı, Yusuf Sami. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Mencek Paşa ve Şiirleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2017.

Sekkâkî, Ebû Yakub Yusuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Ali es-Sekkâkî el-Ĥarzemî el-Ĥanefî. *Miftâhu'l-'ulûm*. thk. Nu'aym Zarzûr. Beyrut/Lubnan: Dâru Kutubi'l 'İlmiyye, 1407/1987.

Şensoy, Sedat. “Belâgat Geleneğinde Aklî Mecâz Tartışmaları”. *İslâm Araştırmaları Dergisi* 8 (2002), 1-37.

Tala, Murat. *Anlamın Özgürlük Arayışı Naslarda 'Udûl Teorisi*. Konya: Palet Yayınları, 2021.

Tasa, Muhammed. *Ahmed b. Şahin el-Kıbrısı ve Şiirleri*. Konya: Adal Ofset, 2013.

'Ukkaşe, Servet. *İbn Kuteybe el-Me'ârif-muhakkik mukaddimesi*-. Beyrut: Dâru'l-Ma'rif, 1960.

Uzunoğlu, M. Vecihoğlu. “Kur'ân'da Gramer Hataları” İddiası ve Bir Reddiye”. *Nüşa: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 5/18 (2005), 7-32.

Varol, Hüseyin. “İbn Kuteybe ve Eserleri”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1986), 141.

Varol, M. Bahaüddin. “İbn Kuteybe, Hayatı, Eserleri ve İslam Tarihçiliğindeki Yeri”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5 (1999), 245-274.

Varol, M. Bahaüddin. “İbn Kuteybe ve Tarihçiliği”. *İslami İlimleri Dergisi* 2 (2008), 185-204.

Yavaş, Fatih. *Şair Olarak Muhyiddin İbnü'l-Arabî*. Konya: Palet Yayınları, 2023.

Yazıcı, Hüseyin. “İbn Kuteybe”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 20/145-149. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Yerinde, Adem. “İlk Bakışta Çelişki Görünümü Veren Müşkil Âyetler ve Etrafında Oluşan Bilimsel Edebiyat”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (2007), 29-61.

Yiğit, İdris. *Temel Meseleleriyle Kıraat ve Tecvid İlminde Lahn Olusu*. İstanbul: Kitap Dünyası, 2024.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Mizânü'l-i'tidâl*. Pakistan: el-Mektebetu'l-'Asriyye, ts.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*. thk. Ali Ebu Zeyd. Beyrut: Mu'essesetu'r-Risâle, 1. Basım, 1983.

Zürümme, Ebü'l-Hâris el-Kahtânî. *Dîvân*. Beyrut/Lubnan: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995.

Prof. Dr. Halit al Armağanı

[PROF. DR. HALİT ÇAL ARMAĞANI]

Editörler

Yıldray Özbek
Abdullah Karaçağ
Mustafa Denктаş

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Prof. Dr. Halit Çal Armağanı

Editörler:

Yıldray Özbek-Abdullah Karaçığ-Mustafa Denктаş

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Kitapta yer alan makalelerden yazarları sorumludur.

ISBN: 978-625-6345-08-9

BASKI

ŞELÂLE OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46086

Konya, Nisan 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

PROF. DR. HALİT ÇAL ARMAĞANI

Editörler

Yıldıray zbek
Abdullah Karaçağ
Mustafa Denktaş

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
Prof. Dr. Halit Çal'ın Yayınları ve Yönettiği Tezler	9
Prof. Dr. Halit Çal'ın Hayatından Görüntüler	17

Makaleler

Kâğıttan Taşa: Taşlık Aya Yorgi (<i>Agios Georgios</i>) Kilisesi'nin İnşa Sürecinde Yaşananların İzinde.....	27
<i>Remzi AYDIN</i>	
Erbaa-Boğazkesen Sultan Murat Han Köprüsü ve Osmanlı Dönemi Onarım Girişimleri	47
<i>Nazim BOY</i>	
Osmanlı Bürokrat Konutları Nasıl Şekillenmişti? Nişantaşı'nda Bir Grup Paşa Konağı: Semt, Mimari Plan, Mobilya	81
<i>Ayşe BUDAK</i>	
Yeşilhisar Kalesi	121
<i>Mustafa DENKTAŞ</i>	
10-13. Yüzyıl Arası Harezm, Horasan ve İran'da Kervansaray Mimarisi	143
<i>Osman ERAVŞAR</i>	
Anadolu Yol Ağında Yassıçemen	169
<i>Gazanfer İLTAR</i>	
Erzurum Evlerinde Mimari Süsleme	187
<i>Haşim KARPUZ</i>	
Osmanlı Askerî ve Zirai Modernleşme Çabalarına Bir Taşra Örneği: Kepsut Redif Kışlası ve Çiftçi Mektebi	197
<i>Yıldray ÖZBEK</i>	
Tekirdağ-Saray'daki Ayas Paşa Külliyesi.....	229
<i>Mustafa ÖZER</i>	
Korkuteli-Nebiler Köyü'ndeki Türk Eserleri.....	263
<i>Lokman TAY</i>	
Osmanlı ve Cumhuriyet'in Mimarlarından Mukbil Kemal Bey ve Ona Ait Bir Mektep Projesi: Afyonkarahisar/Emirdağ Bademli Köyü İlkokulu	285
<i>Kadir TÜRKMEN</i>	
Osmanlı Taşrasında Eklektik Tarzda Bir Yapı: Biga Çarşı Camii.....	305
<i>Ali Osman UYSAL</i>	
Kütahya Tren İstasyonu Yerleşkesi Yapılarının Mimari Açından Değerlendirilmesi.....	333
<i>Sibel YARAR</i>	
Sivas Gölova-Aslanca Köyü Mezarları ve Mezar Taşları	363
<i>Turgay YAZAR – Şuayip ÇELEMOĞLU</i>	

Kâğıttan Taşa: Taşlık Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Kilisesi'nin İnşa Sürecinde Yaşananların İzinde*

Remzi AYDIN**

Özet: Bu çalışmada, Kayseri'nin Özvatan İlçesi'ne bağlı Taşlık Köyü'nde yer alan Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Kilisesi ele alınmıştır. Osmanlı Arşivi'nde tespit edilen belgeler, kilisenin inşa sürecini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Belgelerde sözü edilen imar faaliyetlerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği veya ne derece gerçekleştirildiği yapı üzerinden tespit edilebilmiştir. Belgeler içerisinde yer alan plan ve cephe çizimleri, tasarlanan ile inşa edilen yapının benzerlik veya farklılıklarını tespit için en önemli veri niteliğindedir. Yapılan incelemeler neticesinde tasarımın büyük oranda uygulandığı görülmektedir. Bazı mimari unsurların ise taşıyıcılarda olduğu gibi biçimlerinin değiştirilmesiyle uygulandığı anlaşılmaktadır. Tasarımdan farklılaşan en önemli nokta, batı cephe üzerinde yer almaktadır. Tasarımda cephe üzerinde üç pencere yer alırken inşada bir pencere uygulanmıştır. Yapının tasarımında yer almayan ancak ilave edilen mimari unsurları da olmuştur. Kuzeybatı köşede yer alan çan kulesi bunlardan biridir. Yapıdaki en dikkat çekici husus, arşiv belgelerinde bahsi geçen inşaatın durdurulmasına ilişkin somut izlerin cephelerde tespit edilebilmesidir. Taşlar üzerindeki renk ve işçilik farklılıkları inşaata verilen üç buçuk yıllık arayışın tam da arşiv belgesinde belirtilen seviyede açıkça sergilemektedir. Taşlık Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Kilisesi'nin yapımı ile ilgili yazışmalar, inşaatın kanuna aykırılık dolayısıyla durdurulduğunu, ruhsat çıkarılmasının ardından ise yapının tamamlandığını göstermektedir. Yazışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, süreç uzayabilmekle birlikte kanunlara riayet edildiğinde, Osmanlı döneminde din, vicdan ve ibadet özgürlüğü devletin teminatı altındadır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı, Kayseri, Kilise, Taşlık.*

From Paper to Stone: Tracing the Construction Process of Taşlık Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Church

Abstract: This study focuses on the Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Church located in Taşlık Village of Özvatan District of Kayseri. The documents found in the Ottoman Archives reveal the construction process of the church in detail. Whether or not the construction activities mentioned in the documents were carried out or to what extent they were carried out could be determined

* Bu çalışma, jürisinde kıymetli hocamız Prof. Dr. Halit ÇAL'ın da yer aldığı tarafımdan hazırlanan doktora tezinin bir bölümünden genişletilerek üretilmiştir. Remzi Aydın, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Onarım Faaliyetleri: Kayseri Örneği*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2013.

** Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Melikgazi/Kayseri, e-posta: raydin@erciyes.edu.tr Orcid ID:0000-0003-3026-1394

4. Sonuç

Osmanlı Arşivi'nde tespit edilip değerlendirilen belgelerden, kilisenin onarılamayacak derecede harap bir vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı yapının aynı arazi üzerinde yeniden inşa edilmesi gündeme gelmiştir.

Tanzimat, özellikle de Islahat Fermanı'nın ilanından sonra genel olarak kiliselerin inşa süreci; başvuru, keşif defteri ve planın hazırlanması, kadılık makamının ilamı, mahalli meclis onayı, merkez teşkilatının incelemesi, izin (ruhsat) verilmesi, inşaatın denetimi ve tamamlanması şeklinde ilerlemektedir²⁸. Taşlık Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Kilisesi'nde yukarıda ifade edilen sürece riayet edilmemiş inşaat ruhsat alınmaksızın başlanmıştır. Ruhsat müracaatının ardından rutin süreç ilerletilerek yaklaşık üç ay sonra yerel idare tarafından yapılan inceleme neticesinde, inşaat başlandığı ve büyük bir bölümünün tamamlandığı ifade edilmiştir. Bu sebeple de inşaatın tatil edilmesine karar verilmiştir. Bundan sonraki süreçte yerine getirilmesi gereken bürokrasi işletilmiş ve sonuç olarak kilisenin inşası gerçekleştirilmiştir. Yazışmalardan anlaşıldığına göre inşaa faaliyeti yaklaşık üç buçuk yıl kesintiye uğramıştır.

Yapılan inceleme sonucunda arşiv belgelerinde bahsi geçen hususların büyük bölümünün gerçekleştirildiği saha çalışması ile doğrulanmıştır. Aradan geçen yüz yirmi yıla rağmen yazılan hususların yapı üzerinden takip edilebilir olması çalışmanın başlığında kullanılan "Kâğıttan Taşa: Taşlık Aya Yorgi (*Agios Georgios*) Kilisesi'nin İnşaa Sürecinde Yaşananların İzleri" ifadesinin vücut bulmuş halidir.

Osmanlı döneminde hemen her inşaa faaliyeti için yukarıda ifade edilen süreçlerin, din ve millet ayrımı gözetmeksizin, benzer bir şekilde işletildiği görülmektedir. Bununla birlikte, özellikle ölçüler başta olmak üzere gayrimüslim ibadethanelerine karşı daha bir hassas olunduğu aşikardır. İnşaa süreçlerinde dikkat edilen esas mesele kanunlara uyulmasıdır. Aksi takdirde söz konusu kilisede görüldüğü üzere, şartlar sağlanana kadar inşaatın durdurulmasından kaçınılmamıştır. Sonuç olarak, ele alınan konu bağlamında Osmanlı döneminde din, vicdan ve ibadet özgürlüğünün, ayrım gözetmeksizin tüm tebaa için, devlet tarafından kanunlarla teminat altına alındığı bir kez daha anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

BOA., BEO. 2882/211620.

BOA., İ. AZN. 66/1324 S 23-2, 3, 4, 5.

BOA., Ş.D. 1356/13-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 9a, 10, 11, 12, 13a.

AÇIKGÖZ GÜNGÖR, Şeyda, "Özvatan Taşlık Agios Georgios Kilisesi", *Kayseri Ansiklopedisi*, C. 5, Kayseri 2017, s. 222-223.

AÇIKGÖZ GÜNGÖR, Şeyda, *Kayseri ve Çevresindeki 19. Yüzyıl Kiliseleri ve Korunmaları İçin Öneriler*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2007.

ALEMDAR, Süheyl, *Osmanlı Devleti'nde Kiliselerin Tamir ve İnşası (1839-1856)*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta 2012.

28 Süheyl Alemdar, *Osmanlı Devleti'nde Kiliselerin Tamir ve İnşası (1839-1856)*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta 2012, s. 42-63

Dahiliye Nezareti Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi, **Son Teşkilat-ı Mülkiye'de Köylerimizin Adları**, İstanbul 1928, s. 865-866.

İNBAŞI, Mehmet, "Özvatan (Çukur)", **Kayseri Ansiklopedisi**, Cilt: 5, Kayseri 2017, s. 220-222.

İNBAŞI, Mehmet, **1500 ve 1520 Tarihli Tapu-Tahrir Defterlerine Göre Kayseri Kazası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1991.

ÖZBEK, Mustafa, Soysal Umut, Koçer, Doğan, **Osmanlı'dan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi**, Kayseri 2020.

TOK, Özen, "Kayseri Kronolojisi", **Kayseri Ansiklopedisi**, C. 4, Kayseri 2015, s. 42-46.

YOSKA, Erhan, "Kayseri Kronolojisi", **Kayseri Ansiklopedisi**, C. 4, Kayseri 2015, s. 40-42.

Erbaa-Boğazkesen Sultan Murat Han Köprüsü ve Osmanlı Dönemi Onarım Girişimleri*

Nazim BOY*

Özet: Bu çalışmada Tokat ili Erbaa ilçesinde Kaleköy yakınlarında Yeşilirmak ve Kelkit Çayının birleştiği noktada yer alan ve Boğazkesen, Kale Boğazı, Kaleköy isimleriyle de bilinen Sultan Murat Han Köprüsü incelenmiştir. Köprü'nün yakınında yer alan Kaleköy, Erbaa'nın en eski yerleşim alanlarından birisidir. Strabon, M.Ö. 7 yılı ile M.S. 19 yılları arasında kaleme aldığı düşünülen eserinde, Armenia'dan gelen Lykos (Kelkit Çayı) Irmağı ile Ameseia'dan (Amasya) gelen Iris (Yeşilirmak) Irmağının Phanaroia (Erbaa) Ovasında birleştiği yerde bugünkü Eski Kale Köyü olarak bilinen ve kale kalıntılarının mevcudiyetini koruduğu yerde bir şehir kurulduğunu belirtmiş ve şehri ele geçiren Pontus kralı Mithridates Eupator'un buraya kendi şehri manasında Eupatoria adını verdiğini, daha sonra bölgeye hakim olan Roma İmparatoru Gneaus Pompeius Magnus döneminde ise şehrin nüfus ve alan olarak büyüdüğünü ve Magnopolis ismiyle anıldığını ifade etmiştir. Kalenin bulunduğu alana çok yakın bir noktada bulunan Boğazkesen köprüsü konum itibarıyla tarihi süreç içerisinde önemli bir yol güzergâhında bulunmaktadır. Bu çalışmamız ile ne zaman ve kimin tarafından inşa edildiği bilinmeyen köprü'nün inşa tarihi belirlenmeye ve arşiv belgelerinden yola çıkılarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde geçirdiği onarımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. İnşa tarihinin belirlenmesi açısından dönem kaynakları ve köprü'nün plan özellikleri ile malzeme üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Köprü'nün tamiri hususunda Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Başkanlığı arşivinde bulunan belgeler temel kaynağı oluşturmuştur. Yapılan bu çalışma ile yapının Osmanlı İmparatorluğu döneminde tamiri için birden fazla girişimde bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bu araştırma neticesinde Osmanlı arşiv belgelerinden elde edilen bilgiler ışığında daha önce *Boğazkesen Köprüsü ve Kaleköy Köprüsü* ismiyle bilinen köprü'nün, arşiv belgelerinde *Sultan Murat Han Köprüsü* ismiyle geçtiği tespit edilmiştir.

Erbaa-Boğazkesen Sultan Murat Han Bridge and Ottoman Era Repair Attempts

Abstract: In this study, the Sultan Murat Han Bridge, located near Kaleköy in the Erbaa district of Tokat province, where the Yeşilirmak and Kelkit Rivers meet, has been examined. Kaleköy, situated near the bridge, is one of the oldest settlement areas in Erbaa. Strabo, in his work believed to have been

* Bu çalışma, 14-16 Ekim 2022 tarihleri arasında düzenlenen 5. Tokat Sempozyumu'nda sunulan bildirinin tam metin halidir.

* Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, nazim.boy@gop.edu.tr, ORCID:0000-0003-0360-1189.

kısa sürede onarılmaması durumunda tarihin tozlu sayfaları arasında kalacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BCA. Muamelat Genel Müdürlüğü 30.10.118.828.11.4.
BOA. A.MKT.DV.00007.00024.001.
BOA. A.MKT.DV.00007.00024.002.
BOA. A.MKT.MHM. 00466.00049.001.001.
BOA. A.MKT.MHM. 00466.00049.003.001.
BOA. A.MKT.MHM. 00466.00049.004.001.
BOA. A.MKT.MHM. 00466.00049.005.001.
BOA. A.MKT.MHM. 00466.00049.007.001.
BOA. İ.MVL. 00183.5494.1.
BOA. İ.MVL. 00183.5494.2.
BOA. ŞD. 01782.A.00047.001.001.
BOA. ŞD. 01782.A.00047.003.001.
BOA. ŞD. 01782.A.00047.004.001.
BOA. ŞD. 01782.A.00047.005.001.
BOA. ŞD. 02856.00050.001.001.
BOA. ŞD. 02866.00027.002.001.
BOA. ŞD. 02886.00003.001.001.
BOA. ŞD. 02886.00003.002.002.
BOA. ŞD. 02886.00003.003.001.
Sivas Vilayeti Salnamesi, H.1287/M. 1870, s.71, İSAM- D02457.

Yayınlar

- ANDERSON, John George Clark, *Studia Ponica I: A Journey Of Exploration in Pontus*, Bruxelles 1903.
AYDIN, Remzi, “Eskişehir Alâeddin Camisi’nin Onarılmasına Dair Girişimler (1878-1886)”, *Mediterranean Journal of Humanities*, 7/2, 2017, s.47-60.
DURUPINAR, Hulusi, *Nevahi-i Erbaa’da Tarihten İzler*, Erbaa Belediyesi Kültür Yayınları, Erbaa, 2022
ELİAÇIK, Muhittin, “Resmi-i Kayseri Seyahatnamesinde Tokat ve Çevresine Ait Bilgiler”, *Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (25-26 Eylül 2014)*, Ankara 2015, s. 417-420.
GÖKBİLGİN, Tayyib, “15 ve 16. Asırlarda Eyâlet-i Rûm”. *Vakıflar Dergisi*, Cilt 6, İstanbul 1965, s.51-61.
GÜNDOĞDU, Hamza, BAYHAN, Ahmet Ali, AKTEMUR, Ali Murat, KUKARACI, İshak Umur, ÇELİK, Adem, GÜNEŞ, Burhanettin, *Tarihi Yaşatan İl TOKAT*, Ankara 2006.
HAMILTON, William John, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia; with Some Account of Their Antiquities and Geology*, Vol 1, London 1842.
İLTER, Fügen, *Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri*, Karayolları Genel Müdürlüğü Matbaası, Ankara 1978.
Karayolları Genel Müdürlüğü Sanat Yapıları Daire Başkanlığı, Tarihi Köprüler Şubesi Müdürlüğü Arşivi. Envanter No: B.07/İ.60/N.13.
KAYA, Mustafa, *XII. ve XIII. Yüzyılda Türkiye Selçuklu Devleti’nde Dış Ticaret*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
KESİK, Muharrem, *Danışmendliler (1085-1178)*, İstanbul 2017.
KHONIATES, Niketas, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, (çev. Fikret İşıltan), Ankara 1995.
KIVRIM, İsmail, *Taşova-Erbaa Yerleşme-Nüfus ve Ekonomi (15-16. Yüzyıl)*, İstanbul 2014.

- ÖZGÜÇ, Tahsin – AKOK, Mahmut, “Horoztepe Eserleri”, **Bellekten**, Cilt XXI, Sayı 82, Ankara 1957, s. 201-209.
- ÖZSAİT, Mehmet, “2005 Yılı Tokat İli, Zile ve Turhal İlçeleri Yüzey Araştırması”, **24. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Çanakkale 2006, s.451-462.
- PAYDAŞ, Kazım, “Ak-Koyunlular Döneminde Ticaret”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, c. 23, Sayı 36, Ekim 2004, s.209-223.
- SAATÇİGİL, Enver, **Düinkü Bugünkü Erbaa**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1947, s.18.
- Strabon, **Antik Anadolu Coğrafyası (Kitap: XII–XIII–XIV)**, (çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2018.
- TARHAN, M. Taner, “Ön Asya İlk Türkler, Kimmerler ve İskitler”, **Türkler**, C.1, Ankara 2006, s.598-611.
- TAŞ, Tuğba – ÖZCAN, Fikret, “MS 4.-7. Yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı 21, s. 247-275.
- TEMİZ, Şehri – PEYNİRCİ, Şükrü, **Erbaa (Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Kültür)**, Erbaa 1996.
- TEXIER, Charles, **Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**, Ankara 2002.
- Tuğlacı, Pars, **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1985.
- TUNÇ, Gülgün, **Taş Köprülerimiz**, Ankara 1978.
- ÜLKE, Aşlı, KEBAPCIOĞLU, Emre, “Orta Karadeniz Bölgesi İç Kısımları Tarihi Su Yapıları”, **5. Su Yapıları Sempozyumu**, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Antalya 2015, s.134-143.
- YARCI, Güler, “İlkçağ’dan Bugüne Tokat Tarihi”, **Horoztepe’den Günümüze 6000 Yılda Tokat**, Ed. Celal Şenol, Paradigma Akademi, İstanbul 2022, s. 23-66.
- YILMAZ, Yusuf, “Antikçağ’dan Osmanlı Dönemi’ne Kadar Erbaa Şehrinin Yerleşme Tarihi”, **Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2020, s.1-12.
- YILMAZ, Yusuf, **Şehir Coğrafyası Açısından Erbaa**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Samsun, 2019.
- YÜRÜDÜR, Eren, BULUT, İhsan, “Yer Değiştiren Yerleşmelere Yeni Bir Örnek: Kaleköy (Erbaa-Tokat)”, **Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 32, Haziran 2004, s.133-148.

İnternet Kaynakları

<https://euphemiasahaf.com/products/fotograf-1920ler-osmanli-donemi-tokad-tokat-erbaa-bogazkesen-koprusu>

Osmanlı Bürokrat Konutları Nasıl Şekillenmişti? Nişantaşı'nda Bir Grup Paşa Konağı: Semt, Mimari Plan, Mobilya

Ayşe BUDAK*

Özet: Bu çalışmada Nişantaşı Semtinde inşa edilmiş ve bürokratlara ait konaklardan beşinin merkeze konulmasıyla 19. yüzyıl sonunda yükselişe geçen bu semt ve üst düzey Osmanlı yöneticilerinin konutları üzerinden okumalar yapılmıştır. Nişantaşı semtinde inşa edilmiş Hayreddin Paşa, Süreyya Paşa, Emin Paşa, Kamil Paşa ve Fehim Paşa Konakları üzerinden üst düzey devlet yöneticilerinin evlerinin nasıl biçimlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Türk konut mimarisi ve yıkılan İstanbul konutlarından olan bu konakların iç mekân tefrişatı da yazıya dâhil edilerek kültür tarihi içindeki yeri vurgulanmaya çalışılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı (BOA) Arşivi'nde bulunan plan ve belgelerden hareketle ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan bu konaklara ait fotoğraflarla, 1900'lerin ortalarını göremeden yıkılan bu konaklar üzerinden, yaşam kültürü ve üst düzey devlet görevlilerinin konutlarının biçimlenişi ele alınmıştır. Bu beş konaktan üçünün inşa veya satışına dair hazırlanmış planlar Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Bu konakların planları daha önce yapılan çeşitli çalışmalarda ele alınmıştır. Aynı şekilde aynı yayınlarda bu konakların bazı fotoğrafları da kullanılmıştır. Bu çalışmada ise daha önce değerlendirilen arşiv planları ve fotoğraflarıyla birlikte, daha önce herhangi bir çalışmada kullanılmayan fotoğrafların kullanılmasıyla ve Osmanlı Arşivinden elde edilen bilgilerle hazırlanan bu konakların tefrişatına dair tabloların ve sayıların verilmesiyle alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Nişantaşı semtinde bulunan üst düzey memurların konaklarının tefrişatını, onarımını anlatan belgeler üzerinden 19. yüzyıl bürokrat konutlarının biçimlenişi incelenmiştir. Yine Osmanlı Arşivi'nde bulunan Nişantaşı semtinde yol ve emlakı gösterir tarihi haritalarda eklenerek çalışma zenginleştirilmiştir.

How Were Ottoman Bureaucrat Residences Shaped? A Group of Pasha Mansions in Nişantaşı: District, Architectural Plan, Furniture

Abstract: In this study, readings have been conducted based on the five mansions constructed in the Nişantaşı district, which gained prominence in the late 19th century with the centralization of these mansions belonging to bureaucrats. The aim was to determine how the residences of high-ranking Ottoman government officials were shaped by analyzing Hayreddin Pasha,

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, e-mail: aysebudak@nevsehir.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-8296-4986.

ortağı olabilmek için sınırlarını bilmek gerektiği Serhafiye Fehim Paşa'nın inşaatı bitmesine rağmen konağına taşınamaması örneğinden anlaşılmaktadır. Fehim Paşanın bahçe içerisindeki üç katlı konağını inşa ettirirken padişahı ziyaretleri sırasında görüp beğendiği Yıldız Sarayının merasim dairesini model alınca, Padişah kendisiyle boy ölçüştüğü fikrine kapılıp Fehim Paşanın inşa ettirdiği konağına taşınmasına izin vermemiştir⁶⁷. Öyle anlaşılıyor ki yüksek bahçeli, limonluk serah, bahçe köşklü, çok katlı, haremlik selamlıklı, döneme hâkim mimari biçimler ve süslemelerle bezeli "küçük saray yavruları" biçiminde konaklar inşa ettirmek padişahın müsaade ettiği niteliklerde olmalıydı ve padişah konutlarıyla rekabet yada doğrudan onları taklit eder biçimde olmamalıydı. Döneme hâkim mimari üsluplarda inşa ettirilen Nişantaşı konakları arasında dış cephe tasarımıyla ayrılan tek konak Tunuslu Hayreddin Paşa Konağıdır. Bu dönemde görülen eklektik üsluba bile ters düşecek şekilde konağın cepheleri "Akdenizli" karakteri olarak yorumlanır⁶⁸ ve Paşanın Tunuslu kökenlerine gönderme yapar. Konağın planı ise diğer konaklarda olduğu gibi karniyarık plan şemasındadır.

Yalnızca mimarisi ve bahçe eklentileriyle değil, iç mekândaki süslemeleri ve mobilyalarıyla Nişantaşı konakları 19. yüzyıl sonu İstanbul'unun seçkin zümresinin padişah zevklerini ve elitizmini de paylaşan unsurlarıydı. 19.yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında yaklaşık olarak 30-35 yıllık bir zaman aralığında inşa edilen ve kendi dönemlerinin "Lale Devri"ni temsil eden bu konaklar, bir ayaklanma sonucu olmasa da apartman kültürünün yıkıcılığıyla yok olmuşlardır.

KAYNAKÇA

BOA.,PLK.p., Dosya No: 2028.

BOA., PLK. P., Dosya No: 620.

BOA., PLK. Dosya No: 5058

BOA., TSMA.E., Dosya No: 210-40.

BOA., TSMA.E., Dosya No: 0210.

BOA. Y.MTV., Dosya No:299-216.

BOA., Y.PRK.HH., Dosya No: 28-57

BOA., Y.PRK.HH. Dosya No. 10-51

AKIN, Nur, **19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera**, İstanbul 1998.

ALTINOLUK, Ülku Yıldız Sarayı Serahları ve Limonlukları "Kış Bahçeleri", **İlgi Dergisi**, S.44, İstanbul 1985, s.26-30.

BİRİNCİ, Ali, "Asya-yı Vusta Seyyahı Kurena Mehmet Emin Beyin Hikâyesi", **Türk Yurdu Dergisi**, Sayı 223, 2006, s.73-77.

CAN, Selman, **Belgelerle Çırağan Sarayı**, Ankara 1999.

ÇELİK, Zeynep, **19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul**, (Çev., Selim Deringil), İstanbul 2015.

ÇETİN, Atilla, "Hayreddin Paşa, Tunuslu", **T.D.V. İslam Ansiklopedisi**, C.17, İstanbul 1998, s.57-60.

ÇETİNTAŞ, Burak, **Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Sementinin Tarihi**, İstanbul 2012.

67 Burak Çetintaş, **Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Sementinin Tarihi**, İstanbul 2012, s.240-275.

68 Tülay Artan, "Topkapı Sarayı Arşivi'ndeki Bir Grup Mimari Çizimin Düşündürdükleri", **Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık-5**, İstanbul 1992, s.33.

- ÇETİNTAŞ, Burak, “Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları”, *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, (Derleyen Bahar Kaya), İstanbul 2005, s.167-188.
- DUBEN, Alan- BEHAR, Cem, *İstanbul Haneleri: Evlilik, Aile ve Doğurganlık 1880-1940*, İstanbul 1996.
- ELDEM, Sedat Hakkı, *Boğaziçi Yahıları*, 2 Cilt, İstanbul 1993.
- ELDEM, Sedat Hakkı, *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul 1968.
- ERTUĞRUL, Alidost, “Hamam Yapıları ve Literatürü”, *Talid*, C.17, S.13, İstanbul 2009, s.241-266.
- FAROQI, Suraiya, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam: Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul 2010.
- GEORGEON, François, *Sultan Abdülhamid*, Çev. Ali Berktaş, İstanbul 2006.
- İREZ, Feryal, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Saray Mobilyası*, Ankara 1988
- KARAOŞMANOĞLU, Yakup Kadri, *Kiralık Konak*, İstanbul 1996
- KURTAY, Nevin, “19. Yüzyılda Batılılaşan Nişantaşı ve Beşiktaş”, *Görünüm*, C.1, S.1, Kocaeli 2015, s.26-37.
- MUTLU, Fahri, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Saray Bahçelerinde Batılılaşma'nın Tasarım Etkilerinin Peyzaj Tasarım İlkeleri Açısından İrdenmesi*, Bahçeşehir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- MÜMTAZ, Ahmet Semih, *Eski İstanbul Konakları*, İstanbul 2011
- OKÇUOĞLU, Tarkan, *Hayal ve Gerçek Arasında Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi*, İstanbul 2020
- ÖNAL, Eylem, *Teşvikiye Örneğinde Konut Üretim Süreçlerinin Değişim Eğilimleri*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004
- PAMUK, Orhan, *Cevdet Bey ve Oğulları*, İstanbul 2012
- PERVITITCH, J. *Sigorta Haritalarında İstanbul: İstanbul in the Insurance Maps of Jacques Pervititch*, çev. Zülal Kılıç, Axa Oyak, İstanbul 2001
- RENDİ, Günsel, “19. Yy'da Kalemîşi, Nakış-Duvar Resmi”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.6, İstanbul 1985, s. 1530-1534.
- SAFA, Peyami, *Fatih Harbiye*, İstanbul 2000
- SALMAN, Yıldız, “Alafranga'dan Modern'e: Teşvikiye Nişantaşı”, *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, (Derleyen Bahar Kaya), İstanbul 2005, s.115-144.
- ŞENYURT, Oya, *Zamanın Mekânları Mekânın Zamanları, Osmanlı'da Mimari Mekân ve Yaşam*, İstanbul 2018.
- YALTIRIK, Faik- EFE, Asuman vd, *Tarih Boyunca İstanbul'un Park, Bahçe ve Koruları Egzotik Ağaç ve Çalıları*, İstanbul 1997.
- ZARİFİ, Yorgo, *Hatıralarım, Kaybolan Bir Dünya: İstanbul 1800-1920*, İstanbul 2021.

Yeşilhisar Kalesi

Mustafa DENKTAŞ*

Özet: Kale; Yeşilhisar İlçesi'nin güneybatısında, kayalık yüksek bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Kalenin sarp kayalıklar üzerine inşa edilmesi ve üzerinde yerleşime müsait alanın oldukça küçük olması sebebiyle, sadece askeri amaçlı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Yeşilhisar Kalesi'nin kurulduğu stratejik kayalık alanın kuzey, güney ve batı cepheleri çok sarp olduğu için kaleye sadece doğu cepheden ulaşılabilir. Günümüze büyük ölçüde yıkılmış olarak ulaşabilen kalenin güneyinde, kare planlı bir mekân ve sarnıç ile çeşitli duvar kalıntıları; kuzeyinde bir cephesi yıkılmış olan dikdörtgen planlı bir mekân ve bazı duvar bakiyeleri bulunmaktadır. Yerleşmenin yoğun olduğu batı tarafta üç mekân ve çok sayıda duvar kalıntıları ile fonksiyonu belirlenemeyen bir mekân; doğuda ise üç adet duvar kalıntısı ve temel izleri mevcuttur.

XIII ve XIV yüzyıl a ait çağdaş kaynaklarda kale ve kale de geçen çok önemli olaylardan bahsedilmektedir. Ancak kalenin inşa tarihi ve yapıldığı dönemle ilgili hiçbir bilgiden bahsedilmemiş olması dikkat çekicidir. Selçuklu döneminde aktif olarak kullanıldığı anlaşılan kalenin Osmanlı Dönemi'nde bu önemini büyük ölçüde kaybettiği ve kullanım dışı kaldığı düşünülmektedir. Kalenin sur duvarlarının örgü sistemi incelendiğinde kaplama taşlarının yapısı ve içerdeki moloz taşların dokusuna bakılarak bu kalenin 8 yüzyılda inşa edilmiş olma ihtimali yüksektir. Yine kalenin batı cephesindeki istinat duvarının bakiyelerinden de kalenin Selçuklu Dönemi'nde ciddi bir onarıma tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

XIII ve XIV yüzyıl a ait çağdaş kaynaklarda kale ve kale de geçen çok önemli olaylardan bahsedilmektedir. Ancak kalenin inşa tarihi ve yapıldığı dönemle ilgili hiçbir bilgiden bahsedilmemiş olması dikkat çekicidir. Selçuklu döneminde aktif olarak kullanıldığı anlaşılan kalenin Osmanlı Dönemi'nde bu önemini büyük ölçüde kaybettiği ve kullanım dışı kaldığı düşünülmektedir. Kalenin sur duvarlarının örgü sistemi incelendiğinde kaplama taşlarının yapısı ve içerdeki moloz taşların dokusuna bakılarak bu kalenin 8 yüzyılda inşa edilmiş olma ihtimali yüksektir. Yine kalenin batı cephesindeki istinat duvarının bakiyelerinden de kalenin Selçuklu Dönemi'nde ciddi bir onarıma tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

XIII ve XIV yüzyıl a ait çağdaş kaynaklarda kale ve kale de geçen çok önemli olaylardan bahsedilmektedir. Ancak kalenin inşa tarihi ve yapıldığı dönemle ilgili hiçbir bilgiden bahsedilmemiş olması dikkat çekicidir. Selçuklu döneminde aktif olarak kullanıldığı anlaşılan kalenin Osmanlı Dönemi'nde bu önemini büyük ölçüde kaybettiği ve kullanım dışı kaldığı düşünülmektedir. Kalenin sur duvarlarının örgü sistemi incelendiğinde kaplama taşlarının yapısı ve içerdeki moloz taşların dokusuna bakılarak bu kalenin 8 yüzyılda inşa edilmiş olma ihtimali yüksektir. Yine kalenin batı cephesindeki istinat duvarının bakiyelerinden de kalenin Selçuklu Dönemi'nde ciddi bir onarıma tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

Yeşilhisar Castle

Abstract: The castle was built on a high rocky hill southwest of the town Yeşilhisar. Since the castle was built on steep cliffs and the area suitable for settlement on it is quite small, it is thought that it was used only for military purposes. Since the north, south and west sides of the strategic rocky area where Yeşilhisar Castle was located are very steep, the castle can only be reached from the east side.

To the south of the castle, which has survived largely destroyed, there is a square planned room and a cistern and various wall remains; to the north there is a rectangular planned room with one facade destroyed and some wall

*

Yeşilhisar Kalesi'nin inşa kitabesi yoktur. Hild, F.- Restle, Yeşilhisar Kalesi'nin hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu bilgilerde "Tarihsel Antik döneminde Yeşilhisar Kyzistra Stratēgia Kilikia'da bir yer olarak belirtilmektedir. Bu Bizans kalesi yüksek ve egemen konumundan dolayı Arapça'da bir terim olan *Dū l-Kilā'* ile veya *Dū l-Qilā* (= egemen hisar) ve Arapça'dan yan isim *Ğusastarūn* (... veya Kyzistranın parodisi) ile adlandırılmıştır. Kapadokya Kalesi *Kaukab* (Arapça da yıldız) olarak tanımlanır ve özdeştir, ancak *Kybistra* (→ *Hērakleia*) ile tanımlanması imkânsızdır. 806 yılında Abdullāh ibn Mālīkin döneminde *Dū l-Kilā'* Araplar tarafından kuşatılmıştır. Aynı yılda Nikēphoros I. Hārūn ur-Reşid'in *Dū l-Kilā'*yi, Şamālūyu (→ *Sēmaluos*) ve Hişn Sināni yok etmemesinin barış görüşmelerinde talep etmiştir. 839/840 yılında *Dū l-Kilā'* kalesi ve *Akşütā* kalesi Araplar tarafından kuşatılarak yakılmıştır. Muhtemelen *Akşütā* Zengibar Kalesinin eteklerinde olan Yeşilhisar (eski Develi Karahisar) ile eşdeğerdedir... *Kaisareia*'den *Hērakleia*'ya giden yolda 1097 yılında Birinci haçlı seferinin savaşçıları gelmiştir ve bunlar bu kale için Latincesi ad *quoddam castrum, quod tam forte erat, ut nihileipossentfacere* ve Türkçesi öyle bir kale ki asla zapedilemez demişlerdir."¹⁶. Kalenin konumu ve tarih süreçteki önemi kısaca anlatılmaktadır. Yukarıdaki bilgilerden Yeşilhisar Kalesi'nin 9. Yüzyılda sağlam ve kullanılıyor olduğu anlaşılmaktadır. XIII ve XIV yüzyıl a ait çağdaş kaynaklarda kale ve kale de geçen olaylardan bahsedilmektedir. Ancak kalenin inşa tarihi ve yapıldığı dönemle ilgili hiçbir bilgiden bahsedilmemiş olması dikkat çekicidir.

Kalenin sur duvarlarının örgü sistemi incelendiğinde kaplama taşlarının yapısı ve içerdeki moloz taşların dokusuna bakılarak bu kalenin 8. yüzyılda inşa edilmiş olma ihtimali yüksektir. Yine kalenin batı cephesindeki istinat duvarının bakiyelerinden de kalenin Selçuklu Dönemi'nde ciddi bir onarıma tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Kalenin içerisindeki bakiyelerin fonksiyonlarının tespit edilebilmesi ve kalenin tarihlendirilebilmesi için bilimsel bir kazının yapılması şarttır.

KAYNAKÇA

- Aziz B. Erdesiir-iEsterabādi, *Bezm u'Rezm*, (Çev. Mürsel Öztürk), Ankara, 1990.
 Eflâki, A., *Ariflerin MenkıbeleriI*, (Çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul, 1964.
 Eflâki, A., *Ariflerin MenkıbeleriII*, (Çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul, 1973.
 Eflâki, A., *Ariflerin MenkıbeleriIII*, (Çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul, 1973.
 Hild, F.- Restle, M., *TabulaImperliByzantini2:Kappadokien (=ÖsterreichischeAkademie der Wissenschaften, Philosophisch-HistorischeKlasse, Denkschriften 149)*, Wien, 1981.
 KerimüddinMahmud-ı Aksaray-ı, *Müsâmeretü'l-Ahbar*, (Çev. Mürsel Öztürk), Ankara, 2000.
 Şikârî, *Karamanogulları Tarihi*, (Çev. Mesud Koman), Konya, 1946.
 Turan, O., *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul, 2005
 Yücel Y., *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar Eretna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Cilt: II, Ankara, 1991.

10-13. Yüzyıl Arası Harezm, Horasan ve İnan'da Kervansaray Mimarisi

Osman ERAVŞAR*

Özet: İslamiyet'in Orta Asya'da ortaya koyduğu en önemli yapı türlerinden birisini ribatlar oluşturmaktadır. Ribatların ortaya çıkışı ve öncesindeki duruma da dikkat çekilerek, 10-13. yüzyıl arasındaki Harezm, Horasan ve İnan'da kervansaray mimarisinin gelişimi makale de ele alınmaktadır. Konuya ilişkin literatürdeki bazı bilgilerden hareketle ribatların (kervansarayların) tarihçesi, işlevleri ve Orta Asya'daki gelişimleri incelenmiş, özellikle bu yapıların mimarisinin oluşumu ile ilk örneklerinin kökenleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, Orta Asya'da kullanılan ribatların (kervansarayların) kökenleri, plan formu ve kültürel ilişkileri bakımından Anadolu Selçuklu mimarisindeki benzer örnekleriyle de açıklanmaya çalışılmaktadır.

Makale, kervansarayların ilk olarak Orta Asya'da güvenlik ve savunma amacıyla kullanıldığını, ancak zamanla ticaretin gelişmesiyle birlikte işlevlerinin değiştiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Sasani dönemi kervansaraylarının mimari özelliklerinin, Ortaçağ kervansaraylarının gelişimine etki ettiği plan elemanlarının karşılaştırılmasıyla gösterilmektedir. Orta Asya'da İslam öncesi dönemden itibaren bu tür yapıların varlığına dair arkeolojik bulgular ve bilgiler de sunulmaktadır.

Kervansarayların, sadece tüccarlar ve seyyahlar için değil, aynı zamanda devletin organize haberleşme sistemi olan posta sisteminin bir parçası olarak da kullanıldığı ve sultanların özel kullanımına açık olduğu bazı yapılar örnek gösterilerek açıklanmaktadır. Askeri karakterli Ribatların, zaman içinde işlevsel değişimlere uğradığı ve bazılarının sultanlar tarafından prestij göstergesi olarak inşa edildiği de belirtilmektedir.

Makale, Orta Asya'daki kervansarayların planlarında gözlenen değişkenlikleri, eyvanlı ve eyvansız olarak iki ana grupta sınıflandırarak ele almaktadır. Ayrıca, kervansarayların şehirlerarasında değil, şehirlerin içinde de bulunduğu ve ticaret yapılan yerler olarak kullanıldığı bilgisine de yer verilmektedir.

Sonuç olarak, 11. yüzyıldan sonra kervansarayların evriminde, korunma ve savunma odaklı yapıların yerini ticarete dayalı daha işlevsel yapıların aldığı belirtilmektedir. Bu dönemde inşa edilen sultanlar tarafından desteklenen kervansaraylar, mimari açıdan yeni arayışları ve mekân düzenlemelerinde değişiklikleri yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kervansaray, Ribat, İpek Yolu, Hanikah, Harezm, Horasan*

* Prof.Dr.Akdeniz Üniversitesi, eravsar@yahoo.com, Orcid: 0000-0003-1501-5232

ne zaman ortaya çıktığı konusunda belirsizlikler bulunmakla birlikte daha çok Anadolu'daki örneklerden yola çıkılarak bunun Anadolu kökenli olduğu üzerinde durulmuştur. Bu hanların plan merkezini oluşturan merkezdeki avlu bazen açık, Mirçinge Hanı örneğinde olduğu üzere de bazen de tonozla kapalı yapılabiliyordu. Hanların ahır kısmı ise ortadaki avlulu bölüme açılan barınağın çevresinde dizili olabilmekteydi⁴¹. İran'da Tahran yakınlarında bulunan kervansaray bu plan tipinin örneklerinden birisidir (Şekil:34). Yapının merkezinde bulunan avlunun üzeri kubbeyle örtülüdür. Avlunun etrafı ise kapalı ahırlarla çevrilmiştir⁴². Yapının girişinden sonra uzun bir koridor şeklindeki kısma çıkmaktadır. Bu bölüm hanın ahır kısmı olarak kullanılmıştır. Merkezdeki bölüm kubbeyle örtülmüş, ayaklar ve kemerlerle yanlardan ayrılmıştır. Bu bölümün yanlarında kalan kısımların üzeri ise sivri beşik tonozla örtülüdür. Gambuj Kervansarayı, tam olarak tarihlendirilmemiştir. Ancak Büyük Selçuklu döneminde inşa edilmiş olması muhtemeldir. Bu plan tipindeki kervansarayların yapıma gerekçelerinde birinci sırada buldukları bölgelerdeki iklimin etkili olduğu düşünülmektedir.

Günümüzde dünya kültür merkezinin ve uygarlığın başladığı yerin neresi olduğu tartışmaları devam etmektedir. Bütün bu tartışmalar içinde Orta Asya'nın çağlar boyunca oynadığı rol yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle ticaretin gelişmesiyle birlikte başlayan kültürler arası iletişim ve ilişkinin bütün yönleriyle izlendiği bir merkez olmuştur. Kültürler arasındaki iletişim en iyi izlendiği yapılar ise her türlü inançsal yönlendirmeden uzakta sadece insanın en tabii ihtiyaçlarını karşılamak düşüncesiyle inşa edilen kervansaraylardır. Bu çerçevede kervansaray mimarisi kendi içindeki taleplere göre şekillenmiştir.

KAYNAKÇA:

Akın, Günkut. *Asya Merkezi Mekân Geleneği*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990.

Alami, Mohammed Hamdouni. *Art And Architecture In The Islamic Tradition Aesthetics, Politics and Desire in Early Islam*. New York: I.B.Tauris & Co Ltd, 2011.

Itaweel, Mark. «Excavations in Iraq: The Ray Jazirah Project, First Report.»

Iraq(British Institute for the Study of Iraq), no. 68 (2006): 155-181.

Atagarryev, E. & Khojanyazov, T. *Turkmenistan on the great silk roads: a guide*. . Aşgabat: Ylym, 1990.

Blair, Sheila S. *The Monumental Inscriptions from Early Iran and Transoxiana*. Cambridge, 1991.

Burney, C. «Urartian Fortresses and Towns in the Van Region.» *Anatolian Studies*, no. 7 (1957): 37-53.

Clavijo, Ruy Gonzales de,. «Kadis'ten Semerkand'a 'Karadeniz Yolculuğu' Bölümü.»

Düzenleyen: Ömer Rıza Doğrul. *Kıyı: Kültür ve Sanat Dergisi*, no. 96 (1994): 14-20.

Creswell, K. A. C. *Early Islamic Architecture*. III cilt. Oxford: Oxford University, 1969.

41 Siroux'un ve Kleiss'in İran kervansarayları üzerine yaptığı çalışmada bu kervansarayın planına işaret edilmiştir. Ancak yapının bu planının kökeni ve niteliği değerlendirilmemiştir. M. Siroux, *Caravansérails d'Iran et petites constructions routières*, Kahire: Institut Français d'archéologie Orientale, 1949; W. Kleiss, «Zum Stand der Karavanserail-Forschung in Iran 1979, (La situation des recherches sur les caravansérails en I., 1979),» *Archäologische Mitteilungen aus Iran Berlin*, no. 14, 1981, s. 203-205.

42 M.-Y. Kīānī ve W. Kleiss, «Caravansary» *Encyclopedea Iranica*, Cilt1 /IV, Fasc. 7, 1990, s. 798-802.

- en-Narşahî, Ebû Bekr Muhammed bin Ca'fer. **Tarih-i Buhara**. Çeviren Erkan GÖKSU. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013.
- Eraşar, O. **Anadolu Selçuklu Kervansarayları**. İstanbul: Atlas Özel Koleksiyon , 2011.
- . «Merv ve Çevresindeki Kervan Yolları ve Kervansaraylar (Yol Üstü Kuruluşları).» **Yükselen İpek Yolu İpek Yolu'nda Kültür ve Sanat**. Ankara: Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi, 2016. 101-133.
- . **Ortaçağda Kayseri Kent Dokusunun Gelişim**. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1998.
- . Ortaçağ Anadolu Kentleri. Cilt 7, **Türkleri** içinde, 333-343. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Eraşar, O., ve H. Karpuz. **Büyük Selçuklu Mirası: Mimari**. Çeviren K. Branning. III cilt. Konya: Selçuklu Belediyesi, 2013.
- Ersoy, İ. Kuyulu. «Anadolu Selçuklu Kervansarayları ile Orta Asya Kervansaraylarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Deneme.» **Sanat Tarihi Dergisi** (Ege Üniversitesi) 8, no. 8 (1996): 51-80.
- Frankfort, Henri. **The Art and Architecture of the Ancient Orient**. Yale University Press, 1996.
- Ghirshman, R. «Études iraniennes II: Un ossuaire en pierre sculptée: Recherches sur les coutumes funéraires sassanides.» **Artibus Asiae**, no. 11 (1948): 292-310.
- Gungogdyev, O., ve R. Muradov. **Historical and Cultural Heritage of Turkmenistan**. İstanbul, 2000.
- Herrmann, G. Coffey H., Laidlaw S. ve K. Kurbansakhatov. **The Monuments of Merv - A scanned archive of photographs and plans**. Londra: University College London and British Institute of Persian Studies, 2002.
- Herrmann, G. **Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum**. Londra: Society of Antiquaries of London, 1999.
- Heyd, W. **Yakındoğu Ticaret Tarihi**. Ankara, 1975.
- Hillenbrand, Robert. **Islamic Architecture: Form, function and meaning**. New York : Columbia University Press, 1994 .
- İstahri. **Ülkelerin Yolları**. Çeviren Murat Ağarı. İstanbul: Ayışığı, 2015.
- Kiani, M. Y. , ve W. Kleiss. **Karavansaraha-yi Iran**. Tahran: Sazman-i Mirasi Farhangi-i Kishvar, 1995.
- Kiani, M. Y. **Iranian Caravansarais with Particular Reference to the Safavid Period**. Tokyo, 1978.
- Kiāni, Moḥammad-Yūsuf, ve Wolfram Kleiss. CARAVANSARY. Cilt IV, Fasc. 7, **Encyclopedeia Iranica** içinde, 798-802. 1990.
- Kiani, Y., ve M. W. Kleiss. **Fihrist-i karavansaraha-yi Iran**. Tahran: Sazman-i Milli-i Hifazat-i Asar-i Bastani-i Iran, 1983.
- Kleiss, W. «Zum Stand der Karavanserail-Forschung in Iran 1979, (La situation des recherches sur les caravansérails en I., 1979).» **Archäologische Mitteilungen aus Iran Berlin**, no. 14 (1981): 203-205.
- Litvinskii, B. A. **Vostochnyi Turkestan v drevnosti I rannem srednevekov'e [Eastern Turkestan in antiquity and the early Medieval period]**. Moskova: Vostochnaya literatura, 1995.
- Masson, V. M., ve V. I. Sarianidi. **Central Asia. Turkmenia before the Achaemenids**. Londra: Thames and Hudson, 1972.
- Mortel, Richard T. «"Ribāts" in Mecca during the Medieval Period: A Descriptive Study Based on Literary Sources.» **Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London**, (Cambridge University Press on behalf of School of Oriental and African Studies) 61, no. 1 (1998): 29-50.
- Müller, K. **Die Karawanserai im Vorderen Orient**. 1920, Berlin.
- Müller, K. «Yakındoğu Kervansarayları.» **Yeni İpekyolu, Konya Konya IV Özel Sayı** içinde, çeviren Ali Osman Öztürk ve Şehabettin Uzluç, 123-166. 2001.

- Nemtseva, N. B. *Rabat-i Malik: Khudozhestvennaya kul'tura sredney Azii, IX–XIII vv. [Ribat-ı Melik: Orta Asya'nın Artistik Kültürü, 9–13. Yüzyıl]*. Taşkent, 1983.
- O'Donovan, E. *A map of the Russo-Persian frontier to illustrate the journey to Merv*. Londra: Smith, Elder & Co, 1882.
- . *Merv: a story of adventures and captivity, epitomised from "The Merv Oasis," etc.* Londra: Smith, Elder & Co., 1883.
- . *The Merv Oasis: Travels and Adventures East of the Caspian During the Years 1879-80, including five months' residence among the Tekkés of Merv*. Londra: Smith, Elder & Co, 1882.
- Petersen, Andrew. «The Archaeology of the Syrian and Iraqi Hajj Routes.» *World Archaeology (Archaeology of Pilgrimage)*(Taylor & Francis, Ltd) 26, no. 1 (June 1994): 47-56 .
- Polo, Marco. *Venetian Merchant Traveled in Tartary, India, Persia and Across Armenia to Trebizond 1271-1295*. Çeviren Colonel Henry Yule. Londra, 1871.
- Pope, Arthur Upham. *A Survey of Persian Art*. VI cilt. New York: Oxford University Press, 1939.
- Powell, E. «Petra's Sister City.» *Archaeology* 63, no. 4 (2010): 20-26.
- Pritchard, James Bennett. *The Harper atlas of the Bible*. Londra: Harper & Row, 1987.
- Pugachenkova, G.A. *Iskusstvo Turkmenistana ; ocherk s drevneishikh vremen do 1917 g.* Moskova, 1967.
- Pumpelly, R. *Explorations in Turkestan, Expedition of 1904: Prehistoric civilizations of Anau: origins, growth, and influence of environment.* . Washington: Carnegie institution of Washington, 1908.
- Shokoohy, M. «The Sasanian caravanserai of Dayr-i gachin, south of Ray, Iran.» *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 46, no. 3 (1983): 445–461.
- Siroux, M. *Caravansérails d'Iran et petites constructions routières*. Kahire: Institut Français d'archéologie Orientale, 1949.
- Strange, G. Le. *Lands of the Eastern Caliphate: Mesopotamia, Persia, and Central Asia, from the Moslem conquest to the time of Timur*. Cambridge: Cambridge University Press, 1905.
- Tolstov, S.P. *Po sledam drevnehozmskoi civilizacii*. Moskova-Leningrad: Izdatelstvo AN SSSR, 1948.
- Vladimir Grigor'evich Lukonin, Anatoliĭ Alekseevich Ivanov, GosudarstvennyĭĖrmitazh (Russia). *Lost treasures of Persia: Persian art in the Hermitage Museum*. Mate, 1996.
- Wilber, D. N. *The architecture of Islamic Iran: the Il Khanid period.* . New York: Greenwood Press, 1969.
- Williams T. «Ancient Merv, Turkmenistan: research, conservation and management at a World Heritage Site.» *Archaeology International*, no. 6 (2003): 40-43.
- Williams, T. «The city of Sultan Kala, Merv, Turkmenistan: communities, neighbourhoods and urban planning from the eighth to the thirteenth century.» *Cities in the pre-modern Islamic world: the urban impact of religion, state and society* içinde, düzenleyen: A K. & Gascoigne, A. Bennison, 42-62. Londra: Routledge, 2007.
- Williams, Tim. *The Silk Roads: Thematic Study*. Working Report, London: Institute of Archaeology, UCL, 2013.
- Yavuz, A. T. «Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları Üzerinde Çalışmalar, Bilgiler, Bulgular: 1997.» *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi*. Ankara, 2000. 153-194.
- . «Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansaraylarının Tipolojisi.» *IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Selçuklu Araştırmaları Merkezi, 1995. 183-198.

- Yavuz, A. T. «Mirçinge Han ve Anadolu Selçuklu Dönemi Eşodaklı Kervansarayları Arasındaki Yeri .» *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi* 11, no. 1-2 (1993): 41-55.
- Yavuz, A. T.,. «Anadolu Selçuklu Dönemi Hanları ve Posta-Menzil-Derbent Teşkilâtı.» *Profesör Doğan Kuban'a Armağan* içinde, 25-38. İstanbul: Eren Kitabevi, 1996.
- Yule, H. *Cathay and the way thither; being a collection of medieval notices of China*. Londra: Hakluyt Society, 1866.
- Zhukovsky, V. A.,. *Razvaliny drevnego Merva (The Ruins of Ancient Merv)*. St. Petersburg, 1894.
- Хмельницкий, С. *МеждуСаманидамиИМонголамиАрхитектураСреднейАзии XI —начала XIII вв.[Samaniler ve Moğollar Arasında - Orta Asya Mimarlık XI-XIII yüzyıl]*. Berlin-Riga: Gamajun, 1996.

Anadolu Yol Ağında Yassıçemen

Gazanfer İLTAR*

Özet: Osmanlı ordularının Otlukbeli, Çaldıran, İrakeyn ve Revan gibi seferlere giderken ya da dönüşte kullandıkları ulaşım ağının aşılması en zor etaplarından olan Yassıçemen yaylası, Celaleddin Harezmsah ile I. Alaeddin Keykubad arasındaki savaşın geçtiği yerdir. Çimen dağının zirvelerinde bulunan bu yaylada Küçükçemen, Büyükçemen ve Yassıçemen olmak üzere 3 farklı menzilden bahsedilir. Buralar aynı zamanda 1916 Ağustos'unda Ruslara karşı yapılan ve ağır kayıpların verilmesiyle sonuçlanan Çimen Dağı Taarruzunun da geçtiği yerdir. Yassıçemen savaşının geçtiği yeri konu alan çalışmaların daha çok harita ve menzilname kayıtlarıyla desteklenmiş tahmini yer tarifleri şeklinde olduğu ve bu tariflerin söz konusu alanı tam olarak işaret etmediği anlaşılmaktadır. Dönem kaynaklarının verdiği bilgiler doğrultusunda yapmış olduğumuz saha incelemesi sonucunda elde ettiğimiz bulgular, bu yazının konusunu oluşturur. Yassıçemen Muharebesi'nin gerçekleştiği bölge, bu bölgedeki farklı dönemlere ait savaş ve konaklama temalı kalıntılar ve orduların takip ulaşım ağı bunlardan bazılarıdır.

Anahtar kelimeler: *Yassıçemen, Şahrah, Şah yolu, Kral Yolu, İpek Yolu.*

Yassıçemen in the Anatolian Road Network

Abstract: Yassıçemen plateau, one of the most difficult stages of the transportation network used by the Ottoman armies on their way to or from campaigns such as Otlukbeli, Çaldıran, İrakeyn and Revan, is the place where the battle between Celaleddin Harezmsah and Alaeddin Keykubad I took place. In this plateau located at the peaks of Çimen Mountain, there are three different halting place: Küçükçemen, Büyükçemen and Yassıçemen. This is also the place where the Çimen Mountain Offensive against the Russians in August 1916 took place, resulting in heavy losses. It is understood that the studies on the location of the Battle of Yassıçemen are mostly in the form of estimated location descriptions supported by maps and range reports, and these descriptions do not exactly indicate the area in question. The findings we obtained as a result of our field investigation in line with the information provided by period sources constitute the subject of this article. The region where the Battle of Yassıçemen took place, war and accommodation themed ruins from different periods in this region, and the transportation network of the armies are some of these.

Key words: *Yassıçemen, Shah's road, Şahrah, King's Road, Silk Road.*

1. Giriş

Pers İmparatoru I. Darius zamanında Hitit ve Asur gibi önceki medeniyetlerden kalma yolların iyileştirilip birleştirilmesiyle yeniden yapılandırılan ula-

* Doç.Dr., Giresun Üniversitesi, Görele Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü
gazanfer.iltar@giresun.edu.tr Orcid ID:0000-0002-5823-2571

edilen Süşehriçayırı menziline günümüzde Gölova'nın Çobanlı köyündeki ırak kenarındaki düzlük olduğu tarafımızca değerlendirilmiştir.

1892 yılında Fransız mühendisler tarafından projelendirilen araç ulaşımına uygun yeni nesil Erzincan - Şebinkarahisar yolunun (Görsel 19-20) tamamlanmasının ardından ulaşımın Çardaklı boğazına kaymasıyla, bu güzergâh adeta kuş uçmaz kervan geçmez bir yaylaya dönüşmüştür. Günümüzde Badıllı aşireti üyesi olduklarını belirten birkaç aile ve Afgan çoban dışında neredeyse kimsele-re rastlanmayacak kadar ıssızdır. 2023 Temmuz'unda İpek yolunu takip ederek Hindistan'a seyahat eden 2 maceraperestin 15 gün arayla buradan geçtikleri çobanlar tarafından belirtilmiştir. Yaylaya çıkış ve inişte konak olarak kullanılan köylerden orduların geçtiğine dair bilgilerden köylülerin pek çoğu habersizdir. Yayla genelindeki halkın şehitlik olarak ifade ettiği mezarlıkların bazıları boru hattı geçirmek, kaçak kazı yapmak gibi nedenlerle neredeyse yok edilmiştir. Son Osmanlı Rus savaşı yıllarında stratejik bir düzen içerisinde kazılan siperlerin içleri dolmaya başlamıştır. Siper çevrelerinde cephane kalıntılarına rastlamak mümkündür. Tarihin her döneminde zor ancak işlek bir geçit olarak kullanılan Yassıçemen menzili, günümüzde sıradan bir yayla sessizliğine bürünmüştür.

KAYNAKLAR

- Ayan, Dursun, **Çoban Baba Menkıbesi**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2017.
- Aydemir, Şevket Süreyya, **Makedonya'dan Ortaasya'ya - Enver Paşa**, I. cilt: 1860-1908, Remzi Kitapevi, İstanbul 1972.
- Aykut, Şevki Nezih, IV. Murat'ın Revan Seferi Menzilnamesi, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, S. 34 (1984), s. 183 - 246.
- Baykara, Tuncer. "Yassıçemen Nerededir?", **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, S.2 (2017),s.11-17.
- Dâhiliye Nezâreti Umur-i Mahalliye Vilayet Müdüriyeti, Vilayet Yolları Haritası, İstanbul 1329/1913.
- Evliya Çelebi Mehmed Zillî ibn Dervîş, **Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi**, I, İstanbul 1314.
- Fatsa, Mehmet, **Karadeniz'de Zaviyeler (XV-XVII Yüzyıl)**, Arı Sanat Yay., İstanbul 2017.
- Genelkurmay Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi üçüncü Ordu Harekâtı**, Cilt II, Ankara 1993.
- Genelkurmay Başkanlığı, **Türk İstiklal Harbi Doğu Cephesi (1919-1921)**, Cilt III, Ankara 1995.
- Gül, Abdulkadir, Osmanlı Döneminde Erzincan Kazasında Ulaşım ve Haberleşme, **History Studies**, 3/1 (2011).
- Halaçoğlu Yusuf, **Osmanlı'da Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)**, PTT Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2002.
- İbn Bibi, **El Evamirü'l-Ala'îye Fi'l-umuri'l-Ala'îye (Selçukname)**, Hz. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- Kır, Naci, "Birinci Dünya Harbinde 3. Ordunun Çimen Dağı Taarruzu", **Askeri Tarih Bülteni**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1988.
- Konukçu, Enver; (1999), "Şahrah-i Garbi", **XII. Türk Tarih Kongresi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Matrakçı Nasuh, **Beyan-ı Menazil-i Sefer-i İrakeyn-i Sultan Süleyman Han**, (yayına haz. Hüseyin. G. Yurdaydın) Ankara 1976.
- Öz Mehmet – Fatma Acun, **Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII, Karahisar-ı Şarki Sancağı Mufassal Avâruz Defteri (1642-43 Tarihi)**, TTK Yayınları, Ankara 2008.
- Senemoğlu, Yavuz, **Haydar Çelebi Ruznamesi**, Tercüman 1001 Temel Eser, Sayı 73, İstanbul.
- Seslikaya, Ali, **Yavuz Sultan Selim'in Sefer Menzihnâmeleri (Çaldıran, Kemah, Dulkadiroğlu ve Mısır Seferi Menzihnâmeleri) ve Haydar Çelebi Ruznâmesi: Transkripsiyon ve Değerlendirme**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2014.
- Sinclair, Thomas, **Eastern Trade and the Mediterranean in the Middle Ages**, Birmingham Byzantine and Ottoman Studies, 2019.
- Toksoy, Ahmet, "Erzincan'ın Tarihi Coğrafyası ve Türk Hâkimiyetine Girişi", **Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi**, 5 (2): 195-217, 2021.
- Turan, Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul 1993.
- Ünver, Süheyl, "Dördüncü Sultan Murad'ın Revan Seferi Kronolojisi", **Bellekten** 16 / 64 (Ekim 1952): 547-576.
- Zeyrek, Yunus, **IV. Sultan Murad'ın Revan ve Tebriz Ruznamesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.

Erzurum Evlerinde Mimari Süsleme

Haşım KARPUZ*

1. Giriş

Tasarım, strüktür ve süsleme (estetik) mimari yapıların temel özellikleridir. Süsleme yapıyı tamamlayan, dönem üsluplarını yansıtan, yapıya kimlik kazandıran öğelerden en önemlisidir. “Erzurum Evlerinde Süsleme” muhtelif araştırmalarla ele alınmıştır.¹ Bu makalede, konu bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp genel özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır.

Erzurum, tarih boyunca doğu ile Anadolu arasında önemli bir köprübaşı, geçit yeri olmuştur. En müreffeh günlerini Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde yaşamıştır. Şehir bugün de Doğu Anadolu Bölgesinin önemli bir kültür, sanat ve ticaret merkezidir.

Makalede yöntem olarak yapılar dış cepheden başlayarak süslemenin uygulandığı malzemelere göre taş, ahşap, maden; bunlara bağlı olarak kalemişi ve yazı (hat) örnekleri ile ele alınmaya çalışılacaktır. Önemli örnekler üzerinde durulurken, süslemenin ait olduğu ev ve donatılar belirtilecek ayrıca örnekler bölümü yapılmayacaktır. Erzurum, evlerinin taş malzemeli, düz toprak damları cepheden monoton görünse de yaklaştıkça ve içine girdikçe zengin bir mimari süsleme programına sahip olduğu görülür.

2. Malzeme, Teknik ve Uygulama Alanları

1. Taş: Erzurum’da ana yapı malzemesidir. Duvarlarda ve süslemede Karataş, Boztaş ve Kamber taşı kullanılır.² Süslemede daha çok Boztaş ve Kamber taşı kullanılmıştır. Süslemede taş kabartma tekniği uygulanmıştır. Yazı ve motiflerin zemini boşaltılarak motifler elde edilmiştir.

Taş süslemeleri; yapı cephelerinde köşe ve kapı sövesi olarak yarım sütunlar şeklinde, köşe pahlarında, kitabeliklerde görüyoruz (Foto 2-4). İç mekânda ise başta kurunların tekne bölümlerinde, tandırbaşı kemerlerinde ve kahve ocaklarının kemerleri üzerinde yer verilmiştir (Foto 6-9).

Cephenin bütününe taş süsleme uygulamasını Seyfillah Ağa Konağı ve Fizyo Baba’nın evinde görüyoruz. Köşe pahlarının en güzel örnekleri Mодоğlu ve Reşit Keki evlerinde görülür. Kitabelikler kapıların üzerinde, şemse, elips, kare ve dikdörtgen biçimli kartuşlar içinde geometrik ve nesneli kompozisyonlarla gerçekleştirilmiştir. Kitabeliklerdeki yazı istiflerini birçok evde görürüz. Bunların en güzelleri Dursun Akal,(Foto 1) Seyfullah Ağa Konağı ve Nusret Gedik ve Canip Müceldili Konağında görürüz.³

* Emekli Prof.Dr., hasimkarpuz@gmail.com

1 H. Karpuz, *Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri*, Ankara, 1993; Z. Köşklü, “Eski Erzurum Evlerinde Taş Süsleme”, *Atatürk Üniv. Fen Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, Erzurum, 123-138; M. Sağlam, *Tarihi Erzurum Evleri*, C. I-II, Erzurum, 2022.

2 H. Karpuz, *a.g.e.*, s. 41.

3 H. Sağlam, *a.g.e.*, s. 1155.

KAYNAKÇA:

- Elmalı, N. *Erzurum’lu Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi*, Ankara, 1984.
- Karpuz, H. *Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri*, Ankara, 1993.
- H. Karpuz, *Geleneksel Rize Mimarisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, 2019.
- Köşklü, Z. “Eski Erzurum Evlerinde Taş Süsleme”, *Atatürk Üniv. Fen Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, Erzurum, 123-138.
- Önge, Y. “Türk Halk Mimarisinde Aynalı Tezyinat”, **III. Milletlerarası T. Folklor Kongresi**, Ankara, 1987, s. 268-289.
- Sağlam, M. *Tarihi Erzurum Evleri*, C. I-II, Erzurum, 2022.
- Üredi, K. *Şehrin Ahşap Zamanı*, İstanbul, 2016.

Osmanlı Askerî ve Ziraî Modernleşme Çabalarına Bir Taşra Örneği: Kepsut Redif Kışlası ve Çiftçi Mektebi*

Yıldırım ÖZBEK**

Özet: Osmanlı İmparatorluğunda 19.yüzyılda başlayan modernleşme çabalarının başta idarî ve askerî sahada olmak üzere eğitim, sağlık, ulaştırma ve ziraat alanlarında yoğunlaştığı bilinmektedir. Bu makale çerçevesinde, arşiv belgelerindeki bilgilerin ışığında ele alınıp plân ve fotoğraflarıyla tanıtılmaya çalışılan Kepsut Redif Kışlası ve Çiftçi Mektebi, iki alandaki modernleşme çabalarının günümüze ulaşmış anıtları olarak değerlendirilebilir. 1909-1911 yılları arasında ahaliden toplanan parayla inşa edilen kışla, debboy/depo, koğuş ve cephanelik olmak üzere üç binadan oluşmaktadır. Kışla debboyu girişi revakla vurgulanmış, bodrum üzerine iki katlı olarak, uzun kenarları altı, kısa kenarları üç pencereyle boşaltılmış, muhtemelen ortadaki koridor etrafına yerleştirilmiş dört mekândan oluşan bir yapıdır. Cephanelik mekânı tuğladan beşik tonozla örtülü, işlevine uygun olarak cepheleri sağır bırakılmış bir tasarıma sahiptir. Tek katlı olarak inşa edilen koğuş binası, bir orta sofanın iki yanındaki mekânlardan oluşur. Genel olarak üç yapıda da kaba yonu taş ve hatıl olarak tuğla malzeme kullanılmıştır.

Çiftçi Mektebi, kışla yapılarıyla onlara 1915-17 yılları arasında eklenen ahır, hangar, samanlık/ambar, tamirhane ve makine atölyelerinden oluşmaktadır. Ahır ve samanlık/ambar yapıları müstakil birer bina olarak yapılmışken, diğerleri kuzey ve batı kanatta L oluşturacak şekilde tasarlanmışlardır. Özellikle kuzey ve batı kanattaki yapıların avluya bakan ön cephelelerinde kapı ve pencere açıklıklarında, batı kanattaki mekânların bölme duvarlarında tuğla kullanılmıştır. Beden duvarlarında kaba yonu taşla, belli yüksekliklerde üç sıra tuğladan hatıllar görülmektedir. Çiftçi Mektebinin tesis edilmesiyle kışlanın deposu okul, koğuşu müdüriyet ve muallim lojmanı, cephaneliği de mektebin hamamına dönüştürülmüştür. Cumhuriyetin ilk beş yılında kullanılan

* Yapıların ölçülerini almada desteklerini gördüğüm öğrencilerim Can Kayabaşı, Kadir Türkmen ile Soner Demir'e ve Kepsut Belediyesi Fen İşleri Dairesinden Vedat Aslan Bey'e teşekkür ederim. Ayrıca makalede kullandığım ve kaynağını belirtmediğim siyah-beyaz fotoğrafların Mehmet Ali Bağana tarafından çekilip oluşturulan ve bugün Salt Araştırma Kütüphanesinde yer alan albümden alındığını belirtmek isterim. Mehmet Ali Bağana, Salt Araştırma Kütüphanesinde yer alan özgeçmiş belgesine göre, 1899 yılında Selanik'te doğmuş, Selanik Fransız Lisesi ve Galatasaray Liselerindeki eğitiminden sonra 1915-18 arasında Almanya'da bulunmuş ve Hohenheim'de tarım okuluna devam etmiştir. 1920-22 arasında Berlin Tarım Okuluna devam edip buradan diploma alan Mehmet Ali Bağana, 1922-24 yılları arasında Edirne Ziraat Mektebinde muallimlik yapmış, 1924 yılında da Balıkesir Ziraat Mektebinin Müdürlüğüne getirilmiş ve 1925 yılında Ankara Ziraat Mektebi müdürlüğü ve önemli bürokratik görevlere getirilmiştir.

Fotoğraflar ve belgeler için bkz. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/29685> (03.02.2023 tarihli erişim)

** Prof.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. ORCID:0000-0002-4475-8775. yozbek@akdeniz.edu.tr

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
 Dahiliye Umur-u Mahalliye ve Vilayat Müdürlüğü, (DH. UMVM). 76/16.
 Dahiliye Umur-u Mahalliye ve Vilayat Müdürlüğü, (DH. UMVM). 76/12.
 Dahiliye Umur-u Mahalliye ve Vilayat Müdürlüğü, (DH. UMVM). 76/35.
 İrade, Mabeyn-i Hümayun, (I.MBH).18/61.
 Bab-ı Ali Evrak Odası, (BEO) 4355/326597.
 Dahiliye, Muhaberat-ı Umumiye İdaresi (DH.MUI).39/27.
 Dahiliye İdare (DH.ID) 22/6.
 Dahiliye İdare (DH.ID) 19/28.
 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
 30-18-1-2 111-51-10

İnceleme ve Araştırma Eserleri

- Anonim, **1926-27 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi**, İstanbul 1927.
 Anonim, **1927-28 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi**, Ankara 1928.
 Aydın, Dicle-Özgen, M.Mithat, Osmanlı Redif Kışlarının Mimari Karakterleri: Iğın ve Bolvadin Redif Kışları, **Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C.7, 2009, s.51-62.
 Çadırcı, Musa, Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatının Kuruluşu, **Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.8, S.14, 1963, s.63-75.
 Çeşme, Volkan, Osmanlı'da Ziraati Modernleştirme Sürecinde Halkalı Ziraat Mektebi (1892-1928): Kuruluşu ve İdari Yapısı, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, C.15, S.2, 2014, s.39-80.
 Dede, Ezgi, **Selanik Ziraat Mektebi (1889-1912)**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2017.
 Kadioğlu, Sevtap, Osmanlı Döneminde Türkiye'de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve "Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnamesi", **Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi**, C.8, 2005, s.239-257.
 Kara, Hidayet, Osmanlı Redif Teşkilatında Talim:1909 Tarihli Talimname Örneği, **Tarih Okulu Dergisi**, C.34, 2018, s.383-419.
 Keskin, Özkan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM)**, C.28, 2010, s.87-110.
 Metin, Nurcan Yazıcı, **Devlet Kapısı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisi**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2019.
 Mutfak, Abdülmeccid, **Salnamelerde Karesi Sancağı (1847-1922)**, Balıkesir Belediyesi Yayınları, Balıkesir 1997.
 Özcan, Abdülkadir, Redif, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c.34, İstanbul 2007, s.524-526.
 Özgen, M.Mithat, **Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve II.Abdülhamid Dönemi Redif Binaları**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2013.
 Özgen, M.Mithat, **Sultan II.Abdülhamid Han Devri Osmanlı Redif Binaları**, Çamlıca Yayınevi, İstanbul 2016.
 Sakaoğlu, Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003.
 Sözlü, Halil, **Balıkesir'de Türk-İslam Dönemi Eserleri**, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Balıkesir 2022.
 Topçu, Sultan Murat, Yozgat-Akdağmaden Redif Teşkilatı Debboy Binası, **TurkishStudies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C.9, S.10, 2014, s.1023-1038.

Türkmen, Kadir, **Tanzimat'tan Sonra Karahisar-ı Sahip Sancağı'nda Türk Mimarisi 1839-1923**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2020.

Türkmen, Kadir, Osmanlı'da Askeri Modernleşmeye Bir Örnek: Tefenni Redif Binaları, **Mediterranean Journal of Humanities**, C.XI, 2021, s.283-291.

Uyar, Mesut-Erickson, Edwards J., **Osmanlı Askeri Tarihi**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2017.

Uzun, Alper-Gül, Mustafa Fırat, Tarihi Coğrafya Perspektifinden "Balıkesir Vilayeti Coğrafyası, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.22, S.42, 2019, s.1-20.

Vurgun, Ahmet, II. Abdülhamid Döneminde Zirai Eğitim Hamlesi: Hüdavendigâr Hamidiye Ziraat Ameliye Mektebi ve Numune Çiftliği (1891-1909), **Selçuk Türkiyat**, C.51, 2021, s.83-114.

Yıldırım, Mehmet Ali, Osmanlı'da İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851), **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM)**, C.24, 2008, s.223-238.

Yılmaz, Muzaffer, **Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2015.

Tekirdağ-Saray'daki Ayas Paşa Külliyesi

Mustafa ÖZER*

Özet: Tekirdağ'a bağlı Saray ilçesi, 14. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Türk idaresine girmiştir. Osmanlı Dönemi'nde, padişahların avlanmak üzere geçici süreyle konakladığı bir yer olan ve bu sayede gelişen Saray'da, ilçeye adını da veren bir sarayın varlığı bilinmektedir.

Bu araştırmada; Tekirdağ- Saray ilçe merkezinde bulunan Ayas Paşa Külliyesi ele alınmıştır. Cami, medrese, mektep, imaret, çeşme, kervansaray, bezirhane, ekmek fırını, değirmen ve hamamdan meydana gelen Ayas Paşa Külliyesi'nden günümüze sadece cami ve hamam gelebilmiştir.

Ayas Paşa'nın türbesi, İstanbul- Eyüpsultan Camii'nin haziresinde, bulunmaktadır.

Çalışmada, külliyei oluşturan ve günümüze ulaşabilen cami ve hamam; plan, mimari, malzeme- teknik ve süsleme bakımlarından değerlendirilmiştir. Ancak, külliyenin diğer yapılarının ne zaman ortadan kalktığı ise belirlenmemiştir. Ayas Paşa Camii ve hamamı, inşa edildiği dönemin mimari üslubunu yansıtmaktadır. Oldukça sade bir görünüme sahip olan bu yapılara, plan ve mimari bakımlardan benzeyen pek çok örnek bulunmaktadır.

Külliye'yi oluşturan yapılardan cami ve hamam, günümüzde de özgün işlevini sürdürmektedir. Cami'nin haziresinde, Kırım Hanları'na ait mezar taşları bulunmaktadır. Trakya'nın farklı yerlerinde de, Kırım Hanları'na ait mezar taşları mevcuttur. Bu konuda pek çok araştırma ve yayın bulunmaktadır. Ancak, bu çalışmaya konu olan Ayas Paşa Külliyesi hakkında, şimdiye kadar yapılmış kapsamlı bir araştırma- yayın bulunmamaktadır. Konuyla ilgili olarak, sadece bir ansiklopedi maddesi vardır. İlk defa tarafımızdan gerçekleştirilen bu çalışma ile, Ayas Paşa Külliyesi ile ilgili önemli bir eksiklik giderilmiş olacaktır. Arşiv kaynakları ve yayınlardan da yararlanılarak hazırlanan bu araştırma ile, Osmanlı şehirciliği ve mimarlığı hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca, Osmanlı Dönemi'nin önemli şahsiyetlerinden olan Ayas Paşa'nın, Saray ilçesinin imar ve iskânına katkısı da belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Osmanlı mimarlığı, Ayas Paşa, külliye, Saray, cami, hamam, Kırım Han'ları*

Ayas Pasha Complex in Tekirdağ-Saray

Abstract: Saray district of Tekirdağ came under Turkish rule in the third quarter of the 14th century. In the Ottoman Period, it is known that there was a palace in Saray, which was a place where the sultans stayed temporarily for hunting and thus developed, which also gave its name to the district. In this research; Ayas Pasha Complex located in Tekirdağ- Saray district center was discussed. The Ayas Pasha Complex, which consists of a mosque, madrasah,

* Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul/Türkiye. ORCID No: 0009-0005-4555-0772 e-mail: mustafaozer@gmail.com

4. KAYNAKÇA:

- Anonim, *Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, İlaveli İkinci baskı, C. 1, Ankara, 1983.
- Arslantürk, H. A., Sadrazam Ayas Paşa’nın Vakfiyeleri ve Bir Sınırnâmesi, *Osmanlı Araştırmaları*, S. 37, İstanbul, 2011, s. 165- 180.
- Aslanoğlu, İ., *Ankara Karacabey Külliyesi*, Ankara, 1988.
- Atasoy, N., “Barok”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul, 1992, s.81 -83
- Ayas Paşa ibn-i Muhammed’e ait 932 tarihli Arapça vakfiye*, V. G. M. Arşivi, defter no: 631, sıra no: 58, sayfa no: 79.
- Ayas Paşa ibn-i Muhammed’e ait 933 tarihli Arapça vakfiye*, V. G. M. Arşivi, defter no: 611, sıra no: 64, sayfa no: 78.
- Ayas Paşa ibn-i Muhammed’e ait 944 tarihli Arapça vakfiye Sureti*, V. G. M. Arşivi, defter no: 2113, sıra no: 64, sayfa no: 329.
- Ayverdi, E. H., *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri, Yugoslavya*, C. II, Kitab:3, İstanbul, 1981.
- Başkan, S., *Ankara Cenabi Ahmet Paşa Camii*, Ankara, 1992.
- Bayrakal, S., *Edirne’deki Tek Kubbeli Camiler*, Ankara, 2001.
- Baysun, C., Ayas Paşa, *MEB İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1970, s. 43- 47.
- Cezar, M., *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul, 1995.
- Çobanoğlu, A. V., Lala Mustafa Paşa Külliyesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.27, İstanbul, 2003, s. 75 – 77.
- Derin, S., Az Bilinen Bir Örnek: Edremit Kurşunlu Cami, *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 25, İstanbul, 2016, s.47-72.
- Erdoğan, M., Osmanlı Devrinde Trakya Abidelerinde Yapılan İmar Çalışmaları, *İ.Ü. Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 6- 7, (1977- 1978), İstanbul, 1978, s. 121- 188.
- Erken, S., Edirne Hamamları, *Vakıflar Dergisi*, S. 10, Ankara, 1973, s. 403- 419,
- Ertuğrul, A. D., *Mimar Sinan’ın İstanbul’daki Hamamları*, (İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002.
- Eyice, S., Ayas Paşa Camii, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 4 1991, İstanbul, s. 203.
- Eyice, S., Ayas Paşa Türbesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1991, s. 204- 205.
- Eyice, S., Fatih Camii, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.12, İstanbul, 1995, s. 243 -244.
- Eyice, S., Gebze’de Mustafa Paşa Külliyesi, *Bilgi*, C. X, S.119, İstanbul 1957, s. 9-10.
- Eyice, S., Hamam, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 15, İstanbul, 1997, s. 402- 430.
- Eyice, S., İznik’te "Büyük Hamam" ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme, *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. 11, S. 15, İstanbul, 1960, s. 99- 120
- Eyice, S., Sultanیه- Karapınar’a Dair, *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, Tarih Dergisi*, C. 15, S. 20, İstanbul, 1965, s. 117- 140.
- Gökbilgin, M. T. Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları, *TTK Belleten*, C. XX, S. 78, Ankara, 1956, s. 247 -286.
- Gökbilgin, M. T., *Rumeli’de Yürükler, Tataralar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul, 1957.
- Halaçoğlu, Y., *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme*, İstanbul, 2014.
<https://www.altayli.net/wp-content/uploads/2018/09/OsmanlılardaHaberleşmeveMenzilTeşkilatınaGenelBirBakış.pdf> (28 Nisan 2023)
- Işın, M. A., “Eskiçağda Saray”, *Yöre, Aylık Kültür Dergisi, (Saray Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 89- 92, (Ağustos- Kasım 2007), İstanbul, 2007, s. 6- 8.
- İnalek, H., Giray, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 14, İstanbul, 1996, s. 76- 78.
- İnciyan, P. L., Andreasyan, H. D., Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası, *İ.Ü. Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 4-5, İstanbul, 1976, s. 101 – 152.
- Kançal-Ferrari, N., Saray’a Bağlı Bir Cami ve Haziresi: Kırım Hanlığı’nın Payitahtı Bahçesaray’daki Hansaray’ın Haziresi, *TTK Belleten*, C LXVI, S. 246, Ankara, 2002, s. 371- 420.

- Kırımlı, H., Geray Hanedanının Osmanlı Devleti Topraklarında Kalan Maddi İzleri, *TTK Belleten*, C. LXXXV, S. 304, Ankara, 2021, s. 889- 932.
- Kırımlı, H., *Geraylar ve Osmanlılar, Kurum Hanlık Hanedanının Osmanlı Devleti'ndeki Hikayesi*, İstanbul, 2022.
- Kuban, D., *Osmanlı Mimarisi*, İstanbul, 2021.
- Kuban, D., *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul, 1954.
- Kuran, A., *Mimar Sinan*, İstanbul, 1986, s. 275;
- Küçükdağ, Y., Sultan Selim Külliyesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.37, İstanbul, 2012, s. 518- 519.
- Kütükoğlu, B., Ayas Paşa, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. IV, İstanbul, 1991, s. 202-203.
- Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmani, Osmanlı Ünlüleri*, (Yayına Haz. N. Akbayar), C. 2, İstanbul, 1996.
- Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, (Haz. S. A. Kahraman- Y. Dağlı), 6. Kitap, İstanbul, 2002.
- Mete, Z., Saray Kazasının Kuruluşu, *Yöre, Aylık Kültür Dergisi, (Saray Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 89- 92, (Ağustos- Kasım 2007), İstanbul, 2007, s.11- 15.
- Özdeğer, M., Vize Kazası Vakıfları- XVI. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre-, *Marmara Üniversitesi, İ. İ. B. Fakültesi Dergisi*, Yıl 2007, C. XXII, S. 1, İstanbul, 2007, s. 165- 187.
- Özer, M., Sitti Şah Sultan'ın Edirne'deki Eserleri ve Mezarına Ait Taşlar, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2004-1, S. 8, Ankara, 2004, s. 175- 214.
- Özer, M., Tekirdağ- Saray'daki Osmanlı Dönemi Yapıları, *Yöre, Aylık Kültür Dergisi, (Saray Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 89- 92, (Ağustos- Kasım 2007), İstanbul, 2007, s. 57- 85.
- Özer, M., *Üsküp'te Türk Mimarisi (XIV.- XIX. Yüzyıl)*, Ankara, 2006,
- Pasiç, A., *Islamic Architecture in Bosnia and Herzegovina*, İstanbul, 1994.
- Serez, M., *Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları*, Ankara, 2007.
- Serez, M., *Tekirdağ ve Çevresi Vakfiyeleri*, Tekirdağ, 1993.
- Yarç, G., Osmanlı Mülki Teşkilatında Saray Kazası (18.- 20.yüzyıl), *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Ocak 2011, C. 2, S.1, İstanbul, 2011, s. 21-47.
- Yarç, G., Saray Kazası (Tekirdağ) Tarihi (XVIII.- XX. yy.), *Yöre, Aylık Kültür Dergisi, (Saray Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 89- 92, (Ağustos- Kasım 2007), İstanbul, 2007, s. 16- 36.
- Yarç, G., Saray'ın Tarihi, *Memleket Pusulası Saray*, (Ed. Ö. S. Doğan), İstanbul, 2017, s. 67- 122.
- Yıldırım, Ş., Saray İlçesinde Bulunan Tümülüsler, *Yöre, Aylık Kültür Dergisi, (Saray Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 89- 92, (Ağustos- Kasım 2007), İstanbul, 2007, s. 9-10.

Korkuteli-Nebiler Köyü'ndeki Türk Eserleri*

Lokman TAY*

Özet: Bu çalışmada Antalya'nın Korkuteli ilçesine bağlı Nebiler Köyü'nde yer alan Türk dönemine ait yapılar incelenmiştir. Köy, ilçe merkezinin güneybatısında, ilçeye 32 km. mesafededir. Yapılan arazi çalışması neticesinde köyde tarihi değere sahip bir cami, bir çeşme ve bir köy odası tespit edilmiştir. Yapılar, köyün meydanında küçük bir külliyeyi andırır şekilde yan yana sıralanmıştır. Cami, köyün dini merkezi olması sebebiyle çeşme ve köy odasının arasına yerleştirilmiştir. Çeşme, köy halkının su ihtiyacını karşıladığı gibi köydeki kadınların sosyalleşme alanını da oluşturmaktadır. Konaklama ve toplanma yeri olmak üzere başlıca iki görevi olan köy odası iseköydeki erkeklerin en önemli sosyalleşme mekânıdır.

Arazi çalışmasının gerçekleştirildiği 2019 yılı temmuz ayında tespit edilen yapıların üçü de sağlam durumda olup, cami ibadete açık; çeşmenin de suyu akar vaziyette idi. Köy odası ise işlevini yitirdiği için kaderine terk edilmişti. Sadece odanın alt katı köy sakinleri tarafından depo olarak kullanılmaktaydı. Ancak arazi çalışmasından kısa bir süre sonra Korkuteli Belediyesi tarafından köy odasının yıkıldığı ve yerine muhtarlık binası yapıldığı öğrenilmiştir.

Yapıların inşasında ahşap, kerpiç, moloz taş ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Özellikle çeşmede yoğun devşirme malzeme kullanımı dikkati çekmektedir. Cami ve köy odasının sadeliğine karşılık, çeşme üzerindeki devşirme malzemelerde yer alan süslemelerin dışında kitabesine de ay-yıldız motifi işlenmiştir. Herhangi bir kaynakta yer almayan, Türk halk mimarisinin Nebiler Köyü'ndeki temsilcileri olan bu yapılar, önce Antalya ölçeğinde daha sonra da Anadolu'nun farklı bölgelerindeki benzer örnekler ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Korkuteli, Nebiler Köyü, Cami, Çeşme, Köy Odası*

The Turkish Monuments in TheVillage Nebiler in Korkuteli

Abstract: In this study, the buildings dated to the Turkish period in the village Nebiler in Korkuteli of Antalya have been examined. The village is located 32 km to the southwest of Korkuteli. As a result of the field study, a mosque, a fountain and a village chamber with historical value were identified in the village. The buildings are lined up side by side in the square of the village in a way resembling a small kulliyah. Since the mosque is the religious centre of the village, it was placed between the fountain and the village chamber. The fountain meets the water needs of the people of the village and

* "Korkuteli-Nebiler Köyü'ndeki Türk Eserleri" başlıklı bu çalışma, **Fethinin 815. Yılında Antalya Sempozyumu: Tarih ve Kültür, 3-4 Mart 2022** tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuş ancak özet ya da tam metin olarak yayımlanmamıştır.

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, lokmantay@gmail.comORCID ID: 0000-0003-4799-7357 Antalya Türkiye.

ayakta kalan son köy odalarının belgelenecek doğru ve bilimsel yöntemlerle onarılması gerekmektedir.

Çeşme üzerinde yer alan usta kitabesi ise bir halk sanatçısının adının bilinmesi adına oldukça önemli bir örnektir. Bu yönüyle bile korunmayı hak etmektedir. Bunun yanında Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edildiği bilinen bu yapılar, yeni savaştan çıkmış ve zor günler geçiren bir milletin diriliş öyküsünü de taşımaktadır. Binlerce yıllık birikimle oluşan Türk kültürünün gelecek nesillere doğru bir şekilde anlatılması ve aktarılması için bütüncül bir yaklaşım geliştirilmelidir. Yıkılan her bir yapıyla birlikte o yapı içerisinde gelişen kültürel değerlerin de yok olduğunun farkına varmalıyız. Sonuç olarak, Nebiler Köyü'ndeki bu yapıları Türk insanının sade yaşam tarzının ve içtenliğinin mimariye yansımaları olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- ABDURREZZAK, Ali Osman, *Kastamonu Köy Odalarının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik İşlevleri Üzerine Bir Araştırma*, Hacettepe Üni. Sos. Bil. Ens. Türk Dili ve Edebiyatı Ana. Dalı, Türk Halkbilimi Bil. Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.
- ACUN, Hakkı, *Bozok Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- ANONİM, *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler-1*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1983.
- ARSLAN, Murat, *Değirmenlik Köyü*, Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık, İstanbul 2014.
- BOZKURT, Tolga, Konya-Gökyurt (Kilistra) Köy Odaları, *Milli Folklor*, S.109, Ankara 2016, s.201-216.
- BULUT, Mustafa, Sivas İlbeyli Köy Odaları, *MUTAD*, 4 (1), İstanbul 2017, s.13-31.
- BÜYÜKÇANGA, Mehmet, Osmanlı Döneminden Günümüze Devam Eden Konya İli Kadınhanı İlçesi Meydanlı Köyünde Bulunan Köy Odaları, *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, Konya 1999, s.719-724.
- ÇAL, Halit, "The Architecture Of Boyabat Village Houses", *The Ottoman House Papers From The Amasya Symposium 24-27 September 1996*, Oxford 1998, p.46-53.
- ÇAL, Halit, *Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 2000.
- ÇAYCI, Ahmet, Korkuteli (İstanoz) Tarihi ve Korkuteli Alaaddin Camii Üzerine Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2004, s.107-128.
- ÇINAR, Kerim, Konya Ovası Köy Yerleşmelerinde Misafirhaneler (Köy Odası), *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu, 5-7 Mart 1990*, Ankara 1991, s.57-71.
- DENKTAŞ, Mustafa, Kayseri-Büyük Bürüncüz Köyü'ndeki Türk Anıtları, *Vakıflar Dergisi*, S.27, Ankara 1998, s.161-190.
- DENKTAŞ, Mustafa, *Karaman Çeşmeleri*, Kıvılcım Yayınları, Kayseri 2000a.
- DENKTAŞ, Mustafa, *Kayseri'deki Tarihi Su Yapıları (Çeşmeler, Hamamlar)*, Kayseri 2000b.
- ERASLAN, İsmail, *Bir Ahilik Geleneği Köy Odası Hatıraları Molla Musa'nın Konağı*, Kırşehir 2013.
- ERASLAN, İsmail, *Bir Ahilik Geleneği Kırşehir'deki Hanedan Odaları*, Ankara 2014.
- ERSOY, Güler Aybegüm, Yozgat Büyükcirli Köyü Köy Odaları, *Kalemşi Türk Sanatları Dergisi*, C.5, S.10, Ankara 2017, s.91-117.
- GÜRSOY, Elif, *Uşak Köy Odaları*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2018.

- KARAKAYA, Yusuf, **Köy Odaları ve Oda Yarenlikleri Ayakta Kalan Köy Odaları**, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara 2017.
- KARPUZ, Haşim, Konya Köy Odaları'nın Kültür ve Sanat Değeri, **Emin Bilgiç Hatıra Kitabı**, İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s.319-361.
- KARPUZ, Haşim, Kadınhanı'nda Halk Mimarisi, **Prof. Dr. Hakkı Önkal'a Armağan**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2013a, s.131-147.
- KARPUZ, Haşim, İç Anadolu Bölgesi Köy Odaları, **XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Ekim 2012**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2013b, s.455-471.
- KARPUZ, Haşim, **Anadolu Köy Odalarından Örnekler**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2021.
- KARPUZ, Haşim- BOZKURT, Tolga, Ilgın-Beykonak (Tekke) Köyü'nde Halk Mimari- si, **K. Levent Zoroğlu'na Armağan**, Akmed, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeni- yetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2013, s.345-360.
- KOÇYİĞİT TEPE, Fazilet, Zamana Yenik Düşen Bir Esere Görgü Tanığı Olmak: Amasya Kaleköy Camii, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Bahar, S.53, Ankara 2017, s.153-166.
- ÖZKAN, Adem, Köy Odalarının Sosyal Hayatımızdaki Rolü, **İmaret**, Yıl 2, S.7, Kara- man 2011, s.117-123.
- ÖZKAN, Adem, Geçmişten Günümüze Konya İli Akören İlçesinde Bulunan Köy Oda- ları, **Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araş- tırmalar Dergisi**, S.14, Karaman 2012, s.1-4.
- ÖZKAYNAK, Kemal, **Akseki Kazası, Tarih-Coğrafya-Turizm-Biyografya**, Akgün Matbaası, Ankara 1954.
- ÖZKEÇECİ, İlhan, **Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri**, Kayseri 1997.
- PEKTAŞ, Kadir, **Kemaliye (Eğir) de Türk Mimarisi**, TŞOF Trafik Matbaacılık Ankara 2006.
- ŞENER BOY, Emel, Aynı Çatı Altında Buluşmak: Niksar-Gültepe Köyü Camisi, Köy Odası ve Tahıl Ambarları, **Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilim- ler Araştırmaları Dergisi**, Sonbahar Özel Sayısı, Ekim, Tokat 2020, s.198-208.
- TALİ, Şerife, Kayseri/Akçakaya Köyü'nde Bulunan Çeşmeler ve Beyaz Mermer Kitabeli Mezar Taşları, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 7 (34), 2014, s.541-556.
- TAY, Lokman, Erdemli-Güzeloluk Köyü'ndeki Türk Eserleri, **Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks**, 3 (3), 2011a, s.265-286.
- TAY, Lokman, Kırşehir Çeşmeleri, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6, Adıyaman 2011b, s.204-221.
- TAY, Lokman, Türk Halk Mimarisinin Kamusal Yansıması Olarak Akseki Köy Odaları, **Cappadocia Journal Of History And Social Sciences**, Volume 7, 2016, s.118-141.
- TAY, Lokman, Akseki-Sarıhacılar Köyü Camii, **Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bi- limler Enstitüsü Dergisi (AKSOS)**, S.1, Antalya 2017a, s.127-145.
- TAY, Lokman, Akseki'nin Düğmeli Camileri, **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, C.7, S.1, Antalya 2017b, s.309-323.
- TAY, Lokman, Kırşehir-Mucur Camileri, **SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi**, C.10, S.20, Isparta 2017c, s.691-729.
- TAY, Lokman, Gülşehir-Gümüşkent Köy Odası, **III. Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu-Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşatılması, 24-25 Nisan 2018**, Antalya 2018, s.243-252.
- TAY, Lokman, Korkuteli-Akyar Köy Odaları, **Antalya Kitabı Antalya'da Türk- İslam Medeniyetinin İzleri**, (Editörler: Bedia Koçakoğlu, Bahset Karşlı, Diren Çakılcı), Palet Yayınları, Konya 2019, s.600-615.
- TÜRKMEN, Kerim, Talas'ta Türk Devri Yapıları, **Vakıflar Dergisi**, S.26, Ankara 1997, s.153-192.

ÜLKÜ, Candan, Çiftlik Beldesi Köy Odası ve Duvar Resimleri, **Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazaları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 19-21 Ekim 2011 Eskişehir**, C.2, Eskişehir 2012, s.823-832.

ÜNAL, İsmail, Antalya Bölgesindeki Çinili Eserler, **Türk Etnografya Dergisi**, S.14, Ankara 1974, s.15-55.

ÜNVER, Mustafa, Müslüman-Türk Anadolu İnsanının Eğitim ve Öğretiminde Köy Odalarının Rolüne Folklorik Bir Bakış, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.18-19, Samsun 2005, s.71-92.

YAKICI, Ali, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları, **Millî Folklor**, S.87, Ankara 2010, s.94-100.

YÖRÜKOĞLU, Ömer, **Kayseri Çeşmeleri**, Kayseri 1987.

<https://earth.google.com/web/search/Antalya+Korkuteli+Nebiler>

Osmanlı ve Cumhuriyet'in Mimarlarından Mukbil Kemal Bey ve Ona Ait Bir Mektep Projesi: Afyonkarahisar/Emirdağ Bademli Köyü İlkokulu

Kadir TÜRKMEN*

Özet: Mukbil Kemal Bey, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde yetişen Türk mimarlardan birisidir. Onun hakkında bugüne dek bilinenler; 1911 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nden mezun olmasıyla birlikte; Evkaf Nezaretine bağlı Anadolu Vakıflar Bölgesi'nde aldığı görevler, Ankara'da tasarladığı Gazi ve Latife Okulları projesi ve Amerika'ya yaptığı göç sonrası gerçekleştirdiği projelerle sınırlıdır. Bugün, Başkanlık Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerinde yer alan birkaç yeni belge, Mukbil Kemal Bey'e dair bilinenlere ek olarak; ailesinin kimliği, Evkaf görevi süresince ve sonrasında yaptığı iş/işler ve Erken Cumhuriyet devrinin hemen başında tasarladığı tip okul projeleri gibi yeni bilgileri içermektedir. Bürokrat bir Osmanlı ailesinin mensubu olan mimar/müteahhit Mukbil Kemal Bey'in 1924 yılında Türkiye'den ayrılmadan önce ürettiği ancak özgünlüğü konusunda emin olunamayan bazı okul projeleri daha sonraları Anadolu'nun birçok şehir, ilçe ve köyünde geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Makalede, önce Mukbil Kemal Bey'in hayatı ve kariyerine dair pek bilinmeyen birkaç yeni belgeye değinilmiş sonra, Erken Cumhuriyet devrinin hemen başında ürettiği okul projelerinin özgünlüğü ve Mimar Kemalettin ile ilişkisi konusunda tartışmalara yer verilmiştir. Akabinde, Aralık 1923'de tasarladığı bir ibtidai mektebi projesinin Afyonkarahisar ilinin Emirdağ ilçesi Bademli köyünde uygulanmış bir örneği detaylı olarak tanıtılmış ve şimdiye kadar yapılan köy okulları mimarisi çalışmalarını referans alınarak bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Mukbil Kemal Bey, Tip Okul Projeleri, Afyonkarahisar, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*

An Applied School Project by Mukbil Kemal Bey Architect of the Ottoman and Republic: Afyonkarahisar/Emirdağ Bademli Village Primary School

Abstract: Mukbil Kemal Bey is one of the Turkish architects who grew up in Sanayi-i Nefise Mektebi. What is known about him so far; After graduating from Sanayi-i Nefise School in 1911; His duties in the Anatolian Foundations Region of the Ministry of Foundations are limited to the Gazi and Latife Schools project he designed in Ankara and the projects he realized after emigrating to America. A few new documents in the Presidency, Ottoman and Republic archives today; In addition to what is known about Mukbil Kemal,

* (Doktora Öğrencisi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Antalya, Türkiye. E-posta: Kturkmen.10107@gmail.com ORCID: 0000-0001-8568-362

lışmalarda, ele aldığımız Afyonkarahisar/Emirdağ Bademli Köyü İlkokulu'nun yanı sıra Konya/Akşehir Atakent Beldesi Eski İlkokul binasının Mukbil Kemal'in özgün projesi uyarınca inşa edildiğini söyleyebiliriz. İleride yapılacak Erken Cumhuriyet Devri Okul Binaları Mimarisini içeren çalışmalar bu projenin başka şehirlerde uygulanıp uygulanmadığını da bizlere gösterecektir.

KAYNAKLAR

- ANONİM *İlköğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Şehir, Kasaba, Köy İlkokulları ve Bu Okullara Ait Bazı Bilgiler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966.
- ACER, Özlem, Tarihi-MimariYapılar Ulusal Mimarlık AkımınaYozgat'tan Örnek Bir Yapı: Cumhuriyet Mektebi/İlkokul Binası', *I. Uluslararası Bozok SempozyumuDildir*Kıtabı, C. 4,2016, s.381-389.,
- ASLANOĞLU, İnci,*Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı (1923-1938)*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2001.
- ATICI, Alper,Sinop-Ayancık'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binası: Kurtluş İlkokulu (Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu)', *Sanat Tarihi Dergisi* 30/1, 2021, s.435-455.
- BERK, Nurullah, GEZER, Hüseyin, *50 Yıln Türk Resim ve Heykeli*, Türkiye İş Bankası KültürYayımları, İstanbul, 1973.
- CEMAL, M, *Yeni Mektep Hıfzısıhhası*, Kanaat Kitapevi, İstanbul 1930.
- CENGİZKAN, Ali, Mukbil Kemal Taş (1891-?): Bir Geçiş Dönemi Mimarı', *Arredamento Mimarlık*, 2003, s.112-119.
- ERNST, Arnold Egli, *Genç Türkiye İnşa Edilirken*, çev. Güven Göktan Uçer, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013.
- GÜRSOY, Elif, Uşak'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Mimari Yapısı: Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Örneği', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,18 (69), 2019,s.32-40.
- İNCE Kasım, EKMEKÇİ Mustafa, Emirdağ ve Çevresinde Üç Kamu Binası ile Bir Kıtabe, *Emirdağ Araştırmaları Tarih- Kültür-Ekonomi*, Paradigma Akademik Yayınları, 2022, s.569-616.
- KUL, Fatma Nurşen,'Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları',*Mimarlık Dergisi*, S:360, 2011, s.66-71.
- KUL, Fatma Nurşen, *A New Approach For Defining The Conservation Status of Eerly Republican Architecture Case Study: Primary School Buldnings in İzmir*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi. Ankara 2010.
- ÖNER, Özen Göksu, Konya Merkez ve İlçelerinde Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları, *Turkish Studies Social Sciences*, 14/3,2019, s.881-903.
- ÖZBEK, Yıldırım, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde (1923-45) Kayseri'de OkulYapıları, *Bellekten*, 2013, s. 271-302.
- ÖZYİĞİT, Halil, Cumhuriyet'in İlk Mektepleri: Buldan Cumhuriyet Numune Mektebi/Dört Eylül Mektebi, *Türk Düşüncesi Yolunda Mehmet Akgün'e Armağan*, Aktif DüşünceYayıncılık, 2019, s.676-706.
- SATHİYANCI, Elif, NURAYB. Yıldız, Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu, *Sanat TarihiDergisi*, 29 (2), 2020, s.589-603.
- SOMEL, S. Akşin, *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908) İslamlaşma, Otokrasi ve Disiplin*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim, *Mimar Kemalettin'in Yazdıkları*, Şevki Vanlı Mimarlık Yayınları, Ankara 1997.
- UZUN İ. Türkan, ABİDİN, Z.E. Mahmoud, Hicaz Demiryolu Genel Müdürlük Binası / Hicaz Demiryolu Müdüriyyeti-i Umumiyyesi Binası Projesi Özgün Çizimleri Üzerinden Okuma, *Megaron* 12 (4),2017,s.572-588.

- TÜRKMEN, Kadir, Denizli’de Erken Cumhuriyet İdeolojisinin Temel Taşları: Köy Mektepleri, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi** 18/35, 2022, s.355-393.
- YALDIZ, Esra, PARLAK, Özge, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları, **International Social Sciences Studies Journal**, 4/24, 2019, s.4930-4947.
- YAVUZ, Yıldırım, **İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin**, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını, Ankara. Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Seyr-ü Sefer Kalemi (DH.EUM.SSM), 27-16, H.08.11.1336
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Müteferrik (DH. MB. HPS.M), 40-92, H.15.03.1338
- Başkanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA), 30-10-0-0 / Muamelat Genel Müdürlüğü, 122-871-14, 23.07.1946
- Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 180-9-0-0/Genel, 95-463-1, 18.07.1908-25-12-1923.

Osmanlı Taşrasında Eklektik Tarzda Bir Yapı: Biga Çarşı Camii

Ali Osman UYSAL*

Özet: Mimarlıkta Eklektisizm (*Seçmecilik*) 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren izlenebilse de özellikle 19. yüzyıldayaygınlaşır. Osmanlı mimarlığında ise; 18. yüzyıldan 19. yüzyıl sonlarına kadar Batı kökenli Barok, Roko, Ampir, Neo-Klasik, Oryantalist ve Neo-Gotik etkiler yeni bir mimari zevkin doğmasına yol açarlar. 19. yüzyılın sonlarında bu Avrupa üslûplarına Art Nouveau da eklenir. Batı kökenli bu yenilikçi çizgi, aynı zamanda, söz konusu üslûplarınmuhtelif oranda geleneksel mimarlıkla harmanlanmasından oluşan Seçmeci denemelere de zemin hazırlar. Son dönem Osmanlı mimarlığında özellikle başkent İstanbul'da dikkati çeken seçmeci tarz, yer yer taşra mimarlığında da görülür. Bu makalede ele alınan Biga Çarşı Câmii de, Seçmeci stildeki taşra örneklerinden birisidir. Yapı, şehrin merkezinde yer alan Umur Bey Câmii'nin yerine inşa edilmiştir. Kareye yakın boyuttaki câmi; merkezî kubbeli harim, kuzeybatı köşedeki tek şerefeli minare ve şadırvandan oluşmaktadır. Minare kaidesindeki kitâbelere göre; II. Abdülhamid döneminde M.1909 yılında yaptırılmıştır. Şadırvan da aynı tarihi taşır. Şadırvan ustası Kayserili Muhammed Sadık'tır. Caminin mimarının Gelibolulu Tahsin Ağa, ahşap ustasının ise Bigalı Osman Ağa olduğu sanılmaktadır. Minareyi Hristo adlı bir ustanın yaptığı ileri sürülür. Camii 2002 ve 2018-2019 yıllarında restore edilmiştir. Kuzeydoğu tarafındaki sekizgen şadırvan yeni olup; 2005-2007 yılları arasında inşa edilmiştir. Caminin cephelerinde ve kuzeydoğu taraftaki yeni şadırvanda Palladian tarzında pencere düzenleri dikkati çeker. Pilastırların başlıklarında, mihrapta ve minare şerefesinde Barok, Ampir, Neo-Klasik etkiler görülür. Bu etkiler caminin önündeki şadırvanın mermer haznesinde de dikkati çeker. Buna karşılık caminin önündeki şadırvanın ahşap kubbe eteğini dolaşan derin kemerli saçak düzeni açıkça Art Nouveau etkisi taşır. Bu etki harimin kadınlar mahfilinde yer alan helezonik merdivende karşımıza çıkar. Caminin kuzeydoğusuna yaklaşık yüz yıl sonra eklenen şadırvan, palladian pencereleri ve taş işçiliğiyle "post-modern eklektisizm" örneği olarak nitelendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: *Biga Çarşı Camii, Seçmecilik, Art Nouveau, Barok, Ampir, Neo-Klasik*

An eclectic-style building in the Ottoman province: Biga Çarşı Mosque

Abstract: Although eclecticism in architecture can be traced as far back as the second half of the 18th century, it became widespread especially in the 19th century. In Ottoman architecture; From the 18th century to the end of

* Prof. Dr., Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü. ÇANAĞKALE. ORCID:0000-0002-2427-1791 aouysal@comu.edu.tr

le sabittir. Yerli gelenek ve toplumsal hâfıza bizi yanıltmıyorsa; câmiye mevcut görünümünü kazandıran mimar Gelibolulu Tahsin Ağa, ahşap ustası ise Bigalı Osman Ağa'dır. Sadece minare için Hristo adında bir Rum gayri müslim sanatçı olarak görünmektedir. Bununla birlikte, Osmanlı taşrasında da Batılı üslûpları yerli geleneklerle harmanlayan uygulayıcıların çoğunlukla gayri müslim kökenli oldukları yolunda bir halk inancı mevcuttur. Son olarak, Biga Çarşı Câmii'nin II. Abdülhamid'in desteğiyle inşa edilmiş bir eser olması bakımından da dikkate alınması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü onun iradesi altındaki başkent mimarlık uygulamalarında izlenen Art Nouveau (Yeni Sanat) üslûbu ve Eklektik yansımalar bu yapıda da kendini gösteriyor. Art Nouveau'nun Osmanlı taşrasında izlenebilmesi; bu üslûbun, sadece yabancılar ve azınlıklar tarafından uygulandığını ileri sürerek Osmanlı mimarisinde yerinin olmadığını ileri süren Goodwin ve benzerlerinin biraz aceleci davrandıklarını düşündürüyor.²³ Bu arada, II. Abdülhamid döneminde taşrada inşa edilen câmiler, tasarım açısından başkentten ayrılabilen nitelikler taşımış olsalar da; kimi mimari detaylar ve bezeme özellikleriyle, İstanbul'da moda olan akımların etkilerini de yansıtmışlardır.²⁴ Biga Çarşı Câmii bu bakımdan da ilgi çekici eklektik bir örnek olarak tarihteki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

1)Arşiv Kaynakları:

BOA, Cevdet Evkaf, C.EV./137-6831-0
BOA, Ali Emiri Mahmud II, AE.SMHD.II/73-5447-0
ÇKVKBK Arşivi,Dosya No. 17.03.13/1.
VGM Arşivi, Biga Çukur Hamam Dosyası.

2)Araştırma ve Yayınlar:

ANNOSCIA, E. – BISCIONE, M. – BOSSAGLIA, R. vd., *Art, A World History*, Edit.: M.L.G. Perer, DorlingKindersley, London 1997.
ARSEVEN, Celal Esat, *Türk Sanatı*, Cem Yayınevi, İstanbul 1984.
AYVERDİ, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. SultanMurad Devri (806-855/1403-1451)*, C.II, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayını, 2. Baskı, İstanbul 1989.
AYVERDİ, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri*, C.III, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayını, 2. Baskı, İstanbul 1989.
BAZIN, Germain, *Sanat Tarihi*, Çev.: Ü.Nural – S.Hilav, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1998.
DÜNDAR, Mesut, Çanakkale'de Geç Osmanlı Dönemi Camileri, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, S.23, 2017, s.61-92.
EREN, Ramazan, *Çanakkale ve Yöresi Türk Devri Eserleri*, Kalebodur A.Ş. Yayınları, Çanakkale 1990.
GOODWIN, Godfrey, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, Çev.: M. Günay, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2012.
GÜRSU, Engin, *Biga / Pegai*, Biga Doğu Gazetecilik Yayını, Biga 2001.

23 Godfrey Goodwin, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, Çev.: M.Günay, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2012, s.550.

24 II.Abdülhamid dönemi mimarlığında taşra-başkent ilişkisi ve mukayesesi için bkz.; Ceren Katipoğlu Özmen, *a.g.b.*, s.401-410

- HODGE, Susie, **Gerçekten Bilmeniz Gereken 50 Sanat Fikri**, Çev.: E. Gözgülü, 6. Baskı, Domingo Yayınevi, İstanbul 2018.
- KUBAN, Doğan, **Osmanlı Mimarisi**, YEM Yayın, İstanbul 2007.
- KURAN, Aptullah, "Mimarlıkta Yeni Türk Üslubu ve Osman Hamdi Bey", **1. Osman Hamdi Bey Kongresi, Bildiriler (2-5 Ekim 1990)**, Edit. Z. Rona, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992, s.113-117.
- MÜLAYİM, Selçuk, İkinci Meşrutiyet'in Plastik Dili, **Sanat Tarihi Araştırmaları: Prof. Dr.Haşim Karpuz'a Armağan**, Edit. M. Denктаş – O. Eravşar, Kıvılcım Kitâbevi, Konya 2007, s.281-293.
- ÖDEKAN, Ayla, Mimarlık ve Sanat Tarihi (1908-1980), **Türkiye Tarihi**, C.4 (Çağdaş Türkiye: 1908-1980), Cem Yayınevi, İstanbul 2000, s.521-604.
- ÖLEKLİ, Dilşat Deniz, Art Nouveau'nun Osmanlı'daki Yansıması (Şeyh Zafir Türbesi Örneği), **TMD Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi**, S.3, 2014, s.62-76.
- ÖZMEN, Ceren Katipoğlu, A New Perspective Towards Nineteenth Century Ottoman Provincial Mosques, **15th International Congress of Turkish Art** (Naples, Universitadi Napoli, 16-18 September 2015), Proceedings, Edit.: M. Bernardini – A. Taddei – M.D. Sheriden, Ministry of Culture and Tourism, Republic of Turkey, Ankara 2018, p.401-410.
- ROTH, Leland M., **Mimarlığın Öyküsü**, Çev.: E.Akça, 2. Baskı, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2002.
- SÖNMEZ, Zeki, Sanayi-i Nefise Kurulurken Türkiye'de Mimarlık Ortamı, **1. Osman Hamdi Bey Kongresi, Bildiriler (2-5 Ekim 1990)**, Edit. Z. Rona, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992, s.153-159.
- TANMAN, Mehmet Baha, Nineteenth-Century Ottoman Funerary Architecture: From Innovation to Eclecticism, **Islamic Art in The 19th Century; Tradition, Innovation and Eclecticism**, Edit.: Doris Behrens-Abouseif and Stephen Vernoit, Leiden 2006, p.37-55.
- UYŞAL, Ali Osman, Ana Hatlarıyla Türklerde Sanat, **Türk Kültürü El Kitabı**, Edit.: İ. Çapçioğlu – H. Beşirli, Grafiker Yayınları, Ankara 2015, s.421-544.
- UYŞAL, Ali Osman, Çanakkale İli Lapseki, Biga, Çan, Bayramiç, Ayvacık ve Ezine İlçeleri Türk Dönemi Yüzey Araştırması (2013), **32. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, (02-06 Haziran 2014, Gaziantep), C.1, Ankara 2015, s.283-300.
- UYŞAL, Ali Osman, Türk Mimarisinde Halvetsiz Hamam Tipi, **Uluslararası XIX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazaları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (21-24 Ekim 2015)**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa), Bildiriler, C.II, Edit.:C.Ünal-C.Gürbıyık, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s.391-416.
- UYŞAL, Zekiye, Yeşilyurt Köyü Câmii, **Sanat Tarihi Dergisi**, S.XIV/1, İzmir 2005, s.309-329.
- UYŞAL, Zekiye, **Çanakkale İlinde Ahşap Direkli Câmiler**, Gece Kitaphğı Yayınları, Ankara 2020.
- ÜNSAL, Behçet, İstanbul Türbeleri Üzerinde Bir Stil Araştırması, **Vakıflar Dergisi**, S.XVI, Ankara 1982, s.77-120.

Kütahya Tren İstasyonu Yerleşkesi Yapılarının Mimari Açıdan Değerlendirilmesi

Sibel YARAR*

Özet: Demiryolları tarım ve sanayi devrimi sonrası artan üretimin ticaret yolu ile yer değiştirmesine hizmet etmek amacı ile ortaya çıkmış ve Avrupa'da başlayarak zamanla tüm dünyaya yayılmış bir ulaşım ağıdır. Bu ulaşım ağı yolcu taşımacılığının yanı sıra mal ve eşya taşımacılığı yönü ile ticaretin gelişmesinde önemli bir katkı sağlamıştır. Bunların yanı sıra sadece taşımacılık değil aynı zamanda belirli süreler dahilinde depolama hizmeti de sağlamıştır. 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı topraklarında da inşa edilmeye başlayan demiryollarının projeleri İngiliz, Fransız ve Alman şirketler tarafından hazırlanmış ve coğrafi şartlara göre çeşitli güzergâhlar belirlenerek buralarda hayata geçirilmiştir. Geniş Osmanlı topraklarında bölgelere ayrılarak oluşturulmuş hatlar Anadolu'yu aşarak Arap yarımadasına kadar uzanmıştır. İstasyon yerleşkesi olarak tanımlanan geniş bir alanda istasyon binası ile birlikte ambar yapıları, alimantasyon binası, lojmanlar ve ihtiyaca göre diğer pek çok yapı yer almakta ve böylece küçük bir yaşama alanını da içerisinde barındırmaktadır. Bu yapılar topluluğundan bazıları günümüze gelebilmiş, bazıları işlevini yitirmiş, bazılarının ise yerine yenileri inşa edilmiştir. Bu çalışmada Eskişehir – Konya hattında bir şube hat olarak 1894 yılında inşa edilen Kütahya istasyonu yerleşkesindeki eski istasyon yolcu binası, alimantasyon binası ve lojman binaları tanımlanarak diğer istasyon yapıları ile olan ortak özellikleri ortaya çıkarılmış, Kütahya istasyonunun karakteristik özellikleri ve diğer istasyon binaları içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kütahya, Demiryolları, İstasyon, Osmanlı Dönemi, Mimari*

Architectural Evaluation of Kütahya Train Station Campus Buildings

Abstract: Railways are a transportation network that emerged after the agricultural and industrial revolution to serve the displacement of increasing production through trade, and started in Europe and spread all over the world over time. This transportation network has made a significant contribution to the development of trade in terms of passenger transportation as well as goods and goods transportation. In addition, it

* Dr., ORCID 0000-0002-0841-3374.; sibelyarar74@gmail.com

istasyon yapılarının karakteristik özellikleri olan cephe düzenlemelerinin büyük bir kısmının korunarak günümüze kadar geldiği görülmektedir. Bu karakteristik özellikler; moloz taş üzeri sıva, kesme taş çerçevesi köşeler, genelde basık kemer şeklinde olmak üzere bazı yerlerde sivri kemerler, pencere ve kapı kenarlarının silmeli söveleri, özellikle kapıların kesme taş veya taş görünümlü sıva ile şaşırtmalı yapılan çerçeveleri, üzeri Marsilya kiremidi ile örtülü beşik çatılar, geniş saçaklar ve cephe boyunca devam eden silmelerdir. Bazı bölgelerde taşın kendi rengi kullanılmakla birlikte çoğunluğunda uygulanan ve Kütahya İstasyon Yerleşkesinde de uygulanan sıva üzeri sarı boya ve beyaz çerçeveler bu yapıları ilk bakışta seçici kılan önemli bir özelliktir.

Kütahya tescilli istasyon binaları, kendi işlevinde ya da farklı amaçlarla kullanılan ve görünüm itibarı ile yukarıda saydığımız genel özellikleri bünyelerinde barındıran, böylece istasyon yapısı geleneğini geçmişten günümüze taşıyan ve geleceğe aktaracak olan önemli birer temsilcidir.

KAYNAKÇA

BÜYÜKDEMİR, Özlem, *Edirne Garı*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 1999.

DEMİRARSLAN, Deniz, Batılılaşma / Modernleşme Dönemi Demiryolu Politikası ve İstasyon Binası Mimarisi: İzmit ve Hereke Tren istasyonları. *Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültürve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, 2015, 1635-1649.

ENGİN, Vahdettin, *Rumeli Demiryolları*. İstanbul 1993.

ERGÜN, Murat, *Milli Demiryollarımızın Kısa Bir Tarihi*, Ahenk Matbaası 1966.

ERKAN, Yonca Kösebay - AHUNBAY Zeynep. Anadolu Demiryolu Mirası ve Korunması, *İTÜ dergisi*, C.7, S.2, 2008, 14 -25.

ERKAN, Yonca Kösebay. *Anadolu Demiryolu Çevresinde Gelişen Mimari ve Korunması*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul 2007.

FINDIKLIGİL – Doğuoğlu, Meryem Müzeyyen. *19. yüzyıl İstanbul'unda Alman Mimari Etkinliği*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul 2002.

HASANBAT, Birol, *Edirne – Kırklareli – Tekirdağ İlleri Sınırları Dahilindeki Tarihi İstasyon Binaları*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2018.

HAYKIR, Yavuz. *Atatürk Dönemi Kara ve Demiryolu İnşa Çalışmaları (1923-1938)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Doktora Tezi, Elazığ 2011.

SOBUTAY, G. Lale Çoğun. *Türkiye'de İstasyon Yapılarının Geçmişten Günümüze Değişmesi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.

ŞENYİĞİT, Özlem. *Adana – Mersin Demiryolları Hattı Üzerindeki İstasyon Binalarının Tarihi ve Mimari Analizi*, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2002.

Taşvanlı Belediyesi Fotoğraf Müzesi Arşivi.

YARAR, Sibel, Fotoğrafların Işığında Eski Taşvanlı İstasyon Yolcu Binası ve Diğer Tescilli İstasyon Yapılarının Mimari Özelliklerinin Değerlendirilmesi, *MJH Dergisi*, C.9, S.1, 2019, 387 – 400.

YILDIRIM İsmail, Atatürk Dönemi Demiryolu Politikasına Bir Bakış, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (ATAM)*, C.12, S.35, Temmuz 1996, 387-395.

YILDIRIM, İsmail, *Cumhuriyet Döneminde Demiryolları (1923-1950)*, Ankara 2001.

YILDIZ, Ali, Tarihi Tren İstasyonu Yapılarının Yeniden Kullanımları Çerçevesinde Kırklareli İstasyonu Lokomotif Deposu İçin Bir Koruma Önerisi, *Trakya Üniversitesi J Sci*, C.10, S.1, 2009, 27-36.

İnternet Kaynakları

Url 1: <http://kentvedemiryolu.com/bir-endustri-mirasi-ornegi-ddy-karadeniz-eregli-lokomotif-bakim-ve-onarim-isligi/> (Erişim tarihi: 22.09.2022).

Url 2: <http://www.erhanuludag.com/tr/tarihin-gizlendiği-hadimkoy-tren-istasyonu/> (Erişim tarihi: 09.11.2019).

Url3:<http://www.eskiturkiye.net/2167/cankiri-tren-istasyonu>;<https://tr.foursquare.com/v/ye%C5%9Filhisar-tren-istasyonu/50cbabebe4b0f2cbce363f38> (Erişim tarihi: 02.10.2022).

Url 4: <https://mapio.net/pic/p-20040195/> (Erişim tarihi: 02.10.2022).

Url 5:http://www.ciftehan.com/ciftehan2011/tarihi_mekanlar.html (Erişim tarihi: 03. 12. 2022).

Url6:https://www.facebook.com/Aksehir.de/photos/a.171942912867877/171943126201189/?type=3&hc_ref=ARTm2KXoImQxy59QiSW95QQnBR4J7LJ4oAZhcWNofwEr1ABr542eIf63P-YtJHvIUnk (Erişim tarihi: 03.03.2020).

Url7:<http://users.metu.edu.tr/tonuk/E40003/Cevre/Yardimci.html> (Erişim tarihi: 09.12.2022).

Url 8:<https://www.ertajans.net/yeni-salon-hizmete-acildi/> (Erişim tarihi: 22.09.2022).

Url 9:<https://mapio.net/pic/p-16730748/> (Erişim tarihi: 02.10.2022).

Url10:<http://haberciniz.biz/saltukova-tren-gar-binasi-ve-ambar-binasi-koruma-altina-alindi-1134755h.htm> (Erişim tarihi: 15.08.2022).

Url 11:<http://www.kaynakins.com.tr/usk-001-tcdd-usak-ana-cer-depo> ;

Url 12:<https://cerkesutopya.blogspot.com/2016/04/cerkes-istasyonu-su-kulesi-hicbir-sey-mi.html> (Erişim tarihi: 04.12.2019).

Url 13. <http://www.dogerhaber.com/haberdetay.asp?ID=2059> (Erişim tarihi: 03.10.2019)

Sivas Gölova-Aslanca Köyü Mezarları ve Mezar Taşları

Turgay YAZAR* –Şuayip ÇELEMOĞLU**

Özet: Zengin bir kültürel çeşitliliğe sahip olan Anadolu’da farklı tiplerde mezar ve mezar taşları bulunmaktadır. Tarihi vesika niteliği taşıyan mezar taşları dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ölen kişiyi kalıcı kılabilmek için yapılan mezarlar biçim, malzeme ve bezeme açısından çeşitlilik göstermektedir.

Tarih boyunca önemli yerleşimlerden biri olan Sivas, mezar ve mezar taşı açısından oldukça zengindir. Sivas’ın Gölova ilçesine bağlı Aslanca köyü mezarlığında taş ve ahşaptan yapılmış toprak, sandık, sandukalı ve çitli olmak üzere dört farklı mezar tipinden otuz iki mezar ile iki veya üç sandukaya ait parçalar tespit edilmiştir. Sandık ve sandukalı mezarlarda bezeme tespit edilirken diğer mezar tipleri sade bir görünüme sahiptir. Süsleme olan mezar taşlarında honça, cezve, kılıç, çakmaklı tabancalar, fişeklik, barutluk, ibrik, leğen gibi eşyalar ile çarkifelek, yıldız ve güneş gibi geometrik ve serviye benzer bitkisel bezemeler bulunmakta olup bu süslemeler Koçgiri bölgesi mezar taşları ile ortak özellikler taşımaktadır.

Bu çalışmada daha önce üzerine bilimsel çalışma yapılmamış olan Aslanca köyü mezarlığındaki mezarlar ile mezar taşları ele alınarak tanıtılmış ve değerlendirilmiştir. 19.yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen mezar ve mezartaşlarından sandık ve sandukalı mezarlar bölgesel özellikler gösterirken, çitli mezarlar yerel özellikler taşımaktadır. Önemli bir kısmı sağlam durumda olan fakat gündün güne tahrip olan bu mezarların ve mezar taşlarının korunması kültürel miras bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sivas, Aslanca Köyü, Mezar, Mezar Taşı, Çitli Mezar*

Sivas Gölova-Aslanca Village Graves and Tombstones

Abstract: There are different types of graves and tombstones in Anatolia, which has a rich cultural diversity. Tombstones that have the quality of historical documents provide important information about the social, economic and cultural structure of the period. The tombs made to make the deceased person permanent show a variety in terms of form, material and decoration.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Samsun, turgay.yazar@omu.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-0179-4511

** Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Samsun, suayip.celemoglu@omu.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-3432-302X

KAYNAKÇA

- AKKEMİK, Ünal-ÇELİK, Hakan “Büyükyurt Köyündeki (Niksar-Tokat) Tarihi Ahşap Mezarların ve Caminin Dendrokronoloji Yöntemleriyle Tarihlemesi”, *Eurasian Journal of Forest Science*, 9/3, 2021, s. 187-195.
- BUDAK, Ayşe, “Kültürel Belleğin Yinelenmesi: Kayseri’de Koçgiri Aşireti’nin Yerleştiği Köylerde Bezemeli Mezar Taşları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 95, 2020, s. 277-299.
- ÇAL, Halit, “Türkiye’de Selçukludan Osmanlıya Türk-İslam Mezar-Mezartaşları”, *Türk İslâm Sanatları Tarihi El Kitabı*, ed. Abdülkadir Dünder, 2. Baskı, Grafik Yayınları, Ankara 2019, s. 494-498.
- ÇAL, Halit, “Türklerde Mezar-Mezar Taşları”, *Aile Yazıları*, 8, 2015, s. 295-332;
- ÖNDER, Mehmet, “Bir Selçuklu Şaheseri Mevlana’nın Ahşap Sandukası” *Vakıflar Dergisi*, 17, 1983, s. 79-92.
- ÖTER, Nacide, “Türk İslam Sanatında Sanduka Gelişimi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54, Nisan 2022, s. 391-404.
- YAZAR, Turgay, “2009 Yılı Sivas İli Yüzey Araştırması”, *28. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1, 24-28 Mayıs 2010 İstanbul*, Ankara 2011, s. 19-30.
- YAZAR, Turgay, *Niksar Melik Gazi Mezarlığı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2022.

Arşiv Kaynakçası

BOA. DH. MKT 1028. 56.

İnternet Kaynakçası

<https://nisanyanmap.com/?yer=30186> (Erişim Tarihi 05.05.2023).

<https://m.facebook.com/media/set/?set=a.2029462627071811&type=3> (Erişim Tarihi 26.07.2023).

6. Antalya Yörük Çalıştayı Yemek Kültürü

Editör
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Bakır

6. ANTALYA YÖRÜK ÇALIŞTAYI
“YEMEK KÜLTÜRÜ”

Editör
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Bakır

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

6. Antalya Yörük Çalıştayı “Yemek Kültürü”

Editör
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Bakır

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

MURATPAŞA BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR YAYINIDIR.

ISBN: 978-625-6345-62-1

BASKI
SEBAT OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

6. ANTALYA YÖRÜK ÇALIŞTAYI “YEMEK KÜLTÜRÜ”

Editör

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Bakır

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
EDİTÖR'DEN	9
YÖRESEL YEMEKLERİN ULUSLARARASI DÜZEYDE TİCARİLEŞTİRİLMESİ -YÖRÜK YEMEK KÜLTÜRÜ-.....	11
Prof. Dr. Abdullah KARAMAN - Arş. Gör.Yiğit BURAK	
GELENEKSEL YÖRÜK KÜLTÜRÜ KAPSAMINDA ALANYA YÖRÜK MUTFAK KÜLTÜRÜ	27
Doç. Dr. Meral YILMAZ	
SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS VE ANADOLU'DA TÖREN KEŞKEĞİ GELENEĞİ	39
Doç. Dr. Ali ÖZKAN	
YÖRÜK MUTFAĞINDA FERMENTE GIDALAR	59
Doç. Dr. Esra ŞAHİN	
YÖRÜK YEMEK KÜLTÜRÜ VE ÇEŞİTLERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME	73
Doç. Dr. Fatih USLU	
YÖRÜKLERDE BESLENME KÜLTÜRÜ	83
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BAKIR - Öğr. Gör. Kadir Emre BAKIR	
6.YÖRÜK ÇALIŞTAYI YÖRÜK BEYLERİ -SERBEST KÜRSÜSÜ	111
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BAKIR – Moderatör	

YÖRESEL YEMEKLERİN ULUSLARARASI DÜZEYDE TİCARİLEŞTİRİLMESİ -YÖRÜK YEMEK KÜLTÜRÜ-

Prof. Dr. Abdullah KARAMAN
Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, akaraman@selcuk.edu.tr.

Arş. Gör.Yiğit BURAK
Selçuk Üniversitesi, Beysşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi, yigitburak@selcuk.edu.tr.

Giriş

Yöresel yemekler, bir coğrafyanın kültürel zenginliğini yansıtan, yıllar boyunca ustalıklarla hazırlanmış ve nesillerden nesillere aktarılan lezzetlerdir. Yörüklerin yeme içme alışkanlıkları, bu yöresel lezzetlerin kökenini ve zenginliğini oluşturan unsurlardan sadece biridir.

Günümüzde küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, yöresel yemeklerin uluslararası arenada tanıtımını ve ticarileştirilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bu süreçte dikkat edilmesi gereken pek çok faktör bulunmaktadır. Yöresel lezzetlerin küresel pazarda başarılı olabilmesi için kalite standartlarından pazarlama stratejilerine kadar pek çok konunun ele alınması gerekmektedir.

Yöresel yemeklerin kültürel ve ekonomik değerini vurgulayarak uluslararası ticaretteki potansiyelini ortaya çıkarmak, ticarileştirme sürecinde karşılaşılabilecek zorlukları ve bu zorlukların nasıl aşılabileceğini tartışmak, yöresel yemeklerin uluslararası pazarda başarılı bir şekilde tanıtılması ve satılması için izlenmesi gereken stratejileri ele almakta fayda görülmektedir.

Bu çalışmanın, yöresel yemeklerin ve özellikle yörük mutfağının uluslararası düzeyde tanıtımı ve ticarileştirilmesi konusunda gastronomi meraklıları için bir rehber niteliği

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2015). *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4/A-2, Sayı: 7.
- Cohen, E., & Avieli, N. (2015). Food in tourism: attraction and impediment. *Annals of Tourism Research*, 52, 64-76.
- Dixit, S. (2021). *The Routledge Handbook of Gastronomic Tourism*. (pp.576),Routledge.
- Doğan, M.S., Doğan, C. (2004). Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 39: 15-29.
- Drucker, P. F. (2020). *Innovation and Entrepreneurship*. New York: Harper-Business.
- Eröz, M. (1965). Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 6: 119-154.
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ersavaş H. ve Özkanlı, O. (2018). 20. Yüzyılda Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürü, *Aydın Gastronomy*, 2 (1):39-49.
- Genç, M. (2020). *Ispartanın Somut Olmayan Kültürel Mirası Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 108.
- Gürhan, N. (2017), Toplumsal Değişme ve Yemek Kültürü Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme: Mardin Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 10 Sayı: 54*, 561-570.
- Hall, C. M., & Sharples, L. (2018). The consumption of experiences or the experience of consumption? An introduction to the tourism of taste. In *Food Tourism* (pp. 1-19). Channel View Publications.
- Hill, C. W. L. (2020). *International Business: Competing in the Global Marketplace*. New York.
- Hjalager, A. M., & Richards, G. (2003). *Tourism and Gastronomy*. Routledge.
- Keller, K. L. (2018). *Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity*. New Jersey: Pearson Education.
- Kotler, P. (2021). *Marketing Management*. New Jersey: Pearson Education.
- Porter, M. E. (2017). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free Press.
- Richards, G., & Munsters, W. (2010). *Cultural tourism research methods*. CABI.
- Tovmasyan, G. (2019). Exploring The Role Of Gastronomy In Tourism. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 30-39. [https://doi.org/10.21272/sec.3\(3\).30-39.2019](https://doi.org/10.21272/sec.3(3).30-39.2019).
- Uslu, F. (2020). *Yörük Araştırmaları-I*, Palet Yayınları, Konya

- Yakıcı, A. (2020). “*Geleneksel Yörük Mutfağı ve Yemek Kültürününün Modern Mutfağa Etkisi*” (Edt: Uslu, F. ve Kökus, C.). Yörük Araştırmaları-II , (pp.133- 143). Palet Yayınları, Konya.
- Yıldırım, O. ve Karaca, O. (2022). Yörük Mutfağı'nın Özel Gün Yemekleri: Türkiye'nin Adana ve Mersin Bölgesi'nde Bir Kültür Araştırması, Silk Road International Scientific Research Conference, Lankaran State University, 564-605.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Antalya Muratpaşa Belediyesi/ “Yörükler Bu Defa Yemek Kültürüyle Muratpaşa'da”, Erişim Tarih: Mart 2024
<https://www.muratpasa-bld.gov.tr/haber/9049/yorukler-bu-defa-yemek-kulturuyule-muratpasa-da>
- Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi/ 6. Yörük Çalıştay Basın Bülteni, Erişim Tarih: Mart 2024
https://selcuk.edu.tr/contents/beysehir_ali_akkanat_turizm/icerik/55665/3-%206.%20Y%C3%B6r%C3%BCk%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Ftay%C4%B1%20BASIN%20B%C3%9CLTEN%C4%B0%201_638465437078354403.pdf
- Researchgate/”Marketing Management”, Erişim Tarih: Mart 2024
https://www.researchgate.net/publication/225084026_Marketing_Management
- Türkiye Kültür Portalı, “Tirit Kebabı”, Erişim Tarih: Mart 2024
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/neyenir/tirit-kebabı>

GELENEKSEL YÖRÜK KÜLTÜRÜ KAPSAMINDA ALANYA YÖRÜK MUTFAK KÜLTÜRÜ

Doç. Dr. Meral YILMAZ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü
e-mail: meralymz@cumhuriyet.edu.tr

Yörük Kavramı

“Yörük” kelimesi, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan ve genellikle göçebe yaşam tarzını sürdüren insan gruplarını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Kelimenin kökeni, Türkçe'nin eski dönemlerine kadar uzanmaktadır ve “yürümek” eyleminden geldiği ileri sürülmektedir. Yörük kavramı, çoğunlukla Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türk boylarına kadar dayandırılmakta ve “Türkmen” kelimesi ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Türkmen kelimesi, yerleşik hayata geçmeyen, göçebelikte devam eden Müslüman oğuzları tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Şeşen, 200: 202). Göçebe yaşam tarzını benimsen bu Türk boyları, hayvancılık ve tarım faaliyetleri için mevsimsel olarak yer değiştirmektedirler. Bu topluluklar yazları yüksek yaylalara, kışları ise daha ılıman iklimlere inerlerdi. Bu nedenle, “Yörük” kelimesi, göçebe yaşam tarzını benimseyen ve hayvancılıkla geçimini sağlayan toplulukları ifade etmek için kullanılmıştır (Doğan ve Doğan, 2011: 16). Yörük kelimesi Türk Dil Kurumunun sözlük tanımında da ise, “*hayvancılıkla geçinen genellikle Toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı olarak*” tanımlanmıştır (TDK, 2024).

Türkmen adının yükselişi, Oğuzların İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte başlamış ve Selçuklu Devleti'nin İslam dininin yayılmasında önemli rol oynamasıyla daha da güçlenmiştir. Bu nedenle, Türkmen adı sıkça Selçuklu tarihi ile ilişkilendirilmiştir. Anadolu'nun Türkmenler tarafından

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O. (2020). Etnik kökenlerin mutfak kültürlerindeki değişimlerin belirlenmesi: Balıkesir örneği. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Alanya Belediyesi (2024). Tarihçe. <https://www.alanya.bel.tr/S/399/> Tarihçe adresinden 03.03.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Alanya (2024). Alanya Tarihi. <https://www.alanyamarina.com.tr/tr/alanya-marina-antalya-alanyahakkinda-alanya-tarihi.asp> adresinden 03.04.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Doğan, M.S. ve Doğan, C. (2011), Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler. *Istanbul Journal of Sociological Studies* (30), 15-29.
- E Kentok, M. (2022), Batı Anadolu'nun Türkleşme Süreci ve Aydın Sancağında Yörükler. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Aydın.
- Eröz, M. (1991). Yörükler. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Ersavaş, H. ve Özkanlı, O. (2018), 20. Yüzyılda Orta Toroslar'daki Yörüklerin Mutfak Kültürü. *Aydın Gastronomy*, 2 (1): 39-49.
- Gündüz, T. (2019), Bozkırın Efendileri, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Halıcı, Nevin (2015). Selçuklu Dönemi Mutfağı, Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- Lezzet (2024). Alanya Yemekleri: Alanya Mutfağından 10 Yöresel
- Lezzet (2024). Alanya Yemekleri: Alanya Mutfağından 10 Yöresel Tarif <https://www.lezzet.com.tr/lezzetten-haberler/alanya-yemekleri> adresinden 05.04.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Okumuş, O. (2013). Anadolu Coğrafyasında Ticari Hareketlilik: Osmanlı Devleti'nde Türkmen ve Yörüklerin İktisadi Hayatları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 379-392.
- Özkul, M. ve Öter, Â. Yörük Kültüründe Meydana Gelen Değişmeler (2019), 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Bölüm II: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Şen, A., Cebirbay, M. A. ve Aktaş, N. (2015). Yörüklerin mutfak kültürü ve beslenme alışkanlıklarına ilişkin nitel bir araştırma: Karaman örneği. III. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu, 08-10 Ekim 2015, Ankara, s: 405-409.
- Şeşen, R. (2001), İslam Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tuncer, A.M. ve Yılmaz, M. (2023). Yörük Mutfak Kültürü Alanya Yörükleri Üzerine Bir Çalışma. Detay Yayıncılık: Ankara.

- Turtaş, A.H. (2005). Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Türk Dil Kurumu-TDK (2024), <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 03.03.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Türk Patent ve Marka Kurumu (2024). <https://ci.turkpatent.gov.tr/cog-rafi-isaretler/liste?il=07> adresinden 06.04.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Türkiye Kültür Portalı (2024). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/neyenir?ilId=38&keyword=&etiket=&hariciEtiket=&tur=0&kategori=889&gorsel=0&sayfa=1&sayi=12> adresinden 04.04.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Yalım Kaya, S. (2019). Yörük mutfağı. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/yoruk-mutfagi> adresinden 12.03.2024 tarihinde elde edilmiştir.
- Yıldırım, O. ve Berkay Karaca, O. (2023), Yörük Mutfak Kültürünün Sürdürülebilirliği: Engeller, Çözüm nerileri ve Gastronomi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 11 (4), 2855-2877.
- Alanya Yöresel Lezzetler (2020). <https://www.alanya.bel.tr/yoreselyemekkitabı/mobile/index.html#p=32> adresinden 01.04.2024 tarihinde elde edilmiştir.

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS VE ANADOLU'DA TÖREN KEŞKEĞİ GELENEĞİ

Doç. Dr. Ali ÖZKAN

Gaziantep Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü
e-mail: aozkan27@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7652-8176

Giriş

Gastronomi alanının zenginlikleri arasında yer alan keşkek, özellikle toplumsal etkinliklerde ve özel günlerde sunulan önemli bir yemektir. *Keşkek* ülkemizin yanı sıra İran, Irak, Suriye, Hindistan, Pakistan, Balkanlar ve Kafkasya coğrafyalarında da yaygın olarak sevilerek tüketilmektedir. *Keşkek* fiziksel varlığının yanında çok sayıda sosyal algı ve pratiği de şekillendirmektedir. Bu çalışmada gastronomi alanında özel bir yere sahip olan “tören keşkeği” üzerinde durulacaktır.

Keşkek “dövülmüş buğday ve etle pişirilen bir çeşit yemek, lapa; unla beraber dövülmüş et ve buğdaydan yapılan ve ortasına kızdırılmış yağ dökülen bir yemek, yoğurt kuru su, keş, kurut; iyice dövülmüş ve uzun süre birlikte kaynatılmış et ve dövme ile yapılan bir yemek” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 1998). *Keşkek* Türkiye’de yöreden yöreye farklı sözcüklerle ifade edilmektedir. *Keşkek*, “herise, hirisi, herse, dövme pilavı, dövme aşısı, aşür, etli aşür, etli aşüre kaşk, kişk, keşk” gibi farklı adlarla anılmaktadır (Çekiç ve Özkan, 2022).

Keşkek, Türk mutfağına ait geleneksel bir yemektir. Genellikle düğünler, cenazeler, bayramlar ve özel kutlamalarda yapılan bir törensel yemektir. Bu yemek, dövmenin et ile birlikte uzun süre pişirilmesiyle hazırlanır. Genellikle büyük kazanlarda, geleneksel olarak kadınlar ve erkeklerin bir arada çalışarak yapıldığı bir süreçte pişirilir. *Keşkek*, kültürü-

KAYNAKLAR

- Afyonkarahisar Belediyesi (2024). Şuhut Keşkeği, <https://gastroafyon.org/suhut-keskegi/> (Erişim Tarihi: 26.02.2024).
- Akşam (2021). Amasya'nın Tadına Doyum Olmayan Tescilli Yemeği, <https://www.aksam.com.tr/mor-papatya/amasyanin-tadina-doyum-olmayan-tescilli-yemegi-amasya-merzifon-keskegi-tarifi/haber-1224552> (Erişim Tarihi 20.03.2024)
- Anadolu Ajansı (2024). Çorum'un Tescilli "İskilip Ramazan Keşkeği" İftar sofralarını Süslüyor, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/corumun-tescilli-iskilip-ramazan-keskegi-iftar-sofralarini-susluyor/3164773> (Erişim Tarihi: 27.03.2024)
- Çarşamba Belediyesi (2024). <https://www.carsamba.bel.tr/haberler/carsamba-keskegi-tescillendi> (Erişim Tarihi 05.01.2024)
- Çekiç, İ ve Özkan, A. (2022). Geleneksel tören keşkeğinin Türk gastronomisindeki yeri ve önemi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 11(1), 422-435.
- Hürmüzlü, B. (2019). Isparta'nın Somut Olmayan Kültürel Mirası, Desen Ofset: Ankara. http://w3.sdu.edu.tr/SDU_Files/kitaplar/sokum.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2024).
- Nazilli Ticaret Odası (2024). <https://www.naztic.org.tr/karacasu-keskegi-dedebag-keskegi/> (Erişim Tarihi: 22.02.2024).
- TRT Haber (2024). Amasya keşkeği coğrafi işaretle tescillendi, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/amasya-keskegi-cografisi-isaretle-tescillendi-700826.html> (Erişim Tarihi 21.03.2024)
- Türk Aşçı Haberleri (2018). Adapazarı Dartılı Keşkek, <https://www.turkascihaberleri.com/HaberDetay/63005/Adapazarı-Dartili-Keskek-Tarifi.html> (Erişim Tarihi 27.03.2024)
- Türk Dil Kurumu (1998), Büyük Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Türk Patent Marka Kurumu (2014) Merzifon Keşkeği, <https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/186.pdf> (Erişim Tarihi 25.12.2023)
- Türk Patent Marka Kurumu (2018) Şuhut Keşkeği, <https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/399.pdf> (Erişim Tarihi: 15.03.2024).
- Türk Patent Marka Kurumu (2022) Amasya Keşkeği, <https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/1256a22c-0463-4465-bea2-448bd628f227.pdf> (Erişim Tarihi 10.02.2024)

- UNESCO (2003), Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, Paris. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> (Erişim Tarihi: 15.03.2024).
- UNESCO (2024a), Ceremonial Keşkek Tradition, <https://ich.unesco.org/en/RL/ceremonial-kekek-tradition-00388/> (Erişim Tarihi: 25.01.2024).
- UNESCO (2024b), Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi, <https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/> (Erişim Tarihi: 05.02.2024).

YÖRÜK MUTFAĞINDA FERMENTE GIDALAR

Doç. Dr. Esra ŞAHİN

Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü
e-mail: esrasahin@akdeniz.edu.tr

Özet

Yörük mutfak kültürü, Türk mutfağının zengin bir parçasını oluşturan ve tarih boyunca Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaşayan Yörüklerin yeme-içme alışkanlıklarını yansıtan önemli bir mirastır. Yörüklerin göçebe yaşam tarzı ve doğaya uyum sağlama yetenekleri, beslenme alışkanlıklarını da şekillendirmiştir. Bu kapsamda, Yörük mutfak kültüründe fermente gıdaların önemi ve yaygınlığı da dikkat çekmektedir. Fermente gıdalar, doğal olarak oluşan mikroorganizmaların etkisiyle hazırlanan ve olgunlaşma sürecinden geçen besinlerdir. Bu süreçte, besin içeriğindeki bazı bileşenler parçalanır ve yeni bileşikler oluşur. Fermente gıdaların sindirimi kolaylaştırıcı, bağırsak sağlığını destekleyici ve besin değerini arttırıcı özellikleri bulunmaktadır. Yörük mutfak kültüründe de bu özelliklere sahip olan fermente gıdalar sıkça tüketilmektedir. Bu çalışmada, Yörük mutfak kültüründe yer alan belli başlı fermente ürünlerden olan yoğurt, tarhana ve spesifik olarak Söğle peyniri ile ilgili genel bilgi verilmesi amaçlanmış olup, fermente gıdaların Yörük mutfağındaki yeri, önemi ve sağlığa faydaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tarhana, yoğurt, Söğle peyniri, Yörük mutfak kültürü, fermantasyon*

Giriş

Yörük kelimesi “yörümek” kelimesinden türeyerek Orta Asya'dan göç edip Anadolu'ya yerleşen Oğuz boylarını tanımlamak için kullanılan bir kelime olup “yürüyen, bir yer-

KAYNAKÇA

- Akgül, M., Öter, A. ve Çalışkan, Ç. (2023). Antalya’da yaşayan Yörüklerin örf, âdet ve gelenekleri (1927-1928). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (58), 1-18.
- Arıcı, M. (2017). *Fermentasyon teknolojisi, bitkisel fermentasyonlar*. İstanbul. <https://www.foodelphi.com/bitkisel-fermentasyonlar-prof-dr-muhammet-arici/>
- Bahadır, S. (2017). *Büyük Reyhanlı Aşireti ve Bahadırlar/ Tarih-İnanış ve Halkbilimi*, 2. Baskı, Editör: Ali Yakıcı, Ankara: Son Çağ Yayınları.
- Bamforth, C. W. ve Cook, D. J. (2019). *Food, fermentation, and microorganisms*. John Wiley & Sons.
- Calder, C., Etschmann, S. ve Jong, E. (2006). Early nutrition and immunity - progress and perspectives. *British Journal of Nutrition*, 96, 774–90.
- Coşkun, F. (2014). Tarhananın tarihi ve Türkiye’de tarhana çeşitleri. *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 9(3), 69-79.
- Daglioğlu, O. (2000). Tarhana as a traditional Turkish fermented cereal food. Its recipe, production and composition. *Food/Nahrung*, 44(2), 85-88.
- Deeth, H. C. ve Tamime, A. Y. (1981). Yogurt: nutritive and therapeutic aspects. *Journal of food protection*, 44(1), 78-86.
- Doğan, M.S. ve Doğan, C. (2004). Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 39: 15-29.
- Ekinci, R. (2005). The effect of fermentation and drying on the water-soluble vitamin content of tarhana, a traditional Turkish cereal food. *Food Chemistry*, 90, 127–132.
- Eröz, M. (1965). Türk köy sosyolojisi meseleleri Yörük-Türkmen Köyleri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (6), 119-154.
- Gürsoy, O., Küçükçetin, A., Gökçe, Ö., Ergin, F. ve Kocatürk, K. (2018). Physicochemistry, microbiology, fatty acids composition and volatile profile of traditional Söğle tulum (goat’s skin bag) cheese. *Anais da Academia Brasileira de Ciências*, 90, 3661-3674.
- Gürsoy, O. ve Kınık, Ö. (2011). Laktobasiller ve probiyotik peynir üretiminde kullanım potansiyelleri. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 11(3), 361-371.
- Kabak, B. ve Dobson, A. (2011). An introduction to the traditional fermented foods and beverages of Turkey. *Critical Review Food Science and Nutrition*, 51: 248– 260.
- Keşkekoğlu, H. (2009). *Tarhana üretimi ve depolanması süresince biyojen amin oluşumunun araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Kim,B., Hong,V., Yang,J., Hyun,H., Jamie,J., Hwang,J., Yoon,S. ve Kim, J. (2016). A review of fermented foods with beneficial effects on brain and cognitive function. *Preventive Nutrition and Food Science*,21(4):297-309.
- Klein, G., Pack, A., Bonaparte, C. ve Reuter, G. (1998). Taxonomy and physiology of probiotic lactic acid bacteria. *International Journal of Food Microbiology*, 41 (2), 103-125.
- Liu, H., Xie,Y., Xiong,L., Dong,R., Pan C. ve Teng,G. (2012). Effect and mechanism of cholesterol-lowering by kluyveromyces from Tibetan Kefir. *Advances Materials Research*, 343:1290–1298.
- Ögel, B. (1991). Türk Kültür Tarihine Giriş 4/Türklerde Yemek Kültürü (Göktürklerden Osmanlılara). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Palamutoğlu, M. İ. ve Baş, M. (2020). Traditional fermented foods of Turkey. *Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 200-220.
- Patra,J., Das,G., Paramithiotis,S. ve Shin,H. (2016). Kimchi and other widely consumed traditional fermented foods of Korea: A review. *Frontiers in Microbiology*,7:1-2.
- Pulendran, B., Banchereau, J., Maraskovsky, E. ve Maliszewski, C. (2001). Modulating the immune response with dendritic cells and their growth factors. *Trends Immunology*,22:41–47.
- Seyirci, M. (2000). *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*. Der Yayınları, İstanbul.
- Siyamoglu, B. (1961). Türk tarhanalarının yapılışı ve terkibi üzerinde araştırma. *Ege Üniversitesi Yayınları*, No 44, İzmir, Türkiye.
- Söğle peyniri görsel: https://www.ntv.com.tr/galeri/yasam/kuyudan-cikarilan-sogle-peynirinin-kilosu-100-li-ra,wuwUObph2UuHsrY9eV2JYw/_nRzEpENkEyZcxhbkLaQ9A
- Şen, A., Cebirbay, M. A. ve Aktaş, N. (2015). Yörüklerin mutfak kültürü ve beslenme alışkanlıklarına ilişkin nitel bir araştırma: Karaman örneği. *Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu içinde* (ss. 405-409), Ankara.
- Tamang, J. P. (2010). Diversity of fermented beverages and alcoholic drinks. *Fermented foods and beverages of the world*, 85-125.
- Tarhana: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17778.pdf>
- Yoğurt: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/9.5.39865.pdf>

YÖRÜK YEMEK KÜLTÜRÜ VE ÇEŞİTLERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Fatih USLU

Akdeniz Üniversitesi Yörük Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Giriş

Yörükler, konargöçer bir yaşam tarzı benimsemiş, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan tarihsel süreçte kültürlerini taşımış Oğuz boylarına verilen addır. Yörük mutfağı, bu konargöçer yaşamın bir sonucu olarak şekillenmiş; doğal koşullara uyumlu, sürdürülebilir ve taşınabilir bir yemek kültürü ortaya çıkmıştır. Yaylak ve kışlak yaşamının yemek kültürü üzerindeki etkisi, Yörüklerin mevsimsel göç hareketleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, Yörük yemeklerinin kökenini, doğuşunu ve yaylak-kışlak yaşam tarzının mutfak kültürüne etkilerini ele almayı amaçlamaktadır.

Yemek kültürü, bir toplumun sosyokültürel yapısını, geleneklerini ve yaşam biçimini yansıtan en önemli unsurlardan biridir. Yörükler, konargöçer yaşam tarzlarının şekillendirdiği zengin mutfak kültürleriyle, bu etkileşimin güçlü bir örneğini sunarlar. Yörük yemekleri yalnızca birer besin kaynağı değil; Yörüklerin çevreyle olan ilişkilerini, toplumsal dayanışmalarını ve kültürel kodlarını taşıyan birer göstergedir. Bu çalışma, Yörük yemek çeşitlerini sosyolojik bir perspektiften ele alarak, bu yemeklerin Yörük topluluklarının sosyal organizasyonlarındaki, kimlik inşalarındaki ve doğayla olan etkileşimlerindeki yerini analiz etmektedir.

Antalya ve çevresinde yaşayan Bozahmetli Yörükleri'nin yemek kültürü özelinden Toroslarda yaşayan diğer Yörük obaları hakkında da bilgi edinmiş olabiliriz. Antalya-Konya hattında yaylak kışlak hayatı yaşayan Bozahmetli Yörükle-

KAYNAKÇA

- Erdoğan, M. (2015). *Türk Mutfak Kültüründe Yörük Etkisi*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, H. (2018). *Göçebe Toplumlarda Yemek ve Dayanışma: Yörükler Örneği*. *Sosyoloji ve Kültür Dergisi*, 12(3), 45-72.
- Kaya, A. (2020). *Doğadan Sofraya: Yörüklerin Mutfak Kültürü*. *Yemek Kültürü ve Gastronomi Araştırmaları*, 15(4), 22-36.
- Güneş, Z. (2019). *Toplum ve Yemek: Yörüklerde Gıda Ritüelleri*. İstanbul: Tarih ve Kültür Yayınları.
- Uslu, F. (2015). *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Yurtsever, Z. (2022). *Yörük Köylerinde Yemek Kültürü Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*. *Anadolu Sosyoloji Dergisi*, 18(1), 56-78.

YÖRÜKLERDE BESLENME KÜLTÜRÜ

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BAKIR

Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
e-mail: ibakir@akdeniz.edu.tr ORCID 0000-0001-8493-5345

Öğr. Gör. Kadir Emre BAKIR

Antalya Bilim Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
Bölümü
e-mail: kadir.bakir@antalya.edu.tr ORCID 0000-0003-2262-4423

I. Giriş

Yörükler özellikle 16. yüzyıldan sonra Osmanlı sınırları içerisinde yürüyerek hayatını sürdüren insan toplulukları için kullanılan bir kavramdır. Konar-göçer bir hayat sürdüren ve hayvancılıkla geçimini sağlayan bu insanlar, günümüze yaklaştıkça yaylak ve kışlakta çadırda yaşayan konar-göçerlik yanında kışın sabit evlerde yazın ise çadırda yaşamını sürdürmeye başlamışlardır. Yörüklerin yaşamı günümüzde hayvancılık yanında tarımsal faaliyetlerde de bulunarak yarı-göçer yaşam sürdürmeye dönüşmüştür. Akdeniz ve Ege kıyılarında hem kıyıda hem de yaylalarda aynı adla köy/mezra ismi bu nedenle oluşmuştur. Daha da yakın zamanlarda yaylak ve kışlakta tarımsal faaliyetlere dönüşen veya zamanla dinlenmeye dönük yaylacılığa dönüşen bir konar-göçerlik söz konusudur (Bakır, 1995).

Bu çalışma yazarın hayatının bir kısmında fiilen yaşadığı konar göçer yaşam ile 1980'li yıllarda Toroslarda doktora için yapmış olduğu alan araştırmalarında elde ettiği bilgilere dayanmaktadır. Yörükler kış mevsimini ılıman kıyı bölgeleri olan Akdeniz ve Ege kıyılarında hayvanlarını otlatarak geçirirler. Yörüklerin bir yurttan en uzun süre kaldıkları zaman bu dönemdir. Kışın başlamasıyla (Ekim ayının sonlarında) kışlağa inen yörüklerin hayvanları Şubat Mart aylarında yavru (döl alınır). Nisan- Mayıs aylarında havanın ısınması

KAYNAKLAR

- Ak, M. (2015). Teke Yörükleri (1800-1900). Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Ak, M. (2019). "Batılı Gezginlerin Gözlemlerinde Yörük/Türkmen Çadırları." *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology* 29, 2 : 347-366. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.646475>
- Ak, A. (2022). "Yurt" Kavramının Yörük Kültüründe "Yere" Dönüşmesi: Serik Yörükleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.
- Bakır, İ. (1995). Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekan Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.
- Doğanay, M. (2019) Üçkapılı Yaylasında Karahacılı Yörükleri-II- Unutulmayanlar, Yörük Türkmen (YÖRTÜRK) Vakfı Kayseri Şubesi yy. No.2, Kayseri
- Eröz, M. (1991). Yörükler. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Meydan, A. (2016). Dünden Bugüne Sebil Yörükleri, Pegem Akademi yy. Ankara.
- Tsakiroglou, M. (1891) (Çeviri: Ali Paşa). Yörükler Hakkında Etnolojik Araştırma- Atina-1891. Akdeniz Üniversitesi Yörük Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi (YÖRKAM) (2020) Palet yy. konya
- Uslu, F. (2017) Bozahmetli Yörük Aşiretinde Sosyo-kültürel Hayat, 2. Ulusal Yörük Türkmen Çalıştayı, Bildiriler kitabı (Editör: Fatih Uslu) ss.109-145,. Akdeniz Üniversitesi Yörük Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi (YÖRKAM) yy. (2017) Antalya
- URL 1. <https://www.gazipasahaberler.com/HaberDetay/10430/Yoruk-Yemekleri-Nelerdir-.html>
- URL 2. <https://gidayurdu.com/lezzetli/burdur-kombe-canak-ekmegi>
- URL 3. <https://www.antalyaekspres.com.tr/yoruk-calistayinda-yoruk-yemekleri-konusulacak>
- URL 4. <https://www.youtube.com/watch?v=Sf0lADBqO2I>
- URL 5. <https://www.nefisyemektarifleri.com/topca-yoruk-yemegi/>
- URL 6. <https://www.yemektarifleri.org/mayali-akitma-tarif/>
- URL 7. <https://www.antalyaekspres.com.tr/yoruk-calistayinda-yoruk-yemekleri-konusulacak>
- URL 8. <https://www.sifrehaber.com/denizlinin-tarihinden-gelen-ve-ilac-niyetine/>
- URL 9. (<https://www.youtube.com/watch?v=wQoPaMZ12LY>)
- URL 10. <https://www.gazipasahaberler.com/HaberDetay/21174/Kavurga---Yoruk-Cerezi.html>

ALPASLAN GÖNENÇ

KORKUTELİ

HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

AYE
YAYINLARI

Bey Dağları

Kemer

ANTALYA İLİ KORKUTELİ İLÇESİNDE
HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

ALPASLAN GÖNENÇ

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ANTALYA İLİ KORKUTELİ İLÇESİNDE HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

ALPASLAN GÖNENÇ

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Editör:

Betül KOPARAN

ISBN: 978-625-6345-26-3

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Eylül 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

ANTALYA İLİ KORKUTELİ İLÇESİNDE
HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

ALPASLAN GÖNENÇ

KAYNAKÇA

Antalya Valiliği (2000). *Antalya İl Yıllığı*. (İlk Basım). (336, 337)

Boratav, Pertev Naili (2003). *Türk Halk Bilimi II. Yüz Soruda Türk Folkloru İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar*. İstanbul: Koç Kültür Sanat ve Tanıtım Hizmetleri Yayını.

Can, İbrahim (2009). *Korkuteli'nin (Antalya) Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çay, M. Abdulhalûk (1997). *Hıdırellez "Kültür- Bahar Bayramı"* (II. Baskı). Ankara: KB Yayınları.

Dramur, Rengin (1989). *Bursa Kaplıcaları Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*. (İlk basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ergin, Muharrem (2008). *Dede Korkut Kitabı* (VI. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Eroğlu, Türker (2003). *Sakarya Halk Kültürü Derleme Çalışması*. Sakarya: Sakarya Valiliği Yayınları.

Gündüz, İbrahim (1988). *Karapınar Folkloru*. Konya: Karapınarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları.

İnan, Abdülkadir (1991). *Makaleler ve İncelemeler* (VII. Dizi). Ankara: TTK Basımevi.

İnan, Abdülkadir (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar* (III. Baskı). Ankara: TTK Basımevi.

Kalafat, Yaşar (2000). *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnanışları Sosyal Antropoloji Araştırmaları*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Kenthaber.com (2003-2010). *Kenthaber Uluslararası İnternet Med. Yay. Ltd. Şti*.

Oymak, İskender (2003). "Ocaklı Kültü ve Malatya'daki İzleri". *Türk Kültürü*. Sayı: 479. yıl XLI s. 82-93.

Örnek, Sedat Veyis (1977). *Türk Halk Bilimi* (I. Baskı). Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

Üçer, Müjgan (1997). "Sivas Yöresinde Nazarlıklar ve Nazarla İlgili İnanışlar." V. Uluslararası Türk Halk Kültürü Kongresi- Gelenek, Görenek, İnançlar. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yetişen, Rıza (1971). “*Nal Dökende Sağlık İşleri-I*” Türk Folklor Araştırmaları. Cilt: 13. Yıl: 22.

Öğrencilerin
Kimyasal Tepkimelerde
Hız, Denge ve Enerji
Konularını Kavramaları

[BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI]

PROF. DR. AYŞEGÜL DERMAN
BİLİM UZMANI ABDULLAH PINAR

ÖĞRENCİLERİN KİMYASAL TEPKİMELEDE
HIZ, DENGE VE ENERJİ KONULARINI KAVRAMALARI
(BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI)

Ayşegül DERMAN
Abdullah PINAR

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ÖĞRENCİLERİN KİMYASAL TEPKİMELERDE HIZ, DENGİ VE ENERJİ KONULARINI
KAVRAMALARI
(BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI)

Prof. Dr. Ayşegül DERMAN
Abdullah PINAR

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik
çalışmalar haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-52-2

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

ÖĞRENCİLERİN KİMYASAL TEPKİMELEDE
HIZ, DENGE VE ENERJİ KONULARINI KAVRAMALARI
(BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI)

Ayşegül DERMAN
Abdullah PINAR

KAYNAKLAR

- Adadan, E., Trundle, K. C., ve Irving, K. E. (2010). Exploring grade 11 students' conceptual pathways of the particulate nature of matter in the context of multirepresentational instruction. *Journal of research in science teaching*, 47(8), 1004-1035.
- Adadan, E., ve Savasci, F. (2012). An analysis of 16-17-year-old students' understanding of solution chemistry concepts using a two-tier diagnostic instrument. *International Journal of Science Education*, 34(4), 513-544.
- Alkan, F. (2017). Kimya Laboratuvarında Deneyimsel Öğrenme Modeli ve Bilişötesi Öğrenme Stratejileri Üzerine Etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(3), 382-399
- Anılan, B. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının kimya kavramına ilişkinin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 7-28
- Aslan, A., ve Demircioğlu, G. (2019). Etkileşimli Sınıf Dışı Kimya Ortamı Tasarımı ve Katılımcıların Deneyimlerinden Ortamın Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 278-314.
- Aslan, S. (2016). 11. Sınıf öğrencilerinin kimyasal denge konusuyla ilgili algoritmik soruları çözme süreçlerinin sesli düşünme protokolü kullanılarak incelenmesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(2), 357-384.
- Au, W. (2007). High-stakes testing and curricular control: A qualitative metasynthesis. *Educational Researcher*, 36, 258-267

- Ayas, A. ve Özmen, H. (2002). Lise Kimya Öğrencilerinin Maddenin Tanecikli Yapısı Kavramını Anlama Seviyelerine İlişkin Bir Çalışma. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19(2), 45-60
- Balaban, H., Arslan, Ş., ve Kaçar, G. (2022). Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin 11. Sınıf Öğrencilerinin Kimyasal Tepkimeler Ve Entalpi Konusunu Anlamaları Üzerine Etkisi. *Journal Of International Social Research*, 15(87).
- Balcı, C. (2006). Reaksiyon hızı konusunda kavramsal değişimi kolaylaştırmak için kavramsal değişim metinlerine dayalı öğretim (Yüksek lisans tezi). *Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.*
- Bayraktar, Ş. (2000). A meta-analysis study on the effectiveness of computer assisted instruction in science education. Published PhD Thesis, Ohio University.
- Bergquist, W. ve Heikkinen, H. (1990). Student Ideas Regarding Chemical Equilibrium. *Journal of Chemical Education*, 67, 1000–1003.
- Bilgin, E. U. (2010). 11. ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Kimyasal Tepkimelerde Hız Ünitesindeki Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). *Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.*
- Blake, A. J. ve Nordland, F. H. (1978). Science Instruction and Cognitive Growth in College Students. *Journal of Research in Science Teaching*, 15(5), 413-19.
- Boo, H.-K. ve Watson, J. R. (2001). Progression in High School Students' (Aged 16-18) Conceptualizations about Chemical Reactions in Solution. *Science Education*, 85(5), 568-586.

- Borazan, İ. (2008). Kavram yanlışlığı ve çoklu zekâ alanlarının ilişkilendirilmesine dayalı bir öğretimin kavram yanlışlıklarının giderilmesindeki etkisinin incelenmesi “Dolaşım Sistemi Örneği” (Yüksek lisans tezi). *Balıkesir Üniversitesi*.
- Boz, Y. (2006). Turkish Pupils' Conceptions of the Particulate Nature of Matter. *Journal of Science Education and Technology*, 15(2), 203-214
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Cajas, F. (1999). Public understanding of science: using technology to enhance school science in everyday life. *International Journal of Science Education*. 21 (7), 765- 773.
- Campbell, B. ve Lubben, F. (2000). Learning science through contexts: Helping pupils make sense of everyday situations. *International Journal of Science Education*, 22 (3), 239-252.
- Canpolat, E., Ateş, H. ve Ayyıldız, K. (2019). Fen Bilimleri Öğretmen Adayları Kimya Bilgilerini Günlük Yaşamlarıyla Ne Kadar İlişkilendirebiliyor? *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* , (38) , 66-84.
- Canpolat, N. ve Pınarbaşı, T. (2011). Bazı Kimya Kavramlarına Yönelik İki Kademeli Çoktan Seçmeli Bir Testin Geliştirilmesi ve Uygulanması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 55-80.
- Capel, S., Leask, M. ve Turner, T. (2001). Learning to Teach in the Secondary School: A Companion to School Experience, third edition, London: Routledge Falmer.

- Ceylan, N. ve Seçken, N. (2019). 5E Öğrenme Modeline Dayalı Bilgisayar Animasyonları Destekli Öğretim Materyali Tasarlama: “Tepkimelerde Hız ve Denge” Ünitesi Örneği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 1181-1202.
- Cohen, L. ve Manion, L. (1994). The interview. Cohen L. & Manion L. *Research Methods in Education: Fourth Edition*, London: Routledge.
- Cohen, L. ve Manion, L. (2001). *Research methods in education (5th Edition)*, New York: Rotledge Falmer.
- Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education (6th ed.)*. New York: Routledge.
- Coştu, B., Ünal, S. ve Ayas, A. (2003). Günlük Yaşamdaki Olayların Fen Bilimleri Öğretiminde Kullanılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 197-20
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri, *Eğitim ve Bilim*, 39 (174).
- Çalık, M., Ayas, A. ve Ebenezer, J.V. (2005). Çözeltiler kimyası çalışmalarının gözden geçirilmesi: Öğrencilerin kavramlarına ilişkin içgörüler. *Fen Eğitimi ve Teknoloji Dergisi*, 14 (1), 29-50.
- Çalık, M., Ayas, A. ve Ünal, S. (2006). Çözünme Kavramıyla İlgili Öğrenci Kavramlarının Tespiti: Bir Yaşlar Arası Karşılaştırma Çalışması. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 309-322.

- Çalık, M., Ünal, S., Coştu, B. ve Karataş, F.Ö. (2008). Trends in Turkish science education. Essays in Education, Special Edition, 23-45.
- Çalış, S. (2018). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Denklem Anlayışları ve Kimya Denklemlerini Anlama Düzeyleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 903-931.
- Çalış, S. (2018). Geleceğin kimya öğretmenlerinin hibritleşme konusundaki bilgilerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 31(1), 341-361.
- Çetin, P.S. (2009). Effects of conceptual change oriented instruction on understanding of gases concepts (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Demir, Y. (2008). Kavram yanlışlarının belirlenmesinde kavram karikatürlerinin kullanılması (Yüksek lisans tezi). *Atatürk Üniversitesi, Erzurum*.
- Demirci, B. (2000). Liselerde Uygulanan Kimya Dersinin Verimliliği. IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi (s.423-426). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Demircioğlu, H., Demircioğlu, G., ve Ayas, A. (2006). Hikâyeler ve kimya öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 110-119.
- Doymus, K. (2007). The Effect of a Cooperative Learning Strategy in the Teaching of Phase and One-Component Phase Diagrams. *Journal of Chemical Education*, 84 (11), 1857-1860.
- Doymuş, K. ve Şimşek, Ü. (2007). Kimyasal Bağların Öğretilmesinde Jigsaw Tekniğinin Etkisi ve Bu Teknik Hakkında Öğrenci Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 173(1), 231-243.

- Durak, H., ve Genel, Y. (2018) Kimyasal Kinetik Deneylerinde V-diyagramı Kullanımının İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi*, 15(1), 444-467.
- Durlak, J.A. (1995), Reading and understanding multivariate statistics. Washington, DC: American Psychological Association.
- Ebenezer, J. (2001). A hypermedia environment to explore and negotiate students' conceptions, animation of the solution process of table salt. *Journal of Science Education and Technology*, 10, 73-91.
- Ekiz-Kıran, B., Kutucu, E. S., Tarkın Çelikkıran, A. ve Tüysüz, M. (2018). Kimya Öğretmen Adaylarının Kimyasal Dengeye İlişkin Zihinsel Modelleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1081-1115.
- Ekiz-Kıran, B., ve Uzunbaz, D.(2021) Kimya Öğretmen Eğitimi Alanındaki Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 765-790.
- Ercan, O. (2010). Öğretmenlerin elektrokimya konularındaki kavramyanılgıları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 111-134.
- Ertas, H., Parmaksızoğlu, A. ve Şen, A. İ. (2011). Okul Dışı Bilimsel Etkinliklerin 9. Sınıf Öğrencilerinin Enerji Konusunu Günlük Hayatla İlişkilendirme Düzeyine Etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen Ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(2), 178-198.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (1996). How to Design and Evaluate Research in Education, (Third Edition). McGraw-Hill

- Gabel, D. (1999). Improving Teaching and Learning Through Chemistry Education Research: A Look to the Future. *Journal of Chemistry Education*, 76, 548-553.
- Gabel, D. L., Samuel, K. V. ve Hunn, D. (1987). Understanding the particulate nature of matter. *Journal of Chemical Education*, 64(8), 695-697
- Genel, Y., Eynullayev, A. ve Özen, D. (2018). Kimyasal Denge Konusundaki Kavramların Lise Öğrencilerince Anlaşılma Düzeyleri ve Karşılaşılan Güçlükler. *Electronic Turkish Studies*, 13(19).
- Goedhart, M.J. ve Kaper, W. (2002). From chemical energetics to chemical thermodynamics. In J.K. Gibert et al (Eds), *Chemical Education: Towards research-based practice* (pp. 339-362).
- Gökçe, O. (2006). İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Göktas, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M. ve Sözbilir, M., (2012). Türkiye'deki eğitim araştırmalarında eğilimler: Bir içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 443-460.
- Göktas, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G. ve Reisoğlu, İ. (2012). Türkiye'de eğitim teknolojileri araştırmalarındaki eğilimler: 2000-2009 dönemi makalelerinin içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 177-199.
- Göncü, H. (2006). Lise 2. Sınıf Kimyasal Reaksiyonlar Konusunda Hazırlanan Bilgisayar Destekli Ders Sunumlarının Öğrenci Başarısına, Kavram Öğretimine ve Öğrencilerin Kimyaya Karşı Tutumlarına

- Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara
- Gül, Ş. ve Sözbilir, M. (2015). Fen ve matematik eğitimi alanında gerçekleştirilen ölçek geliştirme araştırmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178).
- Güneş, M. H. ve Karavaş, Ş. (2016) Geçmişten Günümüze Fen Eğitiminin Önemi ve Fen Eğitiminde Son Yıllarda Yapılan Çalışmalar.
- Güneş, T. ve Taştan Akdağ, F. (2016). Fen Lisesi Öğrencilerinin Enerji Konusundaki Algıları ve Disiplinlerarası İlişkilendirme Düzeylerinin Belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(2), 625-635.
- Günüç, S., Odabaşı, H. ve Kuzu, A. (2013). 21. yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından tanımlanması: bir twitter uygulaması/the defining characteristics of students of the 21st century by student teachers: a twitter activity. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(4), 436-455.
- Hançer, A. H., Uludağ, N. ve Yılmaz, A. (2007). Fen bilgisi öğretmen adaylarının kimya dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 100-109.
- Herron, J. D. ve Nurrenbern, S. C. (1999). Improving Chemistry Learning. *Journal of Chemical Education*, 76(10), 1354 – 1361
- Jaber, L. Z. ve Boujaoude, S. (2012). A macro-micro-symbolic teaching to promote relational understanding of chemical reactions. *International Journal of Science Education*, 34 (7), 973-998.

- Johnstone, A. H. (1993). The development of chemistry teaching: A changing response to changing demand. *Journal of chemical education*, 70(9), 701.
- Kadayıfci, H. (2018) If a reaction is spontaneous, may it be endothermic? Perceptions and creation of an acceptable mental model. 7th International Conference New Perspectives in Science Education. Florence, Italy
- Karakaya, F., Yılmaz, M., Çimen, O. ve Adıgüzel, M. (2020). Öğretmen adaylarının partenogeneze yönelik kavram yanılgılarının belirlenmesi ve düzeltilmesi. *Başkent University Journal of Education*, 7(1), 81-91.
- Karşlı, F. ve Ayas, A. (2013). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Kimya Konularında Sahip Oldukları Alternatif Kavramlar. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(2), 284-313.
- Karşlı, F. ve Çalık, M., (2012). Can freshman science student teachers' alternative conceptions of 'electrochemical cells' be fully diminished? *Asian Journal of Chemistry*, 24(2), 485-491.
- Katipoğlu, M., ve Katipoğlu, S. N. (2016). Matematik Öğretmenlerinin Öğrenci Ders Kitabı Hakkındaki Görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(3), 156-165.
- Kıran, B. E., Kutucu, E. S., Çelikkıran, A. T. ve Tüysüz, M. (2018) Kimya Öğretmen Adaylarının Kimyasal Dengeye İlişkin Zihinsel Modelleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1081-1115.
- Kırtak-Ad V. ve Demirci N. (2012). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarını Bilim Dalları ve Termodi-

- namik Yasaları İle İlişkilendirme Düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 19 - 46.
- Koç, Y. Bayrak, R., Konyalıoğlu, A. C. ve Kaplan, A. (2016). Fen Eğitiminde Kavram Yanılgıları, Grafikler Ve Matematik Öğretimi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 89-94.
- Kousathana, M. ve Tsaparlis, G. (2002). Students' errors in solving numerical chemical-equilibrium problems. *Chemistry Education Research and Practice*, 3(1), 5-17.
- Köseoğlu, F. ve Tümay, H. (2010). Temel Kimya Laboratuvarlarında Öğrenme Döngüsü Yönteminin Öğrencilerin Kavramsal Değişim, Tutum Ve Algılarına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 279-295.
- Kurt, A. ve Erdoğan, M. (2015). Program değerlendirme araştırmalarının içerik analizi ve eğilimleri; 2004-2013 yılları arası. *Eğitim ve Bilim*, 40(178).
- Mayoh, K. ve Knutton, S. (1997). Using out-of-school experience in science lessons: Reality or rhetoric? *International Journal of Science Education*, 19 (7), 849-867.
- MEB Komisyon. (2019). Ortaöğretim Kimya 11 Ders Kitabı. KorzaYayıncılık. Ankara.
- Merriam, S.B. (2009). Nitel araştırma: Tasarım ve uygulama için bir rehber. *San Francisco, CA: Jossey-Bass*.
- Meydan, E. (2019). Türkiye'de Kimya Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 538-546.
- Morgil, F. İ. ve Yılmaz, A. (1999). Fen öğretmenin görevleri ve nitelikleri, fen öğretmeni

- yetiştirilmesine yönelik öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(15).
- Morgil, F. İ., ve Yılmaz, A. (1999). Lise X. Sınıf, Kimya Ders Kitaplarının Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 26-41.
- Nakiboğlu, C., Benlikaya, R. ve Kalın, Ş. (2002). Kimya öğretmen adaylarının “kimyasal kinetik” ile ilgili yanlış kavramalarının belirlenmesinde V-diagramının kullanılması.
- Newmark, A. (2000). Kimyanın Öyküsü, Tübitak, İstanbul,
- Okumuş, S., Çavdar, O., Alyar, M. ve Doymuş, K. (2017). Kimyasal denge konusunun mikro boyutta anlaşılmasına farklı öğretim yöntemlerinin etkisi. *Elementary Education Online*, 16(2), 727-745. doi:10.17051/ilkonline.2017.304730
- Özmen, H. (2008). Determination of students' alternative conceptions about chemical equilibrium: a review of research and the case of Turkey. *Chemistry Education Research and Practice*, 9(3), 225-233.
- Özmen, H. ve Ayas, A. (2003). Students' difficulties in understanding of the conservation of the matter in open and closed-system chemical reactions. *Chemistry Education: Research and Practice*, 4, 279-290.
- Parlatır, İ., Gözaydın, N., Zülfıkar, H., Aksu, T., Türkmen, S. ve Yılmaz, Y. (1998). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Sarı, Ş. N. (2011). Türkiye’de kimya eğitimi alanında 2000-2010 yılları arasında yazılmış yüksek lisans

- tezlerinin içerik analizi. *Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.*
- Seçken, N. ve Çelik, Ç. (2021). Lise öğrencilerinin kimyasal denge konusunda grafik yorumlama becerilerinin incelenmesi. *JRES*, 8(1), 179-204.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. ve DüNDAR, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453.
- Sözbilir, M. (2013). Chemistry education research in Turkey. *Chemistry International*, 35(2), 12-14
- Sözbilir, M., Kutu, H. ve Yasar, M.D. (2012). Science education research in Turkey: A content analysis of selected features of papers published. D. Jorde ve J. Dillon (Eds), *Science education research and practice in Europe: Retrospective and prospective içinde*(ss.341-374). Rotterdam: Sense Publishers.
- Sözbilir, M., Kutu, H. ve Yaşar, M. D. (2010) Türkiye’de Kimya Eğitimi Araştırmalarının Durumu ve Eğilimler. Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İzmir.
- Suri, H. ve Clarke, D. (2009). Advancements in research synthesis methods: From a methodologically inclusive perspective. *Review of Educational Research*, 79(1), 395-430.
- Şahin, A. (2004). Öğrencilerimize Yaşam Becerileri Kazandırıyor muyuz? *Yeni Eğitim Dergisi*, 3(9), 54-55.
- Şahin, M.C. (2005). İnternet tabanlı uzaktan eğitimin etkililiği: Bir meta analiz çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi.

- Taber, K. S. (2002). *Alternative Conceptions in Chemistry: Prevention, Diagnosis and Cure?* London: *The Royal Society of Chemistry*.
- Tan, K-C. D. ve Treagust, D. (1999). Evaluating Students' Understanding of Chemical Bonding. *School Science Review*, 81(294), 75-83.
- Taşkın, T. (2021) Fen Eğitiminde Kavram Karikatürü ile ilgili Çalışmalar Üzerine Bir İçerik Analizi. *Van Yüzcü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 622-651
- Temel, S. (2021) Le Chatelier Prensibi: Öğretimsel Kolaylık mı? Zorluk mu? *Türkiye Kimya Derneği Dergisi Kısım C: Kimya Eğitimi*, 6(1), 1-22.
- Tezcan, H. ve Erçoklu, H. F. (2010). Geleneksel anlatım ve yapılandırıcı yaklaşımın radyoaktivite öğretiminde başarıya etkilerinin karşılaştırılması ve ilgili yanlış kavramaların giderilmesindeki etkileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 201-225.
- Töman, U. ve Saka, A. (2010). Enerji kavramı ile ilgili öğrenci görüşlerinin yaşlara göre değişimi. IX. Ulusal Fen ve Matematik Eğitimi Kongresi. İzmir.
- Töman, U., Karataş, F. Ö. ve Çimer, S. O. (2013). Enerji ve enerji ile ilişkili kavram yanlışlarının belirlenmesine yönelik standart bir testin geliştirilmesi süreci ve uygulanması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 116-134.
- Tümay, H. ve Köseoğlu, F. (2011). Kimya Öğretmen Adaylarının Argümantasyon Odaklı Öğretim Konusunda Anlayışlarının Geliştirilmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8(3), 105-119.
- Ulutaş, B., Üner, S., Oluk, N., Çelik, A. ve Akkuş, H. (2015). Türkiye'deki kimya eğitimi makalelerinin

- incelenmesi: 2000-2013. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 141-160.
- Uzuntiryaki, E. ve Geban, Ö. (2005). Effect of conceptual change approach accompanied with concept mapping on understanding of solution concepts. *Instructional science*, 33(4), 311-339.
- Ültay, N. ve Çalık, M. (2012). A thematic review of studies into the effectiveness of context-based chemistry curricula. *Journal of Science Education and Technology*, 26(6), 686-701
- Ünal, S., Çalık, M., Ayas, A. ve Coll, R.K. (2006). A review of chemical bonding studies: needs, aims, methods of exploring students' conceptions, general knowledge claims, and students' alternative conceptions. *Research in Science & Technological Education*, 24(2), 141-172
- Wolf, F. M. (1986). *Meta-analysis: Quantitative methods for research synthesis*. London: Sage Publications.
- Yakmacı-Güzel, B. (2013). 12. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Temalardaki Kimya Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi ve Bu Bulguların Etkili Kullanımına Dair Öneriler. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 31(2), 5-26.
- Yalçınkaya, E., Taştan, Ö. ve Yezdan, B. (2009) Lise Öğrencilerinin Kimyasal Tepkimelerde Enerji Konusundaki Kavramaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 1-11.
- Yavuz, S. (2017). Kimya eğitimi alanında kavram yanılgıları ile ilgili tamamlanmış tezler üzerine bir içerik analizi: Türkiye örneği (2005-2015). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 957-974.

- Yıldırım, N., Tepe, M., Kuş, S. ve Biberoglu, B. (2016). Kimyasa Denge Konusundaki Kavram Yanılgılarını Beirlemeye Yönelik Kavram Karikatürü Destekli İki Aşamaı test Geliştirilmsi Ve Uygulanması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 534-547
- Yıldırım, H. E., Işıktaş, T. ve Yıldırım, A. (2020). Farklı Disiplinlerdeki Öğretmen Adaylarının Enerji Kavramına Yönelik Algılarının Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 20-48.
- Yılmaz, A. ve Bayrakçeken, S. (2017). Öğretmen adaylarının elektrokimya konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 881-906.
- Yücedağ, T. ve Erdoğan, A. (2011). 2000-2009 Yılları Arasında Matematik Eğitimi Alanında Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2), 825-838.

Mekâtib Hazinesi yahud Mükemmel ve Mufasssal

Osmanlı İnşâsı

Türközade Hafız Mehmed Ziyaeddin

Zehra Göre - Kamile Kırbas

MEKÂTİB HAZİNESİ YÂHÛD MÜKEMMEL VE MUFASSAL
'OSMANLI İNŞÂSI

Türzkâde Hâfız Mehmed Ziyâeddin

İnceleme-Metin

Kamile KIRBAŞ
Zehra GÖRE

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**Mekâtib Hazinesi yâhûd Mükemmel ve Mufassal
'Osmanlı İnşâsı**

Kamile KIRBAŞ
Zehra GÖRE

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-34-8

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

MEKÂTİB HAZİNESİ YÂHÛD MÜKEMMEL VE MUFASSAL
'OSMANLI İNŞÂSI

Türzkâde Hâfız Mehmed Ziyâeddin

İnceleme-Metin

Kamile KIRBAŞ
Zehra GÖRE

KAYNAKÇA

- Ağca, H. (2003). *Yazılı Anlatım*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2010). *Yazılı ve Sözlü Anlatım* (13. baskı). Akçağ Yayınları.
- Ayçiçeği, B. (2015). Bûsîrî (ö. 696/1297?)'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) tarafından yapılan mensur ve manzum tercümesi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15, 27-102.
- Bozkurt, N. (2004). Mektup. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (29. cilt). Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Bülbül, A. R. (2000). *Yazılı Anlatım ve Yazı Türleri* (3. baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakır, Ö. (2006). Türk mektup geleneğinde âdâb ve kurallar. *Hece dergisi mektup özel sayısı* (s. 21-29). Hece Yayıncılık.
- Dağlar, A. (2006). Osmanlı resmî ideolojisini Ebussuûd Efendi'nin Türkçe mektuplarından okumak. *Hece dergisi mektup özel sayısı* (s. 287-305). Hece Yayıncılık.
- Derdiyok, İ. Ç. (1999). Osmanlı devrinde mektup yazma geleneği. *Osmanlı Kültür ve Sanat*, 9, 731-740.
- Devellioğlu, F. (1970). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (2. baskı). Doğu Limited Şirketi Matbaası.
- Durmuş, İ. (2004). Mektup. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (29. cilt). Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Ergin, M. (1970). *Orhun Âbideleri* (1. baskı). Milli Eğitim Basımevi.
- Gedikli, F. ve Onat, İ. E. (2017). *Osmanlı Hukuk Sözlüğü* (1. baskı). On İki Levha Yayıncılık.
- Gökyay, O. Ş. (1974). Tanzimat dönemine değin mektup. *Türk Dili dergisi mektup özel sayısı* (s. 17-23). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gültekin, H. (2015). *Türk Edebiyatında İnşâ* (1. baskı). Atatürk Kültür Merkezi.
- Haksever, H. İ. (2006). Eski Türk Edebiyatında Mektup. *Hece dergisi mektup özel sayısı* (s. 37-47). Hece Yayıncılık.
- Haksever, H. İ. (2011). Ahmed-i Dâî'nin Teressül'ü. *Journal of Turkish Studies*, 6(1), 1265-1273.
- İpçioğlu, M. (2010). *Mükemmel ve Muvazzah Şerh-i Kanunname-i Arazi* (1. baskı). Tablet Kitabevi.
- İpşirli, M. (1995). Osmanlılarda kitâbet-i resmîyeye dair eserler hakkında bazı gözlemler. *Osmanlı-Türk Diplomatîği Semineri* (s. 2-8). Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Kahraman, A. (2006). Mektup. *Hece dergisi mektup özel sayısı* (s. 127-128). Hece Yayıncılık.
- Kırbaş, K. (2024). *Türzkâde Hafız Mehmed Ziyâeddin'in "Mekâtib Hazinesi yâhûd Mükemmel ve Mufassal 'Osmanlı İnşâsı" adlı eserinin incelenmesi ve metni*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kurtuluş, R. (2004). Mektup. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (29. cilt). Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Kütükoğlu, M. S. (2004). Osmanlı bürokrasisinde mektup. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (29. cilt). Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Okay, M. O. (2006). Mektuba, Mektuplaşmaya ve Kartpostala Dair. *Hece dergisi mektup özel sayısı* (s. 30-36). Hece Yayıncılık.
- Pamuk, A. (2016). Tenşitü'l Hâtır Nebzetün Min Menâkibi'l-Gavs Abdilkadir. Pamuk Yayıncılık.
- Sağlık, Ş. (2006) Şiire Düşen 'Mektup' İmgesi: Modern Türk Edebiyatında Mektup-Şiir

- İlişkisi. *Hece dergisi mektup özel sayısı* (s. 230-247). Hece Yayıncılık.
- Sami, Ş. (2009). *Kâmûs-ı Türkî*. Çağrı Yayınları.
- Tansel, F. A. (1983). *İyi ve Doğru Yazma Usûlleri III* (2. baskı). Kubbealtı Neşriyâtı.
- Tuncel, B. (1964). Mektup Türü Üzerine. *Tercüme dergisi mektup özel sayısı*. (s. I-X). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Türzkâde H. M. Z. (1314). *Mekâtib Hazinesi yâhûd Mükemmel ve Mufassal 'Osmanlı İnşâsı*. Asaduryan Matbaası.
- Yazır, E. H. (2002). *Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Meâli*. Merve Yayınları.

İnternet Kaynakçası:

<https://sozluk.gov.tr> (E.T. 26.03.2024 E.S. 03.28)

<https://www.lugatim.com/> (E.T. 09.05.2024 E.S. 15.21)

Editörler
M. Nur Erdem - Cansu Mayadağlı

Marka İletişimi

Tüm Boyutlarıyla Marka ve Tüketici Etkileşimi

MARKA İLETİŞİMİ
TÜM BOYUTLARIYLA
MARKA VE TÜKETİCİ ETKİLEŞİMİ

Editörler:
M. Nur ERDEM
Cansu MAYADAĞLI

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Marka İletişimi
Tüm Boyutlarıyla Marka ve Tüketici Etkileşimi

Editörler:
M. Nur ERDEM
Cansu MAYADAĞLI

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-60-7

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

MARKA İLETİŞİMİ
TÜM BOYUTLARIYLA
MARKA VE TÜKETİCİ ETKİLEŞİMİ

Editörler:
M. Nur ERDEM
Cansu MAYADAĞLI

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Onur BEKİROĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Yetkin BULUT

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Turizm Fakültesi

Doç. Dr. Nursel BOLAT

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi

Doç. Dr. Nihal KOCABAY-ŞENER

İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi

Doç. Dr. Zuhale AKMEŞE DEMİR

Dicle Üniversitesi İletişim Fakültesi

Hakem Kurulu

Doç. Dr. Hasan TURGUT

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarımı Bölümü

Doç. Dr. Filiz ERDOĞAN TUĞRAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, TV ve Sinema Bölümü

Doç. Dr. Enes ABANOZ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarımı Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÖZER ALPER

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Gülten ARSLANTÜRK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Burcu ALTIPARMAK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Kevser AKYOL OKTAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarımı Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Murat ŞAHİN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, TV ve Sinema Bölümü

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Marka İletişimi 101 7

M. Nur ERDEM

İKİNCİ BÖLÜM

Reklam Anlatısında “Bilinçli Farkındalık (Mindfulness)” Üzerine Bir İnceleme..... 31

Cansu MAYADAĞLI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Pazarlama 6.0: Değişen Tüketici ve Marka Etkileşimi Üzerine Tekno-Bilimsel Pazarlama Odaklı Bir İnceleme..... 47

Özgün Arda KUŞ - Asena İrmak YAVUZ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AI Pazarlama: Yeni Bir Paradigma 61

Bilal KIR

BEŞİNCİ BÖLÜM

Markaların Pazarlama İletişiminde Yapay Zekâ Kullanımı..... 75

Ömer ÇAKIN - Mahmut Fevzi CENGİZ

ALTINCI BÖLÜM

Kurumsal Kimliğin Görsel DNA'sı: Renk, Form ve Tipografinin Stratejik Rolü 101

Ayça YILMAZ

YEDİNCİ BÖLÜM

İmgelerarasılık: Mitlerin Logolarda Yeniden Üretimi..... 119

Recep YILMAZ - Oğuzhan ALIN

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Çapraz Medya Stratejileri: Markaların Çoklu Platformlarda Etkileşim Sanatı 131

Serhat ERDEM

DOKUZUNCU BÖLÜM

Dijital Halkla İlişkiler ve Marka Sadakati 143

Muhammed AKSOY

ONUNCU BÖLÜM

Dijitalleşmenin Kurumsal İletişim Araştırmalarına Etkisi Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme 165

Oğuzhan ALIN

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Kişisel Marka Olarak CEO Markalama: Sistemik Bir Literatür Taraması 207

İrem GÜLEÇ - Alparslan NAS

ON İKİNCİ BÖLÜM

Otonom Duyusal Meridyen Tepki (ASMR) ve Marka İletişimi İlişkisi 241

Ali KARPUZ - Kıvanç Nazlım TÜZEL URALTAŞ

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İlişki Durumu Karışık: Marka ve Tüketici İlişisini Duygular Üzerinden Yeniden Düşünmek 265

Selin CİNEMRE

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şehir Markalaşmasına Yeni Bir Yaklaşım: Nöroturizm İnegöl İmajı Üzerine Bir Araştırma
.....287

Fatma Cansu DEMİRULUS

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Marka İletişiminde Renklerin Psikolojisi: Getir Markası Örneği.....301

Selin CİNEMRE

ON ALTINCI BÖLÜM

Bir Marka – Tüketici Temas Noktası Olarak Reklam Afişleri ve İmge Kullanımı:
'Volkswagen' Örneği.....325

Yeter DEMİR

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Marka – Tüketici Parasosyal Etkileşimi Bağlamında Yapay Zekâ Influencerları.....343

Bilge YALÇIN

YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ.....365

BİRİNCİ BÖLÜM

Marka İletişimi 101

M. Nur ERDEM*

ÖZET

Modern markalama çalışmalarının doğuşunu da beraberinde getiren Büyük Sanayi Devrimi'nden bu yana gerek pazarlama gerekse bu disiplinle birlikte modern anlamda gelişen reklam, halkla ilişkiler, marka yönetimi vb. alanlarında büyük değişimlerin söz konusu olduğu bir gerçekliktir. Üretim, Ulaşım ve iletişim teknolojilerinde söz konusu olan ve baş döndürücü bir hızda ilerleyen gelişmeler bir yandan işletmeleri de değiştirip rekabet yoğun bir ortama ayak uydurmaya zorlarken, diğer yandan tüketici kitlelerinin ürünlere, işletmelere ve hepsinden önemlisi tüketim edimine bakışında değişikliklere yol açmıştır. Dahası bu değişim süreci tamamlanmamıştır ve halen de devam etmektedir. İşletmeler bir yandan -özellikle teknolojik gelişmelerin sağladığı avantajlardan yararlanırken, diğer yandan ortaya çıkan yeni zorluk ve mücadele alanlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu da zaman içerisinde ortaya çıkan bir kavram olarak "marka iletişimini" daha derinlemesine analiz etmeyi gerektirmektedir. Zira işletmeler bu süreçte, çok da gönüllü olmasa da değişime ayak uydurmak zorunda kalmaktadır ve iç – dış doğal paydaşları ile kurmaları gereken iletişimi de stratejik olarak yürütme ihtiyacı içerisindeyler. Bu bölümde de "marka iletişimi" konusuna odaklanılmaktadır. Esasen markanın ilk olarak, insanın "Ben varım / vardım / buradaydım!" mesajı verme kaygısıyla ortaya çıktığı, ilerleyen binler hatta on binlerce yılda geçirdiği evrim ve nihayetinde bugünkü konumu açıklanmakta; markaların iç ve dış paydaşlarıyla iletişim süreçlerinin stratejik yönetiminin gerekliliğinin anlaşılmasıyla ortaya çıkan "marka iletişimi" kavramı ele alınmakta; son olarak da marka iletişimi şemsiye bir kavram olarak kabul edilerek, bileşenleri detaylıca ele alınmaktadır. Bölümün yapılandırılmasındaki temel kaygı ise ilerleyen bölümlerde, farklı perspektiflerden ele alınan marka iletişimi konusunda, okurların aklında oluşacak temel sorulara cevap oluşturmak ve marka iletişimi ile ilgili kavram setini incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Marka, Marka İletişimi, Marka Yönetimi, Marka Konumlandırma

Brand Communication 101

ABSTRACT

Since the Great Industrial Revolution, which brought about the birth of modern branding studies, it is a reality that there have been great changes in the fields of marketing and advertising, public relations, brand management, etc., which have developed in a modern sense with this discipline. While the developments in production, transportation and communication technologies, which have progressed at

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarımı Bölümü, nur.erdem@omu.edu.tr; ORCID No: 0000-0002-7034-201X

luşları, STK'lar, ulusal ve / veya yerel siyasi güç odakları, tüketici olmasa dahi ulusal ve / veya uluslararası kamuoyu vb. şeklinde belirtilebilir. Ancak bu iletişim süreçlerinin stratejik biçimde yürütülmesi gerekir.

Özellikle iletişim teknolojilerinde söz konusu olan gelişmelere bakıldığında, markalar bu süreci kendileri yönetmezse, birilerinin onlar adına bunu yapacağı da bir gerçekliktir. Ancak bu şekilde marka, yaptığı yatırıma etkin bir geri dönüş alamama riski ile karşılaşacaktır. Dolayısıyla da bu çalışmada, marka varlıkları boyutu, araç boyutu, eylem boyutu ve konumlanma boyutu olarak tanımladığımız bir kapsamda etkin bir süreç yönetimi gerçekleştirilmelidir.

Marka iletişimi, doğru ve stratejik bir biçimde yönetildiğinde, markanın kendisini doğru bir biçimde tanımlaması ve tanıtması, dışsal çevredeki değişime ayak uydurabilmek üzere kendisine bir yol haritası çizebilmesi, kriz dönemlerinde sosyal destek görmesi, pazarda daha esnek ve güçlü manevralar yapabilmesi, proaktif bir yaklaşımla tehditler ile riskleri erkenden tespit edip önlem alma ve fırsatları değerlendirebilme potansiyeline sahip olması açısından önemli avantajlar sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aaker, D. A. (1991). *Managing Brand Equity*. The Free Press, New York.
- Aaker, D. A. (1996). "Measuring Brand Equity Across Products and Markets", *California Management Review*, 38(3), ss. 102–120
- Aaker, D. (2010). *Building Strong Brands*. London: Free Press
- Afriani, R., vd. (2019). "Brand Communications Effect, Brand Images, and Brand Trust Over Loyalty Brand Building at PT Sanko Material Indonesia", *Journal of Multidisciplinary Academic*, 3(3), ss. 44 – 50
- Burmam, C., vd. (2017). *Identity-Based Brand Management: Fundamentals, Strategy, Implementation, Controlling*. Almanya: Springer.
- Clark, K. A. (2004). *Brandscendence: Three Essential Elements of Enduring Brands*. U.S.: Dearborn Trade Publishing
- Davidson, H. (1998). "The Next Generation of Brand Measurement", *The Journal of Brand Management*, 5(6), ss. 430-439.
- Erdem, M. N. (2019). "Negatif Marka Konumlandırma ve Anti – Reklamoyunlar ile Marka Başarı Öykülerinin Yeniden Yapılandırılması", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), ss. 756-786. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.555797>
- Fisher-Buttinger, C. ve Vallaster, C. (2008). *Connective Branding: Building Brand Equity in a Demanding World*. England: Wiley Publications.
- Heaney, S. *Beowulf* A Verse Translation. New York: Norton.
- Kapferer, J. N. (2012). *The New Strategic Brand Management Advanced Insights and Strategic Thinking*, Kogan Page
- Khan, S. ve Mufti, O. (2007). "The Hot History & Cold Future of Brands", *Journal of Managerial Sciences*, 1(1), ss. 75–87

- Keller, K. L. (2009). "Building Strong Brands in a Modern Marketing Communications Environment", *Journal of Marketing Communications*, 15(2/3), ss. 139-155.
- Keller, K. L. (2013). *Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity*, U.K.: Pearson
- Kotler, P. ve Armstrong, G. (2018). *Principles of Marketing*. U.S.: Pearson Education Limited.
- Kotler, P., Kartajaya, H. ve Setiawan, I. (2010). *Marketing 3.0: From Products to Customers to the Human Spirit*, U.S.: Wiley Publications.
- Krasnikov, A. ve Jayachandran, S. (2022). "Building Brand Assets: The Role of Trademark Rights", *Journal of Marketing Research*, 2022, ss. 1-24. DOI: 10.1177/00222437221097108
- Lalanouis, S. T. (2021). *Strategic Brand Management and Development*. U.S.: Taylor & Francis.
- Merriam-Webster. (1983). *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary*, Springfield
- OSKAY, Ü. *İletişimin ABC'si*, İstanbul; DER Yayınları
- Rehman, F.U. (2018). "What is Brand? Some Insights in the Historical Development", *Information Management and Business Review*, 10(4), ss. 8-13.
- Sammut-Bonnici, T. (2014). "Brand and Branding", içinde *Wiley Encyclopedia of Management*, Ed. Cooper, C. L., U.S.: John Wiley & Sons Publications.
- Simon ve Schuster. (1997). *The Branding of Slaves, The review of Arts Literature, Philosophy and the Humanities*
- Sitepu, M., vd. (2019). "The Effect of Brand Communication, Brand Image, and Brand Trust on Brand Loyalty in Energen Cereal Beverage Products in Tangerang City Indonesia", *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 7(3), ss. 119 – 137
- Smith, D. J. Vd. (2007). "An Analysis of Brand Equity Determinants: Gross Profit, Advertising, Research, and Development", *Journal of Business & Economics Research*, 5(11), ss. 103 – 116.
- Schmidt, K. ve Ludlow, C.(2002). *Inclusive Branding*. New York: Palgrave Macmillan.
- Sissors, J.Z. ve Baron, R.B. (2010). *Advertising Media Planning*. U.S.:McGraw-Hill.
- Sporleder, T. L. ve Louiso, J. C. (2004). "Brand Equity in the Global Food System". İçinde *Dynamics in Chains and Networks*, Eds. Bremers, H. J vd., ss. 465 – 472. Netherlands: Wageningen Academic Publishers.
- Sutherland, M. (2008). *Advertising and the Mind of the Consumer*, Australia: Allen & Unwin
- Švrakić, E. H. ve Arslanagić-Kalajdžić, M. (2023). "How Do Brand Communication and Brand Personality Shape Consumer Loyalty?", *Economic and Business Review*, 25(2), ss. 118-127. <https://doi.org/10.15458/2335-4216.1321>

- Stern, B. B. (2006). “What Does Brand Mean? Historical-Analysis Method and Construct Definition”, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 34(2), ss. 216-223. DOI: 10.1177/0092070305284991
- Trout, J. ve Ries, A. ve (1972). “The Positioning Era Cometh”, *Advertising Age* (24 Nisan tarihli sayı), ss. 35 – 38.
- Trout, J. ve Ries, A. (1981). *Positioning: The Battle for Your Mind*. NewYork: McGraw Hill.
- Velykytė, G. (2023). “Creativity in Distinctive Brand Assets”, *Creativity Studies*, 16(2), ss. 384–396. <https://doi.org/10.3846/cs.2023.19035>
- Wheeler, H. (1946). *The Miracle of Man*, London, Longacre.
- Wood, L. (2000). “Brands and Brand Equity: Definition and Management”, *Journal of Management Decision*, 38(9), ss. 662 – 669.
- Zıllıoğlu, M. (2003). *İletişim Nedir?*, İstanbul: Cem Yayınevi
- Web1 - <https://www.atlasdergisi.com/kesfet/arkeoloji-haberleri/en-eski-magara-resmi.html>; Erişim Tarihi: 20.11.24
- Web2 - <https://www.livescience.com/3436-egyptian-pharaoh-smell.html>; Erişim Tarihi: 25.11.2024
- Web3 - <https://www.pompei.numismaticadellostato.it/tappa03.html?lang=en>
- Web4 - <https://tavolamediterranea.com/2021/12/04/signaculum-79-bread-stamp/>
- Web5 - <https://www.euipo.europa.eu/en/news/the-history-of-trade-marks>
- Web6 - <https://thebeertonian.com/2019/12/17/the-first-trade-mark/>
- Web7 - <https://www.vistaprint.com/hub/history-of-branding?srsltid=AfmBOoo70vJ84Ks0CIIlMbLfpzICpR13v7-oWzOd6TkcToScTUgzIlkRI#section2>
- Web8 - <https://www.ama.org/>
- Web9 - <https://www.ama.org/topics/content-and-branding/>

İKİNCİ BÖLÜM

Reklam Anlatısında “Bilinçli Farkındalık (Mindfulness)” Üzerine Bir İnceleme

Cansu MAYADAĞLI*

ÖZET

Uzun yıllardır sadece bir tür kişisel gelişim konsepti olarak addedilen ‘*mindfulness* (bilinçli farkındalık)’ kavramı; bugün başta psikoloji ve psikiyatri bilim dalları olmak üzere birçok farklı disiplin tarafından kabul gören bir çalışma alanıdır. Bireylerin hayat yolculuklarındaki deneyimlerini olabildiğince yargısızca ve farkındalıkla kabul ederek, streslerini bilişsel olarak yönetebilme yeteneklerini geliştirebilmeleri olarak tanımlanabilecek ‘*bilinçli farkındalık*’ bugün fiziksel ya da psikolojik birçok sorunda bir tür destekleyici tedavi seçeneği olarak tercih edilebilmektedir. Bununla beraber kavram son yıllarda sadece psikoloji bilime konu olmakla sınırlı kalmamış reklam, pazarlama ve tüketici davranışları alan yazınlarında kayda değer bir önem kazanmıştır. Tüketicilerle güven odaklı bağ kurarak; onları ürün ya da hizmet satın alımına ikna etmeyi kolaylaştıracak en etkin pazarlama iletişimi aracı olan reklamın; anlatısal yapısı gereği popüler kültür ile etkileşim içerisinde olduğu yani hem onu etkileyen hem de ondan etkilenen bir yapı arz ettiği söylenebilir. Bununla beraber; popüler kültür ve post modernleşme rüzgârlarının etkisiyle birlikte anlatıların birbirleri arasındaki geçişkenliği artmış ve dolayısıyla metinlerarasılık daha sık rastlanılır bir kavram haline gelmiştir. Nitekim, önceki yıllarda sadece kişisel gelişim, psikoloji, psikiyatri alan yazınlarındaki eserlerde rastlanılan *mindfulness* (bilinçli farkındalık) kavramının temel kavramlarına bugün reklam anlatılarında da rastlamak mümkün hâle gelmiştir. Bu bağlamda; bu çalışmada ölçüt örneklem dahilinde seçilen “QNB Sigorta Bugünü Bugün Yaşa” reklamı metinlerarasılık perspektifinden incelenmektedir. Metinlerarasılık perspektifinden bakıldığında; araştırmaya konu olan reklam anlatısıyla ‘bilinçli farkındalığın’ başat kavramları (Kabat-Zinn, 2019) arasında “*anıştırma* (allusion)” kavramı (Aktulum, 2020) özelinde bir bağ bulunduğu söylenebilir. **Anahtar Kelimeler:** Bilinçli Farkındalık, Reklam Anlatısı, Metinlerarasılık, Marka Konumlandırma, QNB Sigorta Bugünü Bugün Yaşa.

A Study on “Mindfulness” in Advertising Narrative

ABSTRACT

For many years, the concept of ‘mindfulness’, which has been considered only as a type of personal development concept, is now a field of study accepted by many different disciplines, especially psychology and psychiatry. ‘Mindfulness’, which can be defined as individuals’ ability to cognitively manage their stress by accepting their experiences in their life journeys as non-judgmentally and consciously as possible,

* Doktor Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, cansu.mayadagli@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8919-0880

Sigorta firmaları tüketicilerine sunacakları hizmetlerin yapısı gereği “güven ve güvenlik” duygularıyla yakından ilişkili bir sektördür (Mende ve diğerleri, 2013: 130). Bu sebeple; sigorta reklamlarının anlatıları sıklıkla ‘güven duygusu’ üzerinden inşa edilerek; bu sayede tüketiciyi satın alma konusunda ikna etmek amaçlanır. Sigorta reklamlarının en genel perspektiften retorik yapısı incelendiğinde; “korku çekiciliğinin” bu reklamlarda tüketicilere duygusal anlamda güvenli alan sağlama vaadiyle aslında bir tür satın alma “motivasyonu” yaratmak amacıyla sıklıkla kullanıldığına rastlanılır (Elden ve Bakır, 2010: 279). Bu genel akımın tersine; tıpkı yıllar önce “Seven Up” markasının kendisini “Kola Olmayan (Uncola)” olarak tanımlayarak sektöründeki diğer soğuk içecek markalarının anlatılarının zıddına bir konumlandırma tercih etmesini hatırlatır şekilde (Ries ve Trout, 2013: 53), pazardaki birçok sigorta markasından farklı bir konumlandırma stratejisini hayata geçirerek, tüketicilerle reklam anlatısının tüm katmanlarıyla tamamen olumlu duygulanımlar yaratarak güvenli ve sürdürülebilir bir bağ kurmayı amaçlayan QNB Sigorta “Bugünü Bugün Yaşa” reklamında ‘bilinçli farkındalık (mindfulness)’ kavramının ‘tür dışı metinlerarasılık’ sayesinde merkeze alındığı bir anlatı inşa edilmiş ve ‘tüketicileri korkutmadan onlara güven veren’ bir sigorta markası imajı yaratılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akcan, B. ve Erdoğan, M. G. (2021). “Reklamın Metinlerarası Doğası”, *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 4(1), ss. 72-93.
- Akçakanat, T. ve Köse, S. (2018). “Bilinçli Farkındalık (Mindfulness): Kavramsal Bir İnceleme”, *International Journal of Business Economics and Management Perspectives*, 2(2), ss. 16-28. doi:10.29228/ijbemp.6725
- Aktulum, K. (2020). *Metinlerarasılık // Göstergelerarasılık*. Ankara.: Kanguru Yayınları.
- Alfaro, M. J. M. (1996). “Intertextuality: Origins and Development of the Concept”, *Atlantis*, 18(1/2), 268-285.
- Altun, Ü. (2024). Pınar Kuriş; “Bugün, bugünü yaşa’ diyerek müşterilerimizin an’da kalabilmelerini hedefliyoruz”. *Sigorta Life*. 3 Ocak 2025 tarihinde <https://www.sigortalifedergi.com/pinar-kuris-bugun-bugunu-yasa-diyerek-musterilerimizin-anda-kalabilmelerini-hedefliyoruz>
- Atalay, Z. (2023). Şefkat: Zorlayıcı duygu ve durumlarla yaşayabilme sanatı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Atalay, Z. (2024). *Mindfulness Bilinçli Farkındalık*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bakhtin, M. M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays*. (C. Emerson ve M. Holquist, Çev.). Austin: University of Texas Press.

- Bayraktar, A., Uslay, C. ve Ndubisi, N. O. (2015). The role of mindfulness in response to product cues and marketing communications. *International Journal of Business Environment*, 7(4), 347-372. doi:10.1504/IJBE.2015.073180
- Bayram, Derya. ve Çönkü, D. T. (2022). *Mindfulness-Bilinçli Farkındalık:Aileler ve Eğitimciler için Uygulamalı El Kitabı*. Ankara.: Nobel.
- Berger, A. A. (2018). *Medya Çözümleme Teknikleri*. (U. Gündüz, E. Öngün, A. Akın ve A. Okan, Çev.). Ankara.: Nobel.
- Berger, A. A. (2022). *Kültür eleştirisi:Kültürel kavramlara giriş*. (Ö. Emir, Çev.). İstanbul.: Alfa Araştırma.
- Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N. D., Carmody, J., ... Devins, G. (2004). Mindfulness: A Proposed Operational Definition. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11(3), 230-241.
- Cook, G. (2001). *Discourse of Advertising*. Great Britain: Taylor & Francis. https://www.academia.edu/31884228/Discourse_of_advertising_by_guy_cook adresinden erişildi.
- Çatak, P. D. ve Ögel, K. (2010). Mindfulness Based Therapies and Therapeutic Processes. *Turkish Journal Clinical Psychiatry*, 13(2), 85-91.
- Elden, Müge. ve Bakır, U. (2010). *Reklam Çekicilikleri: Cinsellik, Mizah, Korku*. İstanbul.: İletişim.
- Fiske, J. (2012). *Popüler Kültürü Anlamak*. (S. İrvan, Çev.). İstanbul.: Parşömen.
- Garg, R., Bansal, S., Rathi, R. ve Bhowmick, S. (2024). Mindful consumption – A systematic review and research agenda. *Journal of Cleaner Production*, 459, 142373. doi:10.1016/j.jclepro.2024.142373
- Gordon, J. M. ve Schaller, T. K. (2014). The role of mindfulness in entrepreneurial market analysis. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 16(1). doi:10.1108/JRME-02-2013-0005
- Gupta, S. ve Sheth, J. (2023). Mindful consumption: Its conception, measurement, and implications. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 52(5), 1531-1549. doi:10.1007/s11747-023-00970-2
- Gupta, S. ve Verma, H. (2019). Mindful Consumption Behaviour: Scale Development and Validation. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.3907446
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe- Yöntem- Analiz*. Ankara.: Seçkin.
- Hitchcock, L. A. (2015). *Kuramlar ve Kuramcılar: Çağdaş Düşüncede Antik Edebiyat*. (S. Pekşen, Çev.). İstanbul.: İletişim.
- <https://mediacat.com/felis-odulleri-2024-ikinci-gun-kazananlar-liste/>. (2024, 8 Kasım). Felis 2024'te ödüller sahiplerini bulmaya devam ediyor—MediaCat. 3 Ocak 2025 tarihinde <https://mediacat.com/felis-odulleri-2024-ikinci-gun-kazananlar-liste/> adresinden erişildi.
- <https://www.effieturkiye.org/kazananisler/>. (2024). Effie Awards Türkiye. 3 Ocak 2025 tarihinde <https://www.effieturkiye.org/kazananisler/> adresinden erişildi.

- <https://www.etturkiye.org/media/50888/4853.pdf>. (2024).
- <https://www.etturkiye.org/kazananisler/>.
- <https://www.youtube.com/watch?v=MXgbYaC2hLY>. (2023, 27 Kasım).
Bugün, Bugünü Yaşa | QNB Sigorta. 3 Ocak 2025 tarihinde
<https://www.youtube.com/watch?v=MXgbYaC2hLY> adresinden
erişildi.
- Kabat-Zinn, J. (2021). *Mindfulness'in İyileştirici Gücü*. (F. Tarımtay ve G. Demirci, Çev.). İstanbul: Diyojen Yayıncılık.
- Kabat-Zinn, John. (2019). Yeni başlayanlar için farkındalık: Yaşadığınız andan itibaren olan hayatınızın değerini bilin. (S. S. Tezcan, Çev.). İstanbul: Pegasus.
- Kabat-Zinn, Jon. (2023). *Gittiğin Her Yere Kendini De Götürürsün: Zihnin Bedenin ve "Şimdi" nin Gücü*. (E. Kayurtar, Çev.). İstanbul: Diyojen Yayıncılık.
- Karaburğu, O. (2008). Postmodern Anlatılarda Zaman, Hece Modernizmden Postmodernizme Özel Sayısı, 138 /139 /140, 363-367.
- Karaduman, İ. (2023). Bibliographic Analysis of Mindfulness Concepts in Marketing Literature. *Florya Chronicles of Political Economy*, 9(1), 1-13.
- Kaytaz Y, M. (2020). Investigation of mindfulness in terms of impulsivity and impulse buying behaviour. *Pressacademia*, 11, 1-6. doi:10.17261/Pressacademia.2020.1229
- Kılınçarslan, S. (2016). Reklam metinlerindeki metinlerarasılık ilişkilerinin Axe deodorant reklam filmleri örneğinde incelenmesi. *İstanbul Journal of Social Sciences.*, (14), 47-74.
- Kıray, F. (2013). Beş Boyutlu Bilinçli Farkındalık Ölçeğini Türkçe'ye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Kristeva, J. (1986). Word, Dialog and Novel. M. Toril (Ed.), *The Kristeva Reader* içinde (ss. 34-61.). New York.: Columbia University Press.
- Kumar, R., Prabha, V., Kumar, V. ve Saxena, S. (2024). Mindfulness in marketing & consumption: A review & research agenda. *Management Review Quarterly*, 74(2), 977-1001. doi:10.1007/s11301-023-00323-x
- Kumar, S. ve Panda, T. K. (2024). Mindful consumption: Cultivating sustainable consumption behavior for food and clothing through mindfulness among Generation Z. doi:10.1108/JCM-02-2023-5857
- Linehan, M. M. (2015). *DBT® Skills Training Handouts and Worksheets*. New York: Guildford Press.
- Malhotra, N. K., Lee, O. F ve Uslay, C. (2012). Mind the gap. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 29(6), 607-625. doi:10.1108/02656711211245629
- Mende, M., Bolton, R. N. ve Bitner, M. J. (2013). Decoding Customer–Firm Relationships: How Attachment Styles Help Explain Customers' Preferences for Closeness, Repurchase Intentions, and Changes in

- Relationship Breadth. *Journal of Marketing Research*, 50(1), 125-142. doi:10.1509/jmr.10.0072
- Nas, A. (2015). Kadına yönelik simgesel şiddet aracı olarak temizlik ürünleri reklamlarının eleştirel analizi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (24), 11-30.
- Ndubisi, N. (2012). Relationship quality: Upshot of mindfulness-based marketing strategy in small organisations. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 29(6), 626-641. doi:10.1108/02656711211245638
- Ndubisi, N. O. (2014). Consumer Mindfulness and Marketing Implications. *Psychology & Marketing*, 31(4), 237-250. doi:10.1002/mar.2069
- Nemčoková, K. (2014). Multigeneric Intertextuality in Advertising: Discourse Strategy from a Cognitive Perspective. *Topics in Linguistics*, 13. doi:10.2478/topling-2014-0006
- Odabaşı, Y. (2019). Postmodern Pazarlamayı Anlamak: Değişimler, Yönelimler, Esintiler. İstanbul.: The Kitap.
- Özyeşil, Z. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayış Düzeylerinin Bilinçli Farkındalık, Kişilik Özellikleri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi., Konya.
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N. ve Hoagwood, K. (2013). Purposeful Sampling for Qualitative Data Collection and Analysis in Mixed Method Implementation Research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533-544. doi:10.1007/s10488-013-0528-y
- Pollak, S. M., Pedulla, T. ve Siegel, R. D. (2021). *Mindfulness: Farkındalık Temelli Psikoterapi Becerileri*. (S. M. Gürdoğan, Çev.). İstanbul.: Apamer Psikoloji Yayınları.
- Ries, Al. ve Trout, Jack. (2013). *Konulandırma: Tüketicinin Zihnini Fethetme Savaşı*. İstanbul.: Mediacat.
- Sarup, M. (2019). *Post-yapısalcılık ve Postmodernizm*. (A. Güçlü, Çev.). Ankara.: Pharmakon Yayınevi.
- Sheth, J., Sethia, N. ve Srinivas, S. (2011). Mindful consumption: A customer-centric approach to sustainability. *Mindful consumption: A customer-centric approach to sustainability.*, 21-39. doi:10.1007/s11747-010-0216-3
- Siegel, R. D. (2023). Mindfulness: Bir çözüm yolu. B. Uzun (Çev. Ed.), *Mindfulness: Günlük Sorunlar için Çözümler* içinde. İstanbul.: Nobel Yaşam.
- Sigortacı Gazetesi. (2023, 28 Kasım). QNB Sigorta yeni reklam kampanyası ile 'Bugün, Bugünü Yaşa' diyor -. *Sigortacı Gazetesi*. <https://sigortacigazetesi.com.tr/qnb-sigorta-yeni-reklam-kampanyasi-ile-bugun-bugunu-yasa-diyor/> adresinden erişildi.
- Südaş,D., H. (2021). Bilinçli Farkındalık Yaklaşımı. M. İ. Yağcı & S. Çabuk (Ed.), *Pazarlama Teorileri 2* içinde (ss. 235-249). İstanbul.: Mediacat.

- Trendwatching. (2009). Trendwatching.com's November 2009 Trend Briefing covering "NOWISM". 23 Aralık 2024 tarihinde <https://www.trendwatching.com/trends/nowism> adresinden erişildi.
- Uzun, B. ve Kral, T. (2021). Fark et, anda kal; namıdiğer Mindfulness: Farkandalık uygulamalarının dünü, bugünü ve kültürümüze duyarlılığı. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 4(1), 15-27. doi:10.47477/ubed.783928
- Ülger, B. (2021). Reklamda postmodern kültürel analiz: Yeni modernlik tecrübesinde ürünün estetikleştirilmesine dair bir inceleme. Ö. Güllüoğlu (Ed.), *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri: Görsel Metin Çözümleme*. içinde (ss. 170-234). Ankara.: Ütopya.
- Williams, M. ve Penman, D. (2020). *Mindfulness—Zıvanadan Çıkmış Bir Dünyada Huzur Bulmak İçin 8 Haftalık Bir Rehber*. (B. Haktanır Selen, Çev.). İstanbul.: Diyojen.
- Wilson, J. (2016). Selling Mindfulness: Commodity Lineages and the Marketing of Mindful Products. R. E. Purser, D. Forbes ve A. Burke (Ed.), *Handbook of Mindfulness: Mindfulness in Behavioral Health*. içinde (ss. 109-119). Switzerland.: Springer. doi:10.1007/978-3-319-44019-4_8
- Yüksel, S. ve Şener, A. (2023). Materyalist Tüketim veya Azaltılmış Tüketim: Bilinçli Farkındalık Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 1178-1195. doi:10.20491/ isarder.2023.1643

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

Pazarlama 6.0: Değişen Tüketici ve Marka Etkileşimi Üzerine Tekno-Bilimsel Pazarlama Odaklı Bir İnceleme

Özgün Arda KUŞ¹ - Asena Irmak YAVUZ²

ÖZET

Bu çalışmanın ana teması, teknoloji ve dijitalleşmenin pazarlama ve endüstri alanındaki evrimsel etkilerine dair bir literatür taraması yapmak ve özellikle son dönemlerde popüler hale gelen “Pazarlama 6.0” kavramını açıklamaktır. Çalışma kapsamında ürün odaklı dönemi belirten Pazarlama 1.0, müşterinin istek beklentilerinin ön plana çıktığı Pazarlama 2.0, değer oluşturmaya ve korumaya yönelik anlayışın benimsendiği Pazarlama 3.0, teknolojik gelişmelerin ön plana çıktığı Pazarlama 4.0 ve söz konusu bu gelişmelerin pazarda hakimiyetinin arttığı Pazarlama 5.0 kavramlarına kısaca değinilmiştir. Pazarlama kavramının doğuşuna ve gelişimine aracılık eden endüstri dönemleri ele alınmış, aralarındaki ilişkiler vurgulanmıştır. Ayrıca yeni nesil olarak kuşak olarak adlandırılan Z ve Alfa kuşaklarının özellikleri ve markalardan beklentileri tartışılmıştır. Pazarlama 6.0 temelde, insan ve teknoloji entegrasyonuna odaklanarak, yapay zekâ (AI), artırılmış gerçeklik (AR), sanal gerçeklik (VR), nesnelerin interneti (IoT), uzamsal bilgisayar, Blockchain, fijiital deneyim gibi teknolojilerin pazarlama stratejilerinde nasıl kullanıldığını vurgulamaktadır. Bu dönem sanal uzam ile gerçekliğin iç içe geçtiği bir dönemi betimlemekte ve bu çalışma söz konusu olan bu kavramları tartışma amacı gütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pazarlama 6.0, Pazarlama Evreleri, Fijital Deneyim, Endüstriyel Gelişim, Kuşak Çalışmaları

Marketing 6.0: A Techno-Scientific Marketing Focused Review on Changing
Consumer and Brand Interaction

ABSTRACT

The main theme of this study is explaining the “Marketing 6.0” concept which is lately became popular and doing a literature review about technology and evolutionary effects of digitalization in industry field. Within the scope of the study, the concept of Marketing 1.0 which indicates product focused, Marketing 2.0 where costumer demands and expectations come to the fore, Marketing 3.0 where the understanding of creating and protecting value is adopted, Marketing 4.0 where technological developments come to the fore and Marketing 5.0 where these developments increase their dominance in market are briefly mentioned. The industrial periods that mediated the birth and development of the marketing concept were dis-

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, mail: ozgunarda.kus@uskudar.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1487-3772

² Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

avantajını sürdürmesini mümkün kılan bir paradigma değişimi sunmaktadır. Teknolojiyi insan odaklı değerlerle harmanlayan bu yaklaşım, sadece bugünün değil, geleceğin pazarlama stratejilerinin de temelini oluşturmaktadır. Pazarlama 6.0'ın önemi, teknolojiyi yalnızca bir araç olarak görmek yerine, onu insanın ihtiyaçlarını karşılayan ve değer odaklı bir ekosisteme dönüştürmesinden kaynaklanmaktadır. Sürdürülebilirlik, sosyal sorumluluk, kişiselleştirme ve sürekli iletişim gibi unsurlar, bu yeni pazarlama anlayışının temel taşlarıdır.

Günümüzde geleceği kestirebilmek hiç olmadığı kadar zor bir hal almıştır. Sürekli gelişen teknolojik dinamikler yarını yeniliklere hazırlamaktadır. Pazarlama 6.0'dan sonraki süreçte muhakkak ki farklı kavramları ve farklı beklentileri konuşacağız. Daha kişiselleştirilmiş bir pazarlama deneyimi yaşanacağı, sürdürülebilirliğe ve ekolojik değerlere önem veren markaların artacağı, beklenti ve tercihleri yeni nesil olarak adlandırdığımız kuşakların yönlendirileceği, geleceğin pazarlamasının şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Beyaz, R. (2020). “Z Kuşağı Tüketicilerin Kişilik Özellikleri ve Bilinçli Tüketim Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, ss. 51-69.
- Demirel, Z. (2021). “Çalışma Hayatında Geleceğin İnsan Kaynağı: Alfa Kuşağı”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, ss. 1796-1827. doi:10.26466/opus.895924
- Demirezen, B. (2019). “Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Turizm Sektöründe Kullanılabilirliği Üzerine Bir Literatür Taraması”, *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, ss. 1-26.
- Eğilmez, M. (2018). “Endüstri 4.0”, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, ss. 264-271.
- Henning, K. (2013). *Recommendations for Implementing the Strategic Initiative INDUSTRIE 4.0*, Final Report of the Industrie 4.0 Working Group, Acatech National Academy of Science and Engineering.
- İpek, A. (2020). “Artırılmış Gerçeklik, Sanal Gerçeklik ve Karma Gerçeklik Kavramlarında İsimlendirme ve Tanımlandırma Sorunları”, *İDİL Dil ve Sanat Dergisi*, ss. 1061-1072. doi:10.7816/iddil-09-71-02
- Jacobs, F. ve Chase, R. (2024). *Operations and Supply Chain Management*, A.B.D: McGraw Hill.
- Jarek, K. ve Mazurek, G. (2019). “Marketing and Artificial Intelligence”, *Central European Business Review*, ss. 46-56.
- Jiménez-Zarco, A., Rospigliosi, A., Martínez-Ruiz, M. ve Izquierdo-Yusta, A. (2017). “Marketing 4.0: Enhancing Consumer-Brand Engagement through Big Data Analysis”, (Eds.) H. Kaufmann ve M.

- Panni, içinde *Socio-Economic Perspectives on Consumer Engagement and Buying Behavior* (ss. 94-117). New York: IGI Global.
- Kotler, P. ve Setiawan, I. (2010). *Marketing 3.0*. U.S.: John Wiley & Sons Inc.
- Kotler, P., Kartajayave, H. ve Setiawan, I. (2023). *Marketing 6.0: The Future Is Immersive*. NY: Wiley.
- Köse, N. ve Yengin, D. (2018). "Dijital Pazarlamadan Fijital Pazarlamaya Geçiş Örneği Olarak Arttırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Pazarlama Üzerindeki Katkılarının İncelenmesi", *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, ss. 1309-1352.
- Mai, Q. (2023). "Considering Different Aspects of Digital and Social Media Marketing to Attract Generation Z and Alpha as the Primary Customer", Yayınlanmamış Lisans Tezi. LAB University of Applied Sciences .
- Meta. (2021). The Metaverse and How We'll Build It Together -- Connect 2021. Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=Uvufun6xer8>
- Movahed, A., Movahed, A. ve Nozari, H. (2024). "Opportunities and Challenges of Marketing 5.0". (Eds.) H. Irani ve H. Nozari, içinde *Smart and Sustainable Interactive Marketing* (ss. 1-21). New York: IGI Global.
- Perez, E. (2023). "Generation Alpha Interaction with Social Media for Marketing to Effectively Reach This Cohort", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. University of Applied Sciences.
- Pierro, M. (2017). "What Is the Blockchain?", *Computing in Science & Engineering*, ss. 92-95. doi:10.1109/MCSE.2017.3421554
- Riva, G. ve Wiederhold, B. (2022). "What the Metaverse is (Really) and Why We Need to Know About It", *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, ss. 355-359, doi:<https://doi.org/10.1089/cyber.2022.0124>
- Silvestru, C., Ifrim, A., Oncioiu, I., Lupescu, M.-E. ve Ramido, S. (2021). "AR & VR Marketing: When and Where?", *Sciendo*, ss. 664-671. doi:10.2478/picbe-2021-0062
- Şentürk, E., Kartal, C. ve İşcan, R. (2023, 06). "Visibility of Artificial Intelligence Applications in Digital Marketing on WOS", *Scientific Journal of Innovation and Social Sciences Research*, ss. 27-42.
- Vermesan, O. ve Friess, P. (2014). *Internet of Things Applications - From Research and Innovation to Market Deployment*. Denmark: River Publishers.
- Wang, H., Ning, H., Lin, Y., Wang, W., Dehelim, S., Farha, F., Daneshmand, M., vd. (2023). "A Survey on the Metaverse: The State of the Art, Technologies, Applications, and Challenges", *Internet of Things Journal*, ss. 14671-14688.

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

AI Pazarlama: Yeni Bir Paradigma

Bilal KIR*

ÖZET

Yapay zekâ (AI) teknolojileri, pazarlamanın temel dinamiklerini yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir. AI destekli teknolojiler müşterilerle olan iletişim biçimini yeni bir forma sokmakta, şirketlerin karlılık ve büyüme stratejilerine pozitif yönde etki etmeyi amaçlamakta, bir diğer yandan da müşterilerin marka bağlılığını oluşturmayı ya da devam ettirmeyi hedeflemektedir. AI aracılığı ile müşterilerden elde edilen veriler işlenmekte, müşterilerin tercihlerine bir anlamda yön verilmektedir. Müşterilerin sınıflandırılabilmesi, olası hareketlerinin tahmin edilebilmesi ve basit görevlerin AI tarafından üstlenilmesi, pazarlama alanında şirketlerin daha özgür davranabilmesini sağlamış ve kontrolü elinde tutan bir gücü onlara tanımıştır. Bugün şirketler tüketicilere, onların yerine “işlerini yapan” AI destekli teknolojileri pazarlamaktadır. Kendi kendini kullanan otomobiller, müşterinin ne istediğini bilen siteler ne giyileceğine karar veren AI stilistler, anında sorun çözen AI sohbet robotları ya da bir ortamdaki güvenliği sağlayan AI destekli robotlar... Bunca işin bir insan yerine bir robot tarafından yapılabiliyor olması tüketici tarafında ise heyecan verici olarak karşılanmaktadır. AI'nin pazarlamada kişiselleştirme süreçleri de dönüşmektedir. Genel Yapay Zekâ (GAI) araçları, müşteri davranışlarını analiz ederek hiper-kişiselleştirilmiş öneriler ve stratejiler sunmakta, böylece müşteri deneyimini ve memnuniyetini artırmaktadır. “Düşünen” AI, veriye dayalı kişiselleştirme sağlarken, “hisseden” AI, duygusal bağlar kurarak etkileşimi ilişki odaklı hale getirir. AI'nin otomasyon ve tahminsel analiz yetenekleri, pazarlamayı daha hedef odaklı ve verimli kılarak marka-müşteri ilişkilerini güçlendirmektedir. AI destekli pazarlamanın etik boyutları ve olası risklerini ele almak gerekmektedir. AI'nin veri toplama ve analiz etme yetenekleri, müşteri gizliliği ve mahremiyet gibi kritik etik sorunları gündeme getirirken, bu verilerin bireylerin özgür iradelerini etkileyebilecek şekilde kullanılma riski de bulunmaktadır. Bunun yanında, AI'nin pazarlama süreçlerindeki kişiselleştirme ve otomasyon avantajları, işletmelere müşteri deneyimlerini iyileştirme ve daha hedef odaklı stratejiler geliştirme fırsatları sunmaktadır. Ancak, şeffaflık ve veri güvenliği eksikliği, tüketicilerde güvensizlik yaratabilmekte ve işletmelerin itibarına zarar verme riski taşımaktadır. Etik bir pazarlama stratejisi, veri kullanımında açıklık, müşteri gizliliğine saygı ve güveni artırmaya yönelik süreçleri içermelidir. AI'nin başarılı bir şekilde pazarlamada kullanılabilmesi, teknolojinin etkilerinin dikkatlice değerlendirilmesi ve bu etkilerin hem tüketiciler hem de işletmeler için fayda sağlayacak şekilde yönetilmesiyle mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İletişim Çalışmaları, Yapay Zekâ, Pazarlama, Yeni İletişim Teknolojileri

* Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarım Bölümü, bilal.kir@omu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9778-1453>

bu süreçte şeffaflık ve veri güvenliği gibi kritik etik unsurların göz ardı edilmemesi gerektiğini de göstermektedir. Ayrıca, tüketicilerin AI'ye duyduğu güvenin, bu teknolojinin pazarlama alanında benimsenmesini ve başarısını doğrudan etkilediği açıkça görülmektedir.

AI'nin sağladığı avantajlara rağmen, veri gizliliği ihlalleri, önyargılı algoritmalar ve etik olmayan manipülasyon riskleri, bu teknolojinin zorluklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle işletmelerin, yalnızca AI'nin sunduğu fırsatlara odaklanmak yerine, bu teknolojiyi kullanırken sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri gerekmektedir. Du ve Xie'nin (2021) belirttiği gibi, ürünlerin çok işlevsellik, etkileşim ve AI zekâ seviyesi gibi özelliklerine dayanarak etik sorunları değerlendirmek ve buna uygun Kurumsal Sosyal Sorumluluk stratejileri geliştirmek, bu sürecin merkezinde yer almalıdır.

Sonuç olarak, AI'nin pazarlamada etkin bir araç olarak kullanılabilmesi, hem teknolojinin etik sınırlar içinde yönetilmesine hem de tüketicilerin güvenini kazanmaya bağlıdır. İşletmeler, AI'nin şeffaflığını artırarak ve veri güvenliğini ön planda tutarak bu teknolojiye yönelik güveni pekiştirebilir ve bu sayede pazarlama stratejilerinde uzun vadeli başarı elde edebilir. AI'nin sunduğu fırsatlar, etik bir çerçeve içinde kullanıldığında hem işletmelere hem de tüketicilere sürdürülebilir bir değer yaratma potansiyelini barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anderson, C. ve Dill, K. (2000). "Video Games and Aggressive Thoughts, Feelings, and Behavior in The Laboratory and in Life", *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(4), ss. 772 - 790. DOI: 10.1037//O022-3514.78.4.772
- Bennett, R. (26.01.2023). 6 Ways CHATGPT May Change Digital Customer Experience, Erişim Adresi: <https://www.cmswire.com/digital-experience/6-ways-chatgpt-may-change-digital-customer-experience/>
- Brush, K. ve Scardina, J. (2021). Chatbot. Erişim Adresi: <https://www.techtarget.com/searchcustomerexperience/definition/chatbot>
- Davenport, T., Guha, A., Grewal, D. ve Bressgott, T. (2020). "How Artificial Intelligence Will Change the Future of Marketing", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48, ss. 24-42. DOI:10.1007/s11747-019-00696-0
- De Bruyn, A., Viswanathan, V., Beh, Y. S., Brock, J. K., ve Von Wangenheim, F. (2020). "Artificial Intelligence and Marketing: Pitfalls and Opportunities", *Journal of Interactive Marketing*, 51(1), ss. 91-105. <https://doi.org/10.1016/j.intmar.2020.04.007>

- Du, S. ve Xie, C. (2021). "Paradoxes of Artificial Intelligence in Consumer Markets: Ethical Challenges and Opportunities", *Journal of Business Research*, 129, ss. 961-974. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.08.024>
- Eriksson, T., Bigi, A., ve Bonera, M. (2020). "Think with Me, or Think for Me? On the Future Role of Artificial Intelligence in Marketing Strategy Formulation", *The TQM Journal*, 32(4), ss. 795-814. DOI: 10.1108/TQM-12-2019-0303
- Glikson, E. ve Williams Woolley, A. (2020). "Human Trust in Artificial Intelligence: Review of Empirical Research", *Academy of Management Annals*, 14(2), ss. 627-660. <https://doi.org/10.5465/annals.2018.0057>
- Gonçalves, A. R., Pinto, D. C., Rita, P. ve Pires, T. (2023). "Artificial Intelligence and Its Ethical Implications for Marketing", *Emerging Science Journal*, 7(2), ss. 313-327. DOI: 10.28991/ESJ-2023-07-02-01
- Guni, A., Normahani, P., Davies, A. ve Jaffer, U. (2021). "Harnessing Machine Learning to Personalize Web-Based Health Care Content", *Journal of Medical Internet Research*, 23(10), e25497. DOI: 10.2196/25497
- Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., Singh, Ravi P., ve Suman, R. (2022). "Artificial Intelligence (AI) Applications for Marketing: A Literature-Based Study", *International Journal of Intelligent Networks*, 3, ss. 119-132. <https://doi.org/10.1016/j.ijin.2022.08.005>
- Hauhhey, C. (07.10.2021). 12 Incredible Benefits of Chatbots and How to Get Them All. *Engagebay* <https://www.engagebay.com/blog/benefits-chatbots/> (03.12.2024).
- Hildebrand, C. (2019). "The Machine Age of Marketing: How Artificial Intelligence Changes the Way People Think, Act, and Decide", *NIM Marketing Intelligence Review*, 11(2), ss. 10-17. <https://doi.org/10.2478/nimmir-2019-0010>
- Huang, Ming-Hui, ve Rust, Roland T. (2021). "A Strategic Framework for Artificial Intelligence in Marketing", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 49, ss. 30-50. <https://doi.org/10.1007/s11747-020-00749-9>
- Kerner, S. M. (07.03.2023). Einstein AI was Good, but Salesforce Claims Einstein GPT is Even Better, Erişim Adresi: <https://venturebeat.com/ai/einstein-ai-was-good-but-salesforce-claims-einstein-gpt-is-even-better/> (03.12.2024).
- King, K. (2019). *Using Artificial Intelligence in Marketing: How to Harness AI and Maintain the Competitive Edge*. Kogan Page Publishers.
- Nguyen, M., Chen, Y., Nguyen, T. H., Habashi, S. S., Quach, S. ve Thachon, P. (2023). "Artificial Intelligence (AI)- Driven Services. Communication Support, Assistance for Decision-making, and Enhanced Customer Experience Service", içinde *Artificial Intelligence for*

- Marketing Management*, (Eds.) P. Taichon ve S. Quach. Newyork: Routledge, ss. 76-95.
- Roberts, J. ve David, M. (2016). "My Life Has Become a Major Distraction from My Cell Phone: Partner Phubbing and Relationship Satisfaction Among Romantic Partners", *Computers in Human Behavior*, 54, ss. 134-141. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.07.058>
- Samaha, M. ve Hawi, N. (2016). "Relationships Among Smartphone Addiction, Stress, Academic Performance, and Satisfaction with Life", *Computers in Human Behavior*, 57, ss. 321-325. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.12.045>
- Van Esch, P. ve Stewart Black, J. (2021). "Artificial Intelligence (AI): Revolutionizing Digital Marketing", *Australasian Marketing Journal*, 29(3), ss. 199-203. <https://doi.org/10.1177/18393349211037684>
- Vesanen, J. ve Raulas, M. (2006). "Building Bridges for Personalization: A Process Model for Marketing", *Journal of Interactive Marketing*, 20(1), ss. 5-20. <https://doi.org/10.1002/dir.20052>
- Xu, Y., Shieh, C., Van Esch, P. ve Ling, I. (2020). "AI Customer Service: Task Complexity, Problem-Solving Ability, and Usage Intention", *Australasian Marketing Journal*, 28(4), ss. 189-199. DOI:10.1016/j.ausmj.2020.03.005

B E Ő İ N C İ B Ö L Ü M

Markaların Pazarlama İletişiminde Yapay Zekâ Kullanımı

Ömer ÇAKIN* - Mahmut Fevzi CENGİZ**

ÖZET

Teknolojinin hızla gelişmesi ve dönüşmesi, günümüz yaşamında önemli değişimlere yol açmıştır. Özellikle internet teknolojilerindeki ilerlemeler, veri erişimi ve depolama süreçlerinin kolaylaşması, bu alanda birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Büyük veri, nesnelerin interneti, veri analitiği ve yapay zekâ gibi teknolojiler, çağımızda geniş çaplı etkilere sahiptir. Bu çalışmada, yapay zekânın işletmelerin pazarlama iletişimi sürecindeki rolü üzerinde durulmuştur. Yapay zekâ, pazarlama iletişimi, müşteri verilerinin analizi, satın alma süreçleri ve müşteri etkileşimlerinin iyileştirilmesi gibi pek çok alanda işletmelere stratejik avantajlar sunmaktadır. Yapay zekânın işletmelerin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında doğru kararlar almalarına yardımcı olduğu ve hedef kitleleriyle daha etkili bir iletişim kurmalarını sağladığı görülmektedir. Ayrıca, yapay zekâ teknolojileri, müşteri davranışlarını hızlı ve doğru bir şekilde analiz ederek, daha özelleştirilmiş pazarlama kampanyalarının oluşturulmasına olanak tanımaktadır. Sonuç olarak, yapay zekâ, pazarlama iletişimi faaliyetlerinde ayrıntılı ve ölçülebilir tahminler sunarak dönüşüm oranlarını artırma ve müşteri sadakatini güçlendirme potansiyeli taşımaktadır. İşletmeler, bu teknolojiyi kullanarak daha verimli, hedef odaklı ve etkili pazarlama stratejileri geliştirebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pazarlama İletişimi, Marka, Yapay Zekâ, Tüketici Davranışları

Use of Artificial Intelligence in Brands' Marketing Communications

ABSTRACT

The rapid development and transformation of technology has led to significant changes in today's life. In particular, advances in internet technologies and the ease of data access and storage processes have brought about many innovations in this field. Technologies such as big data, internet of things, data analytics and artificial intelligence have wide-ranging effects in our age. This study focuses on the role of artificial intelligence in the marketing communication process of businesses. Artificial intelligence offers strategic advantages to businesses in many areas such as marketing communication, analyzing customer data, improving purchasing processes and customer interactions. It is seen that artificial intelligence helps businesses make the right decisions in the planning, implementation and evaluation stages and

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo TV ve Sinema Bölümü, omer.cakin@omu.edu.tr

** Öğr. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya Ereğli Kemal Akman Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, mahmutfevzi.cengiz@erbakan.edu.tr

lama iletişimde bu anlamda önemli bir rol üstlenerek, işletmelere etkili ve kişiselleştirilmiş veriler sunmaktadır.

Yapay zekâ, işletmeler için kullanıcı verilerini analiz ederek, satış süreçlerini optimize etme ve stok yönetimini daha verimli hale getirme gibi birçok alanda kolaylık sunmaktadır. Şirketler, yapay zekâ algoritmaları ile kişiselleştirilmiş hizmetler sunarak müşterilerine daha uygun ürün ve hizmetler önermektedir. Böylelikle satın alma süreçlerini hızlandırmakta ve müşteri sadakatini artırmaktadır.

KAYNAKLAR

- Accenture. (2019). AI: Built to Scale, <https://www.accenture.com/gb-en/insights/artificial-intelligence/ai-investments>. Erişim tarihi: 16.11.2024.
- Avcı, Ö. (2024). “Yapay Zekâ ve Medya: Etik Bir Bakış”, *International Ege Congress on New Media and Communication*, 23-24 Ekim, ss. 391-401, İzmir/Türkiye.
- Aylak, B. L., Oral, O. ve Yazıcı, K. (2021). “Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi Tekniklerinin Lojistik Sektöründe Kullanımı”, *El-Cezeri*, 8(1), ss. 74-93.
- Bol, N., Dienlin, T., Kruikemeier, S., Sax, M., Boerman, S. C., Strycharz, J., Helberger, N., ve de Vreese, C. H. (2018). “Understanding the Effects of Personalization as a Privacy Calculus: Analyzing SelfDisclosure Across Health, News, and Commerce Contexts†”, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 23(6), ss. 370-388. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmy020>
- Bozkurt, İ. (2004). İletişim Odaklı Pazarlama: Tüketiciden Müşteri Yaratmak, İstanbul: MediaCat.
- Brobbe, E. E., Ankrah, E., Kankam, P. K. (2021). “The Role of Artificial Intelligence in Integrated Marketing Communications. A case study of Jumia Online Ghana”, *Inkanyiso, Jnl Hum & Soc Sci*, 13(1), ss. 120-136.
- Campbell, C., Sands, S., Ferraro, C., Tsao, H.Y.J. ve Mavrommatis, A. (2020). “From Data to Action: How Marketers Can Leverage AI”, *Business Horizons*, 63(2), ss. 227-243.
- Chandra, S., Verma, S., Lim, W. M., Kumar ve Donthu, N. (2022). “Personalization in Personalized Marketing: Trends and Ways Forward”, *Psychology & Marketing*, 39(8), ss. 1529-1562.
- Charles R. Taylor (2019). “Editorial: Artificial Intelligence, Customized Communications, Privacy, and the General Data Protection Regulation (GDPR)”, *International Journal of Advertising*, 38:5, ss. 649-650, DOI: 10.1080/02650487.2019.1618032
- Chintalapati, S. ve Pandey, S.K. (2021). “Artificial Intelligence in Marketing: A Systematic Literature Review”, *International Journal of Market Research*, 64(1), ss. 38-68. <https://doi.org/10.1177/14707853211018428>

- Dangi, H. ve Malik, A. (2017). “Personalisation in Marketing: An Exploratory Study”, *International Journal of Internet Marketing and Advertising*, 11(2), ss. 124-136. <https://doi.org/10.1504/IJIMA.2017.084079>
- Davenport, T., Guha, A., Grewal, D. ve Bressgott, T. (2020). “How Artificial Intelligence Will Change the Future of Marketing”, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48(2), ss. 24-42.
- Dias, T., Gonçalves, R., Lopes da Costa, R., Pereira, L. ve Dias, A. (2023). “The Impact of Artificial Intelligence on Consumer Behaviour and Changes in Business Activity Due to Pandemic Effects”, *Human Technology*, 19, 121-128.
- Dumitriu, D. ve Popescu, M.A.M. (2020). “Artificial Intelligence Solutions for Digital Marketing”, *Procedia Manufacturing*, 46, ss. 630-636. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2020.03.090>
- Gayaparsad, K. ve Ramlutchman, N. (2024). “The Influence of Artificial Intelligence (AI) in Transforming Marketing Communications: A Theoretical Review”, *Expert Journal of Marketing*, 12(1), ss. 46-57
- Ghosh, M. ve Thirugnanam, A. (2021). “Introduction to Artificial Intelligence”, *Artificial Intelligence for Information Management: A Healthcare Perspective* içinde, (Ed. K. G. Srinivasa et al.), volume 88, Springer Nature Singapore Pte Ltd. ss. 23-44.
- Girdhar, R. (2023). “The Impact of AI (Artificial Intelligence) on Marketing Techniques”, *New Zealand Herpetology*, 12(3), ss. 5830-5833.
- Günay, M. A. ve Çakın, Ö. (2021). “Covid-19 Pandemi Sürecinde Tüketici Davranışlarında Yaşanan Değişimler”, *Covid-19 Sürecinde İletişimin Değişen Yüzü İçinde* (Ed. G. Çalışır& E. Diker). Konya: Eğitim Yayınları.
- Günay, M. A. (2023). “Halkla İlişkiler Uygulamalarında Yapay Zekânın Kullanımı ve Geleceği”, *İletişim Bilimlerinde Yapay Zekâ İçinde* (Ed. M. A Günay). Konya: Eğitim Yayınları.
- Güven, H. ve Ayvaz-Güven, E. T. (2023). “Yapay Zekâ Uygulamalarının E-Ticarette Kullanımı”, *International Journal of Management and Administration*, 7(13), ss. 69-94.
- Haidar , I. (2024). “Applications of Artificial Intelligence in E-Commerce”, *Journal of Artificial Intelligence General Science*, 5(1), ss. 32-38. <https://doi.org/10.60087/jaigs.v5i1.151>
- Haenlein, M. ve Kaplan, A. (2019). “A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence”, *California Management Review*, 61(4), ss. 5-14.
- He, X. ve Liu, Y. (2024). “Knowledge Evolutionary Process of Artificial intelligence in E-Commerce: Main Path Analysis and Science Mapping Analysis”, *Expert Systems with Applications*, 238, ss. 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.121801>.
- Holsapple, C. W. ve Singh, M. (2000). “Electronic Commerce: From a Definitional Taxonomy Toward a Knowledge-Management View”, *Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce*, 10(3), ss. 149-70. doi:10.1207/S15327744JOCE1003_01.

- Huang, M. H. ve Rust, R. T. (2018). "Artificial Intelligence in Service", *Journal of Service Research*, 21(2), ss. 155–172.
- Huang, M. H. ve Rust, R. T. (2021). "A Strategic Framework for Artificial Intelligence in Marketing", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 49(1), ss. 30-50. <https://doi.org/10.1007/s11747-020-00749-9>
- İslamoğlu, A. H. ve Altunışık, R. (2008). *Tüketici Davranışları*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Jain, V., Malviya, B. ve Arya, S. . (2021). "An Overview of Electronic Commerce (e-Commerce)", *The Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(3), ss. 665–670.
- Kaptein M. ve Parvinen P. (2015). "Advancing Ecommerce Personalization: Process Framework and Case Study", *International Journal of Electronic Commerce*, 3(19), ss. 7-33.
- Karaca, B. ve Telli, G. (2019). "Yapay Zekânın Çeşitli Süreçlerdeki Rolü ve Tahminleme Fonksiyonu", G. Telli (Ed.). *Yapay Zekâ ve Gelecek* içinde (ss. 172-185). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Karimova, G. Z. ve Shirkhanbeik, A. (2019). "Marketing Artificial Intelligence: Creating the AI Archetype for Evoking the Personality Trust", *Academy of Marketing Studies Journal*, 23(4), ss.1–13.
- Kumar V, Rajan B, Venkatesan R. ve Lecinski J. (2019). "Understanding the Role of Artificial Intelligence in Personalized Engagement Marketing", *California Management Review*, 61(4), ss. 135-155.
- Marr, B. (2021). *Yapay Zekâ Devrimi*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- McDuff, D. ve Czerwinski, M. (2018). "Designing Emotionally Sentient Agents", *Communications of the ACM*, 61(12), ss. 74–83.
- Mende, M., Scott, M. L., Van Doorn, J., Grewal, D. ve Shanks, I. (2019). "Service Robots Rising: How Humanoid Robots Influence Service Experiences and Elicit Compensatory Consumer Responses", *Journal of Marketing Research*, 56(4), ss. 535–556.
- Moriuchi, E., Landers, V.M., Colton, D. ve Hair, N. (2021). "Engagement with Chatbots Versus Augmented Reality Interactive Technology in E-Commerce", *Journal of Strategic Marketing*, 29(5), ss. 375-389.
- Murar, P. (2023). "Bridging Personalised Marketing with Artificial Intelligence: An Analysis of Evolution and Future Trends", *Media & Marketing Identity*, 35, ss. 348-355. <https://orcid.org/0000-0002-9496-4374>
- Nilsson, N. J. (2018). *Yapay Zekâ Geçmişi ve Geleceği*, Çev. Mehmet Doğan, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Oracle Türkiye, Yapay Zekâ (AI) nedir? Yapay Zekâ (AI) Nedir? | Erişim tarihi: 10 Kasım, 2024, Erişim Adresi: <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/what-is-ai/>
- Pascucci, F., Savelli, E. ve Gistri, G. (2023). "How Digital Technologies Reshape Marketing: Evidence from a Qualitative Investigation", *Italian Journal of Marketing*, 2023, ss. 27–58. <https://doi.org/10.1007/s43039-023-00063-6>

- Pavalou, A. (2016). "The Impact of Artificial Intelligence on Global Trends", *Journal of Multidisciplinary Developments*, 1(1), ss.21-37.
- Rabby, F. Chimhundu., R. ve Hassan, R. (2021). "Artificial Intelligence in Digital Marketing Influences Consumer Behaviour: A Review and Theoretical Foundation for Future Research", *Academy of Marketing Studies Journal*, 25(5), ss. 1-7.
- Reavie, V. (2018). "Do You Know The Difference Between Data Analytics And AI_Machine Learning?" Erişim tarihi: 11 Kasım 2024, <https://www.forbes.com/councils/forbesagencycouncil/2018/08/01/do-you-know-the-difference-between-data-analytics-and-ai-machine-learning/>
- Russell, S. ve Norvig, P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, USA: Pearson Education.
- Sheth, J. (2020). "Impact of Covid-19 on Consumer Behavior: Will the Old Habits Return or Die?" *Journal of Business Research*, 117, ss. 280–283. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.059>
- Statista (2024). "Retail E-Commerce Sales Worldwide from 2014 to 2027", <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales/>. Erişim Tarihi: 17.11.2024
- Song, X., Yang, S., Huang, Z. ve Huang, T. (2019). "The Application of Artificial Intelligence in Electronic Commerce", *Journal of Physics: Conference Series*, doi:10.1088/1742-6596/1302/3/032030
- Sunikka, A. ve Bragge, J. (2012). "Applying Text-Mining to Personalization and Customization Research Literature – Who, What and Where?", *Expert Systems with Applications*, 39(11), ss. 10049-10058. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2012.02.042>
- Strycharz, J., Van Noort, G., Helberger, N. ve Smit, E. (2019). "Contrasting Perspectives – Practitioner's Viewpoint on Personalised Marketing Communication", *European Journal of Marketing*, 53(4), ss. 635–660. <https://doi.org/10.1108/EJM-11-2017-0896>
- Strycharz, J. ve Duivenvoorde, B. (2021). "The Exploitation of Vulnerability Through Personalised Marketing Communication: Are Consumers Protected?", *Internet Policy Review*, 10(4). <https://doi.org/10.14763/2021.4.1585>
- Song, X., Yang, S., Huang, Z. ve Huang, T. (2019). "The Application of Artificial Intelligence in Electronic Commerce", *Journal of Physics: Conference Series*, 1-6. doi:10.1088/1742-6596/1302/3/032030
- Tubaro, P., Casilli, A. A. ve Coville, M. (2020). "The Trainer, the Verifier, the Imitator: Three Ways in Which Human Platform Workers Support Artificial Intelligence", *Big Data & Society*, 7(1). <https://doi.org/10.1177/2053951720919776>
- Tutsal, E. ve Ventura, K. (2022). "Müşteri Deneyimini İyileştirmede Yapay Zekâ Uygulamaları: Çevrimiçi Perakende Firması Örneği", *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, Vol. 8(6), ss. 346-369.
- Wamba-Taguimdje, S. L., Wamba, S. F., Kamdjoug, J. R. K. ve Wanko, C. E. T. (2020). "Influence of artificial intelligence (AI) on firm perfor-

- mance: the business value of AI-based transformation projects”, *Business Process Management Journal*, 26(7), ss. 1893-1924.
- Wang, C., Ahmad, S.F., Bani Ahmad Ayassrah, A.Y.A., Awwad, E.M., Irs-had, M., Ali, Y.A., Al-Razgan, M., Khan, Y. ve Han, H. (2023). “An Empirical Evaluation of Technology Acceptance Model for Artificial Intelligence in E-commerce”, *Heliyon*, 9(8), ss. 1-20. doi: 10.1016/j.heliyon.2023.e18349.
- Wirth, N. (2018). “Hello Marketing, What Can Artificial Intelligence Help You With?”, *International Journal of Market Research*, 60(5), ss. 435-438.
- You, Z., Si, Y., Zhang, D., Zeng, X., Leung, S.C. ve Li, T. (2015). “A Deci-sion-Making Framework for Precision Marketing”, *Expert Syst. Appl.*, 42, ss. 3357-3367. <http://dx.doi.org/10.1016/j.eswa.2014.12.022>

ALTINCI BÖLÜM

Kurumsal Kimliğin Görsel DNA'sı: Renk, Form ve Tipografinin Stratejik Rolü

Ayça YILMAZ*

ÖZET

Bu çalışma, marka kimliğinin temel görsel bileşenleri olan renk, form ve tipografinin markaların hedef kitleleriyle anlamlı bağlar kurma ve pazardaki varlıklarını güçlendirme üzerindeki stratejik etkilerini ele almaktadır. Görsel kimlik, yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamanda bir markanın hikayesini anlatan, hedef kitleyle duygusal ve bilişsel bağlar kurmasını sağlayan stratejik bir iletişim aracı olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, bu unsurların bireysel ve bütünsel etkilerini analiz ederek, markaların görsel dilini nasıl inşa ettiğini ve hedef kitleleriyle daha etkili bir iletişim kurduğunu detaylandırmaktadır. Renklerin, tüketici algısındaki psikolojik ve kültürel etkileri, markanın verdiği mesajı destekleme ve hedef kitlenin markayı algılamasını şekillendirme kapasitesi ile ilişkilidir. Örneğin, bir markanın kullandığı belirli bir renk paleti, sadece estetik bir tercih değil, aynı zamanda tüketici zihninde çağrışım yaratmada güçlü bir araçtır. Form, markanın değerlerini görselleştiren ve tüketiciyle kurulan bilişsel ve duygusal bağları pekiştiren bir tasarım unsuru olarak öne çıkmaktadır. Yuvarlak hatlar samimiyeti vurgularken, keskin hatlar otoriter bir duruş sergiler. Tipografi ise markanın ses tonunu belirleyerek, mesajların hedef kitle tarafından nasıl algılanacağını doğrudan etkiler. Dijital çağın hızla değişen dinamikleri içinde, bu görsel bileşenlerin stratejik ve tutarlı bir şekilde kullanımı, markaların rekabet avantajını artırmak ve tüketici sadakatini sağlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır. Sosyal medya ve dijital platformlarda kullanılan uyumlu görsel kimlikler, markaların hedef kitleleriyle daha derin bir bağ kurmasına olanak tanır. Renk, form ve tipografinin entegre bir şekilde ele alınması, markanın hikayesini etkili bir biçimde anlatmasını sağlarken, tüketici zihninde kalıcı bir yer edinmesine de olanak tanımaktadır. Bu bağlamda çalışma, görsel kimliğin stratejik yönetiminin, markaların sadece estetik bir duruş sergilemekle kalmayıp aynı zamanda sürdürülebilir bir iletişim stratejisi geliştirmelerine nasıl katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Görsel bileşenlerin doğru ve etkili bir şekilde kullanımı, markanın rekabet gücünü artırarak uzun vadeli başarısını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, Kurumsal Kimlik, Görsel Kimlik, Marka Kimliği

The Visual DNA of Corporate Identity: The Strategic Role of Color,
Form and Typography

ABSTRACT

This study examines the strategic impact of the core visual components of brand identity, including color, form, and typography, on establishing meaningful connec-

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, aycayilmazakademik@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9350-4675

zihninde benzersiz ve kalıcı bir yer edinmesine olanak tanır. Günümüzün dijital çağında, markaların bu unsurları sosyal medya, web sitesi tasarımları ve diğer dijital platformlarda tutarlı bir şekilde kullanması, hedef kitleleriyle sürdürülebilir bir ilişki kurmalarını sağlar.

Sonuç olarak renk, form ve tipografi bir araya geldiğinde, markanın yalnızca görünür yüzünü değil, aynı zamanda onun derin kimliğini ve tüketicilerle kurduğu ilişkinin temelini oluşturur. Bu görsel unsurlar, markayı bir anlatıcı, bir değer yaratıcısı ve bir güven sembolü haline getirir. Tutarlı, stratejik ve estetik bir görsel kimlik, markanın pazardaki rekabet gücünü artırırken, tüketici sadakatini ve uzun vadeli başarısını pekiştirir. Markalar, bu bileşenleri kullanarak yalnızca kendilerini tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda hedef kitlelerine duygusal ve kültürel olarak anlamlı bir mesaj iletir. Bu nedenle, renklerin, formların ve tipografinin birleşimi, markanın görsel DNA'sının merkezinde yer alan bir bütün olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbayır, Zuhale ve Taran, Betül Kılıç (2021). “Görsel Marka Kimliğinin Instagram'daki Yansıması”, *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(37), 4581-4618.
- Akıncı Vural, B. ve Erkan, M. (2018). “Kurumsal İmajın Güçlendirmesinde Kurumsal Kimliğinin Rolü”, *SDÜ İfade*, 1(1), ss. 9-41.
- Albayrak, M. E. (2024). “Grafik Tasarımda Form ve İçeriğin Uyumu”, 10. Uluslararası Karadeniz'e Kıyısı Olan Ülkeler Bilimsel Araştırmalar Kongre Bildiri Kitabı, Samsun, ss. 798-806.
- Arslan, D. ve Kızıldaş, S. (2023). “Yer Markalaşmasında Tipografi”, *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 11(29), ss. 7-20. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.1201331>
- Başer, A. (2015). “Logo-Marka İlişkisinde Form ve Renk Anlayışının Göstergebilimsel Açısından İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Becer, E. (2009). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Cartı, A. (2012). “İşletmeler Açısından Marka ve Markalama Kararlarının Önemi”, 8. *Kobi'ler ve Verimlilik Kongre Bildiri Kitabı*, İstanbul, ss. 153-166.
- Ceylan, İ. (2016). “Amblem ve Logo Tasarımlarında Renklerin Dili”, *Art-E Sanat Dergisi*, 8(16), ss. 314-330. <https://doi.org/10.21602/sgsfsd.27667>
- Çalışkan, N. ve Kılıç, E. (2014). “Farklı Kültürlerde ve Eğitimsel Süreçte Renklerin Dili”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), ss. 69-85.
- Demirci Şenkal, A. (2020). “Tüketicilerin Ürün Satınalma Kararında Marka Kimliği Renklerinin Etkisi”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 68, ss. 633-643. Doi: 10.7816/idil-09-68-04

- Dursun, F. (2023). “Dijital Kaynak Tasarımlarının Tipografik Özellikleri ve Dijital Okuryazarlık”, *Erciyes Journal of Education*, 7(2), ss. 79-104. <https://doi.org/10.32433/eje.1185173>
- Düz, N. (2012). “Ambalaj-Reklam İlişkisi ve Tasarım Eğitimindeki Yeri”, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(6), ss. 19-52.
- Erşanlı Taş, B. (2023). “Görsel İletişim Tasarımında Minimalleşme Üzerine: Azalırken Çoğalan Logo Tasarımları”, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (32), ss. 59-77.
- Gökaliçler, E. ve Arslan, Z. (2015). “Geçmişle Bağ Kuran Bir Pazarlama Yaklaşımı: Retro Pazarlama Perspektifinden Tüketicilerin Marka Kimliği ve Marka İmajına Bakış Açuları Üzerine Bir Araştırma”, *Global Media Journal: Turkish Edition*, 6(11), ss. 240-260.
- İçli, G. E. ve Çopur, M. E. (2008). “Pazarlama İletişiminde Renklerin Rolü”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), ss. 22-33.
- Kalafat Çat, A. ve Akbulak, B. (2020). “Marka İletişimi Bağlamında Hava-yolu Şirketlerinin Logolarına Yönelik Bir İnceleme”, *International Journal of Arts and Social Studies*, 3(4), ss. 50-61.
- Kaya, A. ve Kavuran, T. (2024). “Pazarlama Açısından Ambalaj Tasarımında Renk Olgusu ve Yapay Zekâ İle Olan İlişkisi”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 10(19), ss. 51-69.
- Kırteke, S. (2022). “Tipografik Logoların Marka Çağrışımları Üzerindeki Etkisi”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (36), ss. 109-138. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.1002620>
- Topçu, Ö. (2017). “Kurumsal Kimlik Oluşturmada Bir Logonun Markaya Etkisi”, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(2), ss. 157-163.
- Tosun, N. ve Dereli, A. (2016). “Reklamda Parodi Kullanımının Marka İmajına Etkisi”, *Öneri Dergisi*, 12(46), ss. 321-338.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Uzun, A. ve Sofuoğlu, H. Z. (2023). “Spor Ayakkabılarının Gelişimi ve Spordaki Etkileri”, *Sportive*, 6(1), ss. 40-50. <https://doi.org/10.53025/sportive.1257929>
- Wong, W. (1993). *Principles of Form and Design*. New York: Wiley.
- Yalır, R. (2020). “Statik Logo Tasarımından Dinamik Logo Tasarımına Dönüşüm”, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), ss. 2794-2802.
- Yıldız, A. (2020). “Kültürel Bir Gösterge Olarak Renk Sembolizmi ve Beyaz'ın Kültürel İşlevleri”, *Türk Ekini Dergisi*, 6, ss. 37-49.
- Yıldız, E. ve Kırmızıbiber, A. (2020). “Marka Logolarının Marka Özgünlüğü Üzerindeki Etkileri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(3), ss. 749-761.
- Web_1. Tesla Branding, <https://www.tesla.com/tesla-gallery> (14.11.2024)
- Web_2. Spotify Logo and Brand Assets. <https://newsroom.spotify.com/media-kit/logo-and-brand-assets/> (14.11.2024)
- Web_3. Airbnb Logo. <https://www.airbnb.com.tr/> (10.11.2024)

- Web_4. Tara Lee Wedding Photography. <https://www.taraleephotohraphy.net/> (13.11.2024)
- Web_5. 5 Unusual Chinese Superstitions. <https://yoyochinese.com/blog/learn-mandarin-chinese-culture-superstitions> (12.11.2024)
- Web_6. Apple Identity Guidelines. https://www.apple.com/legal/sales-support/certification/docs/logo_guidelines.pdf (09.11.2024)
- Web_7. Nike Just Do It Logo. <https://www.brandvertising.ch/2023/07/nike-just-do-it/> (09.11.2024)
- Web_8. The BMW Logo – Meaning and History. <https://www.bmw.com/en/automotive-life/bmw-logo-meaning-history1.html> (16.11.2024)
- Web_9. The N Symbol and Netflix Wordmark. <https://brand.netflix.com/en/assets/logos/> (19.11.2024)

YEDİNCİ BÖLÜM

İmgelerarasılık: Mitlerin Logolarda Yeniden Üretimi

Recep YILMAZ* - Oğuzhan ALIN**

ÖZET

Firmalar, marka kimliklerinin bir parçası ve temsil aracı olarak genellikle logo olarak adlandırılan simgeler kullanmaktadır. Günümüzde de varlığını sürdüren bazı güçlü markalar, anlamlandırılabilirlik, kabul edilebilirlik ve içselleştirilebilirlik için logolarında ortak psikşenin imgelerinden faydalanmaktadır. Bireysellik çerçevesinden taşarak daha büyük bir kavrayışa yönelten arketipler de hem çalışma kapsamında belirlenen logoların hem de bu çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Arketipal yönlendirmenin bir sonucu olarak bireysel psikşelere güçlü şekilde etki edilebilmektedir. Firmalar, kurumsal kimliğini bireysel sınırların dışında, bu türden arketipal imgelerden faydalanarak gerçekleştirebilmektedir. Çalışma kapsamında Nike, Versace ve Apple logoları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda ilgili logolarda arketiplerin kullanımı ve kullanılan arketiplerin markanın kimlik edinişine sağladığı katkı değerlendirilmiştir. Halihazırda toplumun içinde kalıp olarak varlığını sürdüren arketipleri, markanın algısal yansıması olarak logolardaki imgeler ile bütünselleştirmek, oluşan imgelerarasılığın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kavramlar: İmgelerarasılık, Anlatı, Logolar, Mitler, Semboller

Inter-imagery: Reproduction of Myths in Logos

ABSTRACT

Companies use symbols, often called logos, as part of their brand identity and as a means of representation. Some powerful brands that continue to exist today make use of images of the collective psyche in their logos in order to be understood, accepted and internalized. Archetypes, which overflow the framework of individuality and lead to a greater understanding, are at the center of both the logos identified within the scope of the study and this study. As a result of archetypal guidance, individual psyches can be strongly influenced. Companies can realize their corporate identity outside of individual boundaries by making use of such archetypal images. Nike, Versace and Apple logos were analyzed within the scope of the study. As a result of these examinations, the use of archetypes in the relevant logos and the contribution of the archetypes used to the brand's identity acquisition were evaluated. Integrating the archetypes, which already exist as patterns in the society, with the images in the logos as the perceptual reflection of the brand, forms the basis of the interimages.

Keywords: Inter-imagery, Narrative, Logos, Myths, Symbols

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, recep.yilmaz@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3406-2755

** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, oguzhan.alin@omu.edu.tr, ORCID: 0009-0006-4654-9703

SONUÇ

Bu çalışma, çapraz medya stratejilerinin markalar için nasıl güçlü bir araç haline geldiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Dijitalleşmenin hızla arttığı günümüzde, markaların tek bir medya platformuyla sınırlı kalmayarak hem dijital hem de geleneksel medya kanallarını birleştirme çabaları, tüketiciyle daha derin ve sürekli bir etkileşim kurmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, çapraz medya stratejilerinin, markaların pazarlama hedeflerine ulaşmada etkin bir yol sunduğu, verilen örneklerin analizleriyle desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Türkiye'deki başarılı çapraz medya uygulamaları, sosyal medya ve geleneksel medya arasındaki geçişlerin doğru yönetildiğinde markalara avantaj sağladığını göstermiştir. Özellikle Mavi, Eti, Garanti BBVA ve Vestel gibi marka örnekleri, dijital ve geleneksel medya kanalları arasında uyumlu bir iletişim stratejisi geliştirmenin önemini vurgulamaktadır. Bu stratejiler, markaların müşteri sadakatini artırmalarına ve pazarda öne çıkmalarına katkı sağlamıştır.

Dijital dönüşüm sürecinde, medya tüketim alışkanlıkları sürekli olarak değişmektedir. Sosyal medya, özellikle genç tüketicilere ulaşmada önemli bir araç haline gelirken, geleneksel medya platformları da hala geniş kitlelere hitap etme konusunda önemini korumaktadır. Bu nedenle, çapraz medya stratejilerinin başarıya ulaşması, farklı medya kanallarının doğru bir şekilde entegre edilmesine bağlıdır. Çalışmada incelenen örnek analizleri, medya platformları arasındaki geçişlerin dikkatli planlanması gerektiğini ve tüketici davranışlarının bu geçişlerden önemli ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Çapraz medya stratejilerinin geleceği, dijital dönüşüm süreçlerinin ve yeni medya trendlerinin evrimine bağlı olarak şekillenecektir. Özellikle yapay zekâ, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik gibi teknolojilerin pazarlama süreçlerine dahil edilmesiyle, çapraz medya stratejileri daha yenilikçi ve etkileşimli hale gelecektir. Bu teknolojik gelişmeler, markaların hedef kitleleriyle daha derin bir bağ kurmalarını ve tüketici deneyimini zenginleştirmelerini sağlayacaktır.

Çapraz medya stratejileri, markaların medya planlamasında bütünsel bir bakış açısı benimsemelerini ve farklı medya kanallarını birleştirerek tüketicilerle sürekli bir etkileşim kurmalarını mümkün kılmaktadır. Bu stratejiler, sadece bugünün pazarlama dünyasında değil, gelecekte de markaların başarısı için kilit bir rol oynamaya devam edecektir. Çalışmanın ışığında, markaların dijital ve geleneksel medya entegrasyonunu daha da geliştirerek yenilikçi stratejiler yaratmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gelişen teknoloji ve medya dinamikleri, çapraz medya stratejilerinin daha da önem kazanacağını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akmeşe, Z. (2023). “Televizyon Haberlerinde Çerçeveleme Stratejileri: Görüntü Çerçeveleme” içinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Gelişmeler, Ed: Hüseyin Ali Kutlu, (3.cilt), Ankara: Platanus Publishing, ss. 563-584.
- Alan, K. A., vd. (2018). İletişimin Yeni yüzü: Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Pazarlaması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 66(17). Doi: 10.17755/esosder.334699
- Boyd, D. M., ve Ellison, N. B. (2008). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Brown, A. (2020). *Marketing Strategies in a Digital Age*. New York, NY: HarperCollins.
- Çakın, Ö ve Bolat, N. (2018). Sosyal Medya Reklamcılığı ve Dijital Mecra Etkileşimleri. İçinde *Dijital Kültür ve İletişim*. Ed: Veysel Çakmak ve Selahattin Çavuş. Konya: Literatürk Yayınevi.
- Ernst ve Young. (2017). The Power of Cross-Media Integration. *Marketing Insights*, 10(3), 21-30.
- Evans, D. (2008). *Social Media Marketing: An Hour a Day*. Wiley.
- Evans, D. (2018). *Social Media Marketing: A Strategic Approach* (2nd ed.). Cengage Learning.
- Gençcelep, B. ve Özkemahlı, K. K. (2023). Afiş Tasarımında Reklam Fotoğrafının Gücü: Gıda Temalı Yaratıcı Reklam Afişleri, *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:25871587) Vol:9, Issue:115; pp:8559-8567. Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.723> 81
- Jenkins, H. (2003). Transmedia Storytelling. *MIT Technology Review*, 47(2), 12-17.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York, NY: New York University Press.
- Kaplan, A. M., ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Keller, K. L. (2013). *Strategic Brand Management* (4th ed.). Boston, MA: Pearson Education.
- Kietzmann, vd. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54(3), 241-251.
- Kotler, P., ve Armstrong, G. (2018). *Principles of Marketing* (17th ed.). Pearson.
- Kotler, P., ve Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Lindgren, S. (2017). *Digital Media & Society*. SAGE Publications.

- Livingstone, S. (2004). The Challenge of Changing Audiences. *European Journal of Communication*, 19(1), 5-25.
- Mangold, W. G., ve Faulds, D. J. (2009). Social media: The new hybrid element of the promotion mix. *Business Horizons*, 52(4), 357-365.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory* (6th ed.). SAGE Publications.
- McStay, A. (2013). *Digital Advertising*. Palgrave Macmillan.
- Öztürk, M. (2021). Dijital pazarlamada yeni trendler: Sosyal medya stratejileri. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 55-73.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Pulizzi, J. (2012). Content Marketing: What, Why and How. *Journal of Digital & Social Media Marketing*, 1(1), 14-27.
- Rowley, J. (2014). Understanding Digital Content and Marketing. *Journal of Marketing Management*, 30(5-6), 517-540.
- Ryan, D. (2014). *Understanding Digital Marketing: Marketing Strategies for Engaging the Digital Generation* (3rd ed.). Kogan Page Publishers.
- Ryan, D. (2016). Personalization and the Digital Consumer. *Journal of Marketing Insights*, 12(2), 87-104.
- Scolari, C. A. (2009). Transmedia Storytelling: Implicit Consumers, Narrative Worlds, and Branding in Contemporary Media Production. *International Journal of Communication*, 3(1), 586-606.
- Scott, D. M. (2015). *The New Rules of Marketing and PR* (5th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Shimp, T. A., ve Andrews, J. C. (2013). *Advertising Promotion and Other Aspects of Integrated Marketing Communications* (9th ed.). Cengage Learning.
- Smith, K. T. (2018). Digital marketing strategies that millennials find appealing, motivating, or just annoying. *Journal of Strategic Marketing*, 26(1), 23-39.
- Smith, R. (2019). *Becoming a public relations writer: Strategic writing for emerging and established media*. Routledge.
- Strauss, J., ve Frost, R. (2014). *E-Marketing* (7th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Turrow, J. (2011). *Media Today: Mass Communication in a Converging World*. Routledge.
- Tuten, T. L., ve Solomon, M. R. (2017). *Social Media Marketing* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Dijital Halkla İlişkiler ve Marka Sadakati

Muhammed AKSOY*

ÖZET

Küreselleşen dünyada teknolojinin hızla gelişmesi ve dijitalleşme süreçleri, halkla ilişkiler alanında köklü dönüşümlere yol açarak analitik, veri odaklı ve etkileşim temelli dijital halkla ilişkiler uygulamalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dijital halkla ilişkiler, markaların çevrimiçi platformlar aracılığıyla hedef kitlelerine ulaşmalarını, güven temelli ilişkiler inşa etmelerini ve bu ilişkileri sürdürülebilir kılmalarını sağlayarak, tüketici etkileşimlerini yeniden tanımlamaktadır. Dijitalleşmenin ve çevrimiçi iletişim araçlarının yaygınlaşması, markaların imajı ve itibarı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Tüketici algısı ve marka sadakati, yalnızca ürün ve hizmet kalitesiyle değil, markanın sunduğu manevi ve duygusal değerlerle de şekillenmektedir. Bu bağlamda, dijital halkla ilişkiler uygulamalarının marka sadakati üzerindeki rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çalışma, dijital halkla ilişkilerin marka sadakati üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Sosyal medya platformları ve dijital içerik araçları, markaların tüketici taleplerine hızlı yanıt vermelerine ve çift yönlü iletişim kurmalarına olanak tanıyarak müşteri bağlılığını güçlendirmektedir. Özellikle kullanıcı tarafından oluşturulan içerikler, marka algısının güçlenmesinde kritik bir rol oynamakta ve markaya duyulan güveni pekiştirmektedir. Markalar, dijital halkla ilişkiler araçlarını kullanarak sanal ortamdaki görünürlüklerini artırmakta ve tüketicilerle doğrudan etkileşim kurarak güven ilişkisini sağlamlaştırmaktadır. Tüketicilerin çevrimiçi platformlarda markayla ilgili olumlu deneyimlerini paylaşmaları, potansiyel müşteriler üzerinde güven oluşturarak marka bağlılığını pekiştirmektedir. Dijital halkla ilişkiler uygulamaları, mevcut müşteri sadakatini artırmanın yanı sıra yeni müşteri kazanım süreçlerini de kolaylaştırmaktadır. Bu süreç, markaların algılanan değerini yükselterek, tüketicilerin belirli markaları düzenli olarak tercih etme eğilimlerini desteklemekte ve marka sadakatinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede, dijitalleşmenin sunduğu olanaklar, markaların halkla ilişkiler stratejilerini yeniden yapılandırılmalarına ve tüketici davranışlarını olumlu yönde etkilemelerine imkân tanımaktadır. Dijital halkla ilişkiler, modern pazarlama dünyasında yalnızca markaların rekabet gücünü artırmakla kalmayıp, aynı zamanda sürdürülebilir başarıyı destekleyen stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Halkla İlişkiler, Marka Sadakati, Tüketici İletişimi, Sosyal Medya, İtibar

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Medya ve İletişim Bilimleri Yüksek Lisans Programı, mhammedakss@gmail.com

kapsamda, dijital halkla ilişkiler ile marka sadakati arasındaki ilişki, yalnızca sektörel pratikler için değil, akademik çalışmalar için de önemli bir araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktuğlu, İ. K. (2018). *Marka Yönetimi: Güçlü ve Başarılı Markalar için Temel İlkeler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alikilic, O., ve Atabek, U. (2012). "Social Media Adoption Among Turkish Public Relations Professionals: A Survey of Practitioners". *Public Relations Review*, 38(1), ss. 56–63. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2011.11.002>
- Allagui, I. ve Breslow, H. (2016). "Social Media for Public Relations: Lessons from Four Effective Cases", *Public Relations Review*, 42(1), ss. 20–30. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2015.12.001>.
- Ambler, T. (1997). "How Much of Brand Equity is Explained by Trust?", *Management Decision*, 35(4), ss. 283–292. <https://doi.org/10.1108/00251749710169666>
- Argüden, Y. (2003). "İtibar Yönetimi". Y. Argüden (Ed.), *İtibar Yönetimi* (ss. 6-12 içinde). İstanbul: ARGE Danışmanlık Yayınları.
- Aslım, H. (2007). *Marka Sadakatinin Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bir Uygulama* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ataulusoy İşeri, Z. (2007). *Kriz iletişimi sürecinde marka yönetimi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Babacan, E., Kaya, G. ve Çelik, R. (2008). "Pazarlama İletişimi ve Halkla İlişkiler Uygulamalarında İnternet Kullanımı: İzmir’de Yer Alan Seyahat Acenteleri Üzerine Bir Araştırma", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31, ss. 5–24.
- Bai, B., Law, R., ve Wen, I. (2008). "The Impact of Website Quality on Customer Satisfaction and Purchase Intentions: Evidence from Chinese Online Visitors", *International Journal of Hospitality Management*, 27(3), ss. 391–402. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2007.10.008>
- Bat, M. ve Vural, Z. B. A. (2010). "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma". *Journal of Yaşar University*, 20(5), ss. 3348–3382.
- Baydaş, A. ve Aydın, S. (2017). "Marka Sadakatinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Çalışma". *İktisadiyat*, 1(1), ss. 61–90.
- Berkman, H. ve Gilson, C. (1981). "Store Loyalty". *Consumer Behavior: Concepts and Strategies* (s. 222). Wadsworth Inc.
- Boztepe, H. (2013). "Halkla İlişkilerin Kurum ile Hedef Kitle Arasında İlişki Oluşturma Amacı ve Kurumsal Web Sayfalarının Diyalojik Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kullanımı". *Akdeniz İletişim*, 20, ss. 86–105.

- Boztepe, H. (2014). *Halkla İlişkiler ve İlişki Yönetimi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Brown, R. (2009). *Public Relations and the Social Web: How to Use Social Media and Web 2.0 in Communications*. Kogan Page Publishers.
- Bruns, A. (2008). *Blogs, Wikipedia, Second Life, and Beyond: From Production to Produsage (Vol. 45)*. Peter Lang.
- Coyle, C. L. ve Vaughn, H. (2008). "Social Networking: Communication Revolution or Evolution?", *Bell Labs Technical Journal*, 13(2), ss. 13–17. <https://doi.org/10.1002/bltj.20298>
- Çetin, B. ve Zengin, A. Y. (2020). "Sosyal Medyada Marka Topluluklarının Marka Güveni ve Marka Sadakati Üzerindeki Etkisi", *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4), ss. 3582-3595.
- Dick, A. S. ve Basu, K. (1994). "Customer Loyalty: Toward an Integrated Conceptual Framework", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 22(2), ss. 99-113. <https://doi.org/10.1177/0092070394222001>
- Durmaz, Y. ve Ertürk, S. (2016). "Marka Uygulamaları ve Önemi", *International Journal of Academic Value Studies*, 2(2), ss. 82-93.
- Erdem, M. N. (2019). *Gelenekselden Dijitale Medya Toplumu ve Reklam*. LiteraTürk Yayınları.
- Erdogmuş, İ. E., ve Cicek, M. (2012). "The Impact of Social Media Marketing on Brand Loyalty", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 58, ss. 1353–1360. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.111>
- Gedik, Y. (2020). "Pazarlamada Yeni Bir Pencere: Dijital Pazarlama", *Dijital Çağda İşletmecilik Dergisi*, 3(1), ss. 63–75.
- Gifford, J. (2010). "Digital Public Relations: E-marketing's Big Secret", *Continuing Higher Education Review*, 74, ss. 62–72.
- Göksu, F. (2010). "Spor Ürünlerine Yönelik Marka Sadakati Üzerine Bir Araştırma", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 39(1), ss. 43-58.
- Gölönü, S. (2006). "Gelişen Teknolojiler, Öğrenen Örgütler ve Halkla İlişkiler", *Selçuk İletişim*, 4(3), ss. 73–81.
- Gommans, M., Krishnan, K. ve Scheffold, K. (2001). "Development of Two-Dimensional Apparel CAD System", *Journal of Clothing and Technology Research*, 3(1), ss. 43-58.
- Gulerman, N. I. ve Apaydin, F. (2017). "Effectiveness of Digital Public Relations Tools on Various Customer Segments", *Journal of Management Marketing and Logistics*, 4(3), ss. 259–270.
- Güçdemir, Y. (2015). *Sanal Ortamda İletişim*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Güler, Ş. (2021). "E-İletişim: 21. Yüzyılda İletişimin Dijital Hatları", G. Şakir (Ed.) içinde, *Dijital İletişim Araştırmaları* (ss. 1–20), Ankara: Nobel Bilimsel.
- Güllüpunar, H. ve Güllüpunar, M. D. (2021). "Dijitalleşmenin Etkisinde Kurumsal İletişimden Kurumsal Olmayan "Kurumsal İletişime". Ş. Güler (Ed.) içinde, *Dijital İletişim Araştırmaları* (ss. 105–130). Ankara: Nobel Bilimsel.

- Herbert, G. E. (2005). ““Digital Public Relations: A New Strategy for Corporate Management””. *Nsukka Journal of the Humanities*, 15(2), ss. 135–143.
- Huang, Y. H. C., Wu, F. ve Huang, Q. (2017). “Does Research on Digital Public Relations Indicate a Paradigm Shift? An Analysis and Critique of Recent Trends”, *Telematics and Informatics*, 34(7), ss. 1364–1376. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2017.06.018>
- Jacoby, J. ve Chestnut, R. (1978). *Brand Loyalty: Measurement and Management*. New York, NY: Wiley.
- Jo, S. ve Jung, J. (2005). “A Cross-Cultural Study of the World Wide Web and Public Relations”, *Corporate Communications: An International Journal*, 10(1), ss. 24–40. DOI: 10.1108/13563280510578187
- Karayel Bilbil, E. (2008). “Kurumsal İletişim Aracı Olarak Web Sayfalarının Kamu ve Özel Sektör Kuruluşlarında Karşılaştırmalı Analizi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32(1), ss. 67–79. <https://doi.org/10.17064/iüifhd.92073>
- Karsak, B., Yılmaz Altuntaş, E. ve Sancar Demren, G. A. (2018). “Stratejik İletişim Yönetiminde Dijital Kanalların Önemi: Halkla İlişkiler Uygulayıcılarının Dijital Kanal Kullanımlarına Yönelik Niteliksel Bir Araştırma”, *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 1(1), ss. 6–17.
- Khang, H., Ki, E. ve Ye, L. (2012). “Social Media Research in Advertising, Communication, Marketing, and Public Relations: 1997–2010”, *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(2), ss. 279–298. <https://doi.org/10.1177/1077699012439853>
- Keller, K. L. (2013). *Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity* (57. baskı). Pearson Education Limited.
- Kharisma, T. ve Kurniawan, F. (2018). “Public Relations in the Digital Era: Case Study of the Use of Social Media by Government Public Relations in Anri”, *Jurnal InterAct*, 7(1), ss. 13–19.
- Kim, D. J. ve Benbasat, I. (2013). “Trusting Beliefs in a Website: A Hierarchical Model”, *Journal of the Association for Information Systems*, 14(10), ss. 614–646.
- Kotler, P. ve Armstrong, G. (2006). *Principles of Marketing* (11th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Liu, C., Arnett, K. P., ve Litecky, C. (2000). Design quality of websites for electronic commerce: Fortune 1000 webmasters’ evaluations. *Electronic Markets*, 10(2), ss. 120–129. <https://doi.org/10.1080/10196780050139865>
- Odabaşı, Y. (1997). *Satış ve Pazarlamada Müşteri İlişkileri*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Odabaşı, Y. ve Oyman, M. (2007). *Pazarlama İletişimi Yönetimi*. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.
- Okay, A. ve Okay, A. (2015). *Halkla İlişkiler Kavram, Strateji ve Uygulamaları*. İstanbul: Derin Yayınları.

- Oliver, R. (1999). “Whence Customer Loyalty?”, *Journal of Marketing*, 63(4), ss. 34-36.
- Orzan, G., Macovei, O. I., Orzan, M. ve Iconaru, C. (2013). “The Impact of Blogs Over Corporate Marketing Communication: An Empirical Model”, *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 47, ss. 79-95.
- Özel, P. A. ve Sert, Y. N. (2014). “Dijital Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Bloglar: Türkiye’nin Büyük 500 Şirketi Üzerine Bir Araştırma”, *Global Media Journal: TR Edition*, 5(9), ss. 303-321.
- Papasolomou, I. ve Melanthiou, Y. (2012). “Social Media: Marketing Public Relations’ New Best Friend”, *Journal of Promotion Management*, 18(3), ss. 319-328.
<https://doi.org/10.1080/10496491.2012.696458>
- Peltekoğlu, F. (2018). *Halkla İlişkiler Nedir* (10. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Petrovici, M. A. (2014). “E-Public Relations: Impact and Efficiency. A Case Study”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 141, ss. 79-84.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.015>.
- Phillips, D. (2001). *Online Public Relations*. London, U.K.: Kogan Page Limited.
- Sayımer, İ. (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Smith, K. T. (2011). “Digital Marketing Strategies that Millennials Find Appealing, Motivating, or Just Annoying”, *Journal of Strategic Marketing*, 19(6), ss. 489-499.
<https://doi.org/10.1080/0965254X.2011.581383>
- Sönmez, H. Ş. (2020). “Dijital Ortamda Yapılan Halkla İlişkilerin Bir Aracı Olarak Kurumsal Bloglar: 2019 Yılı Türkiye’nin En Değerli 25 Markası Üzerine Bir İnceleme”, *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 16, ss. 185-207.
- Torlak, Ö., Doğan, V. ve Özkara, B. (2014). “Yalın, Marka Farkındalığı, Marka İmajı, Markadan Etkilenme ve Markaya Güvenin Marka Bağlılığı Üzerindeki Görece Etkilerinin İncelenmesi: Turkcell Örneği”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 9(1), ss. 147-161.
- Karaköse, T. (2007). “Örgütlerde İtibar Yönetimi”, *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 11 (Ocak), ss. 2-19.
- Usta, R. ve Memiş, S. (2009). “Hizmet Kalitesi ve Marka Bağlılığı Arasındaki İlişki Üzerine Müşteri Tatmininin Aracılık Etkisi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(2), ss. 87 - 108
- Uztuğ, F. (1997). “Marka Değeri: Kavram ve Yönetimi”, *Pazarlama Dünyası*, 11(61), ss. 19-25.
- Uztuğ, F. (2003). *Markan Kadar Konuş: Marka İletişimi Stratejileri* (3. baskı). İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Van Auken, B. (2003). *Brand Aid: An Easy Reference Guide to Solving Your Toughest Branding Problems and Strengthening Your Marketing Position*. New York, NY: Amacom.

- Yeniçıktı, N. T. (2016). “Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim*, 9(2), ss. 92–115. <https://doi.org/10.18094/si.84410>
- Yıldırım, G. (2018). “Halkla İlişkilerde Geleneksel Medyada Haber Üretiminden Dijital Medyada İçerik Üretimine: Capital Dergisi - 2015 En Beğenilen 20 Şirket Üzerine Instagram’da Bir İçerik Analizi”, *Global Media Journal TR Edition*, 8(16), ss. 257–258.
- Yılmaz Sert, N. ve Pelenk Özel, A. (2015). *Dijital Halkla İlişkiler Kavram ve Araçları*. İstanbul: Derin Yayınları.

Dijitalleşmenin Kurumsal İletişim Araştırmalarına Etkisi Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme

Oğuzhan ALIN*

ÖZET

Kurumsal iletişim, kurumların iç ve dış iletişim süreçlerini oluşturan, kontrol eden ve yöneten bir alandır. İletişim süreçleri geçmişten günümüze değişim ve gelişim halindedir. Kurumların iletişim süreçleri de dijitalleşmeye devam etmektedir. Dijitalleşme, web teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte şekillenmektedir. İletişim açısından dijitalleşme, süreçleri hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Kurumsal iletişim üzerine yapılan akademik araştırmalar ise gün geçtikçe artmaktadır. Tez çalışmalarında kurumsal iletişim bir konu olarak yer almakta ve araştırılmaktadır ancak dijitalleşme ve kurumsal iletişim kavramlarının akademik çalışmalardaki ilişkisi araştırılmamakta ve literatürde boşluk bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı da başlığında kurumsal iletişim geçen yüksek lisans ve doktora tezlerinin, dijitalleşme süreci olarak da değerlendirilen “Web’in Evrimi” yani Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0 ve Web 4.0 bağlamında dört bölümde incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Araştırmanın modeli tarama modelidir. Bu model ile verileri değişikliğe uğratmadan olduğu gibi ortaya koymak hedeflenmektedir. Araştırma verileri “Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi” isimli sitede yer alan ve başlığında kurumsal iletişim içeren tezlerden, metin madenciliği yöntemi ile alınmıştır. Bu süreçte Web Scraper aracı kullanılmıştır. Araştırma yöntemi olarak bibliyometrik inceleme seçilmiştir. Bu inceleme bağlamında tez çalışmaları “Voyant Tool” isimli metin analizi uygulaması aracılığı ile başlıkları, konuları, özetleri, yayımlandıkları üniversite, yayımlandıkları yıl ve tez türü bağlamında analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde de görülmüştür ki kurumsal iletişim araştırmaları “Web’in evrimi” süreçleri ile bir ilişki içerisindedir. Web 1.0 ve Web 2.0 dönemlerinde kurumsal iletişim ve halkla ilişkiler kavramlarının baskın olduğu bir yapı varken, Web 3.0 ile bu çerçeveye sosyal medya, web ve blog kavramları dahil olmaktadır. Web 4.0 döneminde ise çalışmalarda Web 3.0 ile benzerlikler görülmekte, ayrıca sosyal medya platformlarının spesifik olarak bir araştırma alanı haline geldiği gözlemlenmektedir. Web 4.0 döneminde sosyal medya kavramı da kurumsal iletişim kavramıyla birlikte öne çıkan bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında görülmüştür ki başlığında kurumsal iletişim geçen tezler en fazla 2019 yılında ve en fazla Marmara Üniversitesinde yayımlanmıştır. Ek olarak, yazılan tezlerin çoğunluğunu da yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kurumsal İletişim, Dijitalleşme, Sosyal Medya, Bibliyometrik İnceleme

* Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, oguzhanalin@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4654-9703

olarak görülmüştür. Web 1.0 ve Web 2.0 dönemlerinde yüksek lisans tezi sayısının fazla olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Web 3.0 dönemi ile doktora tezlerinin de dahil olduğu bir süreç izlenmektedir. Bu durum kurumsal iletişim araştırmalarının dijitalleşme bağlamında başlangıç evresi ve ardından gelişimi olarak değerlendirilebilmektedir. Web 1.0 ve Web 2.0 dönemleri kurumsal iletişim araştırmalarının başladığı, Web 3.0 ve Web 4.0 dönemleri de doktora tezlerinin de yayımlanmasıyla niteliksel açıdan geliştiği bir dönem olduğu öne sürülebilmektedir. Üniversite dağılımına bakıldığında en fazla bu alanda yazılan tezin Marmara Üniversitesi bünyesinden çıktığı görülmektedir. Ayrıca dönemler ile üniversite dağılımı da bir ilişki içerisindedir. Web'in Evrimi ilerledikçe üniversitelerin bu alanda çalışmalarında da artış gerçekleştiği görülmektedir. Web 3.0 ve 4.0 dönemlerinde farklı ve daha önce dahil olmayan üniversiteler listeye girmiştir. Bahsedilen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en çok tezin olduğu yıl 2019'da ikinci olarak ise 2010 yılında olduğu görülmektedir. Web süreçleri ile değerlendirildiğinde 2009 yılına kadar sayısal açıdan sınırlı olduğu görülürken, 2010 yılı ile bir yükseliş yakalamaktadır. 2010 yılından başlayarak süregelen bu ivmenin Web 3.0 ile ilişkilendirilmesi gelecek araştırmalar için bir öneri olabilir. Gelecekte yapılacak diğer çalışmalarda kurumsal iletişim içerikli tezlerin yanı sıra makalelerin de bir inceleme alanı olarak değerlendirilmesi bu alanda fayda sağlayabilir. Belirli üniversiteler açısından dijitalleşmenin, başlığında kurumsal iletişim içeren tezlerdeki etkisi de bir araştırma konusu olabilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, D. (2021). "Kurumsal iletişim sürecinde halkla ilişkilerin rolü", *Kurumsal İletişimde Güncel Yaklaşımlar*, Ed: Çevik, T. ve Akbulut, D., İstanbul: Kriter Yayınevi, ss. 40-45.
- Alan, A. K., Kabadayı, E. T. ve Erişke, T. (2018). "İletişimin Yeni Yüzü: Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Pazarlaması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), ss. 493-504.
- Alptekin, Z. (2020). "Dijitalleşme ve Dijital Sosyal Sorumluluk İletişimi", *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 3(2), ss. 136-155.
- Argenti, P. (1996). "Corporate Communication as a Discipline: Toward a Definition", *Management Communication Quarterly*, 10(1), ss. 73-97.
- Cornelissen, J. (2019). *Kurumsal İletişim*. Çev: Ç. S. Bir ve İ. K. Suher, İstanbul: The Kitap.
- Ersöz, B. (2020). "Yeni Nesil Web Paradigması: Web 4.0", *Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi*, 1(2), ss. 58-65.

- Fairhurst, P. (2001). "e-CRM", *Journal of Database Marketing & Customer Strategy Management*, 8(2), ss. 137-142.
- Görkem, Ş. (2013). "Kuram ve Uygulamada Kurumsal İletişim", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Hamut, A. (2021). "Türkiye'de Dijitalleşme Olgusuna İlişkin Bibliyografya ve Bir Değerlendirme", *TRT Akademi*, 06(12), ss. 601-627.
- Hepkul, A. (2002). "Bir Sosyal Bilim Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi", *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), ss. 2-12.
- Kahya, A. (2021). Wikipedia'daki Verilere Metin Madenciliği Yöntemlerinin Uygulanması, *ESTUDAM Bilişim Dergisi*, 2(1), ss. 11-14.
- Kapan, K. ve Üncel, R. (2022). "Gelişen Web Teknolojilerinin (Web 1.0- Web 2.0- Web 3.0) Türkiye Turizmine Etkisi", *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), ss. 276-289.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi
- Kazancı, M. (2007). *Kamuda ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Kim, S. ve Weaver, D. (2002). "Communication Research About the Internet: A Thematic Meta-Analysis", *New Media Society*, 4(518), ss. 518-539.
- Latorre, M. (2022). "WEB 1.0, 2.0, 3.0 ve 4.0'ın Tarihi", Çev: Ö. Yılmaz, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8(2), ss. 351-359.
- Matthews, L. (2010). "Social Media and the Evolution of Corporate Communications". *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 1(1), ss. 17-23.
- Mavnacıoğlu, K. (2018). *Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- McArthur, J. ve McArthur D. (1987). "The Pitfalls (and Pratfalls) of Corporate Communications", *Management Solutions*, ss. 15- 21.
- Mulhern, F. (2009). "Integrated Marketing Communications: From Media Channels to Digital Connectivity", *Journal Of Marketing Communications*, 15(2-3), ss. 85-101.
- Öztürk, M. C. (2013). *Dijital İletişim ve Yeni Medya*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Peltekoğlu, F. (2018). *Halkla İlişkiler Nedir?*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Petekci, A. (2021). "Ağ Teknolojileri ile İlgili Makalelerin Bibliyografik Yöntemle İncelenmesi", *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(3), ss. 141-158.
- Rockwell, G. (2022). About. Voyant Tools, (Erişim Tarihi: 20.01.2022)
- Saymer, İ. (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sevinç, S. (2018). *Pazarlama İletişiminde Sosyal Medya*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Soydaş, N. (2021). *Kurumsal İletişim Hikayeleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Türk, E. ve Güçdemir, Y. (2021). "Simetrik İletişim Bağlamında Sosyal Medya Aracılığıyla Gerçekleşen Kurumsal İletişim", *Kurumsal İleti-*

- şimde Güncel Yaklaşımlar*, Ed: Çevik, T. ve Akbulut, D., İstanbul: Kriter Yayınevi, s. 67.
- Ulu, S. ve Akdağ, M. (2015). “Dergilerde Yayınlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili: Selçuk İletişim Örneği”, *Selçuk İletişim*, 9(1), ss. 5-21.
- Uzunoglu, E., Onat, F., Alikılıç, Ö. ve Çakır, S. (2009). *İnternet Çağında Kurumsal İletişim*. İstanbul: Say Yayınları.
- Van Riel, B. (1992). *Principles of Corporate Communication*, Essex: Pearson Education Limited.
- Vural, Z. ve Bat, M. (2018). *Kurumsal İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wikipedia (2021). *Dijitalleşme*, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dijitalleşme> (Erişim Tarihi: 19.07.2021).
- Wikipedia (2022). *Twitter*, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Twitter> (Erişim Tarihi: 19.01.2022)
- Yazbaşı, E. (2022). Türkiye’de Özel Okulların Pandemi Döneminde Gerçekleştirdikleri Kurumsal İletişim Çalışmalarında Sosyal Medyanın Kullanımı: American Life Dil Okulları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Ana Bilim Dalı.
- Yılmaz, K. (2021). “Sosyal Bilimlerde ve Eğitim Bilimlerinde Sistemik Derleme, Meta Değerlendirme ve Bibliyometrik Analizler”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), ss. 1457-1490.
- Zeren, D. ve Kaya, N. (2020). “Dijital Pazarlama: Ulusal Yazının Bibliyometrik Analizi”, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), ss. 35-52.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Kişisel Marka Olarak CEO Markalama: Sistemik Bir Literatür Taraması

İrem GÜLEÇ* - Alparslan NAS**

ÖZET

Geleneksel olarak ürün ve hizmetlerin tüketicilere iletişiminde kullanılan marka kavramı zaman içerisinde kapsama alanını genişletmiştir. Ürün veya hizmet markaları dışında, ülke, destinasyon, şehir ve sivil toplum kuruluşları gibi markalar ele alınırken sosyal medyanın sunduğu imkânlarla “kişisel markalar” da (personal branding) gündeme gelmiştir. Merkezinde kişileri birer özne olarak barındıran kişisel marka olgusu, sanatçıların, iş insanlarının ve ünlülerin yanı sıra toplumdaki herhangi bir kişiye kendini gösterme ve yansıma fırsatı sunması açısından yoğun ilgi görmektedir. Diğer yandan, kişisel marka kavramının bir alt yaklaşımı olan ve kurumsal bir yüz olarak değerlendirilen CEO'lara dair akademik çalışmaların son yıllarda görünür hale gelmeye başladığı gözlenmektedir. Bu çalışma, kişisel markalama literatüründen hareketle CEO marka kavramını sistemik bir literatür taramasıyla ele almaktadır. CEO marka kavramına dair ulusal ölçekte gerçekleştirilen akademik çalışmaları sistemik olarak inceleyen bu makale, kişisel marka ve CEO marka kavramlarının ortaya çıktığı dönemden günümüze tanım, kapsam ve uygulama olarak geçirdiği değişimi, bu değişimin mevcut literatürdeki yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve Dergipark'ta kişisel marka kavramını konu edinen tezler ve makaleler derlenmiş ve literatürdeki yaygın trendler tematik olarak analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda çalışmaların önemli bir çoğunluğunun sosyal medyanın kişisel markaya olan etkisi ve influencer'ların kişisel marka yaratımı üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Henüz yeni bir tartışma alanı olan CEO marka kavramı üzerine çalışmaların kısıtlılığına dikkat çeken bu makale, söz konusu kavramın önümüzdeki yıllarda marka literatüründe daha sık kullanılacağını öngörmekte ve gelecek araştırmalar için potansiyel çalışma alanlarına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Markalama, Kişisel Marka, CEO Marka, Kişisel Marka Yönetimi, Sosyal Medya

* Yüksek Lisans öğrencisi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Reklamcılık ve Tanıtım Anabilim Dalı, iremgulec@marun.edu.tr

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Reklamcılık ve Tanıtım Anabilim Dalı, alparslan.nas@marmara.edu.tr

üzerine sistematik bir tarama gerçekleştirebilir ve potansiyel çalışma alanlarını ortaya koyabilir. Bu tür çalışmalar, alandaki bilgi birikimini artırmanın yanı sıra, farklı kültürel ve sosyal bağlamlarda kişisel ve CEO markalamanın etkilerini daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır.

CEO markalama ve kişisel markalama konuları, özellikle akademik açıdan gerçekleştirilebilecek lisansüstü tez çalışmaları için oldukça uygun zemin hazırlamaktadır. Kişisel markalamada sosyal medya etkileri, *influencer* stratejileri ve bireylerin marka oluşturma süreçleri gibi konular, CEO markalama bağlamında ise kurumsal iletişim, liderlik ve marka algısı üzerine odaklanmak faydalı olacaktır. Ayrıca, literatürdeki eleştirel yaklaşımların genişletilmesi ve özellikle kişisel markalamanın etik boyutları ile toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulması son derece önemlidir. Kişisel markanın sanat ve sanatçı üzerindeki etkisinin ele alınması, söz konusu bu markalaşma sürecinin özgün olan sanat eserlerine nasıl yansıdığına çalışılması konuya dair yeni bakış açısı sunabilecektir. Gelecek araştırmalar için öneriler arasında, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin kombinasyonu ile daha kapsamlı verilerin toplanması, farklı sektörlerden CEO'ların markalama stratejilerinin incelenmesi ve uluslararası literatür ile karşılaştırmalar yapılması yer almaktadır. Ayrıca, sektörler arası iş birliği ile gerçekleştirilecek uygulamalı çalışmaların, akademik bilgi ile pratik deneyimi bir araya getirerek önemli çıktılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgül, O., ve Köroğlu, A. (2020). Turist rehberlerinde kişisel markalaşma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(31), 4350-4375. <https://doi.org/10.26466/opus.693032>
- Akgün, D. (2024). *Stratejik liderlikte kişisel markalaşma: Bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akyol, Z. ve Atabey, Z. (2023). Sosyal Medyada Kişisel Marka Oluşturma Süreci: Twitter Fenomenlerine Yönelik Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(3), 929-944. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1248420>.
- Alkeveli, A. (2015). Kişisel marka yönetimi: Yerel seçimlerde seçmenlerin kişisel marka algısı ile ilgili Adana ilinde bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arruda, W. (2003). An introduction to personal branding: A revolution in the way we manage our careers. USA: Reach Communications Consulting.
- Arruda, W. (2009). Brand communication: The three cs. *Thunderbird International Business Review*, 51(5), 409 – 416. <https://doi.org/10.1002/tie.20279>

- Arruda, W. ve Dixon, K. (2007). *Career distinction stand out by building your brand*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Ayaz, M. (2017). *Sağlık sektöründe kişisel markalaşma: Tercih edilen doktorun markalaşmasının hastane tercihine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baldoni, J. (2004). Powerful leadership communication. *Leader To Leader*, 2004(32), 20–24. <http://dx.doi.org/10.1002/ltl.72>.
- Bendisch, F., Larsen, G. ve Treman, M. (2013). Fame and fortune: A conceptual model of CEO brands. *European Journal of Marketing*, 47(3/4), 596–614. <https://doi.org/10.1108/03090561311297472>
- Bişkin, F. ve Kaya, Y. (2011). İş yaşamında kişisel marka. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 555-570.
- Canbay, B. (2014). *Türkiye’de roman yazarlarının markalaşma süreci: Elif Şafak örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canterelli, C. C. ve Genovese, A. (2021). Innovation potential of megaprojects: a systematic literature review. *Production Planning & Control*, 34(14), 1350-1370. <https://doi.org/10.1080/09537287.2021.2011462>
- Chandler, D. (2006). *Semiotics for beginners*. London: Routledge.
- Çakıl, S. (2022). *Sanat pazarlamasında markalaşma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü.
- Çıka, K. D., İnan, R. ve Vergül, A. M. (2023). Turist rehberlerinin markalaşma sürecinde kişisel web sitelerinin rolü. *Kent Akademisi*, 16(4), 2337-2352. <https://doi.org/10.35674/kent.1242694>
- Çoban, A. (2019). *Kişisel markalama ve celebrity-endüstriyel kompleks: Instagram şöhretleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, H. (2019). *Kişisel marka ve liderlik kavramının siyasal pazarlama üzerindeki etkisi: 1983-1989 Turgut Özal dönemi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, K. (2021). *Kişisel markalaşma sürecinde dijital benlik sunumu: Mikro-ünlüler üzerine nitel bir araştırma*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elhachadi, S. (2019). *Personal branding on Instagram: The effect of influencers on consumer decision-making process*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın University. Institute Of Social Sciences.
- Emadi, M. (2022). *Mimar ve tasarımcıların marka performansı ve kişisel özelliklerinin pazarlama iletişiminin başarısı üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercan, M. (2021). *Turist rehberlerinin Instagram paylaşımlarının kişisel markalaşma kapsamında gösterebilimsel analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Batman: Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Ergil, N. (2010). *Kişi marka yaratma süreci ve Türkiye'deki tiyatro sanatçılarına yönelik bir pilot çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fruchter, M., (2009). Marketing on the social web: A few key ingredients. 18 Temmuz 2019 tarihinde <http://www.michaelfruchter.com/blog/2009/02/marketing-on-the-social-web-a-few-keyingredients> adresinden geri çekildi.
- Gehl, R. (2011). Ladders, samurai and blue collars: Personal branding in web 2.0. *First Monday*, 16(9), 3-24. <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v16i9.3579>.
- Gürel, E. ve Arslan, E. (2020). Kişisel marka ve kişisel markalaşma: Bir literatür taraması. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(3), 694-706. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.788591>.
- Gürel, E. ve Arslan, E. (2021). Kişisel marka ve kişisel markalaşma: Google doodle üzerine bir analiz. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 36, 268 – 301. <https://doi.org/10.31123/akil.989234>.
- Gürel, E., Nazlı, A. ve Taş, N. (2023). A research on CEO branding. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 43, 74–98. <https://doi.org/10.17829/turcom.1308973>.
- Hepekiz, İ. (2018). Sosyal Medya Temelinde Kişisel Markalaşmanın Yeri. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hepekiz, İ. ve Gökalliler, E. (2019). Sosyal medya aracılığıyla yaratılan kişisel markalar ve benlik sunumu. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 761–782. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.446869>.
- Işıklı, H. (2019). *Kişisel markalaşma bağlamında Youtube içeriklerinin görsel tasarım açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İbicioğlu, H., Çelik, C. ve Atılgan, K. (2014). Kişisel markalama ölçeğinin geliştirilmesi ve bireylerin kariyer ilgisi düzeyleri bakımından farklılıklarının incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1–16.
- Kaya, F. (2019). Sosyal Medyada Kişisel Markalama: Nusr-et Instagram Örneği. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 14 (54), 196 – 207. <https://doi.org/10.19168/jyasar.449649>.
- Kaytaz Yiğit, M. (2021). Kişisel markalaşma üzerine bir derleme çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(39), 895-928. <https://doi.org/10.26466/opus.846679>
- Khamis, S., Ang, L. ve Welling, R. (2016). Self-branding, ‘micro-celebrity’ and the rise of social media influencers. *Celebrity Studies*, 8(2), 191-208. <http://dx.doi.org/10.1080/19392397.2016.1218292>
- Kılmanoğlu, M. (2019). *Satış gücü yönetiminde kişisel markalaşmanın müşteri tercihine etkisi: Teknoloji sektöründe bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kotler, P. (2006). *Soru ve Cevaplar Günümüzde Pazarlamanın Temelleri*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Kotler, P. (2016). *A'dan Z'ye Pazarlama*. MediaCat, İstanbul.
- Kowalczyk, C. M. ve Pounders, K. R. (2016). Transforming celebrities through social media: The role of authenticity and emotional attachment. *Journal of Product and Brand Management Information*, 25(4), 345-356. <http://dx.doi.org/10.1108/JPBM-09-2015-0969>.
- Lair, D. J., Sullivan, K. ve Cheney, G. (2005). Marketization and the recasting of the professional self the rhetoric and ethics of personal branding. *Management Communication Quarterly*, 18(3), 307-343. <http://dx.doi.org/10.1177/0893318904270744>
- Lamé, G. (2019). Systematic literature reviews: An introduction. *Proceedings of the Design Society: International Conference on Engineering Design*, 1(1), 1633-1642. <http://dx.doi.org/10.1017/dsi.2019.169>.
- Letang, D. (2019). *Kişisel marka genişletme stratejisinin tüketicinin satın alma niyetine etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Montoya, P. ve Vandehey, T. (2009). *The brand called you: Make your business stand out in a crowded marketplace*. USA: Mc-Graw Hill.
- Murat, C. (2021). *Sosyal medyada kişisel marka yönetimi uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü.
- Naghiyev, A. (2019). *Tanınmış kişilerin markalaşmasında sosyal medyanın rolü: Sanatçı Gülşen örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nessman, K. (2008). Personal communication management how to position people effectively. *Eupre Congress 2008 Milano*, 1-7.
- Onat, F. (2018). Sosyal CEO kavramının kurumsal iletişim açısından değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 29, 181-201. <https://doi.org/10.31123/akil.454345>.
- Orhan, S. (2021). *An intersectional feminist approach to politicians' brand identity*. Doktora Tezi. England: University of Durham, Yurtdışı Enstitüsü.
- Özharpıtlı, H. (2019). *Yeni bir trend olarak kişisel marka: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsevinç, T. (2013). *Marka değerlendirme yöntemleri ve kişisel marka değeri: şarkıcı, doktor ve politikacı örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Peters, T. (1997). The brand called you. *First Company*, New York 10, 83-89.
- Rein, I., Kotler, P., Hamlin, M. ve Stoller, M. (2005). *High visibility: Transforming your personal and professional brand*. New York: McGraw-Hill.
- Roffer, R. (2000). *Make a name for yourself: Eight steps every woman needs to create a personal brand strategy for success*. Australia: Currency Press.

- Roffer, R. F. (2001). Helping employees retool their brand after a layoff. *Employment Relations Today*, 28(2), 15-22.
- Sacko, L. (2023). The relationship between personal branding, self efficacy, and career development and the moderation role of emotional intelligence: An exploratory study on the public sector employees in Mali. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Shepherd, I. (2005). From cattle and coke to charlie: Meeting the challenge of self-marketing and personal branding. *Journal of Marketing Management*, 21(5-6), 589-606. <https://doi.org/10.1362/0267257054307381>
- Şahin, T. (2018). *Personal branding in Turkey*. Yüksek Lisans Tezi. England: Middlesex University, Yurtdışı Enstitüsü.
- Şahinşah, M. (2020). *Sosyal medyada kişisel markalama: Instagram'daki seyahat fenomenleri üzerinde bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahinşah, M. ve Faiz, E. (2022). Sosyal medyada kişisel markalama: Instagram'daki seyahat fenomenleri üzerinde bir araştırma. *Güncel Pazarlama Yaklaşımları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 91 - 108. <https://doi.org/10.54439/gupayad.1130836>.
- Şayan, A. (2020). *Popüler kültür bağlamında sosyal medya aracılığıyla kişisel marka oluşumunun incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Taşkıran, H. (2017). Yeni medyanın kişisel markalama yönünden kullanımı: CEO markaları üzerine bir inceleme. *Intermedia International E-Journal*, 4(6), 120-140. <http://dx.doi.org/10.21645/intermedia.2017.28>.
- Taşoğlu, P. N. ve Akbaş, Ç. D. (2014). *Ünlülerin marka yönetimi*. İstanbul, Beta Yayınları.
- Uçak, R. (2020). *Turizm rehberliğinde kişisel markalaşma*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, S. ve Karslı, G. (2022). Evaluation of personal brand mix 7c in terms of youtubers. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 683-706. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1092360>
- Vencitue, D. (2019). The 7C's: Towards a better understanding of personal branding. 22 Ekim 2024 tarihinde <https://www.linkedin.com/pulse/7cs-towards-better-understanding-personal-branding-venciütè-phd/adresinden-erişildi>.
- Yaman, F. (2012). Toplumda kişisel marka olmak: Türkiye'nin kişisel markaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırması Dergisi*, 1(4), 182-197.
- Yıldırım, F. (2010). *Kişisel marka kavramı ve ticari olmayan pazarlama alanında uygulanması: Siyasi pazarlama örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Zahoor, H. ve Mustafa, N. (2022). The association between healthcare staff personal branding and patients' perceived service quality: An evidence based research of the healthcare sector in Pakistan. *Intraders Uluslararası Ticaret Akademik Dergisi*, 5(2), 138-154. <https://doi.org/10.55065/intraders.1131331>
- Zerfass, A., Verčič, D. ve Wiesenberg, M. (2016). Managing CEO communication and positioning: A cross-national study among corporate communication leaders. *Journal of Communication Management*, 20(1), 37-55. <http://dx.doi.org/10.1108/JCOM-11-2014-0066>.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Otonom Duyusal Meridyen Tepki (ASMR) ve Marka İletişimi İlişkisi

Ali KARPUZ* - Kıvanç Nazlım TÜZEL URALTAŞ**

ÖZET

Otonom duyuşal meridyen tepki (ASMR) internet üzerinde oldukça popüler bir içeriktir. Başın arka kısmında gerçekleşen bir ürperme ile sonuçlanan fiziksel bir his olan ASMR büyük oranda dışsal uyarıların tetiklemeşile gerçekleşir ve büyük bir kesim tarafından rahatlatıcı bulunur. Bu yapısı ile ASMR markaların ilgisini çekmektedir. Farklı pazarlama yaklaşımlarından biri olan duyuşal pazarlama kapsamında, ASMR içerikli marka iletişimi uygulamaları markalar için yenilikçi fırsatlar sunmaktadır. Marka kimliğine uygun olduğu sürece iletişim çalışmalarında ASMR içeriklerine yer veren markalar bunu farklı şekillerde gerçekleştirebilir. Reklamlar ve sponsorluklar bu alanda öne çıkmaktadır. ASMR içeriği oluşturmanın çok farklı yolları bulunmaktadır. Burada önemli olan hedef kitleye uygun tetikleycilerin tercih edilmesidir. ASMR içerikli marka iletişimi için en uygun mecralar yeni medya ve sosyal medya platformlarıdır. YouTube, Twitch, Tik Tok ve Instagram ASMR içeriklerinin en çok paylaşıldığı platformlardan bazılarıdır. İçerik üretmeye yardımcı olması için artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, yapay zekâ gibi teknolojik unsurlardan faydalanılabilir. Özellikle yapay zekâ ASMR'nin geleceği açısından büyük fırsatlar sunmaktadır. Bu çalışmada marka iletişiminde ASMR'den faydalanmanın yolları ve bu tür iletişim uygulamalarının markalara nasıl avantajlar sağlayacağı ele alınmıştır. Çalışmada görülmüştür ki, ASMR markalara sadık müşteriler yaratmak için yardımcı olabilecek potansiyelindedir. Tüketicile yakın ilişkiler kurmak ve tüketiciye kişiselleştirilmiş bir tüketim deneyimi yaşatmak için markalar bu yolu tercih edebilir. ASMR'nin sağlayacağı rahatlama ve güven duygusunun markaya transfer edilmesi, tüketicinin marka ile duyuşal bir bağ kurmasını sağlayacaktır. Bu ise marka sadakatine giden sürecin başındaki önemli adımlardan biridir. ASMR'nin kendisi, teknoloji ile ilişkisi ve markalara sağlayacağı faydalar, henüz tamamıyla araştırılmış değildir. Bu alanlarda yapılacak yeni çalışmalar markaların kullanabileceği yeni yollar ve yeni fırsatlar gösterecektir. Güncel ve gelecekteki fırsatların ve avantajların yanı sıra ASMR'nin dezavantajları da bu çalışmada sunulmuştur. Markalar bu dezavantajlara bakarak yaşayacakları potansiyel kayıplardan uzak durabilir.

Anahtar Kelimeler: ASMR, Marka İletişimi, Marka Kimliği, Duyusal Pazarlama, Reklam, Tanıtım

* Öğr. Gör. Dr., T.C. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Gölpaşarı Meslek Yüksekokulu, Reklamcılık Programı, ali.karpuz@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3881-753X.

** Prof. Dr., T.C. Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ntuzel@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7682-2164.

Bunun dışında markaların kendi kanalları, mağazaları, internet siteleri ve hatta geleneksel medya mecraları da ASMR içerikli marka iletişimi uygulamaları için tercih edilebilir. Ama internet ortamında popüler olması nedeniyle yeni medya ve sosyal medya ASMR içerikli pazarlamaya daha uygundur.

Markalar kimlikleri ile örtüştüğü sürece ASMR içerikli iletişim uygulamalarına yer verebilirler. ASMR tetikleyicisi olabilecek mal ve hizmet sunan, iletişim uygulamalarında duyuşal uyaranlara ağırlık vermek isteyen, yenilikçi yaklaşımları tercih eden vb. markalar için ASMR içerikli pazarlama ve iletişimi tercih etmek uygun olacaktır. Bu tercihte önemli olanlar markanın kimliğini nasıl tasarladığını iyi bilmesi, hedef kitleyi iyi tanınması, daha önceki örnekleri iyi incelemesi ve ASMR'ye hâkim olmasıdır. Markalar ASMR içerikli uygulamalarının hedeflerine ulaşmak için teknolojiden faydalanabilir. Artan duyuşal gerçeklik teknolojileri ve yapay zekâ, yaratıcı ASMR içeriği üretme konusunda markalara yardımcı olabilecek önemli araçlardandır. ASMR'yi yaratıcı şekilde tasarlayacak, pazarlama ve iletişim uygulamalarında başarılı bir şekilde kullanacak markalar, ASMR aracılığıyla yaratılacak rahatlama, güven, duyuşal bağ, kişisel ilişki gibi çıktıları, kendilerine transfer edip, kendileri ile özdeşleştirerek, hedef kitleleri ile yakın ilişkiler kurmak ve marka sadakati sağlamak için önemli kazanımlar edinecektir. ASMR'nin vaat ettiği potansiyel henüz tamamen keşfedilememiştir. ASMR ile ilgili bu çalışmadan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda, ASMR'nin yapay zekâ ve diğer duyuşal teknolojiler ile olan ilişkileri, farklı hedef kitlelerin ASMR içeriği tercihleri, ASMR içeriklerine yer verebilecek farklı ve yeni platformlar gibi konular ele alınabilir. Pazarlama açısından ise farklı marka iletişimi uygulamalarında ASMR içeriklerine nasıl yer verilebileceği sonraki çalışmalar için tavsiye edilen önemli bir araştırma konusudur. ASMR'nin hem kendi yapısı ile ilgili hem de pazarlama ile ilişkisi üzerine gerçekleştirilecek tüm yeni çalışmalar markalara yeni fırsatlar sunacaktır. Gelecekte de yenilikçi kalmayı ve rakipleriyle olan rekabette öne çıkmayı hedefleyen markalar tüm bu çalışmaları ve gelişmeleri takip etmelidir.

KAYNAKÇA

- Babür Tosun, N. (2014). *Marka Yönetimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Barratt, E. L. ve Davis, N. J. (2015). "Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR): A flow like mental state", *PeerJ*, ss. 1-17. doi: 10.7717/peerj.851
- Chae, H., Baek, M., Jang ve H., Sung, S. (2020). "Storyscaping in Fashion Brand Using Commitment and Nostalgia Based on ASMR marke-

- ting”, *Journal of Business Research*, Cilt: 130, ss. 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.01.004>
- Del Campo, M. A. ve Kehle, T. J. (2016). “Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR) and Frisson: Mindfully Induced Sensory Phenomena that Promote Happiness”, *International Journal of School & Educational Psychology*, 4(2), ss. 99 - 105. doi: 10.1080/21683603.2016.1130582
- Gotsch, M. L. ve Gasser, F. (2024). “The Effect Of Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR) Messages on Consumer Brand Perceptions and Intentions”, *Journal of Consumer Behaviour*, ss. 1-15. DOI:10.1002/cb.2370
- Hultén, B. (2020). *Sensory Marketing: An Introduction*, İngiltere: SAGE Yayınları.
- Hultén, B., Broewus, N. ve Van Dijk, M. (2009). *Sensory Marketing*, İngiltere: Palgrave Macmillan.
- Karpat Aktuğlu, I. (2018). Marka Yönetimi: Güçlü ve Başarılı Markalar İçin Temel İlkeler, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpuz, A. (2022). “Otonom Duyusal Meridyen Tepki (ASMR) ve Deneysel Pazarlama İlişkisi: Online Alışveriş Siteleri Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Krishna, A. (2012). “An Integrative Review of Sensory Marketing: Engaging the Senses to Affect Perception, Judgment and Behavior”, *Journal of Consumer Psychology*, 22(3), ss. 332-351. doi:10.1016/j.jcps.2011.08.003
- Lewkowich, D. (2022). “ASMR Literacies: Toward a Posthuman Structure of Feeling”, *Knowledge Cultures*, 10(2), ss. 123-144. <https://doi.org/10.22381/kc10220226>
- Lohaus, T., Yüksekdağ, S., Bellingrath, S. ve Thoma, P. (2023). “The Effects of Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR) Videos Versus Walking Tour videos on ASMR Experience, Positive Affect and State Relaxation”, *PLOS ONE*, 18(1), ss. 1-15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0277990>
- Lyu, Y., Zhang, H., Niu, S. ve Cai, J. (2024). “A Preliminary Exploration of YouTubers’ Use of Generative-AI in Content Creation”, *CHI EA '24: Extended Abstracts of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, New York, Amerika Birleşik Devletleri: Association for Computing Machinery. ss. 1-7.
- Nacaroğlu, D. ve Savcı, S. (2023). “Yapay Zekânın Medyada Sunumu ve Yükselişi: Olanaklar, Sınırlar ve Tehlikeler”, *Yeni Medya Dergisi*, 15, ss. 130-152. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1365439>
- Sands, S., Campbell, C., Mavrommatis, A. ve Kadomskaia, V. (2022). “Can a Whisper Boost Recall of Video Advertisements? Exploring the Effects of Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR) in Advertising”, *Journal of Advertising Research*, 62(3), ss. 287-296. <https://doi.org/10.2501/JAR-2022-016>

- Schmitt, B. (1999). “Experiential Marketing”, *Journal of Marketing Management*, 15(1-3), ss. 53-67. <https://doi.org/10.1362/026725799784870496>
- Srivastava, R.K. (2011). “Understanding Brand Identity Confusion”, *Marketing Intelligence & Planning*, 29(4), ss. 340-352. <https://doi.org/10.1108/02634501111138527>
- Uğur, U. (2018). Marka Kimliği, İmajı, Değeri, Farkındalığı, Güveni, Bağlılığı, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Young, J. ve Blansert, I. (2015). *ASMR*, New York, Amerika Birleşik Devletleri: Penguin Random House LLC.
- Yüksekbilgili, Z. (2017). Postmodern Pazarlama Açısından Hızlı Moda Tüketicilerinin Mağaza Atmosferine Verdikleri Önem ile Demografik Faktörlerine İlişkin Bir Uygulama, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- ASMR Super Gentle Headache & Sleep Relief 😊 (No Delay Effect), https://www.youtube.com/watch?v=FJcv_E-D2fg (Erişim Tarihi: 11.11.2024)
- “Oddly IKEA”: IKEA ASMR, https://www.youtube.com/watch?v=uLFaj3Z_tWw&list=PLk5L7_f7HqQ7G7547IW-qNhVP-Nr78L3_G&index=3&t=2s (Erişim Tarihi: 10.11.2024)
- Starbucks Store Design / Rosemary Square, <https://www.starbucksstore-design.com/single-project> (Erişim Tarihi: 11.11.2024)
- Starbucks Store Design / 7200 Wisconsin, <https://www.starbucksstore-design.com/copy-of-project-1-4> (Erişim Tarihi: 11.11.2024)

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İlişki Durumu Karışık: Marka ve Tüketici İlişkisini Duygular Üzerinden Yeniden Düşünmek

Selin CİNEMRE*

ÖZET

Duygular, bireylerin yaşamındaki önemli olaylara yönelik tepkiler olup, tüketici davranışlarını yönlendiren en temel unsurlardan biridir. Mutluluk, öfke, korku, şaşkınlık ve üzüntü gibi duygular, tüketicilerin satın alma kararlarını etkilerken; bu duygularla ilişkilendirilen marka deneyimleri, tüketicilerle uzun vadeli duygusal bağların kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, marka sadakati ve marka aşkı gibi kavramlar, tüketicilerin markalarla kurduğu pozitif ilişkileri açıklarken; marka nefreti ve markadan kaçınma, negatif ilişkileri yansıtmaktadır. Nöropazarlama, tüketicilerin duygusal tepkilerini ve bilinçdışı süreçlerini anlamak için kullanılan yenilikçi bir yaklaşımdır. Beyin görüntüleme teknikleri ve yüz analizi gibi yöntemler, tüketicilerin markalara yönelik bilinçli ve bilinçsiz tepkilerini ölçmekte ve bu sayede daha etkili pazarlama stratejileri geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu teknikler, tüketicilerin marka algısını, güven duygusunu ve bağlılığını inceleyerek, markaların hedef kitleleriyle daha güçlü ve sürdürülebilir bağlar kurmasına destek olur. Bu bölüm, duygusal bağlılık, marka aşkı ve marka nefreti gibi kavramları derinlemesine tartışarak, markaların tüketici davranışlarını anlamada duyguların rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, pazarlama stratejilerinin nöropazarlama yöntemleriyle desteklenmesi gerektiği belirtilmekte ve markaların rekabet avantajı elde etmek için duygusal deneyimleri nasıl yönlendirebileceği tartışılmaktadır. Sonuç olarak, duyguların markalar üzerindeki etkisi, pazarlama ve tüketici davranışlarını anlamada kritik bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygular, Marka Aşkı, Marka Nefreti, Nöropazarlama, Tüketici Davranışları

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Nöropazarlama Ana Bilim Dalı Öğrencisi, selincinemre@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4966-2913

KAYNAKÇA

- Aaker, D. (1996). *Building Strong Brands*, New York: Free Press.
- Aaker, J. L. (1997). "Dimensions of brand personality", *Journal of Marketing Research*, 34(3), ss. 347-356
- Aaker, J. L. ve Fournier, S. (1995). "A Brand as a Character, A Partner and a Person: Three Perspectives on the Question of Brand Personality", *Advances In Consumer Research*, 22(1), ss. 391-395.
- Ahuvia, C. A., Batra, R. ve Bagozzi, R. P. (2009). "Love, Desire and Identity: A Conditional Integration Theory of the Love of Things," *The Handbook of Brand Relationships*, Ed: D. J. Macinnis, C. W. Park ve J. R. Priester, New York: M.E., ss. 342-357.
- Akça, S. (2020). "Tiksinme", *Psikoloji Penceresinden Duygular: Kuramdan Uygulamaya*, Ed: E. İnan ve E. Yücel, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 269-293
- Araz, A. ve Direkçi, A. E. (2019). "Mutluluk, Üzüntü ve Öfke Dışavurum Tarzlarında Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları", *Yeni Symposium*, 57(1), ss. 16-24
- Aslan, E. Ş. ve Yıldız, S. (2018). "Marka Reklamlarında Kullanılan Korku Çekiciliği Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Atatürk İletişim Dergisi*, 15, ss. 59-88.
- Aslantaş, H. (2023). "Marka Aşkınını Tüketici Satın Alma Davranışına Yansımaları: Konya İlinde Bir Uygulama", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baysal, S. ve Aka Ç. İ. (2013). "Bir Pazarlama Stratejisi Olarak Mutluluk Temasının Markalar Tarafından Kullanılması: Mutluluk Temelli Pazarlama Üzerine Bir Araştırma", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), ss. 84-93.
- Boone, E. L. ve Kurtz, L. D. (2011). *Contemporary Business*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Bryson, D. ve Atwal, G. (2019). "Brand Hate: The Case of Starbucks in France", *British Food Journal*, 121(1), ss. 172-182
- Bryson, D., Atwal, G. ve Hultén, P. (2013). "Towards the Conceptualisation of the Antecedents of Extreme Negative Affect towards Luxury Brands", *Qualitative Market Research: An International Journal of Business Research*, 4(62), ss. 390-397.
- Carroll, A. B. ve Ahuvia, C. A. (2006). "Some Antecedents and Outcomes of Brand Love", *Marketing Letters*, 17(2), ss. 79-89.
- Calhoun, C. ve Solomon C. R. (1984). *What is an Emotion?* New York: Oxford University Press.
- Chen, C.F., Chen, Y.X., Mu, P.J. ve Yu, H.Y. (2021). "Beyond Adoption of Shared Bike: A Case Study on Antecedents and Consequences of Brand Attachment in Taiwan", *Research in Transportation Business & Management*, 40, ss. 1-7
- Chernatony, L. ve Riley, F. (1998). "Defining A "Brand": Beyond The Literature With Experts' Interpretations", *Journal Of Marketing Management*, 14, ss. 417-443.

- Dalvand, R. M., Mirabi, R. V., Ranjbar, H. M. ve Mohebi, S. (2019). "Modelling and Ranking the Antecedents of Brand Hate among Customers of Home Appliance", *Journal of System Management*, 5(1), ss. 19-40.
- Darwin, C. (1904). *İnsanda ve Hayvanlarda Duyguların İfade Edilmesi*, Çev: B. Kılıç, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ekman, P.(2021). *Yalan Söylediğimi Nasıl Anladın?*, Çev: E. İ. Akter, İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- Ersan, C. (2017). "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Düzeylerinin Duygu İfade Etme ve Duygu Düzenleme Açısından İncelenmesi", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fırat, D. ve Yıldız, G. Y. (2019). "Reklamlarda Kullanılan Korku Öğesine Karşı Tüketicilerin Sergilemiş Olduğu Tutumlar", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), ss. 203-219.
- Fischer, W. K., Shaver, R. P. ve Carnochan, P. (1990). "How Emotions Develop and How They Organise Development", *Cognition & Emotion*, 4(2), ss. 81-127.
- Fournier, S. (1998). "Consumers and Their Brands: Developing Relationship Theory in Consumer Research", *Journal Of Consumer Research*, 24(4), ss: 343-373.
- Gençöz, T. (1998). "Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Baş Etme Yolları", *Kriz Dergisi*, 6(2), ss: 9-16.
- Ghani, N. H. A. ve Ishak, F. (2013). "A Review of the Literature on Brand Loyalty and Customer Loyalty", *Business Management Research Conference*, ss: 186-198.
- Goleman, D. (2013). *Duygusal Zekâ EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?*, Çev: B. Seçkin Yücel, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Grégoire, Y., Laufer, D. ve Tripp, M. T. (2010). "A Comprehensive Model of Customer Direct and Indirect Revenge: Understanding the Effects of Perceived Greed and Customer Power", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 38, ss. 738-758.
- Grisaffe, D. ve Nguyen, H. (2011). "Antecedents of Emotional Attachment to Brands", *Journal Of Business Research*, 64, ss. 1052-1059.
- Gross, J. J. (2002). "Emotion Regulation: Affective, Cognitive, and Social Consequences", *Psychophysiology*, 39(3), ss. 281-291.
- Gross, J. J. ve Thompson, A. R. (2007). "Emotion Regulation: Conceptual Foundations", *Handbook of Emotion Regulation*, Ed: J. James Gross, New York: Guilford Press, ss. 3-24.
- Hapenciuc, V. C., Stanciu, P. ve Bejinaru, R. (2019). "Businesses Neuro-marketing Strategies in the Knowledge Economy", *Strategica*, ss. 434-444.
- Hegner, S., Fetscherin, M.ve van Delzen, M. (2017). "Determinants and Outcomes of Brand Hate", *Journal of Product & Brand Management*, 26(1), ss. 13-25

- Hogg, K. Margaret ve Banister, Emma (2001). “Dislikes, Distastes and The Undesired Self: Conceptualising and Exploring the Role of the Undesired End State in Consumer Experience”, *Journal of Marketing Management*, 17(1-2), ss. 73-104.
- Huber, F., Meyer, F. ve Schmid, D. (2015) “Brand Love in Progress – The İnterdependence of Brand Love Antecedents in Consideration of Relationship Duration”, *Journal of Product & Brand Management*, 24(6), ss: 567-579
- Jimenez, R. F. ve Voss, E. K. (2014). “An Alternative Approach to the Measurement of Emotional Attachment”, *Psychology & Marketing*, 31(5), ss. 360-370.
- Kabadayı, T. E. ve Alan K. A. (2013). “Duygu Tipolojilerinin Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi ve Pazarlamadaki Önemi”, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(1), ss. 93-115.
- Kalyoncu, H. (2015). *Mutluluk İçin Duygu Eğitimi*, İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Kangal, A. (2013). “Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Hane Halkı İçin Bazı Sonuçlar”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), ss.214-233.
- Kaplan, D. M., Atik, D. ve Gürkaynak, N. (2011). “Sanal Topluluklarda Marka Kaçınması Davranışı”, *İktisat İşletme ve Finans*, 26(300), ss. 93-120.
- Kaya-Bican, E. ve Sarıtaş-Atalar, D. (2017). “Ana Babaların Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ve Erken Çocukluk Döneminde Duygusal ve Sosyal Gelişim”, *DTCF Dergisi*, 57(2), ss. 1365-1388.
- Keklik, A. B. (2023). “E-Ticaret Müşterilerinin Lojistik Hizmet Kalitesi Algılarının Markadan Kaçınma Davranışına Etkisi : İstanbul İli Örneği”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keller, L. K. (2003). “Strategic Brand Management: Building”, içinde *Managing and Measuring Brand Equity*, New Jersey: Prentice Hall.
- Kenrick, T. D. ve Seamon, G. J. (1994). *Psychology*, New Jersey: Prentice Hall.
- Kırdar, Y. (2003). “Marka Stratejilerinin Oluşturulması; Coca-Cola Örneği”, *Review of Social, Economic & Business Studies*, 3(4), ss. 233-250.
- Knittel, Z., Beurer, K. ve Berndt, A. (2016). “Brand Avoidance Among Generation Y Consumers”. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 19(1), ss. 27-43.
- Kozan, D. G. (2022). “X, Y, Z Kuşaklarında Markadan Kaçınma Davranışlarına Yönelik Bir Araştırma”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köknel, Ö. (1998). *Kokular Takıntılar Saplantılar*, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Küçük, S. Ü. (2016). *Brand Hate: Navigating Consumer Negativity in the Digital World*. London: Palgrave-MacMillan.

- Lee, N., Broderick, J. A., ve Chamberlain, L. (2007). "What is 'Neuromarketing'? A Discussion and Agenda For Future Research", *International Journal of Psychophysiology*, 63(2), ss. 199-204.
- Lee, S. W. M., Motion, J. ve Conroy, D. (2009) "Anti-Consumption and Brand Avoidance", *Journal of Business Research*, 62(2), ss: 169-180.
- Malär, L., Krohmer, H., Hoyer, D. W. ve Nyffenegger, B. (2011). "Emotional Brand Attachment and Brand Personality: The Relative Importance of the Actual and the Ideal Self", *Journal Of Marketing*, 75(4), ss: 35-52.
- Maraş, A. (2020). "Üzüntü", *Psikoloji Penceresinden Duygular Kuramdan Uygulamaya*, Ed: E. İnan ve E. Yücel, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 305-328.
- Maurya, U. K. ve Mishra, P. (2012). "What is a brand? A Perspective on Brand Meaning", *European Journal of Business and Management*, 4(3), ss. 122-133.
- Mckenzie, R., Baraya, R., Wyld, D., Medina, G. C. ve Gonzalez, G. M. A. (2020). "The Value of Loyalty: Understanding Brand Loyalty from a Consumer Point of View", *International Journal of Managing Value and Supply Chains*, 11(1), ss. 1-8.
- Metin, A. (2019). "Yüz İfadelerindeki Duygular: Derleme Çalışması", *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), ss. 2027-2055.
- Morin, C. (2011). "Neuromarketing: The New Science of Consumer Behavior", *Society*, 48(2), ss: 131-135.
- Murtiningsih, D., Moeljadi, N. ve Rofiaty (2016). "The Effect Of Brand Trust and Brand Loyalty (Studies In The University Of Budi Luhur Jakarta)", *International Journal of Business, Economics and Law*, 11(2), ss. 57-61.
- Noble, J. (2006). "Branding: From a Commercial Perspective", *Brand Management*, 13(3), ss. 206-214.
- Öhman, A. ve Mineka, S. (2001). "Fears, Phobias, and Preparedness: Toward an Evolved Module of Fear and Fear Learning", *Psychological Review*, 108(3), ss. 483-522.
- Park, W. C., Macinnis, J. D., Priester, R. J., Eisingerich, B. A. ve Iacobucci, D. (2010). "Brand Attachment and Brand Attitude Strength: Conceptual and Empirical Differentiation of Two Critical Brand Equity Drivers", *Journal of Marketing*, 74(6), ss. 1-17.
- Patwardhan, H.ve Balasubramanian, K. S. (2013). "Reflections on Emotional Attachment to Brands: Brand Romance and Brand Love", *Journal Of Customer Behaviour*, 12(1), ss. 73-79.
- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye Giriş*, Çev: T. Geniş, İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Plutchik, R. (1980). "A General Psychoevolutionary Theory of Emotion", *Emotion: Theory, Research, and Experience: Volume 1: Theories of Emotion*, Ed: R. Plutchik ve H. Kellerman, New York: Academic, ss. 3-33.

- Rantalainen, L. ve Gurung, B. (2014). “A Critical Comparison Between The Marketing And Propaganda Methods Developed by Edward Bernays and Modern Neuromarketing Methods”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Otoniemi: Laurea University of Applied Sciences.
- Reeve, J. M. (2021). “Duygunun Doğası: Altı Kalıcı Soru”, Çev: D. Işılay Üçok vd., *Motivasyon ve Duyguyu Anlamak*, Ed: H. İşözen, E. Ö. Erbay ve H. Tasa, Ankara: Nobel Yayıncılık, ss. 338-368.
- Richard, P. B., Gopinath, M. ve Nyer, U. P. (1999). “The Role of Emotions in Marketing”, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 27(2), ss. 184-206.
- Roberts, K. (2004). *Lovemarks: The Future Beyond Brands*. New York: Powerhouse Books.
- Rucker, D. D. ve Petty E. R. (2004). “Emotion Specificity and Consumer Behavior: Anger, Sadness, and Preference for Activity”, *Motivation and Emotion*, 28(1), ss. 3-21.
- Saraçoğlu, B. T. (2024). “Çevrimiçi Platformda Müşteri Şikayetleri Perspektifinden Marka Nefretinin İncelenmesi Beyaz Eşya Sektörü Örneği”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Samsun: Samsun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Schwarz, N. ve Clore, G. (1996). “Feelings and Phenomenal Experiences”, *Social Psychology: Handbook of Basic Principles*, Ed: E. T. Higgins ve A. Kruglanski, New York: Guilford Press, ss. 433-465.
- Seyrek, M. A. (2019). *Psikoloji Sözlüğü*, İstanbul: Yediveren Yayıncılık.
- Smith, W. T. (2020). *Duygular Sözlüğü: Acımadan Zevklenmeye*, Çev: H. Şirin, İstanbul: Kolektif Yayıncılık.
- Soykan, Ç. (2003). “Öfke ve Öfke Yönetimi”, *Kriz Dergisi*, 11(2), ss. 19-27.
- Soylu, İ. ve Kitapçı, O. (2020). “Öfke Boyutları Şikâyet Davranışı Açısından Farklılaşır Mı? Hava Yolu Sektöründe Bir Uygulama”, *Pazarlama İçgörüsü Üzerine Çalışmalar*, 4(1), ss. 27-43.
- Stas, A., Songa, G., M., Maurizio, C., Diotallevi, A. F., Nardone, G. ve Russo, V. (2018). “Neuromarketing Empirical Approaches and Food Choice: A Systematic Review”, *Food Research International*, 108(5), ss. 650-664.
- Sung, B., Wilson, J. N., Yun, H. Y. J. ve Lee, J. E. (2019). “What Can Neuroscience Offer Marketing Research?”, *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, ss. 1-23.
- Susur, M. (2023). “Marka Nefretinin Boyutları ve Sonuçları Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tabaku, E. ve Zerellari, M. (2015). “Brand Loyalty and Loyalty Programs; A Literature Review”, *Romanian Economic and Business Review*, 10(2), ss. 71-86.
- Thomson, M., Macinnis, J. D. ve Park, W. C. (2005). “The Ties That Bind: Measuring the Strength of Consumers’ Emotional Attachments to Brands”, *Journal of Consumer Psychology*, 15(1), ss 77-91.

- Tosun, P., Sezgin, S. ve Uray, N. (2019). “Pazarlama Biliminde Duygu Ve Duygu Durumu Kavramları İçin Baz Alınmış Teoriler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), ss. 1830-1849.
- Tüzel, N. (2010). “Tüketicilerin Zihnini Okumak: Nöropazarlama ve Reklam”, *Marmara İletişim Dergisi*, 16, ss. 163-176.
- Uğur, H. (2021). “Reklamlarda Korku ve Tiksinti Çekiciliğinin Kullanımı: Rexona “Sarı Lekelere Son” Reklam Film Analizi”, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(71), ss. 1356-1364.
- Ustaahmetoğlu, E. (2015). “Nöropazarlama Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3(2), ss. 154-168.
- Uygur, M. E. (2021). “Tüketim ve Mutluluk İlişisine Dair Bir Araştırma Gündemi Çerçevesi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 22(2), ss. 237-251.
- Miller, I. W. (1998). *The Anatomy of Disgust*, Cambridge: Harvard University Press.
- Winter, E. (2018). *Akıllı Hissetmek: Duygularımız Neden Düşündüğümüzden Daha Rasyoneldir?*, Çev: P. Onur, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yağcı, İ. M ve İlarıslan, N (2010). “Reklamların ve Cinsiyet Kimliği Rolünün Tüketicilerin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), ss. 138-155.
- Yıldırım, G. D. (2020). “Mutluluk”, *Psikoloji Penceresinden Duygular Kuramdan Uygulamaya*, Ed: E. İnan ve E. Yücel, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss: 339-361.
- Yıldız, S. ve Kırmızıbiber, A. (2020). “Marka Özgünlüğü: Cep Telefonu Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, ss. 37-52.
- Yücel, A. ve Coşkun, P. (2018). “Nöropazarlama Literatür İncelemesi”, *Fırsat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), ss. 157-177.
- Yücel, A. ve Çubuk, F. (2013). “Nöropazarlama ve Bilinçaltı Reklamcılık Yaklaşımlarının Karşılaştırılması”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), ss. 172-183.
- Zhang, Z. K., Benyoucef, M. ve Zhao, J. S. (2016). “Building Brand Loyalty in Social Commerce: The Case of Brand Microblogs”, *Electronic Commerce Research and Applications*, 15, ss. 14-25.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şehir Markalaşmasına Yeni Bir Yaklaşım: Nöroturizm İnegöl İmajı Üzerine Bir Araştırma

Fatma Cansu DEMİRULUS*

ÖZET

Küreselleşme, dünya üzerinde politik, ekonomik, eğitimsel, düşünsel, kültürel ve ticari başta olmak üzere, uluslararası pek çok alanda bütünleşmeyi ifade eden bir kavram olarak tanımlanabilir. Bu durum ilk bakışta bir birlikte hareket etme ve dayanışma durumunu işaret etse de pek çok alanda rekabeti de beraberinde getirmiştir, özellikle de politik ve ekonomik bağlamda. Ülkelerin ekonomi-politika açıdan benimsediği yeni yaklaşımlar, yanı sıra ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler, bu rekabeti ticari boyuta taşımıştır. Ancak rekabet, sadece ürünlerin dolaşımındaki sınırların büyük ölçüde kalkması bağlamında değerlendirilememektedir. Post-endüstriyel süreçte ürün kavramının anlamsal bir genişlemeye uğraması, pazarlamanın farklı ürünleri de kapsayacak biçimdeki dönüşümü, turizmin önemli bir gelir kaynağı olduğunun ulusal ya da yerel yöneticilerce keşfi, ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerin bireylerin de mobilizasyonunu artırıcı bir etkiye yol açması ve nihayetinde ülkelerin ve / veya şehirlerin de bu süreçte birer ürün olarak ele alınmaları yönündeki yaklaşımların benimsenmesi üzerinde durulması gereken bir konudur. Dolayısıyla rekabet, ülkeleri ve hatta şehirleri de kapsayacak ölçüde değişmiştir. Doğal olarak da ülkeler ve şehirler için markalaşma çabası içerisine girerek bir cazibe merkezi olmak için aksiyon alma gerekliliği de doğmuştur. Bu da bizi “şehir markalaşması” kavramını yakından incelemeye itmektir. Bu bağlamda bu çalışmada, söz konusu kavram üzerine odaklanılmaktadır. Doküman ve örnek olay analizi yönteminin kullanıldığı çalışma kapsamında “şehir markalaşması” ve “nöroturizm” bağlamı da incelenmektedir. Öncelikle marka ve şehir markalaşması kavramları tartışılmakta, ardından nöroturizm eksenine tartışmaya dahil edilmekte ve örnek bir olay olarak da İnegöl İlçesi değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Marka, Şehir Markalaşması, Nöroturizm, İnegöl

A New Approach to City Branding: A Research on Neurotourism Inegol Image

ABSTRACT

Globalization can be defined as a concept that refers to the integration of the world in many international fields, including political, economic, educational, intellectual, cultural and commercial. Although at first glance this situation indicates a state of cooperation and solidarity, it has also brought competition in many areas, especially in the political and economic context. The new approaches adopted by countries in

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Nöropazarlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi / f.cansu98@gmail.com/ ORCID: 0000-0002-6397-8458

KAYNAKÇA

- Aytekin, F. ve Kömürcüoğlu, F. (2015). “Muğla Şehir Markası ve İmaj Algısı; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(26), ss. 285-304.
- Alagöz S. ve Bilgeoğlu S. (2019). “Marka Şehir ve Marka İmajının Ölçümü: Konya Şehir İmajı Üzerine Bir Araştırma”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21 (37), ss. 82-100
- Beyaz, R. ve Boyraz, E. (2020). “Marka Kent Konumlandırma Algılama Haritalarının Kullanımı: Erzurum İli Örneği”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(2), ss. 401 - 428
- Citymayors (2022). Power cities. (Erişim Adresi: <http://www.citymayors.com/economics/power-cities.html>) (Erişim Tarihi: 01.12. 2024).
- Çapkulu, Ç. ve Kızıldağ K. (2021). “Küresel Mega Marka Şehir: Dubai’nin Markalaşma Süreci ve Marka Algısına Yönelik Araştırma”, *The Journal of Social Science*, 5(9), ss. 210 - 225
- Dinnie, K. (2011). *City Branding- Theory and Cases*. Palgrave Macmillan.
- Doyle, P. (2003). *Değer Temelli Pazarlama*. (Çev. G. Barış). İstanbul: Media-Cat Yatınları.
- Eren, D. ve Bozkurt, İ. (2018). “Şehir Markası Oluşturma Süreci ve Nevşehir’in Markalaşmasının Değerlendirilmesi”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(3), ss. 538-559
- Fırat, A. ve Kömürcüoğlu, F. (2015). “Muğla Şehir Markası ve İmaj Algısı; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13, ss. 285-304.
- Fortunato, V., Giraldi, J. ve Oliveira, J. (2014). “Nöropazarlama Üzerine Yapılan Çalışmaların Bir İncelemesi: Pratik Sonuçlar, Teknikler, Katkılar ve Sınırlamalar”, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), ss. 201-220.
- Gafaar H. ve El-Romeydi B. (2022). “Nöropazarlama Turizm Destinasyonlarına Yönelik Yeni Bir Yöntem Pazarlama: Mısır’dan Kanıtlar”, *Tourism and Hospitality (JAAUTH)* 22-1
- Giritlioğlu, İ. ve Avcıkurt, C. (2010). “Şehirlerin Turistik Bir Ürün Olarak Pazarlanması, Örnek Şehirler ve Türkiye’deki Şehirler Üzerine Öneriler: Derlemeden Oluşmuş Bir Uygulama”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), ss. 74-89
- Gümüş, S. ve Saraç P, (2013). *Pazarlamada Markalaşma Stratejileri*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Hetland, A., vd. (2015). Visual Excitement: Analyzing the Effects of Three Norwegian Tourism Films on Emotions and Behavioral Intentions. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 16, ss. 1-21.
- Hetland, A., vd. (2018) “Skiing and Thinking About It: Moment-to-Moment and Retrospective Analysis of Emotions in an Extreme Sport”, *Frontiers in Psychology*, 9, 971.

- Özdemir, Ş. ve Karaca Y. (2009). “Kent Markası ve Marka İmajının Ölçümü: Afyonkarahisar Kent İmajı Üzerine Bir Araştırma”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(2), ss. 113-134.
- Perry, A. ve Winstom D. (2004). *Markanın DNA’sı*. İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Sadaklıoğlu, H. ve Aşık, A. K. (2019). “Şehir Pazarlaması Kapsamında Şehir İmajının Ölçümü: Tokat Örneği”, *Enderun Dergisi*, 3(1), ss. 1-15
- Sedefoğlu, M. ve Kireççi, A. N. (2020). “Şehir Marka Bileşenlerinin İncelenmesi: Dilovası İçin Bir Uygulama”, *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (16), ss. 30-64.
- Teixeira, J.,vd. (2012). Customer Experience Modeling: From Customer Experience to Service Design, *Journal of Service management*, 23(3), ss. 362-376.
- Touchette, B. ve Lee, SE (2017). “Giyim Ürününe Verilen Nöral Tepkilerin Ölçülmesi Çekicilik: Frontal Asimetri Teorisinin Bir Uygulaması”, *Giyim ve Tekstil Araştırmaları Dergisi*, 35 (1), ss. 3-15
- Tosun, C., vd. (2016). “Otelde Nöroturizm Yöntemlerinin Kullanımı Tüketici Tercihleri”, *WEI Uluslararası Akademik Konferans Bildirileri*, ss. 19-26
- Vittersø, J., Oelmann, H. ve Wang, A. (2009). “Life Satisfaction is not a Balanced Estimator of the Good Life: Evidence from Reaction Time Measures and Self-Reported Emotions”. *Journal of Happiness Studies*, 10, ss. 1-17.
- Zaltman, G. (2003). *How Consumers Think : Essential Insights into the Mind of the Market*, Harvard Business Review
- Web1: <https://www.inegol.bel.tr/inegol/inegol-tarihi/> (Erişim Tarihi: 8.12.2024)
- Web2: <https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/inegol-doga-sporlari-turizm-merkezi-dostum-766/> (Erişim Tarihi: 25.12.2024)
- Web3: <https://www.lodoshaber.com/bursa/inegol-belediyesi-dijital-donusum-odulu-aldi-425603> (Erişim Tarihi: 25.12.2024)
- Web4: <https://www.inegol.bel.tr/inegol/inegolde-ekonomi/> (Erişim Tarihi: 01.12.2024)

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Marka İletişiminde Renklerin Psikolojisi: Getir Markası Örneği

Selin CİNEMRE*

ÖZET

21. yüzyıl sonrası gelişen teknolojiyle birlikte markaların pazar alanı ve rekabet ortamı da oldukça genişlemiş, bu da markaların varlıklarını sürdürebilmeleri için marka yönetimine olan ihtiyaçlarını artırmıştır. Marka iletişimi, tüketicilerin bir markaya duydukları bağlılık ve güvenin oluşmasını sağlamakta ve markaların hedef kitlelerine yönelik gerçekleştirdikleri pazarlama faaliyetlerinin bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Renklerin insan psikolojisi üzerindeki etkileri, pazarlama ve marka yönetimi alanında yapılan çalışmalarla giderek daha fazla önem kazanmıştır. İnsanlığın varoluşundan beri renkler, iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır; yaşadığımız dünyada her şeyin bir rengi vardır. Her renk çeşitli çağrışımlar, kavramlar ve duygular içerir. Renk bilimi araştırmacıları her renge farklı anlamlar yüklemekte ve renklerin insan beynini çeşitli şekillerde uyardığını ileri sürmektedirler. Bu doğrultuda her rengin kendine özgü bir anlamı vardır ve zihnimizde belirli bir etki bırakır. Bu bağlamda markaların iletişim stratejilerinde kullandıkları renklerin tüketici algısını doğrudan etkilediği düşünülmektedir. Renk psikolojisi, renklerin insanları etkilemesini ve yönlendirmesini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Renklerin marka algısına etkisi, tüketici sadakati ve marka bağlılığı açısından da kritik bir rol oynamaktadır. Renkler, bireylerin bilinçdışı unsurlarını da etkileyerek mesajlarını iletmektedirler. Pazarlama stratejileri, renklerin ilettiği bu mesajlardan yararlanarak markaların tüketici zihninde olumlu bir imaj bırakmasını hedeflemektedir. Bu noktada, markaların kullandığı renklerin hedef kitleleri üzerinde bıraktığı etki, bu renklerin kültürel anlamlarını da göz önünde bulundurmaya gerektirir. Bu araştırmanın amacı “Getir” markasının tüketiciyle iletişim kurduğu birçok noktada kullandığı renklerin marka iletişimi bağlamında incelenmesidir. Araştırmadan elde edilen sonuçta göre Getir markasının marka kimliği mor ve sarı renklerinden oluşmakta olup tüm marka iletişimi süreçlerinde bu iki rengi kullanmaktadır. Mor rengi markaya özgünlük ve saygınlık katarken sarı renk, sıcaklık ve samimiyeti temsil etmektedir. Markanın bu iki rengi kullanma amacının, cesur ve yenilikçi bir imaj çizmek olduğu belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Marka İletişimi, Renkler, Renk Psikolojisi, Marka Kimliği, Tüketici Davranışı

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Nöropazarlama Ana Bilim Dalı Öğrencisi, selincinemre@hotmail.com ORCID: 0000-0003-4966-2913

sıtmak, tasarımın yeni, özlü, akılda kalıcı, yaratıcı ve marka etkisi yaratacak şekilde uzun soluklu olması gerekmektedir (Çat ve Akbulak, :59). Logolar markanın tüketici ile temas ettiği noktalardan biridir. Diğer noktalar ise ambalaj, mobil uygulamalar ve web siteleri gibi öğelerdir. Buralarda tüketicinin dikkatini toplamak ve yönlendirmek için renklerin kullanımı oldukça önemlidir. Renkler, insanları psikolojik olarak etkileyebilme özelliğine sahiptirler.

Bu bağlamda bu çalışmada Getir markası marka iletişimi sürecinde kullandığı renkler bakımından incelenmiştir. Getir markasının logo tasarımında mor ve sarı rengini kullandığı görülmüştür. Bu iki rengi tercih etmesindeki amacın diğer start-up firmalarından sıyrılmak ve farklılaşmak istemesi olarak belirtilmiştir (Web_29). Mor rengi markaya saygınlık ve özgünlük gibi anlamlar yüklerken sarı rengi ise sıcaklık ve samimiyet gibi anlamları ifade etmektedir. Getir markası kurumsal kimlik olarak belirlediği mor ve sarı rengini bütün marka iletişimi süreçlerinde kullanmaktadır. Örneğin kuryelerinin giydiği kıyafetlerde mor renk hakimdir ve üzerlerinde sarı renkte “Getir” yazısı mevcuttur. Buna ek olarak kuryelerin kullandıkları motosiklet, araba gibi araçlarda da bu iki renk göze çarpmaktadır. Getir markası web sitesi ve uygulama ekranı gibi tüketici ile doğrudan temas ettiği platformlarda da en çok mor ve sarı rengini kullanmaktadır.

Sonuç olarak bir markanın, kurumsal kimlik olarak tercih ettiği renkleri marka iletişimi süreçlerinin her basamağında kullanması marka bilinirliği açısından oldukça önemlidir. Renklerin insanlar üzerinde yarattığı estetik görüntünün yanı sıra birden çok psikolojik ve fizyolojik etkisi vardır. Bu bağlamda markalar kurumsal kimlikleri için renkleri belirlerken bu alanda uzman kişilerden yardım almaları marka imajının olumlu olmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Aaker, D. ve McLoughlin, D. (1995). *Strategic Market Management*, New York: Wiley.
- Aaker, D. (2009). *Marka Değeri Yönetimi*, Çev: E. Orfanlı, İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Alakus, Y. Z. (2009). “Renk Olgusu ve Günümüz Mimarisindeki Yeri”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akkaya, A. (2013). “Alp Manas Destanında Renkler”, *Tarih Okulu Dergisi*, 6(15), ss. 527-544.
- Andrews, T. (2000). *Renklerle Tedavi*, Çev: T. Ökten, İstanbul: Arıtan Yayınevi.

- Altın, S. ve Çiçek, B. (2019). “Ev Dekorasyonunda Kullanılan Renklerin Tüketicilerin Satın Alma Davranışına Etkisi”, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), ss. 3430-3447.
- Bong, W.N.A., Marshall, R. ve Keller, K. L. (1999). “Measuring Brand Power: Validating a Model for Optimizing Brand Equity”, *Journal of Product & Brand Management*, 8(3), ss. 170-184.
- Ceylan, İ. (2015). “Amblem ve Logo Tasarımlarında Renklerin Dili”, *SDU Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 8(16), ss. 314-330.
- Christopher, M. (1996). “From Brand Values to Customer Value”, *Journal of Marketing Practice: Applied Marketing Science*, 2(1), ss. 55 – 66.
- Çat, A. ve Akbulak, B. (2020). “Marka İletişimi Bağlamında Havayolu Şirketlerinin Logolarına Yönelik Bir İnceleme”, *International Journal of Arts & Social Studies*, 3(4), ss. 50-61.
- Çavuşoğlu, B. (2011). *Marka Yönetimi ve Pazarlama Stratejileri*, İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Çayoğlu, H. (2010). “Algılama Yönetimi ve Marka Kimliği İlişkisinde Marka Algısının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çeken, B., Akengin, G. ve Yıldız, E. (2016). “Logo Değişiminin Kurumsal Kimlikle Bağlantısı: 2015 Yılında Kimlik Tazeleyen Marka Yörsan Örneği”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 5(25), ss. 1401-1411.
- Çetintaş, H. B. (2019). *Her Yönüyle İletişim ve Halkla İlişkiler*, İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Çiçek, G. (2019). “Grafik Tasarımda Renk Kullanımları”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çifci, S. ve Cop, R. (2007). “Marka ve Marka Yönetimi Kavramları: Üniversite Öğrencilerinin Kot Pantolon Marka Tercihlerine Yönelik Bir Araştırma”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(512), ss. 69-88.
- Demirdöğmez, M. (2021). “Girişimlerin (İşletmelerin) Kullandıkları Renkler ve Pazarlamada Renk Psikolojisi”, *Dijital Communication Journal*, 4(5), ss. 92-105.
- Devrimsel, M. Y. (2020). “Renklerin İndirim Algısına Etkisi Uzerine Bir Nöropazarlama Araştırması”, *Etkileşim*, 6, ss. 50-81.
- Durmaz, Ö. (2009). “Hızlı Tüketim Ürünlerinin Ambalaj Tasarımlarında Çağrışımsal Öğrenme ile Renk Kararları”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Grossman R. Pk ve Wisenblit, Z. J. (1999). “What We Know About Consumers’ Color Choice”, *Journal of Marketing Practice*, 5(3), ss. 78-88.
- Kadıoğlu, K. Z. (2014). *Tüketim İletişimi Süreçler, Algular ve Tüketici*, İstanbul: Pales Yayıncılık.
- Kotler, P. (2000). *Pazarlama Yönetimi*, Çev: İ. Kırçova, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Martel, C. (1995). *Ben Enerjyim*, Çev: A. Ünel, İstanbul: Arion Yayınevi.

- Mooser, M. (2004). *Marka Yaratmanın Beş Adımı*, Çev: İ. B. Kalinyazgan, İstanbul: Mediacat Kitapları.
- Özdemir, L. ve Çalışkan, Y. (2016). “Ambalaj Tasarımının İnsan Psikolojisine Etkisinin İncelenmesi”, *II. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu*, İstanbul, ss. 115-122.
- Özsavaş, N. (2016). “İç Mekan Tasarımında Renk Algısı”, *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 9(18), ss. 449-460.
- Perry, A. ve Wisnom, D. (2003). *Markanın DNA’sı*, Çev: Z. Yılmaz, İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Pira, A., Kocabas, F. ve Yeniceri, M. (2005). *Küresel Pazarda Marka Yönetimi ve Halkla İlişkiler*, İstanbul: Dönence Yayınları.
- Randall, G. (2005). *Markalaştırma: Stratejinizi Planlamada Doğru Bir Rehber*, Çev: E. Özsayar, İstanbul: Rota Yayıncılık.
- Sarışık, M. ve Kardes, N. (2019). “Gastronomi Akımları ile Renklerin İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, *International Conference On Eurasian Economies*, ss. 430-438.
- Sözen, M. (2003). *Sinemada Renk: Sembolik Anlamlar*, İstanbul: Detay Yayıncılık.
- Suk, H. J. (2006). “Color and Emotion: A Study on the Affective Judgment of Color Across Media and in Relation to Visual Stimuli”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Mannheim: University of Mannheim School of Social Sciences.
- Şen, B. A. ve Özdemir, E. (2015). “Tüketicilerin Renk Algısı ve Cinsiyet: Pazarlama Bakış Açısından Bir Araştırma”, *International Journal of Social Inquiry*, 8(1), ss. 183- 221.
- Toksarı, M. ve İnal, E. M. (2012). *Tüketici Temelli Marka Değerinin Ölçümü*, İstanbul: İdeal Yayınevi.
- Uçar, F. T. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Uğur, U. (2018). *Marka Kimliği, İmajı, Değeri, Farkındalığı, Güveni, Bağlılığı*, İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Ustaoglu, E. (2007). “Renklerin İnsan Yaşamındaki Yeri”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Uztuğ, F. (1999). “Reklamda Marka Yapılandırma Stratejileri ve Uygulamaları”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yavuz, E. (2004). “Marka Kişiliğinin Tüketici Algısına Etkisi ve Bir Uygulama”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Yılmaz, Ü. (1991). “Renk Psikolojisi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yüksel, Ü. ve Mermud, Y. A. (2005). *Marka Yönetimi ve Marka Değerinin Ölçülmesi*, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Web1 - <https://www.tr.weber/blog/estetik-mekanlar/renk-nedir-ana-ve-ara-renkler> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web2 - <https://betekexport.com/tr/kesfet/renk-bilgileri/renk-carki/index.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web3 - <https://www.coca-cola.com/tr/tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).

- Web4 - <https://www.mcdonalds.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web5 - <https://www.vodafone.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web6 - <https://www.lacoste.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web7 - <https://www.starbucks.com> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web8 - https://www.bp.com/tr_tr/turkey/retail.html (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web9 - <https://www.nike.com/tr/> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web10 - <https://www.bmw.com.tr/tr/index.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web11 - <https://www.mercedes-benz.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web12 - <https://www.lipton.com/tr/> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web13 - <https://www.shell.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web14 - <https://www.vakifbank.com.tr/tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web15 - <https://www.yapikredi.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web_6 - <https://www.facebook.com> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web17 - <https://www.isbank.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web18 - <https://www.coca-cola.com/us/en/brands/fanta> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web19 - <https://www.teknosa.com> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web20 - <https://www.adidas.com.tr/tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web21 - <https://www.swarovski.com/tr-TR/> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web22 - <https://www.barbiemedia.com> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web23 - <https://www.victoriasssecret.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web24 - <https://www.gratis.com> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web25 - <https://www.milka.com.tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web26 - <https://www.webtekno.com/getir-uygulamasinin-kurulus-seruveni-h137682.html> (Erişim Tarihi: 25.12.2024)
- Web27 - <https://getir.com> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web28 - Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Los_Angeles_Lakers (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web29 - <https://fol.com.tr/tr/works/getir-2/> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web30 - <https://apps.apple.com/tr/app/getir-market-yemek-ve-dahas%C4%B1/id995280265?l=tr> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Web31 - <https://www.webtekno.com/getir-kurye-maaslari-ne-kadar-h119695.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).

ON ALTINCI BÖLÜM

Bir Marka – Tüketici Temas Noktası Olarak Reklam Afişleri ve İmge Kullanımı: ‘Volkswagen’ Örneği

Yeter DEMİR*

ÖZET

Bu çalışma, reklam afişlerinde kullanılan imgelerin göstergebilimsel bir yaklaşımla analizini amaçlamaktadır. Araştırmanın temel odağı, Volkswagen markasına ait iki reklam afişi üzerinden marka kimliğinin anlamlandırma stratejilerini incelemektir. Araştırma evreni, Volkswagen’in dünya çapındaki reklam afişlerini kapsamaktadır; örneklem ise bu evrenden seçilen iki özgün reklam afişinden oluşmaktadır. Barthes’ın göstergebilimsel analiz yöntemi doğrultusunda yapılan çözümlemeler, afişlerdeki imgelerin düzenlem, yananlam ve mit düzeylerinde değerlendirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma, imgelerin estetik ve anlamsal katmanlarının tüketici algısındaki rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, reklam afişlerinde yer alan “güç,” “dayanıklılık” ve “teknoloji” temalarının Volkswagen marka imajını nasıl desteklediği detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. İmgelerin hem bireysel hem de kültürel bağlamda nasıl anlam kazandığı, toplumsal ve ideolojik kodlarla şekillenen mitlerle ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Volkswagen reklam afişlerindeki imgeler, tüketicinin dikkatini çekmek, marka algısını güçlendirmek ve pazarlama mesajlarını etkili bir şekilde iletmek için stratejik olarak kullanılmaktadır. Reklamcılığın disiplinlerarası doğası, afişlerin kültürel, toplumsal ve bireysel anlamlandırma süreçlerinde oynadığı role dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, imgelerin sadece görsel unsurlar olmadığını, aynı zamanda tüketiciyle duygusal ve kültürel bağ kuran güçlü iletişim araçları olduğu ortaya konulmaktadır. Araştırma, Volkswagen’in reklam afişlerinde kullandığı imgeler aracılığıyla ürünlerini nasıl konumlandığını ve tüketicinin bu imgelerle nasıl bir ilişki kurduğunu anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmada, kullanılan imgelerin estetik unsurlarının, tüketici algısında olumlu çağrışımlar yaratmadaki gücü de vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra, imgelerin görsel bir tasarımdan ibaret olmayıp, ürünlerin ve markaların kimliklerini zenginleştirerek, tüketici ile marka arasında daha derin bir bağ kurulmasını sağladığı ifade edilmektedir. Araştırmanın sınırlılıkları arasında yalnızca iki reklam afişinin incelenmiş olması yer almaktadır. Ancak, çalışmanın bulguları, reklamcılıkta göstergebilimsel analizlerin kullanımına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. Çalışma sonuçları, görsel iletişim stratejilerinin tüketici algısında nasıl bir iz bıraktığını, marka sadakatini nasıl pekiştirdiğini ve marka değerinin tüketiciler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, görsellerin stratejik kullanımının, marka iletişiminde sağladığı avantajlara dair literatüre katkı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Reklam, Afiş, İmge, Marka ve Tüketici Etkileşimi

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Samsun/Türkiye, yeter.demir@omu.edu.tr

KAYNAKÇA

- Aaker, D. A. ve Joachimsthaler, E. (2000). "The Brand Relationship Spectrum: The Key to the Brand Architecture Challenge", *California Management Review*, 42(4), ss. 8-23.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim İlkeleri*, Çev: B. Vardar, M. Rifat, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Barthes, R. (2023). *Göstergebilimsel Serüven*, Çev: Mehmet Rifat, Sema Rifat, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, R. (2018). *Çağdaş Söylenler*, Çev: T. Yücel, İstanbul: Metis Yayınları.
- Barthes, R. (2021). *Göstergeler İmparatorluğu*, Çev: T. Yücel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Balakrishan, B. vd. (2014). "The Impact of Brand Placement and Brand Recall in Movie: Empirical Evidence From Malaysia", *International Journal of Management and Marketing Research*, 5(2), ss. 39-52.
- Berkman Köseleli, B. (2022). "Hazır Gıda İçerikli Reklamlar Üzerine Göstergebilimsel Bir Analiz: Knorr Ürünleri Örneği", *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9, ss. 46-67.
- Bilgin, Y. (2018). "The Effect of Social Media Marketing Activities on Brand Awareness", *Brand Image And Brand Loyalty, BMIJ*, 6(1), ss. 128-148.
- Bircan, U. (2015). "Roland Barthes ve Göstergebilim", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13, ss. 17-41.
- Bolat, N. (2020). "Panofsky'nin İmaj Metni Üzerinden Göstergebilimsel Bir Yaklaşım: Türk Dizilerinde Özel Bir Bina "Köşk"ün İncelenmesi", *Uluslararası Göstergebilim ve Görsel Retorik Dergisi (IJSVR)*, 4(2), ss. 33-46.
- Bolat, N. (2018). "Ürün Yerleştirme Kavramsal Boyutlar ve Ürün Yerleştirme Ortamları İncelemesi", *Ürün Yerleştirme Uygulamaları*, (Ed.) N. Bolat, İstanbul: Literatürk Academia, ss. 13-43.
- Cevizci, A. (2020). *Büyük Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.
- Çamdereli, M. (2000). "Çok İleri Giderek Bir 'Mavi' Afişi Okumak ya da Bir Reklam Afişinin Göstergebilimsel Çözümlemesi", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 5, ss. 92-120.
- Demir, C. M. (2024). "Solaris Film Afişinde Yer Alan Kültürel Kodların Göstergebilimsel Analizi", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), ss. 340-351.
- Elgezdi, E. (2000). "Volkswagen İmgesi, Reklamları ve Kitlesine Genel Bir Bakış", *Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi*, İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tanıtım ve Halkla İlişkiler Ana Bilim Dalı.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Çev: S. İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gülsoy, E., Eysel, C. Ş. ve Gün, S. (2020). "Otomotiv Sektöründe Bir Pazarlama Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Volkswagen Örneği", *Turkish Academic Research Review*, 5(1), ss. 1-14.
- Günay, V., D. ve Parsa, A., F. (2013). *Görsel Göstergebilim: İmgenin Anlamlandırılması*, İstanbul: ES Yayınları.

- Günes, A. (2012). “Çağdaş Bir Çözümleme Yöntemi: Göstergebilim”, *Humanities Sciences*, 7(2), 31-43.
- Karaman, E. (2017). “Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce’in Göstergebilim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 34, ss. 25-36.
- Küçüköner, M. (2010). “Sanatta İmge, Simge ve Gösterge İlişkilerine Bir Bakış”, *Sanat Dergisi*, (7), ss. 76-82.
- Olgundeniz, S. S. ve Parsa, A. F. (2014). “Reklam Dünyasında İmgenin Gücü ‘Arçelik ve Vestel Reklamlarında Robot Karakterlerle Yaratılan Evren”, *Humanities Sciences*, 9(2), ss. 95-106.
- Özcüre, T.O., (2018). “Volkswagen Emission Crisis and The Role of Public Relations and Ethical Values During Crisis Management”, *Kent Akademisi*, 11(33), ss. 374-389.
- Parsa S. Ve Parsa A. F. (2012). *Göstergebilim Çözümleneleri*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Peirce, C. S. (2004). *Mantık Üzerine Yazılar*, Çev: H. Yıldız, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Rifat, M. (2018). *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rifat, M. (2014). *Göstergebilimin ABC’si*, Ankara: Say Yayınları.
- Rifat, M. (2000). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rose, G. (2023). *Görsel Metodoloji*, Çev: G. Akgülğil, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Saussure, De. F. (2014). *Genel Dilbilim Dersleri*, Çev: S. Kılıç, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Suat, R. ve Işıldak, R. S. (2008). “Yaratmada İlk Adım: İmge ve İmgelem”, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), ss. 64-69.
- Suler, J. ve Zakia, R. D. (2018). *Görme Biçimi Olarak Fotoğraf Algılama ve Görüntüleme*, Çev: T. Ayteş, İstanbul: The Kitap Yayınları.
- Smith, R. E. ve Yang, X. (2004). “Toward a General Theory of Creativity in Advertising: Examining the Role of Divergence”, *Marketing Theory*, 4(1-2), ss. 31-58.
- Taşkıran, N., & Bolat, N. (2015). “Reklam ve Algı İlişkisi: Reklam Metinlerinin Alınlanmasında Duyu Organlarının İşlevleri Hakkında Bir İnceleme”, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), ss. 49-69.
- Ulusoy, E. (2005). “Faydacı Tüketim ve Hedonik Tüketim Yapılarının Reklamlara Yansımaları: İki Volkswagen Reklamı”, *Reklamların İçinden*, (Ed.) M. Çamdereli, Konya: Tablet Yayınları.
- Ünal, F.M. (2016). “Göstergebilimin Serüveni”, *Mütefekkir*, 3(6), ss. 379-398.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Valentini, C. ve Kruckeberg, D. (2016). “The Future Role of Social Media in International Crisis Communication”, *The Handbook of Internatio-*

nal Crisis Communication Research, (Eds.) A. Schwarz, M. W. Seeger ve C. Auer, ss. 478-488.

Williamson, J. (2000). *Reklamların Dili: Reklamlarda Anlam ve İdeoloji*, Çev: A. Fethi, Ankara: Ütopya Yayınevi.

<https://www.volkswagen-group.com/en/tags/brands-1050> (Erişim Tarihi:31.05.2024)

<https://www.volkswagen-group.com/en/tags/electromobility-1052> (Erişim Tarihi: 31.05.2024)

<https://www.volkswagen-group.com/en/tags/innovation-1061> (Erişim Tarihi: 01.06.2024)

<https://www.volkswagen-group.com/en/tags/digitalization-1060> (Erişim Tarihi: 01.06.2024)

<https://www.volkswagen-group.com/en/tags/software-1055> (Erişim Tarihi: 01.06.2024)

www.youtube.com/@Avtosojuzavtosojuz (Erişim Tarihi: 15.02.2024)

<https://www.sortlist.com/agency/fcb-milan> (Erişim Tarihi: 15.02.2024)

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Marka – Tüketici Parasosyal Etkileşimi Bağlamında Yapay Zekâ Influencerları

Bilge YALÇIN*

ÖZET

Araştırmanın temel hedefi, üniversite öğrencilerinin parasosyal etkileşim bağlamında yapay zekâ influencerları ile olan ilişkilerini ve bu etkileşimlerin öğrenciler üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu çalışma, parasosyal etkileşim bağlamında yapay zekâ influencerlarının marka algısına, satın alma kararlarına ve duygusal bağlanma düzeylerine olan etkisini analiz ederek, üniversite öğrencileri üzerindeki etkisini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmada, parasosyal etkileşim bağlamında yapay zekâ influencerlarının etkileri nitel araştırma yöntemi ile incelemiştir. Çalışma grubu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Mustafa Kemal Güneşdoğdu Kampüsünde eğitim gören ve yapay zekâ influencerlarını sosyal medyadan takip eden öğrencilerden oluşmaktadır. Toplamda 8 katılımcı ile gerçekleştirilen odak grup görüşmesi, üniversite öğrencilerinin parasosyal etkileşim bağlamında yapay zekâ influencerları ile olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinin yapay zekâ influencerlarıyla duygusal bağ kurmakta zorluk yaşadıklarını, teknik konularda güvenilir bulduklarını, ancak marka algısı ve satın alma kararları üzerinde geleneksel insan influencerlardan daha az etkili olduklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Parasosyal Etkileşim, Yapay Zekâ, YZ Influencerlar

Artificial Intelligence Influencers in the Context of Brand -
Consumer Parasocial Interaction

ABSTRACT

The main objective of the study is to examine the relationships of university students with AI influencers in the context of parasocial interaction and the effects of these interactions on students. This study aims to understand the impact of AI influencers on university students by analyzing their impact on brand perception, purchase decisions and emotional attachment levels in the context of parasocial interaction. In the study, the effects of artificial intelligence influencers in the context of parasocial interaction were analyzed with qualitative research method. The study group consists of students studying at Ondokuz Mayıs University Mustafa Kemal Güneşdoğdu campus and following artificial intelligence influencers on social media. A focus group interview with a total of 8 participants was used to evaluate university students' relationships with AI influencers in the context of parasocial interaction. The findings reveal that university students have difficulty in establishing an emotional connection with AI influencers, find them trustworthy in technical

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, 23280948@stu.omu.edu.tr

etkili görülüyor. Gelecekte yapay zekâ influencerlarının rolü büyüyecek ancak insan influencerlarının önemi devam edecektir. Üniversite öğrencileri, yapay zekâ influencerlarıyla geleneksel insan influencerlarına kıyasla daha az sosyal ve duygusal bağ kurduklarını düşünüyorlar. Yapay zekâ influencerlarının marka algılarını oluşturmada ve satın alma kararlarını etkilemede gerçek insan influencerlara göre daha az etkili olduğunu düşünüyorlar. Ayrıca, yapay zekâ influencerlarının tanıtımlarının gerçekçi olmadığını ve güvenilir bulunmadığını belirtiyorlar.

KAYNAKÇA

Kitap

- EKİZ, D. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- NILSSON, N. J. (1998). *Artificial Intelligence: A New Synthesis*, San Francisco: Morgan Kaufmann
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2003). *Sosyal Bilimlere Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Makale ve Kitap Bölümü
- Abidin, C. (2016). “Visibility Labour: Engaging with Influencers’ Fashion Brands and# OOTD Advertorial Campaigns on Instagram”, *Media International Australia*, 161(1), ss. 86–100.
- Bayarçelik, E.B. ve Bumin-Doyduk, H.B. (2021). “Yapay Zekâ ve İnsan Etkileşimi İnsan Kaynakları ve Pazarlama Uygulamaları”. N. Ö. İyigün ve M. K. Yılmaz (Ed.), *Yapay Zekâ Güncel Yaklaşımlar ve Uygulamalar* içinde (ss. 69- 91).
- Cohen, J. (2004). Parasocial Breakup from Favorite Television Characters: The Role of Attachment Styles and Relationship Intensity, *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, ss. 187- 202.
- Ekinci, G. ve Bilginer Özsaatçı, F. G. (2023). “Yapay Zekâ ve Pazarlama Alanındaki Yayınların Bibliyometrik Analizi”, *Sosyoekonomi*, 31(56), ss. 369-388.
- Ever, D. ve Demircioğlu, E. N. (2022). “Yapay Zekâ Teknolojilerinin Kalite Maliyetleri Üzerine Etkisi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(1), ss. 59-72.
- Eyal, K. ve Dailey, R. M. (2012). “Examining Relational Maintenance in Parasocial Relationships”, *Mass Communication and Society*, 15(5), ss. 758-781.
- Fügan, S. ve Kars Tayanç, N. (2019). “Parasosyal İlişki: Kavramsal Bir Çerçeve”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2019(48), ss. 257-277.
- Gür, Y. E. (2022). “Yapay Zekâ ve Pazarlama İlişkisi”, *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), ss. 131-148.
- Horton, D. ve Richard Wohl, R. (1956). “Mass Communication and Parasocial Interaction: Observations On Intimacy At A Distance. *Psychiatry*, 19(3), 215-229

- Jarrahi, M. H. (2018). "Artificial Intelligence and the Future of Work: Human-AI Symbiosis in Organizational Decision Making", *Business Horizons*, 61(4), ss. 577-586.
- Karataş, G., Dursun, İ. ve Köksal, C. G. (2022). "Fenomen Pazarlamasında Tüketici Satın Alma Niyetine Etki Eden Faktörler: Parasosyal Etkileşimin Etkileri ve Öncülleri", *Journal of Research in Business*, 7(2), ss. 515-541
- Özdal, M. A. (2023). "Görüntü İçeriği Sınıflandırmasında Yapay Zekânın Rolü ve Uygulamaları", *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), ss. 37-61.
- Özgen, E. ve Yılmaz Tiryaki, E. (2024). "Halkla İlişkiler Alanında Kullanılabilecek Yapay Zekâ Destekli Araçlar Üzerine Bir İnceleme", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), ss. 88-122.
- Romero, C. A., Ortiz, J. H., Khalaf, O. I. ve Prado, A. R. (2021). "Web Application Commercial Design for Financial Entities Based on Business Intelligence", *CMC Computers Materials & Continua*, 67(3), ss. 3177-3188
- Schmid, H. ve Klimmt, C. (2011). "A Magically Nice Guy: Parasocial Relationships With Harry Potter Across Different Cultures", *International Communication Gazette*, 73(3), ss 252-269.
- Tsao, J. (1996). "Compensatory Media Use: An Exploration of Two Paradigms", *Communication Studies*, 47, ss. 89-109.

Bildiri

- Peraković, D., Periša, M., Cvitić, I. ve Zorić, P. (2021). "Artificial Intelligence Application in Different Scenarios of the Networked Society 5.0 Environment", *XXXIX Simpozijum o novim tehnologijama u poštanskom i telekomunikacionom saobraćaju - PosTel*, (ss. 199-208). Belgrad.

Tez

- Ay, H. 2021 "Pazarlama İletişimi Sürecinde Sanal Influencer Kullanımı", T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı , Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli
- Aytulun, G.: 2015 "Ergenlerde Parasosyal Etkileşim: İnternette Gerçek Benlik, Kendilik Algısı Ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler", T.C. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Koban,K. 2024 "Parasosyal Etkileşimin Satın Alma Niyetine Etkisi: Sosyal Medya Fenomenleri ve Takipçiler Üzerine Bir Araştırma", T.C. İstanbul Üniveritesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Web Kaynakları

- Sarıgöl, E. (2018). "Yeni Nesil Influencerlar: Sanal Fenomenler". Creator-den.<https://creatorden.com/yeni-nesil-influencerlar-sanal-fenomenler/> / Erişim tarihi: 20.05.2024

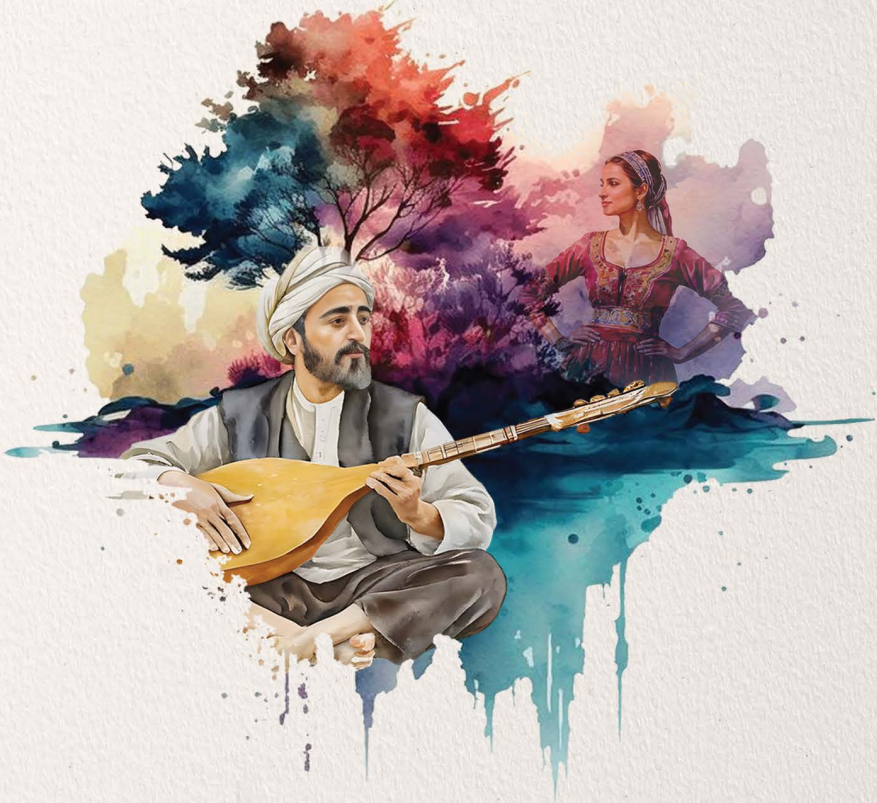
Valin, J. (2018a). An Introduction to AI in PR, <https://newsroom.cipr.co.uk/aiinpr-panel-publishes-introduction-to-ai-in-pr/> Erişim Tarihi: 05.05.2024.

Fatih Erbay - Enfel Doğan

Doğu Türkçesiyle Yazılmış

SANÜBER VE GÜLPERİ HİKÂYESİ

[Berlin Nüshası]

DOĞU TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ
SANÛBER VE GÛLPERÎ HİKÂYESİ
(BERLİN NÜSHASI)

Fatih Erbay - Enfel Doğan

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

DOĞU TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ SANÜBER VE GÜLPERİ HİKÂYESİ
(Berlin Nüshası)
Fatih Erbay - Enfel Doğan

Editör: Prof. Dr. Mustafa Toker

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-50-8

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

DOĞU TÜRKCESİYLE YAZILMIŞ
SANÛBER VE GÛLPERÎ HİKÂYESİ

(BERLİN NÛSHASI)

Fatih Erbay - Enfel Doğan

KAYNAKLAR

- Argunşah, Mustafa (2013). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit.
- Ayverdi, İlhan (2010). Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük / Kubbealtı Lugatı. Redaksiyon Ahmet Topaloğlu. İstanbul: Kubbealtı.
- Banguoğlu, Tahsin (1974). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha.
- Bellér-Hann, Ildikó (2000). The Written and the Spoken: Literacy and Oral Transmission among the Uyghur. Berlin: Das Arabische Buch.
- Caferoğlu, Ahmet (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Clauson, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Londra: Oxford at the Clarendon.
- Dağıstanlıoğlu, B. Erdem (2015). “Teg Edatı ve Çağataycadaki Varyasyonları Üzerine”. *International Journal of Language Academy*. 3/4: 374-385.
- Devellioğlu, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Eckmann, Janos (1988). *Çağatayca El Kitabı* (çev. Günay Karaağaç). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Emet, Erkin (2015). *Doğu Türkistan Uygur Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Erbay, Fatih (2011). W. Radloff’un Çağatay Türkçesi Sözlüğü. Konya: Ay-Bil.
- Erbay, Fatih (2023a). Doğu Türkçesiyle Yazılmış Tahir ile Zühre Hikâyesi. Çanakkale: Paradigma.
- Erbay, Fatih (2023b). “Two Stories Written in Eastern Turki as Part of the Swedish Missionary Work (Svenska Missionsförbundet) in East Turkistan”. *Acta Orientalia Hung*. 76/3: 469–486.
- Ercilasun, Ahmet B. – Akkoyunlu, Ziyat (2014). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânü Lugâtî’t-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ergin, Muharrem (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Gömeç, Sadettin (2009). “Divanü Lûgat-İt-Türk’de Geçen Yer Adları”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*. 28/46: 1-34.
- Gujrathi, Aman (2018). *Qissa da Gul ao Sanobar*. Jalalabad: Shehbaz Khparandoya Tolana.
- Hamkar, Muhammad Ibrahim – Hasam, Alauden (2022). “Research on ‘Gul Sanobar’ Story in the Light of Wilhelm Wundt’s Behavioral Theory”. *Journal of Critical Reviews*. 9/4: 10-19.
- Hatipoğlu, Vecihe (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- İmer, Kamile - Kocaman, Ahmet - Özsoy, Sumru A. (2011) *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İnayet, Alimcan (2007). “Divanü Lûgat-it-Türk’te Geçen ‘Çin’ ve ‘Maçın’ Adı Üzerine”. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*. II/4: 1174-1184.
- Jarring, G. (1964). *An Eastern Turki-English Dictionary*. Lund: C.W.K. Gleerup.
- Karaağaç, Günay (2013). *Türkçenin Dil Bilgisi*. İstanbul: Akçağ.
- Kemp, Emily Georgiana (1914). *Wanderings in Chinese Turkestan*. London: Wightman.
- Komisyon (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Köse, Nerin (1994). “Türkmenistan’dan Gül ve Senüber Hikâyesi”. *Millî Folklor*. 21: 52-56.
- Küçükbalı, Fatih Numan - Uygun, Muhsin (2024). “Ferheng-i Şu‘ûri’de Yer Alan Çağatay Türkçesine Ait Söz Varlığı -İsimler-”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 15: 640-672.
- Maimaitiaili, Nuerjamali (2019). *Çağdaş Uygurcanın Ağızları ve Söz Varlığı*. İstanbul: YTÜ-SBE (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Mert, Abdullah (2023). *Uygur Harfli Mi‘rac-Name*. Konya: Palet.
- Nadzhip, E. N. (1971). *Modern Uigur*. Moskow: Nauka Publishing House.
- Necip, Emir Necipoviç (1995). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*. (çev. İktil Kurban). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Nüsretbâyli, Simuzer (2012). *Senüber... Bədii Nəsr, Publisistika ve Poəziya*. Bakı: YYSQ- Milli Virtual Kitabxana.
- OT (Orta Türkçe) Boeschoten, Hendrik (2023). *A Dictionary of Early Middle Turkic*. Leiden-Boston: Brill.
- Öztürk, Ridvan (2010). *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Raquette, Gustaf (1928). *English-Eastern Turki Dictionary*. Leipzig-Lund: C. W. K. Gleerup.
- Reckel, Johannes-Schatz, Merle (2021). “Ancient Texts and Languages of Ethnic Groups along the Silk Road Introduction”. *Ancient Texts and Languages of Ethnic Groups along the Silk Road*. (Editör Johannes Reckel and Merle Schatz). Universitätsverlag Göttingen. 9-11.
- Reichl, Karl (2019). “Oral Epics Along the Silk Road: The Turkic Traditions of Xinjiang”. *Journal of Chinese Oral and Performing Literature*. 38/1: 45-63.
- Sayyad, Suleyman (2018). *Manzum Dasitani Edebiyat (Klasik Davra)*. Celalabad/Nengerhar: Momend.
- SG: *Sanuber we Gülperi*. Staatsbibliothek zu Berlin. Außereuropäische Handschriften, Islamische Handschriften: Ms. or. oct. 1662.
- Shaw, Robert Barkley (1880). *A Sketch of the Turki Language as Spoken in Eastern Turkistan (Kashghar and Yarkand) Part II Vocabulary Turki-English*. Calcutta: Baptist Mission.
- Shaw, Robert Barkley (2014). *Kaşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*. (çev. Fikret Yıldırım). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Steingass, F. (1998). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beirut: Librairie du Liban.
- The Book of Prince Sanubar*. Lund University Library: Jarring Prov. 33.
- Toker, Mustafa-Uygun, Muhsin (2017). *Çağatayca Cümçümenâme*. Konya: Palet.
- Topaloğlu, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken.
- Tüzgen, Mömin Abdulla (1989). *Türkçe-Uygurçe Lugat*. Şincaç: Milletler Neşriyatı.
- Uygun, Muhsin - Küçükbalı, Fatih Numan (2023). “Ferheng-i Şu‘ûri’de Yer Alan Çağatay Türkçesine Ait Söz Varlığı -Fiiller-”. *Selçuk Türkiyat*. 58: 35-62.
- Uygun, Muhsin (2022a). “Çağatayca Kitâb-ı ‘Umdu’l-İslâm”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 51: 163-185.
- Uygun, Muhsin (2022b). *Çağatayca Kâbüsnâme Tercümesi İnceleme-Metin-Dizin-Ekler Dizini-Tıpkıbasım*. Konya: Palet.

- Uygun, Muhsin (2023). *Çağatayca Rāhatü'l-Ḳulüb Giriş- Metin- Dizin- Ekler Dizini- Tıpkıbasım*. Konya: Palet.
- Wei, Cuiyi-Luckert, Karl W. (1998). *Uighur Stories from Along the Silk Road*. Lanham: University Press of America.
- Yakup, Abliz ve diğerleri (1990). *Uygur Tilinin İzahlık Lügiti I*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Yakup, Abliz ve diğerleri (1991). *Uygur Tilinin İzahlık Lügiti II*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Yakup, Abliz ve diğerleri (1992). *Uygur Tilinin İzahlık Lügiti III*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Yakup, Abliz ve diğerleri (1994). *Uygur Tilinin İzahlık Lügiti VI*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Yakup, Abliz ve diğerleri (1995). *Uygur Tilinin İzahlık Lügiti V*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Yakup, Abliz ve diğerleri (1998). *Uygur Tilinin İzahlık Lügiti VI*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Yıldız, Kevser (2023). Gunnar Jarring Koleksiyonu'ndan Şah Hurşid Oğlu Sanevber Hikâyesi (Prov. 50) (Metin-İnceleme-Söz Varlığı). Kahramanmaraş: KSIÜ-SBE (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Zengin, Aslı – Erdoğan, Ümran (2019). *Geç Dönem Çağatay Türkçesi ile Yazılmış Perizad-Senuber Hikâyesi*. İstanbul: Gece Akademi.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE YAZILAN İLK
ÇAĞDAŞ ORTAOYUNU:
YAZICI

Dr. Fatih ÖZTÜRK

Cumhuriyet Dönemi'nde Yazılan
İlk Çağdaş Ortaoyunu:
YAZICI

Dr. Fatih ÖZTÜRK

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**Cumhuriyet Dönemi'nde Yazılan İlk Çağdaş Ortaoyunu:
YAZICI**

Editörler:

Kamil Ali Gıynaş – Onur Aykaç

Kapak Tasarımı:

Yusuf Ataseven

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-68-3

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 57 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

Cumhuriyet Dönemi'nde Yazılan
İlk Çağdaş Ortaoyunu:
YAZICI

Dr. Fatih ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

- Ahmet Mithat Efendi (2013). *Üss-i İnkılap*. Haz. İdris Nebi Uysal. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ahmet Mithat Efendi (2023). *Zübdetü'l-Hakayık*. Haz. Mert Öksüz ve İdris Nebi Uysal. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Aktaş, Kemal Kamil (1932). “Küçük İsmail’in Hatıratı: Türk Cemiyetinde Tiyatro II”. *Fikirler*, 85, 20.
- And, Metin (1961a). “Çağdaş Tiyatro Açısından Karagöz ve Orta Oyunu”. *Değişim*, 2, 6-7.
- And, Metin (1961b). “Orta Oyunu Yaşayabilir mi”. *Devlet Tiyatrosu*, 12, 6-20.
- And, Metin (1969). *Geleneksel Türk Tiyatrosu (Kukla, Karagöz, Ortaoyunu)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- And, Metin (1982). *Ataç Tiyatroda*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aydın, Mehmet (2009). “Türk Ortodoks Hıristiyanları ve Türk Ortodoks Patrikhane-si'nin Kuruluşu”. *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 8, 7-22
- Aykaç, Onur (2016). “Uyumsuzluk (Uyuşmazlık) Teorisi Bağlamında Ortaoyunu Me-tinlerinin İncelenmesi”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SE-FAD)*, 35, 235-244.
- Aykaç, Onur (2019). *Geçmişten Günümüze Ortaoyunu Geleneği*. Ankara: Akçağ Ya-yınları.
- Balta, Şükrü Can (2020). “Ramazan Dikmen'in Hikâyeleri ve Modern Dünyanın Öğü-tücülüğüne İtiraz”. *Erdem*, 78, 61-78.
- Balta, Şükrü Can (2023). *1950 Sonrası Türk Hikâyesinde Çevre Vurgusu*. Ankara: Nobel Bilimsel Kitaplar.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı (1940). “Orta Oyunu Nasıl Dirilir”. *Yeni Adam*, 278, 10-11.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı (1942). “Orta Oyunu”. *Ülkü*, 14, 11.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı (1968). “Ortaoyunu Nedir”. *Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, 207, 518-526.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı (2006). *Tiyatro Nedir*. (Haz.: Atıla Alpöge, T. Yılmaz Öğüt, Ali Y. Baltacıoğlu). İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Bozok, Hüsamettin (1938). “Orta Oyunu Dirilebilir mi”. *Ses*, 1, 5.

Bozok, Hüsamettin (1939). “Orta Oyununu Diriltmek İçin”. *Servet-i Fünûn/Uyanış*, 2244/559, 212-213.

Cevdet Kudret (2007). *Ortaoyunu*. Cilt 1. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Charleston (dans). (2024, 10 Aralık). Wikipedia’da. Erişim Adresi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Charleston_\(dans\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Charleston_(dans)).

Çamurdan, Esen (2010). *Gülmenin Oyunsu Özgürlüğü*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.

Doğan, İsmail ve Benli, Derya Yeşim (2014). *Bulat Köyü Örneğinde Batı Trakya (Gümülcine) Ağzı*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Fedakâr, Selami ve Keskin, Ahmet (2016). “Âşık Sümmânî’nin Eserlerinde Birey ve Toplum”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 109-122.

Felek, Burhan (15 Ağustos 1939). “Zuhûrî Kolunu İhya Etmeli”. *Tan*, 3.

Felek, Burhan (1944). “Orta Oyunu Nasıl Oynanır I”. *Perde-Sahne*, 13, 14.

Gerçek, Selim Nüzhet (1941). “Orta Oyunu Millî Türk Tiyatrosunu Doğuracak Olan Kaynaktır”. *Yedigün*, 415, 10-11.

Gökmen, Ayla (1999). “Fransızca’nın Türkiye’de Dünü”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-7.

Gözütök, Tarık Tuna (2020). *Psikiyatrinin Türkiye’ye Girişi (Mecnûndan Akıl Hastasına)*. İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler.

Karahan, Leylâ (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kaygılı, Osman Cemal (1 Şubat 1930). “Başlangıç”. *Politika*, 3.

Kaygılı, Osman Cemal (1938). “Ortaoyunu ve Karagöz”. *Ses*, 4, 5.

Kaygılı, Osman Cemal (9-28 Mart 1927). “Yazıcı”. *Akşam*, 2.

Kúnos, Ignác (1998). *Türk Halk Türküleri*. Haz. Ali Osman Öztürk. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kúnos, Ignác (2001). *Türk Halk Edebiyatı*. (Haz.: Tuncer Gülensoy). Ankara: Akçağ Yayınları.

Nutku, Özdemir (1968). “Tarihsel Gelişim İçinde Halk Tiyatrosu”. *Forum*, 348, 17-18.

Nutku, Özdemir (1972). “Tiyatromuzu Yenilemede İlk Adım Ne Olmalıdır”. *Türk Dili*, 255, 267-272.

Nutku, Özdemir (2017). *Gösterim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Kaynak Yayınları.

- Öğüt Eker, Gülin (2001). “Fıkralar”. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi III* (ss. 63-130) içinde. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Öksüz, Mert (2022). *Muharrir ve Matbuat: On Dokuzuncu Asırda Yazarlık Mesleği ve Babialı Çevresinde Yayıncılık Faaliyetleri*. İstanbul: Libra Kitap.
- Özden, Muharrem (2016). *Batu Trakya Gümülcine Ağız İncelemesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk Aykaç, Nilüfer (2021). “Söylem ve Temsil Arasında Ankara”. *İçtimaiyat*, 5(2), 296-321.
- Öztürk Aykaç, Nilüfer (2024). “Dijital Platformlarda Anneler Günü Söylemi: Anne Ol(a)mamaya Dair Bir İçerik Analizi”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 646-681.
- Pekman, Yavuz (2010). *Çağdaş Tiyatromuzda Geleneksellik*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Remzi, Mustafa (2020). *Millî Cinayetler Koleksiyonu ve Diğer Hikâyeler*, Haz: Fatih Özdemir, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Suner, Levent (2007). “Commedia Dell’Arte Etkisinde Üç Oyun Beş Yorum”. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 24, 145-182.
- Taner, Haldun (1966). “Yüzyıllık Bir Tartışma”. *Türk Dili Tiyatro Özel Sayısı*, 178, 736-738.
- Taş, Levent ve Çakır, Mehmet (2016). “Neo-Liberal Kapitalizmin Süreklilik Stratejisi: Yerel Kültürel Unsurların Tüketim Nesnesi Olarak İnşasında Reklamların İşlevi”. Ed. Müberra Babaoğul, Arzu Şener ve Esna Betül Buğday. *Tüketici Yazıları-V* içinde (s. 171-197). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tüketici-Pazar-Araştırma-Danışma Test ve Eğitim Merkezi.
- Tekerek, Nurhan (2001). *Popüler Halk Tiyatrosu Geleneğimizden Çağdaş Oyunlarımıza Yansımalar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tekerek, Nurhan (2008). “Ortaoyununda Çağcıl Özellikler” [Bildiri]. Süleyman Şenel (Ed.). *Dümbüllü İsmail Efendi ve Dünden Geleceğe Geleneksel Türk Tiyatrosu Sempozyumu Bildirileri, 6-7 Kasım 2007*, (ss. 73-80), İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Tekerek, Nurhan (2011). “Günümüzde Geleneksel Tiyatro Ne İfade Etmektedir”. *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*, 2, 119-125.
- Tör, Vedat Nedim (1973). “Karagöz ve Ortaoyunu”. *Varlık*, 794, 14.
- Tuna, Erhan (1990). *Göstergebilimsel Bir Yaklaşımla Ortaoyunu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkmen, Nihal (1971). *Orta Oyunu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Uzunay, Refi Cevat (27 Mart 1941). “Orta Oyunu”. *Tan*, 3.

Uysal, İdris Nebi (2011). “Namık Kemal’in Düzyazılarında Türkçe Duyarlılığı”, *Nâmık Kemâl*, (Editörler: Turan Karataş - Orhan Kemal Tavukçu). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 368-376.

Uysal, İdris Nebi (2020). “Dil İlişkileri Bağlamında Popüler Türk Romanlarındaki Batı Kökenli Kelimeler: Kuşlar Yasına Gider Örneği”. *TYB Akademi*, 29, 11-27.

Yesari, Mahmut (1936). “Orta Oyunu”. *Yedigün*, 185, 7-8.

GAZETECİLİK
SİNEMA
RADYO ve TELEVİZYON
HALKLA İLİŞKİLER ve REKLAM

Editörler

Mesut Aytekin
Seçkin Özmen

1923'ten 2023'e

Türkiye'de İletişim

PIE
YAYINLARI

1923'ten 2023'e

TÜRKİYE'DE İLETİŞİM

Editörler:

Doç. Dr. Mesut AYTEKİN

Prof. Dr. Seçkin ÖZMEN

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

**1923'TEN 2023'E
TÜRKİYE'DE İLETİŞİM**

Editörler:

Doç. Dr. Mesut AYTEKİN
Prof. Dr. Seçkin ÖZMEN

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-61-4

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Aralık 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

www.paletyayinlari.com.tr

1923'TEN 2023'E TÜRKİYE'DE İLETİŞİM

Editörler:
Doç. Dr. Mesut AYTEKİN
Prof. Dr. Seçkin ÖZMEN

İÇİNDEKİLER

GAZETECİLİK	9
TÜRKİYE’NİN ORTAK MEDYA HAFIZASI ANADOLU AJANSI.....	11
Begüm Aylin ÖNDER	
CUMHURİYET DÖNEMİ’NDE İLK KADIN GAZETECİLER	21
Özgenur Reyhan GÜLER	
BASIN ALANINDA ÖRGÜTLENME ÇABALARI VE TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ.....	27
Kenan DUMAN	
SİNEMA.....	33
İLKLERİN FİLMİ ATEŞTEN GÖMLEK	35
Mesut AYTEKİN	
SİNEMAMIZIN ÖNCÜ KADINLARINDAN SABAHAT FİLMER.....	43
Yasemin ÖZKENT	
TÜRK SİNEMASI’NDA İLKLERİN KADINI CAHİDE SONKU	51
Gizem PARLAYANDEMİR	
TÜRK SİNEMASI’NIN ÖNCÜ YÖNETMENLERİNDEN METİN ERKSAN	59
Deniz OĞUZCAN	
EN UZUN SOLUKLU FESTİVALİMİZ ULUSLARARASI ANTALYA ALTIN PORTAKAL FİLM FESTİVALİ	65
Mustafa ASLAN	
BELGESEL SİNEMAMIZIN İLK KURUMSAL YAPISI İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ FİLM MERKEZİ.....	77
Özgür AKGÜN	
RADYO TELEVİZYON	83
TÜRKİYE’DE RADYO YAYINCILIĞI	85
Esmâ SANCAR	
TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU	93
Onur AKYOL	
TÜRK TELEVİZYONLARINDA İLK YERLİ DİZİLER	101
Ümit SARI	
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ BİR KAMU KURUMU OLARAK RADYO TELEVİZYON ÜST KURULU..	111
Rabia ZAMUR TUNCER	
TÜRKİYE’DE TEMATİK TELEVİZYON YAYINCILIĞI.....	123
Türkan ÜNLÜ	
TÜRK TELEVİZYONLARINDA REALITY SHOW’LARIN İLK ÖRNEKLERİ	129
Seçkin ÖZMEN	
TÜRKİYE’DE PODCAST YAYINCILIĞI.....	135
Serdar ÇİL	
TÜRKİYE’NİN İLK YERLİ DİJİTAL PLATFORMU BLUTV	143
Betül YÜNCÜOĞLU	

KÜRESEL BİR TELEVİZYON DEVİNİN İLK YEREL ŞUBESİ NETFLİX TÜRKİYE.....	149
Yeşim KAPTAN	
HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAM	157
CUMHURİYETİN İLK HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ÇALIŞMALARI	159
Müge ÖNAL	
İLK PLANLI HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARI: DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI VE NÜFUS PLANLAMA KAMPANYASI	167
Anıl SAYAN	
TÜRKİYE'NİN İLK HALKLA İLİŞKİLER AJANSI A&B İLETİŞİM A.Ş.	175
Fatih ÖZKOYUNCU	
TÜRKİYE HALKLA İLİŞKİLER DERNEĞİ	185
Özer SİLSÜPÜR	
REKLAM ÖZDENETİM KURULU.....	193
Zeynep ÖZCAN	
ÖZGEÇMİŞLER	203

GAZETECİLİK

TÜRKİYE’NİN ORTAK MEDYA HAFIZASI ANADOLU AJANSI

Begüm Aylın ÖNDER*

Haber ajansları gelişmeye başladığı 19. yüzyıl sonrasında tüm dünyada faaliyet gösterirken ulus ötesi ülkelerde bürolar kurmuş ve bu ülkelerde bulundukları muhabirler vasıtasıyla tıpkı günümüzde de olduğu gibi dünyada olup biteni kendi ajanslarına aktararak gazetelere haber dağıtımını yapmışlardır. Osmanlı Dönemi’nde ise gerçek manada Osmanlı gazeteleri olarak kabul edilmese de gazetelerin ilk örneklerinin *Haber Bülteni (Bulletin Des Nouvelles)*, *İstanbul Fransız Gazetesi (Gazete Française de Constantinople)*, *Doğu Merkür’ü (Mercure Oriental)* adlarıyla bilinen bu gazeteler yabancı menşelidir. Kısa süreli ömürlü bu gazetelerden sonra bir dizi yabancı menşeli gazetelerin Osmanlı Dönemi’nde çıktığı görülmektedir. Bu tür gazetelerin içeriklerinde Osmanlı’ya özgü bilgilerin kısmen yer aldığı görülürken bu yayınlarının hedef kitlesini Fransız vatandaşları oluşturmaktadır. 1825’te Blacque Bey tarafından haftalık olarak çıkartılan *Spectatuer Oriental* adlı Fransız gazete ise Osmanlı’ya ait halkların ulus ötesi arenada savunuculuğu yapması açısından önemlidir. 1828 dolaylarında Mısırlı Mehmet Ali Paşa’nın da politikalarını anlatmak ve Avrupa tarafından bilinmek amacıyla gazeteler çıkardığı görülmektedir. Genellikle haftalık olarak çıkartılan *Vakayi-ı Mısıriyye*, *Vakayi-i Giridiye* gibi bu gazetelerden sonra 1831’de Osmanlı Devleti’nin gerçek anlamda ilk resmî gazetesi olarak bilinen, haftalık olarak çıkan ve abone sistemiyle çalışan *Takvim-i Vakayi* yayımlanmıştır.

Haber ajanslarının Avrupa ve ABD’de ortaya çıkmaya başladığı dönemde Osmanlı Devleti bu değişimlere ayak uyduramamıştır. Ancak II. Abdülhamit döneminde, Türk gazetelerinin varlığı söz konusuysen bu gazetelerin yabancı ülkelerde sürekli muhabirler bulundurabilecek imkânı olmadığı görülür. Yurt dışına eğitim amacıyla giden entelektüeller, yerel gazetelerle anlaşarak onlara dünyada vuku bulan olay ve gelişmelere ilişkin mektuplar göndermiştir. Kırım Savaşı’nın patlak vermesini takiben özellikle 1851 yıllarında İstanbul yabancı basın tarafından ilgi görmeye başlamıştır. Bundan tam 4 yıl sonra ise Havas ve Reuter Ajansları özel muhabirlerini sürekli olarak görevlendirmeye başlamışlardır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise Osmanlı’da ulusal haber ajansı kurma faaliyetleri görülür. Daha çok Fransız

* Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, begumaylinonder@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0314-2843

KAYNAKÇA

- Alemdar, K. (1996). *İletişim ve tarih*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Anadolu Ajansı. (n.d.). Tarihçe. <https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2024).
- Anadolu Ajansı. (2022). Kore Savaşı 72 yıldır barış anlaşmasını arıyor. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kore-savasi-72-yildir-baris-anlasmasini-ariyor/2645926> Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2024.
- Anadolu Ajansı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/anadolu-ajansi-103-yillik-tecrubesiyle-dogru-haber-icin-calisiyor/2863964> (Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2024).
- Anadolu Ajansı. (2024). AA fotoğrafları İsrail'in soykırımıyla suçlandıği Uluslararası Adalet Divanı'ndaki duruşmada kanıt olarak sunuldu. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/aa-foto-muhabiri-soykirim-davasinda-israile-karsi-kanit-olan-fotografinin-oykusunu-anlatti/3108456> Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2024.
- Bengi, H. (2012). Tarihsel süreç içinde Anadolu Ajansı'nın özgün kurumsal yapısı (1920-2011). *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(50), 299-341. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000360.
- Bengi, S. H. (2019). Ülkelerin bağımsızlık mücadeleleri ve haber ajansları ilişkisi – Anadolu Ajansı örneği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35(100), 449-477. <https://doi.org/10.33419/aamd.639889>.
- Girgin, A. (2022). *Uluslararası iletişim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gönenç, Ö. (2015). *Haber ajansları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Karagöz, S. (2020). Başkanın mesajı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/haberkademi/p/baskanin-mesaji> (Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2024).
- Kaya, Z. (2019). *Yeni medyada haber Anadolu Ajansı'nda haberin yapısal dönüşümü*. Ankara: Gece Akademi.
- Koloğlu, O. (1994). *Havas ve Reuter'den Anadolu Ajansı'na*. Ankara: ÇGD Yayınları.
- Özkaya, Y. (1985). Millî Mücadele'de "Anadolu Ajansı"nın kuruluşu ve faaliyetine ait bazı belgeler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (1), 587-608.
- SETA. (2021, Nisan 8). Türkiye'nin küresel sesi Anadolu Ajansı. <https://www.setav.org/yorum/turkiyenin-kuresel-sesi-anadolu-ajansi> Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2024.
- Tekeli, S. (2002). *Atatürk ve Anadolu Ajansı*. Ankara: Anadolu Ajansı Yayınları.
- Tokgöz, O. (1994). *Temel gazetecilik*. İmge Yayınevi: Ankara.
- Türk, H. S. (1977). Anadolu Ajansı sorunu ve çözüm yolları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-4(34), 61-85. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000903.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE İLK KADIN GAZETECİLER

Özgenur Reyhan GÜLER*

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından gelen Erken Cumhuriyet Dönemi, önemli sosyopolitik dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemin dikkat çeken yönlerinden biri, kadınların kamusal hayata artan katılımıdır. Bu durum gazetecilik alanında da görülmektedir. Cumhuriyet reformları, ülkeyi modernleştirmeyi amaçlamış ve laiklik, eğitim ve kadın haklarına vurgu yapmıştır. Bu reformlar, kadınların iş gücüne özellikle gazetecilik alanına katılımını teşvik eden bir ortam yaratmıştır.

Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin toplumsal ve kültürel yapısında köklü değişimlerin yaşandığı bir süreç olarak, kadınların toplumsal hayatta daha görünür hale gelmesi ve temsiliyet açısından önemli bir dönüşümü temsil etmektedir. Cumhuriyet döneminde medyada kadın temsiline, genellikle modernleşme ve Batılılaşma projeleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu hareket, toplumun genel cinsiyet algısını yeniden şekillendirirken, kadın gazeteciler medya aracılığıyla kadın haklarının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır (Peltekoğlu, 1988). Gazeteler, kadınların toplumsal rollerinin yeniden tanımlandığı bir mecra haline gelmiş, kadın gazeteciler ise yazdıkları makaleler ve köşe yazıları ile kadınların eğitim, sağlık, çalışma hayatı ve siyasi haklar gibi konularda bilinçlenmelerine yardımcı olmuşlardır (Zihnioğlu, 2003).

Türkiye'deki Erken Cumhuriyet Dönemi kadın gazetecileri, kadın meseleleri üzerine kamusal söylemin şekillenmesinde kritik bir rol oynamışlardır. Sadece haber yapmakla kalmamış aynı zamanda toplumsal ve siyasi gelişmeler üzerine yorumlar yaparak kamuoyunu etkilemişlerdir. Çalışmaları, 1930'da (belediye seçimlerinde) ve 1934'te (milli seçimlerde) kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi de dahil olmak üzere, kadın hakları hareketine katkıda bulunmuştur.

Sabiha Zekeriya Sertel ve Nezihe Muhiddin, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye'de iletişim disiplinine önemli katkılarda bulunmuş ve gazeteciliğin farklı alanlardaki gelişimine yön veren ilk kadın gazeteciler olarak basın tarihimizde yer almışlardır. Gazetecilik kariyerleri boyunca toplumsal sorunlara dikkat çekmiş, sansüre karşı mücadele etmiş ve kadın

* Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, ozgenur.guler@istinye.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0899-2297

incelemiştir (Tanir, 2004). Deniz Kandiyoti'nin editörlüğünü yaptığı "Women, Islam, and the State" (Kadınlar, İslam ve Devlet) adlı eser ise Müslüman çoğunluklu ülkelerdeki devlet politikalarının kadın hakları üzerindeki etkisini ve Türkiye'deki kadın gazetecilerin kadın meselelerini savunmadaki rolünü tartışarak bu iki önemli gazeteciye atıfta bulunmuşlardır (Kandiyoti, 1991).

Sabiha Zekeriya Sertel ve Nezihe Muhiddin, Cumhuriyet döneminden günümüze gazetecilik alanında önemli izler bırakmış ve birçok yenilik ve gelişmeye öncülük etmişlerdir. Onların yazıları, gazetecilerin toplumsal sorunlara dikkat çekerek kamuoyunu bilinçlendirme görevini üstlenmelerini de sağlamıştır. Sertel ve Muhiddin'in çalışmaları, gazetecilerin sadece haber veren kişiler değil, aynı zamanda toplumsal gelişimin ve dönüşümün öncüleri olabileceğini göstermiştir. Onların basın özgürlüğü, kadın hakları, toplumsal farkındalık ve medya çeşitliliği konusundaki katkıları, günümüz gazeteciliğine ilham vermeye devam etmektedir. Bu iki öncü kadının mirası, Türkiye'de ve dünyada gazeteciliğin etik, özgür ve toplumsal sorumluluk sahibi bir meslek olarak gelişmesine önemli bir zemin oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Akşin, S. (1987). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, S. (2013). *Cumhuriyet dönemi kadın hareketleri*. Ankara: Kadın Eserleri Kütüphanesi Yayınları.
- Bali, R. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dikmen, B. A. (2016). Sabiha Zekeriya Sertel: Erken Cumhuriyet Döneminde kadın, muhalefet ve basın. *Culture and Communication*, 19(1), 45-70.
- Göle, N. (1997). *Modern mahrem: Medeniyet ve örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1991). *Women, Islam, and the state*. Temple University Press.
- Kazgan, G. (1998). *Cumhuriyet'in kadınları*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Mango, A. (2002). Atatürk: The Biography of the founder of modern Turkey. London: John Murray.
- Peltekoğlu, B. Z. (1988). *Cumhuriyet döneminde Türk basınında kadın gazeteciler*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanir, T. *Women and media in the Middle East: Power through self-expression*. I.B. Tauris, 2004.
- Tekeli, Ş. (1995). *Women in modern Turkish society: A reader*. London: Zed Books.

Toprak, Z. (2001). *Türkiye'de millî iktisat*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Zihniöğlu, Y. (2003). *Kadinsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*. İstanbul: Metis Yayınları.

BASIN ALANINDA ÖRGÜTLENME ÇABALARI VE TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ

Kenan DUMAN*

Türkiye’de basım ve basın çalışmaları Batı ile karşılaştırıldığında iki yüz yıl gibi gecikmeli bir sürede başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde ilk gazetenin resmi bir yayın organı Takvim-i Vakayi’nin (1831) devlet merkezli kurulmuş olması gazetecilik faaliyetine bakış için önemli emareler taşımaktadır. İlk gazetenin ardından 90 yıla yakın imparatorluk içerisinde basın özgürlüğü konusu tartışmalı bir konu olarak önemli bir yer edinmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın ardından 1923’te Türkiye Cumhuriyeti kurulurken basın düzeni de yeniden oluşturulmuştur. 1924’te Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve 1931 yılında çıkarılan yeni Matbuat Kanunu gazeteciler için ağır maddeler taşıyan ülkenin ilk 27 yılı boyunca çeşitli dönemlerde gazetecilerin baskı altına alındığı görülmüştür. Bu gelişmelerin gölgesinde basın alanında mesleki örgütlenme çalışmaları başlamış ve 1935 yılında ilk basın kurultayının sonuçlarına bağlı olarak İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Trabzon bölgelerinde birer “Basın Birliği” kurulması planlanmıştır. Basın Birliği Kanunu, 1938 yılının Haziran ayında önce kanunlaşmış ve ardından resmi gazetede yayınlanmıştır. Basın Birliği’nin ilk kongresinde başkanlığa Falih Rıfkı Atay seçilirken İbrahim Alaettin, Asım Us, Abidin Daver, Sadri Erdem, Selim Ragıp Emec, Kerami Kurtbay, Ahmet Şükrü Esmer ve Sedat Simavi gibi gazetecilik kökenli isimler merkez idare kurulunda yer almışlardır (Özgen, 1998, s.179). Bu kanunla birlikte ilk kez gazeteciler bir mesleki kuruluş altında birleşmiştir.

Basın Birliği

Basın Birliği, zorunlu bir mesleki örgüt olarak oluşturulmuştur. Birliğin yaptırım gücü yasalardan oluşurken gazetecilere uyguladığı yaptırımlar demokratik ülkelerin basın özgürlüğü düşüncesinden çok uzak olduğu görülmüştür (Özgen, 2004, s. 24) Basın Birliği, 8 yıllık çalışma sürecinde daha çok iktidar-basın ilişkilerini koordine eden ve yaptırım uygulayan bir yapıda faaliyet göstermiştir. Özellikle İstanbul Basın Birliği yarı resmi niteliğe sahip olmuş ve Dünya Savaşı’nda gazetecilerin mesleki faaliyetlerini düzenleyen örgüt olarak dikkat çekmiştir (İnuğur, 1992: 108). Koloğlu

* Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, kenanduman@outlook.com

rını net olarak ortaya koymuş ve ülkenin demokratikleşme serüveninde önemli girişimleri olan bir sivil toplum kuruluşu olarak dikkat çekmiştir. Bu bağlamda kamuoyu oluşturarak toplumu aydınlatan gazetecilerin haklarının ülkemizde de korunmaya devam edilmesi ve gazeteciliğin yaşaması, mesleğe ve ülkenin geleceğine katkısı da büyük olmuştur.

KAYNAKÇA

- Gazeteciler Cemiyeti ve 40 yıl (1987). İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları
- İnuğur, N. (1992). *Türk basın tarihi*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. yüzyıla basın tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları
- Özgen, M. (1998). *Gazetecinin etik kimliği*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları
- Özgen, M. (2004). *Türkiye'de basının gelişimi ve sorunları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Taş, O. (2012). *Gazetecilik etiğinin mesleki sınırları*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Tılıç, L.D. (1998). *Utaniyorum ama gazeteciyim Türkiye'de ve Yunanistan'da gazetecilik*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Tokgöz, O. (2003). *Temel gazetecilik*, İstanbul: İmge Kitabevi
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi

SINEMA

İLKLERİN FİLMİ ATEŞTEN GÖMLEK

Mesut AYTEKİN*

Tarihi belge niteliği taşıyan *Ateşten Gömlek* filmi, Türk Sineması'nın ilk kurmaca Kurtuluş Savaşı filmidir. Milli bilinç ve direnişin beyazperdemizdeki başarılı temsillerinden biri olan *Ateşten Gömlek*, Türk Sineması'nın mihenk taşı filmlerinden biri olarak gösterilmektedir. Tiyatrocular döneminin en önde gelen yönetmeni Muhsin Ertuğrul tarafından 1923 yılında çekilmiştir. Filmin senaryosunu da yazan Muhsin Ertuğrul, Refik Kemal Arduman, Sait Köknar, Behzat Butak, Bedia Muvahhit, Neyyire Neyir ile birlikte başrollerini de paylaşmıştır. Kemal Film'in yapımını (Şakir Seden ve Kemal Seden kardeşler) üstlendiği film, Kurtuluş Savaşı sürecini sıcağı sıcağını kaleme alan Halide Edip Adıvar'ın aynı adlı romanından (1922) uyarlanmıştır. Bu bağlamda Türk Sineması'nın ilk edebiyat uyarlamalarından da biridir. Halide Edip, savaşın acılarını, halkın çektiği sıkıntıları güçlü bir anlatımla gözler önüne sermiş, dönemin milliyetçilik ve bağımsızlık ruhunu çok iyi yansıtmıştır.

Ateşten Gömlek'in romanı Türk Edebiyatı için filmi Türk Sineması için büyük bir öneme sahiptir. Eser, milli mücadeleyi ve Türk halkının direnişini anlatmakta, dönemin tanıklığını yapmaktadır. Film, Kurtuluş Savaşı yıllarında geçen bir hikâyeyi işlemektedir. Ayşe, İzmir'in işgali sırasında ailesini kaybeden Ayşe, İstanbul'a gelir. Burada amcasının oğlu Peyami ve savaş kahramanı Binbaşı İhsan ile tanışır. Hem Peyami hem de İhsan, Ayşe'ye âşık olur. Ancak savaş, kişisel duyguların önüne geçer ve tüm karakterler milli mücadeleye katılır. Film, bireysel ilişkilerle ulusal bir mücadele arasındaki gerilimleri ustaca işlemektedir. Savaşın bireysel hayatlar üzerindeki etkisini gösterirken aynı zamanda bu bireysel hayatların milli mücadele uğruna nasıl feda edildiğini de anlatmaktadır. Filmde, halkın Kurtuluş Savaşı'na olan desteği, fedakârlıkları ve Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi ön plandadır.

Atatürk'ün Etkisi

Ateşten Gömlek, Cumhuriyet'in kurucu kadrosunun özellikle Atatürk'ün yeni devlet çatısı altında oluşturmaya çalıştığı milli kimliğe büyük hizmet etmiştir. Atatürk, her fırsatta dile getirdiği Kurtuluş Savaşı'nın destansı hikâyesinin anlatılması gerektiği düşüncesinin *Ateşten Gömlek* filmiyle haya-

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, maytekin@istanbul.edu.tr

- Türk Sineması'nın ilk kadın oyuncularının yer aldığı film olması, Türk Sineması ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından bir dönüm noktasıdır.
- Milli bilinç ve bağımsızlık mücadelesinin sanat ve özellikle sinema yoluyla aktarılabilceğinin, aktarılması gerektiğinin kanıtı olmuştur.
- Film Kurtuluş Savaşı bitiminde sürecin etkileri devam ederken çekildiği için aynı zamanda dönemin ruhunu yansıtan bir belge niteliği de taşımaktadır.
- Muhsin Ertuğrul'un yönetmenlik vizyonu ve Türk Sineması'na katkıları, filmi sinema tarihimizde ayrı bir yere taşımaktadır.
- Türk Sineması'nda daha sonra çekilecek Kurtuluş Savaşı filmleri için bir prototip olmuştur.

KAYNAKÇA

- Aytekin, M. (2012). *Türk milliyetçiliğinin Türk sinemasına yansması (2005-2011)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bedia Muvahhit (2024, 29 Aralık). <https://124.im/FU41i0A>
- Güçhan, G. (1993). *Toplumsal değişme ve Türk Sineması*, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Işık Erol, N. (2006). Milliyetçilik popüler kültür ve Kurtlar Vadisi, *Doğu Batı*, 9(38), ss. 226–247.
- Özgüç, A. (1990). *Başlangıcından bugüne Türk Sinemasında ilkler*, İstanbul: Yılmaz Yayınları.
- Özgüç, A. (2005). *Türlerle Türk Sineması (dönemler/modalar/telemeler)*, İstanbul: Dünya Kitapları.
- Özön, N. (1995). *Karagözden Sinemaya (Türk Sineması ve sorunları)* 1. cilt (Tarih, sanat, estetik, endüstri, ekonomi), Ankara: Kitle Yayınları.
- Özuyar, A. (1999). *Sinemanın Osmanlıca serüveni*, Ankara: Öteki Yayınları.
- Scognamillo, G. (2010). *Türk Sinema tarihi*, 3. Bs., İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Esen Şükran, K. (2010). *Türk Sinemasının kilometre taşları (dönemler ve yönetmenler)*, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Evren, B. (2011). *Türk Sinemasında ilk Müslüman Türk kadınları*, *Film Arası*, 8, s. 12.

SİNEMAMIZIN ÖNCÜ KADINLARINDAN SABAHAT FİLMER

Yasemin ÖZKENT*

Sabahat Filmer (1898-1991) yapımcı, yazar, sinema işletmecisi, senarist, dağıtımçı, dublaj yöneticisi ve film şirketi sahibi olarak erken dönem Türk Sineması tarihinde az sayıdaki kadından biridir. Türkiye’de sinema endüstrisinin ilk kadın prodüksiyoncusu ve yönetmen yardımcısı olmasının yanı sıra Türkiye’deki ilk film şirketlerinden birinin kurucularındandır (Balan, 2022, s. 103). Sinema endüstrisine, dönemin kadın hareketine ve Ulusal Bağımsızlık mücadelesine büyük katkıları olan Filmer, Türk Sineması’nın önemli bir yapıtaşı ve öncü kadınlarından olmasına rağmen sinema tarihimizde çok az değinilmiştir.

Sabahat Filmer, Sabiha Hakkı, Hüsameddin olan baba adı ile birlikte Sabahat Hüsameddin, soyadı kanunundan sonra ise eşinin soyadı olan Filmer ile anılmıştır (Balan, 2023). Sabahat’in kesin olmamakla birlikte 1898-1991 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. Babası Komutan Hüsametdin ve annesi Bergüzar Hanım’dır. Şehzadebaşı’nda Numune mektebini tamamladıktan sonra Darülmualimat’a¹ birincilikle kabul edilmiştir (Filmer, 1983, s. 8). Sonrasında Darülfünun’da (Kadın Üniversitesi) eğitimini tamamlamıştır. Darülfünun’dan mezun olduktan sonra Kurtuluş Savaşı’nı bir öğretmen olarak desteklemek amacıyla Çanakkale’de bulunan eğitime yeni açılmış bir kız lisesine atanmıştır. Fakat İtilaf ordularının Çanakkale’ye yaklaşması ile görevi kısa sürmüştür (Filmer, 1983, s. 68). 1916 yılında İnas Darülfünunu’nda² öğrenci olan Filmer, Merkez Ordu Sinema Dairesi’nde³ staj yapmaya başlamıştır. Sinema ile olan ilişkisi bu yıllarda başla-

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, yaseminozkentt@gmail.com

¹ Darülmualimat Osmanlı Devleti’nde kız öğretmen okuludur. İlk olarak ülkenin kadın öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere 1870 yılında İstanbul’da açılmıştır (Dumanoğlu & Yetişgin, 2019).

² İnas Darülfünunu II. Meşrutiyet sonrası modernleşme projesinin önemli bir adımı olarak kadının toplumsallaşması için oluşturulmuştur. 7 Şubat 1914’de İstanbul’da Zeynep Hanım Konağı’nda açılmıştır. Edebiyat ve fünun (riyaziyyat ve tabiiyyat) şubelerinden oluşmuştur. İnas Darülfünunu, Osmanlı Devleti’nde kadınların ilk defa yüksek öğretim gördüğü kurumdur. Eğitime 22 öğrenci ile başlayan kurum, ilk mezunlarını 1917 yılında vermiştir (Baskın, 2008).

³ Osmanlı Hariciye Nazırı Enver Paşa I. Dünya Savaşı sırasında Almanya ziyaretinde Alman Ordusu’nun kurduğu Ordu Film Dairesi’nden etkilenmesiyle 1915 yılında Merkez Ordu Sinema Dairesi kurulmuştur. Kurulduğu döneme

1979 yılında Filmer ailesi Lale Film'i Stüdyonun dublaj yöneticisi Necip Sarıcı'ya devretmiştir ve Sabahat Hanım bizzat isminin değişmemesini rica etmiştir. Stüdyo "Yeni Lale" olarak 2010 yılına kadar faaliyetlerini devam ettirmiştir (Işık & Aşlıoğlu, 2022, s. 237). 1981 yılı itibarıyla Filmer ailesi tüm şirketlerini tasfiye etmiştir.

Kendini laik bir Türk milliyetçisi olarak tanımlayan Filmer'in kariyerine (Filmer, 1984, s. 44) sinemaya adım attığı savaş yıllarındaki ülkenin durumu yön vermiştir diyebiliriz. Sabahat Filmer, filmleri halka bir duygu ve amaç telkin ettiğini düşünerek milli mücadelenin bir parçası olarak görmüştür. Sinema olan ilişkisinin temellerini tinselleştirerek inşa etmesi erken dönem film endüstrisinde kadın olarak gerçekleştirdiği öncü çalışmaların tesadüf olmadığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akad, Ö. L. (2004). *Işıkla karanlık arasında: Anı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akgün Çomak, N. (2012). Türk Sinemasında ordu-merkezli sinema daire-sinin önemi ve yeri: sinemanın doğuşu ve ülkemize girişi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (7). <https://doi.org/10.17064/iüifhd.46007>
- Balan, C. (2022). Sabahat Filmer ve Binnaz Filmi: Sinemasal bir palimpsestte gerçek, kurmaca ve kadınların eylemliliği, *Fe Dergi*, 14(2), 103-116.
- Balan, C. (2018). Dönüşen İstanbul'un öncü kadın sinemacısı Sabahat Filmer. <https://www.5harfliler.com/donusen-istanbulun-oncu-kadin-sinemacisi-sabahat-filmer/> Erişim Tarihi: 01.08.2024.
- Balan, C. (2023). Sabahat Filmer. in Jane Gaines, Radha Vatsal, and Monica Dall'Asta, eds. *Women Film Pioneers Project*. New York: Columbia University Libraries. <https://doi.org/10.7916/th85-st02>
- Baskın, B. (2008). II. Meşrutiyet'te kadın eğitime yönelik bir girişim: İnas Darülfünunu. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (38), 91-100.
- Berктаş, E. (2023). International symposium on the centenary of the turkish republic women of the republic/"the republic of women" (1923-2023). Osmanlıdan Cumhuriyete sinematografi: sinema ve film stüdyosu ekseninde bir kadın Sinemacı Sabahat Filmer, s. 618-623.
- Çeliktemel-Thomen, Ö. (2010). Osmanlı İmparatorluğu'nda sinema ve propaganda 1908-1922. *Kurgu*, 23(1), 1-17.
- Dumanoglu, S. C., ve Yetişgin, M. (2019). Taşrada darümuallimatların açılışı ve tarihsel gelişimi. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 174-198. <https://doi.org/10.17497/tuhed.493065>
- Esen, Ş. (2000). *80'ler Türkiye'sinde sinema*. İstanbul: Beta.

- Filmer, C. (1984). *Hatıralar: Türk Sinemasında 65 yıl*. İstanbul: Emek Matbaacılık ve İlançılık.
- Filmer, S. (1983). *Atatürk yolunda büyük adımlar*. İstanbul: Gül Matbaası.
- Işık, M. ve Aşlıoğlu, E. (2022). "Lale Film Stüdyolarında Seslendirilmiştir": Necip Sarıcı ile Türk Sinemasında seslendirme üzerine bir görüşme. *Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (7), 235-251.
- Fehim, A. ve Necip F. (Yönetmen). (1919). *Binnaz* [Film]. Malul Gaziler Cemiyeti. (Yapımcı).
- Fehim, A. (Yönetmen). (1919). *Mürebbiye* [Film]. Malul Gaziler Cemiyeti. (Yapımcı).
- Özgüç, A. (1990). *Başlangıcından bugüne Türk Sinemasında ilkler*. İstanbul: Yılmaz Yayınları.
- Özgüç, A. (1993). *Türk Sineması*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Özgüç, A. (2012). *Ansiklopedik Türk filmleri sözlüğü*. İstanbul: Horizon Yayınları.
- Özön, N. (1970). *İlk Türk Sinemacısı Fuat Uzkınay*. İstanbul: Türk Sinematek Derneği Yayınları.
- Şahin, V. (2014). *Bilge kadının aynadaki yüzü Halide Edip Adıvar'ın romanlarında yapı ve izlek*. Ankara: Akçağ Yayınları.

TÜRK SİNEMASI'NDA İLKLERİN KADINI CAHİDE SONKU

Gizem PARLAYANDEMİR*

Türk Sineması'nın ilk kadın yıldızı, ilk kadın yapımcısı ve yönetmeni Cahide Sonku (gerçek adı Cahide Serap) 1916 yılında Yemen'de doğmuş, 1981 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Öztürk, 2004, s. 48).

“Yerli Film Yapanlar Cemiyeti tarafından 1948'de düzenlenen ve sinemamızın ilk film yarışması sayılan Yerli Film Müsabakası'nda ‘En İyi Karakter Artisti’” (ntv.com, 2019) seçilen Cahide Sonku sanat hayatına Özgüç'ün de belirttiği gibi tiyatro ile başlamıştır: “Cumhuriyet Özel Okulu'ndan sonra İstanbul Belediyesi Konservatuvarı'na devam etti. 1932'de Şehir Tiyatrolarında oyunculuğa başladı” (Özgüç, 2003, s. 195-196).

Türk sinema tarihinde “Tiyatrocular dönemi” olarak adlandırılan ve Muhsin Ertuğrul etkisinde gelişen dönemde (Kuyucak Esen, 2010, s. 1) Cahide Sonku da Muhsin Ertuğrul yönetmenliğinde tiyatrodan sinemaya geçiş yapar. İlk oynadığı film Muhsin Ertuğrul'un 1933 yılında çektiği *Söz Bir Allah Bir olsa da* gerçek anlamda 1934 yapımı *Aysel Bataklı Damın Kızı* filmi ile efsaneleşir. Agâh Özgüç (1988, s. 31), *Türk Sinemasına Damgasını Vuran On Kadın* adlı çalışmasında Cahide Sonku'yu “Türk sineması'nın mitolojisinin ‘ilk yıldızı’” olarak tanımlar. Öte yandan “Sonku'nun yıldız kimliği, özel hayatının da ön planda olmasına neden olmuştur. Onun bu ani ve gösterişli yükselişi sürecinde yanında olanlar, ne yazık ki sert düşüşüne de şahitlik etmiş ve tüm o meraklı gözler önünde Yeşilçam sinemasından bir yıldız kayıp gitmiştir.” (Ünlü Karataş, 2021, s. 374).

Aysel Bataklı Damın Kızı⁵

Türk Sineması'nda melodram türünün ilk örneği olarak kabul edilen (Akbulut, 2008, s. 96) ve ilk köy filmi de olan bu filmde, “türün devamındaki pek çok eserde sıkça karşılaşılan çeşme başı dedikodularının işlendiği sahneler ilk kez yer almıştır. Aynı zamanda, köy kızı Aysel rolünde izlediğimiz Cahide Sonku'yu yıldızlaştıran bu film, Sonku'nun başına taktığı yemeniyle halk arasında bir ‘moda’ akımı da yaratmıştır.” (Özgüç, 1993, s.

* Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi RTS Bölümü. gizem.parlayandemir@istanbul.edu.tr

⁵ Bu dönem takma isimle pek çok senaryo yazan ve Cahide Sonku'nun oynadığı pek çok filmin de senaristliğini yapan Nazım Hikmet, bu filmin de “Mümtaz Osman” mahlaslı senaristidir. Zeliha Berksoy (2022), Cahide Sonku'nun Nazım Hikmet'in kaçışına da yardım ettiğini ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. (2008). Kadına melodram yakışır: Türk melodram sinemasında kadın imgeleri (1. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Berksoy, Z. (2022). Nazım Hikmet'in kaçışında bu ayrıntı ilk kez yayınlanıyor... Cahide Sonku rolü... Zeliha Berksoy Odatv'ye yazdı. *Odatv*. <https://www.odatv.com/guncel/nazim-hikmetin-kacisinda-bu-ayrinti-ilk-kez-yayinlaniyor-cahide-sonku-rolu-zeliha-berksoy-yazdi-246753>
- Cemiloğlu, M. (2021). Tarihsel perspektiften Türk sinemasında kadın yönetmenler. *Film Studies Türkiye Film Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 152-164.
- Dicleli, Ö. (2015). Bir Cahide Sonku gelip geçti. *Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi* (Dosya No: 27-Cahide Sonku).
- Durukan, A. (2004). Cahide Sonku gibi ölmek! *Bianet*. <https://bianet.org/haber/cahide-sonku-gibi-olmek-29561>
- Erkılıç, H. (2003). *Türk sinemasının ekonomik yapısı ve bu yapının sinemamıza etkileri* (Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi). Mimar Sinan Üniversitesi.
- İstanbul Kadın Müzesi. (2024). Cahide Sonku. *İstanbul Kadın Müzesi*. <http://www.istanbulkadınmuzesi.com/cahide-sonku>
- Karacan, E. (2021). Cahide Sonku: Sevgi selinin ortasında köksüz yaşadı. *Evensel*. <https://www.evrensel.net/haber/425778/yazar-eyuphan-erkul-cahide-sonku-sevgi-selinin-ortasinda-koksuz-yasadi>
- Kuyucak Esen, Ş. (2010). *Türk sinemasının kilometre taşları* (1. Baskı). İstanbul: Agora.
- ntv.com. (2019). Cahide Sonku anısına Altın Portakal. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/sanat/cahide-sonku-anisina-altin-portakal,xlgktD6tsU-5ae8m-dZmag>
- Onaran, A. Ş. (1981). *Muhsin Ertuğrul'un sineması*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, M. (2022). Reviewing Cahide Sonku movies on the axis of gender, *Cinema and gender: Different examples of Turkish cinema içinde* (7-29, ss.), Birincioğlu, Y. D. & Parlayandemir, G. Konya ve NY: Eğitim Yayınevi.
- Özgüç, A. (1988). *Türk sinemasına damgasını vuran on kadın* (1. Baskı). İstanbul: Broy Yayıncılık.
- Özgüç, A. (1990). *Başlangıçtan bugüne Türk Sinemasında ilkler* (1. Baskı). İstanbul: Yılmaz Yayınları.
- Özgüç, A. (1993). *100 filmde başlangıcından günümüze Türk sineması* (1. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınları.
- Özgüç, A. (2003). *Türk film yönetmenleri sözlüğü* (1. Baskı). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Özgüç, A. (2007). *Cahide Sonku: Peçete kağıdındaki anılar* (1. Baskı). İstanbul: +1 Kitap.
- Öztürk, S. R. (2004). *Sinemanın dış yüzü: Türkiye'de kadın yönetmenler* (1. Baskı). İstanbul: OM Yayınevi.

- Scognamillo, G. (2010). *Türk sinema tarihi* (3. Baskı). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Şen, C. (2024). Cumhuriyet dönemi Türk tiyatrosunda sanatçı figürasyonu: Sanat ile hayat arasında sıkışan üç sanatçı örneği. *Folklor Akademik Dergisi*, 7.
- Ünlü Karataş, N. (2021). Toplumsal cinsiyet bağlamında sinemanın kaybeden yıldızları: Jean Seaberg ve Cahide Sonku. In *4th International 'Communication in New World' Congress* (369–379 ss.). Tokyo, Japonya.

TÜRK SINEMASI'NIN ÖNCÜ YÖNETMENLERİNDEN METİN ERKSAN

Deniz OĞUZCAN*

Türk Sineması'nın önemli yönetmenlerinden biri olan Metin Erksan, 1929 yılında Çanakkale'de doğmuştur. Türk Sineması'nda toplumsal gerçekçilik denildiğinde ilk akla gelen yönetmenlerden biri olan Erksan, Ulusal Sinema Akımı'nın da öncülerinden biridir (Onaran, 1994, s. 59; Akser, 2001, s. 101; Battal, 2006, s. 163).

Ulusal Sinema Akımı, Türk Sineması'nda kimlik arayışını temsil etmektedir. Batı etkisindeki sinema anlayışına alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıkan bu akım, hem toplumsal sorunları yansıtması hem de yerel kültür öğelerini sinema diliyle buluşturması açısından Türk sinemasının gelişiminde önemli bir dönemeçtir (Özgüç, 1995; Scognamillo, 2010). Akımın öncülerinden olan Metin Erksan ve Halit Refiğ, ulusal sinema konusunda önemli tartışmalar yaşamış ve akımın gelişimine farklı perspektiflerden katkı sağlamışlardır. İkisi de Türk sinemasında yerli ve milli unsurları ön plana çıkararak bir anlayışı savunmuş olsa da, yöntem ve yaklaşım açısından ayrılmışlardır. Erksan filmlerinde, yerel hikâyeleri işlerken evrensel bir estetik ve bireysel bir üslup yakalamayı hedeflerken; Refiğ ulusal sinemanın toplumsal ve ideolojik bir temele dayanması gerektiğini savunmuştur (Teksoy, 2007; Refiğ, 2009; Scognamillo, 2010).

Erksan, 1952 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun olur (Özgüç, 1995, s. 53). Yönetmenin babası İttihat ve Terakki Partisi milletvekili olduğu için Erksan, çocukluğundan itibaren ülkenin durumuyla yakından alakadar olmuştur. Bu nedenle Marksist felsefeye ilgi göstermiş; Halide Edip Adivar, Peyami Safa ve Sadri Ertem gibi Türk Edebiyatı'nın önemli isimleri ile tanışmıştır (Daldal, 2005: 96). Yönetmenin erken yaşlarda tanıştığı sosyalist düşüncelerin filmlerine etki ettiği görülmektedir. Toplumların çözüm bulamadığı evrensel problemlere, ülkemizdeki bireylerin de yaşadığı problemler olarak filmlerinde yer vermiştir (Tarhan ve Tarhan, 2021, s. 8).

Yönetmen, 1965 yılı seçimlerinde bağımsız olarak Türkiye İşçi Partisi listesinden İstanbul milletvekili adayı olmuştur. Bu bağımsızlık arzusu, etki altında kalmayan karakterinden kaynaklanmaktadır. Erksan'ın bu kendine

* Arş. Gör. Dr., Altınbaş Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, deniz.oguzcan@altinbas.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1999-8400

çıkılmaktadır. Bahar, ataerkil toplumda ailenin sürekliliğini sağlayacak erkek çocuk doğurması beklenen ve ailenin tümüne hizmet etmesi gereken bir nesne haline getirilmiştir (Öztürk ve Akbulut, 2022: 1064-1065).

Gecelerin Ötesi, Yılanların Öcü, Susuz Yaz, Acı Hayat, Kuyu gibi toplumsal gerçeklik üzerine çektiği filmler, Sevmek Zamanı gibi zamanının ötesinde ve şiirsel filmler bize Erksan'ın döneminin auteur yönetmenlerinden biri olduğunu göstermektedir. Söz konusu nitelikleri göz önüne alındığında Metin Erksan'ın özgün eserleri, Türk Sineması'nda önemli bir yerde durmaktadır. Türk Sineması adına aldığı ilk uluslararası başarı, yönetmenin özgünlüğünün ve yaratıcılığının evrensel boyutta da tasdik edildiğinin bir göstergesidir (Kılınç, 2019: 53).

KAYNAKÇA

- Akser, M. (2001). Ulusallık arayışında bir yaratıcı: Metin Erksan'ın Sevmek Zamanı. Deniz Derman (Ed.) *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler I* içinde (s. 95-111) İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Altınar, B. (2005). *Metin Erksan sineması*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Battal, S. (2006). *Asıl film şimdi başlıyor*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Daldal, A. (2005). 1960 Darbesi ve Türk Sinemasında toplumsal gerçekçilik. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Kayalı, K. (1994). *Yönetmenler çerçevesinde türk sineması*. Ankara: Ayyıldız Yayınları.
- Kayalı, K. (2004). *Metin Erksan sinemasını okumayı denemek*. Ankara: Dost Yayınevi.
- Kesal, E. (2018). *Kendi Işığında Yanan Adam: Tanıdığım Metin Erksan*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kılınç, U. (2019). 1960-1970 Yıllarında Metin Erksan sineması ve Susuz Yaz öyküsünün sinema serüveni. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 4(1), 40-53.
- Kuyucak Esen, Ş. (2016). *Türk Sinemasının kilometre taşları*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Onaran, A. Ş. (1994). *Türk Sineması I. (Cilt 1-2)*. İstanbul: Kitle Yayınları.
- Özgüç, A. (1995). *Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Öztürk, B. ve Akbulut, Ö. (2022). Laura Mulvey'in eril bakış perspektifinden Susuz Yaz filminde kadının nesneleştirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(2), 1046-1067.
- Parlayandemir, G. (2021). "Even love was not enough": Thinking about attachment paradigm through Turkish films. *MEDIAJ*, 4(2), 68-87.
- Refiğ, H. (2009). *Ulusal sinema kavgası*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Scognamillo, G. (2010). *Türk sinema tarihi*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Teksoy, R. (2007). *Rekin Teksoy'un Türk Sineması*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.

Tarhan, B. ve Tarhan, B. (2021). Mülkiyet, adalet ve devlet: Metin Erksan'ın üçlemesi ekseninde bir tartışma. *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(101), 7-26.

<https://www.imdb.com/name/nm0259499/>, Erişim Tarihi: 20.08.2024.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Metin_Erksan, Erişim Tarihi: 20.08.2024.

EN UZUN SOLUKLU FESTİVALİMİZ ULUSLARARASI ANTALYA ALTIN PORTAKAL FİLM FESTİVALİ

Mustafa ASLAN*

Film Festivallerinin Önemi

Festivaller, belirli bir amaca yönelik olarak toplulukların önceden belirlenen tarihlerde bir araya geldiği, sanatsal, kültürel veya ekonomik unsurların ön plana çıktığı etkinliklerdir. Bu bağlamda, film festivalleri de benzer bir tanımla ifade edilebilir. Sinema eserlerinin seyirciyle buluştuğu, film yapımcıları, sanatçılar ve izleyiciler arasında etkileşimi artıran bu organizasyonlar, sinemanın farklı boyutlarını ve kültürel dinamiklerini ortaya koyarak sinema sanatının gelişimine önemli katkılar sağlar.

Film festivalleri, yalnızca sinema gösterimleri sunmakla kalmayan, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimlerin merkezinde yer alan kapsamlı organizasyonlardır. Ugurlu ve Ugurlu (2001, s. 39), festivallerin turizmden eğitime, ticaretten ilhama kadar geniş bir yelpazede işlev gördüğünü vurgularken, Litvin ve Fetter (2006, s. 44) ise festivallerin bölgelerin ekonomik gelişimine ve imajına olumlu katkılar sağladığını belirtmektedir. Bu durum, festivallerin kentlerin sosyal dokusunu güçlendirirken ekonomik dinamiklerini de canlandırdığını göstermektedir.

Kültürel etkinlikler olarak öne çıkan film festivalleri, kentlere kimlik kazandırır ve kültür turizminin önemli bir parçası haline gelir (Polat, Polat, & Halis, 2013, s. 82). Türkiye'deki film festivalleri üzerine yaptığı çalışmada Hıdıroğlu (2010, s. 122) festivallerin kentlerin tanınırlığını ve prestijini arttırmada önemli bir işlevi olduğunu belirtmektedir. Film festivalleri, yalnızca sinemayla ilgili eserleri izleyicilere sunmakla kalmaz, aynı zamanda kentin kültürel zenginliklerini de ön plana çıkararak seyircilerin sinemayı daha geniş bir perspektiften deneyimlemelerine olanak tanır.

Film festivalleri, bağımsız ve deneysel sinemanın hayatta kalması ve gelişiminde kritik bir role sahiptir. Bu platformlar, ticari kaygularla sinema salonlarında yer bulamayan alternatif yapımlara ulaşım imkanı sunarak sinemaseverler ile bağımsız film yapımcıları arasında köprü görevi görür. Bu sayede, sinema profesyonelleri, sanatçılar, akademisyenler ve izleyiciler arasında bilgi alışverişi ve tartışmaların canlanması sağlanır, sinemanın

* Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölüm, aslanm@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5322-767X (Evren, 2014)

Belediye Başkanlığının yeniden el değiştirmesinin ardından festivalin kimliği yeniden düzenlenmiştir. 2019 yılında ulusal yarışma programa yeniden alınmış ve festivalin adı Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali adıyla, Antalya Büyükşehir Belediyesi himayesinde ve ANSET tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Erkiliç, 2021, s. 15). Festival halen Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali adıyla düzenlenmektedir.

60 yılı aşkın süredir kesintisiz bir şekilde eden Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali, Avrupa ve Asya'nın önemli film festivalleri arasında yer almaktadır. Hem Türkiye'nin hem de dünyanın farklı coğrafyalarından ulusal, uluslararası filmleri izleyicilerle buluşturan festival, Türk Sineması'nın en iyi örneklerinin de uluslararası platforma taşınmasında öncü bir rol üstlenmektedir.

Festival kapsamında ulusal uzun metraj, uluslararası uzun metraj, ulusal belgesel ve ulusal kısa metraj dallarında ödüller verilmektedir. Altın Portakal Ulusal Uzun Metraj Film Yarışması, sinema dünyasında yarattığı heyecan ile "Türkiye'nin Oscar"ı olarak anılmaktadır. 2005 yılında festivale eklenen film market ve pitching etkinlikleri sayesinde Antalya Uluslararası Altın Portakal Film Festivali, dünya sinema sektöründe önemli bir etkinliğe dönüşmüş, sektörün buluşma adresi haline gelmiştir. Antalya Uluslararası Altın Portakal Film Festivali, Türk Sineması'nın dünyaya açılan en güçlü kapısıdır.

KAYNAKÇA

- Akcakaya, E. (2020). Kültürel diplomasi bağlamında Türkiye'deki uluslararası film festivalleri. (Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir). Erişim adresi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=yw-vOio-S6cBAixrnWBlmw&no=NslP8UM36iXRnfvVnFt8XQ>
- Atak, O. (2009). *Türk turizminin tanıtımında festivallerin yeri ve önemi: Antalya örneği*. (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=F-pEW4wkcevgeyilZArZXQ&no=e575uAGfW5g93Tltc3mVgw>
- Çalpalı, R. (1948). *Filmlerimiz*. İstanbul: Yerli Film Yapanlar Cemiyeti.
- Çetinkaya, T. (2013). *Altın Portakal'ın Öyküsü*. Antalya: Antalya Büyükşehir Belediyesi.
- Özgüç, A. (1990). Başlangıcından bugüne Türk sinemasında ilkler. İstanbul: Yılmaz.
- Elgün, S. (2014). Altın Portakal'ın 50 yıllık tarihi. *Modern Zamanlar* 43(1), 2-5.
- Elmas, H. (2019). Film festivallerinin kısa film yapımına etkisi. (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi

- https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=2FN6hQXGHdtSfV5HueuYnQ&no=8Ej2_dwsYqqMwEGvqTImiw
- Erkılıç, H. (2021). Sunu: Film festivalleri çalışmaları ve Türkiye. (Ed.), *Film Festivalleri Kitabı 1 içinde* (7-70. ss.). Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Esen, Ş. (1994). Sinemada festivaller. *Marmara İletişim Dergisi*, 8(8), 105-112. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2830>.
- Esen, Ş. K. (2002). *Türk Sinemasının kilometre taşları*. İstanbul: Naos Yayınları.
- Evren, B., M. (2014). *Türk Sinemasının 100 yılı*. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- FIAPF (2024). *Competitive Feature Film Festivals* <https://fiapf.org/festivals/accredited-festivals/competitive-feature-film-festivals/>
- Harbord, J. (2016). Contingency, time and event: an archaeological approach to the film festival. (Ed.), *Film festivals: history, theory, method, practice içinde* (69-82. Ss.) New York: Routledge.
- Hıdıroğlu, İ. (2010). *Türkiye'de 80 sonrası sinema politikaları*. (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=n-xDCOJgsg3wrQ-NhjJiCA&no=Z4RBOhUB_WBuLNIGV4sTA
- Kalınca, S. (2020). İdeoloji bağlamında Türkiye'deki film festivalleri. (*Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul*). Erişim adresi <https://katalog.marmara.edu.tr/veriler/yordambt/cokluortam/A/E/D/C/F/5f6d8f02acdec.pdf>
- Kırel, S. (2006). Küresel seyircilik, hollywood ve “öteki” sinemalar bağlamında İran filmlerinin konumlandırılması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 4, 51-69. <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/tr/download/article-file/82820>.
- Litvin, S. W., & Fetter, E. (2006). Can a festival be too successful? A Review of Spoleto. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 18(1), 41-49.
- Polat, S., Polat, S. A., & Halis, M. (2013). Kent kimliği kapsamında festivallerin değerlendirilmesi: uluslararası altın safran film festivali örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(1), 69-85. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/551357>.
- Tanrıöver, H. U. (2011). *Türkiye'de film endüstrisinin konumu ve hedefleri*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Uğurlu, E. G., & Aşkan, H. (2018). Türkiye'deki uluslararası film festivalleri ve uluslararası eskişehir film festivali izleyici araştırması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 81-98. <https://doi.org/10.18037/ausbd.552410>
- Uğurlu, H., & Uğurlu, E. G. (2011). Uluslararası eskişehir film festivali izleyici araştırması. *Anadolu üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 11(3), 259-276. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/219>
- Varlı Görk, R. (2010). Nedir şu Yeşilçam'ın meyvesi 'Altın Portakal'? Antalya'nın yeniden yapılandırılması sürecinde Antalya altın portakal

film festivalinin metalaştırılması. *Akdeniz i.i.b.f. dergisi*, (10)20, 1-40.

Yetkiner, B. (2017). Türkiye'de film festivallerinin dönüşen yapısı (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum). Erşim adresi https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CisMqsxD0JhcII1kxhv-Mw&no=V3GMg8YFZ-_ziMnHAPwgxQ

BELGESEL SİNEMAMIZIN İLK KURUMSAL YAPISI İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ FİLM MERKEZİ

Özgür AKGÜN*

İstanbul Üniversitesi Film Merkezi, Türkiye’de belgesel filme kurumsal bir çerçevede yaklaşılmasının ilk ciddi adımı olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de belgesel sinema alanında önceden de çalışmalar yapılmış olsa da bu çalışmalar genellikle devletin doğrudan kontrolü altında gerçekleştirilmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı’nın yarattığı küresel atmosferde, birçok devlet sinemayı bir propaganda aracı olarak görmüş ve bu doğrultuda sinema üzerinde güçlü bir devlet hegemonyası kurulmuştur. Bu dönemde, Türkiye’de de sinema, özellikle belgesel yapımlar, devletin ideolojik kontrolü altında şekillenmiştir. Ancak belgesel sinemada sivilleşme sürecinin kurumsal anlamdaki ilk somut örneği, 1954 yılında çalışmalarına başlayan İstanbul Üniversitesi Film Merkezi’dir (Çelikcan, 2021, s. 3).

İstanbul Üniversitesi Film Merkezi’nin belgesel alanında akademik bir kurum bünyesinde, planlı ve programlı bir şekilde faaliyet göstermesi, Türk sinema tarihi açısından önemli bir kilometre taşıdır. Türkiye’de sinema ve özellikle belgesel sinemanın gelişimi açısından bu merkez, yeni bir dönemin başlangıcının habercisidir. Devletin kontrolünden bağımsız olarak, akademik bir çerçevede belgesel film üretimine yönelik girişimler İstanbul Üniversitesi Film Merkezi sayesinde başlatılmıştır. Bu merkez, Türkiye’de belgesel filmin sanatsal ve akademik bir bakış açısıyla ele alınması adına önemli bir çıkış noktası olmuştur. Merkezin çalışmalarında, Anadolu’nun tarihsel ve kültürel zenginliklerinin belgelenmesi ve bu değerlerin sanatsal bir dille sunulması büyük bir özenle gerçekleştirilmiştir. Bu durum, belgesel sinemanın yerli üretim bağlamında daha geniş kitlelere ulaşmasına ve ulusal kültürel mirasın belgelenmesine büyük katkı sağlamıştır.

1950’lerin ortalarında Türkiye’deki belgesel sinema sektörüne bakıldığında, teknik açıdan yetişmiş insan gücünün oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Aynı dönemde İstanbul Üniversitesi bünyesinde de sinema konusunda uzmanlaşmış kişilerin sayısı yok denecek kadar azdır. Ancak bu sınırlılığa rağmen, Sabahattin Eyuboğlu ve Mazhar Şevket İpşiroğlu, 1954 yılında İstanbul Üniversitesi çatısı altında Film Merkezi’nin kuruluş çalışmalarını başlatmışlardır (Avcı, 2012, s. 718). Sonraki yıllarda Aziz Albek ve

*

.....

Ana Tanrıça (1966)	Sabahattin Eyuboğlu, Aziz Albek
Karagöz'ün Dünyası (1972)	Sabahattin Eyuboğlu, Aziz Albek
III. Ahmed Surnamesi (1973)	Mazhar Şevket İpşiroğlu, Ünsal Yücel
Kapalı Çarşı (1974)	Mazhar Şevket İpşiroğlu, Nazan İpşirlioğlu
Haliç (1976)	Altan Yalçın
Çini (1978)	Aziz Albek

KAYNAKÇA

- Albek, A. (1976). *İstanbul Üniversitesi film merkezi tanıtım kitapçığı*, İstanbul: Matematik Araştırma Enstitüsü Baskı Atölyesi.
- Avcı, B. (2012). Sabahattin Eyuboğlu ve belgesel filmleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (14), 715-730.
- Çelikcan, P. (2020). Türkiye'de belgesel sinemanın kısa bir tarihçesi, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 18(36), 529-542.
- Çelikcan, P. (2021). Belgesel sinemanın sivilleşmesi sürecinde akademik belgesel hareketi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 9(37), 1-24.
- Demirkıran, C. (2011). *Filmlerle Anadolu Destanı Yazmak*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Elaçmaz, M.O. (2020). *Imaginations of the Anatolian landscape: The films of Sabahattin Eyuboğlu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- Resmî Gazete, (18 Kasım 1957) Üniversite film merkezi talimatnamesi. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9759.pdf> (Erişim Tarihi: 30 Eylül 2024).

RADYO VE TELEVİZYON

TÜRKİYE'DE RADYO YAYINCILIĞI

Esma SANCAR*

Radyo sözcüğünün kökeni Latince ışınlanma anlamına gelen “radius” ve Yunanca ses anlamına gelen “fone” sözcüklerinin birleşiminden oluşan radyofoni sözcüğünün kısaltılmış halidir (Tekinalp, 2003, s. 35).

Radyo yayını, elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir iletinin ses olarak aktarılmasıdır. Başka bir ifadeyle kulağımızla duymadığımız sinyallerin boşlukta radyo frekansları aracılığıyla yayılması ve bu amaç için hazırlanan özel alıcılar tarafından alınarak dinlenilmesidir (Aziz, 2013, s. 36). Ülkemizde 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Kanuna göre ise radyo yayın hizmeti, “Karasal, kablo, uydu ve diğer yayın ortamları üzerinden yapılan ve bireysel iletişim hizmetlerini kapsamayan ses ve veri yayını” olarak tanımlanmaktadır (RTKYHK, 2011). Radyo istasyonu ise “radyo vericilerinin bulunduğu merkez” olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 2023)

Türkiye’de ilk radyo yayın denemeleri amatörler tarafından yapılmıştır. Bu amatörler yabancı radyo yayınlarını dinleyerek kendi tasarladıkları basit alıcılarla kısa yayınlar yapmayı denemişlerdir. Amatör olarak devam eden yayınların ardından ilk defa halka açık olarak yapılan deneme yayını, 19 Mart 1923 yılında İstanbul Öğretmen Okulu’nun bodrum katında kimya öğretmeni Rüştü Uzel başkanlığındaki bir öğrenci grubu tarafından yapılmıştır. Basının ve davetlilerin huzurunda yapılan yayın, o dönem Zeynep Hanım Konağı olarak bilinen İstanbul Üniversitesi’nde toplanan bir kalabalık tarafından ilgiyle dinlenilmiştir (Arvas, 2018; TRT Haber, 2024). Bu yayın, öğretmen yetiştirme mekteplerinde radyo yayıncılığının önemini ortaya koyarak eğitim-öğretim faaliyetlerinde modernleşmenin ilk adımlarından biri haline gelmiştir.

Türkiye’de düzenli radyo yayıncılığında günümüze kadar geçen süreci kronolojik olarak 5 ayrı başlık altında toplamak mümkündür:

- 1- Türk Telsiz Anonim Şirketi Dönemi (1927-1936)
- 2- PTT Dönemi (1936-1940)
- 3- Matbuat Umum Müdürlüğü Dönemi (1940-1964)
- 4- TRT Dönemi (1964-1994)

* Öğr. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, TV ve Sinema Bölümü, edemirer@istanbul.edu.tr , ORCID: 0000-0001-7024-3997

kendini rekabetçi bir piyasanın içinde bulmuş ve radyo kanalları daha az maliyetli sadece müzik yayının yapıldığı programlara yönelmiştir. Bu durum Cumhuriyet tarihine damga vurmuş olan radyoyu bir müzik kutusuna çevirmiştir (Kuyucu, 2013, s. 374).

2000'li yıllardan sonra internetin ortaya çıkışı, radyo yayıncılığının dijitalleşmesine neden olmuştur. Daha az maliyetli bir mecra olan radyo yayıncılığı bu yönüyle yakınsak medyada kendine rahat yer bulabilmiş ve radyo yayıncılığı bir dönem televizyon ile kaybettiği popüleritesini yeniden kazanmaya başlamıştır (Tufan, 2019, s. 114).

1923'ten 2024'e uzanan tarihsel süreçte radyo yayıncılığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihine yön veren ve aynı zamanda bu süreçten etkilenen en önemli kitle iletişim araçlarından biri olmuştur. Bu bağlamda, radyo, Cumhuriyet tarihindeki modernleşme ve kalkınma hamlelerinin temel enstrümanlarından biri olarak öne çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Akçakaya, A. (2020). Dünden yarına Türkiye radyoları. *TRT Akademi*, 5(9), 406–416.
- Akın, D. (2022). İkinci Dünya Savaşı'nda basın ve yayın organlarının etkisi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 474–519.
- Ankaralığıl, N. (2024). Kuruluşundan günümüze Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığına yönelik yasal düzenlemeler. *TRT Akademi*, 9(21), 555–576.
- Arvas, İ. S. (2018). Türkiye'nin radyo ile tanışması ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 4(2), 406–428.
- Avşar, Z., & Öngören, G. (2003). *Radyo ve televizyon hukuku*. Piramit Yayıncılık.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve radyo yayıncılığı giriş*. Hiperlink Yayınevi.
- Çankaya, Ö. (1997). *Dünden bugüne radyo televizyon*. Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Canoruç, M. Ş. (2009). Anayasal kurum olan TRT'nin özerkliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 293–322.
- Diñç, A., Çankaya, Ö., & Dikici, N. (2000). İstanbul Radyosu, anılar, yaşantılar Türkiye'de radyo yayıncılığının öyküsü. Yapı Kredi Yayınları.
- Eren, E. (2008). Kamu yayıncılığı ve bir kitle iletişim kurumu olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- İlkin, N. V. (1945). Radyonun bize kazandırdığı kıymetler. *Radyo*, 4(9).

- Kaptan, A. (1999). *Radyo Televizyon Haberciliği*. Maltepe Üniveristesi Yayınları.
- Kaptan, A. (2002). *1927'den Günümüze Anılarla Radyo Televizyon*. Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Kasım, M. (2009). Türkiye'de özel/tecimsel radyo yayıncılığının gelişim süreci ve Konya'da tecimsel radyolar üzerine bir inceleme. *Selçuk İletişim*, 5(4), 118–135.
- Kasım, M. (2023). *Radyo yayıncılığı*. Ankara: TRT Yayınları.
- Kılıç, I. Ö., & Kaplan, T. (2023). Cumhuriyet döneminde radyo yayıncılığının başlaması ve gelişimi: 1927- 1950. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 64, 230–243.
- Kocabaşoğlu, U. (2010). *Şirket telsizinden devlet radyosuna*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kuyucu, M. (2013). Radyonun müzik kutusuna dönüşümü: Radyo program türleri ve tercih edilirlilik oranları. *NWSA Academic Journals*, 8(4), 372–400. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.4.4C0175>
- Öztürk, S. (2020). TRT dönemi öncesi Türk Radyo Tarihi. *TRT Akademi*, 5(9), 374–387.
- RTKYHK. (2011). Radyo Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun. mevzuat.gov.tr
- Seraslan, M. (2001). Türkiye'de radyo televizyon düzeninin değişimi. *Selçuk İletişim*, 1(4), 77–82.
- Tekinalp, Ş. (2003). Camera Obscra'dan Synopticon'a Radyo ve Televizyon. Der Yayınları.
- TRT.NET.TR. (2024). *Tarihçe*. <https://radyo.trt.net.tr/kurumsal/tarihce>
- TRT Haber. (2024). *Türkiye'de radyo yayınları 97 yıldır sürüyor*. <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turkiyede-radyo-yayinlari-97-yildir-suruyor-836741.html>
- Tufan, F. (2019). Türkiye'de radyo alanında yazılan lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(1), 110–130.
- Yalazan, A. (2022). Siyah bantlı radyo eylemi. *Hürriyet.com.tr*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ates-yalazan-arsiv-balikcisi/siyah-bantli-radyo-eylemi-41987593>
- Yaylalı, H. (2018). 1927'den çok partili döneme kadar Türkiye'de radyo yayıncılığı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 33–50.

TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU

Onur AKYOL*

Türkiye’de radyo ve televizyon kurma yetkisi, 359 sayılı yasayla 24 Aralık 1963 tarihinde Türkiye Radyo Televizyon (TRT) Kurumu’na verilmiştir. 1 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe giren Radyo ve Televizyon Kurumu Yasası ile bu tarihe kadar Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü ve 2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı kanun ile kurulan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından kullanılan yayıncılık tekeli, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’na geçmiştir ve bu tekel 31 Ocak 1968 tarihinde başlayan televizyon yayıncılığını da kapsamıştır. (Alemdar, 2017, s. 331). Kamu adına radyo ve televizyon yayınlarını yapmak amacıyla ve özel yasayla, özerk bir kamu tüzel kişiliğine sahip olarak kurulan TRT (Tarihçe, 2024), devletin tekelindeki radyo ve televizyonların yönetimi ve kurma yetkisini devralmıştır (Cereci, 1992, s. 81). Ayrıca Anayasanın 121. maddesi gereğince, özel teşebbüsün Türkiye’de radyo televizyon istasyonu kurması yasaklanmıştır (Tamer, 1983, s. 92). 359 sayılı yasa, TRT’yi bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlemiş ve özerk, yayınlarında tarafsız bir kuruluş olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda TRT kamu hizmeti yayıncısı bir kuruluştur. Kamu hizmeti yayıncılığı, demokratik-hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda tarafsızlık ve siyaset üstü yayıncılık özelliğine sahiptir ve en önemli görevleri halkın eğitim-kültür, sanat ve bilgilendirme ihtiyaçlarını karşılamaktır (Akgüner, 1998, s.288). Özerklik kavramıyla radyo ve televizyonun yönetiminde, program yapımında ve ekonomik olarak siyasi iktidara bağlı olmaması ve sonuç olarak düşünciyi açıklama özgürlüğünün gerçekleştirilmesi amacı yatmaktadır (Cankaya, 2003, s. 57-58). Bu çerçevede TRT, kurum olarak siyasi baskılardan uzak tutulmayı hedeflenmiştir. TRT merkezi Ankara’da olmak üzere yasayla özerk olarak tanımlanmış ve böylece bağımsızlığı ve tarafsızlığı güvence altına alınarak görev tanımları yapılmıştır

TRT kurulduğunda Türkiye’de 1927 yılında başlayan radyo yayıncılığı geleneği ve 1952 yılından beri İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından yapılan kapalı devre televizyon yayını bulunmaktaydı (Cereci, 1992, s. 81). TRT’nin kurulmasıyla 1927 yılından başlayan ülkemizdeki yayıncılık alanının yasal düzenlemeleri sağlanmış ve böylece Türkiye’de yayıncılık ivme

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, onur.akyol@istanbul.edu.tr

ile etkileşimi ve platformlaşma yönelimi bu bağlamda değerlendirilmelidir (İlaslan, 2024, s. 281).

Televizyon yayıncılığının ülkemizdeki mihenk taşı olan TRT, yayın hayatına katılan ticari yayın kuruluşlarına önder ve örnek olarak Türk halkının haber alma, bilgilene, kültür ve sanattan yararlanma, nitelikli eğlence gereksinmelerini karşılama, eğitim ve öğrenimine katkıda bulunma görevini yerine getirmekte (Şahin, 2009, s. 7), “TRT, Türkiye’nin hem bel-geği hem de geleceğidir” ilkesiyle yayıncılık hayatına devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüner, T. (1998). Kamu hizmeti yayıncılığı, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (7), ss. 285-296.
- Alemdar, K. (2017). TRT’nin geçirdiği aşamalar. Türkiye’de kitle iletişimi, dün-bugün-yarın. içinde (s.331-340) (Cilt I, İkinci Baskı). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti.
- Ankaralığıl, N. (2024). Kuruluşundan günümüze Türkiye’de radyo ve televizyon yayıncılığına yönelik yasal düzenlemeler. TRT Akademi, 9(21), 554-577.
- Akyol, O. (2012). Gelişen televizyon yayın teknolojileri ve etkileşimli yayıncılık uygulamaları. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aziz, A. (1981). Radyo ve televizyona giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Aziz, A. (1984). 2954 sayılı Türkiye radyo -televizyon yasası, Amme İdaresi Dergisi, (17), ss. 78-106.
- Aziz, A. (1999). Türkiye’de televizyon yayıncılığının 30 yılı. Ankara: TRT Yayınları.
- Bay, N. (2006). Radyo ve televizyon yayıncılığı. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi.
- Cankaya, Ö. (1990). Türk televizyonunun program yapısı (1968-1985). İstanbul: Mozaik Yayıncılık.
- Cankaya, Ö. (1997). Düünden bugüne radyo ve televizyon. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Cankaya, Ö. (2003). Bir kitle iletişim kurumunun tarihi: 1927-2000 TRT. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cerici, S. (1992). Büyülü kutu büyülenmiş toplum. İstanbul: Şule Yayınları.
- Çatalbaş, D. (2017). 1980 sonrası radyo ve televizyon, K. Alemdar (Ed.), Türkiye’de Kitle İletişimi, Dün-Bugün-Yarın. içinde (s.485-520) (Cilt I, İkinci Baskı). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti.
- İlaslan, S. (2024). Rekabet ilişkileri temelinde ulusal televizyon endüstrileri ve TRT’nin kültürel rolleri açısından konumlanma çabaları. The

- Turkish Online Journal of Design Artand Communication, 14(1), 281-295.
- Kemaloğlu, M. (2023). Tarihi süreçte Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü genel yayın planlarında afet ve acil durumlar. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 133(262), 1-28.
- Mete, Ş. (2019). Ekranın gücü. *TRT Akademi*, 4(7), 148-169.
- Şahin, İ. (2009) Geçmişten geleceğe: Belgeler... bilgiler... 1968/2008. Ankara: Aydoğdu Ofset.
- Şener, E. (1984). Televizyon video. İmge Yayıncılık.
- Tamer, E. C. (1983). Dünü ve bugünüyle televizyon. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Tarihçe. (2024). TRT kurumsal. <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce>. Erişim tarihi: 03.08.2024.
- TRT'nin Hikâyesi. (2024). TRT kurumsal. <https://www.trt.net.tr/kurumsal/trtnin-hikayesi>. Erişim tarihi: 03.08.2024.
- Yalın, B., & Ak, S. (2019). Siyasal iletişim kampanyalarında televizyonun kullanımı: 2018 yılı başkanlık seçiminde televizyonda yayınlanan reklamların incelenmesi. *TRT Akademi*, 4(7), 62-85.

TÜRK TELEVİZYONLARINDA İLK YERLİ DİZİLER

Ümit SARI*

Kitle iletişim araçlarını tanımlayacak olursak, 'kitlesele bir boyutta ileti dağıtabilen araçlar' olarak adlandırılabiliriz. Tarihsel süreçte bakacak olursak, kitle iletişim araçlarının dünya üzerinde etkili olarak kullanılmasının yazılı basın ile başladığı görülmektedir. 1930'lardan 1950'lere kadar da radyonun etkili bir elektronik iletişim aracı olduğu görülmektedir. 1950'lerden sonra ise iletişim sürecini düzenleyen araçları ele aldığımızda, kitle iletişim araçları içerisinde önemli bir yer edinen televizyonun icadından günümüze toplumsal hayata önemli etkilerde bulunduğunu gözlemlemekteyiz. Uzakları yakın eden mottosuyla televizyon, içinde yaşadığımız toplum hakkındaki gelişmelerin yanı sıra, farklı kültürler ve toplumlar hakkında da daha detaylı bilgiler edinmemizi sağlamaktadır. Savaşların ve ekonomik buhranların gölgesinde gelişmeye, hayatını yeniden inşa etmeye çalışan, daha huzurlu bir gelecek için mücadele eden toplumların, eğlenmek, rahatlamak için kendilerine pek de zaman ayıramadıkları bilinmektedir.

Modern kent yaşamının bu yorucu temposu içerisinde fazla seçeneği olmayan toplumun, zorunlu bir tercih olarak televizyona yöneldiği ve televizyonun kendilerine gösterdikleriyle yaşamaya çalıştığı görülmektedir. Televizyon sayesinde dünyaya yayılan ve çekici unsurlarıyla yeni bir yaşam stili oluşturan popüler kültür, birçok insana nasıl yaşayacağını, nelerle uğraşacağını, nerede okuyacağını, ne tüketeceğini, toplum içerisinde nasıl daha saygın bir statüye sahip olacağını öğretirken; insanları da bu sayede televizyona bağımlı hale dönüştürmektedir. (S. Cereci, 2014)

Televizyon yayıncılığının ilk dönemlerinde ağırlıklı olarak radyo ve tiyatrolardan etkilenmiş, yayın akışlarını bu bağlamda düzenlemişlerdir. Görüntünün gücünün keşfedilmesi ile televizyon yayıncılığında program kültür gelişmiş ve farklı program türleri de icra edilmeye başlanmıştır. Radyodan farklı olarak sesin yanında görüntü kullanımının da ön plana çıktığı televizyonda program türleri, televizyon içeriğinin hedef kitleye etkili biçimde ulaştırılmasını sağlamıştır. Bu süreçte özellikle sinemadan evrilen drama türü ön plana çıkmıştır.

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü, umitsari@istanbul.edu.tr

Türkiye’de televizyon dizilerinin tarihçesi, televizyonun 1960’larda yaygınlaşmasıyla birlikte başlamış ve 1980’lerden itibaren büyük bir sektör haline gelmiştir. Televizyon dizileri, toplumsal ve kültürel değerlerin yansımaları olmanın ötesinde, ekonomik açıdan da önemli bir gelir kaynağı olarak televizyon programcılığında merkezi bir rol oynamaktadır.

Televizyon yayıncılığında dizilerin hem kültürel hem de ekonomik açıdan önemini vurgulayan başlıca unsurları özetle şu şekilde sıralanabilir:

Kültürel Etki: Diziler, toplumun sosyal, politik ve kültürel yapısını yansıtarak izleyiciler üzerinde derin bir etki yaratır. Tarihsel olayları, günlük yaşamı, toplumsal sorunları ve gelenekleri işleyerek geniş kitlelere ulaşırlar. Türkiye’deki diziler, kültürel değerlerin korunması ve yaygınlaştırılması için önemli bir araçtır.

Sosyalleşme ve Kimlik İnşası: Diziler, izleyicilerin kendilerini karakterlerle özdeşleştirebileceği, sosyal normları öğrenebileceği ve toplumsal kimliklerini inşa edebileceği bir alan sağlar. Özellikle genç kuşaklar için rol modeller ve yaşam tarzları sunarak kimlik gelişimine katkıda bulunur.

Ekonomik Getiri: Diziler, televizyon kanalları için büyük bir gelir kaynağıdır. Reyting getiren diziler, reklam gelirlerini artırır. Aynı zamanda, başarılı dizilerin yurtdışına satılması ile ülkeye döviz kazandırılır. Türkiye dizileri bu anlamda uluslararası alanda büyük talep görmektedir.

Toplumsal Tartışmalar ve Farkındalık: Diziler, işledikleri konularla toplumsal meseleleri gündeme taşır ve izleyicilerin bu konular üzerinde düşüncelerine yol açar. Aile yapısı, kadın hakları, sosyal adalet gibi konular dizilerde işlendiğinde, izleyici kitlesi arasında bu konularla ilgili farkındalık artar.

Eğlence ve Kaçış: Diziler, izleyicilere günlük hayatın stresinden kaçış imkânı sunar. Bu nedenle televizyon izleyicisi için eğlence ve rahatlama aracı olarak da önemli bir işleve sahiptirler.

Televizyon dizileri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derin etkiler bırakan, medya dünyasında önemli bir yeri olan bir formattır.

KAYNAKÇA

- Cankaya, Ö. (2015). Bir kitle iletişim kurumunun tarihi: TRT 1927-2000 İstanbul: İmge Kitabevi.
- Cem, İ. (2010). *TRT’de 500 gün:... Bir dönem türkiye’sinin hikâyesi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları .
- Cereci, S. (2014). Televizyonun en çok izlenen medya olmasındaki temel etken: Popüler kültür, *International Journal of Social Science*, 30(1), 27-44. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2605>

- Çöteli, S. (2016). İnternet'ten izlenen dizi ve seriyallerin araç iletidir ve kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre incelenmesi. *İstanbul Gelelim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3(2), 119-134.
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu anlamak*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Sevim, S. (2016). Türkiye'de yerli televizyon dizileri: film enflasyonundan dizi enflasyonuna, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (31), 288-301.
- Sarı, Ü., Gür, H. ve Şahan H. H., (Ed (2018). *Geçmişten günümüze dizi izleyiciliği ve dizi izleyiciliğinin sinema sektörüne etkisi*, uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi Bildiri Tam Metin Kitabı, (7).
- Sarı, Ü. (2021). Televizyon yayıncılığının dijital dönüşümü, (Ed.) *Dijitalleşme çağında değişen iletişim dinamikleri* içinde (ss. 171-197). Ankara: Beta
- Sarı, Ü. Fidan, E. (2021). Televizyon dramaları ve farkındalık: Mucize Doktor örneği, (Ed.) *Medya ve iletişim çalışmaları* içinde (ss.173-191) İstanbul: Kriter.
- Sarı, Ü. Türker, H. (2021). Dijital platform kullanıcılarının izleme alışkanlıklarına yönelik bir araştırma: Netflix Örneği, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1).
- Türkiye'de televizyon yayıncılığı 66 yıl önce İTÜ TV ile başladı. (2018). <https://www.trthaber.com/haber/yasam/turkiyede-televizyon-yayinciligi-66-yil-once-itu-tv-ile-basladi-374024.html>

DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ BİR KAMU KURUMU OLARAK RADYO TELEVİZYON ÜST KURULU

Rabia ZAMUR TUNCER*

Türkiye’de yayıncılık alanında ilk düzenleyici kurul henüz özel radyo ve televizyonların olmadığı bir dönemde kurulmuştur (Çakır, 2006, s. 40). 1961 Anayasası hazırlanırken, yaşanmış siyasal olaylar nedeniyle radyo ve televizyonlarla ilgili bir madde konulması gereği duyulmuştur. 1961 Anayasası 121. maddesinde “Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir. Her türlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esasına göre yapılır” ifadesiyle özerklik kavramı yayın hayatına girmiştir. Anayasadaki bu düzenleme, radyo ve televizyon yayınlarının “özerk” ve “tarafsız” olmasını temel koşul olarak kabul etmiş, aynı madde bu işlevi görecek kamu kuruluşuna “kültür ve eğitime yardımcı” olma gibi önemli bir görev de yüklemiştir. Bu nedenle, bu işlevleri yürütecek ve görevleri üstlenecek bir kamu kurumunun kurulması gerekmiş, 359 Sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanunu 24/12/1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1961 Anayasası, 121. madde ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’na (TRT) yönetim, yayın ve mali özerklik getirmiş ancak bunun gerektiği biçimde hayata geçirilmesi sağlanamamıştır. 1971 yılında 1488 Sayılı Kanun ile Anayasa’nın 121. maddesi değiştirilmiş ve özerklik statüsü kaldırılmış, bu değişiklikle TRT Kurumu’nun yalnızca tarafsız bir kurum olacağı hükme bağlanmıştır. Yapılan değişiklikle, söz konusu 121. madde “radyo ve televizyon istasyonları, ancak devlet eliyle kurulur ve idaresi tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir” ifadesiyle anayasada yerini almıştır. Anayasanın ilgili maddesinde yapılan değişikliklerden sonra 359 Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanunu’nda yapılan değişikliklerle TRT’nin görev ve yetkilerinin, yayın esaslarının, örgütsel yapısının sınırları çizilmiştir (Cankaya & Batur Yamaner, 2012, ss. 170-175).

1970’li yıllarda Türkiye’de siyasal açıdan yaşanan gergin ve sorunlarla dolu dönem 12 Eylül askerî harekâtına yol açmış, askerî harekâtın ardından, kabul edilen 1982 Anayasası’nın 133. maddesi radyo ve televizyon yayıncılığına düzenlemeler getirmiştir. Madde 133, “radyo ve televizyon

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, rabia.zamur@istanbul.edu.tr

engellenmesi kararları, ihlalin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili olarak (URL ve benzeri şekilde) içeriğin yayından çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi yöntemiyle verilmektedir. Ancak, teknik olarak ihlalle ilişkin içeriğe erişimin engellenmesi yapılamadığı veya ilgili içeriğe erişimin engellenmesi yoluyla ihlalin önlenemediği durumlarda, internet sitesinin tümüne yönelik olarak erişimin engellenmesi kararı verilebilecektir. Kararın BTK'ya gönderilmesi ve bu kararın BTK Başkanı tarafından erişim sağlayıcılara ve ilgili içerik ve yer sağlayıcılara bildirilmesi üzerine kararın gereğini yerine getirmeyen erişim sağlayıcılar ile ilgili içerik ve yer sağlayıcılara BTK Başkanı tarafından 5651 Sayılı Kanun'un 8/A maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen idari para cezası uygulanmaktadır (Bkz. Madde 19).

KAYNAKÇA

- Cankaya, Ö. (1993). Türkiye'de televizyonluğun gelişimi ve bugünkü durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 2, 221-236.
- Cankaya, Ö. ve Batur Yamaner, M. (2012). *Kitle iletişim özgürlüğü*. İstanbul: Beta.
- Çakır, H. (2006). Düzenleyici kurullar olarak RTÜK ve CSA. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 8, 37-56.
- 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun (1994, 13 Nisan). Erişim adresi <https://www.rtuk.gov.tr/yururlukten-kaldirilan-duzenlemeler/3736>
- 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun (2011, 15 Şubat). Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6112-20120704.pdf>
- Özçağlayan, M. (2000). Türkiye'de televizyon yayıncılığının gelişimi. *Selçuk İletişim*, 1(2), 41-52.
- Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik (2019, 1 Ağustos). Erişim adresi [https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=32695&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonemligi&mevzuatTertip=5#:~:text=1\)%206112%20say%C4%B1%C4%B1%20Kanunun%2029,veya%20eri%C5%9Fimin%20engellenmesi%20talep%20edilir](https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=32695&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonemligi&mevzuatTertip=5#:~:text=1)%206112%20say%C4%B1%C4%B1%20Kanunun%2029,veya%20eri%C5%9Fimin%20engellenmesi%20talep%20edilir)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 18 Ekim). Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>

TÜRKİYE’DE TEMATİK TELEVİZYON YAYINCILIĞI

Türkey Türkan ÜNLÜ*

Yayınçılık alanında gerçekleşen teknolojik gelişmelerle kablolu televizyon ve uydu yayıncılığının oluşması televizyon kanal sayılarının artarak çeşitlenmesine dolayısıyla kanallar arasında rekabetin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca geneli ifade eden “broadcast” yayıncılığından dar yayıncılığı belirten “narrowcast” ve “nishe TV” olgularına geçiş yaşanması (Karadağ & Algül, 2018) yayıncılıkta değişimlere neden olmuştur. Yayıncılık alanındaki gelişmelerin ekonomide benimsenen serbestleşme politikalarıyla pekiştirilmesi neticesinde yayın politikalarında izleyici talepleri merkeze alınmıştır. Dolayısıyla televizyon içerikleri hazırlanırken daha dar bir izleyici kitlesinin talepleri merkeze alınmaya başlanmıştır (Kurtçu, 2019: 54).

Tematik yayıncılık, Aksel’e (2023: 22) göre belirli bir alan ve/veya konuda uzmanlaşmış ortak beğeni ve ilgi alanlarına sahip homojen bir izleyici grubunu hedefleyen kanalları ifade ederken 2011 yılında yürürlüğe giren 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu’nun 3. Maddesi’nde yer alan tematik yayın kavramı şöyle tanımlanmıştır:

“Tematik yayın: Günlük yayın süresinin en az yüzde yetmişini haber, belgesel, eğitim, ekonomi, kültür, tarih, spor, müzik, sinema, dizi film, pazarlama veya benzeri konularda olmak üzere sadece belli bir türe veya genel izleyici kitlesi dışında belli bir izleyici kesimini hedef alan programlara ayıran yayını.”

Tüm izleyici gruplarına yönelik içerik üretimi sağlayan televizyon yayıncılığının aksine tematik yayıncılıkta daha mikro grupların ortak ilgi alanları veya ihtiyaçlarına yönelik program üretimi sağlanmaktadır. İlgili kanallar, sınırlı ve dar bir konuyu belirli bir izleyici kitlesini hedef alarak aktarmalarından dolayı uzmanlaşmış yayıncılık gerçekleştirmekte; bu kapsamda tematik yayınlar “uzmanlaşmış televizyon” olarak da adlandırılmaktadır (Kuyucu, 2015). Tematik yayıncılığın oluşmasıyla kanallar, hedefledikleri kitleye yönelik onların istedikleri temalar merkezinde şekillenmeye başla-

* Arş. Gör., Fenerbahçe Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, turkay.unlu@fbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8982-3040.

Sonuç

Teknolojik gelişmeler ve ekonomide benimsenen serbestleşme politikaları neticesinde televizyon kanal sayılarının artmasıyla reklamverenlerin doğrudan hedef kitlelerine ulaşma isteği tematik kanalların oluşmasını sağlamıştır. Bu kapsamda kanallar mikro izleyici kitlesini hedefleyerek belirli konular ekseninde yayıncılık faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla izleyicinin niceliği değil niteliği yayıncılıkta önem kazanmıştır. Bu bağlamda haber, müzik, spor, eğitim vb. temalarda hizmet sunan kanallar oluşmuştur. Türkiye'de kamu hizmeti yayıncılığı sunan TRT'nin çatısında oluşturulan TRT2, TRT3 ve TRT4 kanallarının açılmasıyla başlayan tematik yayıncılık; Kral TV, NTV, Supersport gibi tecimsel kanalların kurulumuyla çeşitlenmeye başlamıştır. İzleyicinin taleplerini merkeze alan daha dar bir kitleyi hedefleyen tematik yayıncılık; özellikle internet tabanlı yayıncılık hizmetlerinin gelişmesiyle yayılımını pekiştirmiştir. İnternet tabanlı yayıncılık sayesinde yeni kanallarda yayılım olanağı bulan tematik yayıncılık, niş kitlelerin taleplerini karşılamaya ve reklamverenler için bir tercih unsuru oluşturmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksel, H. (2003). *Tematik yayıncılık örneği olarak televizyon haber kanalları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayraktar, R. (2021). *Tematik yayıncılık ve izleyici ilişkisi: ASMR Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Doktora tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çetin, N. (2009). *Haber kanalı olgusu ve yayın politikası ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duman, K. (2014). Haber televizyonlarında çevre bilinci: Türkiye'de yeşil odaklı programların yer alma sıklığı. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, (9), 133-155.
- Ercan, S. (2020). Küreselden yerele MTV tekeli ve MTV Türkiye örneği. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (4), 118-132.
- Hamarat H. A. ve Köse, İ. G. (2024). Türkiye'de uydu üzerinden yayın yapan tematik çocuk kanallarının kültür aktarımındaki yeri. *Global Media Journal Turkish Edition*, 14(28), 31-60.
- Karadağ, G.H. ve Algül, A. (2018). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında genel televizyon / tematik televizyon izleme alışkanlıkları. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 8(4), 708-724.
- Kırhan, A. (2007). Üniversite öğrencilerinin tematik televizyon kanal tercihleri: kullanımlar ve doyumlar kuramı-sosyal öğrenme kuramı

- çerçevesinde Maltepe Üniversitesi'nde bir çalışma. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurtçu, C. (2019). *Türkiye'de bir kamu hizmeti olarak tematik yemek televizyonu modeli*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuyucu, M. (2015). Türkiye'de tematik TV yayıncılığı: gençlerin tematik televizyon izleme alışkanlıklarının televizyon yayıncılığına olan yansımaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 32, 249-265.
- Kuyucu, M. (2018). Türkiye'de geleneksel medyada yayın yapan tematik TV haber kanallarının I kuşatma altında olan yeni neslin bakış açısından niteliksel değerlendirilmesi, *4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences*, İstanbul, s. 548-562.
- Kuyucu, M. (2019,). Y kuşağının bakış açısıyla tematik televizyon yayıncılığı ve müzik televizyonları. *5th International Conference on Advances in Education and Social Sciences*, İstanbul, s. 689-705.
- Kuyucu, M. (2021, January). Covid-19 pandemi döneminde izlenirliği artan tematik haber TV kanallarının Z kuşağının penceresinden görünümü: artılar – eksiler & fırsatlar – tehditler. *6 th International Management and Social Sciences Conference*, İstanbul, s. 295-310.
- Oğur, O. (2022). Tarım haberlerinin yavaş medya kapsamında incelenmesi: Agro TV örneği. *Karadeniz İletişim Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1-25.
- Radyo ve Televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanun. Mevzuat, 11379-11414. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6112&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi: 10.09.2024.
- Sayılgan, E. (2014). Medya sektöründe bir uzmanlaşma olgusu olarak tematik kanallar ve izleyici çeşitliliğinin tematik kanal oluşumundaki rolü. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(3), 1-15.
- Tutkun, R. T. (2011). *Kültür Endüstrilerinin bir aracı ve ürünü olarak MTV Avrupa ve MTV Türkiye*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalın, A. (2022). Tüketim kültürü- alternatif bir perspektifle tematik kanallar. *Turkish Studies*, 17(5), 1143- 1161.

TÜRK TELEVİZYONLARINDA REALITY SHOW'LARIN İLK ÖRNEKLERİ

Seçkin ÖZMEN*

Reality Show, haber ve eğlence programlarının gerek tematik, gerekse biçimsel özelliklerini bünyesine taşıyan; gazetelerin “üçüncü sayfa haberciliği” dediğimiz habercilikten yola çıkılarak hazırlanan ve ağırlıklı olarak “özel alan”da gerçekleşen kişisel öykülerin sansasyonel bir üslupla sunulduğu ve ticari açıdan izlenme kaygısının egemen olduğu bir televizyon program türüdür (Adaklı ve Aksop, 2000). Annette Hill (2006), “Reality Show”u farklı kültürel bağlamlarda yüzlerce farklı formatı üretebilen soyut bir tanımlama olarak nitelendirmektedir. Televizyon alanında yapılan pek çok program, “Reality Show” dediğimiz türün içinde kurmaca olmayan program türlerini ifade eden bir sınıflandırma içerisinde değerlendirilmektedir. Bir dizi endüstriyel anlam barındıran formatlı programlar iki türdür: Haber, talk show, game show gibi Reality Show programları ve dramalar (Moran, 1998, s. 13-14).

Hill (2006), “Reality Show”un Amerika’da ucuz ve yerel zevklere uyumla birlikte yüksek rating alan ticari/tabloid yayıncılığın bir ürünü olduğunu söylemektedir. “Reality Show” türü, İngiltere’de devlet yayıncılığının ve belgesel geleneğinin Amerikan tarzı eğlence programları karşısındaki rekabetinden doğmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nde ise 1980’lerin sonlarında ortaya çıkan ve 1990’ların ortalarında ana akım popüler programlar içinde kendini çok hızlı bir şekilde kabul ettiren bir program türüdür (Casey, 2003, s. 196).

En çok reyting alan program türleri arasında en önemlisi realite programlarıdır. Bunlar, gizli kamera şakaları, talk show, tartışma gibi anlatı yapısı itibarıyla kurmacayı andıran ama geleneksel kurmaca programı olarak tanımlanamayacak programlardır. Bu programlar starlar, büyük stüdyolar ve pahalı dekorlar gerektirmez ancak reyting gücünü izleyicinin merak ve acıma duygularına hitap etmesinden alır (Adaklı ve Aksop, 1999, s. 239). “Reality Show” olarak kabul edilen program türü televizyonlarda görülmeye başladığından bugüne kadar önemli değişimlere uğrayarak melez bir tür haline gelmiştir.

Reality Show’ların Anlatı Yapısı

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo TV ve Sinema Bölümü, seckinozmen@gmail.com.

KAYNAKÇA

- Adaklı Aksop, G. (2000). *Reality Show'larda kadına yönelik şiddet ve kadın imgesi*. Der. N. B. Çelik. Televizyon, Kadın ve Şiddet (içinde 111-135). Ankara: Dünya Kitle İletişimi Araştırma Vakfı Yayınları.
- Adaklı Aksop, G. (1999). *Televizyon Türlerinde Dönüşüm*, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllık.
- Casey, B., Casey, N., Calvert, B., French, L., Lewis, J. (2003). *Television studies, The Key Concepts*. London: Routledge.
- Çelenk, S. (2005). *Televizyon, temsil, kültür*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Dovey, J. (2000). *Freakshow: First person media and factual television*. London: Pluto Press.
- Hill, A. (2005). *Reality TV audiences and popular factual television*. London: Routledge.
- Moran, Albert (1998). *Copycat TV: globalisation, program formats and cultural identity*. Luthon: University of Luthon Press.

TÜRKİYE'DE PODCAST YAYINCILIĞI

Serdar ÇİL*

Oxford sözlüğünün 2005 yılında yılın kelimesi olarak seçtiği “podcast” (BBC, 2005) kavramının popüler hale gelmesi, gazeteci Ben Hammersley’in The Guardian’da podcast yayıncılığını ele aldığı bir makalesi sonrası gerçekleşmiştir. Podcast sözcüğü Apple firmasının geliştirdiği “iPod” adlı taşınabilir medya oynatıcısı ve İngilizce yayın yapmak/yayıncılık anlamına gelen “broadcast” sözcüklerinin karışımından ortaya çıkmıştır (Sullivan, 2019, s. 3). Podcast, ses dosyalarını düşük kayıplarla yüksek oranda sıkıştırılmaya yarayan MP3 teknolojisi ve çevrimiçi gazete yayıncılarının haberlerini okurlarına aktarmakta kullandıkları RSS (Rich Site Summary/Really Simple Syndication) teknolojilerinin birleşmesinden oluşmaktadır (Singer, 2019, s. 572). Kullanıcıların podcast platformları veya farklı kanallardan ulaştıkları içeriklere RSS teknolojisini kullanarak abone oldukları ve bu içerikleri tablet, akıllı telefon veya bilgisayarlarına otomatik olarak indirmelerine olanak sağlayan podcast teknolojisi sayesinde kullanıcılar bu içerikleri çevrimiçi veya çevrimdışı olarak dinleyebilmektedirler. RSS teknolojisi sayesinde kullanıcılar abone oldukları yayınların yeni içeriklerinden haberdar olabilmekte ve bu yeni içeriklerin otomatik olarak cihazlarına indirilmesini sağlayabilmektedirler (Çil, 2023, s. 845). Almeida-Aguiar ve Carvalho ekran görüntüleri ve resim gibi unsurların eklendiği podcast içeriklerini zenginleştirilmiş podcast (enchanced podcast) olarak tanımlamaktadır (Akt. Kaynar, 2021, s. 44). Bunun yanında podcast kaydı yapılırken aynı zamanda video kaydı da alınan ve bu görüntülerle birlikte sunulan podcast yayınlarına da videocast veya vodcast gibi tanımlamalar yapılmaktadır.

2000’li yılların başında kariyerli bir radyocu olan Christopher Lyndon çalıştığı radyodan çıkarılınca yazılımcı Dave Winer, Lyndon’a bir blog kurarak yayınlarına burada devam etmesini tavsiye etmiştir. Lyndon ise bu tavsiye doğrultusunda yaptığı kayıtları Winer’ın kendisi için tasarladığı bir sesli blog sitesi olan “skybuilders.com” a yüklemiştir. Bu kayıtları her yerde dinlemek istediğini belirten MTV sunucusu Adam Curry ise Dave Winer ve diğerleri ile birlikte web sitesinde arşivlenen bu kayıtları otomatik olarak

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Muğla Meslek Yüksekokulu Radyo ve Televizyon Teknolojisi Programı, serdarcil@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4868-7994

reklamverenler için önemli bir mecra haline gelmeye başlayan podcast yayıncılığında reklama maruz kalan dinleyicilerin yarısından fazlasının reklamdandan sonra ürünü satın aldığı belirlenmiştir (SXMMedia, 2023, s. 11). Ayrıca araştırmalar podcast dinleyicilerinin genç, eğitilmiş ve yüksek gelir grubundan olduğunu göstermektedir (Özcan, 2023). Benzer şekilde Türkiye'deki podcast dinleyicileri de genç, eğitilmiş ve orta-üst sosyo-ekonomik yapıdadır (Çil, 2023, s. 862). Bu durum reklamverenlerin ilgisini çekerken, podcast yayıncılığının reklam pastasından aldığı payın da her geçen gün artmasını sağlamaktadır.

Dünya genelinde ve Türkiye'de podcast içeriklerinin ve dinleyici sayısının artışı ile birlikte podcast ekonomisi de giderek büyümektedir. Poddict verilerine göre 2024 yılı itibariyle Türkiye'de 24 podcast ağı, 20.777 Türkçe podcast programı ve bu programların toplamda 490.844 bölümü vardır (Poddict, 2024, s. 2-5). Benzer şekilde PwC firması tarafından 2023-2027 yılları arasında medya sektörü için hazırlanan raporda da belirtildiği üzere podcast yayıncılığı Dünya'da ve Türkiye'de büyümektedir. Türkiye'de podcast gelirleri 2022 yılında 79 milyon dolardan 125 milyon dolara yükselmiş ve 2027 yılına kadar da bu yükselişin katlanarak devam edeceği öngörülmüştür. Benzer şekilde Triton Dijital ve IAB araştırmaları da bu büyümeyi destekler niteliktedir (Sancar, 2024, s. 436). Podcast yayıncılığının ilerleyişinin diğer medya türlerine göre daha yavaş olduğu görülse de genel itibarıyla emin adımlarla yaygınlaştığını ve büyüdüğünü söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Atalay, G. E., Kınay, K., Özşirin, S., & Azap, E. (2022). The Rise of audio-based communication technologies: a research on podcast, Clubhouse and Audiobook Applications. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 494-519. <https://doi.org/10.52122/nisantasisbd.1114873>
- BBC. (2005, 12 7). *Wordsmiths hail podcast success*. 3 27, 2021 tarihinde BBC News: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4504256.stm> adresinden alındı
- Besser, J., Larson, M., & Hofmann, K. (2010). Podcast search: User goals and retrieval technologies. *Online Information Review*, 34(3), 395-419.
- Chartable. (2021, 2 4). *2020'de dünyada en çok podcast dinleme artışı Türkiye'de oldu*. 4 20, 2021 tarihinde Euronews: <https://tr.euronews.com/2021/02/04/2020-de-dunyada-en-cok-podcast-dinleme-art-s-turkiye-de-oldu> adresinden alındı
- Çil, S. (2023). Türkiye'de Podcast kullanıcılarının içerik tüketim yöntemleri ve motivasyonları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları*

- Dergisi* (Ö13), 842-865.
<https://doi.org/https://doi.org/10.29000/rumelide.1379232>
- Doyle, B. (2005, 9). *The First Podcast*. 3 20, 2021 tarihinde firstpodcast.net: <https://firstpodcast.net/> adresinden alındı
- Gachago, D., Livingston, C., & Ivala, E. (2016). Podcasts: A technology for all? *British Journal of Educational Technology*, 47(5), 859-872.
- Kaynar, A. (2021). Podcast dinleme alışkanlıkları üzerine bir inceleme. *Yeni Medya*(10), 43-62.
- Olmsted, S. C., & Wang, R. (2020). Understanding podcast users: Consumption Motives and Behaviors. *New Media & Society*, 1-21.
- Özcan, R. (2023, 04 12). *Türkiye'de ve dünyada podcast dinleyici profili*. <https://www.newslabturkey.org/>: <https://www.newslabturkey.org/2023/04/13/turkiyede-ve-dunyada-podcast-dinleyici-profil/> adresinden alındı
- Özkan Sev, Ç., & Vural, A. M. (2024). Podcastin parasosyal etkileşim doğurma İmkânı. *Akdeniz İletişim*(44), 151-180. <https://doi.org/https://doi.org/10.31123/akil.1426724>
- Perks, L. G., Turner, J., & Tollison, A. (2019). Podcast Uses and Gratifications Scale Development. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 63(4), 617-634.
- Poddict. (2024). *2024 Türkçe podcast istatistikleri*. <https://www.podcastturkey.com:https://www.podcastturkey.com/wp-content/uploads/2024/09/2024-Turkce-Podcast-Istatistikleri.pdf> adresinden alındı
- Sancar, E. (2024). Podcastin Gelişim sürecinde kamu yayıncılığı yaklaşımı ile kültürel öğelerin platformlaştırılması: TRT dinle örneği. *TRT Akademi*, 9(21), 434-459. <https://doi.org/https://doi.org/10.37679/trta.1467954>
- Singer, J. B. (2019). Podcasting as social scholarship: A tool to increase the Public Impact of Scholarship and Research. *Society for Social Work and Research*, 10(4), 571-590.
- Sullivan, J. L. (2019). The Platforms of podcasting: Past and present. *Social Media + Society*, 1-12.
- SXMMedia. (2023). *2023 Podcast trends report*. SiriusXM. <https://podcastreport2023.sxmmedia.com/> adresinden alındı
- Tulley, C. (2011). IText reconfigured: The rise of the podcast. *Journal of Business and Technical Communication*, 25(3), 256-275.
- Webster, T. (2018, 8 2). *Where does podcasting go next?* <https://medium.com:https://medium.com/s/story/podcastings-next-frontier-a-manifesto-for-growth-7e8b88d32fde> adresinden alındı
- Yücel, R. (2020). Podcast'ın kısa tarihi: Doğuşu,yükselişi, monetizasyonu. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1303-1319.

TÜRKİYE’NİN İLK YERLİ DİJİTAL PLATFORMU BLUTV

Betül YÜNCÜOĞLU*

Yayıncılık ve izleme deneyiminin bilişim teknolojileriyle gelişmesi sonucu dijital yayıncılık sistemleri arasında yeni bir alternatif oluşmuş ve çeşitli dijital platformlar ortaya çıkmıştır. Türkiye’de yayın yapmaya başlayan ilk dijital platform Netlix Türkiye olsa da ilk yerli dijital platform BluTV’dir. Dijital platformlar için OTT TV (Over the Top) kavramı kullanılmaktadır. OTT TV yayıncılığı, internet destekli cihazlarda her zaman, her yerde izlenebilen; yatay olmayan bir akışla televizyonların sunmadığı zengin görsel-işitsel içerikler barındıran bir hizmettir (Lingareddy ve Dandle, 2022, s. 29).

İsteğe Bağlı Video Hizmeti

İsteğe bağlı video, diğer adı ile Video on Demand (VoD), kullanıcıların merkezi bir sunucu üzerinden diledikleri zaman film veya video içeriği seçip izleyebildiği bir hizmettir (Sincoskie, 1990, s. 201). İzleyiciler ve aynı zamanda kullanıcılar, hizmet içerisinde bulunan videoları seçerek oynatabilmekte, istedikleri zaman durdurup devam ettirebilmekte ve çizgisel olmayan bir izleme deneyimi edinebilmektedir. İsteğe bağlı video sistemlerinin arayüzü sayesinde anlık takibe gerek kalmayan bir izleme deneyimi ve cihazlardan bağımsız bir mekânsal esneklik vardır (Thouin, 2007 s. 43). Bu sistem, video verilerini bir kullanıcı topluluğuna (abonelere) bireysel olarak ulaştırmaktadır (Thouin ve Coates, 2007, s. 1).

Uzun zaman önce televizyon ve yayıncılık sektörüne ve literatürüne girmiş olan İsteğe Bağlı Video kavramı teknolojik imkânların artması ve çeşitlenmesiyle beraber devamlı gelişmiş ve son kullanıcının rahatça kullanabileceği, kullanıcı dostu bir ara yüze kavuşmuştur. İsteğe bağlı video hizmetleri, ortaya çıktığı ilk dönemlerde abonelerine istedikleri içerikleri istedikleri zaman bir video kaseti kiralyormuş gibi izleme olanağı sağlamaktaydı (Hu, 2001, s. 1).

Dijital platformların günümüzdeki şekline evrilmesindeki en somut adımlardan birisi Netflix’in kurulmasıdır. İlk olarak 1997 yılında video kiralama servisi olarak kurulan ve daha sonra dünyanın en büyük dijital platformlarından biri haline gelen Netflix, 1998 yılında internette sipariş ala-

* Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, betulyuncuoglu@istanbul.edu.tr

olan Şahsiyet, 2019 yılında En İyi Erkek Oyuncu dalında Haluk Bilginer'e Emmy Ödülü'nü kazandırmıştır.

Gain

Gain, 2019 yılında tamamen yerli sermaye ile kurulmuş bir dijital platformdur. Aralık 2020'de yayın hayatına başlayan Gain (Marketing Turkey, 2023), Beyn Danışmanlık sermayesi ile kurulmuş, 2023'te RAMS Global tarafından satın alınmıştır (Gain, 2024). Gain abonelik sistemiyle çalışan SVOD türünde bir dijital platformdur. Yayın hayatına ilk başladığında mobil cihazlar üzerinden dikey video yayınlama özelliğiyle öne çıksa devamında diğer platformlar gibi yatay yayıncılığa geçmiş ve tüm cihazlara uyumlu hale gelmiştir. Gain, popüler isimlerle programlar yapmakta ve kendi iç yapımlarına öncelik vermektedir.

Exxen

Acun Medya tarafından Ocak 2021'de kurulan Exxen, spor yayınları ve özel iç yapımlarını izleyicilerine sunmaktadır. Diğer platformlardan farklı olarak Exxen'in en düşük paketi hem abonelik ücreti hem de reklam içermektedir ve reklamsız aboneliğin fiyatı daha yüksektir. Exxen bu yönüyle ödeme açısından reklam izlettiği için AVOD gibi görünse de reklama rağmen aylık abonelik ücreti zorunluluğu olduğu için genel itibariyle bir SVOD hizmetidir.

Tabii

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) dijital platformu Tabii, Mayıs 2023'te kurulmuştur. Tabii'nin 2 çeşit aboneliği vardır. Ücretsiz abonelikte TRT'nin tüm kanallarını canlı olarak izleyebilmekte ve Tabii belli özel yapımlarına ulaşabilmektedir. Ücretli abonelikte ise video kalitesi, içerikleri indirebilme, çevrimdışı izleyebilme özelliği ve spor yayınlarına erişim bulunmaktadır. Tabii hem SVOD hem de AVOD olarak hizmet sunabilmektedir.

Türkiye'de yayın yapan diğer dijital platformlar ise Netflix Türkiye, Amazon Prime Video, Disney+ olarak sayılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, O. (2015). İnternet ve değişen televizyon yayıncılığı teknolojileri. Yeni (lenen) medya içinde, 110-131. Mesut Aytekin (Ed.). *Yeni (lenen) Medya*. İstanbul: KOCAV Yayıncılık
- BluTV, (2024). Hepsiburada Premium Hediye BluTV Üyeliği Hakkında Genel Bilgi:<https://destek.blutv.com/hc/tr/articles/21891147794194-Hepsiburada-Premium-Hediye-BluTV-%C3%9Cyceli%C4%9Fi-Hakk%C4%B1nda-Genel-Bilgi>, Erişim tarihi 31.12.2024

- Doğuş Yayın Grubu. (2014). Markalarımız: puhutv.com <https://www.dogusyayin grubu.com.tr/hakkimizda/markalarimiz/internet/puhutv-com>, Erişim tarihi: 10.09.2024.
- Gain. (2024). <https://tr.linkedin.com/company/gainmedya>, Erişim tarihi: 10.09.2024.
- Hu, A. (2001). Video-on-demand broadcasting protocols: A comprehensive study. In Proceedings IEEE INFOCOM 2001. Conference on Computer Communications. Twentieth Annual Joint Conference of the IEEE Computer and Communications Society (Cat. No. 01CH37213) (1), pp. 508-517).
- Kuyucu, M. (2013). Türkiye'de çapraz medya sahipliği: Medya ekonomisine olumsuz etkileri ve bu etkilerin önlenmesine yönelik öneriler. *Selçuk İletişim*, 8(1), 144-163.
- Lingareddy, V., ve Damle, M. (2022). Video Streaming OTT Platforms: A Comparative Study of their Streaming Infrastructure with Strategies Implemented. In 2022 International Interdisciplinary Humanitarian Conference for Sustainability (IIHC) (pp. 29-35). IEEE.
- Lotz, A. D. (2016). La evolución paradigmática de la televisión de EE. UU. y la aparición de la televisión distribuida por Internet. *Revista ICONO 14. Revista Científica De Comunicación Y Tecnologías Emergentes*, 14(2), 122-142.
- Marketing Türkiye. (2024). Dijital yayın platformu GAİN el değiştirdi! <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/dijital-yayin-platformu-gain-el-degistirdi/> Erişim tarihi: 10.09.2024.
- Netflix Media. (2019) <https://netflix.com>, (Erişim Tarihi: 18.07.2019)
- ShiftDelete. (2024). BluTV resmen satıldı! <https://shiftdelete.net/blutv-warner-bros>, Erişim tarihi: 10.09.2024.
- Tanrıöver, H. U. (2011). Türkiye'de televizyon yayıncılığı. İstanbul: Ticaret Odası Yayınları.
- Wayne, M. L. (2018). Netflix, Amazon, and branded television content in subscription video on-demand portals. *Media, culture & society*, 40(5), 725-741.
- Webrazzi. (2024). BluTV'nin kurucusu ve CEO'su Aydın Doğan Yalçındağ, CEO'luk görevini Deniz Şaşmaz Oflaz'a devretti. <https://webrazzi.com/2023/01/10/blutv-nin-kurucusu-ve-ceo-su-aydin-dogan-yalcindaag-ceo-luk-gorevini-deniz-sasmaz-oflaz-a-devretti/>, Erişim tarihi: 10.09.2024.
- Webrazzi. (2024). Doğan Grubu BluTV ile Türkiye'de Netflix'e rakip oluyor. <https://webrazzi.com/2016/02/19/dogan-grubu-blutv-ile-turkiyede-netflix-e-rakip-oluyor/>, Erişim tarihi: 10.09.2024.

KÜRESEL BİR TELEVİZYON DEVİNİN İLK YEREL ŞUBESİ NETFLIX TÜRKİYE

Yeşim KAPTAN*

Son yirmi yılda medya, özellikle televizyon endüstrisi, TV üretiminin dijitalleşmesi, medya içeriklerinin dijital dağıtımı ve yeni medya tüketim biçimleri sayesinde dönüşüm geçirdi. Over-the-top (OTT) medya hizmetlerinin ve talep üzerine video (TÜV) hizmetlerinin ortaya çıkışı, hem TV içeriği üretimini hem de TV izleyiciliğini köklü bir şekilde değiştirdi. Yeni TV ortamında, TÜV hizmetleri üç kategoriye ayrılmaktadır. İlk olarak, Netflix, Amazon Prime, Apple TV, Disney+ gibi abonelik tabanlı hizmetleri (ATÜV) ile Hulu, HBO Max ve Peacock özel abonelik platformları (standart yayın hizmetlerine kıyasla daha yüksek bir ücret karşılığında yüksek kaliteli ve genellikle daha önce yayınlanmamış içeriğe erişim sağlayan abonelik tabanlı çevrimiçi platformlar) bulunmaktadır. Bu kategori, izleyicilerden önceden kaydedilmiş video içeriğini izlemek için düzenli bir ücret talep etmektedir. İkinci olarak reklam destekli talep üzerine video (RTÜV) platformları *YouTube*, *Roku Channel*, *Facebook Watch* ve *Tubi* gibi medya şirketlerini içermektedir. Bu platformlar, reklamlar tarafından desteklenen ücretsiz veya düşük maliyetli yayın hizmetleri sunmaktadır. Üçüncü olarak, işlem bazlı talep üzerine video (İTÜV) platformları izleyicilerin izlemek istedikleri her bölüm için kira veya satın alma ücreti ödediği bir dağıtım modeli sunmaktadır. Amazon Prime, Apple TV, iTunes ve *YouTube* kiralama ve satın alma hizmetleri, tüketicilere izleme başına ödeme esasına dayalı İTÜV hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetlerin her biri, izleyicilerine, internet bağlantısı ve uygun teknolojik cihazlara sahip oldukları sürece istedikleri medya içeriğini istedikleri zaman ve yerde izleme esnekliği sağlamaktadır.

OTT yayın platformlarından biri olan *Netflix*, yerelleşme konusundaki fırsatları kullanan küresel bir şirket olarak kendini diğerlerinden ayırtmıştır (Kaptan, 2023). 1997 yılında Kaliforniya'da (ABD) kurulan *Netflix*, ulusal bir başarı hikayesi haline geldi. 1998 ile 2006 yılları arasında *Netflix*, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en büyük çevrimiçi DVD posta kiralama şirketine dönüştü (Lobato, 2019). 2007 yılında yayıncılık alanına geçtikten

* Associate Professor, School of Communication Studies, Kent State University, ykaptan@kent.edu

Hem Küresel Hem de Ulusal Bir Oyuncu

Netflix'in Türkiye'ye pazarına girmesi, TV endüstrisi'nin içerik üretimi ve izleme pratikleri üzerinde değişikliklere neden olmuştur. Netflix sadece dünya çapında popüler TV dizilerini Türk izleyicilere ulaştırmakla kalmamış, aynı zamanda Netflix Türkiye orijinal TV dizilerinin üretimine de katkıda bulunmuştur. Şirketin hem uluslararası hem de ulusal Türk yapım şirketleriyle iş birliği, hem yurtiçinde hem de uluslararası alanda popülerlik kazanan çok sayıda TV dizisinin üretilmesine ve dağıtılmasına katkı sağlamıştır. Netflix'in yerleşme stratejileri ve ulusal TV içeriğinin dijital dağıtımına odaklanması, Türk TV dramalarının küresel popülaritesinin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle Netflix'in varlığı, sadece üretim ve dağıtım uygulamalarını etkilemekle kalmamış aynı zamanda TV içeriğinin küresel tanınırlığına da katkıda bulunmuştur.

Netflix Türkiye bölge ofisi ulusal ve uluslararası izleyicilere yönelik pazar payını genişletmeyi hedefleyerek yerel prodüksiyonlara ve bunların küresel dağıtımına yatırım yapmaya devam etmektedir. RTÜK gibi devlet kurumlarının kuralları ve düzenlemeleriyle uzlaşarak bir denge kurma arayışına gitmiştir. Platformun ulusal ve uluslararası izleyicilerle etkileşime giren içerikler üretme ve dağıtma ağı, Türkiye'deki televizyon izleyiciliği dinamiklerini yeniden tanımlamıştır. Bugün *Netflix*, Türk TV endüstrisinde hem küresel hem de ulusal bir oyuncu olarak rol almaktadır.

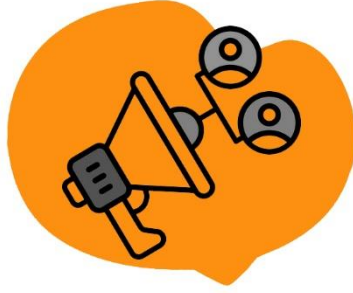
KAYNAKÇA

- Bağcı, C. (2022). Türkiye'de sayısal televizyon yayıncılığı – sektörel yönelimleri yeni yayın içerikleri ve izleyici deneyimleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bulut, E. (2022). Dewesternizing precarity in Turkish TV drama production through the body and the law. *Television and New Media*, 23(2), 148-166-166. <https://doi.org.proxy.library.kent.edu/10.1177/15274764211043934>
- Bulut, E. (2024). Globally connected, nationally restrained: Platform ambiguities and censorship in Turkey's drama production. *International Journal of Cultural Studies*, Online First. <https://doi.org/10.1177/13678779241254541>
- Dunleavy, M. (2021, March 9). *SVoD in Turkey: Netflix leads growth*. <https://www.ampereanalysis.com/report/svod-in-turkey-Netflix-leads-growth>. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2024.
- Durani, A. (2024, August 15). Top Streaming Statistics In 2024. <https://www.forbes.com/home-improvement/internet/streaming-stats/#:~:text=Netflix%20still%20has%20the%20most,impressiv>

- e%20260.28%20million%20subscribers%20globally. *Forbes*. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2024, gönderen
- Ildır, A. (2024). Breaking the chains of television: Streaming and the 'Netflix effect' in Turkey. *International Journal of Cultural Studies*, 27(1), 47-64. <https://doi.org/10.1177/13678779231202040>
- Ildır, A. & Çelik Rappas, I. A. (2022). Netflix in Turkey: Localization and audience expectations from video on demand. *Convergence*, 28(1): 255-271. <https://doi.org/10.1177/13548565211060301>
- Kaptan, Y. (2023). Streaming Nationalism, Advertising Localization: Netflix Türkiye Advertisements, *The Routledge Companion to Advertising and Promotional Culture* içinde (173-185). McAllister M. P. & West, E. 2nd Edition. London; New York: Routledge.
- Kaptan, Y. & Algan, E. (Ed.). (2020). Television in Turkey: local production, transnational expansion and political aspirations. London: Palgrave Macmillan.
- Lobato, R. (2019). *Netflix Nations: The Geography of Digital Distribution*. New York: New York University Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479882281.001.0001>
- Minaya, E., & Sharma, A. (2016, January 6). "Netflix expands to 190 countries". *The Wall Street Journal*. Erişim adresi <https://www.wsj.com/articles/Netflix-expands-to-190-countries-1452106429>
- Netflix Türkiye içerik ekibinde lider değişikliği. (2024, May 22). *Gazete Ok-sijen*. Erişim adresi <https://gazeteoksijen.com/o2/Erdogan-turkiye-icerik-ekibinde-lider-degisikligi-212014>
- Özbek, M. (2022). The Netflix Effect on Turkish Television: New Authors, The Question of Quality TV and *Kuluþ* (2020-2021). *Turkish Cinema and Television Industry in the Digital Streaming Era* içinde (75-92). Tetik, T, Gorgen Atalay, D & Ulusoy, N. Berlin: Peter Lang.
- Stoll, J. (2024). Quarterly Netflix subscribers count worldwide 2013-2024. *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/250934/quarterly-number-of-Netflix-streaming-subscribers-worldwide/>. Erişim Tarihi: 2 Aralık 2024.
- Soylu, R. (2019, August 1). Netflix and chill' in Turkey is now under government supervision. <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-Netflix-government-supervision-censorship> *Middle East Eye*. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2024.
- Şimşek, A. & Özmen S. (2020). Küreselleşmenin üretim pratikleri açısından türk dramalarına etkileri. *Intermedia International e-Journal*, 7(13): 411-428.
- Vitrinel, E. & Ildır, A. (2021, March 17). Netflix Turkey dossier. *MediArXiv Preprints*. <https://osf.io/preprints/mediarxiv/nq6v3>. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2024.
- Yanardağoğlu, E. & Turhallı, N. (2020). From TRT to Netflix: Implications of convergence for television dramas in Turkey, *Television in Turkey*:

Local Production, Transnational Expansion and Political Aspirations içinde (189-204). Kaptan, Y & Algan, E. Cham, Switzerland: Palgrave MacMillan.

World Population Review. (n.d.). Netflix users by country 2024. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/Netflix-users-by-country>. Erişim Tarihi: 19 Eylül 2024.

HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAM

CUMHURİYETİN İLK HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ÇALIŞMALARI

Müge ÖNAL*

Genç Cumhuriyet ve İletişim

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkelerinin ve inkılaplarının halka aktarılması nı amaçlayan tüm çalışmalar, günümüzde modern anlamda yürütülen stratejik halkla ilişkiler çalışmalarının başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Zira halkla ilişkilerin amacı kamuoyunu oluşturarak, kamuoyu aracılığıyla kuruluşa ya da örgüte ait hedeflerin gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında halka ulaşma ve halk ile iletişim kurma çabalarının Türk kamuoyunu oluşturmaya yönelik ve halk tarafından genç Cumhuriyet'in ilke ve inkılaplarının benimsenip kabul edilmesi kapsamında yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin tanınması ve parlamenter sisteme dayalı laik yönetim rejimin anlaşılması için ülke içinde ve ülke dışında birçok iletişim çalışması yapılmıştır

Yurt içi kamuoyu oluşturma çabalarının yanı sıra yüzlerce yıl imparatorlukla yönetilen bir ülkenin yeni kimliği olan Türkiye Cumhuriyeti'ni yabancı kamuoyuna da tanıtmak için çeşitli halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmiştir (Keloğlu, 2007, s. 118).. Bu çalışmalar aynı zamanda Türk toplumunun modernleşme çalışmalarına yönelik faaliyetleri olarak da tasarlanmıştır (Bıçakçı ve Hürmeriç, 2013, s. 92). Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, yapılan çalışmalar o dönem, her ne kadar halkla ilişkiler başlığı altında adlandırılmasa da açılan kurumlar ve yapılan çalışmalar halkla ilişkiler kapsamında, hedef kitle olan halka ulaşmaya yönelik faaliyetlerdir. Türk kamuoyu yaratma ve dış kamuoyunda da genç Cumhuriyet'in inşa edilmeye başladığının haberlerinin yer almasını sağlayacak faaliyetlerin yürütüldüğü bir dönem olan 1923-1935'li yıllar halkla ilişkiler çalışmalarına örnek teşkil etmesi açısından da oldukça zengin bir dönemdir.

Halkla ilişkiler, kurum ile çevresi arasında anlayış, işbirliği ve hoşgörü ilişkisini kurma ve güçlendirme amacıyla, iç ve dış hedef kitleye bilgi vererek, güçlü bir kamuoyu oluşturma ve desteği almaya yönelik stratejik planlama ve uygulamaları kapsamaktadır (Peltekoğlu, 1998, s. 260). Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında iletişim alanında yapılan faaliyetler incelendiğinde,

* Doktora, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD, mugeozmn@gmail.com

disi'dir", "Milletleri Kurtaranlar yalnız ve ancak Öğretmenlerdir", "Beni Türk Hekimlerine Emanet Ediniz" gibi özlü sözleri ile bireylerin vatana olan bağlılıklarını ve aidiyet duygularını güçlendirerek, yurttaşlık bilincini oluşmasını destekleyen stratejik bir iletişim çalışmasıdır. Atatürk döneminde genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kabulü ve devamlılığı için stratejik hakla ilişkiler ve tanıtım disiplini ile örtüşen çalışmalar yürütülmüştür. Çok sayıda etkinlikler düzenlenmiş olup, kamusal ilişkiler kapsamında tüm iç ve dış paydaşlar dahil edilerek karşılıklı fayda, şeffaflık, güven ve işbirliğine dayalı yönetim çalışma planı ortaya konmuştur. Dönem itibari ile çok yeni ve farklı olan bir yaşam düzeninin bu kadar hızlı bir sürede Türk halkı tarafından kabul edilmesi, benimsenmesi ve 100 yıldır sahip çıkılması, Mustafa Kemal Atatürk'ün o dönemler adı konmamış olan iletişim becerisiyle yaptığı faaliyetlerin bir sonucudur. Günümüzde bu faaliyetler ilk halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetleri olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ayhan, A. (2006). Cumhuriyet döneminde kamuda halkla ilişkiler algılaması. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (27).
- Bıçakçı, A. B., ve Hürmeriç, P. (2013). Milestones in Turkish public relations history. *Public Relations Review*, 39(2), 93-98.
- Erdem, U. (2019). Türkiye Cumhuriyeti kendini tanıtıyor: Yüzer sergi Avrupa'da. İstanbul: Hiper Yayın.
- Erdoğan, İ. (2006). *Halkla ilişkiler*. Ankara: ERK Yayınları.
- Güz, Nurettin (1995). Tek Parti ideolojisinin yayın organları Halkevi dergileri (1932-1950). Ankara: Bilge Yapım.
- Karadoğan, E. (2012). Seçmenin siyasal tutumlarının oluşmasında siyasetçinin ikna becerilerinin etkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (20). <https://doi.org/10.17064/iüifhd.36680>
- Keloğlu İşler, E. (2007). Demokrat Parti'nin halkla ilişkileri üzerine bir inceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (24), 111-128.
- M. Rauf İnan, Gazi'nin Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası, belleken.gov.tr, (1998), s.892.
- Oskay, Ü. (2007). *İletişim'in ABC'si*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Özdemir, Y. ve Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45), 247-258.
- Özkan, G. (2019). Bir halkla ilişkiler çalışması olarak Türkiye'de düzenlenen ilk güzellik yarışması, *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 587-606.
- Özkan, G. (2021). Erken dönem kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler örneği olarak seyyar sergi Karadeniz Vapuru. Ö. Toprak (Ed.), *Atatürk ve İletişim Medya, İletişim, Medya, İletişim ve Toplumsal Dönüşüm İçinde* (s. 201-223), Ankara: Akademisyen Yayınevi.

- Özmen, M. (1994). Activities of the People's House of eminönü and its review: Yeni Türk. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Pelteköğlü, F. B. (1998). *Halkla İlişkiler nedir?* İstanbul: Beta yayınları.
- Sabuncuoğlü, Z. (2016). *Halkla ilişkiler*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.
- Tortop, N. (1993), *Halkla İlişkiler*, Ankara: Yargı Yayınları.
- Yıldız, F. (2019). Türkiye'de ilk güzellik yarışmaları ve basının öncü rolü: Genç Cumhuriyet'in asri güzelleri. *Etkileşim*, (4), 72-86.
- Özlu, H. (2024). İstiklal Marşı'nın Yazılışı ve Kabulü. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/istiklal-marsinin-yazilisi-ve-kabulu/>

TÜRKİYE'DE PLANLI HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARI: DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI VE NÜFUS PLANLAMA KAMPANYASI

Anıl SAYAN*

Türkiye'de modern dönem halkla ilişkiler uygulamalarının başlangıcı her ne kadar Cumhuriyet dönemi reformlarının topluma yayılmasını ve toplum tarafından kabul görmesini amaçlayan faaliyetlerle nitelendirilebilecek olsa da, bu yıllarda halkla ilişkiler faaliyetleri stratejik ve planlı bir anlayışla hayata geçirilmemiştir (Göncü ve diğerleri, 2019, s. 152-153). 1960'lı yıllara kadar halkla ilişkiler faaliyetleri ya devletin tekelinde kamuoyunu ikna etme ya da çok partili siyasi hayatın bir parçası olarak siyasal partilerin güdümünde propaganda amacı taşımaktaydı (Bıçakçı ve Hürmeriç, 2013, s. 92-94). Ancak özellikle 1961 Anayasası'nın toplumun siyasal yaşama entegrasyon sağlayan düzenlemeleri, halkla ilişkilerin bütünsel olarak kamu kurumlarında ve özel kuruluşlar içerisinde de uygulanmasına neden olmuştur (Erdoğan, 2006, s. 113 aktaran Kalender, 2013). Bu dönemdeki halkla ilişkiler faaliyetleri genellikle tek taraflı bir iletişim modeli ile hayata geçirilse de, kamu kurum ve kuruluşları tarafından ilk defa planlı ve stratejik bir bütünlükle ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu bölümde Türkiye'de kamu eliyle ilk planlı ve stratejik halkla ilişkiler uygulamalarının Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından ve yine kamu eliyle Türkiye çapında gerçekleştirilen ilk halkla ilişkiler kampanyasının nasıl uygulandığı ortaya konacaktır.

Kuruluş Yıllarında Halkla İlişkiler

Türkiye'de halkla ilişkiler uygulamalarının başlangıç noktası Cumhuriyet'in kuruluş yılları olarak belirtilebilir⁹. Özellikle Cumhuriyet'in kurulmasıyla yaşanan radikal toplumsal dönüşüm ve bu dönüşümün topluma aktarılma ihtiyacı, halkla ilişkilerin faaliyetlerinin araçsallaştırılması ile sonuçlanmıştır. Bu dönemdeki uygulamalar genellikle belirli bir stratejik

* Öğretim Üyesi, Beykoz Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi. anilsayan@beykoz.edu.tr

⁹ Ancak Millî Mücadele döneminde de Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşanan gelişmeleri halka aktarmak ve kamuoyu oluşturmak için birçok çalışma gerçekleştirdiğini belirtmekte fayda vardır. İrade-i Milliye ve Hakimiyet-i Milliye gazeteslerinin çıkarılması bu yıllardaki kilit kitle iletişim araçları olarak değerlendirilebilir.

siyasal hayatın bir parçası haline gelerek hayat bulduğu görülebilir. Fakat 1960'lı yıllarla birlikte halkla ilişkiler artık bir meslek olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, 1960'lı yılların sosyo-ekonomik koşulları halkla ilişkilerin meslekleşmesinde önemli bir baz sağlamış ve meslek bu yıllarla birlikte gerek kamu kuruluşları tarafından gerekse de özel sektör tarafından toplumun yönlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Başka bir deyişle; bu dönemde gerçekleştirilen faaliyetler, basın ajansı ve kamuyu bilgilendirme modelleri üzerinden değerlendirilebilir.

DPT'nin halkla ilişkiler faaliyetleri ve Türkiye çapında gerçekleştirilen ilk Halkla İlişkiler kampanyası göz önünde bulundurulduğunda halkla ilişkilerin bir plan ve metodoloji dahilinde hayata geçirildiği ortaya çıkmaktadır. Ele alınan her iki örnekte de halkla ilişkiler uygulamaları gerek basın yoluyla gerekse de fiziksel aktiviteler aracılığıyla hayata geçirilmiştir. DPT vakasında kullanılan gazete eki ya da nüfus planlaması projesinde ülke çapında gerçekleştirilen toplantılar konu üzerine kamuoyu oluşturulmasında yoğun bir etki üretmiştir. Kullanılan bu yöntemlerin sonucunda ise ele alınan konuların toplum tarafından özümsemeye başladığı görülmüştür. Uygulanan bu gibi yoğun halkla ilişkiler faaliyetlerinin ilk olarak bu dönemde bir sistem ve plana dayalı olarak hayata geçirilmesi Türkiye'de modern halkla ilişkiler faaliyetlerinin bir meslek olarak görülmesinde kuşkusuz önemli bir dönüm noktası olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akçay, Ü (2006). Türkiye'de planlama deneyimine DPT üzerinden bakmak. D. Yılmaz, F. Akyüz, F. Ercan, Koray R. Yılmaz, Ü. Akçay ve T. Tören (Ed), Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi, (1. Baskı, s.229-255) içinde. İstanbul: Dipnot Yayınları.
- Akın, D. (2018). Pazar ekonomisine yapısal uyum programları ve yönetimin halkla ilişkiler işlevi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), 119-132.
- Asna, A. (1998). Halkla ilişkiler dünden bugüne bir sanat-meslek öyküsü. (2. Baskı) İstanbul: Sabah Kitapları
- Bıçakçı, A. B., & Hürmeriç, P. (2013). Milestones in Turkish public relations history. *Public Relations Review*, 39(2), 91-100.
- Erdoğan, İ. (2006). *Teori ve pratikte halkla ilişkiler*. İstanbul: Erk Yayınları.
- Fedai, R. (2019). Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Kalkınma Bakanlığı'na: Planlama anlayışında yaşanan değişim. *The Journal of Social Sciences*, 9(9), 410-422.
- Göncü, B., Saka, E., & Sayan, A. (2018). Reading Gezi Park protests through the lens of protest PR. Ana Adi (Ed), *Protest Public Relations* (s. 150-169) içinde. London: Routledge

- Gülsünler, M., & Ertürk, H. (2012). Demokrat Parti'nin 1946-1950 yılları arasındaki halkla ilişkiler stratejileri. *Selçuk İletişim*, 7(3), 90-99.
- Kalender, A. (2013). Kavram olarak halkla ilişkiler, dünyada ve türkiye'de halkla ilişkilerin tarihsel gelişimi. Özgür, A.Z (Ed), *Halkla ilişkiler*. (2. Baskı, s. 2-28) içinde. Anadolu Üniversitesi
- Oskay, C. S., & Kubar, Y. (2007). Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türkiye'de bölgesel kalkınmanın finansmanında kalkınma ajansları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(3), 204-214.
- Takım, A. (2012). Demokrat parti döneminde uygulanan ekonomi politikaları ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(02), 157-187.
- Yıldırım, N. (1998). *Türkiye'nin gelişme sürecinde Devlet Planlama Teşkilatı*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

TÜRKİYE’NİN İLK HALKLA İLİŞKİLER AJANSI A&B İLETİŞİM A.Ş.

Fatih ÖZKOYUNCU*

Halkla ilişkiler (Hİ), öncülleri 19. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlanmış ve 20. yüzyılda o zamana kadarki ilk modern örnekleri ortaya çıkmış bir 20. yüzyıl mesleğidir (Heath, 2005, s. 715). Hİ, Sanayi Devrimi’nin itici gücüyle yaşanan gelişmelerin etkisiyle, diğer bir dizi mesleğin ilk örneklerinin görüldüğü 19. yüzyıldan sonra 20. yüzyılın başında modern anlamda ilk örneklerin ortaya çıktığı tam zamanlı bir meslek olarak gelişmiştir (Skinner vd., 2004, akt. Niemann-Struweg & Meintjes, 2008, s. 225). Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) meslekle ilgili ilk dersler programlarına dahil olmuş, ilk mesleki örgüt kurulmuştur (Yaxley, 2012, s. 404). Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin keskinleştiği bu ortamda kurulan “basın ajanları”, tanıtım (publicity) faaliyetleri yöntemiyle Hİ uygulamalarının bir ön tarzını sunmaya başlamıştır (Heath, 2005, s. 715). Hemen sonrasında iş ortamında görülen rekabet krizinin ekonomide tekelleşmeyi tetiklemesi ve toplumsal örgütlenmelerin artmasına bağlı olarak bu gruplar arasında iletişim sorunlarının ortaya çıkması, pazarlama ve yönetim gibi alanlarda bilimsel yaklaşımın değer kazanması, kitle iletişim araçları teknolojilerinin gelişim göstermesi ve eğitim seviyesinde görülen artış gibi önemli gelişmelerin (Pearson, 2009, s. 105) yaşandığı bu dönemde ve sonrasında, daha gelişmiş Hİ uygulamaları ve kurumları (hem şirket içindeki departmanlar hem de ajanslar) birbiri ardına kurulmaya ve işlemeye başlamıştır (Heath, 2005, s. 916). 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, “basın ajansı” olarak görev yapan Amos Kendall ve P. T. Barnum (Cole, 2004, s. 54) ve ABD’de Westinghouse şirketinin 1889’da bünyesinde oluşturduğu ilk kurumsal Hİ birimini (Heath, 2005, s. 916) içine alan süreç, 1940’lara kadar, 1900’de G. Michaelis, H. Small ve T. O. Marvin’in kurduğu The Publicity Bureau of Boston’dan başlayarak birbiri ardına kurulan danışmanlık ajanslarını da içine almaktadır. Bu dönemde, müşterilerinin isminin basında yer almasını sağlamak amacıyla basın bülteni dağıtımını yaparak dar bir kapsamda çalışan ajanslara ek olarak, döneme ait öncü ajansları kuran William W. Smith, George F. Parker, Hamilton Wright, Pendleton Dudley ve Thomas R. Shipp da bu sürece katılmıştır. Yine aynı

* Öğr. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, fatih.ozkoyuncu@istanbul.edu.tr

Kuleleri Çatı Kapama Töreni projesiyle International Public Relations Network (IPRN) toplantısında 2000 yılı “En Başarılı Projeler” sıralamasında ikincilik ödülü (Neyi Neden Yaptık? – A&B İletişim, 2024), Alarko Carrier için yapılan iletişim çalışmalarıyla Marketing Türkiye 2015 Bütünleşik Pazarlama Ödülleri “The One Awards Ödülü”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi’den “2000 Yılı’nın Başarılı Halkla İlişkiler Ajansı” ödülü, Türk Havayolları Uçak Giydirmeye Projesiyle 2013 TÜHİD 12. Altın Pusula Halkla İlişkiler Ödülleri – Kurum İçi İletişim Ödülü sayılabilir (Biz Kimiz? / Foto Galeri, 2024).

A&B, Alâeddin Asna’nın vefatından sonra sürdürülebilirlik kavramına dikkat çekmek amacıyla TÜHİD’in Altın Pusula Türkiye Halkla İlişkiler Ödülleri çerçevesinde verilen “Alâeddin Asna Altın Baget Ödülü”ünü yeni kapsama kavuşturarak “Alâeddin Asna Kurumsal Sorumlulukta Tutarlılık ve Süreklilik Ödülü”nü, Altın Pusula yarışma kategorileri arasına eklemiştir. Öte yandan 2017’de Marmara Üniversitesi’nde başlayan, 2018 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2019 yılında Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, 2020’de ise Ege Üniversitesi’yle işbirliği halinde düzenlenen “Yeni Zamanlar ve Halkla İlişkiler” temalı konferanslar dizisini sürdürmektedir (A&B’nin Uzun Öyküsü – A&B İletişim, 2024).

KAYNAKÇA

- A&B’nin Uzun Öyküsü | A&B İletişim. (2024, Eylül 25). <https://ab-pr.com/ab-uzun-oykusu/>
- Akdağ, M., Erdem A. (2009). Halkla ilişkiler tarihi üzerine. İçinde M. Işık & M. Akdağ (Ed.), *Dünden bugüne halkla ilişkiler* (ss. 3-51). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Altın Pusula Halkla İlişkiler Ödülleri sahiplerine kavuştu – TÜHİD. (2024, Eylül 25) <https://www.tuhid.org/altin-pusula-halkla-iliskiler-odulleri-sahiplerine-kavustu.html>.
- Asna, A. (1997). Halkla ilişkiler: Dünden bugüne bir sanat-meslek öyküsü. İstanbul: Sabah Kitapçılık.
- Bıçakçı, A. B. ve Hürmeriç, P. (2013). Milestones in Turkish public relations history. *Public Relations Review*, 39, 91-100.
- Biz Kimiz? A&B İletişim*. (2024, Eylül 25) www.ab-pr.com/biz-kimiz/foto-galeri/
- Canpolat, N. (2012). Bir meslek olarak halkla ilişkiler ve etik: Halkla ilişkiler şirketlerinin web sitelerine yönelik bir çalışma. *Journal of Yasar University*, 25(7), 4229-4240.

- Canpolat, N. (2022). Türkiye Cumhuriyeti'nin kamu eliyle kurulan ilk halkla ilişkiler ajansı Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti". *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(49), 274-288.
- Cole, D. B. (2004). *A Jackson man: Amos Kendall and the rise of American democracy*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Dirim, C. S. (2010). *Müzelerin kurumsal itibar yönetimine katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2008). *Teoride ve pratikte halkla ilişkiler*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Görpe, S., Yüksel, E. (2011). Corporate reputation and the news media: Agenda setting within business news coverage in developed, emerging and frontier markets. C. E. Carroll (Ed.), *Corporate reputation and news media in Turkey* içinde (ss. 363-383). New York: Routledge.
- Heath, R. L. (2005). *Encyclopedia of public relations*. Los Angeles: Sage.
- Hızal, G. S. G., Özdemir, B. P., ve Ymanoğlu, M. A. (2014). Tracking public relations history in 1960s' Turkey: The prevalence and reflections of development discourse. *Public Relations Review*, 40(4), 632-638.
- Işık, M. (2012). Halkla ilişkiler tarihine bir yolculuk. İçinde M. Işık (Ed.), *Halkla ilişkilere giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- İnceoğlu, D. G. (2009). *İletişim hayattır "Alâeddin Asna Kitabı"*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İş Ortaklarımız | A&B İletişim*. (2024, Eylül 24) www.ab-pr.com/is-ortaklarimiz/
- İşler, E. İ. K. (2007). Demokrat Parti'nin halkla ilişkiler stratejileri üzerine tarihsel bir inceleme (1946-1960) [Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Kandemir, A. Ü. (2023). Halkla ilişkiler danışmanlık söktöründeki yerleşik kariyerler üzerine nitel bir inceleme [Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Kazancı, M. (2005). Türklerde devletle ilişkiler üzerine notlar. *İletişim Araştırmaları*, 3(1-2), 5-40.
- Kurucumuz*. (2024, Eylül 24). <https://ab-pr.com/kurucumuz/>
- Lazere, D. (1987). *American media and mass culture: Left perspectives*. London: University of California Press.
- Neyi Neden Yaptık?*. (2024, Eylül 24). www.ab-pr.com/neyi-neden-yaptik/
- Niemann-Struweg, I., ve Meintjes, C. (2008). The professionalism debate in South African public relations. *Public Relations Review*, 34(3), 224-229.
- Okay, A. ve Okay, A. (2007). *Halkla ilişkiler kavram strateji ve uygulamaları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Oktik, G. (2023). Kamu kurumlarının diyalojik halkla ilişkiler uygulamalarının yönetim bağlamında analizi: Milli Eğitim Bakanlığı örneği [Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

- Pearson, R. (2009). Perspectives on public relations history. İçinde R. L. Heath, E. L. Toth & D. Waymer (Ed.), *Rhetorical and critical approaches to public relations II* (ss. 93-109). New York, NY: Routledge.
- Peltekoğlu, F. B. (2007). *Halkla ilişkiler nedir?*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Peltekoğlu, F. ve Saydam, A. (2008). *Sektörün penceresinden halkla ilişkiler*. İstanbul: Bamm Publishing.
- Serdaroğlu, N. S. (2015). *Halkla ilişkiler disiplininde bilimsel araştırmaların problematiği ile sektör sorunlarının korelatif analizi* (Yüksek lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sürdürülebilirlik. (2024, Eylül 25). www.ab-pr.com/surdurulebilirlik/
- Yaxley, H. M. (2012). Exploring the origins of careers in public relations. *Public Relations Review*, 38(3), 399-407.

TÜRKİYE HALKLA İLİŞKİLER DERNEĞİ

Özer SILSÜPÜR*

Bir şeyin ne olduğunu söylemenin kabul gören en iyi yolu, o şeyi açıklamaktır. Çünkü iyi ve doğru bir açıklama, tanımlanan şeyin ayırt edici özelliğini gözler önüne sererek ne olduğunu ortaya koymaya yaramaktadır (Cevzici, 2012: 3). Bu manada Türkiye Halkla İlişkiler Derneği (TÜHİD) hakkında bilgi vermeden önce kavramsal olarak halkla ilişkileri tanımlamak ve anlatmak, halkla ilişkilerin Türkiye'deki serüvenini kronolojik olarak açıklamak, TÜHİD'in ne yaptığını, hangi faaliyetleri yürüttüğünü ve dernek olarak hangi görevleri üstlendiğini kavramak açısından faydalı olacaktır.

Halkla ilişkiler, kurum ile hedef kitlesine karşılıklı fayda sağlayan, iki yönlü iletişim esasına bağlı olarak sorumlu ve dürüst çalışmalarla kamuoyunu etkilemeye yönelik planlı gayretlerdir (Cutlip vd., 1985: 3). Bir kurumun hedef kitleleriyle olan iletişiminde planlama, yürütme ve değerlendirme çabalarının (Grunig, 2005: 15) toplamını ifade eden iletişim yönetimi sürecidir (Grunig ve Hunt, 1984: 6). Kurum ve kamuları arasında anlayış odaklı, iyi niyetli, doğruluk ve dürüstlük temelinde iki yönlü gerçekleşen iletişim faaliyetleri olan halka ilişkiler (Silsüpür, 2023: 181), kamuoyunda kurum/kuruluş hakkında destek sağlanmasında ve olumlu imaj oluşturulmasında etkilidir (Asna, 2006: 17).

Stratejik iletişim süreci olan (PRSA, 2024) halkla ilişkiler faaliyetleriyle iki temel amacın gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Birincisi, hedeflenen tüketicinin/müşterinin beklenti ve yönelimlerini anlamak ve değerlendirmek, ikinci ise kurumun/kuruluşun/markanın ürünleri, hizmetleri ve uygulamalarıyla ilgili bilgilendirme yaparak destek sağlamaktır (Aktuğlu, 2011: 171). Halkla ilişkiler bu temel amaçlar dışında, kurumla ilgili haberlerin/yazıların basında yayımlanmasını sağlamak, taraflar arasında kurulan iletişimde etkin olmak, stratejik halkla ilişkiler uygulamaları geliştirmek, sergi, fuar, seminer gibi çeşitli etkinlikler düzenleyerek potansiyel hedef kitlelere ulaşmak (Barry, 2003: 16), toplumla samimi ilişkiler kurmak, kamuoyu oluşturmak, sosyal içerikli programlar yapmak, kurumsal imaj oluşturmak (Tuna ve Tuna, 2007: 68) amaçlarını da taşımaktadır. Halkla ilişkiler bütün bu amaçları gerçekleştirmede geniş çalışma ve uygulama alanla-

* Doç. Dr. Trabzon Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, ozer.silsupur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2965-2235

sayılı genelgeyle yurt içi ve yurt dışındaki bilgiyle eş zamanlı olarak devlete ve devlet kurumlarına olan güvenin sağlanması amacıyla başbakanlığa bağlı birimlerde halkla ilişkiler birimlerinin kurulmasını belirtmiştir (İşçi, 1997: 89). 1980'in ortalarında gerek kamuda gerekse özel sektörde profesyonel halkla ilişkilere doğru gelişmenin başladığı görülmektedir. Bankalar başta olmak üzere büyük şirketler açtıkları halkla ilişkiler birimleriyle hedef kitlelerinin dikkatini çekmeye yönelik iletişim tarzını geliştirmeye başlamışlardır. Bu manada Koç, Eczacıbaşı, Ereğli Demir-Çelik işletmeleri A.Ş. ve Yaşar Holding halkla ilişkiler uzmanlarını çalıştıran ilk kuruluşlar olmuşlardır (Erdoğan, 2014: 98).

Sonuç olarak, halkla ilişkiler bir meslek olarak yüzyılı geride bırakmıştır. Türkiye'de yaşanan olaylar ve değişimler göz önüne alındığında, halkla ilişkilerin yeterince benimsenmesi ve profesyonel kimlik kazanması açısından dernek kurma fikri önemli olmuştur. Türkiye'de mesleğin tanınması, kabul görmesi ve etik ilkelerin oluşturulması açısından büyük etki bırakan TÜHİD mesleğin ilkelerini belirleyerek standartlaşmayı sağlamıştır. Dolayısıyla insanı odak noktasına koyan ve iletişimi temel alan halka ilişkiler, TÜHİD sayesinde belirlenen mesleki ilkeleriyle kurumsal bir kimliğe kavuşarak devlette ve özel sektörde yerini sağlamlaştırmıştır.

KAYNAKÇA

- A&B (2024). A&B'nin uzun öyküsü. <https://ab-pr.com/ab-uzun-oykusu/> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- A&B (2024). Kurucumuz. <https://ab-pr.com/kurucumuz/> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- Aktuğlu, I. K. (2011). Marka yönetimi: Güçlü ve başarılı markalar için temel ilkeler. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Asna, A. (2004). Bir PR'cının meslek anıları: Notlar ve değerlendirmelerle. İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Asna, A. (2006). Kuramda ve uygulamada halkla ilişkiler: İletişim, çevre ilişkileri, bilişim, kitlesel ilişkiler, tanıtım. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Aydede, C. (2002). *Teorik ve uygulamalı halkla ilişkiler kampanyaları*. İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Barry, A. (2003). *Halkla ilişkilerin gücü*, (Çev: A. Ö. Steidle). Ankara: Elips Kitap.
- Budak, G. ve Budak, G. (1998). *Halkla ilişkiler*. İzmir: Barış Yayınları.
- Cevizci, A. (2012). Felsefe Nedir?, A. Cevizci (Ed.), *Felsefe*. içinde (s. 2-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Cutlip, S. M., Center, A.H. ve Broom, G. M. (1985). *Effective public relations*. New Jersey: Prentice Hall.
- Erdoğan, İ. (2014). *Teorik ve pratikte halkla ilişkiler*. Ankara: Erk Yayınları.

- Fidan, M. (2011). Halkla ilişkiler gelişim süreci. A. Kalender ve M. Fidan (Ed.), *Halkla ilişkiler*. içinde (s. 49-78). Konya: Tablet Yayınları.
- Geçikli, F. (2010). *Halkla ilişkiler ve iletişim*. İstanbul: Beta Basım Dağıtım A.Ş.
- Grunig, J. E. ve Hunt, T. (1984). *Managing public relations*. New York: CBS College Publishing.
- Grunig, J. E. (2005). İletişim, halkla ilişkiler ve etkin örgütler: Kitaba genel bir bakış. (Çev: E. Özsayar). J. E. Grunig (Ed.), *Halkla ilişkiler ve iletişim yönetiminde mükemmellik*. içinde (s. 11-39). İstanbul: Rota Yayınları.
- Işık, M. (2022). Halkla ilişkiler tarihine bir yolculuk. M. Işık (Ed.), *Halkla ilişkilere giriş*. içinde (s. 31-37). Konya: Eğitim Yayınevi.
- İşçi, M. (1997). *Halkla ilişkiler*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kazancı, M. (1972). Halkla ilişkiler ve idari danışma merkezleri. *Amme İdare Dergisi*, 5(3), 11-24.
- Kazancı, M. (1973). Türk kamu yönetiminde halkla ilişkiler anlayışı ve uygulaması. *Amme İdare Dergisi*, 6(3), 74-86.
- Peltekoglu, F. B. (2004). Halkla ilişkiler nedir. İstanbul: Beta Basım Dağıtım A.Ş.
- PRSA (2024). About public relations. <https://www.prsa.org/about/all-about-pr> (Erişim Tarihi: 10.10.2024).
- Sabuncuoğlu, Z. (2004). *İşletmelerde halkla ilişkiler*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.
- Sevinç, H. (2014). Değişim ve kurumsal yapılandırma süreci: Merkezi hükümet teşkilatı araştırma projesi (MEHTAP). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(35), 730-747.
- Silsüprü, Ö. (2021). Halkla ilişkiler ve medya: araç ve yöntemler üzerine bir çalışma. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 66-78.
- Silsüprü, Ö. (2023). Halkla ilişkiler modelleri bağlamında bir siyasal aktör olarak belediyelerin Twitter kullanımı. F. Değirmenci (Ed.), *Siyasal iletişim: Teorik ve pratik perspektifler*. içinde (s. 179-201). Ankara: Nobel Bilimsel Yayınları.
- Sürgit, K. (1968). Türkiye'de idareyi yeniden düzenleme ve geliştirme çalışmalarları. *Amme İdaresi Dergisi*, 1(1), 3-17.
- Tuna, M. ve Tuna, A. A. (2007). *Kurumsal kimlik yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- TÜHİD (2024). Tarihçe. <https://www.tuhid.org/tarihce.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- TÜHİD (2024). Geçmiş dönem başkanlarımız. <https://www.tuhid.org/eski-baskanlar.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- TÜHİD (2024). Vizyon. <https://www.tuhid.org/vizyon.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- TÜHİD (2024). Misyon. <https://www.tuhid.org/misyon.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- TÜHİD (2024). Değerler. <https://www.tuhid.org/degerler.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).

TÜHİD (2024). TÜHİD meslek ilkeleri. <https://www.tuhid.org/tuhid-meslek-ilkeleri.html> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).

REKLAM ÖZDENETİM KURULU

Zeynep ÖZCAN*

Kitle iletişim araçlarında ortaya çıkan çeşitlenmeler, pazarlarda faaliyet-te bulunan reklamveren sayısının artması gibi faktörler neticesinde reklamların sayısı hızla artmıştır. Yoğun reklam akışında reklamların da denetlenmesi gerektiği fikri gündeme yerleşmiştir. Bu denetimlerde göz önüne alınması gereken uygulamalar bütünü ise reklam etiği kavramı ile karşılık bulmaktadır. Oldukça göreceli bir konu olan reklam etiği, toplumdan topluma ve hatta bireyden bireye değişiklik gösterebilmektedir (Karadeniz, 2022: 947). Bir reklamın sahip olması gereken nitelikleri belirleyen ve bu doğrultuda reklamcılığa, reklam aktörlerine yol gösteren reklam etiği, evrensel birtakım hususları barındırdığı kadar, toplumsal ya da bireysel ölçekte dahi değişiklik gösteren yerel hususları da kapsamaktadır. Alkol ya da sigara gibi insan sağlığına zararlı ürünler, cinsellik, çocuk gibi reklamlar içerisinde yer alan unsurlar evrensel, toplumsal ve bireysel ölçekte farklı değerlendirmeleri beraberinde getirebilmektedir.

Yukarıda belirtilen farklılaşmalar göz önüne alınmakla birlikte genel olarak tanımlandığında reklam etiği; reklam ürünlerinin toplumun genel ahlak kurallarına, insan haklarına, haksız nitelikteki rekabetin önlenmesine ve tüketici haklarının korunmasına uygun bir biçimde üretilmesi üzere reklam sektörünün tarafları ve içinde bulunulan toplum kapsamında yapılan değerlendirmeler ve sorgulardır. Reklamların tüketicileri gereksiz bir tüketime yönlendirdiği, ürün ya da hizmetin niteliklerinin gerçeği yansıtmayan bir biçimde (olmayan özelliklerle, abartılarla vb.) reklamlarda sunulduğu ve dolayısıyla tüketicilerin de yanlış bilgilendirildiği, tüketicilerin satın alma davranışında bulunmaları için duygusal güdüler başta olmak üzere çeşitli motivasyonel faktörlerin kullanıldığı ve bu durumun da bir sömürü halini almaya başladığı gibi birtakım etik tartışmalar bulunmaktadır (Elden ve Ulukök, 2006: 1-3). Gerek reklam olgusunun bizzat kendisine ve gerekse reklamlarda yer alan içeriklere yönelik pek çok faktör, etik bağlamında ele alınarak incelenmekte; gerekli sorumlulukların ve uygulamaların ne olduğuna, reklamcılığın nasıl icra edilmesinin uygun olduğuna ilişkin sonuçlara ulaşılmaktadır.

* Öğretim Görevlisi, İstanbul Gelişim Üniversitesi İstanbul Gelişim Meslek Yüksekokulu Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, zozcan@gelisin.edu.tr

Kurul, kaynak konumundaki reklam aktörleri ile başta tüketiciler olmak üzere alıcı konumundaki diğer taraflar arasında bir köprü vazifesi de üstlenmiştir. Kendi web sitesinde yer alan rakamsal verilere göre Reklam Özdenetim Kurulu (t.y.); kuruluşundan bu yana rakip reklamverenlerden, tüketicilerden, resmi meslek kuruluşlarından, tüketici kuruluşlarından gelen ve Kurul'un kendisi tarafından ele alınan 4 bini aşkın başvuruyu incelemiş, karara varmıştır. Reklam sektörünün dürüst ve etik bir biçimde var olabilmesi için çalışmalarda bulunan Kurul, halen aktif bir biçimde ilgili çalışmalarına devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Algur, M. S. ve Karaca, H. S. (2014). Türkiye'de reklam şikayetleri ve rekabet. 19. Ulusal Pazarlama Kongresi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 153-162.
- Elden, M. (2018). *Reklam ve reklamcılık*. İstanbul: Say Yayınları.
- Elden, M. ve Ulukök, Ö. (2006). Çocuklara yönelik reklamlarda denetim ve etik. *Küresel İletişim Dergisi*, 2(1), 1-23.
- Eşiyok, E. (2018). Türkiye'de reklamların denetimi: Reklam Kurulu kararları üzerinden bir inceleme. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 593-606.
- Karadeniz, Ö. (2022). Reklam etiği ve Türkiye'de reklam denetimi: Vodafone, TEB ve Coca Cola örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 946-974.
- Mahmutoğlu, V. (2000). Reklamda özdenetim. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özçam, D. S. ve Bilgin, F. Z. (2012). Satınalma davranışında reklamın ve reklam türlerinin önemi ve etik algısı. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 65-74.
- Özdemir, Ş. ve Yaman, F. (2016). Reklamın ahlaka uygun olmasından kim sorumludur?. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2(1), 89-119.
- Özdemir, Ş. ve Yaman, F. (2015). Türkiye'de reklam ahlakı: Sorunlar ve çözüm önerileri. İstanbul: İlke Yayınları.
- Özkan, A. (2014). Reklam yönetimi. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Reklam Özdenetim Kurulu (t.y.). Başvuru istatistikleri. <https://www.rok.org.tr/basvuru-istatistikleri/> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- Reklam Özdenetim Kurulu (t.y.). Genel bilgiler. <https://www.rok.org.tr/> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- Reklam Özdenetim Kurulu (t.y.). İçtüzük. <https://www.rok.org.tr/ictuzuk/> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- Reklam Özdenetim Kurulu (t.y.). Misyon ve Vizyon. <https://www.rok.org.tr/misyon-ve-vizyon/> (Erişim tarihi: 18.08.2024).

- Reklamcılar Derneği (t.y.) Uluslararası Reklam Uygulama Esasları. <https://rd.org.tr/www/rd/assets/doc/icc-1.pdf> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- Uzun, R. (2014). Çocukların medyadan ve medyada korunması çocuklara yönelik etik davranış kurallarının incelenmesi. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (22), 152-167.

1923'ten 2023'e Türkiye'de İletişim

"1923'ten 2023'e Türkiye'de İletişim" başlıklı kitap çalışmamız İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Cumhuriyetimizin 100. Yıl Etkinlikleri kapsamında tasarladığı bir projedir. Çıkış amacımız bu önemli yıl dönümünü coşkuyla kutlarken geride anlamlı bir hediye bırakmaktır. Bu bağlamda üzerinde uzun yıllardır çalışma yaptığımız iletişimin farklı alanlarındaki (gazetecilik, sinema, radyo, televizyon, halkla ilişkiler, reklam) ilk ve önemli kavramları, kişileri, kurumları, bilinmesi gerekenleri öz bir şekilde ana hatlarıyla açıklayacak bir kitap hazırlamaya karar verdik. Öğrenciler, akademisyenler, araştırmacılar ve alana ilgi duyan, meraklı insanlar için bir başvuru/başucu kaynağı hazırlamak istedik. Bu kapsayıcı hedef doğrultusunda farklı kamu ve özel üniversitelerde görev yapan, kitabımız için belirlediğimiz alanlarda uzman, daha önce bu konularda çalışma yapmış akademisyenleri bir araya getirdik. Kitabımıza yurt içinden 21 yurt dışından da 2 akademisyenimiz katkı sağladı. Karşılık görüşmeler neticesinde belirlenen başlıklar doğrultusunda kitap bölümleri hazırlandı. Kitabımızın içeriğinde yer alan konuları literatürde bir bütün olarak ele alan, tek kitapta toplayan çalışma yoktur. Bu anlamda kitabımızın ilk ve öncü bir çalışma olduğunu ifade etmek mümkündür. Kitabın seriye dönüştürülmesi durumunda 100 yıllık süreç içerisinde eksik kalan pek çok ilk ve önemli kavramlar, kişiler, kurumlar, bilinmesi gerekenler kayda geçirilecek ve alandaki boşluğu dolduran bir çalışmaya imza atılmış olacaktır. Bu doğrultuda alt yapı çalışmalarımız devam etmektedir. "1923'ten 2023'e Türkiye'de İletişim" başlığı altında çıktığımız bu güzel yolculukta eşlik eden bütün akademisyen arkadaşlarımıza çok teşekkür ederiz. Kitabın son halini almasında büyük emek veren Muhammet Bey'e ve Palet Yayınları'na ayrıca teşekkür ederiz. Cumhuriyetimizin 100. yılında ona yakışır bir şekilde böyle anlamlı bir hediye bıraktığımız için gururlu ve mutluyuz. Cumhuriyetimizi her daim hakkıyla anabilmek temennisiyle...

ISBN 978-625-634-561-4

9 786256 345614

